VII. Buch.

Die Jurisprudenz.

1. Rechtsphilosophie (اصول الفقه).
2. Rechtsfächer (الفروع).
3. Eherecht.
4. Erbrecht (الفرائض) und Vermächtnisse (الاوقاف).
5. Rechtspraxis (الاحكام).
6. Rechtsgutachten (الفتاوى).
7. Rechtsansichten der 4 Imāme.
8. Zeiditisches Recht.
9. Streitsachen vor Gericht.
10. Gerichtliche Formulare.
11. Rechtskniffe.
12. Aus verschiedenen Rechtsfächern.

---

1. Rechtsphilosophie.

4358. Spr. 601.

2) f. 154^b—157^b.

Format etc. u. Schrift ($26^1/_2 \times 17^1/_4$; 20×12^{cm}) wie bei 1). — Titel fehlt; er ist:

كـ الورقات في علم اصول الفقه

(oder auch bloss: في الاصول).

Verfasser: عبد الملك بن ابي محمد عبد الله الجويني الشافعي ابو المعالي

Anfang f.154^b: قال امام الحرمين ... الجويني رحمه، هذه الورقات تشتمل على معرفة فصول من اصول الفقه، ذلك لفظ مؤلف من جزءين مفردين احدهما اصول والاخر الفقه فالاصل ما بنى عليه غيره والفرع ما بنى على غيره الخ

Eine kurze Uebersicht der einzelnen Theile der Principien der Rechtswissenschaft, von 'Abd elmelik *elğoweinī* eššāfi'ī † $^{478}/_{1085}$ (No. 2073).

Schluss f.157^b: من اجتهد فاصاب فله اجران ومن اجتهد واخطأ فله اجر واحد ووجه ما اوّلناه ان النبي صمّم خطأ المجتهد تارة وصوّبه اخرى والله تعالى اعلم بالصواب والحمد لله الخ

F. 157 von neuerer Hand (wie f. 1) ergänzt.
HKh. VI 14205.

4359.

Dasselbe Werk in:

1) Lbg. 151, 2, f. 9—13.

4to, 17 Z. ($23^2/_3 \times 16$; 14×10^{cm}). — Zustand etc. u. Schrift wie bei 1). Die Stichwörter roth oder grün. — Titel u. Verfasser f. 9^a in grossen Goldbuchstaben.

F. 9^b—10^b am Rande sehr viele Glossen. Bl. 14 leer.

2) We. 1728, 8, f. 130—148.

8vo, 6 Z. ($17^3/_4 \times 12^2/_3$; 10×7^{cm}). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, dick, glatt. — Titel und Verfasser von späterer Hand. — Schrift: ziemlich grosse, gefällig, gleichmässig, etwas vocalisirt. Stichwörter roth. Der Text in rothen Linien. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

3) Lbg. 357, 3, f. 101^b—104^a.

8vo, 21 Z. ($21 \times 15^1/_2$; $14 \times 8^1/_2{}^{cm}$). — Zustand etc. und Schrift (etwas kleiner und gedrängter) wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt.

Schluss: اثبت الاجر للمجتهد اصاب أو اخطأ والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب الخ

F. 104^b—106^a Allerlei, darunter f. 104^b Traditionen über Fasten im Ramaḍān (aus زهرة الرياض); Aufzählung der Unglückstage des Jahres; f. 105 Aufzählung der Vortheile, welche mit Lesung der Suren 77—114 (oder auch mit einzelnen Versen derselben) verknüpft sind. F. 106^a oben die gegen Pest u. dgl. schützenden Worte, welche auf der Tafel gestanden, welche Moḥammed bei seiner Nachtfahrt gesehen hat.

4) Do. 163, 2, f. 12—20.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt.

Schluss etwas abgekürzt: اذا اجتهد الحاكم فحكم فاصاب فله اجران واذا حكم فاخطا فله اجر واحد، تمت بحمد الله الخ

4360. Lbg. 256.

82 Bl. 8vo, 13 Z. ($16^1/_2 \times 12^1/_2$; $11^1/_2 \times 8^{cm}$). — Zustand: in der 2. Hälfte stark wasserfleckig, in der ersten hauptsächlich im Rücken. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. f.1^a:

كـ شرح الورقات لامام الحرمين تاج الدين ابي محمد عبد الرحمن الشافعي الفزاري

Ausführlicher:

عبد الرحمن بن ابراهيم بن سباع بن ضياء الفزاري البدري المصري الدمشقي الشافعي المعروف بالفركاح

Anfang f. 1^b: قال شيخنا ... عبد الرحمن الشافعي ... الحمد لله كما يليق بكمال وجهه وعز جلاله ... اما بعد حمد الله سبحانه ... فانه قد توجهت الي اشارة كريمة امرها حكم وطاعتها غنم الخ

Gemischter Commentar zu demselben Werk, von 'Abd erraḥmān ben ibrāhīm ben sibā' elfezārī elmiçrī eššāfi'ī tāǵ eddīn abū moḥammed *elfirkāḥ* (d. i. Krummbein), geb. 624/1227, gest. 690/1291.

Derselbe fängt an: الورقات جمع ورقة وهو جمع قلة ... امام الحرمين هو ابو المعالي عبد الملك بن الشيخ ابي محمد ... قوله ذلك لفظ مؤلف من جزؤين مفردين احدهما اصول والاخر الفقه، انتهى الاشارة بقوله ذلك الي اصول الفقه وقد تقدم ذكره ... وقوله مؤلف التاليف والتركيب بمعنى عند بعضهم الخ

Die ersten Worte des Grundtextes unterlässt der Commentar zu erklären; denn das Erklärte (امام الحرمين u. الورقات) geht auf die Worte im Titel.

Schluss f. 82a: اذا اجتهد الحاكم فحكم فاصاب فله اجران واذا حكم فاخطأ فله اجر والله اعلم، تجز الكتاب

Schrift: klein, schön, etwas vocalisirt. Der Grundtext, meistens mit وقوله eingeführt, tritt nicht überall deutlich hervor; anfangs ist er roth überstrichen und dann steht قوله meistens nicht. — Abschrift c. 700/1300. — Collationirt im J. 705 Šawwāl (1306), mit dem Original des Verfassers.

Nach f. 9 fehlt 1 Blatt. — HKh. VI 14205.

Lbg. 998 dasselbe Werk.

67 Bl. 8vo, 15 Z. (18½ × 13½; 12½ × 9½cm). — Zustand: ziemlich gut; stellenweise, wie f. 20—35, recht fleckig, auch ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titelüberschrift f. 1a:

شرح الورقات فى الاصول

Verfasser fehlt.

Anfang fehlt, 1 Bl.; beginnt hier mit den Worten: امام الحرمين هو ابو المعالي عبد الملك الخ

Die Unterschrift ist, wie es scheint, abgeschnitten.

Schrift: klein, kräftig, gefällig, gleichmässig, vocallos. Der Grundtext, bisweilen überstrichen, tritt nicht recht deutlich hervor. — Abschrift c. 800/1397.

4361. Lbg. 506.

12 Bl. 8vo, 21 Z. (20½ × 15; 14½ × 9cm). — Zustand: in der unteren Hälfte wasserfleckig, auch sonst nicht recht sauber. Bl. 1. 2. 12 am Rande ausgebessert. Nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a:

ك‍" شرح الورقات فى اصول الفقه لجلال الدين المحلي الانصاري الشافعى

Ausführlicher:

محمد بن احمد بن محمد المحلي

Anfang: الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين ... قال الشيخ ... المحلى ...، اما بعد فهذه ورقات قليلة تشتمل علي معرفة فصول من اصول الفقه ينتفع بها المبتدي وغيره وذلك اي لفظ اصول الفقه مؤلف الخ

Gemischter Commentar zu demselben Werke, von Moḥammed ben aḥmed *elmaḥallī ǵelāl eddīn* † 864/1460 (No. 885).

Schluss f. 12b: ودليل من قال ليس كل مجتهد ... خطأ المجتهد مرة وصوّب اخرى والحديث رواه الشيخان ولفظ البخاري اذا اجتهد الحاكم فحكم واصاب فله اجران واذا حكم واخطأ فله اجر واحد والله اعلم بالصواب الخ

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift vom J. 1016 Ḏū'lḥiǵǵe (1608). Am Rande ziemlich viele Glossen. — HKh. VI 14205.

4362.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1727, 1, f. 1—11.

114 Bl. 8vo, 25 Z. (21 × 15½; 16½ × 9cm). — Zustand: stark wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Beginnt mit: هذه ورقات قليلة

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift im J. 1080 Sa'bān (1670) von محمد بن مراد بن الحاج ابراهيم البقاعى in der Stadt البلاط.

2) Pet. 529, 2, f. 31—40.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel f. 31a:

كتاب شرح الورقات الصغري

Verfasser fehlt.

3) Lbg. 868.

12 Bl. 4to, 23 Z. (22¾ × 16; 16 × 9½cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Wurmstiche, die öfters ausgebessert sind. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: zusammen mit Lbg. 865—867. — Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift von محمد عمر ابو زرارة im J. 1145 Raǵab (1732). — Auf dem breiten Rande sehr viele Glossen.

4) Lbg. 917.

15 Bl. 8vo, 18—19 Z. (20½ × 14; 15½ × 9—10cm). Zustand: stark fleckig, besonders in der unteren Hälfte und am Rande und Rücken öfters beschädigt und ausgebessert. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Schrift: ziemlich gross, breit, gefällig, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. 1150/1737.

5) Lbg. 866.

13 Bl. 4to, 21 Z. (22 × 15½; 15 × 9½cm). — Zustand: ziemlich gut, nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dick. — Einband: zusammen mit Lbg. 865. — Schrift: ziemlich gross, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift im J. 1178 Ša'bān (1765) von سليمان النشتبري بلدًا المالكي البرهاني.

6) Lbg. 867.

11 Bl. 8vo, 21 Z. (21½ × 14½; 14 × 10cm). — Zustand: etwas fleckig; der untere Rand bisweilen ausgebessert. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: zusammen mit Lbg. 865. 866. — Schrift: ziemlich gross, deutlich, vocallos. Grundtext meistens roth. — Abschrift c. 1200/1785.

7) Lbg. 507.

12 Bl. 4to, 23 Z. (22½ × 15½; 14½ × 9cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Schrift: gross, kräftig, vocallos, deutlich. Grundtext roth. — Abschrift vom J. 1227 Ša'bān (1812).

4363. Lbg. 567.

209 Bl. 8vo, 23 Z. (21 × 15; 14½ × 9½cm). — Zustand: gut, die ersten Seiten etwas fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: rother Lederband mit Klappe und Goldverzierung. — Titel und Verfasser f. 1a von späterer Hand:

الشرح الكبير لابن قاسم العبادى على شرح الجلال المحلي على المتن الشهير بالورقات لامام الحرمين في علم اصول الفقه

Anfang f. 1b: حمدا يليق بجلال عزتك يا رب العالمين ... وبعد فهذا ما دعت اليه حاجة المتفهمين الخ

Der grosse Commentar des Aḥmed ben moḥammed *ben qāsim el'ubādī* elqāhirī eššāfi'ī šihāb eddīn † 994/1586 (993) zu demselben Commentar des Elmaḥallī. Derselbe beginnt: بسم الله أي بكل اسم للذات الاقدس المسمي بهذا الاسم الانفس ... الرحمن الرحيم اي الموصوف بكمال الانعام ... هذه اي الالفاظ المعينة الدالة على تلك المعاني ... ورقات اما مجاز مرسل علاقته المجاورة ... قليلة مع الاستغناء عنه للتنصيص الخ

Schluss f. 207b: فاخطأ في حكمه لخطائه في اجتهاده فله اجر واحد وفي رواية الحاكم اذا اجتهد الحاكم فاخطأ فله اجر — وذلك يمنع الكلية وهو مغالطة لانّ هذه مسالة اصولية وكلامنا في الفروع والله سبحانه وتعالي اعلم، والحمد لله الذي هدانا لهذا ... وغفل عن ذكره الغافلون،

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Grundtext roth. Der Text in rothen Strichen eingerahmt. — Abschrift nach der des Verf., im J. 996 Ǵom. I (1588), von محمد العامري. — HKh. VI 14205.

4364.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Spr. 596.

55 Bl. 4to, 27 Z. (22 × 16; 15½ × 10cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken.

Titel ohne den Zusatz الكبير. Das Werk scheint in der That vielfach abgekürzt zu sein.

Schluss f. 55b: لما ذكر في اصول الشافعية ان تكليفهم بالفروع انما هو لتعذيبهم بتركها كما يعذبون بترك الاصول

Schrift: klein, gedrängt, vocallos. Der Grundtext Anfangs roth, dann schwarz mit roth (auch grün) überstrichen. Bisweilen Randbemerkungen. — Abschrift von الدرويش عبد الستار الاربلى i. J. 1015 Ǵom. (1606) (1115?).

2) We. 1419.

166 Bl. 8vo, 19 (von f. 92a an, 29) Z. (21½ × 15; 16 × 8½ [16—17 × 9—9½]cm). — Zustand: im Ganzen ziemlich gut, doch der Rand (besonders oben) nicht frei von Flecken und im Anfang nicht ganz sauber. Bl. 1 ist der obere Theil abgeschnitten, so dass der Anfang des Textes fehlt. Bl. 1 überdies fast lose. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe.

Titel mit dem Zusatz الشرح الكبير. Das Werk beginnt hier von وبعد فهذا an wie bei Lbg. 567; Schluss gleichfalls.

Schrift: gross, kräftig, rundlich, deutlich, vocallos; Grundtext roth; von f. 92 an kleiner und gedrängter. — Abschrift im J. 1109 Šawwāl (1698) von على بن محمد

4365. Lbg. 508.

98 Bl. 4to, 23 Z. (22×16; 17×10^cm). — Zustand: sonst gut, aber am unteren Rande wasserfleckig, auch (besonders gegen Ende) wurmstichig, zum Theil ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1^a:

كـ" الشرح الصغير للورقات على شرح الجلال المحلي لابن قاسم العُبّادي

Anfang f. 1^b: الحمد لله رب العالمين والصلاة ... وبعد فيقول ... احمد بن قاسم العبادي الشافعي ... هذا شرح لطيف ومجموع شريف للورقات وشرحها للعلامة الجلال المحلي الخ

Der kleine Commentar desselben Verf. zu demselben Werke, abgekürzt aus seinem grossen Commentar. Derselbe beginnt f. 1^b: بسم الله الرحمن الرحيم اي بكل اسم من اسماء الذات الاعلى الموصوف بكمال الانعام... هذه ان كانت قبل التاليف فالي ما في الذهن... ورقات يحتمل انه مجاز مرسل علاقته الخ

Schluss f. 98^a: فليتامل هذا واللائق ان يقول اى ضرورة الي دعوي القطع في هذه المسالة والمسايل الاصولية قد تكون ظنية والله تعالي اعلم، تم

Schrift: gross, kräftig, vocallos. Grundtext roth. — Abschr. i. J. 1143 Çafar (1730), nach einer fehlerhaft. Hdschr.

Zu diesem kleineren Commentar hat eine Glosse verfasst على بن على الشَّبْرامَلِّسى نور الدين † 1087/1676.

4366. Lbg. 573.

40 Bl. 8vo, 24—25 Z. (21×15½; 15½×11^cm). — Zustand: am Seitenrande wasserfleckig; zu Anfang und zu Ende an dem unteren Rande ein grosser Wasserfleck. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1^a:

حاشية على شرح الورقات للجلال المحلي لاحمد بن احمد بن عبد الحق

Anfang f. 1^b: الحمد لله رب العالمين والصلوة ... وبعد فهذه حواشي على الورقات وشرحها للعلامة ... المحلي تبين مرادهما وتتمم مفادهما ... قوله قليلة هذا ماخوذ من تعبير المصنف بجمع السلامة ... قوله تشتمل على معرفة الخ اي تحتوي على سببها الذي هو النقوش ... الخ

Glossen zu Elmaḥallî's Commentar, von Aḥmed ben aḥmed ben 'abd elḥaqq *essunbâṭî* † 995/1587 (s. No. 89).

Schluss f. 40^a: قوله ولفظ البخاري الخ يشير الي ان الحديث رواه المصنف بالمعنى والي ان ما افهمه ظاهره . . . ويمكن ان يكون الشارح اشار لهذا ايضا،

Dann kommt noch ein Schlusswort خاتمة des Glossators, anfangend: اختلف في جواز التقليد فيما يطلب الخ und schliessend f. 40^a: وليكن هذا آخر ما اردنا ايراده من الحواشي ... اللهم اجعلها خالصة لوجهك الكريم . . . والحمد لله اولا وآخرا . . . ورضى الله تعالي عن سادتنا اصحاب سيدنا . . . باحسان الي يوم الدين امين،

Schrift: f. 1—19 ziemlich gross, dick, rundlich, vocallos; von f. 20 an bis zu Ende klein, gefällig, gleichmässig. Der Text in rothen Linien. Das Stichwort قوله roth. — Abschrift c. 1150/1737.

F. 40^b ein Excurs über Bedeutung von الهداية والضلال.

4367. Lbg. 1048.

5) f. 73—100.

4to, 24—32 Z. (24×16½; 17½—18×10, zuletzt 15½×11^cm). — Zustand: ziemlich gut; etwas wurmstichig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel u. Verf. f. 73^a:

حاشية لطيفة على شرح الورقات للجلال المحلي لشهاب الدين القَلْيُوبي

Vollständiger:

احمد بن احمد بن سلامة المصري القليوبى الشافعي

Anfang f. 73^b: الحمد لله مانح الصواب لطالبه وفاتح ابواب الاصول... وبعد فهذه حواش لطيفة على شرح الورقات

Glossen zu Elmaḥallî's Commentar, von Aḥmed ben aḥmed ben salâma *elqaljûbî* eššâfi'î † 1069/1659. Dieselben beginnen: قوله بسم الله الرحمن الرحيم لم يذكر الحمد لله ولا الصلاة على النبى صلعم . . . هذه هو اسم اشارة لمؤنث هو الورقات . . . قليلة اما صفة كاشفة لمفاد ورقات الخ und schliessen f. 99^b: قوله فله اجران وفي رواية الحاكم فله عشرة اجور ولا منافاة بذكر الكثير بعد القليل . . . والّا لم يجز حمل الحديث عليه مما مرّ ان اللفظ يحمل على معناه الشرعى ثم العرفى ثم اللغوىّ والله اعلم،

Schrift: gross, kräftig, rundlich, vocallos. Für das einführende قوله immer Platz gelassen. — Abschrift im J. 1229 Moḥ. (1814) von سليمان مصطفى البرجى الحنفى

4368. Pet. 529.

1) f. 1—30.

40 Bl. 8vo, 21 Z. (21¼ × 15½; 15 × 9½—10cm). — Zustand: der Rand stark wasserfleckig; auch sonst unsauber. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel:

كتاب الورقات الكبري

Er ist vielmehr:

شرح الورقات للجوينى

Verfasser fehlt; er ist:

محمد بن محمد بن عبد الرحمن المصري الشافعى
كمال الدين ابن امام الكاملية

Anfang f. 1b: الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام . . . اما بعد فهذا تعليق علي الورقات المنسوبة لشيخ الاسلام . . . امام الحرمين . . . سالنى بعض العلماء العاملين في وضعه عليها الخ

Gemischter Commentar des Moḥammed ben moḥ. ben ʼabd erraḥmān elmiçrī eššāfiʼī kemāl eddīn *ibn imām elkāmilijje*, geb. 808/1405, † 874/1469, zu demselben Werke des Elǵoweinī, im J. 852 Ram. (1448) vollendet.

Anfang des Commentars f. 1b: بسم الله الرحمن الرحيم افتتح المصنف رحمه هذا التصنيف بالبسملة لانها من ابلغ الثناء . . . هذه ورقات اشارت الي تقليلها تسهيلا علي الطالب وتنشيطا لحفظها الخ

Schluss f. 30b: بان كل مجتهد مصيب فيها اذا كان نص او اجماع او قياس جلي وظن المجتهد غير بعد الجهد والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب، تم

Schrift: ziemlich gross, flüchtig, nicht undeutlich, vocallos. Der Grundtext überstrichen. — Abschrift von حسين بن محمد العشاري um 1087/1676. — HKh. VI 14205.

Dasselbe Werk vorhanden in:

Lbg. 1048, 3, f. 22—65.

8vo, 19 Z. (20¾ × 15; 13½ × 8¼cm). — Zustand: in der oberen Hälfte wasserfleckig; wurmstichig, zum Theil ausgebessert, besonders zu Anfang. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel und Verfasser:

شرح الورقات لابن امام الكاملية

Der Schluss mit dem Zusatze: وهذا آخر ما تيسر من الكلام على هذه الورقات مع قلة البضاعة . . . وصلى الله الخ

Schrift: ziemlich klein, gut, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift im J. 1054 Ǵomādā II (1644) von محمد بن يوسف الزيدي

Eine Glosse zu diesem Commentar ist von على بن ابراهيم بن احمد الحلبى نور الدين † 1044/1634 verfasst.

Andere Commentare und Glossen sind:

1) شرح قاسم بن قطلوبغا الحنفى † 879/1474.
2) شروح ابراهيم بن احمد بن محمد الحصكفى ابن المنلا † c. 1030/1621.
   a) جامع المتفرقات من فوائد الورقات
   b) التحارير الملحقات والتقارير المحققات
   c) كفاية الرقاة الي معرفة غرف الورقات
3) شرح عبد الروف بن تاج العارفين المناوي † 1031/1622.
4) تعليق ليحيى امام الكاملية المصري الشافعي † 1015/1606.
5) المعارج المرتقات الى معانى الورقات von محمد المرابط بن محمد بن ابي بكر الدلائي الفشتالي المالكى † 1090/1679.
6) Versificirt (نظم الورقات) von:
   a) احمد بن محمد الطوخى الشافعى † 893/1488.
   b) ابو بكر بن ابي القسم بن احمد الحسينى † 1035/1626.
   c) عبد الجواد بن شعيب بن احمد القنانى الخوانكى † 1073/1662.
   d) محمد بن ابراهيم بن الفضل بن ابراهيم اليمنى † 1085/1674.

4369. We. 1495.

154 Bl. 4to, 19 Z. (27 × 18½; 16½—17½ × 11—11½cm). Zustand: wasserfleckig am Rande; die ersten Blätter ausgebessert; etwas unsauber. Nicht ganz frei von Wurmstichen. — Papier: gelb (auch bräunlich), etwas glatt, stark. — Einband: guter Lederband mit Klappe, nebst Futteral. — Titel fehlt; er ist:

ك" اصول الفقه

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 1b: الحمد لله خالق النسم ورازق القسم مبدع البدايع . . . قال الشيخ الامام الاجل الزاهد فخر الاسلام والمسلمين ابو الحسن علي بن محمد البزدوي رة . . . العلم نوعان علم التوحيد والصفات وعلم الفقه والشرايع والاحكام والاصل في القسم الاول هو التمسك بالكتاب والسنة . . . والقسم الثاني هو الفقه وهو ثلاثة

اقسام علم الشروع بنفسه والثاني اتقان المعرفة به وهو معرفة النصوص بمعانيها وضبط الاصول بفروعها والقسم الثالث هو العمل به حتى لا يصير نفس العلم مقصودا فاذا تمت هذه الاوجه كان فقيها الخ

'Alı ben moħammed ben elħosein ben abd elkerım ben mūsā *elbezdewī* elħanefı abū 'lħasan faħr elislām, geb. c. 400/1009, † 482/1089, spricht im Vorwort über die Bedeutung und Geltung der Rechtswissenschaft und sagt von seinem Werke, es solle dienen لبيان النصوص بمعانيها وتعريف الاصول بفروعها (f. 2ᵇ): und zwar in knapper Form.

Das Werk selbst beginnt dann (f. 2ᵇ): اعلم ان اصول الشرع ثلاثة الكتاب والسنة والاجماع والاصل الرابع وهو القياس بالمعنى المستنبط من هذه الاصول الخ

Die Uebersicht des Ganzen f. 3ᵃ: انما يعرف احكام الشرع بمعرفة اقسام النظم والمعنى وذلك اربعة اقسام فيما يرجع الى معرفة احكام الشرع، القسم الاول فى وجوه النظم صيغةً ولغةً والثانى فى وجوه البيان بذلك النظم والثالث فى وجوه استعمال ذلك النظم وجريانه فى باب البيان والرابع فى معرفة وجوه الوقوف على المراد والمعانى على حسب الوسع والامكان واصابة التوفيق، اما القسم الاول فاربعة اوجه الخاصّ والعام والمشترك والمأوّل والقسم الثانى اربعة اوجه ايضا الظاهر والنصّ والمفسّر والمحكم وانما يتحقق معرفة هذه الاقسام باربعة اخرى فى مقابلتها وهو الخفى والمشكل والمجمل والمتشابه والقسم الثالث اربعة ايضا الحقيقة والمجاز والصريح والكناية والقسم الرابع اربعة اوجه ايضا الاستدلال بعبارته وباشارته وبدلالته وباقتضائه، وبعد معرفة هذه الاقسام قسم خامس وهو وجوه اربعة ايضا معرفة مواضعها وترتيبها ومعانيها واحكامها،

Das Werk zerfällt in eine Menge ungezählter Kapitel: F. 6ᵇ باب معرفة احكام الخصوص
باب الامر 8ᵃ؛ باب موجب الامر 8ᵇ؛ باب موجب الامر 9ᵇ
باب بيان صفة حكم الامر 11ᵃ؛ فى معنى العموم والتكرار
باب بيان صفة الحسن للمامور به 16ᵇ
باب تقسيم المامور به فى حكم الوقت 20ᵇ
باب معرفة احكام العموم 28ᵇ؛ باب النهي 26ᵃ
باب الفاظ العموم 31ᵇ؛ باب العام اذا لحقه الخصوص 30ᵃ
باب معرفة احكام القسم الذي يليه وهو الظاهر والنص والمفسّر والمحكم 35ᵃ
باب احكام الحقيقة والمجاز والصريح والكناية 36ᵃ
باب جملة ما تترك به الحقيقة وهو خمسة انواع 42ᵇ
باب حتّى 51ᵇ؛ باب حروف المعاني 44ᵃ
باب الصريح والكناية 57ᵃ؛ باب حروف الجرّ 53ᵃ
باب وجوه الوقوف على احكام النظم وهو القسم الرابع 57ᵇ
باب حكم الامر 69ᵃ؛ باب العزيمة والرخصة 66ᵃ
باب بيان محل الخبر 71ᵃ؛ والنهي فى اضدادهما
باب بيان القسم الرابع من اقسام السنة وهو الخبر 72ᵃ
باب شرط نقل المتون 74ᵃ؛ باب الكتابة والخط 73ᵃ
باب تقسيم الخبر من طريق المعنى 74ᵇ
باب ما يلحقه النكير من قبل الراوي 74ᵇ
باب الطعن يلحق الحديث من قبل غير رواية 75ᵇ
باب بيان التغيير 81ᵇ؛ باب البيان 80ᵃ؛ باب المعارضة 77ᵃ
باب بيان التبديل 85ᵇ؛ باب بيان الضرورة 84ᵇ
باب بيان الشرط 86ᵇ؛ باب بيان محلّ النسخ 86ᵃ
باب تفصيل المنسوخ 88ᵇ؛ باب تقسيم الناسخ 87ᵃ
باب تقسيم السنّة 90ᵃ؛ باب افعال النبىّ عم 89ᵇ
باب شرايع من قبلنا 91ᵃ؛ فى حق النبىّ
باب متابعة اصحاب النبىّ عم والاقتداء بهم 92ᵃ
باب شروط الاجماع 94ᵃ؛ باب الاهليّة 93ᵇ؛ باب الاجماع 93ᵃ
باب بيان سببه 95ᵃ؛ باب فى حكم الاجماع 94ᵇ
باب تفسير القياس 95ᵇ؛ باب القياس 95ᵇ
باب شروط القياس 99ᵇ؛ فصل فى تعليل الاصول 98ᵇ
باب بيان المقالة الثانية 105ᵃ؛ باب الركن 103ᵃ
باب حكم العلة 108ᵃ؛ وتقسيم وجوهه وهو الطرد 109ᵇ
باب معرفة احوال المجتهدين ومنازلهم
باب فساد تخصيص العلل 111ᵇ؛ فى الاجتهاد
باب الممانعة 113ᵃ؛ باب وجوه دفع العلل 112ᵇ
باب بيان وجوه دفع المناقضة 115ᵇ؛ باب المعارضة 113ᵇ
باب وجوه دفع العلل 120ᵃ؛ باب الترجيح 116ᵇ
باب وجوه الانتقال 123ᵇ؛ الطردية وهو القسم الثاني
باب معرفة اقسام الاسباب والعلل والشروط 124ᵃ
باب تقسيم العلّة 129ᵃ؛ باب تقسيم السبب 127ᵇ
باب تقسيم العلامة 134ᵃ؛ باب تقسيم الشروط 130ᵇ
باب بيان الاهلية 135ᵃ؛ باب بيان العقل 134ᵃ
باب بيان الامور 137ᵇ؛ باب اهلية الاداء 136ᵃ
باب العوارض المكتسبة 143ᵃ؛ المعترضة على الاهلية
فصل الهزل 146ᵇ؛ فصل فى السكر 145ᵇ.

Schluss f. 154ª: وذلك مثل تناول محظور الاحرام عن ضرورة بالحرم انه يرخص له ويضمن الجزاء فكذلك هنا والله اعلم بالصواب، تمت بحمد الله

Schrift: im Ganzen ziemlich klein, gewandt, deutlich, fast vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 1100/1688, von عبد الكريم بن ادريس.

Auf f. 133ª kein Text. In der ersten Hälfte (bis f. 92) am Rande und zwischen den Zeilen sehr viele Glossen.

HKh. I 844.

F. 1ª ein Stück aus dem Commentar des الحديثى zu dem 3. Kapitel des 1. Buches des طوالع الانوار "ك (s. No. 1772).

4370.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Pm. 634.

235 Bl. 4to, 17 Z. (27²/₃ × 19¹/₃; 17 × 11cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch gegen Ende am unteren Rande wasserfleckig, auch nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser f. 1ª oben von später Hand:

كتاب اصول الاديان للبزدوي

Zwischen den Abschnitten حكم الامر und بيان محل الخبر bei We. 1495, 69ª u. 71ª stehen hier noch 8 Kapitel:

باب بيان اقسام السنة 94ᵇ ; باب بيان اسباب الشرايع 91ᵇ
باب خبر الواحد 96ᵇ ; باب المشهور من الاخبار 96ª
باب تقسيم الراوي الذي جعل خبره حجة 97ᵇ
باب بيان شرايط الراوي التي هي من صفات الراوي 99ᵇ
باب تفسير هذه الشروط وتقسيمها 100ª
باب بيان قسم الانقطاع 102ᵇ

Ebenso steht hier noch zwischen den Kapiteln معرفة احوال المجتهدين und حكم العلة (We. 1495, f. 108ª u. 109ᵇ) f. 161ᵇ: باب بيان القياس والاستحسان und zuletzt noch, nach dem فصل الهزل, f. 229ª: الفصل الآخر وهو فصل الاكراه

Schrift: gross, kräftig, gewandt, etwas flüchtig, doch deutlich, vocallos. Ueberschriften hervorstechend gross. Der Rand fast überall eng voll Glossen, oft auch zwischen den Zeilen. — Abschrift im J. 764 Ramaḍān (1363) in Elqāhira, von نعمان بن احمد بن جعفر

Arabische Foliirung; auf f. 192 folgt noch 192ᴬ.

2) Spr. 597.

244 Bl. 4to, 9 Z. (27¹/₂ × 16¹/₂; 17 × 8¹/₄cm). — Zustand: durch und durch wurmstichig, zum Theil ausgebessert; auch wasserfleckig; besonders f. 237—244 im Text beschädigt. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit rothem Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt; f. 1ª beginnt so: واختلف اصحاب رسول الله عم فربما كان المخالف واحدا الخ Auch der Schluss fehlt. Das Vorhandene entspricht We. 1495, f. 94ª, 14 bis f. 144ª. — Fast überall zwischen den weiten Zeilen und am Rande Glossen und Bemerkungen.

Schrift: gross, stark, gewandt, gleichmässig, vocallos, mit rothen Ueberschriften. — Abschrift etwa 800/1397.

4371. Lbg. 840.

157 Bl. 4to, 27—30 Z. (28¹/₃ × 18¹/₂; 20—22 × 12¹/₂—14cm). — Zustand: nicht ohne Flecken, am Rande bisweilen ausgebessert, wurmstichig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: rothbrauner Lederband. — Titel fehlt, aber f. 1ª oben am Rande von ganz später Hand:

حاشية البزدوي في الاصول

und f. 157ᵇ:

شرح من شروح الاصول المسمي
بشرح البزدوى

Letzteres ist richtig. — Verfasser fehlt.

Ein ausführlicher Commentar mit قوله (f. 42—52ª قال) zu demselben Werk.

Der Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵇ mit dem باب الامر (We. 1495, f. 8ª) so: قدم الشيخ رحه باب الامر والنهي على سائر الابواب اعتناء بشانهما لانهما مدار التكليف وهذا الكتاب لبيان اصول الفقه الذي يبحث فيه عن افعال المكلفين من حيث يصح ويفسد ويحل ويحرم الخ

Schluss f. 157ᵇ: قلنا لان ان اصل في باب الشرط وغيرهما دخيل فيه فصار جعلهما مجازا عنهما اولي من جعلهما مجازا عن غيرهما، تم

Die Unterschrift ist ausgekratzt.

Schrift: ungleich, durchschnittlich klein, gedrängt, vocallos. Das Stichwort und die Ueberschriften roth, von f. 63 an Platz dafür gelassen. — Ziemlich viele Randbemerkungen. — Abschrift c. 1000/1591. — Collationirt.

Commentare zu dem Werk des Elbezdewî haben verfasst:

1) الحسين بن على السغناقى الحنفى حسام الدين † 710/1310, u. d. T. الكافى

2) عبد العزيز بن احمد البخاري الحنفى علاء الدين † 730/1330, u. d. T. كشف الاسرار

3) احمد بن الحسن بن يوسف الجاربردي الشافعى فخر الدين † 746/1345.

4) قوام الدين امير كاتب الاتقانى الحنفى † 758/1357.

5) محمد بن محمد بن محمود البابرتى الحنفى اكمل الدين † 786/1384, u. d. T. التقرير

6) محمد بن احمد بن الضياء المكي الحنفى ابو البقا [† 854/1450.

7) عمر بن محسن الارزنجانى

8) محمد بن فرامرز ملا خسرو † 885/1480.

9) Glossen von حميد الدين على بن محمد الحنفى † 666/1267 und جلال بن احمد بن يوسف التبانى الحنفى † 793/1391.

4372. Spr. 599.

197 Bl. 4to, 5 Z. (im Anfang 3) (24⅔ × 15½; 13 × 5⅔cm). Zustand: sehr wurmstichig, vielfach ausgebessert am Rande. — Papier: bräunlich, ziemlich dünn, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt; aber f. 1a steht oben am Rande etwas beschädigt:

الجزء الاول فى علم الاصول من الحسامي

u. auf dem Vorblatt von neuer Hand: حسامي دراصول فقه
und auch تصنيف الامام حسام الدين

Die Angabe mag richtig sein, obgleich das Werk dieses Verfassers bei HKh. I 852 einen anderen Anfang hat. Alsdann liegt hier vor:

ك" اصول الفقه لعمر بن عبد العزيز بن عمر بن مازه حسام الدين ابي محمد الصدر الشهيد البخاري الحنفى

Anfang f. 1b: اما بعد حمد الله على نواله والصلوة على رسوله محمد وآله فان اصول الشرع ثلثة الكتاب والسنّة واجماع الامّة والاصل الرابع القياس المستنبط من هذه الاصول الخ

Dies Werk des 'Omar ben 'abd el'azîz ben 'omar *ben mâze* ḥusâm eddîn *eççadr eššahîd* elboḥârî elḥanefî abû moḥammed, geb. 483/1090, † 536/1141, welches hier vollständig zu sein scheint, zerfällt in Abschnitte u. Kapitel (f. 149a kommt auch die Ueberschrift „Buch“ vor).

فصل فى الامر، وهو من قبيل الوجه الاول من القسم الاول ممّا ذكرنا 41a
فصل فى حكم الواجب بالامر، وهو نوعان اداء وهو تسليم عين الواجب 50b
فصل فى النهي 60b ; فصل فى صفة الحسن للمامور به 63a
فصل فى حكم الامر والنهي فى ضدّ ما نسبا اليه 71b
فصل فى بيان اسباب الشرايع 73a
فصل فى العزيمة والرخصة 76a
باب فى بيان اقسام السنّة 85a
فصل فى المعارضة 98a
باب البيان وهو على خمسة اوجه بيان تقرير وبيان تفسير وبيان تغيير الخ 103a
باب، بيان التبديل 109b
باب متابعة اصحاب رسول الله عم 116a
باب القياس 120a ; باب الاجماع 117a
كتاب الشرط فى الشريعة 149a
فصل هذا على قسمين الاهليّة والامور المعترضة عليها 155b
فصل فى الامور المعترضة على الاهلية 159b
فصل فى العوارض المكتسبة 173a
باب حروف المعانى 188a

Schluss f. 197a: ليتمّ الكلام وهي توجب الاحاطة على سبيل الافراد ومعنى الافراد ان يعتبر كل مسمّى بانفراد كان ليس معه غيره، والله اعلم بالصواب،

Schrift: ziemlich gross, dick, gedrängt, wenig vocalisirt. Die Ueberschriften roth. Zwischen den Zeilen und am Rande stehen gewöhnlich viele Glossen und Bemerkungen, in kleinerer Schrift. — Abschrift c. 800/1397.

Dasselbe Werk Spr. 598.

99 Bl. 4to, 8 Z. (23½ × 16; 14 × 9cm). — Zustand: überaus wurmstichig; ziemlich lose im Deckel. — Papier: gelb, ziemlich dick, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel fehlt. — Zwischen den Zeilen und am Rande gleichfalls viele Glossen. — Schrift: ziemlich gross, dick, Persischer Zug, gut und deutlich, wenig vocalisirt. — Abschrift c. 900/1494.

4373. Spr. 601.

1) f. 1—154a.

157 Bl. 4to, 21 Z. (26½ × 17¼; 20 × 12cm). — Zustand: besonders am Anfang und Ende unsauber; auch

(am Ende) wurmstichig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schöner Halbfrzbd. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ (auf ergänztem Blatte):

كتاب الميزان فى اصول الفقه لموفق الدين احمد بن محمد بن قدامة المقدسي

Der Verfasser nicht ganz richtig: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ (auf ergänztem Blatte): قال الشيخ الامام . . . موفق الدين ابو محمد عبد الله بن احمد بن محمد بن قدامة المقدسي . . . الحمد لله العلي الكبير العليم القدير الحكيم الخبير الذي جلّ عن الشبيه والنظير . . . اما بعد فهذا كتاب نذكر فيه اصول الفقه والاختلاف فيه ودليل كلّ قول على وجه الاختصار والاقتصار من كلّ قول على المختار ونبيّن من ذلك ما نرتضيه ونجيب من خالفنا فيه،

Dies Werk des 'Abdallāh ben aḥmed *ibn qodāma* elḥanbalı † 620/1223 (No. 2518) handelt über die Principien der Jurisprudenz in Vorwort und 8 Kapiteln, welche wieder in viele ungezählte Abschnitte zerfallen.

Das Vorwort المقدّمة beginnt f. 2ᵃ so: اعلم ان مدارك العقول تنحصر فى الحدّ والبرهان وذلك لانّ ادراك العلوم على ضربين الخ. Es schliesst f. 10ᵇ. Dann folgt genau dasselbe, was f. 1ᵇ—2ᵃ als Anfang des Werkes steht. Es ist daher auch am Rande f. 11ᵇ bemerkt, dass diese Stelle hier in einigen Handschriften fehle.

1. Kap. 11ᵇ فى حقيقة الحكم واقسامه، اقسام احكام التكليف خمسة واجب ومندوب ومباح ومكروه ومحظور الخ
2. Kap. 22ᵇ فى ادلّة الاحكام، الاصول اربعة كتاب الله تعالى وسنّة رسول الله صلعم والاجماع ودليل العقل الخ
3. Kap. 56ᵇ فى بيان الاصول المختلف فيها، وهي اربعة الاوّل شرع من قبلنا اذا لم يصرّح شرعنا بنسخه هل هو شرع لنا الخ
4. Kap. 61ᵃ فى تقاسيم الكلام والاسماء، اختلف فى مبدأ اللغات فذهب قوم الي انها توقيفية لانّ الاصطلاح لا يتمّ الّا بخطاب الخ
5. Kap. 68ᵃ فى الامر والنهي والعموم والاستثناء والشرط وما يقتبس من الالفاظ من اشارتها وايمائها،
6. Kap. 103ᵇ فى القياس، القياس فى اللغة التقدير ومنه قست الثوب بالذراع الخ
7. Kap. 138ᵃ فى حكم المجتهد الذي يستثمر الحكم من هذه الادلّة والمقلّد، اعلم انّ الاجتهاد فى اللغة بذل المجهود
8. Kap. 115ᵃ فى ترتيب الادلّة ومعرفة الترجيح، يجب على المجتهد فى كلّ مسئلة .

Schluss f. 154ᵃ: ونرجح العلّة المؤثرة على الملايمة والملايم على الغريب والمناسبة على الشبهيّة لانه اقوي فى تغليب الظنّ والله سبحانه اعلم،

Schrift: ziemlich gross, deutliche Gelehrtenhand, etwas vocalisirt, diakritische Punkte fehlen bisweilen. Bl. 1 von neuerer Hand ergänzt. — Abschrift im J. 725/1325.

4374. Glas. 186.

155 Bl. 4ᵗᵒ, c. 35—38 Z. (27×19; 21—22¼×14ᶜᵐ). — Zustand: wasserfleckig, auch sonst fleckig, nicht ohne Wurmstich, Bl. 1 schadhaft und ausgebessert. — Papier: gelb, stark, gegen Ende dünner, glatt. — Einband: schadhafter brauner Lederdeckel mit Klappe. — Titel f. 1ᵃ:

شرح منتهى السؤل والامل فى علمى الاصول والجدل تصنيف جمال الدين ابي عمرو عثمن بن عمر ابن ابي بكر المالكي المعروف بابن الحاجب

Verfasser f. 1ᵃ: شمس الدين المعروف بالاصفهانى

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين وصلواته . . . اما بعد فقال . . . ابو عمرو عثمن . . . لما رأيت قصور الهمم . . . أقول ويأخصر اي المختصر لا الاصول لان هذه قسمة الكل الي اجزائه والمبادي على الوجه الذي اخذه لا تكون باقسامها من اجزاء الاصول لما سنذكره الخ

'Oṫmān ben 'omar ben abū bekr ben jūnus elkurdı elmālikı ǵemāl eddın abū 'amr *ibn elḥāǵib*, geb. 570/1174, † 646/1248, hatte ein Werk über die Grundbegriffe der Rechtswissenschaft unter dem obigen Titel منتهى السؤل الخ verfasst, dann aber sehr bedeutend abgekürzt. Dies Compendium, مختصر المنتهى oder auch مختصر ابن الحاجب genannt, liegt hier mit dem Commentar des Šems eddın *eliçfahānī*, d. i. Maḥmūd ben 'abd erraḥmān, † 749/1348 (s. No. 1777) vor. Er behandelt mit قال und اقول einzelne Stellen. Das Grundwerk beginnt: لما رأيت قصور الهمم عن الاكثار und

schliesst: ويتركب من الترجيحات في المركبات والحدود امور لا تنحصر وفيما ذكرنا ارشاد لذلك

Ueber den specielleren Inhalt s. bei Pet. 524.

Schluss des Commentars: مشتملا على جهتين من جهات الترجيح او اكثر والاخر مشتملا على اول اصوله وفيما ذكرنا من الجهات المفردة ارشاد لما يتركب منها'

Schrift: jemenisch, gross, gedrängt, flüchtig, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. Stichwörter grösser. — Abschrift im Jahre 858 Rugab (1454) von على بن محمد بن على بن محمد بن رشد السحاقي الانسى

HKh. VI 13126, p. 175.

F. 150—155ᵃ von derselben Hand ein gemischter Commentar zu dem Schluss des Grundwerkes, von den Worten an: الترجيح هو اقتران الامارة بما يقوي به على معارضها الخ (=f.146ᵃ, 6 v. u.).
Er beginnt: لا محالة تكون امارة اخري وانما قلنا بما يقوي به لانها لو اقترنت بما لا مدخل له الخ
und schliesst: لمن اخذت الفطنة بيده لملهم الصواب

4375. We. 1493.

2) f. 44ᵇ—58ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist:

شرح مختصر ابن الحاجب

Verfasser fehlt; er ist:

عبد الرحمن بن احمد الايجى عضد الدين

Anfang f. 44ᵇ: الحمد لله الذي برأ الانام وعمهم بالاكرام والدعوة الي دار السلام وخص من شاء بمزايا الانعام ... وبعد فان من عناية الله تعالي ان شرع الاحكام بين الحلال والحرام سبب يصلحهم في المعاش وينجيهم في المعاد الخ

Commentar mit قال und اقول zu demselben Compendium, von *'Adud eddīn elīǵī* (d. i. 'Abd erraḥmān ben aḥmed) † $^{756}/_{1355}$ (s. No. 1800).
Er beginnt (f. 45ᵃ): قال وينحصر في المبادي والادلة السمعية والترجيح والاجتهاد اقول وينحصر المختصر او العلم في امور اربعة الاول المبادي وهي ما لا يكون مقصودا بالذات الخ

Schluss f. 58ᵃ: وهو الخطأ في الصورة تكون بالخروج عن الاشكال بان لا يكون على تاليف الاشكال المذكورة لا بالقوة ولا بالفعل او يكون ويفقد شرط من شروط الانتاج كما تقدم'

Von f. 47 an ist für قال und اقول leerer Platz gelassen.
HKh. VI 13126 (p. 171).

Dasselbe Werk liegt vor in:

We. 1838, 1, f. 1—25.

89 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (18¼ × 13; 11½—12 × 7¼ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Deckel, der Rand (und auch der Rücken) wasserfleckig. Bl. 9 durchgerissen. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken.

Der Titel des Commentars fehlt, steht aber von späterer Hand f. 1ᵃ: شرح اصول ابن الحاجب
Schluss weicht ab (wol noch nicht ganz zu Ende): لانها غير متناهية واجيب بمنع ذلك في المختلفة والمتضادة ولا تفيد في غيرها ولو سلم فالمنفعل متناه ولو سلم فلا ثم ان المركب من المتناهي متناه'
Für die zu erklärenden Textworte ist überall Raum gelassen.

Schrift: klein, flüchtig, etwas Persischer Zug, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte, nicht besonders leicht. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$. — F. 26 leer.

Zu diesem Commentar sind sehr viele Glossen verfasst, so von الحسين الاردبيلى † $^{950}/_{1543}$, ميرزاجان الشيرازي † $^{994}/_{1586}$ u. s. w.

4376. Pet. 524.

172 Bl. 4ᵗᵒ, 25 Z. (26 × 15½; 16½ × 7¾ᶜᵐ). — Zustand: im Anfang unsauber und der Rand fast überall, besonders aber gegen Ende, wasserfleckig, woselbst auch der Text gelitten hat. Bl. 1 hat im Text mehrere Löcher, die ausgebessert sind. Bl. 2 u. e a. am Rande ausgebessert. Nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 1ᵃ von späterer Hand:

شرح الشرح للمختصر في الاصول واصل المختصر لابن الحاجب وشرحه لقاضى عضد وشرح الشرح للمحقق السعد التفتازاني'

Glossen (hier Commentar genannt) zu demselben Commentar des Elīǵī, von Sa'd eddīn *ettaftāzānī* eššāfi'ī † $^{791}/_{1389}$ (No. 1955) im J. $^{770}/_{1369}$ verfasst (nach der Unterschrift und nach der Notiz in No. 1959).

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي وفقنا للوصول الي منتهي اصول الشريعة الغراء ... اما بعد فكان المختصر للشيخ الامام جمال الملة والدين ابن الحاجب ... يجري من كتب الاصول مجري الغرة من الكميت بل الدرة من الحصي الخ

Die Glossen selbst beginnen f. 2ª so: قولة الكلام في صدر الكتاب قولة وينحصر ذهب الجمهور الي ان موضوع علم الاصول الادلة السمعية لما انه يبحث عن احوالها من حيث اثبات الاحكام الخ

Die Inhaltsübersicht ist: f. 7ᵇ مباحث العلم 11ᵇ; مباحث التصورات 21ª المبادي اللغوية 22ª; الدلايل الوضعية 23ª في الترادف 24ª; الحقيقة والمجاز 30ᵇ الحقيقة الشرعية 36ª; مباحث الحروف 37ª ابتداء وضع الالفاظ 38ᵇ; مباحث الاحكام 49ᵇ ...ين المندوب و... كروه والمباح 51ᵇ; مبحث المحكوم فيه 5?ᵇ مباحث الكتاب 58ᵇ; مباحث السنة 60ᵇ مباحث الاجماع 72ª; مباحث خبر الواحد 77ᵇ مباحث الامر 86ª; مباحث النهي 88ª مباحث العام والخاص 100ᵇ; مباحث التخصيص 101ᵇ مسايل الاستثناء 107ª; مباحث الشرط والصفة والغاية 110ª المطلق والمقيد 111ᵇ; المجمل 112ᵇ; البيان والمبين 120ᵇ مباحث النسخ 156ª; الكلام في الاستدلال 157ᵇ; الاستصحاب 158ª الكلام في مذهب الصحابي 158ᵇ; الكلام في شرع من قبلنا 158ᵇ; الكلام في الاستحسان 159ª; الكلام في المصالح 159ª; الكلام في مسايل الاجتهاد 166ª التقليد.

Schluss f. 172ª: وبالاطلاع على بسايط الجهات يسهل الاطلاع على ما فيه الترجيح وعلي ما فيه جهة واحدة لا جهات وعلى ما فيه جهتان الي غير ذلك من التفاصيل وهذا معنى قوله وفيما ذكر ارشاد لذلك والله الهادي الي سبيل الرشاد والمسئول لينيل العصمة والسداد وهو حسبي ونعم الوكيل،

Schrift: klein, fein, Persischer Zug, gleichmässig, vocallos, fast ohne diakrit. Punkte. Die Stichworte meistens roth. Nach f. 22 fehlt 1 Bl. — Abschrift vom J. 1014 Çafar (1605). — HKh. VI 13126, p. 171. 172; V 11601.

4377. We. 1493.

1) f. 1—42.

58 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. ($21\frac{1}{2} \times 15$; $13\frac{2}{3} \times 7\frac{1}{3}$ᶜᵐ). — Zustand: fast lose Lagen; im Anfang etwas unsauber. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt; er ist:

حاشية على شرح مختصر ابن الحاجب للايجي

Verfasser fehlt; es ist:

السيد الشريف الجرجاني

Glossen (oder auch Commentar) mit قوله zu demselben Commentar des Eïgï, von Essejjid eššerîf elǵorǵânī elḥanefī † $^{816}/_{1418}$ (No. 794).

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله اردف التسمية بالتحميد في مفتتح الكلام اقتفاء بما ورد في الاخبار . . . فاشار اولا بقوله برأ الانام الى الخاصة الوجود وعلي نوع الانسان . . . وثانيا بقوله وعمهم ... الي الكمالات المتفرعة على وجودهم المشتركة الخ

Schluss f. 42ª: وهو ظاهر القسم الثاني من ... الخطاء في البرهان ما يكون بحسب الصورة وهو ان يكون خارجا عن الاشكال وذلك بان لا يكون علي تاليف اشكال المذكورة لا بالفعل ولا بالقوة واما بان يفقد شرط من شروط الانتاج كما تقدم بيانه،

Schrift: klein, fein, zierlich, gleichmässig, deutlich, vocallos. Für das (sonst roth geschriebene) Wort قوله ist von f. 9 an eine Lücke gelassen. Am breiten Rande stehen zahlreiche Glossen, sehr klein, aber doch deutlich. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

Dasselbe Werk in Lbg. 648.

86 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. ($20\frac{1}{4} \times 14\frac{1}{3}$; 13×6ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: rother Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1ª oben:

سيد شريف على مختصر المنتهى

Schluss fehlt; das Werk bricht ab mit den Worten: فان قلت اريد بالاول المبرد مطلقا والثاني مبرد بالذات فلا خطاء فلا تكرر في الوسط،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, kräftig, flüchtig, vocallos. Das Stichwort قوله roth; der Grundtext anfangs roth überstrichen. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, sehr viele Glossen. Mehrere Zettel mit Bemerkungen zwischengeklebt. — Abschrift c. $^{1150}/_{1737}$.

4378.

Andere Commentare zu diesem vielgebrauchten Werke sind verfasst von:

1) عبد الله بن عمر البيضاوي † $^{685}/_{1286}$, u. d. T. مرصاد الافهام الي مبادي الاحكام
2) تقي الدين ابن دقيق العيد الشافعي † $^{702}/_{1302}$.
3) محمود بن مسعود الشيرازي الشافعي † $^{710}/_{1310}$.
4) الحسن بن محمد بن شرفشاه الاسترابادي الشافعي † $^{715}/_{1315}$, u. d. T. حل العقد والعقل في شرح مختصر السؤل والامل

5) الحسن بن يوسف بن مطهر الحلى الشيعى † $^{726}/_{1326}$.
6) ابراهيم بن عبد الرحمن الفزاري ابن الفركاح الشافعى † $^{729}/_{1329}$.
7) محمد بن محمد السفاقسى المالكى † $^{744}/_{1343}$.
8) محمد بن مظفر الدين الخلخالى الشافعى † $^{745}/_{1344}$.
9) على بن الحسين بن القاسم الموصلى الشافعى † $^{755}/_{1354}$.
10) اسمعيل بن يحيى الشيرازي الشافعى † $^{756}/_{1355}$.
11) محمود بن على القونوى محب الدين الشافعى † $^{758}/_{1357}$.
12) عبد الوهاب بن عبد الولى المراغى الشافعى † $^{764}/_{1363}$.
13) عبد الوهاب بن على السبكى تاج الدين الشافعى † $^{771}/_{1369}$.
14) احمد بن على السبكى بهاء الدين الشافعى † $^{773}/_{1371}$.
15) خليل بن اسحق بن موسى الجندي المالكى † $^{776}/_{1374}$.
16) محمد بن يوسف الكرمانى الشافعى † $^{786}/_{1384}$.
17) اكمل الدين محمد البابرتى الحنفى † $^{786}/_{1384}$.
18) بهرام بن عبد الله ابن عوض الدميري المالكي † $^{805}/_{1402}$.
19) احمد بن الحسين بن حسن ابن رسلان الرملى الشافعى † $^{844}/_{1440}$.
20) Glossen von محمد بن محمد بن الخضر العيزري الزبيدي الشافعى † $^{808}/_{1405}$.

Auszug der darin vorgekommenen Traditionen von ابن حجر العسقلانى † $^{852}/_{1448}$.

Eine Abkürzung des Grundwerkes von ابراهيم بن عمر بن ابراهيم الجعبري الشافعى † $^{732}/_{1332}$, u. d. T. المعتبر فى اختصار المختصر nebst Auszug der Traditionen von ابن الملقن † $^{804}/_{1401}$.

Versificirt von عبد الرحمن بن عمر البلقينى † $^{824}/_{1421}$.

4379.

1) We. 49, 1, f. 1—9.

197 Bl. 8vo, 15 Z. ($18^2/_3 \times 13^1/_2$; $13^1/_2 \times 9^{cm}$). — Zustand: ziemlich lose im Deckel; etwas wurmstichig und fleckig. — Papier: bräunlich, glatt, dick. — Einband: brauner Lederband. — Titel und Verfasser f. 1^a:

كتاب القواعد والضوابط لمحيى الدين النووي

Anfang f. 1^b: الحمد لله رب العالمين اللهم صلّ علي محمد وعلي آل محمد عبدك . . . اما بعد فهذه قواعد وضوابط واصول مهمّات ومقاصد مطلوبات يحتاج اليها طالب المذهب بل العلم مطلقا الخ

Muhji eddīn ennawawī † $^{676}/_{1276}$ behandelt hier in 9 Fragen (مسئلة) die wichtigsten Regeln und Principien der Jurisprudenz.

Schluss f. 9^b: او الوجهان والاصحّ من القولين فى معظم الصور الاخذ بالاصل، تمت هذه المسايل الخ

Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. Diakritische Punkte fehlen nicht selten. — Abschrift im J. 747 Dū'lqa'da (1347). — Die Foliirung unten am Rande.

2) Pm. 161, 8, f. 53—58^a dasselbe Werk.

8vo, 17 Z. (Text: $11^1/_2 \times 8^1/_2 - 9^1/_2{}^{cm}$). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titelüberschrift (zum Theil wie die obere Hälfte der Seite, die zu einem anderen Werke gehört, verklebt):

هذه مسايل وضوابط واصول للشيخ . . . محيى الدين النووي

Schrift: gross, rundlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift (nach f. 78^b) im J. $^{894}/_{1489}$.

4380. Lbg. 499.

132 Bl. 4to, 35 Z. ($26^1/_2 \times 18^1/_3$; 19×12^{cm}). — Zustand: anfangs im Rücken wasserfleckig und nicht recht sauber; Bl. 1 ausgebessert. Nicht frei von Wurmstich; etwas lose im Einband. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe. — Titel u. Verf. f. 1^a:

مختصر القواعد (فى اصول الفقه) لابي عبد الله محمد بن ابراهيم البَقّوري الصوفى السبتى

(Vollständiger nach ابراهيم noch: بن محمد).

Das Grundwerk von الشهاب احمد بن ادريس بن عبد الرحمن القرافى المالكي

Anfang f. 1^b: الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين . . . وبعد فانى لما وقفت على الفروق التى لشيخنا . . . احمد . . . القرافى . . . وعلمت ما شهدت به من فضل مؤلفها الخ

Das Werk الفروق ك des Ahmed ben idrīs ben 'abd errahmān *elqarāfī* elmālikī śihāb eddīn † $^{684}/_{1285}$ (682) ist nicht gut angeordnet, weil unmittelbar nach Beendigung desselben Abschriften genommen worden, ehe der Verfasser die letzte Feile angelegt. Daher hat

Moḥammed ben ibrāhîm ben moḥammed *elbaqqûrî* eççûfî essabtî † 707/1307 dasselbe abgekürzt, in richtige Folge gebracht, zum Theil auch vervollständigt. Er nennt die einzelnen Abschnitte, in welche die Hauptstücke zerfallen, قاعدة. Eine Uebersicht des Inhalts giebt f. 1ᵇ—4ᵇ; kürzer f. 1ᵃ. Die Eintheilung ist:

1. القواعد الكلية in 13 قاعدة f. 4ᵇ
2. القواعد النحوية in 15 قاعدة 7ᵇ
3. القواعد الاصولية in 28 قاعدة 17ᵇ
4. القواعد المتعلق منها in 9 قاعدة 32ᵇ
5. قواعد المفهوم in 3 قاعدة 37ᵇ
6. قواعد الخبر in 2 قاعدة 38ᵃ
7. قواعد العدل in 16 قاعدة 43ᵇ
8. قواعد الاجتهاد in 5 قاعدة 49ᵇ
9. القواعد الفقهية (zuerst الطهارة 51ᵇ, الصلاة 54ᵃ u. s. w., zuletzt الحدود 109ᵃ, الفرائض 113ᵇ, الجامع 115ᵇ): im Ganzen in 158 قاعدة (f. 51ᵇ).

Die Gesammtzahl aller Abschnitte ist 249; sie zerfallen oft noch in مسئلة (und صورة).

Das Werk selbst beginnt f. 4ᵇ: القواعد الكلية ... القاعدة الاولى فى تقرير ان الشريعة قامت برعاية المصلحة ودرء المفسدة ولنذكر اولا ان المصلحة عبارة عن لذة او سببها او فرحة او سببها وان المفسدة عبارة عن الم او سببه او غمّ او سببه الخ

Schluss f. 132ᵇ: واما من لم يبرز ولكنه علم ولم يعمل فهو دون الذي ما علم ولا عمل ففى مثل هذين قيل الواحد اتي بمعصيتين والاخر بمعصية واحدة والله اعلم

Schrift: ziemlich klein, eng, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. Der Inhalt anfangs öfters am Rande angegeben in rother Schrift. — Abschrift im J. 878 Rab. II (1473). — Collationirt. — Arabische Foliirung.

HKh. I 1398 (انوار البروق فى انواع الفروق للقرافى).

Einen Commentar zu dem Grundwerke hat محمد حجازي بن محمد بن عبد الله القلقشندي الشافعي † 1035/1626 verfasst.

4381. We. 1498.

92 Bl. 8ᵛᵒ, 9 Z. (18½×13; 11×6½ᶜᵐ). — Zustand: die Lagen zum Theil lose; im Ganzen unsauber u. fleckig, besonders im Anfang und am Ende. Bl. 11 schadhaft. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe; der vordere Deckel ist lose. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب المنهاج فى الاصول للقاضى البيضاوي

Der Titel im Vorwort vollständiger (f. 2ᵃ):

منهاج الوصول الي علم الاصول

Der ausführlichere Name des Verfassers bei We. 1497, 1.

Anfang f. 1ᵇ: تقدّس من تمجّد بالعظمة والجلال وتنزّه من تفرّد بالقدم والكمال ... وبعد فان اولي ما يهتمّ به الهمم العوالي وتصرّف فيه الايام والليالي تعلّم المعالم الدينية والكشف عن حقايق الملة الحنفية والغوص فى تيّار بحار مشكلاته الخ

Anleitung zur Kenntniss der Rechtsprincipien, von 'Abdallāh ben 'omar ben moḥammed ben 'alî eššîrâzî *elbeiḍâwî* eššâfi'î nâçir eddîn abû sa'd (und abû 'lḫeir) † 685/1286 (vgl. No. 817). Das Werk zerfällt in Vorrede und 7 Bücher, nach voraufgeschickter Erörterung der Ausdrücke اصول الفقه, الفقه u. s. w. (اصول الفقه معرفة دلائل الفقه اجمالا الخ)

المقدمة f. 3ᵃ (in 2 باب) فى الاحكام ومتعلقاتها
- باب 1. (in 3 فصل) فى الحكم
- باب 2. f. 11ᵇ (in 3 فصل) فيما لا بدّ للحكم وهو الحاكم والمحكوم عليه وبه

كتاب 1. 12ᵃ (in 5 باب) فى الكتاب
- باب 1. 12ᵇ (in 9 فصل) فى اللغات
- باب 2. 29ᵃ (in 3 فصل) فى الاوامر والنواهي
- باب 3. 36ᵃ (in 3 فصل) فى العموم والخصوص
- باب 4. 45ᵃ (in 3 فصل) فى المجمل والمبيّن
- باب 5. 47ᵇ (in 2 فصل) فى الناسخ والمنسوخ

كتاب 2. 51ᵇ (in 2 باب) فى السنّة
- 1. 51ᵇ فى افعاله 2. 53ᵇ فى الاخبار

كتاب 3. 61ᵃ (in 3 باب) فى الاجماع

كتاب 4. 66ᵇ (in 2 باب) فى القياس

كتاب 5. 83ᵃ (in 2 باب) فى دلائل اختلف فيها
- 1. 83ᵃ فى المقبولة 2. 84ᵇ فى المردودة

كتاب 6. 86ᵃ (in 4 باب) فى التعادل والتراجيح

كتاب 7. 89ᵃ (in 2 باب) فى الاجتهاد والافتاء

Schluss f. 92ª: والمراد من السيرة لزوم العدل، الثالثة انما يجوز في الفروع وقد اختلف في الاصول ولنا فيه نظر وليكن هذا آخر كلامنا، تمّت الكتابة،

Schrift: ziemI. gross, gefällig, deutlich, gleichmässig, vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. In der vorderen Hälfte am Rande und zwischen den Zeilen zahlreiche Glossen. — **Abschrift** im J. 838, Ende des Rabîʿ II (1434), von علي بن عمر بن علي الحوشاني.

Die Kapitel zerfallen in فصل und diese gewöhnlich noch in Unterabtheilungen, besonders in مسايل. — Nach f. 11 u. 16 fehlen je 3 Bl., nach 88 1 Bl. — HKh. VI 13261.

4382.

Dasselbe Werk enthalten in:

1) We. 1497, 1, f. 1—21.

137 Bl. 8vo, 21 Z. (18½ × 13½; 13½—14 × 10^cm). — **Zustand:** lose Lagen im Deckel; unsauber, fleckig. — **Papier:** gelb, glatt, stark. — **Einband:** brauner Lederdeckel. — **Titel** f. 1ª ausführlich. **Verfasser** f. 1ª:

ناصر الدين ابو سعد عبد الله بن زين الدين عمر بن محمد البيضاوي الشيرازي

Schrift: flüchtige Gelehrtenhand, ziemlich gross, deutlich, eng, etwas vocalisirt. Die Stichwörter der Ueberschriften roth. — **Abschrift** im J. 835 Śawwāl (1432) von محمد بن سعيد بن سعد البارخي

Nach f. 1 fehlen 18 Blätter.

2) We. 1499.

62 Bl. Schmal-4to, 17 Z. (22 × 7½; 14 × 3⅓^cm). — **Zustand:** nicht recht fest im Deckel, manche Blätter lose; hie u. da beschmutzt; Bl. 8 unten schadhaft, 12 oben. — **Papier:** gelblich (bräunlich oder strohgelb), etwas glatt und ziemlich stark. — **Einband:** brauner Lederband mit Klappe. — **Titel** f. 1ª ausführlich. **Verfasser** ganz kurz. — **Schrift:** klein, gefällig, deutlich, fast vocallos; in schmalem Spatium, mit breitem Rand. Derselbe ist bis f. 47ª eng und, fast überall, mit Glossen beschrieben. — **Abschrift** im J. 911 Raǵab (1505), im District في بلدة بدليس von حاجي بن حسين بن يعقوب. — Die Blattfolge ist: 1—22. 31. 23—30. 32 ff. — Nach f. 12 fehlen 4 Bl.

3) We. 1852, 1, f. 2ᵇ—35.

68 Bl. 8vo, 21 Z. (20½ × 13; 15½—16 × 8^cm). — **Zustand:** ziemlich unsauber, auch wasserfleckig am unteren Rande. — **Papier:** gelb, stark, ziemlich glatt. — **Einband:** Pappbd mit Kattunrücken. — **Titel u. Verfasser** fehlt. — **Schrift:** ziemlich gross, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. — **Abschrift** im J. 1073 Rab. I (1662) von عبد الرحمن بن عثمان Nach f. 3 fehlt etwas.

4) Lbg. 746.

73 Bl. 8vo, 17 Z. (21 × 14½; 14 × 7^cm). — **Zustand:** zuerst etwas fleckig, nachher ziemlich gut. — **Papier:** gelblich, glatt, stark. — **Einband:** Pappband mit Lederrücken und Klappe nebst Futteral. — **Titel** f. 1ª:

ك" منهاج الوصول الي علم الاصول الجامع بين علم المعقول والمشروع تاليف بعض السادة العلماء

Verf. zur Seite: عبد الله بن عمر البيضاوي المتوفى سنة ٦٨٥

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gefällig, kräftig, vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. — **Abschrift** im J. 1141 Śawwāl (1729). — Nach f. 1 fehlt 1 Bl.; der Text ist ergänzt auf dem Rande von f. 2ª u. ᵇ.

4383. We. 1500.

258 Bl. 8vo, 19 Z. (18½ × 13⅔; 11½—12 × 9—9½^cm). **Zustand:** fast lose im Deckel; im Anfang etwas unsauber; der obere Rand ist fleckig. Nicht ohne Wurmstiche, besonders gegen Ende. — **Papier:** gelb, glatt, ziemlich stark; zum Theil bräunlich. — **Einband:** brauner Lederbd. — **Titel u. Verfasser** (von späterer Hand) f. 1ª:

كتاب شرح منهاج البيضاوي
لاحمد بن رسلان الرملي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي اوضح منهاج اصول دينه القوي القويم . . . اما بعد فان اولي ما صرفت الهمم الي تمهيده واحري ما عنيت بتسديد قواعده وتشييده علم اصول الفقه الذي هو قاعدة الشرع الخ

Ausführlicher gemischter Commentar zu demselben Werk, von Aḥmed ben elḤosein *erramlī* eššāfiʿī *ibn raslān* † 844/1440 (s. No. 1822). Er giebt zunächst eine Notiz über den Verfasser, als dessen Todesjahr er 691/1292 angiebt, und über dessen Werke; spricht dann über die Vortrefflichkeit der Kenntniss der Principien und über ihr Verhältniss zur Rechtswissenschaft (الفقه).

Der Commentar beginnt f. 2ª sb: اصول الفقه لفظ مركب يتوقف معرفته على معرفة مفرداته من حيث التركيب . . . معرفة جنس دخل فيه اصول الفقه وغيره قال ابن دقيق العيد . . . دلايل الفقه ليمير المعرف عن غيره ودلايل الفقه جمع يعرف بالاضافة الخ

Schluss f. 258ª: فلا يجوز لانه يقتضي ان المنهي عنه الجمع بينهما دون افراد احدهما وهذا لم يقل به احد بل البول منهي عنه سواء اراد الاغتسال فيه ام لا والله سبحانه وتعالي اعلم،

In der nun folgenden Unterschrift ist der Anfang der ersten Zeile ausradirt, um zu verdecken, dass hier nicht das ganze Werk vorliegt, sondern nur der 1. Theil. Der Commentar geht hier nämlich nur bis zu Ende des 2. Kapitels (dasselbe beginnt f. 224ª) des 1. Buches. In der letzten Zeile ist auch der Anfang ausradirt, nämlich die Worte ويتلوه ان شاء الله.

Schrift: kleine, gedrängte, ziemlich deutliche, gleichmässige Gelehrtenhand, vocallos. Der Grundtext roth. — Abschrift im Jahre 861 Ǵomādā II (1457), von عبد الوهاب بن عبد الرزاق ابو النصر الشافعي

HKh. VI 13261 (p. 216).

4384. Lbg. 55.

233 Bl. 4to, 35 Z. (27½ × 19; 20⅓ × 13½^{cm}). — Zustand: ziemlich gut; besonders in der 2. Hälfte etwas wurmstichig. Nicht frei von Flecken; bisweilen am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, auch bräunlich, glatt, dick. — Einband: rother Lederband mit Klappe. — Titel f. 1ª:

شرح المغنى (فى اصول الفقه)

Verfasser f. 1ª:

العلامة سراج الدين الهندي الدولتابادي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي نور قلوب العلماء بنور هدايته . . . اما بعد فان . . . عمر بن اسحق بن احمد الحنفى . . . يقول ان العقل معاقل المعارف والقلوب قوالب اللطائف والاذهان السابحة مطالع الحقائق الخ

Der Verfasser des Grundwerkes ist:

عمر بن محمد بن عمر الخبّازى الخجندي الحنفى ابو محمد جلال الدين

('Omar ben moḥammed ben 'omar *elḫab-bāzī* elḥanefī ǵelāl eddīn † 691/1292). Zu demselben hat 'Omar ben isḥāq ben aḥmed ben moḥammed *elgaznewī* elhindī eddewletābādī elḥanefī sirāǵ eddīn, geb. 714/1314, gest. 773, oder nach der Notiz auf f. 1ª u. 233ª 774 Raǵab (1373), einen sehr ausführlichen, hauptsächlich sachlichen, Commentar (mit قال und اقول) verfasst. Er hat auch einen Commentar zur الهداية u. a. juristischen Werken, auch einen Commentar zur التائية des Ibn elfāriḍ geschrieben. — Der Grundtext ist nicht ganz mitgetheilt, sondern in der Regel wird nach den Anfangsworten eines Satzes oder Abschnittes mittelst الى قوله nur noch dessen Schluss angegeben.

Der Commentar lässt hier den Anfang des Grundwerkes ausser Acht und beginnt f. 1ᵇ mit: قال باب الامر هو قول القائل لمن دونه أفْعَلْ اقول انما قدّم مباحث الامر على سائر المباحث لكونها اهم لان معظم التكاليف ثبت بالامر الخ

Das Werk ist hier in 2 Theile getheilt; der 2. beginnt f. 114ª mit: قال باب البيان' البيان لغة هو الاظهار قولا او فعلا . . . اقول لما فرغ من بيان المعارضة والخلاص شرع فى بحث البيان الخ

Schluss des Grundwerkes f. 233ª: فعند تعذر الطرق حقيقة يصير كناية عن الشرط مجازا والله اعلم بالصواب' — Schluss des Commentars: وجعله مجازا عن حرف ان اولي اذ هو الاصل فى الكتاب من جعله مجازا عن اذا او متى' والله اعلم بالصواب الخ

Vollendet im J. 746 Rab. II (1345).

Schrift: kleine feine Gelehrtenhand, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Die Stichwörter قال und اقول roth. Bisweilen Randbemerkungen. — Abschrift von احمد بن محمد الازبكى, aus dem Original des Verfassers, im J. 772 Rab. II (1370) [der 1. Theil im J. 770 Ŝaw. (1369)]. — Collationirt. — Arab. Foliirung; dabei 101—109 ausgelassen. — HKh. V 12478.

Andere Commentare sind von:

1) منصور بن احمد بن يزيد الخوارزمي † 705/1305.
2) على بن منصور الحنفى † 746/1345.
3) محمد بن احمد التركمانى الحنفى † 750/1349, u. d. T. الكاشف الذهنى فى شرح المغنى
4) احمد بن ابراهيم العينتابى † 767/1365.
5) محمود بن احمد القونوى ابن السراج الحنفى † 797/1395, u. d. T. المنتهى.
6) على بن عمر الاسود الحنفى علاء الدين † 800/1397.
7) عبد الرحمن بن محمد بن احمد الحنفى † c. 800/1397.
8) احمد بن ابراهيم بن اسمعيل الحنفى um 803/1400, u. d. T. فتح المجتنى فى شرح المغنى.
9) Eine Glosse von مسعود بن ابراهيم الكرمانى † 748/1347.

4385. Mo. 36.

8) f. 163—179.

12mo, 11 Z. (Text: $10^1/_2 \times 4^1/_4$cm). — Zustand: sonst ziemlich gut, aber nicht fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel u. Verfasser f. 163a:

متن الاصول للنسفى الحنفى

Genauer:

ك" منار الانوار فى الاصول لحافظ الدين ابي البركات عبد الله بن احمد النسفى

Anfang f. 163b: الحمد لله الذي هدانا الي الصراط المستقيم والصلوة على من اختص بالخلق العظيم وعلي آله . . . اما بعد ان اصول الشرع ثلثة الكتاب والسنة واجماع الايمة والاصل الرابع القياس الخ

An diesem die Rechtsprincipien behandelnden Werke des 'Abdallāh ben aḥmed ennesefī elḥanefī † $^{720}/_{1320}$ (No. 1988) fehlt hier der Schluss; das Vorhandene bricht so ab f. 179b: وتستعمل للعطف مع قيام معنى الغاية كقولهم استنت الفصال حتى القرعي ومواضعها' Die in ähnlicher Schrift hinzugefügten Worte: مستوفاة تمت مضبوطة عند الثقاة من الايمة' تم بحمد الله gehören nicht dahin, der wirkliche Schluss ist: ولهذا اذا صبر فى هذين القسمين حتى قتل صار شهيدا

Die Blätter folgen so: 163—166. 170. 167. 171—177. 168. Lücke von wenigstens 2 Bl.; 169. 178. 179.

Schrift: Türkische Hand, klein, kräftig, deutlich, vocallos. Für die Stichwörter überall Platz gelassen. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

F. 180—235 enthält Türkisches, darunter zuerst ein Traumbuch; Bl. 235b und 236 Arabische Kleinigkeiten, darunter etwas in Bezug auf die 72 irrigen Sekten; 237b eine Notiz des احمد بن كمال باشا über القيل والقال und auf der Innenseite des Hinterdeckels etwas über das in Rhetorik gebräuchliche التضمين.

4386. Pet. 174.

116 Bl. 4to, 26—28 Z. ($26^1/_2 \times 17^2/_3$; $21^1/_2 \times 12^1/_2$cm). Zustand: die ersten Blätter beschädigt, ausgebessert; etwas unsauber, nicht ohne Flecken. — Papier: gelblich, stark, etwas glatt. — Einband: rother Lederband. — Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب شرح المنار لابن فرشته

Der Verfasser heisst ausführlicher:

عبد اللطيف بن عبد العزيز بن امين الدين الحنفى نظام الدين [وعزّ الدين] ابن فريشتا [وفرشته] وابن الملك

Anfang f. 1b: لله الحق الاوحد حمد لا يحتويه الحد على ما اولانا علم الفروع . . . وبعد فيقول عبد اللطيف بن فرشته اوصلهما الله تعالي الى جنته برشده انّ ارباب البطانة واصحاب الفطانة من خلّص احبابي الخ

Kurzer gemischter Commentar zu demselben Werk, von 'Abd ellaṭīf ben 'abd el'azīz ben emīn eddīn elḥanefī niẓām eddīn *ibn* (firīštā und) *firište* (auch *ibn elmelek*, Uebersetzung des Persischen firište), um $^{830}/_{1427}$ auf dringendes Verlangen mehrerer Freunde verfasst. Derselbe beginnt: الحمد لله الذي هدانا اي دلّنا وقيل معناه خلق الهداية فينا وهي الدلالة الموصلة الي المطلوب كذا ذكر صاحب الكشاف . . . الى الصراط المستقيم وهو الشريعة النبويّة والملّة الحنفية الخ

Schluss f. 116a: ولهذا اذا صبر فى هذين القسمين وهما الثالث والرابع حتّى قتل صار شهيدا لانه يكون باذلا نفسه لاعزاز دين الله تعالى واقامة حق الشرع' الحمد لله على التمام وعلى الرسول افضل الصلوة والسلام' تمّت

Schrift: ziemlich gross, flüchtige Gelehrtenhand, nicht undeutlich, vocallos. Der Grundtext schwarz überstrichen. Das Ganze collationirt. — Abschrift um etwa $^{1000}/_{1591}$.

HKh. VI, 12907, besonders p. 124, 3. Zeile.

F. 116b kurze Erörterung über die dreifache Anwendung von كذا.

4387.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Lbg. 613.

212 Bl. 8vo, 23 Z. (20×14; $14 \times 6^1/_4$—$6^3/_4$cm). — Zustand: etwas unsauber, auch stellenweise wasserfleckig. F. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, meistens dünn. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel f. 1a von späterer Türkischer Hand: علم اصولده منار شرحي

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, deutlich, vocallos. Grundtext roth, weiterhin roth überstrichen. Bl. 30. 31. 40—45. 66—79 ergänzt. Der Text zum Theil in rothen Linien eingerahmt. — Abschrift von محمد بن شعبان im J. 1094 Rab. I (1683). — Die Blattfolge: 1—133. 135. 134. 136 ff. Kurze Randglossen nicht selten; Anfangs auch mehrmals kleine Blättchen mit Glossen zwischengeklebt.

2) We. 1490.

326 Bl. 8vo, 19 Z. (19½ × 14; 12 × 6—6½cm). — Zustand: lose Lagen im Deckel; der Rand im Anfang und ebenso in der Mitte und gegen Ende stellenweise fleckig, auch sonst hier und da Flecken, aber im Ganzen doch ziemlich gut. Breiter Rand. Bl. 5. 6 schadhaft und ausgebessert. Von 234 oben und zur Seite der Rand abgeschnitten. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederdeckel mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a von späterer Hand:

شرح المنار لعبد اللطيف ابن فرشته

Lücken nach f. 110. 150. 268. 276.

Schrift: klein, gefällig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. 1100/1688.

4388. We. 1876.

126 Bl. 8vo, 21 Z. (20½ × 14; 14 × 7½cm). — Zustand: lose Lagen. In der Mitte der Handschr. ist der obere Rand wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1a von späterer Hand:

حاشية على شرح المنار لابن ملك

Zwischen dem in 2 Zeilen stehenden Titel und Verfasser des Grundwerkes steht عزمي. Dieser ist der Verfasser dieses Werkes und heisst:

مصطفى بن محمد عزمي زاده

Anfang f. 1b: الحمد لمن جعل حكمة المشروع كشجرة اصلها ثابت وفرعها مرفوع . . . وبعد فهذه تعليقات جمعتها من هوامش شرح المنار لابن فرشته الخ

Glossen (mit قوله) zu demselben Werk, von Muçṭafā ben moḥammed àçmī zāde, geb. 977/1570, † c. 1040/1630. Sie beginnen f. 1b: قوله اي دلنا موصلة كانت او لا فيوافق ما سيجيء من تفسير الرازي . . . قوله وقيل معناه خلق الهداية فينا اي الاهتداء كما سيجيء في تعريف المتقدمين الخ

Schluss f. 126a: قوله باذن صاحبه الضمير لمال الغير فالاولي ان يذكر ذلك بعد قول المصنف كتناول مال الغير' هذا آخر ما تيسّر ايراده من نتايج الافكار عند الاشتغال بمطالعة شرح المنار ولله الحمد على نعمة الاتمام . . . خلّصنا الله تعالي من هول القيمة بشفاعة هولاء المشفعين الكرام' تمت

Schrift: Türkischer Zug, ziemlich klein, gut, gleichmässig, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift von مصطفى الاسكوبي im J. 1035/1626. — HKh. VI p. 124.

Andere Glossen zu demselben Commentar von قاسم بن قطلوبغا الحنفى † 879/1474 und von محمد بن ابراهيم الحلبى ابن الحنبلى † 971/1563, u. d. T. انوار الحلك على شرح المنار لابن الملك.

4389. We. 1491.

78 Bl. 8vo, 17 Z. (21 × 15; 13—13½ × 8½—9cm). — Zustand: lose Lagen; der Rand wasserfleckig, besonders im Anfang. Bl. 1 schadhaft u. ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 1a (von späterer Hand):

ك" شرح المنار في اصول الفقه

Verfasser (s. Anfang):

عبد الرحمن بن ابي بكر العينى

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي جعل لاصول شرعه منارا اي منار . . . اما بعد فيقول . . . عبد الرحمن العينى . . . لما رايت المختصر المسمّي بالمنار في اصول الفقه . . . كتابا لم ير مثله في الاصول الخ

Ein ganz kurz gefasster, gemischter Commentar zu demselben Werk des Ennesefī, von 'Abd erraḥmān ben abū bekr el'ainī zein eddīn † 893/1488, nach HKh. im J. 868 Šawwāl (1464) vollendet. Derselbe beginnt f. 1b: الحمد لله الذي هدانا اي دلنا وقيل خلق الاهتداء فينا الي صراط مستقيم هو الشريعة النبوية والصلوة في الرحمة من الله تعالي والاستغفار من الملايكة والدعاء من المومنين الخ

Schluss f. 78b: ولهذا اي لكون الحرمة قايمة اذا صبر في هذين القسمين حتى قتل صار شهيدا لانه يكون باذلا لنفسه لاعزاز الدين واقامة حق الشرع وقد نجز ما يسّره الله تعالي على هذا المختصر' تمت

Schrift: klein, fein, gedrängt, gleichmässig, deutlich, vocallos. Text roth überstrichen, Ueberschriften roth. Am Rande bisweilen Glossen. — Abschrift c. 1100/1688. HKh. VI 12907 (p. 124, 1).

Dasselbe Werk in Pet. 573, 1, f. 1—113a.

114 Bl. 4to, c. 17 Z. (22⅓ × 16½; 15 × 9—10cm). — Zustand: nicht ganz sauber und nicht frei von Flecken, doch im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einband: rother Lederband. — Titel fehlt. — Schrift: ziemlich gross, gefällig, deutlich, vocallos (mit Ausnahme von f. 11—29). Hier u. da stehen Glossen am Rande. — Abschrift vom J. 1179 Rab. I (1765).

4390. We. 1492.

206 Bl. 4to, 31 Z. (23¼ × 16½; 16⅔ × 8½—9^cm). Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken; an einigen Stellen ausgebessert, besonders f. 2, dessen oberer Theil auch am Text beschädigt ist. Breiter Rand. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser f. 1^a:

شرح المنار لابن نجيم الحنفى

Anfang f. 1^b: الحمد لله الذي نوّر منار الشرع بالقران العظيم . . . وبعد. فهذا شرح الفته فى المنار فى اصول الفقه شرعت فيه حين اقرائه بالجامع الازهر درسا بدرس سنة خمس وستين وتسعماية

Commentar zu demselben Grundwerk, von Zein eddîn *ibn noǵeim* elḥanefî † 970/1562 (No. 3592) im J. 965 Śawwāl (1558) vollendet. Er stützt sich meistens auf bewährte Autoritäten wie سعد الدين التفتازاني, صدر الشريعة, اكمل الدين und الاكمل (d. i. محمد ابن الهمام † 786/1384). ابن محمد بن محمود البابرتى الحنفى

Der Titel ist nach dem kurzen Vorwort und nach der Unterschrift:

تعليق الانوار على اصول المنار

Später aber umgeändert (nach d. Unterschrift) in

فتح الغفّار فى شرح المنار

Früher hatte sich der Verf. lediglich an ابن الهمام gehalten und das Werk genannt لبّ الاصول (f. 1^b).

Der Commentar beginnt f. 1^b: بسم الله الرحمن الرحيم؛ الحمد هو الثناء باللسان على الجميل . . . الذي هدانا للانعام بعد الدلالة على استحقاق الذات . . . الي الصراط المستقيم طريق الحق وقيل ملة الاسلام الخ

Schluss f. 206^b: ولهذا اي لكون فعل المكره عليه رخصة اذا صبر فى هذين القسمين وهما ما لم يحتمل سقوط الحرمة او احتمل لكي تسقط حتى قتل كان شهيدا لانه فى الاوّل بذل نفسه لاعزاز الدين وفى الثاني لدفع الظلم وقد ختم كتابه بلفظ الشهيد . . . رزقنا الله تعالي الشهادة بمنّه وكرمه؛ وقد وقع الفراغ من تاليف هذا الشرح . . . ومن اشكل عليه شيء مما كتبناه فليراجع التوضيح والتلويح والتقرير والتحرير فاني لم اتجاوزها غالبا انها غاية فى التحقيق والتدقيق والحمد لله علي سيدنا الخ

Am Rande, bes. in der ersten Hälfte, bisweilen Glossen.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. 1100/1688. — Nach f. 160 fehlen 40 Bl. — Collationirt. — HKh. VI 12907 (p. 123).

4391. Mq. 116.

f. 174. 181—183.

Anfang eines Commentars zu demselben Grundwerk. Blatt 1 fehlt; dann: اما بعد فقد كان نزل الزمان وانقلب الملوان الخ. Verf. des Commentars ist محمد بن محمد بن عبد العزيز المُعيد المرعشى um 1000/1591; er hat ihn dem Sulṭān Murād gewidmet.

f. 177—180.

Ein Stück aus dem Anfang desselben Werkes. F. 177^a, 10 ist gleich 183^a, 1.

4392.

Andere Commentare sind:

1) كشف الاسرار vom Verfasser selbst.
2) von الخطّاب بن ابي القسم القره حصاري الحنفى † c. 720/1320.
3) انوار الافكار فى تكملة اضاءة الانوار فى اصول المنار von عيسى بن اسمعيل بن خسروشاه الاقسرائى † 729/1329.
4) تبصرة الاسرار von هبة الله بن احمد التركستانى † 733/1332.
5) جامع الاسرار von محمد بن محمد بن احمد الكاكى † 749/1348.
6) اقتباس الانوار فى شرح المنار von يوسف العنقري الخرائطى الحنفى um 755/1354.
7) von محمد بن احمد القونوي الحنفى ابن الربوة † 764/1363.
8) الانوار von اكمل الدين البابرتى † 786/1384.
9) von جلال بن احمد بن يوسف التبّانى † 793/1391.
10) von شرف الدين بن كمال الدين القريمى الحنفى † c. 820/1417.
11) التبيان von محمد بن محمود بن الحسين um 860/1456.
12) افاضة الانوار باضاءة اصول المنار von سعد الدين الدهلوى ابو الفضائل † 891/1486.
13) زبدة الاسرار von احمد بن محمد السيواسى ابو الثناء um 980/1572.
14) الفوائد الشمسية v. محمد القوج حصاري شمس الدين

15) محمد بن مبارك شاه الهروي von مدار الفحول
16) محمد بن الحسين النوشابادي von زبدة الافكار
17) نتائج الافكار von einem Ungenannten.

Abkürzungen des Werkes von:

18) القونوى ابن الربوة † $^{764}/_{1363}$, u. d. T. قدس الاسرار في اختصار المنار
19) طاهر بن حسن الحلبى ابن حبيب † $^{808}/_{1405}$.
20) محمد بن محمد ابن الشحنة † $^{890}/_{1485}$, u. d. T. تنوير المنار
21) محمد بن عبد الله بن احمد التمرتاشي † $^{1004}/_{1595}$.
22) خضر بن محمد الاماسي um $^{1060}/_{1650}$, u. d. T. غصون الاصول
23) الكافي الآقحصاري, u. d. T. سمت الوصول.
24) علي بن محمد, u. d. T. أساس الاصول.

Versificirt von احمد بن علي بن احمد الحنفي فخر الدين ابن الفصيح † $^{755}/_{1354}$.

4393. We. 1496.

92 Bl. 8vo, 21 Z. ($16^1/_2 \times 10^1/_2$; $12-12^1/_2 \times 5^1/_2$ cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz ohne Flecken. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a oben (von anderer Hand):

متن التنقيح لصدر الشريعة

Der Verfasser heisst ausführlich so:

صدر الشريعة عبيد الله بن مسعود بن تاج الشريعة محمود بن صدر الشريعة احمد بن جمال الدين عبيد الله بن ابراهيم بن احمد المحبوبي الحنفي

und sein Werk, nach der Vorrede,

تنقيح الاصول

Anfang (nach d. Bism.) f. 2b: اليه يصعد الكلم الطيّب من محامد لاصولها من مشارع الشرع نماء ولفروعها من قبول القبول بناء علي ان جعل اصول الشريعة ممهّدة المباني ... [اما بعد] فان العبد المتوسّل الي الله باقوي الذريعة عبيد الله بن مسعود بن تاج الشريعة جد سعده وسعد جده يقول لما رايت فحول العلماء مكبّين في كل عهد وزمان على مباحثة اصول الفقه للامام ... علي البزدوي ... وهو كتاب جليل الشان باهر البرهان مركوز كنوز معانيه الخ

Die Rechtsprincipien bearbeitet, auf Grund des Werkes des Elbezdewī (We. 1495) und mit Benutzung des Compendiums des Ibn elḥāǵib (Glas. 186), von *Çadr eššerīʿa ʿobeid allāh* ben masʿūd ben tāǵ eššerīʿa maḥmūd ben çadr eššerīʿa aḥmed ben ǵemāl eddīn ʿobeid allāh ben ibrāhīm ben aḥmed *elmaḥbūbī* elḥanefī † $^{747}/_{1346}$ (740. 745). Sein Grossvater Tāǵ eššerīʿa ist im J. $^{692}/_{1293}$ noch am Leben; dessen Vater, der ältere Çadr eššerīʿa, lebt um $^{680}/_{1283}$.

Das Werk beginnt f. 3a: اصول الفقه الاصل ما يبتنى عليه غيره وتعريفه بالمحتاج اليه لا يطرد الخ

Es ist in 2 قسم getheilt.

1. قسم (in 4 ركن) f. 3b في الادلة الشرعية

1. ركن (in 2 باب) في الكتاب اي القران

1. باب (in 4 تقسيمات) في اللفظ

f. 4a 1. تقسيم: اللفظ ان وضع للكثير وضعا متعددا
10a التقسيم الثاني في استعمال اللفظ في المعني
19b التقسيم الثالث اللفظ ان ظهر منه المراد يسمي ظاهرا بالنسبة اليه
20a التقسيم الرابع في كيفية دلالة اللفظ على المعنى

2. باب 23b في افادته الحكم الشرعي

24a فصل واذا اريد به الاباحة والندب
24b فصل الامر المطلق عند البعض يوجب العموم
24b فصل الاتيان بالمامور به نوعان
27a فصل لا بدّ للمامور به من الحسن
28a فصل التكليف بما لا يطاق غير جايز
29a فصل المامور به نوعان مطلق وموقت
32a فصل ذكر الامام السرخسي رة لا خلاف في ان الكفار
32b فصل والنهي اما عن الحسيات كالزناء وشرب الخمر
34a فصل اختلفوا في الامر والنهي

2. ركن 34b في السنّة وهي تطلق على قول الرسول عم وعلى قوله

34b فصل في اتصال الخبر
35a فصل الراوي اما معروف بالرواية او مجهول
36b فصل في شرايط الراوي وهي اربعة
37b فصل في الانقطاع وهو ظاهر وباطن
38b فصل في محلّ الخبر وهي اما حقوق الله تعالي
39b فصل في كيفية السماع والضبط والتبليغ
40b فصل في الطعن وهو اما من الراوي او من غيره

فصل في افعاله عمّ فمنها ما يقتدي به 41b
فصل في الوحي وهو ظاهر وباطن 41b
فصل في شرايع من قبلنا هل تلزمنا حتى يقوم الدليل 42b
فصل في تقليد الصحابي 43a
باب البيان 43b
فصل في الاستثناء وهو المنع عن دخول بعض ما تناوله 44b
فصل شرط الاستثناء 46a
فصل في بيان التبديل وهو النسخ 46b
فصل في بيان الضرورة وهي اربعة انواع 50b

3. ركن 51a في الاجماع وهو اتفاق المجتهدين من امة محمد صلّعم في عصر

4. ركن 53a القياس وهو تعدية الحكم من الاصل الي الفرع لعلة متحدة

فصل شرطه ان لا يكون حكم الاصل مخصوصا به 53b
فصل العلة قيل المعرف . . . وقيل الموثر 54b
فصل في الاستحسان القياس جلي وخفى 58a
فصل في دفع العلل الموثرة 59a
فصل في دفع العلل الطردية 62b
فصل في الحجج الفاسدة 64b ; فصل في الانتقال 64a
باب المعارضة والترجيح 65a
فصل ما يقع به الترجيح 67a
فصل ومن التراجيح الفاسدة الترجيح بغلبة الاشباه 68b
باب الاجتهاد شرطه ان يحوي علم الكتاب بمعانيه 69a

2. قسم 70b في الحكم ويفتقر الي الحاكم وهو الله تعالي (in 3 باب).

1. باب 70b في الحكم وهو قسمان اما ان لا يكون حكما بتعلق شيء بشيء
واما القسم الثاني من الحكم فالشيء المتعلق ان كان داخلا 73a

2. باب 77b في المحكوم به وهو قسمان

3. باب 79a في المحكوم عليه ولا بدّ من اهليته للحكم
فصل ثم الاهلية ضربان 80a
فصل الامور المعترضة علي الاهلية سماوية ومكتسبة 81b

Schluss f. 92a: واما في حقوق العباد كاتلاف مال المسلم وحكمه حكم اخويه ويجب الضمان لوجود العصمة، والله ولي العصمة والتوفيق،

Schrift: meistens klein, fein, zierlich, deutlich, gleichmässig, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift c. 1100/1688. HKh. II 3674.

F. 1 Erörterungen über المجاز, الاستعارة u. الكناية.

4394. Mf. 362.

199 Bl. 4to, 27 Z. (26½ × 17½; 19½ × 10¾—12cm). Zustand: unsauber und fleckig, besonders auch in der 2. Hälfte wasserfleckig oben und unten am Rande und zum Theil auch im Text; nicht ohne Wurmstiche. Der Rand der ersten Blätter ausgebessert. — Papier: bräunlich, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 1a oben in der Ecke:

تلويح شرح توضيح

Verfasser fehlt; er ist:

سعد الدين التفتازاني

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي احكم بكتابه اصول الشريعة الغرّاء ورفع بخطابه فروع الحنفية السمحة البيضاء . . . وبعد فان علم الاصول الجامع بين المعقول والمنقول الناغع في الوصول الي مدارك المحصول اجلّ ما يتنسّم في احكام احكام الشرع الخ

Çadr eśśerî'a hat sein soeben besprochenes Werk commentirt unter dem Titel:

التوضيح في حلّ غوامض التنقيح

Dieser Commentar beginnt: حامدا لله تعالي اولا وثانيا
Zu demselben hat Sa'd eddîn *ettaftâzânî* † 791/1389 (No. 1955) einen Commentar (mit قوله) verfasst und im J. 758/1357 beendet unter dem Titel:

التلويح الي كشف حقايق التنقيح

Derselbe beginnt f. 2a: قوله حامدا حال من المستكن في متعلق الباء اي باسم الله ابتدأ الكتاب. حامدا آثر طريقة الحال علي ما هو المتعارف عندهم من الجملة الاسمية او الفعلية نحو الحمد لله او احمد الله الخ

Schluss f. 198b: قوله ويجب الضمان اي يجب علي من اكره غيره علي اتلاف مال المسلم ضمان ما اتلف . . . عصمنا الله تعالي بعونه الكريم عن اتباع الهوي . . . واصلّي علي نبيه محمد خير الانام وعلى آله واصحابه ايمّة الاسلام الداعين الي دار السلام، تم

Schrift: Persischer Zug, klein, sehr gedrängt, vocallos, ziemlich schwierig, zumal bei dem häufigen Fehlen der diakritischen Punkte. Am Rande und auch zwischen den Zeilen stehen (besonders in der 1. Hälfte) sehr oft längere und kürzere Glossen u. Bemerkungen. — Abschrift von ابو المعالي بن برهان بن نجم الدين بن احمد النشوي im J. 822/1419, in Samarqand. — Collationirt. — Nach f. 32 fehlen wenigstens 7 Blätter. — HKh. II 3674.

4395.

1) Lbg. 947.

245 Bl. 4to, 27 (29) Z. (26 1/3×18; 17 1/2–18×10 1/2–11cm). — Zustand: ziemlich gut; nicht ohne Flecken; die ersten und letzten Blätter ausgebessert; gegen Ende unten, zuletzt auch oben, am Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, auch bräunlich, glatt, dick; von f. 168 an dünner. — Einband: rother Lederband mit Klappe.

Dasselbe Werk. Als Titel ist hier angegeben f. 1a unten: حاشية التلويح على التوضيح und حاشية توضيح شرح تنقيح المسمى بالتلويح

Schrift: ungleich; ziemlich gross u. kräftig, deutlich, vocallos, öfters fehlen diakritische Punkte. Für das Stichwort قوله meistens Platz gelassen. Der Text bis f. 167 eingerahmt. Von f. 168 an kleinere und zierlichere Hand, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. Für das Stichwort قوله (roth) ist von f. 192 an Platz gelassen. F. 7 und 8 ergänzt. Anfangs oft Randbemerkungen, späterhin weniger. — Abschrift im J 871 Dû'lhiǵǵe (1467) von محمد بن ابراهيم السرحى السمنائى

F. 245b enthält einen Lehrbrief, ausgestellt von محمد بن عبد الرحمن الكزبري an محمد سعيد الحلبى الدمشقى الحنفى im J. 1217 Ǵom. II (1802).

2) Mq. 145, 23, f. 211.

4to, 21 Z. (22×15 1/2; 15×8 1/2cm). — Zustand: etwas fleckig. — Papier: gelb, glatt, dünn.

Die Dîbâǵe desselben Werks. Titel oben am Rande: تلويح. Anfang wie bei Mf. 362. Schluss: والملتى بافاضة الاصابة والتسديد وهو حسبي ونعم الوكيل

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gefällig, fast vocallos. Glossen zwischen den Zeilen, auch am Rande. — Abschrift c. 1100/1688.

4396. Mq. 145.

21) f. 210a.b.

4to, 25 Z. (22×14 1/2; 17 1/2×13 1/2cm). — Papier: gelb, glatt, dünn.

Bruchstück aus der Glosse des

مولانا زاده عثمان الخطائى

zu dem Anfang desselben Commentars. Mewlânâ zâde 'otmân *elḫaṭâï* lebt um 840/1436.

Beginnt hier zu der Textstelle Mf. 362, f. 1b: والحصول فى قوله مدارك الحصول يجوز أن يراد به ما ينبغى ان يحصل الخ

Bricht ab mit den Worten: قوله حال من المستكن فى متعلق الباء (s. Mf. 362, f. 2a).

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4397. Mq. 145.

24) f. 212—219a.

Format etc. u. Schrift wie bei 23). (Auf den letzten 3 Seiten mehr Text). — Titel u. Verf. oben am Rande f. 212a:

حسن چلبي للتلويح

Genauer:

حاشية حسن چلبى على التلويح

Glossen des Ḥasan ǵelebî *elfenârî* † 886/1481 (No. 1807) zu dem Anfang desselben Commentars und zwar von dem وبعد der Vorrede an; diese ist f. 216b, 7 zu Ende, von da an betreffen sie das Werk selbst. Sie beginnen hier: قوله وبعد فان الخ الواو للعطف وبعد من الظروف الزمانية المقطوعة عن الاضافة الخ. Die letzten Worte: عن الافعال الاختيارية والحمد عليها باعتبار تلك الافعال

F. 219b wird auch wol zu diesen Glossen gehören und sich an das Vorhergehende anschliessen. Die Seite handelt vom التحميد und beginnt: قال الشارح رحمه فى الحاشية بيان ذلك ان القران يشتمل على خمس سور مصدرة بالتحميد الخ und bricht ab mit: الا انه لا واو فى له الحمد بل نظم الآية الكريمة وهو الله لا اله الا هو

25) u. 26) u. 27) (f. 220—247): Türkisch.

Andere Glossen zu diesem Commentar (التلويح) sind von:

1) احمد بن عبد الله السيواسى † 800/1397, u. d. T. الترجيح
2) السيد الشريف الجرجانى † 816/1413.
3) مصطفى حسام زاده العتيق um 860/1446.
4) على بن محمد مصنفك † 875/1470.
5) محمد بن فرامرز ملا خسرو † 885/1480.
6) على الطوسى علاء الدين † 887/1482.
7) مصطفى بن يوسف البرسوي خواجه زاده † 893/1488.
8) محمد بن الحسن السامسونى † 919/1513.
9) مصطفى بن شعبان السرورى † 969/1561.
10) احمد بن محمود قاضيزاده † 988/1580.

Ein Commentar zu dem Grundwerke (التنقيح) wird dem النقركار عبد الله بن محمد الحسينى جمال الدين † 776/1374 beigelegt. Eine Glosse zu dem Grundwerk ist von ابن كمال باشا † 940/1533, u. d. T. تغيير التنقيح verfasst.

4398. Mq. 115.

46) f. 592—599. 610—619.

8vo, 17 Z. (21 × 15; 13½ × 9½cm). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 592b: الحمد لله الذي هدانا بافاضة انوار التوفيق الي تحقيق حقايق الكتاب ودقايق الخبر . . . [اما بعد] فلا يخفى على ذوي البصاير السليمة والاذهان المستقيمة ان كتاب التنقيح لبدر سماء العرفان صدر الشريعة وهو للوصول الي الاصول اقوي الذريعة الخ

Gemischter Commentar zu dem التنقيح des Çadr eśśerî'a. Der hier nicht genannte Verfasser lebt um 970/1562 und hat sein Werk dem Sulṭân Soleimân ben selîm ben bâjezîd † 975/1567 gewidmet. Dasselbe beginnt f. 593a: اصول الفقه اي هذا اصول الفقه لا اراد تعريفها باعتبار المعنى الاضافى . . . الاصل يعنى فى اللغة ما يبتنى عليه غيره حسّيا كان كابتناء السقف على الجدار او عقليا الخ

Nach f. 599 fehlen 8—10 Blätter. — Das Vorhandene bricht ab bei den Textworten (in der Mitte des 1. Kapitels des 1. قسم) f. 619b: فى اطلاق اسم الشرط على المشروط كقوله تعالي وما كان الله ليضيع ايمانكم'

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, weit, gewandt, gleichmässig, fast vocallos. Text roth überstrichen. Am Rande (auch zwischen den Zeilen) oft Glossen. — Abschrift c. 1100/1688.

4399. WE. 110.

262 Bl. 4to, 19—21 Z. (22 × 16; 15 × 10½cm). — Zustand: fast lose im Deckel. — Papier: gelblich (auch bräunlich), dick, glatt. — Einband: schadhafter brauner Lederdeckel. — Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب اصول القاضى شمس الدين بن مفلح

Der Titel ist: كـ اصول الفقه u. der Verfasser: محمد بن مفلح المقدسى الحنبلى شمس الدين

Anfang f. 1b: الحمد لله ربّ العالمين وصلوته . . . اما بعد فهذا مختصر فى اصول الفقه على مذهب الامام ابي عبد الله احمد بن محمد ابن حنبل رَة اجتهدت فيه لا سيّما فى نقل المذاهب وتحريرها فانه جلّ القصد بهذا المختصر مع بيان صحّة الاخبار وضعفها

Die Rechtsprincipien nach ḥanbalitischen Grundsätzen, in einer Menge von Fragen (مسالة) erörtert von Mohammed ben mufliḥ elmoqaddesî elḥanbalî † 763/1362.

Schluss f. 261b: فالترجيح به على ما سبق فى الحجج ويتركب من تقابل الترجيحات فى المركبات والحدود ما لا ينحصر فان تريد جهة الترجيح فى احدهما والله اعلم والله وحده وصلى الله عليه وعلى آله وصحبه وسلم'

Collationirt mit mehreren Exemplaren.

Schrift: gross, kräftig, gewandt, öfters ohne diakritische Punkte, vocallos. Im Anfange am Rande viele Bemerkungen. — Abschrift im J. 765/1364 von محمد بن ابي بكر بن يعقوب بن مزهر النابلسي

4400. Spr. 603.

1) f. 1—44a.

46 Bl. Kl.-8vo, 17 Z. (17½ × 13; 11½ × 9cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel u. Verf. f. 1a:

كتاب جمع الجوامع للسبكي

Der Verfasser heisst ausführlicher:

عبد الوهاب بن شيخ الاسلام تقى الدين ابي الحسن على بن الشيخ العلامة قاضى القضاة زين الدين ابن ابي محمد عبد الكافى بن علي بن تمام السبكى الشافعى تاج الدين ابو نصر

Anfang f. 1b: نحمدك اللهمّ على نعم يوذن الحمد بازديادها ونصلّي على نبيّك محمد . . . ونضرع اليك فى منع الموانع عن اكمال جمع الجوامع الآتى من فنّ الاصول بالقواعد القواطع . . . المحيط بزبدة ما فى شرحيّ علي المختصر والمنهاج مع مزيد كثير وينحصر فى مقدمات وسبعة كتب'

Compendium der Rechtsprincipien, in mehreren Vorreden und 7 Büchern, von 'Abd elwahhâb ben 'alî ben 'abd elkâfî ben 'alî *essubkî* eśśâfi'î *tâǵ eddîn* abû naçr, geb. 728/1328 (727), † 771/1369, i. J. 760/1359 vollendet.

f. 1ᵇ الكلام في المقدمات، اصول الفقه دلايل الفقه الاجمالية وقيل معرفتها الخ

1. كتاب f. 5ᵃ في الكتاب ومباحث الاقوال، الكتاب القران والمعنيّ به هنا اللفظ الخ

2. كتاب 18ᵃ في السنّة، وهي اقوال محمد صعم وافعاله والانبياء عمّ معصومون الخ

3. كتاب 23ᵇ في الاجماع، وهو اتّفاق مجتهدي الامّة بعد وفاة محمد صعم الخ

4. كتاب 25ᵃ في القياس، وهو حمل معلوم على معلوم لمساواته في علّة حكمه الخ

5. كتاب 34ᵃ في الاستدلال، وهو دليل ليس بنصّ ولا اجماع ولا قياس فدخل الخ

6. كتاب 35ᵇ في التعادل والتراجيح، يمتنع تعادل القاطعين وكذا الامارتين الخ

7. كتاب 37ᵇ في الاجتهاد، الاجتهاد استفراغ الفقيه الوُسْعَ في تحصيل ظنّ بحكم الخ

Schluss f. 44ᵃ: بان اختصار هذا الكتاب متعذر وروم النقصان منه متعسر اللهم الا ان ياتى رجل مبذّر مبتر فدونك مختصرا بانواع المحامد حقيقا واصناف المحاسن خليقا جعلنا الله به من الذين انعم عليهم من النبيين والصديقين والشهداء والصالحين وحسن اوليك رفيقا والحمد لله ربّ العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلّم،

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gefällig, deutlich, gleichmässig, ziemlich vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift von احمد بن محمد بن عمر الشافعي im J. 858 Moḥarram (1454). — Collationirt nach dem Original im J. 869 Ǵomādā I (1465). — HKh. II 4161.

4401.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1482.

66 Bl. 8ᵛᵒ, 13 Z. (18 × 13⅔; 13 × 8½—9ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich lose Lagen; fleckig u. ziemlich unsauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ ausführlich von späterer Hand.

In der Unterschrift giebt der Verfasser, ausser der Zeit der Abfassung, Kunde davon (f. 64ᵇ), dass dies die 4. eigenhändige Abschrift seines Werkes sei, mit einigen Aenderungen, Auslassungen, Zusätzen, vom J. 762 Rabīʿ I (1361), und dass nicht die Abschriften aus seinem früheren Original gültig seien, sondern einzig und allein diese Redaction.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, deutlich, gleichmässig, vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. F. 1—7. 19. 26. 42—45 ergänzt, ziemlich gross, eng, rundlich, deutlich, aus neuerer Zeit. — Abschrift im Auftrage des محب الدين محمد بن غرس الدين خليل بن قطلوبغا الملكي الناصري حسن الشهير بابن الاوجاقى الحنفى احد السادة الصوفية von محمد ابو الفتح بن احمد بن محمد بن محمد الخطيب im J. 827 Ǵom. II (1424). — Collationirt.

F. 65ᵇ ist die Abschrift eines Lehrbriefes enthalten, ausgestellt von تاج الدين السبكي, in Bezug auf dies Werk und die anderen seiner Vorlesungen, an ابو المعالي محمد بن علاء الدين على بن عشاير, im J. 767 Šaʿbān (1366), in Damaskus (No. 157, 2).

2) We. 1483.

64 Bl. 8ᵛᵒ, 13 Z. (18 × 13½; 12 × 9ᶜᵐ). — Zustand: stark fleckig; Bl. 9 u. 10 lose. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel u. Verfasser fehlt, steht aber auf dem Vorblatte von ganz neuer Hand kurz und richtig. Die Angabe der Unterschrift (s. We. 1482) steht hier nicht. — Schrift: ziemlich gross, deutlich, gewandt, gleichmässig, vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. F. 1—15 ergänzt: ziemlich grosse Schrift, rundlich, deutlich, vocalisirt, aus neuerer Zeit. — Abschrift im J. 862 Raǵab (1458) von على بن محمد بن بركات الاشمونى الشافعي. — Collationirt. — F. 16—20 einige Glossen am Rande, auch zwisch. den Zeilen.

F. 64ᵇ steht der Anfang einer Antwort des علاء الدين على بن اسمعيل بن يوسف القونوي الشافعي † 729/1329 aus dem J. 701/1301 auf die Anfrage eines Einwohners von Damaskus, betreffend den Widerspruch und Zweifel hinsichtlich des freien Willens und der Vorherbestimmung.

3) We. 1484, 1, f. 1—57ᵃ.

59 Bl. 8ᵛᵒ, 13 Z. (21½ × 15½; 13½ × 10ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen und Blätter; nicht ganz sauber und fleckig, besonders im Anfang. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: rothbrauner Lederdeckel. — Titel f. 1ᵃ vollständig. Verfasser ziemlich kurz. — Schrift: ziemlich gross, gefällig, gleichmässig, deutlich, vocalisirt. Ueberschriften roth und Stichwörter ebenso. Der Titel in rothen Strichen eingerahmt, ebenso der Text f. 1—31. 49ᵇ—56ᵃ. Am Rande (bisweilen auch zwischen den Zeilen) nicht selten Glossen, besonders im Anfang. — Abschrift von محمد بن محمد الحمصي الشافعي الشهير بابن الشقا im Jahre 867/1462. — Collationirt, nach einer Abschrift des Verfassers, im Jahre 868 Ṣafar (1463).

Durch den beschnittenen Rand ist der an den Abschreiber ausgestellte Lehrbrief des احمد بن صدقة بن احمد بن حسن بن عبد الله بن الصيرفي المقري الشافعي von demselben Jahre etwas beschädigt (No. 162, 1).

F. 56ᵇ u. 57ᵃ ein Lobgedicht (in 21 Versen) auf den Verfasser und dies Werk von محمد بن عبد القاهر ابن الشهرزوري (Ḥafīf):

كلّ ذي عزّة لعزّك خاضعٌ بك مستنصر لامرك طايعٌ

4) Mo. 378.

56 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (18½ × 13½; 11½ × 8½—9ᶜᵐ). — Zustand: sehr wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 1ᵃ: ك جمع الجوامع في الاصلين والجدل والتصوف

Verfasser: تاج الدين ابي الحسن السبكي الانصاري الشافعي

Vor ابي الحسن fehlt ابن. Vollständiger im Anfang. — Schrift: ziemlich gross, gut, stark vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. In der ersten Hälfte viele Bemerkungen am Rande und auch zwischen den Zeilen. Bl. 7 von neuer Hand ergänzt; von derselben Hand ein ausführliches Inhaltsverzeichniss auf dem Vorblatte. — Collationirt. — Abschrift im J. 868 Ḏū'lqa'da (1464) von محمد بن ابي بكر بن يحيى بن احمد الخيبري الشافعي im Auftrage des محمد بن عبد الله بن احمد. — Arabische Foliirung.

5) Lbg. 151, 3, f. 15—55.

Format (15 Z., Text 12½ × 10ᶜᵐ; von f. 36 an: 17 Z., 14 × 10ᶜᵐ) etc. und Schrift wie bei 2). — Titel und Verfasser fehlt. — Abschrift im J. ⁹¹⁴/₁₅₀₈ von احمد بن علي بن احمد. — Von f. 37ᵇ an sind für die Stichwörter Lücken gelassen; nur die Hauptüberschriften (Buch so u. so viel) sind in Goldschrift hingesetzt.

6) Lbg. 421.

36 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (21½ × 15; 14½ × 10½ᶜᵐ). — Zustand: wasserfleckig; die Schrift auf den gegenüberstehenden Seiten etwas abgedruckt; der Rand bisweilen ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. f. 2ᵃ ganz kurz. — Schrift: ziemlich gross, kräftig, vocalisirt. Ueberschriften u. Stichwörter roth. — Abschrift um ¹⁰⁸⁰/₁₆₆₉ von احمد بن احمد الساوي الصعيدي المالكي

4402. Lbg. 104.

241 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (18¼ × 13½; 11½ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich wurmstichig, sonst gut. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappbd mit Lederrücken.

Commentar zu demselben Werk. Titel f. 1ᵃ oben in ganz kleiner Schrift:

الجزء الثانى من شرح جمع الجوامع في الاصول

Der Titel steht ausführlich auf der vorletzten Seite f. 240:

تشنيف المسامع في شرح جمع الجوامع
للشيخ بدر الدين الزركشى

Die 2. Hälfte eines gemischten Commentars, von Bedr eddīn *ezzerkešī* eššāfiʿī † ⁷⁹⁴/₁₃₉₂ (No. 1196) verfasst. Sie beginnt f. 1ᵇ mit dem 3. Buche des Grundwerks.

Anfang f. 1ᵇ: ص الكتاب الثالث في الاجماع ش قدمه على القياس لانه معصوم من الخطا بخلافه ص وهو اتفاق مجتهدي الامة بعد وفاة محمد صلعم في عصر على اي امر كان ش الاتفاق جنس يعم الاقوال والافعال والسكون والتقرير وقوله مجتهدى فصل خرج به اتفاق بعضهم واتفاق العامة الخ

Das 4. Buch beginnt f. 15ᵇ, das 5. Buch f. 80ᵃ, „ 6. „ „ f. 95ᵃ, „ 7. „ f. 115ᵃ.

Schluss f. 241ᵃ: وانا اسال الله نظرة الرضى والمنة على بكل ما يقربنى اليه ويجمعني عليه مقرونا بالعوافي في الدارين برحمتك يا ارحم الراحمين امين الحمد لله . . . ونعم الوكيل

Schrift: ziemlich klein, allmälig kräftiger und etwas grösser, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter u. -buchstaben roth. — Abschrift im J. 852 Šawwāl (1448) von محمد بن احمد بن احمد القدسي الشافعي

HKh. II 4161.

4403. We. 1486.

192 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (18 × 13⅔; 11½—12 × 8½—9ᶜᵐ). Zustand: lose Blätter und Lagen, nicht ganz sauber, etwas fleckig u. auch wurmstichig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederdeckel mit Klappe.

Commentar zu demselben Grundwerk. Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب شرح جمع الجوامع في الاصول
لجلال الدين المحلي الشافعي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله على افضاله والصلاة على سيدنا محمد وآله هذا ما اشتدت اليه حاجة المتفهمين لجمع الجوامع من شرح يحل الفاظه ويبين مراده ويحقق مسايله . . . قال المصنف رحمه

بسم الله الرحمن الرحيم نحمدك اللهم اي نصفك بجميع صفاتك يا الله اذ الحمد كما قال الزمخشري في الفايف الوصف بالجميل وكل من صفاته تعالي جميل ... علي نعم جمع نعمة بمعنى انعام والتنكير للتكثير والتعظيم اي انعامات كثيرة عظيمة منها الالهام الخ

Ein gemischter Commentar, von Ǵelāl eddīn *elmaḥallī* eššāfiʿī † 864/1460 (No. 885) im J. 827 Šaʿbān (1424) im Unreinen vollendet.

Schluss f. 192a: من النبيين والصديقين اي افاضل اصحاب النبيين لمبالغتهم في الصدق والتصديق والشهداء اي القتلاء في سبيل الله والصالحين غير من ذكر وحسن اوليك رفيقا اي رفقاء في الجنة بان نستمتع فيها برويتهم وزيارتهم ... وعلي قدر فضل الله على من يشاء اللهم باداء الفضل العظيم تفضل علينا بالعفو وبما تشاء من النعيم وصلى الله وسلم على سيدنا الخ

Schrift: im Ganzen ziemlich gross, stark, gewandt, zum Theil etwas flüchtig, deutlich, vocallos, stellenweise ohne diakritische Punkte, besonders gegen Ende. Der Grundtext roth. F. 11—49 kleine, feine, zierliche Hand. — Abschrift von محمد بن عمر النووي الشافعي im J. 875 Ṣafar (1470). — Auf den ersten Blättern ist der Rand mit Glossen angefüllt, späterhin seltener.

HKh. 4161 p. 610.

بالجميل اي نصفك به ولم يرد الشارح بقوله اي نصفك بجميع صفاتك ان معنى نحمدك لغة الثناء بالجميل مقيدا بقيد الكلية اذ ليس في لفظ نحمدك ما يفيد التقييد بالكلية ... قوله واتى بنون العظمة اي دون الهمزة للمتكلم لاظهار ملزومها اي ملزوم العظمة وهو تعظيم الله اياه بتاهيله للعلم الخ

Schluss f. 201b: قوله تحرك تحذف احدي تائيه الفوقيتين فتاؤه مفتوحة مضارع تحركت بتاء التانيث الساكنة آخره' والحمد لله الذي بنعمه تتم الصالحات حمدا يوافي نعمه ويكافي مزيده والصلاة والسلام ... على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين'

In der Unterschrift spricht der Verf. noch von der Zeit der Abfassung dieser Glossen.

Schrift: klein, fein, meistens gedrängt, deutlich, vocallos, (Ueberschriften) Stichwörter roth. Von f. 195 an fehlen die diakritischen Punkte fast ganz. — Abschrift im J. 961 Ḏūʾlḥiǵǵe (1554) von محمد الحنبلي, zu eigenem Gebrauche, nach der Handschrift des جليل الجعبري, Schülers des Verfassers, der ihm einen Lehrbrief über das Werk und Sonstiges ausgestellt hat.

Lücke nach f. 2 von 4, nach f. 4 von 1 Bl.; nach 194 ist eine grosse Lücke von etwa 90 bis 100 Bl. Es fehlt daselbst die Stelle We. 1487, 40b, 17 bis 102b, ult.

HKh. II 4161 (p. 611, lin. 3 ff.).

4404. We. 1485.

202 Bl. 8vo, 19 Z. (18½ × 13⅔; 11½ × 8½cm). — Zustand: lose Lagen, nicht frei von Flecken, aber doch im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel f. 1a (von anderer Hand):

كتاب الدرر اللوامع في تحرير جمع الجوامع

Verf.: الكمال ابن ابي شريف الشافعي

Anfang f. 1b: احمد الله على ما منح من الاهتداء بانوار اصول الشريعة ... واقول انه لما كان كتاب جمع الجوامع تاليف العلامة ... السبكي رح يجري من كتب الاصول مجري الانسان من العين والعين من الانسان الخ

Glossen (mit قوله) des Kemāl eddīn *ibn abū šerīf* eššāfiʿī † 906/1500 (907. 901; s. No. 1108) zu dem Commentar des Elmaḥallī, zu Elqāhira im J. 886/1481 vollendet. Dieselben beginnen f. 1b: قوله نحمدك معناه لغة نثني عليك

4405. We. 1487.

110 Bl. 8vo, 23 Z. (20 × 15; 14 × 9½cm). — Zustand: lose Lagen; nicht ganz frei von Flecken. — Papier: gelb, grob, wenig glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a (von neuerer Hand):

كتاب النور اللامع بشرح جمع الجوامع
لتاج الدين ابي نصر عبد الوهاب بن تقي الدين
ابي الحسن علي بن عبد الكافي السبكي

Anfang f. 1b: نحمدك اللهم على نعم يوذن الحمد بازديادها ونصلي على نبيك محمد ... فان كتابي هذا الفنه من ذهاء مائة مصنف خطير وضممت اليه ما في شرحي المختصر والمنهاج مع مزيد كثير ويتحري مطالع اصوله بالفحص عن دلايل حصوله فاقول وبالله التوفيق ان فنون العلوم الجامعة كمال محاسن الرسوم منطوية تحت اصول سبعة واولها اصول الفقه فاصوله الاجمالية العلم بالاحكام الشرعية العملية المكتسب من ادلتها التفصيلية الخ

Von derselben Hand wie der Titel ist der Anfang (Blatt 1^b) geschrieben. Derselbe ist im Ganzen nichts als eine etwas verkürzte Wiedergabe des Grundtextes; hergesetzt, um die Lücke im Anfang dieser Hdschr. zu verdecken. Beides ist gefälscht (wie auch noch die 1. Zeile von f. 2^a); das Vorliegende ist nichts Anderes als die soeben besprochenen Glossen des Ibn abū šerîf.

Die erste Hälfte des Werkes fehlt, etwa 100 Bl. Das hier vom Werk Vorhandene beginnt f. 2^a, 2 und entspricht We. 1485, 149^b, 2 v. unten.

Schluss sonst wie dort, nur folgt noch nach den Worten: قوله وذكرنا لفظ نا الساكنة آخره ein Satz وفي قوله افصحنا وما بعده للعظمة . . . بيين مقام اظهار العظمة der durch das übergeschriebene مقدم als vorher in den Text gehörig bezeichnet ist. Vor den Worten im Schluss: الحمد لله الذي بنعمه steht noch ein kleiner Satz: نسال الله تعالي ان يحرك . . . بمنّه وكرمه Unterschrift wie dort.

Schrift: ziemlich klein, etwas zusammengedrängt, ziemlich deutlich, vocallos. Nicht selten fehlen diakritische Punkte. Der besprochene Text ist von f. 33^a an roth, sonst schwarz, aber etwas grösser und dicker. — Abschrift von عبد الله بن عمر الاشهل الانصاري im J. 971 Ḏū'lqa'da (1564). — Collationirt.

4406. Lbg. 536.

239 Bl. 8vo, 25 Z. (21 × 15; $15^1/_2$ × 10^{cm}). — Zustand: am Rande von f. 11 an wasserfleckig, besonders in der 2. Hälfte. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel f. 1^a:

حاشية على جمع الجوامع للنجاري

Verfasser s. im Anfang ausführlicher.

Anfang f. 1^b: الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله صعم اما بعد فيقول . . . على بن احمد النجارى الشافعى الشعرانى . . . هذه حواشى على الشرح المشهور بشرح جمع الجوامع لعمدة المحققين . . . الجلال المحلى . . . ارجو ان يعمّ نفعها الخ

Glossen (mit قوله) zu demselben Commentar des Elmaḥallî, von 'Alî ben aḥmed *enneǵǵârî* eššaʻrânî eššâfiʻî.

Sie beginnen f. 1^b: قوله الحمد لله على افضاله اي احسانه قوله هذا الاشارة الي موجود ذهني . . . قوله المتفهمين اي المحصلين للفهم شيئا فشيئا الخ

Schluss f. 239^a: قوله وعلى قدر فضل الله على من يشاء اشارة الي ان اختلاف المراتب كما يكون بقدر الاعمال يكون بمحض فضل الله . . . وان يجعل ذلك خالصا لوجهه الكريم انه على ما يشاء قدير وبالاجابة جدير، تمت

Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocallos; das Stichwort قوله roth. Bl. 1—10 ähnlich ergänzt. Am Rande stehen oft die im Text behandelten Fragen kurz angegeben, in rother Schrift. — Abschrift um $^{1175}/_{1761}$. — Collationirt von ابو بكر بن الحاج مصطفى الكردي im J. $^{1177}/_{1763}$. — Nach f. 219 fehlen 50 Blätter.

4407. Pm. 502.

10) f. 118—120.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). Der Rand ausgebessert. — Titel u. Verfasser fehlt.

Von der fehlenden Vorrede abgesehen liegt hier der Anfang einer ausführlichen Glosse zu dem جمع الجوامع "ك vor (Spr. 603, 1).

Dies Stück beginnt: اصول الفقه، الاصل في اللغة ما يبنى عليه غيره بمعنى ما يتفرع او يرجع اليه والظاهر انه نسبى كاصل الانسان الخ

Der Grundtext ist von dem Commentar hier schwer zu unterscheiden, obgleich einige Male Wörter überstrichen sind und auch manchmal قوله oder قول المصنف steht.

Zuletzt f. 120^b: والتفصيلية والاستفصال ضد الاجمال وهو جمع فصل وهو القطع والعزل فيكون العلم باحوال كيفيات جزئيات الاحكام الشرعية الفرعية الحاصل المنقطع المنعزل المنفصل عن الادلة،

Das Weitere fehlt.

4408.

Andere Commentare sind von:

1) محمد بن محمد بن الخضر الاسدي العيزري الشافعي تشنيف المسامع. u. d. T. شمس الدين † $^{808}/_{1405}$,
2) عز الدين محمد الشافعي ابن جماعة † $^{819}/_{1416}$.
3) احمد بن عبد الله بن بدر الغزي الشافعي ابو نعيم † $^{822}/_{1419}$.

4) احمد بن عبد الرحيم العراقي ابو زرعة † 826/1423, u. d. T. الغيث الهامع.
5) احمد بن الحسين بن رسلان الرملي † 844/1440.
6) ابراهيم بن محمد القباقبي برهان الدين † c. 850/1446.
7) ابراهيم بن عمر البقاعي † 885/1480.
8) احمد بن اسماعيل الكوراني الشافعي † 893/1488, u. d. T. الدرر اللوامع.
9) احمد بن عبد الرحمن بن حلولو الغروي المالكي um 900/1494.
10) عبد البر بن محمد بن الشحنة الحنفي † 921/1515.
11) عبد الوهاب الشعراني † 973/1565.
12) احمد بن قاسم العبادي † 994/1586, u. d. T. الآيات البينات
Versificirt von:
13) احمد بن محمد بن عبد الرحمن الطوخي † 893/1488.
14) جلال الدين السيوطي † 911/1505, u. d. T. الكوكب الساطع
15) محمد بن محمد الغزي رضى الدين † 935/1528.

4409. We. 1497.

2) f. 22—135.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Etwas wurmstichig. — Titel fehlt. Nach dem Vorwort f. 24ª:

التمهيد

Bei HKh. II 3600: التمهيد في تنزيل الفروع علي الاصول

Verfasser fehlt; es ist:

عبد الرحيم بن الحسن بن علي القرشي الاسنوي الشافعي جمال الدين ابو محمد

Anfang f. 22ᵇ: الحمد لله مزيل اعذار المكلفين بارشاد العقول وتمهيد الاصول . . . وبعد فان اصول الفقه علم عظيم نفعه وقدره وعلا شرفه وفخره اذ هو ثمار الاحكام الشرعية ومنار الفتاوي الفرعية التي بها صلاح المكلفين معاشا ومعادا ثم انه العمدة في الاجتهاد واهم ما يتوقف عليه من المواد الخ

'Abd erraḥîm ben elḥasan ben 'alî elqorešî *elesnewî* eššâfi'î ǵemâl eddîn abû moḥammed, geb. 704/1304, † 772/1370, hat über die Rechtsprincipien Verschiedenes geschrieben, dann aber auch insbesondere das vorliegende Werk, in welchem er die meisten einschlägigen Fragen behandelt, auch die Art, wie die Rechtsfächer (Zweige) von den Principien (Wurzeln) herzuleiten seien. Er erwähnt daher zuerst: المسئلة الاصولية بجميع اطرافها منقحة مهذبة ملخصة dann lässt er darauf folgen: ذكر شيء مما يتفرع عليها Weil er hier den Weg legt, um die Ableitung der الفروع aus den الاصول zu ermöglichen [الوصول الي مقام استخراج الفروع من قواعد الاصول] hat er sein Werk التمهيد genannt, und sagt, f. 24ª, er habe inzwischen ein anderes Werk sprachlicher Art, zur Förderung dieses selben Zweckes, und betitelt الكوكب الدري, abzufassen begonnen. Nach der Unterschrift hat er sein Werk, bis auf einige Aenderungen und Zuthaten hier und da, vollendet im J. 768/1366. Dasselbe ist ganz so wie Spr. 603, 1 in 7 Bücher mit ganz gleichen Ueberschriften eingetheilt, von denen das 1. 2. und 5. in 5, 2 und 2 Kapitel zerfallen, welche zum Theil wieder mehrere Abschnitte umfassen. Gewöhnlich aber stellt der Verfasser Fragesätze (مسئلة) auf, in denen die dahingehörigen Punkte erläutert werden. Er gebraucht dabei oft die Wendung: فاذا علمت ذلك

Das Werk selbst beginnt f. 24ª:

باب الحكم الشرعي واقسامه، مسئلة الحكم الشرعي خطاب الله المتعلق بافعال المكلفين الخ

38ᵇ باب اركان الحكم وهي الحاكم والمحكوم عليه وبه، مسئلة الافعال الصادرة من الشخص

1. كتاب 43ª (in 5 باب) في الكتاب
 1. باب 43ª (in 9 فصل) في اللغات
 (1. f. 43ª في الوضع; 2. 45ª في تقسيم الالفاظ
 3. 46ª في الاشتقاق; 4. 48ª في الترادف والتاكيد
 5. 50ᵇ في الاشتراك; 6. 53ᵇ في الحقيقة والمجاز
 7. 58ª في تعارض ما يخل بالفهم; 8. 58ᵇ في تفسير حروف تشتد حاجة الفقهاء الى معرفتها
 9. 63ª في كيفية الاستدلال بالالفاظ).
 2. باب 70ª (in 2 فصل) في الاوامر والنواهي
 (1. 70ª في الامر; 2. 75ᵇ في النواهي)

3. باب 77ᵃ (in 7 فصل) في العموم والخصوص
(1. 77ᵃ في الفاظ العموم؛ 2. 93ᵇ في الخصوص
3. 96ᵃ في الخصوص؛ 4. 102ᵃ في الشرط
5. 103ᵇ المتعقبة للجمل
6. 104ᵃ في التقييد بالتمييز بعد العطف
7. 104ᵃ واما التقييد بالغاية بعد الجمل الخ)
4. باب 109ᵇ في الجمل والمبين، مسئلة يجوز تاخير البيان
5. باب 111ᵃ في الناسخ والمنسوخ، مسئلة اتفقوا كما قاله ابن الحاجب

2. كتاب 111ᵇ (in 2 باب) في السنة وفيه بابان
1. باب 111ᵇ في افعاله عم؛ 2. باب 112ᵃ في الاخبار

3. كتاب 113ᵇ في الاجماع، الاجماع هو اتفاق المجتهدين

4. كتاب 116ᵃ في القياس

5. كتاب 123ᵃ (in 2 باب) في دلايل اختلف فيها
1. باب 123ᵃ في المقبولة منها؛ 2. باب 127ᵃ في المردودة

6. كتاب 128ᵃ في التعادل والترجيح

7. كتاب 131ᵃ في الاجتهاد والافتاء

Schluss f. 135ᵇ: كما قال السرخسي وبه اجاب ابن القاضي انه ينفذه وعليه العمل كما لو حكم بنفسه ثم تغير اجتهاده تغيرا لا يقتضي النقض ثم ترافع اليه غرماء الواقعة التى حكم فيها فانه يمضي حكمه الاول وان ادي اجتهاده الي ان غيره اصوب كذا ذكره الرافعي في كتاب القضاء والله اعلم،

Die Ueberschriften sind nur zum Theil roth, und im Ganzen schwer erkennbar, zum Theil eine Lücke dafür gelassen. — F. 53ᵃ ist aus Versehen leer geblieben, dann aber mit allerlei Schreibereien verunziert. — Collationirt.
HKh. II 3600.

We. 1489, 1, f. 1—112ᵃ dasselbe Werk.

176 Bl. 4ᵗᵒ, 23 Z. (26¼ × 17; 19 × 11½—12ᶜᵐ). — Zustand: wurmstichig, der Rand stellenweise fleckig, gegen Ende der untere Rand wasserfleckig. Bl. 1. 2 schadhaft. Die Vorderseite von Bl. 1 beklebt. — Papier: gelb, grob, dick. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ (oben am Rande, sehr verblasst): كتاب التمهيد.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, grade stehend, gewandt, etwas flüchtig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, im Ganzen gleichmässig. Ueberschriften roth; in denselben ist öfters eine Verwechselung zwischen باب und كتاب. — Abschrift (zu eigenem Gebrauch) von محمد بن عبد الله

Ein Auszug des Werkes (مختصر التمهيد) ist von عبد الرءوف بن تاج العارفين المناوى † 1031/1622 gemacht.

4410. We. 1489.

3) f. 115—176.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel f. 115ᵃ:

الكوكب الدرّى في علم الاصول الشافعية

so auch im Vorwort. — Verfasser fehlt; es ist, nach dem bei We. 1497, 2 Beigebrachten, derselbe

عبد الرحيم الاسنوى

Anfang f. 115ᵇ: الحمد لله على ما افهم من البيان والهم من التبيان . . . وبعد فان علم الحلال والحرام الذي به صلاح الدنيا والاخري وهو المسمي بعلم الفقه مستمد من علم اصول الفقه وعلم العربية فاما استمداده من علم الاصول فواضح الخ

Die Wissenschaft der Jurisprudenz, sagt Elesnewi, basirt auf der der Sprachkenntniss; ohne dieselbe ist eine Kenntniss der Quellen derselben nicht möglich, wie denn auch Eššāfiʿī selbst in gründlicher Kenntniss beider derselben das Vorbild gewesen. Nachdem der Verfasser also in dieser verbindenden Richtung sein Werk التمهيد nach der juristischen Seite hin beendigt, hat er die Abfassung dieses Werkes nach der sprachlichen Seite hin begonnen, u. für die grammatischen Fragen die 2 Werke seines Lehrers ابو حيان محمد بن يوسف بن على اثير الدين الاندلسي † 745/1344, nämlich الارتشاف und شرح التسهيل, und bei den Rechtsgrundsätzen den grossen Commentar (الشرح الكبير) des الرافعي † 623/1226 oder auch das الروضة des النووي † 676/1277 benutzt.

Sein Werk ist in 4 Kapitel eingetheilt, welche in mehrere ungezählte Abschnitte zerfallen.

1. باب 116ᵇ في الاسماء
116ᵇ في لفظ الكلام؛ 119ᵃ في المضمرات
120ᵇ في الموصولات؛ 121ᵇ في المفرق بالاداة
122ᵃ الاسم المحلى بال التى ليست للعهد تفيد العموم
126ᵃ في المشتقات؛ 129ᵇ في المصدر؛ 130ᵇ في الظروف
136ᵃ في الفاظ متفرقة؛ 137ᵇ في التثنية والجمع
140ᵇ في الالفاظ الواقعة في العدد

2. باب 142ᵃ في الافعال — 3. باب 145ᵇ في حروف الجر
148ᵇ في النواصب للفعل؛ 149ᵃ في حروف العطف
154ᵃ في لو ولولا u. في تاء التانيث؛ 155ᵇ في حروف مفرقة

4. باب في التراكيب ومعان متعلقة 157ᵇ
في العدد 163ᵇ; في الحال 162ᵃ; في الاستثناء 157ᵇ
في النعت 166ᵇ; في العطف 164ᵇ; في القسم 164ᵇ
في البدل 168ᵇ; في التوكيد 167ᵃ
في مسائل متفرقة 173ᵃ; في الشرط والجزاء 169ᵇ
باب الحقيقة والمجاز 174ᵇ

Schluss f. 176ᵇ: كونه مجازا ان نسب عليه مقتضاه اذا نواه وهو وجه اختاره الشيخ في التلبية والاصح انه لا شيء فيه اصلا والله الموفق للصواب، تم الكتاب،

HKh. V 10973.

4411. Lbg. 1001.

42 Bl. 8ᵛᵒ, 7 Z. (17½ × 12; 8½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: die obere Hälfte wasserfleckig; nicht ohne Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ:

كـ" المقتبس المختار من نور المنار في اصول الحنفية

so auch in der Vorrede f. 3ᵃ. — Verfasser f. 1ᵃ:

طاهر بن الحسن بن عمر ابن حبيب

Anfang f. 1ᵇ: قال . . . طاهر . . . ابن حبيب، احمد الله حمدا يوافي نعمه العظيمة واشكره شكرا يكافي مننه الجسيمة . . . وبعد فاني استخرت الله عز وجل في جمع مختصر في اصول فقه الامام ابي حنيفة النعمان،

Ṭâhir ben elḥasan ben 'omar elḥalebî elḥanefî zein eddîn abū 'l'izz *ibn ḥabîb*, geb. c. 742/1341, † 807/1404 (808), handelt hier über die Rechtsprincipien nach den Ansichten des Abū ḥanîfe; er benutzt das Werk des حافظ الدين ابو البركات عبد الله بن حميد الدين † 720/1320, ابى العباس احمد بن محمود النسفى dessen Titel منار الانوار (No. 4385), u. A. darüber. Er hat sein Compendium im J. 802 Ram. (1400) vollendet und es in (ungezählte) Abschnitte, auch einige Kapitel, eingetheilt. Es beginnt f. 3ᵃ: قال العلماء رحم اصول الشرع ثلاثة الكتاب والسنة واجماع الامة والاصل الرابع القياس المستنبط منها الخ

Schluss f. 41ᵃ: والعادة وهي ما استقر الناس عليه واعادوه مرة بعد اخري والله سبحانه وتعالي اعلم بالصواب ومنه طلب التوفيق في السؤال والجواب وحسبنا الله ونعم الوكيل،

Schrift: zieml. grosse, gut, vocallos. — Abschrift im J. 850 Rab. I (1446). — Am Rande, bes. zu Anfang, Glossen.

4412. Lbg. 547.

7 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (21 × 14¼; 11¼ × 6ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ:

كـ" مختصر متن المنار تصنيف العلامة
طاهر بن حبيب الحلبى

Der Titel ist vielmehr:

مختصر المقتبس المختار

Anfang f. 1ᵇ: احمد الله عز وجل على نعمه التى شملت الاصول والفروع . . . وبعد فانى استخرت الله تعالى في مختصر اصول فقه الامام ابي حنيفة رحم انتقيته من مصنف الشيخ حافظ الدين ابي البركات عبد الله بن احمد بن محمود النسفى وغيره الخ

Auszug aus dem vorhergehenden Werke, von dem Verfasser desselben. Der eigentliche Anfang des Werkes ist f. 1ᵇ: قال العلماء رحم اصول الشرع الكتاب والسنة والاجماع والقياس اما الكتاب الخ

Schluss f. 7ᵃ: والعادة ما استمر الناس عليه وعاودوه [مرة بعد] اخري وهذا آخر الكتاب والله اعلم بالصواب،

Schrift: ziemlich klein, dick, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1143 Dū'lqa'da (1731) von مصطفى ابو السعادات الاسقاطي الحنفي

4413. We. 1591.

3) f. 37ᵇ—40ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift:

منظومة في أصول الفقه

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang:
عقد نفيس في اصول الفقه تحفة عالم سريع الفقه
يقول عبد ربه اللطيف محمد بن الشحنة الحنيفى

Reǵezgedicht in 103 Versen über die Rechtsprincipien, von Abū 'lwelîd *ibn eššiḥne* elḥanefî † 815/1412 (No. 1820). — Schluss f. 40ᵇ:
يتم للاصول في الفقه مائة وهي لآلاف الفروع منمئة

4414. We. 1488.

42 Bl. 4to, 13 Z. (24½ × 17; 17 × 11½^cm). — Zustand: ziemlich fleckig; die zwei ersten Blätter ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1^a:

كتاب النُّبْذة الالفيّة فى الاصول الفقهيّة

ebenso im 7. Verse. — Verfasser f. 1^a:

شمس الدين محمد بن عبد الدايم النعيمي العسقلانى البرماوي الشافعي

Anfang f. 1^b (Vers 1. 2. 5):

بأسم الحميد قال عبد يحمدُ ذا البِرْمَوِيُّ الشافِعِي محمد
الحمد لله الذي من وفّقا للفقه فى الدين واصلِهِ آرْتقى
وبعد فالقصد علي رويّه نظم اصول الفقه فى الفيّه

Dies Reǵez-Gedicht des Moħammed ben 'abd eddāīm ben mūsā enno'eimī el'asqalānī elmiçrī *elbirmâwî* (oder elbirmawī) eššâfi'ī šems eddīn abū 'abdallāh, geb. 763/1362, † 831/1428, ist eine Alfijje (in 1031 Versen) und im Jahre 818 Ďū'lħiǵǵe (1416) vollendet. Es ist eine Versificirung seiner Abhandlung النبذة الزكية فى القواعد الاصلية und behandelt die Rechtsprincipien, aber abgesehen von Controversen und Beweisen, in Vorwort u. 4 Kapiteln.

F. 1^b المقدمة | 1. باب f. 9^a فى ادلّة
2^a العلم, 3^b الدليل, 4^a النظر | الفقه
4^a الحكم, 7^b مسائل | 11^a فروع

2. باب (in 4 نوع) 11^b فيما يتوقف عليه الاستدلال بالادلّة
النوع الاول من جهة الثبوت فى الثلاثة الاولى وهو السند 11^b
النوع الثاني فيما يتوقف عليه الاستدلال من جهة فهم المعني وهو اللغة 16^a
باب فى بيان احكام المهمّ من الامور السابقة 22^a
(in 5 فصل): 1. فصل f. 22^a فى الامر والنهي
2. 23^b فى المُطْلَق والمقيّد 28^a ; 3. فى العامّ والخاصّ
4. 29^a فى المُجْمَل والمبيّن 29^a ; 5. فى الظاهر والمؤوّل
النوع الثالث ما يتوقف عليه من حيث بقاء الحكم او رفعه وهو النسخ واحكامه 30^a
النوع الرابع ما يتوقف عليه الدليل الرابع وهو القياس 31^b
3. باب 38^a فى تعارض الادلة وحكمه
4. باب 40^b فى المستفيد وهو المجتهد والمقلّد

Schluss f. 42^b:

وليس جائزا تتبّع الرُّخَصْ فانه كلعب اذ لم يُخَصْ
تم بحمد الله ما نظمته ارجو به النفع كما قصدته

und zuletzt, nach noch 3 Versen:

على النبي وآله وصحبه والتابعين وجميع حزبه

Es folgt eine Unterschrift in 10 Reǵezversen, aus denen hervorgeht, dass موسي بن احمد الدؤالي sich das Werk abgeschrieben habe im Jahre 880 Rabī' II (1475), auf Veranlassung des عفيف الدين عبد الله بن احمد ابو مخرمة الشيباني الهجراني der, wie aus einer weiter folgenden Notiz erhellt, die Abschrift durchcorrigirt hat, datirt vom 22. Raǵab 881 (1476).

Schrift: gross, kräftig, deutlich, gleichmässig. Ueberschriften und Stichwörter roth. Vocalisirt. Am Rande und auch zwischen den Zeilen nicht selten Bemerkungen. HKh. I 1149 und VI 13539 (nicht ganz richtig).

4415. Pm. 603.

290 Bl. 4to, 27 Z. (29½ × 20½; 21½ × 11^cm). — Zustand: im Ganzen gut, obgleich nicht ohne Flecken. Bl. 4 u. 5 fast lose. — Papier: gelblich, auch farbig, stark, glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1^a:

كتاب فصول البدايع فى اصول الشرايع
للفناري

Titel so auch im Vorwort u. am Schluss; Verf. ausführlicher:

محمد بن حمزة بن محمد الروصافى الحنفى [ابن] الفناري والفنرى

Anfang f. 1^b: الحمد لله الذي شرع شوارع الشرايع لإحكام آحكام الوقايع . . . اما بعد فهذا كتاب فصول البدايع فى اصول الشرايع وهو بحمد الله كاسمه جامع لغرايب المعقول والمنقول الخ

Ein rechtsphilosophisches Werk, in welchem der Verfasser Moħammed ben ħamza (*ibn*) *elfanârî* (oder elfanarī) elħanefī, geb. 751/1350, † 833/1430 (834) — s. No. 3214 —, die auffälligsten Punkte in den Principien der Religionssatzungen, wie sie der Qorān, die Sunna, die übereinstimmende Auffassung (الاجماع) und die Analogie (القياس) feststellen, also das unmittelbar mit dem Verstande Erkannte und die ab-

geleiteten Begriffe behandelt, um den von verschiedenen Seiten — von السمرقندي im Commentar zum المنار, von التفتازاني im التلويح etc. — aufgeworfenen Zweifel an der Möglichkeit, zu dem richtigen Erfassen der Principien zu gelangen, entgegenzutreten. Er sagt über den Inhalt seines Werkes in einigen Versen der Vorrede (Ṭawīl):

فجاء بفضل الله جمعا ممهّدا بتحقيقه في فنّه صار اوحدا
لضبط اصول الفخر والحاجبيّ بل شروحهما لا كالبديع مجرّدا
وتحصيل محصول ومنهاجهم معا وما قيل شرحا فيهما لا مفردا
وتلويح توضيح لتنقيحنا وذا بانّ كل طعن فيه صار مسدّدا

Die Eintheilung des grossen Werkes ist in فاتحة und مطلب, von denen jene in 4 مقصد zerfällt, letzteres aber in 2 مقدمة und 2 مقصد und Sohlusswort (خاتمة).

f. 2ª الفاتحة في اربعة مقاصد هي مقدمات الشروع بالبصيرة في العلم
2ᵇ المقصد الاول في معرفة الماهية
5ª المقصد الثاني في فايدته
5ª المقصد الثالث في التصديق بموضوعية موضوعه
6ᵇ المقصد الرابع في انه يستمد من الكلام والعربية والاحكام
7ª المطلب ففيه مقدمتان
7ª المقدمة الاولى في عدة الموضوع وهليتها
7ᵇ المقدمة الثانية في المبادي التفصيلية وفيها مقاصد ثلاثة
7ᵇ المقصد الاول في المبادي الكلامية
27ᵇ المقصد الثاني في المبادي اللغوية
60ᵇ (in 4 قسم) المقصد الثالث في المبادي الاحكامية
126ª (in 4 ركن) المقصد الاول في الادلة الاربعة
1. ركن 126ª (in Vorwort u. 21 فصل) في الكتاب
2. ركن 199ᵇ (- - - 6 -) في السنة
3. ركن 220ª (- - - 10 -) في الاجماع
4. ركن 227ᵇ (in 7 فصل) في القياس
272ᵇ (in 2 ركن) المقصد الثاني في التعارض والترجيح
1. ركن 272ᵇ في التعارض
2. ركن 275ᵇ (in 8 فصل) في الترجيح
281ᵇ الخاتمة في الاجتهاد وما يتبعه من مسائل الفتوى (in 4 فصل).

Schluss f. 290ᵇ: وبهذا يندفع مع ... باحتمال انتهائه الى صاحب الوحي المؤيد من عند الله تعالى، انتهى فصول البدايع في اصول الشرايع بمنّ الله وكرمه ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم والله يغفر سيّئات امورنا لطفا ويختمها بحسن المرجع،

Auf f. 1ª steht die Angabe der 4 von dem Verfasser benutzten Hauptwerke und ausserdem, dass er an dem Werke 30 Jahre gearbeitet habe.

Schrift: klein, fein, zierlich, hübsch, gleichmässig, etwas vocalisirt. Stichwörter und Ueberschriften roth, selten in Goldschrift. Der Text mit gelben und schwarzen Linien eingerahmt. — Abschrift vom J. 1117 Rabīʿ (1705) von اسماعيل بن الحسين بن يحيى, der in einem Reǵez-Gedicht von 20 Versen über seine Abschrift, seinen Auftraggeber, für den er dieselbe besorgt hat (er nennt aber seinen Namen nicht) und seine eigene Person redet. — Zu Anfang stehen am Rande öfters Glossen, späterhin nur selten. Nach f. 182 sind 2 Blätter Text eingeschoben, jetzt 182ᴬ. 182ᴮ. F. 266ᵇ ist zum grössten Theil leer gelassen; die Handschrift, aus welcher die vorliegende geflossen ist, war an der Stelle lückenhaft. — Collationirt. — HKh. IV 9083.

4416. Spr. 604.

139 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (18½ × 13⅔; 12½ × 9ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, ziemlich stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1ª von anderer Hand:

التحرير لمولانا . . . كمال الدين بن الهمام

Der Titel so in der Vorrede f. 2ª, Z. 2.

Anfang f. 1ᵇ: قال سيدنا الشيخ الامام . . . كمال الدنيا والدين . . . يقول العبد الفقير محمد بن عبد الواحد بن عبد الحميد الاسكندري مولدا السيواسي منتسبا الشهير بابن همام الدين . . . الحمد لله الذي انشأ هذا العالم البديع بالامتثال سابقا وانار لابصار العقلاء طرق دلالته على وجوده وتمام قدرته . . . وبعد فاني بعد ان صرفت طايفة من العمر النظر في طريقي الحنفية والشافعية في الاصول خطر لي ان اكتب كتابا مفصحا عن الاصطلاحين الخ

Auszug aus einem von dem Verf. Kemāl eddīn moḥammed ben ʿabd elwāḥid elḥanefī *ibn humām eddīn*, geb. c. $^{790}/_{1388}$, † $^{861}/_{1457}$ (No. 1826), über denselben Gegenstand angefangenen grösseren Werke über die Rechts-

principien der Ḣanefiten und Śâfi'iten. Eingetheilt in Vorrede und 3 مقالة.

المقدمة f. 2ª امور، الاول مفهوم اسمه والمعروف كونه علما الخ
1. مقالة 5ª في المبادي اللغوية، اللغات الالفاظ الموضوعة ثم تضاف كل لغة
2. مقالة 56ª (in 5 Kapiteln) في احوال الموضوع،
1. باب 56ª (in 5 فصل) في الاحكام; 2. باب 77ª السنة، ادلة الاحكام، الكتاب; 3. باب 78ᵇ
4. باب 100ᵇ الاجماع; 5. باب 103ᵇ القياس
3. مقالة 131ᵇ في الاجتهاد وما يتبعه،

Schluss f. 139ª: لانضباط مذاهبهم وتقييد مسائلهم وتخصيص عمومها ولم يدر مثله في غيرهم الآن لانقراض اتباعهم وهو صحيح، وصلى الله على سيدنا محمد الخ

Eine Nachschrift dazu berichtet, dass der Verfasser dies Werk dem احمد بن محمد بن عربشاه dictirt habe; die Unterschrift datirt vom Anfang des Śawwāl 853/1449.

Schrift: klein, fein, flüchtig, etwas hintenüberliegend, in einander gezogen, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte, nicht leicht zu lesen. Die Ueberschriften roth. Am Rande, besonders in der 1. Hälfte, von derselben Hand oft grössere Zusätze. — HKh. II 2499 (التحرير في اصول الفقه).

Commentare zu diesem Werke sind:

1) التقرير والتحبير von محمد بن محمد ابن امير الحاج الحنفي † 879/1474.

2) تيسير التحرير von محمد بن علي البخاري امير پادشاه um 980/1572.

Eine Abkürzung des Werkes von ابن نجيم الحنفي † 970/1562, u. d. T. لب الاصول.

4417. Lbg. 924.

50 Bl. 8vo, 15 Z. (21 × 14½; 16½ × 11cm). — Zustand: am Rücken oben und unten wasserfleckig; nicht recht sauber; Bl. 1 ausgebessert; etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser f. 1ª oben von späterer Hand:

كتاب في الحدود والضوابط للشيخ اسمعيل بن يعلى [معلى .l]

Darunter: ك" الليث العابس في صدمات المجالس

und so auch in der Vorrede f. 1ᵇ. Der Verfasser heisst ausführlicher so f. 49ᵇ: اسمعيل بن علي بن حسن بن هلال ابن مُعَلّى الشافعي

Anfang f. 1ᵇ: يقول العبد . . . اسمعيل بن معلى . . . الحمد لله الذي كتب مقادير الخلائق قبل الايجاد العالم باسرارهم . . . وبعد فهذه حدود وضوابط تنجلي كالعرائس وقد دونتها لانها من اجل النفائس الخ

Dies Werk des Ismā'īl ben 'alī ben ḣasan ben hilāl *ibn mo'allā* eçça'īdī elqāhirī eśśāfi'ī, geb. 828/1425, im J. 871/1466 noch am Leben, zerfällt in 2 Theile. Der erste geht bis f. 38ᵇ und enthält kurze Begriffsbestimmungen von Ausdrücken, die in den Bereich der اصول الفقه gehören; derselbe beginnt f. 2ª:

حد الحمد اللغوي هو الثناء باللسان على الجميل . . .
حد الحمد الاصطلاحي فعل ينبئ عن تعظيم المنعم الخ

Der 2. Theil enthält 20 صدمة, f. 39ª ff., in welchen die Unterschiede ähnlicher Begriffe erörtert werden. Das 1.: الصدمة الاولى ما بين الحمد اللغوي والحمد الاصطلاحي وما بين الحمد اللغوي والشكر اللغوي الخ
Das 2. f. 45ᵇ: ما الفرق بين سؤال المنع وسؤال النقض وسؤال المطالبة وسؤال المعارضة في الاصل الخ

Das Ganze wird f. 45ᵇ ff. beschlossen durch خاتمة مهمة, in welchem Abschnitt kurz von Moḣammed und seinen Verordnungen die Rede ist.

Schluss f. 49ᵇ: وقد يشق عن الانسان بعد امعان النظر وكثرة التتبع ما لا يدخل في وسعه . . . ورحم الله امرءا نظر اليه بعين الانصاف وتجنب مذهب الاعتساف . . . ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم،

Vollendet im J. 871/1466. Der Verfasser sagt am Ende, dass er einen Commentar hierzu verfasst, betitelt: تقييد الفارس لليث العابس

Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1150/1737.
HKh. V 11248 ist ein anderes Werk mit gleichem Titel.

4418. We. 1708.

2) f. 7—18.

8vo, 23 Z. (19 × 13½; c. 14—15 × 11½cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken — Papier: gelb, dick, glatt. — Titel u. Verf. f. 7ª von späterer Hand:

كتاب غاية السول الي علم الاصول على مذهب ابي عبد الله احمد بن محمد بن حنبل لجمال الدين يوسف بن حسن بن عبد الهادي

Anfang f. 7b: يقول . . . ابن عبد الهادي، الحمد لله رب العالمين وصلي الله . . . وبعد فهذا مختصر في اصول الفقه على مذهب الامام احمد رة وارضاه اختصرته حسب الامكان ليسهل علي الطالب ويقرب فهمه للراغب والله حسبنا ونعم الوكيل،

Compendium der Rechts-Principien, nach Ḥanbalitischen Ansichten, von Jūsuf ben Ḥasan *ibn ʻabd elhādī* (und auch *ibn elmabrad*) elḤanbalī † 909/1503 (No. 1119). Der obige Titel findet sich weder im Vorwort noch in der Unterschrift. — Es beginnt (nach obiger Vorrede unmittelbar) so: فنقول وبالله التوفيق اصول الفقه مركب من مضاف ومضاف اليه وما كان كذلك فتعريفه من حيث هو مركب اجمالي لقبي وباعتبار كل من مفرداته تفصيلي فاصول الفقه على الاول العلم بالقواعد التى يتوصل بها الي استنباط الاحكام الشرعية الفرعية عن ادلتها التفصيلية وعلى الثانى الاصول الآتى ذكرها الخ

Das Werk, in viele kleine ungezählte Abschnitte eingetheilt, bei denen angegeben wird, ob abweichende Ansichten (خلاف) darüber bestehen, ist kurz, bündig und brauchbar.

Schluss f. 18a: او اصطلاحي او قرينة عقلية او لفظية او حالية مع زيادة ظن وقد حصل الرجحان من جهة القراين بهذا والله اعلم والحمد لله الخ

Schrift: sorgsamer als die bei 1), etwas kleiner und deutlicher. Stichwörter meistens roth, zum Theil schwarz und hervorstechend gross. — Autograph des Verfassers vom J. 865 Raǵab (1461). — Nicht bei HKh.

4419. We. 1708.

4) f. 37—53.

Format etc. und Schrift (25 Z. auf der Seite) wie bei 2). — Titel und Verfasser f. 37a:

ك" مقبول المنقول من علمي الجدل والاصول على قاعدة مذهب احمد بن محمد بن حنبل الشيبانى

ليوسف بن حسن بن احمد بن عبد الهادى المقدسي الحنبلي

Anfang f. 37b: يقول . . . ابن عبد الهادي، الحمد لله وبه استعين وهو حسبنا . . . وبعد فهذا مختصر في اصول الفقه على مذهب الامام احمد رة وارضاه اختصرته حسب الامكان وحيث كان في المسئلة خلاف فقلت علي الاصح او في الاصح او نحو ذلك فذلك اشارة الي اختيار الاكثر واشير الي ذلك الخلاف والوفاق الخ

Compendium desselben Verfassers über die Principien des Rechts, nach ḥanbalitischen Ansichten; die über eine Frage abweichenden Ansichten sind von ihm mit ع, die übereinstimmenden der 4 Sekten mit و bezeichnet; mit وه bezeichnet er die Zustimmung der Ḥanefiten, mit وم die der Mālikiten, mit وس die der Šāfiʻīten, die Abweichung der Ḥanefiten mit ه, die der Mālikiten mit م, die der Šāfiʻīten mit س. Er theilt sein Werk ein in 2 Vorreden, 6 Abschnitte, 2 Schlussworte.

1. مقدمة 37b الشيء اما كلي وهو الذي لا يمنع تصوره من وقوع الشركة فيه
2. مقدمة 38b اصول الفقه مركب من مضاف ومضاف اليه
1. فصل 41a الكتاب القران وهو ما نقل بين دفتي المصحف تواترا وهو معجز
2. فصل 41b السنة لغةً الطريقة وشرعا ما ثبت عن النبي صعم قولا او فعلا او اقرارا
3. فصل 41b الاجماع لغةً العزم والاتفاق وشرعا اتفاق علماء العصر علي حكم
4. فصل 47b القياس لغة التقدير وشرعا حمل فرع علي اصل في حكم تجامع بينهما
5. فصل 49b اختلفوا في اشياء هل هي اصول ام لا اولها الاستصحاب وهو دليل عند اصحابنا
6. فصل 50a الاجتهاد لغة بذل الجهد في فعل شاق واصطلاحا بذل الجهد في تعرف الحكم
1. خاتمة 52a تشتمل على ستة اقسام الاول معرفة اصول الدين . . . الثانى صانع العالم واحد وجميع صفاته قديمة . . . الثالث القران كلام الله . . . الرابع بعثة الرسل . . . الخامس ابو بكر افضل هذه الامة . . . السادس يجب الايمان بالقدر خيره وشره
2. خاتمة 53a مثبت الحكم يلزمه الدليل خلافا لقوم والمخالف ان لم يسلم

Schluss f. 53a: معرفة الدليل والتعليل وتفصيل الاحكام وان كان في الاصول فعليه ذكر الحكم ومن قاله وماخذه وان كان في العربية فعليه ذكر الحكم ومن قاله والاستشهاد له ونحو ذلك والحمد لله وحده وصلى الله الخ

Abschrift im J. 866 Šaw. (1462) in صالحية دمشق. Nicht bei HKh.

4420. We. 1722.

2) f. 19—52.

Format etc. und Schrift (im Ganzen kleiner) wie bei 1). — Titel f. 19ª:

الزهور البهية فى شرح رسالة الاصول الفقهية

so auch im Vorwort f. 19ᵇ. — Verfasser f. 19ª:

محمد بن عيسى بن كنان

Anfang: الحمد لله الذي انعم بمعرفة علم الاصول المنتج للعلوم الفقهية وابدي لنا قواعده الكلية ... وبعد فلما رايت رسالة الاصول المنسوبة للشيخ جمال الدين يوسف المقدسي اقصر ما رايت من كتب هذا الفن وقد استقصت جميع القواعد الاصولية مع الاختصار الخ

Moḣammed ben ʿisā *ibn kennān* elḣanefī † 1153/1740 (No. 1531) hatte früher zu der Abhandlung desselben Verf. über die Rechtsprincipien einen Commentar geschrieben; diesen hat er hier in einem Auszuge bearbeitet. Derselbe beginnt f. 20ª: اعلم ان موضوع علم الاصول الادلة الاربعة المجمع عليها لانها يبحث فيها عن عوارضها اللاحقة والعوارض كالنصّ والظاهر والخفى والمفسر مما سياتى وحدّه علم باصول كلية ... وغايته الاتصال الي علم الاحكام التكليفية ... والتجنب عن الخلل والخطل٬

Nach dieser Vorbemerkung des Commentators beginnt er: قال رة قواعد ج قاعدة وهي امر كلى منطبق على جزئياته اصول الفقه وهو العلم بالاحكام الفرعية الشرعية المكتسبة من ادلتها التفصيلية التى استمداده منها وهي اربعة الكتاب وهو الكلام المنزل علي محمد المعجز فى لفظه ... والسنة ... والاجماع ... والقياس الشرعي ... والمختلف فيها الخ

Die hier zu Grunde liegende Abhandlung des Ibn ʿabd elhādī scheint die so eben besprochene in We. 1708, 2 zu sein; vielleicht ist es aber dessen عمدة المبتدى (HKh. IV 8350).

Schluss f. 52ᵇ: والرجحات كثيرة ضابطها اقتران احد الطرفين بامر نقلى من كتاب او سنة او بامر احد اصطلاحي عام او خاص كعرف او عادة او بامر عقلى بان كان معه قرينة عقلية او لفظية او حالية ... لان رجحان الدليل عبارة عن زيادة فايدتين للمدلول وذلك امر حقيقى لا يختلف اصلا٬ وصلي الله الخ

F. 19ᵇ—22ª in rothen Linien eingefasst. — Der Grundtext roth. — Der Rand öfters beschrieben, enthält auch die Stichwörter des Textes (roth).

4421. Pet. 576.

1) f. 1—84.

111 Bl. 8ᵛᵒ, 22 Z. (21¼ × 15; 15 × 8½ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel f. 1ª:

معالم اصول الدين

ausführlicher nach der Vorrede:

معالم الدين وملاذ المجتهدين

Verfasser f. 1ª:

حسن بن زين الدين العاملي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله المتعالي فى عزّ جلاله عن مطارح الافهام فلا يحيط بكنهه العارفون ... اما بعد فان اولي ما انفقت فى تحصيله كنوز الاعمار واطالت التردد بين العين والاثر فى معاملة الافكار هو العلم بالاحكام الشرعية والمسايل الفقهية الخ

Da die Wissenschaft der Rechtsprincipien von äusserster Wichtigkeit ist, hat der Verfasser Ḣasan ben zein eddīn *eššehīd el-ʿāmulī* eššāmī, geb. um 954/1547, † 1011/1602 (No. 177), unternommen, eine systematische Darstellung der Rechtsfächer im Verhältniss zu den Rechtsprincipien zu geben. Sein Werk zerfällt in Vorwort und 4 قسم. Die Hauptabschnitte sind oft in mehrere اصل getheilt.

Das Vorwort (المقدمة) zerfällt in 2 مقصد.

1. مقصد 2ª فى بيان فضيلة العلم وذكر نبذ مما يجب علي العلماء مراعاته وبيان زيادة شرف علم الفقه علي غيره ووجه الحاجة اليه وذكر حدّه ومرتبته وبيان موضوعه ومباديه ومسائله
2. مقصد 10ª فى تحقيق مهمّات المباحث الاصولية التى هي الاساس لبناء الاحكام الشرعية (in 9 مطلب).
   1. مطلب 10ª فى نبذة من مباحث الالفاظ
   2. مطلب 14ª فى الاوامر والنواهي (in 2 بحث 14ª u. 30ᵇ).

3. مطلب 34ª (in 3 فصل) في العموم والخصوص
4. مطلب 51ª في المطلق والمقيد والمجمل والمبين
5. مطلب 58ᵇ في الاجماع
6. مطلب 62ª في الاخبار; 7. مطلب 74ª في النسخ
8. مطلب 76ª في القياس والاستصحاب
9. مطلب 79ᵇ في الاجتهاد والتقليد
خاتمة 82ᵇ في التعادل والترجيح

Schluss f. 84ᵇ: واما ثانيا فلان الافتاء بما يحتمل التاويل وان كان محتملا الا ان احتمال البقية على ما هو المعلوم من احوال الائمة عمّ اقرب واظهر وذلك كاف في الترجيح فكلام الشيخ عندى هو الحق

Es ist hier also bloss das Vorwort vorhanden. Der specielle Haupttheil liegt in Pet. 611, 1 vor.

Schrift: ziemlich klein, etwas rundlich, gleichmässig, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. — In der Abschrift aus der Unreinschrift vollendet i. J. 1226 Raǵab (1811) von حبيب بن درويش شكر البلدي الكاظمي

Am Rande und auch zwischen den Zeilen sehr oft Erläuterungen, auch von längerem Umfange.

Die Rückseite des Vorderdeckels enthält das Schema eines Kaufcontractes.

4422. Mq. 725.

112 Bl. 4to, 11 Z. (23 × 16; 14½ × 9½cm). — Zustand: in der 2. Hälfte stark wasserfleckig, so dass auch der Text öfters gelitten hat. F. 10 oben ausgebessert. — Papier: gelblich, glatt, dünn. — Einband: Lederband.

Dasselbe Werk. Titel u. Verf. fehlt.

Schrift: Türkischer Zug, klein, fein, gleichmässig, vocallos. Anfangs (bis f. 16) ungleiche Zeilenzahl; bis etwa f. 35 am Rande und zwischen den Zeilen Glossen in noch kleinerer Schrift; solche auch f. 64ᵇ. 65ª. — Abschrift im J. 1202 Ǵom. I (1788).

4423. Pet. 611.

1) f. 1—98.

113 Bl. Folio, 23—24 Z. (30 × 19; 22 × 13cm). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, glatt, dünn. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel fehlt. Aber es steht auf dem Vorblatt von ganz später Hand:

كتاب معالم الدين وملاذ المجتهدين

und darunter: كتاب طبقات المجتهدين

Verfasser fehlt: s. bei Pet. 576, 1.

Anfang f. 1ᵇ: القسم الاول في العبادات وفيه كتب الكتاب الاول في الصلوة وفيه ابواب الباب الاول في مقدماتها وفيه مقاصد المقصد الاول في الطهارة وفيه ثلثة مطالب المطلب الاول في المياه وهي نوعان مطلق ومضاف ففيها مقامان المقام الاول في المطلق والمراد به ما يتبادر الي الفهم عند اطلاق لفظ الماء في العرف وهو في الاصل طاهر مطهر الخ

Es ist der erste Haupttheil desselben Werkes, im J. 994/1586 vom Verfasser vollendet. Er behandelt den Gottesdienst und zerfällt in mehrere Bücher, von denen das erste das Gebet behandelt. Dies erste Buch enthält aber mehrere Kapitel, von denen hier nur das erste vorhanden ist, welches in einer Menge von Unterabtheilungen über die zum Gebet nothwendigen Voraussetzungen, Reinheit und Waschungen handelt.

Schluss f. 98ᵇ: قال اصبح ابراهيم فراي في لحيته شيئا شعرة بيضاء فقال الحمد لله رب العالمين الذي بلغنى هذا المبلغ ولم اعص الله طرفة عين وعلى هذا انقطع الكلام . . . واجتهادي في تنقيح فوايده وسيلة الي رضوانه وذريعة الي عفوه وغفرانه

Schrift: klein, gefällig, gedrängt, gleichmässig, deutlich, vocallos. Für die Angabe der Abtheilungen, in welche das Werk zerfällt, ist überall ein Platz leer gelassen; die in dem obigen Anfang überstrichenen Wörter fehlen daselbst und sind von mir hier ergänzt. Indess steht meistens am inneren Rande in ganz kleiner Schrift die betreffende Angabe. — Abschrift im Jahre 1234 Šawwāl (1819) von محمد هاشم الجهرمي

4424. Pm. 434.

250 Bl. Folio, c. 24—34 Z. (30 × 21; 20—21 × 12½cm). Zustand: im Ganzen gut. — Papier: weisslich, ziemlich stark, wenig glatt. — Einbd: rother Lederbd. — Titel f. 1ª:

ك القوانين

Verfasser f. 1ª und Vorrede:

ابو القاسم بن الحسن القمّي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي هدانا الي اصول الفروع وفروع الاصول وارشدنا الي شرايع الاحكام . . . اما بعد فهذه نبذة من المسايل الاصولية وجملة من الرسايل الفقهية جعلتها تبصرة للطالبين الخ

Dies Werk in 2 Theilen, dessen 2. f. 157ª beginnt, hat der Verf. Abū 'lqāsim ben el-ḥasan *elqommī* im J. 1205/1790 abgefasst, im Anschluss an die Vorlesungen, welche er über das vorhergehende Werk (معالم الدين) gehalten. Er erörtert ausführlich die einzelnen daselbst vorkommenden Begriffe und Fragen aus dem Gebiet der Rechtsprincipien und, wie es scheint, in fast derselben Reihenfolge wie dort, wenn auch in anderer Eintheilung. Diese ist zwar dadurch, dass für die Eintheilungswörter (wie Kapitel, Abschnitt u. dgl.) fast überall ein leerer Platz gelassen ist, nicht gut erkennbar; aber an einigen Stellen ist sie gesetzt, und zwar so, dass sie daselbst der in dem Grundwerke entspricht.

Das Werk scheint in 7 Kapitel eingetheilt; wenigstens steht f. 96ᵇ unten ausdrücklich als Ueberschrift: 6. Kapitel, und f. 184ᵇ am Rande: 7. Kapitel. Die Kapitel zerfallen meistens in mehrere مقصد, wie aus f. 97ª, 1, 115ᵇ, 157ª u. s. w. hervorgeht. — Der Inhalt ist:

f. 1ᵇ (الباب الاول) في بيان رسم هذا العلم وموضوعه ونبذة من القواعد اللغوية

16ª (الباب الثاني) في الاوامر والنواهي (in 2 مقصد f. 16ª u. 35ª).

45ᵇ (الباب الثالث) في المحكم والمتشابه والمنطوق والمفهوم (in 2 مقصد f. 45ᵇ u. 46ª).

51ᵇ (الباب الرابع) في العموم والخصوص (in Vorwort مقدمة f. 51ᵇ u. mehreren مقصد).

90ª (الباب الخامس) في المطلق والمقيد والمجمل والمبين

96ᵇ الباب السادس في الادلة الشرعية (in mehreren (5) مقصد).

97ª المقصد الاول في الاجماع

110ᵇ (المقصد الثاني) في الكتاب

115ᵇ (in 2 مقصد) المقصد الثالث في السنة

115ᵇ المقصد الاول في القول

153ª (المقصد الثاني) في الفعل والتقرير

157ª المقصد الرابع في الادلة العقلية

182ª (المقصد الخامس) في النسخ

184ᵇ الباب السابع في الاجتهاد والتقليد (in 2 مقصد f. 184ª u. 203ᵇ).

242ª خاتمة في التعارض والتعادل والترجيح

Schluss f. 250ª: وموازنة بعضها مع بعض والتزام الراجح وترك المرجوح رجح الله في ميزان المحاسبة على السيئات . . . وكتب ما اثبتناه في هذه الصفحات في صحايف الحسنات واقال بها الزلالات والعثرات . . . انه ولي الخيرات وغافر الخطيئات وصلى الله على محمد واهل بيته . . . افضل الصلوات والتحيات

Schrift: ungleich, im Ganzen ziemlich gross, etwas rundlich, ziemlich deutlich, vocallos. — Abschrift von السيد الحسين بن محمد بن اسماعيل بن ابراهيم بن محمود الموسوي الكاظمي im J. 1236 Ramaḍān (1821).

4425. Spr. 606.

1) f 1—83ª.

(Nach Spr. Catalog ist 606, 1 = 607).

106 Bl. 4ᵗᵒ, 6 Z. (25 × 13; 15½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: sehr wurmstichig. — Papier: gelb, dünn, etwas glatt. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 1ª von späterer Hand oben am Rande:

زبدة الاصول رسالة شيخ بهاء الدين العاملي

Anfang f. 1ᵇ: ابهي اصل يبتنى عليه الخطاب واولي قول فصل ينتهي اليه اولو الالباب حمد من تنزه عن وسمه التحديد والقياس . . . وبعد فيقول . . . محمد المشتهر ببهاء الدين العاملي تجاوز الله عنه هذا يا اخوان الدين ما توفرت عليه دواعيكم وتكثرت اليه مساعيكم الخ

Der Titel des Werkes, in der Vorrede nicht angegeben, ist der obige; unter demselben wird es in We. 291 beim Verzeichniss der Schriften des Verfassers aufgeführt. Moḥammed *el'āmulī behā eddīn* † 1031/1622 (No. 1527) behandelt in diesem Compendium die Rechtsprincipien, und zwar in 5 منهج.

1. منهج f. 2ª (in 3 مطلب) في المقدمات

2. منهج 30ᵇ (in 4 مطلب) في الادلة الشرعية (1. الكتاب, 2. السنة, 3. الاجماع, 4. الاستصحاب)

3. منهج 49ᵇ (in 7 مطلب) في مشركات الكتاب والسنة
 1. 49ᵇ في الامر والنهي; 2. 55ᵇ في العام والخاص
 3. 67ª في المطلق والمقيد; 4. 67ᵇ في المجمل والمبين
 5. 69ª في الظاهر والمأول; 6. 70ª في المنطوق والمفهوم
 7. 72ª في النسخ

4. منهج 74ª في الاجتهاد والتقليد; 5. 80ª في الترجيحات

Schluss f. 82ᵃ: وتركيب المرجّحات شيء وثلث ورباع فصاعدا فاتبع منها الاقوي والزم ما هو اقرب الي التقوي، والحمد لله على نعمايه والصلوة الخ

Nach der Unterschrift ist die Reinschrift des Verfassers vom 12. Moḥarram des J. $^{1018}/_{1609}$ datirt.

Schrift: ziemlich gross, stark, Persischer Zug, vocallos, oft ohne die diakritischen Punkte; (bes. stellenweise) ziemlich stark glossirt. — Abschrift vom J. $^{1184}/_{1770}$.

4426. We. 1494.

63 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20½ × 15½; 17½ × 8½—9ᶜᵐ). — Zustand: zieml. gut; nicht ganz frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ:

شرح مختصر التنقيح والمنار المسمّي بفرايد الدرر للحلبي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي اسّس قواعد شريعته بتنقيح الاصول ... وبعد فهذا شرح وجيز علي ارجوزتي في الاصول يكشف ستر اسرارها لنيل الوصول الخ

Ein Reǵez-Gedicht in etwa 380 Versen über die Rechtsprincipien, nebst Commentar von dem Verfasser selbst. Dieser ist im Titel und in Vers 1 Elḥalebī genannt, sonst nicht angegeben. Er hat — nach f. 62ᵃ — sein Gedicht beendigt in Mekka im J. $^{1102}/_{1690}$; s. unten den letzten Halbvers. Das Ganze ist ein Auszug aus den Werken التنقيح und المنار. Der Commentar folgt auf einen oder einige zusammengefasste Verse. Das Gedicht beginnt f. 1ᵇ so:

فالحلبيّ بعد ما اثنى علي مولاه فالنبيّ فالآل تلا
الفاء للعطف على المقدر المفهوم من السياق الخ

Schluss f. 61ᵇ:

فرايد الدر فسمّ ذا الدرّي ارخ فيمّنى تمّ في امّ القري
الفريد هو الذي لا نظير له في مثله والدري بكسر ففتح من الدراية ... وبالجملة ... تم بمكة المكرمة العظيمة ... واليمن البركة وهذا آخر ما تيسر والله المستعان ... وانا اضرع اليه سبحانه وتعالي في حرمة المامون من غوايل ريب المنون وارجوه أن يتمم نعمتي بالقبول ونيل كل مامول وصلى الله الخ

Schrift: ziemlich klein, geläufig, ziemlich gut, fast vocallos. Die Verse roth überstrichen. — Abschrift von مصطفى بن سليمان, im J. 1118 Śawwāl (1707).

Am Rande, mit grosser Schrift, Angabe der behandelten Gegenstände. — Ein Inhaltsverzeichniss steht auf den Vorblättern a u. b.

4427. Spr. 606.

2) f. 83ᵇ—106.

(Nach Spr. Catalog No. 606.)

4ᵗᵒ, 17 Z. (25 × 13; 16½ × 7ᶜᵐ). — Zustand etc. und Schrift (von f. 93ᵇ an etwas grösser) wie bei 1).

Titel fehlt. Möglicher Weise, nach der Vorrede: كتاب مبادي الاصول الي علم الاصول

Verfasser fehlt. Nach Spr. Catalog ist es „Ḥilly a Shy'ah † 726“, d. h. Elḥasan ben jūsuf eśśī'ī elmo'tazilī *ibn elmoṭahher* elḥillī † $^{726}/_{1326}$ (No. 1796).

Anfang f. 83ᵇ: الحمد لله المنفرد بالالهية والدوام المتوحّد بالجلال والحرام ... اما بعد فهذا كتاب مبادي الاصول الي علم الاصول قد اشتمل من علم اصول الفقه على ما لا بدّ منه الخ

Dies Werk über die Grundbegriffe der Jurisprudenz zerfällt in 8 فصل, für deren Zahl aber (fast) überall Platz gelassen ist.

1. فصل f. 83ᵇ (in 6 بحث) في اللغات
   1. في المشترك; 3. في تقسيم الالفاظ; 2. في احكام كلية
   4. في تعارض احوال الالفاظ; 5. في الحقيقة والمجاز
   6. في تفسير حروف تحتاج اليها
2. فصل 86ᵃ (in 4 بحث) في الاحكام
   1. في الفعل; 2. في الحكم; 3. في الاجزاء
   4. في الحكم بالحسن والقبح
3. فصل 86ᵇ (in 21 بحث) في الاوامر والنواهي
4. فصل 91ᵇ (in 27 بحث) في العموم والخصوص
5. فصل 96ᵃ (in 5 بحث) في المجمل والمبيين
6. فصل 97ᵃ (in 8 بحث) في الافعال
7. فصل 101ᵃ (in 4 بحث) في الترجيح
8. فصل 103ᵃ (in 9 بحث) في الاجتهاد وتوابعه

Schluss f. 106ᵃ: وان ارادوا غيره فهو باطل لانّ العلم او الظنّ بالبقي لا بدّ له من دليل، وليكن هذا آخر ما نذكره في هذه المقدمة والحمد لله ... والسلام على اشرف الانبياء محمد المصطفى وعترته البررة الاتقياء انه حميد مجيد، تمّ الكتاب

Abschrift vom J. 1185 Ǵomādā I (1771).
F. 98ᵃ untere Hälfte und f. 98ᵇ leer.

4428. Lbg. 619.

87 Bl. 8vo, 16 Z. (20¾ × 15; 13¾ × 9cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1a:

شرح مقدمة البيان لعبد الله بن ابي القاسم النجري

(Der Titel vollständiger im Anfang.)

Anfang f. 1b: هذا ما وضعه الفقيه . . . فخر الدين عبد الله بن ابي القاسم النجري رحمه شرحا على مقدمة البيان الشافي في اصول الفقه فيما هو فرض على المجتهد وما هو فرض على المقلد وما هو مشترك بين الجميع وما يجري مجري النافلة الخ

'Abdallāh ben moḥammed ben abū 'lqāsim *ennegerī* faḫr eddīn, welcher wol um d. J. 860/1456 lebt, hat hier die Vorrede des über die Rechtsprincipien handelnden Werkes البيان الخ "ك, dessen Verfasser nicht genannt ist, mit einem Commentar (mit قوله) versehen. Es wird darin über den Unterschied und das Verhältniss von المجتهد und المقلد (selbständig und unselbständig, vergl. No. 1843) gehandelt.

Derselbe beginnt f. 1b: قال المصنف رحمه المجتهد من يمكنه معرفة دليل المسئلة الي اخره، لم يقل من يعرف بل اكتفى بالامكان . . . قوله محته اي محته في نفسه كالخبر المتواتر . . . قوله وسلامته من النسخ والتخصيص، اما الاول فلانه لا يعمل بالمنسوخ الخ

Schluss f. 37a: قوله مسئلة ويجب التوبة من المعصية الصغيرة الي آخره . . . بل كل معاصينا اما كبيرة مقطوعة بكبرها او محتملة للصغر والكبر وهذا آخر الكلام في المسائل التي ذكرها المصنف من علم الكلام والحمد لله الخ

Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocallos. Stichwörter roth überstrichen, weiterhin in hervorstechend grosser Schrift. — Abschrift c. 1200/1785.

4429. Lbg. 526.

33) f. 490—499.

Format etc. u. Schrift wie bei 31). — Titel f. 490a:

" في الاجتهاد وانواعه وامكانه وعدمه "ر

Verfasser fehlt; er lebt nach d. J. 940/1533.

Anfang f. 490b: قد ذكرنا فيما سبق في روضة المدارس في الكلام على حسن الذكر ان بعضهم قال باجتهاد الامام تقي الدين السبكي الخ

Es handelt sich in dieser Abhandlung um die verschiedenen Stufen des الاجتهاد (s. No. 1843). Unter المجتهد ist ein Rechtsgelehrter zu verstehen, der sich mit aller Kraft auf Erfassung aller auf die Theologie und Rechtsphilosophie bezüglicher Fragen geworfen und darin selbständig vertieft hat; dazu würde die Stelle stimmen: لو قدّر الله تعالي بعد الائمة الاربعة في هذا الزمان مجتهدا عارفا بمذاهبهم اجمعين يركب لنفسه مذهبا من الاربعة بعد اعتبار هذه المذاهب المختلفة كلها لآزدان الزمان به وانقاد الناس له، Es werden nun verschiedene Grade dieser Gelehrten unterschieden, je nachdem sie mehr oder weniger selbständig oder abhängig in ihren Ansichten sind: nämlich المجتهد المطلق; المجتهد المنتسب (wofür auch gesagt werden kann مجتهد المذهب); مجتهد الفتوي und المجتهد المستقل (was auch mit der ersten Art zusammenfallen kann). Bei Erörterung dieser Fragen wird f. 492 das Werkchen des ابن كمال باشا, worin er die ḥanefitischen Rechtsgelehrten in 7 Klassen theilt (Pet. 573, 2 u. oft), طبقات الفقهاء, mitgetheilt und im Anschluss daran eine Eintheilung der Šāfi'iten in 6 Stufen gegeben, f. 492b unten. Nach Prüfung der Behauptung, dass es keinen مجتهد mehr gebe, etwa seit der Zeit Elgazzālī's, wird die Tradition, dass Gott zu Anfang jedes Jahrhunderts Einen erwecke, der die Sache der Religion erneuere, f. 494a erörtert, auch erwogen, von welchem Zeitpunkt an dieser Anfang zu rechnen sei, ob von Moḥammeds Geburt, Auftreten als Prophet, Flucht oder Tod an. Dann wird bewiesen, f. 496, dass der Imām Eššāfi'ī für das 3. Jahrhdt als Erneuerer des Glaubens anzusehen sei, nicht aber der Imām Aḥmed ben Ḥanbal (f. 496b): was die Verdienste der anderen Imāme keineswegs schmälere (f. 497b), da man jene Erneuerung auch in weiterem Sinne fassen könne. Es folgen f. 497b unten u. 498a kurze biographische Angaben über sie und 498b wird die Bedeutung einiger Späteren, besonders aber des امام الحرمين († 478/1085), besprochen.

In Erörterung der Frage, ob und unter welchen Umständen der Uebertritt von einer Lehrschule zur anderen (الانتقال من مذهب الي آخر) zulässig sei, bricht diese Schrift ab, mit den Worten: فيشغله ذلك عن الامر الذي هو العمل بما تعلّمه قبل ذلك ‘

Diese zuletzt aufgeworfene Frage wird auf dem Beibl. f. 500, durch ein Fetwā von Seiten des محمد الصبان الشافعي † 1206/1791 beantwortet. Das Blatt, von derselben Hand wie die vorige geschrieben, ist als zu dem Entwurf der obigen Schrift gehörig anzusehen.

4430.

Lbg. 471, 39, f. 104ᵇ—106.

Format (25 Z., Text: 15 × 7—8½cm) etc. und Schrift wie bei 1).

Titel fehlt. Es ist nach der Unterschrift ein Stück des Commentars des ابن حجر الهيتمي zu dem الروضة في الفروع "ك des النواوي und handelt von Erklärung des Wortes مجتهد u. تقليد.

Es beginnt mit der Textstelle: وشرط القاضي مسلم حرّ ذكر عدل سميع بصير ناطق كاف مجتهد‘ wozu der Commentar beginnt: فلا يصحّ تولية جاهل ومقلّد وان حفظ مذهب امامه لعجزه عن ادراك غوامضه الخ und hier schliesst f. 106ᵇ: والّا فهو عابث عنده ايضا وكذا من اقدم معتقدا صحّتها على مذهبه جهلا وقد عذر به‘ — F. 107 leer.

Lbg. 471, 38, f. 96ᵇ—104ᵇ.

Format (25 Z., Text: 15 × 6¾cm) etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; Verfasser nach der Unterschrift:

حيدر افندي

Anfang: قوله فلا يصحّ تولية جاهل ومقلّد وان حفظ مذهب امامه الخ‘ يريد ان قوله مجتهد شامل للمجتهد مطلقا اي المطلق والنسبي والمذهبي . . . قوله وهو اي المجتهد يعني المطلق الخ

Glosse des Ḥeider efendı zu der in der vorigen Nummer besprochenen Commentarstelle.

Schluss: وكل قول لا دليل عليه فهو مردود لقوله عمّ كل عمل ليس عليه امرنا فهو ردّ‘ انتهى‘

4431. Pm. 511.

2) f. 16—57.

8vo, 22 Z. (21⅓ × 15; 15 × 8¾cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Titel u. Verf. f. 16ᵃ von späterer Hand:

فوايد اقا سيّد مهدي بحر العلوم رحمه

Mit اقا ist wol اغا (der Titel) gemeint; mit سيّد مهدي vielleicht der in Pm. 511, 3 vorkommende احمد بن مهدي

Anfang f. 16ᵇ: فايدة قد جرت عادة الاصوليين بتعريف اصول الفقه بكلى معنييه الاضافى والعلمى والوجه ظاهر لانه المقصود بالبيان الخ

Erörterung von allerlei auf Religions- und Rechtsprincipien bezüglichen Fragen, von šī'itischem Standpunkt aus.

Schluss f. 57ᵇ: فان الرسالة ماخوذة من الفقه الرضوي الذي هو حجّة عنده ولم يكن الصدوق لينتقل اياه فيما افتاه حاشاه من ذلك ثم حاشاه فكذلك اعتماد الاصحاب على كتاب على بن بابويه فانه ليس تقليدا بل اجتهاد لوجود السبب المؤدي اليه وهو العلم ما تضمنه هو عين كلام الحجّة‘ تمت

Schrift und Abschrift wie bei 1). — Bl. 58. 59 leer.

4432. Pm. 511.

10) f. 91ᵇ—135ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 3). — Bl. 91 fleckig, 112 unten ausgebessert. — Titel f. 92ᵃ unten und in der Unterschrift f. 135ᵇ:

الفوايد الحايرية

Verfasser fehlt; s. No. 4433.

Anfang f. 91ᵇ: الحمد لله رب العالمين حمدا لا يقوي على احصائه الا هو . . . وبعد فانه لما بعد العهد عن زمان الايمة وخفى امارات الفقه والادلة على ما كان المقرر عند الفقهاء والمعهود بينهم الخ

Ein allerlei Rechtsprincipien behandelndes šī'itisches Werk. Der Titel von der Grabstätte des Elḥosein (الحائر) entlehnt, an welcher der Verfasser gebetet hatte. Es enthält 36 فايدة und ein Schlusswort (تتمة).

1. 92ᵇ في عظم خطر الفقه; 15. 106ᵃ في النهي عن المعاملات
21. 113ᵃ في ذكر المرجحات المنصوصة عليها

22. 114ª في المرجحات التى اعتبرها الفقهاء زايدا عما في النصوص

27. 122ᵇ في الاستصحاب ; 28. 124ᵇ في حجية القران

36. 133ª في ذكر شرايط الاجتهاد على سبيل الاجمال وهي معرفة العلوم اللغوية

Die meisten فايدة beginnen mit قد عرفت, ohne besondere Ueberschrift; so auch f. 135ª das Schlusswort.

Schluss f. 135ᵇ: كما ورد في الحديث في معرفة النحو ونشهد في غيرها مع ان تهذيب الاخلاق من واجبات الاشياء كما لا يخفى والله الهادي الي طريقه ولا تحصل الهداية الا بالارشاد،

Abschrift von كاظم بن خداوردي im J. 1224 Ḏū'lqa'da (1809).

4433. Pm. 511.

11) f. 135ᵇ—179.

Format etc. und Schrift wie bei 3). — Bl. 136 unten ausgebessert. Die letzten Blätter oben wasserfleckig.

Titel fehlt. Verfasser fehlt. Er ist, nach f. 153ᵇ ult. der Verf. von No. 10 (الفوايد الحايرية). Sein Grossvater hiess (f. 178ᵇ): محمد تقي; sein (mütterlicher) Oheim محمد باقر.

Anfang f. 135ᵇ: ... الحمد لله رب العالمين فايدة اذا ظهر من فعل الشارح او قوله المطلق ان شيئا جزء لعبادة فالاصل كونه ركنا تبطل العبادة بتركه عمدا او سهوا او جهلا الا ان يثبت خلافه الخ

Eine ziemlich grosse Anzahl von Excursen (فايدة), über allerlei Rechtsprincipien. Die nächsten Excurse beginnen:

136ª اعلم ان كون الحكم تقيية

136ᵇ هل الغاية داخلة في المغيا ام لا

136ᵇ تاخير البيان عن وقت الخطاب جايز

136ᵇ المطلق يرجع الي العموم

u. s. w.

Schluss f. 179ᵇ: ولا تنظر يا اخى الي ما فيه وفيما سنذكره من الخطاء والزلل والتشويش والخلل لانّ الذهن قاصر والفكر فاتر والزمان كلب علي ما سينتشر اليه قراض الكتاب ان شاء الله تعالي نسئل الله مع العسر يسرا بظهور من يملأ الدنيا عدلا بعد ما ملئت جورا، تم بعون الله تعالي

4434.

1) Mo. 23, 4, f. 101—109.

8ᵛᵒ, c. 15—21 Z. (Text: c. 12⅓ × 7½ᶜᵐ). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1).

Bruchstück ohne Titel, Anfang und Ende. Das Vorhandene beginnt f. 101ª: [قوله] البحث فيه الخ، ثم ان المقصود بيان وجه حصر كتابه في الاجزاء الثلثة وهو الحصر الجعلي لا العقلي والاستقرائيّ الخ

Glosse zu dem Commentar eines Werkes über die Rechtsprincipien.

Die letzten Worte: لكن تعلقها ههنا بعاملين بعدها اعنى ما عليها وما لها دالين على استغراق،

2) Mq. 208, 7, f. 36—43.

8ᵛᵒ, 16—20 Z. (Text: 13½—15 × 6⅓—7⅓ᶜᵐ). — Zustand: im Anfang fleckig, sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück. Die ersten Worte: الشمس اي وقت طلوعها فقول الّا ان يقال من هذا الباب . . . يدرك بالقياس ان الخطاب ورد بهذا لا انه ثبت بالقياس فان القياس مظهر الحكم لا مثبت فاندفع الاشكال الخ

Gemischter Commentar zu einem Werke über die Rechtsprincipien, und zwar ziemlich zu Anfang desselben. F. 39ᵇ heisst es im Grundtext: وعلم اصول الفقه العلم بالقواعد التى يتوصل بها اليه على وجه التحقيق، — Die letzten Worte: لان القياس غير مثبت للوجوب بل مثبت غلبة ظننا بالوجوب كما قيل ان القياس مظهر لا مثبت فيكون،

Schrift: gross, kräftig, gewandt, vocallos. Grundtext roth überstrichen. — Abschrift c. 1100/1688.

3) Mq. 115, 16, f. 308—328.

8ᵛᵒ, 9 Z. (20 × 13; 11½ × 6¾ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück aus einem Werke über die Rechtsprincipien. Das Vorhandene beginnt f. 308ª: والكفار يخاطبون بالامر بالايمان وبالمشروع من العقوبات وبالمعاملات وبالشرايع في حكم المواخذة في الآخرة بلا خلاف . . . ومنه النهي وهو قول القايل لغيره علي سبيل الاستعلاء لا تفعل الخ und schliesst f. 328ᵇ: اوجب نسخ الاطلاق والامر بالتثبت في بناء الفاسق نسخ الاطلاق وقيل ان القران في النظم يوجب القران،

Schrift: ziemlich gross, weitläufig, kräftig, gefällig, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4) Mq. 180ᵇ, f. 489. 490.

2 Blätter aus dem Anfang eines Commentars zu einem Werke über die Rechtsprincipien; dasselbe ist getheilt in Vorwort und 2 قسم. Das Vorwort handelt: فى تعريف العلم وتحقيق موضوعه. Das 1. قسم: فى الادلّة. Das 2. قسم: فى الاحكام.

4435. Pet. 587.

237 Bl. 8ᵛᵒ, c. 14–25 Z. (21½ × 17; c. 16 × 11–12½ᶜᵐ). Zustand: nicht ganz fest im Einband, sonst ziemlich gut; f. 91—96 oben dintfleckig. — Papier: gelb (zum Theil auch blau), im Ganzen grob u. stark, glatt. — Einband: rother Lederband.

Titel fehlt. Es ist ein zu verschiedenen Zeiten, meistens von derselben Hand, in der Regel flüchtig, geschriebenes Sammelheft über allerlei Rechtsprincipien-Fragen. Daher ist meistens bei den einzelnen Excursen leerer Raum für Nachträge gelassen. Der Verfasser hat eine Menge Werke benutzt, die er jedesmal anführt.

Das zuerst aufgenommene Stück f. 1—6 (von anderer Hand, klein u. gedrängt geschrieben, 15 Z. auf der Seite), aus einem grösseren Werke genommen, handelt über die Zulässigkeit der Vertretung durch einen Anderen (فى الاستنابة); dann auch weitläufig über das الاستئجار (Vertretung gegen Bezahlung). Darauf folgen die Excurse:

باب الاوامر، فايدة قال فى المعارج، الامر الموقت بزمان معين لا يقتضى فعله فيما بعده اذا عصى المكلف 7ᵃ

باب النهي واحكامه، مقدمة، قال فى المعارج، النهي هو قول القايل لغيره لا تفعل او ما جرى مجراه الخ 19ᵃ

باب المطلق والمقيد 41ᵃ ; باب المجمل 52ᵃ

باب المبيّن 71ᵃ ; باب الاستصحاب 91ᵃ ; باب النسخ 118ᵃ

باب التقرير، فايدة، قال السيد الاستاذ فى المصابيح 235ᵃ السنة، قول من لا يجوز عليه الخطاء الخ

Die Collectaneen sind mit f. 237 nicht zu Ende; das Weitere ist ausgerissen.

Die am häufigsten benutzten Werke sind: المعارج (f. 12ᵃ. 19ᵃ etc.), المعراج شرح المنهاج (23ᵃ. 31ᵃ), الغنية, المعالم, العدة, الذريعة, المنية, التهذيب, النهاية, شرح المختصر للعضد الايجي, المختصر, شرح المبادي, الزبدة, تمهيد القواعد, غاية المامول, الوافية.

Schrift: ungleich; in der Regel ziemlich kleine, flüchtige Gelehrtenhand, gedrängt und vocallos. — Autograph, wie es scheint, um ¹¹⁰⁰/1688.

4436.

Von den vielen die Rechtsprincipien behandelnden Werken seien hier noch genannt:

1) الاصول von محمد بن عبد الله الصيرفى الشافعى † 330/941.
2) مأخذ الشرائع von محمد بن محمد بن محمود الماتريدى الحنفى † 333/944.
3) الفوائد الفقهية von محمد بن عبد الله بن محمد الهندوانى الحنفى † 362/973.
4) الاصول von احمد بن على الجصّاص الحنفى † 370/980.
5) لباب الفقه von احمد بن محمد بن احمد المحاملى الشافعى † 415/1024, nebst Auszug تنقيح اللباب von احمد بن عبد الرحيم العراقى † 826/1423.
6) التحصيل von عبد القاهر بن طاهر البغدادي الشافعى † 429/1038.
7) الاسرار [الانوار oder] فى الاصول والفروع von عبيد الله بن عمر بن عيسى الدبوسى الحنفى † 430/1039.
8) تقويم الادلّة von demselben.
9) الكفاية von محمد بن الحسين بن محمد ابن الفرّاء الحنبلى † 458/1066.
10) المعتمد von demselben.
11) اسرار الفقه von عبد الرحمن بن محمد المروزي الفورانى الشافعى † 461/1069.
12) المعتمد von محمد بن على المتولى الشافعى † 468/1070.
13) التبصرة von ابراهيم بن على الشيرازي الشافعى † 476/1083.
14) اللمع von demselben.
15) تذكرة العالم والطريق السالم von عبد السيد بن محمد ابن الصبّاغ الشافعى † 477/1084.
16) البرهان von عبد الملك بن عبد الله الجوينى الشافعى † 478/1084.
17) التحفة von demselben.
18) الاصول von محمد بن احمد السرخسى الحنفى † c. 488/1090.

19) القواطع von منصور بن محمد السمعانى الحنفى ثم الشافعى † 489/1096.
20) الذريعة الي مكارم الشريعة von الحسين بن محمد بن المفضل الراغب الاصفهانى † c. 502/1108.
21) التعليق von على بن محمد الكياهرّاسى الشافعى † 504/1110.
22) المستصفى von ابو حامد الغزالي † 505/1111, nebst Commentar von الحسين بن عبد العزيز البلنسى الفهري
23) غاية الوصول von demselben.
24) الاصول von محمد بن الحسين الارسانبدى فخر القضاة الحنفى † 512/1118.
25) الوجيز von احمد بن على بن محمد ابن برهان الشافعى † 518/1124.
26) الذرائع الى علم الشرائع von محمد بن عبد الملك بن محمد الكرجى الشافعى † 532/1137.
27) الاصول von عبد الغفار بن لقمان الكردرى الحنفى † 562/1167.
28) الحاكم von الحسن بن صافى ملك النحاة الشافعى † 568/1172.
29) المحيط البرهانى فى الفقه النعمانى von محمود بن احمد ابن الصدر الشهيد البخاري ابن مازة الحنفى † c. 570/1174.
30) المحصول von محمد بن عمر الرازي فخر الدين الشافعى † 606/1209 (ein viel bearbeitetes Werk).
31) نهاية العقول فى الكلام على دراية الاصول von dems.
32) المعالم von demselben.
33) جواهر الفقه von عمر بن على ابن المرغينانى الحنفى um 610/1214.
34) الفوائد von مظفر بن محمد بن اسمعيل سبط التبريزي الشافعى † 621/1224.
35) المجتبى von مختار بن محمود الزاهدى ابو الرجاء الحنفى † 658/1260.
36) قنية المنية لتتميم الغنية von demselben.
37) الصفوة von demselben.
38) اللباب von عبد الغفار بن عبد الكريم القزوينى الشافعى † 665/1267.
39) التحصيل von محمود بن ابي بكر الآرموى الشافعى † 682/1283.
40) بغية الاريب وغنية الاديب von بدر الدين ابن مالك الشافعى † 686/1287.
41) بديع النظام von احمد بن على ابن الساعاتى الحنفى † 694/1295.
42) عنوان الوصول von محمد بن على بن وهب ابن دقيق العيد الشافعى † 702/1302.
43) غاية السؤل von على بن محمد بن عبد الرحمن الباجى الشافعى † 714/1314.
44) الرسالة السبعية von محمد بن عبد الرحيم بن محمد الهندى الشافعى † 715/1315.
45) النهاية von demselben.
46) الذريعة الي معرفة اسرار الشريعة von سليمان بن عبد القوى الطوفى الحنبلى † 716/1316.
47) الفوائد الفقهية von ابراهيم بن على بن احمد الطرسوسى الحنفى † 758/1357.
48) التوشيح von تاج الدين عبد الوهاب السبكى الشافعى † 771/1369.
49) مجمع البحرين فى تناقض الحَبْرين von عبد الرحيم الاسنوي جمال الدين الشافعى † 772/1370.
50) مطالع الدقائق فى الجوامع والفوارق von demselben.
51) وسائل الوصول الي مسائل الاصول von سريجا بن محمد الملطي زين الدين † 788/1386.
52) الاعتراض على الادلة الشرعية فى الاعجاز von محمود بن احمد القونوي الحنفى † 797/1395.
53) المبسوط von محمد بن محمد ابن عرفة الورغمى المالكي † 803/1400.
54) الاسعاد بالاصعاد الي درجة الاجتهاد von محمد بن يعقوب الفيروزابادي الشافعى † 817/1414.
55) ارشاد الماهر لنفائس الجواهر von عبد الوهاب بن محمد الحسينى † 875/1470.
56) مرقاة الوصول von محمد بن فرامرز ملا خسرو † 885/1480.
57) الورقات von ابن ابي شريف الشافعى † 906/1500.
58) الوصول الي قواعد الاصول von محمد بن عبد الله التمرتاشى الحنفى † 1004/1595.

2. Rechtsfächer.

4437. Pet. 229.

149 Bl. 8vo, 21 Z. (20½ × 15; 14 × 10cm). — **Zustand:** im Ganzen ziemlich gut, doch sind die ersten Blätter am Seitenrande etwas beschädigt und nicht ganz sauber. — **Papier:** gelb, glatt, ziemlich dünn. — **Einband:** rother Lederband mit Klappe. — **Titel** f. 1a oben (roth):

كتاب جامع الصغير فى مذهب النعمان

Er ist vielmehr: شرح ك" الجامع الصغير للشيباني

Verfasser fehlt; s. Anfang.

Anfang f. 1b: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله وصحبه الطيبين الطاهرين، قال الشيخ الامام الاجل حسام الدين عمر بن عبد العزيز البخاري رحمه، اما بعد فان مشايخنا رحمهم كانوا يعظمون هذا الكتاب تعظيما ويقدمونه علي سائر الكتب تقديما حتى قالوا لا ينبغى لاحد ان يتقلد القضاء ما لم يحفظ مسائله لانها امّهات مسايل اصحابنا وعيونها وكثير الواقعات وفنونها فمن حوي معانيها ووعي مبانيها صار من علية الفقهاء واهل الفتوي والقضاء فنقول وبالله التوفيق ومنه نسال التيسير والتسهيل،

Dies ist das ganze Vorwort.

Der Verfasser des hier zu Grunde liegenden Werkes, welches die Lehransichten des Abū Ḥanîfe vertritt, ist **Moḥammed ben elḤasan** *eššeibānī* **elḤanefî** † 189/805, entweder allein oder mit seinem Freunde **Ja'qūb ben ibrāhīm ben Ḥabîb elkūfî elançārî elḤanefî** *abū jūsuf* † 182/798. Dasselbe ist später von Verschiedenen geordnet und bearbeitet (auch commentirt), unter Anderen von محمد بن محمد بن سفيان الدبّاس البغدادي um 322/934. Diese Redaction hat alsdann **Ḥusām eddîn 'omar** *ibn māze eççadr eššahîd* † 536/1141 (No. 4372) wieder bearbeitet und sein Werk, das auch betitelt worden جامع الصدر الشهيد, liegt hier vor. Es zerfällt in eine Anzahl Bücher und in eine Menge Kapitel. Wie es scheint, ist f. 1b die Ueberschrift ك" الطهارة und f. 4a ك" الصلوة aus Versehen fortgelassen.

f. 1b باب ما ينقض الوضوء وما لا ينقض
2a باب ما يجوز الوضوء وما لا يجوز ; 2a باب المستحاضة
2b باب النجاسة التى تقع فى الماء ; 3a باب التيمم
3b باب النجاسة التى تصيب الثوب او الخف
4a باب المراة التى تصلي وربع ساقها مكشوف
4b باب الامام اين يستحب له القيام ; 5b باب الاذان
5b باب الرجل يدرك الفريضة بالجماعة ; 6a باب التكبير
6b باب ما يفسد الصلوة وما لا يفسد
7b باب القراءة فى الصلوة ; 7b باب تكبيرة الافتتاح
9a باب سجود التلاوة ; 9b باب ما يكره من العمل فى الصلوة
10a باب فيمن تفوته الصلوة ; 11a باب سجود السهو
11b باب الصلوة فى السفر ; 12a باب المريض كيف يصلي
12a باب صلوة الجمعة ; 12b باب مسايل متفرقة
13b باب العيدين وما يتصل بهما
14a باب فى حمل الجنازة والصلوة عليها
15a باب فى حكم المسجد ; 15b باب الشهيد
16a كتاب الزكوة، رجل له على رجل الف درهم
17a باب فيمن يمرّ على العاشر ; 17a باب صدقة السوايم
18a باب فى المعدن والركاز ; 19b باب العشر والخراج
20a باب صدقة الفطر
20a كتاب الصوم، لا يصام اليوم الذي يشك فيه
20b باب الرجل يغمي عليه او يجنّ فى رمضان
21a باب ما يوجب القضاء والكفّارة
22a باب فيمن يوجب الصيام علي نفسه
22a كتاب الحج رجل توجّه يريد حجة الاسلام
22b باب من جاوز الميقات بغير احرام
23a باب فى جزاء الصيد ; 23b باب فى تقليد البدنة
25b باب المحرم اذا قلم اظافره او حلق شعره
26a باب التمتع ; 26b باب فى الاحصار
27a باب فى الطواف والسعي
27b باب الرجل يضيف الي احرامه احراما
28b باب فى الحلق والتقصير
28b باب الرجل يحج عن آخر
29a باب مسايل لم تدخل فى الابواب
29b كتاب النكاح بكر قال لها وليّها ان فلانا
30a باب الوكالة فى النكاح ; 30b باب فى الاكفاء
31a باب المهر ; 32a باب النكاح الفاسد
34b باب تزويج العبد والامة

كتاب الطلاق رجل قال لامراته 36a
باب الايمان فى الطلاق 39a ;باب ايقاع الطلاق 37a
باب الخلع 43b ;باب المشيّة 42a ;باب الاختيار 40a
باب طلاق المريض 46b ;باب الظهر 45b ;باب الايلاء 44b
باب العدّة 48a ;باب الرجعة 47b
باب الولد من احقّ به 50b ;باب ثبوت النسب 49b
باب العنين 52a ;باب الحيض 52a
كتاب العتاق عبد بين اثنين اعتقه 52b
باب عتق احد العبدين 54b ;باب الحلف بالعتق 54b
باب الايمان 56b ;باب الولاء 56a ;باب العتق على جعل 55b
باب اليمين فى الدخول والخروج والسُّكنى 57b
باب اليمين فى الكلام 58b
باب الحنث فى اليمين علي الحين والزمان 59a
باب اليمين فى البيع 60b ;باب اليمين فى العتق 59b
باب اليمين فى اللبس 61a ;باب اليمين فى الحج 60b
باب مسائل متفرقة 61b ;باب اليمين فى الضرب 61a
كتاب الحدود رجل شهد عليه الشهود 62a
باب الوطي الذي يوجب الحدّ 63a ;باب الاحصان 62b
باب الحدّ كيف يقام 65a ;باب الشهادة فى الزناء 64a
باب مسايل متفرقة 67a ;باب القذف 65b
كتاب السرقة رجل سرق صيدا او طيرا 68a
باب قطع الطريق 69b ;باب ما يقطع فيه 69a
كتاب السير رجل وامراته ارتدّا والعياذ 70b
باب فى الارض التى يسلم عليها اهلها او يفتح عنوة 73a
باب المستامن 74a ;باب استيلاء الكفار 73b
باب الحربي يدخل بامان 76b ;باب الاسهام للتخييل 76a
كتاب البيوع، باب السلم 77a
باب ما يجوز بيعه وما لا يجوز 78b
باب فيما يكال او يوزن او يذرع او يعدّ 80b
باب فى الخيار 82b ;باب اختلاف البايع والمشتري 82a
باب العيوب 85b ;باب المرابحة والتولية 84b
باب الحقوق 88a ;باب الوكالة بالبيع والشري 87a
باب بيع عبد غيره 89a ;باب الاستحقاق 88b
باب مسايل متفرقة 90b ;باب المأذون 90b ;باب الشفعة 89b
كتاب الكفالة رجل اخذ من رجل كفيلا 92a
باب شركة المتفاوضين 94a ;باب الكفالة بالمال 93a
باب كفالة العبد وعنه 94b
كتاب الحوالة رجل احال رجلا على رجل 95a
كتاب الضمان رجل باع لرجل ثوبا وضمن 95a

كتاب القضاء رجل اودع رجلا الف درهم 95b
باب القضاء فى الشهادات 98a ;باب القضاء فى الايمان 97b
باب القضاء فى المواريث 100a
باب مسايل متفرقة 102b ;باب من القضاء 101b
كتاب الوكالة رجل وكل رجلا 103a
باب الوكالة بالبيع والشري 104a
كتاب الدعوي جارية حبلت فى ملكه رجل 105b
كتاب الاقرار رجل قال لاخر اخذت 106a
كتاب الصلح رجل له على آخر الف درهم 107a
كتاب المضاربة مضارب اذان دينا 107b
كتاب العارية رجل استعار دابّة 110a
كتاب الهبة رجل وهب لرجل عبدا 110b
كتاب الاجارات رجل اكتري ابلا الي مكة 111a
باب الاجارة الفاسدة 111b
باب الاجارة على احد الشرطين 113a
باب ما يضمن المستاجر فيما يخالف وما لا يضمن 114a
باب مسايل متفرقة 115b ;باب جناية المستاجر 114b
كتاب المكاتب رجل كاتب عبده 116a
باب فى الحر يكاتب عن العبد او العبد يكاتب عن نفسه وغيره 116a
باب العبد بين رجلين يكاتبان او يكاتبه احدهما 116b
باب المكاتب يموت او يعجز 117b
باب ما يجوز للمكاتب ان يفعله 118a
باب مسايل متفرقة 119a
كتاب المأذون ليس للمأذون ولا للمكاتب 119b
كتاب الغصب رجل غصب عبدا فباعه 120b
كتاب الشفعة قال وما ذكر محمّد رحمه 122a
كتاب المزارعة المزارعة فاسدة فان قبض 122a
كتاب الخراج قال فى ارض الخراج علي كل 122b
كتاب الذبايح قال لا باس بالذبح فى الحلق 123a
كتاب الكراهية عامة مسايل كتاب الكراهية 124a
باب الكراهية فى الوطي 125a ;باب الكراهية فى اللبس 124b
باب مسايل متفرقة 126a ;باب الكراهية فى البيع 126a
كتاب العتق والتدبير رجل قال كل مملوك 127a
ك" الاشربة الخمر حرام قليلها وكثيرها 127b
باب الصيد 128a
كتاب الرهن الرهن بالدرك باطل بخلاف 128b
ك" الجنايات رجل شجّ نفسه وشجّه 130b
باب الشهادة فى القتل 131b
باب فى اعتبار حالة القتل 132a

باب الرجل يقطع يد انسان ثم يقتل 132ᵃ
باب القتيل يوجد في الدار 133ᵇ
باب الجراحات التي هي دون النفس 134ᵃ
باب جناية المكاتب 135ᵇ
باب في جناية العبد والمدبر 137ᵃ
باب الرجل يشهر سلاحه 138ᵇ
باب جناية البهمة 139ᵇ; باب جناية الحايط المايل 138ᵇ
باب مسايل لم تدخل في الابواب 140ᵃ
كتاب الوصايا رجل اوصي بثلث ماله 140ᵇ
باب اعتبار حالة الوصية 142ᵇ
باب وصية الذمي 143ᵇ; باب الوصية بثمرة البستان 143ᵇ
باب البازي 146ᵃ; باب بيع الاوصياء 144ᵃ
باب مسايل متفرقة ليس لها ابواب 146ᵃ

Schluss f. 147ᵇ: ولان المقصود اذا حصل بالبعض لم يبق فرضا لعدمه ختى يحتاج البيهم وذلك ان يعم النفير لان المقصود ههنا لا يحصل ببعضهم فيصير من فروض الاعيان والله اعلم بالصواب، تم الكتاب

Schrift: ziemlich klein und fein, gefällig, deutlich, vocalisirt. Ueberschriften (meistens) roth. Am Rande und oft auch zwischen den Zeilen Glossen, auch längere Bemerkungen. Nach der Glosse oben auf f. 1ᵇ ist die Zahl der in diesem Werke vorkommenden Fragesätze 1532, die Erwähnung der abweichenden Ansichten betrifft 170 Fälle, Analogie und Billigung kommt nur in 2 Fällen vor. F. 148 ist von derselben Hand geschrieben und enthält den Text f. 119 und 120, jedoch mit Auslassung des كتاب المأذون. Dieses Versehens wegen ist das Blatt dann noch einmal auf f. 119 u. 120 abgeschrieben, weshalb auf beiden Blättern die Zeilen etwas weiter aus einander stehen, um den Raum zu füllen. — **Abschrift** c. $^{1000}/_{1591}$. — HKh. II 3913, p. 557.

4438. Spr. 611.

4 u. 138 Bl. 4ᵗᵒ, 23 Z. (25¼ × 17½; 20 × 13ᶜᵐ). — **Zustand:** unsauber, wasserfleckig (worunter der Text oben am Rücken gelitten hat), der Rand mehrfach ausgebessert, nicht ohne Wurmstiche. — **Papier:** gelb, stark, geglättet. — **Einband:** Pappband mit Lederrücken. — **Titel** f. Aᵃ (und in der Unterschrift):

كتاب الجامع الصغير

Er ist vielmehr: شرح كتاب الجامع الصغير لمحمد بن الحسن الشيباني الحنفي

Verfasser fehlt; er ist (nach HKh.):

احمد بن محمد العتّابي البخاري ابو نصر

Anfang f. Aᵇ: الحمد لله الموجود بذاته المحمود بصفاته الذي من توكّل عليه كفاه ومن التجأ اليه تولّاه والصلوة على رسوله . . . واصحابه اجمعين،

Nach diesen Zeilen des Vorwortes beginnt sofort das Werk, welches hier in der Bearbeitung des Aḥmed ben moḥammed ben 'omar *el'attābī* elboḫārī elḥanefī zein eddīn abū naçr † $^{586}/_{1190}$ vorliegt. Die Eintheilung ist ganz so, wie bei Pet. 229 angegeben ist.

Schluss f. 138ᵇ: واجب على المسلمين لقوله تعالى قاتلوا الذين لا يومنون بالله ولا باليوم الآخر الآية وقوله عم امرت ان اقاتل الناس حتى يقولوا لا اله الا الله محمد رسول الله الا اذا للمسلمين في بيعة من العقود نقض، والله اعلم بالصواب، تمت الكتاب الجامع الصغير الخ

Schrift: im Ganzen ziemlich klein, blass, deutlich, vocallos (abgesehen von einigen Stellen), bisweilen ohne diakritische Punkte; im Anfang etwas grössere Schrift. Die Ueberschriften grösser, schwarz. — **Abschrift** von محمد بن حسام الدين عيسي بن دوميان بن ابي بكر im J. 670 Çafar (1271). — HKh. II 3913, p. 556.

4439.

Von den vielen Verfassern von Commentaren oder vielmehr Bearbeitungen des Grundwerkes (الجامع الصغير) seien erwähnt:

1) احمد بن محمد الطحاوى † $^{321}/_{933}$.
2) احمد بن محمد الطبرى † $^{340}/_{951}$.
3) عبيد الله بن الحسين الكرخي † $^{340}/_{951}$.
4) احمد بن على الجصّاص † $^{370}/_{980}$.
5) ابو الليث السمرقندي † $^{375}/_{985}$.
6) على بن محمد البزدوي † $^{482}/_{1089}$.
7) محمد بن احمد السرخسى † $^{490}/_{1097}$.
8) ابو الازهر الخجندي † c. $^{500}/_{1106}$.
9) ابو المعين النسفى † c. $^{510}/_{1116}$.
10) ابو بكر بن احمد البلخى ابن الظهير † c. $^{550}/_{1155}$.
11) احمد بن عبد الرشيد البخارى قوام الدين † c. $^{560}/_{1165}$.
12) المطهر بن سعد البزدى † c. $^{560}/_{1165}$.
13) عبد الغفار بن لقمان الكردري † $^{562}/_{1167}$.
14) الحسن بن منصور الاوزجندي قاضى خان † $^{592}/_{1196}$.
15) محمود بن احمد بن عبد السيد الحصيري † $^{636}/_{1238}$.

16) احمد بن اسمعيل التمرتاشي † c. 650/1252.
17) عبد الله بن يوسف ابن هشام † 763/1362.

Metrisch bearbeitet von:

18) نجم الدين عمر النسفي † 537/1142.
19) محمود بن ابي بكر الفراهي um 620/1223.
20) احمد بن محمد العقيلي † 657/1259.

4440. Pm. 645.

1) f. 1—159.

203 Bl. 4to, 25 Z. (23 × 15; 18 × 11cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch unten am Rande stellenweise wurmstichig u. auch etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, dick, etwas glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titel f. 1a:

كتاب زيادات الزيادات فى الفقه على مذهب الامام الاعظم ابي حنيفة

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1b: قال الشيخ رحمه والجامع الكبير يخالف رواية النوادر لان فى رواية النوادر تقدم التكبير على القراءة كما فعله الامام رحمه فى الركعة الاولى وهذه المسئلة مشهورة قال واذا اراد الامام ان يصلى صلاة العيد الخ

Zusätze zu einem Werke, welches gleichfalls Zusätze zu einem oder mehreren ḥanefitischen Rechtswerken enthielt. Dies könnte das von Moḥammed *eššeibânî* elḥanefî † 187/803 verfasste Werk sein. Seine Zusätze haben sich aber auf sein الجامع الكبير bezogen, nicht auf sein الجامع الصغير. — Es ist in Kapitel und diese in Abschnitte getheilt. Nur an 2 Stellen (f. 11b u. 20a) steht كتاب statt باب. Eine besondere Einleitung ist nicht vorhanden. Die Kapitel zu Anfang des Werkes sind:

[1b [باب الصلاة

Die Ueberschrift steht allerdings nicht da; sie kann auch باب التكبير sein oder باب افتتاح الصلاة etc.; jedenfalls wird zuerst vom Gebet gehandelt.

2b باب التيمم التى يجزي والتى لا يجزي حتى يعيد التيمم قال
7a [باب النكاح] التى يتزوج عليها فلا يفسد النكاح حتى يرجع اليه بعضها وذو الرحم المحرم فى ذلك ايضا

(für das Eingeklammerte ist Platz gelassen).

8a باب من العبيد الذي يعتق المولي بعضهم ثم يعد العتق علي من اعتق او غيره
11b كتاب من الجناية بعد الجناية فى الاصابع وغيرها مما يجب فيها القصاص وما لا يجب
12a باب من الوصية الذي يكون لواحد وقد سمّي معه غيره كما يكون بعضها
13b باب من الخلع بالمال والعتاق والبيع والمكاتبة والاجارة التى يجب الخ
15a باب العبد المأذون له فى التجارة
17b باب ما لا يجوز من الشيئين يباعان ويستاجران فيرضى باحدهما
20a كتاب البيوع اذا باع العبد من نفسه تجارته الخ
20a باب ما يقدر على ان يردّه بالعيب وما لا يقدر على ردّه
22b باب دعوة المكاتب للولد الخ
26b باب من الهبة التى يرجع فيها فى الاضحية والهدي الواجب وغيره
28b باب من الغصب والجناية بعده ويكون مع ذلك شري او لا يكون
32b باب تزوج الرجل ابنته مكاتبة فى فساد النكاح
33b باب النصرانى يسلم وله خمر فيامر نصرانيا ببيعها
34a باب الكفالة يكفل الرجلان عن صاحبه الخ
35b باب الرهن ينتقص فى الشعر او فى البدن

Die letzten Kapitel sind:

144b باب الوصية بنصيب ابن لو كان وبمثل نصيب ابن
147b باب من تعجيل الزكاة لقابض الزكاة
152a باب من زكاة الحملان وغير ذلك مما يجب الزكاة
154b باب زكاة الغنم من العجاف والحملان وغيرها
155b باب من زكاة البقر والعجاجيل والعجاف وغيرها
156a باب من الوصية بالخدمة والغلة والولد وغيره
156b باب من الصلاة التى يكون منها العذر

Schluss f. 159a: جاز لها ان تصلي مكشوفة الراس لان ما دون الربع لا حكم له فصار ذلك المقدار من الثوب كانه ليس بموجود اصلا فيجوز لها ان تصلى مكشوفة الراس والله اعلم تم الكتاب بحمد الله وعونه وحسن توفيقه

Schrift: gross (doch nicht überall gleich), kräftig, deutlich, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften roth. Die Angaben am Rande, gleichfalls wie im Text den Inhalt der Kapitel und Abschnitte enthaltend, sind meistens durch Beschneiden des Papiers fortgefallen oder doch verstümmelt. — Abschrift vom J. 740/1339.

HKh. III 6923.

4441. Mf. 85.

3) f. 57—72ª.

4to, 27 Z. (25½ × 16; 19 × 12^cm). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel fehlt; nach der Unterschrift:

مختصر الزيادات

Verfasser fehlt.

Anfang fehlt; das Vorhandene beginnt in dem كتاب الديات. Der erste hier vollständige Abschnitt fängt so an:

57ᵇ باب ما يجب القصاص فيبطل بحق او بغير حق فيجب مكانه مال من عليه القصاص الخ

57ᵇ باب من الورثة والموصي له يدعي بعضهم قبل الميّت عمدا او خطأ الخ

Das hier vorliegende Bruchstück gehört zu einem Auszug, welchen Çadr eddīn soleimān aus dem Commentar gemacht hatte, welchen Faḫr eddīn qāḍīḫān † 592/1196 zu dem ḥanefitischen Zusatzwerk (الزيادات) des Moḥammed eššeibānī abgefasst.

58ª كتاب الوصايا، باب ما يجوز من وصية المسلم... وما لا يجوز، جعل المسلم داره او ارضه مسجدا الخ

59ª باب من الكفارات في الحج، ما يجب من الدماء علي الآمر الخ

59ª باب الولد يدعيه رجلان لا يجوز لاحدهما ان يفعل او لوصييهما الخ

60ª باب من الوصايا بالبيع والثلث مع ذلك يلقب بباب العروس الخ

62ª باب الوصية يكون لواحد ثم يصير لاثنين،

63ª باب الوصية لذوي الارحام ولاهل البيت والجيران،

64ª باب الوصية بمثل نصيب احد الورثة الا ثلث ما يبقى من الثلث بعد النصيب او بعد الوصية

65ª باب الوصية بالخدمة والغلة والولد،

65ª كتاب الكفالة والحوالة

65ª باب قضاء الديون

65ᵇ باب الحوالة، ما يرجع عن المحيل وما لا يرجع الحوالة تبطل بفوات محلها

66ª باب الكفالة بالخمر فيحول قيمة،

66ᵇ باب الحوالة علي الاصيل والكفيل

66ᵇ كتاب المأذون الدين المستغرق يمنع الملك بالارب والوصية

67ª باب المأذون يستاجر فيلحقه دين

67ᵇ باب الرجل يأذن لعبده في صحته او في مرضه

67ᵇ كتاب المكاتب، باب ما يجوز فيه امر المكاتب والذمي والعبد

68ª باب دعوة المكاتب وتحريره واستيلاده

69ª باب دعوة ولد المكاتب

69ᵇ باب الاقرار بالرق لمكاتبة المكاتب

69ᵇ باب عدة امراة المكاتب وامّ ولده

69ᵇ باب ما يغلب عليه المشركون 70ª ;باب السير

70ᵇ باب استهلاك الغنيمة 70ᵇ ;باب النزول على الحكم

71ª باب من السبايا 71ª ;باب ما يحرزه العدوّ

71ᵇ كتاب الصيد المعتبر حالة الرمي في حق الحل والضمان الخ

72ª باب شركة المحرم

Schluss f. 72ª: ولو زادته قوة او مال ويبقى على سننه حل لان فعل الريح هدر ولم تمنع الاضافة الي الرامي بخلاف المحرم والمجوسي اذا شاركه، تم كتاب مختصر الزيادات بعون الله وحسن توفيقه

Einen kleinen, aber unvollendeten, Zusatz zu f. 71ᵇ scheint f. 56ª zu enthalten: كتاب الصيد، باب من الصيد الذي يعزم الثاني من الراميين والمرسلين، القيمة كلها من جنايته الخ

56ᵇ ult.: باب الصيد الذي يحلّ اكله، اذا رمي

Damit hört das Stück auf.

Auf f. 72ᵇ beginnt, wie aus den einleitenden Worten erhellt, ein Commentar des Verfassers zu seinem voraufgehenden Werke, welcher den Titel hat:

ملاك الافادات في شرح الزيادات

Derselbe beginnt: كتاب الزيادات اختتمتُ واياه تعالي التوفيق للاحقاق سالتُ الخ

Das Werk selbst: كتاب الطهارات والصلوة، باب في الماء، الذي لا يجد الماء ويجد سؤر الحمار الخ

Schrift: klein, blass, gefällig, deutlich, vocallos. Diakritische Punkte fehlen öfters. Ueberschriften grösser. — Abschrift c. 800/1397.

4442. Lbg. 561.

20 Bl. 8vo, 23—24 Z. (18½ × 13⅓; 16 × 11cm). — Zustand: nicht ganz sauber; nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel fehlt, s. unten. F. 1a oben in der Ecke in Bezug auf den Inhalt richtig:

فيه بقية كتاب القراض وكتاب المساقاة

Anfang f. 1b: فاما اذا قلنا بالقول الجديد فان المزنى قال يكون الربح للعامل الاول ويكون للثانى اجره المثل واختلف اصحابنا فى ذلك الخ

Es liegt in diesem Heft der Schluss des Buches „Borg" f. 1—11b und das ganze Buch „Bewässerung" f. 11b—20b vor. Es sind Vorträge, welche اسمعيل بن يحيى بن اسمعيل المزنى المصري الشافعى ابو ابراهيم — Ismā'īl ben jaḥjā ben ismā'īl elmiçrī *elmozanī* eššāfi'ī abū ibrāhīm † 264/877 — mit Rücksicht auf die Ansichten seines Freundes Eššāfi'ī über die Rechtsgebiete gehalten hat. Dieselben sind meistens in Fragen (مسئلة), Abschnitte (فصل), auch Abzweigungen (فرع), die Hauptsachen in Kapitel eingetheilt. — Es wird ein Stück seines sehr angesehenen Werkes مختصر المزنى (HKh. V 11628) sein.

Das كـ المساقاة beginnt: قال الشافعى ساقا رسول الله صلعم اهل خيبر على ان نصف الثمرة لهم الخ Darin f. 15a: باب الشرط فى الرقيق.

Schluss f. 20b: فعلى ما ذكرنا فى نصيب العامل فى القراض اذا قلنا يملكه بالظهور وقد مضى بيان ذلك مسبوقا، يتلوه كتاب الاجارات،

Schrift: kleine Gelehrtenhand, gefällig, etwas in einander gezogen, vocallos, auch fehlen öfters diakritische Punkte. — Abschrift c. 600/1203.

Das berühmte Šāfi'ītische Compendium des Elmozanī ist oft commentirt und bearbeitet worden, so von:

1) ابراهيم بن احمد المروزي † 340/951.
2) الحسين بن القاسم الطبري † 350/961.
3) احمد بن بشر بن عامر المروروذي † 362/973.
4) محمد بن يحيى بن سراقة العلوي † 410/1019.
5) الحسين بن شعيب السنجى ابو علي † 427/1036.
6) طاهر بن عبد الله الطبري ابو الطيب † 450/1058.
7) محمد بن احمد بن الحسين الشاشى † 507/1113.
8) محمد بن احمد بن عثمان الكنانى ابن عدلان † 749/1348.
9) يحيى بن محمد الحدادى شرف الدين † 871/1466.
10) عبد الرءوف المناوي † 1031/1622.

Versificirt von محمد بن احمد بن الربيع الاسوانى ابو رجا † 335/946.

4443. We. 1775.

26) f. 129b — 132b.

Format etc. u. Schrift wie bei 21).

Anfang: قال ابو القاسم عبيد الله بن الحسين ابن الجلاب البصري المالكي، يستحب لمن استيقظ من نومه غسل يديه قبل دخولهما فى اناء وضوء ولا فضيلة فى تكرار مسح الراس ولا فى مسح الوجه واليدين فى التيمم ولا فى مسح الخفين ومسح جميع الراس مستحق الخ

Der Name des Verf. nicht vollständig: s. unten. Stück aus einem juristischen Werke, in welchem hier von Reinlichkeit und Gebet (und Heirath) gehandelt wird, nach den Ansichten des Imām Mālik. Es zerfällt in eine Menge kurzer فصل.

'Obeidallāh ben elḥasan ben elḥosein elbaçrī elmālikī abū 'lqāsim *ben elǵallāb* † 306/918 hat ein Werk التفريع فى الفروع كـ verfasst. Aus diesem oder dem daraus gemachten Auszuge, السهل البديع فى مختصر التفريع (HKh. III 7294, II 3151), scheint obiges Stück genommen.

Collationirt. — Abschrift um 830/1427.

4444. Spr. 612.

110 Bl. 8vo, 16 Z. (15 × 10⅔; 10½ × 6½cm). — Zustand: im Anfang und am Ende unsauber, am Rande unten u. besonders oben grosse Wasserflecken, sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dick. — Einband: Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1a und auch im Vorwort:

كتاب خزانة الفقه على مذهب الامام ابي حنيفة النعمان بن ثابت الكوفي،

Verfasser f. 1a:

ابو الليث نصر بن محمد السمرقندي

Anfang f. 1b: قال الفقيه ابو الليث رحمه' اعلم بان الفقه علم حسن وهو اجل من ساير العلوم مرتبة وهو علم الدين والشريعة وقوام الشرايع به . . . وقد اجتمع في هذا التاليف من مسايل الفقه معدودة الاجناس مجموعة النظاير تسهيلا في اللغة وتيسيرا في التفهم سالبة للقلوب جالبة للصدور وسمي خزانة الفقه وفوايده اكثر من ان تحصي وتعد'

Ein kurzes Compendium der Jurisprudenz nach ḥanefitischen Grundsätzen, von Naçr ben moḥammed *essamarqandī* elḥanefī abū 'lleiṯ † c. 375/985 (393): s. No. 1945. — Nach dem obigen kurzen Vorwort beginnt das in Bücher und Kapitel eingetheilte Werk f. 1b mit: مسايل الطهارة والوضوء' اعلم بان جواز التوضؤ الخ

باب المياه والابار	4a
باب التيمم	5a
باب المسح على الخفين	5b
باب الحيض	6a
باب النفاس	7a
باب الاستحاضة	7b
باب الاذان والصلوة	9b
باب اوقات الصلاة	11a
باب صلاة الجمعة	13a
باب الجنايز	13b
كتاب الزكاة	14a
باب العشر	16a
باب خمس الغنايم	16b
كتاب الصوم	17a
باب صدقة الفطر	18b
باب الاعتكاف	19a
كتاب المناسك والحج	19a
كتاب النكاح	24a
باب المحرمات	25b
باب المهور ونكاح العبيد	27b
باب حق الحضانة	28a
كتاب الطلاق	28b
باب المشتبه في الطلاق	30b
باب الخلع	31b
باب العدة	31b
باب الرجعة	35a
باب الظهار	35b
باب الايلاء	36b
باب اللعان	37a
باب الرضاع	38a
كتاب العتق	40a
باب الكتابة	42a
باب الولاء	43a
كتاب الايمان	43a
باب كفارة اليمين	46b
كتاب البيوع	47a
باب العيوب	48b
باب السلم	50a
باب آخر	51a
كتاب الرهن	52b
كتاب الحجر	53b
كتاب الصلح	54b
كتاب الوكالة	56b
كتاب الوديعة والعارية	58a
باب العارية	58b
كتاب الهبة	59a
باب الوقف	60a
باب احياء الموات	60b
باب الكفالة	61a
باب الحوالة	62b
كتاب الاقرار	62b
باب الرجوع عن الاقرار	64a
باب اقرار المريض	65b
باب الاستثناء	66a
كتاب الشركة	67a
كتاب المضاربة	68a
كتاب الشفعة	69a
كتاب الاجارة	70b
كتاب المزارعة	71b
كتاب اللقيط واللقطة	72a
كتاب الغصب	73a
كتاب الصيد والذبح	74b
كتاب الاضاحي	76b
كتاب الماذون	77a
كتاب التحري والاستحسان	78b
كتاب الحدود	80a
كتاب السرقة	82a
باب الجنايات	83b
باب الديات	84a
كتاب القصاص	86a
باب القسامة	86b
باب العواقل	87a
باب السير	88a
باب المرتد	89a
كتاب القسمة	89b
كتاب الدعوي	90a
باب نسب ولد الامة	92a
كتاب الاستثناء	92b
كتاب الشهادة	93a
باب المقادير	95a
كتاب ادب القاضي	96a
باب في تنفيذ القضاء وعدمه	97a
كتاب الاركان	98a
كتاب الخنثى	99b
كتاب المفقود	99b
كتاب الاشربة	100a
كتاب الفرايض	100b
كتاب الوصايا	102a
باب المريض	103b
باب فعل الاب والوصي	104a
باب قسمة الوصي	104b
باب حقوق المسجد	105b
باب شروط المؤذن	106b
باب شرايط الايمة	107a
باب الالفاظ التي يكفر بها الانسان	107b

Schluss f. 109b: فقال يا حرام بابم حلال چه كنم كافر نكردد' والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب' تم الخ

Schrift: klein, fein, ziemlich deutlich, vocallos. Die Ueberschriften roth. Gegen Ende einige Blätter von neuerer etwas steifer Hand. — **Abschrift** c. 1750. — HKh. II 4698, wo jedoch ein anderer Anfang angegeben ist.

4445.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Pet. 253, 3, f. 132—179.

Format etc. und **Schrift** wie bei 1.

Titel u. Verf. f. 132a unten vollständig. **Anfang** f. 132b: الحمد لله رب العالمين والصلوة علي نبيه محمد وآله الطيبين' قال الشيخ الامام ابو الليث السمرقندي رحمه' اعلم ان الفقه الخ

Abschr. von عباس بن ادريس, im J. 930 Moḥ. (1523), in Konstantinopel. — Auf f. 132a ein kurzes Inhaltsverzeichniss.

2) We. 1443.

68 Bl. 8vo, 23 Z. $(20^3/_4 \times 15^1/_8; 14^1/_2 \times 10^{cm})$. — **Zustand:** lose Lagen, sonst im Ganzen ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. — **Papier:** gelb, glatt, ziemlich stark. — **Einband:** ein im Rücken durchgerissener Pappdeckel mit Lederrücken.

Titel u. Verf. f. 1^a vollständig. **Anfang** wie bei Pet. 253, 3. **Schluss** etwas abweichend, f. 68^a: ولو قذف نسوة النبي صلعم لا يكفر ويستحقّ اللعنة الا عائشة رضى الله عنها، تم الكتاب بعون الملك الوهاب الخ
Vielleicht nicht ganz richtig; es fehlt nämlich das Schlussblatt und f. 68 ist von späterer Hand ergänzt ebenso wie das erste Blatt (welches jedoch richtig ist).

Schrift: ziemlich klein, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. — **Abschrift** c. $^{1100}/_{1688}$.

4446. Lbg. 150.

68 Bl. 4to, 15 Z. $(26 \times 18; 18 \times 12^{cm})$. — **Zustand:** im Ganzen unsauber und fleckig. — **Papier:** gelb, dick, glatt. — **Einband:** brauner Lederband mit Klappe. — **Titel und Verfasser** f. 1^a:

ك" الرسالة فى مذهب الامام الاوحد مالك بن انس
لابي عبد الله محمد بن ابي زيد القيروانى

Der Verfasser heisst richtig:

ابو محمد عبد الله بن عبد الرحمن بن
ابي زيد القيروانى المالكى

So steht der Name auch in der Unterschrift und zu Anfang, aber etwas kürzer.

Anfang: قال ابو محمد عبد الله بن ابى زيد القيروانى، الحمد لله الذي ابتدا الانسان بنعمته وصوّره فى الارحام بحكمته . . . اما بعد اعاننا الله واياك على رعاية ودائعه . . . فانك سالتنى ان اكتب لك جملة مختصرة الخ

Compendium der Jurisprudenz, nach den Grundsätzen des Imām Mālik dargestellt in einer Menge ungezählter Kapitel, von **'Abd allāh ben 'abd errahmān** *ben abū zeid* **el-qairwānī elmālikī abū mohammed** † $^{389}/_{999}$. Es ist dies der Text, zu dessen erster Hälfte, die gottesdienstlichen Handlungen erörternd, ein Commentar vorliegt in No. 3548.

f. 2^b باب ما تنطق به الالسنة وتعتقده الافئدة من واجب امور الديانات
4^a باب ما يجب منه الوضوء والغسل
5^a باب طهارة الماء والثوب والبقعة وما يجزئ من اللباس فى الصلاة
5^b باب صفة الوضوء ومسنونه ومفروضه وذكر الاستنجاء والاستجمار
7^b باب فيمن لم يجد وصفة التيمّم 8^a ; باب فى الغسل
8^b باب فى المسح على الخفين
9^a باب فى الأذان والاقامة 9^b ; باب فى اوقات الصلاة واسمائها
10^a باب صفة العمل فى الصلوات المفروضة وما يتّصل بها من النوافل والسنن
13^b باب فى الامامة وحكم الامام والماموم
14^a باب صلاة السفر 17^a ; باب جامع فى الصلاة
17^b باب صلاة الخوف 18^a ; باب صلاة الجمعة
18^b باب فى صلاة العيدين والتكبير ايّامَ مِنًى
19^a باب صلاة الاستسقاء 19^b ; باب صلاة الخسوف
19^b باب ما يفعل بالمحتضَر وفى غسل الميت وكفنه وتحنيطه وحمله ودفنه
20^b باب فى الصلاة على الجنائز والدعاء للميت
22^a باب فى الدعاء للطفل والصلاة عليه وغسله
22^b باب فى الاعتكاف 24^a ; باب فى الصيام
24^b باب فى زكاة العين والحرث والماشية وما يخرج من المعدن وذكر الجزية وما يوخذ من تجار اهل الذمة والحربيين
26^a باب فى زكاة الفِطْر 27^a ; باب فى زكاة الماشية
27^b باب فى الحجّ والعمرة
29^b باب فى الضحايا والذبائح والعقيقة والصيد والخِتان وما يحرم من الاطعمة والاشربة
31^b باب فى الايمان والنذور 32^b ; باب الجهاد
33^b باب فى النكاح والطلاق والرجعة والظِهار والإِيلاء واللِعان والخُلع والرّضاع،
37^a باب فى العِدّة والنفقة والاستبراء
38^b باب فى البيوع وما شاكل البيوع
43^a باب فى الوصايا والمدبّر والمكاتب والعِتْق وام الولد والوَلاء
44^b باب فى الشُّفْعة والهِبَة والصَدَقة والحُبس والرهن والعارية والوديعة واللُقَطَة والغَصْب
46^b باب احكام الدِماء والحدود

51ª باب فى الفرائض 58ᵇ; باب فى الاقضية والشهادات
57ª باب جُمَل من الفرائض ومن السنن الواجبة والرغائب
61ª باب فى الفِطْرة والخِتان وحلق الشعر واللباس وستر العورة وما يتّصل بذلك
62ª باب فى الطعام والشراب
63ª باب فى السلام والاستئذان والتناجى وذكر فى القراءة وفى الدعاء وذكر الله عز وجل والقول فى السفر
65ª باب فى التعالج وذكر الرُّقَى والطِيَرة والنجوم والخِضاب والوشم وذكر الكلاب والرفق بالمملوك
65ᵇ باب فى الرؤيا والتثاوب والعُطاس واللعب بالنرد وغيرها وسبق الخيل والرمي وغير ذلك

Schluss f. 66ᵇ: واذا اختلفوا فى الفروع والحوادث لم يخرج عن جماعتهم، والحمد لله الذي هدانا . . . قد اتينا على ما شرطنا ان ناتى به . . . ويعيننا واياك على القيام بحقه فيما كلّفنا ولا حول ولا قوة الخ

Schrift: ziemlich gross, gut, ganz vocalisirt. Ueberschriften roth in grösserer Schrift; Stichwörter roth. Die Deutung der angewandten (rothen) Siglen steht f. 1ª. Am Rande ausser Verbesserungen und Lesarten sehr oft in kleinerer enger Schrift Anmerkungen zum Text. — Abschrift von محمد بن هرون بن موسى المالكي im J. 860 Ǵom. II (1456). — Collationirt von عمر بن على البيانى.
HKh. III 5931. 6251.

F. 67ᵇ in kleiner enger Schrift allerlei abergläubische, mit gewissen Gebeten verbundene, Mittel. — F. 68ᵇ enthält Geburtsangaben einer Familie um 1022—1026 herum.

4447.

Dasselbe Werk in:

1) Lbg. 839.

80 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (21 × 15; 16—16½ × 11½ᶜᵐ). — Zustand: fast ganz wasserfleckig. Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1ª:
كـ الرسالة فى مذهب الامام الاوحد مالك بن انس
Verfasser unrichtig:
ابو عبد الله محمد بن ابي زيد القيرواني

Schrift: gross, kräftig, deutlich, gleichmässig, vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. Siglen nicht gebraucht. — Abschrift im J. 1091 Ǵom. II (1680) von احمد بن عبد العزيز بن عبد الله المالكي المغربى

2) Pet. 511, 3, f. 26ᵇ—89.

8ᵛᵒ, 17 Z. (19 × 14½; 15 × 10½ᶜᵐ). — Zustand: etwas unsauber u. fleckig; oben am Rande öfters ausgebessert. — Papier: gelblich, zieml. dick, nicht glatt. — Titel fehlt.

Das Werk ist am Ende defect; es endet in dem Kapitel فى السلام والاستئذان الخ mit den Worten f. 89ᵇ: اللهم اجعلنى من اعظم عبادك عندك حظا ونصيبا (= Dq. 102, 2, S. 142, Z. 11).

Schrift: magrebitisch, ziemlich klein, deutlich, gleichmässig, vocalisirt.

3) Dq. 102, 2, S. 1—150.

Format etc. und Schrift wie bei 1).

Titel und Verfasser fehlt. Anfang und Schluss wie bei Lbg. 150.

Der Lateinische Titel auf dem 1. Vorblatt ist: Liturgiae religionis Mohammedicae. (Epitome hujus Libri in Hottingeri Bibl. Orient. p. 174—180.)

Das dritte Stück dieser Handschrift ist Persisch: Institutiones Religionis Mohammedicae.

4) We. 1538, 2, f. 41—48.

4ᵗᵒ, 12 Z. (Text: c. 15—16 × 10ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, grob, stark. — Titel fehlt. Verfasser steht im Anfang.

Von dem Werke sind hier nur die ersten 6 Blätter vorhanden; es hört hier bei Besprechung der Waschungen auf mit den Worten: كراجحة الطلع وماء المراة ماء رقيق اصفر يجب منه الطهر فيجب من هذا،

Schrift: gross, breit, kräftig, rundlich, etwas vocalisirt. — Abschrift c. 1150/1737.

Die Stelle der Abhandlung f. 43ᵇ, Z. 2: وانه فوق عرشه المجيد بذاته wird erläutert f. 58ᵇ unten. Wir ersehen daraus, dass die schwierigen Punkte des Werkes durch einen Commentar des ابو عبد الله محمد بن محمد الخطاب المالكي erklärt worden sind. Derselbe wird bei HKh. III 5931 nicht erwähnt. Die Stelle wird ebenfalls noch besprochen in We. 1538, 6, f. 136ª.

Bl. 47ª—48ª ist ein Stück aus den طبقات القرّاء des الذهبي, die Ansichten des احمد بن صالح الحافظ المقرى المصري über Nicht-Erschaffensein des Qorān und Erschaffensein des daraus gesprochenen Wortes. — F. 48ᵇ—51 leer.

4448. Lbg. 519.

151 Bl. 8vo, 23 Z. (21 × 14½; 14 × 9cm). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt. Verfasser fehlt, steht aber zu Ende des Werkes f. 150a:

ابو محمد عبد الله بن ابي زيد

Anfang f. 2b: باب في حكم الجهاد وفي بعض فروعه وهو لغة ماخوذ من الجهد . . . والجهاد فريضة يحمله بعض الناس عن بعض لقوله تعالي لا يستوي القاعدون من المومنين . . . واحب الينا اي المالكية الخ

Gemischter Commentar zu demselben Werke, 2. Hälfte, von كـ الجهاد an. Der Verfasser des Commentars heisst f. 150a, 21:

ابو الحسن علي المالكي

Der Commentar schliesst mit den Worten, womit ابن شاس † 616/1219 sein Werk الجواهر beendet; zuletzt f. 151a: والله سبحانه وتعالي المسئول في ان يوفقنا للاقبال على امتثال ماموراته . . . ويلهمنا من يقرب من اجره وثوابه ويباعدنا من سخطه وعقابه بمحمد وآله ولا حول ولا قوة الخ

Schrift: magrebitisch, klein, zieml. gut, gleichmässig, fast vocallos. Grundtext roth; Stichwörter blau. Der Text in rothen Linien. — Collationirt. — Abschrift vom J. 1221 Ġom. I (1806). — Am Rande öfters (längere) Bemerkungen.

Commentare des Werkes sind von:

1) عمر بن على بن سالم اللخمى ابن الفاكهانى † 731/1331, u. d. T. التحرير والتحبير.

2) جلال بن احمد بن يوسف التبانى † 793/1391.

4449. We. 1449.

169 Bl. 8vo, 21—23 Z. (21½ × 15; 16½ × 11cm). — Zustand: lose Lagen, etwas unsauber, und besonders im Anfang fleckig. Bl. 1 im Text schadhaft. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

الجزؤ الثاني من فتح الكريم الوهاب
على شرح تحرير تنقيح اللباب
لشمس الدين محمد بن داود بن سليمان العناني
القاهري الشافعي

Das juristische Werk اللباب في الفقه ist verfasst von احمد بن محمد بن احمد بن القسم بن اسمعيل ابو الحسن المحاملي البغدادي الشافعي. Aus diesem Werk des Aḥmed *elmaḥāmilī* eššāfi'ī, geb. 368/978, † 415/1024, machte einen Auszug احمد بن عبد الرحيم بن الحسين ابو زرعة ولي الدين ابن العراقي المصري الشافعي, welcher betitelt ist: تنقيح اللباب. Diesen Auszug des Abū zor'a ibn el'irāqī, geb. 762/1361, † 826/1423, brachte زكرياء بن محمد الانصاري wiederum in einen Auszug, betitelt: تحرير تنقيح اللباب und schrieb dazu einen Commentar, betitelt: تحفة الطلاب في شرح تحرير تنقيح اللباب. Zu diesem Commentar des Zakarijjā ben moḥammed elanṣārī † 926/1520 verfasste Moḥammed ben dāwūd ben soleimān elqāhirī *el'inānī* eššāfi'ī šems eddīn † 1098/1687 (1100) Glossen — s. die Unterschrift — und diese liegen hier vor, und zwar zweite Hälfte derselben. Sie sind eingeleitet durch قوله und theilen den Text nur stellenweise und kurz mit.

Dieselben beginnen hier f. 1b so: كتاب البيوع عادة المصنفين انهم اذا فرغوا من معاملة الخالق يذكرون معاملة الخلايق فتبعهم المصنف، والبيع مصدر لا يثنى ولا يجمع فكيف جمع هنا وجاب بانه جمعه باعتبار انواعه، قوله. مقابلة شيء بشيء يرد علي هذا التعريف السلام فيزاد على وجه المعاوضة قوله مقابلة مال الي اخره، يرد عليه الاجارة والقرض الخ

Uebersicht:

f.		f.	
1b	كتاب البيوع		
5a	باب بيوع الاعيان	23b	باب الاجارة
6a	باب لزوم البيع	24b	باب العارية
7a	باب السلم	27a	باب الوديعة
9a	باب الربا	28b	باب القراض
11a	باب المرابحة	29b	باب الوكالة
11b	باب الخيار	30b	باب الشركة
14b	باب البيوع الباطلة	32b	باب الهبة
18a	باب الصلح	33b	باب الضمان
19a	باب الحوالة	35a	باب الرهن
20a	باب الوصية	37b	باب الكتابة
22a	باب المساقاة	39b	باب الاقرار

باب الشفعة 41b
باب الغصب 42b
باب اللقطة 44b
باب الآجال 47b
باب الحجر 49b
باب التفليس 50a
باب الوقف 52a
باب احياء الموات 54b
كتاب الفرايض 55b
فصل في العول 60b
فصل في الحجب 61b
فصل في بيان من يقوم مقام غيره في الارث 62a
فصل في عدد اصول المسايل 62a
فصل في بيان التصحيح 63b
فصل في الاختصار 63b
فصل في بيان المناسخة 64a
فصل في المشتركة 64a
فصل في بيان من يرث المرتد 64b
فصل في بيان حكم اجتماع 65a
فصل في بيان ميراث الخنثى 66a
باب النكاح 67a
فصل في بيان الاولياء 71b
فصل في بيان الانكحة الباطلة 74a
فصل في بيان الانكحة المكروهة 78a
فصل في الاسلام علي النكاح 82b
فصل في خيار العتيقة 84a
فصل فيما يقتضيه وطئ الحايض 84b
كتاب الصداق 85a
فصل في المتعة 88b
فصل في الوليمة 89a
باب القسم والنشوز 90a
باب الخلع 92a
كتاب الطلاق 93a
باب الرجعة 101a
باب الايلاء 101b
باب الظهار 104b
باب اللعان 106b
باب العدة والاستبراء 109a
باب الرضاع 113a
باب النفقات 115a
باب الحضانة 118b
باب الجنايات 119b
فصل في الجناية علي الرقيق 122a
فصل في الاشتراك في الجناية 122a
فصل في الجناية علي غير النفس 122b
فصل في مستوفي القود 122b
باب الديات 123b
باب العاقلة 125b
فصل في تغليظ الدية وتخفيفها 126b
فصل في الاصطدام 127b
فصل في الجناية علي الجنين 128b
باب القسامة 129a
فصل في القتل بالسحر 130a
باب احكام المرتد 130a
كتاب الاكراه 131b
كتاب الجهاد 132a
باب البغاة 133a
كتاب السير 134a
باب الجزية 135a
باب الهدنة 137b
باب الخراج 138b
باب السبق علي الخيل 138b
كتاب الحدود 139b
باب السرقة 141b
باب قطع الطريق 143a
باب الصيال 143b
باب حكم الجدار المايل 146a
باب حكم الاشربة 146a
باب الاطعمة 146b
باب الصيد 149a
باب الاضحية 150a
باب العقيقة 153a
باب الايمان 154b
باب النذر 158b
باب ادب القاضي 159b
باب القسمة 162b
باب الشهادات 163a
باب الدعوي والبينات 164b
باب العتق 165a
باب التدبير 166b
باب امهات الاولاد 167a
باب احكام الرقيق 168a
باب احكام المبعض 168b
باب القرعة 169a
باب احكام الاعمي 169a
باب حكم الاولاد 169b

Schluss f. 169b: قبل القبض امانة ويمكن حمله علي ما اذا وضع يده علي الزوايد فتكون مضمونة والله اعلم، ونسال الله ان يطهر غدران قلوبنا عن اقذار محبة الدنيا . . . ويصفي بواطننا عن كدورات ما سواه وهو علي كل شيء قدير وبالاجابة جدير والحمد لله وحده . . . انتهت الحاشية المباركة الخ

Schrift: im Ganzen ziemlich gross, etwas rundlich, deutlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth (zuletzt gelb). — Abschrift aus einer Hdschr. des Verfassers, von محمود السالمي im J. 1096 Ḏū'lḥiǵǵe (1685). Collationirt im J. 1097/1686. — HKh. V 11049.

4450.

Glossen zu dem Auszuge des Zakarijjā elanṣārī (التحرير) haben verfasst:

1) محمد بن احمد بن حمزة الرملي † 1004/1595.
2) محمد بن يحيى ابن شرف المصري † 1007/1598.
3) عبد الرءوف بن تاج العارفين المناوي † 1031/1622, u. d. T. احسان التقرير بشرح التحرير.
4) احمد بن احمد بن سلامة القليوبي † 1069/1658.
5) محمد بن احمد الخطيب الشوبري † 1069/1658.
6) علي العزيزي البولاقي † 1070/1659.
7) داود بن سليمان بن علوان الرحماني † 1078/1667.
8) عبد البرّ الاجهوري † c. 1080/1669.
9) احمد بن عمر الديربي † 1151/1738, u. d. T. فتح الملك الكريم الوهاب بختم شرح تنقيح اللباب
10) حسن بن علي بن احمد المدابغي † 1170/1756.
11) عبد الله بن حجازي بن ابراهيم الشرقاوي † 1227/1812.

Versificirt 1) von العمريطى (um 970/1562) und dessen Werk commentirt von عبد الرءوف المناوي † 1031/1622 u. von محمد حجازي القلقشندي † 1035/1626; 2) von ابو بكر بن ابي القسم بن احمد الحسينى † 1035/1626.

4451. WE. 109.

120 Bl. 4to, c. 17–21 Z. (22 × 16; 15½–17 × 9–12cm). F. 61—120 etwas kleineren Formates. — Zustand: lose Lagen; nicht recht sauber, auch grössere Flecken darin. — Papier: gelb, etwas stark und glatt. — Einband: fehlt. In blau Papier geschlagen. — Titel u. Verfasser f. 1a:

كتاب القدوري فى علم الفقه [l. فقه] الحنفية

Der gewöhnliche Titel ist:

مختصر القدوري فى فروع الحنفية

Der Verfasser:

احمد بن محمد بن احمد بن جعفر القدوري البغدادي الحنفى ابو الحسن [ابو الحسين auch]

Anfang (ohne Vorwort) f. 1b: كتاب الطهارة قال الله تعالى يايها الذين امنوا اذا قمتم الى الصلوة ... ففرض الطهارة غسل الاعضاء الثلاثة ومسح الراس مقدار الناصية الخ

Dies vielgebrauchte ḥanefitische Rechtsbuch ist verfasst von Aḥmed ben moḥammed ben aḥmed elbagdādī *elqodūrī* elḥanefī abū 'lḥasan (und abū 'lḥosein) † 428/1037. Eine Strasse oder ein Bezirk in Bagdād hiess القُدُور; davon (und nicht von dem Töpfergewerbe) erhielt er seinen Zunamen Elqodūrī. Sein Werk zerfällt in Bücher und kurze Kapitel.

باب الحيض 5a | باب التيمم 3b
باب الانجاس 5b | باب المسح 4b
كتاب الصلوة، اول وقت الصلوة الفجر اذا طلع الخ 6a
باب صفة الصلوة 7b ; باب شروط الصلوة 7a ; باب الاذان 6b
كتاب الامامة، واولي الناس بالامامة اعلمهم بالسنة الخ 9a
باب صلوة العيدين 14b | باب القضاء الفوايت 10a
باب صلوة الكسوف 15b | باب الاوقات التى يكره فيها الصلوة 10b
باب صلوة الاستسقاء 15b | باب النوافل 10b
باب قيام شهر رمضان 16a | باب سجود السهو 11a
باب صلوة الخوف 16a | باب صلوة المريض 12a
باب الجنايز 16b | باب سجود التلاوة 12b
باب الشهيد 17b | باب صلوة المسافر 13a
باب الصلوة فى الكعبة 17b | باب صلوة الجمعة 13b
كتاب الزكاة، الزكوة واجبة علي الحرّ المسلم 18a
باب زكوة العروض 20a | باب زكوة الابل 18a
باب زكوة الزروع والثمار 20b | باب صدقة البقر 19a
باب من يجوز دفع الزكوة اليه ومن لا يجوز 20b | باب صدقة الغنم 19a
باب صدقة الفطر 21b | باب زكوة الخيل 19b
باب زكوة الفضة 20a
باب وكوة الذهب 20a
كتاب الصوم، الصوم ضربان واجب ونفل 22a
باب الاعتكاف 23b
كتاب الحج، الحج واجب على الاحرار البالغين 24a
باب الاحصار 30b | باب القران 27a
باب الفوايت 30b | باب التمتع 27b
باب الهدي 31a | باب الجنبات 28a
كتاب البيوع، البيع ينعقد بالايجاب والقبول 31b
باب البيع الفاسد 34a | باب خيار الشروط 33a
باب المرابحة ; باب الاقالة 35a | باب خيار الرؤية 33a
باب الربوء 36a | باب خيار العيب 33b
كتاب السلم، السلم جايز فى المكيلات 36b
فصل فى بيان بيع البهايم 37b
كتاب الصرف، الصرف هو البيع اذا كان 37b
كتاب الرهن، الرهن ينعقد بالايجاب والقبول 38b
كتاب الحجر، الاسباب الموجبة للحجر ثلثة 41a
كتاب الاقرار، اذا اقرّ الحر البالغ 43a
كتاب الاجارة، الاجارة عقد علي المنافع 44b
كتاب الشفعة، الشفعة واجبة للخليط 48a
كتاب الشركة، الشركة على ضربين شركة عقود 50a
كتاب المضاربة، المضاربة عقد على الشركة بمال 51b
كتاب الوكالة، كل عقد جاز ان يعقده الانسان 52b
كتاب الكفالة، الكفالة ضربان كفالة بالنفس 54b
كتاب الحوالة، الحوالة جايزة بالديون وتصح 56a
كتاب الصلح، الصلح على ثلاثة اضرب صلح مع اقرار 56b
كتاب الهبة، الهبة تصح بالايجاب والقبول 58a
كتاب الوقف، الوقف عن الوقف عند ابي حنيفة 59b
كتاب الغصب، ومن غصب شيئا مما له مثل 60a
كتاب الوديعة، الوديعة امانة فى يد المودَع 61b
كتاب العارية، العارية جايزة وهي تمليك المنافع 62a
كتاب اللقيط، اللقيط حر ونفقته من بيت المال 62b
كتاب اللقطة، اللقطة امانة فى يد الملتقط 63a
كتاب الخنثى، اذا كان للمولود فرج وذكر 63b

كتاب المفقود، اذا غاب الرجل ولم يعرف له موضع 64ᵃ
كتاب الابق، اذا ابق مملوك فردّه رجل 64ᵃ
كتاب احياء الموات، الموات ما لا ينتفع به 64ᵇ
كتاب المأذون، اذا اذن المولي لعبده في التجارة 65ᵃ
كتاب المزارعة، قال ابو حنيفة رحمه المزارعة 65ᵇ
كتاب المساقاة، قال ابو حنيفة المساقاة بجزء 66ᵇ
كتاب النكاح، النكاح ينعقد بالايجاب والقبول 66ᵇ
كتاب الرضاع، قليل الرضاع وكثيره سواء اذا حصل 71ᵃ
كتاب الطلاق، الطلاق على ثلاثة اوجه احسن الطلاق 72ᵃ
كتاب الرجعة، اذا طلق الرجل مراته تطليقة رجعية 75ᵃ
كتاب الايلاء، اذا قال الرجل لامراته والله 76ᵃ
كتاب الخلع، اذا تشاق الزوجان وخاف 76ᵇ
كتاب الظهار، اذا قال الزوج لامراته انت علي 77ᵃ
كتاب اللعان، اذا قذف الرجل امراته بالزناء 78ᵃ
كتاب العدّة، اذا طلق الرجل امراته طلاقا 79ᵃ
كتاب النفقة، النفقة واجبة للزوجة 80ᵇ
كتاب العتاق، العتق يقع من الحرّ البالغ 82ᵇ
كتاب التدبير، واذا قال المولي لمملوكه 83ᵇ
كتاب الاستيلاء، واذا ولدت الامة من مولاها 84ᵃ
كتاب المكاتب، اذا كاتب المولي عبده 84ᵇ
كتاب الولاء، اذا اعتق الرجل مملوكه 85ᵇ
كتاب الجنايات، القتل على خمسة اوجه 86ᵇ
كتاب الديات، اذا قتل الرجل رجلا 88ᵃ
كتاب القسامة، اذا وجد القتيل في محلة 91ᵃ
كتاب المعلق، الدية في شبه العمد والخطأ 91ᵇ
كتاب الحدود، الزنا يثبت بالبينة 92ᵃ
باب حد القذف 93ᵇ باب حدّ الشرب 93ᵇ
كتاب السرقة، اذا سرق العاقل البالغ 94ᵇ
كتاب الاشربة، الاشربة المحرمة اربعة 96ᵃ
كتاب الصيد والذبايح، ويجوز الاصطياد بالكلب 96ᵇ
باب الاضحية 98ᵃ
كتاب الايمان، الايمان على ثلاثة اضرب 98ᵇ
كتاب الدعوي والبينات، المدعي من لا يجبر علي الخصومة 102ᵃ
كتاب الشهادة، هي فرض يلزم الشهود 106ᵃ
كتاب الرجوع عن الشهادة، اذا رجع الشهود 108ᵇ
كتاب آداب القاضى، لا تصح ولاية القاضي 109ᵇ
كتاب القسمة، ينبغى للامام ان ينصب 110ᵇ
كتاب الاكراه، الاكراه يثبت حكمه 112ᵃ
كتاب السير، الجهاد فرض علي الكفاية 112ᵇ
كتاب الحظر والاباحة، ولا يحل للرجال لبس الحرير ويحل للنساء 118ᵇ
كتاب الوصايا، الوصية غير واجبة وهي مستحبّة 119ᵇ

Mit den Worten f. 120ᵇ: من كان ولد الميت ثم ولد الابوين او احدهما وبنات الاخوات، bricht das Werk hier ab; sie gehören in das ك" الفرائض (= Min. 247, f. 141ᵃ, Z. 2. 3), es müssen daher nach f. 119 einige (3) Blätter fehlen. Viel fehlt hier also an dem wirklichen Schluss nicht.

Schrift: im Ganzen ziemlich gross, ungleich, etwas rundlich, nicht gefällig, ziemlich deutlich, vocallos, flüchtig. Ueberschriften roth. — Abschrift um 1800 von محمد رشيد انبازه ابن نجيب القلعي

HKh. V 11625.

4452.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Spr. 623.

140 Bl. 8vo, 13 Z. (17¾ × 12½; 11¾ × 8cm). — Zustand: unsauber. Nicht ganz ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Titel und Verfasser fehlt. Das erste Viertel des Werkes fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ mit باب البيع الفاسد (= We. 109, f. 34ᵃ). Auf das ك" الوصايا f. 131ᵇ (s. We. 109, f. 119) folgt hier noch:

ك" الفرايض، المجمع علي توريثهم من الذكور 134ᵇ
حساب الفرايض، اذا كان في المسئلة الخ 137ᵃ

Schluss f. 140ᵃ: فما خرج اخذت له من سهام كلّ وارث حبّة والله اعلم،

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, etwas vocalisirt. F. 57 von andrer Hand. — Abschrift von علي بن عمر بن ابي بكر بن احمد الاصبهاني im J. 649/1252. Collationirt in demselben Jahre. — Nach f. 45. 49 fehlt etwas.

2) Min. 247.

144 Bl. 8vo, 15 Z. (21½ × 15½; 16 × 9½cm). — Zustand: ziemlich lose im Einband; nicht recht sauber, auch fleckig und am unteren Rande etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederbd.

Titel u. Verf. fehlt eigentlich, doch steht f. 1ᵃ zur Seite, in der Einzeichnung eines Besitzers dieser Hdschr.: قد تملك هذا الكتاب القودوري الخ Ausserdem ist er f. 1ᵇ nachträglich über das Bismillāh geschrieben. — Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة والسلام علي رسوله محمد وعلي آله الطيبين الطاهرين،

Darauf beginnt das Werk selbst so wie bei WE. 109. Die vor dem Anfang stehenden 4 Zeilen in anderer kleinerer und ungeübterer Schrift gehören nicht zu dem Werke.

Schluss wie bei Spr. 623.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, kräftig, gefällig und deutlich, vocallos. Ueberschriften roth, Text in rothen Linien eingerahmt. Am Rande bisweilen Verbesserungen, auch Bemerkungen, zwischen den Zeilen, zu Anfang öfters Türkische Glossen. — Abschrift c. 1150/1737.

Nach f. 8 fehlen 2 Bl., wofür die leeren Blätter 9—11, und nach 12 fehlt 1 Bl., wofür die leeren Blätter 13. 14 eingeschaltet sind.

Auf f. 143 u. 144 ein Stück der Beschreibung von Moḥammeds Besuch im Himmel und seiner Unterhaltung daselbst.

3) Lbg. 703.

148 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (19½ × 11½; 13 × 5⅔ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: bräunlich, glatt, dünn. — Einband: brauner Lederband mit Klappe u. Goldverzierung.

Titel u. Verf. fehlt. Anfang (auf Vorblatt d) wie bei WE. 109. Schluss wie bei Spr. 623.

Schrift: Türkische Hand, hängend, klein, gefällig, gleichmässig, fast vocallos. Ueberschriften roth. Die Schrift in breiter Goldlinie eingefasst. Auf dem Vorblatte d, zu Anfang des Werkes, ein hübsch verziertes Frontispice. Auf den Vorblättern a—c in kleinen Quadraten ein Inhaltsverzeichniss. — Abschrift von السيد عثمان الاويسي im J. 1194/1780. — Arabische Foliirung. — Collationirt.

Der Anfang dieses Werkes in Mq. 119, 3, f. 41—50. 8ᵛᵒ, 13 Z. (17¼ × 9½; 11 × 4¾ᶜᵐ). Bricht gegen Ende des كـ الطهارة ab mit den Worten: حتى يغلب علي ظن الغاسل انه قد طهر والاستنجاء سنة

4) We. 1749, 2, f. 45—93.

4ᵗᵒ, 21 Z. (24⅛ × 17; 19½ × 13ᶜᵐ). — Zustand: unsauber, sehr fleckig, nicht ohne Wurmstiche; an vielen Stellen ausgebessert; oben am Rücken oft im Text beschädigt. — Papier: gelb, glatt, stark.

Titel u. Verfasser fehlt. Bruchstück desselben Werkes, etwa ein Drittel des Ganzen, voll Lücken und falsch gebunden. Von der ganzen ersten Hälfte ist nur f. 88 vorhanden, welches in das كتاب الصلوة gehört.

Dann folgen die Blätter so: 69. 70. 87. 45. 46. 86. 71. 72; 1 Bl. fehlt; 75. 76; 1 Bl. fehlt; 60. 62. 61. 63. 73. 74; 1 Bl. fehlt; 56—59; 2 Bl. fehlen; 53—55; 2 Bl. fehlen; 65. 67. 90—93. 66. 64. 89. 77—85. 68; 12 Bl. fehlen; 47—52.

F. 69ᵃ, 9 beginnt: كتاب الرضاع (= WE. 109, 71ᵃ)
u. 52ᵇ, 11 „ كـ الحظر والاباحة (= WE. f. 118ᵇ).

Schrift: ziemlich gross, etwas steif, ziemlich deutlich, vocallos. Auch fehlen nicht selten diakritische Zeichen (z. B. f. 47ᵃ). Ueberschriften hervorstechend gross. — Abschrift c. 800/1397.

4453. Lbg. 854.

234 Bl. Folio, 37 Z. (30 × 20; 23 × 15ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, aber wurmstichig und nicht ohne Flecken; der Rand oft ausgebessert, besonders in der 1. Hälfte und am Ende. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser f. 3ᵃ:

الجزء الاول من الجوهرة النيّرة
تاليف الشيخ رضى الدين ابى بكر بن على بن
محمد الحدّاد العبّادى الحنفى

Anfang f. 3ᵇ: الحمد لله ولا قوة الا بالله وما توفيقى الا بالله والصلوة . . . هذا شرح المختصر القدوري جمعته بالفاظ مختصرة وعبارات ظاهرة يشتمل على كثير من المعانى والمذاكرة اوضحته لذوي الافهام القاصرة والهمم المقاصرة الخ

Commentar mit قوله zu demselben Werke, von Abū bekr ben ʿalī ben moḥammed *elḥaddād elʿabbādī* elḥanefī raḍī eddīn (auch maǵd eddīn), geb. 720/1320, † 800/1397. (Ein früherer u. grösserer Commentar desselben heisst: السراج الوهّاج الموضح لكل طالب محتاج.) Derselbe beginnt nach der ganz kurzen Vorrede so: قال الشيخ الامام ابو الحسن رحمه، كتاب الطهارة الكتاب في اللغة هو الجمع يقال كتبت الشيء جمعته . . . قال رحمه قال الله تعالي يا ايها الذين امنوا اذا قمتم الي الصلوة الآية، بدأ بها تبركا ودليلا ومن اسرارها انها تشتمل على سبعة فصول الخ

Er zerfällt hier in 2 Theile, deren 2. f. 121 mit dem كتاب النكاح beginnt.

Schluss f. 234ª: بقي خمسة عشر وثلث وهو نصيبه من التركة وهكذا كل وارث والله سبحانه اعلم بالصواب،

Schrift: klein, fein, hübsch, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Nicht selten Randbemerkungen. Ein Index f. 1ᵇ und 2ª. — Abschrift im J. (1020 Rab. I und) 1021 Rab. II (1612). — Collationirt.

Nach f. 113 fehlen c. 8 Bl., nach 194 2 Bl. — HKh. V 11625 p. 453; II 4341.

F. 234ᵇ einige Fragesätze betreffend das Gebet صلاة الجماعة.

4454.

Einige andere Commentare zu dem Compendium des Elqodûrî sind von:

1) احمد بن محمد بن محمد البغدادى الحنفى الاقطع ابو نصر † 474/1081.
2) عبد الرب بن منصور الغزنوى الحنفي † c. 500/1106, u. d. T. ملتمس الاخوان.
3) محمد بن احمد الاسبيجابى بهاء الدين † c. 580/1186, u. d. T. زاد الفقهاء.
4) المطهر البزدي جلال الدين † c. 550/1155, u. d. T. اللباب.
5) على بن احمد المكي الرازي حسام الدين † 598/1202, u. d. T. خلاصة الدلائل في تنقيح المسائل.
6) نصر بن محمد الحنبلى um 600/1203.
7) محمد بن ابراهيم بن محمد الرازى ابو جعفر † 615/1218, u. d. T. النوري في شرح مختصر القدوري.
8) عبد الكريم بن محمد الصباغي ركن الائمة um 620/1223.
9) ابراهيم بن عبد الكريم الموصلى ابو اسحق † 628/1231.
10) مختار بن محمود الزاهدي الغزمينى † 658/1260, u. d. T. المجتبى.
11) ابراهيم بن عبد الرزاق الرسعنى ابن المحدث † 695/1296.
12) محمد بن عبد الله الشبلى ابو البقا † 769/1367, u. d. T. الينابيع في معرفة الاصول والتفاريع.
13) محمد بن محمد الكردري ابن البزازي † 827/1424.
14) محمد شاه بن الحاج حسن † 939/1532.
15) محمد بن رسول بن يونس الموقاني, u. d. T. البيان.
16) يوسف بن عمر بن يوسف الكاروزي الصوفى, u. d. T. جامع المضمرات والمشكلات.

Auszüge daraus von:

17) محمد بن عمر النوجابادي الحنفى † 668/1269.
18) عبد الرحيم بن محمد الموصلى تاج الدين ابو القسم † 691/1292, u. d. T. جوامع الكلم الشريفة على مذهب الامام ابي حنيفة

Zusätze dazu von:

19) محمد بن احمد السمرقندي علاء الدين um 560/1165.
20) ابراهيم بن حسين ابن پيرى † 1096/1685, u. d. T. شرح تصحيح القدوري للشيخ قاسم

Versificirt von:

21) محمد بن اسعد ابن الحكيم † 567/1171.
22) ابو بكر بن على العاملى سراج الدين † 769/1367.

4455. We. 1418.

268 Bl. 4ᵗᵒ, 27 Z. (von f. 180ª an 29 Z.) (27 × 17½; 19—20 × 11½ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: guter brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ª:

الثانى من كتاب شرح التجريد لابي الحسن احمد بن محمد القدوري البغدادي الحنفى

Zweiter Theil eines juristischen Werkes desselben Elqodûrî, in welchem die Rechtsanschauungen des Abû Ḥanîfe gegen die des Eššâfi'î erörtert und vertheidigt werden. Dasselbe ist hier, wie der Titel angiebt, mit Commentar versehen, welcher jedoch als solcher nicht hervortritt. Wenn die Angabe überhaupt richtig ist, fehlt die Notiz, wer denselben verfasst habe. Dieser Theil beginnt mit ك الحج und hört mit ك الوكالة auf; der folgende würde mit ك الاقرار anfangen. — Die einleitende Form ist: مسئلة قالوا ... قلنا oder فان قيل ... قلنا; oder (diese fängt häufig an: قال اصحابنا). Oft auch die Wendung mit احتجوا u. mit الجواب gebraucht.

F. 1ᵇ كتاب الحج، الحمد لله، قال اصحابنا الزمن المعسر لا يجب عليه الحج ببذل غيره له الطاعة يعتبر البذل الخ

107ª كتاب البيوع، مسئلة، قال اصحابنا اذا باع ما لم يره او اشتري ما لم يره فالبيع جايز الخ

201ᵇ كتاب الرهن، مسئلة، قال اصحابنا اذا دفع اليه رهنا ليقرضه عشرة دراهم فالرهن مضمون الخ

كتاب التفليس، مسئلة، قال اصحابنا اذا دفع 222ᵃ
البايع السلعة الي المشتري فافلس البايع
فنسخ البيع وكذلك ان مات المشتري الخ
كتاب الحجر، مسئلة، قال ابو حنيفة مدة 226ᵇ
البلوغ فالسن في الغلام ثمانية عشر سنة
وفي الجارية سبعة عشر سنة الخ
كتاب الصلح، مسئلة، قال اصحابنا يجوز الصلح 232ᵇ
مع الاقرار والانكار والسكوت
كتاب الحوالة، مسئالة، قال اصحابنا رضى المحال 238ᵇ
عليه شرط في صحة الحوالة وهذا
كتاب الضمان، مسئلة، قال ابو حنيفة ومحمد 240ᵃ
لا يصح الضمان الا برضى المكفول له
كتاب الشركة، مسئلة، قال اصحابنا شركة المعاوضة 246ᵃ
جايزة وحكمها ان يتساوي
كتاب الوكالة، مسئلة، قال ابو حنيفة توكيل 251ᵃ
الحاضر الصحيح لا يلزم الخصم الا برضاه الخ

Schluss f. 263ᵃ: كما لو قال اشتر لنفسك عبدا بدراهم جاز فكذلك لم يلزم الامر ولزمت المامور،

Schrift: f. 1—179 ziemlich gross, geläufig, gleichmässig, deutlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Von f. 180 an bis zu Ende kleinere Schrift, gedrängter, etwas vocalisirt. Sonst dieselbe Hand. — Abschrift (nach f. 179ᵇ) von علي الرملي العمري im J. 973 Ǵom. II (1566). — HKh. II 2447.

Eine Vervollständigung des Werkes (تكملة) verfasste عبد الرحمن بن محمد السرخسي † $^{439}/_{1047}$, und einen Auszug u. d. T. التفريد: محمود بن احمد بن مسعود القونوى † $^{797}/_{1395}$.

4456. Spr. 635.

186 Bl. 4ᵗᵒ, 20 Z. (25 × 17; 18½ × 13½ᶜᵐ). — Zustand: voll sehr grosser Wasserflecken, auch unsauber. Der Rand bisweilen ausgebessert. — Papier: gelb, dick, etwas glatt. — Einband: schöner Halbfranzband. — Titel und Verfasser (von neuerer Hand) f. 1ᵃ:

الجزء الاوّل من كتاب المهذب في شرح المذهب، تاليف الشيخ الامام . . . ابى اسحق ابراهيم بن علي بن يوسف الفيروزابادى

Anfang f. 1ᵇ: . . . قال . . . ابو اسحق الفيروزابادي . . . ، الحمد لله الذي وفقنا لشكره وهدانا لذكره . . . هذا كتاب مهذب اذكر فيه ان شاء الله اصول مذهب الشافعي رة بادلّتها وما تفرع على اصوله من المسايل المشكلة بعلّلها الخ

Šâfi'itisches Rechtsbuch, von Ibrâhîm ben 'alî ben jûsuf ben 'abdallâh *eššîrâzî elfîrûzâbâdî* eššâfi'î abû isḥâq, geb. $^{393}/_{1003}$ (395. 396), † $^{476}/_{1083}$; als sein Name wird manchmal — unrichtig — Ibrâhîm ben jûsuf oder auch ben moḥammed angegeben. — Es liegt von dem Werke hier das erste Viertel vor. Dasselbe ist in Bücher und Kapitel und diese wieder in eine Menge Abschnitte (فصل) getheilt. Es beginnt f. 1ᵃ mit: كتاب الطهارة، باب ما يحدث الطهارة من المياه من رفع الحدث وازالة النجس بالماء المطلق الخ

F. 2ᵃ باب ما يفسد الماء من الطاهرات وما لا يفسده u. s. w.; f. 5ᵇ باب الآنية; 7ᵇ باب السواك; 8ᵃ باب نيّة الوضوء; 8ᵇ باب صفة الوضوء; 12ᵃ باب المسح على الخفين u. s. w.; 20ᵇ باب التيمّم; 25ᵃ باب الحيض; 32ᵇ باب ازالة النجاسة; 35ᵃ كتاب الصلوة; 89ᵇ كتاب الجنايز; 99ᵃ كتاب الزكوة; 127ᵃ كتاب الصيام; 137ᵃ كتاب الاعتكاف; 141ᵃ كتاب الحج، الحجّ ركن من اركان الاسلام. Das letzte Kapitel in diesem Buche ist: باب الصيد والذبايح

Schluss f. 186ᵃ: فصل ومن ملك صيدا ثم خلاه ففيه وجهان احدهما يزول ملكه كما لو ملكه عبدا ثم اعتقه والثانى لا يزول ملكه كما لو ملك بهيمة ثمّ سيّبها، تمّ ربع العبادات من كتاب المهذب والحمد لله الخ

Schrift: ziemlich klein, rundlich, gleichmässig, deutlich, vocallos. Die Ueberschriften grösser. Bl. 1 u. 186 von derselben neueren Hand ergänzt. — Abschrift c. $^{800}/_{1397}$.
HKh. VI 13462.

4457. We. 1437.

153 Bl. 4ᵗᵒ, 17 Z. (25 × 17¼; 17½ × 11¾ᶜᵐ). — Zustand: fleckig, besonders am Rande, wurmstichig, mehrfach ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken; der hintere Deckel fehlt. — Titel u. Verfasser fehlt. F. 2ᵃ oben am Rande:

جزء من المهذب

Zweiter Band desselben Werkes, an dessen Anfang aber viele Blätter fehlen und der sich nicht unmittelbar an den Text in

Spr. 635 anschliesst. Es fehlt nämlich ganz: ك" البيوع, ك" الرهن, ك" الصلح, ك" الفرائض. Das Vorhandene beginnt, ziemlich zu Anfang des ك" النكاح, f. 2^a so: فصل والمستحب ان لا يتزوّج الّا ذات دين لما روي ابو هريرة ان النبى صلعم قال تنكح المراة لاربع لمالها وحسبها وجمالها ودينها الخ

باب ما يصحّ به النكاح وما لا يصح 3^a
باب ما يحرم من النكاح وما لا يحرم 8^b
باب الخيار في النكاح والردّ بالعيوب 14^b
باب نكاح المشرك 20^a
كتاب الصداق، المستحب ان لا يعقد النكاح الا بصداق 26^a
باب اختلاف الزوجين في الصداق 35^b
باب الوليمة والنثر 38^b ; باب المتعة 37^b
باب النشوز 47^a ; باب عشرة النساء والقسم 40^a
كتاب الخلع، اذا كرهت المراة زوجها 48^b
باب جامع الخلع 55^b
كتاب الطلاق يصحّ الطلاق من كل زوج بالغ 58^b
باب ما يقع به الطلاق وما لا 63^a
باب عدد الطلاق والاستثناء فيه 66^b
باب الشرط في الطلاق 72^b
باب الشكّ في الطلاق واختلاف الزوجين فيه 92^b
كتاب الرجعة اذا طلق الحرّ امراته بعد الدخول طلقة 96^b
كتاب الايلاء، يصح الايلاء من كل زوج بالغ 101^a
باب كفارة الظهار 116^a ; كتاب الظهار 111^b
كتاب اللعان، اذا علم الزوج ان امراته زنت 122^a
باب ما يلحق من النسب وما لا 124^a
باب من يصحّ لعانه وكيف اللعان وما وجب به من الاحكام 131^a
كتاب الايمان، باب من يصح يمينه وما يصحّ به اليمين 137^a
باب جامع الايمان، اذا حلف لا يسكن دارا وهو فيها فخرج 142^a

Diese Handschrift schliesst hier mit einem Abschnitt dieses Kapitels (derselbe beginnt f. 153^a: (وان حلف لياكلن هذا الرغيف) und den Anfangsworten eines neuen: فصل وان.

Schrift: zieml. gross, kräftig, rundlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter grösser. F. 2—12 ergänzt, etwas kleiner, enger, nicht undeutlich. Diakritische Punkte fehlen oft. — Abschrift c. 800/1397. — Arabische Foliirung. F. 1 fehlt; auch nach f. 6 1 Bl. F. 44 ist ungezählt gelassen. — Collationirt.

4458. Spr. 636.

151 Bl. 4to, 23 Z. (26 × 17; 19 × 12^{cm}). — Zustand: unsauber; die ersten 6 Blätter unten am Rücken durch einen Wasserflecken auch im Text stark beschädigt, weiterhin ist der Rücken unten schadhaft. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Der vierte und letzte Band desselben Werkes, aber nicht in unmittelbarem Anschluss an We. 1437. Ausser dem ك" الايمان sind noch behandelt worden: ك" النفقات und ك" الجنايات. Zu Anfang fehlen 18 Bl. Das Vorhandene beginnt f. 6^b in dem Kapitel dieses ك" الجنايات, dessen Ueberschrift: باب الديات. Dann f. 9^a باب العاقلة وما تحمله من الديات 23^b ; باب اروش الجنايات
باب كفارة القتل 30^a ; باب اختلاف الجاني وولي الدم 27^a
كتاب السير 39^a ; كتاب قتال اهل البغي 30^b
كتاب الانفال 52^b
باب قسم الخمس 55^b ; باب قسم الغنائم 53^b
باب الجزية 58^a ; باب قسم الفيء 56^a
باب الهدنة 67^b ; باب عقد الذمة 61^b
باب خراج السواد 72^b
كتاب الحدود 73^b
باب اقامة الحدّ 77^a ; باب حدّ الزنا 73^b
باب حدّ السرقة 83^b ; باب حدّ القذف 79^a
u. s. w.
كتاب الاقضية 95^a
باب ولاية القضا وادب القاضي 95^a
باب ما على القاضي في الخصوم والشهود 103^a
باب القسمة 109^b ; باب صفة القضاء 104^b
باب اليمين في الدعاوي 120^b ; باب الدعوي والبيّنات 113^a
كتاب الشهادات 125^b
باب من يقبل شهادته ومن لا يقبل 126^a
باب تحمّل الشهادة واداءها 133^b ; باب عدد الشهود 131^a
باب الشهادة على الشهادة 135^b
باب اختلاف الشهود في الشهادة 137^a
باب الرجوع عن الشهادة 138^b
كتاب الاقرار 141^a
باب جامع الاقرار 144^a

Schluss f. 151^a: لانه لو لزمه بالاقرار جميع الدين لم يقبل شهادته بالدين لانه يدفع بهذه الشهادة عن نفسه ضررا،

Schrift: ziemlich gross, etwas rundlich, deutlich, stellenweise vocalisirt, im Ganzen etwas blass. Die Ueberschriften grösser. — Abschrift vom J. $^{588}/_{1192}$. — Collationirt. Der Rand sehr oft eng beschrieben mit Zusätzen und Verbesserungen.

4459. We. 1438.

262 Bl. 4to, 25 Z. (27 × 19; 19 × 12½—13^{cm}). — Zustand: im Ganzen gut; aber im Anfang wasserfleckig, überhaupt nicht ohne Flecken, wie besonders f. 196 ff. F. 255 schadhaft und ausgebessert, die folgenden fleckig bis zu Ende. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel u. Verf. fehlt. Er ist:

شرح النووي على المهذب

Anfang f. 1^b: باب الفوات والاحصار، قال المصنف رحه ومن احرم بالحج فلم يقف بعرفة حتى طلع الفجر فقد فاته الحج الخ . . . الشرح اما الاثر المذكور اولا عن عمر رة فصحيح رواه الشافعي والبيهقي وغيرهما باسانيد صحيحة الخ

17^a باب الهدي قال المصنف رحه يستحب لمن قصد مكة حاجا او معتمرا . . . الشرح حديث اهدي النبي صعم مائة بدنة صحيح رواه البخاري ومسلم الخ

Der 5. und 6. Band eines Commentars zu demselben Werk, von يحيى الدين النووى. Muhjı eddın *ennawawı* eššâfi'ı † $^{676}/_{1277}$ (No. 1476) ist mit dem Commentar zum كـ الحج erst im J. 674 Rab. I (1275) fertig geworden und überhaupt nur bis zu dem hier vorhandenen باب الربا gekommen. Der Grundtext, absatzweise mitgetheilt, wird durch قال المصنف رحه eingeführt, der Commentar durch الشرح. Die häufigen Unterabtheilungen werden mit فرع bezeichnet. Bd 5 beginnt hier f. 1^b im كتاب الحج mit dem Kapitel باب الفوات والاحصار; Bd 6 f. 139.

109^b باب الصيد والذبائح، قال المصنف رحه لا يحل من الحيوان الماكول سوى السمك او الجراد الخ

Dann folgt die Unterschrift:

آخر ربع العبادات من شرح المهذب،

139^a كتاب البيوع، قال المصنف الشيخ الامام ابو اسحق الشيرازي رحه البيع جائز الخ

Zuletzt: 254^b باب الربا، الربا مقصور وهو من باب ربا يربوا الخ

Schluss dieses Kapitels f. 262^a: فهو كالتفرق فيبطل العقد لما ذكره المصنف هذا هو المذهب وبه قطع الجمهور وقال ابن شريح لا يبطل لظاهر الحديث فانه يسمّى يدا بيد والله اعلم، هذا آخر ما صنفه الشيخ محيى الدين النووي رحه من شرح المهذب والحمد لله الخ

Schrift: ziemlich gross, gut, deutlich, gleichmässig, fast vocallos; diakritische Punkte fehlen nicht selten. Die Ueberschriften und Stichwörter etwas grösser und breiter gezogen. — Abschrift im J. 782 Dū'lqa'da (1381) von محمد بن محمد بن على بن احمد بن محمد اليونيني الحنبلى

Bl. 61. 132. 138 sind zweimal gezählt. — Collationirt. HKh. VI 13462.

Vor f. 139 ist ein Blatt eingeklebt, von ganz später schlechter Schrift, ein Gebet-Gedicht in 13 Versen enthaltend, hier anfangend:

وبالخير يا فتّاح فافتح وبالهدي وبالعلم كن لي يا عليم مفضّلا

Andere Commentare sind von:

1) ابراهيم بن منصور العراقى الشافعى † $^{596}/_{1200}$.
2) عثمان بن عيسى بن درباس الهذبانى المارانى † $^{602}/_{1205}$.
3) اسمعيل بن محمد بن اسمعيل الحضرمى قطب الدين † $^{676}/_{1277}$.

Auffällige Ausdrücke u. schwierige Stellen behandeln:

4) الحسن بن ابراهيم بن على الفارقى † $^{528}/_{1134}$.
5) عمر بن محمد بن احمد البزري ابو القاسم † $^{560}/_{1165}$.
6) عبد الله بن محمد بن هبة الله ابن ابي عصرون † $^{585}/_{1189}$.
7) اسعد بن محمود بن خلف العجلى † $^{600}/_{1203}$.
8) محمد بن احمد ابن بطال اليمنى † c. $^{630}/_{1233}$.
9) عبد العزيز بن عبد الكريم الجيلى † $^{632}/_{1234}$.
10) يعقوب بن عبد الرحمن ابن ابي عصرون † $^{665}/_{1267}$.

Auszüge haben verfasst:

11) عبيد الله بن يحيى ابن ابى الهيثم المصعبي † $^{558}/_{1158}$.
12) عبد الحميد بن عيسى بن عمرويه الخسروشاهى
13) احمد بن عبد الله الطبرى. [† $^{652}/_{1254}$.

Ueber die Traditionen darin schrieben:

14) محمد بن موسى الحازمى † $^{584}/_{1188}$.
15) محمد بن عبد المنعم ابن المعين † $^{741}/_{1340}$.
16) ابن الملقن † $^{804}/_{1401}$.

4460. Glas. 155.

139 Bl. 4to, 17 Z. (25¾ × 17; 15½ × 11½^cm). — Zustand: am oberen Rande wasserfleckig; nicht ohne Wurmstich; öfters ausgebessert, besonders Bl. 1; zuerst unsauber. — Papier: bräunlich, dick, glatt. — Einband: rother Lederband mit Klappe. — Titel fehlt; er ist:

كـ" التنبيه في الفقه على مذهب الشافعى

Verfasser fehlt; er ist:

ابراهيم بن على الشيرازى ابو اسحق

Anfang fehlt, 21 Bl. [Derselbe ist: الحمد لله حق حمده وصلواته . . . هذا كتاب مختصر في اصول مذهب الشافعي رة اذا قرأه المبتدئ الخ]

Das Vorhandene beginnt (in باب صلوة الجمعة) f. 1ª: اخري فان كان قبلها جمعة فالجمعة هي الاوّلة الخ

Dies šâfi'itische Rechtscompendium desselben Abû isḥâq *eššîrâzî elfîrûzâbâdî* ist in 26 Heftchen (جزء) eingetheilt; es beginnt hier zu Anfang des 3.

Schluss f. 137ᵇ: ولم يبيّن باي سبب وطئها صارت الامة ام ولد له وقيل لا تصير، والله اعلم وصلى الله

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften hervorstechend gross, Stichwörter roth. Am Rande (auch zwischen den Zeilen) oft Glossen. — Abschrift im J. 778 Rab I (1376) von محمد بن منصور بن محمد بن ابي بكر البرحي

HKh. II 3639.

4461. We. 1441.

211 Bl. 4to, 23 Z. (27 × 19½; 19½—20 × 12—13^cm). Zustand: ziemlich gut, doch im Anfange, und dann besonders am obren Rande, stark fleckig; besonders am unteren Rande ziemlich wurmstichig, nicht selten ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel fehlt; aber auf dem Vorblatte (und in der Unterschrift) steht richtig:

[الجزء] الثانى من كتاب الاقليد

Ausführlicher: الاقليد لدرء التقليد

Verfasser fehlt; es ist:

عبد الرحمن بن ابراهيم الشافعى تاج الدين الفركاح

Anfang f. 1ᵇ: باب صفة الجماعة لما كان الاجتماع في الصلاة صفةً لها جعل الكلام فيه بابا وان كان يحسن ان يكون كتابا باب صفة الايمّة لما كان من اوصاف الامام ماثور 28ᵇ في الصحة قدم هذا الباب علي باب الموقف الخ

Der 2. Band eines sehr ausführlichen Commentars zu demselben Werk (التنبيه), von 'Abd erraḥmân ben ibrâhîm eššâfi'î *elfirkâḥ* † 690/1291, welcher sein Werk übrigens nur etwa halb beendigt hat. Derselbe ist fast durchaus sachlicher Art, die einschlägigen Traditionen und die darauf bezüglichen Stellen in anderen Werken, besonders الماوردي, الغزالي, الرافعي, النووي etc., ausführlich beibringend und erörternd. Aus der Stelle f. 28ᵇ: فان قيل هلّا قدم الاوصاف المعتبرة في الصحّة على الاوصاف المعتبرة في الكمال كما فعل في المهذب ergiebt sich, dass das vorliegende Werk und das المهذب denselben Verfasser haben.

F. 42ᵇ باب موقف الامام المامومِ; 56ª باب صلوة المريض; 59ª باب صلاة المسافر; 95ª باب صلاة الخوف; 113ª باب صلوة الجمعة; 119ª باب ما يكره لبسه وما لا يكره; 146ª باب هيئة الجمعة; 168ᵇ باب صلاة العيد; 188ª باب صلوة الكسوف; 202ª باب صلاة الاستسقاء

Schluss f. 211ᵇ: وعن عروة الرعد ملك والبرق اجنحة الملك وقيل سوط من نور يزجر به السحاب ولا تعلق لهذا كله بصفة باب الاستسقاء، والله عز وجل اعلم، تم الجزؤ الثاني من كتاب الاقليد بحمد الله الخ

Schrift: ziemlich gross, kräftig, breit, deutlich, gleichmässig, vocallos, oft ohne diakritische Zeichen. Ueberschriften etwas grösser. — Abschrift v. J. 707 Dû'lḥigge (1308). — HKh. I 1068; II 3639, p. 432.

4462. We. 1454.

227 Bl. 4to, 23 Z. (26 × 17; 17½ × 12½^cm). — Zustand: ziemlich lose im Deckel; nicht besonders sauber; am oberen Rande stark fleckig; in der vorderen Hälfte ziemlich wurmstichig, zum Theil ausgebessert. — Papier: gelb, stark, etwas grob, ziemlich glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ª (in einem hübschen viereckigen Frontispice mit Goldbuchstaben auf blauem Grunde):

الجزؤ الثاني من شرح النوازل لمجد الدين الحلواني

Oben am Rande ist dasselbe wiederholt; ausserdem noch:

هذا الكتاب على مذهب الامام الشافعي

Anfang f. 1b: قال باب صفة الحج اذا اراد المحرم دخول مكة اغتسل' اقول الغسل لدخول مكة سنة لما روي البخاري ومسلم قال كان ابن عمر رة يبيت بذي طوي ثم يصلي الصبح ويغتسل ويحدث ان النبي صلعم كان يفعل ذلك وذي طوى بفتح الطاء طرف مكة الخ

Der obige Titel und Verfasser sind nicht richtig. Es ist vielmehr der 2. Theil eines Commentars zu demselben Werk (التنبيه), über welchen bei We. 1427 ausführlicher gesprochen ist, nämlich des تلخيص النبيه von الزنكلوني. F. 46a—227 entspricht We. 1427, f. 1—152. — F. 1b beginnt in dem كتاب الحج mit dem Kapitel باب صفة الحج und f. 39b—45 enthält das letzte Kapitel باب النذر des Buches. Dann kommt f. 46a كتاب البيوع und der Band endigt mit باب الهبة.

Schluss f. 227b: قال والثاني يصح ويكون حكمه حكم البيع الصحيح' اقول وكذا حكم الرد بالعيب والشفعة وقيل ينعقد هبة والله اعلم' تمّ الجزؤ الثانى الخ

Schrift: klein, zierlich, deutlich, gleichmässig, vocallos. Diakritische Punkte fehlen bisweilen. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 900/1494.

Die Blätter in der Mitte etwas verbunden; sie folgen so: 1—77. 88—97. 78—87. 98—106; Lücke von 1 Bl.; 107 ff.

4463. We. 1427.

234 Bl. 4to, 29 Z. (26 × 18; 20½ × 13½cm). — Zustand: lose Lagen; unsauber und fleckig, besonders an den Rändern. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederdeckel. — Titel f. 1a (von späterer Hand):

الجزؤ الثاني من شرح التنبيه

In der Unterschrift f. 234b steht er genauer so: الجزؤ الثانى من كتاب تلخيص النبيه في شرح التنبيه

Verfasser (f. 1a und) in der Unterschrift:

مجد الدين الزنكلوني

Genauer: ابو بكر بن اسمعيل بن عبد العزيز المصري الزنكلونى [والسنكلومى] الشافعى مجد الدين

Zweiter Theil eines ausführlichen Commentars (mit قال und اقول) zu demselben Werk (التنبيه), von Abū bekr ben ismā'īl ben 'abd el'azīz elmiçrī *ezzankelūnī* (eigentlich aber essankelūmī) eššāfi'ī maǵd eddīn, geb. 677/1278, gest. 740/1339. HKh. hat als Titel: تحفة التنبيه, wofür es aber تحفة النبيه heissen muss.

Beginnt mit dem كتاب البيوع und zwar f. 1b so: قال كتاب البيوع اقول البيوع جمع بيع وهو مقابلة مال بمال او نحوه وانما جمع وان كان اسم جنس لاختلاف انواعه . . .' قال باب ما يتم به البيع اقول الذي يتوقف عليه تمام البيع الصيغة الخ

F. 6b باب ما يجوز بيعه وما لا يجوز; 17b باب الربا; 23a باب بيع الاصول والثمار; 27b باب بيع المصراة; 32b باب بيع المرابحة والنجش والبيع; والرد بالعيب على بيع اخيه وبيع الحاضر للبادي وتلقى الركبان; 35b باب اختلاف المتبايعين; 38b باب السلم; 44b باب القرض; 46b كتاب الرهن; 52b باب التفليس; 57b باب الحجر; 62a كتاب الصلح; 66a باب الحوالة; 68a باب الضمان; 71b باب الشركة; 73b باب الوكالة; 81b باب الوديعة; 85a باب العارية; 89b باب الغصب; 97a باب الشفعة; 103b باب القراض; 108b باب العبد; المأذون; 109b باب المساقاة; 112a باب المزارعة; 112b باب الاجارة; 123a باب الجعالة; 124a باب احياء الموات وتملك المباحات; باب المسابقة; 129b; 133b باب اللقطة; 138a باب اللقيط; 144a باب الوقف; 150a باب الهبة; 152b باب الوصية; 166a باب العتق; 169b باب التدبير; 171b باب الكتابة; 179a باب الولاء; 180a كتاب الفرايض; 181b باب ميراث اهل الفرض; 185a باب ميراث العصبة; 187a باب الجد والاخوة; 189b كتاب النكاح; 198b باب ما يحرم من النكاح; 205a باب الخيار في النكاح والرد بالعيب; 210a باب نكاح المشرك; 213a كتاب الصداق; 222a باب المتعة; 223a باب الوليمة والنثر; 224a باب عشرة النساء والقسم والنشوز; 228a باب الخلع.

Der Grundtext dieses Kapitels schliesst f. 234b: فان قال طلقتك بعوض فقالت طلقتني بعد ما مضي الخيار بانت والقول قولها في العوض'

Der Commentar schliesst f. 234b: وسمي الزمان الذي يحصل فيه جواب الخطاب زمان الخيار لانه يثبت لكل واحد منهما فيه الخيار من اتمام العقد وعدم اتمامه' تجز الجزؤ الثاني الخ

Schrift: gross, deutlich, gleichmässig, fast vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift im Jahre 798/1396 von محمد بن علي بن غانم.

HKh. II 3639 (p. 434).

4464. Spr. 637.

244 Bl. 4to, 25 Z. (25½ × 19; 19½ × 13½^cm). — Zustand: fast lose im Deckel; besonders im Anfang unsauber, der Rand besonders fleckig und oft ausgebessert. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

Dritter Band desselben Commentars. Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

الثالث من شرح التنبيه للزنكلونى

Er schliesst sich unmittelbar an den Text in We. 1427 an und umfasst: كـ" الطلاق, كـ" الايمان, كـ" الاقضية u. كـ" الحدود, كـ" الجنايات, كـ" النفقات bis zu dessen letztem Kap. باب اليمين فى الدعاوى (f.239ᵇ).

Anfang f. 1ᵇ: قال كتاب الطلاق اقول هو فى اللغة عبارة عن حلّ القيد وفى الشرع اسم لحلّ قيد النكاح . . . قال يصحّ الطلاق من كلّ زوج بالغ . . . اقول ولا بدّ ان يكون مع ذلك قاصدا لحروف الطلاق لمعنى الطلاق الخ

Der Text schliesst f. 244ᵃ: سماعها بعد اليمين قياسا على اقرار المدّعي عليه — Schluss des Commentars: فى الظاهر ولزومه ما الزمه القاضى وهل يلزمه فى الباطن منه وجهان والله تعالي اعلم'

Schrift: ziemlich gross, kräftig, geläufige Gelehrtenhand, vocallos; die diakritischen Punkte fehlen bisweilen. Die Ueberschriften roth. — Abschrift c. 900/1494.

4465. Lbg. 92.

246 Bl. 4to, 29—32 Z. (27 × 18; 21 × 13½—14^cm). — Zustand: im Ganzen gut; Bl. 1 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

الجزء الرابع من التسهيل للشيخ شهاب الدين ابن النقيب

Der Titel ist ausführlicher:

تسهيل الهداية وتحصيل الكفاية

u. der Verfasser: احمد بن لؤلؤ المصري الشافعي شهاب الدين ابو العباس ابن النقيب

Anfang f. 1ᵇ: كتاب الغصب' وهو فى اللغة اخذ الشيء ظلمًا مجاهرة فان اخذ سرًا من حرز سمّي سرقة . . . قال اذا غصب اي من يجري عليه احكامنا شيئًا له قيمة الخ

Abkürzung des sehr ausführlichen Commentars, betitelt كفاية النبيه, zu demselben Grundwerk (التنبيه), welchen احمد بن محمد بن علي البخاري المصري الشافعي نجم الدين ابو العباس ابن الرفعة geb. 645/1247, † 710/1310, verfasst hatte. Dieselbe ist gemacht von Aḥmed ben lûlû elmiçrî eššâfi'î šihâb eddîn abû 'l'abbâs *ibn ennaqîb*, geb. 702/1302, † 769/1367, und es liegt davon hier der 4. Band vor, welcher im Original, nach welchem diese Abschrift gemacht ist, der 7. war.

181ᵃ كتاب الفرائض الفرائض جمع فريضة فعيلة من الفرض 194ᵇ كـ" النكاح; 231ᵇ كـ" الصداق. Zuletzt f. 245ᵇ: باب المتعة' المتعة من التمتع وهو الانتفاع والمراد هنا المال الذي يدفع الي المراة عند الفراق'

Schluss f. 246ᵇ: وفى التتمة يذهب للموسر خادم وللمعسر مقنعة وللمتوسط ثلاثون درهمًا'

Schrift: gross, flüchtig, rundlich, vocallos, auch fehlen oft diakritische Punkte. Ueberschriften roth. Am Rande bisweilen Bemerkungen. — Abschrift im J. 866 Šawwâl (1462) von احمد بن عبد الله بن صالح الصنادهي الطاهري Collationirt. — HKh. II 3639 p. 435.

4466. Lbg. 36.

225 Bl. 4to, 33 Z. (25¾ × 17½; 19½ × 12½^cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch etwas wurmstichig u. nicht ohne Flecken. Nicht ganz fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: rother Lederbd. — Titel u. Verf. f. 1ᵃ:

الجزء الاول من شرح التنبيه لبدر الدين الزركشي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي وهب العلوم وقسم الارزاق . . . وبعد فاني مستمد ان شاء الله تعالي بالفتح فى تعليق على التنبيه دون الشرح وفى معنى الشرح يتضمن التوضيح لالفاظه المغلقة الخ

1. Band eines Commentars mit قال — اقول zu demselben Grundwerk, von Bedr eddîn ezzerkešî eššâfi'î † 794/1392 (No. 1196).

Beginnt f. 1ᵇ: كتاب الطهارة' باب المياه' اقول بدأ الشافعى والاصحاب بهذا الكتاب وهذا الباب . . . قال قال الله تعالي وانزلنا من السماء ماء طهورا اقول بنى الشافعى رحمه هذا الباب على ثلاثة قواعد . . . قال ولا يجوز رفع حدث . . . الا بالماء المطلق المسئلة اقول اما جوازه بالماء المطلق الخ

Dieser Theil behandelt die Bücher: 1ᵇ الطهارة, 37ᵃ الصلاة, 114ᵃ الجنائز, 128ᵇ الزكاة, 157ᵃ الصيام, 171ᵃ الحج; in jedem derselben mehrere Kapitel. Die beiden letzten des Buches der Wallfahrt sind: 208ᵃ باب الصيد والذبائح und 219ᵇ باب النذر. Die zuletzt behandelte Textstelle f. 224ᵇ: قال ومن نذر عتق رقبة الي آخره. Schluss des Commentars f. 225ᵃ: ولم يقل له شيئا فمن جائز ان يكون منذورا ومن الجائز ان لا يكون فيجرى عليه احكام الحالة الثانية والله اعلم

Der Verfasser hat den Band vollendet im J. 785 Ǵom. II (1383).

Schrift: klein, fein, deutlich, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift im J. 877 Rab. I (1472).

4467. We. 1475.

110 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (18 × 13; 18 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: nicht fest im Deckel, unsauber und besonders am oberen Rande fleckig; am Rücken beschädigt, auch wurmstichig. Bl. 1 etwas schadhaft. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب المغنى فى اختصار التنبيه واظهار فتاويه لشرف الدين ابي القاسم هبة الله بن نجم الدين ابي محمد عبد الرحيم بن شمس الدين ابي الطاهر ابراهيم بن هبة الله بن مسلم ابن البارزى الجهنى الشافعي الحموي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي لا تتم الصالحات الا به . . . اما بعد فهو كتاب المغنى فى الفقه فيه احكام التنبيه مختارة باحسن اشارة فى ابين عبارة فالاظهر لراجح قولين نقيضين وفى قول لمرجوحهما ويقال لقول مرجوح غير نقيض والاصح وفى وجه وقيل للوجهين كذا والترجيح فيه موافق لترجيح التنبيه ان رجح وللاكثر ان اطلق ويشار بكلمة هنا الي ان الخلاف مطلق فى التنبيه والترجيح للاكثر الخ

Auszug aus demselben Grundwerk (التنبيه), von Hibet allāh ben ʼabd erraḥīm elḥamawī eššāfiʻī *ibn elbārizī* † 738/1337 (No. 2569). Er hat dies Werk, nach der Unterschrift, im J. 707 Rab. II (1307) vollendet. Er nennt es im Anfang bloss كـ"ا المغنى فى الفقه. Der weitere Zusatz in obigem Titel (اظهار فتاويه) soll bedeuten: Hinweisung auf die im التنبيه getroffenen Rechtsentscheidungen, d. h. Angabe, für welche Auffassungen sich dies Werk entscheidet. Es ist wol ein Irrthum, wenn HKh. I 893 dem Verfasser ein eigenes Werk dieses Titels beilegt. Eine Anweisung über den Gebrauch der hier beliebten Abkürzungen wird im Anfang gegeben.

Anfang des Werkes selbst f. 1ᵇ: كتاب الطهارة باب المياه قال الله تعالي وانزلنا من السماء ماء طهورا لا يرفع حدثا ولا خبثا الا الماء المطلق على اى صفة خلق يكره الشمس قصدا ولا يطهر المتغير بطاهر يستغنى عنه كزعفران واشنان وان لم يخلط به فى قول هنا كدهن وعود وان لاقت النجاسة ما دون القلتين نجس الا ان لا يدركها الطرف الخ

Schluss f. 110ᵇ: ثبت الارث او بعضهم فلا هنا وقيل يثبت بحصته او اقروا بان يثبت فى التركة او بعضهم لزم المقر بقسطه هنا ويقال كله قد اقر بولد من امته ولم يبين سبب الوطي صارت ام ولد فى الاصح والله اعلم والحمد لله رب العالمين وصلى الله علي محمد وآله وصحبه وسلم

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gewandt, gleichmässig, deutlich, vocallos, bisweilen auch ohne diakritische Punkte. Ueberschriften hervorstechend gross, schwarz. — Abschrift von احمد بن يحيى بن حمزة بن العنزي im J. 708 Šaʻbān (1309).

Inhaltsübersicht auf den (aus Versehen übersprungenen und leer gebliebenen) Seiten 7ᵇ und 8ᵃ.

HKh. II 3639, p. 437 (ohne den Titel).

4468. Spr. 638.

234 Bl. 4ᵗᵒ, 25 Z. (28 × 19; 20 × 13½ᶜᵐ). — Zustand: im Anfang nicht ganz sauber, am Ende mehrfach fleckig. — Papier: gelblich, dick, glatt. — Einband: schöner Halbfrzbd. — Titel f. 1ᵃ:

الجزء الثانى من تصحيح النبيه فى اختصار التنبيه

Verf. f. 1ᵃ: ابو العبّاس احمد الزهري الشافعي. Ausführlicher:

احمد بن صالح بن احمد الدمشقى البقاعي الزهري الشافعى شهاب الدين ابو العباس

2. Hälfte der Abkürzung desselben Werkes (التنبيه), von Aĥmed ben çâliĥ ben aĥmed eddimaśqı elbiqâ'ı (auch elbuqâ'ı) *ezzohrî* eśśâfi'ı śihâb eddın abû 'l'abbâs, geb. 722/1322 (723), † 795/1393. Dieselbe giebt ausführliche Erörterungen und Berichtigungen zu dem Text, der stellenweise mitgetheilt wird, eingeleitet mit: قال رحمه الله (wofür jedoch, gegen Ende der Hdschr., ein leerer Raum gelassen ist). Der Anfang der Erläuterung wird nicht durch ein besonderes Wort (wie اقول oder شرح) bezeichnet.

Dieser Theil beginnt mit كتاب البيوع f. 1b so: البيع من مدّ الباع ولا يصحّ الّا من مكلّف، Daran schliesst sich die Erörterung: البيع مشتقّ من مدّ الباع لانهم كانوا اذا تبايعوا يمدّ كلّ من المتبايعين يده الي الاخر قال المصنّف وهذا عند قوم وردّه ابن الخشاب لانّ البيع يائيّ والباع واويّ الخ

Schluss (des Commentars) f. 234a: وحكينا فيما اذا كان دقيقا فعجنه وجها انه لا يكون رجوعا وحكينا فيما اذا كان عجينا فخبزه وجها انه لا يكون رجوعا وزدنا ما اذا كانت ارضا فغرسا وحكينا فيه ترددًا، تجز الكتاب الخ

Das zuletzt in diesem Werke behandelte Buch ist كتاب الوصايا.

Schrift: ziemlich gross und deutlich, geläufige Gelehrtenhand, vocallos, bisweilen fehlen auch diakritische Punkte. Ueberschriften roth. — Abschrift vom J. 831/1428.

4469.

Andere Commentare sind verfasst von:

1) محمد بن المبارك بن محمد ابن الخلّ الشافعي † 552/1157, u. d. T. توجيه التنبيه.
2) احمد بن موسي بن يونس الموصلي ابو الفضل † 622/1225.
3) عبد الله بن محمد الفهري ابن التلمساني † c. 680/1283.
4) عبد العزيز بن عبد الكريم الجيلي † 632/1234.
5) احمد بن كشاسب بن علي الدزماري † 643/1245, u. d. T. رفع التمويه عن مشكل التنبيه.
6) محمد بن عبد الرحمن الحضرمي † c. 650/1252, u. d. T. الاكمال لما وقع في التنبيه من الاشكال.
7) حمزة بن يوسف بن سعيد الحموي † 670/1271, u. d. T. المبهمات.
8) يحيى الدين النووى † 676/1277, u. d. T. التحرير.
9) احمد بن عبد الرحمن بن محمد الدشناوى † 677/1278.
10) على بن ابي الحزم المصري ابن النفيس † 687/1288.
11) احمد بن عيسى بن رضوان ابن القليوبى † 689/1290.
12) احمد بن عبد الله الطبرى † 694/1295.
13) عبد الكريم بن على بن عمر العراقى علم الدين † 704/1304.
14) محمد بن ابي منصور ابن السبتى c. 710/1310.
15) محمد بن عبد الصمد السنباطي قطب الدين † 722/1322.
16) احمد بن على اليمنى جمال الدين ابن العامري † 725/1325.
17) ابراهيم بن عبد الرحمن ابن الفركاح † 729/1329.
18) محمد بن عقيل بن ابي الحسن البالسى † 729/1329.
19) محمد بن ابراهيم المناوى † 746/1345.
20) تقى الدين السبكى † 756/1355.
21) محمد بن الحسن الاسنوي عماد الدين † 764/1363, u. d. T. تذكرة النبيه وتصحيح التنبيه.
22) سريجا بن محمد الملطي † 788/1386, u. d. T. تصحيح الفقيه
23) عمر بن على بن احمد ابن الملقن † 804/1401, u. d. T. الكفاية und غنية الفقيه und هادي النبيه und ein Auszug: ارشاد النبيه الي تصحيح التنبيه.
24) ابو بكر بن محمد الحصنى † 829/1426.
25) ابو بكر بن احمد ابن قاضى شهبة † 851/1447.
26) اسمعيل بن ابراهيم المقدسي عماد الدين † 852/1448, u. d. T. تهذيب التنبيه.
27) محمد بن محمد بن عبد الله الخيضرى قطب الدين † 888/1483, u. d. T. مجمع العشاق على توضيح تنبيه الشيخ ابي اسحاق.
28) جلال الدين السيوطي † 911/1505, u. d. T. الوافى.
29) محمد بن محمد الشربينى † 977/1569.

Auszüge von:

30) عبد الرحيم بن محمد بن محمد بن يونس الموصلي † 671/1272, u. d. T. التنبيه في اختصار التنبيه.
31) محمد بن احمد الحلّى † 864/1460.

Versificirt von عبد العزيز بن احمد الديرينى † c. 697/1298, und Anderen.

4470. We. 1455.

280 Bl. Folio, 33 Z. (36 × 25; 25½ × 17¾cm). — Zustand: fast lose Lagen; stark wasserfleckig oben und unten am Rande, ausserdem nicht frei von Flecken; aber im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel f. 1a:

الجزوُ الاول من شرح الوجيز الشرح الكبير المسمّي بالعزيز

Nach der Vorrede:

الكتاب العزيز في شرح الوجيز

(oder bloss العزيز الخ oder auch فتح العزيز).

Verfasser f. 1a: الامام, الرافعي d. i.

عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم بن الفضل بن الحسين القزويني الرافعي الشافعي امام الدين ابو القسم

Anfang f. 1b: الحمد لله الحق ذي الجلال والاكرام واصلّي علي رسوله محمد خير الانام ... واقول ان المنتدبين لتحصيل المذهب من ابناء الزمان قد تولعوا بكتاب الوجيز للامام حجة الاسلام ابي حامد الغزالي ... وهو كتاب عزيز الفوايد جم العوايد الخ

1. Band des grossen Commentars zu dem kurzen, aber inhaltreichen und schwierigen, Rechtscompendium الوجيز des Abū ḥāmid elgazzālī † 505/1111 (No. 1679), von 'Abd elkerīm ben moḥammed ben 'abd elkerīm elqazwīnī *errāfi'ī* eššāfi'ī imām eddīn abū 'lqāsim, geb. c. 557/1162, † 623/1226 (624). Die Vorrede (ديباجة) des Werkes lässt er unerklärt; er beginnt die Erklärung des Werkes selbst so f. 1b: قال حجة الاسلام رحمه كتاب الطهارة وفيه ثمانية ابواب' الباب الاول في المياه الطاهرة والمطهر للحدث والخبث هو الماء من بين سائر المايعات' اراد بالطهارة بعض انواع الطهارة وهو الطهارة بالماء والا فمن شرطه ادراج التيمم في ابواب هذا الكتاب لانه احدي الطهارات الا تري الي قول الشافعي رة طهارتان فكيف تفترقان فلما افرده بكتاب دل انه اراد الطهارة بالماء الخ

Die Eintheilung ist so wie bei We. 1458 angegeben ist. — Dieser Band geht bis zu Ende des كتاب الحج. Er schliesst f. 280b: زال ملكه عنه وصار للناس ولا يجوز للمهدي ولا لاعسار الرفقة الاكل منه وفي فقرائها وجهان اصحهما انه ليس لهم الاكل ايضا لما روي ان النبي صلعم قال لا تاكل منها انت ولا احد من اهل رفقتك والله ولي التوفيق والتسديد'

Schrift: klein, gewandt, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften grössentheils roth. — Abschrift c. 1000/1591.

4471. We. 1457.

208 Bl. 4to, 21 Z. (24 × 16½; 18½ × 11cm). — Zustand: zur Hälfte lose im Deckel; wurmstichig; der untere Rand im Anfang und am Ende und f. 88—100 beschädigt; stark wasserfleckig. An vielen Stellen ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt, baumwollig. — Einband: schadhafter brauner Lederband.

Derselbe Commentar, Band 1. Der Titel und Verfasser stehen auf f. 1a dreimal, aber nicht ganz richtig. Zuerst:

كتاب شرح العزيز علي الوجيز تصنيف الشيخ للامام العالم العلامة شيخ الاسلام والانام الرافعي ابي حامد الغزالي حجة الاسلام ونقبته بالعزيز علي الوجيز'

Dann, mit rother Dinte:

كتاب شرح العزيز علي الوجيز تصنيف الشيخ الامام العالم العلامة شيخ الاسلام والانام ابي حامد الغزالي'

Zuletzt, ebenfalls roth:

كتاب شرح العزيز علي الوجيز

mit dem Zusatze:

تصنيف الشيخ الامام العالم العلامة فريد دهره ووحيد عصره الامام الرافعي من اكبر اصحاب الشافعي

Die Anfangsworte f. 1b sind richtig, aber die in der hier schadhaften Stelle Zeile 1 u. 2 auf dem übergeklebten Papier gemachte Ergänzung ist unrichtig.

Dieser Band geht bis zu Ende des 2. Kapitels des كتاب الصلوة; er schliesst f. 208b so: ويستحب الدعاء بين الاذان والاقامة وان يتحوّل المؤذن الي موضع آخر للاقامة والله اعلم بالصواب الخ

Schrift: gross, gewandt, etwas in einander gezogen, gleichmässig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, ziemlich schwierig; durchweg blass. — Abschrift c. 700/1300.

Die Blätter folgen so: 1—89. 130—139. 90—99. 140—143. 147. 148. 144—146. 149. 100—129. 150—208.

Collationirt.

Auszüge aus diesem (grösseren) Commentar des Errāfi'ī sind:

1) الروضة von النووي † 676/1277.
2) نقاوة العزيز von ابراهيم بن عبد الوهاب الزنجاني † c. 630/1233.
3) von عبد الله بن عبد الرحمن بن عقيل البالسي [† 769/1367.

Glossen sind von:

4) محمد بن احمد بن عبد العزيز الحنفي ابن الربوة † 764/1363, u. d. T. الدر النظيم المنير في اشكال الشرح الكبير
5) احمد بن محمد بن علي الفيومي † 770/1368, u. d. T. المصباح المنير لغريب الشرح الكبير
6) محمد بن محمد بن الخضر الاسدي العيزري † 808/1405, u. d. T. الظهير في فقه الشرح الكبير

Die Traditionen darin behandeln:

7) عز الدين ابن جماعة † 767/1365.
8) بدر الدين الزركشي † 794/1392.
9) ابن الملقن † 804/1401, u. d. T. الدر المنير und (im Auszug) الخلاصة.
10) احمد بن اسمعيل الحسباني † 815/1412.
11) ابن حجر العسقلاني † 852/1448, u. d. T. تخريج الاحاديث
12) جلال الدين السيوطي † 911/1505, u. d. T. نشر العبير في تخريج احاديث الشرح الكبير

4472. We. 1458.

190 Bl. 4to, 31 Z. (25 × 17⅓; 19½ × 12½cm). — Zustand: lose Lagen und Blätter im Deckel; nicht ganz sauber, etwas fleckig. Bl. 1 schadhaft. Etwas wurmstichig. — Papier: gelb, zieml. glatt u. stark. — Einband: schadhafter brauner Lederbd mit Klappe. — Titel (von neuerer Hand) f. 1a: شرح الوجيز. Der richtige Titel ist:

الشرح الصغير على الوجيز

Verfasser f. 1a:

عبد الكريم الرافعي الشافعي

Von derselben Hand bemerkt:

والمتن للامام حجة الاسلام ابي حامد محمد بن محمد الغزالي الطوسي الشافعي

Anfang f. 1b: اللهم ثم احمد فالله احمد وبحمده افتتح الكلام وعلى رسوله احمد أوجه الصلوة والسلام واخوض باشارة بعض الكبار ... في املاء شرح لا بد منه لمن يدرس كتاب الوجيز ... بعد شرحي الاول وكتابي المطول

Erster Band (und zugleich erstes Viertel) eines kürzeren Commentars desselben Verfassers (Errāfi'ī) zu demselben Grundwerk; er beginnt, nach dem kurzen Vorwort, f. 1b so: قال حجة الاسلام، كتاب الطهارة وفيه ثمانية ابواب، الباب الاول في المياه الطاهرة ... المايعات، قال اهل اللغة طهر الشيء وطهر يطهر طهارة فيهما وطهرت الشيء وتطهرت بالماء وفلان يتطهر اي يتنزه عن الادناس وفي لسان اهل الشرع تطلق الطهارة تارة بهذا المعنى الخ

Der Text ist zwar eingeführt durch قال, aber es ist überall nicht recht ersichtlich, wie weit derselbe geht und wo der Commentar anfängt.

Schliesst mit dem 2. فصل des 2. باب des 3. قسم des كتاب الحج mit den Worten: وهو المذكور في الكتاب اختصاصها بيوم النحر وايام التشريق كالاضحية والذي جري ذكره في الكتاب ايام التشريق ويوم النحر في معناها بلا خلاف والله اعلم،

Schrift: klein, fein, gedrängt, im Ganzen deutlich, vocallos, zum Theil fehlen diakrit. Punkte. Die Ueberschriften grösser. — Abschrift vom J. 667/1268, in der Stadt قزوين, von خليفة بن ابراهيم بن علي الايلمي (? الديلمي)

HKh. VI 14191 (p. 428).

Der Inhalt ist folgender:

كتاب الطهارة f. 1b (in 4 باب)
1. 1b في المياه الطاهرة; 2. 4a في المياه النجسة
3. 10a في الاجتهاد; 4. 11a في الاواني
قسم المقدمات 12b (in 4 باب)
1. 12b في صفة الوضوء; 2. 17b في الاستنجا
3. 20a في الاحداث; 4. 23a في الغسل وموجبة الحيض والنفاس والموت والولادة،

كتاب التيمم 25b (in 3 باب)
1. 25b في كيفية التيمم; 2. 29b فيما يبيح التيمم
3. 31b في احكام التيمم

باب المسح علي الخفين 35a

كتاب الحيض 37b (in 5 باب)
1. 37b في حكم الحيض والاستحاضة
2. 39b في الاستحاضات; 3. 42b في التي نسيت عادتها
4. 45a في التلفيق; 5. 46b في النفاس

كتاب الصلوة 48ª (in 7 باب)
1. 48ª في المواقيت; 2. 52ª في الاذان
3. 54ª في الاستقبال; 4. 58ª في كيفية الصلوة
5. 68ª في شروط الصلوة; 6. 75ª في السجدات
7. 81ᵇ في صلوة التطوّع
كتاب الصلوة بالجماعة 83ª
كتاب صلوة المسافرين 90ª (in 2 باب)
1. 90ª في القصر; 2. 93ª في الجمع
كتاب الجمعة 94ᵇ (in 3 باب)
1. 94ᵇ في شروطها; 2. 99ᵇ فيمن يلزمه الجمعة
3. 101ª في كيفية الجمعة
كتاب صلوة العيدين 101ᵇ; كتاب صلوة الخوف 105ᵇ
كتاب صلوة الخسوف 108ª
كتاب الجنايز 109ª; كتاب صلوة الاستسقاء 110ª
كتاب الزكوة 118ª (in 6 نوع)
1. 118ª زكوة النعم; 2. 134ª زكوة المعشرات
3. 137ᵇ زكوة النقدين; 4. 139ᵇ زكوة التجارة
5. 142ª زكوة المعادن والركاز; 6. 144ª زكوة الفطر
كتاب الصيام 147ª; كتاب الاعتكاف 155ᵇ
كتاب الحج 159ª (in 3 قسم)
1. قسم 159ª في المقدمات وهي الشرايط والمواقيت
2. قسم 166ᵇ (in 3 باب) في المقاصد
1. 166ᵇ في وجوه اداء النسكين
2. 169ᵇ (in 11 فصل) في اعمال الحج
3. 179ᵇ (in 7 نوع) في محظورات الحج والعمرة
3. قسم 187ª (in 2 باب) في اللواحق
1. 187ª في موانع الحج
2. 189ª (in 2 فصل) في الدماء

Die einzelnen Bücher u. Kapp. sind ausserdem vielfach in Unterabtheilungen (فصل, نظر etc.) getheilt.

4473. We. 1456.

207 Bl. Folio, 23 Z. (33 × 24; 26 × 19—19½cm). — Zustand: durch und durch wasserfleckig, besonders im Anfang, wo hauptsächlich die untere Randecke (und auch der Text etwas) beschädigt ist, vor allen Bl. 1 u. 2). — Papier: gelb, stark, baumwollig, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Dasselbe Werk (Bd 1). Titel u. Verf. f. 1ª von späterer Hand. Anfang u. Schluss wie No. 4472.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, geläufig, etwas vocalisirt, diakritische Punkte fehlen nicht selten. Ueberschriften und Stichwörter roth. Der Grundtext tritt nicht besonders hervor. — Abschrift im J. 727 Moharram (1326) von مقدم بن عمر بن احمد الخطيب الاشومدي

F. 170ᵇ ist leer, ohne dass am Text etwas fehlt.

4474. We. 1429.

177 Bl. 4to, 23 Z. (26⅓ × 17½; 19½ × 12½cm). — Zustand: lose Lagen im Deckel; ziemlich unsauber, auch fleckig. Wurmstichig, oft ausgebessert. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: brauner Lederdeckel. — Titel f. 1ª (zweimal):

الجزء الخامس من الروضة

Verfasser nicht angegeben; es ist:

محيى الدين النووي

Anfang f. 1ᵇ: كتاب الوصايا يقال اوصيت لفلان بكذا ووصيت واوصيت اليه اذا جعلته وصيا ومن عنده وديعة . . . يجب عليه ان يوصي به اذا لم يعلم به غيره قلت المراد اذا لم يعلم من يثبت بقوله والله اعلم ويستحب ان يوصي من له مال وتعجيل الصدقة في الصحة الخ

5. Band eines Auszuges aus dem (grossen) Commentar des Errāfi'ī, von Muḥjī eddīn *ennawāwī* † 676/1277 (No. 1476).

2. باب 22ᵇ في احكام الوصية الصحيحة
3. باب 81ª في الرجوع عن الوصية
4. باب 83ª في الاوصياء

كتاب الوديعة هي المال الموضوع عند اجنبي ليحفظه 87ᵇ واستودعته الوديعة اي استحفظته اياها الخ

كتاب قسم الفيء والغنيمة المال الماخوذ من الكفار 98ᵇ منقسم الي ما يحصل بغير قتال الخ

2. باب 103ᵇ في الغنيمة قد ذكرنا انها المال الذي ياخذه المسلمون

كتاب النكاح فيه ابواب الاول في خصايص رسول الله صلعم 109ᵇ في النكاح وغيره قال الايمة ﷺ اربعة اضرب الخ

2. باب 114ª في مقدمات النكاح; 3. باب 118ᵇ في الاولياء واحكامهم; 4. باب 124ᵇ في اركان النكاح
5. باب 138ª في المولي عليه; 6. باب 142ᵇ في نكاح المُشْرِك; 7. باب 155ª في موانع نكاحها
8. باب 168ª في مثبتات الخيار في النكاح

Hört auf in diesem Kapitel f. 177ᵇ: فالقول قوله للاصل وعليها العدة مواخذة بقولها ولا نفقة ولا سكنى وللزوج نكاح — Das Uebrige fehlt.

Schrift: gross, kräftig, gleichmässig, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 800/1397.
Nach f. 28 u. 117 fehlt je 1 Bl. — HKh. III 6666.

4475. Pet. 169.

338 Bl. 4to, 33 Z. (27½ × 19; 20 × 13^cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecke und Wurmstiche. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schadhafter brauner Lederbd. — Titel f. 1^a und im Vorwort:

الجزء الاوّل من التعقّبات على المهمّات

Am Schlusse des Werkes aber, nach der Unterschrift:

تهذيب المهمّات

Verfasser f. 1^a: شهاب الدين ابو العباس احمد

ابن عماد الاقفهسي الشافعي

Anfang f. 1^b: الحمد لله الذي انال مرجوّ المواهب، وازال مشكوّ النوايب، . . . اما بعد فلما كان العزيز في شرح الوجيز للامام ابي القاسم الرافعي رحمه من اجل الكتب وانفعها واصحّ التصانيف وارفعها الخ

Zu dem Commentar الروضة في الفروع des Ennawawī hat عبد الرحيم بن الحسن بن علي القرشي الاموي الاسنوي المصري الشافعي جمال الدين ابو محمد geb. 704/1304, † 772/1370, sprachliche und sachliche Erläuterungen verfasst und dabei die zur Widerlegung oder Berichtigung desselben (sowie des Grundwerkes الوجيز) geschriebenen Werke des ابن الرفعة عز الدين النشائي † 716/1316, † 710/1310, تقي الدين السبكي † 729/1329, ابن الفركاح † 756/1355 u. A. berücksichtigt, ohne sie jedoch jedes Mal zu nennen. Sein Werk ist betitelt: ك″ المهمّات على الروضة في الفروع. Ueber dasselbe hatte der Verfasser des vorliegenden Werkes Aḥmed ben 'imād *elaqfahsī* eššāfi'ī † 808/1405 (No. 1816) Vorlesungen bei dem Verf. Elasnawī selbst gehört, ihn auch auf manches Verkehrte aufmerksam gemacht. Er schrieb dann zur Berichtigung desselben ein eigenes Werk, von welchem hier der 1. Band vorliegt; er geht bis zum ك″ الحج (einschliesslich). Den Text führt er mit قوله, seine Bemerkungen mit قلت und am Ende mit والله اعلم ein. Er beginnt f. 2^b:

كتاب الطهارة، قوله قال الغزالي رحمه وفيه ثمانية ابواب، الباب الاول في المياه الطاهرة، اراد بالطهارة التي ترجم لها بعض انواع الطهارة . . . قلت الذي انكره الامام انما هو اطلاق اسم الطهور على التراب الخ

F. 66^b كتاب التيمم, 87^b ك″ الحيض, 95^a ك″ الصلاة, 212^a ك″ الجنائز, 229^b ك″ الزكاة, 259^a ك″ الصيام, 277^a ك″ الاعتكاف, 284^a ك″ الحج.
Die Reihenfolge der Bücher ist so wie bei We. 1458.

Schluss f. 338^a: والام لهم الاكل هذا كله اذا نحر فاما اذا تركه ولم ينحره حتى هلك وجب ضمانه هذا كلامه والله اعلم،

Schrift: ziemlich klein, flüchtige Gelehrtenhand, nicht immer deutlich, zumal die diakritischen Punkte oft fehlen, vocallos. Die Ueberschriften nebst قوله und قلت roth. — Abschrift vom J. 858 Çafar (1454).
HKh. II 3110. VI 13474.

Einen Nachtrag zu dem Grundwerke (المهمات) hat verfasst:
1) عبد الرحيم بن الحسين العراقي † 806/1403, u. d. T. مهمّات المهمّات.
2) حمزة بن احمد الحسيني † 874/1469, u. d. T. تتمّات.

Glossen sind von:
3) احمد بن حمدان الاذرعي † 783/1381.
4) عمر بن رسلان البلقيني † 805/1402, u. d. T. معرفة الملمّات بردّ المهمّات
5) احمد بن عماد الاقفهسي † 808/1405, u. d. T. التعليق.
6) ابو بكر بن احمد ابن شهبة † 851/1447.

Auszüge von:
7) احمد بن موسى ابن الوكيل † 791/1389.
8) محمد بن عبد الله الصرخدي † 792/1390.
9) عيسى بن عثمان الغزي † 799/1397.
10) احمد بن عبد الله الغزي † 822/1419.
11) احمد بن عبد الرحيم العراقي † 826/1423.
12) ابو بكر بن محمد الحصني † 829/1426, u. d. T. التلخيص.

4476.

Ein Commentar zum Commentar الروضة ist von
1) سليمان بن عبد القوي الطوفي † 716/1316.

Glossen von:

2) عمر بن ابي الحرم ابن الكتنانى † $^{738}/_{1337}$.
3) محمد بن ابي بكر ابن جماعة عز الدين † $^{819}/_{1416}$.
4) عبد الرحمن بن عمر البلقيني جلال الدين † $^{824}/_{1421}$.
5) ابراهيم بن أحمد البيجوري † $^{825}/_{1422}$.
6) جلال الدين السيوطي † $^{911}/_{1505}$, u. d. T. ازهار الفضة.

Zusätze, Erörterungen u. Berichtigungen von:

7) تقى الدين السبكى † $^{756}/_{1355}$.
8) احمد بن حمدان بن احمد الاذرعى † $^{783}/_{1381}$, u. d. T. التوسّط والفتح بين الروضة والشرح.
9) محمد بن عبد الله ابن قاضى عجلون † $^{878}/_{1471}$, u. d. T. التاج فى زوائد الروضة على المنهاج.
10) جلال الدين السيوطى † $^{911}/_{1505}$, u. d. T. الينبوع فى ما زاد على الروضة من الفروع und العذب المسلسل فى تصحيح الخلاف المرسل فى الروضة.

Abkürzungen von:

11) سليمان بن عبد القوي الطوفى † $^{716}/_{1316}$.
12) محمد بن عبد المنعم المنفلوطى ابن المعين † $^{741}/_{1340}$.
13) عبد الرحمن بن يوسف الاصفونى † $^{750}/_{1349}$.
14) عيسى بن عثمان الغزي شرف الدين † $^{799}/_{1397}$, u. d. T. المعتصر.
15) اسمعيل بن ابي بكر ابن المقري † $^{837}/_{1433}$, u. d. T. الروض (wozu verschiedene Commentare).
16) احمد بن الحسين بن حسن الرملى † $^{844}/_{1440}$.
17) ابراهيم بن موسى الكركى † $^{853}/_{1449}$.
18) جلال الدين السيوطي † $^{911}/_{1505}$, u. d. T. العنبر und الغنية.

Versificirt von السيوطي u. d. T. الخلاصة und Commentar desselben dazu u. d. T. دفع الخصاصة.

4477.

Andere Commentare und Erläuterungen zu dem Grundwerk (الوجيز) sind verfasst von:

1) اسعد بن محمود العجلى الشافعى † $^{600}/_{1203}$.
2) فخر الدين الرازى † $^{606}/_{1209}$.
3) محمد بن يونس الاربلى † $^{608}/_{1211}$.
4) محمد بن ابراهيم بن ابى الفضل التجاجرمى † $^{613}/_{1216}$.
5) محمود بن ابى بكر الارموي † $^{682}/_{1283}$.

Ein Auszug von:

6) عبد الرحيم بن محمد بن محمد بن يونس الموصلى † $^{671}/_{1272}$, u. d. T. التعجيز فى مختصر الوجيز.

Derselbe ist commentirt von:

a) عبد الرحمن بن ابراهيم الفزاري الفركاح † $^{690}/_{1291}$.
b) محمد بن على ابن دقيق العيد † $^{702}/_{1302}$.
c) محمد بن عبد الصمد السنباطى † $^{722}/_{1322}$.
d) ابراهيم بن عمر الجعبري † $^{732}/_{1332}$.
e) هبة الله بن عبد الرحيم ابن البارزي † $^{738}/_{1337}$.
f) عثمان بن على بن عثمان الحلبى ابن خطيب جبرين † $^{739}/_{1338}$.
g) ابو بكر بن اسمعيل السنكلومى † $^{740}/_{1339}$.

7) عمر بن محمد الزبيدي † $^{887}/_{1482}$, u. d. T. الابريز فى تصحيح الوجيز

4478. Mf. 83.

170 Bl. Folio, 29 Z. (30 × 20; 18½ × 11½cm). — Zustand: ziemlich gut, doch der obere Rand in der ersten Hälfte wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel u. Verfasser fehlt; aber f. 159ᵃ in der Unterschrift steht:

ك" البدائع للكاسانى

und f. 161ᵃ (von späterer Hand):

الجلد الثالث من البدائع للكاشانى

Der Titel ist:

بدائع الصنائع فى ترتيب الشرائع

und der Verfasser heisst:

ابو بكر بن مسعود بن احمد الكاسانى الحنفى علاء الدين

Anfang f. 161ᵇ: كتاب النكاح، الكلام فى هذا الكتاب فى الاصل فى اربعة مواضع فى بيان صفة النكاح وفى بيان ركن النكاح وفى بيان شرايط الركن وفى بيان حكم النكاح، اما الاول فنقول لا خلاف فى ان النكاح الخ

Abū bekr ben mas'ūd ben aḥmed *elkāsānī* elḥanefī 'alā eddīn † $^{587}/_{1191}$ hat unter obigem Titel einen dreibändigen Commentar geschrieben zu dem ḥanefitischen Rechtswerk تحفة الفقهاء des محمد بن احمد السمرقندي الحنفى علاء الدين ابو بكر (Moḥammed ben aḥmed essamarqandī 'alā eddīn lebte um $^{540}/_{1145}$).

Von dem 3. Bande desselben liegen hier zwei Bruchstücke (f. 161—170 und f. 1—159) vor, von denen das erstere den Anfang des ك" النكاح enthält, das 2. f. 1ᵃ mitten im ك" الغصب beginnt (mit den Worten: واما ملك الغاصب المضمون) فالكلام فى هذا الحكم فى مواضع und f. 15ᵇ ك" الحدود, 39ᵇ ك" قطاع الطريق, 45ᵇ ك" السرقة, 74ᵇ ك" الجنايات behandelt. Letzteres beginnt: الجناية فى الاصل نوعان جناية على البهائم الخ und schliesst f. 159ᵃ: والنص ورد بالتحمل فى الغرة فى جنين الحرة فبقى الحكم فى جنين الامة على اصل القياس والله تعالى اعلم بالصواب الخ Es scheint dies das Ende des Werks zu sein. — Statt des Gentilnamens الكاسانى kommt in den Handschriften auch الكاشانى vor, aber seltener. Jener wird für unseren Verfasser richtig sein, während الكاشانى hauptsächlich auf 'Abd errazzāq ben abū 'lganāïm (No. 872) geht. Die Erörterung der einzelnen Rechtsmaterien ist recht ausführlich und betrifft gewisse besonders wichtige Punkte derselben: worauf sie beruhen, unter welchen Bedingungen und Voraussetzungen sie stattfinden können oder aufhören u. s. w. Besondere Rechtswerke werden nicht citirt.

Schrift: ziemlich gross, deutlich, gleichmässig, wenig vocalisirt. Ueberschriften roth. — Abschrift um $^{1100}/_{1688}$.
HKh. II 2639.

4479. Mf. 82.

113 Bl. Folio, 35 Z. ($30^1/_4 \times 20^1/_2$; $21^1/_2 \times 11^1/_2$cm). Zustand: in der vorderen Hälfte oben ein grosser Wasserflecken und im Anfang auch unten am Rande, sonst gut. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

Titel und Verfasser fehlt. Ein Band desselben Werkes. Der Titel ist am Schluss des Werkes f. 113ᵇ so angegeben:

كتاب المعانى فى علم الشرايع

doch ist das Wort المعانى an Stelle eines ausgekratzten Wortes gesetzt.

Anfang f. 1ᵇ: كتاب الوصايا' الكلام فى هذا الكتاب يقع فى مواضع فى بيان جواز الوصية وفى بيان ركن الوصية وفى بيان معنى الوصية وفى بيان شرايط ركن الوصية وفى بيان صفة عقد الوصية وفى بيان حكم الوصية وفى بيان ما يبطل به الوصية' اما الاول فالقياس يابى جواز الوصية الخ

43ᵇ كتاب الكفالة الكلام فى هذا الكتاب فى مواضع فى بيان ركن الكفالة وفى بيان شرايط الركن وفى بيان حكم الكفالة وفى بيان ما يخرج به الكفيل عن الكفالة وفى بيان الرجوع بعد الخروج انه هل يرجع ام لا' اما الركن فهو الايجاب الخ

52ᵃ كتاب الحوالة الكلام فى هذا الكتاب فى مواضع فى بيان ركن الحوالة وفى بيان شرايط الركن وفى بيان حكم الحوالة وفى بيان ما يخرج به المحتال عليه عن الحوالة وفى بيان الرجوع بعد الخروج' الخ

54ᵇ كتاب الصلح الكلام فى كتاب الصلح فى مواضع فى بيان انواع الصلح وفى بيان شرعة كل نوع وفى بيان ركن الصلح وفى بيان شرايط الركن وفى بيان حكم الصلح وفى بيان ما يبطل به عقد الصلح بعد وجوده وفى بيان حكمه اذا بطل او لم يصح من الاصل'

Nach f. 60 ist eine vielleicht grössere Lücke; f. 61ᵃ beginnt ziemlich zu Anfang des كتاب الأيمان, mit welchem das Werk f. 113ᵇ so schliesst: فما من ذلك لا يعتبر كمن قال لامته ان دخلت الدار فانت حرة ثم باعها واشتراها فدخلت الدار والله اعلم بالصواب الخ

Schrift: ziemlich klein, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

4480. Mo. 379.

311 Bl. 8vo, 11 Z. ($18 \times 13^1/_2$; $10^1/_4 \times 8$cm). — Zustand: fleckig u. unsauber; nicht fest im Einband. Bl. 2—6 ausgebessert. — Papier: gelb, zum Theil bräunlich, meistens dick, glatt. — Einband: rother Lederbd mit Klappe. — Titel (auf dem ungezählten Vorblatt oben von ganz später Hand) und in der Vorrede f. 2ᵃ:

الفقه النافع

Verfasser auf dem Vorblatte: ابو حنيفة النعمان, was ein Irrthum ist; s. Anfang.

Anfang: الحمد لله رب العالمين حمدا امده الابد وعدده ان لا يحصيه العدد . . . وبعد فقال العبد ابو القاسم بن يوسف الحسينى المدنى . . . اخوانى . . . سالتمونى ان اصوغ لكم فى الفقه كتابا نافعا ولما يحتاج ليه فى الحوادث جامعا الخ

Rechtscompendium nach ḥanefitischen Ansichten von Abū 'lqāsim moḥammed ben jūsuf (oder auch Elqāsim ben jūsuf) elḥoseinī elmedenī (elmedīnī, elmedāïnī) *essamarqandī* elḥanefī nāçir eddīn † 556/1161. Dasselbe heisst auch bloss النافع und zerfällt in Bücher, und diese meistens noch in Kapitel und Abschnitte. Zuerst f. 2ᵇ: كتاب الطهارة ' قال الله تعالي يا ايها الذين آمنوا اذا قمتم الي الصلوة فاغسلوا وجوهكم الآية ' ففرض الطهارة غسل الاعضاء الثلثة ومسح الراس لان محكم الكتاب يتناول غسل هذه الاعضاء بالامر الخ
Zunächst folgen: f. 20ᵇ الصلوة "ك; 54ᵇ الزكوة; 65ᵇ الصوم; 78ᵃ الحج; 97ᵇ النكاح; 117ᵇ الرضاع u. s. w. Die letzten Bücher sind: 253ᵃ البيوع "ك; 274ᵇ الشفعة; 283ᵃ القسمة; 287ᵃ الاجارات; 295ᵇ الرجوع عن الشهادات; 299ᵃ الشهادات; 305ᵃ ادب القاضي; 307ᵇ الدعوي "ك.

Schluss f. 311ᵃ: لانه ليس احديهما باولى من الاخري وان اقام احد المدعيين اربعة والآخر رجلين فهما سواء لان كل واحد منهما لا يوجب الا الظن والله اعلم '

Der Schluss (f. 310 u. 311) ist von ganz neuer Hand ergänzt, ebenso der Anfang (f. 1 u. auch f. 6), an beiden Stellen aber, wie es scheint, richtig.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, etwas rundlich, wenig vocalisirt. Ueberschriften roth. Zuerst einige Rand- und Zwischenzeilen-Bemerkungen. — Abschrift c. 800/1397.

Nach f. 176 ist eine Lücke. — Auf f. 106 folgt noch 106ᴬ.

HKh. VI 13524.

4481. Pet. 337.

87 Bl. 12ᵐᵒ, 9 Z. (14½ × 10⅓; 9½ × 5½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch am unteren Rande (bes. gegen Ende) wasserfleckig und auch sonst nicht überall reinlich und ohne Flecken. Bl. 1 durchgerissen. — Papier: weisslich, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband. — Titel fehlt; er ist:

غاية الاختصار

Ausserdem auch genannt:

التقريب und مختصر ابى شجاع

Verfasser fehlt; er ist:

احمد بن الحسن [وابن الحسين] بن احمد الاصبهانى الشافعى ابو شجاع

Anfang fehlt, 1 Blatt (wenig Text). Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ, 1: فقد سالنى بعض الاصدقاء حفظهم الله تعالي ان اعمل مختصرا في علم الفقه على مذهب الامام الشافعى الخ

Kurzes šāfi'itisches Rechtsbuch, in ziemlich viele Bücher und Kapitel (und diese in Abschnitte) getheilt, von Aḥmed ben elḥasan (oder elḥosein) ben aḥmed eliçbahānī eššāfi'ī *abū šogā'* gest. c. 590/1194.

F. 1ᵇ كتاب الطهارة ' المياه التى يجوز التطهير بها الخ 11ᵃ الصلوة; 24ᵇ الزكوة; 30ᵃ الصوم; 32ᵃ الحج; 36ᵃ البيوع وغيره من المعاملات; 46ᵃ الاحياء; 49ᵇ الفرايض والوصايا; 53ᵇ النكاح; 65ᵃ الجنايات; 69ᵃ الحدود; 72ᵇ الجهاد; 75ᵇ الصيد والذبايح; 78ᵇ السبق والرمي; 80ᵃ احكام الاقضية والشهادات; 84ᵇ العتق.

Schluss f. 86ᵇ: فان ماتت الامة المطلقة بعد ذلك لم تصر امّ ولد له بالوطئ في النكاح وصارت امّ ولد له بالوطي بالشبهة على احد القولين والله اعلم

Schrift: ziemlich gross, Türkische Hand, deutlich, vocallos. Stichwörter u. Ueberschriften roth. — Abschrift von ناصر بن احمد بن ناصر um 1200/1785.

HKh. IV 8497 (auch 8496); V 11602.

4482. We. 1416.

114 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (22½ × 16; 17½ × 10ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen u. Blätter; nicht recht sauber, bes. im Anfang u. am Ende; am unteren Rande gegen Ende fleckig, am oberen ein grosser durchgehender Wasserfleck. Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, grob, wenig glatt. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 1ᵃ:

كتاب تحفة اللبيب في شرح كتاب التقريب

ebenso in der Vorrede f. 2ᵃ. — Verfasser f. 1ᵃ:

تقى الدين ابو عبد الله محمد بن مجد الدين ابي الحسن على بن مطيع بن ابي الطاعة القشيري المعروف بابن دقيق العيد

Anfang f. 2ᵃ: الحمد لله الذي بعث الانبياء لدعوة الخلق الي دار السلام . . . اما بعد فاني مشير الي من لا تساعده الايام علي الترقى في الفقه الي رتبة المقام الخ

Gemischter Commentar zu demselben Werk, von Moḥammed ben 'alī ben wahb

ben moṭī' elqoseirī eššāfi'ī *ibn daqīq el'īd* † 702/1302 (No. 1063). Derselbe beginnt: f.2ᵃ كتاب الطهارة، الطهارة تنقسم الي قسمين طهارة لغوية وطهارة شرعية فالطهارة اللغوية هي النظافة

Anfang einiger Bücher des Werkes:

11ᵃ كتاب الصلوة المفروضات خمس قلت الاصل فيه قوله صعّم في حديث الاعرابي

28ᵇ كتاب الزكوة قال فصل، وتجب الزكوة في خمسة اشياء في المواشي والاثمان

34ᵇ كتاب الصيام، قلت الاصل في وجوب الصيام الكتاب والسنة والاجماع

37ᵇ كتاب الحج قال وشرايط وجوب الحج سبع خصال قلت الحج ركن من اركان الاسلام

43ᵇ كتاب البيوع والمعاملات وغيرها، قال الله تعالي واحل الله البيع وحرم الربا

67ᵇ باب الفرايض والوصايا والوارثون من الرجال عشرة الابن وابن الابن وان سفل والاب

71ᵇ كتاب النكاح وما يتعلق به من الاحكام قال والنكاح مستحبّ لمن احتاج اليه

86ᵃ كتاب الجنايات، قلت القتل بغير حق حرام وهو من الكباير العظام

98ᵇ كتاب الجهاد وشرايط وجوب الجهاد سبع خصال الاسلام والبلوغ والعقل

102ᵇ كتاب الصيد والذبايح والضحايا والاطعمة قلت الاصل في اباحة الصيد قوله

106ᵇ باب السبق والرمي قلت السبق بسكون الباء هو المصدر وبالفتح

107ᵇ كتاب الايمان والنذور ولا تنعقد اليمين الا بالله تعالي او باسم من اسمايه

109ᵃ باب الاقضية والدعاوي قلت الاصل في القضا الكتاب والسنة والاجماع

Dies ist die letzte Ueberschrift in dem Werke, das hier mitten auf der Seite f. 114ᵃ unvollendet abbricht mit den Worten: وقوله في المضبوط صورته ان يكون الاعمي في مكان فيضع فمه علي اذنه ويد الاعمي على راس الرجل بحيث يتحقق انه سمع منه ويقر الرجل بشهود النسب او يقر بطلاق او عتق ويعلق به الاعمي حتى يحضرا،

Schrift: ziemlich gross, rundlich, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 1800. — HKh. V 11602.

4483. We. 1447.

157 Bl. 4ᵗᵒ, c. 28—36 Z. (27⅓ × 18¾; 20—21 × 13½—15ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen und Blätter im Deckel, unsauber, wasserfleckig am oberen Rande; auch sonst fleckig. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: brauner Lederdeckel mit Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب كفاية الاخيار في شرح غاية الاختصار لتقى الدين الحصني

Der Titel steht so auch in der Vorrede f. 1ᵇ, Zeile 2 v. u.; die Angabe bei HKh. IV 8497 u. V 10775: كفاية الاخبار ist nicht richtig. Der Verfasser heisst ausführlich:

أبو بكر بن محمد بن عبد المومن الرباني تقى الدين الحِصْنِي الدمشقى الحسينى الشافعي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي فلق الموجودات من ظلم العدم بنور الايجاد . . . وبعد فان الانفس الزكية الطالبة للمراتب العلية لم تزل تدأب في تحصيل العلوم الشرعية الخ

Commentar zu demselben Werk, von Abū bekr ben moḥammed ben 'abd elmūmin *elḥiṣnī* eddimašqī eššāfi'ī taqī eddīn, geb. 752/1351, † 829/1426, verfasst und im J. 800 Rab. I (1397) in Jerusalem vollendet. Der Text wird stellenweise mitgetheilt und durch قال eingeführt. Er beginnt f. 2ᵃ: قال الشيخ، الحمد لله رب العالمين، الحمد هو الثناء على الله تعالي بجميل صفاته الذاتية وغيرها والشكر هو الثناء عليه بانعامه الخ

F. 2ᵃ: كتاب الطهارة الكتاب مشتق من الكتب وهو الضم والجمع الخ

Schluss f. 155ᵇ: فقال الله العزيز القادر ان يرشدنا الي طرق النجاح والفلاح . . . ونادينا بلسان الحال هلمّوا الي هذه اللقحة فان السماح رباح والحمد لله على ما يسر من تعليق هذه الاحرف حمدا لا ينفع عند المساء والصباح وصلي الله على سيدنا الخ

Schrift: ziemlich klein und dick, gedrängt, geläufig, ziemlich deutlich, ungleich in Grösse und Gedrängtheit, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. Stichwörter roth. — Abschrift im Jahre 883/1480 von على بن ابي بكر بن محمد الديري الشافعي القادري

F. 156ᵇ u. 157 eine Predigt: خطبة في تارك الصلاة

Anfang: الحمد لله الذي بلغ من فضله ما يرام الخ

Schrift: gross und steif. Abschrift c. 1000/1591.

4484. Lbg. 950.

2) f. 27—220.

4to, 21 Z. (23 × 16½; 14¾ × 8^cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt. In der Unterschrift f. 220^a steht nur:

الجزء الاول من الخطيب الشربينى

Anfang fehlt. — Es liegt hier der erste Theil eines ausführlichen gemischten Commentars zu demselben Werke (غاية الاختصار) vor. Der Verf. heisst ausführlicher: محمد بن احمد الشربينى القاهرى الشافعى الخطيب شمس الدين (auch kommt محمد بن محمد الخ vor). Šems eddīn eššerbīnī † 977/1569 (No. 900). — Das Vorhandene beginnt hier f. 27^b im كـ الصلاة so:

فصل فى صلاة الكسوف للشمس والخسوف للقمر وهذا هو الافصح ... وصلاة الكسوف الشامل للخسوف سنّة للدليل المذكور وغيره موكدة لانه صمّم فعلها لكسوف الشمس ... فان فاتت وفوات صلاة كسوف الشمس الخ

Der Grundtext des كتاب الزكاة beginnt f. 55^b: تجب الزكاة فى خمسة اشياء وهي المواشي والاثمان والزروع والثمار وعروض التجارة الخ — Der des كـ البيوع beginnt f. 118^b: كتاب البيوع وغيرها من المعاملات والبيوع ثلاثة اشياء بيع عين مشاهدة فجايز الخ

Die zuletzt vorkommenden Abschnitte sind: f. 214^b فصل فى اللقيط, 216^b فصل فى الوديعة.

Schluss des Commentars f. 220^a: ولا يلزمه اجرة التطريز لان التطريز يزيد قيمة الثوب غالبا ولا كذلك الكتابة فانها قد ينقصها، والله اعلم الخ

Abschrift im J. 1187 Moh. (1773) von ابراهيم بن عبد السلام الشيخ حجازي السنديونى الشافعى الاحمدي

Nach f. 74 u. 93 fehlt etwas. F. 158 unten beschädigt.

Glossen zu diesem Commentar sind von:

1) على العزيزي البولاقى † 1070/1659.
2) ابراهيم بن عطا المرحومى † 1078/1662.
3) احمد بن محمد المنفلوطي † 1118/1706.
4) احمد بن عمر الديربي † 1151/1738.
5) حسن بن على بن احمد المدابغى † 1170/1756.
6) محمد بن ابراهيم بن يوسف الهيتمي † 1197/1783.
7) سليمان بن محمد بن عمر البجيرمي † 1221/1806.

4485. We. 1432.

133 Bl. 4to, c. 17 Z. (22 × 16; 17½—18 × 11^cm). — Zustand: lose Lagen, unsauber, fleckig, bes. stark am Ende. Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: Lederbd mit Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1^a:

كتاب شرح الغاية لابن قاسم

Nach der Vorrede ist der Titel entweder:

فتح القريب المجيب فى شرح الفاظ التقريب

oder auch:

القول المختار فى شرح غاية الاختصار

Der Verfasser heisst nach Mf. 35, 1 u. Glas. 47, 5 zu Anfang:

محمد بن قاسم المصري [والغزّى] الشافعي
شمس الدين ابو عبد الله

Anfang f. 1^b: الحمد لله تبركا بفاتحة الكتاب لانها ابتداء كل امر ذي بال وخاتمة كل دعاء مجاب ... هذا كتاب فى غاية الاختصار والتهذيب وضعته علي الكتاب المسمّي بالتقريب لينتفع به المحتاج من المبتدي لفروع الشريعة الخ

Also: gemischter Commentar zu demselben Werk, von Moḥammed ben qāsim eššāfiʿī šems eddīn abū ʿabdallāh. Er beginnt f. 2^a:

بسم الله الرحمن الرحيم اي ابتدي كتابي هذا والله اسم للذات الواجب الوجود ... الحمد لله هو الثناء على الله بالجميل ... ربّ اي مالك العالمين بفتح اللام وهو كما قال ابن مالك ... سالنى بعض الاصدقائي جمع صديق الخ

Einige Anfänge:

17^b كتاب احكام الصلاة وهي لغة الدعاء، كما قال الرافعي اقوال وافعال مفتتحة بالتكبير
37^b كتاب الزكاة وهي لغة النما وشرعا اسم لمال مخصوص ويوخذ من مال مخصوص
73^b كتاب احكام الفرايض والوصايا والفرايض جمع فريضة بمعنى مفروضة من الفرض بمعنى التقدير
122^a كتاب احكام الاقضية والشهادات والاقضية جمع قضاء وهو لغة احكام الشيء
130^a كتاب احكام العتق وهو لغة ماخوذة من قولهم عتق الفرخ اذا طار واستقل   Darin:
132^a فصل فى احكام الكتابة بكسر الكاف فى الاشهر وقيل بفتحها
133^a فصل فى احكام امهات الاولاد واذا اصاب اي وطئ السيد مسلمًا

Schluss f. 133ᵇ: بالنكاح السابق وصارت ام ولد له بالوطي بالشبهة علي احد القولين والقول الثاني لا يصير ام ولد وهو الراجح في المذهب والله تعالي اعلم وقد ختم المصنف كتابه بالعتق رجاء لعتق الله تعالي له من النار وليكون سببا في دخول الجنة دار الابرار، وهذا آخر شرح كتاب غاية الاختصار بالاطناب،

Dann fehlt ein Blatt, welches die Unterschrift u. allerlei Segenswünsche enthielt: s. Glas. 47, 5.

Schrift: ziemlich gross, breit, kräftig, deutlich, vocallos. Der Text roth. Am Rande sehr vielfach Glossen, oft bis dicht an den Rand geschrieben, auch bisweilen zwischen den Zeilen. F. 3 ergänzt. — Abschrift c. 1100/1688.

4486.

1) Mf. 35, 1, f. 1—89. 96.

97 Bl. 4ᵗᵒ, 19—20 Z. (28½ × 15; 20 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: schlecht, unsauber und schmutzig, der Rand stark abgegriffen, wurmstichig. — Papier: gelb, grob, ziemlich stark u. glatt. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe.

Dasselbe Werk. Titel und Verfasser fehlt. Er mag auf f. 1ᵃ gestanden haben, ist jetzt aber, wie alle daselbst überhaupt befindlichen Wörter, völlig unleserlich.

Nach f. 8 fehlt 1 Blatt; dieses ist f. 96.

Schrift: ziemlich klein u. fein, flüchtig, nicht immer deutlich, vocallos. Der Grundtext roth. — Abschr. c. 1000/1591.

Von ders. Hand f. 89ᵇ—92ᵃ ein Abschnitt über das Gebet aus روضة العلماء "ك Kap. 30; f. 94ᵇ. 95 andere Stellen daraus. Dann f. 92 Einiges über سجود الشكر. F. 93. 94 das الردّة "ك aus einem Commentar zum المنهاج "ك; f. 97ᵃ von Sonnen- u. Mondfinsternissen, als Zeichen des Jüngsten Gerichts.

2) Glas. 47, 5, f. 65—114ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1; recht unsauber und fleckig, besonders f. 75—80.

Dasselbe Werk. Titel f. 65ᵃ:

"ك فتح القريب المجيب الخ

Verfasser fehlt, steht im Anfang. Anfang wie bei We. 1432. Das in We. 1432 am Schluss fehlende Blatt ist hier vorhanden; es schliesst: ونسال الله الكريم المنان الموت على الاسلام والايمان بجاه محمد بن عبد الله . . . والحمد لله الهادي الي سواء السبيل وحسبي الله ونعم الوكيل،

Die letzten Blätter ergänzt in grosser unschöner Hand (jemenisch) im J. 1181/1767. — Oft Randbemerkungen.

F. 64ᵃ etwas über Erbschaftsberechnung.

F. 64ᵇ eine Lobqaçîde auf den Ort المرواح und dessen Bewohner, von زيد بن الولى عبد الوهاب بن زيد um 1090/1679, anfangend (Kâmil):

مِرْواح زيدٍ مهبط لكل لبيبِ وبحلّه من كان فذّ نجيبِ

(metrisch nicht ganz correct, l. مهبط للبيب).

F. 114ᵇ—117 allerlei Kleinigkeiten, darunter f. 115ᵇ ein Gedicht über die Namen verschiedener Kopfwunden.

Glossen zu dem Commentar des Ibn qâsim sind von:

1) احمد بن احمد بن سلامة القليوبى † 1069/1658.
2) على العزيزي البولاقى † 1070/1659.
3) داود بن سليمان بن علوان الرحمانى العلوانى † 1078/1667.
4) عبد البرّ الاجهوري um 1080/1669.
5) على بن على الشبراملسى نور الدين † 1087/1676.
6) مصطفى بن محمد بن يوسف الصفوي القلعاوي † 1230/1815.

Commentare sind zu dem Grundwerke (غاية الاختصار) ausser den obigen:

1) تصحيح الغاية von تقى الدين ابو بكر بن قاضى عجلون † 928/1522, und Auszug daraus von demselben: عمدة النظار في تصحيح غاية الاختصار
2) الاقناع von احمد بن محمد بن عبد السلام † 931/1525, und sein Auszug: تشنيف الاسماع بحل الفاظ مختصر ابي شجاع
3) von محمد بن ابراهيم الجحمى ابن القضيبر † 1093/1682.
4) وسع الاطّلاع على مختصر ابي شجاع von حسن بن على بن على بن منصور شمّة الفوى † 1176/1762.

4487. Pm. 490.

9 u. 240 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (19 × 10; 13 × 5½ᶜᵐ). — Zustand: wasserfleckig, bes. am oberen Rande. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt; nach dem Vorwort f. 2ᵃ:

بداية المبتدى

Von späteren Händen auf Vorblatt 1ᵃ und 3ᵃ oben:

بداية متن الهداية

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي هدانا الي بالغ حكمه واولانا سابغ نعمه . . . قال العبد الضعيف ابو الحسن علي بن ابي بكر بن عبد الجليل المرغيناني . . . كان يخطر ببالي عند ابتداء حالي ان يكون في الفقه كتاب فيه من كل نوع باب ثم هو صغير الحجم كبير الرسم يتحفظه الشاري المبتدي ويتامله الهادي المهتدي الخ

'Alī ben ābū bekr ben 'abd elǵelīl elfergānī erriśdānī (und erriśtānī) *el-margīnānī* elḣanefī borhān eddīn † 593/1197 giebt in diesem Werke eine Verschmelzung des مختصر القدوري und des الجامع الصغير; der Verfasser sagt, er habe sich vor Wiederholungen in Acht genommen; sollte es ihm gelingen, einen Commentar zu diesem Werk zu schreiben, so würde er denselben كفاية المنتهي betiteln; die Anordnung sei so wie im الجامع الصغير.

Das Werk selbst beginnt f. 2ᵃ mit: كتاب الطهارة' قال الله تعالي يا ايها الذين امنوا اذا قمتم الي الصلوة فاغسلوا وجوهكم وايديكم الي المرافق وامسحوا برؤسكم وارجلكم الي الكعبين' ففرض الطهارة غسل الاعضاء الثلاثة ومسح الراس والمرفقان والكعبان يدخلان في الغسل والمفروض في مسح الراس مقدار الناصية الخ

Zuletzt f. 233ᵇ: كتاب الخنثى u. 234ᵃ: مسايل شتي. Der Schluss dieses letzten Abschnittes und damit des Ganzen ist f. 234ᵇ: واذا كان الغنم مذبوحة وفيها ميتة فان كانت المذبوحة اكثر تحري فيها واكل وان كانت الميتة اكثر او نصفين لم توكل والله اعلم بالصواب' تم الكتاب والحمد لله . . . علي خير خلقه محمد وآله واصحابه الطيبين الطاهرين ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم'

Schrift: klein, fein, hübsch, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Text in rothen Strichen. F. 1ᵇ ein kleines Frontispice mit Goldgrund. Arabische Foliirung. Auf Vorblatt 3—8 findet sich der Index zu dem Buche. Am Rande bisweilen Bemerkungen, so besonders im Anfange und f. 19ᵃ. — Abschrift im J. 973 Ďū'lḣiǵǵe (1566) von يوسف بن ابراهيم الاوغاني المدني.

HKh. II 1695.

Vorblatt 1. 2 und f. 236 und 240 unbedeutende Türkische Notizen. F. 237ᵇ u. 238ᵃ von späterer Hand: Fetwā eines Ḣanefiten auf die Frage, wessen Zeugniss vor Gericht nicht angenommen werde; und 238ᵇ und 239ᵃ ein längeres Gebet.

4488. We. 1406.

187 Bl. 8ᵛᵒ, 31 Z. (19 × 14; 16½ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen und Blätter. Der Rand f. 15—25 ausgebessert. Nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, dünn. Die ergänzten Blätter stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser fehlt; steht aber f. 1ᵃ mit Bleistift von europäischer Hand:

كتاب الهداية في شرح البداية
لابي بكر المرغيني الحنفي

(Der Verfasser unrichtig.)

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي اعلي معالم العلم واعلامه واظهر شعاير الشرع واحكامه . . . وقد جري علي الوعد في مبدأ بداية المبتدي ان اشرحها بتوفيق الله تعالي شرحا ارسمه بكفاية المنتهي فشرعت فيه والوعد يسوغ بعض المساغ . . . فصرفت العنان والعناية الي شرح آخر موسوم بالهداية اجمع فيه بتوفيق الله تعالي بين عيون الرواية ومتون الدراية تاولا للزوايد في كل باب معرضا عن هذا النوع من الاسهاب مع ما انه يشتمل علي اصول تنسحب عليها فصول الخ

Erster Band eines Commentars zu dem vorhergehenden Werke, vom Verfasser selbst gemacht. Statt des dort in der Einleitung versprochenen Commentars, den er allerdings begonnen hatte und der den Titel كفاية المنتهي erhalten sollte, giebt er in dieser Erläuterung seines Grundwerkes ein System der Rechtsfächer nach ḣanefitischen Grundsätzen, in welchen er die hauptsächlichsten Werke und Rechtsansichten berücksichtigt. Obgleich Commentar, hat das Werk doch das Ansehen eines Textbuches erlangt. Es beginnt f. 1ᵇ: كتاب الطهارة قال الله تعالي يا ايها الذين امنوا اذا قمتم الي الصلاة فاغسلوا وجوهكم وايديكم الي المرافق الاية ففرض الطهارة غسل الاعضاء الثلاثة ومسح الراس بهذا النص والغسل هو الاسالة والمسح هو الاصابة الخ

Der 1. Theil (Hälfte) des Werkes schliesst f. 173ᵇ mit dem كتاب الوقف; der 2. beginnt

f. 174ᵃ [so wie We. 1407 angegeben] mit dem كتاب البيع, dies ist aber nicht zu Ende, sondern hört auf im باب المرابحة والتولية (= We. 1407, f. 19ᵇ, 5).

Schrift: klein, fein, gedrängt, deutlich, vocallos. Der Grundtext (البداية) meist schwarz, auch roth überstrichen, Ueberschriften roth. Bl. 1—10 ergänzt, grösser u. dicker. Im Anfang viele Glossen und Bemerkungen am Rande. — Abschrift c. 1100/1688. — HKh. V 10820; VI 14366.

Spr. 987, f. 95 enthält den Anfang dieses Werkes.

4489. We. 1407.

188 Bl. Folio, c. 27 Z. (30 × 20½; 23 × 14—14½cm). Zustand: lose Lagen und Blätter. Der obere Rand im Anfang wasserfleckig. Die ersten Blätter etwas unsauber, am Rande schadhaft und ausgebessert. — Papier: gelblich, glatt, stark. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe.

Dasselbe Werk, 2. Hälfte. Titel f. 1ᵃ:
الجزء الثاني من الهداية على مذهب ابي حنيفة النعمان
Fast ebenso noch einmal wiederholt auf derselben Seite. Verfasser (nicht ganz richtig):
ابو بكر المرغيناني

Diese Hälfte schliesst sich nicht unmittelbar an We. 1406 an, sondern beginnt (schon vor dem Ende desselben) f. 1ᵇ mit: كتاب البيوع ' البيع ينعقد بالايجاب والقبول اذا كانا بلفظ الماضى مثل ان يقول احدهما بعت والآخر يقول اشتريت لان البيع انشاء تصرف والانشاء يعرف بالشرع والموضوع للاخبار قد استعمل فيه فينعقد به ولا ينعقد بلفظين الخ

Das Werk schliesst mit مسائل شتى; zuletzt f. 188ᵇ: ومع ذلك يباح التناول اعتمادا على الغالب وهذا لان القليل لا يمكن الاحتراز عنه ولا يستطاع الامتناع فسقط اعتباره دفعا للحرج كقليل النجاسة وقليل الانكشاف بخلاف ما اذا كانا نصفين او كانت الميتة اغلب لانه لا ضرورة ' والله تعالي الموفق للصواب والحمد لله الخ

Schrift: im Anfang (etwa bis f. 33) gross, rundlich, deutlich, unschön; späterhin etwas kleiner, im Ganzen gleichmässig, vocallos. F. 50—60 klein und gedrängt, aber deutlich. Ueberschriften roth. Der Rand stellenweise (im Anfang und besonders f. 106—160) stark beschrieben; zum Theil auch, mitten im Werk, zwischen den Zeilen Glossen. — Abschrift im J. 1097/1686 von الحاج اسمعيل بن ابراهيم.

4490.

1) Lbg. 784: Dasselbe Werk (الهداية).

398 Bl. 4ᵗᵒ, 27 Z. (22¼ × 13¾—14; 16 × 7½cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelblich, glatt, dünn. — Einband: Lederband mit Klappe, überzogen mit Kattun. — Titel u. Verf. fehlt.

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, meistens gedrängt, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. Der Grundtext (بداية المبتدي) roth überstrichen. Der Text in rothen Linien eingerahmt. Am Rande bisweilen Glossen, bes. f. 76—101. Arabische Foliirung. — Abschrift c. 1150/1737.

Ein Inhaltsverzeichniss (in Quadraten) auf dem Vorblatt o bis eᵃ. Bemerkungen über den Verfasser u. die Riwâje seines Werkes auf Vorblatt e. — Auf der Rückseite von a steht der Anfang (14 Verse) der Qaçîde des كعب بن زهير

2) We. 1882, 1, f. 1—18.

73 Bl. 4ᵗᵒ, c. 25 Z. (26¾ × 20; 22 × 12cm). — Zustand: lose Lagen und Blätter. — Papier: gelblich, glatt, zieml. stark. — Einbd: Pappdeckel mit Lederrücken.

Der Anfang desselben Werkes. Titel f. 1ᵃ:
ك" كفاية المنتهي بشرح بداية المبتدي

Er ist nicht richtig: s. bei We. 1406. Als Verfasser steht f. 1ᵃ: البرهان الحلبي. Dafür ist الحنفي zu lesen. Von dem Werke sind hier nur die ersten 18 Blätter vorhanden; es bricht ab f. 18ᵇ mit dem Abschnitt: فصل فى القراءة ويجهر بالقراءة فى الفجر الخ (nur 2½ Zeilen davon vorhanden).

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gefällig, vocallos. Stichwörter (der Ueberschriften) roth. Am Rande stehen oft längere Glossen, die zum Theil durch Beschneiden der Blätter am Text eingebüsst haben. — Abschr. c. 1200/1785.

Um zu verdecken, dass nach f. 18 der grösste Theil des Werkes fehlt, steht f. 18ᵇ unten, von der Hand des oftmaligen Fälschers, die Ueberschrift: باب الخشوع فى الصلاة als ob die folgenden Blätter in dieser Handschrift eben die Fortsetzung dieses Werkes seien, was aber nicht der Fall ist.

4491. Spr. 616.

215 Bl. 4ᵗᵒ, 27 Z. (25 × 18½; 12 × 12½cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz sauber u. der Rand nicht frei von Flecken (u. von Wurmstichen). — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ von späterer Hand:

كتاب شرح الهداية فى الفقه للخبازي

Verf. ausführlicher: عمر بن محمد بن عمر الخبّازى الخجندي الحنفي جلال الدين

Anfang f.1b: الحمد لله اي الثناء على الله بكل افعاله فهي جميلة والشكر على نعمايه فهي جزيلة . . . معالم بالنظر الي العلم مواضعه وهي القلوب فهي رفيعة الخ

Commentar mit قوله (welches Wort aber auf den ersten Seiten nicht steht) zu demselben Werke, von 'Omar ben moḥammed ben 'omar *elḫabbāzī* elḥanefī ǵelāl eddīn † 691/1292. Nach HKh. sind es vielmehr Glossen, die der Verfasser aber nicht zu Ende geführt, sondern محمد بن احمد القونوي, welcher das Ganze dann تكملة الفوائد genannt hat. Dieser Verfasser heisst: محمد بن احمد بن عبد العزيز القونوي الدمشقى الحنفى ناصر الدين ابن الربوة † 764/1363.

Schluss f.215a: واقوي الحالتين صغر الورثة واقوي الوصيين وصيّ الاب والجد واضعف الحالتين حال كبر الورثة والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب تمّ الكتاب الخ

Schrift: ziemlich klein, geläufige Gelehrtenhand, ohne Vocale, fast ohne diakritische Punkte. Die Ueberschriften roth. — Abschrift vom J. 729/1329.

HKh. VI 14366 (p. 482).

4492. Lbg. 942.

226 Bl. 4to, 23 Z. (27 × 19; 20½ × 13½cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. Nicht ganz fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: brauner Lederband.

Titel fehlt, doch steht auf dem ungezählten Vorblatt von späterer Hand, es sei der 5. Band (المجلد الخامس) und aus neuester Zeit, es sei der 13. u. 14. Theil von غاية البيان فى شرح الهداية. Letzteres steht auch in der Unterschrift f. 107a und 224b. Er ist vollständiger:

غاية البيان ونادرة الاقران فى آخر الزمان فى شرح الهداية

Der Verfasser ist nach der Unterschrift: قوام الدين ابو حنيفة امير كاتب بن امير عمر العميدي الفارابى الإتقانى الحنفى

Nach der Notiz auf f. 226b starb er im J. 758 Śawwāl (1357). Nach Cod. Par. anc. f. 747 u. Spr. 301, f. 282 hiess sein Grossvater امير غازي, nach We. 1856, 1 عبد العميد, sein eigentlicher Name soll لطف الله gewesen sein u. sein Geburtsjahr ist 685 Śaw. (1286) (s. No. 1648 am Ende).

Dieser 13. Theil des ausführlichen Commentars (mit قوله) zu demselben Werk beginnt f. 1a so: كتاب الاقرار انما ذكر هذه الكتب اعني كتاب الاقرار وكتاب الصلح وكتاب المضاربة وكتاب الوديعة عقيب كتاب الدعاوي للمناسبة لانّ المدّعي عليه اما ان يقرّ او ينكر الخ

Der 14. Theil beginnt f. 108b mit ك" الوديعة und schliesst im ك" الاجارات (f. 169b) mit dem Kapitel باب ضمان الاجير f. 224b so: قوله واما الثانى اراد به عدم الضمان فيما تلف من عمله.

Der Verf. Emīr kātib ben emīr 'omar ben emīr gāzī el'amīdī elfārābī *elitqānī* elḥanefī qiwām eddīn abū ḥanīfe hat jenen Theil im J. 741 Ḏū'lqa'da (1341) und diesen im J. 742 Ǵomādā I (1341) beendigt.

Schrift: ziemlich gross, breit, gefällig, deutlich, vocalisirt. Ueberschriften und das Stichwort قوله roth. — Abschrift von خليل بن حسن بن يعقوب الحنفى im J. 771 Rab. II (1369). — Arab. Foliirung. — Ein Inhaltsverzeichniss auf dem Vorblatt. — HKh. VI 14366, p. 482.

4493. Mf. 444.

283 Bl. Folio, 21 Z. (33 × 20½; 20 × 11½—12cm). Zustand: gut. — Papier: blau, glatt, fein. — Einband: Halbfranz. — Titel fehlt; steht aber in der Vorrede f. 2a, 9:

العناية [فى شرح الهداية]

Verfasser (im Vorworte f. 1b, 7):

محمد بن محمود بن احمد الحنفى

Er heisst vielmehr: محمد بن محمد بن محمود البابرتى الحنفى اكمل الدين

Anfang f.1b: الحمد لله الذي هدانا فى البداية الى معرفة الهداية . . . اما بعد فانّ كتاب الهداية لمتن البداية لاحتوائه على اصول الدراية وانطوائه على متون الرواية الخ

Akmal eddīn *elbābertī* elḥanefī, geb. c. 713/1313, † 786/1384 (No. 1925), hat einen umfangreichen Commentar (mit قال) zu demselben Werk (الهداية) verfasst, von welchem hier der erste Band vorliegt. Er hat (nach f. 2a, 11) seinen Text von محمد بن محمد بن احمد الكاكي الحنفى † 749/1348.

Anfang des Commentars (f. 2ª): قال المصنف رحمه
الحمد لله الذي اعلي معالم العلم واعلامه، اللام في الحمد للجنس ويجوز ان يكون لاستغراق الجنس الخ

Er geht bis zum باب الاحصار und schliesst f. 283ª hier mit den Worten: واجيب بانا ذا قلنا ان كل ما هو غير موقت ويعني بذلك ما هو غير موقت بوقت،

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos, Persischer Zug. Sehr incorrect, auch hier und da kleine Lücken gelassen. — Abschrift c. 1840.

HKh. VI 14366, pag. 485.

Glossen zu diesem Commentar sind verfasst von سعد الله [وسعد الدين] بن عيسى † 945/1538 und محمد بن ابراهيم الدروري سري الدين ابن الصائغ † 1066/1656.

4494. Spr. 617.

359 Bl. 8vo, 23 Z. (20 × 12½; 15½ × 6⅔cm). — Zustand: ziemlich gut; am Ende der Rand unten und zur Seite wasserfleckig, auch sonst bisweilen. — Papier: gelb, zieml. stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt. Verfasser fehlt, s. nachher.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لمن لا غاية لعنايته الازلية ولا نهاية لهدايته العلية . . . وبعد فان العبد الفقير الي عناية الله الملك المستعان المدعوّ بعبد الرحمن يقول، ايها الاخوان هذا نبذ من فوايد الاستاذ النافع . . . سعد بن امير خان افاض الله عليهما ينابيع الرحمة والغفران الخ

Der Gelehrte المولي سعد الله بن عيسى المفتي (der hier سعد (سعد الدين .u) بن امير خان genannt wird) † 945/1538 hatte unter andern Werken Glossen geschrieben zur الهداية, ohne sie jedoch zu ordnen und in Buchform zu bringen, sondern bloss am Rande der von ihm behandelten Textbücher. Sein Schüler عبد الرحمن verschaffte sich nach seinem Tode sein Exemplar des Grundtextes und des Commentars العناية und stellte die Randglossen beider Werke in diesem Werke zusammen. 'Abd erraħman — welcher also um 950/1543 lebte — bezeichnet darin mit dem Ausdrucke قال المصنف den Verfasser des Grundwerks (الهداية), mit قوله den Verfasser des Commentars (Elbāberti), mit اقول den Verfasser der Glossen.

Das Werk (ohne Ueberschrift des كتاب الطهارة, womit es anfängt), beginnt f. 2ᵇ unten so: قوله اجيب بان خبر الفاتحة اقول الوجوب ثبت بخبر الواحد على ما تقرر في موضعه فلا يلزم الشهرة،

Schluss f. 359ᵇ: قال المصنف ثم الفرق بين الحدود والقصاص الي ساير المعاوضات اقول وقد صرح في اول الجنايات ان الشبهة تواتر في سقوط القياس والله اعلم، تمّ الكتاب، ·

Schrift: f. 1—47ª ist Persischer Zug, klein, vocallos, ziemlich deutlich. Dann f. 47ᵇ bis Ende kleines, deutliches, gleichmässiges Nesḫi. Die Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1750.

4495. Mq. 76.

4) f. 66—84.

8vo, 15 Z. (20½ × 15; 14 × 6½cm). — Zustand: wasserfleckig; der Text an den gegenüberstehenden Seiten etwas abgedruckt. — Papier: gelb, zieml. glatt, stark. — Titel und Verfasser f. 66ª:

كتاب الشهادة شرح الفاضل اخى زاده

Anfang f. 66ᵇ: عقب بها كتاب ادب القاضي رعاية لشديد المناسبة بينهما الخ

Ein Stück aus dem Commentar des

عبد الحليم بن محمد اخى زاده

zu demselben Grundwerk, und zwar hier zu dem كتاب الشهادة. 'Abd elħalîm ben moħammed elqosṭanṭînî *alîi zāde*, geb. 963/1556, † 1013/1604. Die letzten Worte sind: فان شهدن ان وقع التخاصم والا فلا حاجة الي ان شهد،

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Der Text in rothen Linien. Am Rande bisweilen Glossen. — Abschrift c. 1100/1688. — HKh. VI p. 488, 10.

4496. We. 1408 u. 1409.

200 u. 186 Bl. 8vo, 31 Z. (21½ × 15; 17½ × 9cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch f. 185—189 voll grösserer Wasserflecken. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel f. 1ª:

كتاب اعانة طالبي الكفاية في حلّ الفاظ الهداية

so auch in der Vorrede f. 1ᵇ. — Verfasser f. 1ª:

اسمعيل بن عبد الباقي المدعو بابن اليازجي الحنفي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي بعث محمدا نبينا بالشرع القويم ... وبعد فيقول العبد ... المدعو بدمشق الشام بابن البازجي الامام الحنفي ... لما قصدت المذاكرة مع اخواني في كتاب الهداية ... اردت ان اكتب عليه ما جمعته وقرانه مع اخواني طالبا من الله القبول والتيسير الخ

Worterklärung zu schwierigeren Ausdrücken desselben Werkes, eigentlich aber ein ausführlicher ziemlich fortlaufender Commentar, von Ismā'īl ben 'abd elbāqī ben ismā'īl ed-dimaśqī elḥanefī *ibn eljāziǵī*, geb. c. 1055/1645, † 1121/1709. Er beginnt: الحمد لله ذكر الحمد دون الشكر والمدح تاسيا بالكتاب ولما فيه من التصريح ... وقوله اعلام معالم العلم اي مكانه وهو العلم او اصول الشرع الاربع وهذا اوجه بدليل عطف الاعلام والمراد به الاسباب الخ

We. 1408 geht bis zur Mitte des Kapitels باب الامامة; We. 1409 setzt fort, unmittelbar; f. 3ᵃ beginnt das باب الحدث في الصلوة; und geht bis zu Ende des باب صدقة الفطر also bis Ende des كتاب الزكوة. Beide Bände behandeln also nur den Text des 1. Viertels des Werkes.

Schluss f. 186ᵇ: قالوا في صدقة الفطر ثلاثة اشياء الفلاح والنجاة من سكرات الموت وعذاب القبر وقبول الصوم ومثله في شرحي علي التنوير، تجز الجلد الاول من اعانة طالبي الكفاية لشرح الهداية

Schrift: ziemlich klein, gedrängt, etwas rundlich, deutlich, vocallos. Der Text, oft mit قوله eingeführt, ist roth überstrichen; ausserdem viele Wörter roth überstrichen, worunter die Deutlichkeit des Textes etwas leidet. — Abschrift vom J. 1120/1708, vom Verfasser selbst.

4497. Mq. 76.

7) f. 101—102.

8ᵛᵒ, 25 Z. (20¾ × 14¾; 14 × 6⅓ᶜᵐ). — Zustand: Blatt 102 im Text beschädigt. — Papier: gelb, etwas glatt, ziemlich stark. — Titel f. 101ᵃ:

حاشية ابن كمال باشا غالبا

Zu Seite ebendaselbst: كتاب البيع

Anfang f. 101ᵇ: البيع في اللغة تمليك الشيء بالشيء مالا كان او غير مال نص على ذلك صاحب المحيط الخ

Glossen zu demselben Grundwerk von Ibn kemāl bāśā † 940/1533. Das oben im Titel hinzugesetzte Wort غالبا geht darauf, wie ich glaube, dass diese Glossen, von dem Rande einer Handschrift des Grundwerkes, auf welchem auch noch andere Glossen standen, abgeschrieben, zwar meistens von Ibn kemāl herrühren, bisweilen aber doch auch andere daselbst befindliche einschliessen.

Dies Stück hört hier auf mit den Worten f. 102ᵇ: عن تصرف المشتري بالبيع في المبيع المنقول قبل القبض فانه غير شرعي مع كونه ملكا له ولا حاجة اليه لان،

Schrift: sehr klein, fein, zierlich, gleichmässig, deutlich, vocallos. Am Rande stehen einige Noten. — Abschrift c. 1100/1688.

4498. Mq. 146.

13) f. 355—360.

8ᵛᵒ, 13 Z. (20 × 15; 13½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, auch grün, glatt, stark. — Titel fehlt. — Verfasser fehlt; s. Anfang. In der Unterschrift:

حيدر الشهير بشيخ زاده

Anfang f. 355ᵇ: الحمد لله الذي انعم على عباده بالنعم العظام ... بعد الدعاء والثناء ... اراد النحيف الحقير ... حيدر ابن الشيخ عبد الله بن الشيخ كمال عفا عنهم العافي الخ

Bemerkungen (oder wie der Verfasser sagt: شبهات Vermuthungen) über den Sinn einiger Stellen desselben Werkes (الهداية), von Ḥeider ben 'abdallāh ben kemāl, genannt *Śeiḫzāde*, wol um 1000/1591 am Leben. Dieselben beziehen sich theils auf den Text desselben, theils auf die Erklärung des الشيخ الاكمل (d. i. البابرتي) dazu, und zwar auf den Abschnitt, der von den Eiden handelt. Sie beginnen f. 356ᵇ: قال صاحب الهداية الايمان على ثلاثة اضرب يقول النحيف فيه كلام وهو ان المناسب ان يقول اليمين على ثلاثة اضرب الخ

Der Text mit قال, die Bemerkungen mit يقول (الحقير oder النحيف oder الضعيف) eingeführt.

Schluss f. 359ᵇ: كما ذكره الشيخ في بيان وجه ذكر اليمين عقيب العتاق فلينظر في موضعه والله اعلم بالصواب،

Worauf noch in ganz gleicher Weise Bemerkungen zu einigen Stellen der الوقاية folgen, f. 359ᵇ—360ᵇ.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, spitz, vocallos. Stichwörter roth. Der Text in rothen Linien. — Abschrift c. 1100/1688.

4499.

1) We. 1846, 2, f. 66.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Ueberschrift:

ايضا من تحريرانه الشريفة

Anfang: الحمد لله الذي انار منار الهداية بالعناية . . . اما بعد فان العلم اولي ما يدخر ويقتنى الخ

Der Anfang von Bemerkungen zu dem Grundwerk (الهداية) und dessen Commentar (العناية), auf Anregung des damaligen Feldoberrichters in Anatolien aus Unterhaltungen mit Gelehrten in seiner Gesellschaft entstanden. Der (in We. 1846, 1 genannte) Verfasser ist زكرياء بن بيرام المفتي شيخ الاسلام. — Zakarijjā ben beirām (auch bloss Zakarijjā efendī genannt) starb im J. 1001/1593.

Bl. 67 leer. — HKh. VI p. 489, 3.

2) Mq. 86, 3, f. 89—98.

8vo, 19 Z. (21 × 15; 15½ × 7½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark.

Ein Stück der Glossen desselben Verfassers. (Türkischer) Titel f. 89ᵃ:

زكريا افندي حاشيه سي هدايه اوزره

Zuerst f. 89ᵇ in Bezug auf كتاب الدعوى. Anfang: لما كانت الوكالة بالخصومة سببا داعيا الي الدعوي وهو الاشهر من انواع الوكالات ناسب ذكرها عقيبها والفصل بباب عزل الوكيل مما لا يخفى وجهه على المتامل الخ

F. 97ᵃ: باب اليمين لما ذكر ان الخصم اذا انكر وعجز المدعي عن البينة واستحلف يجب عليه ان يحلف وكان لليمين احكام وشرايط الخ

In diesem Kapitel hört dies Stück hier auf mit den Worten f. 98ᵃ: كونه مدعيا لسلامة بينة الخارج عن المعارض فترجح كونه مدعيا واعتبار كون ذي اليد،

Schrift: Türk. Zug, zieml. gross, kräftig, etwas flüchtig, vocallos. Am Rande Bemerkungen. — Abschrift c. 1100/1688.

4) F. 99—102 Türkisch.

3) Mq. 145, 40, f. 357—366.

4to, 25 Z. (22½ × 16; 16 × 8cm). — Zustand: gut, nur f. 357ᵃ fleckig. — Papier: gelb, stark, glatt.

Bruchstück einer Glosse zu demselben Grundwerk mit häufiger Anführung des Commentars العناية. Der Verfasser nicht genannt, ist aber ein anderer als der Vorige (Zakarijjā efendī); behandelt gleichfalls das "ك الدعوي und beginnt: "ك الدعوي، لما كانت الوكالة بالخصومة التي هي اشهر انواع الوكالات سببا داعيا الي الدعوي، ذكر كتاب الدعوي عقيب كتاب الوكالة

Die Glosse bricht f. 366ᵇ in der Mitte so ab: اما انتفاء البينة فلان المفروض ان لا يقوم،

Schrift: Türkische Hand, gross, kräftig, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4500. Lbg. 145.

11 Bl. 8vo, 16—19 Z. (21 × 14¾; 16—19 × 12—13cm). Zustand: im Anfang fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: fehlt. — Titel (roth) f. 1ᵃ:

نبذة عظيمة في بيان المخالفة بين الامام الاعظم والامام الشافعي

Verfasser fehlt; von ganz neuer Hand untergeschrieben in kleiner Schrift: تاليف سيدنا عبد الغني النابلسي وخطه

Erläuterungen zu dem Anfang der الهداية (Text in We. 1406, f. 1ᵇ—3ᵃ, Z. 4). Sie betreffen einige Differenzpunkte zwischen Abū ḥanīfe und Eššāfi'ī. Wenn die obige Bemerkung richtig, ist 'Abd elganī ibn ennābulusī † 1143/1730 der Verfasser.

Die Blätter folgen so: 2. 11. 3. 10.

Anfang f. 2: البدأة بالبسملة تيمّنا بالكتاب العزيز وامتثالا للحديث الشريف الخ — Zuletzt f. 10ᵇ: قوله وبمثله يترك القياس اي بمثل هذا الحديث . . . لانا نثبت اسناده لان ابا حنيفة رح

Schrift: Türkische Hand, vielleicht vom Verf., ziemlich gross, flüchtig, wenig vocalisirt. — Abschrift c. 1140/1727.

4501.

1) Mq. 180ᵇ, f. 120ᵇ. 121ᵃ. Ein Stück Glosse des عوض افندي zu demselben Grundwerk. Sie muss zum Anfang gehören, da hier

über die Eintheilungswörter اصل, كتاب, فصل, باب, مقدمة, مقصد etc. gehandelt wird.

2) Mq. 180ᵇ, f. 478—483. Blätter aus dem Anfang eines Commentars zu der الهداية.

3) Mq. 117, f. 41—48. Stück einer Abhandlung, die sich auf das كتاب البيوع desselben Grundwerkes bezieht.

4) Mf. 132, 3, f. 12ᵃ. Stück Glosse zu dem Anfang des Kapitels باب خيار الشراء desselben Grundwerkes, von نوح, aus dem Geschlecht des جابر بن عبد الله الانصاري, verfasst und dem محمد بن سنان gewidmet. Bloss das Vorwort; es beginnt: الحمد لله الذي نور قلوب العارفين

5) Mq. 115, 13, f. 250—265.

4ᵗᵒ, c. 20—24 Z. (22 × 15½; c. 16—17 × 8—9ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark.

Titel fehlt. Es sind Glossen zu demselben Grundwerk (الهداية). Der Verfasser nicht genannt. Sie behandeln f. 256ᵃ: باب الوكالة في البيع والشراء، فصل في الشراء قال من وكل رجلا بشراء شيء فلا بد من تسمية جنسه وصفته او جنسه ومبلغ ثمنه ليصير الفعل الموكل به معلوما الخ

Viele Commentare u. Glossen sind darin benutzt.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos, nicht undeutlich. — Abschrift c. 1100/1688.

Auf f. 257ᵇ das Gebet دعاء الاستخارة (No. 3649, 1).

4502.

Die folgenden Bruchstücke beziehen sich, wie es scheint, gleichfalls auf das Grundwerk (الهداية).

1) Mq. 115, 17, f. 329—336.

4ᵗᵒ, 23 (22) Z. (22 × 15¾; 15½ × 8ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt.

Bruchstück mit ausführlichem Commentar; der Text mit قوله (roth) eingeführt. Es beginnt ziemlich zu Anfang des كتاب الطهارة. Zuerst vorhanden f. 329ᵃ: واما التيمم فهو خلف عنهما فلا حاجة الي عده . . . وانما قدم كتاب الطهارة على كتاب الصلوة الخ. Das Stück bricht ab f. 336ᵇ: في قوله وايديكم والرجلان معا من آحاد الجمع المضاف في قوله وارجلكم والامر في المرفقين،

Abschrift c. 1000/1591. — Am Rande öfters Glossen.

2) Mf. 40, 2, f. 51—56.

4ᵗᵒ, 21 Z. (23 × 18½; 18 × 12ᶜᵐ). — Zustand: am Rücken wasserfleckig, auch ausgebessert; nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, stark.

Commentar mit قال zu dem Anfang des Werkes (كتاب الطهارة). Die ersten Worte auf f. 51ᵃ: بالقليل وان وقعت فيه نجاسة ما لم يتغير Die erste hier vorkommende Textstelle f. 52ᵃ: قال والماء الجاري اذا وقعت فيه نجاسة، worauf die Erklärung (ohne ein einführendes Wort) folgt: اختلف الناس في تعريف الماء الجاري فمنهم من قال هو ما لا يتكرر استعماله الخ

Zuletzt f. 56ᵇ: وليس الميت بانجس من الكلب والخنزير قيل والاصح انه ليس بنجس العين لانه ينتفع،

Schrift: klein, fein, zierlich, gleichmässig, vocalisirt. — Abschrift c. 900/1494. — Collationirt.

3) Mq. 145, 39, f. 349—356.

4ᵗᵒ, 19 Z. (22 × 15; 14 × 7¾ᶜᵐ). — Zustand: am Rande, besonders zur Seite u. unten, fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark.

Dies Bruchstück eines gemischten Commentars betrifft das كتاب الصوم. Es beginnt: كتاب الصوم قدمه على كتاب الحج لانه منه بمنزلة البسيط من المركب . . . اعلم ان الصوم في اللغة الامساك مطلقا وفي الشرع الامساك عن المفطرات الآتي تفصيلها الخ und hört auf f. 356ᵃ: المسئلة... فانهم يفطرون بلا خلاف وهذا اذا شهد علي هلال رمضان واحد واما اذا شهد،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4) Mq. 115, 31, f. 506—513.

8ᵛᵒ, 30 Z. (21½ × 14; 20 × 12ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, am unteren Rande fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Schrift wie bei 29).

Dies Bruchstück eines gemischten Commentars behandelt das كتاب الوكالة. Die erste Textstelle: لان مبنى التوكيل على التوسعة لانه استعانة وفي اعتبار هذا الشرط يعني اشتراط بيان الوصف او اشتراط عدم الجهالة اليسيرة بعض الحرج وهو مدفوع شرعا بالنص الخ — Die letzte f. 513ᵇ: على ما ذكرناه لابي حنيفة رحه يعني به ما ذكره فيما مر انفا من جانب ابي حنيفة رحه وهو قوله لانه موضع تهمة الخ

5) Mq. 146, 16, f. 384—395.

4to, 13 Z. (22 × 15½; 13 × 8^cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück einer Glosse, welche hier im كتاب البيع beginnt. Die einzelnen Abschnitte stehen meistens auf einem besonderen Blatte oder einer Seite für sich mit mehr oder minder freiem Raum zu Anführung von Stellen aus anderen Werken. Die Blätter folgen so: 395. 384—394. Zuerst f. 395^a: باب بيع الفاسد، وبطل بيع ما ليس بمال كالدم والميتة . . . كالخمر والخنزير بالثمن، اعلم ان المال عين يجري فيه التنافس 394^b باب الوكالة بالخصومة والقبض

Schrift: Türkische Hand, gross, kräftig, vocallos. Ueberschriften roth, Grundtext roth überstrichen. Am Rande oft Glossen und Zusätze aus anderen Werken. — Abschrift c. 1100/1688.

4503.

Von anderen Commentaren seien erwähnt:

1) برهان الشريعة محمود von الكفاية في شرح الهداية ابن عبيد الله بن محمود المحبوبي um 680/1281.
2) تاج الشريعة von نهاية الكفاية في دراية الهداية عمر بن عبيد الله بن محمود المحبوبي الحنفي um 680/1281.
3) علي بن محمد بن الحسن الخلاطي † 708/1308.
4) الحسين بن علي von النهاية في فوائد الهداية السغناقي حسام الدين † 710/1310 und Auszug الخلاصة von محمود بن احمد القونوي † 797/1395.
5) حافظ الدين النسفي † c. 710/1310.
6) اسحق بن علي الحنفي نجم الدين ابو طاهر † c. 710/1310.
7) احمد بن ابراهيم السروجي von الغاية † 717/1317.
8) محمد بن عثمان ابن الحريري الحنفي † 728/1328.
9) احمد بن الحسن ابن الزركشي † 738/1337.
10) ابراهيم بن علي الدمشقي ابن عبد الحق † 744/1343.
11) احمد بن الحسن بن يوسف الجاربردي † 746/1345.
12) محمد بن von معراج الدراية الي شرح الهداية محمد بن احمد الكاكي قوام الدين † 749/1348.
13) علي بن عثمان التركماني المارديني † 750/1349.
14) ابراهيم بن علي بن احمد الطرسوسي † 758/1357.
15) عمر بن اسحق بن احمد الغزنوي von التوشيح † 773/1371.
16) محمود بن احمد القونوي von تكملة الفوائد † 797/1395.
17) مصطفى بن von ارشاد الدراية في شرح الهداية زكرياء بن آي دوغمش القراماني † 809/1406.
18) محمد ابن الشحنة محب الدين von نهاية النهاية † 815/1412.
19) ابو بكر بن محمد الحصني † 829/1426.
20) محمود بن احمد العيني بدر الدين † 855/1451.
21) محمد السيواسي von فتح القدير للعاجز الفقير ابن الهمام كمال الدين † 861/1457, vollendet von احمد بن محمود قاضيزاده † 988/1580, glossirt von علي بن سلطان محمد القاري † 1014/1606.
22) علي بن محمد مصنفك † 875/1470.
23) احمد بن مصطفى طاشكبري زاده † 968/1560.
24) سنان الدين يوسف بن حسام الدين † 986/1578.
25) محمد بن منصور بن ابراهيم . المحتبى † 1030/1621.
26) عبد الحميد بن احمد بن يحيى ابن المعافا † c. 1050/1640.
27) محمد بن احمد بن الامام بن داود † 1062/1652.
28) ابو الحسن بن عبد الهادي الاثري † 1136/1724.

Glossen und Bemerkungen von:

29) السيد الشريف الجرجاني † 816/1413.
30) عمر بن علي الكتاني قارئ الهداية † 829/1426.
31) قره يعقوب بن ادريس الكندي الرومي † c. 833/1429.
32) سنان يوسف بن خضربيك † 891/1486.
33) احمد بن يحيى بن محمد التفتازاني † c. 900/1495.
34) محمد بن مصطفى القوجوي شيخزاده † 951/1544.
35) مصطفى بن شعبان السروري مصلح الدين † 969/1561.
36) محمد بن پير علي البركوي † 981/1573.
37) محمد بن محمد العمادي ابو السعود † 982/1574.
38) عبد الرحمن بن علي الاماسي † 983/1575.
39) صارو كرز زاده محمد † 989/1581.
40) علي منغ بن بالي بن محمد لبثي زاده † 992/1584.
41) محمد القراماني بابا زاده † 994/1586.
42) يحيى بن علي بن نصوح نوعي † 1007/1598.
43) محمد بن ابي بكر بن داود العلواني † 1016/1607.
44) عبد الله بن طورسون فيض الله † 1019/1610.
45) احمد بن حسام الدين السيبوزي ملاجق † 1033/1624.
46) محمد بن كمال الدين بن محمد ابن حمزة † 1085/1674.

Auszüge werden erwähnt:

47) سلالة الهداية von ابراهيم بن احمد الموصلي † nach 700/1300.

48) العناية بشان الهداية von احمد بن يوسف التبتاني † 798/1391.

49) الرعاية في تجريد مسائل الهداية von محمد بن عثمان ابن اقرب ابو المليح † 744/1343.

50) عدة اصحاب البداية والنهاية في تجريد مسائل الهداية von محمد بن احمد بن مصطفى طاشكبري زاده كمال الدين † 1030/1621.

Die Traditionen ausgezogen:

51) الكفاية في معرفة احاديث الهداية von على بن عثمان ابن التركماني † 750/1349.

52) العناية بمعرفة احاديث الهداية von عبد القادر ابن محمد القرشي c. 750/1349.

53) الدراية في منتخب احاديث الهداية von ابن حجر العسقلاني † 852/1448.

4504. We. 1444.

52 Bl. 4to, 27 Z. (22 × 15½; 16 × 10cm). — Zustand: ziemlich gut, aber im Anfang nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب مختصر المقنع لشرف الدين موسي الحجاوي على مذهب الامام احمد

(Verfasser s. gleich im Anfang).

Anfang f. 1b: قال الشرف موسى ابو النجا بن احمد بن موسى بن سالم بن عيسي بن سالم الحجاوي المقدسي الصالحي الحنبلي؛ الحمد لله حمدا لا ينفد افضل ما ينبغي أن يحمد . . . اما بعد فهذا مختصر في الفقه من مقنع الامام الموفق ابي محمد علي قول واحد وهو الراجح في مذهب احمد وربما حذفت منه مسائل نادرة الوقوع الخ

Auszug aus dem Rechtsbuche, betitelt المقنع, des موفق الدين ابو محمد عبد الله بن احمد بن محمد ابن قدامة المقدسي الدمشقي الحنبلي nach ḥanbalitischen Rechtsanschauungen. Ibn qodāma † 620/1223 (No. 2518). Der Verf. des Auszuges: Mūsā ben aḥmed ben mūsā *elḥiģāwī* eççāliḥī elḥanbalī śeref eddīn abū 'nneġā † 968/1560 (960. 978). Das Werk zerfällt in Bücher und diese in ziemlich viele ungezählte Kapitel. Es beginnt f. 1b mit: كتاب الطهارة؛ وهي ارتفاع الحدث وما في معناه وزوال الخبث

f. 1b	باب الآنية	26a	كتاب الوصايا
2a	باب الاستنجاء	26b	كتاب الفرايض
2a	باب السواك وسنن الوضوء	29b	كتاب العتق
	etc.	29b	باب الكتابة
		29b	باب احكام امهات الاولاد
3b	كتاب الصلاة		
3b	باب الاذان والاقامة	29b	كتاب النكاح
4a	باب شروط الصلاة	33a	كتاب الطلاق
5a	باب صفة الصلاة	35b	كتاب الايلاء
	etc.	36a	كتاب الظهار
9b	كتاب الجنايز	36b	كتاب اللعان
10b	كتاب الزكاة	37a	كتاب العدد
12a	كتاب الصيام	38a	كتاب الرضاع
13a	كتاب المناسك	38a	كتاب النفقات
15b	كتاب الجهاد	39b	كتاب الجنايات
16a	كتاب البيع	40b	كتاب الديات
17a	باب الشروط في البيع	42a	كتاب الحدود
17a	الربا والصرف 18a الخيار	43b	كتاب الاطعمة
18b	بيع الاصول والثمار	44b	كتاب الايمان
19a	السلم 19b القرض	45a	باب جامع الايمان
19b	الرهن 20a الضمان	45b	باب النذر
20a	الحوالة 20b الصلح	45b	كتاب القضا
20b	الحجر 21a الوكالة	46a	باب ادب القاضى
21b	الشركة 22a المساقاة	46a	باب طريق الحكم وصفته
22a	الاجارة 23a السبق		
23a	باب العارية	46b	باب كتاب القاضى الي القاضى
23a	كتاب الغصب		
24a	باب الشفعة	47a	باب الدعاوي والبينات
24a	باب الوديعة		
24b	باب احياء الموات	47a	كتاب الشهادات
24b	باب الجعالة	47b	باب موانع الشهادة وعدد الشهود
25a	باب اللقطة		
25a	باب اللقيط	48a	باب اليمين في الدعاوي
25a	كتاب الوقف		
25b	باب الهبة والعطية	48a	كتاب الاقرار

Schluss f. 48b: علي درهم او دينار لزمه احدهما وان قال له علي تمر في جراب او سكين في قراب او فص في خاتم ونحوه فهو مقر بالاول والله اعلم

Schrift: ziemlich gross, etwas rundlich, deutlich, vocallos, gleichmässig. Ueberschriften u. Stichwörter roth. Am Rande bisweilen Bemerkungen und Glossen. — Abschrift von طه بن يوسف بن طه بن حمدان الجيتي im J. 1116 Dû'lq. (1705) in Damask. — HKh. VI 12815.

Auf f. 29a einige Wiederholungen aus f. 28b. F. 49a.b Excurs von Heirat und den Bedingungen dazu. F. 52b enthält kurze Gebete am Ende und am Anfang des Jahres, ferner ein دعاء ليلة النصف من شعبان und ein دعاء عاشورا.

Ein anderer Commentar von عبد الرحمن بن محمد ابن الحنبلي † 683/1284. Ein Auszug u. d. T. التنقيح المشبع في تحرير احكام المقنع von علاء الدين المرداوي.

4505. Lbg. 264.

106 Bl. 8vo, 21 Z. (20½ × 15; 13½ × 9—9½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1a von anderer Hand:

ك" تلقيح العقول في الفروق بين اهل النقول

Verfasser: شهاب الدين احمد بن ابراهيم بن عبيد الله المحبوبي الحنفي

Er heisst vielmehr:

احمد بن عبيد الله بن ابراهيم بن احمد المحبوبي الحنفي شمس الدين صدر الشريعة الاول

Anfang f. 1b: الحمد لله سابغ النعم بالغ الحكم القادر القوي . . . اما بعد فانى لما رايت في العقول قصورا وفي الهمم فتورا الخ

Ein juristisches Compendium nach ḥanefitischen Grundsätzen, nach den Rechtsbüchern geordnet, von Aḥmed ben 'obeidallāh ben ibrâhîm elmaḥbûbî elḥanefî *çadr eššarî'a* elawwal (= I), um 630/1233 am Leben: s. bei We. 1496. Es wird ein Rechtsfall kurz hingestellt und die verschiedene Auffassung gezeigt; daran schliesst sich jedes Mal — mit dem Ausdruck والفرق — die Erklärung dieser Verschiedenheit.

Anfang f. 1b: كتاب الصلاة، حوض صغير ثلث في ثلث او ربع في ربع او خمس في خمس يدخل الماء من جانب ويخرج من جانب يجوز التوضؤ فيه وفي الاكثر لا يجوز . . . والفرق قصبة الذكر لا يلحقه حكم التطهير بخلاف الانف حيث يلحقه حكم التطهير في الغسل عندنا، الخ

F. 6b الزكاة "ك, 8a الصوم, 9a الحج, 9b النكاح u. s. w. Zuletzt f. 98a الوصايا, 103b الاكراه, 104b الدعوات والحكايات. — Schluss f. 106b: فاردت ان اسلمها اليكم فتقسموها على الفقراء قبل الصبح مخافة ان تدخل محبتها في قلبي والله اعلم،

Schrift: zieml. klein, kräftig, gedrängt, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1100/1688. HKh. II 9039 (تلقيح العقول في فروق المنقول) und II 3563 (الفروق في فروع الحنفية).

4506. Mq. 92.

1) f. 1—197a.

198 Bl. 8vo, 17 Z. (18½ × 13½; 13 × 8 [12½ × 9½cm]). Zustand: ziemlich gut; der obere Rand im Anfang wasserfleckig. — Papier: gelblich, auch bräunlich, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a und 2a:

كتاب شرح ذات العقدين في فقه الامام الاعظم

لابي نصر الفراهي

Der Verfasser heisst ausführlicher:

مسعود بن ابي بكر بن الحسين الفراهي [والفزاء] الحنفي ابو نصر

Anfang f. 2b (V. 1. 2. 4. 8):

بسم ربّ يَرُبُّنا رَبّا ولهُ حمد كل من رَبّي
لست أعدوه كلما احمد وتحياته علي احمد
نستختني في العيون قِسْمان كاشق الجاد جسمان
تورث الحاسدين حِقْدَيْن المسمّاة ذات عقدين

Ein Gedicht über die Rechtsauffassungen des Abû ḥanîfe (und seiner Anhänger Abû jûsuf, Eššeibânî und Zofar), mit einiger Berücksichtigung des Eššâfi'î und Mâlik, von Mas'ûd ben abû bekr ben elḥosein *elferâhî* elḥanefî abû naçr, um 640/1242. In Vers 8 ist der Titel wie oben, in Vers 10 der Verfasser kurz wie oben genannt.

Das Gedicht enthält nach f. 197ᵃ 1347 Verse, in Ḫafîf mit reimenden Halbversen. Es zerfällt in 2 Theile, „Regengüsse" genannt, deren 1. عقد الطلّ f. 2ᵇ, der 2. عقد الوبل f. 87 beginnt. Es ist mit Commentar versehen zu den einzelnen oder zu einigen zusammengefassten Versen. Nach den einleitenden 11 Versen folgt:

عـقـد الـطـلّ

سُنّ غسل اليدين ان هَبّا سمّ واستَكْ وثَلّث الصَّبّا

سُنّ للمستيقظ غسل يديه قبل ادخالهما الاناء وسن تسمية الله تعالي في ابتداء الوضوء والسواك وتكرار الغسل الي الثلاث،

Dieses erste عقد enthält (in vielen Büchern) die Lehransicht des ابو حنيفة. Den Beschluss desselben macht das كتاب الفرايض. Es folgt f. 87ᵇ عقد الوَبْل. Dasselbe zerfällt in 9 (ungezählte) باب (jedes wieder in viele كتاب getheilt).

f. 87ᵇ باب النعمان [ابن ثابت بن زوطا الكوفي الامام الاعظم ابي حنيفة]

معه كبّروا وما حمّد وكفى الانف للصحيح سجد

تحريمة القوم مع تحريمة الامام افضل والامام لا يقول ربّنا لك الحمد الخ

118ᵇ باب يعقوب [بن ابراهيم بن حبيب القاضي الكوفي ابي يوسف صاحب الامام ابي حنيفة 182/798 †]

هان نفخ بدا ومذي سهوٌ ومنيّ ونى وسؤر الهرّ

129ᵇ باب محمد [بن الحسن الشيباني 189/805 †]

139ᵇ باب الاوّليْن [وهما ابو حنيفة وابو يوسف]

143ᵃ باب الآخريْن [وهما ابو يوسف ومحمد]

155ᵃ باب الثلاثة [وهم ابو حنيفة وابو يوسف ومحمد]

164ᵇ باب زفر [بن الهذيل العنبري صاحب ابي حنيفة 158/775 †]

177ᵃ باب الشافعي 192ᵃ باب مالك

Schluss f. 197ᵃ:

شبه العمد ردّ كالردّ دية ما المجاز للهدّ

نفي شبه العمد لا يرث الزوجان من الدية ورثة المريض اجازوا تصرّفه لا يملكون ابطاله بعد موته ومسألتا فرايضه ذكرناهما بعد مسايل الشهادات والحمد لله اولا وآخرا الحمد لله على التمام وللرسول افضل السلام،

Es folgen noch f. 197ᵃ, obgleich zu dem grossen Gedicht nicht gehörig, 2 kleine Versstücke des Verfassers; in deren erstem giebt er als Jahr der Abfassung an: 640/1242 und die Zahl der Verse (كل ابيات فقهها خذ مز). In dem zweiten ertheilt er seinem Gedichte Lob.

Schrift: ziemlich gross, geläufige Gelehrtenhand, deutlich, etwas vocalisirt, der Text roth. F. 1—24. 174 bis 178ᵃ. 184ᵇ—185 sind im Ganzen kleiner u. gedrängter, weniger gefällig. Ueberschriften meistens in grosser Schrift, schwarz. — Abschrift c. 1000/1591. — Collationirt. Am Rande, besonders im Anfang, viele Bemerkungen.

HKh. III 5761 (bloss der Titel).

4507. Spr. 639.

299 Bl. Folio, 41 Z. (32½ × 25; 23½ × 18½cm). — Zustand: im Anfang unsauber; der untere Rand fleckig, zum Theil beschädigt und ausgebessert; nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: schöner Halbfrzbd. — Titel und Verfasser f. 2ᵃ (zum grössten Theil ausgewischt, so dass das Meiste unleserlich):

الجزء الاوّل من شرح مختصر العلامة ابن الحاجب للشيخ الامام محمد بن عبد السلام بن يوسف،

Seinem Namen ist f. 2ᵇ noch hinzugefügt:

ابو عبد الله الحَواري [الجَوادي ?]

Anfang f. 2ᵇ: . . . قال الشيخ الفقيه القاضي الحَوارى، قوله المياه اقسام، اعلم انه يصحّ تقسيم الماهية باعتبار انواعها تارة وباعتبار اوصافها اخري يقال في الاول الماء اما ان يكون ملحا او عذبا او شريبا ويقال في الثاني امّا ان يكون حارًا او باردا او يقال اما ان يكون باقيا على اصل خلقته الخ

Erster Theil eines Compendiums (مختصر) des mālikitischen Rechts des Ibn elḤāǵib elmālikī † 646/1248 (No. 4374), nebst ausführlichem Commentar mit قوله von Moḥammed ben 'abd essalām ben jūsuf *elḥawwārī* (oder elǵawwādī?) elmālikī abū 'abdallāh. Er wird um 700/1300 (oder 750/1349) gelebt haben. Die Erklärung des Textes wird meistens durch يعني eingeleitet. Ein Vorwort ist nicht vorhanden. — Das Grundwerk ist von dem Compendium مختصر المنتهى (No. 4374) desselben Verfassers verschieden.

Das Werk beginnt, ohne eine Ueberschrift, mit dem كتاب الطهارة; es folgt f. 17^b كتاب الصلوة, 46^a كتاب الزكوة und geht bis f. 292^b كتاب الرضاع und 294^b كتاب النفقات. Der Commentar hört auf mit den Worten: الّا اذا لم يبلغ من العلف فلا باس ان يجلب اكثر لبنها وما بقي عليه تمم بالعلف، والحمد لله كثيرا، — In der Unterschrift ist der Anfang weggekratzt: es stand ohne Zweifel: [تمّ الجزء الاوّل من] الشرح المبارك بحمد الله وحسن عونه Die darauf folgende letzte Zeile ist durch Wasserflecke und sonst beschädigt; sie enthält das Jahr der Abschrift und es scheint, dass dieselbe beendet worden im Jahre 778 Ǵomādā II (1376).

Schrift: sehr klein, magrebitisch (nur dass die Punkte bei ق und ف wie im Neshi stehen), sehr regelmässig, vocallos. Das وقوله und einige Ueberschriften meistens roth und mit grosser Schrift. Nach f. 2 fehlt etwas. F. 120^a aus f. 119^b, Zeile 7—41, wiederholt.

HKh. V 11601. VI 13126.

4508. We. 1442.

97 (98) Bl. 4to, 23 Z. (27 × 18; 19½ × 13^{cm}). — Zustand: ziemlich lose im Deckel; wurmstichig, bes. stark am unteren Rande; ziemlich unsauber. Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titel u. Verf. f. 1^a (von etwas späterer Hand):

كتاب تلخيص الجامع الكبير في الفقه
علي مذهب الامام الاعظم ابي حنيفة،
لمحمد بن عبّاد بن ملك زاد

von späterer Hand ist untergeschrieben:

عرف بالشيخ الخلاطي

Er heisst: محمد بن عبّاد بن مُلْك داد بن حسن بن داود الخلاطي الحنفي صدر الدين ابو عبد الله

(So in Lbg. 9, f. 138^a; in Spr. 301, f. 210 u. 241 steht مالك داد بن حسن داد. HKh. VII p. 681 Z. 4 ist مَلِك داد verbessert für مُلك دار. S. auch Ibn Ḳuṭlūbuga, ed. Flügel S. 46 u. besonders 135.) Das im Titel und Anfang stehende ابن ملك زاد ist unrichtig.

Anfang f. 1^b: احمد الله على الفقه في الدين الذي حبله المتين بين العباد وفضله المبين على كل حاضر وباد ... اقول وانا العبد ... محمد بن عباد بن ملك زاد، ...

هذا كتاب بالغ غاية الطلب والمراد ونهاية البغية والارتياد جامع لخلاصة ابحاث الاقدمين الي الراي والاجتهاد ... كاشف لاسرار الجامع الكبير عن اختصار واقتصار

Eine Bearbeitung und Abkürzung des ḥanefitischen Rechtsbuches الجامع الكبير des Moḥammed ben elḥasan *eššeibānī* † 187/803, von Moḥammed ben ʼabbād ben mulk dād ben ḥasan ben dāwūd *elḫilāṭī* elḥanefī ṣadr eddīn abū ʼabdallāh † 652/1254. Dieselbe beginnt mit dem كتاب الصلاة.

Uebersicht:

f.		f.	
f. 2^a	كتاب الصلوة	50^b	كتاب الطلاق
2^a	باب ما يفسدها	52^b	كتاب المناسك
2^b	باب المستحاضة	53^a	كتاب القضاء
2^b	باب السجدة	54^a	كتاب الضمان
3^a	باب الظهر	54^b	كتاب الوديعة
	etc.	55^a	كتاب البيوع، باب العيوب
4^b	كتاب الزكوة	67^b	كتاب الرهن
4^b	باب زكوة الطعام وغيره	69^b	كتاب الشركة
5^a	باب زكوة المال	71^b	كتاب الوصايا
5^b	باب الضمّ والتعجيل	78^a	كتاب المكاتب
	etc.	79^b	كتاب الشفعة
6^b	كتاب الايمان	82^b	كتاب الوكالة
6^b	باب يمين الطلاق	86^b	كتاب الحوالة والكفالة
7^a	باب الحنث بالبعض او الجملة	88^a	كتاب الصلح
7^b	باب ما يقع بالوقت وما لا يقع	89^a	كتاب الاجارات
	etc.	90^a	كتاب المضاربة
24^b	كتاب النكاح	91^a	كتاب الجنايات
30^b	كتاب الدعوي		Die letzten Abschnitte:
36^b	كتاب الاقرار	95^b	باب القتل يوجد في دار وغيرها
43^b	كتاب الشهادات	96^a	باب من السرقة
49^a	كتاب الرجوع عن الشهادات	96^b	باب استيلاء الكفار

Schluss f. 97^b: وان غاب الراهن ففدي المرتهن راجعا عنده خلافا لهما تفريعا على شريك الشراء يغيب قبل النقد وفداء الجناية بحذوه اباء وغيبه والله تعالي اعلم بالصواب وعند انتهاء التحقيق الي آخر الباب تمّ الكتاب وافيا بالشرط المخترع ... والغوص في حلّ اشكاله بالغا كنه الحق والصواب انه كريم جواد عزيز وهاب،

Schrift: ziemlich gut, flüchtige Gelehrtenhand, nicht leicht zu lesen, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften roth. Oft Siglen angewandt, die aber nicht erklärt sind. — Abschrift c. 1000/1591.

Eine ziemlich vollständige Inhaltsübersicht findet sich auf dem hinteren Deckel inwendig, dann auf dem vorderen inwendig. — Bl. 1 ist von späterer Hand ergänzt. — Bei der Arab. Foliirung ist Bl. 57 zweimal gezählt. — Collationirt.

HKh. II 3536. 3936 p. 568.

4509. Mq. 68.

374 Seiten 8vo, c. 22—25 Z. (18 × 13½; 13 × 10½cm). Zustand: nicht recht fest im Einband; stark wurmstichig, besonders am unteren Rande, der dadurch beschädigt u. zum Theil dann ausgebessert ist. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel S. 1:

ملخص شرح الامام علاء الدين الفارسي على الجامع الكبير للاخلاطي (l. للخلاطي)' لخصه الشيخ العالم العلامة سراج الدين الهندي بخط يده

Anfang S. 2: الحمد لله كما ينبغي لجلاله والصلوة والسلام على سيد الانبياء محمد وآله اما بعد فهذا مختصر في حل مشكلات الجامع للخلاطي لخصه من شرح الامام علاء الدين الفارسي'

Abkürzung des Commentars zu demselben Werk des Elḫilāṭī, welchen 'Alī ben balabān ben 'abdallāh *elfārisī* elmiçrī elḫanefī 'alā eddīn abū 'lḫasan, geb. 675/1276, † 731/1330 (739) gemacht hatte, von Sirāǵ eddīn 'omar ben isḫāq elhindi *eššiblī* elḫanefī † 773/1371 (No. 3322).

Nach dem obigen Vorwort beginnt das Werk unmittelbar so: كتاب الصلوة باب مما يفسدها انما قدم الصلوة لكونها تالية الايمان وعماد الدين لم يجعل منها شريعة واشار بقوله مما يفسدها بكلمة من الدالة . . . الي انه ذكر بعض المفسدات الخ

Es geht nur bis in das كتاب النكاح, behandelt also nur ⅓ des Grundbuchs. Ob derselbe überhaupt nicht weiter geführt worden sei, ist nicht ersichtlich. Aus der Unterschrift auf S. 374 erhellt, dass dies ein Autograph des Verfassers ist, also etwa um 760/1359.

Schrift: klein, gedrängt, etwas flüchtige Gelehrtenhand, ohne Vocale, auch oft ohne diakritische Zeichen.

4510. Mf. 84.

395 Bl. 4to, 27 Z. (28 × 17⅔; 19—20 × 12—13cm). Zustand: etwas unsauber; der Rand, besonders oben, und zum Theil auch der Text, wasserfleckig; etwas wurmstichig. F. 56—80 oben am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, grob, etwas glatt. — Einband: brauner Lederband, wurmstichig. — Titel und Verfasser fehlt eigentlich, aber auf der Vorderseite des sogenannten Schmutzblattes steht: شرح الجامع الكبير للكردري. Auf f. 1a von ebenfalls fremder Hand: شرح تلخيص الجامع للكردري und weiter unten:

شرح الجامع الكبير للفاضل الشهير بكمال الفضل

Der richtige Titel ist:

شرح مسائل تلخيص الجامع الكبير للخلاطي

Verfasser:

محمد بن محمد بن شهاب بن يوسف بن عمر بن احمد الخوارزمي الكردري البرايقيني الحنفي حافظ الدين ابن البزازي

Anfang f. 1b: لله الامر من قبل ومن بعد ويومئذ يفرح المومنون بنصر الله والحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لو لا ان هدانا الله . . . وبعد فيقول الداعي جامع الحروف محمد بن محمد الكردري هذا خطوط جمع فيه كشف مسايل الجامع الكبير المدعو بتلخيص الجامع علي وجه يفهم نكتته القارئ والسامع راعيا شرط الايجاز لا حاويا ما يبلغ الي الالغاز

Erläuterung der in demselben Werk des Elḫilāṭī vorkommenden Rechtsfragen, in möglichster Kürze und Deutlichkeit, von Moḫammed ben moḫammed ben šihāb *elkerderī* elḫanefī ḫāfiẓ eddīn *ibn elbezzāzī* † 827/1424. Er bedauert, dass von ihm, bei Abfassung seines Werkes, nur drei Commentare zu dem Grundwerk (الجامع الكبير) benutzt werden konnten, nämlich die des عبيد الله بن عمر القاضي الدبوسي † 432/1040, des فخر الاسلام علي البزدوي † 482/1089 u. des محمود بن احمد البخاري الحصيري جمال الدين † 636/1238; sie seien fast ebenso kurz wie das Grundwerk. — Sein Werk, von dem hier nur das 1. Drittel (allenfalls die Hälfte) vorliegt, lässt sich oft auf ausführlichere Erörterungen ein mit der Wendung: فان قلت . . . قلت.

Es beginnt f. 1[b]: قدم كتاب الصلوة لانها اول ما يسال في الموقف وبدأ مما يفسدها اشعارا بان الصون عما يفسدها اهم والاهم مقدم الخ

كتاب الايمان 57[a] كتاب الزكوة f. 33[a]
كتاب الدعوي، 343[b] كتاب النكاح 271[b]
باب من دعي النسب الاستيلاد دعوة النسب

Das letzte Kapitel darin:
باب جناية المقضي كونه بعضه 394[a]

Schluss f. 395[b]: لا يجب الزايد علي قيمة العبد ان كان خطا ولا بالقصاص ان كان عبدا في الطرف لان الحرية التامة للظاهر الحال تكفي للدفع ولا تكفي للالزام والله اعلم، انتهي بعون الله القادر الغفار شرح تلخيص الجامع الي كتاب الاقرار والعبد يقول فيما نقله . . . والصحف والعفو عن الفقهاء الكرام الابرار مامول ومرجو لكونهما من شيمة الاحرار عن الذي لحقه الحصر والخطأ والعثار وصلى الله علي سيدنا محمد وسلم عدد اقطار البحار . . . وعلي آله وصحبه الكبار واصحاب المذهب الاجياد الاخيار،

Schrift: ziemlich klein, flüchtige Gelehrtenhand, etwas ungleich, vocallos, meistens auch ohne diakritische Punkte. Ueberschrift etwas grösser und langgezogen. Die ersten 16 Bl. etwas kräftiger. — Abschrift c. $^{900}/_{1494}$.

Collationirt, am Rande stehen überall viele Bemerkungen und Berichtigungen, auch zwischen den Zeilen, an vielen Stellen sind Wörter ausgestrichen. Im Anfang verbunden; die Blätter folgen so: 1—16. 22. 18—21. 17. 23. 31. 25. 26. 28. 27. 29. 30. 24. 32 ff.

HKh. II 3536. 3936 (aber dieser Comm. nicht erwähnt).

4511. We. 1415.

98 Bl. 8vo, 15 Z. (18³/₄ × 14; 12¹/₂ × 9¹/₂[cm]). — Zustand: ziemlich unsauber, besonders am unteren Rande und am Rücken grosse Flecken. Nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dick. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1[a]:

كتاب الدرة البنيهة والحجة المستقيمة علي مذهب الامام . . . ابي عبد الله احمد بن محمد بن حنبل الشيباني،

لجمال الدين ابي محمد يحيى بن يوسف بن يحيى بن منصور الانصاري الصرصري

So auch in der Vorrede f. 1[b] und f. 31[a], 13 (auch f. 1[b] unten, aber ziemlich verwischt).

Anfang: قال الشيخ الامام العالم . . . جمال الدين . . . الصرصري . . .، الحمد لله فاتح لطايف الحكم علي الافئدة ومطلق الالسنة بفوايدها . . . اما بعد فاني نظمت هذه القصيدة بنية صالحة وطوية ناصحة لاعقل امهات مسايل الفقه علي ناشدها واقرب على حافظها الخ

Compendium der Jurisprudenz nach den ḥanbalitischen Grundsätzen in Versen (Ṭawīl), von Jaḥjā ben jûsuf ben jaḥjā ben mançûr elançârī elbagdâdī *eççarçarī* elḥanbalī ǵemāl eddīn abū moḥammed † $^{656}/_{1258}$. Er stützt sich hauptsächlich auf das ḥanbalitische Rechtscompendium مختصر في فروع الحنابلة (HKh. V 11609) des ابو القسم عمر بن الحسين بن عبد الله الخرقي البغدادي † $^{334}/_{945}$. Er wollte Anfangs sich beschränken auf Versifizirung des ersten Viertels desselben, über die gottesdienstlichen Verrichtungen (ربع العبادات) als des wichtigsten Theiles, hat sich dann aber zu dem Ganzen entschlossen. Sein Gedicht, im J. $^{684}/_{1286}$ in Çarçara beendigt, enthält nach dem fünftletzten Verse 2774 (in der That aber 2750) Verse, zerfällt in die üblichen Bücher und Kapitel und beginnt mit der Ueberschrift: خطبة القصيدة, f. 2[b] so:

بحمدك يا رب البرية ابتدي   بحمدك فرض لازم للموحد
تعاليت عن شرك العدي وتقدست   صفاتك عما يفتري كل ملحد

Die ersten Abschnitte: f. 2[b] كتاب الطهارة, 7[b] ك" الحيض, 8[b] الصلوة, 27[b] الجنائز, 29[b] الزكوة, 12[a] الصيام, 14[a] الحج, 31[b] البيوع etc. Zuletzt: 90[b] ك" الدعاوي والبينات, 92[b] العتق, 94[b] المدبر, 95[a] المكاتب, 97[a] باب الولاء, 97[b] باب عتق امهات الاولاد.

Schluss f. 98[b]:

بصرصر في ايام اشرف مالك امور الوري المستنصرين محمد
ابي جعفر لا زال للدين ناصرا بارائه الحسني وحد المهند
وناظمها يحيى بن يوسف افقر الانام الي غفران رب ممجد

Schrift: ziemlich klein, deutlich, gleichmässig, etwas vocalisirt. Ueberschriften roth. 28[a] steht überkopf. Im Anfang folgen die Blätter so: 1—9. 20—30. 10—19. 31 ff. — Abschrift im J. 823 Ramaḍān (1420).

Nicht bei HKh.

4512. Pet. 166.

141 Bl. Folio, 45 Z. (30 × 22; 21 × 14cm). — Zustand: unsauber und fleckig. Das erste und letzte Blatt schadhaft; der Rand der ersten Blätter ausgebessert. Nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einband: schadhafter schwarzer Lederband; der vordere Deckel fast lose. — Titel u. Verf. fehlt, ist aber aus der Ueberschrift f. 1b ersichtlich (und der Unterschrift f. 51b):

الربع الثالث في المناكحات من شرح الحاوي
المسمّى بقونوي

und aus f. 52b: الربع الرابع في الجنايات من شرح الحاوي
المسمّى بقونوي

Der Verfasser des hier zu Grunde liegenden šâfi'îtischen Rechtsbuches الحاوي (d. h. الحاوي الصغير) ist:

عبد الغفّار بن عبد الكريم القزويني
الشافعي نجم الدين

der des Commentars (mit قوله):

علي بن اسماعيل بن يوسف علاء الدين
ابو الحسن القونوي الشافعي

'Abd elgaffâr ben 'abd elkerîm *elqazwînî* eššâfi'î neǵm eddîn starb im J. 665/1267 u. 'Alî ben ismâ'îl *elqônawî* eššâfi'î, der Commentator seines Werkes, im J. 729/1329 (No. 3027).

Von dem Werke ist hier die 2. Hälfte vorhanden, das 3. u. 4. Viertel des Ganzen, wovon das dritte die auf Ehe bezüglichen Abschnitte, das vierte die Vergehen und Strafen behandelt.

Das 3. Viertel beginnt f. 1b: قوله باب خصّ النبي صلّعم الي آخره، الكتاب والسنة واجماع الملكه متطابقة على جواز النكاح الخ

Das 4. Viertel f. 52b: قوله معقب تلف معصوم الي آخره، هذا باب الجنايات وهي تعم القتل والقطع والجرح الخ

Schluss f. 141b: وان كان احدهما موسرا فقط ثبت الاستيلاد في نصب المعسر نكسا ? والنزاع في نصب الموسر، وهذا آخر كتاب الخ

Am Rande oft Textberichtigungen und Bemerkungen.

Schrift: klein, flüchtige Gelehrtenhand, gleichmässig, schwierig wegen der sehr häufig fehlenden diakritischen Punkte, vocallos. Die Seiten roth eingerahmt; قوله roth. Nach f. 1 u. 6 fehlt etwas. F. 53 gehört hinter 47. — Abschrift von فضل الله بن عبد الله بن هبة الله بن ابي المعالى vom Ende des Jahres 771/1370. — Collationirt nach einer zuverlässigen Handschrift im J. 783/1381.

HKh. III 4379.

4513. Pm. 154.

56 Bl. 8vo, 21 Z. (20½ × 15; 15 × 11cm). — Zustand: wasserfleckig am oberen u. besonders am unteren Rande. Bl. 1 unten (auch im Text) schadhaft und ausgebessert, ebenso f. 29. 30. 40. 41. 50. 51. 55. 56 oben. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب ارشاد الغاوي في مسالك الحاوي
لشرف الدين اسماعيل بن ابي بكر [ابن] المقري
الشاوري الشغدري .

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي لا تحصى مواهبه ولا تنفد عجايبه . . . وبعد فهذا مختصر حوي المذهب نطقا وضمنا خميص من اللفظ بطين من المعنى اختصرت فيه الحاوي الخ

Auszug aus demselben Grundwerk (الحاوي) von Ismâ'îl ben abû bekr ben 'abdallâh *eljemenî* eššâfi'î šeref eddîn abû mohammed *ibn elmoqrî*, geb. 754/1353 (755), † 837/1433. (Ausser seinen Gentilnamen الشاوري الشغوري [الشغدري، الشعدري] kommt in Pm. 194, f. 32b auch التَّغْدي vor). Der Verfasser beabsichtigt nicht bloss kürzere Fassung des Ausdruckes, sondern auch grössere Deutlichkeit und Berichtigungen und Ergänzung ausgelassener Punkte.

Das Werk ist in eine grosse Menge von Kapiteln, dann auch oft noch in Abschnitte (فصل) eingetheilt, jedoch ohne besondere Ueberschriften, obgleich deren Inhalt meistens sofort im Anfange ersichtlich ist. Es beginnt f. 1b: باب حدث خبث رفعه بماء طاهر لا قليل مستعمل فيه الخ

F. 2a باب فرض الوضوء غسل الوجه وشعره الخ

Das فصل في الخيار beginnt f. 18b so: فصل يثبت خيار بمعاوضة محضة كبيعة منه الخ

Das باب في السلم f. 20a so: باب شرط سلم تسليم راس مال او عين هو منفعتها في مجلس خيار الخ

Schluss f. 56b: باب من اتت بمتخطط باحبال سيد عتقت وولدها بعده بموته . . . وعتقت بموت شركاء

موسرين ادعي كل ايلاد قبل ووقف الولاء وهي بولد قن لا في نقل ملك والله الموفق للصواب، تم الكتاب

Schrift: ziemlich klein, deutlich, vocallos. Die Wörter باب und فصل in Ueberschriften ziemlich oft roth. Der Rand der ersten 9 Blätter eng mit Glossen beschrieben, späterhin auch ebenso auf ziemlich vielen Blättern. — Collationirt. — Abschrift im Jahre 1003 Šawwāl (1595) von ابو بكر بن حاجي قاسم الشهير بابن الكفيكاني

HKh. I 512 (s. t.: الارشاد في فروع الشافعية). III 4379 p. 8.

Dasselbe Werk in Glas. 49.

229 Bl. 16mo, 10 Z. (9¾ × 7; 6 × 4^cm). — Zustand: ziemlich gut; am Rande öfters ausgebessert. — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel ebenso. Verf. ebenso (aber الشعدري).

Schrift: jemenisch, klein, kräftig, gut, etwas vocalisirt, diakritische Punkte fehlen öfters. Ueberschriften schwarz und hervorstechend gross, anfangs zum Theil roth. — Abschrift im Jahre 966 Ǵomādā II (1559) von محمد بن عبد الله بن صلاح بن شمس الدين العامري

4514. We. 1434.

216 Bl. 4to, 31 Z. (26½ × 18; 19½ × 12½^cm). — Zustand: lose Lagen; nicht ohne Flecken; Bl. 1ª abgescheuert. Im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: fehlt. — Titel fehlt, aber auf dem unteren Schnitt und in der Unterschrift steht richtig:

الثاني من شرح الارشاد للجوجري

Verfasser fehlt. Aber am Rande steht öfters, das Werk sei gelesen bei seinem Verfasser محمد الجوجري (s. B. f. 17ª). Ferner steht in der Unterschrift (die freilich von anderer Hand herrührt) f. 210ª: تم الجزو المبارك وهو الثاني من شرح الارشاد للعلامة الجوجري

Er heisst aber vollständig und richtig:

محمد بن عبد المنعم الجوجري الشافعي
شمس الدين ابو عبد الله

Anfang fehlt. Dass hier ein Commentar zu dem كتاب ارشاد الغاوي vorliegt, ist aus dem Werke selbst ersichtlich; häufig sind Stellen wie f. 47ª. 2ª: عبارة الارشاد احسن من عبارة الحاوي; 65ª: استحسن المصنف عبارة الارشاد; 144ª: اعترض المصنف علي عبارة الحاوي; 9ª: امتازت عبارة الارشاد على عبارة اصله; 16ᵇ: عبارة الارشاد احسن من عبارة اصله.

Von diesem Commentar des Moḥammed ben 'abd elmun'im *elǵauǵarī* šems eddīn abū 'abdallāh † 889/1484, welcher 4 Bände enthielt, liegt hier der zweite, den Handel betreffend, vor. Er beginnt, wegen der grossen Lücke im Anfang, nicht unmittelbar mit dem كتاب البيع, sondern zu Ende desselben in einem Abschnitt; der erste vollständige Abschnitt beginnt f. 2ᵇ: فصل في الخيار وهو طلب خير الامرين من امضاء البيع وفسخه وهو قسمان خيار شهوة وله سببان الخ

Dann f. 47ᵇ: باب في السلم ويقال له السلف لتقديم راس المال في المجلس وتقديمه والاصل فيه قوله تعالى يايها الذين آمنوا اذا تداينتم بدين الي اجل مسمّى فاكتبوه، الخ

F. 57ª فصل في القرض; 60ª باب في الرهن; 83ᵇ في التفليس; 102ª باب في الحجر; 109ᵇ في الصلح; 120ª في الحوالة; 123ᵇ في الضمان; 138ª في الشركة; 142ª في الوكالة; 168ᵇ في الاقرار; 178ᵇ في العارية.

Schluss f. 210ª: وهما متفقان على وجوب اجرة المثل للمدّة التي قبل التلف فلا معنى للنزاع في غالب احوالها وهذا هو السبب في اهمال ذكرها ممن اهمله والله اعلم، تمّ الجزو الخ

Die etwas grösseren Excurse des Verfassers, deren sehr viele sind, werden mit تنبيه bezeichnet; häufig ist auch die Wendung: فان قلت . . . قلت.

Schrift: ziemlich gross, gleichmässig, sehr geläufige Gelehrtenhand, vielfach schwierig, ohne Vocale, bisweilen auch ohne diakritische Punkte. Grundtext roth. — Abschrift c. 880/1475. Gelesen beim Verfasser.

Im Anfang fehlen vielleicht 40 Bl.; in diese Lücke gehören f. 211 u. 212 (die auf einander folgen) u. 213—216 (die ebenfalls unter sich zusammengehören): beide gehören zu dem باب البيع (oder كتاب).

HKh. I 512. III 4379 p. 8.

Andere Commentare zu diesem Commentar sind von: 1) ابن حجر العسقلاني † 852/1448. 2) محمد بن ابي شريف المقدسي † 907/1501. 3) محمد بن صلاح اللاري † 979/1571.

Abkürzung von احمد بن محمد القسطلاني † 923/1517.

Versificirt von ابراهيم القباقبي † c. 850/1446 und احمد بن صدقة ابن الصيرفي † c. 900/1495.

4515. Lbg. 316.

18 Bl. 8vo, 19 Z. (15¾ × 11¾; 11 × 8½cm). — Zustand: wasserfleckig an den Rändern. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt; er ist nach dem Vorwort:

ايرادات على كتاب الحاوي لعبد الغفار القزويني

Verf.: محمد بن زنكي الشعيبى

Anfang f. 1b: الحمد لله رب العالمين والصلوة ... يقول ... محمد بن محمد بن زنكي الشعيبى قال والدي ... هذه ايرادات خطرت لي على البال الخ

Bemerkungen mit قوله zu demselben Grundwerke, von Mohammed ben zenkī eššoʿeibī el'irāqī eššāfi'ī, wol um 700/1300 am Leben. Zuerst f. 1b: قوله والجهر قضاء واداء هذا الذي اختاره وجه والاظهر ان العبرة في القضاء بوقته الخ

Schluss f. 18a: قوله عتقت وولدها بعده كالتدبير هذا مختار القفّال وابي حامد والرافعي في العزيز لكن مختار صاحب التهذيب والروضة الرافعي في المحرر انه لا يعتق ولد المدبرة لعتقها، والله اعلم بالصواب،

Das Werkchen ist von seinem Sohn Mohammed herausgegeben.

Schrift: klein, fein, gefällig, vocallos. Das Stichwort قوله roth. — Abschrift c. 1000/1591.

4516.

Andere Commentare sind verfasst von:

1) عبد العزيز بن محمد الطوسى † 706/1306, u. d. T. المصباح.
2) الحسن بن محمد بن شرفشاه الاسترابادى † 715/1315.
3) هبة الله بن عبد الرحيم ابن البارزى † 738/1337, u. d. T. توضيح الحاوي und مفتاح الحاوي und تيسير الفتاوي في تحرير الحاوي.
4) احمد بن الحسن الجاربردي فخر الدين † 746/1345, u. d. T. الهادي.
5) محمد بن محمود التحتاني † 766/1364.
6) احمد بن على بن عبد الكافى السبكى † 773/1371.
7) محمد بن عبد البرّ السبكى † 777/1375.
8) عمر بن على بن احمد الاندلسي المصري سراج الدين ابو حفص ابن الملقن † 804/1401.
9) احمد بن ابي بكر الناشرى اليمنى † 815/1412.
10) احمد بن اسمعيل الحسبانى † 816/1413.
11) احمد بن عبد الله العامري الغزى † 822/1419.
12) زكرياء بن محمد الانصاري † 926/1520, u. d. T. بهجة الحاوي

Erörterungen und Berichtigungen:

13) تصحيح الحاوي von ابن الملقن † 804/1401.
14) نكت الحاوي von عبد الرحمن بن عمر البلقينى † 824/1421.
15) اعتراضات von اسمعيل بن ابي بكر ابن المقري † 837/1433.
16) تصحيح von احمد بن الحسين الرملى † 844/1440.

Abkürzung des Werkes von:

17) احمد بن حمدان الاذرعى † 783/1381.

Versificirt von:

18) اسمعيل بن على الايوبى ابو الفدا † 732/1332, nebst Commentar von ابن البارزي † 738/1337.
19) عمر بن المظفر ابن الوردى † 749/1348 (oft commentirt, so von احمد بن عبد الرحيم العراقى † 826/1423, u. von محمد بن احمد بن حمزة الرملى † 1004/1595).
20) على بن حسين بن قاسم الموصلى ابن شيخ العونيّة † 755/1354.

4517. Pm. 374.

4) f. 76—116.

Format etc. und Schrift wie bei 1). F. 87b u. 88a sehr fleckig. F. 113—116 unten an der Ecke ausgebessert. — Titel fehlt. Er ist:

تحفة الملوك

Verfasser fehlt; s. Anfang.

Anfang f. 76b: الحمد لله والصلوة والسلام على عباده الذين اصطفى، قال الشيخ ... زين الملة والدين حجة الاسلام والمسلمين محمد بن ابي بكر بن عبد القادر ... هذا مختصر في علم الفقه جمعته لبعض اخواني في الدين بقدر ما وسعه وقته واقتصرت فيه على عشرة كتب الخ

Hanefitisches Rechtscompendium in zehn Büchern: s. die Uebersicht in Pet. 49. Der

Namen des Verf. steht so wie hier auch in We. 1288 u. 1289 (Katal. No. 706. 707) und bei HKh. III 6662 u. IV 8618; dagegen II 2673: محمد بن ابي بكر حسن الرازي الحنفي زين الدين Aber VII p. 666 steht für حسن die Lesart: بن عبد المحسن und da Lbg. 9, f. 87ª ihn anführt unter dem Namen: محمد بن ابي بكر بن عبد المحسن الحنفي صاحب تحفة الملوك, so scheint es, dass بن عبد القادر erst nach بن عبد المحسن zu setzen sei. Alsdann heisst er: Moḥammed ben abū bekr ben 'abd elmoḥsin ben 'abd elqādir *errāzī* elḥanefī zein eddīn. Er lebt um $^{700}/_{1300}$.

Nach der Inhaltsübersicht sollte das ك" الكسب das letzte sein, es ist aber im Text das vorletzte Buch, das aber wegen der Lücke nach f. 110 ganz fehlt bis auf den f. 111ª, Zeile 1—10 vorhandenen Schluss.

Schluss f. 116ª: ولقد وصّينا الذين اوتوا الكتاب من قبلكم واياكم ان اتقوا الله فعليك ايها الاخ العزيز بالتقوي والاستعداد للقاء الله والابتغاء لمرضات الله تعالي، تمت الكتاب،

Abschrift von علي بن ذي الفقار بن محمد im J. 1095 Raǵab (1684). — Nach f. 108 fehlt 1, nach 110 4 Blätter. — Am Rande, besonders in der ersten Hälfte, ziemlich oft Bemerkungen. — HKh. II 2673.

4518.

Dasselbe Werk in:

1) Mq. 627.

48 Bl. 8vo, 13 Z. (21 × 14; 14 × 8cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken; auch ist der obere Rand zum Theil wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel f. 2ᵇ:

ك" تحفة الملوك

Das in der Einleitung als nach dem كتاب الكراهية zu behandelnde ك" الفرايض ist hier f. 44ᵇ, vor dem ك" الكسب, ausgelassen. Dagegen folgt hier noch, nach dem letzten, das كتاب الاضحية f. 47ᵇ.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross und kräftig, vocallos. Ueberschriften bis f. 36ª roth. Im Anfang oft Randbemerkungen. F. 42 von ähnlicher Hand ergänzt. — Abschrift von علي بن مصطفى im J. $^{1106}/_{1694}$.

2) Pm. Nachtrag.

5.

38 Bl. 8vo, 15—16 Z. (21½ × 15; 15 × 9cm). — Zustand: sehr stark wasserfleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt, steht aber in der Unterschrift. Verfasser fehlt.

Schluss f. 38ᵇ: علي ظهر المسجد او علي طريق المسلمين وكشف العورة في الحمام والسجود لغير الله تعالي واذا نام مع ولده في الفراش فوق سنين وقراءة القران جنبا او حايضا والله اعلم بالصواب وصلي الله الخ

Schrift: gross, kräftig, etwas rundlich, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift von ميرزا عبد الله بن ميرزا محمد شافعي داغستاني مشهور بلزكي im Jahre 1180 Raǵab (1766).

4519. Do. 196.

178 Bl. 8vo, 17 Z. (19¾ × 13; 14 × 8½cm). — Zustand: ziemlich gut, obgleich nicht überall ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt, doch steht auf dem 1. Vorblatte von neuerer Hand:

شرح تحفة الملوك

Verfasser fehlt, s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي هدانا الي الصراط المستقيم ووفقنا لمنهج الدين القويم . . . اما بعد فان العبد الضعيف محمد بن عبد اللطيف . . . يقول قد التمس مني بعض اخواني . . . ان اشرح المختصر المسمي بتحفة الملوك والسلاطين الذي الفه الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, das hier betitelt ist: تحفة الملوك والسلاطين und dessen Verfasser hier bloss زين الدين heisst. HKh. II 2673 nennt den Verf. des Commentars: عبد اللطيف بن عبد العزيز ملك, an anderen Stellen: الشهير بابن ملك. Er ist vielmehr dessen Sohn, nämlich محمد بن عبد اللطيف بن عبد العزيز الكرماني الحنفي ابن ملك شاه [وابن الملك] Dieser Moḥammed ben 'abd ellaṭīf ben 'abd el'azīz elkirmānī elḥanefī *ibn melek šāh* (oder auch *ibn elmelek*) lebt um $^{820}/_{1417}$ (vgl. No. 4386).

Der Commentar beginnt zu dem Werke selbst so f. 1ᵇ: الحمد هو الوصف بالجميل الاختياري علي جهة التعظيم . . . لله هو اسم الذات واجب الوجود . . . وسلام هو السلامة وهو البراءة فيها من الآفات . . . علي عباده الذين اصطفى اي اختارهم الله تعالي من الانبياء والاولياء وجميع اهل الطاعة الخ

Die Eintheilung des Grundwerkes s. in Pet. 49.

Schluss f. 177ᵃ: وتخريق الثياب عند سماع الغناء لان ذلك اي الرفع والتخريق حرام في الدين عند سماع القران لانه من الرياء وهو من الشيطان وقد شكّ الصحابة والتابعون والسلف في المنع عن ذلك فكيف لا يكون حراما عند الغناء الذي هو حرام خصوصا في هذا الزمان لان سماع ما هو حرام لا يبدر في القلب الّا بذر الهواء وميل النفوس الي الشهوات والفجور جبلي فيصير الرفع والتخريف من تاثير ذلك لا من الوجد والمحبة لان ذلك يحصل لارباب القلوب الذين اشتهروا بحب الله والشوق اليه من النغمات المباحات لا من المحرمات، تمّ

Schrift: ziemlich klein, deutlich, gegen Ende stellenweise gedrängter, vocallos. Der Grundtext (ganz mitgetheilt) ist roth überstrichen, zum Theil auch schwarz. Ueberschriften roth. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

Auf den zwei Vorblättern steht ein mit rother Dinte geschriebenes Inhaltsverzeichniss. — HKh. II 2673.

4520. Pet. 49.

92 Bl. 8ᵛᵒ, 25 Z. ($19^1/_2 \times 14^1/_2$; $15^1/_2 \times 8^2/_3$ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber, stellenweise am Rande schadhaft und ausgebessert; der hintere Rand schadhaft und ausgebessert, dennoch im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelblich, ziemlich dünn, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt; aber im Vorwort (und auf dem ungezählten Vorblatt von neuerer Hand):

منحة السلوك في شرح تحفة الملوك

die verklebte Rückseite von f. 1 enthielt das Inhaltsverzeichniss mit der Ueberschrift شرح تحفة الملوك. Auf dem unteren Schnitt steht bloss تحفة الملوك. — Verfasser (nach der Vorrede f. 1ᵇ):

محمود بن احمد العينى ابو محمد الحنفى

Anfang f. 1ᵇ: ان احري ما يملي في تباشير الخطب والدبابيج . . . اما بعد فان العبد . . . ابا محمد محمود . . . يقول لما وقفت في الديار المصرية الخ

Commentar mit قوله zu demselben Grundwerk, von Maḥmûd ben aḥmed *el'ainî* el-ḥanefî † $^{855}/_{1451}$ (No. 1206).

Der Commentar beginnt (f. 2ᵇ) nach dem Worte اصطفى: قلت اقول هذا جزؤ من القران العظيم اتى به في اوّل كتابه لوجوه كثيرة الخ

Das Werk behandelt in 10 Büchern die wichtigsten Rechtskapitel nach ḥanefitischen Grundsätzen; jedes Buch zerfällt ausserdem in einen oder mehrere ungezählte Abschnitte.

١ كتاب الطهارة، الماء علي ثلاثة اقسام طاهر وطهور وهو الماء الباقي علي اوصاف خلقته، اقول انما قدم بحيث المياه علي الوضوء والغسل لانه آلة الخ F. 4ᵃ

فصل في الوضوء والغسل، فرض الوضوء اربعة الخ 7ᵇ

باب التيمّم 11ᵇ; في المسح على الخفين 10ᵇ

etc.

٢ كتاب الصلاة، ومن اسلم او افاق او بلغ الخ 15ᵃ

في شروط الصلاة 16ᵇ فصل في الاذان 15ᵃ

في التراويح 25ᵇ في السنن والرواتب 25ᵃ

etc.

٣ كتاب الزكوة، تجب على كل حرّ بالغ عاقل 38ᵃ

٤ كتاب الصوم، يصحّ صوم رمضان من الصحيح 45ᵃ

٥ كتاب الحجّ، هو فرض على الفور مرّة في العمر 51ᵃ

٦ كتاب الجهاد، وهو فرض كفاية وان لم يبدأ 60ᵇ

٧ كتاب الصيد والذبايح، يجوز الصيد بالكلب 66ᵃ

٨ كتاب الكراهية، كل مكروه في كتاب الكراهية فهو حرام 72ᵇ

٩ كتاب الفرايض، الفروض المقدّرة في القران 78ᵇ

١٠ كتاب الكسب وآدابه 86ᵇ

في بيان انواع الاكل وآدابه ونحوها 87ᵇ

في بيان انواع الكلام 90ᵃ ; في بيان انواع اللبس 89ᵇ

في بيان آخر الكتاب الذي يختم به 91ᵃ

Schluss f. 92ᵇ: وتفرّد بالبقاء وتعالي عن الفناء وهو مولانا فنعم المولي ونعم النصير وهو على كلّ شيء قدير، قال مصنّفه وهذا آخر ما كتبناه من شرح الكتاب الخ

Schrift in rothe Linien gefasst, klein, gleichmässig, deutlich und zierlich, vocallos. Auf dem Rand öfters Bemerkungen und Berichtigungen. Die Foliirung ist arabisch, f. 76 gehört vor 75. — Abschrift vom J. 1090 Śawwāl (1679) von ملا مهدي بن حاجي حسن.

HKh. VI 13159; II 2673.

4521.

Derselbe Commentar ist vorhanden in:

1) Lbg. 162.

173 Bl. 8vo, 21—25 Z. (20¼ × 14⅔; 14—15 × 10½cm). **Zustand**: ziemlich gut. Bl. 2 ausgebessert; die letzten Blätter am Seitenrande gleichfalls. — **Papier**: gelb, glatt, stark. — **Einband**: Pappband mit Lederrücken. — **Titel** f. 1a derselbe. **Verfasser** bloss: الامام العينى.

Schrift: zieml. gross (doch ungleich), kräftig, deutlich, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. — **Abschrift** im J. 1076 Raǵab (1666) von الحاج محمد الحصيري الحنفى.

2) Pet. 341.

139 (145) Bl. 8vo, 23 Z. (18¾ × 11½; 11½ × 6½cm). **Zustand**: ziemlich gut, von einigen Flecken abgesehen. — **Papier**: gelb, glatt, dünn. — **Einband**: zierlicher rother Lederband. — **Titel** unmittelbar über dem Text f. 3b. **Verfasser** fehlt.

Arabische Foliirung; sie beginnt mit der Zahl ١ erst auf dem 4. Blatte des Textes; von den voranfgehenden Blättern (jetzt 1—5) enthält f. 1b u. 2a das Inhaltsverzeichniss. Die Zahlen 31—39 sind ganz übersprungen; es folgt auf 30 unmittelbar 40, ohne dass etwas fehlt; ebenso übersprungen 76. 77.

Schrift: klein, zierlich, fein, eng, gleichmässig, deutlich, vocallos. Der Grundtext roth. — **Abschrift** von خليل بن محمد im J. 1132 Rabī' (1720).

4522. Mo. 376.

210 Bl. 8vo, 15 Z. (17¾ × 12½; 13 × 9cm). — **Zustand**: ziemlich gut; im Anfang etwas unsauber und der Rand öfters ausgebessert; nicht frei von Wurmstich und Flecken. F. 20b stark abgescheuert. — **Papier**: gelb, glatt, stark. — **Einband**: Pappbd mit Lederrücken u. -klappe. — **Titel** f. 1a von ganz später Hand: منهاج. Er ist:

ك" منهاج الطالبين فى الفروع

oder auch bloss: ك" المنهاج. **Verfasser** fehlt; es ist:

محيى الدين يحيى بن شرف النواوي
[والنووي] الشافعى

Anfang: الحمد لله البرّ الجواد الذي جلّت نعمه عن الاحصاء بالاعداد . . . اما بعد فان الاشتغال بالعلم من افضل الطاعات الخ

Dies Werk des Jaḥjā ben śeref *ennawâwī* eśśāfi'ī muḥjī eddīn † 676/1277 (No. 1476) ist eine Bearbeitung und Abkürzung des المحرّر des ابو القاسم الرافعى † 623/1226 und behandelt das śāfi'itische Rechtssystem in einer Menge von ungezählten Büchern (auch Kapiteln und Abschnitten), in überaus knapper Form. Es ist im J. 669 Ram. (1271) vollendet. — Es beginnt:

كتاب الطهارة قال الله تعالى وانزلنا من السماء ماء طهورا الخ
باب الحدث, الوضوء, مسح الخفّ etc.

Dann ك" الصلوة, ك" الجنائز, الزكوة, الصيام, الاعتكاف, الحجّ, البيع etc.; weiterhin ك" الفرائض, الوصايا, الوديعة, قسم الفيء والغنيمة, قسم الصدقات, النكاح, الصداق etc. Dann ك" الديات, دعوي الدم والقسامة, البغاة etc.; ك" الجزية, الهدنة, الصيد والذبائح, الاضحية etc.; ك" الايمان, النذر, القضاء, الشهادات, الدعوي والبيّنات, العتق, التدبير, الكتابة, امّهات الاولاد.

Schluss: لا يعتقون بموت السيد وله بيعهم وعتق المستولدة من راس المال' تم

Schrift: ziemlich klein, deutlich, sorgfältig, vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. F. 1—12 und in besserer Schrift 31—36 ergänzt. — **Abschrift** und collationirt im J. 728/1328.

F. 210b enthält mehrere Versstücke zum Lobe des Werkes. HKh. VI 13242.

4523.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1425.

243 Bl. 8vo, 15 Z. (18½ × 13⅓; 12½ × 8½cm). — **Zustand**: lose Lagen und Blätter; ziemlich fleckig und unsauber, anfangs am Rande öfters ausgebessert. — **Papier**: gelb, glatt, stark. — **Einband**: Pappdeckel mit Lederrücken. — **Titel** f. 1a: كتاب المنهاج فى الفقه — **Verfasser** ausführlich. — Auf den **Schluss** folgt hier noch ein kleines Gebet.

Schrift: ziemlich gross, etwas steif, deutlich, gleichmässig, selten vocalisirt (einige Stellen ausgenommen). Die Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross, schwarz. Ergänzt in grösserer Schrift, aus neuerer Zeit, sind die Blätter 3—6. 9. 14. 15. 21—28. 31. 33. 36. 38. Von noch anderer Schrift, ziemlich klein, ansprechend, sind Bl. 1. 2. 19. — **Abschrift** (zu eigenem Gebrauche) von عبد الرحمن بن ابي بكر بن احمد بن علي بن احمد بن علي بن سَبع بن مالك النفزي الجِنْتِيري البيّاري جدّه الاندلسي vom J. 754 Ǵom. II (1353).

2) Spr. 640.

178 Bl. 8vo, c. 17 Z. (17½ × 13; 12½ × 10cm). — Zustand: unsauber, fleckig, nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, ziemlich stark, glatt. — Einband: schöner Halbfranzband. — Titel f. 1a (unrichtig):

كتاب شرح المنهاج

Verfasser fehlt.

Schrift: ziemlich klein, gewandt, deutlich, vocalisirt. F. 1—22 (12—12½×9—9½cm) von späterer Hand ergänzt, bis f. 11a vocalisirt. Die ersten 10 Bl. in rothen Strichen eingerahmt. Nach f. 53. 91 fehlt 1 Bl. — Abschrift vom J. 799/1396.

3) Mf. 465.

184 Bl. Folio, 15 Z. (35½ × 26; 21 × 14cm). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: bräunlich, glatt, grob, ziemlich dick. — Einband: Schweinslederband. — Titel u. Verfasser fehlt; steht aber richtig in der Unterschrift:

منهاج الطالبين للامام محيي الدين النووي

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt im كـ"الحج u. zwar im باب محرمات الاحرام mit den Worten:

حتى يصلوا الصبح مغلسين ثم يدفعون الي منى الخ

Schrift: gross, dick, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Türkische Hand. — Abschrift c. 1100/1688.

Nach f. 33 und 155 fehlt je 1 Blatt. — Häufig am Rande und auch zwischen den Zeilen kleine Glossen.

4) We. 1446.

123 Bl. 8vo, 15 Z. (18 × 13; 12 × 8—9cm). — Zustand: lose Blätter; der Rand abgegriffen und schadhaft; sehr fleckig. Von Bl. 14 die obere Hälfte abgerissen. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederdeckel. — Titel, Verfasser und Anfang fehlt.

Es fehlt fast die Hälfte des Werkes. Das Vorhandene umfasst, mit Spr. 640 verglichen, folgendes.

Bl.		Spr.
1	=	Spr. 4b, 7 bis 5b, 4.
2	=	13a, 3 bis 13b, 2 fr.
3+4	=	15a, 1 bis 16b, 3 fr.
5	=	19b, 4 fr. bis 20b, 6 fr.
6+7	=	24a, 11 bis 26a, 4.
8—12	=	26b, ult. bis 31a, 6 fr.
13	=	32a, 6 bis 33a, 1.
14	=	(etwa 31b, 13) bis 35b, 10.
15	=	37b, 3 bis 38a, 5 fr.
16+17	=	39a, 7 bis 40b, 11.
18—30	=	(c. 7 Z. auf dem nach f. 53 fehlenden Blatt; dann) 54a, 1 bis 64a, 2).
31	=	64b, 4 fr. bis 65b, 7.
32—39	=	69a, 3 bis 75b, 3 fr.
40—51	=	78b, 2 bis 89a, 3.
52—55	=	Spr. 103a, 2 fr. bis 106b, 3 fr.
56—61	=	110a, 6 fr. bis 115a, 10.
62—76	=	118b, 6 bis 131a, 11.
77—101	=	136a, 3 fr. bis 156b, 6 fr.
102—123	=	162a, 9 bis 178, Ende.

Im Anfange fehlen 4 Bl.; ausserdem fehlen nach Bl. 1 8 Bl.; nach Bl. 2 1 Bl.; nach 4 3 Bl.; nach 5 3 Bl.; nach 7 1 Bl.; nach 12 1, 13 2, 14 2, 15 1, 17 16, 30 1, 31 4, 39 8, 51 18, 55 4, 61 4, 76 6, 101 7 Bl.

Schrift: klein, schön, regelmässig, ganz vocalisirt; Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift (wie es scheint) im J. 805 Ramaḍân (1403). — Collationirt.

4524. We. 1423.

299 Bl. 4to, 25 Z. (25¾ × 17; 18½ × 11⅓cm). — Zustand: vielfach fleckig u. unsauber; der untere Rand in der Mitte des Werkes f. 100 ff. stark beschädigt; wurmstichig, besonders in der 2. Hälfte, oft ausgebessert. F. 1 schadhaft. — Papier: gelb, stark, grob, etwas glatt. — Einband: brauner Lederbd; aber der Rücken mehrmals aufgerissen. — Titel f. 1a:

الجزؤ الاول من كتاب النكت علي المنهاج

Nach der Vorrede:

كـ" السراج في نكت المنهاج

Verfasser f. 1a: الجلال ابن النقيب, d. h.:

احمد بن عبد الرحمن بن عبد الرحيم الدمشقى الشافعى شهاب الدين ابو العباس ابن النقيب

(الجلال muss ein Irrthum sein).

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي رفع السماء وجعل فيها سراجا وقاجا . . . وبعد فهذا تعليق لطيف على غالب الفاظ المنهاج لابي زكرياء النووي رحمه نستعين به من يدرس الكتاب على ايضاح لفظه الخ

Erster Theil eines Commentars mit قوله zu demselben Grundwerk, von Aḥmed ben 'abd erraḥmân ben 'abd erraḥîm eddimašqî eššâfi'î šihâb eddîn abû 'l'abbâs *ibn ennaqîb* † 764/1363. Er benutzt den Commentar des تقى الدين السبكي † 756/1355, welcher bis zum كـ" الطلاق geht, und den des جمال الدين عبد الرحيم الاسنوي † 772/1370 (welcher bis zur Zeit der Abfassung des vorliegenden Commentars nur bis zum كـ" القراض gelangt war);

er nennt, wenn er sie überhaupt nennt, den Ersteren الشيخ, den Anderen جمال الدين. Er macht auf die Abweichungen des Grundbuches (المنهاج) von dem ك" المحرّر und dem ك" التنبيه aufmerksam.

Der Commentar beginnt: كتاب الطهارة الطهارة بالضمّ بقية الماء الذي تطهرت به وبالفتح في اللغة النظافة . . . قوله قال الله تعالى وانزلنا من السماء ماء طهورا اي مطهرا بدليل قوله وينزل عليكم من السماء ماء ليطهركم به الخ

Einige Buchanfänge sind:

f. 52ᵇ كتاب الصلاة كان ينبغى ان يقول عقب كتاب الصلاة باب المواقيت المكتوبات

118ᵇ كتاب الصيام قوله يجب صوم رمضان في اطلاق رمضان من غير اضافة لفظ الشهر

130ᵃ ك" الاعتكاف قوله وفي العشر الاواخر من رمضان

133ᵃ ك" الحج هو بفتح الحا وكسرها قرئ بهما في السبع

163ᵇ ك" البيع له مدلولان احدهما المعنى الذي هو قسيم الشري

202ᵃ ك" السلم يقال سلم وسلف وكره ابن عمر لفظ السلم

217ᵃ ك" التفليس هو في الاصطلاح حجر الحاكم على المديون

226ᵃ ك" الصلح حديث الصلح جايز بين المسلمين

230ᵇ باب الحوالة حديث اذا احيل احدكم

238ᵇ ك" الوكالة هي بفتح الواو وكسرها وتوكيله

254ᵃ ك" العارية افصح لغاتها تشديد الياء

271ᵃ باب القراض القراض لغة اهل الحجاز

280ᵇ ك" الاجارة المشهور كسر الهمزة ويجوز ضمها

Schluss f. 299ᵇ: وان اراد ان يسقى به ارضا ليس لها رسم شرب من هذا النهر لم يكن له ذلك، تجز هذا الجزؤ المبارك الخ

Diese erste Hälfte umfasst den Anfang bis zum كتاب احياء الموات.

Nach f. 92 fehlen 4 Bl., nach 96 9, nach 97 3, nach 99 3 Bl. In der Mitte folgen die Blätter so: 230. 240. 232—239. 231. 241 ff.

Schrift: ziemlich grosse Gelehrtenhand, vocallos und meist ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter roth. Am Rande bisweilen Bemerkungen. F. 8 von anderer Hand ergänzt. — Abschrift c. $^{850}/_{1446}$.

HKh. VI 13242 p. 205, Z. 6 meint dies Werk; die Angabe des Todesjahres ist unrichtig. Nach ihm bezieht sich das Werk als Erläuterung einzelner Stellen auf das ك" غنية المحتاج des Elad'ra'ī (We. 1431).

4525. We. 1440.

308 Bl. 4ᵗᵒ, 29 Z. ($27^1/_2 \times 18^1/_2$; $18-19 \times 12-12^1/_2$ cm). Zustand: im Ganzen gut; lose Lagen. Bl. 1 lose. Im Anfang ziemlich fleckig und unsauber, wasserfleckig am Rande; nicht voll so sehr am Ende. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: fehlt; liegt in einem Stück Pappe. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

الجزؤ الثاني من التكملة
لابي المواهب بدر الدين الزركشى

Zweiter Theil des ausführlichen Commentars zu demselben Grundwerk (المنهاج), von Bedr eddīn *ezzerkeśī* eśśāfi'ī † $^{794}/_{1392}$ (No. 1196). (Die ihm hier beigelegte Kunje *Abū 'lmewāhib* ist unrichtig; sie ist Abū abd allāh). Er hat sein Werk „Vervollständigung" betitelt, weil es eine Ergänzung des unvollständig gebliebenen Commentars des عبد الرحيم ابن الحسن بن على الاسنوي الشافعى جمال الدين † $^{772}/_{1370}$ ist, welcher nur bis zum ك" المساقاة (Spr. 640, f. 81ᵃ) gekommen war. Der 1. Theil dieses Commentars geht also vom ك" المساقاة bis zum ك" النكاح.

Dieser zweite Theil geht vom ك" الصداق bis ك" قطع السرقة. Er beginnt f. 1ᵇ: الصداق هو بفتح الصاد ويقال بكسرها ويقال صدقة بفتح الصاد وضم الدال وقد تكسر الدال وقد تضم الصاد مع الدال سمّي بذلك لاشعاره بصدق رغبة باذلة في النكاح الخ

Der Grundtext wird eingeführt durch قال und die Erklärung entweder durch اى oder auch durch ein oder mehrere تنبيه.

Diesem Bande fehlen am Ende einige Blätter; er geht bis in das كتاب قطع السرقة. Es beginnt f. 305ᵃ und hört f. 308ᵇ mit den Worten auf: والظاهر انه لا فرق بين ان يتفق دينهما او يختلف كخلاف الاخ والعم وساير المحارم ولا بين الحر والرقيق وقد ذكروا،

Schrift: klein, gefällig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$. — Im Anfang stehen am Rande viele Glossen. cf. HKh. VI 13242 (p. 206).

4526. We. 1421.

173 Bl. 4to, 25 Z. (27 × 18½; 21½ × 13½—14^cm). Zustand: ziemlich unsauber und fleckig, gegen Ende nicht frei von Wurmstich. Die ersten Blätter schadhaft. Bl. 1 lose. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe; der vordere Deckel fehlt. — Titel fehlt; aber im Vorwort (und f. 2ª oben am Rande steht von später Hand und f. 173ᵇ in der Unterschrift):

الجزؤ الاول من قوت المحتاج الي المنهاج

Verfasser fehlt; es ist:

شهاب الدين أحمد بن حمدان بن أحمد بن عبد الواحد ابو العباس الأذرعي الحلبي الشافعي

Anfang f. 1ª: الحمد لله الذي جعلنا من المسلمين ووفقنا للتفقه في الدين . . . اما بعد فان طلب العلم الشريف من افضل الاعمال والعمل به هو الثمرة وبه الكمال الخ

Erster Theil eines Commentars zu demselben Werk, von Aḥmed ben ḥamdān ben aḥmed ben 'abd elwāḥid *elad'ra'ī* eśśāfi'ī śihāb eddīn abū 'l'abbās, geb. 708/1308 (707), † 783/1381. Er hat die voraufgehenden Commentare und andere Werke benutzt, ohne sich auf Weitläufigkeiten einzulassen.

Anfang des Werkes selbst f. 1ᵇ: كتاب الطهارة باب المياه، قال الله تعالي وانزلنا من السماء ماء طهورا، انما يزيل الحدث ويرفع النجس ماء مطلق وهو ما يقع عليه اسم بلا قيد لازم فان استعمل في فرض الطهارة امتنع استعماله ثانيا الخ

Die 3 ersten Blätter sind in neuerer Zeit ergänzt, der Anfang mag richtig sein, aber die 3 Bl. enthalten den Text des Commentars doch wol nur im Auszug. Es fehlen nämlich vor f. 4 eigentlich 20 Blätter (und zwar viel enger beschrieben als diese 3 ergänzten Blätter).

Das كتاب الصلاة beginnt f. 21ª: اصلها في اللغة الدعاء وقيل التعظيم قال الازهري وغيره الصلاة من الله الرحمة

Das كتاب الجنايز beginnt f. 132ª: الجنايز بفتح الجيم لا غير جمع جنازة بالفتح والكسر لغتان وقيل بالفتح للميت وبالعكس للنعش وعليه الميت وقيل عكسه

Mit diesem Buche hört dieser 1. Theil des Werkes auf. Das ganze Werk enthielt, wenn es gleichmässig behandelt worden, wenigstens 5 solche Bde.

Der Commentar ist mit قال und قلت. Letzteres enthält besondere Bemerkungen des Commentators, bisweilen auch noch durch فايدة oder sonst wie erweitert; dagegen auf قال folgt nach den angeführten Textworten die Erklärung, meistens durch اي eingeleitet.

Nach f. 33 und 41 fehlt je 1 Bl.

Schrift: gross, kräftig, rundlich, gedrängt, vocallos. Die diakritischen Punkte fehlen meistens. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift vom J. 790 Ende (1388).

HKh. IV 9637 und besonders VI 13242 (pag. 205).

4527. We. 1422.

257 Bl. 4to, 25 Z. (22—23 × 14½; 16½ × 9^cm). — Zustand: etwas fleckig und wurmstichig, am oberen Rande wasserfleckig und schadhaft, die Blätter gegen Ende haben durch ihr früheres Zusammenkleben an manchen Stellen gelitten, Bl. 250—257 kleben noch (gegen den Rücken der Handschrift hin) zusammen. Bl. 252 ist halb abgerissen. — Papier: gelb, dünn, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken.

Ein Band desselben Commentars. Titel und Verfasser f. 1ª (von anderer Hand):

كـ" شرح المنهاج للشيخ شهاب الدين ابي العباس الاذرعي المسمي بقوت المحتاج في شرح المنهاج

Umfasst das كتاب الوديعة und geht bis zum كتاب الصداق, das hier aber nicht vollständig bis zu Ende vorliegt. Dieselbe Hand, welche den Titel (und ebenfalls auf f. 1ª das Inhaltsverzeichniss) geschrieben, hat f. 257ᵇ die letzten 5 Zeilen hinzugeschrieben, um den Defekt der Handschrift so zu verdecken.

Mit dem كتاب الوديعة beginnt ungefähr die 2. Hälfte des ganzen Werkes. Solcher Bände, wie der vorliegende ist, enthielt es etwa 15; von denen würde dieser der 8. gewesen sein.

Das كتاب الوديعة f. 1ᵇ beginnt: هي ما يستحفظه مستحقه او نائبه من الاعيان للغير ماخوذة من ودع الشي يدع اذا سكن فكانها ساكنة عنده وقيل من قولهم فلان في دعة اي في خفض الخ

Schrift: zieml. gross, flüchtige Gelehrtenhand, nicht immer leicht zu lesen, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 1000/1591.

Nach f. 15 fehlt 1 Blatt; dagegen kommen f. 22 und 188 doppelt vor, also eigentlich 258 Blatt.

4528. We. 1431.

225 Bl. 4to, 27 Z. (27½ × 18; 20½ × 14½—15[cm]). Zustand: lose Blätter und Lagen, ziemlich unsauber. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 1ᵃ (von späterer Hand):

من غنية المحتاج

Ausführlicher (nach Pet. 232, Anfang):

غنية المحتاج الي سلوك المنهاج

Verf. f. 1ᵃ: شيخ الاسلام الاذرعي

Anfang f. 1ᵇ: باب الاصول والثمار الاصول الشجر وكل ما يثمر مرة بعد اخري وقيل الشجر والارض والبناء وهو بعيد وقيل يشتمل البناء والارض والثمار وهو ابعد

Band 2 eines etwas kürzeren Commentars desselben Verfassers. Der Anfang und der Schluss desselben fehlt hier; er beginnt gegen Ende des كتاب البيع mit dem obigen Kapitel und bricht im ك الاجارة ab. Der Umfang des ganzen Werkes enthält mindestens 4 Bände. Der Text ist mit قوله eingeführt, die Erklärung öfters mit اي, aber beides nicht deutlich getrennt. Zerfällt in viele Abschnitte (besonders تنبيه, aber auch فرع und فائدة).

Einige Anfänge:

f. 49ᵃ كتاب الرهن قوله لا يصح الا بايجاب وقبول اي كالبيع توافقا واتصالا والخلاف في المعاطاة

106ᵇ باب الحوالة هل هي استيفاء حق او اسقاطه

121ᵃ كتاب الشركة فايدة شركة الابدان باطلة

123ᵃ كتاب الوكالة قوله شرط الموكل صحة مباشرته

158ᵃ كتاب العارية وهي مندوبة بالاتفاق

182ᵇ كتاب الشفعة قوله لا تثبت في منقول اي استقلالا

202ᵃ كتاب الاجارة قوله والصيغة اجرتك هذا او اكريتك

In diesem Buche hört das Vorhandene auf mit den Worten f. 224ᵇ: فمنع نايب الامام الناس من ركوب المراكب للنزهة فهل للمستأجر الخيار فاجبته وبالله التوفيق ورايت فيما جمع'

Schrift: gross, geläufig, gleichmässig, gedrängt, recht deutlich, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross, mit einem rothen Strich versehen. — Abschrift c. 800/1397.

HKh. VI 13242 (p. 205); IV 8643.

F. 225 gehört nicht zu der Handschrift.

4529. Pet. 232.

240 Bl. 8vo, c. 25—30 Z. (18¼ × 14; 14½ × 11—11½[cm]). Zustand: ziemlich unsauber, auch fleckig; der Seitenrand ziemlich zu Anfang und besonders am Ende ist, wie es scheint, durch Mäusefrass beschädigt; der Text hat unten am Rücken von f. 177 an bis zu Ende gelitten. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: bräunlicher Lederband. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

فوايد المنهاج وفرايد المحتاج لمحمد بن محمد بن محمد الحلبي ابن العراقي الشافعي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين وصلواته ... وبعد فلما قدر الله تعالي باعدام نسختي غنية المحتاج الي سلوك المنهاج في محنة تمرلنك قابله الله نظرت بعيين البصيرة وسر السريرة انه قد دنا الرحيل ولم يبق من العمر الا القليل الخ

In den Timurlenkischen Wirren hatte der Verf. Moḥammed ben moḥammed ben moḥ. elḥalebī eššâfi'ī *ibn el'irâqī* abū 'lberekât — er ist im J. 842/1439 noch am Leben, s. No. 1678 am Ende — seine Abschrift des Commentars des Eladra'ī zu diesem Grundwerk, dessen Titel غنية المحتاج (We. 1431) ist, eingebüsst; er beschloss daher — aus dem Gedächtniss — die lehrreichsten Bemerkungen daraus zu verwerthen und verfasste dies Werk eben auch als Commentar zu dem Grundwerk (المنهاج). Er sieht sich dabei aber nur als Sammler, seinen Lehrer Eladra'ī aber als Verf. an, und meint mit dem Worte قلت diesen und mit den Worten قال المصنف den Ennawawī, den Verfasser des Grundwerkes.

Der Commentar beginnt f. 1ᵇ: قول المنهاج الحمد لله هو الثناء على الله بجميل صفاته والشكر بانعامه ... البر اي كثير البر الجواد قيل ان المصنف راي ان اسماء الله توفيقية فكيف قال الجواد الخ

F. 1ᵇ: كتاب الطهارة الي الزكاة قال في الدقايق قوله يشترط احسن من قول غيره لا يجوز لانه لا يلزم من التحريم الخ

Schluss f. 239ᵇ: قوله وعتق المستولدة من راس المال ... استولدها في محنة او في فرض موته ... في ملاءة من لباس وماكول وطيب فيقدم عتقها على حقوق ...

والوصايا والميراث وبالله التوفيق، هذا آخر ما قدّر الله [تعالي من غنية] المحتاج الي سلوك المنهاج تاليف شيخنا ... الاذرعي الشافعي [تغمده الله تعالي] برضوانه الخ

In dieser Unterschrift sagt der Verf., dass er zu verschiedenen Zeiten daran gearbeitet und zwar zuletzt im J. 807/1404; ferner, dass Eladra'ı eigenhändig seine غنية المحتاج 2 mal geschrieben; die erste Schrift in 4 starken Bänden sei die Unreinschrift und auf einem der Bände habe der Verf. selbst bemerkt, dass die Reinschrift Zusätze u. Veränderungen enthalte; diese Reinschrift von seiner Hand umfasse 6 dicke Bände, und das Werk behandele theils einzelne Ausdrücke des المنهاج, theils auffällige Punkte in den Rechtsfächern und die wichtigsten Rechtssätze und schöne Bemerkungen und Ergänzungen. Ein anderes Werk desselben Verf., betitelt قوت المحتاج الي سلوك المنهاج, sei noch bedeutend umfangreicher als dessen Reinschrift der غنية المحتاج; er habe ferner noch geschrieben التوسط والفتح بين الروضة والشرح, das noch umfangreicher ist als das القوت; ausserdem verfasst: التنبيهات ... للرد علي بعض كلام المهمات للاسنوي in etwas über 2 Bdn, ungefähr bis zu dem Buche الطلاق reichend; er starb darüber weg im J. 783/1381.

Schrift: ziemlich gross, sehr gedrängt, deutlich, fast vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Die Stichwörter قوله, فائدة etc. etwas roth überstrichen. — Abschrift vom Verfasser selbst, nach der Bemerkung f. 1ª oben am Rande rechts.

Die Blätter folgen so: 1—80. 152—159. 81—151. 160—228. 230. 229. 231—240. — Nicht bei HKh.

4530. Mf. 1291.

188 Bl. 4to, 27 Z. (27 × 18; 19½ × 12½cm). — Zustand: wasserfleckig im Rücken und in dem ersten Drittel auch am Seitenrande; Bl. 11 unten beschädigt und ausgebessert; sonst im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel von späterer Hand f. 1ª (ausgestrichen und kaum lesbar):

فقه شافعيه، الجزء الرابع من شرح المنهاج
اما نجم الوهاج واما دقائق النووي

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: كتاب البيع هو لغة مقابلة شيء بشيء ويسمى شري ... قال شرطه الايجاب كبعتك، لا ريب في انها صريح واما شريت قال المتولي والرافعي صريح والمختار انها كناية واغفلتها الروضة، وملكتك اي صريح اذا ذكر العوض معها خلافا للماوردي ... قال والقبول كاشتريت وتملكت وقبلت، الاصل في الاعتبار الايجاب والقبول الخ

Ein Band eines sehr ausführlichen gemischten Commentars zu dem منهاج الطالبين des Eunawawı. Derselbe beginnt mit dem ك" البيع und geht bis zu Ende des ك" القراض (dessen letzte Textworte f. 188ª: ولو اختلفا في المشروط له تحالفا وله اجرة المثل).

Schluss des Commentars f. 188ᵇ: لانهما اتفقا علي جواز التصرف والا عدم الضمان ولو اقاما بيّنتين ففي المقدم منهما وجهان في زوائد الروضة،

Der Text wird mit قال eingeführt. — Erklärt ist hier der sechste Theil des Grundtextes (= Spr. 640, f. 50—81). Ist das Vorliegende, wie in dem Titel steht, der vierte Theil, so muss die Erklärung des Textes der ersten drei Bände (= Spr. 640, f. 1—50) noch viel ausführlicher sein. Das ganze Werk könnte alsdann füglich 10 Bde enthalten haben. Der Verfasser hat vor 868/1463 gelebt (s. „Abschrift"). Diese Zeit würde für den im Titel vermutheten Verfasser des النجم الوهّاج, nämlich محمد بن موسى بن عيسى الدميري كمال الدين الشافعي geb. zw. 740/1339—750/1349, gest. 808/1405, stimmen: allein sein Commentar wird als vierbändig bezeichnet, ist also bedeutend kleiner als der vorliegende; er hat überdies allerlei Excurse, تتمّات, خاتمات und نكت, während unser Werk sehr häufig تنبيهات, bisweilen auch eine فائدة hat. — An das ك" الدقائق للنووي (das in dem obigen Titel gleichfalls vermuthet wird) ist nicht zu denken: s. We. 1430. — Ein zehnbändiger Commentar ist von عيسى بن عثمان بن عيسى الغزي شرف الدين ابو الروح الشافعي † 799/1397 verfasst (HKh. VI p. 207 nennt ihn شرف بن عثمان): vielleicht ist diese Hdschr. ein Theil des Werkes.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gefällig, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. Ziemlich oft Randbemerkungen. — Abschrift im J. 868 Moh. (1463) zu eigenem Gebrauch von علي بن حسين بن علي المنهلي الشافعي

4531. Pet. 534.

235 Bl. 4to, 25 Z. (27½ × 18½; 19½—20 × 12½^cm). Zustand: nicht recht sauber; besonders im Anfang, der Rand wasserfleckig, öfters ausgebessert; nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1^a (von neuerer Hand):

كتاب العجالة في شرح المنهاج

Nach dem Vorwort:

عجالة المحتاج الي توجيه المنهاج

Verf. f. 1^a: تقي الدين ابن الملقن المصري

Anfang f. 1^b: احمد الله علي ما انعم واشكره علي ما الهم . . . فلما يسّر الله الفراغ الخ

1. Band eines ausführlichen Commentars zu demselben Grundwerk, von Sirāǵ eddīn (und nicht Taqī eddīn, wie oben steht) *ibn elmolaqqin* eššāfiʿī † 805/1402 (804) (No. 1345). Es ist eine, allerdings mit Zusätzen versehene, Abkürzung aus einem seiner grösseren Commentare, beendigt im J. 764 Ǵom. II (1363), und hat den Zweck, eine Einleitung in die Rechtswissenschaft überhaupt zu sein. Text und Commentar durch einen kleinen Kreis unterschieden und ابو حنيفة durch ح, مالك durch م, احمد durch ا bezeichnet.

Derselbe beginnt: الحمد لله هو الثناء علي المحمود بجميل صفاته والشكر بانعامه الخ. Er geht bis zum كتاب الجعالة (incl.) und schliesst f. 235^b: اي والعاملة اجرة المثل كنظيره من الاجارة والقراض' انتهي

Am Rande stehen, besonders häufig im Anfang, mit kleiner Schrift Glossen; im Anfang oft kleine Zettel, mit Glossen beschrieben und zwischen die Blätter geklebt.

Schrift: ziemlich klein, gewandte Gelehrtenhand, oft ohne diakritische Punkte, vocallos. Ueberschriften roth. Anfang und Schluss (f. 1. 2. und 230—235) von neuerer Hand, deutlich, aber nicht recht gefällig. Ebenso ist f. 100—108 von anderer Hand (älter als die eben bezeichnete), etwas dicker Zug, gedrängt, deutlich. — Abschrift im J. 865/1460. — Der Text beschädigt an einigen Stellen, besonders f. 41. 48. — Collationirt.

HKh. VI 13242 (besonders p. 205, 10).

4532. Pet. 535.

242 Bl. Format etc. und Schrift wie Pet. 534. Zustand: im Ganzen schlechter, wurmstichiger, manche Löcher und Beschädigungen im Text (z. B. 200. 201), besonders am Rande; derselbe ist häufig beklebt. Die obere Hälfte ist, besonders im Anfang, wasserfleckig, wodurch der Text bisweilen gelitten hat.

2. Hälfte desselben Commentars. Titelüberschrift f. 1^a:

هذا جزو الاخر من كتاب العجالة

Dieser Band beginnt f. 1^a — in unmittelbarer Fortsetzung von Pet. 534 — mit dem كتاب الفرايض. Für diese Ueberschrift ist Platz gelassen. Dann beginnt der Commentar so: الفرايض جمع فريضة فعيلة من الفرض وهو التقدير او الجزاء او الوجوب او الالزام باقوال واشتهرت الاخبار بالحث علي تعلمها منها تعلموا الفرايض فانها من دينكم الخ

Schluss (mit dem Ende des Werkes) f. 242^a: وله بيعهم لانهم ولدوا في ملكه وعتق المستولدة من راس المال وبالله التوفيق لانه اتلاف حصل بالاستمتاع فاشبه الاتلاف بالاكل واللبس والحمد لله وحده وصلي الله الخ

Abschrift im Jahre 865 Ǵomādā I (1461) von خضر بن محمد بن عبد الله المصري الشافعي

Nach f. 11 ist eine Lücke, vielleicht nur 1 Blatt. Bl. 1 und 2 von derselben Hand ergänzt, die in Pet. 534 den Anfang ergänzt hat.

4533.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Lbg. 140.

301 Bl. 4to, 31 Z. (27¼ × 18½; 20 × 13^cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht recht sauber und etwas fleckig, besonders am Ende. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 2^a:

العجالة على المنهاج لابن الملقن

Enthält den ganzen Commentar. Der 2. Theil beginnt f. 155^b.

Schrift: klein, gefällig u. deutlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Diakritische Punkte fehlen bisweilen. — Abschrift im J. 860 Rab. I (1456) von عبد الواحد بن حسن بن محمد الطيبي

Die Blätter folgen so: 1—12. 23—31. 13—22. 32 ff. Nach f. 280 fehlen 2 Bl.

2) We. 1435.

248 Bl. 4to, 27 Z. (27 × 18½; 19½ × 12½cm). — Zustand: lose Lagen; die vordere Hälfte fast völlig wasserfleckig; in der hinteren besonders der obere Rand. Bl. 1a—79 oben gegen den Rand hin am Text beschädigt. Etwas wurmstichig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einbd: fehlt. — Titel u. Verf. fehlt, doch steht in der Unterschrift:

العجالة

Anfang fehlt. Diese 1. Hälfte des Werkes beginnt in dem كتاب الصلوة, und zwar in dem باب صفة الصلوة, mit den Worten f. 1a: مطلقا والثالث لا مطلقا وهذا مناسب للسنة والخلاف فى الجواز الخ und geht bis (zum كتاب النكاح excl., d. h. bis) zu Ende des كتاب قسم الصدقات u. schliesst f. 248b: يجب على الموسر المواساة بما زاد على كفاية سنة، والحمد لله اولا وآخرا الخ، تم الجزؤ الاول من العجالة بحمد الله،

Schrift: gross, kräftig, gefällig, gleichmässig, vocallos, öfters auch ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 1000/1591. — Collationirt.

4534. We. 1436.

182 Bl. 4to, 29 Z. (27½ × 18½; 18½ × 12¾cm). — Zustand: unsauber und durch u. durch fleckig, bes. am Anfang u. Ende. Die ersten Lagen lose; ebenso die hinteren Blätter. Das letzte Blatt unten schadhaft. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: der vordere u. hintere Deckel fehlen.

Zweite Hälfte desselben Commentars. Titel u. Verf. fehlt. Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1a: يحدث ويكون فلا يصح على الاصح لانه تمليك

Der Commentar beginnt hier im كتاب الوصايا (an welchem nur das 1. Blatt fehlt) und geht bis zu Ende des Werkes. Der Anfang hier (f. 1a, Z. 1) entspricht We. 1435, f. 224a, 10. Schluss wie bei Pet. 535.

Schrift: ziemlich klein, geläufig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift (zu eigenem Gebrauch) um 1000/1591 von محمد بن احمد بن قاسم الشافعي الاحقابي

4535. Spr. 647.

94 Bl. 8vo, 15 Z. (18 × 14; 12½ × 8½—9½cm). — Zustand: fleckig; im Anfang (besonders f. 2) und auch am Ende mehrere Blätter schadhaft. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken.

Schluss desselben Commentars. Titel u. Verf. fehlt. Anfang fehlt, u. zwar 170 Bl. Das Vorhandene beginnt f. 1a: كتاب المسابقة والمناضلة، المسابقة مصدر سابقه مسابقة قال الازهري und bricht in dem letzten Buch (كتاب امهات الاولاد) kurz vor dem Schluss ab mit den Worten f. 94b: وعتق المستولدة من راس المال [لانه]،

Schrift: ziemlich klein, gewandt, etwas spitz, ziemlich deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. Collationirt. — Abschrift c. 1700. — Nach f. 11 fehlen 8, nach 80 u. 81 je 1, nach 92 wol mehrere Blätter.

4536. We. 1428

263 Bl. 4to, c. 27 Z. (26⅔ × 19; 20½—21 × 14cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch der obere Rand stellenweise fleckig, und auch sonst nicht frei von Flecken. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe. — Titel fehlt; aber auf dem Vorblatt steht von neuerer Hand:

الجلد الثالث من عمدة المحتاج للنووي

(Nicht ganz richtig; statt للنووي muss es heissen: في شرح المنهاج للنووي). — Verfasser fehlt, es ist:

ابن الملقن

Anfang f. 1b: كتاب الهبة، اصلها من هبوب الريح اي مروره كما قاله ابن يونس في التنويه على التنبيه واستانسوا لها الخ

Dritter Band eines Commentars mit قال zu demselben Grundwerk, gleichfalls von Ibn elmolaqqin. Er ist ausführlicher als dessen العجالة. Er beginnt beim كتاب الهبة und geht bis in das كتاب النفقات. — Einige Anfänge:

f. 30a كتاب الفرايض نفتتحه بعد حمد الله تعالى بفوائح مهمة الاولى الفرايض جمع فريضة فعيلة من الفرض

51a كتاب الوصايا هي جمع وصية ماخوذة من وصيت الشيء اصيه اذا وصلت بالموصي

95b كتاب النكاح، اصله في كلام العرب الوطئ وسمي به العقد لانه سببه قاله الازهري

141b كتاب الصداق نفتتحه بفواتح خمسة

172b كتاب الطلاق هو عبارة عن حل القيد

233b باب الاستبراء الاستبراء بالمد طلب براءة الرحم

242a كتاب النفقات النفقة من الانفاق وهو الاخراج

Hört in diesem Buche auf, f. 263b, mit den Worten: الرباع جمع ربع وهو الفصيل ينتج في الربيع ويعبطوا يعقروا، قال وما لا روح له كقناة ودار،

Schrift: gross, kräftig, sehr geläufig, gleichmässig, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Die Ueberschriften und Stichwörter mit rothem Striche versehen. — Abschrift c. $^{850}/_{1446}$. — HKh. VI 13242 (pag. 205). IV 8352 (wo aber البيضاوي zu ändern in النووي).

4537. We. 1424.

55 Bl. 4to, 25 Z. (27½ × 18; 19 × 13^{cm}). — Zustand: lose Lagen, nicht ganz ohne Flecken. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: fehlt. — Titel und Verfasser fehlt, steht aber oben am Rande von neuerer Hand:

الجزء الرابع من شرح المنهاج لابن قاضى شهبة

Diese Angabe ist nicht richtig. Es liegen hier drei Bruchstücke des soeben besprochenen Commentars des *Ibn elmolaqqin* zu demselben Grundwerk vor. Allerdings hat auch der Obige محمد بن ابي بكر بن احمد بن محمد بن عمر الاسدي الدمشقى الشافعى بدر الدين ابو الفضل ابن قاضى شهبة † $^{874}/_{1469}$ einen Commentar zu dem Werke verfasst u. d. T. بداية المحتاج فى شرح المنهاج; derselbe ist aber bedeutend kürzer. Ferner beginnt hier das كـ النكاح f. 1 und كـ النفقات völlig so wie bei We. 1428 angegeben ist.

F. 1—18 behandelt den Text in Spr. 640, f. 101^b, 12 bis 103^b, 5 (1. Hälfte des كـ النكاح). Nach f. 1 u. 7 fehlt je 1 Blatt.

F. 19—26 Commentar zu Spr. 640, f. 107^a, 8 bis 107^b, 15 (aus نكاح المشرك).

F. 27—55 Commentar zu Spr. 640, f. 127^b, 10 bis 131^b, 13 (zu كـ الرضاع und كـ النفقات). Nach f. 37 u. 43 fehlt je 1 Blatt.

In Bezug auf diesen Commentar ist die Angabe im Titel „vierter Theil" richtig.

Schrift: gross, etwas blass, geläufig, deutlich, vocallos. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

4538. Mf. 1290.

322 Bl. 4to, 27 Z. (26½ × 18; 19 × 12½^{cm}). — Zustand: zieml. gut, doch nicht recht sauber, auch wasserfleckig im Rücken, auch sonst nicht frei von Flecken u. Wurmstichen. Der Rand anfangs ausgebessert. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt; er ist:

شرح منهاج الطالبين للنووي

Verfasser s. Anfang.

Anfang f. 1^b: قال سيدنا . . . ابو عبد الله جلال الدين [محمد] بن احمد بن محمد المحلى الانصاري الشافعى . . . الحمد لله على انعامه والصلاة والسلام . . . وهذا ما دعت اليه حاجة المتفهمين لمنهاج الفقه من شرح يحل الفاظه ويبين مراده ويتمم مفاده على وجه لطيف الخ

Gemischter Commentar des Ǵelāl eddīn *elmaḥallī* eššāfi'ī † $^{864}/_{1460}$ (No. 885) zu demselben Grundwerk. Er beginnt: بسم الله الرحمن الرحيم اي افتتح الحمد لله هي من صيغ الحمد وهو الوصف بالجميل . . . البر بالفتح اي المحسن الجواد بالتخفيف اي الكثير الجود اي العطاء الخ

und schliesst f. 322^b: وعتق المستولدة من راس المال وان كان الاستيلاد في مرض الموت نزل منزلة استهلاك المال بانفاقه في اللذات والشهوات ويقدم عتقها على الديون والله اعلم؛ تمت بحمد الله وعونه . . . والحمد لله وحده الخ

Schrift: klein, fein, gefällig, gedrängt, deutlich, etwas vocalisirt. Grundtext u. Ueberschriften roth. (F. 70—115 in grösserer guter Schrift von derselben Hand.) — Abschrift am $^{1000}/_{1591}$. — Collationirt.

Hauptsächlich zu Anfang viele Glossen u. Bemerkungen am Rande u. auch zwischen den Zeilen, in sehr kleiner Schrift.

Arabische Foliirung. Nach f. 126 ein ungezähltes Blatt, jetzt 126^A. — Gegen Ende folgen die Blätter so: 216. 222. 218—221. 217. 223 ff.

Das Inhaltsverzeichniss auf der Rückseite des Vorderdeckels und einem ungezählten Blatt.

HKh. VI 13242 p. 205.

Glossen zu diesem Commentar sind von:

1) محمد بن محمد الكرخي بدر الدين † $^{1006}/_{1597}$.
2) زين العابدين بن عبد الرءوف القاهري ابن المناوى † $^{1022}/_{1613}$.
3) على بن ابراهيم بن احمد الحلبى † $^{1044}/_{1634}$.
4) محمد البيروتى ابن النقيب † $^{1064}/_{1654}$, u. d. T. فتح التجلى
5) احمد بن احمد بن سلامة القليوبى † $^{1069}/_{1658}$.
6) ابو الوفا بن عمر بن عبد الوهاب الغرضى † $^{1071}/_{1660}$.
7) عبد البر الاجهوري um $^{1080}/_{1669}$.

4539. Lbg. 448.

189 Bl. 8vo, 17 Z. (17⅓ × 13; 13 × 9½cm). — Zustand: zum Theil lose Lagen; im Ganzen etwas unsauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

ك" منهج الطُّلّاب، تاليف أبي يحيى زكرياء الانصاري الشافعى

(so auch im Vorwort).

Anfang f. 2b: الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لو لا ان هدانا الله . . . وبعد فهذا مختصر في الفقه على مذهب الامام الشافعي الخ

Abkürzung desselben Grundwerkes, von Abū jaḥjā zakarijjā *elançārī* eśśāfi'ī † 926/1520 (No. 1369). — Schluss f. 137b: ولا يصح تمليكها من غيرها ورهنها كولدها التابع لها وعتقهما من راس المال،

Schrift: ziemlich klein u. fein, gefällig, etwas vornüberliegend, vocalisirt. Ueberschriften roth. F. 6. 7 und 100—105 ähnlich ergänzt. Ein Inhaltsverzeichniss f. 2a. — Abschrift c. 1100/1688 — HKh. VI p. 209.

Dasselbe Werk in Mo. 377.

321 Seiten 8vo, 13 Z. (16¾ × 10; 11 × 6cm). — Zustand: nicht recht sauber; stellenweise wasserfleckig am Rande. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel fehlt (steht in der Vorrede und der Unterschrift). Verfasser fehlt.

Schrift: klein, deutlich, gleichmässig, wenig vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth oder roth überstrichen. In der ersten Hälfte viele Glossen am Rande und zwischen den Zeilen. Der Anfang (S. 4) fehlt und ist von neuer Hand ergänzt. — Abschrift von بهاء الدين im J. 1169 Çafar (1755). — Collationirt.

4540. We. 1420.

1) f. 1—197.

274 Bl. 4to, 19—23 Z. (22½ × 16 [21 × 15]; 14½—15 × 8—9 [14½ × 9—11]cm). — Zustand: lose Lagen u. Blätter; etwas unsauber u. fleckig. F. 28—69 etwas grösseren Formates. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederdeckel. — Titel f. 1a:

هذا الجزء الاول من شرح المنهج

Ausführlicher:

فتح الوهّاب بشرح منهج الطلّاب

Verfasser f. 1a: القاضى زكرياء

Anfang f. 1b: قال سيدنا . . . ابو يحيى زكرياء الانصاري . . .، بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله على افضاله والصلاة والسلام على سيدنا محمد وصحبه وآله وبعد فقد كنت اختصرت منهاج الطالبين في الفقه الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abkürzung (منهج الطلاب), vom Verf. selbst gemacht. Derselbe beginnt f. 1b: بسم الله الرحمن الرحيم اي الف والاسم مشتق من السمو وهو العلو . . . الحمد لله الذي هدانا لهذا اي دلّنا لهذا التاليف وما كنا لنهتدي لو لا ان هدانا الله والحمد لغة الثناء باللسان على الجميل الاختياري على جهة التبجيل الخ

Der Text des كتاب الطهارة beginnt f. 3b so: انما يطهر من مايع ماء مطلق وهو ما يسمّى ماء بلا قيد، und der Commentar: وان رشح من بخار الماء المغلي كما بحثه النووي الخ

Er ist hier zur Hälfte vorhanden, indem er bis zu Ende des كتاب الجعالة geht; der Text schliesst hier so: او هرب قبل وصوله لا يجسه لاستيفاء وحلف ملتزم انكر شرط جعل او ردّا، und der Commentar f. 197b: وللعامل اجرة المثل كما علم من باب الاختلاف في كيفية العقد وكتاب القراض والله اعلم، تم الجزء الثاني من شرح منهج الطلاب الخ

Schrift: f. 107—197 ziemlich gross, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften u. Text roth. Abschrift im J. 1010 Ǵom. II (1601) von قاسم الزبادي. Das übrige f. 1—16. 17—26. 27—38 und 40—69. 70—106 von verschiedenen und späteren Händen. — Am Rande bisweilen Glossen. — Zum Theil collationirt.

F. 70—72a, 8 ist aus f. 64b, 11 bis 69b ult. wiederholt; Lücken nach f. 83. 87. 88. 97. 106.

HKh. VI 13242 (pag. 209), wo im Titel zu lesen ist (Z. 3) الوهاب (für الوهاج).

4541. We. 1420.

2) f. 198—274.

8vo, 19—25 Z. (21 × 15½; 14—15 × 8—9½cm). — Zustand: lose Lagen u. Blätter. Etwas fleckig u. unsauber.

Bruchstücke desselben Werkes (فتح الوهّاب).

a) f. 198—227 = We. 1420, 1, f. 41a ult. bis 67a, 13.
Schrift: gross, deutlich, vocallos. Text roth. — Abschrift c. 1200/1785.

b) f. 228—233 = We. 1420, 1, f. 51b, 13 bis 61b, 9.
Schrift: zieml. klein, eng, vocallos. Text roth. — Abschrift c. 1200/1785. Dieselbe Hand wie f. 84—87.

c) f. 234—274. Enthält:

α) 234 — 237 = We. 1420, 1, f. 132ᵇ, 20 bis 136ᵇ, 8.
β) 238 — 247 = f. 145ᵃ, 2 » 154ᵇ, 8.
γ) 248 — 267 = f. 155ᵇ, 6 » 173ᵃ, 18.
δ) 268 — 270 = f. 174ᵃ, 11 » 176ᵇ, 18.
ε) 271 — 274 = f. 178ᵇ, 8 » 182ᵃ, 14.

Dieselbe Hand wie f. 89—106, kräftig, breit, vocallos. Text roth. Abschrift c. 1150/1737.

Glossen zum منهج الطلاب sind von:

1) عبد الرءوف بن تاج العارفين المناوي † 1031/1622.
2) على بن ابراهيم بن احمد الحلبى † 1044/1634.
3) محمد بن عيسى بن يوسف الدمياطي † 1178/1764.
4) سليمان بن محمد بن عمر البجيرمى † 1221/1806.

Glossen zu dessen Commentar (فتح الوهاب) von:

5) على بن يحيى الزيادي نور الدين † 1024/1615.
6) عبد الرءوف المناوى † 1031/1622.
7) محمد بن عبد المنعم الطائفي † 1052/1642.
8) محمد بن احمد الخطيب الشوبري † 1069/1658.
9) سلطان بن احمد بن سلامة المزّاحى ابو العزائم † 1075/1664.
10) عبد البرّ الاجهوري um 1080/1669.
11) احمد بن عمر الديربى ابو العباس † 1151/1738, u. d. T. فتح الملك الباري على آخر شرح المنهج للشيخ زكرياء الانصاري

Abkürzung (اختصار المنهج) von

12) محمد بن احمد بن حسن الخالدي ابن الجوهري † 1215/1800.

Erörterungen zum المنهج von

13) محمد بن ابراهيم بن يوسف الهيتمى ابو الارشاد

Versificirt von [† 1197/1783.

14) عبد الواحد بن ابي بكر قاضى القنفدة † 1089/1678.

4542. We. 1430.

16 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (19 × 14; 15 × 10ᶜᵐ). — Zustand: fleckig u. ziemlich unsauber. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب الدقايق لمحيى الدين النواوي

Anfang f. 1ᵇ: قوله في المحرر سبحانك منصوب على انه اسم واقع موقع المصدر اي سبحت الله سبحانا اي نزهته عن النقايص مطلقا الحمد الثناء عليه بجميل صفاته والشكر بانعامه ويكون قولا وفعلا الكبرياء العظمة الآلاء النعم الخ

Der eigentliche Anfang fehlt hier: s. bei Spr. 1968, 4. — Dass das Werkchen von Ennawāwī ist, lässt sich schliessen aus f. 2ᵃ, wo der Verf. sagt, er habe weitläufig über الرافعي gehandelt in dem Werke تهذيب الاسماء, welches eben von ihm verfasst ist.

Enthält kurze Glossen zu dem المحرر des الرافعي und dem منهاج الطالبين. Behandelt zuerst ihre Vorreden, dann das كتاب الطهارة und geht bis zu Ende des Werkes, zuletzt ohne Angabe des Buches, worin die behandelten Stellen stehen. Die Werke unterschieden durch قول المحرر und قول المنهاج; wo beide denselben Ausdruck haben, ist er eingeführt durch قولهما.

Schluss f. 16ᵃ: قول المنهاج والاصح بطلان الفاسدة بجنون السيد واغمائه فلفظ اغمائه زيادة له والله اعلم والحمد لله الخ

Schrift: f. 1—10ᵃ ziemlich gross, flüchtig, rundlich, deutlich, wenig vocalisirt. Von f. 10ᵇ bis Ende sorgfältiger, grader, deutlicher, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. — Abschrift c. 1200/1785. — HKh. III 5115.

4543.

Dasselbe Werk in:

1) Spr. 1968, 4, f. 22ᵃ—37.

Format etc. und Schrift wie bei 1.

Titel f. 22ᵃ: هذه دقايق المنهاج. Verfasser bloss: الامام النووي. Anfang f. 22ᵇ: الحمد لله ربّ العالمين اللهم صلّ على سيدنا . . . قال الشيخ . . . ابو زكرياء يحيى النووي . . . اشهد ان لا اله الا الله . . . اما بعد فهذا كتاب فيه شرح دقايق الفاظ المنهاج والفرق بين الفاظه والفاظ المحرّر للرافعي الخ

Schluss wie bei We. 1430.

F. 38 einige Stellen aus dem منهاج التوسل والترسل und aus كتاب سراج الملوك.

2) We. 1733, 11, f. 118—129.

8ᵛᵒ, 20 Z. (21×15⅔; 15½×9½ᶜᵐ). — Zustand: einige Blätter am Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, rauh.

Verfasser fehlt. Titel, Anfang und Schluss wie bei Spr. 1968, 4.

Schrift: ziemlich klein, etwas rundlich, deutlich, vocallos. — Abschrift im J. 1163 Moharram (1749) von قيم بن ملا اسحق سنقري الشافعي

4544.

Andere Commentare zu diesem vielgebrauchten Werk (منهاج الطالبين) sind verfasst von:

1) ابو بكر بن اسمعيل السنكلومي الشافعي † 740/1339.
2) فرج بن محمد بن احمد الاردبيلي نور الدين † 749/1348.
3) تقي الدين السبكي † 756/1355, u. d. T. الابتهاج; vollendet von seinem Sohn احمد بن علي السبكي بهاء الدين † 773/1371.
4) عبد الرحيم بن الحسن الاسنوي † 772/1370.
5) بدر الدين الزركشي † 794/1392, u. d. T. الديباج.
6) عيسى بن عثمان الغزي شرف الدين † 799/1397 (drei Commentare).
7) عمر بن علي ابن الملقن † 804/1401, u. d. T. الاشارات الى ما وقع في المنهاج من الاسماء والمعاني واللغات und تحفة المنهاج und تصحيح المنهاج.
8) عمر بن رسلان البلقيني † 805/1402, u. d. T. تصحيح المنهاج
9) احمد بن عماد الدين الاقفهسي † 808/1405, u. d. T. البحر الأجاج und التوضيح.
10) محمد بن موسى الدميري كمال الدين † 808/1405, u. d. T. النجم الوهاج.
11) عبد الرحمن بن عمر البلقيني † 824/1421.
12) ابو بكر بن محمد الحصني † 829/1426.
13) محمد بن علي بن محمد القاياتي † 850/1446.
14) ابو بكر بن احمد ابن قاضي شهبة † 851/1447.
15) محمد بن ابي بكر بن الحسين المراغي † 859/1455, u. d. T. مشرع الروي في شرح منهاج النووي.
16) محمد بن ابي بكر ابن قاضي شهبة † 874/1469, u. d. T. ارشاد المحتاج und بداية المحتاج.
17) عبد الوهاب بن محمد الحسيني ابو نصر † 875/1470.
18) محمد بن عبد الله ابن قاضي عجلون نجم الدين † 876/1471, u. d. T. هادي الراغبين الى منهاج الطالبين und تحرير المسائل und تصحيح المنهاج und التاج في زوائد الروضة على المنهاج
19) محمد بن فخر الدين الاباري الماردينى um 900/1495, u. d. T. البحر المواج.
20) جلال الدين السيوطي † 911/1505, u. d. T. درة التاج في اعراب مشكل المنهاج
21) محمد بن عمر النصيبي جلال الدين † 916/1510, u. d. T. الابهاج.
22) محمد بن محمد بن محمد بن احمد الغزي بدر الدين † 984/1576, u. d. T. ابتهاج المحتاج.
23) محمد بن احمد بن حمزة الرملي † 1004/1595, u. d. T. النهاية, und Glossen dazu von:
   a) محمد بن عبد المنعم الطائفي † 1052/1642.
   b) علي بن علي الشبراملسي † 1087/1676.
   c) احمد بن عبد الرزاق الرشيدي † 1096/1685.
24) يحيى بن تقي الدين بن عبادة الفرضي um 1021/1612.
25) عبد القادر بن محمد بن احمد الفيومي † 1022/1613 (2 Commentare; der kleinere الروض المهذب).
26) علي بن محمد بن ابي بكر ابن مُطَيْر † 1041/1631, u. d. T. الديباج على المنهاج.
27) ابراهيم بن محمد المأموني † 1079/1668.
28) نُقُل بن علي بن احمد الكشميري † 1082/1671, u. d. T. افادة المحتاج على المنهاج.
29) محمد علي بن محمد علان بن ابراهيم التبريزي † 1057/1647, u. d. T. الابتهاج في ختم المنهاج
30) عبد الرءوف المناوي † 1031/1622, u. d. T. الدر المصون في تصحيح القاضي ابن عجلون
31) اسحق بن محمد بن ابراهيم العدناني الزبيدي † 1096/1685, u. d. T. الحاشية الانيقة على مسائل المنهاج الدقيقة

Ein Auszug von:

32) محمد بن يوسف الجياني ابو حيان اثير الدين † 745/1344, u. d. T. الوهاج في اختصار المنهاج
33) محمد بن احمد العريشي † 1060/1650.

Versificirt von:

34) محمد بن محمد بن عبد الكريم ابن الموصلي † 774/1372.
35) احمد بن محمد الطوخي † 893/1488.
36) جلال الدين السيوطي † 911/1505, u. d. T. الابتهاج.

4545. Lbg. 424.

33 Bl. 8vo, 13 Z. (17½ × 13; 12 × 9¼cm). — Zustand: vielfach fleckig, auch unsauber. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel u. Verfasser (von anderer Hand) f. 1a:

ك" الكفاية في نظم بنت الغاية التى اختصرها الامام النواوي وسماها النهاية وناظمها الامام محمد بن الظهير

Anfang f. 1ᵇ (V. 1. 2. 5. 7):

يقول راجى رحمة القدير محمد نجل فتنا الظهير
الحمد لله على ما وهبا حمدا مباركا كثيرا طيبا
وهذه ارجوزة مختصره الفاظها واضحة محرّره
سمّيتها — الكفاية فى نظم بنت الغاية النهاية

Nach Vers 7 ist dies Reǵez-Gedicht eine Versificirung des Werkes النهاية, welches hier benannt ist: بنت الغاية. Es kann damit das Rechtsbuch النهاية, aus welchem عبد العزيز بن عبد السلام † 660/1262 einen Auszug unter dem Titel "ك الغاية فى اختصار النهاية gemacht hat, nicht gemeint sein. Ebenso wenig ein Commentar zur غاية الاختصار, welcher den Titel النهاية gehabt hätte: von einem solchen ist nichts bekannt. Bei HKh. V 10796 wird dem محمد بن ظهير الحموي ein Auszug aus dem الكفاية للحاجرمي † 618/1216 beigelegt. Moḣammed ben ṭahīr oder vielmehr Moḣ. ben ibrāhīm *ben ṭahīr* heisst der Verf. des vorliegenden Werkes. Es ist also möglich, dass er einen Auszug aus jenem Werke, welcher den Titel hatte: النهاية فى اختصار الكفاية und ungemein kurz war (daher بنت الغاية) in Verse gebracht und benannt hat: الكفاية فى النهاية oder auch الكفاية فى بنت الغاية. Dass aber dieser Auszug von Ennawāwī gemacht sei, wie in der obigen Titelangabe steht, ist schwerlich der Fall, ich wenigstens habe darüber keine Notiz gefunden; auch ist die von späterer Hand gemachte Angabe nicht durchaus zuverlässig. —

Die Anzahl der Verse ist 777. So sagt der Verfasser in einem Epilog von 13 Versen, in denen er über Noth klagt und Nachsicht erbittet. Jene Zahl ist zugleich das Jahr der Abfassung; der Verf. lebt also um das Jahr 777/1375.

Er beginnt mit باب المياه f. 1ᵇ:

ماء من الارض او السماء جاز به التطهير فى الاشياء

Die letzten Abschnitte sind: f. 24ᵇ "ك الجنايات und 31ᵃ "ك الدعاوي. Schluss f. 33ᵃ:

لكنهم من قبل ان تستولدا فى رقه فان يبعهم ما اعتدا

Der Epilog schliesst:

وآله وصحبه الكرام تترا فى الابتداء والختام

Schrift: ziemlich gross, gut, vocalisirt. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 854 Ǵom. II (1450).

Nach f. 1 fehlt 1 Blatt.

4546. Df. 22.

159 Bl. 4ᵗᵒ, 13 Z. (27⅓ × 18; 15½ × 10ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich unsauber, auch fleckig, besonders gegen Ende; der Rand öfters ausgebessert. Nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, grob, etwas glatt, zieml. stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ:

هذا كتاب وقاية

Nach dem Vorwort f. 3ᵃ:

وقاية الرواية فى مسائل الهداية

(vielfach auch bloss: "ك الوقاية). Verf. fehlt; es ist:

برهان الشريعة محمود بن صدر الشريعة عبيد الله
ابن محمود بن محمد المحبوبى الحنفى

Anfang f. 2ᵇ: حمد من جعل العلم اجلّ المواهب الهنية واسناها واعلى المراتب السنية . . . علم الاحكام . . . وبعد فان الولد الاعزّ عبيد الله صرف الله ايامه . . . لما فرغ من حفظ الكتب الادبية وتحقيق لطايف الفصل الخ

Der Verfasser dieses ḣanefitischen Rechtsbuches ist *Borhān eśśerīʿa maḣmūd* ben çadr eśśerīʾa ʾobeidallāh ben maḣmūd ben moḣammed *elmaḣbūbī* elḣanefī, um 680/1281 am Leben. Er gehörte zu einer anderen Linie der Familie Maḣbūb als diejenige war, von welcher Çadr eśśerīʾa ʾobeidallāh ben masʾūd stammte (s. We. 1496). Aber dadurch, dass seine Tochter diesen soeben genannten Masʾūd geheirathet hatte (deren beider Sohn eben Çadr eśśerīʾa ʾobeidallāh war), wurde er (Borhān eśśerīʾa) der mütterliche Grossvater desselben. Er hatte auch 2 Söhne, Maḣmūd und Aḣmed; letzterer hatte wieder einen Sohn, den Çadr eśśerīʾa masʾūd. — Wenn als Bruder des Borhān eśśerīʾa maḣmūd aufgeführt wird: Tāǵ eśśerīʾa *ʾomar* (ben çadr eśśerīʾa ʾobeidallāh etc.) und dieser als Grossvater des Çadr eśśerīʾa ʾobeidallāh (von Vaters Seite) bezeichnet wird, so ist das ein Irrthum, denn dessen Grossvater (von Vaters Seite) war Tāǵ eśśerīʾa *maḣmūd.*

Dieser Irrthum rührt daher, dass Beide den Beinamen Tāğ eššerī'a führten. — Borhān eššerī'a hat das Werk verfasst für seinen Enkel 'Obeidallāh, da er für dessen juristische Ausbildung kein passendes Compendium vorfand. Dasselbe behandelt die in dem Werke الهداية behandelten Rechtsfragen, mit Fortlassung der Beweise, die richtigen Ansichten mit Auswahl vorbringend, auch mit Zusätzen in Betreff der Urtelssprüche und der Controversen, mit möglichster Kürze und Deutlichkeit. Es ist in die üblichen Bücher und diese in Kapitel getheilt und beginnt f. 3ª: كتاب الطهارة، يايها الذين امنوا اذا قمتم الي الصلوة فاغسلوا الآية ففرض الوضوء غسل الوجه من الشعر الي الاذن واسفل الذقن الخ

Dann كتاب الصلوة, الزكوة, الصوم, الحج, النكاح, الرضاع, الطلاق, العتاق, الايمان, الحد, etc.; الوقف, البيوع, الصرف, الكفالة, الحوالة, القضاء, الشهادة, etc.; الاشربة, الصيد, الرهن, الجنايات, الديات, المعاقل, الخنثى, مسائل شتي.

Schluss f. 159ª: ان امتد ذلك وعلم باشاراته فكذلك والّا فلا وفي غنم مذبوحة فيها ميتة هي اقلّ تحري واكل في الاختيار،

Schrift: gross, dick, breit, flüchtig, nicht ganz deutlich, wenig vocalisirt. Die Ueberschriften roth. Der breite Rand (oft auch zwischen den Linien) mit Glossen stark beschrieben. — Abschrift von محمود بن اسمعيل بن زكرياء im J. 822 Rabī' II (1419). — HKh. VI 14308.

4547. We. 1404.

218 Bl. 8ᵛᵒ, (9–)11 Z. ($21^2/_3 \times 14^1/_3$; $12\text{–}13 \times 8^1/_2\text{–}9^{cm}$). Zustand: unsauber, fleckig, nicht ganz fest im Deckel, einige Wurmstiche, viele Glossen am Rande und zwischen den Zeilen; die Randglossen öfters abgeblasst und unleserlich. — Papier: gelb, etwas glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband.

Dasselbe Werk. Titel fehlt, aber es steht auf f. 1ª öfters وقاية.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, etwas flüchtig, breit, vocallos, nicht undeutlich. Ueberschriften meistens schwarz. Von f. 112 an kleiner, etwas vocalisirt; Ueberschriften roth. — Abschrift von ابراهيم الحنفي im J. $^{817}/_{1414}$.

Am Rande, auch zwischen den Zeilen, überall viele Glossen. — Es fehlen nach f. 1 5—6 Bl., nach 25 1 Bl., 44 2 Bl., 207 2 Bl., 212 1 Bl.

4548. Pet. 168.

204 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. ($25 \times 18^1/_2$; $17\text{–}17^1/_2 \times 11^{cm}$). — Zustand: nicht ganz sauber, sonst aber ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel und Verfasser fehlt eigentlich; allein auf der Rückseite des Vorblattes steht über dem Inhaltsverzeichniss: فهرست شرح وقاية Der Titel und Verfasser ist:

شرح الوقاية لصدر الشريعة

oder bloss: كتاب صدر الشريعة

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين حمد الشاكرين . . . يقول العبد المتوسّل الي الله تعالي باقوي الذريعة عبيد الله بن مسعود بن تاج الشريعة سعد جدّه وأنجح جدّه، هذا حلّ المواضع المغلقة من وقاية الرواية في مسايل الهداية التى الّفها جدّي الخ

Commentar zu demselben Werke, von *Çadr eššerī'a* 'obeid allāh ben mas'ūd *elmaḥbūbī* elḥanefī † $^{747}/_{1346}$ (s. 4393 u. 4546). Er hiess auch Çadr eššerī'a II (صدر الشريعة الثاني), während sein (mütterlicher) Urgrossvater 'Obeidallāh ben maḥmūd Çadr eššerī'a I (صدر الشريعة الاول) beigenannt wurde. — Der Commentar selbst beginnt f. 1ᵇ: كتاب الطهارة، اكتفى بلفظ الواحد مع كثرة الطهارات لانّ الاصل ان المصدر لا يثنّى ولا يجمع . . . قال الله تعالي يا ايها الذين امنوا اذا قمتم الى الصلوة فاغسلوا وجوهكم الآية، شً" افتتح الكتاب بهذه الاية دالّة على فرايض الوضوء الخ

Der Text ist mit م (متن) bezeichnet, der Commentar mit ش oder meistens bloss س (شرح); ausserdem im ersten Drittel roth überstrichen. Am Rande stehen häufig, und besonders in der ersten Hälfte, Bemerkungen zum Text.

Schluss des Commentars f. 204ª: لا تخلو عن المسروق والمغصوب والحرام ومع ذلك يباح التناول اعتمادا على الغالب، والله اعلم بالصواب واليه مرجع المآب،

Schrift: ziemlich klein, gefällig, deutlich, in der vorderen Hälfte etwas vocalisirt; collationirt, am Rande Lesarten. Ueberschriften und Siglen (م und س) roth. — Abschrift vom J. 1004 Ram. (1596).

4549.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Lbg. 933.

105 Bl. 4to, 25—27 Z. (29 × 21½; 20½ × 14½^cm). — Zustand: wurmstichig; der Rand öfters ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel f. 1^a von ganz später Hand (unrichtig):

كتاب صدر الشريعة لتاج الشريعة على الوقاية في علم الفقه

Anfang (f. 3^a, 2) und Schluss wie bei Pet. 168. Voraufgeht (f. 2^b u. 3^a, 1) der Anfang (ديباجة) des Grundwerkes, mit vielen Glossen zwischen den Zeilen; am Rande längere Bemerkungen. Zu diesem Stück enthält f. 2^a einen sehr ausführlichen gemischten Commentar (mit م und ش eingeführt).

Schrift: Türkische Hand, klein, kräftig, gedrängt, gleichmässig, fast vocallos. Ueberschriften u. Stichbuchstaben roth. Der Text in rothen Strichen eingerahmt. Oft Zwischenglossen und auch Randglossen. Kurzes Inhaltsverzeichniss f. 105^b. Nach f. 52. 67. 72. 95 Lücken. — Abschrift von احمد بن يوسف im J. 882 Ram. (1477).

2) Df. 52.

155 Bl. 4to, 27 Z. (27 × 18; 18½ × 11½^cm). — Zustand: nicht ganz sauber, nicht frei von Flecken, besonders gegen Ende. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark, baumwollig. — Einband: guter brauner Lederbd mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1^a:

كتاب صدر الشريعة لعبيد الله بن محمود بن تاج الشريعة

(für محمود muss es heissen: مسعود).

Anfang f. 1^b so wie bei Pet. 614 angegeben.

Schrift: klein, fein, flüchtig, nicht leicht zu lesen, vocallos, bisweilen auch ohne diakritische Punkte. Der ganz mitgetheilte Text roth überstrichen; angezeigt durch م, der Commentar durch س (roth). — Abschrift c. 950/1543.

Auf der Rückseite des dritten Vorblattes (c) steht ein Inhaltsverzeichniss. Das auf Blatt 9 folgende Blatt gehört nicht zum Werke, sondern ist ein viertes Vorblatt.

Auf Bl. 154 u. 155 einige historische Daten aus den Jahren 837/1433—942/1535 und einige Maass- u. Münzangaben.

3) Lbg. 77.

210 Bl. 4to, 21 Z. (27 × 17; 17 × 9—9½^cm). — Zustand: nicht ganz sauber; der untere Rand, in der 2. Hälfte besonders, fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: rother Lederband mit abgerissener Klappe. — Anfang wie bei Pet. 614.

Schrift: Persischer Zug, klein, gefällig, gleichmässig, fast vocallos. Ueberschriften goldfarbig. Grundtext roth überstrichen. Auf d (Rückseite) ein Frontispice. Der Text in Goldlinien. Glossen am Rande, bisweilen auch zwischen den Zeilen. — Abschrift im J. 961 Ǵom. II (1554).

Auf dem ersten Vorblatt ein ausführliches Inhaltsverzeichniss; auf der Vorderseite des vierten bloss die Hauptabschnitte (die Bücher) angegeben.

4) Mq. 416.

322 Bl. 8vo, 19 (15) Z. (21 × 14¾; 14 × 7½^cm). — Zustand: ziemlich gut, doch im Anfang nicht recht sauber; der obere Rand an mehreren Stellen wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich grob u. stark. — Einband: brauner Lederbd mit Papprücken. — Titel u. Verf. fehlt.

Schrift: Persische Hand, klein, gedrängt, nicht undeutlich, etwas vocalisirt. Der Text roth überstrichen. Ueberschriften roth. F. 2—6 von etwas späterer Hand ergänzt. Am breiten Rande (auch zwischen den Zeilen) stehen besonders in der ersten Hälfte oft längere oder kürzere Glossen. — Abschrift vom J. 978 Ša'bân (1571).

Foliirung arabisch. Auf f. 6 folgt erst noch 7^A, dann 7. 8 ff. Uebersprungen u. ungezählt sind geblieben 99. 138. Nach f. 40 ist eine Lücke von 30 Blättern. Auf der Rückseite des Vorblattes steht ein kurzes Inhaltsverzeichniss.

5) Mq. 720.

262 Bl. 8vo, 19 Z. (20 × 15; 14—14½ × 9—9½^cm). Zustand: im Anfang unsauber, auch fleckig; am Ende wasserfleckig am oberen Rande; im Ganzen nicht besonders reinlich. — Papier: gelblich, meistens stark, glatt. — Einband: brauner Lederband. — Titel fehlt, steht aber auf dem unteren Schnitt so:

شرح وقاية الرواية في مسائل الهداية

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, kräftig, gedrängt, fast vocallos. Der Grundtext Anfangs roth überstrichen, weiterhin zum Theil gar nicht, in der 2. Hälfte schwarz überstrichen. Die einführenden ش und م roth, bleiben von f. 178 an ganz fort. Die Ueberschriften in der 1. Hälfte roth. Der Text ist nur Anfangs in rothen; auch schwarzen Linien. F. 36—46. 126—134. 135—158 in etwas kleinerem Format und in kleinerer sorgfältigerer Schrift ergänzt. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, viele Glossen, besonders zu Anfang. F. 187^b ist leer, es fehlt wol etwas Text. — Abschrift zu eigenem Gebrauch von احمد بن ابراهيم in ولاية انقروى in dem Flecken قصبه بولى im J. 1056 Ram. (1646).

Arabische Foliirung; dabei 122. 123 übersprungen. Auf f. 128 folgt noch 128^A. Das Anfangsblatt ist ungezählt geblieben. F. 259^b—262^a enthalten das Inhaltsverzeichniss.

6) We. 1410.

154 Bl. 4to, 25 Z. (28½ × 18; 19½ × 10½cm). — Zustand: ziemlich gut; am oberen Rand ein grosser durchgehender Fleck, und auch der untere Rand ist nicht frei von Flecken. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt; auf dem ersten der zwei Vorblätter steht: صدر الشريعة Verfasser fehlt.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, deutlich, gleichmässig, fast vocallos. Der Grundtext roth überstrichen. Die Ueberschriften der Bücher und Kapitel roth; ebenso die den Text und den Commentar einführenden Buchstaben م und س. — Abschrift c. 1100/1688.

Am Rande nicht selten längere Glossen. Uebersicht des Inhalts auf dem 2. Vorblatt und auf f. 1^a.

7) Pet. 614.

274 Bl. 4to, 21 Z. (22 × 13; 16½ × 8cm). — Zustand: am Rande oben und unten etwas wasserfleckig; die ersten 22 Bl. lose; zu Anfang am Rande und Rücken ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel von späterer Hand f. 1^b oben: شرح كتاب الوقاية

Anfang f. 1^b: الحمد لله رب العالمين والصلوة علي خير خلقه محمد وآله اجمعين، يقول العبد المتوسل الخ

Schrift: ziemlich klein, etwas rundlich, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1100/1688. — Die Blattfolge ist: 1—114. 116. 115. 117—250. 252. 251. 253—274.

8) Spr. 618.

363 Bl. Folio, 17—21 Z. (31¾ × 16½; 19½—21 × 8½—9cm). — Zustand: der Rand schadhaft und ausgebessert, bisweilen auch der Text; nicht ohne Wurmstiche; wasserfleckig. — Papier: gelb, zieml. dünn, etwas glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titel f. 2^a: شرح وقاية. Verfasser fehlt.

Schrift: f. 1—161 gross, rundlich, deutlich, wenn auch etwas flüchtig, (fast) vocallos, am Rande und zwischen den Zeilen viele Glossen (auch persisch) und Bemerkungen. Der Text zum Theil roth überstrichen. — F. 162—257 gute Persische Hand, ziemlich gross, vocallos, mit wenigen Glossen und Randbemerkungen. F. 258—363 ziemlich kleine, deutliche, gleichmässige Arabische Schrift, fast vocallos. — Abschrift vom J. 1122 Moharram (1710).

F. 24 gehört nach f. 28. F. 2. 3. 114 nachträglich ergänzt. — F. 1^a enthält ein Stück Index.

9) We. 1411.

126 Bl. 8vo, 15 Z. (15½ × 10½; 10½ × 7cm). — Zustand: stark wasserfleckig, bes. am oberen Rande, aber auch sonst fleckig u. unsauber u. die letzten Blätter schadhaft (doch ist der Text unverletzt). — Papier: gelb, ziemlich dünn, ziemlich glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel von ders. Hand, die das fehlende 1. Blatt ergänzt hat:

شرح الوقاية على مذهب الامام الاعظم ابي حنيفة رحمه
وهو المسمي بصدر الشريعة

(von späterer Hand noch einmal wiederholt, mit dem Zusatz الجزء الاول من)

Es ist nur der Anfang des Werkes und geht bloss bis zum Beginn des باب التفويض (= We. 1410, f. 41^b, 10).

Schrift: ziemlich klein, flüchtig, doch gewandt, ziemlich deutlich, fast vocallos. Grundtext durch ص, Commentar durch ش (beides roth) bezeichnet. Ueberschrift der Bücher und Kapitel roth. — Abschrift c. 1100/1688.

Nach f. 10 fehlt 1, nach 33 fehlen 3 Bl.

10) Spr. 619.

203 Bl. 8vo, c. 15—17 Z. (21 × 14⅔; 16 × 8—9cm). — Zustand: sonst ziemlich gut, aber viele Wurmstiche. — Papier: gelb, dünn, etwas glatt. — Einband: brauner Lederband. — Titel und Verfasser fehlt.

Es ist die 2. Hälfte desselben Werkes, beginnt f. 1^b mit dem كتاب البيوع، البيع هو مبادلة مال بمال الخ und schliesst in dem باب الوصي (= Spr. 618, f. 212^a, 7 bis f. 361^b, 16). Am Schluss fehlen 2 Bl.

Schrift: Persischer Zug, ungleich, im Ganzen ziemlich klein, flüchtig, fast unvocalisirt; im Anfang öfters Zwischenglossen. Für die Ueberschriften fast überall Platz gelassen. — Abschrift c. 1215/1800.

Die Blattfolge ist: 1—18. 20. 19. 22. 21. 23 ff.

4550. Lbg. 858.

297 Bl. 8vo, 17 Z. (17⅔ × 12½; 12½ × 7¾cm). — Zustand: ziemlich wurmstichig, auch ausgebessert, oft fleckig, besonders anfangs; einzelne Blätter lose im Einband. F. 37. 41 oben schadhaft. — Papier: gelb (auch blau f. 81. 90), glatt, theils dünn, theils stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser von späterer Hand f. 1^a:

حاشية العلامة يعقوب باشا على صدر الشريعة
في مذهب الامام الاعظم ابي حنيفة النعمان رة

Anfang f. 1^b: الحمد لله الذي لا يستفتح الكتب الا بحمده . . . كتاب الطهارة قوله كتاب الطهارة المذكور في الشروح ان الكتاب والكتابة في اللغة بمعنى الجمع والمراد ههنا المكتوب الخ

Glossen (mit قوله) zu demselben Commentar, von *Ja'qūb bāšā* ben ḫidrbek ben ǵelāl eddīn errūmī elḥanefī † c. 891/1486.

Schluss f. 297ª: قوله لان اقراره بالثلث يوجب مساواته ... فينبغي ان يدفع النصف حتى يساويه فيما اخذه والله اعلم

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, (fast ganz) vocallos. Ueberschriften und Stichwort roth. Ziemlich oft Randbemerkungen, besonders anfangs. — Abschrift c. 1100/1688. — Arabische Foliirung. — Nach f. 19 fehlen 3, nach f. 28 2 Blätter. — HKh. VI 14308, p. 460.

Der Anfang dieser Glossen steht auch in Mq. 180ᵇ, f. 172ᵇ—174.

4551. We. 1846.

1) f 1—63ª.

75 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20½ × 14⅓; 13½ × 7½ᶜᵐ). — Zustand: lose im Einband; nicht ganz sauber, sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: rothbrauner Lederdeckel mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ª oben am Rande:

هذه تعليقات على حاشية يعقوب باشا
للمولي المرحوم زكرياء افندي

Etwas niedriger zur Seite:

حاشية زكرياء بن بيرام على حاشية يعقوب باشا

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لولي التوفيق والهداية والصلوة علي النبي وبعد فيقول ... زكرياء بن بيرام بن زكرياء هذه نبذ من الفوايد من كلام بعض الفضلاء ومما سنح لبالنا

Randbemerkungen, theils von einem andern Gelehrten theils von Zakarijjā ben beirām ben zakarijjā † 1001/1593, zu denselben Glossen (des Ja'qūb bāšā). Letzterer hatte sie herausgegeben, ohne dieselben — wie er es vorhatte — noch einmal gründlich durchzuarbeiten.

Sie beginnen f. 1ᵇ: كتاب الطهارة الكتاب والكتب في اللغة الجمع ومنه الكتابة والخط وهو تصوير اللفظ بحروف هجائه ... قال المحشي وليست بصفة اقول لانه مما اعتبر فيه المعاني الخ

Schluss f. 63ª: وقال فيما نقل عنه من خص بالاول لم يصب اقول التخصيص ليس بمراد فتدبر، تم

Schrift: kleine feine Türkische Hand, flüchtig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1000 Raǵab (1592) von بايزيد بن عبد الغفار.

Die erörterten Glossen werden eingeführt durch: قال المحشي; die eigenen Bemerkungen des Verf. durch اقول.

F. 63ᵇ—65 behandelt derselbe زكرياء افندي ausführlicher das كتاب الاشربة desselben Grundwerkes, und zwar hauptsächlich sich an die Worte des Grundtextes (قال المصنف) haltend, nicht an einen Erklärer oder Glossator. Er beginnt: كتاب الاشربة اورده بعد احياء الموات لرعاية التقابل بينهما ... انها سبب لاماتة العقل فبين الاحياء الخ und schliesst: الي قوله كما لا يخفى ساقط جدا ومنشاه العقول عن المراد والله الهادي للرشاد،

4552. Pet. 167.

209 Bl. 4ᵗᵒ, 29 Z. (27 × 16⅔; 19½ × 10½ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut; f. 140 fleckig. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich stark. — Einband: rother Lederband. — Titel und Verfasser f. 1ª von späterer Hand:

صدر شريعة شرحي اخى جلبي

Specieller nach der Vorrede f. 2ª:

ذخيرة العقبي في شرح صدر الشريعة العظمي

Der Verfasser ist:

المولي يوسف بن جنيد التوقاتي اخى جلبي
[وتوقاتي چلبي] الحنفي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي شرح صدر الشريعة الغراء ... وبعد فان تكميل النفوس الانسانية بالفضايل القدسية الخ

Glossen des Mollā jūsuf ben ǵoneid ettūqātī elḥanefī *aḫī ćelebī* † 904/1498 zu demselben Commentar. Er hat fast 10 Jahre (bis zu Ende des J. 901/1496) daran gearbeitet und sie dem Sulṭān Bājezīd ben moḥammed gewidmet.

Dieselben beginnen f. 2ᵇ zum كتاب الطهارة so: قوله اعلم ان ما لا بد لنا في هذا المقام معرفة خمس نكت الاولي انه انما قدم العبادات على المعاملات والحدود الخ

Schluss f. 219ª: اذا كان ذلك معهودا منه في فمه ولا يجوز ذلك في الذي يعتقل لسانه اذا لم يمتد اعتقاله وكتابته، تمت

Es fehlt aber nach اعتقاله etwas: s. bei Pet. 615.

Schrift: klein, gleichmässig, hübsch, Türkische Hand, deutlich, vocallos. Das قوله und die Ueberschriften roth. Die Foliirung ist arabisch, übersprungen dabei f. 90—99, so dass es im Ganzen nicht 219, sondern 209 Bl. sind. Auf f. 131ª oben bis 132ª oben ist ein leerer Raum gelassen. — Abschrift von خليل بن الياس, wie es scheint vom J. 1199/1785.

HKh. III 5783; VI 14308 (besonders p. 460).

In Bezug auf dies Werk steht die Abhandlung desselben Verfassers in No. 2575.

4553.

Dasselbe Werk in:

1) Pet. 615.

312 Bl. 8vo, 25 Z. (21¾ × 15½; 16½ × 10cm). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelblich, glatt, stark. — Einband: rother Lederband mit Klappe. — Titel f. 1ª (von späterer Hand):

هذه حاشية اخي جلبي علي صدر الشريعة

Schluss f. 311ᵇ: يمتد اعتقاله قوله والا فلا اي فان لم يمتد اعتقاله ولم يعلم اشارته لم يمكن حكمه حكم الاخرس فلا اشارته وكتابته، تم

Schrift: ziemlich klein, gefällig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift von حسين بن احمد بن زين الدين im J. 1130 Ǵom. I (1718).

2) We. 1413.

77 Bl. 8vo, 21 Z. (19½ × 12½; 13½ × 7cm). — Zustand: gut; doch sind die ersten Blätter unten ein wenig beschädigt. — Papier: gelblich, auch bräunlich, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel u. Verf. (von neuerer Hand) f. 1ª oben:

حاشية اخي جلبي على صدر الشريعة

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي شرح صدر الشريعة الغرّاء . . . وبعد الخ قوله محمد وآله المراد بالآل هم الاتباع الشاملون للاصحاب الخ

Die Glossen gehen hier nur bis zu Ende des باب العيدين (im كـ الصلوة). Sie schliessen f. 77ᵇ: حتى قال بعضهم ان سبقه حدث قبل ان يكبّر توضأ وكبّر علي الاصح والله اعلم واحكم،

Schrift: klein, gut, gleichmässig, vocallos. Der Text durch (rothes) قوله eingeführt und zum Theil roth überstrichen; die Kapitel- und Buch-Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1100/1688.

4554. Mq. 115.

21) f. 405—414.

8vo, 21 Z. (21 × 15½; 15 × 10cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel u. Verf. f. 405ª:

رسالهء حاشيهء اخي لقول سنان

Richtiger so:

حاشية المولى سنان على حاشية اخى چلبى على شرح الوقاية

Anfang f. 405ᵇ: رب اوزعني ان اشكر نعمتك التي انعمت عليّ من التخلية عن وصمة العجب والاعتساف . . . وبعد فان احوج خلق الله تعالي اليه يقول انّي لاتفكر في صناعة التصنيف الخ

Glossen des Qūl sinān, d. h. *Sinān efendī* (oder Sinān ṭelebī oder Elmaulā sinān, auch sinān eddīn) jūsuf ben ḥusām eddīn errūmī elḥanefī, geb. um 890/1485, † 986/1578, gleichfalls dem Sulṭān Bājezīd gewidmet, zu denselben Glossen (des Aḫī ṭelebī). Dieselben sind durchaus polemischer Art; sie selbst sind mit يقول eingeführt, während die des اخي چلبي mit قال angezeigt sind. Sie beginnen f. 406ᵇ: قال محشى صدر الشريعة الشهير باخي چلبي في ديباجة حاشيته والصلاة والسلام الاكملان على كملة الممكنات الذين هم زمرة الرسل والانبياء . . . يقول الحقير ان كان قوله وعلى آله معطوفا على قوله على سيدنا الخ

u. brechen f. 414ᵇ ab mit den Worten: فانظروا معاشر العلماء هل يليق لمثل هذا الشخص ان ياخذ قلما بيده،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, kräftig, geläufig, nicht undeutlich, vocallos. Am Rande öfters Glossen. Stichwörter grün. — Abschrift c. 1100/1688.

4555. We. 1412.

132 Bl. 8vo, 21 Z. (20⅔ × 13½; 14 × 6¾cm). — Zustand: lose im Deckel, sonst ziemlich gut; der obere Rand vielfach wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: brauner Lederband; die Klappe lose dabei liegend. — Titel fehlt; auf dem unteren Schnitt steht:

الحاشية علي صدر الشريعة

Beginnt f.1ᵇ mit dem كتاب الوكالة, u. zwar so: كتاب الوكالة قال الشيخ الاكمل عقب الشهادات بالوكالة لان الانسان خلق مدينا بالطبع يحتاج في معاشه الي تعاضد وتعاوض . . . وقال بعض الفضلاء في بيان قوله وقد يكون فيها المعاوض الخ

Glossen oder vielmehr ein ausführlicher Commentar zu demselben Commentar (des Çadr eśśerî'a 'obeidallāh), von einem hier nicht genannten Verfasser. Der Text, stellenweise mitgetheilt und besprochen, wird eingeführt durch قوله. Der Verfasser führt dann theils Stellen aus anderen darauf bezüglichen Werken an, theils seine eigene Ansicht, diese meistens mit voraufgehendem اقول. — Die sonst hier vorkommenden Ueberschriften sind:

45ᵇ فصل في البيع، لما فرغ من بيان احكام التوكيل

58ᵇ باب الوكالة بالخصومة والقبض، اخرها لكونها مهجورة

74ᵇ باب عزل الوكيل، اخر باب العزل لان اقتضائه

80ᵃ باب الاستثناء، وسواء استثنى الاقل او الاكثر

90ᵃ فصل فيمن لا يكون خصما، شهادة العنوان علي كون المقصود

91ᵇ باب ما يدعيه الرجلان، لما فرغ من دعوي الواحد

110ᵃ باب دعوي النسب، اخره وان كان حقه التقديم

124ᵃ باب التبرع بالصلح والتوكيل به، لما كان تصرف

125ᵇ باب الصلح في الدين، قوله وهو مستحق بعقد

127ᵇ فصل في الدين المشترك، قوله ان شاء اتبع المدين

130ᵇ فصل في التخارج، وجه تاخيره قلة وقوعه

Schluss f.132ᵃ: قوله وذكر الكرخي وقع في اكثر الكتب القياس والاستحسان علي عكس ما ذكر ههنا وهو الظاهر، تم

Auf den nach f.113 fehlenden Blättern hat das كتاب الاقرار begonnen.

In dem vorliegenden Bande werden behandelt die Bücher: كتاب الوكالة، وكتاب الدعوي، وكتاب الاقرار وكتاب الصلح. — F. 80—89 gehören nicht dahin, sondern vielleicht zu einem früheren Bande (etwa dem كتاب البيع).

Schrift: Persischer Zug, klein, gefällig, ziemlich gleichmässig, vocallos. Stichwörter u. Ueberschriften roth. Am Rande öfters Glossen u. Bemerkungen. — Abschrift vom J. $^{1134}/_{1722}$. — Vor f. 90 ist eine Lücke; nach f. 113 fehlen 2, nach 117 wenigstens 10 (20?) Bl.

4556. Mq. 115.

45) f. 583. 587—590. 630. 631.

Format etc. und Schrift wie bei 44).

Titel fehlt. Bruchstück. Zusammenstellung von Glossen und Commentarstellen zu demselben Commentar (des Çadr eśśerî'a), und zwar zu dem Anfang des كتاب الطهارة und zu Stellen des كتاب البيع und كتاب البيوع.

Die Blätter folgen nicht unmittelbar auf einander; sie sind so zu ordnen: 590. 630. 631. 583. 589. 587. 588. Unmittelbar zu einander gehören f. 630 u. 631.

Die Textstelle, die hier zuerst erläutert wird, ist f. 590ᵇ der Anfang des كتاب الطهارة, nämlich: اكتفى بلفظ الواحد مع كثرة الطهارات

Die Glossen etc. sind von: اخي جلبي افندي, شرح المجمع لابن ملك, شرح الوقاية لابن فرشته, يعقوب پاشا, كمال پاشا زاده, شرح الهداية, شرح الوقاية لعجم, شرح القدوري الشهير بحدادي, مصنفك, حاشية صدر الشريعة لمحمد بن علي الفناري, شرح الكنز لقسرق امره, حاشية الاصلاح والايضاح.

4557. Mo. 35.

20) f. 160—165.

8ᵛᵒ, 11 Z. (Text: $11^{1}/_{2} \times 6^{1}/_{2}$ cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel u. Verf. f.160ᵃ:

طورسون خليفهنك دولكر اوغلي رسالة سنه يازدغي

und in der Unterschrift f. 165ᵇ:

حرره طورسون بن مراد

Der Titel der Abhandlung würde sein: رسالة في السرقة

Anfang f. 160ᵇ: قال صاحب الهداية باب ما يحدث السارق في السرقة قال ابن النجار السرقة نوعان سرقة توجب القطع وسرقة لا توجبه فلا يظن انه اذا لم يقطع لم يكن سارقا في فاه فَلَا يَظُنُّ اشارة الي ان عدم هذا الظن حاصل من تنويعه السرقة الي النوعين الخ

Glossen des Ṭūrsūn ben murād † $^{966}/_{1559}$ zu dem Kapitel der Elwiqāje über Diebstahl.

Schluss: سببا للملك في المآل . . . وكذا قوله لا سبب الملك اي في الحال بل في المآل اي بعد اداء الضمان فلا مخالفة بين قولي صاحب العناية والغاية،

Schrift: Türk. Hand, zieml. gross, wenig vocalisirt. Der Grundtext roth überstrichen. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

4558.

Andere Glossen zu demselben Commentar (صدر الشريعة) sind noch verfasst von:

1) محمد شاه بن يوسف الفناري um $^{860}/_{1456}$.
2) احمد بن موسى الخيالى † $^{860}/_{1456}$.
3) حسن چلبى بن محمد شاه الفنارى † $^{886}/_{1481}$.
4) يحيى بن بخشى um $^{900}/_{1495}$.
5) قره كمال الدين اسمعيل القرامانى um $^{900}/_{1495}$.
6) سنان الدين يوسف الشاعر um $^{900}/_{1495}$.
7) محمد بن على بن يوسف الفنارى † $^{929}/_{1523}$.
8) محمد القرهباغى † $^{942}/_{1535}$.
9) ابراهيم بن محمد الاسفرائنى عصام الدين † $^{944}/_{1537}$.
10) ابراهيم بن عبد الله الحميدي † $^{973}/_{1565}$.
11) صالح بن جلال † $^{973}/_{1565}$.
12) محمد بن پير على البركوى † $^{981}/_{1573}$.
13) احمد بن محمود قاضيزاده بدر الدين † $^{988}/_{1580}$.
14) حسام الدين المنتشى † $^{1010}/_{1601}$.

4559. Pm. 175.

246 Bl. 8vo, 21 Z. ($21^1/_2 \times 15^1/_2$; $14 \times 9^1/_2$ cm). — Zustand: im Ganzen ziemlich gut, doch ist der obere und Seitenrand besonders zu Anfang und am Ende wasserfleckig, ausserdem die ersten (etwas unsauberen) und die letzten Blätter am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser auf dem Vorblatt von ganz neuer Hand:

الاصلاح والايضاح لاكمل الدين

Der Titel ebenso in der Unterschrift und auch nach dem Vorwort. — Der Verfasser ist:

احمد بن سليمان الحنفى شمس الدين ابن كمال باشا

Anfang auf dem ersten (ungezählten) Blatte:
احمده فى البداية والنهاية على الهداية والوقاية . . .
اما بعد فغير خافٍ على ذوي البصاير ان المختصر الموسوم بالوقاية مع صغر حجمه ووجازة نظمه كتاب حاوٍ لمنتخب كل مزيد ومفيد الخ

Das inhaltreiche, wenn auch kurze, juristische Compendium الوقاية enthält, wie der Verfasser dieses Werkes, Aḥmed ben soleimān elḥanefī šems eddīn *ibn kemāl bāšā* (oder kemāl bāšā zāde) † $^{940}/_{1533}$ sagt, manche Versehen, auch Lücken, deren Berichtigung und Ergänzung der Verfasser sich vorgenommen hat. Ferner: der berühmte Commentar dazu, von Çadr eššerī'a, enthält trotz seiner Vortrefflichkeit doch auch Kürzen und Fehler; diese zu beseitigen und alles in das rechte Licht zu setzen, ist gleichfalls seine Absicht, und zwar dieses so, dass er sich ihm im Ganzen genau anschliesst und nur da, wo er sich versehen hat, bessert. Den so berichtigten Text nennt er الاصلاح und seinen den Commentar berichtigenden Commentar nennt er الايضاح. Begonnen hat er sein Werk im J. 928 Raǵab (1522) und beendet zu Ende des Šawwāl desselben Jahres und gewidmet dem Sulṭān Soleimān ben selīm ḫān ben bājezīd. — Das Werk selbst beginnt f. 1ª unten: كتاب الطهارات' الطهارة فى اللغة مطلق النظافة وفى الشرع النظافة عن النجاسة حقيقة كانت وهي الخبث او حكمية وهي الحدث الخ

Anfänge einiger Abschnitte sind:

f. 44ª كتاب الحج هو القصد لغة وفى الشرع زيارة بقاع مخصوصة الخ
84ᵇ كتاب العتاق عنون الكتاب بالعتاق دون الاعتاق لينتظم مسايل الفصل الآتى الخ
105ᵇ كتاب السرقة هي لغة اخذ الشيء من الغير على الخفية
120ª كتاب البيع هو عقد يتضمن مبادلة مال بمال تلك المبادلة توجد بدون البيع كما اذا فقد الملك فى احد الطرفين الخ
159ª كتاب الدعوي هي اسم على فعلى والفها للتانيث الخ
199ª كتاب الشفعة هي فى الشرع تملك مبيع عقارا الخ
237ᵇ كتاب الوصايا الوصية والايصاء طلب الشيء من غيره ليفعله على غيب منه فى حيوته او بعد مماته وفى الشرع اختص هذا الصنيع الخ

Schluss f. 245ᵇ: فسقط اعتباره دفعا للحرج بخلاف ما اذا كانا نصفين او كانت الميتة اغلب لانه لا ضرورة واذا قال فى الاختيار لانه يحل اكل الميتة فى الاضطرار' تم هذا الكتاب'

Schrift: klein, gut, gleichmässig, vocallos. Der Grundtext roth überstrichen. Ueberschriften roth. — Abschrift vom J. 1080 Ḏū'lqa'da (1670). — Collationirt nach einer anderen Handschrift als der, von der die vorliegende abgeschrieben. — Arabische Foliirung. Auf f. 115 folgt noch 115ᴬ. — HKh. I 830 (Titel bei ihm اصلاح الوقاية).

F. 246 einige auf (Traditions-) Ueberlieferung Riwāje bezügliche Notizen.

4560. Pm. 513.

229 Bl. 8vo, 29 Z. (von f. 133 an 23, auch 21, Zeilen) ($21^1/_2 \times 15^1/_2$; 15 (14) $\times$ 10cm). — Zustand: im Ganzen gut; f. 143 u. 153 beschmutzt. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: schöner Halbfrzbd mit Klappe u. Goldverzierung. — Titel fehlt. F. 1a am Seitenrande:

كتاب وقاية الرواية في مسايل الهداية

welchen Worten noch ترجمه vorzusetzen ist. — Verfasser steht f. 1a oben am Rande:

مصطفى بن نوح الرومي

Enthält das Grundwerk mit Türkischer Uebersetzung und Erläuterung, von Muçṭafā ben nūḥ errūmī. Der Anfang fehlt, 1 Blatt; desgleichen fehlt nach f. 8 1 Blatt.

Das كتاب الطهارة beginnt f. 1a unten so: كتاب الطهارة بوكتاب طهارتك بيانندە مخصوص قال الله تعالى يا ايها الذين امنوا اذا قمتم الى الصلوة فاغسلوا وجوهكم الله تعالى ابندي كه اي ايمان كتورنلر قچن نمازه طورمق دلسكز يوزلريكوزي يوك الآية يعني اوق اية اخرنه دك اية كريمنك دخسي بو در الخ

Schluss des Commentars f. 229a: دخي بيه اختيار حالندە يعني مضطر دكول اوله اما مضطر اولسه مردار اولمش كندوى يمكده جايز در حرمت حالي اختيارە كورە مرغت، قد تمت الكتاب الخ

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gedrängt, deutlich, vocallos. Der Grundtext bis auf f. 96b roth, dann roth überstrichen. Von f. 133 an grössere, weitere Schrift, Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1135 Ḏū'lqa'da (1723) von سليمان بن عبد الله.

4561. Lbg. 598.

39) f. 76b—78a.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift:

حاشية ديباجه على الهدايه بالتركيه

Für الهدايه muss es الوقايه heissen.

Anfang: حمد من جعل العلم اجل المواهب الهنيه واسناها، شوكا حمد اتمك كرك كه اول علمي بخششلرنوك غايت اولسون قلدي الخ

Umschreibung des Anfanges (ديباجة) der وقاية الرواية in Türkischer Sprache.

Schluss: انه خير مامول واكرم مسئول تحقيق الله تعالى مرجو اولانك خير در ودخي سؤال اولونانلرك غايت كريم در،

Der Grundtext roth überstrichen.

F. 79a oben am Rande Besprechung der 8 Fälle, in welchen das ا in dem Worte ابن bleibt.

4562. Spr. 622.

94 Bl. 4to, 13 Z. ($24 \times 15^1/_3$; $19^1/_2 \times 8^1/_2$cm). — Zustand: gut, doch einige Wurmstiche. — Papier: weisslich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel fehlt. Von neuerer Hand f. 1a: مختصر وقايه

Er ist: كـ النقاية مختصر الوقاية

(oder auch bloss: مختصر الوقاية). Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1b: الحمد لله رافع اعلام الشريعة الغراء . . . اما بعد فانّ العبد المتوسّل الى الله تعالى باقوى الذريعة عبيد الله بن مسعود بن تاج الشريعة سعد جدّه وانجح جدّه . . . يقول قد الّف جدّي الخ

Auszug aus demselben Grundwerk, von Çadr eśśerī'a 'obeidallāh, dem Enkel des Verfassers. (Die Worte von اما بعد an sind ganz wie die in seinem Commentar.)

Dieser Auszug beginnt f. 2a: كتاب الطهارة، فرض الوضوء غسل الوجه من الشعر الى الاذن واسفل الذقن ويديه ورجليه مع مرفقيه الخ

Die letzten Abschnitte sind: f. 92a كتاب الوصايا, 94a كتاب الخنثى, 94b كتاب الاخرس الاصلي.

Schluss f. 94b: فكذا في غنم مذبوحة فيها ميتة هي اقل تحري واكل في الاختيار والاضطرار، تمّت

Schrift: Persischer Zug, ziemlich gross, kräftig, gut, gleichmässig, ganz vocalisirt bis f. 56. Die Ueberschriften roth. — Abschrift wol ganz modern (c. 1840).

Dasselbe Werk: We. 1414.

152 Bl. 4to, 11 Z. ($24^1/_2 \times 14^1/_2$; $16 \times 7^1/_2$cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelblich grau, dünn, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1a (von anderer Hand):

نقاية غير انها مشتهرة بمختصر الوقاية

Schrift: gross, kräftig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Auf den ersten 33 Blättern viele Glossen und Bemerkungen am Rande. — Abschrift im J. 1235/1820, in Boḫārā, von سيد نظر بن محمد النسفي

4563. Spr. 626.

339 Bl. 4to, 27 Z. (29 × 18½; 21 × 10½—11^cm^). — Zustand: durchaus wurmstichig; die Blätter im Anfang stark beschädigt und ausgebessert, ebenso gegen Ende der Rand. — Papier: bräunlich, ziemlich stark, glatt. — Einband: europäischer brauner Lederbd mit schwarzem Rücken u. Goldstreifen. — Titel f. 1^a^ von späterer Hand, aber richtig:

جامع الرموز

Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang f. 1^b^: الحمد لله الذي فضلنا بتعليم اصول مبسوط الجامع الكبير من الاحكام . . . امّا بعد فلما كان نظم منشور الفتاوي من انفع الامّهات

Gemischter Commentar zu demselben Werk, von محمد الخراساني القهستاني شمس الدين (nach HKh. VI 13951 p. 374). Moḥammed elqohustānī šems eddīn um 950/1543 (No. 3525) hat dies Werk nach der Unterschrift im J. 941/1534 vollendet und es dem Abū 'lgāzī 'obeid allāh behāder ḫān gewidmet. Es beginnt f. 7^a^ so: كتاب الطهارة في الاصل بالسكون لانّه غير مركّب . . . فرض الوضوء لغة التقدير وشرعا ما ثبت بدليل قطعي . . . غسل الوجه اي اجراء الماء على بشرة وجه المتوضى الخ

Schluss des Commentars f. 339^a^: والمعتقل والغنم المذبوحة في آخر الكتاب ثم نبّه على ما اختاره ممّا هو المعول عليه في الباب وهذا اوان فراغي بحمد الله تعالي نعماءه كثيرة . . . الي اعلي الدرجات فانك اكرم الاكرمين وارحم الراحمين

Schrift: klein, gefällig, deutlich, angenehm, vocallos; aber nicht überall ganz gleich, wenn auch fast ganz von derselben Hand. — Abschrift v. J. 992/1584. — Collationirt. Nach f. 1 fehlt vielleicht 1 Bl. — HKh. VI 13951.

Andere Commentare zu diesem Auszuge (النقاية) sind von:

1) محمود بن الياس الرومي um 860/1456.
2) احمد بن محمد بن محمد الشمني † 872/1467, u. d. T. كمال الدراية.
3) علي بن محمد مصنفك † c. 875/1470.
4) قاسم بن قطلوبغا † 879/1474.
5) عبد الرحمن بن ابي بكر ابن العيني † 893/1488.
6) علي بن سلطان محمد القاري † 1014/1606, u. d. T. فتح باب العناية لشرح كتاب النقاية

Versificirt von محمد بن الحسن الكواكبي † 1096/1685, u. d. T. الفرائد السنيّة und dies von ihm commentirt u. d. T. الفوائد السميّة.

4564.

Andere Commentare zu dem Grundwerk (الوقاية) sind von:

1) علي بن عمر الاسود علاء الدين الحنفي † 800/1397, u. d. T. العناية في شرح الوقاية.
2) السيد الشريف الجرجاني † 816/1413.
3) الحسين بن السيد بن علي القومناتي um 840/1436.
4) عبد اللطيف بن عبد العزيز ابن مَلَك um 850/1446.
5) علي بن محمد مصنفك um 870/1465.
6) عبد الوهاب بن محمد النيسابوري ابن الخليفة um 875/1470.
7) يوسف بن الحسين الكرماستي um 900/1495.
8) احمد بن محمد حفيد التفتازاني † 916/1510.
9) سليمان بن علي القراماني † 924/1518.
10) محمد بن مصطفى القوجوي شيخزاده † 951/1544.
11) قاسم بن سليمان النيكدي † 970/1562.
12) محمد بن ابراهيم ابن الحنبلي † 971/1563.
13) محمد بن عبد الله بن احمد التمرتاشي † 1004/1595.
14) على الطرابلسي الدمشقي علاء الدين † 1009/1600.

Glossen und Berichtigungen von:

15) حسام زاده مصطفى um 870/1465, u. d. T. الترشيح.
16) عبد البر بن محمد ابن الشحنة † 921/1515, u. d. T. الاشارات والرمز الى تحقيق الوقاية وفتح الكنز.
17) علمشاه بن عبد الرحمن † 987/1579.

Versificirt von:

18) محمد بن الحسن بن احمد الكواكبي † 1096/1685.

4565. Mq. 108.

147 Bl. 8vo, 13 Z. (18½ × 13½; 12 × 8½—9^cm^). — Zustand: ziemlich gut; am oberen Rande fleckig, auch etwas am unteren. Im Anfang nicht recht sauber. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel und Verfasser f. 1^a^: كتاب المختار للفتوى على مذهب الامام الاعظم ابي حنيفة رة لمجد الدين ابي الفضل عبد الله بن محمود بن مودود بن محمود ابن بلدجي

(Der Titel (soweit wie in der 1. Zeile) auch im Vorwort f. 2^a^.)

Anfang f. 1ᵇ: قال الشيخ الامام ... بن بلدجي ... الحمد لله على جزيل نعمائه احمده على جليل الائه ... وبعد فقد رغب الى من وجب جوابه على ان اجمع له مختصرا على مذهب الامام الاعظم الخ

'Abdallāh ben maḥmūd ben maudūd ben maḥmūd elmauçilī elḥanefī magd eddīn abū 'lfaḍl *ibn boldeǵī*, geb. 599/1203, † 683/1284, giebt hier ein für die Praxis brauchbares Compendium der Rechtsansichten des Abū ḥanīfe, nach den einzelnen Materien geordnet, und giebt zugleich die abweichenden Ansichten der anderen Rechtslehrer; diese bezeichnet er durch rothe Siglen und zwar durch س den ابو يوسف, م den محمد, سم beide zusammen, ز den زفر und ف den الشافعي.

Das Werk selbst beginnt: كتاب الطهارة، من اراد الصلوة وهو محدث فليتوضأ وفرض الوضوء غسل الوجه واليدين مع المرفقين ومسح ربع الراس الخ

Der letzte Abschnitt: كتاب الفرائض، يبدأ من تركة الميت بتجهيزه ودفنه الخ

Schluss: ومن صالح من الورثة او الغرماء من التركة فالحرجة كان لم يكن ثم اقسم الباقى على سهام الباقين،

Schrift: f. 1—55 ziemlich gross, dick, Gelehrtenhand, fast vocallos. Ueberschriften roth. F. 56 ff. etwas grösser, zierlicher, breiter, geschwungener, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift f. 1—55 c. 700/1300, f. 56 ff. c. 800/1397.

F. 121 ist ungezählt. Auf f. 19. 32. 98 folgt noch je 1 Blatt, jetzt mit ᴬ bezeichnet.

HKh. V 11585 (المختار فى فروع الحنفية).

Auf den 2 Vorblättern stehen allerlei auf Jurisprudenz bezügliche Notizen, zum Theil Persisch; ebenso f. 144—147. F. 144ᵇ—146ᵃ ein Dankschreiben des عبد الله بن محمد الطيمانى الشافعي aus dem Jahre 803/1400 an جمال الدين ابو السعود محمود بن علاء الدين ابي الحسن على بن عمر الصفدي für Mittheilung dieses u. einiger anderer Werke.

4566.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Pm. 72.

206 Seiten 8ᵛᵒ, 15 Z. (19 × 14½; 13 × 9ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen nicht recht sauber, auch öfters fleckig; gegen Ende der Rand nicht selten ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: brauner Lederband. — Titel auf der unbezeichneten Seite vor dem Textanfang, auch im Vorwort und in der Unterschrift. Verfasser nicht genannt.

Schrift: ziemlich klein, gut, gleichmässig, vocalisirt. Ueberschriften roth. Text in rothen Doppellinien. — Abschrift im J. 1008 Ša'bān (1600). — Nach S. 15 fehlen 2 Blätter. Die letzten Seiten sind so zu ordnen: 197. 202—205. 198—201. 206. — Auf der Seite vor dem Text-Anfang steht in kleinen Quadraten (8 × 8) ein Inhalts-Verzeichniss.

2) Spr. 624.

109 Bl. 8ᵛᵒ, c. 13 Z. (c. 18 × 13½; c. 14½ × 10ᶜᵐ). — Zustand: unsauber, ziemlich lose im Deckel, unordentlich. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ᵃ ebenso. Verfasser fehlt.

Das Werk beginnt hier f. 1ᵇ sofort mit كتاب الطهارة، من اراد الصلوة الخ

Schrift: ungleich, im Ganzen ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos. Die Ueberschriften roth, später schwarz u. etwas grösser. — Abschrift im J. 1053 Rabī' II (1643) von ملا محمد بن حاجي محمد.

Nach f. 6 ist eine Lücke. Bl. 1 u. 2 von neuerer Hand, mit Fortlassung des eigentlichen Anfangs.

In Pet. 544, 2, f. 57ᵇ. 58ᵃ stehen 2 Stellen aus des Verfassers Commentar الاختيار zu diesem Werke, über Gebet und Verkauf handelnd.

Andere Commentare haben verfasst:

1) ابراهيم بن احمد الموصلى um 660/1262, u. d. T. توجيه المختار

2) الخطاب بن ابي القسم القرهحصارى um 720/1320.

3) محمد بن محمد بن محمد بن احمد ابن امير الحاج † 879/1474.

4) قاسم بن قطلوبغا † 879/1474.

5) عبد الرحمن بن ابي بكر ابن العينى † 893/1488.

6) محمد بن الياس, u. d. T. الاثثار لحل المختار.

7) محمد بن ابراهيم بن احمد الامام, u. d. T. فيض الغفار.

Auszug von احمد بن على الدمشقى † 772/1370, u. d. T. التحرير.

Versificirt von محمد بن على البخارى † 799/1397.

4567. Pet. 339.

312 Bl. 8vo, 13 Z. (21 × 12; 12 × 7cm). — Zustand: ziemlich unsauber, auch fleckig; zum Theil am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. Die ergänzten Blätter weisslich und ziemlich dünn. — Einband: schwarzbrauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a oben von später Hand:

[ال]غاية القصوى في دراية الفتوى للبيضاوى

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي ابدع الخلق واعاد ورفع الحق واشاد . . . هذا وان علم الفقه مما لا تخفى جلالة قدره ونباهة ذكره الخ

Zu den angesehensten Rechtsbüchern, sagt der Verfasser 'Abd allāh ben 'omar *elbeiḍāwī* eššāfi'ī † 685/1286 (691. 695) (No. 817), gehöre das Werk des Abū ḥāmid elgazzālī † 505/1111, das betitelt:

كتاب الوسيط المحيط باقطار البسيط

[HKh. VI, 14225 الوسيط في الفروع]. Es sei aber zu umfangreich, und deshalb habe er es abgekürzt bearbeitet und hie und da berichtigt. Voraufgeschickt ist ein Vorwort صدر الكتاب f. 2a, in 5 kurzen Sätzen (مقدمة), in welchen er allgemeine die Rechtswissenschaft angehende Erläuterungen giebt; dann giebt er f. 4a an, von wem er die Rechtskenntniss erlangt und führt die Reihe der Lehrer darin aufwärts bis auf Moḥammed zurück.

Das Werk selbst, in eine Menge Bücher (und diese meistens in zwei Kapitel, einige auch in Abschnitte, ferner in نظر, فرع, قسم, مسئلة u. s. w.) getheilt, beginnt f. 4b:

كتاب الطهارة، قال الله تعالي وانزلنا من السماء ماءا طهورا وفيه اربعة ابواب،

14a 3 كتاب التيمم فصل
17b 3 ك" الحيض باب
22a 9 ك" الصلوة باب
52b 5 ك" الجنايز فصل
56a 3 ك" الزكوة باب
70b 2 ك" الصوم باب
77a كتاب الاعتكاف فصل 2
79a 4 ك" الحج باب
90b 5 ك" البيع باب
109a ك" السلم والقرض باب 2
112a 2 كتاب الرهن باب
117b 5 ك" الحجر قسم
121a 2 ك" الصلح باب
123a 2 ك" الحوالة باب
124a 2 ك" الضمان باب
126a ك" الكفالة
126b 2 ك" الشركة باب
128a 2 ك" الوكالة باب
131a 4 ك" الاقرار باب
137a 2 ك" العارية باب
139a 2 ك" الغصب باب
142b 2 ك" الشفعة باب
146b 2 ك" القراض باب
149a 2 ك" المساقاة باب
151a 3 ك" الاجارة باب
156b 2 ك" الجعالة باب
157b ك" احياء الموات باب 2
159b 2 ك" الوقف باب
163a 2 ك" الهبة باب
165a 2 ك" اللقطة باب
167a 2 ك" اللقيط باب
169b 3 ك" الفرايض باب
177a 3 ك" الوصايا باب
185a 8 ك" الوديعة سبب
187a 4 ك" النكاح باب
201a 4 ك" الصداق باب
207a ك" القسم والنشوز فصل 7
209b كتاب الخلع باب 2
214b 3 ك" الطلاق باب
226b 2 ك" الرجعة باب
228a 2 ك" الايلاء باب
230b 3 ك" الظهار باب
234a 2 ك" اللعان باب
236a 5 ك" العدة باب
241b 4 ك" الرضاع باب
244a 3 ك" النفقات باب
248b 3 ك" الجراح باب
265b 7 ك" الجنايات باب
271b ك" موجبات الضمان باب 3
273b 6 ك" السير باب
283a ك" الصيد والذبايح فصل 2
285a 2 ك" الاضحية فصل
286b 2 ك" الاطعمة فصل
287b ك" السبق والرمي باب 2
289a ك" الايمان والنذور باب 3
294a ك" ادب القضاء باب 3
298b 5 ك" الشهادة باب
302b 4 ك" الدعوي باب
306b ك" العتق باب (4?) 3

Schluss f. 312a: وعلي لفظ العتق نختم كتابنا ونرجو الله أن يعتق من النار رقابنا ورقاب آبائنا وامهاتنا وجميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات برحمتك يا ارحم الراحمين،

Schrift: klein, zierlich, gewandt, etwas gerade stehend, deutlich, ziemlich gleichmässig, etwas vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. Bl. 1—21. 32. 91. 99. 100 von späterer Hand ergänzt. — Abschrift von يوسف بن كمال بن علي . . . السندي zu Bagdād im Jahre 792 Rabī' II (1390).

Am Rande stehen öfters Glossen. — HKh. IV 8531.

4568. We. 1476.

189 Bl. 4to, 19 Z. (23²/₃ × 16; 14¹/₂ × 10cm). — Zustand: nicht fest im Deckel, stark fleckig, bes. am Ende, überhaupt zieml. unsauber. Bl. 1 auf der Vorderseite verklebt durch ein anderes Blatt. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schlechter Pappbd mit Lederrücken u. Klappe.

Dasselbe Werk. Titel fehlt anscheinend; aber da das auf f. 1a geklebte Blatt nur an 2 Seiten festgeklebt ist, lässt sich der auf f. 1a stehende Titel erkennen; nämlich:

وهذا الكتاب المسمّى بغاية القصوي للشيخ عبد الكريم بن محمود المشهور ببقسائى حرره عبد الكريم

Fast ebenso auf dem übergeklebten Blatte, von neuerer Hand: كتاب غاية القصوي في دراية الفتوي للعلامة الشيخ عبد الكريم بن محمود المشهور ببقسائى، مختصر كتاب الوسيط للامام الغزالي حجة الاسلام رحمه

In dem ersten Titel ist das Wort للشيخ von neuer Hand ergänzt; es ist da eine jetzt verklebte, vielleicht absichtlich gemachte Lücke. Wahrscheinlich stand an der Stelle: على يد الشيخ. Jetzt sieht es freilich aus, als ob der Abschreiber عبد الكريم الخ der Verf. des Werkes sei. — Anfang wie bei Pet. 339. Schluss fehlt, vielleicht nur 1 Bl.; das Vorhandene bricht f. 189b so ab im 5. امر des 3. باب des كتاب العتق: او الاقل من قيمته والارش فان عجز ولم يفد السيد باع الحاكم،

Ausserdem fehlt nach f. 178 1 Bl.; ebenso nach f. 188.

Schrift: ziemlich klein, gut, gleichmässig, etwas vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross, schwarz. Einzelne Stichwörter roth. — Abschrift von dem oben erwähnten عبد الكريم بن محمود بقسائى c. 900/1494.

4569. Spr. 650.

1) f. 1—64.

(Auch mit Spr. 631 bezeichnet.)

135 Bl. 8vo, 27 Z. (21 × 15¹/₂; 15—15¹/₂ × 10cm). — Zustand: Anfang und Ende stark wasserfleckig; etwas wurmstichig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verf. f. 1a:

كتاب مجمع البحرين وملتقى النيرين، لصفي الدين احمد بن على بن ثعلب الساعاتي الحنفي

(es ist zu verbessern: مظفر الدين)

Anfang f. 1b: الحمد لله جاعل العلماء انجما للاهتداء زاهرة، واعلاما للاقتداء باهرة، . . . اما بعد فهذا كتاب يصغر للحافظ حجمه ويغزر للضابط عظمه الخ

Dies Werk des Aḥmed ben ʼalī ben ṫaʼlab elbaʼlabakkī elbagdādī elḥanefī moẓaffer eddīn (nicht çafī eddīn) *ibn essāʼātī* † 694/1295 umfasst das Compendium des ابو الحسن القدوري und die Reģezdichtung (منظومة) des ابو حفص النسفي † 537/1142 (Spr. 650, 2) nebst mehreren Zusätzen. Voraufgeht dem Werke selbst f. 1b—2b eine Einleitung (صدر الكتاب), worin der Verfasser nachweist, wie der Leser streitige und nichtstreitige Fragen (مسئلة خلافية) erkennen und die streitigen einer bestimmten Lehrweise (مذهب) zurechnen könne, und angiebt, durch welche Abkürzungen er die betreffenden Autoritäten bezeichnet habe.

كتاب الطهارة، يفترض في الوضوء	2b
كتاب الصلوة، يدخل الصبح	4b
كتاب الزكوة، يفترض على كل مسلم	9b
كتاب الصوم، يفترض صوم شهر	11b
كتاب الحج، يفترض في العمر	12b
كتاب البيوع، ينعقد بايجاب	16a
كتاب الرهن، ينعقد بالايجاب والقبول	21a
كتاب الحجر، تجيز تصرف الصبي	22a
كتاب المأذون، اذا اذن له المولي	22b
كتاب الاقرار، واذا اقرّ حرّ بالغ	23a
كتاب الاجارة، وتنعقد على منفعة	24b
كتاب الشفعة، وتجب للخليط في المبيع	26a
كتاب الشركة، وتكون على نوعين	27a
كتاب المضاربة، وتنعقد على الشركة	27b
كتاب الوكالة، لا تصحّ الّا ان يكون	28b
كتاب الكفالة، ولم يسقطوه عن الاصيل	29b
كتاب الحوالة، وتصحّ بالدين دون العين	30b
كتاب الصلح، ويجوز مع الاقرار	30b
كتاب الهبة، تنعقد بالايجاب	31b
كتاب الوقف، الوقف جايز ولزومه	32a
كتاب الغصب، يجب على الغاصب	32b
كتاب الوديعة، من استودع كان امينا	33a
كتاب العارية، وتفسر بهبة المنافع	33b

34a كتاب اللقيط، بحكم بحرّيّته
34a كتاب اللقطة، اذا اشهد الملتقط
34b كتاب الخنثى، اذا كان للمولود
34b كتاب المفقود، اذا جهل مكان المفقود
34b كتاب الاباق، اذا ردّ الابق
34b كتاب احياء الموات، اذا احيا مسلم
35a كتاب المزارعة، وهي باطلة وقالا جايزة
35b كتاب المساقاة، وهي بجزء من الثمرة
35b كتاب النكاح، يسنّ حال الاعتدال
38b كتاب الرضاع، ونعلق التحريم بمطلقه
39a كتاب الطلاق، اذا وقع طلقة
44a كتاب العتق، يصحّ في ملك او مضاف
46b كتاب الجنايات، وينقسم القتل الي عمد
47b كتاب الديات، تغلظ دية شبه العمد
49b كتاب الحدود، اذا زنى رجل بامراة
52a كتاب الصيد والذبايح، ويجوز صيد الحيوان
52b كتاب الاضحية، ونوجبها على كلّ مسلم
52b كتاب الايمان، وتنقسم الي غموس
54b كتاب ادب القاضي، لا يصحّ ولاية القضا
55a كتاب الدعوي، ويفسر المدعي بمن لا يجبر،
57a كتاب الشهادات، يفترض اداؤها بطلب المدعي
58a كتاب الرجوع عن الشهادة، ولا يصحّ الّا في مجلس
58b كتاب القسمة، وينصب القاضي قاسما
59a كتاب الاكراه، ويثبت حكمه اذا حصل
59b كتاب السير، يفترض الجهاد على الكفاية
62a كتاب الحظر والاباحة، ويحرم النظر الي العورة
62b كتاب الوصايا، يستحب الوصية وتقدر

Schluss f.64b: يجعلها لهم ومنعهم ولو كان له مولى ابيه منعنا الشركة او للمساجد من غير ذكر انفاق يبطلها واجازها والله سبحانه وتعالي اعلم، تم مجمع البحرين الخ

Schrift: ziemlich gross, eng, gleichmässig, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift 1117 Gom. I (1705) von محمد بن حسين.

HKh. VI 11436 (مجمع البحرين وملتقى النهرين).

4570.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1402.

176 Bl. 4to, 11 Z. (26½ × 18; 14—16 × 10cm). — Zustand: fleckig und ziemlich unsauber, besonders zu Anfang. Nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1a bloss: ك‍" مجمع البحرين. Verfasser fehlt. — Schluss so wie bei We. 1401 angegeben.

Schrift: ziemlich gross, grade stehend, breiter Grundstrich, vocallos, gleichmässig, deutlich. Ueberschriften roth. — Abschrift um 750/1349. Das letzte Blatt fehlt, ist aber von neuer Hand — deutlich aber unschön — ergänzt. Nach dieser wäre die Abschrift vom J. 690/1291, was sich aber auf die Zeit der Abschrift des Originals bezieht.

Am breiten Rande sehr viele, eng und klein, doch deutlich, geschriebene Glossen, auch zwischen den Zeilen.

2) Pm. 262.

120 Bl. 4to, 15 Z. (28 × 17½; 15 × 10cm). — Zustand: ziemlich gut; etwas fleckig am oberen Rande, besonders gegen Ende; Bl. 1 am Rande ausgebessert. Nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: schöner Halbfranzbd. — Titel f. 1a von späterer Hand bloss: كتاب مجمع البحرين. Vollständig f. 116b in der Unterschrift. Verfasser fehlt; steht aber in der Nachschrift f. 117a. — Schluss so wie bei We. 1401 angegeben.

Schrift: ziemlich gross, gewandt, etwas gedrängt, gleichmässig, fast vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift vom J 821 Rab. II (1418).

Am Rande u. auch zwischen den Zeilen fast überall sehr viele, auch längere, Glossen. Dieselben fehlen f. 114—116; ausserdem fehlen sie auf f. 2—21, die von etwas grösserer u. kräftigerer Hand ergänzt sind. — F. 36—41 stehen überkopf, so dass auf f. 35 folgt: 41b. 41a. 40b ff. bis 36b. 36a.

F. 117b und 118 in enger kleiner Schrift Einiges über Erbschaftsberechnungen. F. 120a etwas über حساب الرمل.

3) Mf. 1289.

173 Bl. 4to, 11 Z. (27 × 18; 12¼ × 9½cm). — Zustand: Rand und Rücken hauptsächlich im Anfang, dann auch f. 132—153, wasserfleckig; Bl. 3—9, besonders auch f. 152—153 ausgebessert. Anfangs lose Lagen. — Papier: gelb, glatt, dick; die ergänzten Blätter dünner. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 1a von später Hand: مجمع البحرين. — Verfasser fehlt.

Anfang und Schluss (f. 170a, 1) wie bei Spr. 650, 1. Darauf folgt hier noch f. 170 bis 172b ein die Erbtheilung behandelnder Abschnitt, ohne Ueberschrift, der dem bei We. 1401 angeführten entspricht, aber etwas kürzer ist.

Schrift: Türkische Hand, gross, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. Die Ergänzung kleiner. Am Rande und auch zwischen den Zeilen kürzere und längere Glossen, besonders im Anfang. — Abschrift c. 1000/1591; die Ergänzung vom J. 1075 Šawwāl (1665).

Bl. 1. 2 und 154—173 ergänzt.

4) We. 1401.

88 Bl. 8vo, 21 Z. ($19^1/_2 \times 13^1/_2$; $13^1/_2 \times 7^3/_4$cm). — Zustand: gut, doch am oberen Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel auf dem 1. Vorblatt von ganz neuer Hand: كتاب مجمع البحرين

Auf die Schlussworte bei Spr. 650, 1 folgt noch f. 85a: كتاب الفرايض، يبدأ بقضاء الدين الخ woran sich schliesst f. 86b: حساب الفرايض، يخرج النصف من اثنين والربع الخ — Die letzten Worte f. 87b: ومن صالح من الورثة الغرماء علي شيء منها طرح ثم اقسم الباقي علي سهام من بقي منهم، هذا آخر مجمع البحرين، تمت الكتاب الخ

Schrift: ziemlich klein, gleichmässig, deutlich, vocallos. Ueberschriften und Siglen roth. — Abschrift im J. 1193/1779 von حسن بن علي.

Arabische Foliirung. Das 1. Blatt des Textes nicht mitgezählt. Auf der Rückseite des 2. Vorblattes steht ein Inhaltsverzeichniss. — Auf dem zu Ende des Werkes befindlichen Blatt steht etwas über das Verhalten beim Gebet.

4571. Pm. 427.

210 Bl. 4to, 29 Z. (24×16; $18^1/_3 \times 12$cm). — Zustand: im Ganzen ziemlich gut, doch nicht überall sauber und nicht ohne Flecken. Bl. 1 am Rande ausgebessert. Der obere und untere Rand stellenweise und oft fleckig und nicht selten ausgebessert. Nicht frei von Wurmstichen, die oft ausgebessert sind. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzbrauner Lederbd. — Titel fehlt eigentlich, doch steht f. 1a oben am Rande: شرح مجمع لمصنف was genauer heissen muss:

شرح مجمع البحرين وملتقى النيرين لمصنّفه

Anfang f. 1b: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى اما بعد فانه لما كان علم الفقه من اشرف ما نيطت به عزايم ذوي الهمم الخ

Auf Anrathen des ابو القاسم عبد الله بن الامير ابي هاشم يوسف بن الامير ابي القاسم عبد العزيز ابن الامام ابي جعفر المستنصر بالله امير المومنين welcher das Grundwerk studirte, hat der Verf. zu demselben einen Commentar dictirt, die Schwierigkeiten des Ausdrucks und die juristischen Feinheiten erläuternd. Der Text wird satzweise (mit dem einführenden قال) ganz mitgetheilt.

Derselbe beginnt f. 1b: قال الحمد لله جاعل العلماء انجما للاهتداء زاهرة، ابتدأ الكتاب بتحميد الله سبحانه اقتداء بالكتاب العزيز المستفتح بالتحميد الخ

Das كتاب الطهارة beginnt f. 4b: قال يفترض في الوضوء غسل الوجه، الغسل هو الاسالة وعن ابي يوسف رحمه اذا سال علي الاعضاء الخ

Von diesem Commentar liegt hier nur die erste Hälfte vor; er geht bis zu Ende des كتاب الهبة. Die letzte Textstelle f. 210a: ولم يعينوا الثلث علي من نذر التصدق . . . ويحبس قدر النفقة الي ان يكتسب فيخرج مثله، Der Commentar schliesst dazu: ويمسك مقدار كفايته علي قدر حاله وانما لم يعين مقدارا معلوما لاختلاف احوال الناس في ذلك،

Die Erklärung ist keineswegs, wie der Verf. im Vorwort verheisst, kurz gefasst, sondern recht ausführlich.

Schrift: klein, gewandt, gleichmässig, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Die Hauptüberschriften in der Regel schwarz, die übrigen ebenso wie die Stichwörter roth. Am Rande, besonders in der ersten Hälfte, oft Glossen, von derselben Hand geschrieben. — Arabische Foliirung. — Abschrift im J. 753 Ǵom. II (1352) von مصطفى بن ابراهيم بن حسن

In der Unterschrift steht, als wäre das Werk vollständig: تم كتاب شرح مجمع البحرين; hier ist aber das Wort كتاب gefälscht an Stelle von: الجزؤ الاول من.

Die Handschrift ist gegen Ende falsch gebunden; die Blätter folgen so: 184. 192—197. 189—191. 185—188. 198ff.

HKh. V 11436 p. 398.

4572. Lbg. 238.

426 Bl. 4to, 25—26 Z. (27×18; $19^1/_2$—$21^1/_2 \times 11$—13cm). Zustand: besonders oben am Rande fleckig; etwas wurmstichig; nicht ganz fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel auf Vorbl. a:

شرح مجمع البحرين لابن الملك

Verfasser ausführlicher im Anfang.

Anfang auf der Rückseite des Vorblattes c: يا من لا يحوط كمال كماله نطاق وصف الفصحاء . . . وبعد يقول . . . عبد اللطيف بن عبد العزيز ابن امين الدين . . . انّ بعض اخواني وخلّص خلّاني . . . قالوا ان مجمع البحرين كتاب بديع الخ

Gemischter Commentar zu demselben Werk, von 'Abd ellaṭîf ben 'abd el'azîz ben emîn eddîn elkermânî elḥanefî 'izz eddîn *ibn elmelek* oder *ibn melek šâh* um 830/1427 (No. 4386).

Anfang: الحمد لله ابتدأ المصنف رحمه في اول تصنيفه بالتحميد . . . جاعل العلماء بدل من الله وبيان لاستحقاقه الحمد الخ

Schluss f. 426ᵇ: يبطلها اي ابى يوسف تلك الوصية لان المساجد ليس باصل للملك . . . واجازها محمد حملا لكلامه الي الصرف الي مصالحه تصحيحا له، هذا آخر الكلام والحمد لله الخ

Schrift: ungleichmässig, zum Theil gross, kräftig, etwas vocalisirt, zum Theil klein, gedrängt, fast vocallos. Grundtext roth oder roth überstrichen. — Abschrift im J. 924 Dū'lqa'da (1518) von محمود بن حاجي حسين

Arabische Foliirung; dabei f. 190—199 u. 389 ungezählt. — Ein Inhaltsverzeichniss auf den Vorblättern b u. cᵃ. — Bisweilen Randbemerkungen. — HKh. V 11436, p. 399.

4573.

Andere Commentare sind von:

1) احمد بن ابراهيم العنابى † 767/1365, u. d. T. المنبع فى شرح الجمع
2) محمد بن يوسف بن الياس القونوي † 788/1386.
3) محمد بن قاضى اياثلوغ um 840/1436.
4) محمد بن احمد بن محمد المكي الضياء ابو البقاء † 854/1450.
5) محمود بن احمد بن موسي العينى بدر الدين † 855/1451, u. d. T. المستجمع.
6) قاسم بن قطلوبغا † 879/1474.
7) سليمان بن على القرامانى † 924/1518.
8) احمد بن عيسى بن خلف الرشيدى um 945/1538, u. d. T. قرة العين بمجمع البحرين.
9) محمد بن شعبان الطرابلسى † 1020/1611, u. d. T. تشنيف المسمع فى شرح الجمع
10) احمد بن الاقرب, u. d. T. المغنى.

Abkürzung des Grundwerkes, von ابراهيم بن عبد الله الطرابلسى † 899/1494.

Versificirt von ابراهيم بن محمد الغزى.

4574. Spr. 627.

337 Bl. 4ᵗᵒ, 31 Z. (28⅔ × 17; 24 × 12½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich unsauber und auch fleckig. Bl. 1—15 haben in der unteren Hälfte einen grossen Wasserfleck und ein grosses Loch im Text. Bl. 1—3 besonders schadhaft. — Papier: bräunlich, zieml. dick, etwas glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titel u. Verf. f. 1ᵃ (von späterer Hand):

الجزؤ الثانى من شرح الوافى المسمي بالكافى للامام . . . نجم الدين النسفى

Der Verfasser ist unrichtig angegeben; es ist:

عبد الله بن احمد بن محمود النسفى الحنفى ابو البركات حافظ الدين

Zweiter Theil des Commentars zu dem ḥanefitischen Rechtsbuch الوافى, beides von 'Abdallāh *ennesefî* elḥanefî abū 'lberekāt † c. 720/1320 (No. 1988).

Dieser Theil beginnt f. 1ᵇ mit dem

كتاب الصوم، هو فى اللغة الامساك قال "خيل صيام وخيل غير صايمة، تحت العجاج وخيل تعلك اللجما" اي ممسكة عن العلف وغير ممسكة، وفى الشرع عبارة عن ترك الاكل والشرب والجماع من الصبح الي غروب الشمس الخ

12ᵇ كتاب الحج، الحج فى اللغة القصد، قال الشاعر يحجون من زبرقان المزعفرا اي يقصدونه وفى الشرع عبارة عن قصد مخصوص الخ

45ᵇ كتاب النكاح النكاح لغة الضم يقال انكحنا اي اجمعنا بين حمار الوحش واتانه فننتظر ما ذا يتولد منها . . . ثم يستعمل فى الوطئ لوجود الضم فيه الخ

85ᵃ كتاب الرضاع، هو فى الشرع عبارة عن معن شخص مخصوص اي الطفل من ثدي مخصوص الخ

89ᵃ كتاب الطلاق، الطلاق اسم بمعنى التطليق كالسلام والسراح بمعنى التسليم الخ

u. s. w.

321ᵃ كتاب الشركة، تركيبها دالّ على الخلط ومنه الشركة لتشاركها واختلاط بعضها فى بعض ويطلق هذا الاسم على العقد اي عقد الشركة الخ

331ᵇ كتاب الوقف، هو فى الاصل مصدر وقفه اذا حبسه وقفا ووقف بنفسه وقوفا يتعدي ولا يتعدي ومنه وقف ارضه على ولده الخ

Schluss f. 337ᵃ: فتصدهم في فضل العلم دفع حاجة المحتاجين وفي غيرها قضاء حاجة الناس اجمعين، والحمد لله رب العالمين والصلوة الخ

Das ganze Werk wird aus drei Bänden bestanden haben.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gewandte Gelehrtenhand, aber meistens ohne die diakritischen Punkte und ohne Vocale. Die ersten 15 Blätter sind ergänzt in kleiner und zierlicher Schrift, mit den diakritischen Punkten. — Abschrift um 850/1446 (die Ergänzung von Bl. 1—15 etwa um 1100/1688). — HKh. VI 14159. V 9725.

4575. Spr. 625.

357 (361) Seiten Folio, 9 Z. (40½ × 26⅓; 23 × 13½ cm). Zustand: ziemlich gut, doch viele grosse, durchgehende Wurmstiche, worunter gegen Ende das Werk selbst gelitten hat. — Papier: gelblich, ziemlich dünn, etwas glatt. — Einband: brauner Lederband, wurmstichig. — Titel und Verfasser fehlt; nach der Vorrede S. 2:

كنز الدقايق لابي البركات عبد الله بن احمد بن محمود النسفي

Auf der Rückseite des 1. Blattes steht von neuerer Hand: الكنز في الفقه،

Anfang Seite 1: الحمد لله الذي اعزّ العلم في الاعصار واعلي حزبه والانصار . . . قال مولانا الحبر النحرير . . . النسفي . . . لمّا رايت الهمم مايلة الي المختصرات والطباع راغبة عن المطولات الخ

Ḥanefitisches Rechtscompendium, von demselben Verfasser; es ist ein Auszug aus seinem الوافي "ك, mit Rücksicht auf die zumeist vorkommenden Fälle.

S. 3 كتاب الطهارة، فرض الوضوء غسل وجهه الخ (الانجاس, الحيض, المسح على الخفين, باب التيمّم)

S. 12 كتاب الصلوة. Dann الزكوة "ك, الصوم, الحج u. s. w. Weiterhin: السير "ك, اللقيط, اللقطة, الاباق, المفقود, الشركة, الوقف, البيوع u. s. w.; zuletzt: الرهن "ك, الجنايات, الدية, المعاقل, الوصايا, الخنثى, مسائل شتى und الفرائض "ك.

Schluss: ومن صالح من الورثة على شيء فاجعله كان لم يكن ثم اقسم الباقي على سهام من بقي

Schrift: Persischer Zug, hübsch, gross und deutlich, zur Hälfte vocalisirt, mit rothen Ueberschriften. — Abschrift im J. 1238/1823. — Die Seiten 1—118 sind zwischen den Zeilen u. am breiten Rande reichlich u. gut glossirt. — Seite 161ᵃ·ᵇ u. 277ᵃ·ᵇ beim Zählen übersprungen.

HKh. V 10900.

Spr. 1961, 18, f. 259. 260.

Zwei in Octavform zusammengelegte Blätter, die ursprünglich ein Blatt in Folio gebildet haben.

Die innere Seite, d. h. 259ᵇ u. 260ᵃ, enthält eine vollständige Inhaltsübersicht des Commentars des El'ainî (فهرست كتاب شرح كنز الدقائق للعيني).

Die Schrift ist zieml. gross u. deutlich, vom J. 1077/1666. Auf 259ᵃ, 260ᵇ allerlei unbedeutende Notizen.

4576.

Dasselbe Werk ist vorhanden in:

1) We. 1387.

214 Bl. 8ᵛᵒ, 11 Z. (18 × 13½; 11½ × 7½—8 cm). — Zustand: etwas unsauber, zum Theil fleckig. Im Anfang eine lose Lage. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzbrauner Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1ᵇ von späterer Hand: متن الكنز. — Der Anfang fehlt, 1 Bl.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gefällig, gleichmässig, stark vocalisirt. Ueberschriften roth. Auf der Rückseite des Vorblattes das Inhaltsverzeichniss in kleinen Quadraten. — Abschrift c. 900/1494. — Nach f. 9 fehlt 1 Bl.

2) We. 1389.

104 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (20½ × 14¾; 13½ × 8¼ cm). — Zustand: lose Lagen und Blätter; im Anfang fleckig und schmutzig. Blatt 2 unten schadhaft und ausgebessert. — Papier: gelblich, ziemlich glatt und stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt.

Schrift: zieml. gross, rundlich, deutlich, fast vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1066 Ǵom. I (1656) von علي الحنفي. — Am Rande stehen bisweilen, besonders im Anfang, Glossen.

3) Mq. 106.

131 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (21 × 15; 13½ × 7 cm). — Zustand: ziemlich gut. Die Vorderseite von Bl. 1 beklebt. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt, steht aber als Ueberschrift (roth) f. 1ᵇ: هذا كتاب الكنز من علم الفقه، Verfasser fehlt.

Schrift: Bl. 1—10 in rothe Linien gefasst. Breiter Rand. Im Anfang ziemlich klein und gedrängt, weiterhin grösser und breiter, deutlich, etwas vocalisirt. Türkische Hand. In der ersten Hälfte, besonders im Anfang, viele Glossen am Rande. — Abschrift c. 1100/1688.

4) Lbg. 443.

230 Bl. 8vo, 13 Z. (14²/₃ × 9½; 9²/₃ × 5cm). — Zustand: ziemlich gut, doch am unteren Rande, besonders in der 2. Hälfte, wasserfleckig und wurmstichig und dann oft ausgebessert. Auch im Anfang etwas fleckig; Bl. 1 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe, nebst Futteral. — Titel und Verfasser f. 1ª ausführlich.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gefällig, gleichmässig, wenig vocalisirt. Ueberschriften roth. Der Text in rothen Doppellinien. — Abschrift c. ¹¹⁵⁰/₁₇₃₇. — Blatt 130 von ganz später unschöner Hand ergänzt.

5) We. 1388, 1, f. 1—201.

272 Bl. 8vo, 11 Z. (20½ × 13½; 13 × 7cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, stark. Von f. 80 an stärker, aber weniger glatt. — Einband: guter brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser fehlt. Am Schlusse fehlen 3 Blätter. Die Unterschrift: والله اعلم بالصواب وعنده ام الكتاب، قد تمّت هذه الكتاب الخ ist an der Stelle ungehörig.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Breiter Rand. — Abschrift c. ¹²⁰⁰/₁₇₈₅. — Foliirung arabisch; voraufgehen 4 Bl. mit Inhaltsverzeichniss in kleinen Quadraten.

4577. We. 1396.

(515) 505 Bl. 4to, 21—31 Z. (26½ × 18; 20—21 × 12—14cm). — Zustand: lose Lagen. Im Anfang fleckig u. unsauber; bes. auch in der Mitte u. gegen Ende. Nicht ganz frei von Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: rother Lederdeckel mit Klappe. — Titel u. Verf. f. 1ª:

كتاب الزيلعي ... من شروح كنز الدقايق واجزاء شرح من الفقه ايضا واجزاء في الفتاوي من الفقه

Der Titel ist: شرح كنز الدقائق

und specieller in der Vorrede f. 1ª so:

تبيين الحقائق من تبيين ما التبس من الدقائق وزيادة ما يحتاج اليه من اللواحق

Der Verfasser heisst: فخر الدين ابو عمرو عثمان بن علي بن محجن بن موسي الزيلعي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي شرح صدور العارفين بنور هدايته ... وبعد فاني لما رايت هذا المختصر المسمّي بكنز الدقايق احسن مختصر في الفقه الخ

Der 1. Theil eines gemischten sehr ausführlichen Commentars zu demselben Werk, von ʼOtmān ben ʼalī ben miḥǵān ben mūsā *ezzeilaʼī* elḥanefī faḫr eddīn abū ʼamr † ⁷⁴³/₁₃₄₂.

Der Commentar beginnt f. 1ᵇ: كتاب الطهارة فرض الوضوء غسل وجهه لقوله تعالى فاغسلو وجوهكم قال وهو من قصاص الشعر الي اسفل الذقن والي شحمتي الاذن اي الوجه الجملة لانه مشتق من المواجهة الخ

Der Text ist ganz mitgetheilt, eingeführt durch (meist roth geschriebenes) قال رحمه الله. Dieser Theil geht bis zu Ende des كتاب الوقف.

Schrift von 2 verschiedenen Händen; f. 1—136 und 407—514, ungleichmässig, ziemlich gross und kräftig, rundlich, vocallos. F. 137—406 ist gleichmässig, gefällig, grade stehend, vocallos. — Abschrift von f. 1—136 und 407 ff. c. ¹⁰⁰⁰/₁₅₉₁; diejenige von f. 137—406 vom J. 1116 Šaʼbān (1704) (wenigstens ist f. 232ª, womit der 1. Theil zu Ende geht, so datirt), von احمد بن محمد بن شهاب الدين (احمد) بن عبد الحق السنباطي

F. 71—80 nicht gezählt; es sind also nicht 515, sondern 505 Bl. Das letzte Blatt (515) ist von ganz neuer Hand ergänzt. Ein Inhaltsverzeichniss liegt vorn im Deckel auf 2 Blättern. — HKh. V 10900 (p. 250).

4578. We. 1397.

276 Bl. 4to, 25—31 Z. (25 × 17; 18—19½ × 11½—12½cm). Zustand: ziemlich gut, im Anfang etwas fleckig und unsauber; auch sonst nicht ohne grössere Flecken. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe.

Dritter Theil desselben Commentars. Titel und Verfasser f. 1ª:

المجلد الثاني من شرح كنز الدقايق في الفقه لفخر الدين عثمان الزيلعي

Dieser Theil beginnt mit dem كتاب البيوع so: وهو من الاضداد يقال باع كذا اذا اخرجه عن ملكه und geht bis zu Ende des كتاب الاكراه.

Auf dem Schnitt steht: الجزء الثاني. Allein in der Unterschrift steht f. 276ᵇ: تم الجزء الثالث und in dem Titel f. 1ª ist das Wort الثاني in الثالث umgeändert. In der Handschrift steht dann noch: يتلوه الجزء الرابع. In dieser Abschrift wird es also der dritte Band gewesen sein.

Schrift: sehr verschiedene Hände, theils gross und kräftig, theils klein, eng, vocallos. — Abschrift c. ¹¹⁰⁰/₁₆₈₈ und ¹²⁰⁰/₁₇₈₅. — Auf dem Vorblatt findet sich ein Inhaltsverzeichniss.

Bemerkungen zu diesem Commentar hat verfasst: خير الدين بن احمد بن نور الدين العُلَيْمي الرملى † 1081/1670.

Als Auszug aus diesem Commentar wird aufgeführt: كشف الدقائق von يوسف بن محمود ابن محمد الرازى um 770/1368.

4579. WE. 108.

147 u. 138 Bl. Folio, 35 Z. (31 × 21½; 22½ × 14cm). Zustand: in losen Lagen und Blättern; nicht ganz sauber, zum Theil fleckig, z. B. II f. 40. 48. 49. 50. 61. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einbd: brauner schadhafter Lederdeckel mit Klappe. — Titel auf Bl. 1a (von späterer Hand):

شرح الكنز للعينى

Nach der Vorrede:

كتاب رمز الحقايق فى شرح كنز الدقايق

Der Verfasser ist:

محمود بن احمد بن موسى العينى
الحنفى بدر الدين ابو محمد

Anfang f. 2b: ان اجلّ ما يستهل به اللسان بالبيان واشدّ ما يستمد به الاركان ... وبعد فان الفقير الي رحمة ربّه الغنيّ ابا محمد ... العينى ... يقول لما امتحنت بما امتحن به من هو محسود امّا لعلمه وفضله وامّا لسبق خير منه الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, von Bedr eddīn maḥmūd *elʿainī* † 855/1451 (No. 1206). Er hat, nach We. 1393 f. 250b und 251a, dies Werk im J. 816/1413 begonnen und zu Ende des J. 818/1416 vollendet und emendirt. Er berücksichtigt den Commentar des Ezzeilaʿī und beginnt f. 2b so: افتتح الشيخ كتابه بالبسملة ناسيا بكتاب الله تعالي وعملا بقوله عمّ كلّ امر ذي بال لم يبدأ فيه بسم الله الخ

Er schliesst II f. 138a: لانّ المصالح لما ترك بشيء اعطوه جعل مستوفيا نصيبه وخرج من البين فبقى الباقي هقسوما على سهامهم وفيما نقل ما نقل هذا منه بعد قوله سهامهم٬

Das Werk ist hier getheilt in 2 Theile; der 2. Theil beginnt mit dem كتاب البيوع und schliesst mit كتاب الفرائض.

Schrift: ziemlich klein, gewandt, deutlich, vocallos, der Text roth, das Ganze in rothen Linien eingerahmt. — Die eigentliche Handschrift ist defect, dann aber ergänzt. Bd I f. 2—11 sehr kleine Schrift, f. 20 gross und modern, f. 71—80 kleiner als die Grundschrift. Bd I f. 11a, 16 Mitte bis 11b Ende ist wiederholt auf f. 12a, 1 ff. — I, 112. 135; II, 40. 41. 56 sind doppelt gezählt. II, 86—88 beim Zählen übersprungen. — Die Abschrift beider Theile aus dem J. 973/1565 von ابرهيم الديري العبسي الحنفي.

HKh. V 10900.

4580.

Derselbe Commentar vorhanden in:

1) We. 1392.

207 Bl. 4to, 31 Z. (25 × 17; 18½ × 12 (19—21 × 13½—14cm). — Zustand: ziemlich unsauber, bes. im Anfang, auch mehrere grössere Wurmstiche, bes. am oberen Rande, aber auch bisweilen im Text. Der Rand öfters ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

Der erste Theil desselben Commentars. Er geht bis zu Ende des كتاب الوقف. Titel und Verfasser Vorderseite des Vorblattes:

كتاب شرح الكنز للعينى

Schrift: ziemlich gross, etwas flüchtige Gelehrtenhand, vocallos. Der Grundtext theils roth, theils schwarz überstrichen. Der Anfang fehlt, ist von anderer Hand ergänzt. F. 1—9 klein, fein, etwas flüchtig; 10—12 und 15—21 grösser, breiter, 13 u. 14 noch moderner. — Abschrift von f. 22 bis Ende c. 1000/1591.

Nach f. 206 fehlt 1 Blatt. — Arabische Foliirung; das Vorblatt mit dem Titel und dem Anfang des Werkes nicht mitgezählt. — Unter dem Titel folgt das Inhaltsverzeichniss.

2) We. 1393.

251 Bl. Folio, 25 Z. (30½ × 21; 20½ × 12cm). — Zustand: zieml. gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken.

Zweite Hälfte desselben Commentars, von كتاب البيوع an bis zu Ende. Titel und Verfasser f. 1a: كتاب عينى شرح كنز.

Schrift: ziemlich gross, deutlich, gleichmässig, gut, grade stehend, vocallos. Grundtext roth. Die Seiten eingerahmt in rothen Strichen. F. 145 und 154 von anderer Hand ergänzt. — Abschrift im J. 978/1570 in Jerusalem von عبد الرافع بن خليل النعماوي.

In der Mitte folgen die Blätter so: 178. 180. 179. 181 ff. — F. 1a unter dem Titel ein Inhaltsverzeichniss, aber unvollständig.

3) We. 1390.

417 Bl. 8vo, 23 Z. (21½ × 15½; 14 × 8⅓^{cm}). — Zustand: lose Lagen und Blätter; zum Theil unsauber. — Papier: gelb, ziemlich glatt und stark. — Einband: brauner Lederdeckel mit Klappe.

Der erste Theil desselben Commentars. Er geht bis zum كتاب الوقف incl. Titel f. 1ª (der specielle): رمز الحقايق الخ. Verfasser ziemlich ausführlich. Der Anfang f. 1—4. 7—9 fehlt; ebenso der Schluss 391—417; beides ist aber ergänzt, so dass der Theil vollständig ist. Hie und da am Rande Glossen.

Schrift: ziemlich gross, etwas rundlich, deutlich, vocallos. Grundtext roth. Die Ergänzung von grösserer Hand, ebenfalls vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4) We. 1391.

235 Bl. 4to, 27 Z. (27½ × 18½; 19½ × 12½—13^{cm}). Zustand: lose Lagen und Blätter. Der Rand an einigen Stellen beschädigt, zum Theil ausgebessert. Nicht ganz ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband fehlt.

Die zweite Hälfte desselben Commentars. Sie beginnt mit كتاب البيع. Titel f. 1ª:

شرح الكنز للعينى

(der specielle Titel übergeschrieben).

Schrift: zieml. klein, gefällige Gelehrtenhand, gleichmässig, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift vom J. 895 Ǵom. I (1490).

F. 1ª ein kurzes Inhaltsverzeichniss.

5) Pm. 31.

183 Bl. 4to, 31 Z. (27½ × 18; 19½ × 11—12^{cm}). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken; der untere Rand stellenweise wasserfleckig. Die beiden letzten Blätter eingerissen und ausgebessert; auch Bl. 1 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Klappe.

Der erste Theil desselben Commentars. Geht hier bis zum ك الوقف incl. Titel f. 1ª von späterer Hand: فتح الحقايق الخ, wo jedoch رمز statt فتح zu lesen ist. Verfasser f. 1ª: ابو محمود بن احمد العيني, was auch nicht ganz richtig ist. — Die letzten Textworte f. 183ᵇ: وان جعل شيء من الطريق مسجدا صح كعكسه. Letzte Worte des Commentars: والحايض والنفساء لما عرف في موضعه وليس لهم ان يدخلوا فيه الدواب والله اعلم.

Schrift: von verschiedenen Händen, Türkischer Zug, ziemlich gross, deutlich, zum Theil gedrängt; von f. 142 an stärker, gradestehend, überall vocallos. Der Grundtext roth. — Abschrift c. 1100/1688.

Am Rande stehen bisweilen Verbesserungen, auch Zusätze; im Anfang nicht selten Glossen. Auf der Rückseite des ungezählten Vorblattes und f. 1ª unten steht eine ausführliche Inhaltsangabe. — Arabische Foliirung.

6) Pm. 32.

216 Bl. 8vo, 21 Z. (21½ × 15½; 16 × 10½^{cm}). — Zustand: im Ganzen gut; Bl. 40—45 am Rande fleckig. — Papier: gelblich, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Zweite Hälfte desselben Commentars. Titelüberschrift f. 1ª: النصف الثاني من رمز الحقايق الخ Verfasser f. 1ª: ابو محمود ابن احمد العيني (nicht ganz richtig). — Schliesst sich unmittelbar an den Text in Pm. 31 an und beginnt f. 1ª mit كتاب في بيان احكام البيوع so: هو اي كتاب البيوع البيع مبادلة المال اي تمليك المال بالمال او بالتراضي فان وجد المبادلة بلا تراض لا يكون بيعا شرعا الخ

Der Grundtext ist bis f. 17 nicht überstrichen und daher vom Commentar nicht überall zu unterscheiden.

Er schliesst hier mit den مسائل شتى und zwar so f. 216ª: و ينبغي لحافظ القران ان يختم القران في اربعين يوما لان المقصود من قراءة القران فهم معانيه والاعتبار بما فيه لا مجرد التلاوة وقد تم بحمد الله دعوته من تسويده وتبييضه

Das كتاب الفرائض ist also fortgelassen.

Schrift: ziemlich gross, geläufig, nicht undeutlich, vocallos. Der Text von f. 18 an roth überstrichen. Die Angabe der einzelnen Bücher und Kapitel roth. — Abschrift von ملا مصطفى بن ملا علي im J. 1238 Šawwāl (1823) nach einer Handschrift vom J. 1165 Šaʿbān (1752).

4581. We. 1398.

288 Bl. 4to, 31 Z. (27 × 17½; 19½ × 11^{cm}). — Zustand: etwas wurmstichig; nicht recht sauber, der Seitenrand in der Mitte des Werkes wasserfleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt eigentlich; aber auf der ersten Seite der 2 Vorblätter, die ein Inhaltsverzeichniss enthalten, steht:

شرح باكير علي كنز الدقايق

Im Anfang fehlt 1 Blatt. Blatt 1ᵃ beginnt in dem Commentar so: حزبه اصحابه في الامصار جمع مصر اكتفي بذكر الامصار عن القري لانها اتباع لها والنصوص ناطقة . . وقال الصلوة اي الرحمة علي رسوله وهو النبي الذي معه كتاب والنبي الذي اعم منه المختص اسم فاعل من اختص بكذا او اسم مفعول . . . بهذا الفضل العظيم وهو العلم قال الله تعالي وعلمك ما لم تكن تعلم الخ

F. 2ᵃ كتاب الطهارة ابتدأ بكتاب الطهارة لانها مفتاح الصلاة التي هي عماد الدين . . . فرض الوضوء غسل الوجه لقوله تعالى فاغسلوا وجوهكم الغسل . . . وهو من قصاص شعره وهو منتهي منبته من مقدم الراس . . . الي اسفل ذقنه طولا الي شحمتي الاذن عرضا ما وراء العذار الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, von Bākir. Wer damit gemeint sei, weiss ich nicht; erwähnt wird er öfters in We. 1408 u. 1409. Jedenfalls hat er vor dem J. $^{972}/_{1564}$ gelebt. Da der Schluss des Werkes ganz so ist, wie bei We. 1394 angegeben, liegt die Vermuthung nahe, dass der daselbst genannte Verfasser derselbe sei. An den dortigen Schluss knüpft sich hier noch ein kurzes Gebet.

Schrift: klein, gewandt, flüchtig, nicht immer deutlich, vocallos. Der Grundtext ist roth geschrieben. — Abschrift von عمر البدراوي im J. 972 Rabīʻ II (1564).

F. 14. 41. 282 sind je zweimal gezählt, also statt 285 sind es genauer 288 Blätter.

4582. We. 1394.

333 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (von f. 103 an 25 Z.) (21 × 15½; 14½—15 × 9—10ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen; stellenweise fleckig; die Anfangsblätter beschädigt und ausgebessert. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederdeckel mit Klappe. — Titel f. 1ᵃ:

شرح الكنز لمولانا فخر المدرسين . . . الشهير بملّا مسكين الحنفى

Das Werk beginnt, ohne Einleitungsworte, sofort nach dem Bism. so, f. 1ᵇ: الحمد هو الوصف بالجميل الاختياري سواء تعلق بالفضايل او بالفواضل . . . لله اي جنس الحمد مختصّ بالذات المستجمع لجميع الصفات . . . الذي اعز العلم اي علم الشرايع والاحكام اذ هو المناسب لهذا المقام . . . في الاعصار جمع عصر وهو الدهر واعلي حزبه اصحابه في الاسماء من الحزب الطايفة الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, von Mollā miskīn, den HKh. V p. 251 nennt Moʻīn eddīn elherewī, und der in der Unterschrift f. 333ᵃ heisst: Moḥammed. Dieser Moḥammed elherewī moʻīn eddīn *mollā miskīn* lebt vor $^{960}/_{1553}$.

Schluss f. 333ᵃ: لان اصل المسئلة من ستة للزوج النصف ثلاثة وللام سهمان وللعم الباقي سهم فلما طرحت سهام الزوج بالتخارج بقي سهام الام وسهم للعم فيقسم باقي المال بينهما اثلاثا والله تعالي اعلم بالصواب الخ

Collationirt. Hie und da am Rande Glossen.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos. Grundtext meist roth, sonst roth überstrichen. F. 322 u. 323 fehlen, sonst vollständig. — Abschrift im J. 1075 Raǵab (1665) von حجازي بن عبد الرحمن بن حسن الحاتمي

4583. We. 1395.

324 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (21 × 15½; 15 × 10½—11ᶜᵐ). — Zustand: unsauber, der Rand zum Theil abgegriffen und schadhaft und ausgebessert. Lose Lagen und Blätter. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn; zum Theil aber auch stark. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken.

Dasselbe Werk. Titel u. Verfasser von neuer Hand f. 1ᵃ: شرح كنز الدقايق لمنلا مسكين Schliesst hier mit dem Abschnitt مسائل شتّى, als höre das Werk damit auf; es ist aber der letzte Abschnitt des Werkes, das كتاب الفرايض, ausgelassen.

Nach f. 216 u. 235 fehlt je 1 Blatt. In der Mitte folgen die Blätter so: 76. 77ᵇ. 77ᵃ. 78 ff. F. 222 ist beim Zählen ausgelassen; 194 ist 2mal gezählt. — Collationirt.

Schrift: ungleich, obwol der Hauptheil von derselben Hand herrührt. Etwa die erste Hälfte ist von kleiner Schrift, gewandt, deutlich, vocallos, die letzte etwas grösser, gefälliger. Grundtext roth. F. 178—189 und 199—216 sind grösser, rundlicher. F. 323 u. 324 sind von neuer Hand ergänzt, unschön. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

Eine Glosse zum Commentar des El'ainī hat auch verfasst: خير الدين بن احمد بن نور الدين العُلَيْمى الرملى † $^{1081}/_{1670}$.

4584. Pm. 668.

267 Bl. 4to, 25 Z. (22 × 14½; 16 × 7¾cm). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, ziemlich stark u. glatt. — Einband: rother Lederband mit Klappe. — Titel f. 1a von späterer Hand und ebenso im Vorwort:

كتاب مظهر الحقايق الخفية من البحر الرايق

Verfasser f. 1a: خير الدين الرملي. Ausführlicher:

خير الدين بن احمد بن على بن زين الدين ابن عبد الوهاب العمري الفاروقي العليمي الايوبى الرملى الحنفى

Ein biographischer Artikel über ihn steht f. 1a.

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي شرح بالعلم صدور قوم سبقت منه بهم عناية . . . وبعد فيقول اضعف خلق الله . . . نجم الدين ابن المؤلف وهو العلامة . . . الشيخ خير الدين رحمه، هذه وسايط قلايد وفرايد فوايد ومسايل مهمّة وفضايل جمّة . . . الاستاذ الوالد المذكور بخطه وتحريره وضبطه الخ

Glossen (mit قوله . . . اقول) des Ḣair eddīn ben aḥmed ben ʾalī el'oleimī el'omarī *erramlī* elḣanefī, geb. 993/1585, † 1081/1670, zum البحر الرايق, dem Commentar zu demselben Grundwerk, welchen Zein el'ābidīn ben ibrāhīm *ibn noǵeim* elmiçrī † 970/1562 (No. 2642) verfasst hatte. — Sein Sohn Negm eddīn hat dieselben aus den Randbemerkungen seines Vaters Ḣair eddīn zu seinem Exemplar zusammengestellt und unter obigem Titel herausgegeben. Er hatte schon früher eine ausführlichere Ausgabe dieser Glossen in Zusammenstellung mit dem behandelten Grundtext veranstaltet und nach Syrien u. Mekka geschickt.

Die Glossen beginnen f. 2a (zu dem Vorwort des Commentars): قوله فالفقه لغة الفهم الخ اقول وفي تحرير الدلالات السمعية لعلي بن محمد بن احمد بن مسعود

F. 2a unten: كتاب الطهارة، قوله ومن خبره قطع البيضة اقول اي بيضة الاسلام،

Einige andere Anfänge:

73a كتاب النكاح، قوله وفي الظهيرية ولو قال هب ابنتك لابني . . . قبلت اقول وفي التتارخانية للبقالي اذا خطب الرجل صغيرة لابنه الخ

131a كتاب الاعتاق، قوله ومنه المولي اقول اي من الصريح قوله كما سنبينه الخ

211b كتاب الصرف، قوله بيع النقد من جنسه ومن غير جنسه يسمي صرفا اقول قال ابن يونس سمى بذلك لصرف حكمه عن احكام البيع الخ

Schluss f. 267a: قوله او نزع الاكاف واسرجه بما لا يسرج بمثله اقول قال في السراج الوهاج ولو اكتري حمارا باكاف . . . اما اذا كان لا تسرج الحمير بمثله فانه يضمن كما هنا فلا مخالفة بينهما فتامّل والله تعالى اعلم وهذا آخر ما وجدته بخط المرحوم . . . من الحواشي التى رقمها على هوامش البحر الرايق . . . للعلامة المرحوم الشيخ زين بن نجيم رحمه،

In der Unterschrift sagt der Herausgeber, er sei mit der Ausgabe fertig geworden im Jahre 1089 Ǵom. I (1678).

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, deutlich, vocallos. Ueberschriften u. das Stichwort قوله roth. — Abschrift vom J. 1117 Rab. II (1705). — HKh. V p. 550.

In We. 1730, 5, f. 67b wird eine Stelle im Commentar des ابن نجيم (aus كـ" الصوم) erörtert von المقتدر الحجتبى. — Eine Vervollständigung des Grundwerkes (البحر الرائق) ist verfasst von محمود بن بركات بن محمد الباقاني † 1003/1594 und عبد القادر بن عثمان الطوري um 1026/1617 und ein Auszug von محمود الباقاني † 1003/1594.

4585. Pm. 560.

183 Bl. 4to, 19 Z. (27 × 17⅓; 16½ × 9½cm). — Zustand: im Ganzen gut; nicht ganz fest im Einband; Bl. 1 unten am Rücken schadhaft und ausgebessert. Der untere Rand ist etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einbd: brauner Lederbd. — Titel fehlt. Verf.: s. Anfang.

Anfang f. 1b: يا من اودع كنز دقايق حكمه صدور العلماء الاخيار . . . اما بعد فيقول الراجي لبرّ ربّه الحفى عبد الرحمن بن عيسى بن مرشد العمري الحنفى لم ازل منذ اهلنى الله لخدمة العلم الشريف الخ

Ausführlicher gemischter Commentar zu dem Abschnitt desselben Grundwerkes, welcher über Wallfahrt handelt, von ʾAbd erraḥmān ben ʾīsā ben muršid el'omarī elḣanefī abū ʾlweǵāhe *elmuršidī*, geb. 975/1567, † 1037/1628.

Er hatte seinen Commentar im J. 1008/1599 begonnen. Dieser Abschnitt ist bei HKh. V 10900 p. 252 betitelt: فتح مسالك الرمز في شرح مناسك الكنز

Der Titel mag in der Vorrede erwähnt worden sein, dieselbe fehlt hier aber, von dem 1. Blatte abgesehen, ganz; nach f. 1 ist eine Lücke von wahrscheinlich 8 Blättern. F. 2ª beginnt mit dem كتاب الحج so: هذا كتاب بيان احكام الحج وآخره عما تقدم من العبادات موافقة لترتيبها . . . هو لغة بفتح الحا وكسرها وبهما قرى في التنزيل . . . زيارة مكان مخصوص وهو البيت شرفه الله تعالى وعرفات الخ

Das Buch zerfällt, dem Grundtext gemäss, in ziemlich viele Kapitel.

Die letzten Textworte: لا يركب حتى يطوف للركن وان ركب اراق دما ولو اشتري محرمة حللها وجامعها

Schluss des Commentars: لم يكن تحليلا وفسد حجها وان علمه كان تحليلا والله سبحانه اعلم وبهذا انتهي بنا الكلام على هذا المقام ولنختم الكتاب بدعاء الخليل ابراهيم . . . وبلغنا في الدارين آمالنا

Verfasst und beendet im J. 1012 Ḍū'lqa'da (1604) in Mekka.

Schrift: ziemlich gross, gut, gleichmässig, vocallos. Der Grundtext roth. Zu Anfang des Textes steht ein hübsches Frontispice, blauer Grund mit Goldverzierung. Der Text ist von einer breiten Goldlinie und schwarzen Strichen daneben eingerahmt.

Abschrift von ابراهيم بن محمد الصعدي für die Bibliothek des حضرة محمد خان (f. 1ª).

4586. Pm. 237.

129 Bl. 8vo, 19 Z. (20½ × 15; 14 × 8½cm). — Zustand: im Allgemeinen gut; im Anfang der Rücken fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel fehlt, doch steht zu Anfang der Lagen oben in der Ecke: نظم الكنز, was richtig ist; specieller ist das Werk betitelt (nach Vers 18):

مستحسن الطرايق في نظم كنز الفقه والدقايق

Verfasser fehlt; doch ist aus Vers 19 ersichtlich — was auch ausführlicher f. 129ª am Rande steht — dass er heisst:

احمد بن علي بن احمد فخر الدين ابو طالب الهمداني ابن الفصيح الكوفي الحنفي

Versificirung desselben Grundwerkes, von Aḥmed ben 'alī ben aḥmed elhamdānī elkūfī elḥanefī faḫr eddīn abū ṭālib *ibn elfaṣîḥ*, geb. 680/1281, † 755/1354.

Dies Reǵezgedicht enthält etwa 4600 Verse und beginnt (V. 1. 8):

الحمد لله الذي في حمده	انعامه مضاعف لعبده
وبعد فالاسهل حفظ النظم	والحفظ ترشيح يجي للفهم

und schliesst f. 128ᵇ:

كانه ما كان واقسم ما بقى	من بعده على سهام من بقى
والحمد الله الذي برحمته	تمت علينا سابغات نعمته
وافضل الصلاة والتسليم	على النبي المصطفى الكريم
وآله وصحبه الاماثل	السادة الاماجد الافاضل

Es folgen dann nach f. 129ª einige Reǵez-Verse, in welchen der Abschreiber sagt, er habe die Abschrift vollendet im J. 940 Raǵab (1534). Derselbe heisst: علي بن محمد بن علي بن خليل بن محمد بن ابراهيم بن موسي بن غانم بن علي بن حسن بن ابراهيم بن سعد بن عبادة

Von dieser Abschrift ist die hier vorliegende abgeschrieben im J. 1066 Raǵab (1656) von عبد الجواد بن محمد بن عبد الجواد بن محمد بن تاج الدين

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gefällig, gleichmässig, etwas vocalisirt. Ueberschriften roth. Der Text in rothen Doppellinien eingerahmt. — HKh. V p. 251.

4587. We. 1400.

433 Bl. 4to, 35 Z. (29 Z. von f. 290 an) (29⅓ × 20; 20½—23 × 11—13cm). — Zustand: gut, doch oben am Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ª:

شرح الشيخ . . . علي المقدسي علي نظم كنز الدقايق لابن الفصيح

Der specielle Titel ist:

اوضح رمز على نظم الكنز

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله العلي العظيم والصلاة والتسليم . . . وبعد فهذا اوضح رمز علي نظم الكنز للعلامة الشهير بابن الفصيح قصدت فيه تمام التوضيح ومزيد التهذيب والتنقيح والتنبيه على ما فيه من الغلط الصريح الخ

Erster Band eines gemischten Commentars (und Verbesserungen und Zusätze) zu demselben Reǵezgedicht, von علي المقدسي, d. h.

علي بن محمد بن علي بن خليل الخزرجي المقدسي ابن غانم

'Alî ben moḥammed ben 'alî elmoqaddesî *ibn gânim* war geboren 920/1514, starb 1004/1595. (Nach demselben ist die Abschrift in Pm. 237).

In der von dem Verfasser benutzten Handschrift des Gedichts fehlten viele der in dem Grundwerk behandelten Fragen; diese hat er nun selbst in Verse gebracht und als Anhang gegeben; ebenso das باب الاشربة.

Der Commentar beginnt f. 1ᵇ: الحمد لله انما اختار هذا اللفظ تبركا بمفتتح كتاب الله تعالي ... الذي في ضمن حمده الصادر من عبده بتوفيقه له الخ

Dieser Band hört hier auf in dem باب الاستيلاد.

Schluss des Gedichtabschnittes f. 432ᵇ:
وان يكن كذبه فيما ادّعي فمنه اذا نسبه قد منعا
(In Pm. 237, f. 45ᵇ). Schluss des Commentars f. 433ᵇ: وكذا الورثة لانهم يدعون عليه الضمان ان كذبوه في اقراره وان صدقوه فقد اقروا بعدم السعاية والله تعالي الموفق من فتح القدير؛ تجز هذا الجزؤ الخ

Schrift: 3 verschiedene Hände; f. 1—217 ziemlich gross, kräftig, rundlich, gleichmässig, vocallos, deutlich; f. 218—289 flüchtig, meistens kleiner und feiner; f. 290 bis Ende: gefällig, gleichmässig, deutlich, vocallos. Der Text überall roth. — Abschrift von f. 290 ff. vom J. 1071 Ša'bân (1661); das Uebrige später.

4588. We. 1405.

220 Bl. Folio, 31 Z. (31 × 20; 19½ × 11cm). — Zustand: ziemlich gut. Der Rand zum Theil, bes. unten, wasserfleckig und gegen Ende schadhaft. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einbd: brauner Lederbd mit Klappe.

Zweiter Band desselben Commentars. Titel und Verfasser auf dem Vorblatte:
الجزؤ الثاني من شرح الكنز المنظوم للعلامة المحقق الشيخ علي المقدسي

Dieser 2. Band beginnt mit كتاب الايمان und geht bis zum كا" الوقف (incl.). Damit ist das Werk etwa halb zu Ende. Entspricht Pm. 237, f. 45ᵇ—63ᵃ.

Anfang:
وهي بما به اليمين يعتبر تقوية نفي او اثبات الخبر
Anfang des Commentars: مناسبته بالعتاق فان كلا منهما لا يوثر فيه الخ

Schluss des Gedichts hier:
ومساجد من الطريق نفسه يجعل صح مثل ما في عكسه
Schluss des Commentars f. 220ᵃ: وتعذر ان يشتري بثمنه مستغل ولو قليلا حينئذ يرجع لملك الواقف والله سبحانه وتعالي اعلم بالصواب الخ

Ganz in rothen Strichen eingerahmt.

Schrift: gleichmässig, ziemlich gross, deutlich, vocallos. Text und Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1100/1688. — F. 188 ungezählt.

4589.

Andere Commentare (zu كنز الدقائق) sind von:

1) مسعود بن ابراهيم الكرماني الحنفي † 748/1347.
2) محمد بن احمد المكي ابن الضياء † 858/1454.
3) قسرق امره † 860/1456.
4) عبد الرحيم بن محمود العيني † 864/1460.
5) ابراهيم بن محمد انقاري um 910/1504.
6) عبد البر بن محمد ابن الشحنة الحلبي † 921/1515.
7) محمد بن محمد بن عمر الصالحي ابن سلطان † 950/1544.
8) علي بن محمد ابن الغنائم المقدسي † 1004/1595.
9) محمد بن عبد الله بن احمد التمرتاشي † 1004/1595.
10) عمر بن ابراهيم بن محمد ابن نجيم المصري 1005/1596, u. d. T. النهر الفائق بشرح كنز الدقائق.
11) عبد القادر بن عثمان الطوري um 1026/1617.
12) مصطفى بالي زاده um 1040/1630.
13) عبد الباقي بن عبد الرحمن بن علي المقدسي † 1078/1667, u. d. T. الرمز في شرح الكنز.
14) مصطفى بن احمد بن مصطفى البولوي † 1090/1679.
15) احمد الحموي الحنفي † 1098/1687.
16) يحيى القوجحصاري (oder محمد بن علي), u. d. T. الايضاح]

Ein Auszug von:

17) صالح بن علي الصفدي † 1078/1667, u. d. T. بغية المبتدي في اختصار متن الكنز

Versificirt von: غرس الدين بن محمد بن احمد بن محمد الخليلي الحنبلي † 1057/1647.

4590. Spr. 652.

168 Bl. 4to, 19 Z. (28 × 19½; 19 × 10^cm). — **Zustand:** sehr wurmstichig, der Rand oft ausgebessert. — **Papier:** gelb (bräunlich, auch weisslich), ziemlich dünn, glatt. — **Einband:** schwarzer Lederbd. — **Titel** f. 1^a (von anderer Hand) und vollständiger in der Vorrede f. 1^b:

ارشاد الاذهان الى احكام الايمان

Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang f. 1^b: الحمد لله المتفرّد بالقدم والدوام ... اما بعد فان الله تعالى كما اوجب على الولد طاعة ابويه كذلك اوجب عليهما الشفقة عليه بابلاغ مراده في الطاعات الخ

Compendium der Jurisprudenz, vom Verf. nach f. 1^b verfasst für seinen Sohn Moḥammed. Die einzelnen Bücher zerfallen in eine Menge Unterabtheilungen, die heissen theils نظر, theils قطب، قسم، فصل، باب، بحث، مطلب، مقصد، مسئلة، مقام، ركن. — Es beginnt f. 2^a mit كتاب الطهارة والنظر في اقسامها واسبابها وما تحصّل به وتوابعها (in 6 نظر)، الاوّل في اقسامها وهي وضوء وغسل وتيمّم وكل منها واجب الخ

F. 9^a كتاب الصلوة والنظر في المقدّمات والماهيّة واللواحق (in 6 نظر)، الاول في المقدمات وفيه مقاصد، الاول في اقسامها وهي واجبة ومندوبة الخ

21^b كتاب الزكوة (3 نظر)	111^b ك" الطلاق (5 مقصد)
28^a ك" الصوم (3 نظر)	120^b ك" العتق (4 مقصد)
32^a ك" الحجّ (4 نظر)	126^b ك" الايمان (3 مقصد)
45^a ك" الجهاد (5 مقصد)	133^a ك" الصيد (3 مقصد)
50^a ك" المتاجر (4 مقصد)	138^a ك" الميراث (3 مقصد)
63^b ك" الديون (7 مقصد)	145^b ك" القضاء (5 مقصد)
76^b ك" الاجارة (10 مقصد)	158^a ك" الحدود (9 مقصد)
88^b ك" العطايا (4 مقصد)	Dann noch: ك" الجنايات (in 3 مقصد)
96^b ك" النكاح (5 مقصد)	ك" الديات (in 6 مقصد)

Schluss f. 168^b: فهذا خلاصة ما افدناه في هذا الكتاب ومن اراد التطويل بذكر الفروع والادلّة وذكر الخلاف فعليه بكتابنا المسمّي بمنتهي المطلب فانه بلغ الغاية وتجاوز النهاية ومن اراد التوسّط فعليه بما افدناه في التحرير او تذكرة الفقهاء او قواعد الاحكام او غير ذلك من كتبنا والله الموفّق لكلّ خير، قد تمّ بعون الله الخ

Der ungenannte Verfasser führt am Schlusse 4 seiner Werke auf: davon steht im HKh. nur der Titel von قواعد الاحكام ohne Verfasser (IV 9599), und تذكرة الفقهاء (II 2838) mit der Angabe, der Verfasser sei جمال الدين حسين بن يوسف بن مطهر الشيعي الحِلّي

Wenn die Angabe richtig und dies Werk nicht mit dem Titel eines anderen übereinstimmt, so ist Elḥosein (auch Elḥasan) ben jûsuf ben 'alî ibn elmoṭahher eššî'î *elḥillî* ǵemâl eddîn † 726/1325 der Verf. unseres Werkes (s. No. 1796).

Schrift: ziemlich gross, deutlich, vocallos. Die Ueberschriften roth. Die ersten 22 Seiten sind **ergänzt** in grosser u. deutlicher Schrift. — **Abschrift** vom J. 1082/1671. So ist verbessert das ursprüngliche 782/1380: es mag sich diese Zahl auf die Jahreszahl der Handschrift beziehen, von der die vorliegende abgeschrieben ist.

4591.

Dasselbe Werk ist vorhanden in:

1) Min. 205.

126 Bl. 4to, 19 Z. (23¾ × 17½; 16½ × 11^cm). — **Zustand:** nicht recht sauber, sogar öfters fleckig. An den Rändern ziemlich wasserfleckig, besonders gegen Ende. Einzelne Blätter ausgebessert. — **Papier:** gelb, glatt, ziemlich stark. — **Einband:** rother Lederband. — **Titel** fehlt eigentlich, doch steht f. 1^a ziemlich oben in der kurzen Notiz eines Besitzers der Handschrift die erste Hälfte des Titels. **Verfasser** fehlt.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gewandt, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. Am Rande und auch zwischen den Zeilen sind sehr häufig viele Glossen, besonders zu Anfang. — **Abschrift** c. 1050/1640. — Collationirt.

Nach f. 35 ist eine Lücke von 8 Blättern, entsprechend dem Text in Min. 186, 38^b, 6 bis 53^a, 7.

2) Min. 186.

154 Bl. 4to, 17 Z. (23½ × 18; 17 × 9½^cm). — **Zustand:** im Ganzen gut, doch ist der Rand oben und zum Theil auch unten nicht frei von Wasserflecken, besonders in der 2. Hälfte und hauptsächlich gegen Ende. Einige Blätter sind am Rande ausgebessert: so f. 1. 153. 154; von Blatt 63 fehlt die obere Hälfte; der Rest des Blattes mit weissem Papier ergänzt. — **Papier:** gelb, glatt, durchschnittlich ziemlich dünn. — **Einband:** schöner Halbfrzbd mit Goldverzierung. — **Titel** und **Verfasser** fehlt. — Der **Anfang** und das **Ende** fehlt; auch in der Mitte sind Lücken u. ausserdem ist die Hdschr. etwas falsch gebunden.

Zuerst fehlen 8 Blätter; dann kommt f. 1—8 (= Min. 205, 6ª, 9 bis 11ª, 7); 9 (ein leeres Blatt); 10—17 (= Min. 205, 11ᵇ, 11 bis 16ᵇ, 12); Lücke von 18 Blättern; 19—62 (= Min. 22ᵇ, 12 bis 42ᵇ, 18); Lücke von 17 Bl.; 105—136 (= Min. 52ᵇ, 16 bis 74ᵇ, 8); Lücke von 8 Bl.; 66. 64. 77—80. 63. 65. 67—74 (= Min. 80ª, 15 bis 92ª, 13); 1 Blatt fehlt; 82—87 (= Min. 93ª, 3 bis 97ᵇ, 1); 2 Blätter fehlen; 88—93 (= Min. 98ᵇ, 17 bis 103ª, 13); 1 Bl. fehlt; 96—103. 138—154 (= Min. 104ª, 3 bis 121ª, 12). Der Schluss fehlt, 7 Blätter. Die eingeschalteten leeren Blätter 9. 18. 75. 76. 81. 94. 95. 104. 137 bezeichnen also den Umfang der Lücken keineswegs, sie stehen auch nicht einmal alle an der richtigen Stelle.

Schrift: gross, kräftig, deutlich und gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Am Rande nicht selten Verbesserungen, dagegen Bemerkungen nicht häufig. — Abschrift c. $^{1200}/_{1785}$.

3) Min. 187, 1, f. 1ᵇ—10.

335 Bl. Folio, c. 15—17 Z. (39½ × 26½; 26½—27½ × 18ᶜᵐ). — Zustand: fleckig. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel u. Verf. fehlt.

Bricht ab im الصلوة "ك mit f. 10ᵇ, woran sich noch eine Zeile auf f. 11ª unten schliesst. Die letzten Worte daselbst: يستحب جماعة وفرادي وكيفيتها ان يكبر للافتتاح ويقرأ الحمد وسورة ويستحب،

Der Arabische Text ist häufig, besonders f. 3. 4. 7—9ª mit Persischer Interlinear-Version versehen.

Schrift: zieml. gross, weit, deutlich, vocallos; zwischen den Zeilen kleiner; ziemlich oft am Rande Bemerkungen, auch Text. — Abschrift im J. 1031 Šawwāl (1622).

4592. Lbg. 415.

101 Bl. 8ᵛᵒ, 22 Z. (21¾ × 16; 15 × 10ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, meistens dick, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titelüberschrift f. 1ª oben am Rande (von späterer Hand):

كتاب في اصول الفقة

Verf.: s. Anfang.

Anfang f. 1ª: قال الشيخ ... تقى الدين ابو العباس احمد بن عبد الحليم بن عبد السلام الحرانى قدس الله روحه ...، فصل فاما العبادات فاعظمها الصلاة والناس اما ان يبتدءوا مسائلها بالطهور ... واما بالمواقيت التى تجب فيها الصلاة ... فاما الطهارة والنجاسة فنوعان من الحلال والحرام في اللباس ونحوه الخ

Ein auf den Qorān, die Tradition, die Ansichten der Hauptimāme und hervorragender Gelehrte sich stützendes gründliches Rechts-Compendium, von Aḥmed elḥarrānī taqī eddīn *ibn teimajja* † $^{728}/_{1328}$ (No. 2082). Es ist nicht in Kapitel abgetheilt, enthält aber eine Menge verschieden bezeichneter Abschnitte (اصل, فصل, وجه, قاعدة etc.), in denen der Stoff abgehandelt wird. Nach den 5 Hauptstücken (Gebet bis Wallfahrt) kommt f. 37ª: فصل واما العقود من المعاملات المالية والنكاحية وغيرهما فنذكر فيها قواعد جامعة الخ, worin die übrigen Materien behandelt werden; zuletzt f. 82ª: فصل القاعدة الخامسة في الايمان والنذور، قال الله تعالى يا ايها النبى لم تحرم ما احل الله لك تبتغى مرضات ازواجك الآيتين الخ

Schluss f. 101ᵇ: ان فعلت كذا فعبدي حر او امراتى طالق او دمي هدر ... تعيين الحكم بالقول ولم يتعين الفعل الا بالفعل والله اعلم،

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gedrängt, deutlich, vocallos. Stichwörter roth überstrichen. — Abschrift von ابراهيم بن موسى بن عتيق بن رشد im J. 1218 Çafar (1803).

4593. Pet. 226.

28 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (21½ × 15½; 15½ × 10½ᶜᵐ). — Zustand: nicht fest im Deckel, unsauber u. besonders im Anfang u. am Ende fleckig. — Papier: gelblich, stark, etwas glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titel fehlt: er ist:

تلخيص ارشاد السالك الى فقه الامام مالك

Verfasser s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي فقه من اختار من عباده في الدين ... وبعد فيقول افقر الورى ... علي بن الشيخ ابي عبد الله محمد سعيد بن ابي البركات الشيخ عبد الله الشهير بالسويدي الدوري البغدادي، هذه رسالة انتخبتها من المختصر المسمى بارشاد السالك للامام ... عبد الرحمن بن محمد المعروف بابن عسكر البغدادي المالكي ومن شرحه الخ

Compendium der Jurisprudenz, ausgezogen aus ارشاد السالك des 'Abd erraḥmān ben moḥammed ben 'abd erraḥmān elbagdādī elmālikī *ibn 'asker* † $^{732}/_{1332}$ u. dem Commentar des ابو عبد الله سليمان بن شعيب البحيري المالكي geb. $^{836}/_{1432}$, gest. c. $^{900}/_{1494}$ dazu, nach den Ansichten der Mālikitischen Secte.

Dies Compendium, verfasst von 'Alī ben moḥammed sa'īd ben 'abdallāh elbagdādī essowoidī abū 'lme'ālī, um 1206/1791 am Leben, ist gewidmet dem الشيخ ثوينى بن عبد الله und zerfällt in viele (14) kurze Bücher, welche wieder in Abschnitte getheilt sind.

Zuerst f. 1b: كتاب الطهارة، لا يرفع الحدث والخبث الا بالماء المطلق علي الاصح الخ

Dann f. 4b كتاب الصلوة; 10b الجنايز; 11b الزكوة; 13a الصيام; 14a الحج; 17a الايمان; 17b النذر; 18a الاطعمة والاشربة; 19a الاضحية والعقيقة والصيد والذبايح; 19b النكاح; 22a الطلاق; 23b العدد والاستبراء; 24b الجامع.

Das letzte فصل handelt f. 26a: في ذكر شيء من مناقب الامام ابي عبد الله مالك بن انس،

Schluss f. 28b: الا معارفهم والمغرور من اغتر بمدحهم والجاهل من صدقهم علي خلاف ما يعرف من نفسه، انتهي كلامه ملخصا والحمد لله رب العالمين وسلم الخ

Schrift: gross, kräftig, rundlich, deutlich, vocallos. Die Stichwörter etwas grösser, roth überstrichen. — Autograph des Verfassers vom J. 1206/1791.

4594. Lbg. 898.

119 Bl. 4to, 25 Z. (27 × 17½; 19 × 12¾cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch in der oberen Hälfte, besonders am Ende, wasserfleckig; Bl. 1 und 119 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel f. 1b in der Vorrede:

جامع المختصرات ومختصر الجوامع

(Die erste Hälfte auch f. 1a oben.)

Verfasser fehlt; nach HKh. II 3957:

احمد بن عمر بن احمد بن مهدي النسائي المدلجي المصري الشافعي كمال الدين ابو العباس

Anfang f. 1b: الحمد لله كاشف الغطا ومانح العطا . . . وبعد فهذا مختصر جمع الفوائد الزوائد بمعظم الجوامع وما في الحاوي مع اكثر الاقوال والطرق والوجوه والاحتمالات وعزو المفردات وتحرير الفتاوي للامامين الرافعي . . . ثم النووي الخ

Die Hauptsätze der Rechtswissenschaft, auf Grund von Benutzung und Anführung einer Menge juristischer Werke, für welche gewisse Abkürzungen gebraucht werden, von Aḥmed ben 'omar ben aḥmed ennesāī elmodliḡī eššāfi'ī kemāl eddīn, geb. 691/1292, † 757/1356.

Es beginnt f. 1b: باب رافع الحدث والخبث، الماء الطاهر المسمي ماء ولو ينعقد لجوهره ملحا وبردا يذوب بغسل في الاصح وبحاره، ورجح لا ما استعمل في الجديد وقطع به كثير ما قل قيل او جمع في فرض وقيل تعبد الخ

Die Benutzung des Werkes ist wegen seiner Kürze und der Abkürzungen schwierig. Es zerfällt in viele ungezählte Kapitel, diese auch in Abschnitte. Häufige Abkürzungen sind: رجح, اختير, المصحح, تبع. Das letzte Kapitel ist f. 119a: باب من اتت بولد.

Schluss: فالاصح لا عتق وفي الغرير هنا نقص او الحبل معسرهما بعض ولده في وجه او قول والله اعلم،

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Uebersohriften und Stichwörter roth. — Abschrift von علي بن عثمان بن حامد الشافعي im J. 856 Rabī' II (1452).

4595. We. 1517.

42 Bl. 8vo, 13 Z. (18 × 13¼; 11 × 9cm). — Zustand: nicht recht fest im Einband, ziemlich unsauber. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

منظومة الطرسوسي على مذهب الامام ابي حنيفة الخ

Der Verfasser heisst ausführlicher:

نجم الدين ابو اسحق ابراهيم بن على بن احمد الطرسوسي الحنفى

Anfang f. 1b (Vers 1. 2 u. 5):

الحمد لله القديم الصمد سبحانه اله كل احد
منزه عن والد وولد وعن شريك مسند ومسعد
وبعد فالعبد الضعيف قد جمع فوايدا فقهية وقد وضع

Reġez-Gedicht über allerlei Rechtspunkte, nach den Ansichten des Abū Ḥanīfe, in der Weise der juristischen Bücher geordnet, für Anfänger und Vorgerückte, von Ibrāhīm ben 'alī ben aḥmed eṭṭarsūsī elḥanefī neġm eddīn abū isḥāq † 758/1357. Das Gedicht ist etwa 800 Verse lang und im J. 754/1353 vollendet.

Zuerst f. 1ᵇ كتاب الطهارة والصلاة; 4ᵇ كتاب الزكاة; 4ᵇ ك" الصوم u. s. w. Zuletzt f. 37ᵃ ك" الوصايا; 39ᵃ ك" الخنثى; 39ᵃ ك" الفرايض; 39ᵇ ك" الفوايد; 41ᵃ ك" التواريخ. — Schluss f. 41ᵇ:

تكملت ثانى شهر الصوم من عام اربع غداة اليوم
من بعد خمس وسبع مائة قبل اتخاذ قوتى وهمتى

Es ist zu lesen im letzten Verse: خمسين.

Schrift: ziemlich klein, gewandt und gefällig, wenig vocalisirt. Ueberschriften etwas grösser. — Abschrift c. 800/1397. — Collationirt. — HKh. VI 13199.

4596. Lbg. 975.

1) f. 1—36ᵃ.

40 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (18 × 13½; 11 × 9ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber; am unteren Rande wasserfleckig; etwas wurmstichig und bisweilen ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

ك" قيد الشرايد ونظم الفرايد
لعبد الوهاب بن احمد بن وهبان الحارثى
المزنى الحنفى امين الدين ابو محمد

Anfang f. 1ᵇ (Vers 1 u. 4):

بداءتنا بالحمد لله اجدر وما ليس مبدوءا به فهو أبتر
وبعد ففى علم الفروع مسائل غرايب فى الكتب الضخام تسفر

Eine Qaçîde (Ṭawîl) über absonderliche Punkte der Rechtszweige, nach ḥanefitischen Ansichten, von 'Abd elwahhâb ben aḥmed *ben wahbân* elḥâritî eddimašqî elḥanefî emîn eddîn abû moḥammed † 768/1366 (760). Er hat die benutzten Werke an den betreffenden Stellen durch gewisse Buchstaben (Siglen) bezeichnet; in der That stehen solche hier auf den ersten 10 Blättern in kleiner rother Schrift zwischen den Zeilen; aber die in Vers 9 versprochene Tafel darüber fehlt.

Die Eintheilung ist wie die der Rechtsbücher — aber nicht in Bücher, sondern in Abschnitte —: zuerst f. 1ᵇ الطهارة; 2ᵇ الصلاة; 4ᵃ الزكاة; 4ᵇ الصيام; zuletzt: 30ᵃ الجنايات; 31ᵃ الوصايا; 32ᵇ الفرايض; 33ᵇ المعايات. — Schluss f. 36ᵃ:

صلاة وتسليما يفوح شذاهما ومن فيحه جود الوجود معطر

Das Gedicht ist 1006 Verse lang (nicht 400, wie bei HKh. VI p. 191 steht).

Schrift: klein, gefällig, ziemlich stark vocalisirt. Ueberschriften roth. In der ersten Hälfte am Rande und auch zwischen den Zeilen öftere Glossen. — Abschrift im J. 907 Śawwâl (1502) von احمد بن الصايغ الحنفى. Collationirt. — HKh. IV 9691. VI 13190.

Commentare dazu von:

1) dem Verfasser selbst, u. d. T. عقد القلائد.
2) عبد البر بن محمد ابن الشحنة الحنفى † 921/1515, u. d. T. تفصيل عقد الفوائد بتكميل قيد الشرائد.

4597. Lbg. 102.

56 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (18½ × 13¾; 11½—12 × 9ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; Anfangs und am Ende nicht ohne Wurmstich. Ziemlich lose im Einband. Der obere Rand etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verf. f. 1ᵃ:

ارجوزة لابن السبكى فيما صحح والده مخالفا فيه النووي

Der Titel ist nach Vers 18:

ترجيح تصحيح الخلاف

Der Verfasser heisst genauer:

عبد الوهاب بن على بن عبد الكافى بن على
الانصارى الخزرجى السبكى الشافعى ابو نصر تاج الدين

Anfang f. 2ᵇ:

قال الفقير المذنب ابن السبكى وقاه رب العرش قول الافك
الحمد لله على نعمائه حمدا يزيد المرء من عطائه

'Abd elwahhâb ben 'alî ben 'abd elkâfî ben 'alî *essobkî* eśśâfi'î *tâǵ eddîn* abû naçr, geb. 727/1327 (728), † 771/1369, giebt in diesem Reǵezgedicht von etwa 1600 Versen eine Berichtigung der Versehen des Ennawawî in seinen juristischen Werken. Dieselbe rührt im Grunde von seinem Vater her, er hat aber auch selbst Einiges berichtigt und hinzugefügt, besonders das 3. Kapitel.

Sie zerfällt in 3 ungezählte Kapitel:

f. 3ᵃ باب تنازع الامام الزاهد يحيى النواوي وشيخى والدي
39ᵇ باب الخلاف المرشد الحكي من غير تصحيح الرافعى ولا النواوى
51ᵇ باب جماع المذهب الزكي مذهب حبر عصره السبكى

Schluss f. 56ᵃ:

والحمد لله على ما احسنا بلطفه الذهب عنا الحزنا

Der Verfasser hat in seinem التوشيح في الفقه das Ganze behandelt und Zusätze dazu in seinem الطبقات gegeben.

Schrift: gross, kräftig, rundlich, vocallos, öfters auch ohne diakritische Punkte. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 772 Ḏū'lḥiǵǵe (1371). — Collationirt.

4598. Pet. 334.

718 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. (17½ × 10; 11—11½ × 5½—6ᶜᵐ). Zustand: im Anfang mehrere Blätter lose; der Rand, besonders oben, häufig stark wasserfleckig, Bl. 1 etwas schadhaft und am Rande verklebt, nicht selten etwas unsauber. Nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, dünn, glatt. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel fehlt; nach der Vorrede (u. ebenso in der Bemerkung f. 1ᵃ):

الانوار لاعمال الابرار

Verfasser nicht angegeben. Nach HKh. I 1424 ist es:

جمال الدين يوسف بن ابراهيم الاردبيلي الشافعي

Er kommt sonst mit dem Ehrennamen عز الدين vor.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الحميد المجيد المحصي المبدي المعيد . . . اما بعد فهذه احكام شرعية ومسايل دينية تعم بها البلوي في الدرس والفتوي . . . جمعتها من الكتب المعتبرة المعتمدة كالشرح الكبير والصغير والروضة وشرح اللباب والمحرر والحاوي وتعليقة وقد اهمل في الكتب المذكورة كثير من المسايل الخ

Jūsuf ben ibrāhīm *elerdebīlī* eššāfi'ī 'izz eddīn (oder nach HKh. ǵemāl eddīn) † 776/1374 (nach HKh. 799/1397) behandelt, nach Rechtsfächern, die darin vorkommenden wichtigsten und praktisch vorkommenden Fragen, gestützt auf die soeben angeführten 7 Werke. Da aber in diesen Manches übergangen, das von Wichtigkeit ist, und manches Unwichtige und Seltene erörtert ist, hat der Verf. manches Unentbehrliche aus anderen Werken zuverlässiger Autoren aufgenommen; solche sind: das التهذيب des النووي, nebst dessen Anhang und Fetwās (وتعليقه وفتاويه), ferner نهاية المطلب von امام الحرمين, ferner البسيط u. الوسيط von الغزالي, فتاويه، والتتمة لابي سعد المتولي، والشامل ferner: لابي نصر بن الصباغ، والحاوي لابي حسن الماوردي، والمجموع، والمقنع للمحاملي، والفتاوي للقفال وللقاضي الحسين، والبحر لابي المحاسن الروياني، والجليتان له وللشاشي، والموضح لابي نصر القشيري، والمهذب للشيخ ابي اسحق الشيرازي، والابانة للفوراني، والتذكرة للبيضاوي،

Die im Anfange bezeichneten 7 Werke sind mit gewissen Abkürzungen bezeichnet.

Dies Werk fängt so an:

f. 2ᵃ كتاب الطهارة، المطهر للحدث والخبث الماء المطلق غير المستعمل في فرض اي فيما لا بد منه لا ما اثم تاركه الخ

16ᵃ كتاب التيمم، وله اسباب مجوزة

20ᵃ كتاب الحيض، اقل سن تحيض المراة فيه

22ᵃ كتاب الصلوة، اول وقت الظهر بزيادة الظل

52ᵇ كتاب الجنايز، يستحب لكل احد

59ᵇ كتاب الزكوة، يجب الزكوة في مال الصبي

71ᵃ كتاب الصيام، يجب رمضان باستكمال شعبان

76ᵃ كتاب الحج، ولا يجب في العمر الا مرة

89ᵃ كتاب النذر، وهو ايجاب العبد على نفسه

94ᵃ كتاب البيع، وله اركان الاول الصيغة وهي الايجاب من البايع

128ᵇ كتاب السلم، وله اركان الاول الصيغة وهي الايجاب من المسلم

136ᵃ كتاب الرهن، وله اركان الاول الصيغة وهي الايجاب

146ᵃ كتاب التفليس، ومقتضاه وله حكمان الاول تعليق الديون

150ᵇ كتاب حجر الصبي والمجنون والسفيه،

153ᵃ كتاب الصلح، وهو قسمان احدهما ان تجري بين المتداعيين

158ᵇ كتاب الحوالة، وهي معنى بيع دين بدين جوزت للحاجة

160ᵇ كتاب الضمان، وله اركان احدها المضمون عنه وهو الاصيل

164ᵃ كتاب الشركة، وهي انواع الاول شركة الابدان

166ᵇ كتاب الوكالة، ولها اركان الاول الموكل وشرطه المتمكن

174ᵃ كتاب الاقرار، وله اركان الاول المقر وله شروط الاول

184ᵃ كتاب الاعارة، ولها اركان الاول المعير وله شرطان

كتاب الغصب، وهو حقيقة ضمانا وغصبا بالابتلاء 189a

كتاب الشفعة، والنظر في اطراف الاول فيما 201b
ثبت فيه الشفعة

كتاب القراض، وهو ان يدفع مالا الي آخر ليتجر 206b

كتاب المساقاة، وهي ان يعامل انسانا علي نخيله 212b

كتاب الاجارة، ولها اركان الاول العاقدان 216b

كتاب الجعالة، ولها اركان الاول الصيغة وهي كل لفظة 234b

كتاب احياء الموات، الاراضي التي ليست بمعمورة 236b

كتاب الوقف، وله اركان الاول الواقف وشرطه 243b

كتاب الهبة، فهي عليك بلا عوض فان كان المتهب 251b

كتاب اللقطة، والنظر في اطراف الاول الالتقاط 255b

كتاب اللقيط، وله اركان الاول الالتقاط 259a

كتاب الفرايض، يخرج من تركة الميت حق 262a

كتاب الوصية، وهي واجبة على من عنده وديعة 275a

كتاب الوصايا، ولها اركان الاول الموصي 283b

كتاب الايداع، الوديعة المال الموضوع عند غيره 286a

كتاب قسمة الفيء والغنيمة، الفيء المال الحاصل 295a
من الكفار

كتاب النكاح، والنظر في اطراف الاول في خصايص 299b

كتاب الصداق، وليس ركنا في النكاح 330b

اداب الاكل غسل اليدين قبل الاكل 338a

كتاب القسم والنشوز، من له زوجة واحدة 339a

كتاب الخلع، وهو لغة النزع وشرعا الفرقة 341b

كتاب الطلاق، والنظر في اطراف الاول في اقسامه 348a

كتاب الرجعة، وله اركان الاول السبب 390b

كتاب الايمان، وهي تحقيق الامر وتوكيده 393b

كتاب الايلاء، وهو الحلف على الامتناع من الوطئ 409a

كتاب الظهار، وله اركان الاول المظاهر 411a

كتاب الكفارة، وهي مترتبة او مخيرة 413a

كتاب القذف واللعان، الفاظ القذف صريحة وكناية 416b

كتاب العدة، وهي قسمان الاول ان يتعلق بالفراق 421b

كتاب الرضاع، يثبت به حرمة النكاح بالمحرمية 430a

كتاب النفقات، والنظر في اطراف الاول في نفقة الزوجة 433b

كتاب الجراح، القتل بغير حق من اكبر الكباير 449a

كتاب الديات، والنظر في اطراف الاول في قدرها 470b
دية الحر

كتاب دعوي الدم والقسامة، والنظر في اطراف 500a
الاول في الدعوي

كتاب الامامة والوزارة والامارة وقتال البغاة، وفيه فصول 510b

كتاب الردة، وهي قطع اسلام ويحصل ذلك بالقول 517a

كتاب الحدود، وفيه ابواب الاول حد الزناء 526a

كتاب ضمان الولاة، والنظر في اطراف الاول 539b
ضمان الولاة

كتاب الجهاد، وكان فرض كفاية في عهد رسول الله 546a

كتاب الجزية، ولها اركان الاول الصيغة وهي 558b
ان يقول الامام

كتاب الصيد والذبايح، وله اركان الاول الذابح 563b

كتاب الاضحية، وهي سنة مؤكدة لا تجب الا بالنذر 571a

كتاب الاطعمة، الاصل في الطعام والحيوان الحل 574a

كتاب السبق والرمي، وهما سنتان يكره لمن 578b
علم الرمي

كتاب ادب القضاء، والنظر في اطراف الاول 581a

كتاب الدعاوي على الغايب وما يندرج تحتها 601b

كتاب الشهادات، والنظر في اطراف الاول 612a

كتاب الدعاوي والبينات، والنظر في اطراف 639a
الاول في الرفع الي القاضي

كتاب القسمة، يتولاها الشركاء او منصوبهم 689a

كتاب العتق، وله اركان الاول المعتق 694b

كتاب التدبير، وله اركان الاول الحل 701a

كتاب الكتابة، وهي مستحبة اذا طلبها العبد 704b

كتاب عتق امهات الاولاد، ولد الرجل من امته ينعقد 717b

Schluss f. 718b: فاذا ماتا فالولاء بين عصبتيهما بالسوية وعلي لفظ السوية وقع ختم كتابنا ونرجو ان يسوي الله تعالي امور ديننا ودنيانا على وجه ونهج يحب ويرضى،

Schrift: klein, fein, gefällig, deutlich, gleichmässig, fast vocallos. Ueberschriften roth. Am Rande fast überall sehr viele Noten, von derselben Hand, in noch kleinerer Schrift. — Abschrift vom J. 891 Rabī' I (1486).

Arabische Foliirung. Die auf f. 294 folgenden 4 Blätter sind verbunden, ihre Folge ist so wie jetzt die Blattzahlen angeben. F. 326 ist zweimal gezählt. — Auf dem Vorblatte eine Inhaltsübersicht, von neuerer Hand.

HKh. I 1424 (hat aber لعمل für لاعمال).

4599. Spr. 649.

183 Bl. 8vo, c. 17—19 Z. (c. 18 × 12½; 12½—13½ × 7½—8½cm). — Zustand: unsauber, auch fleckig; die ersten Blätter schadhaft. — Papier: gelb, ziemlich stark, glatt. — Einband: schöner Halbfranzbd. — Titel fehlt. In der Unterschrift f. 181a, Z. 5 steht المختصر; er ist also:

المختصر في فروع المالكية

Verfasser (in der Ueberschrift f. 1ᵇ):
خليل بن اسحاق بن يعقوب المالكي
Nach HKh. V 11615: خليل بن اسحق الجندي المالكي
Nach Spr. 304, f. 30ᵃ:
خليل بن اسحق بن موسى بن شعيب الجندي
المالكي ضياء الدين ابو المودة
Nach We. 289, f. 117ᵇ ebenso, aber: المصري غرس الدين ابو الصفا. (In der Ueberschrift f. 1ᵇ ist für بن يعقوب wahrscheinlich ابي يعقوب zu lesen.)

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله حمدا يوافي ما تزايد من النعم . . . وبعد فقد سالني جماعة ابان الله لي ولهم معالم التحقيق الخ

Juristisches Compendium, nach Mālikitischen Rechtsanschauungen, von Ḫalīl ben isḥāq ben mūsā *elǵundī* elmālikī ḍijā eddīn abū 'lmewadda (oder auch ġars eddīn abū 'ççafā) † 776/1374 (769. 767). Es zerfällt in eine grosse Menge ungezählter Kapitel, hier auch oft Abschnitte (فصل) genannt. Zuerst: f. 2ᵇ باب يرفع الحدث وحكم الخبث بالمطلق وهو ما صدق عليه اسم ماء بلا قيد
12ᵃ باب الوقت المختار للظهر من زوال الشمس لاخر القامة
Dann folgt: باب تجب زكاة نصاب النعم
باب الاعتكاف نافلة ;باب يثبت رمضان بكمال شعبان
باب ندب لمحتاج u. s. w.; باب فرض الحج وسنة العمرة
باب جاز الخلع وهو الطلاق ; ذي اهبة نكاح بكر
Weiterhin: باب ينعقد البيع بما يدل على الرضى
باب شرط السلم قبض راس المال u. s. w. Zuletzt:
باب ان اقر السيد بوطئ ;باب ندب مكاتبة اهل تبرع
باب صح ايصاء حر مسلم ;باب الولاء لمعتق وان ببيع
باب يخرج من تركة الميت حق تعلق بعين الخ

Schluss f. 181ᵃ: فان بال من واحد او كان اكثر او اسبق او نبتت له لحية او ثدي او حصل حيض او مني فلا اشكال والله اعلم' كمل المختصر الخ

Schrift: magrebitisch, ziemlich gross und ziemlich deutlich, etwas vocalisirt. Die Ueberschriften roth. Das Werk ist vollständig bis auf 1 Blatt nach f. 104. Collationirt. Am Rande bisweilen Verbesserungen und Zusätze. — Abschrift von احمد بن احمد بن عبد الرحمن المعروف بفضل الجواد المشرقي الاشعري المالكي

Mit f. 104 ist der 1. Theil des Werkes zu Ende.

F. 182ᵃ über Abbildung, Inschriften und Beschreibung der Anwendung des Prophetensiegels (خاتم النبوّة وخواصّها).

Dasselbe Werk in Mq. 288.

182 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (16 × 11⅗; 12¼ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen und Blätter, ziemlich unsauber, auch fleckig. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: rother Lederdeckel mit Klappe. — Titel fehlt. Der Verfasser heisst im Anfang:
يقول العبد الفقير . . . خليل بن اسحق بن موسى المالكي

Das letzte Kapitel bei Spr. fehlt hier; die Handschrift schliesst mit dem Ende des vorhergehenden (باب صحّ ايصاء حرّ) f. 182ᵃ so:
وان ابي القبول بعد الموت فلا قبول له بعد والقول له في قدر النفقة لا في تخريج الميت ودفع ماله بعد بلوغه'

Schrift: magrebitisch, ziemlich gross, kräftig, deutlich, meist vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth, auch grün. — Abschrift im J. 1185 Moḥ. (1771), von محمد بن المهدي بن عمر بن دربة

4600.

Commentare zum مختصر خليل haben verfasst:
1) النجيب بن محمد النكداوى † c. 1005/1596 (2 Commentare).
2) محمد بن يحيى بن عمر بن يونس القرافي بدر الدين † 1008/1599, u. d. T. عطاء الله الجليل لما عليه من شرح جميل
3) احمد بن احمد بن احمد بن عمر السّوداني بابا † 1032/1623.
4) عبد الرحمن بن احمد بن علي بن عاشر الفاسي † 1040/1630.
5) علي بن زين العابدين بن محمد الاجهوري نور الدين † 1066/1656.
6) عبد الباقي بن يوسف بن احمد الزرقاني † 1099/1688, und Glosse dazu von محمد بن الطالب بن سودة التاودي † 1207/1792.
7) ابراهيم بن مرعي الشبرخيتي برهان الدين † 1106/1694.
8) احمد بن محمد بن احمد الدردير † 1201/1787 und Glosse dazu von محمد بن احمد بن عرفة الدسوقي † 1230/1815.
9) محمد بن محمد بن احمد السنباوى † 1232/1817.

Glossen von:

10) محمد بن محمود بن ابي بكر الوطري تِنْبُع † 1002/1593.

11) سالم بن محمد بن محمد السنهوري ابو النجا † 1015/1606.

12) احمد بن احمد بن احمد بن عمر السوداني بابا † 1032/1623, u. d. T. منن الرب الجليل في تحرير مهمات خليل

13) ابراهيم بن ابراهيم بن حسن اللقاني † 1041/1631.

14) على بن عبد الواحد بن محمد السلجماسى † 1057/1647 (u. d. T. تقييد).

15) محمد بن محمد بن احمد السنباوى † 1232/1817 (u. d. T. المجموع في الفقه المالكى).

Ein Auszug von:

16) احمد بن على بن قاسم الزقاق † c. 1031/1622.

4601. Mf. 35.

2) f. 1ᵇ—32ᵃ Rand.

Der äussere Rand dieser Seiten ist von derselben Hand, wie die der Hauptseite, eng beschrieben. Er enthält ein Juristisches Werk, das in eine Anzahl Kapitel und eine grosse Menge ungezählter فصل eingetheilt ist. Da derselbe vielfach schadhaft — abgegriffen, ausgerissen, abgescheuert — ist, so lässt sich der Text mancher Stelle nicht völlig wiedergeben. Das betrifft auch grade den Anfang: الحمد لله . . . الذي فرض علينا تعلّم شرايع الاسلام ومعرفة [منافع] المعاملة ومفاسدها بتعريف الحلال والحرام الخ

Dann beginnt es: باب الطهارة، [الطهارة] رفع الحدث ولا زال . . . الّا بماء يسمى ماء فان . . . طعمه او لونه او ريحه تغييرا الخ

5ᵃ باب التيمم تيمّم المحدث والجنب لفقد الماء والبرد والمرض

18ᵇ باب صلاة العيدين هي سنة ووقتها بعد طلوع الشمس الي الزوال

26ᵇ باب الاعتكاف الاعتكاف هو سنة موكدة

Zuletzt behandelt, nach dem باب الحج, noch

31ᵇ باب الاضحية هي سنة موكدة ولا تجب الا بالنذر

Schluss f. 32ᵃ: فصل ويحرم تسويد الشيب ووصل الشعر وتفليج الاسنان والوشم والحنا للرجل بلا حاجة، تم الكتاب

Aus der Unterschrift geht der Titel des Buches hervor, nämlich: التعليم, mit dem Zusatz, dass dies Werk der Grundtext (متن) sei für das المنهج القويم. Der Verfasser ist nicht genannt. — Wenn das letztere das bei HKh. VI 13285 besprochene Werk ist — was des Inhalts wegen möglich ist, obgleich es nicht als Commentar eines anderen Werkes bezeichnet ist —, so würde der Verfasser sein: محمد بن عبد الرحمن بن علي الزمرذي الحنفي ابن الصائغ شمس الدين, geb. etwas vor 710/1310, † 776/1374. Ob aber das Grundwerk auch von ihm verfasst sei, weiss ich nicht.

4602. Min. 185.

226 Bl. 8ᵛᵒ, c. 18—19 Z. (21²/₃ × 16; 15¹/₂ × 9—9¹/₂ᶜᵐ). Zustand: im Ganzen gut. — Papier: blau, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel fehlt, aber auf dem Vorblatt oben am Rande von späterer Hand: شرح لمعة. Verfasser fehlt. Er ist:

محمد بن مكي الشهيد ابو عبد الله

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي شرح صدورنا بلمعة من شرايع الاسلام . . . فبعد فهذه تعليقة لطيفة وفوايد خفيفة اضفتها الي المختصر الخ

Zu dem die Rechtsansichten der Imāmiten behandelnden Werke اللمعة الدمشقية des Moḥammed *ben mekkī* eššahîd abū ʼabdallāh † 786/1384 liegt hier ein gemischter Commentar vor, dessen Titel f. 2ᵃ:

الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية

Derselbe beginnt f. 2ᵃ: بسم الله الرحمن الرحيم الباء للملابسة والظرف مستقر حال من ضمير ابتدأ الكتاب . . . الله احمد جمع بين التسمية والتحميد في الابتداء . . . استتماما لنعمته نصب على المفعولية . . . والحمد فضلة اشار الي العجز عن القيام بحق النعمة الخ

Der Grundtext ist dann weiter: واياه اشكر استسلاما لعزته والشكر طوله . . . اما بعد فهذه اللمعة الدمشقية في فقه الامامية اجابة لالتماس بعض الديانيين الخ

Der Verfasser des Grundtextes hat, nach der Angabe seines Sohnes Abū ṭālib moḥammed,

denselben in 7 Tagen verfasst und zwar für seinen Freund شمس الدين محمد († c. 795/1393). Eine davon verfertigte Abschrift, die der Schreiber aber nicht hatte collationiren können, verbesserte der Verfasser im Jahre 782/1380, damals in Damaskus wohnhaft.

F.7ᵃ كتاب الطهارة مصدر طهر بضم العين وفتحها ... وهي ... وشرعا ... استعمال طهور مشروط بالنية فالاستعمال بمنزلة الجنس الخ (in 3 فصل).

38ᵇ كتاب الصلوة (in 11 فصل); 82ᵇ كتاب الزكوة (in 4 فصل); 98ᵃ كتاب الصوم; 113ᵃ كتاب الحج (1. فصل 113ᵃ في شرايطه واسبابه; 2. فصل 122ᵃ في مواقيت; 3. فصل 126ᵇ في انواع الحج; 4. فصل 128ᵃ في اعمال العمرة; 5. فصل 139ᵃ في كفارات الاحرام; 6. فصل 146ᵇ في المناسك; 7. فصل 154ᵃ في الاحصار).

Von f. 82 an fehlt meistens die Bezeichnung der Eintheilung als „Abschnitt, Buch, Fragesatz“, es ist dafür ein leerer Platz gelassen; bisweilen fehlt auch die Ueberschrift selbst. Ausserdem hört etwa von f. 121 die Kenntlichmachung des Grundtextes (durch Ueberstreichen der Worte desselben) sehr oft völlig auf. Es ist also schwer, genau die befolgte Eintheilung anzugeben.

156ᵇ (wahrscheinlich) كتاب الجهاد
163ᵇ باب في الامر بالمعروف والنهي عن المنكر
168ᵇ (wahrscheinlich) كتاب النذر
174ᵃ فصل في كيفية الحكم المدعي
177ᵃ فصل في اليمين 178ᵃ فصل في الشاهد
179ᵃ فصل في التعارض 180ᵃ فصل في القسمة
181ᵃ كتاب الشهادة
184ᵃ فصل في تفصيل الحقوق بالنسبة الي الشهود
191ᵇ (wahrscheinlich) كتاب الهبة
191ᵇ فصل السكنى, 192ᵃ فصل الهبة, 193ᵃ فصل الصدقة
194ᵃ كتاب المتاجر; 197ᵇ كتاب البيع
197ᵇ فصل في عقد البيع وآدابه
210ᵇ فصل في بيع الحيوان
218ᵃ فصل في بيع الثمار; 220ᵇ فصل في الصرف
224ᵃ (bezeichnet als 5. فصل) فصل في السلف

Das Vorhandene schliesst f. 226ᵃ: والاقرب جوازه اي السلم حالا مع عموم الموجود اي وجود السلم فيه عند العقد ليكون مقدارا على تسليمه حيث يكون مستحقا . . . استعماله في الجنس لدلالته عليه حيث صرح بارادة المعنى العام وذلك عند قصد الحلول كما ينعقد البيع٬

Das Uebrige fehlt; das Werk ist hier also nur etwa in der 1. Hälfte vorhanden. Nach f. 62 fehlen 11 oder 19, nach f. 64 3, nach f. 136 u. 142 je 1 Blatt.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, nicht überall ganz leicht zu lesen, vocallos. Der Text zu Anfang u. nachher an einzelnen Stellen roth überstrichen. — Abschrift c. 1100/1688.

Im Anfang stehen am Rande öfters Bemerkungen, späterhin selten.

Min. 187, 91, f. 799ᵃ.

Enthält, ausser einem ziemlich kurzen Lehrbriefe (اجازة) des محمد بن محمد باقر الحسيني الحسني um 1070/1659 und einigen meistens von unten nach oben laufenden Persischen Versen, 3 Bruchstücke aus der اللمعة الدمشقية. Das mittlere davon ist der Anfang des Werkes, so wie er bei Min. 185 angegeben ist. Das erste davon ist ein Stück vom 6. فصل des كتاب الصلوة, welches handelt في بقية الصلوات (es fehlt, der Lücke wegen, bei Min. 185). Das letzte ist der 2. Abschnitt des كتاب الميراث und handelt في السهام واصلها.

4603. Mq. 122.

13) f. 166—177 und 20) f. 202—206.

8vo, 23 Z. (18⅓ × 13¾; 13 × 10—10½cm). — Zustand: ziemlich gut, doch zu Anfang der untere Rand etwas beschädigt. — Papier: gelb, glatt, dick. — Titel und Verfasser fehlt, doch ist er aus der Unterschrift des dazu gehörigen Stückes f. 206ᵃ u. 206ᵇ ersichtlich, nämlich:

درر البحار للشيخ شمس الدين محمد بن يوسف القونوي

Von diesem sehr kurz gefassten ḥanefitischen Rechtscompendium des Moḥammed ben jûsuf ben iljâs eddimaśqî *elqônawî* elḥanefî śems eddîn abû 'abdallâh † 788/1386, welches derselbe im J. 749 Ǵom. I (1348) vollendet hat,

fehlt der ganze Anfang, mindestens 30 Bl. Das Vorhandene beginnt mit:

كتاب العارية، هبة منفعة بلا عوض
كتاب اللقيط، حب التقاطه لم يفرضوه
177ᵇ باب الولاء ثبت ولاء العتاقة لمعتق

Nach dem Anfange dieses Kapitels ist eine Lücke von 10 Bl.; darauf folgt, f. 202—206, der Schluss des Ganzen. Das zuletzt Behandelte ist 203ᵇ كتاب الوصية, 205ᵃ ك" الغرايض, 206ᵃ حساب الفرايض.

Schluss f. 206ᵃ: وتجعل الديون كالتصحيح وكله كسهم وترك المصالح وارثا وعزيهما فتقسم الباقي على الباقي والله تعالي الباقي،

Schrift: ziemlich klein, gedrängt, deutlich, vocalisirt. Ueberschriften roth. — Am Rande öfters Verbesserungen, auch kurze Bemerkungen. — Abschrift vom J. 865 Ram. (1461) nach einer Abschrift vom J. 860 Ǵom. I (1456).

HKh. III 4987.

4604. Pm. 365.

98 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (18 × 12; 12 × 8½ᶜᵐ). — Zustand: stark wasserfleckig am unteren und oberen Rand und auch im Text, ausserdem im Anfang nicht recht sauber. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzbrauner Lederband. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ (von späterer Hand) und f. 1ᵇ im Vorwort:

المفتاح لسعد الدين التفتازاني

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي شرح صدورنا بنور الاسلام وشرع لنا طريق الاسداء الي دار السلام . . . اما بعد فهذا مختصر في المذهب سهل الحفظ حسن النظام

Compendium der Jurisprudenz (nach šâfiʿitischen Grundsätzen), beschränkt auf diejenigen Sätze, die verständlich sind ohne zu tief eingehende Besprechung, von Saʿd eddîn *ettaftâzânî* † 792 Moh. (1389) (No. 1955). Seine Genealogie wird hier in der Nachschrift von seinem Enkel يحيى بن محمد بن سعد الدين etwas abweichend so angegeben: مسعود بن عمر بن محمد بن ابي بكر بن محمد بن ابي سعد الغازي التفتازاني سعد الدين. Er sei im J. 722 Çafar (1322) in Taftâzân geboren und 792 Moh. (1389) in Samarqand gestorben.

Das Werk zerfällt in 4 قسم.

1. قسم 1ᵇ في العبادات، وفيه ابواب مشتملة علي فصول
1ᵇ باب لا طهارة الا بماء طاهر
4ᵇ باب الوقت للظهر من الزوال الي ان يزيد
11ᵇ باب الزكوة العينية من الحيوان في النعم
13ᵃ باب برؤية عدل يثبت رمضان
14ᵇ باب شرط لصحة الحج والعمرة

2. قسم 16ᵇ في المعاملات وفيه ابواب محتوية علي فصول
16ᵇ باب صحة البيع بايجاب وقبول
21ᵃ باب شرط السّلم قبض راس المال في المجلس
24ᵃ باب الصلح على غير المدّعي
25ᵃ باب يصح الكفالة ببدن من عليه حق
30ᵃ باب يشترط اهليّة المعير للتبرّع
30ᵇ باب الغصب استيلاء على حق الغير
31ᵇ باب يشترط في الماخوذ بالشفعة
32ᵇ باب يشترط في القراض ويسمي المضاربة
33ᵇ باب انما يصح المساقاة بايجاب وقبول
34ᵃ باب انما يصح الاجارة بايجاب
36ᵃ باب موات دار الاسلام يملكه المسلم
37ᵃ باب انما يصح الوقف من اهل التبرع
38ᵃ باب التمليك لا بعوض هبة
38ᵇ باب اللقطة ما ضاع بسقوط او غفلة
40ᵃ باب يبدأ من تركة الميت
44ᵃ كتاب الوصية 46ᵇ كتاب الوديعة٠
49ᵃ كتاب النكاح 57ᵇ باب الايلاء 63ᵃ كتاب الجنايات
67ᵃ باب حد الزنا 69ᵃ باب قاطع الطريق
70ᵃ باب الصايل 73ᵇ باب عقد الجزية
75ᵃ باب الهدنة 78ᵃ كتاب السبق والرمي
79ᵃ باب يختار زعيم كل الصحابة
79ᵇ باب اليمين 82ᵇ باب النذر 83ᵇ باب القضاء
89ᵇ باب الدعاوي والبيّنات 92ᵇ باب العتق
94ᵃ باب التدبير 94ᵇ باب الكتابة

Schluss f. 97ᵇ: ولو بغير اذنها لا بيعها ورهنها ووصيّة بها وهبتها، ختم الكتاب على لفظ الهبة بتوفيق رب الارباب فنرجوا ان يهب سيئاتنا الملك الوهاب،

In der Nachschrift sagt der Enkel, den 4. Theil habe er selbst in سرخس im J. 857/1453 aus den angesehensten Werken über den Gegenstand verfasst.

Wo der 3. u. 4. Theil anfange, ist nicht angegeben. Das Unfertige ist auch ersichtlich in der ungleichen Benennung der Abschnitte mit فصل u. باب. Offenbar sind viele jetzt mit فصل überschriebene als باب anzusehen; bei nicht wenigen ist auch schon im Text eine Verbesserung der Ausdrücke vorgenommen. Auch die Ueberschrift mit كتاب erscheint als Unachtsamkeit. Jetzt tragen die meisten Abschnitte die Aufschrift: فصل.

Die ursprüngliche Handschrift, aus welcher die vorliegende im J. 859 Śawwāl (1455) abgeschrieben, ist von der Hand des عبد الحي بن عبد الملك بن ابي يزيد الواعظ

Schrift: ziemlich klein, gewandt, deutlich, etwas vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. Am Rande öfters Verbesserungen, auch bisweilen Bemerkungen. An wenigen Stellen einige Glossen zwischen den Zeilen.

HKh. VI 12587 (مفتاح الفقه).

4605. We. 1440ª.

273 Bl. 4to, c. 26—28 Z. (26½ × 17¾; 19—20 × 13—14^cm). — Zustand: fast ganz lose im Deckel; wurmstichig, besonders oben am Rande, auch zur Seite; im Anfang unsauber und stellenweise fleckig, so besonders gegen Ende am unteren Rande. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel und Verfasser fehlt. Allein f. 1ª oben steht von späterer Hand:

قواعد زركشي في الفروع

und auf dem unteren Schnitte: كتاب القواعد للزركشي
Der Titel ist also:

كـ القواعد في الفروع

Verfasser: بدر الدين محمد بن بهادر بن عبد الله الزركشي الشافعي المصري ابو عبد الله

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt in dem Artikel الاداء mit den Worten f. 1ª: سببه معصية وجب والّا فلا والرابع ان لم يعد به المالك وجب والا فلا والخامس ان كان برضاه كالقرض ونحوه لم يجب الخ

Die in den Rechtsfächern vorkommenden Grundbegriffe erklärt Bedr eddin *ezzerkeśī* eśśāfi'ī † 794/1392 (No. 1196) hier in alphabetischer Folge, indem er zugleich die juristische Anwendung derselben erörtert.

Die nächsten Artikel sind f. 2ᵇ الاذن und الاذان. Der Buchstabe ب f. 26ª: حرف الباء، البدعة قال ابن درستويه هي في اللغة احداث سنة لم تكن الخ Buchstabe د f. 108ª: حرف الدال الدفع اقوي من الرفع Buchstabe ق f. 183ª: حرف القاف، القبض والاقباض معتبر فيه الاهلية الا في صور. Buchstabe ن f. 229ᵇ: حرف النون النادر هل يلحق بالغالب هو على اربعة اقسام. Der Buchstabe و hat keine Ueberschrift; er beginnt f. 248ᵇ: الواجب يتعلق به مباحث Buchst. ي f. 262ª: حرف الياء اليتيم المشهور انه الصغير
Der letzte Artikel ist اليمين; auf denselben folgen noch die Artikel f. 271ª المطارحات, dann ibid. المتخنات, 272ª مغالطات, 272ᵇ نكتة جدلية.

Schluss f. 273ª: وكان استاذه فخر الدين الرازي يحفظ عشرة الاف نكتة في الجدل، هذا آخر ما وجد من تعليق مؤلفه رحمه

Die dem Werke selbst folgenden Anhängsel scheinen von dem Verf. nachträglich hinzugefügt.

Schrift: ziemlich gross, fein, hintenüberliegend, sehr flüchtig, nicht leicht zu lesen, vocallos, bisweilen fehlen diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift von اسمعيل بن ابراهيم النمراوي im J. 881 Reģab (1476).

Nach f. 30 fehlen 10 Blätter; an einigen Stellen sind kleine Lücken. — HKh. IV 9617.

4606. We. 1439.

194 Bl. 4to, 21 Z. (24 × 16½; 17 × 11½^cm). — Zustand: nicht ganz sauber; der Rand fleckig und öfters ausgebessert; ebenso auch am Rücken. — Papier: gelb, grob, stark, etwas glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel f. 1ª (viermal, von späteren Händen):

كـ التدريب في الفقه على مذهب الامام الشافعي

Verf.: سراج الدين عمر البلقيني

Anfang f. 3ᵇ: اللهمّ لك الحمد على ما منحت من تدريب المبتدي وتهذيب المنتهي . . . اما بعد فهذا تدريب للمبتدي يجري به في كثير من الفقه مع المنتهي فيه نبذة من الدلايل وجملة من المسايل وقطعة من الضوابط والاصول وقواعد واستثنات الخ

Śāfi'itisches Rechtsbuch, von Sirāģ eddīn 'omar *elbalqīnī* eśśāfi'ī † 805/1402 (No. 1048).

Zuerst f. 3b كتاب الطهارة هي لغة الخلوص من الادناس

4a	باب المياه
5a	باب الوضوء etc.
12a	كتاب الصلاة والصلاة لغةً هي الدعاء
13a	باب مواقيت الصلاة
18a	باب الاذان etc.
24a	باب صلاة التسبيح
24a	باب قضاء السنن
24b	باب السجود
27a	كتاب الزكوة
27b	باب زكاة النعم
28b	باب زكاة الناض
28b	باب زكاة المعدن etc.
31b	كتاب الصيام
34b	باب الاعتكاف
35b	كتاب الحج فيه لغتان فتح العين وكسرها
37a	باب المواقيت
37b	باب وجوه اداء الحج والعمرة etc.
47a	كتاب البيع
49a	باب بيوع الاعيان
50b	باب التولية والاشراك والمرابحة وشري ما باع
51a	باب بيع الخيار
53a	باب بيع العبد المأذون
53b	باب السلم
56a	باب القرض etc.
86b	باب الوقف
88a	باب الهبة
89a	باب اللقطة
90a	باب اللقيط
92a	كتاب الفرائض
110b	كتاب النكاح
127a	كتاب الصداق
133b	باب المتعة
134a	باب الوليمة
135b	باب معاشرة النساء والقسم لهن والشقاق
138a	كتاب الخلع
142b	كتاب الطلاق
161a	كتاب الرجعة
165a	كتاب الايلاء
167a	كتاب الظهار
169a	كتاب اللعان
174a	باب العدة
186a	باب الاستبراء
189b	كتاب الرضاع

Schluss f. 194b: من التقام الثدي والمص والحركة والتجرع والازدراد ومعرفة انها ذات لبن، باب النفقات

Mit dieser Ueberschrift schliesst das Werk, ohne dass eine Unterschrift oder sonstige Angabe hinzugefügt wäre. Wie auch HKh. II 2767 angiebt, ist der Verf. nur bis zu dem كتاب الرضاع gekommen. Die Vervollständigung des Werkes ist von seinem Sohn ausgeführt (wie HKh. ibid. angiebt), und diese liegt in Spr. 642 vor.

Schrift: ziemlich gross, gewandt, gleichmässig, gefällig, etwas vocalisirt; diakritische Punkte fehlen bisweilen. Ueberschriften und Stichwörter roth. F. 3—5 ist von später, flüchtiger, unschöner Hand ergänzt, vielleicht etwas abgekürzt. — Nach f. 188 fehlt (wol nur) 1 Blatt.

4607. Spr. 642.

132 Bl. 8vo, 19 Z. (15½ × 11½; 11 × 8cm). — Zustand: fleckig. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel fehlt, aber zu Anfang der meisten Papierlagen steht oben in der Ecke:

تتمة التدريب

Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

صالح بن عمر البلقيني الشافعي

der das Werk beendet hat im J. 857, 25. Moharram (1453).

Anfang fehlt, 2 Bl. Das Werk beginnt im باب النفقات. F. 1a fängt an: ويجب كسوة تكفيها من قميص وسراويل او ازار وخمار ومكعب او نعل الخ F. 7a باب الحضانة [هي بفتح الحاء].

Vervollständigung desselben, nur etwa zur Hälfte fertig gewordenen, Werkes (التدريب) von dem Sohn des Verfassers, dem Çâliḥ ben ʿomar *elbalqînî* eššâfiʿî ʿalem eddîn, geb. 791/1389, † 868/1463.

14a	كتاب الجنايات
33a	كتاب الديات
54a	كتاب دعوي الدم والقسامة والشهادة على الدم
58b	كتاب البغاة
61a	كتاب الردة
63a	كتاب الزنا
66b	باب القذف
68a	باب السرقة etc.
78b	كتاب الصيال وضمان الولاة وحكم الختان وضمان ما تتلفه البهايم
82b	كتاب الاحكام المتلقاة من سير رسول الله صلعم
90b	فصل في قسم الفيء والغنيمة
92b	كتاب الجزية
96b	باب الهدنة
100b	كتاب الايمان
109a	كتاب النذر
113a	كتاب القضاء
121a	كتاب التدبير
123a	كتاب الكتابة
130a	كتاب ام الولد

Schluss f. 132a: وعتق المستولدة من راس المال وعلي اطلاق الاعتاق نختم هذا الكتاب ونرجو من ربنا الخلاق اعتاقنا يوم الحساب فانه هو الكريم الوهاب . . . ونعم الكفيل،

Schrift: ziemlich klein, kräftig, Gelehrtenhand, nicht undeutlich, vocallos. Die Ueberschriften roth. — Abschrift nach dem Original des Verfassers von محمد بن محمد بن محمد بن منادر المومنى الشافعي الطرابلسي ابو الفضل c. im J. 860/1456.

4608. Pm. 493.

6) f. 65—77.

8vo, 17 Z. (Text: $14^1/_2 \times 9^1/_2$cm) — Zustand: ziemlich gut, nicht ohne Flecken; Bl. 77 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Titel und Verfasser f. 65a:

مختصر في الفقه على مذهب الامام الشافعي
لابي العباس سيدي احمد الزاهد

Anfang f. 65b: قال ... ابو العباس احمد الزاهد ... الحمد لله رب العالمين وصلى الله ... اعلم ارشدك الله لطاعته ان طلب ما لا بدّ منه من العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة الخ

Bevor der Mensch seine religiösen Pflichten erfüllen kann, muss er sie kennen: dazu will Abū 'l'abbās aḥmed *ezzāhid* eššāfi'ī † 819/1416 (No. 1821) hier Anleitung geben. Er hat sein Werk nicht in bestimmte Abschnitte getheilt, handelt aber hintereinander über Reinheit des Körpers, Gebet, Almosen, Fasten, Wallfahrt. — Denselben Gegenstand behandelt er auch in seiner Abhandlung مقدمة الستّين مسالة (No. 3579). Zuerst von Gott f. 65b: اعلم ان اول الواجبات معرفة ربنا سبحانه وتعالي وقواعد الايمان ثمانية الخ

Schluss f. 77b: ان يحج الي بيت الله الحرام ولم يعلم ذلك بل يصحب من يعلمها له في الطريق او يسال عنها عند مباشرة الافعال والله سبحانه اعلم بالصواب ... وصلى الله على سيدنا الخ

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gleichmässig, vocallos. — Abschrift vom J. 1156 Šawwāl (1743).

4609. We. 1451.

123 Bl. 8vo, 27 Z. ($20^1/_2 \times 15$; $14^1/_2 \times 8^1/_2$cm). — Zustand: sonst gut, aber der untere Rand im Anfang wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a von neuer Hand:

شرح زاد الفقير لابن الهمّام

und ebenda am Rande oben:

زاد الفقير فقه الحنفية

Aus dem Vorwort ergiebt sich als Titel:

اعانة الحقير لزاد الفقير

Der Verfasser des Commentars, im Vorwort kurz genannt, heisst ausführlich:

محمد بن عبد الله بن احمد بن ابراهيم
التمرتاشي الغزي الحنفي

Anfang f. 1b: حمدا لمن دبر الانام وقدر الاحكام ... وبعد فيقول العبد ... محمد بن عبد الله' لما وفقني العزيز القدير لمطالعة المقدمة المسمّاة بزاد الفقير الخ

Ein gemischter Commentar zu dem ḥanefitischen Rechtscompendium des Kemāl eddīn moḥammed (ibn humām eddīn oder auch) *ibn elhumām* elḥanefī † 861/1457 (No. 1826), von Moḥammed ben 'abdallāh ben aḥmed ben moḥammed ben ibrāhīm *ettimurtāšī* elgazzī elḥanefī † 1004/1596. Er hat dies Werk im J. 982 Rab. I (1574) vollendet. Ob er überhaupt nur diesen Theil des Grundwerkes behandelt hat, ist nicht ersichtlich. Er erörtert zuerst den Begriff von الفقه und الاحكام. Dann beginnt das eigentliche Werk so f. 2a باب المياه اي هذا باب في بيان احكام المياه والباب اصطلاحا هو عبارة عن مسائل تغيّرت احكامها بالنسبة الي ما قبلها والي ما بعدها ... الماء اما ماء بئر او جار او راكد فماء البئر اذا لم يكن عشرا في عشر او جاريا هكذا قيّده في الحاوي يتنجس بوقوع نجاسة الخ

56a باب الصلاة اعلم ان الصلاة اهم اركان الايمان ... للصلاة شروط وهي جمع شرط على وزن فصل ... واركان وهو جزء الماهية وسنن جمع سنة الخ

Mit diesem Kapitel, und zwar mit dem Abschnitt الاستسقاء, schliesst hier das Werk, und zwar das Grundwerk f. 122b so: ولو صلي الامام بهم لم يكن سنة ولا مكروها عند الامام بل هو امر جايز وعندهما سنة' und der Commentar: فيجتمعون في المساجد وسكت عن مساجد المدينة لعله لضيقه والله اعلم' وليكن هذا آخر ما اردنا ايراده من شرح مقدمة زاد الفقير بعون الملك القدير الخ

Schrift: klein, deutlich, vornüberliegend, gleichmässig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift von محمد بن عثمان الشافعي القادري الدمشقي ابن الشمعة im J. 1151 Rabī' I (1738). — HKh. III 6767.

4610. Pm. 351 u. 359.

167 und 187 Bl. 8vo, 19 Z. (18⅛ × 13½; 12—13 × 9—10 [in 359: 11⅓ × 9½]cm). — Zustand: wasserfleckig, ziemlich stark beschmutzt; 351 hat hie und da Löcher im Text und ist f. 120 ff. oben am Rande beschädigt. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a (in 351):

كتاب الاشباه والنظاير لجلال الدين ابي الفضل عبد الرحمن بن كمال الدين أبي بكر بن ناصر الدين ابي عبد الله محمد . . . الخضيري السيوطي

Anfang f. 1b: نحمدك يا من تنزه فى كماله عن الاشباه والنظاير وتقدس فى جلاله عن ان تدركه الابصار ... اما بعد فعلم الفقه بحوره زاخرة ورياضه ناضرة الخ

Nach dem allgemeinen Lobe der Jurisprudenz sagt Essojûṭî † 911/1505, dass zu den ausgezeichnetsten Fächern derselben die Kenntniss der ähnlichen und analogen Fälle in den Rechtsfächern (الفروع) und das Zuordnen der vereinzelten Rechtsfragen zu ihres Gleichen gehöre. Es sei das ein sehr schwieriges Gebiet, über das er in seiner Jugend eine kleine Schrift, betitelt شوارد الفوائد فى الضوابط والقواعد, verfasst habe, die aber an Umfang und Inhalt sich mit dem vorliegenden Werke gar nicht vergleichen lasse. — Dasselbe gehört zu den šâfi'îtischen Rechtsbüchern und zerfällt in sieben Bücher, deren Uebersicht f. 2b u. 3a steht. — Beide Bände schliessen sich unmittelbar an einander an.

1. كتاب 5b فى شرح القواعد الخمس التى ذكر الاصحاب ان جميع مسايل الفقه ترجع اليها،
- 1. قاعدة 6b الامور بمقاصدها، فيها مباحث
  - 1. مبحث 6b الاصل فى هذه القاعدة قوله صلّعم انما الاعمال بالنيات الخ
  - 2. مبحث 7a فيما يرجع الي هذه القاعدة من ابواب الفقه
  - 3. مبحث 10a فيما شرعت النية لاجله
  - 5. مبحث 65a فى محل النية
  - 6. مبحث 19b فى شروط النية
  - 7. مبحث 26b فى امور متفرقة
- 2. قاعدة 34b اليقين لا يزال بالشك
- 3. قاعدة 70b المشقة تجلب التيسير
- 4. قاعدة 75b (in 5 قاعدة) الضرر يزال

2. كتاب 89a (in 40 قاعدة) فى قواعد كلية يتخرج عليها ما لا ينحصر من الصور الجزئية
- 1. قاعدة 89a الاجتهاد لا ينقض بالاجتهاد
- 2. قاعدة 92a اذا اجتمع الحلال والحرام غلب الحرام
- 3. قاعدة 99a الايثار فى القرب مكروه وفى غيرها محبوب
- 4. قاعدة 100a التابع تابع
- 5. قاعدة 102b تصرف الامام على الرعية منوط بالمصلحة
- 10. قاعدة 108a اعمال الكلام اولي من اهماله
- 15. قاعدة 117a الرخص لا تناط بالشك
- 20. قاعدة 120a المتعدي افضل من القاصر
- 25. قاعدة 123a ما ثبت بالشرع مقدم على ما ثبت بالشرط
- 30. قاعدة 125b من استعجل شيئا قبل اوانه عوقب بحرمانه
- 35. قاعدة 129a لا ينكر المختلف فيه
- 40. قاعدة 131b اذا اجتمع السبب او الغرور والمباشرة قدمت المباشرة

3. كتاب 132a (in 20 قاعدة) فى القواعد المختلف فيها ولا يطلق الترجيح لاختلافه فى الفروع
- 1. قاعدة 132a الجمعة ظهر مقصورة او صلاة على حيالها
- 2. قاعدة 132b الصلاة خلف المحدث المجهول الحال اذا قلنا بالصحة هل هي صلاة جماعة او انفراد
- 3. قاعدة 132b قال الاصحاب من اتى بما ينافى الفرض دون النفل فى اول فرض او اثنائه بطل فرضه وهل تبقى صلاته نفلا او تبطل
- 4. قاعدة 133a النذر هل يسلك به مسلك الواجب او الجايز
- 5. قاعدة 134b هل العبرة بصيغ العقود او بمعانيها
- 10. قاعدة 139b الصداق المعين فى يد الزوج قبل القبض مضمون ضمان عقد او ضمان يد
- 15. قاعدة 143a هل العبرة بالحال او بالمال
- 20. قاعدة 147b المانع الطاري هل هو كالمقارن

4. كتاب 149ª في احكام يكثر دورها ويقبح بالفقيه جهلها،
القول في الناسي والجاهل والمكره 149ª
القول في النايم والمجنون والمغمى عليه 166ª
القول في السكران Pm. 359, f. 2ª
المبعض 12ᵇ العبد 8ª القول في احكام الصبي 4ª
الاعمي 23ᵇ المتحيرة 22ᵇ الخنثى 17ᵇ الانثى 15ᵇ
الولد 34ᵇ المحارم 31ª الجان 27ª الكافر 25ᵇ
القول في احكام تغييب الحشفة 36ª
القول في الفسوخ 47ª القول في العقود 39ᵇ
القول في الصريح والكناية والتعريض 50ª
القول في الاشارة 60ᵇ القول في الكتابة 58ª
القول في الدين 69ª القول في الملك 62ᵇ
القول في ثمن المثل واجرة المثل ومهر المثل وتوابعها 76ª
القول في احكام الذهب والفضة 91ᵇ
القول في المسكن والخادم 92ª
القول في كتب الفقيه وسلاح الجندي وآلة الصانع 94ª
القول في الاستثناء 96ª القول في الشرط والتعليق 95ª
القول في العدالة 99ᵇ القول في الدور 97ª
القول في الاداء والقضاء والاعادة والتعجيل 105ᵇ
القول في التحمل 111ª القول في الادراك 110ª
القول في الموالاة 112ᵇ القول في الاحكام التعبدية 111ᵇ
القول في فروض الكفاية وسننها 114ᵇ
القول في احكام الحرم 120ª القول في احكام السفر 119ª
احكام يوم الجمعة 121ª القول في احكام المساجد 120ᵇ
5. كتاب 121ᵇ في نظاير الابواب،
كتاب الطهارة، المياه اقسام طهور وهو الماء المطلق الخ 121ᵇ
باب الصلاة، قال الصدر موهوب الجزري 127ᵇ
باب الزكاة، الخ 132ª
6. كتاب 173ª في ابواب متشابهة وما افترقت فيه، ما افترق فيه اللمس والمس افترقا في سبعة اشياء الخ
(Die einzelnen Abschnitte beginnen immer mit: ما افترق فيه).
7. كتاب 182ª في نظاير شتى، مسئلة ورد الشرع باستعمال الماء الخ

Schluss f. 187ᵇ: ومسئلة من مات وعليه صوم القديم يصوم عنه وليه ومسئلة الخط بين يدي المصلي اذا لم يكن معه عصي القديم استحبابه، هذا آخر ما تيسر تعليقه ولله الحمد والمنة،

Schrift: ziemlich gross, im 2. Bande etwas kleiner, gewandt, deutlich, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. Der Text an mehreren Stellen durch an einander geklebte, dann aus einander gerissene, Blätter zur völligen Unbrauchbarkeit beschädigt, zum Theil auch durch Wasserflecke undeutlich geworden. — Abschrift von محمد بن محمد بن احمد بن عبد الدايم السمهودي الشافعي im J. 900 Dū'lq'ada (1495). — Collationirt.

Die Reihenfolge der Blätter im Anfang von Pm. 351 ist diese: 1—11; 1 Bl. fehlt; 12—15; 1 Bl. fehlt; 16. 17; 1 Bl. fehlt; 60—67. 18—59; 68 ff. — HKh. I 775 p. 313.

4611. Lbg. 328.

338 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20³/₄ × 14¹/₂—15; 13 × 9ᶜᵐ). — Zustand: etwas wurmstichig; der Text auch an manchen Stellen dadurch beschädigt; durch Feuchtigkeit ist der Text der einander gegenüberstehenden Seiten oft etwas abgescheuert. Etwas fleckig. Der Rand anfangs ausgebessert, ebenso auch f. 130. 210. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband.

Dasselbe Werk.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften etwas grösser, meistens roth überstrichen. Am Rande bisweilen Glossen. Ergänzt f. 2. 105. 106. 178. 179. — Abschrift c. ¹⁰¹⁰/₁₆₀₁. — Collationirt von اسمعيل بن عبد الرحمن بن عبد العليم القماط (wie es scheint, dem Abschreiber) im J. 1012 Raǵab (1603).

F. 333ᵇ u. 334 enthalten einige Stellen aus تاج الدين السبكى von كتاب الاشباه والنظاير († ⁷⁷¹/₁₃₆₉). F. 335—337ª leer. F. 337ᵇ u. 338 enthalten Fragesätze (اسئلة) aus den Fetwās des تاج الدين القلعى الحنفى.

4612. Spr. 621.

86 Bl. 8ᵛᵒ, 13 Z. (17²/₃ × 13; 12¹/₂ × 9¹/₂ᶜᵐ). — Zustand: unsauber, wurmstichig, einige Blätter schadhaft (43. 48). — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederband. — Titel in der Unterschrift f. 85ᵇ:

تقريب الفوايد وتسهيل المقاصد

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: رب اشرح لي صدري ويسّر لي امري واحلل عقدة من لساني . . . الحمد لله رب العالمين مقرّب البعيد ومسهّل الشديد . . . اما بعد فقد التمس منّى بعض الاصدقاء ان اختصر كتاب مصباح الهداية ومفتاح الولاية فرايت انّ في ذلك خيرا،

Auszug aus dem Buche مصباح الهداية ومفتاح الولاية, welches verfasst ist von 'Alī ben 'aṭijje elḥamawī *'alawān* eššāfi'ī † 936/1529. Auch dieser Auszug scheint sein Werk zu sein; derselbe ist im Jahre 914 Rabī' I (1508) fertig geworden. Dies šāfi'ītische Rechtscompendium behandelt die 5 Hauptfächer: Reinheit, Gebet, Almosen, Fasten u. Wallfahrt. Es beginnt f. 2a: كتاب الطهارة' انما يرفع الحدث ويزيل النجس الماء المطلق وهو ما يطلق عليه اسم ماء الخ

Auf das letzte Buch f. 72b: كتاب الحج' النسك حج وعمرة وشرط وجوب الحج ستة الخ folgt 79b noch: خاتمة الكتاب في ذكر عقود تعمّ بها البلوي منها البيع الخ

Schluss f. 85b: وتفصيل ذلك في الاصل والله اعلم واعرضت عن اختصار تتمة الكتاب وما تضمنه من آداب الاكل وغيره تخفيفا على الكاتب وتسهيلا على الطالب وفي الجوهر المحبوك في طريق السلوك ... ما يغني المبتدي ويكفي المقتدي والله المسئول في النفع بذلك كله لنا وللمسلمين دنيا واخرى'

Das Ganze schliesst mit Gebet u. Fürbitte.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gewandt, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1000/1591. HKh. V 12191.

Dasselbe Werk in We. 1637, 1, f. 1—56a.

100 Bl. 8vo, 15 (19) Z. (19¾ × 14½; 14½ × 7¾—10½cm). Zustand: fast ganz wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. Die ergänzten Blätter ziemlich dünn und grob. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verf. f. 1a in ganz später schlechter Schrift (unrichtig):

كتاب مختصر الهداية تاليف الشيخ علوان

Richtig in der Unterschrift f. 56a. In der Titelüberschrift f. 1b steht der Titel des Grundwerkes.

Schrift: ziemlich gross, weit, kräftig, deutlich, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. Zwischen den Zeilen und auch am Rande — besonders gegen Ende — nicht selten Bemerkungen. Bl. 1—13. 15. 20. 22—25. 32. 33 ergänzt in ziemlich grosser, gefälliger, gleichmässiger Schrift. — Abschrift c. 1000/1591. — Arab. Foliirung, Bl. 11 dabei ausgelassen.

We. 1559, 7, f. 10a steht eine Stelle aus dem Grundwerke.

4613. Pm. Nachtrag 4.

1) f. 8—133.

145 Bl. 8vo, 17 Z. (20 × 14⅓; 14½ × 7cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht völlig sauber; von f. 104 an oben am Rande ölfleckig, gegen Ende mehr u. mehr. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: rothbrauner Lederband. — Titel fehlt; er ist (f. 9a):

ملتقى الابحر

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 8b: الحمد لله الذي وفقنا للتفقة في الدين الذي هو حبله المتين ... وبعد فيقول ... ابراهيم بن محمد بن ابراهيم الحلبي وقد سالني بعض طالبي الاستفادة ان اجمع له كتابا مشتملا على مسايل القدوري والمختار والكنز والوقاية بعبارة سهلة غير مغلقة الخ

Ḥanefitisches Rechtsbuch, umfassend die Fragesätze des كنز الدقايق, المختار, مختصر القدوري, الوقاية, nebst nöthigen Zusätzen aus مسايل المجمع (= مجمع البحرين) und Stücken aus الهداية, von Ibrāhīm ben moḥammed ben ibrāhīm *elḥalebī* elḥanefī † 956/1549. Die abweichenden Ansichten der Imāme der 4 orthodoxen Sekten hat er in der Hauptsache berücksichtigt, die der Späteren und der angeführten 6 Werke nur in gewissen Einschränkungen, doch macht er aufmerksam auf das Richtigere und besser Begründete. Das Werk zerfällt in Bücher, viele derselben auch in Kapitel und Abschnitte.

Zuerst f. 9a: ك" الطهارة' قال الله تعالي يا ايها الذين آمنوا اذا قمتم الخ

11a باب المسح على الخفين' يجوز بالسنة من كل حدث

11b باب الحيض' وهو دم ينفضه رحم امراة

12b باب الانجاس' يطهر بدن المصلي

13a ك" الصلوة' وقت الفجر من طلوع الفجر الثاني

24a ك" الزكوة' هي تمليك جزء من المال

27b ك" الصوم' وهو ترك الاكل والشرب والوطئ

29b ك" الحج' هو زيارة مكان مخصوص

35b ك" النكاح' هو عقد يرد علي ملك المتعة

40b ك" الرضاع	40b الطلاق	51b الاعتاق	54a الايمان
58b الحدود	60b السرقة	62b السير	66b اللقيط
66b اللقطة	67a الابق	67b المفقود	67b الشركة
69a الوقف	69b البيوع	78a الصرف	79a الكفالة
80b الحوالة	81a القضاء	84a الشهادات	86a الوكالة
88b الدعوي	91b الاقرار	92b الصلح	94a المضاربة
95b الوديعة	96a العارية	96b الهبة	97b الاجارة

100ᵃ المكاتب 102ᵃ الولاء 102ᵃ الاكراه 103ᵃ الحجر 103ᵇ المأذون 104ᵇ الغصب 105ᵇ الشفعة 107ᵇ القسمة 108ᵇ المزارعة 109ᵃ المساقاة 109ᵇ الذبايح 110ᵃ الاضحية 110ᵇ الكراهة 113ᵃ احياء الموات 114ᵃ الاشربة 114ᵇ الصيد 115ᵇ الرهن 118ᵃ الجنايات 119ᵇ الديات 125ᵃ المعاقل 125ᵃ الوصايا 128ᵇ الخنثى 130ᵇ كـ" الفرايض

Schluss f. 133ᵇ: فاطرح نصيبه من التصحيح او الديون واقسم الباقي على سهام من بقي او ديونهم' قال الفقير هذا آخر ملتقى الابحر ولم آل في عدم ترك شيء من مسايل الكتب الاربعة . . . حتى يستبدل الطلب على من اشتبه عليه صحة شيء مما ليس في الكتب الاربعة والله تعالى حسبي ونعم الوكيل' تم

Schrift: kleine Türkische Gelehrtenhand, gedrängt, vocallos. Ueberschriften roth. Der Text meistens mit rothen Strichen eingerahmt. F. 8ᵇ im Anfang vor dem Bismillāh stand wahrscheinlich ein Frontispice: es ist jetzt ausgeschnitten und dafür weiss Papier eingeklebt. Am Rande stehen bis f. 42 zahlreiche Glossen in etwas kleinerer Schrift. An einigen Stellen sind Zettel mit Glossen eingeklebt. — Abschrift im J. 1168/1755, in بلدة كوزلو, von عبد الرزاق بن على منلا بن جان محمد منلا

HKh. VI 12848.

F. 1—5 u. 134ᵇ juristische Notizen aus verschiedenen Werken. F. 6 u. 7 leer.

4614.

Dasselbe Werk enthalten in:

1) Mo. 261.

247 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (19¾ × 12; 13 × 6ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch am oberen Rande etwas und in der ersten Hälfte sogar sehr wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel steht f. 1ᵃ (in der Ueberschrift des Inhalts-Verzeichnisses). Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, etwas vornüberliegend, gefällig, vocallos. Ueberschriften roth. Der Text in rothen Linien: sie fehlen aber f. 29. 30. 32ᵇ—39ᵃ. 41ᵇ. 42ᵇ—80. — Abschrift im J. 1050 Ḏū'lqa'da (1641) von محمد بن احمد بن حسين, nach der Handschrift des Verfassers vom J. 925 Rab. I (1519).

Am Rande überall sehr viele Glossen, oft auch zwischen den Zeilen: etwas kleiner, von derselben Hand. — Ein kurzes Inhaltsverzeichniss f. 1ᵃ (in 5 × 12 Quadraten).

Zu f. 183ᵇ (zu den ziemlich im Anfang des كتاب الغصب stehenden Worten (ففي المثلى كالكيلي والوزني والعددي) gehört die lange Glosse f. 245ᵇ, welche entnommen ist dem كـ" زواهر الجواهر على الاشباه والنظاير. Demselben Werk entnommen ist der lange Excurs f. 247ᵃ: فيما يتعلق ببيع الوفاء

2) Mo. 295.

192 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (19¾ × 12; 14 × 5½ᶜᵐ). — Zustand: der (Seiten-) Rand und auch der Rücken sehr wasserfleckig, wodurch die Randbemerkungen (besonders f. 79 bis c. 120) recht oft beschädigt worden sind. Bl. 1—5. 7—9. 11—14. 16. 17 am oberen Rande ausgebessert; 12. 13 auch zur Seite. Stellenweise einige Wurmstiche. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel fehlt.

Schrift: Türkische Hand, klein, gewandt, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Viele Glossen, meistens in etwas kleinerer Schrift, am Rande, zum Theil auch zwischen den Zeilen. Auch sind oft kleine oder grössere Blättchen zwischengeklebt: nach f. 41. 42. 45. 80—82. 88—94. 97. 99. 102. 105. 106. 108. 110. 111. 141. 167. Das ausführliche Inhaltsverzeichniss steht f. 1ᵇ—3ᵃ. — Abschrift im J. 1057/1647 von محمد بن سفر الكربياني in Konstantinopel nach der Abschrift des Verfassers vom J. 927 Ǵom. II (1521).

F. 190—192 Kleinigkeiten, Türkisch.

3) Lbg. 718.

146 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20½ × 13; 12½ × 6ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; f. 27—30 ein Loch am unteren Rande. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: rothbrauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt.

Schrift: Türkische Hand, klein, zierlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Zu Anfang ein vergoldetes Frontispice. Der Text in Goldlinien eingerahmt. Das Inhaltsverzeichniss auf den Vorblättern a und b. Anfangs bis f. 9, dann f. 49—51 Randglossen. — Abschrift im J. 1158 Rabī' I (1745) von السيد احمد بن مصطفى

Arabische Folirung, wobei 41 ausgelassen.

4615.

Commentare zu diesem vielgebrauchten Werke sind von:

1) الحاج على الحلبى † 967/1560.
2) محمد بن محمد بن رجب البهنسى † 987/1579.
3) علاء الدين بن ناصر الدين الدمشقى um 990/1582.
4) محمود بن بركات بن محمد الباقانى نور الدين † 1003/1594, u. d. T. مجرى الانهر على ملتقى الابحر
5) محمد بن محمد الحلبى † 1014/1605.
6) اسمعيل السيواسى † 1048/1638.
7) محمد بن احمد بن ابي السعود المناسترى um 1052/1642, u. d. T. منتهى الانهر في شرح ملتقى الابحر

8) عبد الرحمن بن محمد بن سليمان شيخزاده † 1078/1667, u. d. T. مجمع الانهر.

9) محمد بن على بن محمد بن على الحصكفى علاء الدين † 1088/1677, u. d. T. در المنتقى فى شرح الملتقى

10) على البصير الحموى الحنفى † 1090/1679, u. d. T. قلائد الانحر

11) مصطفى بن عمر بن محمد † 1093/1682.

12) على بن عبد الباقى بن احمد um 1110/1698, u. d. T. نور التقى.

13) عثمان الادرنوي † c. 1130/1718.

4616. Spr. 628.

1) f. 1—208.

346 Bl. 4to, 17 Z. (29×19; 19×10½^{cm}). — Zustand: sehr wurmstichig; lose Blätter u. Lagen. Die Blätter am Anfang u. Ende schadhaft. — Papier: gelb, zieml. dünn, glatt. — Einband: brauner Lederdeckel. — Titel fehlt; nach der Vorrede f. 5^a u. der Bemerkung am Rande f. 4^a:

كتاب الاشباه والنظائر

Verfasser nach f. 4^b Rand:

زين الدين بن نجم الحنفى

d. h.

زين الدين [وزين العابدين] بن ابراهيم بن محمد المصري الحنفي ابن نجيم

Anfang fehlt: s. bei We. 1479. Dem Werke selbst nämlich ist eine längere Notiz nebst Inhaltsverzeichniss voraufgeschickt, an welcher eben das erste Blatt fehlt. Dann aber beginnt f. 4^a das eigentliche Werk so: الحمد لله على ما انعم وصلى الله عليه وسلم وبعد فان الفقه اشرف العلوم قدرا واعظمها اجرا

Zein eddīn ben ibrāhīm elḥanefī *ibn nogeim* † 970/1562 (No. 2642) sagt in der Vorrede, dass, als er in dem Commentiren des Werkes الكنز bis zur Reinschrift des Kapitels باب البيع الفاسد gekommen sei, er ein Compendium verfasst habe فى الضوابط والاستثناءات منها unter dem Titel: الفوايد الزينية فى فقه الحنفية; dasselbe belief sich auf 500 ضابط. Dann habe er nach dem Vorgange des تاج الدين السبكي الشافعي † 771/1369 ein Werk über 7 فنون der Rechtswissenschaft verfasst. Dies Werk, auf hanefitischen Rechtsanschauungen beruhend, liegt hier vor; es ist bis zum J. 969 Ǵom. II (1562) abgefasst und behandelt denselben Stoff wie Pm. 351 (s. No. 4610). Am Ende der Einleitung f. 5^a führt der Verfasser die von ihm benutzten Werke auf. — Die 7 behandelten Fächer فن sind:

1. فن f. 5^b فى القواعد الكلّيّة' الاولي لا ثواب الا بالنيّة صرح به المشايخ فى مواضع من الفقه الخ (in 2 نوع, mit 6 und 19 قاعدة).

2. فن 76^b فى الفوايد ان شاء الله تعالي' بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله [وكفى] . . . وبعد فقد كنت الفت النوع الثانى . . . وهو الفوايد على سبيل التعداد الخ — Dieses Fach behandelt: الضوابط وما دخل فيها وما خرج عنها وهو انفع الاقسام للمدرّس والمفتى والقاضى'

3. فن 144^b فى معرفة الجمع والفرق' الحمد لله على ما انعم والهم من دقايق الحقايق . . . وبعد فهذا هو الفنّ الثالث . . . وهو فنّ الجمع والفرق ونبّهت فيه على احكام يكثر دورها الخ

4. فن 191^b الالغاز' الحمد لله اوّلا وآخرا والصلوة . . . وبعد فهذا هو الفنّ الرابع . . . وهو فنّ الغاز جمع لغز قال فى الصحاح اللغز فى كلامه الخ

5. فن 196^a الحيل' الحمد لله الذي يعلم دقايق الامور من غير التباس ويحكم الخ (Zerfällt in 23 فصل, nach den Rechtsfächern geordnet; zuerst فى الصلاة, فى الصوم, فى الزكاة etc., zuletzt فى الكفالة, فى الحوالة, فى الرهن und فى الوصية).

6. فن 201^a الاشباه النظاير' الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفي وبعد فهذا هو الفنّ السادس . . . هو فنّ الفروق ذكرت فيه الخ

7. فن 202^b ما حكي عن الامام الاعظم وصاحبيه والمشايخ المتقدّمين والمتأخرين من المطارحات والمكاتبات والمراسلات والغريبات

Der Verfasser hat für die drei ersten Fächer das Werk des Essojūṭī Pm. 351. 359 sehr stark benutzt. Das erste enthält 2 نوع, dessen 1. dem 1. Buch, das 2. dem 2. Buch jenes Werkes entsprechen. Das zweite entspricht dem 5.

und das dritte dem 4. Buch. Selbst die Ueberschriften und die Folge der Abschnitte sind beibehalten, manche derselben auch zusammengezogen, wie Ibn noǵeim überhaupt abgekürzt hat. Auch für die anderen 4 Fächer benutzt er ihn. Im 7. فن ist eine Vermahnung (وصية) des Abū ḥanîfe an Abū jūsuf, anfangend: يا يعقوب وقر السلطان الخ (vgl. No. 3967).

Schluss f. 207ᵇ: حتى جعلوه على راس شجرتين فتقطع نصفين، قال المؤلف وهذا آخر ما اوردناه من كتاب الاشباه والنظاير . . . الجامع للفنون السبعة التي وعدنا بها . . . وحسبنا الله ونعم الوكيل،

Schrift: ziemlich klein, Persische Hand, gleichmässig und zierlich, vocallos. — Abschrift um 1750 von محمد يار بن عبد الكريم

Vor f. 1 fehlt 1 Bl.; Bl. 11 u. 32 beim Zählen übersprungen. Der Rand ist im Anfang mit Glossen beschrieben. HKh. I 774.

4617.

Dasselbe Werk ist vorhanden in:

1) Lbg. 440.

276 Bl. 4ᵗᵒ, 19 Z. (22 × 13½; 13½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut, doch in der unteren Hälfte ein grösserer Wurmstich, der besonders zu Anfang öfters ausgebessert ist. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel fehlt. Anfang wie bei We. 1479.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gut, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1019 Moḥ. (1610) von جمال الدين بن علي بن الخشاب الصديق الحلبي

Collationirt. — Nicht selten Randbemerkungen.

Voraufgehen 2 Indices f. 1. 2 u. 4ᵃ. — F. 276ᵃ eine längere Notiz darüber, dass محمد انيس بن السيد محمد الطالوي dies Werk im Jahre 1271 Rabîʿ II (1854) gelesen hat bei محمد سعدي افندي البعلي التاجى

2) We. 1480.

215 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (17 × 11; 12½ × 6½ᶜᵐ). — Zustand: lose Blätter und Lagen. Ziemlich gut, aber die Blätter (in der Mitte des Werks) stark fleckig am Rande; nicht ganz sauber und nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: guter brauner Lederdeckel mit Klappe, nebst Futteral. — Titel u. Verf. f. 1ᵃ (von anderer Hand). Anfang wie bei We. 1497.

Ein Inhaltsverzeichniss, recht ausführlich, mit Angabe der Blattstelle, liegt in 3 Blättern vorn dem Werke bei.

Schrift: klein, fein, deutlich, gleichmässig, ziemlich gut, vocallos. Ueberschriften meistens roth. — Abschr. c. 1100/1688.

3) We. 1479.

294 (297) Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (16 × 11; 12 × 7ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen; nicht überall sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: guter, brauner Lederdeckel mit Klappe, nebst Futteral. — Titel f. 1ᵃ von ganz später, schlechter Hand. — Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله وكفى وسلام علي عباده الذين اصطفي وبعد فلما يسّر الله تعالي باتمام كتاب الاشباه والنظاير الفقهيّة علي مذهب الحنفية المشتمل علي سبعة انواع اردت ان افهرسه في اوله ليسهل النظر فيه، الاول في القواعد الاولي لا ثواب الا بالنيّة الخ

Nun folgt ein ausführliches Inhaltsverzeichniss bis f. 7ᵃ, 2. Dann beginnt das Werk selbst so wie bei Spr. 628, 1.

Schrift: ziemlich gross, eng, etwas rundlich, nicht gut, aber deutlich, wenngleich etwas zitterig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1137 Ǵom. I (1725) von ابراهيم بن علي الحنفى الاحمدي.

Am Rande nicht selten Bemerkungen, auch Inhaltsangaben (roth). F. 57ᵇ ist leer geblieben, aber es fehlt nichts am Text. F. 119. 165. 196. 199. 212 kommen bei der Arabischen Foliirung zweimal vor, dagegen sind beim Zählen ausgelassen 176. 177; es sind daher eigentlich nicht 294, sondern 297 Blätter.

4618. Spr. 628.

2) f. 209 — 346.

Format etc. u. Schrift wie bei 1) (die diakritischen Punkte fehlen bisweilen). — Titel und Verfasser fehlen.

Anfang f. 209ᵇ oben: قوله افهرسه من الفهرس بفتح الفاء وسكون الهاء وفتح الراء بالسين وهو مجمع الاشياء . . . قوله ان العلم فيه انه ورد في الحديث ما يفيد السؤال عنه ولفظه لا تزول قدم عبده يوم القيمة . . . قوله واما غسل الميّت الخ اقول قال المصنف رحمه وفي فتح القدير الظاهر اشتراط النيّة فيه لاسقاط وجوبه عن المكلف الخ

Schluss f. 346ᵇ: وفي النكاح لا يحنث بالفاسد وانما يحنث بالنكاح الصحيح على القول الصحيح فاذا تزوّج بعد ذلك صحيحا وجد شرط حنثه وهو الزوج الصحيح . . . والله سبحانه تعالي اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب الخ

Ziemlich ausführliche Glossen mit قوله u. اقول zu Stellen desselben Werkes. Sie behandeln die 6 ersten فن, also fast das ganze Werk. Am Ende der Glossen steht (fast immer) انتهي، غزّي رحمه.

Es liegt hier also entweder das Werk des غزّي d. h. شرف الدين بن عبد القادر بن بركات الغزّي († c. 1030/1621) selbst vor — das allerdings bis zum 6. فن ging —, oder es sind Glossen Verschiedener, vorzugsweise aber die des Elgazzī. —

In We. 1730, 5, f. 66ᵇ u. 67 wird von المقر المكتبى eine Stelle des Grundwerkes (über Fusswaschung) erörtert.

4619.

Glossen zu diesem Werk sind verfasst von:

1) علي بن امر الله قنالى زاده † 979/1571.
2) محمد بن محمد بن الياس چوي زاده † 995/1587.
3) محمد بن محمد الحسيني زيرك زاده um 1000/1592.
4) علي بن محمد بن علي القدسي ابن غانم † 1004/1595.
5) عبد الحليم بن محمد اخى زاده † 1018/1604.
6) مصطفى ابو الميامن † 1015/1606.
7) شرف الدين بن عبد القادر بن بركات الغزى ابن حبيب † c. 1030/1621, u. d. T. تنوير البصائر في الاشباه والنظائر.
8) مصطفى بن محمد عزمي زاده † c. 1040/1630.
9) صالح بن محمد بن عبد الله التمرتاشي † 1055/1645, u. d. T. زواهر الجواهر.
10) علي بن عبد الواحد بن محمد السلجماسي † 1057/1647.
11) خير الدين بن احمد بن نور الدين العليمي الرملي † 1081/1670.
12) مصطفى بن خير الدين um 1090/1679.
13) ابراهيم بن حسين ابن پيرى † 1096/1685, u. d. T. عمدة ذوي البصائر

Versificirt von:

14) علي بن عبد الواحد بن محمد السلجماسي † 1057/1647, u. d. T. عقد الجواهر في نظم النظائر.

Denselben Gegenstand wie das Grundwerk haben früher behandelt:

1) محمد بن عمر بن مكي الدمشقي ابن الوكيل الشافعي † 716/1316.
2) تاج الدين عبد الوهاب السبكي † 771/1369.
3) عبد الرحيم بن حسن الاسنوى † 772/1370.
4) عمر بن علي ابن الملقن † 804/1401.
5) السيوطي (No. 4610).

4620. Pm. 93.

5 Vorblätter und 288 Seiten 4ᵗᵒ, 27 Z. (23½ × 14; 15 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut, doch sind mehrere Blätter (so gleich das erste) am Rücken an der Stelle, wo die ziemlich breite goldene Einfassungslinie des Textes geht, ganz oder theilweise eingesprungen. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel fehlt; nach der Vorrede:

تنوير الابصار وجامع البحار

(die 1. Hälfte auch auf dem Vorbl. a von ganz neuer Hand).
Verfasser: s. Anfang.

Anfang Seite 1: حمدا لمن احكم احكام الشرع الشريف واعلى مناره . . . وبعد فيقول الشيخ . . . شمس الدين محمد بن المرحوم شيخ الاسلام زبدة الانام عبد الله بن المرحوم شيخ الاسلام العالم العامل الهمام شهاب الدين احمد بن تمرتاش الحنفى . . . لما رايت الهمم مائلة الي المختصرات المضبوطة الخ

Da Compendien beliebt seien, will Moḥammed ben ʾabdallāh ben aḥmed ibn timurtāš (= *ettimurtāšī*) elḥanefī šems eddīn † 1004/1596 ein solches schreiben, das eine Menge von den in den gangbaren Grundwerken vorkommenden Rechtsfragen und darauf bezüglichen Excursen enthalte, ein Hülfsbuch hauptsächlich für angehende Richter.

Zuerst S. 2: كتاب الطهارة، سببها ما لا يحل الا بها وقيل الحدث والخبث وكان الوضوء اربعة الخ

Ausführlicheres s. bei Lbg. 101 u. Pet. 43 u. 126.

Zuletzt S. 282: كتاب الفرايض، يبدأ من تركة الميت الخ und S. 286: باب المخارج، المفروض نوعان الاول النصف من اثنين الخ, dessen Schluss S. 287: من الورثة والغرماء على شيء منها طرح ثم قسم الباقي على سهام من بقى منهم،

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Der Text in ziemlich breiter Goldlinie, die schwarz u. roth eingefasst ist, eingerahmt; nicht weit vom Rande läuft noch eine rothe Linie als zweite Einfassung. Seite 1 ein Frontispice mit goldenen Blumenranken. — Abschrift um 1100/1688.

Bei der Zählung der Seiten ist 60 ganz ausgefallen, dagegen 2 Seiten nach 233 ungezählt geblieben, die jetzt mit 233ᴬ. 233ᴮ bezeichnet sind. — Auf den 3 ersten der 5 Vorblätter ein ausführliches Inhaltsverzeichniss in je 4 × 7 Quadraten. — HKh. II 3689.

4621.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1403.

184 Bl. 8vo, 21 Z. (16 × 11; 11 × 5½cm). — Zustand: lose Lagen und Blätter; nicht ganz sauber, auch nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, ziemlich dünn und glatt. — Einband: brauner Lederdeckel mit Klappe. — Titel f. 1a ausführlich. Verfasser abgekürzt.

Schrift: klein, gedrängt, gradestehend, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift vom J. 1100 Ǵomādā (1689).

2) Mq. 722.

200 Bl. 4to, 17 Z. (22¾ × 16; 15 × 8—9cm). — Zustand: ziemlich gut, zu Anfang etwas lose im Einband und nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titelüberschrift auf der Rückseite des ungezählten Anfangsblattes.

Schrift: ziemlich klein, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. Der Text bis Bl. 71 in rothen Linien. Sehr oft Randbemerkungen. — Abschrift im J. 1197 Ram. (1783) von الحاجي اسماعيل القادري الحنفي.

Arabische Foliirung; f. 87 übersprungen. Collationirt.

4622. Lbg. 101.

411 Bl. 4to, 31 Z. (28¼ × 19½; 21 × 10—13cm). — Zustand: etwas wurmstichig; die ersten Blätter stark fleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: rother Lederband mit Klappe, nebst Futteral. — Titel auf der Vorderseite des 2. Vorblattes:

ك" منح الغفار شرح تنوير الابصار

ebenso im Vorwort, aber لشرح. — Verfasser s. Anfang.

Anfang auf der Rückseite des 2. Vorblattes: ان اجدر ما افتتحت به الكتب والدفاتر . . . حمد الله الذي رفع معالم الدين . . . اما بعد فيقول . . . محمد بن عبد الله . . . ان اعز ما شمر الذيل في تحصيله ويرام . . . علم الفقه الخ

Erste Hälfte eines ausführlichen gemischten Commentars zu demselben Werk, vom Verfasser selbst. Ein Inhaltsverzeichniss von ganz neuer Hand steht auf dem 1. Vorblatt.

Derselbe beginnt f. 1a: بسم الله الرحمن الرحيم الباء تجوز ان تكون للملابسة الخ

F. 3b: كتاب الطهارة في بيان احكام الطهارة كلام اضافي يجوز فيه وجهان رفعه . . . ونصبه . . . سببها اي الطهارة ما لا يحل الا بها كالصلاة ومس المصحف الخ und schliesst f. 411b: صح الوقف قبل وجود الموقوف عليه في الاصح قال في الفصول العمادية واقعة فتوي رجل هيأ موضعا لبناء مدرسة . . . كذا افاده مجد الدين الاستروشني وكان جري في الفقه مجري في الفتوي، وهذا آخر ما يسر الله ايراده في هذا الجزء الاول . . .، تم

Auf die Bücher الطهارة, الصلاة, الزكاة, الصوم und الحج folgen النكاح, الطلاق, الايمان, الحدود, السرقة, الجهاد, اللقيط, اللقطة, الابق. Dieses beginnt f. 404a; nach f. 404 muss eine Lücke sein, denn 405 ff. handelt في الوقف.

Schrift: klein, meist blass, gewandt, nicht ganz leicht zu lesen, vocallos. Grundtext roth überstrichen. Ueberschriften roth. Bl. 133 und 144 in grösserer Schrift ergänzt. — Abschrift c. 1100/1688.

Arabische Foliirung; dabei ausgelassen 146—155 und 266, übersprungen je ein Blatt nach f. 48. 109. 224 (jetzt mit a bezeichnet). — HKh. II 3689.

4623. Pet. 43.

252 Bl. 8vo, 23 Z. (21⅔ × 16; 16 × 10cm). — Zustand: stark wasserfleckig am oberen und unteren Rande; nicht ohne Wurmstiche und im Ganzen etwas unsauber. — Papier: weisslich, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel fehlt; er ist:

الجزء الاول من الدر المختار في شرح تنوير الابصار

Verfasser s. Anfang; ausführlicher:

محمد بن علي بن محمد بن علي بن عبد الرحمن الدمشقي الحصكفي الحنفي علاء الدين

Anfang f. 1b: اللهم اعانة وتوفيقا، حمدا لك يا من شرحت صدورنا بانواع الهداية سابقا . . . وبعد فيقول سيدنا شيخ الاسلام . . . محمد علاء الدين ابن الشيخ علي الامام بجامع بني امية المفتي بدمشق الحمية الحنفي، لما بيضت الجزء الاول من خزاين الاسرار الخ

Erste Hälfte eines ausführlichen gemischten Commentars zu demselben Grundwerk, von Moḥammed ben 'alī ben moḥammed eddimaśqī *elḥaṣkafī* elḥanefī 'alā eddīn

† 1088/1677. Er hat dabei den ersten Band seines auf 10 Bände angelegten Commentars, dessen Titel خزائن الاسرار وبدائع الافكار في شرح تنوير الابصار war, benutzt und abgekürzt; von demselben war nur dieser erste bis zum باب الوتر والنوافل (in der 1. Hälfte des ك الصلوة) gehende Band fertig geworden. Das vorliegende Werk ist im J. 1071/1660 verfasst.

F. 6ª كتاب الطهارة قدمت العبادات على غيرها اهتماما بشأنها . . . وسببها اي سبب وجوبها ما لا يحل بدونها فعله فرضا كان او غيره . . . الا بها اي بالطهارة الخ

Die in diesem Bande enthaltenen Bücher, welche noch in viele Kapitel zerfallen, sind bei Lbg. 101 aufgeführt; nach ك الابق folgt noch: ك المفقود, ك الشركة und ك الوقف.

Schluss f. 252ᵇ: ولا يلزم المولي المولاة لانه مستحق بالعقد وهو قايم بهما فاستويا كالزوجة فاغتنم هذا المقام فانه من جواهر هذا الكتاب والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب

Schrift: ziemlich gross, gewandt, gleichmässig, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. Collationirt. Von anderer Hand, etwas weitläufiger, aber ähnlich und gefällig, sind ergänzt f. 1. 2. 9—18. 80—89. — Abschrift um 1100/1688. — HKh. VI 14782.

4624. Pet. 126.

229 Bl. 4to, 21 Z. (22×16; 14½—15×9½—10½cm). Zustand: zieml. unsauber. — Papier: etwas gelblich, dick, wenig glatt. — Einband: Pappe mit braunem Lederrücken.

Zweite Hälfte desselben Commentars. Titel und Verfasser (ausführlich) f. 1ª. Der Band beginnt (in unmittelbarem Anschluss an Pet. 43) so: كتاب البيوع لما فرغ من حقوق الله تعالي العبادات والعقوبات شرع في حقوق العباد المعاملات ومناسبة للوقف الخ هو لغة مقابلة شيء بشيء . . . مبادلة شيء مرغوب فيه بمثله خرج غير المرغوب كتراب وميتة ودم علي وجه مفيد مخصوص اي بايجاب وتعاط خرج التبرع من الجانبين الخ

Auf ك البيوع folgt: القضاء, الحوالة, الكفالة, المضاربة, الصلح, الاقرار, الدعوي, الوكالة, الشهادات, الولاء, المكاتب, الاجارة, الهبة, العارية, الايداع, القسمة, الشفعة, الغصب, المأذون, الحجر, الاكراه, الخطر والاباحة, الاضحية, الذبائح, المساقاة, المزارعة, الجنايات, الرهن, الصيد, الاشربة, احياء الموات, الفرائض, الخنثى, الوصايا, المعاقل, الديات.

Schluss f. 221ᵇ: فاجعله كان لم يكن فيه نظر ثم ذكر نحو ما تحرر فتدبر قال مؤلفه العبد الفقير العاجز الحقير محمد علاء الدين . . . وقد بالغت في تلخيصه وتحريره وتنقيحه وتبعت المصنف في تغييره لمواضع كثيرة من متنه وتصحيحه . . . واخواننا اسري لنا الخير دائما ووالدنا داع لنا طالب الرشد

Schrift: ziemlich klein, dick, gewandt, flüchtig; nur ziemlich leserlich. Der Text entweder roth oder auch roth überstrichen. Die zu Anfang fehlenden 20 Blätter sind auf den lose beiliegenden Bl. 1—16 sauber ergänzt. — Abschrift c. 1150/1737. — Arabische Foliirung; übersprungen 83—88 und 96—98.

4625.

1) Mq. 723.

271 Bl. 8vo, 19-21 Z. (20½×15; 14½-15×9½-11cm). Zustand: im Anfang fleckig und ziemlich unsauber; der Rand öfters ausgebessert, besonders der Seitenrand in der 2. Hälfte. — Papier: gelb, zum Theil farbig, glatt, in der 2. Hälfte dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Erste Hälfte desselben Commentars (= Pet. 43). Titel fehlt.

Schrift: ziemlich klein, gedrängt, doch deutlich, vocallos. Ueberschriften roth, der Grundtext roth überstrichen. F. 2—139 weniger gedrängt, gewandter, von anderer Hand. Der Text in rothen Linien eingerahmt, ausser f. 56—66. — Abschrift im J. 1264 Çafar (1848) von عبد الله بن حسن سياف زاده القادري الرافعي النقشبندي

Arabische Foliirung, wobei 222 und 232 ausgelassen. Auf einem ungezählten Vorblatt steht in Quadraten ein Inhaltsverzeichniss.

2) Mq. 724.

208 Bl. 4to, 25 Z. (28¾×16¼; 17×9½cm). — Zustand: stark wasserfleckig; Bl. 1 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Zweite Hälfte desselben Commentars (= Pet. 126). Titel f. 1ª ausführlich. Verf. fehlt.

Schrift: ziemlich klein, gewandt, deutlich u. gleichmässig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. 1150/1737.

Ein Inhaltsverzeichniss auf dem ungezählten Vorblatt (in Quadraten). Im Anfang am Rande und auch zwischen den Zeilen viele Glossen. — Arabische Foliirung.

4626. Pm. 501.

2) f. 3ᵇ—4ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; es steht f. 1ᵃ:

شرح ديباجة تنوير الابصار

wofür es heissen muss:

شرح ديباجة الدر المختار

Verf. steht am Ende: محمد عمر; er ist (wie in Pm. 501, 1):

محمد بن عمر بن المولي عبد الجليل

Anfang: مستعينا او متلبسا ومتبركا باسم الله الرحمن الرحيم اولف والالية معتبرة من جهة التوقف الاعتدادي . . . حمدا اي احمد او محمد وهو اولي لموافقة ما بعده . . . لك فاللام للتبيين . . . يا من شرحت اتي بياء الموضوعة للبعيد الخ

Gemischter Commentar zu dem Anfang und einigen Stellen der Dîbâge desselben Commentars. — Schluss: قوله جعل الله الحكم الخ اي انه لم يمض زمن الا والحكم فيه لاصحابه . . . ولو قلنا الحصر اضافي بالنسبة الي بعض المذاهب غير المذاهب الثلاثة لكان الامر ظاهرا٬

4627. Mq. 721.

2) f. 109—115ᵃ.

8ᵛᵒ, 20—22 Z. (21½ × 15½; 14 × 8½ᶜᵐ). — Zustand: nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, grob, stark, wenig glatt. — Titel f. 109ᵃ von späterer Hand:

حاشية على قول صاحب الدر المختار ان الواجب يستوجب ثلاثمائة وتسعين واجبا

Verfasser fehlt; s. Anfang.

Anfang f. 109ᵇ: الحمد لله الواجب الوجود المفيض على خلقه مواهب الاحسان والجود . . . وبعد فيقول . . . حسن بن ابراهيم بن حسن الجبرتي الحنفي . . . انه قد وقع في عبارة الدر المختار . . . عند ذكر واجبات الصلوة الخ

Ein kleines Stück aus der unvollendeten Glosse des Ḥasan ben ibrâhîm ben ḥasan ben 'alî ezzeila'î el'aqîlî *elǵebertî* elḥanefî bedr eddîn abû 'ttedânî † 1188/1774 zu demselben Commentar. Er erörtert hier eine Stelle, in welcher davon die Rede ist, dass beim Gebet sich mit der Hauptverpflichtung, dem Einheitsbekenntniss, 390 andere Pflichten (auf Lesen des Gebets, Unterbrechen, Wiederholen, Verbeugungen etc. bezüglich) verbinden. Der Verfasser betrachtet zu dem Zwecke das Abendgebet (صلوة المغرب).

Schluss f. 115ᵃ: فمن لزمه قراءة الفاتحة لزمته التسمية احتياطا٬ انتهى ثم رفع القلم راسه من ركوعه . . . وآل بيته عليهم افضل الصلوة واكمل السلام٬

Unter den Werken des Verfassers wird aufgeführt: اصلاح الاسفار عن وجوه بعض مخدرات الدر المختار Diesem könnte die vorliegende Schrift entnommen sein.

Schrift: gross, kräftig, etwas rundlich, vocallos. — Abschrift im J. 1182 Moh. (1768) von عبد الوهاب بن عبد الله بن محمود بن عثمان بن محمد الرحبي

4628.

1) Mq. 76, 3, f. 58—65.

8ᵛᵒ, 15 Z. (20½ × 15; 12½ × 6¼ᶜᵐ). — Zustand: wasserfleckig, so dass auf den gegenüberstehenden Seiten der Text sich etwas abgedrückt hat und deshalb nicht überall deutlich ist. — Papier: gelb, zieml. stark u. glatt.

Bruchstück von Glossen zu demselben Werk. Titel fehlt. Verfasser oben am Rande: سعدي افندي. Das Vorhandene beginnt gegen Ende des كتاب الاجارة und umfasst ausserdem das كتاب المكاتب (aber nicht ganz). Es sind Glossen zu der Stelle des Commentars Pet. 126, f. 113—116. Mit Sa'dî efendî kann nicht der im Kat. I No. 838 vorkommende gemeint sein, welcher 945/1538 starb.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein und gefällig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 1100/1688.

2) Mq. 76, 2, f. 52—57.

8ᵛᵒ, 25 Z. (20¾ × 15; 15½ × 9ᶜᵐ). — Zustand: wasserfleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt.

Ein Stück derselben Glossen. Titel fehlt und als Verf. steht oben am Rande f. 52ᵃ von späterer Hand wieder: تاليف الفاضل سعدي افندي.

Dies Stück betrifft den Text in Pet. 126, f. 185—193.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth, Stichwörter gleichfalls. — Abschrift c. 1100/1688.

3) Mq. 146, 25, f. 468. 469ª.

8vo, 19 Z. (21½ × 15½; 14 × 9cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, stark.

In diesem Bruchstück wird über die Stellung gesprochen, welche das كتاب الرهن in dem Rechtsbuche hinter dem كتاب الصيد einnimmt, besonders mit Rücksicht auf die Ansichten des ابن القاضي, woran sich dann noch einige weitere Erörterungen über الرهن knüpfen. Dies trifft für das Werk (الدر المختار) zu, in welchem (Pet. 126, f. 164ª) das ك الرهن auf das ك الصيد folgt. Das Stück wird wol demselben Glossenwerk angehören.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gleichmässig, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4629.

Andere Commentare zum تنوير الابصار sind von:

1) محمد الانكوري † 1098/1687.
2) حسين بن اسكندر الرومي im 11. Jhdt.
3) عبد الرزاق مدرّس الناصرية الجوانية im 11. Jhdt.

Glossen zum Commentar des Verfassers (منح الغفار) sind von:

4) خير الدين بن احمد بن على العليمى الرملى † 1081/1670.
5) عبد الرحيم بن ابي اللطف um 1093/1682.

Glossen zum Commentar الدر المختار sind von:

6) ابراهيم بن مصطفى بن ابراهيم الحلبى um 1170/1756.
7) احمد بن محمد بن اسمعيل الدوقاطى الطهطاوي [† 1281/1816.

Versificirt von:

8) موسى بن اسعد بن يحيى المحاسنى † 1178/1759, u. d. T. خلاصة التنوير وذخيرة المحتاج والفقير.

4630. Spr. 644.

38 Bl. 8vo, 21 Z. (21 × 15½; 14½ × 10cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht frei von Wasserflecken und Wurmstich. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser f. 1ª (so auch f. 3ª Einleitung).

كتاب ديباجة الحجّة السديدة [في] شرح البهجة الجديدة كلاهما تاليف الشيخ سراج الدين ابي جعفر عمر الفارسكوري الشافعي

Der Verfasser heisst ausführlicher:

عمر بن محمد بن ابي بكر المصري الفارسكوري سراج الدين ابو جعفر

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي جدّد لدينه التقويم في كلّ زمان ببهجه . . . اما بعد فيقول . . . عمر بن محمد الفارسكوري الشافعي . . . لمّا كانت بنت فكري وعاتق خباء سرّي بل نتيجة عمري الخ

'Omar ben moħammed ben abū bekr elmiçrī *elfāriskūrī* eššāfi'ī † 1018/1610 hat in seinem Reģez-Gedicht

البهجة الجديدة والنهجة الرشيدة

(so f. 1ᵇ und in Vers 10, f. 15ª) den Auszug aus dem الحاوي الصغير, welchen Zein eddīn zakarijjā elançārī † 926/1520 (No. 1369) u. d. T. بهجة الحاوي gemacht hatte, und eine Versificirung des ارشاد الغاوي (Pm. 154) in einander verschmolzen und dasselbe mit einem weitläufigen Commentar versehen. Von diesem Werke liegt hier der Anfang (ديباجة) vor, 50 Verse. — Er beginnt f. 5ª:

قال فقير عفو ربّه عمر حمدا لمن بوابل العلم عمر
تقديم البسملة عن لفظة قال لتعذر ادخالها النظم بدون تغيير نظمها — Der letzte (50.) Vers f. 38ª:
مفوّضا امري الي الاهي فقايلا من بعد بسم الله

Schluss f. 38ª: واعادة الصلاة والتسليم على نبيّه الكريم وعلى آله وصحبه اولي القدر العظيم'

Schrift: ziemlich gross, gewandt, kräftig, deutlich, vocallos. Die Verse roth. — Abschrift c. 1750.

4631. Spr. 643.

457 Bl. 4to, c. 28 Z. (22 × 16; 14½—15½ × 10cm). — Zustand: im Ganzen ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelblich, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

Zweiter Band desselben Commentars. Titel u. Verfasser fehlt; doch steht auf der ersten Seite jeder Lage, oben in der Ecke:

الحجّة السديدة شرح البهجة الجديدة لناظمها عمر الفارسكوري

und der Titel zum Theil auch in der Unterschrift.

Anfang fehlt: und zwar 50 Blätter. F. 1 beginnt im Commentar zu einigen hier nicht vorhandenen Versen; die ersten hier ganz mitgetheilten Textverse sind f. 2ª:

بفوت سور خصّ او عمران او حلّة او عرض واد دانِ
كمهبط او مصعد بالسّعة جدًّا فعُرْفا لا محوط مزرعه

wozu der Commentar anfängt: لمّا تقدّم الكلام اجمالا على حكم القصر والجمع وهو الرخصة وعلى محلّهما وعلى سببهما العامّ وهو السفر ... بفوت سور خصّ ذلك البلد وان كان بداخله مزارع او مواضع خربة لانّ ذلك معدود من البلد ... او ان سافر من بلد لا سور له او له سور غير خاصّ به ... عمران ذلك البلد وفي نسخة بنيان وبالاولي عبرني البهجة كالحاوي وبالثانية عبرني الارشاد الخ

Das Vorhandene beginnt in dem باب صلوة المسافر, gegen Ende des كتاب الصلوة, woran sich f. 20ª باب صلوة الجمعة schliesst. Der Band schliesst mit كتاب الحج, das f. 284ᵇ beginnt. . Der erste Vers darin ist f. 286ª:

الحجّ فرض بالتراخي مرّةْ واشرط لانّ صحّ الهدي كالعُمْرَةْ

Der letzte f. 453ᵇ:

وعشر ذي الحجّة معلومات ثمّ الثلاث بعد معدودات

Schluss des Commentars f. 457ª: مرتديا ومؤتزرا من الاحسان عيانا وتحقيقا مصحوبا مع الذين انعم الله عليهم من النبيّين والصديقين والشهداء والصالحين وحسن اوليك رفيقا امين، تم الربع الاوّل الخ

Der 1. hier fehlende Band bildet mit diesem 2. (welcher f. 10ª, 30ª, 49ª, 170ª ausdrücklich als solcher bezeichnet ist) das erste Viertel des Werkes, die gottesdienstlichen Handlungen betreffend, ربع العبادات, wie in der Unterschrift steht. — Die Textverse, in Gruppen von 2 oder mehr aufgeführt, sind mit ص, der Commentar mit ش (oder س) eingeführt.

Schrift: ziemlich klein, rundlich, geläufige Gelehrtenhand, zum Theil ohne diakritische Punkte, im Ganzen deutlich, ohne Vocale. Der Grundtext roth. — Nach der Unterschrift Autograph des Verfassers, vom Jahre 1008 Ǵomādā I (1599): er hat 5 Jahre daran gearbeitet. Es ist Brouillon, vieles ausgestrichen und verbessert am Rande.

Nach f. 238 fehlen 11 Bl.

4632. Pm. 50.

302 Bl. 4ᵗᵒ, 25 Z. (29¼ × 20; 20 × 10ᶜᵐ). — Zustand: der obere Rand wasserfleckig; einige Blätter am Rande ausgebessert: an f. 1. 2. 16. 184. Im Uebrigen gut. — Papier: gelb, dünn, glatt. — Einband: schöner Halbfranzbd mit Klappe. — Titel fehlt. Im Vorwort f. 1ª unten:

مسالك الافهام الي ايات الاحكام

Verfasser: s. Anfang u. Unterschrift.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي انزل الكتاب على عبده بيانا للاحكام ... وبعد فيقول اقل العباد جواد بن سعد بن جواد لما كان من اجلّ النعم واوفر القسم استفادة الاحكام الشرعية من الايات القرانية الخ

Der Verf. Ǵawād ben sa'd ben ǵawād elkāẓimī, um 1117/1705 am Leben, ist von der Secte der Imamiten. Er behandelt die religionsgesetzlichen Grundvorschriften in Ableitung aus den Qorānversen darüber und mit der seiner Secte eigenthümlichen Auffassung, für welche die Ansichten der Imāme (الائمة الاطهار) massgebend sind.

Das Werk hat die Eintheilung der juristischen Bücher. Die gottesdienstlichen Bücher enden f. 91ᵇ mit ك" الحج und 126ᵇ ك" الجهاد. Dann f. 140ᵇ ك" الامر بالمعروف والنهي عن المنكر, 151ᵇ المكاسب, 157ª البيع; 162ᵇ ك" الدين, الرهن, الضمان والجعالة, الصلح, الوكالة; 170ᵇ (in 8 نوع) الشركة, الاجارة, (darin كتاب فيه جملة من العقود zuletzt الشفعة); 173ª ك" اللقطة, الغصب, الاقرار, الوصية, السكنى, الوقف) ك" في العطايا المنجزة; 184ᵇ etc.); ك" النكاح 190ᵇ; العتق, النذر, العهد, واليمين (in 6 نوع); 250ᵇ الظهار, الايلاء, اللعان; 259ª المطاعم والمشارب; 271ª ك" الميراث; 281ª ك" الحدود, 289ᵇ ك" القصاص; 296ᵇ ك" القضاء والشهادات. —

Es beginnt f. 3ª mit: كتاب الطهارات وفيه آيات الاولي يا ايها الذين امنوا، تخصيص المومنين بالخطاب لانهم المنتفعون المتهيّئون للامتثال بها الخ

F. 296ᵇ: كتاب القضاء والشهادات وفيه ايات الاولي وان احكم بينهم بما انزل الله ولا تتبع اهواءهم، امر له صلعم بان يحكم بين احبار اليهود بما انزل الله عليه وعدم جواز متابعة اهوائهم الخ

Schluss f. 302^b: اللهم قربنا من رحمتك . . . واجعل ما اثبتناه في هذه الاوراق حجة لنا يوم نلقاك وذريعة في الوصول الي تحصيل رضاك انك ذو الفضل القديم الخ

In der Unterschrift ist zu dem obigen Namen des Verf. noch der Zusatz الكاظمي مولدا ومسكنا gesetzt.

Autograph vom J. 1117/1705, in kleiner, gefälliger Schrift, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Am Rande öfters Glossen.

4633. Pet. 609.

208 Bl. 4to, 27 Z. (29½ × 20; 20—20½ × 12^cm). — Zustand: gut. Der untere Rand einiger Blätter ist durch Ankleben von Papierstreifen verlängert. — Papier: weisslich, meistens sehr glatt, ziemlich stark. — Einband: schwarzer Lederband; der hintere Deckel etwas lose. — Titel und Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang f. 1^b: الحمد لله رب العالمين وصلى الله علي سيدنا . . . ، كتاب الطهارة واركانه اربعة الاول في المياه جمعه باعتبار تعدد افراده والمراد بها الاعم من الحقيقة والمجاز والنظر في المطلق والمضاف والاسئار، اما المطلق وهو ما يستحق اطلاق الاسم من دون توقف علي الاضافة الخ

Ein umfangreiches Rechtsbuch, das nach der Unterschrift f. 208^b betitelt

رياض المسايل في تحقيق الاحكام بالدلايل

und dessen Verfasser

علي بن محمد علي الطباطبائى

ist. 'Alī ben moḥammed 'alī eṭṭebāṭebāī hat es vollendet im J. 1194/1780. Vielleicht ist es eine Bearbeitung von Min. 249. Es liegt hier der erste und zweite Band vor (nach der Unterschrift), die aber hier ohne besondere Bezeichnung vereinigt sind. Es sind hier enthalten: كتاب الطهارة f. 1^b in 4 ركن und كتاب الصلوة in 7 مقدمة und 3 مقصد (121^a. 145^b. 168^b).

Schluss f. 208^b: يقضي في السفر نوافل النهار بالليل وحملها الشيخ علي من فاته في الحضر بان يكون قد دخل عليه وقتها قبل ان يخرج ولم يصلها فكان عليه قضاؤها فيما بعد واستشهد عليه بما مر من الموثق ولا باس به،

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Stichwörter der Eintheilung roth, oft aber, besonders gegen Ende, bloss Platz dafür gelassen. — Abschrift vom J. 1254/1838.

4634. Min. 248.

169 Bl. 8vo, 21 Z. (20¾ × 15; 14 × 8¼^cm). — Zustand: gut. — Papier: weiss, glatt, ziemlich dünn. — Einband: verzierter Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt; nach der Vorrede f. 1^a:

منهاج الهداية الي احكام الشريعة

Verfasser fehlt; nach der Vorrede f. 1^a:

محمد ابراهيم [بن] محمد حسن

Anfang f. 1^b: الحمد لله الذي هدانا الي معالم الاسلام وارشد الي قوانين شرايع الدين وقواعد الاحكام . . . وبعد فاني بعد ما صنفت في الاصول الاشارات للمستفيدين وفي الفروع حزبا وافيا . . . اردت ان احرر ما ينضبط به الفروع الفقهية في مختصر كاف شاف مبسوط الخ

Ausführliches juristisches Compendium, von Moḥammed ibrāhīm ben moḥammed ḥasan im J. 1242/1826 verfasst. Es ist getheilt in 4 Hauptheile (قسم) (1. العبادات, 2. العقود, 3. الايقاعات, 4. الاحكام). Davon liegt hier der erste Hauptheil vor, also قسم العبادات.

مقدمة f. 2^a معرفة الاحكام الغير الضرورية والعلمية

- ك الطهارة f. 2^a (in 5 منهج)
- ك الصلوة 26^a (in 4 مقصد)
  - في بقية المقدمات 1. مقصد 26^a (in 6 منهج)
  - في افعال الصلوة واحكامها 2. مقصد 42^a (in 8 منهج)
  - في بقية الصلوات 3. مقصد 55^a (in 5 منهج)
  - في اللواحق 4. مقصد 63^a (in 5 منهج)
- كتاب الزكوة 87^b (in 2 مقصد)
  - في زكوة المال 1. مقصد 87^b (in 3 منهج)
  - في زكوة الفطرة 2. مقصد 94^b (in 2 منهج)

96^a ك الخمس (in 2 منهج); 98^b ك الصوم (in 4 منهج); 110^a ك الاعتكاف (in 2 منهج); 112^a ك الحج (in 3 منهج); 138^a ك الكفارات (in 2 منهج); 144^a ك النذر والعهد واليمين (in 2 منهج); 147^a ك الجهاد (in 3 منهج); 152^b ك الامر بالمعروف والنهي عن المنكر (in 2 منهج); 153^b ك القضاء (in 4 منهج); 160^b ك الشهادات (in 3 منهج); 164^a ك الوقف (in 5 منهج); 168^a ك الهبات.

Schluss f. 168ª: وكذا يجوز في ساير الاقارب ولو مع التساوي في القرب لكن يستحب التسوية بين الاولاد في العطاء من غير فرق بين الذكر والانثى؛ فليكن هذا آخر المجلد الأول من منهاج الهداية بفضل الله سبحانه الخ

In den einzelnen Abschnitten des Werkes kommt oft das Wort هداية vor; es entspricht dem üblicheren Wort فصل insofern, als damit der eine oder der andere fragliche Punkt erörtert und richtig gestellt werden soll.

Schrift: klein, schön, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift v. J. 1256 Rabī' I (1840) von محمد علي الحسيني.

4635. We. 1450.

122 Bl. 8vo, c. 23 Z. (21 × 15¼; 16 × 9½—10cm). — Zustand: lose Blätter und Lagen; ziemlich unsauber und fleckig; der Seitenrand durch einen grossen Wasserflecken beschädigt, besonders in der vorderen Hälfte, so dass auch der Text öfters gelitten hat. Der Rand f. 17 ff. ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ª (von anderer Hand):

كتاب ابن حجر الواقع على مقدمة الامام الفقيه عبد الله بن عبد الرحمن بن فضل الحضرمي؛

(ebenso im Anfang).

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين حمدا يوافي نعمه ويكافي مزيده . . . وبعد فقد سالني بعض الصلحاء ان اصنع شرحا لطيفا على مقدمة الامام . . . الحضرمي . . . فاجبته الي ذلك الخ

Gemischter Commentar zu dem Rechtscompendium des 'Abdallāh ben 'abderraḥmān ben faḍl elḥaḍremī, von Ibn ḥaǵar. Der Grundtext behandelt hier die auf den Gottesdienst bezüglichen 5 Bücher (von ك" الطهارة an bis ك" الحج) und ist richtiger مختصر (wie f. 2ª im Text steht) zu nennen als مقدمة. Ob der Verf. überhaupt mehr behandelt habe, ist nicht ersichtlich, aber doch möglich; aus der Unterschrift geht hervor, dass die Exemplare von verschiedener Länge, alle aber unvollendet sind. Die Hauptstücke sind theils باب, theils كتاب überschrieben und zerfallen, ausser in باب, auch noch in ziemlich viele Abschnitte. — Mit dem Commentator wird (wenn der Titel überhaupt richtig ist) Ibn ḥaǵar el'asqalānī † 852/1448 (No. 1088) gemeint sein; er erwähnt f. 122ᵇ seinen Commentar zum الارشاد und in der That hat er zu dem الارشاد في فروع الشافعية (HKh. I 512) einen solchen verfasst.

Der Grundtext beginnt f. 2ª: الحمد لله الذي فرض علينا تعلم شرايع الاسلام ومعرفة صحيح المعاملة وفاسدها لتعريف الحلال والحرام . . . وبعد فهذا مختصر لا بد لكل مسلم من معرفة مثله الخ

Er behandelt zuerst ك" الطهارة. Der Commentar dazu beginnt f. 3ᵇ so: باب وفي نسخة كتاب احكام الطهارة وهي لغة الخلوص من الدنس الحسي والمعنوي كالعيب . . . لا يصح ولا يحل رفع الحدث الاصغر وهو ما اوجب الوضوء والاكبر وهو ما اوجب الغسل ولا ازالة النجس المخفف الخ

22ᵇ	باب النجاسة وازالتها
24ª	باب التيمم وهو لغة القصد
28ᵇ	باب الصلوة وهي لغة الدعاء
86ᵇ	باب الزكاة وهي لغة التطهير
96ᵇ	كتاب الصيام وهي لغة الامساك
104ᵇ	كتاب الاعتكاف وهو لغة اللبث
106ª	باب الحج هو لغة القصد
120ª	باب الاضحية وما يذبح من النعم

Das Werk wird geschlossen durch eine تتمة, in der über Namengebung gehandelt f. 122ᵇ: تتمة ان يحسن الاسم.

Schluss f. 122ᵇ: اني اعيذها بك وذريتها من الشيطان الرجيم اعاذنا الله منه ولا جعل له علينا سلطانا آمين والحمد لله . . . ونعم الوكيل؛ وهذا آخر ما اردت تسويده . . . ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم؛ تمت الكتاب الخ

Schrift: ziemlich klein (jedoch ungleich), deutlich, vocallos (mit Ausnahme einiger Blätter). Der Text anfangs roth, nachher meistens nur roth überstrichen; die Ueberschriften roth. Am Rande bisweilen Zusätze und Bemerkungen. — Abschrift c. 1100/1688. — Collationirt.

Nach f. 116 fehlt 1 (2) Blatt.

4636. Spr. 630.

218 Bl. 8vo, c. 21 Z. (17½ × 12; 12½ × 9cm). — Zustand: unsauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schöner Halbfrzbd. — Titel u. Verfasser fehlt.

Compendium der Jurisprudenz, an welchem hier der Anfang fehlt. Die einzelnen Bücher zerfallen meistens in mehrere (oft in viele) Kapitel, seltener in Abschnitte. Das Vorhandene beginnt f. 8a in dem كتاب الطهارة und zwar in dem باب المسح

8b باب التيمّم، الاستيعاب في التيمّم

9a باب الحيض والنفاس، اقلّ الحيض ثلثة ايام

10b (in 32 باب) كتاب الصلوة

11a باب الاذان، يستحب ان يكون المؤذن

11b باب المواقيت، وقت العصر اذا صار ظل كلّ

12a باب ستر العورة، ذراع الحرّة عورة

u. s. w.

32a كتاب الجنايز، ابوابه خمسة، في الغسل،

32b في التكفين 32b في حمل الجنازة

33a في الصلوة على الجنازة 34a في الدفن

34b كتاب الزكوة (in 11 باب); 42a كتاب الصوم (in 10 باب); 46b كتاب الحجّ (in 14 باب). Auf das "ك الحج folgt hier f. 54a "ك النكاح (in 16 باب), الولاء, المكاتب, العتاق, الطلاق; 79a "ك الايمان (in 20 باب), الحدود etc.; 128a "ك الوقف, الهبة, البيوع (in 16 باب), الدعوي, القضاء, الاجارات, 156b الصرف etc.; الشهادات (in 10 باب), الوكالة, الاقرار etc.; 195b "ك الجنايات, القصاص والديات, الوصايا; 205a الفرائض (in 12 باب), الحيل والخارج, الخنثى; 213b آداب المفتي والتلبية على الجواب; 216b "ك الفوائد.

Schluss mit einigen Versen des Verfassers, deren letzte (Wāfir) f. 218a:

فقد ضمّنته سحرا حلالا وقد نظمته سمط الكفاية
ولا ادري لسانا قطّ يبدي لادنى حسنه اقصى النهاية

Schrift: ziemlich grosse, kräftige, gewandte Gelehrtenhand, ohne Vocale und sehr häufig ohne diakritische Punkte. Die Ueberschriften etwas grösser. — Abschrift im J. 679 Rabī' I (1280). — Die Foliirung ist Arabisch, danach fehlen im Anfang 7 Bl.

4637. Spr. 985.

1) f 1—17a.

140 Bl. 8vo, 17 Z. (18 × 13½; 13 × 9½cm). — Zustand: ziemlich unsauber, etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel fehlt. (F. 1a von neuer Hand übergeschrieben: علي المنهاج). — Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. — Ende eines Werkes, das Berichtigungen zu einem juristischen Werke enthält. Es wird jedesmal eine Anzahl von Büchern desselben zusammengefasst und die Berichtigung der einzelnen Punkte mit الاصحّ oder الصواب oder auch المختار (roth) eingeleitet. F. 1a unten beginnt: كتاب الحجّ الي البيوع، والاصحّ اذا دخل مكة وغيرها من الحرم لحاجة لا تتكرّر لا يلزمه الاحرام الخ

2a كتاب النكاح الي الطلاق، والصواب انّ من لا يحتاج الي النكاح وهو واجد الخ

4a كتاب الطلاق الي الجنايات، الاصحّ توكيل المراة في طلاق غيرها وان قوله الخ

8b كتاب الجنايات الي قسم الفيء، والاصحّ انه اذا قتل من عهده عبدا او ذمّيا الخ

11b باب قسم الفيء والغنيمة الي القسمة، والاصحّ ان الغنيمة لا تملك والاصحّ بالقسمة واختيار التملك وانه لا يسهم الخ

14a باب القسمة الي آخر الكتاب، الاصحّ ان قسمة التعديل بيع وقسمة الاجزاء افراز الخ

Schluss f. 17a: وانّه اذا اقرّ بعض الورثة بدين علي الموروث وانكر بعضهم لم يلزم المقرّ الا بقسطه، الحمد لله الذي هدانا لهذا . . . وعلي ابراهيم في العالمين انك حميد مجيد، تم الكتاب

Schrift: gross, kräftig, deutlich, etwas vocalisirt. — Abschrift c. 750/1349. — Nach f. 1 ist eine Lücke.

4638. Spr. 273a.

86 Bl. 4to, 25 Z. (26 × 18; 18 × 13cm). — Zustand: mehrfach fleckig, bes. gegen Ende; am Ende ist auch der Text beschädigt. Nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Halbfrzbd. — Titel u. Verf. fehlt.

Anfang fehlt. — Bruchstück aus einem šāfi'itischen Rechtswerk, dessen einzelne Bücher

dieselbe Folge haben, wie das منهاج الطالبين und zum Theil in 2 oder mehrere Kapitel getheilt sind, welche noch wieder in Unterabtheilungen (oft فرع genannt) zerfallen. Eigene Ansichten führt der Verfasser öfters mit قلت ein. Die von ihm citirten Werke gehören meistens dem 5. Jahrhundert an; doch erwähnt er auch f. 46ᵇ den الرافعي † 623/1226. Das vorliegende Stück betrifft das **Handelsrecht**. F. 1ᵇ beginnt der 3. Abschnitt (des 2. Kapitels des ك" الصلح) so: فى السقف، فاذا كان السفل لرجل 2ᵇ باب 3. فى التنازع، فيه مسايل الاولي ادّعي رجل على رجلين دارا الخ

كتاب الحوالة، اصلها مجمع عليه ومن احيل f.3ᵇ علي ملي استحب ان يحتال الخ

كتاب الضمان، هو صحيح بالاجماع وفيه بابان، 6ᵇ الاول فى اركانه وهي خمسة الخ

الباب الثانى فيما يترتب علي الضمان الصحيح 12ᵇ من الاحكام وهي ثلثة الخ

كتاب الشركة، كل ثابت بين اثنين فصاعدا 16ᵃ

ك" الوكالة، فيه ثلاثة ابواب، آ فى اركانها 19ᵃ

ك" الاقرار، هو اخبار عن حق سابق (in 4 Kapp.) 29ᵇ

كتاب العارية بتشديد الياء، قال الخطابى 44ᵃ

كتاب الغصب، للاصحاب رحمهم عبارات فى معنى الغصب 49ᵃ

كتاب الشفعة (in 3 Kapp.) 65ᵇ

كتاب القراض، القراض والمقارضة بمعنى (in 3 باب) 76ᵇ وهو ان يدفع مالا الي شخص الخ

كتاب المساقاة، هي ان يعامل انسان على شجر الخ 82ᵇ (in 2 باب)

باب المزارعة والمخابرة، قال الاصحاب هما بمعنى الخ 86ᵃ

Bricht f. 86ᵇ ab mit den Worten: بانت صحتها والا فلا الثاني لو شرط للعامل نصف الثمر،

Schrift: ziemlich gross, gewandte Gelehrtenhand, deutlich, vocallos. Die Ueberschriften und Stichwörter roth. Collationirt. F. 17—43 u. 74—86 kleiner, gedrängter, deutlich, gleichmässig, etwas vocalisirt. — **Abschrift** c. 800/1397 (900/1494).

4639. Spr. 648.

65 Bl. 8ᵛᵒ, 13 Z. (18 × 13½; 12 × 8ᶜᵐ). — **Zustand**: fleckig, etwas unsauber; der Rand einiger Blätter abgerissen. Einige Wurmstiche. — **Papier**: gelb, stark, etwas glatt. — **Einband**: Pappband mit Kattunrücken. — **Titel** und **Verfasser** und **Anfang** fehlt.

Bruchstück eines juristischen Compendiums.

F.1ᵇ كتاب اداب القاضي، القضاء بالحق من اقوي الفرايض

4ᵃ كتاب الحجر، واسبابه الصغر والرق والجنون

5ᵃ كتاب المأذون، الاذن فك الحجر ولا يتوقت

6ᵃ كتاب الاكراه، ويعتبر فيه قدرة المكره

6ᵇ كتاب الدعوى، المدعي من لا يجبر

11ᵃ كتاب الاقرار، وهو حجة علي المقر

13ᵇ كتاب الشهادات، ومن تعين لتحملها

16ᵃ باب الرجوع عن الشهادات

17ᵃ كتاب الوكالة، ولا تصح حتى يكون الموكل

19ᵇ كتاب الكفالة، وهي ضم ذمة الي ذمة

21ᵇ كتاب الحوالة، وهي جايزة بالديون

22ᵃ كتاب الصلح، ويجوز مع الاقرار والسكون

23ᵇ كتاب الشركة، وتكون فى الاملاك وبالعقود

25ᵇ كتاب المضاربة، المضارب شريك رب المال

27ᵃ كتاب الوديعة، وهي امانة وللمودع

27ᵇ كتاب اللقيط، التقاطه مندوب وهو حر

28ᵇ كتاب اللقطة، اخذها افضل وهي امانة

29ᵃ كتاب الابق، اخذه افضل ان قدر عليه

29ᵇ كتاب المفقود، وهو الذي غاب ولا يعرف

30ᵃ كتاب الخنثى، اذا كان للمولود ذكر وفرج

30ᵇ كتاب الوقف، وهو حبس العين علي ملك

31ᵇ كتاب الهبة، وتصح بالايجاب والقبول

33ᵃ كتاب العارية، وهي هبة المنافع ولا تكون

33ᵇ كتاب الغصب، وهو اخذ مال متقوم

35ᵃ كتاب احياء الموات، الموات ما لا ينتفع

36ᵃ كتاب الشرب، وهو النصيب من الماء

37ᵃ كتاب المزارعة، وهي عقد على الزرع

38 كتاب المساقاة، وهي كالمزارعة فى الخلاف

38ᵇ كتاب النكاح، النكاح حال الاعتدال سنة

44ᵇ باب الرجعة، الطلاق الرجعي لا يحرم

46ᵃ باب الايلاء، اذا قال والله لا اقربك

46ᵇ باب الخلع، وهو ان تفتدي المراة

47ᵇ باب الظهار، وهو ان يشبه امراته

49ᵃ باب اللعان، ويجب بقذف الزوجة

50ᵃ باب العدة، عدة الحرة التي تحيض

52ᵃ باب النفقة، وتجب للزوجة على زوجها

كتاب العتق، ولا يصح الّا من مالك قادر 55ª
باب التدبير، اذا قال لعبده اذا مت 56ᵇ
باب الاستيلاد، لا يثبت نسب ولد الامة 57ª
كتاب المكاتب، ومن كاتب عبده على مال 58ª
كتاب الولاء، سبب ولاء العتاقة الاعتاق 59ᵇ
كتاب الايمان، اليمين بالله تعالي ثلثة 60ª

In diesem Buche hört dies Werk hier auf mit den Worten f. 65ᵇ: فهو على حال ولايته خاصة حلف ليهبنّه ففعل فلم،. Das Uebrige fehlt.

Schrift: ziemlich klein, flüchtig, nicht undeutlich, etwas vocalisirt. Bl. 1—9 von neuerer Hand ergänzt. Die Ueberschriften roth. Collationirt. Am Rande und zwischen den Zeilen bisweilen kurze Bemerkungen. Nach f. 42 fehlen 4 Bl. — Abschrift c. 1000/1591.

Ein Stück dieses Werkes ist vorhanden in Mf. 95, 3, f. 1—6. Gleichfalls ohne Titel und Verfasser. Es beginnt im ك" الوقف und hört im ك" النكاح auf (= Spr. 648, f. 31—40).

Abschrift c. 1000/1591.

4640. Pet. 336.

198 Bl. 8ᵛᵒ, 25 Z. (21⅓ × 12⅓; 15 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: anfangs schadhaft und ausgebessert; der Rand oben und unten wasserfleckig und oft ausgebessert. Nicht ohne Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: rother Lederbd. — Titel u. Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. — Glossen (mit قوله) zu einem šāfi'itischen Rechtsbuch, dessen einzelne Fächer ganz genau dieselbe Folge haben wie im منهاج الطالبين. Einzelne derselben sind noch in Kapitel getheilt, wie ك" الاقرار in 4, الاجارة in 3, الوقف in 2, الوصايا in 4. Der Verfasser führt oft das ك" الروضة des Ennawawī an, erwähnt auch öfters den احمد بن محمد بن على المصري الشافعى نجم الدين ابن الرفعة † 710/1310.

Das Grundwerk zerfällt in 4 Viertel, von denen das 1. (المعابدات) ganz und der Anfang des 2. (المبايعات) fehlen. Das 3. Viertel (المناكحات) beginnt f. 83ª, das 4. Viertel f. 149ᵇ geht nur bis in das ك" القضاء. — Ich glaube, dass dies Werk eine Glosse zu einem ausführlichen Commentar zum منهاج الطالبين ist.

Das Vorhandene beginnt im كتاب البيع f. 1ª so: من ابواب الوكالة فى كلام على البيع والشراء المخالفين امر الموكل، قوله فلو اشتري شيئا لغيره بمال نفسه نظر ان لم يسمه وقع العقد عن المباشر سواء اذن ذلك الخ

كتاب السلم قوله ويجوز ان يجعل راس المال منفعة دار او عبد وتسليمها بتسليم العين 17ᵇ
باب الرهن قوله والتفريق بين الام وولدها الصغير ممنوع فلو رهن احدهما دون الآخر 21ᵇ
كتاب التفليس قوله المفلس من عليه ديون لا يفى بماله انتهي، اعلم انه لا بد من تقييد 26ᵇ
كتاب الحجر قوله والنوع الاول اي الحجر المشروع لمصلحة العبد خمسة اضرب 30ª
كتاب الصلح قوله وله ضربان احدهما صلح المعاوضة وهو الذي يجري علي غير العين 31ᵇ
كتاب الحوالة قوله القسم الثاني الدين اللازم فيجوز الحوالة به وعليه الخ واعلم ان الرافعي etc. 34ª
كتاب الاقرار قوله وفى التهذيب وغيره انه اذا جاء واحد من الغداة يطلب سهم 40ª
الباب الرابع فى الاقرار بالنسب قوله القسم الاول ان يلحق النسب بنفسه 46ª
كتاب العارية قوله الركن الثاني المستعير قال فى الكتاب ولا يعتبر فيه الا كونه etc. 46ᵇ
كتاب الوقف، الباب الاول فى اركانه قوله ويجوز وقف المعلق عتقه بصفة 64ª
الباب الثاني فى حكم الوقف الصحيح قوله ولو زاد فقال ما تناسلوا 66ᵇ
كتاب الهبة قوله وسبيل ضبطها ان يقول التمليك لا بعوض هبة وان انضم 69ᵇ
كتاب اللقطة قوله وقدم الامام مقدمة وهي ان القاضى لو اخذ المغصوب من الغاصب 70ª
الباب الثاني فى احكام اللقطة قوله واذا قلنا بالظاهر اي ان المودع 71ª
كتاب الفرايض قوله فمن مات ولم يخلف من يرثه فماله لبيت المال ويرثه المسلمون etc. 73ª
كتاب الوديعة قوله ولو كان يعجز عن حفظ الوديعة حرم عليه قبولها انتهي تابعه 78ª

كتاب قسم الفيء والغنيمة قوله نسب العجم يرعى 79^b
في الكفاءة على خلاف فيه فليكن

كتاب قسم الصدقات قوله الثاني المسكين وهو 79^b
الذي يملك من المال ما يقع موقعا

الباب الثاني في كيفية الصرف قوله في الروضة 80^b
للامام الخيار ان شاء

كتاب النكاح قوله وبعث النبي صلعم الي الناس 83^a
كافة' اعلم ان التعبير بالناس

كتاب الصداق قوله وللمرأة حبس نفسها الي 99^a
ان يسلمها الزوج الصداق ان كان حالا

etc.

كتاب الجراح قوله ويتعلق بالقتل المحرم وراء 149^b
العقوبة في الآخرة به مواخذات

كتاب الديات قوله الثانية اذا رمي الي مرتد 156^a
او حربي فاسلم ثم اصابه السهم

كتاب الجنايات الموجبة للعقوبات قوله وينعقد 163^a
الامامة ايضا باستخلاف الامام

كتاب موجبات الضمان والمراد منها اسباب 171^a
ثلث النظر الاول ما يلزم الولاة بتصرفاتهم

etc.

كتاب الايمان قوله في الروضة يستحب للمخاطب 186^b
ابرار الحالف لا المحلوف عليه

كتاب النذر وفيه طرفان طرف في اركانه وطرف 193^a
في احكامه الطرف الاول في الاركان

كتاب القضاء وفيه اربعة ابواب الباب الاول 196^b
في التولية والعزل قوله في اصل الروضة

Das Werk hört in diesem Buche auf mit den Worten f. 196^b: بل لا يدفع ذلك من الضبط والمراد بقبول السلف هو عملهم به ولا يكفي عملهم علي وقعة

F. 197 gehört, obgleich nicht unmittelbar, vor f. 1. — Auf f. 103 folgt 198, woran sich 104 ff. sofort anschliesst. Nach f. 2 und 55 ist eine Lücke.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. Ueberschriften roth. Der Text in blaue Linien eingefasst. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

4641. Spr. 634.

286 Bl. 8vo, 21 Z. ($18\frac{1}{2} \times 13\frac{1}{2}$; $13 \times 9\frac{1}{2}$—10cm). — Zustand: der Anfang schadhaft u. schmutzig, auch sonst ziemlich unsauber u. fleckig. Nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: schöner Halbfranzbd. — Titel u. Verfasser fehlt; doch steht von neuerer Hand auf dem Vorblatte:

ادب القضى الي الماوردي

was unrichtig ist.

Anfang fehlt; f. 1 beginnt in der Vorrede (مقدمة), gegen Ende. Dann folgen 10 Kapitel.

1. f. 2^a في صفة القضاء وما جاء فيه من الترغيب والنهي عنه
2. 4^a في صفة القاضي وشروطه وكيفية عقد القضا
3. 8^b في ادب القضاة
4. 12^b فيما يجب على الحاكم في الخصوم
8. 24^b في التحكيم
9. 26^a في الدعاوي والبينات والايمان والشهادات
10. 65^a في انهاء ما جري عند القاضي المتنازع عنده الي قاض آخر

Darauf folgen f. 75^a die einzelnen Rechtsmaterien, in Büchern (und auch Kapiteln), beginnend mit كتاب البيوع' البيع من العقود اللازمة الخ كتاب السلم هو لغة السلف وهو دفع شيء عاجل الخ f. 80^a etc. bis zu dem letzten Kapitel كتاب امهات الاولاد, das f. 286^b so schliesst: وانا بالاهتمام بحال العيال في جميع احوالي مغمور ومشغول والله المقصود والمامول وهو حسبنا ونعم الوكيل في المقام والرحيل وصلي الله الخ

Was hier vorliegt, ist die 2. Hälfte eines Rechtswerkes, von ك" القضاء" an. Dass der Verfasser nicht Elmāwerdī † $^{450}/_{1058}$ sei, sondern mehr als 200 Jahre nach ihm gelebt habe, geht daraus hervor, dass er öfters den Ennawāwī † $^{676}/_{1277}$ citirt.

Schrift: ziemlich klein, kräftig, flüchtig, in einander gezogen, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, schwer zu lesen. Die Ueberschriften meistens roth. Der Rand bisweilen beschrieben. — Abschrift c. $^{900}/_{1494}$.

Vor f. 1 fehlen 10 Bl., nach f. 29 auch 10 Bl. Das Ganze ist collationirt.

4642. Spr. 866.

2) f. 37—67.

8vo, 19 Z. (Text: 16×11cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1).

Titel, Verfasser, Anfang fehlen. Das Vorhandene beginnt im باب الصيد mit den Worten: وان المعتمد الحل ولو امكن لحوق الصيد بعد ونحوه الخ Dann f. 39^a باب المنقول ان التضحية سنة على الكفاية الخ

Schlussband eines grossen Rechtswerkes, in welchem die einzelnen Fächer unter Berücksichtigung anderer Werke und Commentare, besonders des المنهاج und الروضة des Ennawāwī, durchgegangen und das Richtige festgestellt werden soll; daher die häufige Wendung والاصح.

Vorhanden sind hier:

43b كتاب الايمان الاصح في الشرحين والروضة قبول حرف غير العلم والقدرة ايضا

44a فصل الاصح في الصغير وعزاه في الروضة واصلها للجمهور

47a باب انما يصح النذر باللفظ من مسلم مكلف ولو سكران وكذا محجور

49a كتاب القضاء يحرم طلبه بعزل قاض صالح ولو مفضولا ويصير الطالب مجروحا بذلك الخ

62a كتاب العتق الاصح ان لو وكل في اعتاق عبد فاعتق الوكيل بعضه الخ

63a فصل حكم المجنون والسفيه كالطفل في منع شراء من يعتق

63b فصل لو مات العبد الذي اعتقه مريض لا يملك غيره

63b باب من صرايح التدبير حررتك بعد موتى او اذا مت

64b باب جزم في التصحيح بكراهة كتابة عبد يضيع كسبه في الفسق

65a فصل انما يجب ايتاء المكاتب في الصحيحة ولا يتعين

65b فصل ليس للسيد نسخها لعجز المكاتب عن اداء الواجب

66b فصل لو صدرت بين كافرين على عوض فاسد مقصود

67a باب الاصح انه لا ينفذ ايلاد المعزر الجايفة المتعلق برقبتها

Schluss f. 67a: فالولد رقيق وعن القفال واقراه ان الظاهر صحة بيع المستولدة من نفسها لانه في الحقيقة اعتاق، اعتقنا الله تعالي من العذاب وحشرنا في زمرة الاحباب بحق محمد صلعم والحمد لله وحده الخ

Der Verfasser lebt später als der von ihm citirte الاذرعي † $^{783}/_{1381}$. — Abschrift c. $^{1150}/_{1737}$.

4643. We. 1777.

1) f. 1—51.

64 Bl. 8vo, 14—15 Z. ($18^1/_4 \times 13$; $13^1/_4 \times 8^1/_2$ cm). — Zustand: lose im Deckel, stark wasserfleckig im Rücken. — Papier: gelb, ziemlich stark, wenig glatt. — Einband: Lederdeckel mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب ارشاد المعلّم الي هداية المتعلّم للشرنبلالي

(Titel ebenso im Vorwort).

Anfang f. 1b: الحمد لله رب العالمين وافضل الصلوة والسلام . . . اما بعد فيقول العبد . . . احمد بن عمر الشرنبلالي هذا كتاب مختصر في الفقه الفته على مذهب الامام ابي حنيفة رة ليكون معونة للمبتدئين وتذكرة للمنتهين الخ

Juristisches Compendium für Anfänger und Fertige, nach hanefitischen Grundsätzen, von Aḥmed ben 'omar *eššurunbulālī*. Da aber das Titel- und Anfangsblatt von späterer Hand ergänzt, auch ein Schriftsteller dieses Namens sonst unbekannt ist, ist es fraglich, ob hier nicht eine Fälschung vorliegt. Auch der Schluss rührt von einer andern Hand her und scheint gleichfalls unsicher; auffällig ist darin die sonst in dem Werke nicht vorkommende Anrede „hochgeehrter Bruder“.

Das Werk ist in Bücher und diese in ungezählte Abschnitte (فصل) getheilt. Zuerst:

f. 1b كتاب الطهارة انما تصح الطهارة بماء مطلق والماء مطلق فهو كل ماء لو نظر اليه الناظر سماه ماء على الاطلاق الخ

5b كتاب الصلوة ومن اسلم او افاق او بلغ او طهرت وقد بقي من الوقت قدر تحريمة لزمته الخ

17b كتاب الزكوة الزكوة تجب على كل حر عاقل بالغ مسلم ملك نصابا ملكا تاما رقبة ويدا الخ

21a كتاب الصوم يصح صوم رمضان من الصحيح المقيم بمطلق النية الخ

25b كتاب الحج هو فرض علي الفور مرة في العمر على كل مكلف بصحيح بصير قادر على زاد الخ

30b كتاب الجهاد هو فرض كفاية وان لم يبدأ الكفار لا جهاد على عبد ولا امراة واعمي الخ

كتاب الصيد والذبايح يجوز الصيد بالكلب 34b والفهد والبازي والصقر وكل جارح معلّم الخ

كتاب الكراهية كل مكروه في كتاب الكراهية فهو 40b حرام عند محمد رحه وعند ابي حنيفة

كتاب الفرايض الفروض المقدرة في القران ستة 45a النصف والربع والثمن والثلثان والثلث

كتاب الكسب والادب طلب الكسب لازم كطلب العلم 48a وهو انواع اربعة فرض وهو كسب اقلّ الكفاية

Schluss f. 51a: اعلم ايها الاخ العزيز . . . ان سعادة الدنيا فانية وسعادة الآخرة باقية . . . واياكم ان تتقوا الله فعليك ايها الاخ بالتقوي لله والاستعداد للقاء الله تعالي ونعيم الآخرة، تمت الكتاب

Am Rande stehen nicht selten Noten, bes. zu Anfang.

Schrift: ziemlich klein, deutlich, vocalisirt (gegen Ende weniger). — Abschrift c. 1700.

4644. Lbg. 453.

28 Bl. 8vo, 19 Z. (20 × 14; $14^{1}/_{4} \times 8^{1}/_{2}$cm). — Zustand: unsauber und fleckig, besonders in der ersten Hälfte der Rand öfters ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 1b: الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا . . . وبعد فقد سالني بعض الاصدقاء . . . ان اعمل مختصرا في الفقه على مذهب الامام الشافعي . . . في غاية الاختصار ونهاية الايجاز الخ

Ein šâfi'itisches Rechtscompendium. Beginnt f. 1b: كـ الطهارة المياه التي يجوز التطهير بها سبع مياه الخ

Zuletzt f. 26b: كـ العتق ويصحّ العتق من كل مالك الخ

Schluss f. 27a: لم تَصِرْ امّ ولد له بالوطء في النكاح وصارت امّ ولد له بوطء الشبهة على احد القولين، والله اعلم بالصواب،

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. F. 5. 6 später ergänzt. Am Rande bisweilen Glossen. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

4645. Min. 249.

217 Bl. 8vo, 11—13 Z. ($18^{3}/_{4} \times 13^{3}/_{4}$; $12 \times 6^{1}/_{2}$cm). — Zustand: nicht recht sauber; am Rande, besonders unten, fleckig; nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: rother Lederband. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt; er ist so ergänzt f. 1b: الحمد لله الذي صغرت في عظمته عبادة العابدين وحصرت عن شكر نعمته السنة الحامدين . . . (f. 2a) فاني مورد لك في هذا المختصر خلاصة المذهب المعتبر بالفاظ محبّرة وعبارات محرّرة الخ

Die Ergänzung (f. 1) mag richtig sein, aber der sichere Text beginnt mit f. 2a.

Juristisches Compendium eines ungenannten der imâmitischen Sekte angehörigen Verfassers. Dasselbe zerfällt in Bücher, von denen die meisten mehr oder weniger Unterabtheilungen (فصل, امر, مقصد, نظر, قسم, ركن etc.) haben.

F. 2a كتاب الطهارة (in 4 ركن); 15a كـ الصلوة in 7 مقاصد (f. 15a—21a) und in 3 مقصد (f. 21a. 25a. 31a); 39a كـ الزكوة (in 2 قسم); 46a كـ الخمس، وهو يجب في غنايم دار الحرب الخ; 47a كـ الصوم (in 4 امر); 53a كـ الاعتكاف والكلام في شروطه واقسامه واحكامه; 54a كـ الحجّ (in 4 مقاصد und 3 مقصد); 80a كـ الجهاد (in 3 امر); 86a كـ التجارة (in 8 فصل). Dann كـ الرهن, الحجر, الصلح, الضمان u. s. w.; 118b كـ الوصايا, 122b النكاح, الطلاق, الخلع والمباراة, الظهار etc.; 144a الصيد, النذور والعهود, الايمان, كـ الاقرار 158a etc.; 172b كـ المواريث, 183a القضاء, 188b الشهادات, 192b الحدود, 200b القصاص, 207b الديات.

Schluss f. 216b: لو قتل الاب ولده عمدًا دفعت الدية منه الي الوارث ولا نصيب للاب منها ولو لم يكن وارث ‖ 217a فهي للامام . . . ويختص ضمانها بالجناية على الادمي حسب فهذا آخر ما اردنا ذكره وقصدنا حصره . . . ونسال الله سبحانه ان يجعلنا ممن شكر عمله وغفر زلله وجعل الي الجنة منقلبه ومستقله لانه يجيب من ساله . . . والحمد لله اولا وآخرا والصلوة على نبيه محمد وآله كثيرا كثيرا،

Der Schluss von f. 217 an ergänzt, vielleicht richtig; eine Unterschrift fehlt.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, im Ganzen gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Zwischen den Zeilen in der ersten Hälfte und besonders zu Anfang (späterhin selten) viele Persische Glossen; auch am Rande, besonders im Anfang, oft Bemerkungen. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

Ein Stück desselben Werkes in Min. 227.

137 Bl. 8vo, 12 (—15) Z. (18½ × 12½; 11—13 × 6¾—8cm). — Zustand: ziemlich schlecht; fleckig (am Rande) und überhaupt nicht recht sauber; der Rand und an einigen Stellen auch der anstossende Text beschädigt (f. 27. 96 u. 59. 95. 123). — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Titel u. Verf., Anfang u. Schluss fehlt. Enthält den Text in Min. 249, f. 69a, 1 bis 168b, 10.

Die Blätter folgen so: 1—9. 41—44. 10—40. 45 ff. — Für die Ueberschriften der Hauptabtheilungen sowol wie der Unterabtheilungen ist meistens Platz gelassen. Wo sie stehen, treten sie aus dem Text gewöhnlich nicht deutlich hervor, von den Hauptabtheilungen abgesehen, die dann meistens roth überschrieben sind. Zwischen den Zeilen stehen nicht selten Persische Glossen. Am Rande öfters Persische Verse.

Schrift: im Ganzen gross, breit, deutlich, vocallos, incorrect. — Abschrift c. 1150/1737.

4646. Min. 239.

104 Bl. Folio, 21 (auch 33—34) Z. [39½ × 19; 16½ × 9½ (c. 22 × 13—14)cm]. — Zustand: nicht recht sauber, stellenweise fleckig. Der Rand von f. 1—3 und auch sonst öfters ist ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: brauner Lederband. — Titel fehlt; aber nach der Unterschrift f. 104b: الجزؤ الاول من كتاب شرايع الاسلام فى مسايل الحلال والحرام

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1b: اللهم انى احمدك حمدا يقل فى انتشاره حمد كل حامد . . . اما بعد فان رعاية الايمان توجب قضاء حق الاخوان الخ

Erster Band eines Rechtscompendiums, in welchem vom imāmitischen Standpunkte aus die Hauptfragen nach dem, was erlaubt und was verboten sei, behandelt werden. Der Verf. lebt vor d. J. 990/1582. Sein Werk zerfällt in 4 Haupttheile (قسم), deren 1. handelt: فى العبادات

F. 1b كتاب الطهارة، الطهارة اسم للوضوء والغسل والتيمم على اوجه له الخ (in 4 ركن)

1. ركن 2a فى المياه، وفيه اطراف
2. ركن 3a فى الطهارة المائية وهى وضوء وغسل
3. ركن 9a فى الطهارة الترابية، والنظر فى اطراف اربعة
4. ركن 10a فى النجاسات واحكامها

Die Eintheilung ist (fast überall) genau wie die in Min. 249; dieses scheint dem vorliegenden Werke zu Grunde zu liegen. Auf f. 62a beginnt das ك" الجهاد, dessen 2. ركن handelt f. 62b: فى بيان من يجب جهاده وكيفية الجهاد.

Von f. 63b an ist für die Ueberschriften ein leerer Raum gelassen (nur dass sie f. 73b—83 stehen; es fängt auf diesen Blättern aber das daselbst behandelte كتاب البيوع nicht an); es ist daher misslich, die genaue Eintheilung dieses Werkes von da an anzugeben. Die letzten Bücher handeln hier von الوقف und الوصايا; das in dem folgenden Bande zuerst Behandelte ist nach der Unterschrift: كتاب النكاح.

Schluss f. 104a: لو اعتق امته وقيمتها ثلث تركية ثم اصدقها الثلث الآخر ودخل ثم مات فالنكاح صحيح ويبطل المسمى لانه زايد على الثلث وترثه وفى ثبوت مهر المثل تردد وعلى الآخر يصح الجميع، تم

Schrift: bis f. 83 ziemlich klein, gleichmässig, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. Von f. 84—99 ungleich und allmälig grösser, f. 100—104 Persischer Zug, ziemlich gross, vocallos. Abschrift der letzten Blätter im J. 1190 Ǵom. II (1776); das Uebrige nicht viel früher.

Collationirt. Am Rande Verbesserungen, bisweilen auch Bemerkungen. Zwischen den Linien bisweilen Persische Glossen. — HKh. IV 7441.

4647. Lbg. 523.

204 Bl. Fol., 28—31 Z. (30 × 20; 20—22 × 13—13½cm). Zustand: in der oberen Hälfte wasserfleckig, besonders zu Anfang und in der Mitte; auch am unteren Rande nicht frei von Wasserflecken. Bl. 1 schadhaft und ausgebessert. Etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel, Verfasser und Anfang fehlt. Nach der Unterschrift:

الجزء الاول من ك" مدارك الاحكام فى شرح شرائع الاسلام تاليف محمد بن على بن الحسين ابن ابي الحسن الحسينى

Erster Band eines sehr ausführlichen Glossenwerkes (mit قوله) zu dem vorhergehenden Werke von Moḥammed ben ʿalī ben elḥosein elḥoseinī im J. 989 Ḏū'lqa'da (1581) verfasst.

Der hier behandelte Grundtext ist Min. 239, f. 3ª, 2 (gegen Ende des 1. ركن im الطهارة "ك) bis 20ᵇ, 15 (Schluss des 2. Abschnittes des 3. ركن im الصلوة "ك). Die einzelnen Abschnitte sind nicht überall deutlich erkennbar, für قوله ist meistens Platz gelassen. Die zuerst vorhandene Textstelle ist f. 1ª, 4: قوله والحائض التى لا تؤمن اي لا تومن من عدم التحفظ من النجاسات واطلق المرتضى في المصباح . . . قوله وسور البغال والحمير المراد بالحمير الاهلية اذ الوحشية لا كراهة في سورها الخ

Das الصلوة "ك beginnt f. 101ª: كتاب الصلوة الصلوة لغة الدعاء قال الجوهري. Das 2. ركن des الصلوة "ك (Min. 239, f. 15ᵇ) beginnt f. 154ª. Das 3. ركن des الطهارة "ك (Min. f. 9ª) beginnt hier f. 64ᵇ.

Schluss dieses Bandes f. 204ª: قوله وفي خروجه بعد الفجر وقبل طلوعها تردد والاشبه الجواز منشأ التردد اصالة الجواز السالمة من معارضة الاخلال . . . اما الخروج قبل الفجر فقال في التذكرة انه جائز اجماعا

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos. Der Grundtext Anfangs roth überstrichen. Am Rande bisweilen Verbesserungen. Für die Lücke nach f. 7 ist ein leeres Blatt eingeheftet. — Abschrift um $^{1150}/_{1737}$ von عرفات بن ناصر بن علي بن عبد الله بن محمد البحراني

4648. Min. 244.

106 Bl. 8ᵛᵒ, 12 Z. (19 × 11½; 11½ × 6½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch am Rande, besonders oben, öfters fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. Es ist ein juristisches Compendium. Das Vorhandene beginnt f. 103ª im 3. Kapitel des Buches الصوم mit den Worten: والمكروه النافلة سفرا والمدعو الي طعام وعرفة مع ضعفه عن الدعاء الخ

4. باب 103ᵇ في المعذورين 5. باب 104ᵇ في الاعتكاف
105ª (in 10 باب) كتاب الحج
13ª (in 4 فصل) الجهاد "ك; 17ª (in 13 فصل) المتاجر "ك
28ª (in 11 فصل) الاجارة والوديعة وتوابعهما "ك
36ª (in 7 فصل) الديون وتوابعها "ك
2. فصل 37ª في الرهن 3. فصل 38ª في الحجر
4. فصل 39ᵇ في الضمان 5. فصل 40ᵇ في الصلح
6. فصل 40ᵇ في الاقرار 7. فصل 42ᵇ في الوكالة
43ᵇ (in 3 فصل) الهبات وتوابعها "ك
1. فصل 43ᵇ في الهبة 2. فصل 44ª في الوقف
3. فصل 46ª في الوصايا
48ᵇ (in 10 فصل) النكاح "ك; 58ᵇ (in 7 فصل) الفراق "ك
1. فصل 58ᵇ في الطلاق 4. فصل 60ᵇ في الخلع والمباراة
5. فصل 61ª في الظهار 7. فصل 62ª في اللعان
63ª (in 4 فصل) العتق وتوابعه "ك
65ᵇ (in 3 فصل) الايمان "ك
68ᵇ (in 3 فصل) الصيد وتوابعه "ك
72ª (in 8 فصل) الميراث "ك
80ᵇ (in 12 فصل) القضاء والشهادات والحدود "ك
91ᵇ (in mehreren فصل) القصاص والديات "ك

Von diesem Buche sind die ersten 5 Abschnitte ganz vorhanden; von dem 6. فصل sind nur 9 Zeilen vorhanden; die letzten Worte f. 96ᵇ: عشرون بنت مخاض وعشرون ابن لبون وثلثون بنت لبون وثلثون حقه وما ذكرنا. Der Schluss fehlt.

Bl. 97—100 sind leer gelassen.

Schrift: ziemlich klein, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Auf den ersten Blättern zwischen den Zeilen einige Persische Glossen. — Einzelne Abschnitte enthalten auch noch verschiedene Fragsätze (مسألة). — Abschrift c. $^{1150}/_{1737}$.

4649. Min. 187.

57) f. 582ª: Persisch.

58) f. 583. 584.

Format (35 Z.) etc. und Schrift (klein, vocallos) wie bei 51). — Titel fehlt; nach der Vorrede:

الدروس الشرعية في فقه الامامية

Verfasser fehlt.

Anfang f. 583ᵇ: الحمد لله الذي انطق السنتنا بحمده والهم قلوبنا شكر رفده . . . اما بعد فان علم الفقه لا يخفى شرفه وعلوه ومقداره وسموه وعموم حاجة المكلفين اليه الخ

Juristisches Werk, dessen Inhalts-Uebersicht f. 583ª steht. Es enthält danach 48 Bücher, die aber, wie es scheint, im Text selbst nicht gezählt sind. 1. كتاب الطهارة, 2. الصلوة, 3. الزكوة, 4. الصدقة, 5. الخمس, 6. الصوم, 10. الجهاد, 15. الدعوي وتوابعها, 20. الكفارات, 25. الوقف,

30. الصيد, 35. اللقطة, 40. البيع, 45. الصلح, 46. تزاحم الحقوق, 47. الشفعة, 48. كتاب الرهن.

Die im Text vorkommenden kürzeren Bezeichnungen für die Namen der hauptsächlich benutzten Autoren, wie الفاضل, المحقق, werden nach der Inhalts-Uebersicht erklärt.

Hier liegt nur der Anfang des Werkes und damit der Anfang des Buches von der Reinheit vor. Dasselbe beginnt f. 583ᵇ: كتاب الطهارة وهي لغة النزاهة من الادناس وشرعا استعمال طهور مشروط بالنية الخ

Die Unterabtheilungen sind mit درس bezeichnet. Es bricht ab mit den Worten f. 584ᵇ: فان تعذر امسح عليها ولو في موضع الغسل وكذا حكم الطلا واللصوق يجب٬

Die Fassung des Textes ist kurz.

4650. Pet. 101.

36 Bl. 4ᵗᵒ, 19 Z. (22½ × 16½; 15½ × 11ᶜᵐ).

Enthält fünf Werke. Der Text ist in fünf Columnen getheilt, von denen die 1. 3. 5. die grösseren und schwarz geschrieben, die 2. u. 4. sehr schmal u. roth geschrieben sind. Ausserdem sind der Anfangs- u. Schlussbuchstabe — mitunter auch die Anfangs- u. Schlussbuchstaben — roth geschrieben. So entsteht ein 5facher Text. Der Verfasser nicht genannt (er lebt um 800/1397: s. die Zeitangabe in 2).

1) Die Zeilen über die Seite fortlaufend gelesen, gleichviel ob roth oder schwarz. Dies ist natürlich das umfangreichste Werk. Dies Werk beginnt: الحمد لله الولي الحمد ومستحقه الذي لا يقوم بحمده واحد من خلقه ... وبعد فهذا كتاب جليل كتبته لم اسبق بعد اليه ألفته مختصرا في الفقه ... شاعان الله الخ — Also Compendium der Jurisprudenz, in eine Menge Kapitel zerfallend.

2) Die roth geschriebenen Anfangsbuchstaben von oben herunter gelesen: امر بتاليف هذا الكتاب وجمعه مولانا السلطان الملك الاشرف اسمعيل بن العباس ادام الله ايامه وبعد فهذا الكتاب المفتخر في العروض اوله بحر الطويل الخ

Also: kurzgefasste Metrik. Das Ergebniss der Zusammenstellung der Anfangsbuchstaben steht als zusammenhängender Text, roth geschrieben, auf der rechten Hälfte der 1. Zeile jeder Seite.

3) Die roth geschriebenen Endbuchstaben von oben niedergelesen: الحمد لله الذي علم الانسان ما لم يعلم وهدانا للتي هي اقوم من سنة محمد صلعم وبعد فينبغي للناظر في علم القوافي ان يعرف المقيد والمطلق ثم المرادف منها الخ

Also: Lehre von den Endreimen. Der Text steht auf der linken Hälfte der 1. Zeile, umgekehrt geschrieben.

4) Die zweite, roth geschriebene, Columne von oben herunter gelesen: الحمد لله حق حمده وصلي الله على محمد واله وبعد فهذه نبذة جمعتها وطرفة اخترعتها مؤرخا دولة ائمة الزمن وعظماء ملوك الشام واليمن بني الرسول افضل ملوك الارض٬ الخ

Ein Stück Chronik, das beginnt mit dem الملك المنصور نور الدين عمر بن علي الرسولي٬

5) Die vierte Spalte herunter gelesen: بحمد الله استفتح والصلوة على رسوله محمد وبعد فاقول الكلام ثلثة اشياء وهي اسم وفعل وحرف٬ والاسم يعرف بدخول الالف واللام الخ

Also: kurze Grammatische Anweisung.

Schrift: ziemlich klein, aber deutlich.

F. 33—36 fehlt die 1. Zeile (die Textzusammenstellung der betreffenden Anfangs- u. Endbuchstaben enthaltend): sie sollte wol später hinzugefügt werden und ist alsdann vergessen. — Das Werk ist mit f. 36ᵃ nicht zu Ende; es fehlt wol nicht viel daran.

4651. Lbg. 950.

1) f. 1—26.

220 Bl. 4ᵗᵒ, 17 Z. (23 × 16½; 13½ × 6⅔ᶜᵐ). — Zustand: lose Blätter und Lagen; am Rande fleckig. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verf. fehlt.

Anfang fehlt. — Stück aus dem Anfang eines gemischten Commentars zu einem juristischen Werke. Dasselbe ist in Bücher u. Kapitel getheilt; diese beginnen, wie es scheint, meistens mit شق. Das hier zuerst vorkommende Kapitel ist f. 2ᵇ باب بالتنوين شق على الكفاية اذان بمعاجمة واقامته لمواظبة السلف والخلف عليهما . . . لرجل ولو منفردا بالصلاة الخ

8ᵇ باب بالتنوين التوجّه للقبلة بالصدر لا بالوجه
شرط لصلاة قادر عليه . . . الّا في صلاة
شدّة خوف مما يباح من قتال الخ

14ᵃ باب صوم التطوّع الاصل فيه خبر الصحيحين
. . . سنّ صوم يوم عرفة وهو تاسع ذي
الحجّة . . . لغير مسافر وحاجّ الخ

17ᵃ كتاب الاعتكاف هو لغة اللبث وشرعا اللبث
بمسجد من شخص مخصوص . . . سنّ الاعتكاف
كلّ وقت لاطلاق الادلّة وفي عشر رمضان الاخير الخ

Dies Bruchstück beginnt im ك" الصلاة und bricht ab in dem ك" الصوم und zwar in dem Abschnitt فرع، وسنّ تسحّر وتاخيره وتعجيل فطر mit den Textworten: ويجب قضاء ما فات ولو بعذر

Nach f. 10 u. 18 sind grosse Lücken.

Schrift: gross, dick, vocallos. Grundtext roth. Der Rand in kleinerer Schrift von derselben Hand meistens ganz und eng vollgeschrieben mit ausführlicher Erklärung des Textes. — Abschrift c. 1180/1766.

4652. Lbg. 1032.

18 Bl. 8vo, 11 Z. (18 × 13⅓; 12 × 8½cm). — Zustand: nicht ganz sauber; zuletzt auch fleckig. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappbd mit Lederrücken.

Titel fehlt. — Es ist ein Kapitel aus einem juristischen Werke, in welchem wichtigere darin vorkommende Ausdrücke kurz erklärt werden; nach der Ueberschrift f. 1ᵃ: الباب الرابع في بعض لغات العمدة من كلام العلامة

Es beginnt: الطهارة في اللغة النظافة وفي شرع عبارة عن رفع الحدث . . . النيّة القصد وقيل الارادة وقيل الطلب الاعقاب جمع عقب بكسر القاف وسكونها الخ

Schluss f. 17ᵃ: لانها مخصوصة بالعتق كما ان التدبير مخصوص به والله اعلم بالصواب والحمد لله الخ

Es folgt unmittelbar, von derselben Hand, die im Ganzen kurze Erläuterung einiger Worte wie الاحمق, القضاء.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, weit, vocallos, auch fehlen oft diakritische Punkte. Stichwörter Anfangs roth, dann roth überstrichen. — Abschrift c. 950/1543.

4653. Mq. 47.

4) f. 184—193.

4to, 19 Z. (Text: 15 × 9½cm). — Zustand: sehr fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark.

Titel, Verfasser, Anfang und Schluss fehlen. — Dies Bruchstück giebt eine aus verschiedenen Werken zusammengestellte kurze Erklärung schwierigerer Ausdrücke in den einzelnen Rechtsbüchern. Das Werk behandelt das ganze Gebiet. Hier und da kommt auch Persisch vor. Das Vorhandene beginnt f. 184ᵃ:
باب التيمّم ماء سُخّن بضم السين وسكون الخاء اي حارّ الخ
باب المسح على الخفين، اللفافة ما يلفّ به ; etc.
كتاب الصلوة، اول البيت

واقبلها الريح في دنها وصلي على دنها وارتسم

u. s. w. Nach f. 184 ist eine grosse Lücke; auch nach f. 190 u. 192 fehlt etwas. F. 193ᵇ: ك" الاقرار und ك" الشهادات. Dies beginnt: الحسبة ما ينتظر به الاجر في دار الاخرة الخ u. bricht ab mit den Worten: وتناهد القوم من النهد وهو ان يخرجوا نفقاتهم على قدر عدد الرفقة،
Am Rande viele Zusätze von derselben Hand.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, etwas flüchtig, vocallos. Ueberschriften meistens roth. — Abschrift c. 1050/1640. — Bl. 194—196ᵃ leer.

4654. Lbg. 584.

2) f. 20—95.

8vo, 21 Z. (17½ × 13; 13½—14 × 9cm). — Zustand: nicht recht sauber, auch fleckig, wie f. 47. 87—89, bes. am Rande; mehrere Blätter (29—31. 34) schadhaft im Text und daher mit feinem Pflanzenpapier überklebt; Bl. 20 unten im Text beschädigt. — Papier: gelb, glatt, stark.

Titel fehlt. Verfasser fehlt. Er lebt nach النووي, den er citirt, wahrscheinlich im 8. Jahrhundert. Anfang (V. 1 u. 31):

الحمد لله العظيم ذي الكمالْ والاقتدار والجلال والجمالْ
وبعد فالعلم له ادلّه بانه للمرء خير حلّه

Ein sehr langes Reǵez-Gedicht, worin der Verfasser nach dem Lobe der Wissenschaft und der Aufforderung, sich ernstlich damit zu beschäftigen und nur mit Redlichen zu verkehren, übergeht, den Inhalt dieses Werkes zu beschreiben und dasselbe höchlichst zu rühmen.

Es ist ein die Rechtswissenschaft in Versen zusammenfassendes Werk, mit Zugrundelegung der Werke الاقناع, الوسيط und رونق اللباب. Er hat den einzelnen Kapiteln Zusätze hinzugefügt, die theils Juristisches, theils sprachliche Ausdrücke oder Schwierigkeiten, Rechtsräthsel u. s. w. behandeln. Das Werk ist in Mekka angefangen, in Elmedîna beendigt. Der Titel scheint nach f. 24ᵃ zu sein: رموز الكنوز فى الفروع
Es beginnt f. 25ᵃ mit:

كتاب احكام الطهارة الخبث   زواله مع ارتفاع للحدث

46ᵃ	باب الوضوء	51ᵇ	باب مسح الخفين
52ᵇ	باب بيان الغسل	56ᵇ	باب النجاسة
59ᵇ	باب التيمم	64ᵃ	باب الحيض
68ᵇ	كتاب احكام الصلاة		
76ᵇ	باب بيان احكام الصلاة	91ᵃ	باب ترك الصلاة
		95ᵃ	باب زكاة الزرع

Das Gedicht hat mehre Lücken, ist auch nicht vollständig; auch ist es an einigen Stellen falsch gebunden. Zu einander gehören die Blätter 20—26. 36 und 37—89; die übrigen sind zum Theil vereinzelt und stehen nicht am richtigen Platz: 28 u. 29; 32 u. 33; 92. 30. 93. 94. 31. 95 gehören zusammen. Auf f. 30ᵃ beginnt كتاب احكام الزكاة und 30ᵇ باب زكاة الحيوان
Der letzte hier vorhandene Vers steht f. 95ᵇ:

والفتح والكسر معا فى الواو   من لفظ وَسْق قاله النواوي

Der Theil des Gedichts, soweit er hier vorliegt, enthält etwa 3170 Verse.

Schrift: ziemlich gross, dick, Gelehrtenhand, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. Stichwörter roth. — Abschrift c. 850/1446.

F. 96. 97 (8ᵛᵒ, 19 Z., Text: 13 × 8½ᶜᵐ) zwei nicht unmittelbar zusammengehörige Blätter eines Commentars (mit قال und اقول) zu einem Werke über Erbtheilung; dasselbe ist in ungezählte فصل eingetheilt und enthält hier eine Menge Beispiele der Antheilsberechnung. Ein Abschnitt beginnt hier f. 97ᵇ so: قال فصل اذا اردت الي قوله وجه آخر اقول لما بيّن كيفية تصحيح المسايل

Schrift: flüchtige, gewandte Gelehrtenhand, vocallos und meistens ohne diakrit. Punkte. — Abschrift c. 900/1494.

4655. Glas. 75.

87 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (16½ × 12; 12 × 8ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, aber fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel fehlt; er ist im Allgemeinen: أرجوزة فى الفقه. Verfasser fehlt.

Anfang fehlt, 18 Bl. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ: باب اماكن المصلّى.

ولا يجوز ان يصلّى احدٌ   فى بقعة تطهيرها ما ان وجدْ
وافضل الامكنة المساجدُ   والمسجد الحرام منها ازيدْ

Ein Rechtsbuch in Reǵez-Versen, nach Büchern — und diese nach Kapiteln — geordnet. Es beginnt hier im ك" الصلوة. Dann f. 3ᵃ ك" صلوة الجنائز, 5ᵇ ك" الزكوة, 12ᵃ ك" الخمس, 13ᵃ ك" الصيام u. s. w. Zuletzt f. 81ᵇ ك" الديات, 85ᵃ ك" الوصايا, 86ᵇ ك" الفرائض. Dies beginnt:

ويستحق الارث ذو السهام   والعصبات وذوو الارحام

und bricht hier ab in dem باب فرائض الجد mit dem Verse:

كذا مع البنت او البنات   للصلب او للابن فى الحالات

Der Schluss fehlt.

Schrift: ziemlich gross, gut, vocalisirt. Ueberschriften grösser. — Abschrift c. 900/1494. — Collationirt.

Nach f. 23 und 25 fehlen je 8 Bl. — Vorhanden sind etwa 2400 Verse.

4656. Mf. 85.

1) f. 1—30.

72 Bl. 4ᵗᵒ, 31 Z. (26 × 19; 19½ × 10½ᶜᵐ). — Zustand: gut, von einigen Flecken unten am Rande abgesehen. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt. F. 1ᵃ steht bloss von späterer Hand: الجلد الثاني. Verfasser fehlt.

Anfang f. 2ᵇ: كتاب البيع، هو من الوقف بمنزلة المركب من البسيط لانه ازالة ملكه الي مالك وذاك لا الي مالك وحدّه هو لغة مقابلة شيء بشيء مال او غيره وفى المصباح باعه يبيعه بيعا ومبيعا فهو بايع وبيع والبيع من الاضداد كالشراء

20ᵇ باب خيار الروية، قدمه على خيار العيب لانه يمنع تمام الحكم وذاك يمنع لزومه واللزوم بعد التمام الخ

24ᵇ باب خيار العيب، من وجه ترتيب الخيارات واضافته الي السبب الخ

Zweiter Theil eines ausführlichen Commentars zu einem die Jurisprudenz darstellenden Reģez-Gedichte; dasselbe ist dem Commentar beigemischt. Der Verfasser des Commentars lebt nach ابن الهمام († 861/1457), den er citirt.

Das Reģez-Gedicht beginnt f. 21ª zu dem باب خيار الروية so:

جاز شري ما لا راي وذا له، اذا راي الرد ولو ذا قبله،

und zu dem باب خيار العيب f. 25ª:

للمشتري الرد اذا عيبا وجد او اخذه بالثمن الذي نقد

Nach f. 14 fehlen 2 Bl., nach f. 28 ist gleichfalls eine Lücke.

Schrift: klein, gefällig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Der Grundtext und Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1000/1591

4657. Mf. 366.

40 Bl. Folio, 8 Z. (30 × 20½; 14 × 6⅔cm). — Zustand: am oberen Rande — weniger am unteren — wasserfleckig, besonders im Anfang und am Ende; Bl. 40 oben beschädigt; ausserdem nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband.

Titel, Verfasser und Anfang fehlt. — Stück eines juristischen Werkes, das in Bücher, Kapitel, Abschnitte getheilt ist. Die Blätter folgen so: 6. 8. 1—5. 7. 9 ff. Das Vorhandene beginnt zu Ende des كتاب الطهارة

كتاب الصلوة وقت الفجر اذا طلع الفجر الثاني المعترض الي طلوع الشمس 8ᵇ

باب الاذان وصفته معروفة ولا ترجيع فيه etc. 1ᵇ

كتاب الزكوة ولا تجب الا على الحر المسلم العاقل البالغ 21ᵇ

باب زكوة السوايم، السايمة التي تكتفي بالرعي في اكثر الحول etc. 22ª

كتاب الصوم صوم رمضان فريضة على كل مسلم 28ª

باب الاعتكاف وهو سنة مؤكدة 31ª

كتاب الحج وهو فريضة العمر على كل مسلم 31ᵇ

باب التمتع 38ª, باب القران 38ᵇ, باب الخيارات 39ª

Das Vorhandene bricht ab in diesem Kapitel f. 40ᵇ: فعليه الجزاء يقوم الصيد عدلان في مكان الصيد او في اقرب،

Schrift: grosse dicke Türkische Kanzleihand, vocallos. Ueberschriften roth. Zwischen den Zeilen und am Rande stehen sehr viele, auch längere Glossen, in kleinerer Schrift, von derselben Hand. — Abschrift c. 1100/1688.

4658. Lbg. 645.

7) f. 78ᵇ—149.

8vo, 13 Z. (20¾ × 15½; 15 × 8½cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1) (aber vocallos).

Titelüberschrift: نقول متفرقة من الكتب المعتبرات Also: allerlei Auszüge aus den gangbarsten Büchern, aus den verschiedenen Rechtsgebieten, welche nach jeder angeführten Stelle angegeben werden. Sie sind kurz und zweckmässig. Sie beginnen mit كتاب النكاح und zwar so: شرط جواز النكاح خمسة اشياء حضور الولي والشاهدين ورضا الزوجين والايجاب والقبول، من خزانة الفقه، باب الرضاع 84ª; باب الخلع 83ª; باب الطلاق 80ª; باب فيما يتعلق بالعتاق 86ᵇ; باب الحضانة 84ª والتدبير والكتابة. Zuletzt behandelt f. 148ª باب الغصب والضمان 149ª; باب الرهن.

Schluss f. 149ᵇ: يوم الخصومة عند ابي حنيفة وعند ابي يوسف يوم الغصب وعند محمد عند الانقطاع، فتاوى عدلية،

Am Rande sehr oft kürzere u. längere Bemerkungen und Zusätze.

F. 150ª ein Excurs über das Verbot, sich mit Metaphysik abzugeben: الجواب عن نهي قراءة علم الكلام 150ᵇ. 151ª Auszüge aus زهرة الرياض. 151ᵇ—152ª u. 153ᵇ—155ª aus خزانة الفقه u. a. juristischen Werken. 155ª unten: Gebet (nebst Gebrauchs-Anweisung) gegen die Pest und 155ᵇ ein anderes; auch 156ª am Rande. 156ª Formeln für gerichtliche Schriftstücke (امضاء محضر). 156ᵇ. 157ª Anweisungen zum Goldmachen. 152ᵇ—153ª u. 157ᵇ—158 Türkisch.

4659.

Kleine Bruchstücke aus Rechtscompendien oder Commentaren dazu.

Stücke aus كتاب الطهارة:

1) Lbg. 598, 19, f. 43ᵇ.

Anfang: كتاب الطهارة الكتاب لغة اما مصدر بمعنى الجمع سمي به المفعول للمبالغة او فعال بني للمفعول الخ

Aus dem Anfang eines Werkes.

2) Pm. 511, 1, f. 1—14ᵃ.

325 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (21⅓ × 15; 15 × 11⅓ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut; am unteren Rande etwas wasserfleckig. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: grüner Lederbd. — Titel u. Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين وصلّي الله ... كتاب الطهارة وهي في اللغة النظافة والنزاهة كما في ط والسراير ونهاية الاحكام واللمعة والذخيرة وغيرها وفي النكت . . . انها النظافة والنزاهة ولا ريب ولا اشكال في ثبوت الاستعمال في كل من المعنيين الخ

Bricht ab f. 14ᵃ: وحيث تثبت الحرمة ثبت الوجوب للقاعدة مضافا،

Erörterungen in Bezug auf den Anfang eines Werkes (كتاب الطهارة).

Schrift: klein, gedrängt, gut, gleichmässig, vocallos. Abschrift c. 1150/1737. — F. 14ᵇ u. 15 leer geblieben.

3) Mq. 47, 8, f. 210—213.

4ᵗᵒ, 17 Z. (Text: 12½ × 7½ᶜᵐ).

Bruchstück aus dem Anfang eines Werkes (Reinheit und Gebet). Die Blätter stehen mit einander nicht unmittelbar in Zusammenhang. Die ersten Worte f. 210: فرض الغسل المضمضة والاستنشاف وغسل ساير البدن وسنة الغسل ان يبدأ الخ

212ᵃ باب شروط الصلوة، يجب على المصلي ان يقدم الطهارة من الاحداث

Abschrift c. 1050/1640. — Einige Glossen am Rande, auch zwischen den Zeilen.

4) Min. 187.

49) f. 561ᵃ Mitte bis 567. Persisch, mit vielen Arabischen längeren Gebeten, auch kurzen Traditionen.

50) f. 568—570.

Format (c. 28—38 Z.) etc. und Schrift (ziemlich klein und gedrängt, vocallos) wie bei 27).

Titel fehlt. — Das Stück gehört in das ك الطهارة. Was davon hier vorliegt, sind bloss Abschnitte. Zuerst: 568ᵃ فصل تخليل الخمر بطرح العصير او الخل او الملح . . . حرام الخ

Zuletzt: 570ᵇ فصل للتيمم اركان الاول نقل التراب

570ᵇ فصل اذا تيمم الجنب استباح به الصلوة

F. 569ᵃ ist eine längere Persische Stelle eingeschaltet.

5) Mq. 146.

6) f. 280. 281: Türkisch.

7) f. 282—284: Türkisch.

8) f. 285—300.

8ᵛᵒ, 13 Z. (21½ × 14; 15—17½ × 10—11½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich unsauber, auch fleckig; f. 297 am Rande und im Text beschädigt.

Commentar mit قوله zu einem Stück aus ك الطهارة und auch ك الصلوة.

285ᵇ فصل ولو ترك شيء مما سميناه شرطا

290ᵇ فصل ويجوز الاستنجاء بستة اشياء

Zuletzt f. 300ᵇ: مسئلة فان قيل الايمان مخلوق ام غير مخلوق فقل الايمان

Zu demselben Werke gehören auch f. 307 bis 310, von denen aber nur 307 u. 308 zu einander unmittelbar gehören. Sie behandeln ebenfalls Reinheit und Gebet.

Schrift: ziemlich gross, weit, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift c. 1100/1688.

Nach f. 285. 296. 299 sind Lücken.

6) Min. 187, 89, f. 797ᵃ.

Eine halbe Seite aus einem Abschnitte des ك الطهارة. Die ersten Worte: الحسين بن سعيد عن فضالة بن ايوب . . . قال قلت لابي عبد الله عم انا نسافر فربما يزيلنا الخ — F. 797ᵇ u. 798ᵃ leer.

7) Mq. 180ᵇ, f. 175. 176.

Glossen zu einem Abschnitt aus كتاب الطهارة. Der Verfasser lebt nach Essojûṭî.

4660.

Bruchstücke aus كتاب الصلوة:

1) Mq. 180ᵇ, f. 499—506.

Aus einem gemischten Commentar; beginnt f. 501ᵃ: كتاب الصلوة، شرط لفرضيتها الاسلام والعقل والبلوغ, wozu der Commentar: لما تقرر في الاصول ان مدار التكليف بالفروع الخ

2) Mq. 180ᵇ, f. 662—670.

a) Glossen in Unreinschrift (zu dem Gebet). F. 663ᵇ gehört nicht dazu.

b) Wol ebendaher f. 674—677ᵃ u. 680—682, Unreinheit und Gebet betreffend. (Sie stehen f. 680 u. 681ᵃ am Rande).

c) Dann f. 678ᵃ Glossen zu dem Abschn. الخيار.

3) Mq. 145, 38, 329—348.

8vo, 13 Z. (21½ × 15; 11 × 4¾cm). — Zustand: im Ganzen gut.

Die Ueberschrift der Abschnitte ist überall ausgelassen. Beginnt mit den Worten: يجزء فيه الحجر وما قام مقامه بمسحة حتي ينقيه الخ

330a الاذان سنة مؤكدة للصلوة الخمس

346a الجايز اذا احتضر الرجل الي الموت

Zuletzt der Abschnitt:

348a الصلوة في الكعبة جايزة فرضها الخ

Er schliesst: اذا لم يكن في جانب الامام ومن صلي علي ظهر الكعبة جازت صلوته

Schrift: klein, gefällig, etwas vocalisirt. — Abschrift c. 1100/1688.

4) Mq. 180b, f. 384—394.

Stück aus dem Buch der Reinheit und des Gebetes. Viele Glossen am Rande und zwischen den Zeilen. F. 393b: كتاب الصلوة الوقت للفجر من الصبح المعترض الي طلوع ذكاء الخ

5) Mq. 180b, f. 517.

Aus einem Commentar zu einem Werke des Ennawawî † 676/1277. (Von der (äussern) Haltung beim Beten.)

6) Pet. 217, 4, f. 106b—108a.

Allerlei, wie Wiederholung der Rek'as beim Gebet, Ausgehen der Frauen etc., aus بحر الرايق شرح كنز الدقايق und einigen andern Werken.

4661.

Stücke aus anderen Fächern:

1) Mq. 120, f. 146—148.

Aus كتاب الزكوة. F. 146b باب صدقة السوايم 146b فصل في الابل; 147a فصل في البقر.

2) Mq. 180b, f. 197b. 198a.

Excurs des محمد حجازي بن محمد الشعراوي الانصاري † 1035/1626 über die Zeit, wann das زكاة الفطر am füglichsten stattfinden müsse. Mit Belägen aus der Tradition.

3) Mf. 132, 3, f. 5. 6.

Aus einem Commentar. كتاب الجهاد، الجهاد في اللغة بذل الطاقة . . . وفي الشرع قتال الكفار،

F. 6a enthält das Inhaltsverzeichniss; 5 ist leer.

4) Mq. 122, 21, f. 207—210.

8vo, 25 Z. (18½×13½; 13×7½cm). Zustand: stark fleckig.

Aus einer Glosse mit اقول — قوله zum كتاب الحج und كتاب النكاح.

F. 207a, 7: باب الهدي قال المصنف ولا يجوز نبح هدي التطوع والمتعة والقران الا في يوم النحر اقول يعني لا يجوز قتله فالقصر اضافي الخ

207b ك" النكاح، قوله الا لبقاء النسل اقول والنكاح طريقة

Das Vorhandene schliesst f. 210b: فاذا هو متنجس يعتبر الاشارة ويوجب مهر المثل

Schrift: Türkische Hand, klein, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1100/1688.

Nach f. 208 fehlen einige Blätter.

5) Mq. 122, 42, f. 422—428.

8vo, 15 Z. (17½ × 11⅔; 11½ × 6cm).

Gehört zum ك" النكاح.

422a, 10: باب الحضانة، الام احق بحضانة ولدها قبل الفرقة

422b باب النفقة، تجب النفقة والكسوة والسكني

424b (Ueberschrift fehlt) باب العتق، هو اثبات القوة الشرعية في المملوك

Die weiteren Ueberschriften fehlen. — Das Vorhandene bricht f. 428a ab: والرطب والرمان ايضا ولا يقع علي القثاء والخيار اتفاقا والا دام ما يصطبغ،

Schrift: Türkische Hand. — Abschrift c. 1100/1688.

6) Mq. 115, 41, f. 562—571.

8vo, 17 Z. (21×14⅔; 14×10cm). — Zustand: nicht frei von Flecken. — Papier: gelb, etwas glatt, zieml. stark.

Bruchstück eines ausführlichen gemischten Commentars zum كتاب الطلاق. Das Vorhandene beginnt: . . . ولما ذكر طلاق السنة لكونه الاصل ويقع طلاق كل زوج عاقل بالغ دون الصبي والمجنون والنايم لقوله عم كل طلاق جايز الا طلاق الصبي والمجنون والمراد بالجواز النفوذ دون الحل الذي يقابل الحرمة الخ

F. 564a باب ايقاع الطلاق، لما فرغ من بيان اصل الطلاق ووصفه شرع في بيان تنويعه فقال الطلاق اي التطليق علي ضربين صريح وكناية الخ

Die letzte Textstelle f. 571b: قوله فلان ملك النكاح ضروري بيانه ان ملك النكاح اثبات الملك على الحرة . . . فان قيل هذا مسلم فيما اذا ملك الزوج،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, vocallos. Der Grundtext schwarz überstrichen. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, Glossen. — Abschrift c. 1100/1688.

4662.

Stücke aus verschiedenen Fächern:

1) Mq. 145, 35, f. 317b—318.
4to, 21 Z. (22 × 15¼; 15½ × 9½cm).

Aus einem Commentar zu einem Kapitel aus dem Buche Kauf.

Anfang: باب الوكالة بالبيع والشراء، يبنى هذه الالفاظ المخصوصة المصورة بحروف هجائها من ههنا الي باب الوكالة بالخصومة في بيان مسايل الوكالة الخ

Abschrift c. 1100/1688.

2) Mq. 180b, f. 193. 194.

Aus einem Commentar über dasselbe Fach. باب الوكالة بالبيع والشراء، فصل في الشراء

3) Mq. 180b, f. 486. 487.

Aus einem Commentar zu demselben Fach. Das Stück bezieht sich auf den Abschnitt Kauf und Bedingungen desselben.

4) Mo. 35, 25, f. 210—212 u. 215—217.
8vo, 15 Z. (Text: 10 × 6½cm). — Abschrift c. 1100/1688.

Die Blätter gehören zu einem Commentar über den Abschnitt Kauf. Die ersten Textworte hier f. 210a: وعندنا تمكن فيه شبهة لانه علم انه غير محمول على ظاهره، wozu der Commentar: وهو ارادة الكل لانه علم ان المراد منه البعض بطريق المجاز الخ

F. 215—217 ist wol aus dem Commentar zu einem grammatischen Werke. Ein Abschnitt beginnt (Text): فصل في الفاظه وهي اما عام بصيغته ومعناه كالرجال

5) Mq. 180b, f. 615—618.

Aus Glossen zu den Abschnitten eines Werkes über Kauf. 16. فصل 615a في الاستحقاق; 17. فصل 615b في بيان العقود; 18. فصل 615b في بيع الوفاء; 25. فصل 617a في الخيارات.

6) Mq. 180b, f. 587—594.

Stück eines Commentars, betreffend das Buch „Aussage“. F. 588b كتاب الاقرار
590a باب الاستثناء وما في معناه
594a باب التبرع بالصلح والتوكيل
594b باب الصلح بالدين

7) Pm. 199, 8, f. 211. 212.
8vo, c. 21 Z. (Text: 16 × 12½cm).

Bruchstück, betreffend die Abschnitte Pacht und Miethe. F. 212a: فصل وللمساقاة شروط ان يكون على النخل والعنب الخ und فصل في الاجارة واركانها اربعة عاقد وصيغة واجرة الخ

Blatt 211 hängt nicht damit zusammen und gehört zu einem früheren Abschnitt.

Abschrift c. 1200/1785. — Blatt 213 leer.

8) Mq. 122, 14, f. 178—187.
8vo, 21 Z. (18 × 13⅓; 13 × 8cm).

Bruchstück eines Commentars mit قوله, betreffend den Abschnitt Zeugniss. Beginnt hier mit: مسايل شتى، قوله فان دعوي الرتبة اقرار اي هذا دليل شامل لصورتى القول وعدمه الخ
180a كتاب الشهادة والرجوع، قوله ويجب بطلب المدعي اي يفرض لقول الله تعالي الخ

Zuletzt f. 187b: واقرار وآخران بانها طلقت او عتقت فالتفويض كالشرط كذا في الكافي والله اعلم،

Abschrift c. 1000/1591.

9) Mq. 180b, f. 520—528.

Aus einem Commentar betreffend Stellen aus dem Strafrecht. Der Verfasser wahrscheinlich Ennawawī. Die Blätter hängen meistens nicht zusammen.

4663.

Von den fast zahllosen, die Rechtsfächer einzeln oder im Zusammenhang behandelnden, Werken erwähnen wir hier noch folgende:

1) محمد بن الحسن الشيبانى الحنفى الجامع الكبير von † 187/803, nebst Commentar von محمود بن احمد بن عبد السيد الحصيرى الحنفى † 636/1238 und عثمان بن على بن يونس الزيلعى † 743/1342

محمد بن احمد بن عبد العزيز ابن الربوة und † 764/1363 und vielen anderen.

2) المبسوط und الزيادات von demselben.

3) المدوّنة von عبد الرحمن بن القاسم بن خالد العتقى المالكى † 191/807.

4) الغنية von احمد بن عمر ابن سُرَيْج الشافعى † 306/918.

5) الفروق und الخصال von demselben.

6) الكافى فى فروع الشافعية von الزبير بن احمد بن سليمان الزبيرى الشافعى † 317/929.

7) المختصر von احمد بن محمد الطحاوى الحنفى † 321/933.

8) الكافى فى فروع الحنفية von اسمعيل بن يعقوب الانبارى † 331/942.

9) المختصر von عمر بن الحسين بن عبد الله الخرقى الحنبلى † 334/945.

10) الكافى von محمد بن محمد بن احمد الحاكم الشهيد الحنفى † 334/945.

11) التلخيص von احمد بن ابي احمد الطبري ابن القاص الشافعى † 335/946.

12) المفتاح von demselben.

13) المختصر von عبد الله بن حسين بن دلال الكرخى الحنفى † 340/951.

14) الجامع الكبير u. الجامع الصغير von demselben.

15) الباهر von محمد بن احمد بن محمد ابن الحداد الشافعى † 344/955.

16) الافصاح von الحسن بن القاسم الطبري الشافعى † 350/961.

17) التقريب von قاسم بن محمد ابن القفال الشافعى † c. 350/961.

18) ارشاد المهتدي von على بن سعيد الرستغفنى الحنفى † c. 350/961.

19) الفروع von احمد بن محمد بن احمد ابن القطان الشافعى † 359/970.

20) جمع الجوامع von احمد بن محمد ابن الزوزنى وابن العِفْرِيس [وابن العفرنّس] الشافعى um 360/971.

21) الجامع von احمد بن بشر بن عامر المروروذي الشافعى † 362/973.

22) محاسن الشريعة von محمد بن على القفال الشاشى الشافعى † 365/975.

23) عيون المسائل von ابو الليث السمرقندي الحنفى † c. 375/985.

24) الاستيعاب von احمد بن عمر الاشبيلى المالكي † 401/1010.

25) الشامل von اسمعيل بن الحسين البيهقى الحنفى † 402/1011.

26) كفاية الفقهاء von demselben.

27) التلقين von محمد بن يحيى بن سراقة العلوي الشافعى † 410/1019.

28) المقنع von احمد بن محمد بن احمد المحاملى الشافعى † 415/1024.

29) التجريد von demselben.

30) التلقيح von عبد الوهاب بن على البغدادي المالكي † 422/1031.

31) الذخيرة von الحسن بن عبيد الله البندنيجى الشافعى † 425/1034.

32) التقريب von احمد بن محمد بن احمد القدورى الحنفى † 428/1036.

33) المختصر von عبد الله بن يوسف الجوينى الشافعى † 438/1046.

34) الروضة von احمد بن محمد الناطفى الحنفى † 446/1054.

35) الاشارة von سُلَيْم بن ايوب بن سلَيْم الرازى الشافعى † 447/1055.

36) التقريب und الجزء von demselben.

37) المسعودي von عبد الله بن الحسين الناصحى الحنفى † 447/1055.

38) الاستذكار von محمد بن عبد الواحد بن محمد الدارمى الشافعى † 448/1056.

39) الحاوي الكبير von على بن محمد الماوردي الشافعى † 450/1058.

40) الاقناع von demselben.

41) المبسوط von محمد بن احمد العبادى الشافعى † 458/1065.

42) الجامع الصغير von محمد بن الحسين بن محمد ابو يعلى البغدادي الحنبلى † 458/1065.

43) الكافى von يوسف بن عبد الله القرطبى ابن عبد البرّ المالكي † 463/1071.

44) عمدة الحاضر وكفاية المسافر von على بن محمد ابن عبد الرحمن الآمدي الحنبلي † 467/1074.
45) الشامل von عبد السيّد بن محمد ابن الصبّاغ الشافعى † 477/1084.
46) نهاية المطلب فى دراية المذهب von عبد الملك بن عبد الله الجوينى الشافعى † 478/1085.
47) الشافى (und التحرير) von احمد بن محمد الجرجانى الشافعى † 482/1089.
48) المبسوط von محمد بن احمد السرخسى الحنفى † c. 490/1097.
49) المعتمد von محمد بن هبة الله البندنيجى الشافعى † 495/1102.
50) الحاوي von محمد بن ابراهيم بن انوش الحصيرى الحنفى um 500/1106.
51) بحر المذهب (u. حلية المؤمن) von عبد الواحد بن اسمعيل بن احمد الرويانى الشافعى † 502/1108.
52) الوسيط von ابو حامد الغزالى الشافعى † 505/1111 (mit vielen Commentaren und Glossen).
53) البسيط von demselben.
54) العمدة (und الترغيب) von محمد بن احمد الشاشى الشافعى † 507/1113.
55) الموضح von عبد الكريم بن عبد الكريم القشيري الشافعى † 514/1120.
56) التهذيب von الحسين بن مسعود البغوى الشافعى † 516/1122.
57) التلويح von يحيى بن على الحلوانى الشافعى † 520/1126.
58) خزانة الاكمل von يوسف بن على بن محمد الجرجانى الحنفى um 522/1128.
59) مشارع الشارع von نجم الدين النسفى الحنفى † 537/1142.
60) الايضاح von عبد الرحمن بن محمد الكرمانى الحنفى † 543/1148.
61) التجريد von demselben.
62) الذخائر von مجلى بن جميع الشافعى † 550/1155.
63) التعريف von عبيد الله بن يحيى بن ابي الهيثم المصعبى الشافعى † 558/1158.
64) البيان von يحيى بن سعد بن يحيى العمرانى ابو الخير الشافعى † 558/1163.
65) الفروق von اسعد بن محمد الكرابيسى الحنفى † 570/1174.
66) جمع التفاريق von محمد بن ابي القاسم البقالى الحنفى † 576/1180.
67) بداية الهداية von عبد الرحمن بن محمد الانبارى الشافعى † 577/1181.
68) الهادي von مسعود بن محمد النيسابورى الشافعى † 578/1182.
69) المرشد (und التنبيه) von عبد الله بن محمد ابن ابي عصرون الموصلى الشافعى † 585/1189.
70) الحاوي von احمد بن الحسن الاصفهانى ابو شجاع الشافعى um 590/1194.
71) المزيد von على بن ابي بكر المرغينانى الحنفى † 593/1197.
72) المذهب فى المذهب (und سبوك الذهب فى المذهب) von ابن الجوزي الحنبلى † 597/1201.
73) البلغة von demselben.
74) الملخص (und المصباح) von محمد بن احمد بن اسعد البخاري ابن ابي الخطاب الشافعى † 604/1207.
75) الخلاصة von اسعد بن المنجا بن بركات الحنبلى † 606/1209.
76) المحيط von محمد بن يونس بن محمد الاربلى الشافعى † 608/1211.
77) الكفاية von محمد بن ابراهيم الجاجرمي الشافعى † 613/1216.
78) الكافى von عبد الله بن احمد ابن قدامة الحنبلى † 620/1223.
79) المختصر von مظفر بن محمد [احمد] بن اسمعيل التبريزي الشافعى † 621/1224, mit Commentaren von نجم الدين الطوفى † 716/1316, مجد الدين السنكلومى † 740/1339, تقى الدين السبكى † 756/1355, صدر الدين السقطى † 780/1378, ابن الملقن † 804/1401, جلال الدين محمد البكري † 891/1486.
80) الروضة von عبد الكريم بن محمد الرافعى الشافعى † 623/1226.
81) المحرر von demselben; mit Commentaren von شهاب الدين الحصكفى † 895/1490, ابو بكر بن هداية الله الكورانى † 1014/1605, على بن يحيى الزيادى † 1024/1615. Oefters auch in Auszug gebracht.

82) الموجز von يوسف بن رافع الحلبي ابن شداد الشافعى † 632/1234.

83) الفقه النافع von محمد بن يوسف السمرقندي الحنفى † 656/1258.

84) القواعد الكبري von عبد العزيز بن عبد السلام الشافعى † 660/1262.

85) الذخيرة von احمد بن ادريس بن عبد الرحمن القرافى المالكي † 684/1285.

86) المغنى von موسى بن على بن وهب اخو ابن دقيق العيد الشافعى † 685/1286.

87) الرعاية von احمد بن حمدان بن شبيب الحنبلى † 695/1296.

88) الرياض النواضر فى الاشباه والنواظر von سليمان بن عبد القوي الطوفى الحنبلى † 716/1316.

89) القواعد الكبري von demselben.

90) التنجيز von محمد بن محمد بن محمد ابن الصِقِلّى الشافعى † 727/1327.

91) المبتغي von عيسى بن محمد بن ايناينج القيرشهرى الحنفى † c. 734/1333.

92) المدخل von محمد بن محمد بن محمد الفاسى ابن الحاج المالكي † 737/1336.

93) التمييز von هبة الله بن عبد الرحيم ابن البارزي الشافعى † 738/1337.

94) المنتقى von احمد بن عمر بن احمد المصري كمال الدين † 757/1356.

95) انفع الوسائل von ابراهيم بن على الطرسوسى الحنفى † 758/1357.

96) القواعد von خليل بن كَيْكَلْدِي الدمشقى الشافعى † 761/1360.

97) كتاب الفروع von محمد بن مُفْلِح الحنبلى † 763/1362.

98) منظومة von ابو بكر بن على بن موسى الهاملى الحنفى † 769/1367.

99) الجامع النفيس von عبد الله بن عبد الرحمن ابن عقيل الشافعى † 769/1367.

100) جواهر البحرين von عبد الرحيم بن الحسن الاسنوي الشافعى † 772/1370.

101) الشامل von عمر بن اسحاق بن احمد الغزنوي الحنفى † 773/1371.

102) خبايا الزوايا von بدر الدين الزركشى الشافعى † 794/1392.

103) خادم الرافعى والروضة von demselben.

104) الجواهر والدرر von عيسى بن عثمان الغزي الحنفى † 799/1397.

105) التذكرة (und جمع الجوامع) von ابن الملقن الشافعى † 804/1401.

106) الشامل von بهرام بن عبد الله الدميري المالكي † 805/1402.

107) العباب von احمد بن ناصر بن خليفة الباعونى الشافعى † 816/1413.

108) جامع الفصولين von محمود بن اسرائيل ابن قاضى سماونة الحنفى † c. 820/1417.

109) لطائف الاشارات von demselben.

110) صفوة الزبد von احمد بن الحسين الرملى الشافعى † 844/1440.

111) الحاوي von ابو القسم بن احمد بن اسمعيل البرزلى المالكي † 844/1440.

112) مختصر المحيط von بدر الدين العينى الحنفى † 855/1451.

113) كنوز الفقه von احمد بن ابي بكر المرعشى الحنفى † 872/1467.

114) ازهار الفضة von جلال الدين السيوطى † 911/1505.

115) مواهب الرحمن von ابراهيم بن موسى الطرابلسى الحنفى † 922/1516.

116) المرتضى von يوسف صاروكرز الحنفى † 934/1527.

117) شقائق النعمان von عبد الرحمن بستان باباقوسى الحنفى um 975/1567.

118) منتهى الارادات von تقى الدين الفتوحى الحنبلى mit Comm. von منصور البهوتى † 1051/1641, عبد الحي العكرى ابن العماد † 1089/1678, ابراهيم الذنابى † 1094/1683.

119) تقريب المسالك لمذهب مالك von احمد بن محمد بن احمد الدردير المالكى † 1201/1787.

3. Eherecht.

4664. Lbg. 752.

10) f. 108—110.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift und Verfasser f. 108b:

قاعدة فى اعتبار النية فى النكاح
لابى العباس ابن تيمية

Anfang: فصل فى اعتبار النيّة فى النكاح، قد بسط الكلام فى غير هذا الموضع وبيّن ان المقصود فى العقود معتبر وعلى هذا ينبغى ابطال الحبل وابطال نكاح المحلل اذا قصد التحليل الخ

Ibn teimajja elhanbalı † 728/1328 (No. 2082) behandelt hier einige Punkte des Eherechts, besonders was unter „Absicht" bei der Heirath zu verstehen sei und was derselben hinderlich oder förderlich sei.

Schluss f. 110b: واما اذا لم يكن فيه قصد تحليل ولا شرط اصلا فهذا نكاح من الانكحة، آخره والحمد لله . . . وصلى الله . . . وغفر الله لي ولجميع المسلمين بمنه وكرمه، امين،

4665. Lbg. 226.

23 Bl. 8vo, 22—30 Z. (20½ × 15; 16½—17 × 12½—13cm). — Zustand: ziemlich lose im Einband. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

مختصر اقامة الدليل فى ابطال التحليل
لمحمد بن على الحنبلى

Anfang f. 1b: الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم . . . والحمد لله الذي لا يحصى الخلق ثناء عليه . . . اما بعد فان الله بعث محمدا بالحق وانزل عليه الكتاب الخ

Derselbe Verfasser hat die Frage, ob die Wiederverheirathung mit einer 3mal verstossenen Frau zulässig sei, in einem 2bändigen Werke behandelt. Daraus liegt hier ein Auszug vor von Mohammed ben 'alı elhanbalı. Er ist in mehrere ungezählte Abschnitte (und diese in وجه oder auch in مسلك) getheilt.

Schluss f. 23a: والمسئلة تحتمل اكثر من هذا ولكن هذا الذي تيسّر وهو آخر ما يسّر الله من الكلام . . . وهذا يحتمل عدّة اسفار والله سبحانه يجعله خالصا لوجهه . . . والحمد لله وحده . . . ونعم الوكيل،

Schrift: ungleich, Anfangs grösser, flüchtiger, etwas spitzig, weniger deutlich, späterhin kleiner und gleichmässiger, gedrängt, vocallos. Nach f. 22 fehlt etwas. — Abschrift c. 1100/1688.

Gegen die Ansicht des Ibn teimajja erklärt sich محمد بن على بن عبد الواحد ابن الزملكانى الشافعي † 727/1327 in dem Werk الدرّة المضيّة فى الرّد على ابن تيمية und تقى الدين السبكى † 756/1355 in der Schrift ردّ ابن تيمية فى مسئلة الطلاق

4666. We. 1719.

5) f. 82b—90.

Format etc. und Schrift wie bei 4). — Titelüberschrift und Verfasser:

ك" دلايل الحكّام الى معرفة غوامض جمل الاحكام والانتقاد على طايفتى الشهود والعقاد
لشهاب الدين ابي العباس احمد ابن العماد الشافعي

Anfang f. 82b: الحمد لله الذي خلق من الماء بشرا . . . وبعد فلما كان الانسان قليلا بنفسه كثيرا باخيه الخ

Ahmed ben 'imād *elaqfahsī* eššāfi'ı † 808/1405 (No. 1816) behandelt hier allerlei die Ehe betreffende schwierige Fragen. Die Abhandlung ist in ungezählte فصل getheilt (von dem 1. und 2. فصل abgesehen).

83a الفصل الاول فيمن يستحب له النكاح،
84b الفصل الثانى فى المنكوحة، ويشترط خلوّها الخ
86b فصل فى الخصال المستحبة فى المنكوحة،
87b فصل روي عن النبي صلعم انه قال عليكم بالابكار
88b فصل اركان النكاح اربعة، الاول الصيغة

Schluss f. 90b: ان ابدت عذرا من غلط فى الحساب او نسيان، وهذا ما تحصل الينا من نعمة الملك المنان الديان، تم

Darin ein Reǵez-Gedicht des Verfassers, betreffend die Eigenschaften, welche eine Frau, die man heirathen will, nicht haben muss, f. 88ᵃ, Anfang: اذا نكحت فاختر المصونه (s. We. 1735, f. 5ᵇ. 6).

Lbg. 383, 2, f. 6ᵇ—15.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift:

فوائد لابن العماد

Anfang: قال رة فائدة تتضمن اشارات من آداب النكاح ففى الحديث ايّما امراة ماتت وزوجها عنها راض دخلت الجنة الخ

Derselbe Verf. erörtert hier allerlei auf das geschlechtliche Leben bezügliche Rechtsfragen.

Schluss f. 15ᵇ: وان زنى بجارية بيت المال حدّ ولذلك قاله القفال والله اعلم،

4667. We. 1811.

2) f. 31—48.

8ᵛᵒ, 21 Z. (20×14; 14½×9½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. Bl. 31 fleckig. — Papier: gelb, grob, stark, glatt. — Titel fehlt. Verfasser fehlt, steht in der Unterschrift f. 48ᵇ:

ابراهيم بن محمد بن محمود بن بدر الشافعي الاشعري الدمشقي الحسنى الناجي

Anfang f. 31ᵇ: الحمد لله الذي ردع اهل البغى بسيف الشرع القويم . . . اما بعد فقد ورد سؤال على لسان اهل البدعة والضلال مضمونه ان من طلق امراته ثلاثا بلفظ واحد فانه يكون واحدا الخ

Der von Neuerern aufgestellte Satz: dass, wer seine Frau dreimal verstösst mit einem einzigen Worte, so gilt dies nur für ein Mal — wird hier gründlich erörtert und als falsch nachgewiesen, von Ibrāhīm *ennāǵī* eššāfiʿī † 900/1494 (No. 2574). Die Abhandlung zerfällt in 3 فصل.

1. فصل 32ᵃ فى بيان حكم هذه المسئلة
2. فصل 37ᵇ فى كلام اجمالي يدفع الاستدلال المذكور
3. فصل 40ᵇ فى الجواب عن استدلاله بالايتين المذكورتين على وجه التفصيل

Schluss f. 48ᵃ: وهو من التحقيق على مفاوز اعاذنا الله من هوي يسدّ باب الانصاف ويصدّ عن جميل الاوصاف بمنه وطوله وكرمه ان شاء الله تعالي،

In der Unterschrift sagt der Verfasser, er habe diese Abhandlung verfasst in einem Tage und zwar im J. 834 Ramaḍān (1431).

Schrift: ziemlich gross, etwas flüchtig, vocallos. Blatt 31 ergänzt. — Abschrift zu eigenen Zwecken von علي الابوصيري الشافعي nach der Handschrift des Verfassers, um 900/1494.

4668. We. 1724.

10) f. 148ᵃ—152ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 3). — Titel und Verfasser f. 148ᵃ:

ر" فى الطلاق المعلق على الإبراء وهل يكون رجعيا لابن نجيم

Anfang f. 148ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام . . . وبعد فقد وقعت حادثة فى زماننا هي ان رجلا قال لزوجته الخ

Abhandlung, eine Scheidungsfrage betreffend, von Ibn noǵeim † 970/1562 (No. 2642). Sie ist in der Sammlung الفتاوي الزينية die siebente.

Schluss f. 151ᵇ: فانه باين ومقتضى حصره الرجعي فيما ذكره ان يكون رجعيا وهذه المسايل الظاهرة فاذا لم يبطل فى ذكر المنقولات والله الموفق للصواب، تمت

4669. We. 1719.

16) f. 188—191.

Format etc. u. Schrift wie bei 1) (sehr fleckig). — Titel fehlt: s. Anfang. Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 188ᵃ: قال العلامة ابن حجر فى تلخيص الإخراء فى حكم الطلاق بالإبراء فى القسم الاول منه، واذا بدا الزوج بقوله ان ابراتينى فانت طالق فتبريه من صداقها مثلا او تقول له ابراتك فقط والحكم فى هذه انه اذا اطلق الزوج قوله كما قدمناه الخ

Auszug aus der Abhandlung رسالة الإخراء فى الخ des السمهودي المدني † 911/1505 (No. 2641), betreffend das, was sich gebührt in Bezug auf die Scheidung (Verstossung) unter der Bedingung, dass die Erstattung der Mitgabe der Frau unterbleibt.

Dieser Auszug mit obigem Titel تلخيص الخ ist von ابن حجر الهيتمى † 973/1565 (No. 174) verfasst.

Schluss f. 191ᵃ: فيكون كقوله انت طالق ان ابرائينى من صداقك،

Abschrift vom J. 1168 Rabīʽ II (1755).

F. 191ᵃ ein kleines Reǵez-Gedicht, die koptischen Monate betreffend.

4670.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Lbg. 378.

9 Bl. 8ᵛᵒ, 25 Z. ($17^3/_4 \times 12^1/_2$; $14^1/_2 \times 9^{cm}$). — Zustand: fleckig, auch sonst nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

تلخيص الاحراء فى حكم تعليق الطلاق بالابراء لشهاب الدين بن حجر الهيتمى نزيل مكة

Anfang wie bei Lbg. 1045, 10.

Schrift: ziemlich klein, gedrängt, gefällig, deutlich, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift von ابراهيم بن مرعي الدمناوي الازهري im J. 1018 Ǵom. I (1609).

2) Lbg. 1045, 10, f. 249—260.

4ᵗᵒ, 19 Z. ($23 \times 16^1/_2$; 14×8^{cm}). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt.

Titel f. 249ᵃ wie bei We. 1719, 6. Anfang f. 249ᵇ: الحمد لله الواحد الاحد المنزه عن الشريك . . . اما بعد فانى نظرت الخ

Schluss wie bei We. 1719, 16.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos. — Abschrift c. 1150/1737.

Am Rande f. 249 u. 260 verschiedene auf Scheidung bezügliche Notizen.

3) Lbg. 524, 3, f. 143—150.

Format (25 Z., Text: 17×10^{cm}) etc. und Schrift (dick und gedrängter) wie bei 1.

Titel und Verfasser fehlt. Anfang und Schluss wie bei Lbg. 1045, 10.

Für die hineinzusetzenden Stichwörter ist überall Platz gelassen.

4671. Pm. 593.

4) S. 105—119.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel S. 104 unten:

ذخر المتاهّلين والنساء فى معرفة الاطهار والدماء

Verfasser fehlt. Es ist (nach der Vorseite der Handschr.): البرجلي

Anfang: الحمد لله الذي جعل الرجال على النساء قوامين . . . وبعد فقد اتفق الفقهاء على فرضية علم الحال على كل من امن بالله الخ

Elbirǵelī † 981/1573 (No. 2132. 3049) behandelt hier die Frage von Reinheit u. Unreinheit der Weiber; dieselbe hat den Verf., wie er sagt, sein halbes Leben beschäftigt. Die Abhandlung, im J. 979/1572 beendet, zerfällt in Vorwort u. 6 فصل. Das Vorwort (المقدمة) in 2 نوع:

1. S.106 فى تفسير الالفاظ المستعملة
2. 106 فى الاصول والقواعد الكلية

1. فصل 107 فى ابتداء ثبوت الدماء الثلاثة وانتهائه والكرسف
2. فصل 108 فى المبتدأة والمعتادة ; 3. فصل 110 فى الانقطاع
4. فصل 111 فى الاستمرار ; 5. فصل 113 فى المضلة
6. فصل 116 فى احكام الدماء المذكورة

Schluss: وان كان بحال لو غسله يتنجس ثانيا قبل الفراغ من الصلاة جاز ان لا يغسله والله تعالى الموفق للصواب واليه المرجع والمآب، تمت

Collationirt. — HKh. III 5780.

4672. Pm. 235.

2) f. 41—63.

8ᵛᵒ, 19 Z. (Text: 15×8^{cm}). — Zustand: am Rande oben wasserfleckig, ausserdem etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; nach dem Vorwort f. 41ᵃ unten:

زاد المتزوّجين فى ذخر المتاهّلين

Verfasser fehlt; es ist البركوي.

Anfang f. 41ᵇ: الحمد لله الذي خصّ العلماء من اهل الاسلام بالارتقاء الي معارج مدارك الاحكام . . . وبعد فان الرسالة المسماة بذخر المتاهلين للعالم الرباني . . . محمد بن پير علي البركوي . . . التى صنّفها فى بيان الدماء المختصّة بالنساء الخ

Gemischter Commentar des Verfassers zu derselben Abhandlung. Er beginnt f. 41ᵇ unten: بسم الله اي باسم المعبود بالحق الواجب الوجود المبدع للعالم الرحمن اي الشامل الرحمة . . . الرحيم الخاص الرحمة بالمومنين . . . الحمد لله اقتداء باسلوب الكتاب المجيد . . . الذي جعل الرجال على النساء قوامين اقتبس بعض هذا الكلام الخ

In dem 3. Abschnitte hört das Werk hier auf mit den Worten f. 63ᵇ: ان كانت كتابية تطهر بمجرد انقطاع الدم قال ابن نجيم في البحر الرايق . . . وهي مخرجة من حمر قراءة التشديد على ما دون الاكثر كما لا يخفى فان اسلمت،

Dazu kommt noch ein Nachtrag: التذنيب في حكم الجنابة والحدث وعذر المعذور،

F. 64. 65 leer.

4673. Lbg. 295.

46) f. 319ᵇ — 320ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist etwa:

فتوى في سؤال منسوب الى بطلان النكاح

Verfasser nach der Unterschrift:

على بن سلطان محمد القارى

Anfang: رب زدنى علما يا كريم . . . رفع الى سؤال في واقعة حال لانسان تزوج امراة الخ

Entscheidung der Frage, ob zur Gültigkeit der Eheschliessung die Angabe der Namen der Grosseltern erforderlich sei, von ʿAlī ben sulṭān moḥammed elqārī † $^{1014}/_{1606}$. — Schluss: ولو كان مثله آخر لا يكفي حتى يذكر شيئا آخر يحصل به التمييز، وحسبنا الله . . . وصلى الله على سيدنا الخ

Abschrift vom J. 1176 Raǵab (1763).

4674. Spr. 1954.

4) f 61ᵃ—64.

Format etc. u. Schrift wie bei 1).

Eine Rechtsfrage, die Verstossung betreffend, an die Ḥanbaliten gerichtet: سؤل، ما قول الحنابلة عفى الله عنهم في بعض القضاء في بعض البلاد يردون المطلقة ثلاثا زاعمين انه يقع واحدة ولو بلفظ ثلاث مدعين ان ذلك قول ابن تيمية وانه معتبر في مذهب الامام احمد رحمه وانه يجوز الفتوي والقضاء بنحوه وربما اعتمدوا على رقعة فيها خط من يدعي معرفة المذهب فهل هذا معتمد عندكم الخ

Der Verfasser der Antwort ist der Mufti der Ḥanbaliten, عبد الباقي الحنبلي, in Damask, im J. 1061 Rabīʿ II (1651). Dieselbe betrifft die in Lbg. 226 behandelte Frage.

Schluss der Antwort darauf f. 64ᵇ: مستحق علي ذلك غاية التعزير والتعذيب ولو قيل تحبسه لكان له وجه والله اعلم بالصواب وصلى الله الخ

Abschrift aus einer Abschrift des Originals.

F. 65ᵃ einige Verse vom Imām الشافعي und von ابن حجر (über Nichtswürdige und Vermeidung ihres Umganges).

4675. Lbg. 988.

139 Bl. 4ᵗᵒ, 17 Z. (22 × 15½; 14½ × 8⅜ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verf. f. 1ᵃ:

ك" غاية المقصود لمن يتعاطى العقود على مذاهب الائمة الاربعة للشيخ احمد الديربى الشافعى

Titel ebenso in der Vorrede f. 3ᵃ; Verf. heisst ausführlicher:

احمد بن عمر الديربى الشافعى الغنيمى ابو العباس

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين، الحمد لله الذي حرم السفاح واحل النكاح للخاص والعام . . . اما بعد فيقول . . . احمد الديربى . . . قد سالنى والدي وبعض الاخوان . . . ان اكتب شيئا من المسائل الشريفة المتعلقة بالنكاح الخ

Ueber Eherecht, nach den Ansichten der 4 Imāme, von Aḥmed ben ʿomar *eddeirebī* elǵanīmī eššāfiʿī abū ʾlʿabbās † $^{1151}/_{1738}$.

F. 3ᵃ باب في بيان المحرمات من النساء وغيرهن الخ

30ᵃ باب في بيان العقد

68ᵇ باب في بيان اركان النكاح وغيرها (in 4 فصل)

Schluss f. 139ᵃ: كما ينوب عنه في نفس المال واما ولاية النسب فليست من حقوق المال واعلم انه قد حصل،

Schrift: gross, kräftig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth, in der 2. Hälfte roth überstrichen. — Abschrift von محمد طاهر بن اسمعيل im J. 1244 Raǵab (1829).

4676. Lbg. 524.

4) f. 151—199.

Format (21 Z., Text: 16¼ × 8⅓cm) etc. u. Schrift (etwas grösser, kräftiger, weiter; Grundtext meistens roth, sonst (f. 176 ff.) schwarz u. mit rothem ص, der Commentar mit ش bezeichnet) wie bei 1). — Titel u. Verfasser f. 151a:

شرح رسالة الدمنهوري لمؤلفها احمد بن محمد بن مصطفى الشافعى الدمنهوري

Anfang f. 151b: قال الشيخ ... احمد بن محمد الشافعى ... مبتديا بالبسملة والحمدلة والصلاة والسلام على خير البرية والانام بقوله بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله ربّى باعث الرسل ثم الصلاة على المختار فى الازل الباء فى بسم الله متعلقة بمحذوف والاسم مشتق من السمو وهو العلو والله علم على الذات الواجب الوجود الخ

Dies Gedicht behandelt die über die Verstossung geltenden Bestimmungen nach śâfi'itischer Lehransicht und ist betitelt (nach f. 156a):

نزهة الاحداق فى نوادر الطلاق

und vom Verfasser selbst mit einem Commentar versehen, dessen Titel nach f. 151b:

كواكب الاشراق فى نزهة الاحداق

Der Verfasser ist Aḥmed ben moḥammed ben muçṭafā *eddamanhūrī* eśśāfi'ī und um 1216/1801 noch am Leben. Die Verse werden einzeln oder einige hintereinander aufgeführt, dann folgt der Commentar. — Vers 5 ist:

وبعد فالناس لما كان سائلهم عن الطلاق كثيرا كان ذلك لي

Schluss des Gedichts f. 198:

او قال لي قايل للنظم مستمع مؤرّخا لك نظم محكم كحلي

Schluss des Commentars: وعدد حروف ضابط التاريخ ثلاثة عشر حرفا وهذا آخر ما تيسّر من الله الكريم على سبيل الاختصار والحمد لله رب العالمين٬

Das Gedicht hat im Ganzen 203 Verse (Basîṭ); nach dem Chronogramm des letzten Verses — und zwar nach den 4 auf مؤرّخا folgenden Worten — ist es verfasst im J. 1216/1801.

Abschrift im J. 1272 Rab. I (1855).

4677. Lbg. 148.

11 Bl. 4to, 29 Z. (22½ × 15½; 15½—16 × 10cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel f. 1a:

القول الحري المرعي فى بيان المسكن الشرعي

so auch in der Vorrede f. 1b. — Verfasser:

احمد بن عمر الاسلامبولى الحنفى

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي جعل العلم نورا يهتدى به عند اختلاف الآراء ... اما بعد فيقول ... احمد ... الاسلامبولى ... وهذه رسالة لطيفة فى مذهب سيدنا ... ابي حنيفة ... جمعتها عجلة بسبب حادثة الخ

Genaue Erörterung der Frage, ob nach ḥanefitischen Rechtsgrundsätzen die Frau verlangen darf, dass ihr Mann ihr eine besondere Wohnung gebe, in der sie ihre religiösen und sonstigen Geschäfte unbehelligt verrichten könne, von Aḥmed ben 'omar elislāmbūlī elḥanefī. Er erörtert zum Schluss den Unterschied zwischen Qāḍī und Muftī und spricht über ihre Pflichten, theilt dabei auch f. 8b u. 9a die kleine Schrift des Kemāl bāśā zāde طبقات الفقهاء wörtlich mit.

Schluss f. 11a: ان المجازفة فى ذلك من الافتراء فى الدين والله ولى المتقين وهذا آخر ما تيسّر ايراده ... وعلينا معهم برحمتك يا ارحم الراحمين ... وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين٬

Schrift: ziemlich klein, kräftig, gedrängt, hintenüberliegend, vocallos, nicht sehr deutlich. Stichwörter roth. Am Rande Inhaltsangabe, auch Zusätze von derselben Hand. — Autograph des Verf., welcher im J. 1259/1843 lebt.

4678. We. 1719.

4) f. 79—82b.

8vo, 29 Z. (20½ × 14½; 18½ × 12cm). — Zustand: ziemlich unsauber und in der oberen Hälfte, besonders am Rücken, wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel und Verfasser f. 79a:

هذا كتاب مانع السفاح فى تعليم عاقدين النكاح لنور الدين علي المنير الشافعي

(Der Titel im Vorwort f. 79b ebenso.)

Anfang f. 79b: الحمد لله رب العالمين الذي حرم السفاح واحل النكاح ... وبعد ذلك يقول العبد

الفقير . . . على المنير الشافعي . . . انه لما عدم العلم الشريف من بلاد الريف خصوصا باقليم الشرقية وتزايد الجهل حتى صار عاقدون الانكحة لا يعلمون بما يحرم من النساء بالرضاع والمصاهرة وشروط العقد الخ

Der Verf. Nūr eddīn ʼalī elmonīr eššāfiʼī hat auf Wunsch eines Freundes ein Compendium über alle auf Heirath bezügliche Fragen (in Betreff deren grosse Unkenntniss herrsche) verfasst. Zuletzt handelt er darin über die Scheidung.

Schluss f. 82b: ولا يحتاج الي عقد جديد، فاعلم ايها الطالب وعلم لغيرك . . . فتهتدي الي السبيل وحسبنا الله الخ

Schrift: ziemlich gross, gedrängt, vocallos. — Abschrift vom J. 1142/1729.

4679. We. 1719.

1) f. 1—50.

191 Bl. 8vo, 21—28 Z. (21⅔×16; 16—17½×12—13cm). Zustand: am oberen Rande und im Rücken und zum Theil auch am unteren Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel steht f. 1a (wo ein kurzes Inhaltsverzeichniss dieses Sammelbandes oben auf der Seite vorhanden) und am Ende der Vorrede f. 2a:

ترغيب المشتاق فى احكام مسايل الطلاق

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 1b: الحمد لله الكريم الخلاق الذي حث علي النكاح وكره الطلاق . . . وبعد فيقول الفقير . . . عبد المعطي بن سالم بن عمر الشبلي السملاوي سالنى بعض الاخوان لا اخلي الله منهم الزمان والمكان . . . ان الخص بعض مسايل وفروع فقهية تتعلق بالطلاق وغيره

Fragen und Rechtsfälle, die sich auf die Verstossung und einiges Andere beziehen, ihren Verfassern beigelegt, und zwar nach den Rechtsansichten des Eššāfiʼī, von ʼAbd elmoʼṭī ben sālim ben ʼomar eššiblī *essimillāwī* eššāfiʼī. Er hat sein Werk gesammelt aus den فتاوي الشمس الرملي, فتاوي الشهاب الرملي, حواشى الشبراملسي, الاسنوي, des الاشباه والنظاير und anderen Werken und es getheilt in 14 Kapitel, deren Uebersicht f. 1b steht.

1. باب f. 2b فى تعليق الطلاق بالصفة والشرط; 2. باب 24a فى تعدد الطلاق وتنجيزه والاخبار عنه والتوكيد فيه; 3. باب 26a فى الخلع; 4. باب 27b فى التوكيد وعدمه; 5. باب 28a فى المشيئة وعدمها; 6. باب 29a فى الطلاق المرتب على البراءة; 7. باب 35a فيما تقبل فيه النية وما لا تقبل فيه الخ; 8. باب 37a فى الكنايات; 9. باب 37b فى الشك فى الطلاق; 10. باب 39b فى اسقاط التحليل وعدمه; 11. باب 40b فى النذر; 12. باب 45a فى الايمان; 13. باب 46a فى النفقات; 14. باب 47a فى العدد.

Schluss f. 50a: فهذا هو الموافق لفتوي ابن الصباغ وبه تتعين الفتوي مع، تم ترغيب المشتاق بعون الملك الخلاق واساله التوفيق لاحسن الاخلاق واللطف بنا والمسلمين فى المشاق والحمد لله . . . وصلى الله على سيدنا الخ

Schrift: gross, kräftig, gedrängt, deutlich, vocallos. Die einzelnen Fragesätze durch سئل oder (meistens) مسئلة eingeleitet. — Abschrift im J. 1177 Šaʼbān (1764) in Alexandrien (nach f. 78a von عبد الرحمن الازهري المصري).

Lbg. 524, 2, f. 63—141 dasselbe Werk.

Format (Text: 17 × 9cm) etc. und Schrift (etwas kleiner, weniger dick) wie bei 1). — Titel f. 63a:

الفروع السملاوية فى الطلاق

Schluss f. 141b: ان يكون الزوج كفوا وان يكون المهر مهر مثل والمزوج لها العصبات ثم ذوو الارحام والله سبحانه وتعالي اعلم بالصواب،

Abschrift im Jahre 1276 Moḥarram (1859).

Zu Anfang und am Ende Glossen am Rande, besonders auch noch f. 141b u. 142a.

4680. Lbg. 674.

52 Bl. 4to, c. 28—32 Z. (23½ × 16½; 18½—20 × 13—13½cm). — Zustand: fleckig, besonders am oberen Rande, und ziemlich unsauber; die obere Ecke öfters beschädigt. — Papier: gelb, grob, ziemlich glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1a:

كتاب السيد محمد المنغلوطى فى احكام الطلاق

Anfang f. 1b: الحمد لله الجامع بين من اراد من العباد . . . وبعد فيقول . . . السيد محمد بن محمد شهيد الشافعي الحسني المنفلوطى الشاذلي قد اقتضى الراي . . . ان اجمع شوارد الخلع والطلاق فى مؤلف

Der Titel dieser Schrift ist nach der Vorrede f. 1b:

كشف القناع عن شواذّ الطلاق والاختلاع

Dieselbe handelt über Scheidung und Verstossung. Für die benutzten Werke sind Siglen gebraucht, die in der Vorrede angegeben sind. Der Verfasser Moḥammed ben moḥammed eśśahîd elḥasanî *elmanfalûṭî* eśśafi'î gehört der neuesten Zeit an.

Anfang f. 1b: كتاب الخلع، الخلع هو لغة النزع واصطلاحا فرقة بعوض راجع لجهة الزوج بلفظ طلاق الخ

Das Werk zerfällt in eine Anzahl von Abschnitten (فصل) (ungezählt) und in sehr viele kleine Stücke (فرع).

Schluss f. 52a: وهو الظاهر الذي عليه المعول في الافتاء كما نقله بر عن شيخه ق ل والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب وصلى الله على سيدنا الخ

Schrift: gross, dick, etwas blass, vocallos. Am Rande ziemlich oft Bemerkungen. — Abschrift im J. 1218 Sa'bān (1803) von ابراهيم حجازي السنديونى الشافعى.

4681. Schöm. XI, 1.

6) f. 65a—74.

Format etc. und Schrift wie bei 5). (F. 73. 74 wie bei 1). — Titel fehlt. Er ist etwa:

ر" في اركان النكاح واحكامه

Verfasser fehlt; s. Anfang.

Anfang: الحمد لله الملك الديان الرحمن الرحيم والصلوة ... قال الشيخ ... احمد المهفنى ر ... اما بعد فقد سالنى بعض احبائى ... ان اصنف لهم مختصرا نافعا في اركان النكاح الخ

Abhandlung über die Ehe und die gesetzlichen Vorschriften darüber, und was in Betreff derselben erlaubt oder verboten sei, von Aḥmed elmahfanî. Dieselbe beginnt f. 65b: كتاب النكاح، اعلم ارشدك الله ... ان الله تعالي رغب في النكاح في محكم كتابه العزيز فقال الخ

Der Verf. behandelt den Gegenstand in 4 ركن.

1. 66a في المحل 2. 69b في الشاهدين
3. 70a في العاقدين 4. 72a في الصيغة

Schluss f. 74b: قال النبي صلعم من اتى امراته في حال حيضها او في دبرها فان محمدا برئ منه والله وجميع الملايكة نعوذ بالله من ذلك،

4682.

1) Pet. 371, 2, f. 33—36.

Format etc. und Schrift (zu 13 Z.) wie bei 1. — Titelüberschrift (nach dem Bismillāh):

فايدة في صيغة العقد للنكاح

Verfasser wol derselbe wie bei 1.

Ist eine längere Notiz über die Formeln, unter denen, in den verschiedenen Fällen, die Ehen abzuschliessen sind. Dieselbe beginnt, nach dem Obigen, so: والفرض اسم الزوج محمد واسم الزوجة زينب فيقول وكيل الزوجة بعد الخطبة انكحت موكلك محمدا بموكلتى زينب الخ und schliesst f. 35b mit einer Trauungsrede (صورة خطبة النكاح), deren Ende: فانى اباهي بكم الامم بيوم القيمة ولو بالسقط والصلوة على اشرف المرسلين محمد وعترته المعصومين صلوات الله عليهم اجمعين،

F. 33a ein kleines Reǵez-Gedicht (von 10 Versen) des ابو نصر الفارابي. Anfang: ملّت وايم الله نفسي نفسي. Sehnsucht nach Jenseits.

Bl. 36b—39a leer.

2) Pm. 511, 6, f. 80a—81b.

Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 80a: ... الحمد لله رب العالمين وبعد ما تقول فيمن زوج بنته لزيد منعة يوما او ساعة بمهر درهم مثلا لاجل محرمية امّها عليه،

Eine Frage aus dem Eherecht, nebst deren Beantwortung.

Schluss f. 81b: بل لا يترك هذا الاحتياط لان امر الفروج شديد ومنه يكون الولد، تمت

4683.

1) Spr. 536, 1, f. 1. 2.

97 Bl. 4to, 28 Z. (27 × 18; 19½ × 13¼cm). — Zustand: fleckig, unsauber, auch stark wasserfleckig am Rand und beschädigt. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel fehlt; der f. 1a stehende: الترغيب والترهيب bezieht sich auf das Werk f. 3 ff.

Anfang: كتاب النكاح، خص رسول الله صلعم بواجبات وهي الضحي وكذا الاضحية والوتر والتهجد ... وبمحرمات وهي الزكاة وكذا الصدقة ... وبتخفيفات ومباحات وهي الوصال واصطفاء ما يختاره من الغنيمة الخ

Bl. 2 folgt nicht unmittelbar darauf, gehört aber zu demselben كتاب النكاح. F. 2ª, 2: فرع طرا مويد تحريم علي نكاح قطعة كما لو وطئ زوجة ابنه ... فصل تحريم الجمع بين المراة واختها او عمتها او خالتها من نسب او رضاع الخ

Stück eines juristischen Werkes über Eheverhältnisse.

Schrift: ziemlich gross, dick, gedrängt, flüchtig, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 900/1494.

2) Mq. 145, 34, f. 315.

4to, 15 Z. (22 × 15; 14½ × 9^cm).

Bruchstück aus einem juristischen Werke, das die Ansichten des Elqodūrī † 428/1037 berücksichtigt. Es behandelt hier die الولاية und الكفاية, und zwar in Bezug auf die Eheverhältnisse. Die ersten Worte: كما اذا مات الاقرب ولو زوّجها حبيبا Zuletzt: لانه يجري المساهلة في المهور وبعد المرأ قادرا عليه ... فاما الكفاية

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, nicht ganz deutliche Gelehrtenhand, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

Auf f. 316ª sind 2 Glossen, die längere von اكمل الدين, in Bezug auf فسخ النكاح, und die andere von einem Ungenannten in Bezug auf الولاية überhaupt.

4684.

1) Min. 187, 53, f. 576ª.

Format (33 Z.) etc. und Schrift wie bei 52.

Bruchstück eines juristischen Werkes; es sind davon hier 2 Kapitel vorhanden.

576ª باب حق الزوج على المراة، روي الحسن بن محبوب عن مالك بن عطية

باب حق المراة على الزوج، روي العلاء بن رزين الخ

Es bricht ab mit den Worten: عن جعفر بن محمد عن ابيه عمّ عن ابائه عمّ

Am Rande sehr viele Glossen. — F. 576ᵇ ist leer.

2) Mo. 35, 1, f. 1—24.

326 Bl. 8vo, (15½ × 10½^cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

In diesem Sammelbande, der ausser Arabischen Stücken nur wenig Persisches und noch weniger Türkisch*) enthält, ist das erste Stück eine Sammlung von allerlei Notizen aus verschiedenen Werken theologischen, juristischen, philosophischen und sprachlichen Inhalts. Dieselben sind meistens kurz und lässt sich kaum etwas Einzelnes hervorheben. F. 7 ff. steht allerlei über Ehe und Scheidung; 14 über سجود السهو und صلوة الخوف; 24ᵇ Erklärung einiger sprüchwörtlicher Redensarten. Auch kommen einige Gedichtstücke vor.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, eng, etwas rundlich, zum Theil etwas vocalisirt. — Abschr. um 1000/1591.

In den übrigen Stücken dieses Bandes finden sich auch noch allerlei Notizen: f. 31ᵇ (Traditionen); 32ª (Chronologisches); 145—148ª (hauptsächlich Juristisches); 151. 152ᵇ. 298ª (Theologisches und Sprachliches); 158ᵇ. 159ª von Elias (الياس); 218ᵇ. 219. 222ᵇ—226ª. 313ᵇ. 314 (Juristisches); 316ª einige Verse von Eššāfi'ī; 316ᵇ über الوحدة; 317ª über Sura 59, 9; 160ª Notiz über القدوري.

3) Pet. 665, 9, f. 41.

Blatt aus einem grösseren Werke, einige Fragen aus dem Eherechte (f. 41ª) und aus dem Kapitel der Verwandtschaft (f. 41ᵇ) erörternd.

4) Mq. 180ᵇ, f. 126. 127ª.

Bemerkungen zu dem bei Verstossung üblichen Ausdruck امرك بيدك اليوم وبعد غد mit Bezugnahme auf eine Abhandlung darüber.

5) Glas. 119, f. 3ª.

Einige eherechtliche Fragen.

4685. Lbg. 638.

2 Bl. 8vo, 23 Z. (20 × 14½; 15¼ × 9½^cm). — Zustand: etwas fleckig; Bl. 1 eingerissen. — Papier: gelb,

*) F. 31ª. 35ª. 108. 109ᵇ. 147ª. 218ª. 313ª. 326ᵇ.

ziemlich stark und glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ª:

رسالة (ارجوزة .l) فى احكام الحضانة

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ (V. 1. 2. 4):

يقول راجى عفو ربّ مالك محمد الاندلسىّ المالكى
الحمد لله وصلى ربّنا على النبىّ العربى شفيعنا
وبعد فالقصد بيان الحاضن مرتّبا مع شرطه المعايَن

Dies Reģez-Gedicht des Moħammed *el-andalusī* elmālikī in 50 Versen betrifft die für Anerkennung eines Kindes geltenden Bestimmungen und zerfällt in مراتب, شروط und شىء من احكام الحضانة; es schliesst f. 2ᵇ:

ما عيس حادٍ طربت وحنّت ساجعة وذات ساج حصنت

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, etwas vocalisirt. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1145 Çafar (1732).

4686.

Hier seien noch folgende Werke erwähnt:

1) غاية الغَوْر فى مسائل الدَّوْر von الغزالي † 505/1111.
2) ازالة الانكار فى مسئلة الابكار von نجم الدين الطوفى † 710/1310.
3) „ فى مسئلة الخلع von ابراهيم ابن الفركاح † 729/1329.
4) رافع الشقاق فى مسئلة الطلاق von تقى الدين السبكى † 756/1355.
5) اوضح الدليل والابحاث فيما يحلّ به المطلّقة بالثلاث von محمد ابن الشحنة † 815/1412.
6) فتح المغالق من انت طالق von السيوطي † 911/1505.
7) النقول المشرقة فى مسئلة النفقة von demselben.
8) البرهان الناهض فى استباحة الوطىء للحائض von بدر الدين الغزي † 984/1576.
9) خلاصة الاحري فى تعليق الطلاق على الابرا von على بن محمد بن ابي بكر الحكمي ابن مُطَيْر † 1041/1631.
10) الجواب الابي فى صحة الطلاق مع الكلام القليل „ von عبد الواحد بن ابي وان كان بالاجنبي بكر الانصاري قاضى القنفذة † 1089/1678.
11) كشف اللثام عن وجوه مخدرات النصف الاول من ذوي الارحام von الحسن بن ابراهيم الجبرتى † 1188/1774.
12) „ فى مسئلة ذوي الارحام von محمد بن احمد ابن الجوهري † 1215/1800.
13) الاحتجاج الشافي بالرد على المعاند فى طلاق التنافي von طاهر بن يحيى اليمني.
14) مجمع الفوائد والدليل فيما تصحّ به مسائل التحليل von مصطفى بن يوسف الساعاتي.

4. Erbrecht und Vermächtnisse.

a) Erbrecht.

4687. We. 1464.

308 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (18¾ × 13¼; 14 × 10½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, obgleich etwas fleckig, und nicht frei von Wurmstichen, besonders in der Mitte am Rande. Etwas ausgebessert. — Papier: gelb, dick, zieml. glatt. — Einband: guter brauner Lederband mit Klappe, nebst Futteral. — Titel und Verfasser f. 1ª:

كتاب التلخيص فى علم الفرايض لابى الحكيم عبد الله بن ابراهيم الخَبْرى الفرضي

(lies ابي حكيم).

Nach der weiteren Angabe im Titel ist das Werk hier: رواية تلميذه الشيخ ابي عبد الله الحسين بن احمد بن جعفر الشقاق الفرضي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله اهل الحمد ومستحقه والصلوة علي محمد . . . انّى لما رايت ما اتّفق الناس فى علم الفرايض من الكتب الكثيرة . . . اثرت ان اصنّف كتابا اعتمد فيه اختصار الالفاظ مع استيفاء المعاني وترتيب الفصول مع تهذيب الاصول الخ

Erbschaftsrecht, vollständig behandelt für Anfänger und Vorgerücktere, von 'Abdallāh ben ibrāhīm ben 'abdallāh *elħabrī* eššāfi'ī abū ħakīm † 476/1083 (479). Er war langjähriger Schüler des Elħosein ben moħammed ben 'abd elwāħid elbagdādī *elwannī* abū 'abdallāh † 450/1059, wie er selbst f. 308ª sagt. — Sein Werk ist eingetheilt in einige Bücher und viele (ungezählte) Kapitel und Ab-

schnitte. Es zerfällt in 2 Hälften, deren erste (**ohne** die Ueberschrift كتاب الميراث) beginnt mit

فصل الكفن ومونة الدفن بالمعروف من راس المال الخ f. 1b
فصل اسباب التوارث ثلثة 2a
فصل والجمع على توريثهم من الذكور عشرة 2a

باب معرفة الفروض ومستحقيها 2b
باب ما يسقط من ذوي الفروض 6a
باب العصبات 7a
باب الحساب 8b
باب آخر من الضرب 11a
فصل في ضرب الكسور 12a
فصل في القسمة 12b
فصل في النسبة 13a
فصل في مخارج الكسور 14a
فصل في حساب الجبر والمقابلة 15a
باب تصحيح المسائل 21b
فصل في المتماثل 28a
فصل في المتناسب 28b
فصل في معرفة الموافقة والمناسبة 29b
فصل في حساب الوقوفات 31a
فصل في الكسر على اربعة احياز متوافقة 33b
فصل في اختصار مسايل التصحيح 34a
فصل في استخراج ما لواحد الفريق المنكسرة عليهم سهامهم 35a
باب اختلاف الصحابة رم في مسايل الصلب 35b
فصل في خلاف ابن عباس 38a
فصل في الكلالة 38b
فصل في خلاف ابن مسعود 41a
فصل في بيان مواضع الاضرار 42a
باب الرد 43a
فصل في حساب ذلك 43a
باب الجدّ 46b
فصل في المعادة 53a
باب الجدّات 57b
باب المناسخات 61a
فصل في اختصار مسايل المناسخات 73a
باب قسمة التركات 78b
فصل العدد الاصمّ 80a
فصل من التركات في حساب المجهولات 85b
فصل في النُّهْبَي 99a
باب ذوي الارحام الذين ليسوا ذوي فرض ولا عصبة 104a
فصل في اجتماع الفريقين 113a
فصل في اولادهما 114a
فصل منه ممّا يقع فيه الاختصار 115a
فصل في اخوال الابوين وخالاتهما واعمامهما وعماتهما 117a
فصل في الاجداد والجدات 118a
فصل في اجتماع ذوي الارحام 119b
فصل اذا كان معهم زوج او زوجة 121a
فصل في القرابتين 122a
فصل في مشتبه الانساب في هذا الباب 125a
باب متشابه النسب والعويص في الفرايض 125b
فصل في الاخوة والاخوات 126b
فصل في العويص واللغز 128a
باب ميراث المتلاعنين 134a
فصل في ولد الملاعنة 134b
فصل في ابن ابن الملاعنة 136b
باب ميراث المجوس 137b
باب ميراث الغرقى والهدمي ومن عمي موتهم 139b
باب ميراث المفقود والاسير والتواريث 144b
باب ميراث الحمل 147b
باب الاستهلال 150a
باب ميراث اهل الملل والمرتدّ 152b
فصل في المرتدّ 154a
باب القاتل 155a
باب التزويج والطلاق في الصحة والمرض 157a
فصل في مسايل التزويج 158b
باب الاشتراك في الظهر 164a
باب الولاء 167b
فصل في اللقيط والسايبة 170b
باب المُكاتَب 175a
باب المُعْتَق 177a
فصل في عمل المسايل 178b
باب الخنثى 182b

Die 2. Hälfte des Werkes beginnt mit:

كتاب الاقرار يقبل اقرار الرجل باربعة 190b
كتاب الوصايا 201a
باب احكام الوصايا 201a
فصل من احكام الوصايا 204b
باب حساب الوصايا 208b
فصل فيما لا ينقسم ولا يوافق 209a
فصل فيما يوافق 209b
فصل في الوصية بكسرين 210a
باب الوصية بمثل نصيب بعض الورثة 218b
باب ما يحسب بالجبر وغيره من الابواب 224a
فصل منه الاستثناء 230b
باب التكملات 238a
باب وصية الدرهم 241a
باب الوصية للوارث مع الاجنبي 253a
باب نقصان المال بعد موت الموصي 254a
باب من الوصايا في العين والدين 256a
باب يشتمل على انواع مختلفة ومسايل شتى من الوصايا 264b
كتاب الدور 273b
باب العتق 277b
باب المحاباة 282b
باب الجنايات 290b
فصل في اجتماع الجناية مع الدية 297b

Der Verfasser schliesst mit Klage über die Ungunst der Zeitläufte und der Hoffnung, dass ihm die Umstände verstatten werden, dies Werk zu commentiren und die Auslassungen zu ergänzen und die blossen Andeutungen weiter auszuführen.

Schluss f. 308ᵇ: وليكون دستورا لي ارجع اليه عند تدريس من يقرأ عليّ والله اسال ان ينفعنا وجميع المسلمين . . . بمنّه وقدرته، تم الكتاب،

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, gleichmässig, ziemlich vocalisirt. Ueberschriften und Stichwörter roth. — **Abschrift** im Jahre 705 Moḥarram (1305) von ابراهيم بن عبد العزيز بن ابي بكر (für ihn selbst).

Collationirt. — Auf der Vorderseite des Vorblattes steht ein etwas abgekürztes Inhaltsverzeichniss.

Mq. 436, f. 5ᵇ steht der Anfang des Werkes اصول الفرائض, von عبد الملك بن حبيب السُلَمِي † 238/852 (245).

4688. Glas. 103.

1) f. 1—89ᵇ.

131 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (29¼ × 22; 23½ × 16ᶜᵐ). — **Zustand**: lose im Einband; wasserfleckig, unsauber und auch wurmstichig. — **Papier**: gelb, dick, glatt. — **Einband**: schadhafter Pappband mit Klappe. — **Titel und Verfasser** fehlt. Es ist:

ك" الكافي في الفرائض لاسحق بن يوسف بن يعقوب الصَرْدَفِيّ اليمنى

Anfang fehlt, etwa 1 Bl. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ: وقال ما ابقت الفرائض فلاولى عصبة ذكر وجعل الاخوات مع البنات عصبة الخ

Dies ausführliche Werk des **Isḥāq ben jūsuf ben ja'qūb** *eççardaqī* **eljemenī** † 500/1106 über Erbschaftsberechnung zerfällt in sehr viele (ungezählte) Kapitel, dann auch in Abschnitte und Fragesätze. Zuerst f. 1ᵇ: باب الفروض المحدودة; 2ᵃ باب الحاجب; 3ᵃ باب اقرب العصبات; 3ᵃ باب مدار الفرائض; 6ᵃ باب الحساب u. s. w.

Schluss f. 89ᵇ: فاذا دفعت لصاحب المثل تسعا ولصاحب ثلث ما بقى تسعا يبقا عشرة اتساع وهو درهم وتسع وعلي هذا فقس تصبْ ان شاء الله،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, weit, vocallos, oft ohne diakritische Punkte; Ueberschriften und Stichwörter roth. — Collationirt. — **Abschrift** (nach f. 123ᵇ) im Jahre 934 Ša'bān (1528).

Das nach f. 8 fehlende Blatt ist auf f. 8ᴬ ergänzt.
HKh. V 9722.

4689. Pm. 177.

1) f. 1—160.

196 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (21 × 15½; 15 × 9—11ᶜᵐ). — **Zustand**: ziemlich gut, doch in der ersten Hälfte am Rücken und am unteren Rande wasserfleckig, ebenso auch f. 1—10 am Seitenrande, und f. 12—52. 65—105 oben wurmstichig. — **Papier**: gelb, stark, etwas glatt. — **Einband**: Pappband mit Lederrücken. — **Titel und Verfasser** auf dem ungezählten ersten Textblatte, Vorderseite:

كتاب الانوار البهيّة فى شرح الاشنهية لابى الفضل عبد العزيز بن على بن عبد العزيز الاشنهى

Titel ebenso im Vorwort f. 1ᵃ, 8, doch steht nach شرح noch [ال]فرايض.

Anfang auf der Rückseite des Vorblattes: الحمد لله الذي حكم بالموت على جميع الانام . . . وبعد فان الكتاب المختصر في علم الفرايض المنسوب الي اوحد عصره . . . عز الملة والدين ابي الفضل عبد العزيز . . . الاشنهي . . . باللطايف الكبيرة مكنوف الخ

Commentar (dessen Text mit [قوله, bes. aber] قال eingeführt) zu schwierigen Stellen eines Werkes über Erbschaftstheilung, dessen Verfasser **'Abd el'azīz ben 'alī ben 'abd el'azīz** *elušnuhī* **eššāfi'ī** ist. So ist sein Gentilname, von أشْنُه, einer kleinen Stadt in Ādèrbeigān, nicht weit von Arbela. (Cod. Par. A. F. 861.) Er starb zwischen 500/1106 — 520/1126. Damit stimmt auch ابن الملقن in Cod. Hunt. 108 (= Bodl. Nic. II 129), der ihn in die 16. Klasse der 1. Abtheilung setzt, wonach er etwa um 505/1111 gestorben sein würde.

Der Anfang des Grundwerkes ist hier nicht ersichtlich. **Anfang des Commentars** f. 1ᵃ: قوله رحمه انى اخرجت مختصرا فى علم الفرايض حقيقة الاختصار ضم بعض الشيء الي بعضه ومعناه عند الفقهاء رد الكثير الي القليل . . . واعلم ان الفرايض علم باصول يعرف منها قسم التركات ومستحقوها وانصباؤهم الخ

Nachdem die الخطبة zu Ende ist, heisst es f. 2ᵃ: قال فاول ذلك الي قوله علي فرايض الله تعالي، قوله ذلك اشارة الي المختصر الخ

Der Grundtext tritt nicht recht deutlich hervor. Die Eintheilung scheint diese zu sein:

الاسباب التى توجب التواريث f.3ᵃ
باب الفروض وهي ستة 6ᵃ ; موانع الميراث 4ᵇ
باب الحساب 15ᵇ ; باب الحجب والعصبات 8ᵃ
باب اصول المسايل وتصحيحها 19ᵇ
باب معرفة الموافقة بالاجزاء 35ᵃ
باب استخراج نصيب كل واحد من الورثة 36ᵃ
باب الجدات 63ᵇ ; باب الجد مع الاخوة 58ᵃ
باب ميراث الخناثى 85ᵃ ; باب المناسخات 66ᵇ
باب ولد الزنا 94ᵇ ; باب ميراث المجوسي 93ᵇ
باب الولاء 98ᵇ ; باب ميراث الغرقى 95ᵇ
باب الوصايا 133ᵃ ; باب قسمة التركات 117ᵇ
مسالة المباهلة 149ᵃ ; باب المسايل الملقبات 148ᵇ
151 باب العويص.

Schluss f. 160ᵃ: سبق نظيرها فى الباب الاول من العويص لا فرق بينهما الا ان الخاطب هناك ابن العم وهنا ابن الابن والتركة هناك ثلاثون دينارا وهنا عوض كل دينار الف، والله اعلم، تم

Schrift: gross, dick, rundlich, ziemlich deutlich, fast vocallos. Ueberschriften und allerlei Stichwörter roth. — Abschrift von الحاج محمد بن زكرياء من قرية سلتيين im Jahre 1050 Rabīʿ II (1640), im Auftrage des مصطفى بن محمد بن حسن الزيباري. — Arabische Foliirung, dabei ist 48 nicht gezählt, dagegen folgt auf 85 noch 85ᴬ. Ferner ist das Blatt, auf welchem der Text anfangt, nicht mitgezählt. Ausserdem steht auf den Vorblättern a u. b ein ziemlich ausführliches Inhaltsverzeichniss.

HKh. IV 8978 (wo aber الاشتهية in الأُشْنُهِيَّة zu ändern. Er legt diesen Commentar dem محمد بن محمد الشعبي bei.

Am Rande des Vorblattes und der Blätter 1—10ᵃ steht ein Abschnitt über Erbschaftstheilung (فصل فى بيان كيفية قسمة التركات), der beginnt: اعلم اخى . . . انك اذا بعد فراغك من تصحيح المسئلة واعطاء كل ذي حق حقه الخ

4690. We. 1469.

123 Bl. 4ᵗᵒ, 17 Z. (26½ × 18; 21½ × 14ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Deckel; unsauber, besonders im Anfang und am Ende; grosse Flecken am oberen und unteren Rande, auch am Rücken. Etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einbd: brauner Lederbd. — Titel f.1ᵇ:

كتاب التلخيص فى الفرايض

Verfasser s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: قال الشيخ الامام ابو الحسن على بن عبد الله بن نصر ابن الزاغونى نور الله ضريحه، اذا نزل بالمرء حادث الموت الذي كتبه الله على عباده من خلقه بدي بمونة دفنه بالمعروف من صلب ماله ثم بدين ان كان عليه ثم بوصايا من الثلث . . . ثم يقسم الباقي على ورثته على فرايض الله عز وجل،

ʾAlī ben ʾabd (oder ʾobeid) allāh ben naçr elbagdādī elḥanbalī abū ʾlḥasan *ibn ezzāgūnī* † 527/1133 behandelt in diesem Werke, welchem die übliche Vorrede fehlt, sehr ausführlich das Erbrecht. Es ist in eine Menge Kapitel und Fragen eingetheilt; die Abschnitte und Fragesätze haben oft keine besondere Ueberschrift. — Voraufgehen die Abschnitte:

f.1ᵇ فصل الاسباب التى يتوارث الناس بها
1ᵇ فصل والموانع فى الميراث
1ᵇ فصل والجمع علي توريثهم

Dann folgt: f. 2ᵃ باب الفروض ومستحقيها، الفروض المحدودة فى كتاب الله النصف ونصفه الخ

باب اصول المسايل، الاصول التى تخرج المسايل سبعة 3ᵃ
باب ذكر الحجب، الحجب على ضربين 6ᵃ
باب ذكر من يعصب اخته 8ᵃ ; باب فى ذكر العصبات 7ᵃ
باب فى المشتركة وتسمى الحمارية 8ᵇ
باب المسايل التى انفرد بها ابن عباس 9ᵃ
باب المسايل التى انفرد بها ابن مسعود 10ᵃ
باب فى الاخوين احدهما ابن عم، تحصيل النسب فى ذلك 12ᵇ
باب تصحيح المسايل، اذا ثم تنقسم سهام 13ᵇ
باب فى الكسر علي جنسين 16ᵇ
باب الكسر علي ثلاثة اجناس 18ᵇ
باب استخراج نصيب كل واحد من الورثة قبل التصحيح 22ᵇ
باب فى ميراث الجد مع الاخوة والاخوات 23ᵇ
باب الرد 30ᵃ ; باب الجدات 27ᵇ ; باب المعادة 26ᵇ
باب فى المناسخات الثلاثة 35ᵃ ; باب المناسخات 32ᵃ
باب فى المناسخات الاربعة [الخمسة، الستة 41ᵃ, 39ᵇ] 37ᵃ
باب اذا كان الورثة فى المسئلة الثانية هم الورثة فى المسئلة الاولي 44ᵇ
باب فى اختصار مسايل المناسخات 46ᵃ
باب قسمة السهام على حبات الدرهم 48ᵃ
باب قسمة السهام على حبات الدينار 49ᵃ
باب نقل حبات الدرهم الي الدينار وعكس ذلك 49ᵇ

51^b كتاب ذوي الارحام
52^b باب ميراث ولد البنات
54^b باب ميراث ولد الاخوات
55^b باب في اجتماع اولاد الاخوات
56^b باب ميراث بنات الاخ
58^a باب ميراث الاخوال والخالات
58^b باب ميراث اولاد الاخوال والخالات
59^b باب ميراث اخوال الابوين وخالاتهما
60^a باب عمّات الابوين ; 61^a باب ميراث العمة
61^b باب ميراث الاجداد والجدات
62^b باب في اجتماع ذوي الارحام
63^b باب في ميراث الزوجين مع ذوي الارحام
65^a باب في توريث ذوي الارحام بقرابتين
66^a باب العول في مسايل ذوي الارحام
66^b باب متشابه النسب في ذوي الارحام
67^b باب ميراث المجوس ; 71^b باب ميراث ولد الملاعنة
73^a باب ميراث الغرقى والهدمى
77^a باب ميراث الاسير والمفقود ; 83^a باب ميراث الخناثى
84^a باب القول في الاستهلال ; 86^a باب ميراث الحمل
86^b باب ميراث القاتل ; 86^b باب ميراث الجنين
87^a باب ميراث المسلم من الكافر ; 87^b باب المرتد
88^a باب ميراث المشركين بعضهم من بعض
88^a باب التوارث بالنكاح
88^b باب الطلاق في الصحة والمرض
89^a باب توريث اكثر من اربع زوجات
90^a باب ميراث المعتق بعضه
94^a باب المكاتب والمدبر وام الولد
94^b باب الميراث بالولاء
98^a باب من اعتقته المراة
98^b باب ثبوت الولاء على الاولاد
100^b باب قسمة التركات ; 102^b باب ذكر الولاء
106^b باب في حساب المجهولات
112^a باب فيه اذا كان للميت او عليه لاحد الورثة دين
114^a باب في النهبي
117^b باب عويص، مسايل الفرايض معاياة في مسئلة الخرق

Dies Kapitel behandelt eine Anzahl von Fällen in kleinen Versstücken, die wie aufgeworfene Fragen sind, auf welche dann die Beantwortung theils in Prosa theils in Versen erfolgt.

Schluss f. 123^a: وانشد بها شعرا

فلها الثلثان من قلبي وثلثا ثلثه الباقي
وثلثا ثلث ما يبقى وثلث الثلث للساقي
ويبقى اسهم ستة تفرق بين عشاقي

Schrift: ziemlich gross, etwas steif und flüchtig, doch deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

F. 1^a ein Stück über Traumdeutung.

F. $123^{a.b}$ Anfang des Buches كتاب الهبة aus dem Werke مختار الفتاوي (des علي المرغيناني † 593).

4691. We. 1711.

7) f. 43—48^a.

8vo, 23 Z. ($20\frac{1}{2} \times 14\frac{1}{2}$; $15-16 \times 8\frac{1}{2}-9^{cm}$). — Zustand: fleckig, unsauber, am Rande etwas ausgebessert. — Papier: gelblich, ziemlich stark, wenig glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken.

Titel fehlt; doch steht f. 43^b: هذه الرحبية, was richtig. Er ist in der Regel: الفرائض الرحبية (oder الارجوزة oder المنظومة); ausserdem kommt auch vor: بغية الباحث (oder غنية) und غنية المباحث und am ausführlichsten:

بغية الباحث عن جمل الموارث

Verfasser fehlt. Sein Name ist:

محمد بن على بن محمد بن الحسين الرحبى
الشافعي موفق الدين ابو عبد الله ابن المتقنة

Die sonst vorkommenden: محمد بن علي بن الحسين oder محمد بن الحسين sind unvollständig und abgekürzt; محمد بن عبد الله بن محمد ist unrichtig; auch ابن ابي المتقنة (in Lbg. 1046, f. 272^b) ist nicht richtig. Dass HKh. IV 8636 ihn nennt: يوسف بن عبد اللطيف بن عبد الرحمن الحموي صلاح الدين, ist ein Irrthum.

Anfang:

اول ما نستفتح المقالا بذكر حمد ربنا تعالي
فالحمد لله على ما انعما حمدا به يجلو عن القلب العما

Dies die Erbschaftsverhältnisse in etwa 180 Versen behandelnde Reģezgedicht des Moħammed ben 'alī ben moħammed ben elħosein *erraħbī* eššāfi'ī mowaffaq eddīn abū 'abd allāh *ibn elmotaqqine* † $^{579}/_{1183}$ (577) zerfällt

in ungefähr 20 ungezählte Kapitel, deren Ueberschriften hier sind: f. 43[b] باب اسباب الميراث, باب الوارثات من النساء 44[a], باب الوارث, باب المنع, باب من يرث النصف, باب الفروض المقدرة, باب الثلثين 44[b], باب الثمن, باب من يستحق الربع, باب من يستحق السدس, باب من يستحق الثلث, باب المشركة, باب الحجب 45[b], باب التعصيب 45[a], باب الحساب 46[b], باب الاكدرية, باب الجد والاخوة 46[a], باب ميراث الخنثى المشكل 47[b], باب المناسخة 47[a], باب ميراث الغرقي. — Schluss f. 48[a]:

وصحبه الافاضل الاخيار السادة الاماجد الابرار

Schrift: ziemlich gross, nicht undeutlich, vocallos, mit rothen Ueberschriften. — Abschrift um $^{1150}/_{1737}$.
HKh. IV 8636. 8982.

F. 48[b] Aufzählung der verschiedenen Arten von Buchstaben.

4692.

Dasselbe Gedicht vorhanden in:

1) Glas. 103, 3, f. 124—131[b].

Format etc. und Schrift (etwas grösser, 11 Z., vocalisirt) wie bei 1. — Titel fehlt.

Beginnt mit einer Vorbemerkung: قال الشيخ ... موفق الدين ابو عبد الله محمد بن علي بن محمد بن الحسين عرف بابن المتقنة، هذه قصيدة نظمتها فيما لا بد منه من علم المواريث رغبة في تسهيله وتيسيره لملتمسه راجيا من الله الخ

Enthält hier 163 Verse. — Schluss:

وحسبنا الله ونعم الكافى ذو العز والقدرة والالطاف

Am Rande, auch zwischen den Zeilen, einige Glossen.

2) Pm. 369, 4, f. 36[a]—39[a].

Format etc. und Schrift wie bei 1 u. 3. — Titel und Verfasser fehlt.

Das erste Kapitel ist hier überschrieben: باب اسباب الارث. Dann: باب ما يبدأ به من التركة etc. Zuletzt: باب بيان المناسخة, باب الهدم والغرق, باب ذكر الخنثى والحمل. — Schluss:

اصحابه الافاضل الاطهار الصفوة الاماجد الانوار

3) Lbg. 837, 2, f. 43. 44.
Die ersten 51 Verse vorhanden.

4693. Pm. 681.

2) f. 13[b]—76[a].

Format (18—19 Z., Text 15—18 × 9—11½[cm]) etc. und Schrift wie bei 1). Der untere Rand zum Theil wasserfleckig. — Titel und Verfasser von später unschöner Hand f. 13[a] unten:

ك" الفوايد السنية فى شرح الرحبية
لابراهيم بن على بن داود الفرضى الزمزمي

Der Verfasser heisst ausführlicher:

ابراهيم بن على بن محمد بن داود بن شمس بن رستم المكي الزمزمي برهان الدين ابو اسحق

Anfang f. 13[b]: الحمد لله الواحد الاحد القيوم الصمد ... وبعد لما كان علم الفرايض وما يتعلق به مما يحتاج اليه فيه من اجل العلوم الخ

Ausführlicher Commentar zu demselben Gedicht, von Ibrâhîm ben 'alî ben moḥammed ben dâwûd elmekkî *ezzemzemî* borhân eddîn abû isḥâq, geb. $^{777}/_{1375}$, gest. $^{864}/_{1460}$. Die Verse werden einzeln, auch paarweise und in grösserer Anzahl, vorangestellt, dann folgt die Erklärung. Zuerst (f. 13[b] unten bis 14[b] oben) wird das Metrum besprochen; dann beginnt der Commentar zu Vers 1 f. 14[b] so: اقول اول نقيض آخر واصله اوال على وزن افعل قلبت الهمزة واوا وادغمت الواو فى الواو الخ

Schluss f. 76[a]: ثم سلك فى ايصالها الي المستصلح بالرفق دون الصنف ولا يتصور كمال ذلك الا الله تعالي، وقد اتينا به على ما اردناه من التعليق والبيان بفضل الملك الديان ... وهو حسبي الخ

Der Grundtext in rother Schrift, eingeführt durch: قال الناظم. — Bl. 76[b]—79 leer.

4694. Min. 195.

3) f. 121—151[a].

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 121[b]: يقول الشيخ الامام ... محمد بن محمد بن احمد سبط المارديني، الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلاة والسلام على سيدنا ... وبعد فهذا شرح لطيف مختصر على المقدمة الرحبية فى علم الفرايض نافع ان شاء الله،

Commentar zu demselben Gedicht, von Moḥammed ben moḥammed ben aḥmed ben moḥammed eššāfi'ī *bedr eddīn sibṭ elmāridīnī*, um 868/1459 am Leben. Er war der Sohn der Tochter des berühmten Astronomen 'Abdallāh ben ḫalīl ben jūsuf *elmāridīnī* ǵemāl eddīn † 809/1406 und ein Schüler des Mathematikers ابن المجدي (Ibn elmeǵdī) † 850/1446; er mag also um 830/1427 geboren sein.

Der Commentar beginnt zu den beiden ersten Versen so f. 121b: اقول افتتح هذه الارجوزة ببسم الله الرحمن الرحيم ثم بالحمد لله تأسّيا بالكتاب العزيز ومراده بالاستفتاح الابتداء والمقال مصدر الخ

Der Commentar wird mit اقول, die Textverse mit قال eingeführt.

Schluss f. 151a: والاماجد جمع ماجد وهو الكامل في الشرف والكرم هو من الصفات المحمودة، وقد كمل هذا الشرح واسئل الله تعالى أن ينفع به كاتبه وقاريه الخ

Abschrift im J. 1240 Ḏū'lḥiǵǵe (1825).

Am Rande sehr viele Glossen, fast immer dem Commentar des البرماوي entnommen.

4695.

1) Pm. 33, 2, f. 47—77.

8vo, c. 19—21 Z. (19½ × 14; 14—15 × 8cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, ziemlich glatt u. stark.

Derselbe Commentar. Titel u. Verf. fehlt.

Schrift: ziemlich gross, ungleich, nicht recht gefällig, vocallos. Grundtext meistens roth. — Abschrift im Jahre 1110 Raǵab (1699) von محمد الخليلي.

2) Lbg. 654, 3, f. 107—134.

8vo, 23 Z. (21¾ × 15½; 16 × 10cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken und Wurmstich. — Papier: gelb, stark, glatt.

Derselbe Commentar. Titel u. Verf. f. 107a: ك" شرح الرحبية في علم الفرائض للشيخ محمد سبط الماردين

Schrift: gross, kräftig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift im J. 1182 Raǵab (1768) von غنيم الاجهوري.

Auf f. 135a ein دعاء الاستخارة (No. 3649, 1). Darauf ein Bericht des 'Abd elmoṭṭalib über die Vorfälle der Nacht, in welcher Moḥammed geboren wurde.

4696. Pm. 217.

174 Seiten 8vo, 19 Z. (21½ × 15½; 15 × 9⅔cm). — Zustand: ziemlich gut; der obere Rand etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel auf der Seite vor der ersten Textseite:

شرح الرحبية في الفرايض

Nach HKh.

الانوار البهية في شرح الرحبية

Verfasser: محمد السلامي (s. Anfang).

Anfang S. 1: قال سيدنا وشيخنا . . . ابو عبد الله محمد بن ابراهيم بن محمد السلامي الشافعي . . . الحمد لله الحق الموجود قبل وجود كل موجود الباقي بعد كل هالك ومفقود . . . اما بعد فقد استخرت الله تعالي تاليف شرح على الارجوزة المسماة بغنية المباحث للامام موفق الدين ابي عبد الله محمد بن عبد الله بن محمد الرحبي اوضح فيه معضلها وافتح مقفلها الخ

Commentar zu demselben Gedicht, von Moḥammed ben ibrāhīm ben moḥammed *essalāmī* eššāfi'ī abū 'abd allāh † 879/1474. Die Verse werden in kleineren oder grösseren Gruppen (2 bis 3 Verse, in der Regel aber mehr) voraufgeschickt. Der Commentar beginnt zu Vers 1 u. 2 S. 2 so: افتتح المصنف كتابه بحمد الله تعالي اقتداء بالكتاب العزيز وبقوله صعّم كل امر ذي بال لا يبدأ فيه بحمد الله فهو اجذم ، . . . والحمد هو الثناء باللسان على المحمود بجميل صفاته والشكر فعل ينبئ عن تعظيم المنعم بسبب الانعام الخ

Der Commentator beschliesst sein Werk S. 158 ff. mit mehreren Abschnitten (فصل), deren erster handelt: في قسمة التركات

der 2. S. 162: في المسايل الملقبات، سبق منها العمريتان والمشركة والاكدرية والنصفية الخ

der 3. S. 169: في مسايل المعايا، قالت حبلى لقوم يقسمون ميراثا لا تعجلوا فاني حبلى الخ

der 4. S. 173: في القرابات المشبهة

Schluss S. 174: رجلان كل واحد منهما ابن عمة الاخر وابن خالة صورته ان ينكح رجلان كل واحد منهما اخت الاخر فيولد لهما ابنان، وبالله التوفيق،

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich und gleichmässig, vocallos. Der Grundtext roth, zum Theil schwarz vocalisirt. Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1213 Šawwāl (1799) von ملا عباس بن الحسين الزرداولي.

Auf Vorblatt a. b das Inhaltsverzeichniss. — Bisweilen, wie S. 38, Randbemerkungen. — Auf S. 102 folgt noch 102A.

HKh. IV 8636.

4697. Spr. 661.

74 Bl. 8vo, 19 Z. (20½ × 14¾; 15½—16 × 11cm). Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz sauber und der Rücken durch einen Wasserfleck stellenweiss beschädigt. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel f. 1a:

كتاب [الفوائد] الشنشورية في شرح المنظومة الرحبية

So auch (mit الفوائد) in der kurzen Vorrede. — Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1b: الحمد لله ربّ العالمين واشهد ان لا اله الّا الله . . . وبعد فيقول الفقير لرحمة ربّه القريب المجيب عبد الله الشنشوريّ الشافعي الفرضيّ الخطيب، قد سالني ولدي عبد الوهّاب وفقه الله للصواب ان اشرح المنظومة الرحبيّة الخ

Gemischter Commentar zu demselben Gedicht, von 'Abdallāh *eššinšaurī* eššāfi'ī † 999/1590 (No. 1122); sein vollständiger Name steht in der Unterschrift. Er hat denselben für seinen Sohn 'Abd elwahhāb verfasst. Derselbe beginnt zu V. 1 so (f. 1b): أول ما نستفتح اي نفتتح اي نبتدئ المقالا بالف الاطلاق اي القول وهو اللفظ الموضوع لمعنى الخ

Der Commentar schliesst f. 64b so: يقال بِرّ ببَرّ فهو بارّ وجمعه بررة وجمع البَرّ ابرار وهو كثيرا ما يختصّ بالاولياء والزهاد والعباد انتهي وهذا آخر ما شرحنا به كلام المؤلف رحمه،

Daran schliesst sich unmittelbar ein Schlusswort (خاتمة) des Commentators, in 5 Kapiteln, deren 1. f. 64b (in 3 فصل): في الردّ وذوي الارحام
2. باب 67b (in 2 فصل) في الولاء
3. باب 69a في قسمة التركات
4. باب 70b في المسائل الملقبات
5. باب 71a (in 2 فصل) في متشابه النسب والالغاز

Schluss f. 73a: يغني عن كتب كثيرة في ذلك، وهذا آخر ما اردت ايراده في هذا الشرح . . . في الدنيا والآخرة امين، قال ذلك وكتبه مؤلفه الخ

Schrift: ziemlich gross, deutlich, wenig vocalisirt. Der Text roth. — Abschrift im J. 1076 Ğom. II (1665) von احمد بن محمود بن سالم الجرودي الشافعي. — Collationirt mit einer Abschrift, die mit einer Abschrift aus dem Original collationirt worden. — Am Rande ziemlich oft Noten. F. 40 gehört nach 29, f. 53. 54 nach 44.

F. 73b u. 74a (von derselben Hand) ein Abschnitt, der überschrieben ترتيب المستحقّين للحضانة u. anfängt: الاصول اولاهم الام ثم امّهاتها على الترتيب ثم الاب ثم امهاته كذلك ثم ابوه ثم امّهاته الخ

Pm. 33, 1, f. 1—45.

99 Bl. 8vo, 27 Z. (19½ × 14; 16 × 9⅔cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schöner Halbfranzband mit Klappe.

Derselbe Commentar. Titel u. Verf. f. 1a: كتاب شرح الرحبية في الفرايض لعبد الله الشنشوري

Das Schlusswort des Commentators beginnt f. 40b.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, im Ganzen deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift um 1125/1713 von حسين بن مفرج الجميلي الشافعي القادري

4698. Lbg. 1046.

7) f. 270—357.

4to, 21 Z. (22½ × 15½; 16 × 10⅓cm). — Zustand: zieml. gut, doch scheint es unter Nässe gelitten zu haben. Der Rand im Anfang u. auch sonst einige Male etwas ausgebessert. — Papier: gelb, stark, grob, etwas glatt. — Titel f. 270a: حاشية اللولوة على شرح الشنشوري على متن الرحبية S. unten. — Verfasser fehlt. S. Anfang.

Anfang f. 270a: الحمد لله الذي تولي قسمة المواريث بنفسه فاعطي كل ذي حق حقه . . . وبعد فيقول . . . محمد بن علي بن محمد الادفيني البحيري الشافعي قد كنت كتبت على هامش نسختي شرح الرحبية للشيخ . . . الشنشوري الخ

Glossen (mit قوله) zu demselben Commentar, betitelt:

اللؤلؤة السنية على الفوايد الشنشورية

und verfasst von Moḥammed ben 'alī ben moḥammed *eladfīnī* elboḥeirī eššāfi'ī.

Sie beginnen f. 271ᵃ: قوله بسم الله الرحمن الرحيم [الحمد لله] ابتدا رحمه بها وبالحمدلة تاسيا واقتداء بالقران . . . قوله واشهد الخ اي اعلم واذعن فلا يكفى العلم من غير الاذعان الخ u. schliessen f. 356ᵇ: لكل واحدة اربعة وعشرون وللاخوات للاب ستة وتسعون لكل واحدة اثنان وثلاثون والله اعلم، وهذا آخر ما يسّر الله به من جمع هذه الحواشي فلله الحمد اولا وآخرا . . . دائما الي يوم الدين،

Der Verfasser hat sein Werk vollendet im J. 1018 Moḥarram (1706).

Schrift: ziemlich gros, gewandt, vocallos; öfters recht blass geworden. Hie und wieder einige Randnoten und Verbesserungen. — Abschrift im J. 1219 Ǵom. I (1804) von رضوان.

4699. Lbg. 1049.

4) f. 108—184.

4ᵗᵒ, 25 Z. (22½ × 16½; 16½ × 9½ᶜᵐ). — Zustand: sonst gut, doch etwas wurmstichig; an einigen Stellen ausgebessert. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Titel und Verfasser (von etwas späterer Hand) f. 108ᵃ:

ك" وسيلة البرية الى الفوايد الشنشورية ليوسف الزيّات

So auch im Vorwort.

Anfang f. 108ᵇ: قال الشيخ . . . يوسف الزيّات . . . الحمد لله الذي انزل في محكم كتابه من الفرايض ما به الكفاية . . . وبعد فهذه تقييدات قليلة وفوايد جليلة جمعتها من حواشي مشايخي وشيخ مشايخي . . . الحفني الخ

Glossen zu demselben Commentar, von Jûsuf ezzejjât zusammengestellt aus den Glossen anderer Lehrer, besonders aber aus denen seines Hauptlehrers الحفنى (d. h. محمد بن سالم الشافعى الخلوتى شمس الدين الحفناوي [والحفنوي والحفنى]) † 1181/1767).

Sie beginnen f. 108ᵇ: قوله بسم الله الرحمن الرحيم لا يليق ان يقال هنا يناسب البسملة من فن الفرايض كذا . . . ربّ يطلق على المالك والمستحق . . . العالمين اسم جمع لعالم لا جمع له الخ

Zu Vers 1 f. 113ᵃ: قوله آوّل اصله اأول بواو بين همزتين . . . اي نفتتح اشار به الي ان السين وتاء زايدتان الخ

Schluss f. 183ᵇ: والاقارير جمع اقرار اي اقرار الوارث بوارث آخر . . . ثم يقسم على الاقرار والانكار الي آخر ما فيه، وهذا آخر ما يسّره الفتاح . . . والرجا في من نظر فيه اقالة العثرات . . . وافضل الصلاة والسلام علي اكمل الانام . . . وصحبه الاعلام،

Schrift: ziemlich gross, dick, vocallos. Für das die Glossen einführende قوله immer Platz gelassen. — Abschrift c. 1200/1785.

Eine andere Glosse zu demselben Comment. ist von محمد بن محمد بن احمد السنباوي المالكي † 1232/1817.

4700. Glas. 47.

1) f. 5ᵇ—35.

120 Bl. 4ᵗᵒ, 25—34 Z. (28½ × 20; 22½—24½ × 15—16½ᶜᵐ). — Zustand: fleckig, unsauber, nicht fest im Einband, einzelne Blätter ausgebessert, bes. Bl. 5. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt; er ist:

شرح الرحبية في الفرائض

Verfasser fehlt.

Anfang f. 5ᵇ: الحمد لله الازليّ بلا كيفية الابديّ الاوحد بلا ضدّ . . . اما بعد فقد قصدني من انتهى طلبه التي . . . ان أؤلف له شرحا لارجوزة الشيخ . . . ابي عبد الله محمد بن الحسين الرحبى المعروف بابن المتقنة الخ

Commentar zu demselben Gedicht. In der Regel werden mehrere Verse des Grundgedichts voraufgeschickt. So zu Anfang 4; dann folgt: قوله نستفتح اي نفتتح ونبتدي يقال استفتح الشيء وافتتحه اذا ابتدأت به . . . وقوله ربّنا الرب هو المالك ويقع بمعنى السيد والخالق الخ

Das Gedicht schliesst mit:

وصحبه الافاضل الاخيار   وصحبه الاماثل الابرار

und der Commentar mit: والابرار جمع بر يقال فلان يبرّ خالقه اي يطيعه وبررة جمع بارّ والله اعلم،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, aber ungleich, meistens weit, deutlich, fast vocallos (ausser den Grundversen), auch fehlen oft diakritische Punkte. Die Verse in der Regel in grösserer Schrift, selten roth. Am Rande oft Glossen. — Abschrift im J. 1090 Moḥ. (1679) von زيد بن الولي بن عبد الوهاب بن زيد. — Collationirt.

F. 1—4 allerlei Erbrechtliches (f. 1ᵇ etwas aus الصردقى); f. 4ᵃ etwas aus قواعد الاحكام.

Andere Commentare sind verfasst von:

1) عبد القادر بن محمد بن احمد بن زين الفيومي † 1022/1613.
2) محمد بن احمد الدجاني القدسي † 1026/1617.
3) محمد بن صالح بن محمد الغزي التمرتاشي † 1035/1626.
4) علي بن عبد القادر النبتيتي † c. 1062/1652.
5) عبد الواحد بن ابي بكر الانصاري قاضي القنفدة † 1089/1678.
6) Ein Auszug in Versen, التحفة القدسية, von الامام ابن القاسم, und Commentar dazu von محمد بن ابي بكر بن احمد بن ابي بكر الشلي جمال الدين † 1093/1682.
7) Rhetorische Umarbeitung, betitelt: النزهة الربية بتضمين الرحبية von عبد الله بن عبد الله بن سلامة الادكاوي † 1184/1770.

4701. We. 1388.

2) f. 202—267ᵃ.

8vo, 7 Z. (20½ × 13½; 9½ × 5½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Schrift wie bei 1). — Titel fehlt. Er ist:

الفرايض السراجية oder فرايض السجاوندي

oder auch bloss: السراجية

Verfasser fehlt. Er ist:

محمد بن محمد [ومحمود] بن عبد الرشيد السجاوندي الحنفي سراج الدين

Anfang f. 203ᵇ: الحمد لله حمد الشاكرين والصلوة والسلام علي خير البرية محمد وآله الطيبين الطاهرين، قال رسول الله صلعم تعلموا الفرايض وعلموها الناس فانها نصف العلم، قال علماؤنا الخ

Erbrecht nach ḥanefitischen Grundsätzen, von Moḥammed ben moḥammed [oder maḥmūd] ben 'abd erraśîd *esseǵâwendî* elḥanefî *sirâǵ eddîn.* Ueber seine Lebenszeit habe ich keine Angaben gefunden, aber da Bearbeitungen seines vielgebrauchten Werkes erst seit der Mitte des 7. Jahrhdts der Hiǵra stattgefunden zu haben scheinen, mag er um 600/1203 gelebt haben.

206ᵃ باب معرفة الفروض ومستحقيها، الفروض المقدرة في كتاب الله الخ
215ᵃ باب العصبات، العصبات النسبية ثلثة
218ᵇ باب الحجب، الحجب علي نوعين حجب نقصان
220ᵇ باب مخارج الفروض، اعلم ان الفروض المذكورة نوعان
221ᵇ باب العول، العول ان يزاد علي المخرج من اجزائه
224ᵇ باب التصحيح، تحتاج في تصحيح المسايل الي سبعة اصول
231ᵇ باب الرد، الرد ضد العول ما فضل عن فرض
234ᵇ باب مقاسمة الجد، قال ابو بكر الصديق رضه
238ᵃ باب المناسخة، ولو صار بعض الانصباء ميراثا
240ᵃ باب توريث ذوي الارحام، وذو الرحم هو كل قريب

Daran schliesst sich noch eine Anzahl فصل an.

Schluss f. 267ᵃ: يرث بعضهم من بعض الا مما ورث كل واحد منهم من مال صاحبه والله اعلم بالصواب،

HKh. IV 8984.

4702.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Mq. 617.

111 Bl. 8vo, 5 Z. (f. 31ᵇ—39ᵃ 3 Z. und 94—111 7 Z.) (18¼ × 13½; 7 × 6cm). — Zustand: wasserfleckig, besonders stark am oberen Rande. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titel fehlt, steht aber f. 30ᵃ unten: ك" الفرايض تاليف الشيخ . . . سراج الملة والدين محمد بن عبد الرشيد السجاوندي

Das Werk steht f. 31ᵇ—111ᵃ. Am Rande u. zwischen den Zeilen stehen in kleinerer Schrift fast überall sehr viele Glossen.

Schrift: Türkische Hand, zieml. gross, gewandt, wenig vocalisirt. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 853/1449.

Bl. 45 ist eingeklebt und 45ᵃ gehört eigentlich nicht zu dem Werke, behandelt aber doch auch Fragen, die sich auf Testamentiren beziehen (مسايل الوصية).

Von den voraufgehenden Blättern f. 1—30 sind 7ᵇ—13ᵃ. 14. 15. 28ᵇ—29 leer; die übrigen enthalten Türkisches (f. 1—7ᵃ auf Rechenkunst bezügliches, 13ᵇ Erbschaftsregeln und 16—28ᵃ Erbschaftstabellen). F. 31ᵃ spricht von den 3 Erfordernissen, dem Bismillâh, dem Ḥamdallâh und dem Gebet für den Propheten. Dasselbe Stück ist auf 30ᵇ wiederholt und betrifft die bei Mo. 300, Anfang, angeführte Stelle.

2) Pm. 689.

67 Bl. 8vo, 7 Z. (17½ × 12⅓; 10 × 5¾cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz frei von Flecken, besonders auch gegen Ende. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel f. 1a oben (von späterer Hand): السراجية. Verfasser fehlt.

Schrift: gross, gut, gleichmässig, etwas vocalisirt. Zu Anfang ein Frontispice: Goldverzierungen auf dunkelblauem Grunde. Die Ueberschriften in Goldschrift. Der Text in Goldlinien gefasst bis f. 15. — Abschrift von حسام بن محمود. im Jahre 933 Rabī' I (1526).

Nach f. 4 und 25 fehlt je 1 Blatt.

3) Pm. 408, 1, f. 1—33.

107 Bl. 4to, 11 Z. (22 × 15; 11 × 6cm). — Zustand: ziemlich gut; im Rücken und am unteren Rande etwas wasserfleckig. — Papier: gelblich, ziemlich glatt und stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1a von späterer Hand: سراجية. Verfasser fehlt.

Am Rande stehen stellenweise, und besonders auch zu Anfang, sehr viele Glossen Verschiedener am Rande.

Schrift: ziemlich gross, gewandt, gleichmässig und deutlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift vom J. 1096 Ǵom. II (1685).

4) Ham. 568.

71 Bl. 8vo, 5 Z. (19⅓ × 11½; 10 × 6½cm). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel u. Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, gross, kräftig, vocallos. Stichwörter roth. Am Rande und auch zwischen den Zeilen sehr viele Glossen, von f. 53 an nicht. — Abschrift von علي بن اسفنديار um 1200/1785.

F. 63b — 68 leer. F. 69 Erbrechtsfälle, f. 70 u. 71 Türkisch, gleichfalls Erbrechtliches.

4703. Mo. 300.

128 Bl. 8vo, 17 Z. (21 × 13½; 14½ × 7½—8cm). — Zustand: sehr wasserfleckig, besonders in der ganzen oberen Hälfte; zum Theil auch sonst fleckig wie f. 14. Nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

Commentar zu demselben Werk. Titel fehlt eigentlich. Doch steht f. 3a u. auch 3b ganz oben die allgemeine Angabe: شرح الفرايض Verfasser fehlt: s. unten.

Anfang f. 3b: الحمد لله رب العالمين والصلوة ... ينبغى للشارح قبل الشروع فى المقصود ان يذكر سبعة اشياء ثلاثة منها على سبيل الوجوب واربعة على سبيل الاستحسان ' الخ

Nachdem der Verfasser über 7 Dinge gesprochen, von denen 3 nothwendiger Weise und 4 zweckmässiger Weise vorher zu erledigen seien, beginnt er seinen gemischten Commentar f. 4b so: قال المصنف بسم الله الرحمن الرحيم ' فان قلت لم تعلّقت الباء قلت بمحذوف تقديره بسم الله اقرأ واتلو . . . قال الحمد لله حمد الشاكرين فان قلت الالف واللام فى الحمد لاى شىء للاستغراق ام لشىء آخر . . . قال والصلوة والسلام . . . الطاهرين قوله والصلوة والسلام معطوف بقوله الحمد لله الالف واللام فيهما ايضا للاستغراق الجنسى الخ

Dieser Commentar führt in der Regel längere Textstellen mit قال ein; darauf erörtert er ausführlich die Stelle und führt die einzelnen Theile derselben mit قوله an. Der Commentar ist verfasst von شهاب الدين: dies ergiebt sich aus den zahlreichen Stellen seines Commentars, die am Rande der Handschrift Mq. 617 als von شهاب الدين herrührend bezeichnet sind. So entspricht f. 52b, 8 ff. der Stelle Mq. 617, 52b links am Rande; 83b, 9 gleich Mq. 617, 71b oben rechts (überkopfstehend); 25a, 1—14 = 39b oben, u. s. w. Mit شهاب الدين ist gemeint

احمد بن محمود السيواسي شهاب الدين

Aḥmed ben maḥmūd *essīwāsī* šihāb eddīn starb im J. 803/1400. Schluss wie bei Spr. 1957, 5.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, vocallos. Grundtext überstrichen, zum Theil mit rothen Strichen. — Abschrift von بيرام بن سيد احمد بن حاجي بيك ' im J. 896/1491. — HKh. IV 8984, p. 400.

F. 1—3a u. 127. 128 Kleinigkeiten, meistens Türkisch.

4704. Spr. 1957.

5) f. 137—202.

8vo, 19 Z. (17¾ × 13¼; 12 × 8⅔cm). — Zustand: fleckig und mehrfach unsauber. Bl. 137 unten, 202 in der Mitte beschädigt. — Papier: gelb, dick, ziemlich glatt. — Titel und Verfasser f. 137a oben:

شرح الفرايض لمولانا شهاب الدين

(so auch mehrfach am Rande).

Der Titel ist vielmehr:

حاشية على شرح الفرائض للشهاب السيواسي

und nach der Unterschrift specieller:

غاية الوضوح فى شرح الفرائض

Verfasser fehlt.

Anfang f. 137ᵇ: الحمد لله الذي ابرز بالفرايض بهجة رياض الشرع . . . اما بعد فلما كان خير ما يصرف الانسان اليه عين وسعه وكدّه . . . علم الفرايض الخ

Es sind dies Glossen mit قوله zu demselben Commentar, welcher anfangs durch م eingeführt ist, wie die Glossen durch ح; was aber späterhin aufhört. Die zu erklärende Stelle wird abgekürzt mit الخ beigebracht. — Sie beginnen f. 137ᵇ: قوله م الحمد لله الخ' ح للفضلاء فى ابتداء التاليف سبع طرايق الخ und schliessen f. 200ᵇ: فلامّه من ذلك السدس خمسة دنانير ولبنته النصف خمسة عشر والباقى للمولي بالعصوبة لانّ كل واحد منهما لا يرث من صاحبه ولا صاحبه منه فاجتمع لامّ كلّ واحد منهما عشرون دينارا ولبنته ستون ولمولاه عشرة دنانير' تم شرح الفرايض الخ

Schrift: ziemlich kleine Gelehrtenhand, gewandt, deutlich, vocallos. — Abschrift im Jahre ⁸²⁵/₁₄₂₂ von احمد بن عبد الله. — HKh. IV 8984 p. 406 führt einen Commentar unter dem Titel المنهاج mit denselben Anfangsworten an, ohne einen Verfasser zu nennen.

F. 201ᵃ ein Stück mit der Ueberschrift: موعظة فى وداع شهر رمضان; f. 201ᵇ ein Gebet und 202ᵃ der Anfang eines grösseren Werkes: الحمد لله خالق الارض والسماء من قطرة ماء مرعدة مزبدة الخ

Dasselbe Werk in Pm. 408, 3, f. 61ᵇ—106. Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titel u. Verf. fehlt.

4705. Mq. 721.

1) f. 1—108.

115 Bl. 8ᵛᵒ, 17—23 Z. (21½ × 15½; 17—17½ × 11—11½ᶜᵐ). — Zustand: wasserfleckig am unteren Rande; auch sonst, besonders zu Anfang, nicht überall sauber. — Papier: gelb, grob, ziemlich stark, wenig glatt. — Einband: rother Lederband. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ von späterer Hand: هذا الشرح للسيد [ال]شريف على فرائض السراجية للشيخ سراج الملة محمد بن عبد الرشيد السجاوندى

Anfang: الحمد لله رب العالمين . . . قال المولي . . . سراج الملة والدين . . . السجاوندي . . . الحمد لله رب العالمين حمد الشاكرين . . . نصف العلم هكذا رواية الفقهاء فالفرائض جمع فريضة وهي ما قدر من السهام . . . قال علماؤ . . . مرتبة اي مقدم بعضها على بعض الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, verfasst, wenn die Titelangabe richtig ist, von *Essejjid esserîf* d. i. Elǵorǵânî † ⁸¹⁶/₁₄₁₃ (No. 1801).

Schluss: فللامّ من ذلك الباقى السدس وهو خمسة ولبنت الاصغر منهما نصفه وهو خمسة عشر والباقى للمولي لان كلا منهما لا يرث من صاحبه ما ورث منه فقد اجتمع لامّ كل منهما عشرون ولبنته ستون ولمولاه عشرة والله تعالي اعلم بالصواب

Dann ist noch ein längerer Dank und Wunsch hinzugefügt.

Schrift: gross, rundlich, unschön u. etwas ungleich, vocallos. Grundtext schwarz überstrichen. F. 1 in etwas kleinerer Schrift ergänzt. — Abschrift von محمد بن ايوب بن محمد صالح البصري الحنفى النقشبندى القادري im J. 1142 Ŝawwâl (1730). — HKh. IV 8984 p. 401.

Mo. 82 dasselbe Werk, lithographirt im Jahre ¹²³⁸/₁₈₁₈.

4706. We. 1468.

91 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (19 × 11½; 12½ × 6ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Deckel; am Rande fleckig; etwas wurmstichig. — Papier: gelb, auch bräunlich, etwas glatt, ziemlich stark. — Einband: rothbrauner Lederband; die Klappe ist lose. — Titel f. 1ᵃ (von neuer Hand):

شرح السراجية فى الفرايض

f. 2ᵃ oben am Rande, zur Seite:

شرح السراجية فى علم الفرايض لابن كمال باشا'
الشرح الصغير

und ebendaselbst mitten am Rande (etwas unrichtig):

شرح السراجية لابن كمال باشا زاده

Anfang fehlt, 1 Bl. Das Vorhandene beginnt f. 2ᵃ: جامعا لزبدة انظار الآخرين ولهذا صار فى هذا الفن للعقول نهاية وللطالبين للعقايد الكاملة منه غاية' الخ

Kurzgefasster Commentar mit قال — اقول zu demselben Grundwerk. Vom Text immer bloss die Anfangsworte, mit الى آخره, angeführt.

Der oben als Verfasser angegebene Ibn kemāl bāšā kann dies Werk nicht verfasst haben, da die Abschrift vom J. 786/1384 datirt ist, er aber im J. 940/1533 starb.

Der Commentar beginnt f. 2ᵃ: قال قال رسول الله الي آخره اقول قال النبي عليه السلام تعلموا العلم وعلّموه الناس وتعلّموا الفرايض وعلموها الناس فانها نصف العلم المراد بالفرايض علم يعرف منه كيفية قسمة المواريث بين مستحقيها الخ

Schluss f. 91ᵇ: فللاب خمسة دنانير وهو السدس والباقي وهو خمسة وعشرون دينارا لابن الابن فيكون لابن الابن اربعون دينارا ولعمّه وهو ابن الاب الذي هو اخ الابن الغريق عشرون دينارا هذا آخر ما اردت ايراده من هذا الشرح والحمد لله على انعامه الخ

Schrift: kleiner, feiner, Persischer Zug, flüchtig, oft schwierig, vocellos, oft auch ohne diakritische Punkte. Am Rande bisweilen Verbesserungen und Bemerkungen. Die Stichwörter قال und قوله roth, aber nicht sonderlich hervortretend. — Abschrift vom J. 786 Rabī' I (1384).

4707. Pm. 408.

2) f. 34—61ᵃ.

4ᵗᵒ, c. 27 Z. (22×15; 16—17×10ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch unten am Rücken stark wasserfleckig und etwas auch am Seitenrande. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt.

Commentar zu demselben Grundwerk. Titel fehlt: s. Anfang; danach scheint er zu sein:

حلّ الدقائق والغوامض في شرح الفرائض

Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang f. 34ᵇ: الحمد لمن منّ على عباده بارسال رسله وهداية سبله . . . هذا كتاب في شرح الفرايض في حل الدقايق والغوامض اما بعد فان الالف واللام في قوله الحمد لله لاستغراق الجنس او للتعظيم فعند المعتزلة للمعظم وعند اهل السنة والجماعة لاستغراق الجنس الخ

Dieser Commentar mit قوله zu ausgewählten Stellen des Grundwerks ist verfasst von بديع الدين; dies erhellt aus den Randglossen in Pm. 408, 1. Ein solcher Verfasser wird auch bei HKh. IV, p. 403, Z. 8 angeführt; wie sein eigentlicher Name sei, ist jedoch nicht angegeben. Er ist ziemlich ausführlich, umfasst jedoch nicht das ganze Werk, sondern geht nur bis zu dem فصل في الحمل.

Schluss f. 61ᵃ: فاذا جاءت بدلا كثر من اقرب الاوقات فقد وقع الشك في وجوده في البطن عند موته فلا يرث بالشك حينئذ والله اعلم

Schrift: ziemlich gross, etwas flüchtig, nicht undeutlich, fast vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift v. J. 1121/1709 von ملا عبد الله بن عبد السلام (f. 106ᵇ).

4708.

Andere Commentare sind beigelegt dem:

1) حيدر بن عمر الصغانى † 358/969. (Fraglich, sonst würde der Verfasser des Grundwerks vor 350/961 anzusetzen sein.)

2) الحسن بن احمد بن هبة الله النسفى الحلبى † 658/1260.

3) محمود بن ابي بكر الكلاباذي الحنفى ابو العلاء † 700/1300, u. d. T. ضوء السراج, und ein Auszug المنهاج, von ihm selbst.

4) محمود بن احمد اللارندي الحنفى ابن ظهير † c. 720/1320, u. d. T. ارشاد الراجى الخ s. Pm. 584.

5) حيدرة بن محمد بن ابراهيم الحلبى بهاء الدين † 739/1338.

6) محمد بن احمد بن عبد العزيز القونوي الحنفى ابن الربوة † 764/1363, u. d. T. المواهب المكية في شرح الفرائض السراجية

7) محمد بن محمد بن محمود البابرتى اكمل الدين † 786/1384.

8) التفتازانى سعد الدين † 791/1389.

9) حيدر بن محمد الهروى برهان الدين † c. 830/1427.

10) محمد بن حمزة ابن الفنارى † 834/1430.

11) محمد بن احمد بن نصر um 850/1446, u. d. T. التحقيق

12) احمد بن يحيى بن محمد الهروي حفيد التفتازانى † 906/1500.

13) احمد بن سليمان ابن كمال باشا † 940/1533.
14) محمد بن مصطفى شيخ زاده † 951/1544.
15) محمد بن صلاح اللاري مصلح الدين † 979/1571.
16) يونس بن يونس بن عبد القادر الرشيدي c. 1020/1611.
17) روح الشروح لبعضهم.
18) قرّة العين لبعضهم.
19) تنوير السراج لبعضهم.
20) Eine Menge Glossen aus dem zehnten Jahrhundert d. H. angeführt, so von: قاسم بن احمد الجمالي قوام الدين † 901/1495, طاشكبري زاده † 929/1523, محمد شاه الفناري † 968/1560, الواني um 990/1582. Auch von احمد بن محمد بن عمر الخفاجي † 1069/1658.
21) Eine Abkürzung des Grundwerkes beigelegt dem خضر بن محمد الاماسي um 1064/1654, u. d. T. لبّ الفرائض.
22) Versificirt von محسن القيصري † 755/1354.

4709. Spr. 660.

10 Bl. 4to, 19 Z. (23 × 16; 17½ × 11½cm). — Zustand: schadhaft, unsauber, wasserfleckig; der Text hat darunter mehrfach gelitten. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel f. 1ª bis auf das erste Wort verwischt, steht aber im fünfletzten Verse:

تُحفة الفُرّاض وطُرفة المهذّب المرتاض،

Verfasser f. 1ª: علم الدين ابو الحسن على بن محمد بن عبد الصمد السخاوي

Anfang f. 1ᵇ (Vers 1. 14):

ابدأُ بسم الله جلّ وسما وعزّ في سلطانه وعظما
وبعد فالعلم اجلّ ما اعتنى به واولى ما اقتناه المقتنى

Reǵez-Gedicht in 330 Versen über Erbschaftstheilung, von 'Alī ben moḥammed ben 'abd eççamad ben 'abd elaḥad elmiçrī *essaḥāwī* eššāfi'ī *'alem eddīn* abū 'lḥasan, geb. 558/1163 (559), † 643/1245. Es zerfällt in (ungezählte) Kapitel (und Abschnitte).

باب الفروض واهلها 2ᵇ ؛ باب اسباب الميرات والوارث 2ª
باب الحجب 3ª ؛ باب ميراث العصبات 3ª
باب ميراث الابناء وبنيهم، الابوين، الخ 3ᵇ
باب الولاء 6ᵇ ؛ باب ميراث الخنثى 6ª
في التصحيح 8ᵇ ؛ ذكر العول 8ª ؛ حساب الفرايض 7ª
قسمة التركة على السهام 9ª ؛ المناسخات 9ª
في الاقرار 9ᵇ ؛ الاسباب المانعة من الميراث 9ᵇ
ميراث موتى الهدم والغرق وحكم المفقود 10ª
ميراث المجوسى والملاعنة والمولود 10ª

Schluss f. 10ᵇ:

ورحم الله فتا ترحّما على فتى حرّرها ونظّما

Am Rande stehen einige Glossen und verbessernde Zusätze und Lesarten.

Schrift: ziemI. gross, gut, gleichmässig, ganz vocalisirt. Die Ueberschriften etwas grösser. — Abschrift etwas vor Ende des Jahres 640/1243: denn auf f. 1ª, untere Hälfte, ist eine اجازة dem زين الدين ابو عبد الله محمد بن شرف الدين ابي العباس احمد بن محمود العقيلي für dies Gedicht und die anderen Bücher desselben Verfassers ausgestellt, datirt vom 7. Ḏū'lqa'da 640.

4710. Pet. 665.

8) f. 24ᵇ—38ª.

8vo, c. 16 Z. (Text: 15 × 10cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei 2). — Titel fehlt; nach der Unterschrift f. 38ª:

فرايض خواجه نصير [الدين الطوسى]

Anfang f. 24ᵇ: لله الحمد اهل الحمد ووليّه ومنتهاه وبديّه . . . هذه اصول وجمل من علم الفرايض،

Grundzüge des Erbrechts in zwei Haupttheilen (قسم), von Naçīr eddīn eṭṭūsī † 672/1273 (No. 1745).

1. قسم 24ᵇ (in 2 فن): في فقه المواريث وما يتعلق بها ويدخل فيها من الاحكام
   1. فن 24ᵇ (in 2 Kapp.): في المواريث واحكامها
   2. فن 28ᵇ (in 2 Kapp.): فيما يدخل فيها بالعرض من الوصايا والاقرارات
2. قسم 29ᵇ (in 5 Kapp.): في كيفيّة التخصيص مع تصحيح السهام
   في بيان اصل من علم الحساب يعين 29ᵇ القاعدة على تصحيح السهام
   1. باب 31ª في كيفية القسمة على الورثة بالسهام الصحيحة
   2. باب 32ᵇ في المناسخات

3. باب 33ᵃ في امثلة قسمة تركات المهدوم عليهم ومن في حكمهم
4. باب 35ᵃ في امثلة الاقرارات
5. باب 35ᵇ في استخراج الوصايا المبهمة وامثلتها والعلاوة في امثال جامع للابواب المذكورة

Schluss f. 38ᵃ: لكل بنت من بنته ولعمّها اثنان ولعمّتها واحدة وهذا هو الجواب عنها وبالله التوفيق وعليه التكلان الخ

Abschrift im Jahre 1120/1708 von علي بن محمود

4711. Lbg. 521.

165 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20¼ × 14; 14½ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: sehr wurmstichig, auch nicht ganz sauber; der Rand bisweilen und der Rücken oft ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 1ᵃ von ganz später Hand:

شرح نظم اللآلي في علم الفرائض لابن الجدي

zur Seite: جعبرية في علم الفرائض

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 2ᵇ: قال الشيخ . . . شهاب الدين احمد بن الجدي الشافعي رحمه' الحمد لله مقدر الفروض والسهام ومقدر الشرائع والاحكام . . . اما بعد فلما كان علم الفرائض من اجلّ العلوم الشرعية

Ausführlicher Commentar zu dem Gedicht auf لا in 488 Versen (Ṭawīl) über Erbrecht, von تاج الدين صالح بن تامر بن حامد بن على الجعبري الشافعي ابو محمد وابو الفضل

Çālih ben tāmar ben hāmid *elǵa'barī* eššāfi'ī abū mohammed (und abū 'lfaḍl), geb. 620/1223, starb im J. 706 Rabī' I (1306). Das Gedicht ist auch betitelt: الجعبرية. Es ist in ungezählte Kapitel getheilt; so f. 15ᵇ باب عدد من يرث الخ; 30ᵇ اسباب الميراث وموانعه.

Der Verfasser des Commentars ist: احمد بن رجب بن طيبغا الفرضي الميقاتي الحاسب شهاب الدين ابن الجدي الشافعي

Ahmed ben raǵab ben ṭībogā eššāfi'ī šihāb eddīn *ibn elmeǵdī*, geb. 767/1365, † 850/1446, hat seinen Commentar im J. 844 Rab. I (1440) beendet.

Das Gedicht beginnt f. 3ᵃ:

لرب العُلا حمد تضوّع مندلا وشكر لما اولاه ثم على الولا

Der Commentar: في معنى الرب اقوال المالك والسيد والمدبر . . . والعلا بضم العين مقصور جمع عليا تانيث اعلي وهو الشرف الخ

Schluss des Gedichts (v. 488) f. 164ᵇ: ومن بعدهم نبدو شذا نشرها على ائمّة اهل العلم والصفوة الملا

und des Commentars f. 165ᵇ: واعلم انه لم يقع في القران العظيم ولا في غيره فيما علمت صلاة من الله تعالي على غير نبينا صلعم . . . ونسال الله الكريم برحمته ان يجعلنا من امته وان يحشرنا في زمرته امين'

Schrift: ziemlich klein, etwas flüchtig und ungleich, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. Bl. 2—10 ergänzt. — Abschrift im J. 993 Rabī' II (1585) von محمد بن عبد الخالق الحنفي, im Auftrage des شرف الدين يحيى بن عبد القادر

Auch Ibn 'obāde hat einen Commentar zu diesem Gedicht gemacht: s. Lbg. 147, 1.

4712. Pm. 584.

90 Bl. 4ᵗᵒ, 23—28 Z. (24 × 16½; 19 × 11½ᶜᵐ). — Zustand: am Rande wasserfleckig, ausserdem wurmstichig; an mehreren Stellen, besonders auch Bl. 1. 2, schadhaft und ausgebessert. Anfangs nicht recht sauber. — Papier: gelb, dick, etwas glatt. — Einband: rother Lederband. — Titel f. 1ᵃ (so auch im Vorwort f. 1ᵇ):

الإرفاد من الإسعاد في الفرايض

Ist auch (f. 1ᵃ): شرح الفرايض اللارندية

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي جعل العلماء ورثة الانبياء . . . اما بعد فاني التزمت في شرح الفرايض اللارندية ان لا ادع شاذّة الا جمعتها الخ

Commentar zu dem Werke des شمس الدين محمود بن احمد الرومي اللارندي الحنفي († c. 720/1320) über Erbschaftstheilung, welches der Verf. nach den الفرايض السراجية systematisch und mit Zusätzen und mit Rücksicht auf die 4 orthodoxen Sekten verfasst hat unt. d. Titel (f. 2ᵃ):

ارشاد الراجي لمعرفة فرايض السراجي

Der Commentar hat obigen Titel; der Verf. ist nicht genannt; er hat denselben abgekürzt aus seinem früheren zu umfangreichen Commentar.

Das Grundwerk fängt an: الحمد لله الذي خلق الارض والسموات وبث فيهما من انواع الموجودات ... اما بعد [Lücke] فرضًا على كثره فوايده للطالب الخ

Der Commentar, mit ش eingeführt, folgt auf den satzweise vorangehenden Text, der mit قال رحمه الله (roth) eingeführt wird.

Zuerst f. 2ᵃ: باب التجهيز والتكفين نبدأ من التركة بتجهيزه مناسبا سوي الرهن والعبد الجانى وعوض المتاجر ... ش اعلم انه يتعلق بتركة الميت حقوق اربعة مرتبة الاول ما يختص به من موته تجهيزه الخ

Die letzten Abschnitte geben die nöthige Anleitung zum Rechnen.

Schluss f. 87ᵇ: والباقي الي تمام الجملة التى اخبرك بها في المدة الاولي هو الذي في يمينه والله اعلم' وهذا آخر ما تيسر من حل هذا المختصر مع زيادة فوايد ... ودفع عنا من كيد لعداء والحسّد كل ضير وصلي الله الخ

Schrift: ziemlich gross, kräftig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte; wird allmählich flüchtiger und gedrängter. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift vom J. 796 Rab. I (1394). — Collationirt.

Nach f. 10 fehlt 1 Bl., nach 70 ist eine (grössere) Lücke. — HKh. IV 8984, p. 406; I, 474.

Die letzten Blätter (88—90) enthalten einige auf Erbschaften bezügliche Fragen, darunter eine im J. 788/1386 an شهاب الدين احمد ابن الهايم in Elqāhira gerichtete ziemlich verwickelte, nebst ausführlicher Beantwortung von demselben.

Zuletzt (f. 91) 1 Bl. 8ᵛᵒ (18—19 Z.) aus einem Commentar zu dem Anfang der 2. Sura (wie es scheint). Es heisst darin: قوله عز وجل ذلك الكتاب الاشارة بذلك الي البعيد بالمكان والزمان الخ in kleiner Schrift, vocallos, etwa um 1200 geschrieben.

4713. We. 1826.

6) f. 128ᵇ—132ᵇ.

Format (15 Z.) etc. u. Schrift wie bei 5). — Titelüberschrift und Verfasser:

هذا متن [المسائل] الملقّبات الفرضية
لعمر ابن الوردي

Anfang (V. 1. 3):

قال الفقير عمر بن الوردي   لله شكري ابدا وحمدي
وهذه المسايل المهذّبه   ضمّنتها المسايل الملقبه

Reǵez-Gedicht des 'Omar *ibn elwardī* † 749/1348 in 71 Versen, enthaltend 24 Fragen nebst Antworten, die Erbtheilung betreffend. Jede derselben hat einen besonderen Namen, daher der Titel الملقبات [المسايل]. So ist die erste beigenannt المشركة, die 4. ام الفروخ, die 6. المنبرية etc. — Schluss f. 132ᵇ:

وآله وصحبه ذوي القرب   وخيرتى وعدتى عند الكرب

HKh. V 11917 (u. d. T. المسائل المهذّبة في المسائل الملقبة).

Daran schliessen sich f. 132ᵇ—133 Verse (meistens Distichen), in Reǵez, Fragen u. Antworten, gleichfalls die Erbtheilung betreffend. Verfasser nicht angegeben, möglicherweise von Obigem. Anfang des ersten Distichon:

اخت وسبعة آخوة من امها   قد ورثوا مال امرء علي السوا

4714. We. 1502.

2) f. 26—72.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel f. 26ᵃ:

المواهب الصَّمَدية في المواريث الصَّفَدِيّة

so auch im Vorwort f. 27ᵃ. — Verfasser f. 26ᵃ:

علي بن عبد الكافي السُّبْكي

Anfang f. 26ᵇ: الحمد لله الذي اقام شريعة الاسلام الي يوم القيامة ظاهرة ... وبعد فقد ورد علي سؤال عن يهودي من اهل الذمة مات بصفد وله زوجة وثلاث بنات هل لوكيل بيت المال ان يدّعي بالباقي عن ثمن الزوجة وثلثى البنات فيئًا للمسلمين' الخ

Betrifft das Erbschaftsrecht und zwar Erörterung der Frage, ob von der Hinterlassenschaft eines schutzangehörigen Juden ein Theil dem Staate zufalle? von 'Alī ben 'abd elkāfī *essobkī taqī eddīn* † 756/1355 (No. 2571).

Schluss f. 71ᵇ: ومتى لم يتقن الفقيه الكلام في هذه القواعد الثلاث لا تطمع في فهم هذه المسئلة وهذه المقدمات الست في معرفة [72ᵃ] هذه المسئلة فهذا ما تيسر لي جمعه في هذا المبحث المهمّ والله يقول الحق وهو يهدي السبيل والحمد لله اولا وآخرا كما يليق بعظمته وجلالته'

Der auf f. 72ª stehende Schluss ist schwerlich richtig; er ist von neuerer Hand ergänzt, um die Lücke der hier fehlenden Schlussblätter zu verdecken. Der Verfasser sagt f. 60ᵇ ausdrücklich: مقدمات هذه المسئلة عشر; er hat davon aber bis f. 71 nur 6 behandelt, es sind also noch 4 rückständig, und diese eben fehlen.

HKh. VI 13372.

4715. Lbg. 147.

1) f. 1—100.

191 Bl. 8ᵛᵒ, 22—25 Z. (20×14½; 15—18×11—12ᶜᵐ). Zustand: nicht recht sauber; f. 85—92 lose im Einband. — Papier: gelblich, etwas glatt, ziemlich stark und grob. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ª von späterer Hand:

شرح دقائق الغوامض فى علمى الايصاء والفرائض

etwas abweichend in dem Vorwort zu Anfang. Verfasser:

يحيى بن تقى الدين بن اسماعيل بن عُبادة
الفرضى الشافعى الحلبى الحاسب

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلاة ... وبعد فانني لما قرأ علىّ ولدي نجم الدين دقائق الغوامض فى فنّى الوصايا والفرائض الخ

Commentar mit قال und اقول zu dem Reǵez-Gedicht über Vermächtnisse und Erbtheilung des زين الدين عمر بن عيسى بن عمر البارينى الشافعى [بارين قرية من عمل حماة] (der Name steht f. 100ᵇ in der Unterschrift nicht ganz richtig). 'Omar ben 'īsā ben 'omar *elbārīnī* eššāfi'ī zein eddīn, geb. ⁷⁰¹/₁₃₀₁, starb ⁷⁶⁴/₁₃₆₃. — Dasselbe beginnt (V. 1 u. 5):

قال الفقير عمر البارينى راجى عفو الله يوم الدين
وبعد فالعلم جليل قدره لا ينتهى بالخوض فيه بحره

Die erste Hälfte des Titels steht auch V. 11.

Der Verf. des Commentars ist Jaḥjā ben taqī eddīn ben ismā'īl *ben 'obāde* elḥalebī eššāfi'ī, geb. ⁹⁵³/₁₅₄₆, noch am Leben ¹⁰⁸¹/₁₆₂₂.

Der Commentar zu V. 1: اقول بدأ بالبسملة ثم الحمدلة اقتداء بالكتاب العزيز ... وقوله قال فعل ماض وعمر فاعله وقوله راجى حال منه الخ

Schluss f. 100ᵇ:

محمد خير الانام المصطفى وآله وصحبه اهل الصفا
اقول قد بدأ بالحمد والصلاة ... ثم ختم بذلك ايضا تاكيدا للمدح والثناء فى ذلك حشرنا الله فى زمرتهم ... الا من اتى الله بقلب سليم'

Der Commentar ist im J. 1031 Ša'bān (1622) beendet.

Schrift: ziemlich gross, hintenüberliegend, flüchtig, sehr unangenehm, vocallos. Die Stichwörter قال und اقول roth. — F. 37ᵇ leer, aber es fehlt kein Text. — Abschrift vom Verfasser selbst. — Collationirt.

4716. Pm. 220.

1) S. 1—6.

88 Seiten 8ᵛᵒ, 19 Z. (20×14; 15½×10ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich unsauber; am Rande u. auch im Text ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: schwarzer Lederbd. — Titel fehlt. Verfasser: s. Anfang.

Anfang Seite 1: الحمد لله رب العالمين حمدا دايما الي يوم الدين ... اما بعد فيقول ... محمد سبط الماردينى ان المنظومة اللامية المنظومة فى علم الفرايض نظم شيخ الاسلام ...

جلال الدين نصر الله الحنبلى البغدادي

وتحرير ولده قاضى القضاة شيخ الاسلام بالديار المصرية محب الدين البغدادي تغمدهما الله برحمته'

Ein Gedicht über Erbschaftstheilung auf ﻻ (Ṭawīl), 103 Verse lang (im Ganzen), von Naçr allāh ben aḥmed elbagdādī elḥanbalī ǵelāl eddīn, im J. ⁷⁹⁰/₁₃₈₈ am Leben. Die Revision ist von seinem Sohn Moḥibb eddīn † ⁸⁴⁴/₁₄₄₀ und der Herausgeber ist Moḥammed *sibṭ elmāridīnī*, um ⁸⁶³/₁₄₅₉.

Es beginnt (Vers 1. 2):

الا الله احمدُ والصلاة اهدها الي
نبىّ الهدي والآل والصحب اوّلا
وخذ موجزا نظم الفرايض واعتمد
قواعد لو لا هىَ جاء مطوّلا

und schliesst S. 6 (Vers 96):

فاسقط ثم اعملْ على نحو ما مضى
وبعد فهذا قدر ما قد تسهّلا

Dann folgen noch 7 Nachtragsverse, in welchen der Verf. das Jahr 763 Rabī' (1362) als Zeit der Abfassung angiebt und um Nachsicht bittet. Der Schlussvers:

صلاة على مرّ الزمان واهله لها ارج تهدي عبيرا وصندلا

Schrift: gross, etwas flüchtig, rundlich, vocallos. — Abschrift c. 1150/1737.

4717. Pm. 220.

2) S. 8—87.

8vo, 21 Z. (20 × 14; 15½ × 10cm). — Zustand: nicht frei von Flecken; S. 82—87 am Rande und S. 86. 87 auch im Text schadhaft und ausgebessert. — Papier etc. und Schrift (aber kleiner und gedrängter) wie bei 1). — Titel fehlt; er ist etwa:

شرح المنظومة اللامية في الفرايض للشيخ نصر الله الحنبلي

Verfasser fehlt; er ist:

محمد سبط المارديني

Anfang ganz so, wie bei 1) angegeben ist; dann wird fortgefahren: قد صغرت حجما وغزرت علما وقد سالني جماعة من الاصدقاء . . . ان اعمل عليها شرحا كافيا في بيان مسايلها وافيا بمقاصد دلايلها الخ

Commentar zu demselben Gedicht, von Moḥammed *sibṭ elmāridīnī*, um 863/1459 am Leben (No. 4694). Die Verse sind ganz, sei es einzeln, sei es einige zusammen, voraufgeschickt. Der Commentar zu Vers 1 beginnt: ابتدأ بالبسملة ثم بالحمد لله اقتداء بالكتاب العزيز والاحاديث المشهورة وقوله ألا حرف استفتاح يستفتح به الكلام الخ

Der Commentar bringt überall, wo es nöthig ist, für die in den Versen aufgestellten Sätze Beispiele (مثال) bei. Er hört hier zu Vers 96 auf mit den Worten S. 87: مثال قيل لك اخذت الام في المباهلة بميراثها عشرين دينار فكم باقي التركة وكم جملتها وكم يخص للاخت والزوج فاسقط منها مهما . . . يبقى للام سهمان اقسم عليهما العشرين يخرج عشرة،

Seite 11 ist beim Zählen ausgelassen.

Seite 88, von neuerer Hand, gehört nicht zu dem Werke, sondern erklärt einige metrische Ausdrücke, wie التسبيغ, الاذالة, الترفيل etc. und الزحاف.

4718. We. 1591.

7) f. 50b—54a.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift:

منظومة في الفرايض

Verfasser fehlt. Es ist:

ابو الوليد ابن الشحنة

Anfang (Vers 1 u. 4):

قال محمد هو ابن الشحنة الحمد لله ولي المنّة
وبعد فالرسول قال راضيا وآمرا تعلموا الفرايضا

Regezgedicht des Abū 'lwelīd *ibn eššiḥne* † 815/1412 in 101 Versen über die Erbschaftsverhältnisse. Dasselbe zerfällt in die Kapitel: العصبات، الرد، المناسخات، ذوي الارحام، مقاسمة الجد، توابع الفرايض، موانع الميراث، الوصايا،

Schluss f. 54b:

وعدة الابيات بالحشو مائة حافظها يسمو بها على الفئة

HKh. I 1151 (unrichtig u. d. T. الـفـقـيـة).

4719. We. 1462.

70 Bl. 8vo, 21 Z. (18 × 13¼; 14—14½ × 10—11cm). Zustand: unsauber, auch fleckig, etwas wurmstichig, zum Theil ausgebessert. Ziemlich lose im Einband. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب ترغيب الرايض في علم الفرايض لابي العباس
احمد بن محمد [ابن] الهايم الشافعي

(Der Titel so auch im Vorwort f. 1b.)

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي جعل العلم اخلق ما تخلق به مخلوق . . . اما بعد فالغرض في هذا الكتاب بيان علم الفرايض وبيان فضل ما هو اليه من العلوم آيض الخ

Von der Wichtigkeit der Wissenschaft des Erbrechts, von Aḥmed ben moḥammed ben 'imād ben 'alī elmiçrī elmoqaddesī eššāfi'ī šihāb eddīn abū 'l'abbās *ibn elhāim*, geb. 753/1352 (756), † 815/1412. Sein Werk zerfällt in Vorrede (مقدمة), 5 Abschnitte (فصل) und Schlusswort. — Die Vorrede enthält drei Untersuchungen (بحث): 1. f. 1b في تعريف هذا العلم; 2. f. 4b في بيان موضوعه; 3. f. 6a في بيان مادته.

1. فصل f. 6ᵇ في ذكر نبذة من فضايل العلم
2. فصل 8ᵇ في ذكر طرف من فضايل الفقه
3. فصل 9ᵇ في ذكر طرف من فضل الحساب
4. فصل 10ᵃ في ذكر طرف من فضل الفرايض
5. فصل 12ᵇ في ضبط بعض ما تقدم لفظا وتحريره معنى

In dem 5. Abschnitt werden einzelne in den vorigen Abschnitten vorkommende Ausdrücke und Begriffe erläutert; die Besprechung des 4. Abschnittes beginnt f. 27ᵃ. In diesem Hauptabschnitt werden die drei Traditionen, welche von der Wichtigkeit dieses Faches handeln, erörtert. Die 2. (تعلّموا الفرائض وعلّموها الناس) f. 30ᵇ wird in 4 بحث, die 3. (علّموها فانها نصف العلم) f. 38ᵃ in 10 بحث behandelt.

Das Schlusswort (خاتمة الكتاب) f. 50ᵃ hat 10 بحث: 1. f. 50ᵃ الاصل في المواريث
2. 51ᵇ في بيان ادلة المواريث اجمالا
4. 55ᵇ في بيان المتكلمين في الفرايض من الصحابة
5. 57ᵇ في بيان ما اخذ به الشافعي رة من مذاهب الصحابة في الفرايض
8. 64ᵃ في بيان ما كان به التوارث في الجاهلية واوّل الاسلام
10. 69ᵃ في بيان ما ينبغى للفرضي رعايته من الالفاظ

Schluss f. 69ᵇ mit einer موعظة des القاضى الماوردي, deren letzte Worte: وكانت العرب في جاهليتها يتوارثون بالحلف والتناصر كما يتوارثون بالانساب طلبا للتواصل به انتهي؛ فهذا آخر ما يسّر الله تعالي ايراده ... وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله وصلى الله الخ

Schrift: kleine gedrängte Gelehrtenhand, etwas eilig, aber deutlich, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. — Abschrift aus der Hdschr. des Verf., im J. 911 Ša'bān (1506).

F. 70ᵃ ein kleines Gedicht (9 Verse), zur Vorsicht im Reden ermahnend, anfangend:
لسان الفتى حتف الفتى حين يجهل

4720. We. 1463.

135 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (21 × 15⅓; 15 × 11ᶜᵐ). — Zustand: Lose Lagen und Blätter; etwas unsauber, auch fleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

شرح الفصول في علم الفرايض
لابي عبد الله محمد سبط المارديني

Anfang f. 1ᵇ: قال استاذنا ... محمد سبط المارديني ...؛ الحمد لله رب العالمين اكمل الحمد واتمه علي كل حال ... وبعد فهذا تعليق مختصر جعلته شرحا علي الفصول المهمّة في مواريث الامّة

Gemischter Commentar des Mohammed sibṭ elmāridīnī abū 'abdallāh um $^{868}/_{1459}$ zu dem Werk des Ibn elhāïm, das betitelt ist:

الفصول المهمّة في مواريث الامّة

und das Erbrecht behandelt. Er beginnt f. 1ᵇ: الحمد لله الذي لا يعزب امر عن علمه بدأ بالبسملة ثم بالحمدلة كما يفعله المصنفون ... ولا يخرج شيء عن حكمه اي عن قضائه النافذ فيه الخ

Das Werk zerfällt in eine Menge (ungezählter) فصل.

f. 2ᵇ فصل في بيان الحقوق الخمسة المتعلقة بالتركة
4ᵇ فصل في شروط الارث 5ᵇ فصل في اسباب الارث
7ᵇ فصل في بيان المجمع علي توريثهم
8ᵃ فصل في معرفة من يرث من الخمسة والعشرين
9ᵇ فصل في بيان التوارث بالقرابة والنكاح والولاء
10ᵇ فصل في بيان الفروض المحدودة المقدرة في القران العظيم
12ᵇ فصل في بيان العصبات واقسامهم
14ᵃ فصل في حكم العاصب باقسامه الثلاثة
15ᵇ فصل في بيان اقسام الورثة
16ᵃ فصل في ذكر ترتيب العصبات
16ᵇ فصل في بيان مراتب جهات الارث
17ᵃ فصل في بيان حكم اجتماع جهتي تعصيب او جهتي فرض او جهتي فرض وتعصيب في شخص واحد
20ᵃ فصل في الحجب 21ᵃ مسايل يحصل بها التمرين
22ᵇ فصل في حجب الحرمان بالشخص
25ᵇ فصل في ذكر موانع الارث
30ᵃ فصل في ذكر اقسام من قام به سبب الارث
30ᵇ فصل في بيان عدم تاثير سبب الارث وشرطه عند وجود المانع
31ᵇ فصل في المحجوب هل يحجب غيره او لا يحجب
33ᵃ فصل في جملة احكام الاب
35ᵇ فصل في جملة احكام الاولاد واولاد البنين
38ᵇ فصل في جملة احكام الاخوة وبنيهم
40ᵇ فصل في احكام الجدات ومن يرث منهن ومن لا يرث
42ᵇ فصل في معرفة احكام الجد والاخوة من الابوين او لاب

46ᵃ فصل في معرفة مقدمات التاصيل والتصحيح
52ᵃ فصل في التاصيل 59ᵃ فصل في التصحيح
64ᵇ فصل في معرفة قسمة المسايل بعد التصحيح
72ᵃ فصل في المناسخة 77ᵇ فصل في معرفة الاختصار
82ᵇ فصل في قسمة التركات
84ᵇ فصل فيما اذا كان في التركة كسر
86ᵇ فصل في معرفة المصطلح في القيراط والحبة والدانق ومعرفة تحويل سهام المسئلة الي اسم القيراط
89ᵃ فصل في معرفة قسمة التركة اذا كان جزءا من شيء واحد ليست اجزاؤه متفاضلة
90ᵃ فصل فيما اذا كانت التركة نقدًا وعلمت بعض التركة
91ᵃ فصل فيما اذا اجتمع في تركة نقد وعروض
93ᵇ فصل فيما اذا باع بعض الورثة نصيبه او وهبه من سايرهم
95ᵇ فصل فيما اذا كان لبعض الورثة دين على الميت واخذ من التركة جزءا معلوما بدينه وميراثه جميعا
96ᵇ فصل فيما اذا كان على بعض الورثة دين لمورثه
98ᵃ فصل في حكم ارث الحمل 107ᵇ فصل في الولاء
112ᵃ فصل في حكم ارث المفقود والارث معه والارث منه
114ᵇ فصل في احكام ارث الخنثى المشكل وحكم ارث من معه من الورثة الواضحين
120ᵃ فصل في كيفية توريث ذوي الارحام 123ᵇ فصل في الرد
129ᵇ فصل في الملقبات 130ᵇ فصل في ميراث الغرقى ونحوهم

Schluss des Grundtextes f. 134ᵇ: ولهم ملقبات اخر فاقتصرنا علي مشهورها وفي هذا القدر الذي اوردناه كفاية ان شاء الله تعالي، woran sich sofort der Schluss des Commentars anfügt f. 135ᵃ: فيا ربنا لك الحمد اولا وآخرا ... ولك الحمد علي كل حال وصلي الله علي سيدنا الخ

Schrift: gross, steif, flüchtig, unschön, nicht grade undeutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift (zu eigenem Gebrauche) im Jahre 997 Rabīʿ I (1589) von يوسف بن سلامة الصفوري

Collationirt. — Auf dem Vorblatte eine Inhaltsübersicht. — HKh. IV 9105 (der Grundtext) 9079. 9099.

4721. We. 1467.

119 Bl. 4ᵗᵒ, 25 Z. (26½ × 18½; 19 × 13ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch hat besonders der obere Rand, zum Theil auch der Seitenrand, grössere Flecken; der Rand öfters ausgebessert; Bl. 1 schadhaft und ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel u. Verf. f. 1ᵃ:

كتاب منهج الوصول الى تحرير الفصول
لابى يحيى زكرياء الانصاري الشافعي

Titel ebenso im Vorwort f. 1ᵇ.

Anfang f. 1ᵇ: قال سيخنا . . . ابو يحيي زكرياء الانصاري . . . بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي قضي بالموت علي جميع الانام . . . وبعد فان الفصول المهمّة في علم ميراث الامة للامام العلامة ابي العباس أحمد بن محمد (ابن الهايم) الشافعي . . . لما اعتني بها ذوو الجد والاجتهاد الخ

Ausführlicher Commentar mit قوله und اقول zu demselben Werk des Ibn elhāïm, von Abū jaḥjā zakarijjā *elançārī* eššāfiʿī † 926/1520 (No. 1369). Derselbe giebt den Grundtext nur stellenweise mit der Abkürzung الي آخره. Voraufgeschickt sind 3 فصل, 1 فايدة u. 1 لطيفة.

1. فصل 2ᵃ في بيان فضل هذا العلم
2. فصل 3ᵃ في بيان نسخ ما كان في الجاهلية والاسلام مما كانوا يورثون به مع الاشارة الي ادلة هذا العلم
3. فصل 3ᵇ في طريق تحصيله

4ᵃ الفايدة فهي أن العلماء اختلفوا في تاويل قوله صعم افرضكم زيد علي خمسة اقوال ذكرها الماوردي الخ

4ᵃ اللطيفة فهي انه قد اجتمع في زيد مناسبات تتعلق بالفرايض لم تجتمع في اسم غيره افرادا وجمعا وعددا وطرحا وضربا الخ

Der Commentar selbst beginnt so f. 4ᵇ: قال المصنف الحمد لله، اقول افتتح رحمه كتابه بالبسملة وبالحمدلة اقتداء بالكتاب العزيز . . . قوله الذي لا يعزب امر عن علمه الي آخره اقول لا يعزب اي لا يبعد ولا يغيب الخ

Schluss f. 119ᵃ: فهذان رجلان تزوج كل منهما ام الاخر وهي من المسايل التي سال عنها ابو يوسف ومحمد الشافعي بمجلس الرشيد فاجابهما بذلك، تم التعليق بحمد الله الخ

Schrift: gross, geläufig, deutlich, vocallos, auch fehlen nicht selten diakritische Punkte. Stichwörter roth. — Abschrift vom J. 890 Raǵab (1485). — Collationirt.
HKh. IV 9079.

4722. We. 1466.

127 Bl. 8vo, 21 Z. (18½ × 14; 13½ × 8½ [12—13 × 8½—9½; 13 × 7½—8½]cm). — Zustand: lose Lagen und Blätter; sehr wurmstichig, so dass stellenweise sogar der Text beschädigt ist; einzelne Lagen unsauber. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1a:

كتاب غاية الوصول الى علم الفصول
لزكرياء الانصاري

Titel ebenso in dem Vorwort f. 1b; Verfasser s. Anfang.

Anfang: قال الشيخ الامام ... ابو يحيى زكرياء الانصارى الشافعي فسّح الله في مدته ...' بسم الله الرحمن الرحيم وصلى الله على سيدنا محمد ... وبعد فقد علّقت فيما مضى على الفصول المهمّة ... تعليقا وسطا ثم بلغني ان بعض الطلبة الخ

Auszug des Verfassers aus seinem soeben besprochenen Commentar. Diesen fand man theils zu lang, theils etwas unbequem, weil der Grundtext nicht ausreichend mitgetheilt war. Beidem soll dieser kürzere Commentar abhelfen, der also den Text ganz mittheilt.

Anfang des Commentars f. 1b: بسم الله الرحمن الرحيم' الحمد لله ابتدأ بهما اقتداء بالكتاب العزيز ... الذي لا يعزب اي لا يغيب امر اي شيء عن علمه قال تعالى عالم الغيب لا يعزب عنه مثقال ذرة في السموات الخ

Schluss f. 127b: وفي هذا القدر الذي اوردناه كفاية لطالب هذا الفن ان شاء الله تعالي كفايته والحمد لله ... كلما ذكره الذاكرون وغفل عن ذكره الغافلون'

Schrift von verschiedenen Händen: theils gross, gefällig, deutlich, theils klein, auch gradestehend, überall (ausser f. 1b) vocallos. Der Grundtext roth und f. 51—120 roth überstrichen. — Abschrift von f. 1—50 um 1100/1688, das Uebrige c. 1200/1785. — Nach f. 119 fehlt 1 Blatt.

4723. Lbg. 484.

325 Bl. 8vo, 21 (24) Z. (21 × 15; 15½ × 11cm). — Zustand: ziemlich gut; Bl. 1 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel fehlt; nach der Vorrede f. 1a, 10:

الايضاح الفائض على ما برز وغمض في الفرائض

Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

ابراهيم بن زين الدين عبيد الغزي
الهلالي الازعري الشافعى

Anfang fehlt, 1 Blatt; das Vorhandene beginnt in der Vorrede f. 1a, 1 so: المعونة والتوفيق وجزيل الاجر والثواب على الكتاب المسمّى الخ

Gemischter Commentar des Ibrâhîm ben zein eddîn 'obeid *elgazzî* eššâfi'î, um 1000/1591 (? oder 1050/1640) am Leben, zu dem Werk über Erbrecht, welches betitelt:

ابراز لطائف الغوامض واحراز صناعة الفرائض

und von احمد بن رجب بن طيبغا المجدي القاهري الشافعي شهاب الدين ابو العباس ابن المجدى aus seinem الكافي في ميراث الائمة مع زيادات فوائد مهمّة ausgezogen ist. Wenn f. 1a, Z. 20 steht, der Auszug sei im J. 888 Ram. verfasst und es seien seitdem mehr als 200 Jahre vergangen, so ist das ein Irrthum, obgleich die Zahl in Worten, nicht in Zahlzeichen, ausgedrückt ist; es muss 838/1434 heissen, wie auch in der Unterschrift f. 325b angegeben ist.

Das Werk beginnt f. 1b so: بسم الله الرحمن الرحيم اي افتتح او ابتدئ او أألف وهذا اولي ... قال الشيخ الامام والحبر الهمام العالم العامل العلامة الحبر البحر الفهامة بقية القاصدين جمع قاصد الخ

Das Grundwerk geht dann so weiter: مفيد الطالبين شهاب الملة والدين ابو العباس احمد بن المجدي الشافعي' اما بعد حمد الله ذي الجود والكرم المتفضل على عباده وكم لله من نعم من فضله ... فهذا مختصر لخصته من كتابي الموسوم بالكافي الخ

Es zerfällt in 2 مقالة.

1. مقالة f. 6a (in Vorrede u. 21 فصل): في العلم بالحكم

1. فصل	f. 12a	في اسباب الميراث
5. فصل	51b	في الحجب
10. فصل	118b	في الجدات ومعرفة الوارثات منهن
15. فصل	130a	اذا اجتمع في شخص جهتان
21. فصل	164a	في عويص النسب واللغز من النسب والميراث ونظم في ذلك على سبيل الاختصار

2. مقالة 172b في العمل اي تصحيح مسائل الفرائض (in Vorrede und 15 فصل).

1. فصل	185b	في تصحيح المسائل المطلقة
5. فصل	211a	في الاقرار

10. فصل 253ᵃ في عمل القيراط والحبة والدانق الخ
15. فصل 303ᵃ اذا ما وقع في الوصايا مجهولات
(في بيان احكام المسائل الدوريات)

Schluss f. 325ᵇ: وليس كذلك بل في الحمل على النصيب على ما ذهب اليه ولا اظن احدا يوافقه [على ما بيّن المصنف خطؤه] والله اعلم بالصواب،

Bis auf das Eingeklammerte ist dies der Schluss des Grundtextes (und zugleich des ganzen Werkes). Der Commentar ist nach der Unterschrift im J. 1000 Ǵom. I (1592) vollendet. Vielleicht ist auch diese Zahl unrichtig. Wenn nach der Abfassung (im J. 838) „mehr als 200“ Jahre verstrichen, so müsste es doch wol etwa 1050/1640 (statt 1000) heissen.

Schrift: ziemlich gross, deutlich, vocallos. Grundtext u. Ueberschriften roth. F. 130—139. 215—221 nachträglich ergänzt. Am Rande meistens Inhaltsangabe. — Abschrift c. 1200/1785. — Collationirt.

F. 3ᵇ—5ᵃ die Inhaltsübersicht.

4724. Pm. 105.

9) f. 33ᵃ—37ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 7). — Titel fehlt, steht aber f. 29ᵃ (in dem Gesammttitel):

ر" في نقض القسمة

Er ist nach HKh.:

العصمة عن الخطأ في نقض القسمة

Verfasser: s. Anfang.

Anfang: اما بعد فان فقير رحمة ربه ... قاسم الحنفي ... قال سئلت عن رجل وقف وقفا على نفسه ايام حياته ثم من بعده على جهة قربة عيّن لها مصرفا معينا ثم قال وما فضل بعد ذلك يصرف لاولاده الخمسة الخ

Qāsim *ben qoṭlūbogā* † 879/1474 (No. 1396) behandelt hier eine verwickelte Frage der Erbschaftstheilung in Bezug auf ein Testament mit vielen speciellen Bestimmungen darüber; es handelt sich darum, ob die Vertheilung sich danach durchführen lasse oder ob نقض القسمة eine veränderte Theilung stattfinden müsse?

Schluss: وان من صورها ما هو مساوٍ لما سئلنا عنه مما ليس فيه ولد من مات قبل الوقف والله أعلم، تمت

HKh. IV 8157.

Darauf folgt noch f. 37ᵃ—38ᵃ, gleichfalls von قاسم بن قطلوبغا, die kürzere Beantwortung verschiedener Fragen, deren 1. f. 37ᵃ sich auf Afterverpachtung eines Lehngutes, die anderen f. 37ᵇ auf verschiedene Rechtsgebiete beziehen.

F. 38ᵇ. 39ᵃ leer.

4725. Lbg. 869.

41 Bl. 8ᵛᵒ, 21—23 Z. (20 × 14½; 13½—14 × 9ᶜᵐ). Zustand: wurmstichig, Anfangs ziemlich unsauber; in der oberen Hälfte wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

ك" بغية المبتدي وغنية المنتهي
لعلي بن محمد بن علي القرشي الشهير بالقلصادي
الاندلسي البسطي

Titel so auch in der Vorrede.

Anfang f. 1ᵇ: يقول العبد ... علي ... البسطي ... الحمد لله القديم الوارث الدائم الباعث الذي عمّ الوجود جوده واحسانه ... اما بعد فاني لما صنفت الكتاب المسمي بتقريب الموارث وتنبيه البواعث الخ

ʼAlī ben mohammed ben ʼalī elqoreśī *elqalaçādī* (auch elqalçādī) elandalusī elbasṭī elmālikī, geb. c. 815/1412, † 891/1486, giebt hier eine Abkürzung seines Werkes تقريب الموارث الخ über Erbschaftsberechnung. Zerfällt in Vorwort, 8 Kapitel und Schlusswort.

المقدمة f. 1ᵇ in 10 فصل:

1. 1ᵇ فيمن يرث من الذكور بالتعصيب
2. 2ᵃ في الفروض المقدرة — 5. 2ᵇ في العول
9. 4ᵃ في تصحيح المسائل — 10. 7ᵃ في شواذ المسائل

1. باب 8ᵇ في قسمة التركات — 2. باب 13ᵃ في المناسخات
3. باب 18ᵃ في الصلح — 4. باب 21ᵃ في الوصايا
5. باب 27ᵃ في الاقرار — 6. باب 31ᵇ في المدبر
7. باب 34ᵃ في الخنثى — 8. باب 35ᵃ في دين الاجنبي
الخاتمة 36ᵇ في الوصية بالنصيب

Schluss f. 41ᵇ: وللثاني خمسة عشر واربعة اخماس وللثالث اربعة وخمس هكذا، وهذا آخر ما قصدناه ... وصلى الله على سيدنا ... الي يوم الدين والحمد لله وحده،

Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 1200/1785.

4726. We. 1465.

106 Bl. 8vo, c. 20—25 Z. (21½×15; 15½×9—10cm). Zustand: an manchen Stellen unsauber und fleckig; das vorletzte Blatt in der Mitte beschädigt. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt, grob. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1a:

كتاب شرح كشف الغوامض فى علم الفرايض
المسمّي بارشاد الفارض
لمحمد سبط الماريدينى الشافعي

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي هدانا الي كشف الغوامض . . . اما بعد فيقول محمد سبط الماريدينى، لما تحرّر كتابي كشف الغوامض واشتهر واعتنى به كثير من الفضلاء الخ

Moḥammed *sibṭ elmāridīnī*, noch um 890/1485 am Leben, hat zu seinem Werke über Erbrecht u. Testamente, betitelt كشف الغوامض فى علم الفرايض einen gemischten Commentar verfasst und im J. 891 Ram. (1486) vollendet, den er betitelt:

ارشاد الفارض الي كشف الغوامض

Er beginnt so f. 1b: وقلت بعد تقديم حمد الله تعالي . . .، باب الميراث جمعه مواريث وهو مشتق من الارث وهو لغةً البقاء . . . للارث اركان تحققه واسباب تقتضيه وشروط تتوقف عليه وموانع تمنعه بعد استيفاء سببه وشروطه الخ

Das Werk zerfällt in einige Kapitel und eine Menge (ungezählter) Abschnitte u. auch ein Buch.

26a باب فى معرفة فصول ومسايل من علم الحساب . . . الحساب موضوعه العدد من حيث تحليله وتركيبه فالتحليل هو الطرح والتنصيف والقسمة والتجذير والتركيب هو الجمع والتضعيف والضرب والتربيع

57b باب الميراث بالتقدير والاحتياط وكيفية الرد وتوريث ذوي الارحام والتوريث بالتقدير والاحتياط عندنا ينحصر فى مسايل الحمل والمفقود والخنثى المشكل ومن معهم نذكرها فى ثلاثة فصول، فصل فى الحمل اي فى كيفية الارث مع الحمل الخ

59a فصل فى المفقود اي فى بيان تعريفه وحكمه وحكم من يرث معه الخ

61b فصل فى ميراث الخنثى المشكل وفى ميراث من يرث معه والخنثى ادمي الخ

64a فصل فى كيفية الردّ وتقدم حكمه فى اول الكتاب

66a فصل فى كيفية ذوي الارحام وهم من عدا الخمسة والعشرين المذكورين اول الكتاب والخمسة والعشرون هم الابن وابنه والاب والجد الخ

69a كتاب الوصايا هي جمع وصية يقال اوصيت لفلان بكذا او وصيت له به . . . حيث تحت الوصية وكانت لجهة عامة كالفقرا والعلوية وبنى هاشم لزمت الوصية بموت الموصي من غير قبول لتعذره اي لتعذر قبوله

Schluss f. 104b: يخرج وصيته فاعمل بها فى المسايل السابقة وغيرها يحصل المطلوب ففى المسئلة الاولي وهي زوجه وام وابنتان وعم . . . وللورثة ستة وثلاثون كما سبق والله سبحانه وتعالي اعلم ولنقتصر على هذا القدر ففيه كفاية للمبتدي . . . واعوذ بالله من علم لا ينفع . . . واسال الله ان ينفعنى بذلك انا وقارئه . . . والحمد لله على كلّ حال وصلى الله الخ، وقد ختمته بالحمد لله . . . كما ابتدائه بالجد لله . . . قال المصنف وقد كمل تسويد هذا الشرح فى خامس عشر شهر رمضان سنة ٨٩١،

Schrift: flüchtige Gelehrtenhand, doch deutlich, ein wenig hintenüberliegend, vocallos. Grundtext schwarz, weiterhin roth überstrichen. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, oft Bemerkungen. — Abschrift im J. 1010/1601 von محمد بن ابي الوفا بن معروف الخلوتي الحموي.

Collationirt. — Arabische Foliirung, f. 60 ungezählt. HKh. V·10729.

Pm. 705.

144 Bl. 8vo, 21 Z. (21×14; 12×7cm). — Zustand: im Ganzen ziemlich gut; am Rande oben und auch am Rücken oben in der 2. Hälfte, bes. gegen Ende, wasserfleckig. An einigen Stellen im Rücken und auch am Rande ausgebessert, wie Bl. 1. 10. 30. 18. Bl. 16. 17 fleckig. — Papier: gelb, auch gelblich, im Ganzen ziemlich dünn, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Dasselbe Werk. Die Angabe, wann der Verfasser sein Werk vollendet habe, fehlt hier.

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, deutlich. Einige Blätter in kleiner und etwas rundlicher, übrigens ähnlicher Schrift ergänzt: 11. 19—21. 28. 29. Grundtext roth. Bl. 1—10. 12—18. 22—27 in rothen Linien eingefasst. — Abschrift c. 1025/1616.

4727. Glas. 2.

5) f. 188—281.

Format (22—24 Z.) etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 188ᵃ:

كتاب النور الفائض من مصباح الرائض
في علم الفرايض
لعماد الدين يحيى بن محمد بن الحسن بن حُمَيْد
ابن مسعود بن عبد الله المقرائي الحارثي المذحجي

Anfang f. 188ᵇ: الحمد لله الذي جعل علم الفرائض نصف العلوم . . . وبعد فانه لما الف مولانا . . . يحيى شرف الدين بن شمس الدين بن امير المومنين كتابه الاثمار المختصر من الازهار . . . وشرحته بالوابل المغزار طلب ان اتمم الفقه بالفرائض الخ

Auf Wunsch des Verfassers des الاثمار ك hat Ibn Ḥomeid, um 958/1551 am Leben (No. 2122), hier, zur Vervollständigung des juristischen Werkes, das Erbrecht von zeiditischem Standpunkt aus behandelt und zwar so, dass er das von ihm verfasste مصباح الرائض (einen Auszug aus مفتاح الفائض) mit einem Commentar, betitelt النور الفائض, versehen hat. Dieser gemischte Commentar liegt hier vor. Die Einleitung ist vom Verf. noch besonders und viel ausführlicher behandelt in تنقيح الفوائد الخ ك (Glas. 2, 1). Sie beginnt hier so: الحمد لله الدالّ بنظر الفكر على ماهيته وحقيقته يعنى ان النظر هو الذي اوصل الي معرفة ماهيته جلّ وعلا وحقيقته اذ متى نظرنا نظرا صحيحا عرفناه بجميع صفاته وتحرير ذلك ان المكلف متى نظر في حكمة خلقه . . . وبصحّة فعله على معرفة قادريته يعنى انه دلّ بالفعل المطلق من دون نظر الي احكام على معرفة كونه جلّ وعلى قادرا وبصحة احكام الخ

Das Grundbuch enthält 23 Kapitel und beginnt nach der Vorrede so f. 194ᵃ:

باب اسباب الميراث، اسباب الميراث ضربان نسب وغيره فالاول وهو اصلى اللحمة الثابتة بين الاشخاص الجامع لهم اب وامّ وهو عصبة وذو فرض وذو رحم . . . والثانى وهو الطارى نكاح وولاء الخ

باب العلل المانعة من الارث واحكامه غالبا 2. باب 204ᵇ
باب فروض ذوى السهام 3. باب 206ᵇ
باب المناسخات 10. باب 240ᵃ
باب ميراث المفقود واحكامه 15. باب 252ᵇ
باب الوصايا 21. باب 262ᵃ باب الكتابة 20. باب 259ᵃ
باب المساحة 23. باب 273ᵇ باب الصرب 22. باب 265ᵃ

Schluss des Grundwerkes f. 280: وذلك في استخراج الدواير والقسى والاضلاع والاقطار والاوتار والسهام والاعمدة ومعرفة الزوايا ونحو ذلك طرق وتفصيلات،

Schluss des Commentars f. 280ᵇ: والمثقال درهم وثلثة اسباع درهم والدرهم ستة دوانق والدانق قيراطان والقيراطان طسوج والطسوج حبّتان والحبة سدس من درهم وهو جزء من ثمانية واربعين درهما والجمع مكاكيك انتهى والمكوك قريب من صاعين بصاع النبى صعّم نعم والقيراط حينئذ بقطرة فهذا معرفة كم يسع ذلك المكان قطرا او غيرها من اي هذه الاشياء قيل ويكون كيل الصاع رسلا ويكون جمامه من غير رفع على راسه في الحبوب ونحوها والله اعلم،

Dann führt der Verfasser noch eine Menge Lehrer, die er gehört (und deren Lehrer) und viele Schriften, die er für dies Werk benutzt hat, auf und sagt, er habe dasselbe vollendet im J. 950 Çafar (1543) u. schliesst f. 281ᵇ: وعنه صعّم ادعوا الله بلسان لم تعصوه به وحسبنا الله ونعم الوكيل

Abschrift im J. 970 Moḥ. (1562). — Collationirt.

4728. Glas. 2.

1) f. 1—70.

281 Bl. 4ᵗᵒ, 20—23 Z. (25 × 18; 16½—17½ × 13—14ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht sauber, auch fleckig und etwas wurmstichig; Blatt 1 etwas beschädigt. — Papier: bräunlich, dick, glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel f. 1ᵃ:

تنقيح الفوائد وتقييد الشوارد ك
في تبيين المقاصد وتصحيح العقائد

Verfasser f. 1ᵃ und 70ᵇ:

يحيى بن محمد بن الحسن بن حميد بن
مسعود المقرائي بلدا الحارثي المذحجي نسبا
الزيدي مذهبا العدلي معتقدا

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الدالّ بنظر الفكر على ماهيته وحقيقته يعنى ان النظر هو الذي اوصل

الي العلم بالله وحقيقته وهي الذات المقدسة فمتى نظرنا نظرا صحيحا عرفناه بجميع صفاته والمراد بهذا النظر نظر الفكر وهو الذي امر به جلّ وعلا في قوله افلا ينظرون الي الابل . . . وبصحّة فعله على معرفة قادريته يعنى انه دلّ بالفعل المطلق من دون نظر الي احكام على معرفة كونه جل وعلا قادرا وتحرير هذا الدليل انه قد علم انه قد ابرز العقل الخ

Ausführlicher gemischter Commentar zu der (ديباجة) **Einleitung** des Werkes مصباح الرائض في علم الفرائض (s. bei Glas. 2[5]), von **demselben Verfasser**. Ausser den anderen in diesem Bande enthaltenen 4 Werken (2^{2-5}) hat er noch geschrieben: الوابل المغزار المطعم لاثمار الازهار und einen Auszug daraus; ferner: فتح الازرار عن مخبّات الاثمار،
الشموس والاقمار الطالعة من افق فتح القرار،
نزهة الانظار في بيان رتبة النحارير الكبار،
حلية الائمّة الاطهار وشيعتهم الفضلاء الابرار
ذريعة الناسك في معرفة المناسك
مكنون السرّ في تحارير السرّ
تعليق على مساحة الخالدي

Diese Einleitung enthält betreffs des Erbrechts gar nichts, sondern berührt das Wesen und die Eigenschaften Gottes u. des Propheten; sie geht bis zu den Worten des Grundtextes: وبعد فهذا مختصر. — Der Verfasser bedient sich gern des Wortes نعم, um zu einer neuen Auseinandersetzung überzugehen.

Die Schlussworte derselben sind hier: وما وجبت الهجرة . . . وامتثالها بشرائطه وتقييداته wozu der Commentar so schliesst f. 70[b]: فليس هذا الا قطرة من غدق امطارهم . . . ولمحة من نور ابصارهم وشموسهم والحمد لله المتفضل بخلق هذا العالم . . . ونساله ان يحفظ علينا بيضة الاسلام من كل النوائب . . . ربّ توفّني مسلما والحقني بالصالحين واجعل لي لسان صدق في الآخرين،

Der Verfasser hat dies Werk im J. 958 Çafar (1551) beendigt.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, gut, vocallos, auch fehlen öfters diakritische Punkte. Grundwerk roth. Nicht selten Randglossen. — Abschrift im J. 970 Çafar (1562). — Collationirt.

F. 71[a] ist ein Gedicht über das Beschneiden der Bäume je nach dem Stand des Mondes.

Glas. 198, 3, f. 58—142.

Format etc. u. Schrift (21 Z., $15^1/_2$—$16 \times 10^1/_2$ cm) wie bei 1.

Dasselbe Werk. Titel u. Verfasser fehlt. Der Name des Verf. steht ausführlich f. 142[b], 18. Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 58[a], 2: قوله وبصحّة تمانع التماثل على نفى تثنيته ومماثلته عطف على اول الكلام ولذلك عاد الجار الخ
Schluss wie bei Glas. 2, 1. Nach f. 142 fehlt ein Blatt, worauf bloss noch die Angabe in Betreff der Zeit der Abschrift u. s. w. gestanden hat.

4729. Mq. 146.

22) f. 450—452[a].

8vo, 21 Z. (21 × 13; 13 × $7^1/_4$ cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel fehlt.

Schluss einer Abhandlung, in welcher eine Menge Fragen, Erbschaftsverhältnisse betreffend, kurz beantwortet werden. Der Verfasser ist nach der Unterschrift:
مصطفى بن بهلول بن رمضان بن يوسف الجورلوي
im J. 990 Ḍū'lqa'da (1582).

Das Vorhandene beginnt f. 450[a], 2: مسئلة رجل مات وترك ابنة واما وعصبة فللبنت النصف وللام السدس والباقى للعصبة، الخ
Schluss f. 452[a]: مسئلة رجل مات وترك زوجات واما فللزوجات الربع وللام الثلث والباقى للعصبة، اصل المسئلة من اثنى عشر، تمت

Am Rande 451[b] u. 452[a] stehen Bemerkk. im Türkischen.
Schrift: Türkische Hand, klein, deutlich, vocallos. — Abschrift im J. $^{990}/_{1582}$.

F. 452[b] Tabelle über allerlei Erbschaftsverhältnisse; sie gehört zu der Abhandlung nicht.

F. 453—455 enthalten in kleiner sehr gedrängter Schrift eine grosse Menge theils juristischer theils medicinischer Fragen und Punkte in Kürze erörtert, zum Theil in Türkischer Sprache. Die dafür benutzten Werke werden in der Regel angeführt.

4730. Mq. 726.

2) f. 8—18b.

Format etc. und Schrift wie bei 1). Der Text meistens ohne rothe Linien. — Titel fehlt; nach Elmoḣibbī:

الفوز والغنم في مسئلة الشريف من الامّ

Verfasser fehlt; s. Anfang.

Anfang: الحمد لله رب العالمين والصلوة ... اما بعد فقد ورد الي شيخنا ... شيخ الاسلام ... من مصر ... اواخر جمادي الثانية سنة ١٠٧٣ سؤال صورته، الي مولانا شيخ الاسلام ... خير الدين ... بعد السلام مع الدعاء الدائم ... ان قضية السادة الاشراف اولاد السيد الحسن والحسين ... المتبادر الشرف لهم من جهة ابائهم الخ

Ḣair eddīn ben aḣmed elḣanefī † 1081/1670 beantwortet hier eine an ihn gerichtete Frage, ob bei den Kindern mehr die Herkunft vom Vater oder von der Mutter ins Gewicht falle, und zwar in Bezug auf die Śerīfe als Nachkommen des Elḣasan und Elḣosein. Verfasst im J. 1073/1662.

Schluss: ووقع القرب ... وتاذّي بذلك الاخ المسلم والقريب والجار فلولي [l. وولي] الامر ايّده الله تعالي نظر [ونصرنا؟] في ذلك وما شاء لله كان ... سبحان ربك رب العزة عما يصفون ... والحمد لله،

Incorrect.

4731. Pm. 505.

25) f. 95a—101b.

Format etc. und Schrift wie bei 4). — Titel fehlt; s. nachher. — Verfasser fehlt; s. Anfang.

Anfang: بعد حمد واهب الجود ومفيض الوجود علي كل موجود ... فيقول الفقير ... عبد الله بن صالح البحراني هذه يا اخواني رسالة سميتها بحلّ العقود عن عصمة المفقود

'Abdallāh ben çāliḣ *elbaḣrānī* behandelt in dieser im J. 1133 Çafar (1720) in Kāzerūn verfassten Abhandlung 3 Rechtsfragen, welche sich auf die Frauen, die Erbschaft und das Vermögen solcher beziehen, die vermisst werden und verschollen sind, resp. keine Erbberechtigte hinterlassen haben: الاولي في الازواج الثانية في الميراث الثالثة في المال المفقود صاحبه ولا وارث له،

Die 1. Frage f. 95a: فالمرأة اذا فقد زوجها فان عرف خبره الخ. Die 2. f. 98b; die 3. f. 100a. Jede dieser Hauptfragen zerfällt in viele Unterfragen.

Schluss f. 101a: وان اختلفت ظاهرا فانها مؤتلفة غير مختلفة كما لا يخفي وعلي هذا فلنقطع الكلام جاعلين الحمد والتصلية خير ختام،

Autograph, für ملا عبد الرحيم.

4732. We. 1461.

47 Bl. 8vo, 13 Z. (21 × 15½; 16 × 10cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht frei von Flecken. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب غاية المرام فيما يتعلق بانكحة الانام لاحمد الديربي الشافعي

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي حرم السفاح واحلّ النكاح ... وبعد فيقول العبد الفقير ... احمد الديربي الشافعي انه لما قل العلم الشريف من بلاد الريف بموت العلماء الخ

Ein Werk des Aḣmed ben 'omar *eddeirebī* eśśāfi'ī † 1151/1738 über Eherecht, verfasst um der grossen Unwissenheit darin abzuhelfen. Es ermangelt der Uebersichtlichkeit. Der Verfasser hatte das Werk früher betitelt:

مانع السفاح في تعليم عاقد النكاح

nachher aber so wie oben.

Das Werk selbst beginnt f. 2b so: فصل في محرمات النكاح ومثبتات الخيار فيه، والمحرمات علي قسمين الخ

F. 25b ein Abschnitt: في بيان الانكحة الباطلة; 31b في الرجعة; 33b في الطلاق; 44a في احكام المعتدّة وانواع العدّة

Schluss f. 47b: وان كانت تلك المعتدة من ذوات الحمل فعدتها بوضعه حرةً كانت او امة والله سبحانه وتعالي اعلم وهذا آخر ما فتح به الملك العلام فيما يتعلق بانكحة الانام،

Schrift: gross, kräftig, deutlich, etwas steif, vocallos. Von f. 41b an etwas kleiner und gedrängter. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1217/1802.

Aus Versehen steht diese No. hier, statt nach No. 4675.

4733. Lbg. 497.

209 Bl. 4to, 17 Z. (22 × 16; 15—16 × 9½—10cm). — Zustand: wurmstichig, öfters am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel f. 2a (von späterer Hand) u. 6b (Vorrede):

الجواهر البهية في الفرائض والوصية

Verfasser fehlt; nach der Vorrede u. der Unterschrift (f. 208b):

شمس الدين محمد افندي بن محمد بن محمود الازهري الحنفي

Anfang f. 5b: الحمد لله الذي قسم الارزاق وقدر الآجال . . . اما بعد فيقول . . . محمد . . . الازهري . . . ان علم الفرائض قد اشتهرت فضيلته الخ

Ein ausführliches Werk über Erbrecht, von Moḥammed ben moḥammed ben maḥmūd *elazharī* elḥanefī, im J. 1164/1751 am Leben. Er hatte schon früher 2 Werke über denselben Gegenstand verfasst; er hat sie hier benutzt, ebenso wie die hauptsächlichsten anderen Schriften über dies Fach. — Es zerfällt in ungezählte Kapitel, Abschnitte, Fragsätze etc., deren Uebersicht f. 2b—4a steht.

Zuerst: اسباب الميراث وموانعه. Dann f. 7b: باب الحجب ; 8a باب الوارثين من الرجال والنساء 9a باب ترتيب الورثة وما يتعلق بمال الميت من تجهيز الخ 12b باب معرفة الفروض واحوال اصحابها واحوال العصبات

Der letzte Abschnitt ist f. 177a: باب ذوي الارحام (in 4 Arten [صنف]).

Schluss f. 208a: فعند فقد اعمام الميت يقام اولادهم مقامهم ثم اولادهم ثم اعمام جده ثم اولادهم وهكذا، وهذا آخر ما اردنا ايراده الخ

Nach der Unterschrift ist das Werk vollendet im J. 1164 Rab. II (1751) und im Auftrage des Verfassers ins Reine gebracht von محمد بن احمد زهران الاجهوري im Śa'ban desselben Jahres.

Schrift: gross, kräftig, weit, deutlich, vocallos. Einige Blätter nachträglich geschrieben. Ueberschriften u. Stichwörter roth. Text in rothen Linien. Am Rande bisweilen Zusätze, Verbesserungen, Bemerkungen. — Collationirt.

Die Blätter folgen so: 1—54. 56—65. 55. 66 ff.

4734. Glas. 174.

120 Bl. 8vo, 18—20 Z. (20½ × 17; 14—16 × 11½—13cm). — Zustand: lose Blätter und Lagen; unsauber, fleckig, etwas wurmstichig; Bl. 93. 94 u. 120 stark beschädigt. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: schwarzbrauner Lederdeckel mit Klappe. — Titel f. 1a:

ك" الوافي في علم الفرائض والادلة عليها واقوال المخالفين والحجة عليها

in der Vorrede f. 1b, Z. 17 bloss: الوافي. — Verfasser:

شرف الدين الحسن بن البقا القسي [القيسي؟]

Anfang f. 1b: الحمد لله الاول الاخر الظاهر الباطن الذي خلق كل شيء . . . وبعد فانه لما كان العلم ملتبسا على اختلاف فنونه وفريضة الخ

Bei der Verdienstlichkeit der Beschäftigung mit dem Erbrecht, welche der Prophet öfters betont hat, will Elḥasan ben elbaqā *elqossī* (? elqeisī) ezzeidī śeref eddīn (vor 700/1300 am Leben) hier ein das Gebiet völlig umfassendes Werk liefern, indem er die einzelnen Sätze mit Beweisen versieht und die Ansichten der Gelehrten darüber mittheilt. Das Werk ist in viele ungezählte Kapitel, die wieder in Abschnitte und Beispiele (مثال), auch Fragen und Stellen (موضع) zerfallen, getheilt.

Zuerst f. 1b: باب الادلة على الفرائض من الكتاب المبين قال الله تعالى للرجال نصيب مما ترك الوالدان والاقربون الخ

6b باب ذوي الارحام والكلام في هذا الباب يقع في ثلاثة فصول

12b باب من يرث بطريقة الولاء

u. s. w. Zuletzt f. 113b باب الرد على ذوي السهام من ذوي الانساب

114b باب الارث على الولاء من مجموع الفقه وباسناده الى علي عم الخ

Schluss (verstümmelt) f. 120a: لانه زاد للورثة دينارين . . . ويبقى معه ما قيمته تسعة دنانير مثل . . . على هذا فقس جميع ما ورث عليك . . . قسمتها وما يتعلق بها،

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften roth oder hervorstechend gross in Schwarz. — Abschrift von يحيى بن يحيى بن منصور بن يحيى بن منصور بن المفضل im J. 696 Dū'lḥiǵǵe (1297). — Lücken nach f. 1. 2. 79 u. 117; ausserdem bei den vereinzelten Blättern 87—95.

4735. Glas. 65.

18 Bl. 8vo, 13 Z. (20×15; 13½×9cm). — Zustand: lose Blätter; nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, zieml. dünn. — Einband: fehlt. — Titel u. Verfasser f. 2a:

كـ مفتاح الفائض في علم الفرائض

لابن ابي الفضل العُصَيْفري

vielmehr:

للفضل بن ابي السعد [وابي اسعد] العصيفري

Anfang f. 2b: باب اسباب الميراث، اسباب الميراث ثلاثة نسب ونكاح وولاء فالنسب ثلاثة عصبة وذو سهم وذو رحم فالعصبة على الترتيب وهم الابن ثم ابن الابن . . . فصل وذو السهام هم الاب والجد مع الاولاد الخ

Ein Compendium des Erbrechts, von **El-faḍl ben abū 'ssa'd (auch abū as'ad)** *elôçeifirî*. Er lebt vor dem Jahre 748/1348.

باب العلل المانعة من الارث، وهي ثلاث كفر ورق وقتل f. 3b
باب الفرايض واهلها، الفرائض ستّ وهي النصف والربع والثمن 4a
باب الحجب، تحجب الزوج من النصف الي الربع 4b
باب الاسقاط، يسقط ولد الابن ومن تحته مع الابن 5a
باب احوال الاب والجد، للاب والجد حالتان 5b
باب الردّ، الردّ لا يصحّ الا بعد عدم العصبات 6a
باب اصول المسائل، اذا كان الورثة عصبة 6b
باب تصحيح المسائل، العلل في اعمال المسائل سبع 7b
فصل في موافقة السهام للرءوس 8a
فصل في مباينة السهام للرءوس 8a
فصل في مداخلة الاصناف 9a فصل في علل الرءوس 8b
فصل في مباينة الاصناف 10a فصل في موافقة الرءوس 9b
باب المناسخات، هي ان يموت الميت ولا يقسم ماله 10b
باب التركات، التركة لا تخلو اما ان تنقسم 12b
باب الاقرار، اذا كان الاقرار لمن يدخل 13b
باب اللبس، يعتبر حكم اللبس بالمال 14a
باب الغرقاء والهدماء، ومن اشكل ترتيب موتهم 15a
باب ميراث المفقود، توريث المفقودين كتوريث الغرقاء 16a
باب ميراث المجوس، المجوس يتوارثون بجميع قرباتهم 16b
باب ميراث الدعوة، هو الولد الذي يدعيه الشركاء في ملك الامة 17a
باب ميراث ابن الملاعنة وولد الزنا لا عصبة لهما 17b
باب ميراث الحمل، اذا استهلّ الحمل وَرِث ووُرِث 17b
باب ميراث المكاتب، المكاتب يرث ويورث 18a

Schluss f. 18a: وتصحّ المسئلة من ثلاثة بعد الردّ لها سهمين وله سهم، تم

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, weit, deutlich, vocallos, diakritische Punkte fehlen öfters. Ueberschriften hervorstechend gross, auch roth. Der Text in rothen Strichen eingerahmt. — Abschrift im J. 1032 Ram. (1623) von الحسن بن يحيى بن علي بن ابراهيم in حبور. Collationirt. — HKh. VI 12585.

F. 1a ein langes Gedicht von احمد بن سليمان; 1b von على بن محمد بن احمد بن زيد الحسينى und 18b kürzeres von محمد بن جعفر. —

Der Anfang des Werkes steht auch in Glas. 25, f. 272.

4736. Glas. 62.

1) f. 1—7a.

158 Bl. 8vo, 18—19 Z. (20½×13; 15½—16½×10cm). Zustand: der Rand abgegriffen, nicht sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: fehlt.

Dasselbe Werk. Titel u. Verfasser fehlt. Anfang fehlt, 4—5 Bl.
= Glas. 65, f. 7a, Z. 2 bis Ende.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, gefällig, ohne Vocale und meistens auch ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross, roth überstrichen. — Abschrift im J. 905 Raǵab (1500), von حمزة بن احمد بن محمد الحمرى الكحلانى (f. 45a).

F. 7b und 8a zwei Gedichte von ابو الحسن احمد بن سليمان بن محمد بن المطهر الخ

4737. Lbg. 744.

97 Bl. 4to, 24—25 Z. (25×19½; 20½—21×15cm. Die Ergänzung: 22½×16; 16—16½×10—10½cm). Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: bräunlich, stark, glatt. Die ergänzten Blätter gelb, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a:

كـ ايضاح الغامض الكاشف لمعانى مفتاح الفائض في علم الفرائض

لشمس الدين احمد بن محمد الخالدي

Anfang f. 1b: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى . . . وبعد فان كتابنا هذا مبنى على مقدمة واحد وعشرين بابا وخاتمة،

Erläuterungen zu demselben Werk, von Aḥmed ben moḥammed *elḫālidī* šems eddīn, um 870/1465 am Leben.

Die Vorrede hier ist f. 1b: المقدمة فى حد الفن وموضوعه وغايته وبيان اهله والحث على طلبه وما يجب اخراجه من المال قبل الميراث'

Die einzelnen Kapitel des Werkes sind hier in verschiedene موضع eingetheilt (meistens in 3); Kap. 1 f. 3b, 2 12a, 3 14a, 4 15b, 5 16a u. s. w. Das 20. Kapitel (باب ميراث المكاتب) endet f. 44b. Dann folgt hier كتاب الوصايا als 21. Kapitel, es ist aber vielmehr als ein Anhang anzusehen, der meistens fortgelassen wird. Dann giebt der Erklärer ein Schlusswort in 3 موضع f. 55b, allerlei bisher nicht vorgekommene Punkte behandelnd; zuerst فى ميراث المطلقات, dann فى الضرب, darauf 69b فى المساحة وما يتصل بها.

Schluss f. 95b: ثم جذر الاحد والعشرين والمائة وجذرها احد عشر فادرج الجذر على اثنين اضربهما فى مثلهما يبقى اربعة مثل الميزان وبتمام هذا الباب تم الكتاب

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, kräftig, gewandt, vocallos, bisweilen auch ohne diakritische Punkte. Stichwörter hervorstechend gross, auch roth. Die Ergänzung f. 63—95 ist etwas grösser und flüchtiger geschrieben, in Çan'ā. — Abschrift um 900/1494 (die Ergänzung vom J. 1166 Ša'bān (1753) von محمد بن عثمان).

F. 95b ein Rechnenkunststück. 96a Notiz über den Verfasser احمد الخالدي (war Freund des المتوكل على الله المطهر بن محمد بن سليمان † 879/1474). 96b. 97 hauptsächlich Einiges über Erbschaftsberechnung und Wurzelausziehen.

4738. Glas. 233.

2) f. 9—34.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist:

الايضاح فى كشف معانى المفتاح

Verfasser fehlt; er ist:

قاسم بن محمد بن اسمعيل الاعرج الحجي

Anfang f. 9a: قال الشيخ الفضل بن ابي السعد العصيفري . . . باب اسباب الميراث ومراده بيان ما يستحق به الميراث فكانه قال الذي يستحق به الميراث احد ثلاثة نسب ونكاح وولاء والكلام منه يقع فى موضعين . . . قوله هم الابن ثم ابن الابن الي آخره فالاهم منهم المتقدم على لفظه ثم فلا يرث من بعدها . . . قوله مع اخوتهن وكل انثى مع اخيها عصبة الخ

Ausführlicher Commentar mit قوله zu ausgewählten Stellen desselben Werkes, von Qāsim ben moḥammed ... ben ismā'īl *ela'raǵ* elḥiggī um 880/1475.

Schluss f. 34a: قوله بقدر ما اذا من مال الكتابة' هذا جواب الخمسة الاحكام التى بيّناها' تم

Abschrift von سعيد بن احمد بن يوسف im J. 1021 Raǵab (1612).

4739.

1) Glas. 62, 2, f. 9—45a.

Format (20 Z.) etc. und Schrift (etwas kleiner) wie bei 1. (Text: 17½ × 10½—11cm.) — Etwas wurmstichig.

Derselbe Commentar. Titel und Verfasser f. 9a ebenso.

F. 45b u. 46a dieselben Gedichte wie f. 7b u. 8a.

2) Glas. 81, 2, f. 184—221.

8vo, 23—28 Z. (19¼ × 13; 15—16 × 9½—10cm). — Zustand, Papier und Einband wie bei 1.

Derselbe Commentar. Titel u. Verfasser f. 184a: ك" الايضاح الكاشف لمعانى المفتاح لعلم الدين قاسم بن محمد بن قاسم بن ابراهيم بن احمد بن اسمعيل

Schrift: dieselbe Hand wie 81, 1, aber grösser und kräftiger. — Die Abschrift gemacht im Auftrage des عز الدين بن محمد' بن يونس بن مطهر الهادوى

4740. Glas. 78.

146 Bl. 8vo, 22—24 (19) Z. (21¾ × 15¾; 17—17½ × 11—12 (15 × 8½)cm). — Zustand: nicht fest im Einband; etwas unsauber, auch fleckig. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1a (von späterer Hand):

ك" عقد الاحاديث فى علم المواريث
للفضل بن ابي السعد العصيفري

Titel so auch im Vorwort, und f. 111b die erste Titelhälfte.

Anfang f. 1b: الحمد لله الاول الآخر الظاهر الباطن العالم القادر . . . اما بعد فانى لما كنت صنفت كتاب [مفتاح] الفائض فى علم الفرائض واوردت فيه اقوال المخالفين وحججهم الخ

Bearbeitung und Erweiterung des Grundwerks, vom Verfasser selbst. Beginnt f. 2b:
الدليل على وجوب علم الفرائض الكتاب والسنة واجماع الامّة اما الكتاب فقوله تعالي للرجال نصيب الخ
Zerfällt, ausser in Kapitel, in viele Unterabtheilungen, besonders فصل, موضع, وجه, دليل. Die Eintheilung ist im Ganzen wie bei Glas. 65.

Die 2. Hälfte des Werkes beginnt f. 112a mit باب تصحيح المسايل واعمالها ومعرفة طرقها الكلام من هذا الباب يقع في اربعة مواضع، الاول في معرفة احكامه الخ

Der Schluss fehlt, vielleicht 60 Bl. Das Vorhandene bricht ab in dem باب صنعة المسائل in dem (3.) فصل mit den Worten f. 146b:
وان وقفت الثلثين كان وقفها من العشرين العشر اثنين ومن الثمانية والعشرين النصف اربعة عشرون الاثنين والاربعين السدس سبعة،

Schrift: jemenisch, im Ganzen gross und kräftig, vocallos, oft ohne diakrit. Punkte; Ueberschriften hervorstechend gross, zum Theil roth. Am Rand bisweilen Zusätze, Verbesserungen oder Bemerkungen. Bl. 1—10 in kräftiger Schrift ergänzt, ziemlich uncorrect. — Abschrift c. 900/1494.

Ein anderes Werk des Verfassers über denselben Gegenstand ist betitelt:
جوهرة الفرائض لمعاني مفتاح الفائض

4741. Glas. 84.

71 Bl. 8vo, 25—26 Z. (20¼ × 13½; 14 × 9cm). — Zustand: ziemlich fleckig; nicht ohne Wurmstich; Bl. 1 lose. — Papier: bräunlich, glatt, stark. — Einband: schadhafter Pappband mit Lederrücken und Klappe. Der Vorderdeckel fehlt. — Titel und Verfasser f. 1a:

كـ الوسيط لاحمد بن نسر العنسي

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي جعل الحمد مفتاحا لثنائه . . . اما بعد فانه لما سمع عني الفقيه . . . نظام الدين . . . القاسم بن محمد الشاكري . . . مذاكرة في الفرائض القيتها على وجه الاجمال الخ

Ein mit Beispielen erläutertes mittelgrosses Compendium über Erbrecht, auf Wunsch seines Schülers Elqāsim ben moḥammed eššākirī abgefasst von Aḥmed ben nasr ben mas'ūd *elʿansī* ezzeidī šems eddīn abū 'lḥasan. (So in Lbg. 678, Anfang. Gewöhnlich kommt der Name seines Vaters ohne diakritischen Punkt vor, نسر, so dass es zweifelhaft sein kann, ob er nicht doch بِشْر oder يُسْر zu sprechen sei.) Er lebt vor dem J. 743/1343. Er hat dabei zuvor andere Werke über den Gegenstand verglichen, so درّ الفرائض des جمال الدين علي بن الحسين الهادي und اللامع des الفضل بن ابي السعد العصيفري und das كـ الكافي von einem Šâfi'iten. — Es zerfällt in 6 قسم.

1. قسم: في الحث على طلب علم الفرائض والتنبيه على فضلها
2. قسم: في مقدمة يبتنى عليها الكلام في المواريث
3. قسم: في التوريث المترتب على تلك المقدمة
4. قسم: في نوادر الفرائض ولواحقها وما يتعلق بها
5. قسم: في الضرب وما يتبعه؛ 6. قسم: في الوصايا

Diese Eintheilung ist angegeben in Glas. 62, f. 47a, sie ict aber in dem Werke nicht ganz befolgt, ist überdies durch die vielen zum Theil gleichnamigen Unterabtheilungen (so besonders موضع) undeutlich geworden. — Hier fehlt — wegen der Lücke von 6 Bl. nach f. 1 — das 1. und 2. قسم ganz und der Anfang des 3. Dieser 3. Haupttheil ist in 8 موضع getheilt. Der Anfang des 1., welcher handelt في ذكر اسباب الميراث, fehlt; f. 2a, 1 = Glas. 62, f. 54b, Zeile 9.

2. موضع 13b في ذكر العلل المانعة من الارث، وذكر من يرث ولا يورث او يورث ولا يرث
3. موضع 14b في ذكر الفروض المحدودة
4. موضع 15b في اصول المسائل
5. موضع 19a في الحجب والاسقاط
6. موضع 20a في احوال الاب والجد
7. موضع 21a في كيفية التوريث وذكر الذين يرثون دون اخوانهم والذين يعصبون اخوانهم ومن لا يرث بحال ومن لا يسقط مع سلامة الحال
8. موضع 21b (in 4 موضع) في اعمال المسائل
   1. موضع 22a في احكام اعمال المسائل
   2. موضع 22a في قسمة ابوابها
   3. موضع 22b في طرق القسمة
   4. موضع 27b في كيفية العمل في ابواب اعمال المسائل

في نوادر الفرائض الخ (باب in 14) 39^b قسم .4
1. باب 40^a في المناسخات
2. باب 44^b في الغرقى والهدمى
3. باب 46^a في ميراث المفقود
4. باب 47^a في التركات
5. باب 52^a في توريث اللبس
6. باب 53^a في توريث المطلقات
7. باب 54^b في توريث المجوس
8. باب 54^b في توريث من بيبت نسبه بالدعوة
9. باب 55^a في توريث ابن الملاعنة
10. باب 55^a في توريث الحمل
11. باب 56^b في ميراث المكاتب
12. باب 58^a في الاقرار
13. باب 61^a في الضرب وما يتبعه من القسمة

Dies 13. Kapitel muss als 5. قسم (nach der obigen Uebersicht) gelten. Es beschliesst hier das Werk mit den Worten f. 69^a: فقس على هذه المسئلة ما ورد عليك من اعمال المسائل تصب ان شاء الله تعالي، تم

In der Unterschrift ist ausdrücklich gesagt, dass hier das 14. Kapitel في الوصايا, welches dem obigen 6. قسم entspricht, fortgelassen sei. F. 69^a, 22 = Glas. 62, f. 148^a, 8.

Schrift: jemenisch, klein, gedrängt, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter theils schwarz, theils roth. Am Rand oft Bemerkungen. — Abschrift im J. 903 Ǵom. I (1498). — Collationirt.

F. 69^b—71^b enthalten von derselben Hand ein Stück eines Commentars mit قوله zu diesem Werke, und zwar zu dem 13. Kapitel des 4. قسم (في بيان كيفية ضرب الميراث), aber am Schlusse fehlt etwas.

4742. Glas. 62.

3) f. 46—158.

Format (21—22 Z.) etc. und Schrift (etwas gedrängter) wie bei 2). (Text: $14^1/_2$—$15^1/_2 \times 9$—$9^1/_2$ cm)

Dasselbe Werk. Titel f. 46^a oben:

كـ" الوسيط في علم الفرائض

Anfang ebenso. Die Grundeintheilung in 6 قسم: s. f. 47^a. 47^b. 51^b. 105^b. 138^a. 150^a. Sie ist auch in dieser Handschrift nicht ganz befolgt; diese enthält den in jener ausgelassenen Abschnitt في الوصايا, derselbe ist aber nicht ganz beendigt; viel wird nicht daran fehlen. Die letzten Stücke darin sind hier: 155^b باب الجذور; 156^b باب الزيادة; 157^b باب الاجازة. Die letzten Worte hier f. 158^b: ويعطي صاحب الربع من نصيب البنت ثلث نصيب سدس له ثلاثة اسهم الي-ثمانية عشر يكون، — Collationirt.

4743. Lbg. 678.

58 Bl. 4to, c. 25—32 Z. (25 × 18; $20^1/_2 \times 18^1/_2$ cm). — Zustand: ziemlich gut; nicht ohne Flecken; etwas wurmstichig, ausgebessert. — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. f. 1^a:

كـ" شرح الوسيط تاليف . . . علم الدين
قاسم بن محمد بن قاسم

Anfang f. 1^b: الحمد لله المطلع على غوامض الاسرار . . . وبعد فانه قرأ علىّ بعض اخواني وافاضل خلاني كتاب الوسيط الذي كان وضعه القاضي الاجل . . . ابو الحسن شمس الدين احمد بن نسر بن مسعود العنسي . . . فالقيت عليه مذاكرة احتوت على مضمون ما قصده القاضي الخ

Commentar zu demselben Werke, auf Wunsch eines Zuhörers von 'Alam eddîn qâsim ben moḥammed ben qâsim ben ibrâhîm ben aḥmed ben ismâ'îl ela'raǵ elḥiǵǵî, um $^{880}/_{1475}$ am Leben, verfasst.

Das Vorwort zerfällt in 5 موضع:
1. موضع 2^a في فضل العلم على سبيل الجملة
2. موضع 2^b في بيان آداب العالم والمتعلم
3. موضع 2^b في وجه الابتداء ببسم الله الرحمن الرحيم وانشقاقاته وذكر الخلاف فيه
4. موضع 3^a في بيان الفاظ الخطبة والمقدمة وتتبّعهما بالبيان
5. موضع 4^b في الكلام على ابواب الكتاب وبيان ما يحتمله كل باب من القسمة وتوابعها

Das Werk selbst zerfällt in 5 قسم:
1. قسم 4^b في الحث على طلب علم الفرائض والتنبيه على فضلها
2. قسم 5^a في المقدمة التي يبتني عليها الكلام في التوريث
3. قسم 9^b في التوريث المترتّب على تلك المقدمة in 8 موضع f. 10^a. 22^a. 24^a. 24^b. 30^b. 32^b. 33^b. 33^b.

Durch die vielen Eintheilungen in موضع und Unterabtheilungen (طريقة, حالة, فائدة und مثال) sehr wenig übersichtlich. — Das 4. und 5. قسم sind hier nicht berücksichtigt, wie es scheint. — Die Erklärung des Grundtextes mit قوله tritt auch nicht recht deutlich hervor.

Schluss f. 58ᵃ: وقيراط المال عبارة عن ربع السدس فربع السدس هاهنا مائة وسبعة وعشرين ونصفها بسطها انصاف تكون مائتين وخمسة وخمسين فمن كان معه كذلك فهو بقيراط ومن كان معه خمسة عشر نصف فهو بجزء قيراط ومعرفة ما في يد كل واحد منهم بقيراط المال قياس على ما مضا وبالله التوفيق،

Schrift: jemenisch, klein, gedrängt, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Stichwörter und Ueberschriften grösser. — Abschrift c. $^{900}/_{1494}$. — Collationirt.

4744. Lbg. 906.

1) f. 1—53.

57 Bl. 4ᵗᵒ, c. 30—33 Z. (24½ × 18; 19—20 × 13—14ᶜᵐ). Zustand: ziemlich gut, hier u. da am Rande etwas ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken.

Titel fehlt. Es ist ein Commentar mit قوله zu demselben Grundwerke, und zwar zu dem 4. (und 5.) قسم in 13 Kapiteln: s. bei Glas. 84. Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵃ: قوله اما الباب الاول وهو في المناسخات فالكلام منه يقع في خمسة مواضع ... وسنوضح ما ذكره رحمه في كل موضع ارشادا للمبتدي وتقريبا لفهمه ... قوله في الموضع الاول اما حقيقتها يعني في عرف اهل الفرايض فهي انتقال المال من وارث الي وارث الخ

Schluss f. 53ᵇ: وهو في طرق القسمة فقد تقدم الكلام فيها وتمثيلها في اعمال المسايل لانها تستعمل في مسايل التوريث دون نوادر الفرايض خاصة وبالله التوفيق،

Schrift: ziemlich klein, kräftig, gedrungen, Gelehrtenhand, bisweilen mit Zusätzen und Verbesserungen am Rande, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, nicht leicht zu lesen. Stichwörter und Ueberschriften grösser. — Abschrift von ابراهيم بن شاطر بن ابراهيم بن علي im Jahre 924 Moḥarram (1518).

4745. Glas. 15.

3) f. 78—112.

8ᵛᵒ, 26—27 Z. (20 × 13; 17 × 11½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, zum Theil glatt, ziemlich stark. — Titel f. 78ᵃ:

كـ المصابيح المضية والمطالب الفرعية
الجامعة لفوائد كتاب الوسيط الفرضية
في مذاهب الذرية

Verfasser: ابراهيم بن محمد العنسي اليمني

Anfang f. 78ᵇ: الحمد لله المطلع على غوامض الاسرار المحيط علما بما حوته البراري والبحار ... اما بعد فانه قرأ علىّ بعض اخواني ... كتاب الوسيط الذي وضعه القاضي ... ابو الحسن احمد بن نسر بن مسعود الخ

Bearbeitung und Erläuterung desselben Grundwerkes, von Ibrāhīm ben moḥammed *elʿansī* eljemenī im J. $^{743}/_{1343}$ verfasst. Er hat den Stoff aber anders geordnet, nämlich in 7 مطلب.

1. مطلب 79ᵃ في التنبيه على فضل العلم وما يتصل به (in 2 فصل).
2. مطلب 80ᵃ في تبيان ما بدأ به صاحب الكتاب وبيانه والوجه في ذلك
3. مطلب 80ᵇ في تفسير الحمد وما وصل به صاحب الكتاب من الفاظ الخطبة
4. مطلب 82ᵇ في الحث على طلب علم الفرائض
5. مطلب 83ᵃ في المقدمة التي يبتني التوريث عليها
6. مطلب 87ᵇ في التوريث المترتب على تلك المقدمة
7. مطلب 105ᵃ في نوادر الفرائض

(in 13 kurzen Kapiteln, in der Folge wie bei Glas. 84, f. 39ᵇ ff.).

Schluss f. 112ᵃ: فلم يبلغ الضرب الا اربعين فلهذا كان ما قلنا من التفصيل اولي لانه اسهل واقرب، وهذا آخر كتاب المصابيح الخ

Der Verfasser schliesst mit einem Gebet, dessen Ende: وان يعظم النفع به لي ولاخواني فيك انك على كل شيء قدير وبالاجابة جدير،

Schrift: wie bei 2). — Abschrift im J. 819 Rab. I (1416) von ادريس بن عبد الله بن احمد بن ساعد zu eigenem Gebrauch. — Collationirt.

F. 113 allerlei Notizen aus امالي ابي علي القالي, ابن دريد u. s. w.

4746. Glas. 81.

1) f. 1—182.

221 Bl. 8vo, c. 20—23 Z. (19 × 13; 16 × 9½—10cm). Zustand: ziemlich gut, der Rand meistens etwas ausgebessert. — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel fehlt; er ist:

شرح درر الفرائض للامير جمال الدين علي بن الحسين

F. 181b, Z. 20 steht شرح und Z. 26 تعليقة. — Verf. fehlt.

Anfang f. 1b: قال الامير . . . في كتابه المسمي بدرر الفرائض، الحمد لله الاول بلا ابتداء بعد ابتدائه ببسم الله الرحمن الرحيم الكلام من هذا الكتاب يقع في اربعة مواضع الاول الخ

Ausführlicher Commentar mit قوله zu dem Werke des Ǵemāl eddīn ʼalī ben elḣosein über Erbrecht. Derselbe hat zu Anfang jedes Kapitels für allgemeine Erörterungen das كـ" اسرار الفكر للفقيه شمس الدين احمد بن موسى بن عمران العباسي theils wörtlich theils dem Sinn nach, sonst aber für die verschiedenen Arten der Antheil-Berechnungen das عقد الاحاديث des العصيفري (Glas. 78) benutzt. Das Werk zerfällt in 4 موضع, deren die 3 ersten Allgemeines, das 4. aber seine einzelnen Abschnitte behandeln. (Es ist in No. 4741 betitelt: درّ الفرائض.)

1. موضع 1b في بيان آداب العالِم، فاولها النية الخالصة لله تعالي في افادة المتعلمين منه الخ
2. موضع 2a في وجه الابتداء ببسم الله الرحمن الرحيم واشتقاقاته وذكر الخلاف فيه
3. موضع 3a في الفاظ الخطبة وتتبعها
4. موضع 5a في الكلام علي فصول الكتاب الي آخره،

Nachdem im 3. Abschnitt Stellen der الخطبة erklärt sind, beginnt hier das Werk selbst: قوله في الفصل الاول ينبغي ولفظة ينبغي اما ان تَرِد علي نفي او اثبات . . . قوله لمن حضر المريض ويكفي المريض ان لم يتعين فرض كفاية علي الخاص والعام الخ

Es zerfällt in (ungezählte) Abschnitte, dann auch in Kapitel, mit vielen Beispielen (مثال); die Unterabtheilungen heissen gewöhnlich موضع.

Schluss f. 181b: يكون بالكسور سبعة وعشرين اقسمها علي جزء الصرف وهي ثلثة يخرج تسعة وهي قيمة عرض الاب،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, eng, kräftig, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte; Ueberschriften grösser; das Stichwort قوله roth. — Abschrift von محمد بن احمد الناطري im J. 887 Rab. I (1482).

4747. Glas. 79.

2) f. 81—118a.

Format etc. und Schrift (17—19 Z., 11½ × 8½cm, etwas dicker) wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 81a:

مختصر في الفرائض للقاضي منصور بن علي بن محمد بن فريح

Anfang f. 81b: الحمد لله وحده وصلواته . . . قال القاضي . . . وبعد فقد اجبت سؤالك واسعفت بمطلوبك في تاليف ما التمست من اصول مسائل المواريث وما يلحق بها من الوصايا

Erörterung von 8 das Erbrecht betreffenden Fragen, nach šīʼitischen Ansichten, von Manҫūr ben ʼalī ben moḣammed ben foreiḣ.

1. 82a ما بحث في مال الميت بغير الارث
8. 90a في تبيين اصل مسائل القسمة للميراث

Diese Frage wird in sehr vielen ungezählten Kapiteln abgehandelt.

Schluss f. 118a: ولذكرها موضع بعد تاصيل القسمة من هذا الكتاب ننبّه عليه ان شاء الله،

Danach scheint dies Werk nicht zu Ende zu sein. Auch fehlt eine Unterschrift. —

F. 118b—120 ein Paar kurze jemenische Gedichte.

4748. Pm. 466.

2) f. 12—19.

8vo, 19 Z. (Text: 13 × 7cm). — Zustand etc. und Schrift (aber etwas weiter und flüchtiger, öfters ohne diakritische Punkte) wie bei 1). — Titelüberschrift f. 12b:

ر" في الوصايا وقسمة المواريث بطريق الجبر والمقابلة

Verfasser fehlt; nach der Vorrede:

ابو اسحق بن عبد الله الكوكباني

Anfang: نحمد الله علي ما اقرنا علي ما اقررنا له بجسيم نعمه . . . وبعد فهذه تعليقة علي كتاب الحاوي الصغير في علم الفقه لبعض ابواب ذلك الكتاب الخ

Die vorliegende Abhandlung des Abū isḥāq (ibrāhīm) ben 'abdallāh *elkaukabānī*, vor d. J. $^{889}/_{1484}$ am Leben, heisst nach der Vorrede:

الرسالة الافرارية

und behandelt im Anschluss an das juristische Werk الحاوي الصغير die Erbtheil-Berechnung mittelst Gleichungen.

Schluss f. 19ª: ولقد لقيت عليها مقالة في البحث عن الخط المقسوم ... ثم تفصيل ما اشير اليه واجاز وعده وعده من مسايل علمي الجبر والمقابلة والخطائين،

Abschrift vom J. 889 Ḏū'lḥiǵǵe (1484).

4749. We. 1849.

4) f. 79—90.

Format etc. u. Schrift (9 Z.) wie bei 2). Am oberen Rande wasserfleckig. — Titel f. 79ª (von späterer Hand):

رسالة في الفرايض

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 79ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلوة ... قال القاضي الامام شهاب الدين ابو حامد محمد بن احمد بن محمود بن علي بن ابي طالب قدس الله روحه ... اني عملت في الفرايض اصلا مختصرا يهدي حفظه وفهمه الي بيان نصيب كل وارث من ارثه بلا تطويل فيه الخ

Kurze Anleitung, die Erbantheile eines Jeden feststellend, von Moḥammed ben aḥmed ben maḥmūd ben 'alī ben abū ṭālib śihāb eddīn abū ḥāmid, vor $^{974}/_{1566}$ am Leben.

Dieselbe beginnt f. 80ª: فصل يبدأ من تركة الميت بالتجهيز والتكفين ثم قضاء الديون الخ und zerfällt weiter in mehrere ungezählte فصل; nämlich zuerst: f. 80ª فصل الارث يستحق بثلثة اشياء
80ᵇ فصل ويمنع من الارث باربعة اشياء
81ª فصل ذو السهام عشرة الاب والجد الخ
Dann f. 85ᵇ باب الحجب والاسقاط، ستة نفر الخ
86ᵇ باب العول 87ᵇ باب الرد 88ᵇ باب ذوي الارحام، اولاهم بالميراث اولاد اولاد البنات

Schluss f. 90ª: علي ما شرطنا وهو آخر الورثة ولا يرث مع اقارب الميت فان لم يكن فالمال كله لبيت المال، قد تم الكتاب

Am Rande u. zwischen den Zeilen im Anfang viele Glossen.

Bl. 91 leer. Bl. 92ᵇ u. 93ª enthalten Formeln, welche bei der Verheirathung von den Procuratoren der Braut u. des Bräutigams gesprochen werden.

4750. Mo. 23.

2) f. 78—91.

8ᵛᵒ, 7 Z. (Text: 7—8 × 5—5½ᶜᵐ). — Zustand: fleckig. — Papier: gelb, stark, etwas glatt.

Dasselbe Werk, zweite Hälfte (= We. 1849, 4, f. 85—90). Titel fehlt. Schluss wie bei We. 1849, f. 90ª.

Schrift: Türkische Hand, gross, kräftig, rundlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift von ملا قاسم im J. $^{974}/_{1566}$. — Die Blätter folgen so: 80—85. 79. 78. 86—91.

4751. We. 1849.

5) f. 93ᵇ—148ª.

Format etc. u. Schrift (7 Zeilen, von f. 145 an 8 Z.) wie bei 2). — Titel fehlt; aber von anderer Hand übergeschrieben:

رسالة في الفرايض شرح شهاب الدين

Verfasser fehlt.

Anfang: ... الحمد لله العليم الحليم والصلوة ... سبحانك لا علم لنا الا ما علمت انك انت العليم الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين ... ابتدأ المصنف رحمه بالبسملة للتيمن والتبرك ... قال القاضي ... قدس الله روحه من التعلقات الدينية الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abhandlung über Erbtheilung, von Śihāb eddīn.

Er beginnt f. 96ᵇ: فصل يبدأ من تركة الميت التركة في اللغة ما يترك الشخص ويبقيه الخ

Schluss f. 147ᵇ (nach dem Schluss des Textes): فان لم يوجد فالمال كله لبيت المال ولا ميراث عند الشافعي رحمه لهولاء الثلاثة، قد تمت

Abschrift im Jahre $^{1134}/_{1722}$ von عبد الحليم. — Am Rande und zwischen den Zeilen oft Glossen.

F. 149ª Tradition über Nägelbeschneiden und dessen Folgen für die einzelnen Wochentage; 149ᵇ دعاء ختم القران, ist aber nicht zu Ende; 150ª Angabe, wie oft die einzelnen Buchstaben im Qorān vorkommen; der Anfang fehlt.

4752. Pet. 669.

6) f. 105—140.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel f. 105ª:

كـ" مجمع الفوايد فى شرح جامع القواعد فى علم الفرايض

ebenso im Vorwort f. 105ᵇ. — Verfasser fehlt.

Anfang f. 105ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خير خلقه . . . وبعد لما فرغت من تحرير جامع الفوايد [l. القواعد] الخ

Commentar mit قوله vom Verfasser selbst zu seinem Werke über Erbschaftstheilung, dessen Titel: جامع القواعد. Zuerst f. 105ᵇ: قوله فصل من مات يخرج من تركته الى آخره، اذا مات شخص يتعلق بتركته حقوق خمسة الخ Zuletzt f. 139ᵇ: قوله فصل فى الملقبات الخ آخر الكتاب، واضح غنى عن الشرح والله اعلم بالصواب الخ

Abschrift vom Jahre 1056 Ǵom. I (1646).

4753. Pm. 562.

2) f. 135ᵇ—139ª.

8ᵛᵒ, c. 17—19 Z. (Text c. 15 × 10ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich fleckig. — Papier: strohgelb, glatt, stark. — Titel fehlt: s. Anfang. Verfasser fehlt.

Anfang: الباب الثالث من المنهج الرابع من الحبل المتين فى المواريث وفيه مقدمة وخمسة مطالب، اما المقدمة فاذكر فيها قبل الشروع فى نقل الاحاديث اشارة وجيزة الى جمل مهمة لا بد لمن اراد الخوض فى هذا الفن من اتقانها ليصير على بصيرة فى طلب امره . . . اشارة الى السهام واصحابه، فى كتاب الله العزيز ستة الخ

Das 3. Kapitel des 4. منهج von dem Werke über Erbschaft und deren Berechnung, das betitelt ist: الحبل المتين, zerfällt in Vorrede und 5 مطلب. Davon ist hier die Vorrede vorhanden, mit einigen Tabellen.

Schluss: مضروب الخمسة فى ثمانية عشر لها ستة وثمانون ولاخيها احد وستون وله ثلثة وثلثون،

Schrift: ziemlich gross, flüchtig, vocallos. — Abschrift c. 1160/1737.

Pm. 294, 3, f. 65ᵇ der Anfang derselben Vorrede.

4754. We. 1849.

3) f. 77ᵇ—78ᵇ.

8ᵛᵒ, 5 Z. (15 × 10¼; 11 × 4½ᶜᵐ). — Zustand: etwas unsauber. — Papier: gelb, ziemlich dünn u. glatt. — Titel f. 77ᵇ unten (von anderer Hand):

رسالة فى الفرايض

Anfang: الاب له ثلثة احوال، الجد له اربعة احوال، الخ

Schluss f. 78ᵇ: اولاد الام لهم ثلثة احوال

Ueber die Erbantheile, welche nach den verschiedenen Verwandtschaftsgraden sich richten. Den obigen Sätzen ist in kleinerer Schrift ganz kurz eine Erläuterung beigefügt.

4755. Lbg. 710.

1) f. 1—6.

198 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (21 × 16; 15 × 7ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt; er ist etwa: ر" فى التركة. — Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: اعلم اذا مات الانسان اول ما يبدأ من تركة الميت تكفينه وتجهيزه وما يحتاج اليه من ذلك الخ

Wie es mit dem Nachlass Verstorbener gehalten werden muss. Diese Abhandlung besteht in einer Menge kurzer ungezählter Fragen, was unter den und den Umständen der oder jener Verwandte zu erben hat.

Schluss f. 6ᵇ: مسئلة رجل مات وترك زوجة وابا واما وعصبة فللزوجة الربع وللابوين السدسان والباقى للعصبة،

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, vocallos. Das Stichwort مسئلة roth. Der Text in rothen Linien eingerahmt. — Abschrift c. 1150/1737.

F. 7—9ª leer, nur dass auf f. 8ᵇ 4 Fragen des Abū Ḥanîfe, um zu prüfen, ob der Imām als Vorbeter die nöthigen Kenntnisse besitzt.

4756. Mf. 85.

2) f. 31—55.

4ᵗᵒ, 21 Z. (26 × 19; 18 × 14ᶜᵐ). — Zustand: etwas unsauber, der obere Rand abgerissen, doch fast ohne dass der Text darunter gelitten. — Papier: gelb, stark, etwas glatt.

Bruchstück aus einem Commentar zu einem Werke über Erbschaftsrecht. Titel und Ver-

fasser fehlt. Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt mitten in einem Abschnitte so f. 31ª:
مسئلته ضربت الثانية في الاولي وكل من له شي من الاولي مضروب في الثانية الخ

31ᵇ باب قسم التركات، القسم مصدر قولك قسم يقسم قسما ويقال قسمة ايضا . . . والتركات جمع تركة وهو ما يخلف الميت، الخ

33ᵇ باب ذوي الارحام، ذوو الارحام يرثون في الجملة

38ª باب ميراث الغرقى ومن عمي موتهم، الغرقى جمع غريق ومعنى عمي خفي

39ᵇ باب ميراث الحمل، قال المصنف رحه اذا مات عن حمل يرثه

41ª باب ميراث المفقود، قال المصنف رحه واذا انقطع خبره لغيبة

41ᵇ باب ميراث الخنثى، قال المصنف رحه وهو الذي له ذكر وفرج الخ

44ª باب اصول المسايل، قال المصنف رحه الفروض ستة

45ᵇ فصل في الرد، قال المصنف رحه واذا لم تستوعب

47ª باب تصحيح المسايل، قال المصنف رحه اذا لم تنقسم سهام الخ

50ª باب المناسخات، قال المصنف رحه ومعناها ان يموت بعض ورثة الميت الخ

52ª باب العصبات، قد تقدم معنى العصبة

54ᵇ فصل في الحجب، قال المصنف رحه يسقط الجد بالاب

55ª باب ميراث اهل الملل،

Die Reihenfolge der Blätter (u. also auch der Kapp.) ist unrichtig: die Blätter folgen so: 31—36. 39—42. 37. 38. 55. Lücke. 53. 54. 52. 43—51. Das Uebrige fehlt.
Schrift: ziemlich gross, gewandt, etwas blass, deutlich, etwas vocalisirt, diakritische Punkte fehlen nicht selten. — Abschrift c. 900/1494. — Collationirt.

4757. Spr. 1962.

29) f. 213—222.

8vo, 18—19 Z. (Text: 13 × 10cm). — Zustand: unsauber, auch fleckig. — Papier: gelb, stark, glatt.

Bruchstück, ohne Anfang und Ende, eines Reǵez-Gedichtes über Erbschaftsvertheilung (also: ارجوزة في الفرايض), nebst ziemlich ausführlichem Commentar.

Die Blätter sind falsch geheftet und folgen so: 213. 222; Lücke von mindestens 3 Bl.; 216. 217. 214. 215. 220. 221. 218. 219.

Vom Anfang kann nicht viel fehlen, wahrscheinlich nur 3 Blätter; denn das Gedicht beginnt in dem Vorwort so:

ونسال الله لنا الاعانة فيما توخينا من الابانة
من مذهب الامام زيد الفرضي اذ كان ذاك من اهم الفرض

Dann noch 3 Verse, dann der Commentar: الاعانة والمعونة بمعنى واحد وتوخينا اي تحرينا وقصدنا واجتهدنا الخ

Das Gedicht ist in Kapitel getheilt; davon sind hier vorhanden: 222ª باب اسباب الارث
214ᵇ باب ميراث العصبة; 217ᵇ باب ميراث الجد

Der zuletzt hier vorkommende Vers ist f. 219ᵇ:
وهو مع الاناث عند القسم مثل اخ في سهمه والحكم

Der Verfasser des Commentars lebt nach 600/1203. Er erwähnt f. 221ᵇ den Commentar des اسماعيل بن محمد المصري († um 600) zum المهذب.

Schrift flüchtige Gelehrtenhand, nicht immer deutlich, vocallos. — Abschrift c. 1000/1591.

Glas. 40, f. 30 2 Reǵez-Gedichte über Erbtheilung, von صارم الدين ابراهيم بن عبد الله جَعْمان

4758.

1) Min. 187, 52, f. 574ᵇ—575ª.

Format (33 Z.) etc. u. Schrift (klein, vocallos) wie bei 51.

Titel, Verfasser und Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt: باب ابطال العول في المواريث، روي سماعة عن ابي جعفر عم

574ᵇ باب ميراث ولد الصلب، اذا ترك الرجل

575ª باب ميراث الابوين، روي الحسن بن محبوب

Stück eines Werkes über Erbschaft, in ziemlich vielen ungezählten Kapiteln. Zuletzt:
575ª باب ميراث الابوين والزوج والزوجة، اذا تركت امراة زوجها

Hört auf mit: على ان لها الثلث من جميع المال ان جميع من خالفنا،

Am Rande f. 574ᵇ viele Glossen. — F. 575ᵇ ist leer.

2) Spr. 1993, 3, f. 25. 26.

8vo, 17 Z. (17½ × 12½; 13 × 9½cm). — Zustand: fleckig, bes. Bl. 25. — Papier: gelb, stark, glatt.

Zwei zusammenhängende Blätter aus einem Werke über Erbrecht. Dasselbe ist recht ausführlich.

25a unten باب تسمية من يرث بفرض او تعصيب، والوارثون من الرجال خمسة عشر الخ

26a باب من يرث من لا يرثه،

26b باب الفروض المحدودة في كتاب الله تعالي، وهي ستة النصف الخ

Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift c. 1100/1688.

3) Mq. 119, 28, f. 426—435.

8vo, 8 Z. (17 × 13; 8 × 6¾cm). — Zustand: stark wasserfleckig, auch unsauber. Bl. 434b u. 435a durch Aneinanderkleben beschädigt im Text, ausserdem 435 unten am Rücken schadhaft. — Papier: gelb, glatt, stark.

Titel fehlt. Schluss eines Werkes über Erbrecht. Dasselbe ist in ungezählte Abschnitte getheilt.

426a, 2 فصل في الصنف الرابع، الحكم فيهم انه اذا انفرد واحد منهم الخ

فصل في الاولاد، فصل في الخنثي، فصل في المفقود،

434a فصل في المرتد، اذا مات المرتد او قتل

435a فصل [في الاسير] حكم الاسير كحكم ساير المسلمين

Schluss f. 435b: الا مما ورث كل واحد منهم من مال صاحبه والله اعلم

Schrift: gross, weit, kräftig, etwas unbeholfen, deutlich, vocallos. — Abschrift von يحيى بن حمزة im J. 864/1460.

4759.

1) Lbg. 598, 31, f. 68a.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. — Titel fehlt; er ist:

رسالة في اصول الفرايض

Anfang: اصول الفرايض خمسة عشر اصلا سبعة منها في كتاب الله تعالي الخ

Ueber die 15 Fälle der Erbschaft.

Hört auf (am Rande): على بنت الابن مع بنت الصلب فهذه الثلثة التي باجماع الائمة،

2) Min. 195, 4, f. 151b—154a.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel fehlt.

Anfang: رحم الله عبدا اجاب بهذا السؤال، من مات عن زوجة حامل وابوين، سؤال أخري، من مات عن زوجة وابن وبنت وولد خنثى،

Aufwerfung zweier Fragen, Erbschaftsverhältnisse betreffend u. Beantwortung derselben.

الحمد لله الواحد الاحد الفرد الصمد الذي لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفوا احد، الجواب عن المسئلة الاولي، مسئلتهم من اربعة وعشرين ثلاثة للزوجة واربعة للام الخ

الجواب عن المسئلة الثانية، مسئلتهم من ثمانية للزوجة واحدة الخ

Schluss f. 154a: وللعم واحد من مسئلة الثاني في سبعة بسبعة والله اعلم بالصواب . . . لثقل فهمي وعلة عبارتي وشدة زهوي،

3) Pet. 684, f. 61—62a.

Abhandlung des سليم الفرضي, über Erbschaftstheilung mittelst einer Tabelle:

ر" في تصحيح مسايل الرد بالجدول

4) Glas. 47, 5, f. 64a.

Etwas über Erbschaftsberechnung.

5) Lbg. 622, f. 6a.

Ein längeres Stück über Erbschaftsfragen.

6) Mf. 1315.

Eine auf grüne Leinwand geklebte Tabelle (52 × 52cm), queer getheilt, so dass 2 Dreiecke entstehen, die in Goldlinien eingefasst sind. Jede der 2 Längsseiten enthält (in einer Leiste von Goldlinien) die verschiedenen Verwandtschaftsgrade; auf diese laufen rothe Linien zu, welche die Dreieckflächen in eine Menge kleiner Quadrate theilen, in denen, abwechselnd in rother und schwarzer Schrift, die Erbantheile (Hälfte, Drittel etc.) stehen, welche dem betreffenden Verwandtschaftsgrade zukommen.

Die Tabelle ist dreieckig gefaltet und liegt in einem dreieckigen Pappfutteral.

4760.

Andere Werke über Erbrecht und Erbschaftsberechnung sind:

1) الفرائض von احمد بن محمد الطحاوي † 321/933.
2) الفرائض von محمد بن عبد الله ابن اللبان † 420/1011.
3) الفرائض von عبد القاهر بن طاهر البغدادي † 429/1038.
4) الايجاز في الفرائض von عبد الله بن محمد الاصبهاني † 446/1054.
5) المهذب von احمد بن عبد الله البخاري † 447/1055.
6) الفرائض von يوسف بن عبد الله القرطبي ابن عبد البر † 463/1071.
7) الفرائض von عبد الرحمن بن مامون المتولي † 478/1085.
8) الفرائض von عبد الملك بن ابراهيم الهمداني † 489/1096.
9) الرائض في الفرائض von الزمخشري † 538/1143.
10) الدروس في الفرائض von سعيد بن المبارك ابن الدهان † 569/1173.
11) الفرائض von احمد بن محمد بن خلف الحوفي † 588/1192.
12) فرائض العثماني von صاحب الهداية † 593/1197.
13) التلخيص في الفرائض von عبد الله بن الحسين العكبري ابو البقا † 616/1219.
14) الفرائض von الحسن بن محمد الصغاني † 650/1252.
15) الفرائض von صالح بن يزيد بن صالح النفزي † 684/1285.
16) الرائض في الفرائض von محمد بن عمر بن احمد ابن العديم † 695/1296.
17) غنية الرائض von قاسم بن عبد الله ابن الشاط † 723/1323.
18) الفرائض von ابراهيم بن عبد الرحمن ابن الفركاح † 729/1329.
19) ارجوزة von محمد بن علي السبتي ابن هاني † 733/1333.
20) منية الباحث عن حكم دَيْن الوارث von تقي الدين السبكي † 756/1355.
21) الغيث المغدق في ميراث ابن المعتق von dems.
22) كشف الغمة في ميراث اهل الذمة von dems.
23) ارجوزة von محمد بن محمد بن ادريس ابن مالك † 757/1356.
24) الفرائض von احمد بن ابراهيم بن احمد ابن صفوان † 763/1362.
25) المجموع von محمد بن شرف بن علوي الكلائي † 777/1375.
26) الفرائض الفارقية von demselben.
27) ألف الرائض von سرجا بن محمد الملطي † 788/1386.
28) تبيان نهجة المرتاض وبيان نهجة الفراض von dems.
29) المختصر von محمد بن محمد بن عرفة † 803/1400.
30) الغيات في تفصيل الميراث von محمد بن محمد بن الخضر الزبيدي † 808/1405.
31) التحفة القدسية von احمد ابن الهائم † 815/1412.
32) كفاية الفرائض von demselben.
33) منهج الرائض في ضوابط الفرائض von محمد بن عبد الدائم البرماوي † 831/1428.
34) اقدار الرائض على الفتوي في الفرائض von ابراهيم بن عمر السوسي um 847/1443.
35) قرة العين في بيان المذهبين von محمد سبط المارديني um 880/1475.
36) الكليات von علي بن محمد البَسْطي القلصادي † 891/1486.
37) روضة الرائض von عبد الوهاب ابن عربشاه † 901/1495.
38) الجامع في الفرائض von الجلال السيوطي † 911/1505.
39) اشكال الفرائض von ابن كمال باشا † 940/1533.
40) عمدة الحساب في الفروض المقدرة بالكليات von نصوح الصلاحي المطراقي † 940/1533.
41) الدرة البيضاء في الفرائض von عبد الرحمن المغربي um 946/1539.
42) حلّ المشكلات von شجاع بن نور الله الانقروي um 965/1558.
43) الفرائض von مصلح الدين اللاري † 979/1571.
44) الفرائض von محمد بن بير علي البركلي † 981/1573.
45) اعانة الفارض في تصحيح واقعات الفرائض von فضيل بن علي الجمالي † 991/1583.
46) عون الرائض في فن الفرائض von demselben.
47) الفرائض von احمد بن محمد ابن الملا † 1003/1594.
48) شرح الجعبرية في الفرائض von يحيى بن تقي الدين بن عبادة um 1021/1612.
49) الفرائض von عبد الرءوف المناوي † 1031/1622.
50) سكب الانهر بشرح على فرائض ملتقى الابحر von علي بن محمد الطرابلسي † 1032/1623.
51) مقدمة الخائض في علم الفرائض von مرعي بن يوسف الكرمي † 1033/1624.
52) منظومة في المناسخات von محمد بن صالح التمرتاشي † 1035/1626.

53) ارجوزة von لطف الله بن محمد الظفيري † 1085/1626.
54) مختصر اسنى المطالب فى صلة الاقارب von رضى الدين بن عبد الرحمن ابن الهيثمى † 1041/1631.
55) الصحائف von ابراهيم بن محمد جاوش زاده † 1050/1640.
56) منظومة von على بن عبد الواحد السجلماسى † 1057/1647.
57) نظم فرائض المنهاج von محمد بن محمد الغزي نجم الدين † 1061/1651.
58) المذلل von على بن ابي بكر بن على المكي ابن الجمال † 1072/1661.
59) كافى المحتاج لفرائض المنهاج von demselben.
60) شرح وصلة المبتدي بشرح نظم در المهتدي von demselben.
61) ارجوزة von احمد بن على بن عبد الرحمن باقشير † 1075/1664.
62) تسهيل الصعاب فى علمي الفرائض والحساب von احمد بن على بن محمد الحكمى اليمنى † 1075/1664.
63) رسائل فى الفرائض والحساب von ابراهيم بن ابي بكر الذنابى † 1094/1683.
64) فتح الملك الجواد بتسهيل قسمة التركات على بعض العباد von احمد بن عمر الديربى † 1151/1738.
65) الارجوزة المرتعة
66) اغاثة اللهاج بفرائض المنهاج
67) الايضاح فى الفرائض المالكية
68) بغية الرائض von يوسف بن على الاسعردي
69) الجواهر الثمينات فى علم الفرائض وقسم التركات von محمد بن الناسخ المالكي
70) الخلاصة von عبد الجبار بن احمد
71) الربعة von احمد ابن العروضى
72) الفرائض von احمد بن محمد بن على البغدادي
73) الفرائض von الحسن بن على بن الجعد الصقلى
74) الفرائض von لطف الله بن يوسف الحليمى
75) الفرائض von غرس الدين بن ابراهيم الحلبى
76) منظومة الفرائض von مسعود بن محمد الغجدوانى
77) الكافى فى الفرائض von مسعود بن الحسين الناصحي
78) لباب الفرائض von عبد الحميد بن عبد العزيز
79) الملخص فى الفرائض von حسن بن عثمان الاقسرائى

b) Vermächtnisse.

4761. Pet. 253.

4) f. 180—274.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser von anderer Hand f. 180ᵃ:

كتاب الوقف للخصاف

so auch f. 180ᵇ in der Ueberschrift zu der Inhaltsangabe. In der Unterschrift f. 274 steht: تمت احكام الوقف was richtig ist; also als Titel anzusehen:

ك" احكام الوقف

Ueber den Verf. Elḫaççâf s. Pet. 53. Er starb im J. 261/875.

Anfang f. 182ᵇ: الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا . . .، ما روي فى صدقات رسول الله صلعم، حدثنا ابو بكر بن محمد بن عمرو قال حدثنا محمد بن عمر الواقدي قال اخبرنا صالح بن جعفر الخ

Das Werk behandelt in 78 Kapp. ausführlich die Stiftungen und zwar in Form von Frage und Antwort mit قلت und قال. Zuerst über die Almosenvertheilung seitens des Propheten; dann ebenso — mit der Ueberschrift: ما روي فى صدقة — über die des ابو بكر, عمر, زبير, علي, عثمان u. s. w., und die der التابعون.

Dann folgt:

1. باب 186ᵇ الوقف علي الرجل والشرط فيه،
2. باب 191ᵃ الرجل يقف الارض من ارض الخراج او من ارض الصدقة وما يدخل فى هذا الباب
3. باب 192ᵃ الرجل يقف الارض على اهل بيته
4. باب 193ᵃ ذكر القرابة
5. باب 196ᵃ الرجل يقف الارض علي اقرب الناس منه او على اقرب الناس من رجل آخر
6. باب 197ᵃ الرجل يقف الارض علي قرابته فيتنازعون فى ذلك
7. باب 198ᵃ الوقف علي فقراء القرابة وما يجب فى ذلك
8. باب 199ᵃ الرجل يجعل داره موقوفة يسكنها قوم باعيانهم من بعدهم يكون غلتها للمساكين
9. باب 201ᵃ الرجل يجعل ارضه صدقة موقوفة على نفسه وولده وولد ولده ونسله
10. باب 206ᵃ الرجل يجعل ارضه وقفا على رجل بعينه وعلى ولده وولد ولده ثم علي المساكين من بعدهم او يقفها علي قوم باعيانهم ويجعل آخرها للمساكين وما يدخل فى ذلك

11. باب 207a الرجل يجعل ارضه صدقة على نسل رجل او علي ذريته او على عقبه
12. باب 208a الوقف علي العقب
13. باب 209b الرجل يقف الارض علي ولده او يقول قد وقفتها على ولد زيد
14. باب 210b الرجل يقف الارض علي بنيه او علي بني زيد
15. باب 211b الرجل يبنى المسجد وياذن للناس فى الصلاة فيه او يبنى خانا او يجعل ارضا مقبرة او يجعل سقاية للمسلمين وما يدخل فى هذا الباب
16. باب 212a الرجل يقف الارض علي مواليه
17. باب 213a الرجل يقف الارض على امهات اولاده وعلى مدبرانه وعلي امهات اولاد غيره ومماليك رجل
18. باب 213b الرجل يقف الارض على امهات اولاد الرجل او على مدبرات الرجل او علي مماليك رجل وما يدخل فى ذلك
19. باب 214a الوقف الذي لا يجوز
20. باب 215b الرجل يقف الارض او دارا له على مرمّة مسجد بعينه او على سقاية بعينها وما جاء فى ذلك
21. باب 216a الوقوف المتعادمة
22. باب 216b الرجل يقف الارض على ولده وليس له ولد
23. باب 217a الرجل يقف الارض على رجلين فيكون احدهما ميتا او يقبل احدهما ذلك ولا يقبله الآخر
24. باب 218a الرجل يقف الارض على رجلين ويسمّى لكل واحد منهما من غلتها شيئا
25. باب 218b الوقف علي ورثة فلان
26. باب 219b الرجل يقف الارض على قوم علي ان يقدّم بعضهم على بعض
27. باب 219b الرجل يقف الارض على نفسه ثم من بعده علي المساكين
28. باب 220b الرجل يقف الارض ومعها رقيق او بقر يعملون فيها او يقف الرقيق دون الارض
29. باب 220b الرجل يقف الارض على قوم فيقبل بعضهم ذلك ولا يقبل بعضهم او لا يقبل ذلك واحد منهم
30. باب 221a الرجل يقف الارض علي ان له ان يبيعها
31. باب 222b الرجل الموقوف عليه يقرّ بان الوقف عليه وعلى رجل آخر
32. باب 223a الرجل يقف الارض على قرابته الاقرب فالاقرب
33. باب 224a الرجل يقف الارض على ذوي قرابته
34. باب 225a الرجل يقف الدار على قوم يسكنونها او يستعملونها
35. باب 225a الرجل يقف الارض علي قرابته على ان يعطي الاقرب فالاقرب يبدأ باقربهم
36. باب 226b الرجل يقف الدار والارض على قوم ويقف ارضا اخري على قوم آخرين ويشترط فى وقف احدي هاتين الارضين ان ينفق من غلتها على الارض الاخري او على ان يجري علي القوم الذين وقف عليهم تلك الارض ان يعطوا من غلة هذه الارض تمام ما سمي لهم
37. باب 227a الرجل يقف الارض على جيرانه
38. باب 228a اقرار الرجل بارض فى يده انها وقف والاقرار فى المرض
39. باب 232a الولاية فى الوقف
40. باب 233a فى اجارة الوقف
41. باب 233b المعاملة والمزارعة فى ارض الوقف
42. باب 234a الرجل يقف الارض ثم يجحد وهي فى يديه او تكون فى يدي غيره وهو جاحد ان يكون الارض التى وقفها والشهادة على ذلك
43. باب 237a الارض يكون فى يدي رجل فيدعي رجل انها له فيقر الذي الارض فى يديه ان رجلا حرّا من المسلمين وقفها ودفعها اليه
44. باب 240a وقف المتاع هل يقسم وما يدخل فى ذلك
45. باب 241b الرجل يقف الارض فى ابواب البر او الحج او ابن السبيل او غير ذلك فيحتاج ولده او قرابته الي ذلك
46. باب 242a الارض والدار توقف فتغصب
47. باب 243a الوقف فى المرض
48. باب 249a الرجل يقف الارض او الدار او البستان او الحوانيت او الحمام او المستغل وما يدخل فى الوقف من ذلك

الوقف في رقّ الثغور او بعض مزارعها 263b باب 69. وفي دور مكة والخان يبنيه ليسكنه السائل

الرجل يقف الارض على الصلحاء من 264a باب 70. فقراء قرابته او قال على اهل العفاف من فقراء قرابته من اليتامى

الوقف على اليتامى والارامل والثيّبات 264a باب 71. والابكار

الحربي يدخل الي دار الاسلام بامان 267b باب 72. فيشتري ارضا او دارا فيقفها او يوصي بوصية

الشهادة على الوقف والمسجد والمقبرة 267b باب 73. وخان السبيل والشهادة والرجوع بعد ذلك عن الشهادة

الشهادة على الصدقة والاختلاف فيها 268a باب 74.

وقف اهل الذمّة 268b باب 75.

الذي يكون في يديه الارض فيقرّ ان 270b باب 76. رجلا مسلما وقفها ودفعها اليه على وجوه سماها او يقرّ ان رجلا من اهل الذمة وقفها

الرجل يقف الارض على قوم باعيانهم 271a باب 77. ومن بعدهم على المساكين ويجعل للذي يقوم بالوقف من غلة الوقف لقيامه بامر الوقف

الرجل المسلم يقف الارض على قوم 273a باب 78. باعيانهم او في ابواب البر ويجعل آخر ذلك للمساكين ثم يرتدّ عن الاسلام والعياذ بالله

Schluss f. 274a: فقال له ان هلك المال وجب علىّ زكوة المال ففرقه في المساكين فلم يفرقه الرجل حتى ارتدّ الدافع لذلك عن الاسلام اذ ذلك مردود وكذلك لو دفع الي رجل الف درهم يحجّ بها عنه فلم يحجّ الرجل ولم يقرّ حتى ارتدّ الدافع عن الاسلام اذ ذلك مردود لا يجوز للرجل ان يفعله تمت احكام الوقف بعون الله الخ

Schrift: klein, in einander gezogen, schwierig. — Abschrift vom J. 978/1570.

Das 41. Kapitel hat keine Ueberschrift, ist dem Texte nach vielleicht auch grösstentheils ausgelassen. — Die Kapitel sind von 67 an nicht gezählt. — Ein Inhaltsverzeichniss f. 180b—182a.

HKh. I 163 (und VII, p. 568); V 9920.

We. 422, 2, f. 70b. 71a. Ein Stück aus den Glossen des سري الدين عبد البرّ ابن الشحنة † 921/1515 zu demselben Werk.

الرجل يجعل ارضا له صدقة موقوفة 250a باب 49. ثم يزرعها فيختلف هو واهل الزرع في المزروع او فيما انفق

الرجل يقف الارض او الدار على انه ليس 250b باب 50. لواليها ان يؤاجرها وعلى انه ان نازع احد من اهل الوقف في ذلك فهو خارج من الوقف

الرجل يقف علي ولده وولد ولده 251b باب 51. ونسلهما ابدا او على اهل بيته او على قرابته ويشترط ان من انتقل عن كذا وكذا او صار الي كذا وكذا فهو خارج من وقفه

الشهادة في الوقف وما يدخل في ذلك 252b باب 52.

الرجل يقف الارض او الدار ولا يحدّد 254a باب 53. ذلك ويقول هي مشهورة يستغنى بشهرتها عن تحديدها والرجل يقف الارض وهي مشغولة باجارة او غيرها

الرجل يشتري دارا او ارضا فيقفها 254b باب 54. ثم يقول انى اشتريتها لفلان

الرجل يقف الارض على انسان بعينه 255a باب 55. سنين ثم يقول وقفت هذه الارض بعد مضى السنين على كذا

الرجل يؤاجر ضيعة ثم يقفها 255b باب 56.

الرجل يقف الارض من مال المضاربة 256a باب 57.

المأذون يشتري دارا فيقفها المولي 256b باب 58.

الرجل يغصب ضيعة من رجل فيوقفها 256b باب 59.

الرجل يبيع ارضا على انه بالخيار 256b باب 60.

الرجل يهب لرجل ارضا فوقفها الموهوب 256b باب 61. له قبل القبض

المحجور عليه يقف ارضا 256b باب 62.

الرجل يوصي لرجل ارضا فيقفها الموصى 256b باب 63. له قبل موت الموصي

الوقف في ابواب البر 257a باب 64.

الرجل يقف الارض على الفقراء والمساكين 257a باب 65. وعلى فقراء قرابته وغيرهم

الرجل يقف الارض على فلان او يقول 258b باب 66. في الحج عنّى او في الغزو عنّى

الرجل يقف الارض على انه له ان احتاج 261a باب 67. قرابته الي ذلك ردّت غلة الوقف عليهم فاحتاج بعض القرابة ولم يحتاجوا كلهم

الرجل يشتري الارض بيعا فاسدا فوقفها 262b باب 68.

4762. We. 1502.

1) f. 1—25ª.

72 Bl. 8vo, 11 Z. (18½ × 13½; 12—12½ × 8½cm). — Zustand: am oberen Rande stark wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel f. 1ª:

النقول والمباحث المشرقة في حكم الوقف على طبقة بعد طبقة

Verfasser f. 1ª zur Seite, von anderer Hand (richtig):

علي بن عبد الكافي السبكي

und ebenso in der Unterschrift f. 24ᵇ (ohne السبكي).

Anfang f. 1ᵇ: مسئلة، اذا قال وقفتُ علي اولادي واولاد اولادي بطنا بعد بطن هل يقتضى الترتيب او لا، الجواب قال ابو طاهر الزيادي والقاضى الحسين والبَنْدَنيجي والماوردي وامام الحرمين والغزالي في البسيط والوسيط وصاحب الذخاير انه للترتيب وهو الصحيح الخ

Taqı eddın *essobkı* † 756/1355 (No. 2571) behandelt in dieser im J. 738 Rab. II (1337) beendeten Schrift die Formel bei Stiftungen: ich setze meinen Kindern u. Enkeln, Generation nach Generation, das u. das Legat aus, und ob man sich an die Reihenfolge zu kehren habe?

Schluss f. 24ᵇ: وبطنا بعد بطن تخالف لما قاله القاضى الحسين ولما يقتضيه كلام غيره سوا صاحب التهذيب، هذا ما حضرني في ذلك والله اعلم كتبه مصنفه الخ

Schrift: ziemlich gross, gut, deutlich, gleichmässig, vocalisirt. — Abschrift c. 1000/1591.

HKh. VI 13979. V 11298. 12242. Er nennt es النقول المشرقة und sagt, eine Auswahl daraus habe er gemacht und betitelt: المباحث المشرقة, dann beides vereinigt und genannt: المطالع المشرقة. Diese Angaben scheinen nicht richtig zu sein.

4763. Lbg. 1047.

5) f. 74—89.

8vo, 19—20 Z. (21 × 14; 13½—15 × 7½—10½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, auch bräunlich, glatt, ziemlich dünn. — Titel f. 74ª von späterer Hand:

صورة الوقفية التى وقف محمد [بن] عارف باشا

Anfang f. 74ᵇ: تبارك الذي بيده الملك يوتيه من يشاء فسبحانه من رءوف عواطفه . . . [اما بعد] فلا يذهب علي العاقل ان الدنيا دار نفاد لا اخلاد ومدار بوار لا قرار الخ

Stiftungsurkunde des محمد بيك بن عارف چلبى الجلالي الصديقى شمس الدين ابو المعارف verfasst im J. 862/1458, unter der Regierung des السلطان محمد بن مراد بن محمد خان, von dem Qâdı عبد الباقى عارف in Konstantinopel.

Schluss f. 89ª: واجر الواقف على الله مولاه فيما امّه وابتغاه ان الله لا يضيع اجر المحسنين ولا يخيب رجاء المومنين،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gefällig, vocallos. — Abschrift im J. 1110 Çafar (1698).

4764. Pet. 669.

7) f. 141—230.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). F. 212—220 oben am Rücken ausgebessert. — Titel u. Verfasser f. 141ª:

ك" المواهب السنية في احكام الوصية لابي عبد الله شمس الدين محمد بن محمد بن احمد ابن محمد بن احمد بن محمد سبط الماريدينى

Der Titel so auch im Vorwort f. 141ᵇ.

Anfang f. 141ᵇ: الحمد لله الكريم الذي يعطي من سأل ومن لا يسأل . . . وبعد فيقول محمد بن محمد . . . الدمشقى اصلا والمصري مولدا سبط الماريدينى، لما كان علم الوصايا من اجل ابواب الفقه واعظمها واكثرها فروعا الخ

Compendium über die bei Testament-Abfassung zu befolgenden Grundsätze, von Moḥammed *sibṭ elmâridînî* bedr eddın (hier und auch bei Lbg. 147, 2 šems eddın), um 890/1485 (No. 4726). Er sagt, dass diese Wissenschaft, trotz ihrer Wichtigkeit, zu seiner Zeit sehr vernachlässigt sei. Es ist, ausser in ungezählte Kapitel, noch in viele Abschnitte und Fragen (فصل، مسئلة), auch in Fächer (فرع), abgetheilt, aber meistens ohne bestimmte Ueberschrift. Es beginnt f. 141ᵇ: كتاب الوصايا، يقال اوصيت لفلان بكذا ووصيت له به ومن عنده وديعة الخ

142ᵇ باب اركان الوصية اربعة الموصى والموصى له والموصى به والصيغة؛ 156ª باب حساب الوصايا

باب فى الاستثناء 190ᵃ ;باب الوصية بالنصيب 172ᵇ
باب فيما اذا اشتملت الوصية على نصيبين او اكثر 202ᵃ
باب فيما اذا اوصى لكل من شخصين او اكثر 207ᵃ
باب الوصية بالتكملات 213ᵃ
الخاتمة فى الوصية بالجذور 223ᵃ

Schluss f. 230ᵃ: وللحاجة اربعون وللورثة مائة وستون وهذه صماء ليست كذلك، والله سبحانه وتعالي اعلم الخ

Abschrift vom J. 1057 Moḥ. (1647). — Collationirt.

Auf f. 141ᵃ steht, ausser anderen Versen, ein Gebet-Gedicht in 18 Versen (Basîṭ). Anfang:

يا ربّ هَيّئ لنا من امرنا رشدا
واجعل معونتك الحسنى لنا مددا

Lbg. 147, 2, f. 101—191.

Format etc. und Schrift wie bei 1.

Dasselbe Werk. Titel und Verfasser von späterer Hand f. 101ᵃ ganz ebenso.

Abschrift im J. 1030 Ša'bān (1621) von يحيى بن تقى الدين بن اسمعيل بن عبادة الحلبى الفرضى الحاسب

4765. Lbg. 336.

2) f. 4ᵃ—6ᵃ.

8ᵛᵒ, 24 Z. (20 × 14; 15½ × 10ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titelüberschrift und Verfasser:

الانصاف فى تمييز الاوقاف للسيوطي

Anfang: مسئلة امير وقف خانقاه رتب بها شيخا وصوفية وجعل لهم دراهم وزيتا وصابونا وخبزا ولحما فضاق الوقف الخ

Essojûṭî † 911/1505 erörtert das Wesen der Stiftungen, unterscheidet deren zwei Arten und entscheidet danach eine bestimmte Frage, in welchem Antheil-Verhältniss der Vorsteher einer mit einer Stiftung ausgestatteten Anstalt zu den übrigen Theilhabern stehe, falls dieselbe nicht gehörig ausreicht.

Schluss: وفى الثانى يجوز الاقتصار عند الضيق والاولي الاقتصار علي النقد لانه ايسر وبه يحصل ساير الاصناف والله تعالي اعلم.

Schrift: ziemlich gross, breit, vocallos. — Abschrift c. 1150/1737. — HKh. I 1364.

4766. Lbg. 624.

86 u. 2 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (24¾ × 14; 16 × 7¼ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt; nach der Vorrede f. 2ᵃ:

الاسعاف فى احكام الاوقاف

Verfasser fehlt; er ist:

ابراهيم بن موسي الطرابلسى الحنفى برهان الدين

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي خلق الانسان فى احسن تقويم . . . وبعد فان العلماء الاولين قد جعلهم الله تعالي رحمة للاخرين لبذل مهجهم فى ضبط احكام دين الاسلام الخ

Ibrâhîm ben mûsâ *eṭṭarâbulusî* elḥanefî † 922/1516 behandelt die Stiftungen. Er hat das Werk des Elḫaççâf in Auszug gebracht u. die Ansichten des هلال بن يحيى بن مسلم البصري الحنفى الرائي † 245/859 und allerlei Fragesätze hinzugefügt.

f. 2ᵃ كتاب الوقف، هو فى اللغة الحبس يقال وقفت الدابة الخ
باب فى الفاظ الوقف واهله ومحله وحكمه 6ᵃ
فصل فى بيان ما يتوقف جواز الوقف عليه 8ᵇ
فصل فى بيان اشراط قبول الوقف وعدمه 10ᵃ
باب بيان ما يجوز وقفه وما لا يجوز الخ 11ᵃ
فصل فى غرس الواقف او غيره الاشجار او بنائه فى الوقف 13ᵃ
فصل فى وقف المنقول اصالة 14ᵃ
باب فى الوقف الباطل وما يبطله 16ᵇ
باب فى بيان وقف المريض الخ 21ᵃ
باب فى اقرار الصحيح بارض فى يده انها وقف لنا 25ᵃ
باب الولاية على الوقف 29ᵃ
باب اجارة الوقف ومزارعته ومساقاته 37ᵃ
باب بناء المساجد والربط والسقايات والدور 41ᵇ
باب الشهادة على اقرار الواقف بحصته من الارض الفلانية 47ᵇ
باب وقف الرجل على نفسه ثم على اولاده ثم على الفقراء والمساكين 55ᵇ
باب الوقف على اولاده واولاد اولاده ونسله وعقبه ابدا والوقف المنقطع 56ᵃ
باب الوقف على اهل بيته وآله وجنسه وفيه منقطع البعض 63ᵇ

باب الوقف على قوم بتقديم بعض على بعض 72ᵇ
او على رجلين ويجعل لكل واحد منهما
معينا او على ورثة فلان

باب الوقف على المولي 77ᵃ

باب الوقف على فقراء جيرانه او على زيد 78ᵇ
مدة معلومة ثم من بعدها على غيره ثم
من بعده على المساكين

باب الوقف في ابواب البر من الصدقة 80ᵃ

باب الوقف على قوم على انه ان احتاج قرابته 81ᵃ
يرد الوقف اليهم

باب وقف ارضين على جهتين واشتراط النفقة 81ᵇ
من غلة احديهما على الاخري الخ

باب الوقف على اليتامي والارامل والايامي 82ᵃ
والثيبات والابكار

باب اوقاف اهل الذمة والصابئة والزنادقة والمستامنين 83ᵇ

باب الارتداد بعد الوقف 86ᵃ

Schluss f. 86ᵇ: نسال الله الثبات على الدين والموت على الاسلام بجاه النبي . . . وحسبنا الله الخ

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth; der Text in rothen Strichen eingerahmt. — Abschrift c. 1200/1785.

Auf den Vorblättern a und b die Inhaltsübersicht. — Ausser in die oben angegebenen Kapitel ist es auch oft noch in Abschnitte eingetheilt. — HKh. I 675.

4767. We. 1961.

2) f. 11—14.

8vo, 19 Z. (15 × 8cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel (von späterer Hand) f. 11ᵃ:

سؤال في رسالة في حل عبارة الاسعاف وهي قوله اولم يذكر في سهم من يموت،

Derselbe ist nicht vollständig und muss so erweitert werden:
من يموت عن غير ولد شيئا يكون نصيبه راجعا الي اصل الغلة، — Verfasser fehlt.

Anfang f. 11ᵇ: الحمد لله العليم الذي هو اهل المحامد والثناء الحسن . . . اما بعد فالمعروض على مولانا الذي هو ضياء الامصار . . . ان للفقير اشكالا في فهم بعض ما كتب في رسالتكم الخ

Erörterung einer schwierigen Stelle in der Abhandlung, die betitelt worden ,, في حل عبارة الاسعاف ‚ und die sich auf ein Werk bezieht, das die Stiftungen behandelt und dessen Titel-Anfang الاسعاف ist, womit nach f. 12ᵃ, 2 gemeint scheint das soeben behandelte Werk des Eṭṭarābulusī. Die Stelle bezieht sich darauf, wie es gehalten werden soll mit dem Vermögen Eines, der kinderlos stirbt.

Schluss f. 14ᵃ: وازيلوا عن الفهم الكليل اشكاله ايد الله بكم الحق واهله ورفع بكم مناره ومحله وصلي الله على سيدنا . . . وحزبه،

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, fast vocallos. Abschrift vom J. 1116/1704.

4768. Pm. 405.

3) f. 7ᵇ—9.

Format (c. 22 Z.) etc. und Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift (von späterer Hand):

,, في دخول ولد البنت في الموقوف على اولاد الاولاد، ‚

Verfasser fehlt; er ist: ابن كمال باشا.

Anfang: الحمد لوليه والصلوة على نبيه ... اما بعد فان المسئلة السائرة في البلاد . . . هي مسئلة دخول ولد البنت في الموقوف على اولاد الاولاد وقد ذكرت في حضرة . . . ابي الفتوح سليم خان فخر آل عثمان . . . فنقول . . . ان المسئلة المذكورة على وجهين الخ

Ibn kemāl bāšā † 940/1533 erörtert hier die Erbschaftsfrage: dürfen die Tochterkinder die Erbschaft des den Sohnskindern Vermachten antreten? Der Verfasser verwebt am Schlusse damit seine Abhandlung في طبقات الفقهاء, f. 9ᵃ—9ᵇ.

Schluss f. 9ᵇ: فالويل لهم ولمن قلدهم كل الويل، تمت

F. 10 leer.

4769.

Dasselbe Werkchen enthalten in:

1) Lbg. 890, 2, f. 2ᵇ—4ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel und Verfasser fehlen.

2) Lbg. 598, 29, f. 64ᵇ—66ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel: ,, في دخول ولد البنت في الوقف ‚. Verfasser: ابن كمال

30, f. 66ᵇ—67: Persisch.

3) Pm. 105, 8, f. 30ᵇ—33ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 7. — Titel und Verfasser fehlt, steht aber f. 29ᵃ.

Ein Stück der Abhandlung steht Lbg. 855, f. 35 am Rande.

4770. We. 1724.

5) f. 108ᵃ—117ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 3). — Titel und Verfasser f. 108ᵃ:

الرسالة فى القول النقى على المفترى
علي مذهب الامام الاعظم لابن نجيم

In der Vorrede f. 109ᵃ, 2 und ebenso f. 94ᵃ:

القول التحري الخ

Anfang f. 108ᵇ: الحمد لله الذي ينصر الحق ولو بعد حين . . . وبعد فهذه رسالة شريفة مختصرة منيفة اشتملت على نقل كلام الثقات من علماء الحنفية الخ

Ibn noǵeim † 970/1562 erörtert hier die Ansichten der angesehensten ḥanefitischen Rechtsgelehrten in Betreff der für die Stiftungen festgesetzten Verpflichtungen (Aemter) u. der grundlosen Absetzung ihrer Beamten (فيما يتعلق بالوظايف فى الاوقاف والسعي فيها وعزل القاضى لاربابها بغير حجة) nebst einigen dahin gehörigen wichtigen Fragen. Polemik gegen Ansichten, die in neuerer Zeit von Unkundigen gegen die Ḥanefiten in Betreff dieser Rechtssachen vorgebracht waren. Diese Abhandlung ist die 3. seiner الفتاوي الزينية oder الرسائل (s. Lbg. 598, 1).

Schluss f. 117ᵃ: وهو قول محمد فاذا كان الواقف لا يملك العزل بغير جنحة فغيره اولي، والحمد لله وحده الخ

HKh. IV 9678 (القول النقى).

Lbg. 598, 2, f. 3—6.

Format etc. u. Schrift wie bei 1).

Dasselbe Werk. Titelüberschrift f. 3ᵇ und Vorrede: القول النقى فى الرد على المفتري „ Darüber: لابن نجيم من جملة الزينية.

4771. We. 1724.

12) f. 161—175.

Format etc. und Schrift wie bei 3). — Titel und Verfasser f. 161ᵃ:

„ فى تحرير المقال فى مسئلة الاستبدال
لزين الدين ابن نجيم

Anfang f. 161ᵇ: الحمد لله الذي احكم الدين وايد وصانه عن التبديل . . . اما بعد فقد وقعت حادثة دعت الي كتابة رسالة فى تحرير كلام المشايخ فى الاستبدال للوقف وبيان الراجح من الاموال وما تضمنه فيما يبطل قضاء القاضي الخ

Abhandlung, betreffend die Frage, ob bei Stiftungen ein Umtausch eines Stückes gegen ein anderes zulässig sei? von demselben Verf.

Schluss fehlt. Das Vorhandene bricht f. 175ᵇ ab mit den Worten: فالبيع فاسد فى الكل لانه اشتري مالا وغير مال صفقة،

Es ist die 9. seiner gesammelten Abhdlgn.

HKh. II 2491 (fälschlich: مسئلة الاستدلال).

4772. Lbg. 880.

30) f. 132—135.

Format etc. und Schrift (40—42 Z.) wie bei 4). — Titel:

وقفية اوقاف ابي السعود العمادي

Anfang: ولقد شرف سبحانه وتعالي وتواتر على البرايا برّه وتوالي بشرف سلوك هذه الطريقة المثلى والفوز بهاتيك السعادة العظمى صاحب هذه الجلة الشرعية الدينية والوثيقة المرعية المرضية اليقينية . . . حضرة مولانا ابي السعود العمادي المولى الفاضل الربانى الخ

Stiftungsurkunde des Abū ’ssu’ūd el-’imādi † 982/1574 (No. 902), des hochangesehenen und reichen Śeiḫ elislām, enthaltend eine Aufzählung der zahlreichen Gründungen von Gebäuden zu frommen u. wohlthätigen Zwecken und der an dieselben vermachten Schenkungen, nebst den einzelnen Bestimmungen darüber. Der Schluss fehlt; die letzten Worte sind hier: ثم اقرّ واعترف الوكيل الجليل المشار اليه . . . بان حضرة المولى الواقف المزبور . . . اخرج جملة تلك الاوقاف عن يده،

4773. Lbg. 598.

42) f. 82—88.

Format etc. und Schrift wie bei 1). Der Rand meistens beschrieben.

Diese Blätter enthalten allerlei Notizen; darunter zu bemerken:

F. 82ᵃ eine Stiftungsurkunde (وقفية) desselben ابو السعود العمادي, wonach er 4 Bücher an die Propheten-Moschee in Elmedina schenkt.

F. 82ᵇ ff. Erörterung von allerlei grammatischen Punkten, hauptsächlich entlehnt aus مصنفك u. المقدمة في مستقفك u. الديباجة u. s. w. — Ein längerer Excurs f. 82ᵇ. 83ᵃ von ابن كمال باشا über الضمير الواقع بعد المضاف والمضاف اليه. — 88ᵃ über den Unterschied von النبي u. الرسول. — 88ᵇ über die Comparativ-Anwendung, die افعل التفضيل heisst (cf. No. 12 u. 43), aus der Glosse des حسن چلبي zum المطوّل.

4774. Lbg. 742.

99 Bl. 4ᵗᵒ, 19 Z. (22¹/₄ × 13; 13 × 6ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: rother Lederband mit Klappe. — Titel fehlt; s. Anfang. Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلاة ... وبعد فهذا كتاب أدب الاوصياء الذي جمعته في بلد الله الحرام حيث ابتليت فيه بقضاء الله سبحانه بفصل الخصام الخ

Der Verfasser heisst, nach dem f. 1ᵃ voraufgeschickten Artikel über ihn, welcher der Feder des ابو الميامن مصطفى افندي † ¹⁰¹⁵/₁₆₀₆ entstammt,

فضيل بن على الجمالى البكري الحنفي

Sein Vater على بن احمد بن محمد علاء الدين lebte bis zur Regierung des Sulṭāns Soleimān (seit dem J. ⁹²⁶/₁₅₂₀). Foḍeil ben ʿalī elǵemālī ist also geboren vor ⁹²⁶/₁₅₂₀ und starb während der Regierung des Sulṭāns Murād, welche im J. ⁹⁸²/₁₅₇₄ begann, im J. ⁹⁹¹/₁₅₈₃.

Sein Werk ist in Mekka, wo er eine Zeitlang Qāḍī war, entstanden und behandelt die Testamentsvollstreckung. In der voraufgeschickten وصيّة f. 1ᵇ warnt er davor, sich aus eigenem Antrieb selbst auf dergleichen Geschäfte einzulassen; dann erörtert er in 32 Abschnitten den Gegenstand ausführlich. Diese Abschnitte sind:

في الصكوك والمحاضر 9ᵇ الاثبات 8ᵃ النصب 6ᵇ الايصاء 2ᵃ الاباق والكتابة والعتاق والولاء 14ᵃ النكاح 12ᵇ القرض 33ᵇ الاعارة 33ᵃ الاجارة 30ᵇ البيع 15ᵃ الشهادة 42ᵃ الدعوي 36ᵃ الوكالة 35ᵇ الحوالة 34ᵇ الرهن 48ᵃ الكفالة 47ᵇ الصلح 45ᵃ الاقرار 44ᵃ المزارعة 54ᵃ المضاربة 52ᵃ الهبة 51ᵇ الابراء 50ᵃ الانفاق 61ᵃ القسمة 58ᵇ الاذن والحجر 56ᵇ الشفعة 55ᵃ تعدد الاوصياء 89ᵇ تنفيذ الوصية 77ᵇ الضمان 68ᵃ ايصاء الوصيّ 97ᵇ تصرّفه بعد الخروج 97ᵃ الاخراج 95ᵃ

Schluss f. 99ᵃ: ويروي في المسئلة عدم جواز تصرّفه ايضا لكن الصحيح هو الصحة والحمد لله وحده والصلوة والسلام على من لا نبيّ بعده

Schrift: Türkische Hand, klein, hübsch, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Das Ganze durchcorrigirt, stellenweise angestrichen, am Rande sehr viele Berichtigungen und Zusätze. Auf f. 30 folgt ein ungezähltes eingeklebtes Blättchen. Auf dem ungezählten Vorblatte ein Inhaltsverzeichniss. — Abschrift im J. 1040 Šaʿbān (1631). — Arabische Foliirung.

HKh. I 327 (der es irrthümlich seinem Vater zuschreibt).

Lbg. 642.

34 Bl. 4ᵗᵒ, 13 Z. (24 × 16³/₄; 14 × 8¹/₂ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

Dasselbe Werk. Titel und Verfasser fehlt. Bricht ab im الاباق والكتابة والعتاق "ك f. 34ᵃ mit den Worten: درهما عند محمد رحمه وقال ابو يوسف يلزمه اقامة (= Lbg. 742, f. 14ᵃ, 14).

Schrift: gross, weit, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. ¹²⁵⁰/₁₈₃₄.

4775. We. 1732.

5) f. 32—37.

8ᵛᵒ, 21 Z. (19¹/₃ × 13²/₃; 14 × 6ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Titel fehlt eigentlich, doch steht oben am Rande, durch Beschneiden der Blätter ziemlich unkenntlich geworden: رسالة وقفية Verfasser fehlt, s. unten.

Anfang f. 32ᵇ: المنة لله علي تعاقب سلسلة نعمائه بحيث لا يقف عند حدّ ... وبعد وقعت حادثة وحدثت واقعة وهي ان وقفية وردت ابواب كل احد فاشتبهت فحواها على علماء البلد لم يزل غطاء الاشكال الخ

Schluss f. 37b: فحينئذ يعود حصّتها الي شريكها في الاستحقاق او الي من هو في درجتها او الي اقرب الطبقات اليها الي آخر ما ذكرنا في صورة حرمانها بدون الاولاد، هذا آخر ما اردنا ايراده لبيان كيفية تقسيم الغلة في البطن الثالث وما بعده . . . والاناث مطلقا تاخذ حصة الاناث كذلك وقد عرفت الحال بتوفيق الله المتعالي نحمده حق حمده ونصلي على سيد خلقه . . . وغيرهم من الائمة المجتهدين والعلماء الي يوم الدين،

Juristische Abhandlung, betreffend Erbschaftsregulirung, besonders für die Erben im dritten Gliede und weiter abwärts.

Der Verfasser nennt sich in der Unterschrift: السيد محمد بن علي المفتي بقبصرية. Er hat seine Abhdlg im J. 1016 Çafar (1607) beendigt.

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. — Abschrift c. 1200/1875. — Bl. 38 leer.

4776. We. 1736a.

2) f. 9—17a.

8vo, 29 Z. (20¾ × 14½; 15 × 8cm). — Zustand: ziemlich gut, obgleich nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel f. 9a und ebenso im Vorwort:

رفع العناد عن حكم التفويض والاسناد

Verfasser im Vorwort f. 9b:

عبد الغني بن اسماعيل ابن النابلسي الحنفي

Anfang: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى من اهل الظهور والخفا اما بعد فيقول مولانا . . . المعروف بابن النابلسي الحنفي . . . هذه رسالة في بيان حكم التفويض والاسناد في اوقاف العباد الخ

Abhandlung aus dem Erbrecht, die Ausführung der testamentarischen Bestimmungen betreffend, von 'Abd elganī *ibn ennābulusī* elḥanefī † 1143/1730 (No. 1372). — Schluss f. 17a: وفي العزل والاخراج لا بد من الثبوت لما يوجب ذلك من ظهور الخيانة والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب،

Nach der Unterschrift hat der Verf. diese Abhandlung extempore verfasst im Jahre 1113, den 17. Ḏū'lqa'da (1702).

Schrift: ziemlich klein u. gedrängt, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift u. Collationirung von dem Schüler des Verf., dem محمد الدكدكجي, um 1120/1708.

4777. Spr. 1965.

1) f. 1—3.

153 Bl. 8vo, c. 30 Z. (18 × 13½; 16½ × 11—11½cm). Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb (bräunlich), stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt eigentlich; steht aber von anderer Hand auf dem Schmutzblatte:

رسالة في الوقف والاقضية للشبلي

Verfasser f. 1a: s. Anfang.

Anfang f. 1a: قال الشيخ الامام شيخ الاسلام ابو الحسن تقى الدين الشبلى رحمه في قول المنهاج فصل ان شرط [الواقف] النظر لنفسه او لغيره أتّبع كما ينبع ساير شروطه في الموقوف عليه وصفته وقدر الاستحقاق وصفته سواء أقلنا الملك له ام للموقوف عليه ام لله تعالي لانّ الواقف هو المتصرف بصدقته الخ

Taqī eddīn abū 'lḥasan *essiblī* behandelt hier eine Stelle im منهاج الطالبين (im كـ" الوقف), worin von der Verwaltung der Stiftungen die Rede ist. Seine Abhandlung zerfällt in 2 حالة (f. 2a. 2b).

Schluss f. 3b: واذا رايْنا حاكما اثبته او حكم بثبوته ولم يعلم قصده فيحمل على انه لم يتضح له حكمه والله اعلم، انتهي كلامه رحمه في ذلك،

Schrift: klein, spitz, flüchtig, nicht grade leicht zu lesen, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4778. Mo. 35.

27) f. 226b—227.

8vo, 15 Z. (Text 10 × 6cm). — Zustand: etwas fleckig. — Papier: gelblich, stark, zieml. glatt. — Titel fehlt, er ist etwa:

كـ" في الوصية لامهات الاولاد

Verfasser fehlt.

Anfang: الحمد لله على توالي نواله والصلوة على نبيه محمد وآله، قوله قال ومن اوصي بثلث ماله لامهات اولاده اي قال محمد في الجامع الصغير ان الوصية لامهات اولاده جايزة الخ

Glosse zu einer Stelle, welche über testamentarische Bestimmungen zu Gunsten der zurückbleibenden Frauen, die Kinder gehabt haben, handelt, unter Anführung von Stellen des ابن القاضي und سنان افندي.

Schluss f. 227b: فلا وجه لقوله ولا ينتظر عتقها الي ما بعد موته هذا ما خلج الخاطر الفاتر

ونحن نعترف بان امثال هذه التخيلات انها نشأت من قلة البضاعة في الصناعات'

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, kräftig, vocallos. — Abschrift c. 1050/1640.

4779.

1) Pet. 684, f. 102.

Abhandlung eines Ungenannten, betitelt: منية المستفتي وطلبة اللبيب في معرفة الزيادة علي معلوم الخطيب über 4 Fragen, betreffend besondere Fälle bei Stiftungen, nach ḥanefitischen Ansichten.

Anfang: الحمد لله الذي بصر عباده العلماء ... اما بعد فقد التمس مني

2) Lbg. 880,

31) f. 136—137ᵇ u. 139ᵃ.

Türkisch (auf Legate bezüglich).

32) f. 137ᵇ—146ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 30).

Verschiedene Testamente mit ausführlichen Bestimmungen über Verwendung der Legate:

1. 137ᵇ—139ᵃ von سنان باشا بن مصطفى بيك ابن عبد الحميد امير الامراء

2. 139ᵇ—146ᵃ von السلطان سليمان خان غازي

33) f. 146ᵇ—149ᵃ.

Türkisch: رسالة في الطاعون لعبد الغنى.

F. 149ᵇ—152ᵃ leer, nur f. 150ᵇ. 151ᵇ etwas Türkisch.

4780.

1) Mq. 119, 32, f. 454—461.

8ᵛᵒ, 7 Z. (18½ × 13¼; 10 × 7ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel fehlt.

Bruchstück eines Werkes, in welchem über Stiftungen (وقف) gehandelt wird.

Die Blattfolge ist: 458. 459. 454—457. Lücke. 460. 461.

Das Vorhandene beginnt f. 458ᵃ so: لبيت المال وينتزع من المشتري واذا كان ازيد يثبت للخيار الخ u. schliesst f. 461ᵇ: وقاضى القضاة نجم الدين صصري الشافعي بدمشق

Schrift: gross, stattlich, gleichmässig, etwas vocalisirt. — Abschrift c. 900/1494.

2) Mq. 180ᵇ, f. 114. 115. Handelt üb. die Frage, welche Testamente (وصية) zulässig seien u. nicht.

3) Glas. 227, 2, f. 40. Ob man Vermächtnisse anwenden dürfe in eigenem Interesse?

4781.

Hier sind noch folgende Werke über Vermächtnisse zu erwähnen:

1) كـ" الوقف" von محمد بن عبد الله الانصاري um 180/796.
2) قطف النَّوْر في مسائل الدَّوْر von تقي الدين السبكى † 756/1355.
3) تلخيص الوقوف على الموقوف von ابن الملقن † 804/1401.
4) الفصول المهمّة في مواريث الامّة von ابن الهائم † 815/1412.
5) ر" في طبقات البطون لبيان احكام الوقف على اولاد الاولاد von الكافيجى † 879/1474.
6) دفع المضرّات عن الاوقاف والخيرات von ابن قطلوبغا † 879/1474.
7) ر" في الوقف" von يوسف بن حسين الكرْماستى † 906/1500.
8) المباحث الذكية في المسئلة الذوركية von السيوطي † 911/1511.
9) السيف الصارم في عدم جواز وقف النقود والدراهم von البركلي † 981/1573.
10) التاييدات العلية للاوقاف المصرية von نجم الدين الغيطى † 984/1576.
11) تيسير الوقوف على غوامض حكّام الوقوف von عبد الرءوف المناوي † 1031/1622.
12) ايقان العارفين على حكم اوقاف السلاطين von مرعي بن يوسف الكرمى † 1033/1624.
13) البرهان في اوقاف السلطان von محمد حجازي بن محمد القلقشندي † 1035/1626.
14) ر" وقف الهمام المنصف عند قول الامام ابي يوسف von عبد الرحمن بن عيسى المرشدي † 1037/1627.
15) السيف الشهير على من جوّز استبدال الوقف بالدراهم والدنانير von حنيف الدين بن عبد الرحمن المرشدي † 1067/1657.
16) موقف الرماة في وقف الحماة
17) كـ" الوصايا" von احمد بن محمد الكرابيسى
18) ر" في الوقف" von على بن محمد بن على ابن غانم † 1004/1595.

5. Rechtspraxis.

4782. Pet. 170.

375 Bl. 4to, 26—28 Z. (28 × 15; 21 × 9^cm). — Zustand: ziemlich gut. Der Rand (besonders der Seitenrand) fleckig und ausgebessert. Etwa die letzten 40 Bl. stark wurmstichig. Bl. 1 fast lose. — Papier: ziemlich stark, etwas glatt, gelblich, in dem ersten Drittel auch röthlich und citronengelb. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel (in der Ueberschrift f. 1^b oben und in der Vorrede f. 1^b, 5 v. u.):

كتاب من لا يحضره الفقيه

Anfang f. 1^b: اللهمّ انّى احمدك واشكرك واومن بك واتوكّل عليك واقرّ بذنبي اليك . . . قال الشيخ السعيد الفقيه ابو جعفر محمد بن على بن الحسين بن موسي بن بابويه القمّى الفقيه نزيل الراي المصنف لهذا الكتاب رحمه، اما بعد فانّه لما ساقني القضا والقدر الي بلد الغربة وجعلني القدر بها بارض بلخ الخ

Dies Werk des Abū ǵa'far moḣammed elqommī *ibn bābaweih* † 391/1001 (No. 1269), welcher f. 2^a unrichtig Abū ǵa'far *ibn* moḣammed heisst, ist auf Ersuchen des محمد بن الحسن بن اسحق بن الحسين بن اسحق بن موسي بن جعفر بن محمد بن على بن الحسين بن على بن ابي طالب verfasst, welcher ein Compendium zu haben wünschte, in welchem die Rechtswissenschaft (فى الفقه والحلال والحرام والشرائع والاحكام) nach ihrer praktischen Seite behandelt würde. Der Verfasser hat von seinem ši'itischen Standpunkt aus den Stoff bearbeitet und dazu eine Menge Werke seiner Richtung benutzt, wie die von محمد بن احمد بن ,حريز بن عبد الله السجستانى احمد بن محمد البرقى ,يحيى بن عمران الاشعري u. s. w.; er lässt seine Gewährsstützen fort, zählt sie aber f. 359^b—375^a in einem Appendix auf. Das Werk ist in viele ungezählte Kapitel getheilt. Zuerst:

f. 2^a باب المياه واحكامها وطهرها ونجاستها
4^b باب ارتياد المكان للحدث والسنة فى دخوله والاداب فيه الي الخروج منه
f. 6^a باب اقسام الصلاة، باب وقت وجوب الطهور،
باب افتتاح الصلوة وتحريمها وتحليلها،
باب فرايض الصلوة، باب مقدار الماء للوضوء والغسل
u. s. w.
15^b باب غسل يوم الجمعة وادابه ودخول الحمام وادابه وما جاء فى التنصيف والزينة
19^b باب غسل الميت
21^b باب الصلوة علي الميّت 24^b باب المسّ
27^b باب التعزية والجزع عند المصيبة وزيارة القبور والنوح والمائم
29^b باب النوادر
31^a ابواب الصلوة وحدودها
31^a باب فرض الصلوة
u. s. w., zuletzt: f. 99^b باب نوادر الصلوة

Der erste Theil schliesst f. 100^a.

Der zweite beginnt f. 101^b: ابواب الزكوة
111^b باب فضل الصيام 111^b باب علة فرض الصيام
129^a باب الحجّ 130^b باب الاعتكاف 130^a باب الفطرة
Weiterhin unter anderen: 183^a باب الحقوق
184^b باب القضايا والاحكام 185^a باب الفرض على الجوارح
189^a باب الشفاعة فى الاحكام 189^a باب الحجر والافلاس
189^b باب الصلح 190^a باب العزالة 190^b باب من وجب ردّ شهادته ومن يجب قبول شهادته
194^b باب الحوالة 197^b باب الكفالة 197^a باب الشفعة
200^a باب العتق 212^a باب البيوع u. s. w.
Die letzten Kapitel sind: 343^b باب ميراث المكاتب
344^a باب نوادر الميراث 344^b باب ميراث المجوس
345^a باب النوادر

Schluss f. 359^a: واهل بيت فعلىّ وفاطمة والحسن والحسين اهل بيتى وثقلي فاذهب عنهم الرجس وطهّرهم تطهيرا، تمّ الخ

Schrift: ungleich, meistens klein, zierlich, vocallos, deutlich. Stellenweise (bei Gebeten) stark vocalisirt. Das Ende (von f. 342 an) grössere Schrift, deutlich, vocallos, von anderer Hand. — Abschrift 1024 Moḣarram (1615).

Am Rande oft Bemerkungen zum Text, auch Lesarten und Verbesserungen.

4783.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Min. 187,

3) f. 163—226.

Format (c. 17—32 Z.) etc. und Schrift (die ersten 2½ Seiten vocalisirt) wie bei 2).

Titel f. 163ª oben am Rande und in der Unterschrift f. 226ᵇ. Anfang ebenso.

Erste Hälfte, geht bis zu Ende der ابواب الصلوة, deren letztes Kapitel باب نوادر الصلوة.

Abschrift von محمد بن غياث الدين منصور المازندرانى الحسينى افضل الدين im J. 1027 Ram. (1618).

4) f. 227—231ª Persisch. (231ᵇ. 232ª leer).

5) f. 232ᵇ—238.

Dieselbe Schrift (c. 34 Z.). F. 234—238 der Rand unten und zur Seite ausgebessert.

Fortsetzung des obigen Werkes, mit dem كتاب الزكوة. Bricht ab im باب فضل الصيام mit den Worten: ʻبالدعاء لاحد من خلقى الا استجبت لهم فيهʼ

2) Min. 245.

254 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (28 × 19; 20 × 10ᶜᵐ). — Zustand: am unteren Rande wasserfleckig; die ersten Blätter ausserdem etwas unsauber, schadhaft im Text und ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband, doch ist der hintere Deckel von Pappe. — Titel und Verfasser fehlt.

Die erste Hälfte des Werkes. Sie umfasst 2 Theile, deren 2. (f. 128ᵇ) von ابواب الزكوة an bis zu باب الفروض علي الجوارح (= Pet. 170, 184ᵇ) geht. Dies enthält das Vermächtniss ʼAlīs an seinen Sohn وصية امير المومنين عم لابنه محمد ابن الحنفية.

Schluss dieses Theiles f. 254ª: فلا يكون فى الجنة بعد النبيين والصديقين ارفع درجة منهʻ والوصية طويلة اخذنا منها موضع الحاجة ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيمʻ

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gefällig, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. Stichwörter roth überstrichen. — Abschrift vom J. 1080 Moḥarram (1669).

Zu Anfang (f. 1—12) viele Glossen (auch persische) am Rande, zum Theil auch zwischen den Zeilen.

3) Min. 233.

272 Bl. 4ᵗᵒ, 20 Z. (25 × 16⅓; 17 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut, obgleich nicht ganz frei von Flecken. — Papier: gelb, grob, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. fehlt.

Die zweite Hälfte des Werkes, in unmittelbarem Anschluss an Min. 245. Zerfällt auch in 2 Theile (den 3. und 4. des Ganzen). Theil 3 beginnt mit ابواب القضايا والاحكام (= Pet. 170, 185ª). Theil 4 f. 147ª geht von ذكر جمل من مناهي النبي صلعم bis zum Schluss.

Schrift: gross, kräftig, gedrängt, etwas flüchtig, etwas vocalisirt. Ueberschriften roth, einige Male (f. 188ᵇ ff.) auch schwarz und hervorstechend gross. Stichwörter und -sätze roth überstrichen. — Abschrift im Jahre 1091 Dūʼlḥiǵǵe (1681) von صفى الله بن صدر الدين محمد ابن عبد الصمد التنهجانى

Am Rande, besonders in der ersten Hälfte, sehr viele Glossen, auch sprachlicher Art; bisweilen solche auch zwischen den Zeilen.

F. 145ᵇ und 146ª eine Hochzeits-Predigt (خطبة النكاح), anfangend: الحمد لله الذي قصرت الالسن geschrieben von محمد كريم im J. 1272 Raǵab (1856) mit Vocalen.

4) Min. 226.

158 Bl. 4ᵗᵒ, 22 Z. (26 × 18; 18 × 10½ᶜᵐ). — Zustand: der Rand fast überall schadhaft und ausgebessert, sowohl unten als auch besonders zur Seite, wodurch der Text oft gelitten hat. Oben am Rande etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel und Verfasser fehlt.

Zweite Hälfte des Werkes. Von dem 4. Theil (des Ganzen), welcher f. 122ᵇ ebenso wie bei Min. 233 beginnt, ist nur fast die erste Hälfte hier vorhanden. Das zuletzt vorhandene Kapitel hat die Ueberschrift f. 158ᵇ: باب دية الجراحات والشجاج u. geht bis Zeile 17 (= Min. 233, 196ª bis Zeile 11). Die Reste der übrigen 4 Zeilen auf der Seite gehören zu einem anderen Kapitel, sind aber nicht zu rechnen. Ueberhaupt ist der Text besonders von f. 150 an in der unteren Hälfte sehr verstümmelt.

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth (sie fehlen f. 132—149 fast ganz, doch ist Platz dafür gelassen). — Abschrift c. ¹¹⁰⁰/₁₆₈₈.

4784. We. 1378.

95 Bl. 8vo, 15 Z. (21 × 16; 12—13 × 9—10cm). — **Zustand**: lose im Deckel; im Rücken und in der vorderen Hälfte wasserfleckig. Am unteren Rande wurmstichig, besonders in der 2. Hälfte. — **Papier**: gelb, glatt, stark. — **Einband**: Pappdeckel mit Klappe und Lederrücken. — **Titel und Verfasser** f. 1a:

كتاب تهذيب الاجوبة لابي عبد الله الحسن بن حامد [بن على البغدادي الحنبلي]

(Der Titel so auch in der Unterschrift.)

Anfang f. 1b: باب البيان عن حثه على الاتباع في الاجوبة بكل مكان، قال الميموني قال لي احمد بن حنبل اياك ان تتكلم بكلمة واحدة ليس لك فيها امام، الخ

Elḥasan ben Ḥāmid ben ʿalī *elbagdādī* elḤanbalī abū ʿabdallāh † 403/1012 hat ein Werk verfasst, in welchem er, bei systematischer Zusammenstellung, Auskunft giebt, wie bei Rechtsfragen die Antworten nach Ḥanbalitischer Rechtsanschauung einzurichten seien. Es zerfällt in viele (ungezählte) Kapitel, die meistens die Ueberschrift: باب البيان عن مذهبه oder عن جوابه haben.

Es liegt hier die 2. Hälfte des Werkes vor.

f. 2b باب البيان عن مذهبه في جواباته بالكتاب والسنة او نقول الواحد من الصحابة

6a باب البيان عن مذهبه بالاثر اذا بينه والقول من الصحابة اذا دونه من غير جواب به ولا تونيب فيه ولا رد له،

9a باب البيان عن مذهبه في الخبر اذا حسنه وارتضى سنده

9b باب البيان عن نسبة المذهب اليه من حيث القياس

13b باب البيان عن نسبة المذهب اليه من حيث يفسر اصحابه واخبارهم عن رايه

15a باب البيان عن نسبة المذهب اليه من حيث افعاله في خاصة نفسه

16a باب البيان عن نسبة المذهب اليه من حيث الاستدلال

16b باب البيان عن المستدل به من جوابه اسما اذلك نطقا ام استنباطا

17a باب البيان عن مذهبه لما سكت عند المعارضة ولم ينكره عند المباحثة

20a باب البيان عن مذهبه في جوابه باختلاف الصحابة

25b باب البيان عن جوابه بالقولين اذا عزا واحدا الي الصحابة والآخر الي سنة عن النبي صلعم

28a باب البيان عن جوابه بقول التابعين مع الصحابة

31b باب البيان عن مذهبه بالاختلاف بين العلماء

35b باب البيان عن جوابه بقول بعض الناس وبشبه الجواب الي غيره

38a باب البيان عن مذهبه اذا صدر منه الجواب بالاختلاف عريا عن التفصيل والتمييز

40b باب البيان عن مذهبه اذا كان في الحادثة روايتين في مكانين مختلفتين وروايتين متفرقتين

44b باب البيان عن مذهبه اذا صدر منه الجواب بان يدع عنه السؤال

45b باب البيان عن مذهبه بلا ينبغي او بقول ينبغي

46b باحشائه 47b باب البيان عن جوابه بلا يصلح

50a برده الي مشيئته 54a باحب الي 51b باخاف

55b بالاشد والاهون 57b بالاحتياط 56b بلا باس

58b بقوله لا 60a باجبن عنه 59b بلا اعرف وما سمعت

بلا ادري 61a بان هذا يشنع عند الناس 60a اقنع بهذا

68b بما اراه واعادة جوابه الي ما سبق من المسئلتين

69b باب البيان عن مذهبه في جوابه بالكراهية

74b باب البيان عن جوابه بالاستحسان للفعل

76b باب البيان عن جوابه بالعجب الي وانكاره بالتعجب

80a باب البيان عن مذهبه اشرع من حيث دليل الخطاب ام لا

84a باب البيان عن مذهبه في الروايتين اذا كانتا في مكانين مطلقا ومقيدا ايبني مطلقها على مقيدها ام لا

88b باب البيان عن مذهبه اذا اجاب بجوابين مختلفين في مسئلتين جنسهما واحد بنقل ما في احدي المسئلتين من الجواب الي الاخري ام لا

90b باب البيان عن المسايل وغيرها التي ثبت عنه القسم فيها

91b باب البيان عن مسايله التي ثبت عنه الرجوع فيها

93a باب البيان عن المسايل التي يذكر ان الخرقي رحمه اخطأ فيها

Schluss f. 95b: وانما عاب ذلك على طايفة بعد تاملها لدقة اماكنها وخفي مطالبها وكل مسئلة منها بمن الله وعونه قد اوضحناها ايضاحا بيّنا ينفي بذلك كل شبهة وبالله التوفيق،

Schrift: f. 1—39 ziemlich gross, meistens etwas verblasst, rundlich, etwas vocalisirt; bisweilen ohne diakritische Punkte. F. 40 ff. kleiner, kräftig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter im ganzen Werke roth. — **Abschrift** von f. 1—39 c. 800/1397, das Uebrige c. 900/1494.

4785. Pet. 176.

401 Bl. Folio, c. 24—28 Z. (37½ × 25; 27½ × 16cm). Zustand: ziemlich gut. Der Rand öfters ausgebessert; ausserdem oben und zur Seite wasserfleckig. — Papier: gelblich (zuerst auch grünlich-gelb), glatt, ziemlich stark. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel u. Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang f. 1b: الحمد لله ولي الحمد ومستحقه وصلواته علي خيرته من خلقه محمد وآله وسلم تسليما ' ذاكرني بعض الاصدقاء . . . باحاديث اصحابنا . . . وما وقع فيها من الاختلاف والتباين والمنافاة والتضاد حتى لا يكاد يتفق خبر الا وبازائه ما يضاده ولا يسلم حديث الا وفي مقابله ما ينافيه الخ

Ausführlicher gemischter Commentar zu der Abhandlung الرسالة المُقْنِعَة, welche die Grundsätze des Rechts (احكام الشريعة) behandelt und deren Verfasser hier nur ابو عبد الله genannt ist, dessen eigentlicher Name aber:

محمد بن محمد بن النعمان البغدادي الرافضي

Der Titel des Commentars ist (nach f. 196b. 289b. 376b. 401b): كتاب تهذيب الاحكام und der Verfasser (nach f. 166a):

ابو جعفر محمد بن الحسن الطوسي الشيعي

Diese Abhandlung des Moḥammed ben moḥammed *ben enno'mān* elbagdādī eššī'ī errāfiḍī † 413/1022 hatte sein Schüler Abū ǵa'far moḥammed *eṭṭūsī* eššī'ī † 460/1068 (No. 1272) mit einem sachlichen Commentar versehen, dabei aber die Vorrede fortgelassen, in welcher die Stellung der Šī'iten zu den Orthodoxen erörtert wird (ما يتعلق بالتوحيد والعدل والنبوة والامامة).

Es kommt bei dem Werke namentlich auf Erörterung und Nachweisung der auf die einzelnen Rechtssätze bezüglichen (von einander abweichenden oder völlig entgegengesetzten) Traditionen, nebst Anführung ihrer Gewährsmänner, an.

Das Werk, von welchem hier nur der erste Theil vorliegt, zerfällt in 5 Bücher. Das 1. f. 2a كتاب الطهارة 2. 117b ك' الصلوة 3. 261a ك' الزكوة 4. 289b ك' الصيام 5. 315b ك' الحج.

Diese einzelnen Bücher haben ziemlich ausführliche Zusätze (زيادات); das letzte hat einen Zusatz, f. 377a, der betitelt ist: كتاب الزيارات (s. bei Spr. 564).

Das Werk beginnt f. 2a: باب الاحداث الموجبة للطهارة ذكر الشيخ ايده الله تعالي ان جميع ما يوجب الطهارة من الاحداث عشرة اشياء وهي النوم الغالب على العقل والمرض المانع من الذكر . . . حال من الاحوال' الاصل في هذا الباب ان من حصل على صفة يجوز له معها استباحة الدخول في الصلوة فيجب ان لا توجب عليه طهارة ثانية الخ

Das 2. Buch: كتاب الصلوة قال الشيخ رحمه الله والمفروض من الصلوة في اليوم والليلة خمس صلوات ثم ذكر تفصيلها وهذا الباب لا وجه التشاغل بشرحه لانه كالمعلوم ضرورة من دين النبي صلعم. ومما لا خلاف فيه غير انا نورد في الباب الذي يلي هذا ما يتضمن تفصيل هذه الفرايض ايضاحا ان شاء الله تعالي'

Das 3. beginnt: كتاب الزكوة باب ما يجب فيه الزكوة قال الشيخ رحمه الله الزكوة في تسعة اشياء الذهب والفضة والحنطة والشعير والتمر والزبيب والابل والبقر والغنم وعفي رسول الله صلعم عما سوي ذلك' يدل على ذلك ما رواه على بن الحسن بن فضال عن هرون بن مسلم عن القسم بن عروة الخ

Das 4.: كتاب الصيام باب فرض الصيام قال الله تعالي يا ايها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم . . . فعدة من ايام اخر فاوجب الله الصيام بظاهر اللفظ على كل مكلف' وروي محمد بن يعقوب عن على بن ابراهيم عن ابيه عن حماد الخ

Das 5. Buch: كتاب الحج باب وجوب الحج قال الشيخ رحمه الله الحج فريضة علي كل حر بالغ مستطيع اليه السبيل . . . ثم وجود الزاد والراحلة' يدل على ذلك ما رواه محمد بن يعقوب عن عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد عن ابن محبوب عن خالد بن جرير الخ

Schluss f. 401ᵇ: جمع الله بينى وبينك وبينهم في مستقرّ من رحمته انه ولي ذلك والقادر عليه ان شاء الله تعالي السلام عليك ورحمة الله وبركاته وهو قريب مجيب وصلى الله علي خيرته الخ

Die einzelnen Bücher zerfallen in eine Menge ungezählter Kapitel. Buch II zerfällt in 2 Theile; der 2. Theil beginnt f. 197ᵃ. Die Anführung des Grundtextes ist entweder vollständig, soweit er für Erörterung nöthig ist, oder Anfang einer Stelle und deren Schlussworte, mittelst der Wendung الي قوله, und dies ist gewöhnlich der Fall. Am Rande stehen theils Lesarten und Verbesserungen, theils sachliche Erörterungen, theils sprachliche Erklärungen. Auch zwischen den Zeilen findet sich nicht selten dergleichen. — Ein Auszug daraus ist الاستبصار ك" No. 1272.

Schrift: ungleich, und besonders f. 295—376 ist von anderer Hand: gedrängt, fein, etwas spitz, klein, deutlich. Der Abschreiber dieser Stelle nennt sich f. 315ᵃ: محمد باقر بن ملا اروج. Die Abschrift ist vom J. 1075/1664. Der übrige Text ist grösser, gewandt, gefällig, deutlich. Alles vocallos. Der Grundtext überstrichen. Die Abschrift vom J. 1077/1666. Collationirt.

HKh. III 6366 (von الشيخ الفارسي, ganz kurz; scheint verschieden zu sein).

4786.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Spr. 564.

428 Bl. Folio, 25 Z. (37 × 21; 27½ × 15½cm). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: grob, gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt (steht f. 401ᵃ in der Unterschrift).

Der Zusatz zu dem letzten Buche (ك" الحج) beginnt auf f. 401ᵃ. Er ist daselbst betitelt: كتاب الزيارات, dann aber in der Ueberschrift: كتاب المزار, mit dem Zusatze über seinen Inhalt: مختصر في انساب النبيّ صلعم والايمة عمّ وزياراتهم وتواريخ ذكر مشاهدهم والخبر الوارد في زيارة كل واحد منهم وما يتعلق بذلك

Er ist gleichfalls in eine Menge Kapitel getheilt.

Schrift: gross, gut, gleichmässig, vocallos. Stichwörter roth. Der Grundtext zum Theil roth überstrichen. Abschrift c. 1200/1785.

2) Min. 187, 7, f. 282ᵇ—302.

Folio, 26—27 Z. (Text: 26½ × 16½cm). — Zustand: von f. 293 an fast lose im Einband. — Papier etc. und Schrift (aber gleichmässiger) wie bei 2). — Titel fehlt; doch steht f. 302ᵃ oben in der Ecke: تهذيب حديث.

Umfasst hier von dem 1. Buche, كتاب الطهارة, nur etwa das erste Drittel und bricht in dem Abschnitte Waschungen (غسل) f. 302ᵇ so ab: عن حماد عن الحلبي قال سال ابو عبد الله عمّ عن الرجل يصيب المراة فيما دون الفرج اعليها غسل

3) Min. 187, 59, f. 585—586.

Format (33 Z.) etc. u. Schrift wie bei 58. — Titel fehlt, doch steht f. 585ᵃ im Inhaltsverzeichniss: تهذيب حديث.

Hier ist nur der Anfang vorhanden. Die letzte Zeile auf f. 586ᵇ entspricht dem f. 284ᵃ, Z. 11.

4787. Lbg. 130.

3) f. 65ᵇ—107.

Format etc. und Schrift wie bei 1).

Titel fehlt, steht aber nach dem Bismillāh: بيان الاحكام المتعلقة بالملائكة والمرسلين وساير المسلمين

Verfasser fehlt; es ist wahrscheinlich: عبد العزيز بن عبد السلام الشافعي عز الدين und obige Schrift ein Stück aus seinem Diotatwerke (الامالي) (No. 294).

Anfang: والاحكام ضربان احدهما ما كان طلبا لاكتساب فعل او تركه والثانى ما لا طلب فيه الخ

Erörterungen über die Satzungen, welche für die Engel, Gottgesandten u. überhaupt alle Gläubigen gültig sind, in 10 Abschnitten; wahrscheinlich von ʼAbd elʼazīz ben ʼabd essalām † 660/1262.

1. فصل 66ᵇ في الدلالة اللفظية
2. فصل 66ᵇ في تقريب انواع ادلة الامر
3. فصل 69ᵇ في تقريب انواع ادلة النهي
4. فصل 74ᵃ فيما يصلح للدلالة على الامر
5. فصل 76ᵇ في نفي التسوية بين الفعلين او الفاعلين او الجزءين
6. فصل 77ᵇ فيما يتضمنه ضرب الامثال من الاحكام
7. فصل 81ᵃ في فوايد متفرقة
8. فصل 93ᵃ فيما يدل على الاحكام من صفات الاله
9. فصل 97ᵇ في ضروب من المجاز
10. فصل 104ᵇ في كيفية استخراج الاحكام من ادلتها

Schluss f. 107ᵃ: اللهم اقبالا عليك واصغاء اليك واخذا عنك وقبولا منك وغنيمة من كل برّ وسلامة من كل وزر والحمد لله وحسبنا الله ... وسلم تسليما

4788. Lbg. 54.

640 Bl. 4ᵗᵒ, 20—25 Z. (27 × 17½; 19½—21½ × 12—13ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber; etwas wurmstichig; am oberen Rande in der 1. Hälfte wasserfleckig, später auch an dem unteren; am Rande nicht selten beschädigt: so f. 558. 565. 626. 640. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: rothbrauner Lederband mit Klappe. — Titel u. Verf. fehlt. Nach der Unterschrift f. 640ᵇ:

فصول العمادي

Der specielle Titel f. 1ᵃ, Z. 18:

فصول الإحْكام فى اصول الأَحْكام

Verfasser nach HKh. IV 9094:

جمال الدين بن عماد الدين الحنفى

oder

ابو الفتح عبد الرحيم بن ابي بكر بن عبد الجليل المرغينانى السمرقندي

Anfang auf der Rückseite des ungezählten Vorblattes: بسم الله الرحمن الرحيم وباسمه يُبدأ كل كتاب ويختم ويبين كل خطاب وينظم ... وبعد فان العلم لخر يبقى على مرور الاحقاب وذكر يتوارثه الاعقاب بعد الاعقاب الخ

Der Verfasser ist Hanefite und kann nicht der bekannte Aḥmed ben 'imād *elaqfahsī* eššāfi'ī † 808/1405 (No. 1816) sein. — Die zwei von HKh. angegebenen Verfasser sind dieselben, nämlich 'Abderrahīm *ben* abū bekr *'imad eddīn* ben 'alī borhān eddīn ben abū bekr ben 'abd elǵalīl elfergānī *elmarġīnānī* erriśdānī (auch erriśtānī) elḥanefī zein eddīn abū 'lfatḥ um 670/1271. Dass HKh. ihn Ǵemāl eddīn nennt, muss ein Irrthum sein. Seinen Vater 'Imād eddīn erwähnt er f. 317ᵇ. Sein Grossvater war der Verfasser der الهداية فى الفروع † 593/1197. Er hat sein Werk im J. 651 Śa'bān (1253) vollendet; es kann also nicht Moḥammed ben 'abd essettār ben moḥammed *elkerderī* el'imādī elḥanefī der Verfasser sein, welcher schon im J. 642/1244 (643) gestorben war, obgleich Einige es ihm beilegen.

Nach dem Lobe der Wissenschaft und speciell der Jurisprudenz sagt der Verfasser, er habe sich von klein an mit dem Studiren des Faches abgegeben u. Manches darüber verfasst.

Das vorliegende Werk behandelt das Rechtsverfahren in Civilsachen und zerfällt in 40 Abschnitte (فصل), deren jeder wieder Wurzeln (اصول), aus denen sich Stücke (فصول) abzweigen, enthält. Die Uebersicht steht f. 1ᵃ—6ᵇ.

1. فصل f. 6ᵇ فى مسائل القضاء والحكومة وما يتصل بذلك
2. فصل 14ᵃ فى القضاء فى المجتهدات
3. فصل 21ᵇ فيمن يصلح خصما لغيره وفيمن لا يصلح الخ
4. فصل 30ᵇ فى قيام بعض اهل الحق عن البعض فى الدعاوي والخصومات
5. فصل 36ᵃ فى القضاء على الغائب والقضاء الذي يتعدّى الي غير المقضى عليه
10. فصل 93ᵃ فى دعوي الوقف والشهادة عليه
15. فصل 141ᵇ فى مسائل الاستحقاق والغرور وما يتعلق بذلك
20. فصل 203ᵃ فى الاجارة المرسومة بسمرقند بين المستقرض ومقرضه
25. فصل 267ᵃ فى اقسام الخيارات وكيفيتها وبيان شرايطها
30. فصل 385ᵃ فى مسائل الشيوع واحكامه
35. فصل 570ᵃ (die Ueberschrift fehlt im Text): فى مسائل الحيطان
38. فصل 603ᵃ فى مسائل جريان كلمة الكفر على اللسان مع علمه انها كفر او من غير علمه
39. فصل 627ᵃ فى اقرار احد الورثة بالدين او بالوصية او بوارث آخر
40. فصل 632ᵃ فى المتفرقات فى العتق وحرية الاصل

Schluss f. 640ᵇ: وينبغى ان يكون القول قول منكر الشغل فيما مرّ فى اجارات منا والله اعلم بالصواب ... وعلى العلماء الراشدين المرشدين المهديين الي يوم الدين

Schrift: ziemlich grosse, etwas spitze Gelehrtenhand, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften theils

roth, theils und gewöhnlich schwarz. Inhaltsangabe, auch Verbesserungen, oft am Rande. F. 438ᵇ leer, es fehlt aber kein Text. — Abschrift von محمد بن ناصر الدارزنكي im J. 845 Çafar (1441). — Arabische Foliirung; dabei f. 390—399 ausgelassen. — Collationirt.

F. 301ᵇ beginnt mit dem 26. Abschnitt die 2. Hälfte des Werkes. HKh. IV 9094.

4789. Mo. 371.

182 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (24 × 18; 19 × 8½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken; der Rand an einigen Stellen ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd. — Titel fehlt; er ist:

شرح قواعد الاحكام

Verfasser fehlt; er ist:

جمال الدين الحسن بن يوسف بن المطهّر
الحلّي الشيعى المعتزلي ابو منصور

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله العلي الكبير الحكيم الخبير . . . الذي خلق الخلق بقدرته . . . وبعد فان كتاب قواعد الاحكام في مسائل الحلال والحرام . . . كتاب لم يسمح الدهر بمثاله الخ

Commentar mit قوله zu dem die Rechtsgrundsätze erörternden Werke: قواعد الاحكام "ك des Ibn elmoṭahher † 726/1326 (No. 1796). Derselbe beginnt f. 2ᵇ: قوله فالوضوء يجب للواجب من الصلوة والطواف ومسّ كتابة القران، وجوب الصلوة والطواف المشروطين بالوضوء قطعًا ثابت باصل الشرع . . . قوله ويستحب للصلوة والطواف المندوبين، لا شبهة في استحبابه لهما لامتناع وجوب شيء لغاية مندوبة الخ

Das Werk ist eingetheilt in Bücher, diese in مقصد (und diese in فصل): es ist aber unübersichtlich. Das erste Buch (aber ohne Titel) handelt في الطهارة und zerfällt in 10 مقصد (deren zwei erste nicht angegeben sind).

3. مقصد f. 31ᵇ (in 2 فصل) في النجاسات
4. مقصد 45ᵃ (in 3 فصل) في الوضوء
5. مقصد 71ᵇ (in 2 فصل) في غسل الجنابة
6. مقصد 83ᵇ (in 2 فصل) في الحيض
7. مقصد 109ᵇ في الاستحاضة
8. مقصد 113ᵃ في النفاس
9. مقصد 115ᵃ (mehrere فصل) في غسل الاموات
10. مقصد 159ᵃ (in 4 فصل) في التيمم

Dann folgt f. 182ᵃ كتاب الصلوة in 4 مقصد, deren 1. handelt في المقدمات in mehreren Abschnitten. Nur die ersten Zeilen davon vorhanden; bricht ab mit den Worten (eines Verses):

قوما فانّ بجنب المرء مضطجعا

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos, incorrect. Stichwort قوله roth. Am Rande und auch zwischen den Zeilen nicht selten Glossen, besonders anfangs. — Abschrift c. 1200/1785.

HKh. IV 9599 (ohne Verfasser).

4790. Pm. 673.

2) S. 55—152.

8ᵛᵒ, 23 Z. (Text: 11½ × 8¾ᶜᵐ). — Zustand: im Anfang nicht ganz sauber, sonst im Ganzen gut. — Papier: gelb, glatt, dick. — Titel fehlt. In dem Gesammttitel des Bandes steht S. 54:

احكام الخنثى

er ist aber genauer, nach der Einleitung S. 57:

ايضاح المشكل من احكام الخنثى المشكل

Verfasser fehlt; es ist:

عبد الرحيم بن الحسن بن على بن عمر القرشى الاسنوي
جمال الدين ابو محمد الشافعى

Anfang: الحمد لله الخبير باصناف ما صمت ونطق . . . وبعد فان احكام الخنثى المشكل وان كانت نادرة الوقوع بعيدا كوكبها من الطلوع الخ

Mit den Hermaphroditen und den auf sie bezüglichen gesetzlichen Bestimmungen haben sich frühere Schriftsteller in eigenen Werken nicht beschäftigt, ausser 2 von einander unabhängigen Zeitgenossen. Der eine derselben ist ابو الفتوح عبد الله بن محمد بن على بن ابي عقامة التغلبي الربعي البغدادي اليمنى um 500/1106, dessen Werk betitelt ist: تحقيق الموهوم وسلالة العلوم; der andere ابو الحسن علي بن المسلّم السلمي الدمشقى جمال الاسلام وابن الشهرزوري † 533/1138. Unter Benutzung beider Werke und vieler juristischen, insbesondere des الشرح الكبير للرافعي und des الروضة للنووي "ك, hat ʼAbd erraḥîm ben elḥasan ben ʼalî elqoreśî *elasnawî* eśśâfiʼî ǵemâl eddîn abû moḥammed,

geb. 704/1304, † 772/1370 (No. 4409) (Verf. des hier öfters citirten Werkes طبقات الشافعية), dies Werk geschrieben und so angeordnet wie das juristische Werk التنبيه.

Er schickt Vorbemerkungen vorauf in 6 فصل.

1. فصل S. 57 فى الكلام على لفظ الخنثى
2. فصل 57 فى بيان صفة الخنثى
3. فصل 58 فيما يتضح به حال الخنثى من العلامات المحسوسة
4. فصل 62 فى تعارض هذه العلامات وفيه مسايل
5. فصل 63 فى علامات تختلف فيها
6. فصل 64 اذا فقدنا جميع الامارات المحسوسة رجعنا الي الميل

Dann beginnt das Werk selbst S. 69: كتاب الطهارة الي نقض الوضوء، مسئلة الماء الذي استعمله الجنب او المحدث فى المرة الاولي الخ

71 باب ما ينقض الوضوء الي الاستطابة، مسئلة الخنثى الذي زال اشكاله اذا خرج من فرجه الخ

u. s. w. S. 78 كتاب الحيض; 79 الصلوة ''ك u. s. w. Die letzten Abschnitte: S. 145 كتاب الاقضية, 150 باب الاقرار.

Schluss S. 152: وهذا حكم الاستلحاق بغيره واما الاستلحاق بنفسه فقد سبق مستوفيا فى باب اللقيط، تم الكتاب

Schrift: klein, gewandt, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Collationirt. — S. 65. 66 ist beim Zählen nicht gerechnet. — Abschrift im J. 907 Śa'bān (1502) von محمد ابو البقا بدر الدين بن محمد ابي السعود بن عبد الباسط الشافعي الوفائى

HKh. I 143.

4791. Spr. 655.

205 Bl. 4to, 21 Z. (25 × 18½; 18½ × 13½cm). — Zustand: ziemlich gut, doch stellenweise, besonders auch im Anfang, fleckig und unsauber. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1a (von anderer Hand):

كتاب مجموع يشتمل على رسالة قبطية ووقايع شرعية ووثايق حكمية وغير ذلك،

Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

عبد الله بن محمد بن محمد بن محمد بن بهرام الشافعى

Anfang f. 1b: الحمد لله السريع الحساب الجزيل الثواب . . . وبعد فان علم الفرايض من اجل العلوم واسناها وارفعها مزية واعلاها الخ

In der ziemlich kurzen Vorrede sagt der Verfasser 'Abdallāh ben moḥammed ben moḥ. ben moḥ. *ben behrām* eśśāfi'ī, im J. 778/1376 am Leben, dass die Wissenschaft der Erbschaftstheilung (علم الفرايض) die höchste sei. Dazu könne man aber die Kenntniss der Arithmetik nicht ganz entbehren, und er füge daher diesem Werke bei eine „koptische Einleitung" (d. i. Rechenkunst). Dann folgt الصور الصغار d. h. das [nicht ganz vollständige] Einmalein nebst den koptischen Zahlzeichen (und Bruchzahlzeichen). Statt nun die Erbschaftstheilung zu beschreiben, lässt er dieselbe ganz bei Seite und behandelt f. 2—77 das Eherecht, f. 77 bis 107 Eingaben, Verhandlungen und Protokolle, 107—196 Strafrechtliches, woran sich f. 196 bis 205 ein Kapitel über die äussere Erscheinung des Menschen, Wuchs, Stirn, Augen etc., auch Körpermaale, schliesst. Das Ganze ist ein unfertiges Autograph, obgleich in der Unterschrift steht, der Verfasser habe es im J. 778 Ǵom. II (1376) ins Reine geschrieben (نقله من المسودة). Es muss hier ausserdem nur ein Theil des Werkes vorliegen; denn die Bezeichnung der einzelnen Lagen mit Zahlen oben am Rande ist theils sorgfältig verwischt, theils durch Beschneiden der Blätter nicht vorhanden; aber f. 87 fing eine neue mit •4 (etwa 14 oder 24) bezeichnete Lage an, so dass jedenfalls nicht wenig fehlen muss. — Der Inhalt ist theils Aufstellung der für die betreffenden Fächer maassgebenden Rechtsgrundsätze, theils Mittheilung von Schematen und Formularen (صورة), wie sie für den oder jenen juristischen Fall in Anwendung kommen. — Im Ganzen also ein Hülfsbuch für Richter. Der richtige Titel desselben ist unbekannt, denn der f. 1 nachträglich gesetzte trifft nicht ganz zu.

F. 2ª كتاب النكاح وما يحتاج اليه العاقد من معرفة احكام النكاح والصداق والحيض والاقراء والعدد والاستبراء،
2ª باب احكام النكاح والصداق، قال الله تعالي فانكحوا ما طاب لكم من النساء الخ
7ª باب صور الاصدقة
7ª فصل يتضمن اصدقة اهل السيف
10ª فصل يتضمن اصدقة اهل العلم والقلم
23ᵇ فصل يتضمن مضامين الاصدقة وما يتفق فيها من اختلاف الاولياء وغيبة الولي وعضله وغير ذلك مما يبين بعد،
25ᵇ كتاب الخلع
25ᵇ باب احكام الخلع
27ª باب صورة الخلع على صور مختلفة
29ᵇ فصل في تعليق الطلاق بصفة
29ᵇ كتاب القسمة، باب احكام القسمة، الخ
41ª كتاب النفقات، باب صور النفقات
48ª كتاب الحضانة، باب صور الحضانة الاهلية الخ
55ª كتاب العتق، باب احكام العتق
57ª باب صور العتق
63ᵇ كتاب التدبير، باب احكام التدبير
64ª باب صور التدبير
65ª كتاب الكتابة، باب احكام الكتابة
66ª باب صور الكتابة الاهلية
67ª باب صور الكتابة الحكمية
68ᵇ ذكر صور اخر مختلفة في الكتابة
69ª كتاب امهات الاولاد، باب احكام امهات الاولاد
70ª باب صور مجالس الحكم المستنبطة من هذه المسايل المذكورة
74ᵇ كتاب التفويض والاسناد والاذن
77ª كتاب المحاضر، باب المحاضر المختصة ببيت المال
78ᵇ باب المحاضر المختلفة الاسباب
93ª كتاب المجالس الحكمية
104ᵇ كتاب الضرايع والسجلات
107ᵇ كتاب الجراح، باب احكام الجراح
113ª باب صور احكام الجراح والقصاص والعفو
115ᵇ فصل في صور المجالس الحكمية من القصاص والقود والعفو وتعذير الديات
125ᵇ كتاب القسامة ودعوي الدم، باب احكام القسامة
128ª باب صور مجالس تتضمن القسامة على القتل في العمد والخطأ ووجوب الدية على القاتل في العمد تارة وعلى القاتل في الخطأ تارة والقصاص في قتل العمد تارة وحلف المدّعي عليه خمسين يمينا وبريّ تارة
134ª فصل يشتمل على تواقيع سلطانية شريفة وكريمة وقضايه
162ᵇ نبذة طريفة من رسايل المتاخرين من صناعة الانشاء
196ᵇ باب الحلا وفيه فصول، اول ما يذكر من حلا الانسان سنّه ثم لونه ثم قدّه ثم جبهة الخ
200ᵇ باب في الحلا والشيات

Schluss f. 205ᵇ: فهذه نبذة من الحلا من الانسان والبقر والغنم يستعين بها الكاتب وهذا فيما اراه مقنع ان شاء الله تعالي واسأل الله الحسيب الرقيب ان ينفع به انه قريب مجيب، تم هذا الكتاب الخ

Schrift: ziemlich gross, dick, flüchtig, etwas vocalisirt, oft der diakritischen Punkte entbehrend und zum Theil schwer zu lesen. Die Ueberschriften meistens roth. Der Titel aus dem J. 1003/1594.

4792. Pet. 222.

4 u. 112 Bl. 8vo, 19 Z. (21½ × 15⅓; 15 × 9½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, etwas glatt, ziemlich stark. — Einband: rother Lederband.

Titel und Verfasser fehlt, aber auf der Rückseite des 1. Vorblattes steht als Titel:

المختصر من جامع الفصولين

In der Unterschrift f. ۱۱۲ᵇ steht allerdings: تمت الكتاب المسمّي بجامع الفصولين. Allein, dass das Vorliegende eine Abkürzung des Grundwerkes sei, ist wahrscheinlich. Es fehlt das Vorwort und es beginnt, unmittelbar nach dem voraufgeschickten Inhaltsverzeichniss, das Werk selbst. — Der Verfasser des Grundwerkes ist — nach HKh. II 3930 —: بدر الدين محمود بن اسمعيل الشهير بابن قاضى سماونه الحنفى; er heisst vielmehr:

محمود بن اسرائيل بن عبد العزيز الرومي الحنفى بدر الدين ابن قاضى سماونه

Dies Werk des Maḥmūd ben isrāîl ben 'abd el'azîz errûmî elḥanefî bedr eddîn *ibn qāḍī simāwene* † c. 818/1415 (823) ist ein praktisches Handbuch für Richter und fasst die فصول des العمادى (No. 4788) und die فصول des الاسْتْرُوشَنِى (d. i. محمد بن محمود الحنفى um 600/1203) zusammen. Die das Erbschaftsrecht betreffende Abtheilung des Werkes des العمادى hat er fortgelassen, weil dieselbe durch die السراجية (d. i. الفرايض لسراج الدين السجاوندي) hinlänglich abgethan sei. Er hat manches Eigene hinzugethan und das Ganze in 40 فصل getheilt. Er hat, nach eigener Angabe, die Abfassung begonnen im J. 813 Ǵom. I und beendigt im J. 814 Çafar (1411).

Diese Abkürzung eines Ungenannten zerfällt ebenfalls in 40 فصل. Ein genaueres Verzeichniss derselben enthalten die 4 Vorblätter; ein ausreichendes die Rückseite von Vorblatt 4 und der Anfang von f. ١ (arabische Foliirung). Die Reihenfolge der Abschnitte ist ganz so wie bei Lbg. 54 angegeben, ebenso auch die der Ueberschriften. Der 21. 23. 35. 36. 37. Abschnitt sind hier fortgelassen.

Schluss f. 112b: ولو قال انا وكيل فلان ثم اضاف الي نفسه يصير متناقضا لان الانسان لا يضيف مال نفسه الي غيره غصب عبدا فابق من يده فضمّنه المغصوب منه قيمته ملكه الغاصب حكما للضمان ولو اشتراه قصدا لا يجوز، تمت الكتاب

Schrift: klein, rundlich, gedrängt, gleichmässig, ziemlich deutlich, vocallos. Ueberschriften roth, Stichwörter roth überstrichen. — Abschrift um 1200/1785 von عبد الله الاصم بن مصطفى الحدّاد الاربلي

HKh. II 3930.

Dasselbe Werk in Pet. 617.

172 Bl. 8vo, 15—17 Z. (19¾ × 14½; 14½ × 9—9½cm). Zustand: ziemlich unsauber und am Rande (besonders am Seitenrande) wasserfleckig, am meisten zu Anfang. — Papier: gelb, grob, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt, aber f. 1b ist übergeschrieben: هذا كتاب مستخرج الفصولين Verfasser fehlt.

Beginnt gleichfalls ohne Vorwort, ganz wie Pet. 222, schliesst auch ebenso, besteht auch nur aus 35 Abschnitten, aber die hier fortlaufende Zählung derselben weicht von der dortigen ab, so dass Abschnitt 21 dort 22, 22—32 dort 24—34, 33—35 dort 38—40 ist.

Schrift: gross, rundlich, kräftig, gedrängt, wenig vocalisirt, deutlich. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1023 Ende Ša'bān (1614) von عبد الغفور بن صديق

An einigen Stellen wird etwas in Persischer Sprache citirt.

4793. Mq. 125.

15) f. 157—164a.

Format etc. und Schrift wie bei 14). — Titel fehlt; er ist etwa:

رسالة فى الحكم بالصحة والموجب

Verfasser fehlt, s. Anfang.

Anfang f. 157a: قال شيخنا وسيدنا ... وليّ الله والدين ابو زرعة احمد بن حافظ العصر عبد الرحيم بن الحسين العراقي الشافعي عفا الله تعالي عنه، اما بعد حمد الله وليّ النعم والصلوة ... فقد عهدنا الحكام على طريقة فى الحكم بالصحة والحكم بالموجب وهي انهم ان قامت عندهم البينة العادلة باستيفاء العاقد الخ

Abhandlung des Aḥmed ben 'abderraḥîm *ibn el'irāqî* eššāfi'î welî eddîn abū zor'a † 826/1423 (No. 1676), betreffend die richterliche Entscheidung auf Grund der Wahrheit einer Thatsache oder der blossen Behauptung derselben.

Schluss f. 164a: ما لم يوجد انما يتوجه حكم الحاكم الي ما وجد كما قررناه والله اعلم،

Abschrift vom J. 868 Šawwāl (1464), nach einer Handschrift, welche collationirt ist mit der des Verfassers.

Dasselbe Werk in Lbg. 609.

14 Bl. 12mo, 15 Z. (13 × 9; 9 × 5½cm). — Zustand: etwas unsauber, auch fleckig; Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Schluss f. 12b: فيكون الحكم بالموجب حينئذ اقوى مطلقا لسعته وتناوله الصحة وآثارها والله اعلم بالصواب،

Schrift: klein, dick, ziemlich deutlich, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift im J. 892 Ḏū'lḥiǵǵe (1487).

F. 13 u. 14 über Bedeutung von البوع, الكوع, und الكرسوع u. e. A.

4794. We. 1860.

2) f. 9—16.

8vo, 21 Z. (20×12; 14×6½cm). — Zustand: lose Blätter; nicht ohne Flecken. — Papier: gelblich (auch dunkler), glatt, zieml. stark. — Titel f. 9a (von späterer Hand):

كتاب معين الحكام

und ausführlich im Vorwort f. 10a, Z. 4:

مُعين الحكّام فيما يتردّد بين الخصمين من الاحكام

Verfasser fehlt. Nach HKh. V 12452 ist es:

علاء الدين ابو الحسن علي بن خليل الطرابلسى المنفى

Nach Anderen (ibid.) entweder علاء الدين الاسود oder حسام الدين الكوسج

Anfang: ... تبارك الذي ابدع الموجودات بقدرته ... اما بعد فان الله تعالى اكمل نبيه محمدا صمّم دينه القويم الخ

Der Verf. ist, nach HKh., 'Alī ben Ḫalīl eṭṭarābulusī elmanfī (oder elḥanefī?) 'alā eddīn abū 'lḤasan † 844/1440, während Andere ihn 'Alā eddīn elaswad oder auch Ḥusām eddīn elkauseǵ nennen. Er will hier die für den Gebrauch wichtigsten Grundregeln der Wissenschaft der Rechtsentscheidung (علم القضاء) aufstellen, auch zeigen, wie sich die Entscheidungen von den Beweisführungen unterscheiden und die Grundsätze der Rechtsverwaltung darlegen. Demgemäss theilt er sein Werk in 3 Theile (قسم), deren Uebersicht f. 10b—13a.

1. قسم 13a في مقدمات هذا العلم التى تبنى عليها الاحكام (in 5 Kapp.).

1. باب 13a في بيان حقيقة القضاء ومعناه وحكمه وحكمته

2. باب 13b في فضل ولاية القضاء والترغيب في القيام فيها بالعدل وحكم السعي في طلب القضاء وما يجب منه ويستحب ويكره ويحرم

3. باب: فيما يستفاد بولاية القضاء من النظر في الاحكام وما ليس له النظر فيه وذكر مراتب الولايات

4. باب: في الالفاظ التى ينعقد بها الولايات وتعليق القضايا بالشرط

5. باب: في اركان القضاء وهي ستة القاضى والمقضى به والمقضى له والمقضى فيه والمقضى عليه وكيفية القضا (in 6 ركن)

2. قسم: في ذكر انواع البينات وما يقوم مقامها منا تفصّل به الاحكام (in 51 Kapp.)

1. باب: في القضاء باربعة شهود

5. باب: في القضاء ببينة المدعي بعد فصل القضاء بيمين المدعي عليه

10. باب: في القضاء بالتحالف من الجهتين

20. باب: في القضاء بالشهادة التى يوجب حكما ولا يوجب الحق المدعي به

30. باب: في القضاء بالتناقض في الدعوي وفي دعوي الدفع والتناقض في النسب

40. باب: في القضاء ببيع الوفاء واحكامه وشرايطه واقسامه

50. باب: في القضاء بكلمات الكفر

51. باب: في القضاء بما يظهر من قراين الاحوال والامارات وحكم الفراسة والدليل على ذلك من الكتاب والسنة وعمل سلف الايمة

3. قسم: في القضاء بالبينات الشرعية

Das Vorhandene hört in dem 2. Kap. des 1. قسم auf, mit den Worten f. 16b: ولو قيل انه يحرم كان وجهه ظاهرا لقوله تعالى تلك الدار الآخرة نجعلها للذين

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 1100/1688.

4795. Lbg. 485.

144 Bl. 8vo, 17 Z. (17½×13; 12½×8½cm). — Zustand: ziemlich unsauber, auch fleckig, besonders am Ende. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titelüberschrift f. 1b (u. nach der Vorrede):

مشتمل الاحكام

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي جعل ملة الاسلام قوّته بالشريعة المنورة ... اما بعد لما كان علم الفقه من اشرف العلوم ... قال مولانا ... فخر الدين ... جمعت هذه المجموعة من الكتب المتداولة في البلدين على مذهب الامام الاعظم الخ

Ein für Richter bestimmtes Handbuch nach ḥanefitischen Grundsätzen, von Faḫr eddīn errūmī, um 880/1475 am Leben. Es zerfällt in 54 Abschnitte. Zuerst f. 1b: ‛فصل فيما يتعلق بالنكاح ذكر في الذخيرة اذا ادعي النكاح بمحضر من الشهود dann f. 4a: ‛فصل فيما يتعلق بباب المهر u. s. w.

Zuletzt f. 130ᵇ: فصل في الوصية، وذكر في بيوع شرح الطحاوي واما وصيّ الاخ والامّ والعمّ الخ

Schluss f. 144ᵃ: قال القاضي هذا اذا كانت التركة مستغرقة بالدين وان لم يكن نفذ تصرف الوارث في حصته للتمرتاشي،

Es liegt hier die kleinere Ausgabe des Werkes vor.

Schrift: Türkische Gelehrtenhand, ziemlich gross, vocallos. Nicht selten Randbemerkungen. — Abschrift im J. 921 Moharram (1515) von احمد.

Arabische Foliirung. Bl. 28 fehlt. Inhaltsübersicht auf 2 Vorblättern. — HKh. V 12067.

Dasselbe Werk in Lbg. 1008, 1, f. 1—82ᵃ.

82 und 114 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (21½ × 15; 15½ × 9½ᶜᵐ). Zustand: ziemlich lose im Einband; am Rande fleckig; wurmstichig, zum Theil ausgebessert. — Papier: blau, ziemlich stark u. glatt. — Einband: schwarzer Lederbd, etwas schadhaft. — Titel auf der Vorderseite des Vorblattes oben:

مشتمل الاحكام

Unter dem kurzen Inhaltsverzeichniss steht (unrichtig):

هذا فهرست كتاب مشكل الاحكام

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, nicht leicht zu lesen, vocallos; diakritische Punkte fehlen bisweilen. Ueberschriften roth. Am Rande öfters Bemerkungen und Inhaltsangaben. — Arabische Foliirung. Das Vorblatt ungezählt; auf f. 65 folgt noch 65ᴬ. — Abschrift im J. 915/1509.

4796. We. 1259.

196 Bl. 4ᵗᵒ, 17 Z. (24 × 15½; 14½ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: lose im Deckel. Nicht frei von Wurmstichen. Der Rand oben in der vorderen Hälfte wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: brauner Lederdeckel mit Goldverzierung. — Titel fehlt; doch steht auf dem 1. Vorblatt richtig: لسان الحكّام. Verfasser fehlt. HKh. V 11093 hat als Titel ausführlicher:

لسان الحكّام في معرفة الاحكام

und als Verfasser:

ابو الوليد ابراهيم بن محمد ابن الشحنة الحلبي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله العادل في حكمه القاضي بين عباده بعلمه . . . وبعد فلما ابتليت بالقضاء . . . احببت ان اجمع مختصرا في الاحكام الخ

Kurzer Rathgeber für Richter, aus eigenen Erfahrungen und auf Grund der angesehensten Rechtsbücher zusammengestellt, von Ibrâhîm ben mohammed *ibn eššihne* elhalebî abû 'lwelîd † 882/1477.

Das Werk zerfällt in 30 فصل, deren Uebersicht f. 1ᵇ und 2ᵃ.

1. فصل f. 2ᵃ في آداب القضاء وما يتعلق به، اقول وبالله التوفيق القضاء في اللغة
2. فصل 13ᵃ في انواع الدعاوي والبيّنات، المدّعي من لا يجبر
3. فصل 30ᵇ في الشهادات، يفترض على الشاهد
4. فصل 43ᵃ في الوكالة والكفالة، شرط صحة الوكالة
5. فصل 57ᵃ في الصلح، الصلح على ثلاثة اضرب
6. فصل 61ᵇ في الاقرار، الاقرار هو اخبار بحق لاخر عليه
7. فصل 71ᵇ في الوديعة، الوديعة امانة تركت للحفظ
8. فصل 73ᵃ في العاريّة، العارية بالتشديد كانها منسوبة الي العار
9. فصل 74ᵃ في انواع الضمانات الواجبة وكيفيتها وفي تضمين الامين
10. فصل 94ᵃ في الوقف، قال ابو حنيفة رحمه الله لا يزول ملك الواقف
11. فصل 108ᵇ في الغصب، حكم الغصب نوعان احدهما ما يرجع الي الآخرة
12. فصل 115ᵇ في الاكراه، وهو عبارة عن تهديد القادر غيره
13. فصل 120ᵇ في النكاح، اختلف اصحابنا رحمهم الله فيه قال بعضهم
14. فصل 131ᵃ في الطلاق، اعلم ان الطلاق ينقسم الي احسن الطلاق
15. فصل 151ᵇ في العتاق، الاعتاق تصرف مندوب اليه
16. فصل 155ᵇ في الايمان، اليمين بالله تنقسم الي ثلاثة اضرب
17. فصل 161ᵇ في البيوع، البيع ينعقد بالايجاب والقبول
18. فصل 173ᵃ في الاجارات، اعلم ان الاجارة قد شهدت بجوازها
19. فصل 184ᵃ في الهبة، وتنعقد بالايجاب والقبول
20. فصل 189ᵇ في الرهن، وينعقد بالايجاب والقبول ويتم بالقبض
21. فصل 193ᵇ في الكراهية، المكروه عند محمد رحمه الله حرام

Schluss f. 195ᵃ: قال صمّم اذا علمت مثل الشمس فاشهد والّا فدع بريد به وقت التحمّل لانه المطلق للاداء،

Damit hört das Werk, soweit es fertig geworden, auf. Der Verf. aber hat es nicht ganz vollendet, sondern es fehlen noch — nach Angabe des Verzeichnisses auf f. 2ª — die Abschnitte:
22. فصل في الصيد والذبايح والاضحية
23. فصل في الجنايات والديات والحدود
24. فصل في الشرب والمزارعة والمساقاة
25. فصل في السير ; 26. فصل في الحيطان وما يتعلق به
27. فصل فيما يكون اسلاما من الكافر وما لا يكون وما في الوصايا ; 28. فصل يكون كفرا من المسلم وما لا يكون
29. فصل في الفرايض ; 30. فصل في مسائل شتى

Nach HKh. ist das Fehlende ergänzt von برهان الدين ابراهيم الخالعي العدوي

Schrift: gross, gut, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Der Text in Goldlinien. Am Rand Inhaltsangabe. F. 1ᵇ ein Frontispice, aber ohne Inschrift. — Abschrift von الحاج يونس im J. 990 Ǵom. I (1582) in Konstantinopel. — Arabische Foliirung.

4797. WE. 190.

381 Bl. Folio, 27 Z. (31½ × 20½; 20½ × 10¾ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen, sonst im Ganzen gut, nur im Anfang und am Ende etwas unsauber. — Papier: gelblich, glatt, zieml. dick. — Einband: rother Lederdeckel mit Klappe. — Titel f. ٣ª in der Vorrede und f. 380ᵇ im Schlussworte:

درر الحكام في شرح غرر الاحكام

und f. ١ª (von anderer Hand, auch richtig):

كـ″ الدرر والغرر

Verfasser nicht angegeben; es ist:

محمد بن فرامرز بن علي الشهير بمنلا خسرو

Anfang f. ١ª: الحمد لله الذي احكم احكام الشرع القويم بمحكم كتابه ... اما بعد فان من المقدمات المقررة عند اولي الابصار ... ان شرف الانسان في الدارين الخ

Text und Commentar sind von *Mollā* (oder Menlā) *Ḣosrew* moḣammed ben ferāmerz ben 'alī elḣanefī † 885/1480. Er schrieb dies Werk nach Ueberstehung der Pest (an der er erkrankt war im J. 872/1467) vom J. 877/1472 an bis 883/1478. Er behandelt darin, von ḣanefitischem Standpunkt aus, die Rechtsgrundsätze für die Praxis und befolgt die übliche Eintheilung des Stoffes in Bücher und oft auch noch in Kapitel und Abschnitte.

Der Text (dessen Titel am Ende der Vorrede, f. ٣ᵇ oben, غرر الاحكام ist) beginnt nach dem Bismillāh f. ٣ª so: الحمد لله الذي فقه الجليين المصلين في حلبة حلية العالمين المتقين ... اما بعد فان من اهم المطالب السنية واتم المآرب الخ

Der gemischte Commentar beginnt zu dem Bismillāh: الباء للملابسة والظرف مستقر حال من ضمير ابتداء الكتاب كما في دخلت عليه بثياب السفر الخ

Die Eintheilung ist folgende: auf كـ″ الطهارة, الصلوة, الزكوة, الصوم und الحج folgt f. 78ᵇ كـ″ الاضحية, الصيد, الذبائح; 83ᵇ الجهاد, 95ª احياء الموات, الكراهية والاستحسان, 104ᵇ النكاح etc., 161ᵇ كـ″ الايمان, الحدود, السرقة, الاشربة, 186ª الجناية, الديات, المعاقل, الآبق, المفقود, اللقيط, اللقطة, 212ª الوقف, 218ª كـ″ البيوع, 257ᵃ الشفعة, الهبة, الاجارة, العارية, الوديعة, 282ª الرهن, الغصب, الاكراه, الحجر, المأذون, 299ª الوكالة, الكفالة, الحوالة, المضاربة, الشركة, المزارعة, المساقاة, 322ᵇ الدعوي, الاقرار, 343ª الشهادات, الصلح, 358ª القضاء, القسمة, 369ª الوصايا.

Der Text schliesst f. 380ª: وصى الاب اولي من الجد وان لم يوص فالجد مثله، der Commentar f. 380ᵇ: ثم يكن اقالة فلا يلزم الوصي، هذا آخر ما منّ الله تعالي عليّ ... ليس الغرض الاصلي من هذه الكلمات التمدح بل الامتثال بما يفهم من قوله تعالي واما بنعمة ربك فحدث الاء، الحمد لله على التمام الخ

Schrift: gross, gewandt, kräftig, etwas flüchtig, der Text roth überstrichen, vocallos. Der breite Rand vielfach stark mit Glossen beschrieben. — Voran geht der Index, Seite a—e. Nach f. 125 ist f. 114—125 noch einmal foliirt; jetzt alle diese mit A bezeichnet; f. 370 fehlt; f. 131 beim Zählen übersprungen; im Ganzen also 5 Seiten und 391 Bl. Das letzte Blatt fehlt und ist richtig ergänzt. — Abschrift c. 1100/1688. — HKh. IV 8579.

4798.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Mf. 1292.

344 Bl. Folio, 25 Z. (30 × 18½; 20½ × 11ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: rothbrauner Lederbd. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth; Grundtext roth überstrichen. Text in rothen Doppellinien. Randbemerkungen selten. Collationirt. Inhaltsverzeichniss auf einem ungezählten Vorblatt. Arabische Foliirung. Das erste Textblatt nicht mitgezählt. Nach f. 18 fehlt Bl. 19—29. — Abschrift um $^{1100}/_{1688}$.

2) Spr. 836ª.

8 Bl. 8vo, 23 Z. ($21^1/_2 \times 15$; $15 \times 7^1/_4$cm). — Zustand: fleckig. — Papier: gelblich, glatt, zieml. dünn. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel u. Verfasser f. 2b oben rechts von späterer Hand, ausführlich.

Enthält nur den Anfang u. hört bei den Textworten im الطهارة "د auf: مستند الى ما لو ازيل لسقط'

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, vocallos. Der Grundtext roth überstrichen. Am Rande viele Glossen. — Abschrift um $^{1150}/_{1737}$.

4799. Mq. 50.

178 Bl. 8vo, 23 Z. ($20^2/_3 \times 14^1/_2$; $15 \times 8^2/_3$cm). — Zustand: gut, doch sind im Anfang einige Blätter lose; auch ist der obere Rand wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: grüner Lederbd (mit Goldverzierung) u. Klappe.

Glossen zu demselben Werk. Titel fehlt; er ist: حاشية على درر الحكام في شرح غرر الاحكام

Der Specialtitel ist: نقد الدرر. Verf. fehlt; es ist:

محمد بن مصطفى الوانى الشهير بوانقولي

Anfang f. 1 Rückseite: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام . . . وصحبه اجمعين' اما بعد فقد قال صاحب الدرر في صدر كتابه أو للاستعانة والظرف لغو الي آخره المفهوم من الكشاف وغيره أن يكون تعلّق الباء علي كلا المعنيين بمتعلق واحد . . . قوله واضافة اسم الله تعالي ان كانت للاختصاص وضعها الخ اي اضافة الاسم الي ما بعده ان اريد بها افادة اختصاص الاسم بذاته الخ

Auf Bl. n Rückseite beginnt die Glosse zu dem Werke selbst, mit einem besonderen Anfang: الحمد لوليه والصلاة والسلام على نبيه وآله وصحبه اجمعين وبعد فلما قرأ اعني الولد الاعز اعني به موهبة الله تعالي من لطفه الرباني پير محمد بن محمد الواني كتاب الدرر والغرر درسا درسا حررت ما لا بقلبي الخ

Mohammed ben muçṭafā (elwānī) *wānqūlī* † $^{1000}/_{1591}$ sagt in seiner kurzen Vorrede, dass er für seinen Sohn Mohammed, der das Werk bei ihm gelesen, die Glossen verfasst habe, zur Hebung der schwierigen Ausdrücke und Aufhellung der wichtigsten Punkte und zur Beseitigung von Irrthümern des Verfassers und von Lücken, die der Abschreiber in der Unreinschrift vorgefunden, da der Verfasser vor Beendigung der Reinschrift seines Werkes gestorben sei. Er selbst hat dies Werk vollendet im Jahre $^{995}/_{1587}$. — Er beginnt so: قال مولانا الهمام صاحب درر الحكام بعد ما فرغ من شرح ديباجة كتابه . . . كتاب الطهارة قيل اضافته من قبيل اضافة خاتم فضة . . . قوله وقدم مباحث الطهارة لانها شرط افضل الاعمال واشرفها الخ

Schluss f. 178ª: قوله فيلزم الوصى اي يكون كالمشتري منه بالنظر الي الموصى له فان الاقالة بيع في حق الثالث' والله تعالي اعلم الخ

Auf den fast leeren 13 Vorblättern (a—n) steht fast nur die Inhaltsübersicht (Blatt c ff.); Bl. 1—n enthalten die Einleitung des Werkes.

Schrift: Türkische Hand, klein, zierlich, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

Arabische Foliirung; dabei ist 166 ungezählt geblieben. Etwas falsch gebunden; die Blätter folgen so: 1—108. 116. 110—115. 109. 117 ff. — HKh. IV 8579 pag. 315.

Zwei Stellen des Werkes aus den Büchern Ehe und Verbrechen werden in We. 1730, 5, f. 68b. 70b. 71 von المقرّ الحجتي erörtert.

4800.

Ein Commentar zu dem Werk (درر الاحكام) ist von:

1) اسمعيل بن عبد الغنى بن اسمعيل النابلسى الحنفى
[† $^{1062}/_{1652}$.

Glossen von:

2) محمد بن عبد الله التمرتاشى الحنفى † $^{1004}/_{1595}$.

3) حيدر بن ابراهيم الحميدي † $^{1012}/_{1603}$.

4) عبد الحليم بن محمد اخى زاده † $^{1013}/_{1604}$.

5) محمد بن ابي بكر العلوانى الحنفى † $^{1016}/_{1607}$.

6) مصطفى بن محمد عزمي زاده † c. $^{1040}/_{1630}$.

7) احمد بن محمد ابن النقيب † $^{1056}/_{1646}$.

8) حسن بن عمّار الشرنبلالى † $^{1069}/_{1658}$.
9) نوح بن مصطفى الرومي † $^{1070}/_{1659}$.
10) احمد الحموى الحنفى † $^{1098}/_{1687}$.
Abkürzung von:
11) ابو بكر بن احمد بن ابي بكر باعلوى † $^{1058}/_{1648}$.
Versificirt von:
12) ابراهيم بن احمد الحلبى ابن منلا † c. $^{1081}/_{1622}$.
13) على البصير الحموى الحنفى † $^{1090}/_{1679}$.

4801. Pet. 548.

105 Bl. 8vo, 23 Z. (21 × 14¾; 18½ × 8½cm). — Zustand: im Ganzen gut, aber lose Lagen im Deckel. Der Rand im Anfang etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, dünn, glatt. — Einband: schwarzer Lederdeckel. — Titel fehlt; nach der Vorrede f. 15a:

تمهيد القواعد الاصولية والعربية لتفريع فوايد الاحكام الشرعية

Verfasser fehlt; in der Unterschrift f. 105b:

زين الدين بن على بن احمد الشامي العاملي

Anfang f. 14b: الحمد لله الذي وفقنا لتمهيد قواعد الاحكام الشرعية وتشييد اركانها . . . وبعد فان علم الفقه لا يخفى شرفه وفضله وجلالة قدره الخ

Die Rechtswissenschaft, sagt Zein eddīn ben 'alī ben aḥmed eššāmī *el'āmulī*, um $^{960}/_{1553}$ am Leben, nimmt unter den Wissenschaften einen hervorragenden Platz ein; die Vorbereitung dazu liegt in der Wissenschaft der Principien und der Grammatik, auf beiden lassen sich erst die Rechtsgrundsätze und Entscheidungen erbauen.

Der Verfasser hat sein Werk vollendet, nach der Unterschrift f. 105b, in der Mitte des J. $^{958}/_{1551}$. Es ist, nach HKh. II 3592, ein Compendium der Rechtsansichten der Imāmiten.

Das Werk zerfällt in 2 قسم (jedes mit 100 قاعدة). In seinem ersten Theile ist es so geordnet, wie das ebenfalls تمهيد القواعد genannte Werk des الشهيد الثاني, welcher dasselbe zu Ende des Jahres $^{778}/_{1377}$ vollendet hat.

Der 2. Theil des vorliegenden Werkes, wie aus f. 13b ersichtlich, hat den Specialtitel:

الكوكب الدرّي

1. قسم 15a (in 7 مقصد) فى قواعد الاصول الفقهية
 1. مقصد 15a (in 2 باب) فى الحكم
  1. فى الحكم الشرعي 2. فى اركان الحكم
 2. مقصد 24a (in 8 باب) فى الكتاب والسنة
  1. فى اللغات 2. فى الحقيقة والمجاز
  3. فى الاوامر والنواهي 4. فى العموم والخصوص
  5. فى الاطلاق والتقييد 6. فى المجمل والمبيّن
  7. فى الافعال 8. فى الاخبار
 3. مقصد 51a فى الاجماع
 4. مقصد 52a فى القياس
 5. مقصد 54a فى ادلّة اختلف فيها
 6. مقصد 56a فى التعادل والترجيح
 7. مقصد 64a فى الاجتهاد والافتاء
2. قسم 65a (in 4 مقصد) فى تقرير المطالب العربية وما يتفرع عليها من الاحكام الشرعية
 1. مقصد 65a (in 9 باب) فى الاسماء
 2. مقصد 79b فى الافعال
 3. مقصد 82b فى الحروف
 4. مقصد 95b فى التوابع وباقى التراكيب وما يتعلق بها

Schluss f. 105b: وحيث انتهي الغرض وتم العدد الذي قصدناه فنحمد الله تعالي علي تسهيله . . . وان يغفر لنا ما اخطأنا فيه سبيل الصواب انه غفور رحيم'

Zu den in dem 1. Theil vorkommenden juristischen Fragen hat der Verfasser selbst ein sachliches Inhaltsverzeichniss gemacht, das in der Weise der Rechtsbücher angeordnet ist, mit Zahlangabe der قاعدة, in welchem die oder jene Frage behandelt ist. Dieses Verzeichniss, überschrieben فهرست تمهيد القواعد, beginnt so f. 1b: الحمد لله ربّ العالمين والصلوة . . . اما بعد فلما كان كشف الفوايد عن كتاب تمهيد القواعد الذي الفته عسرا الخ und schliesst f. 12b: ليس كمثله شيء ومعنى الكاف فى قوله كذلك الله ربي قنه

Schrift: sehr klein, fein, zierlich, gleichmässig, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. Am Rande bisweilen Bemerkungen. — Abschrift im J. $^{1240}/_{1824}$ von محمد جعفر بن محمد صادق

4802. Pet. 618.

312 u. 242 Bl. 4to, 19—20 Z. (23³/₄ × 13¹/₂; 16 × 8^cm). Zustand: zum Theil lose im Deckel; nicht ohne Flecken und Wurmstich. — Papier: gelb, etwas glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt, aber auf dem Vorblatt steht von neuerer Hand:

كتاب عمدة الحكام

Ebenso auf dem Schnitt und f. 88^b (Ende des 1. قسم), auch f. 1^a (oben am Rande) der zweiten Hälfte und auf dem 1. Blatte mehrerer Papierlagen, wie I, f. 75^a. 81^a. II, f. 181. 221. 231. — Verfasser (auf dem Vorblatte):

التمرتاشي

Anfang fehlt (32 Bl.). Es liegt hier ein umfangreiches Werk vor, welches Anleitung zur Ausübung des richterlichen Berufes giebt. Der Verfasser desselben ist Moḥammed ben ʼabd allāh *ettimurtāšī* elḥanefī † 1004/1596 (No. 4609). Der Titel ist wahrscheinlich der oben angegebene, findet sich aber bei HKh. nicht (der überhaupt wenige Schriften von ihm aufführt); er könnte jedoch der bei Elmoḥibbī im Verzeichnisse seiner Werke vorkommende sein:

"ك مُسعِف الحكّام على الاحكام

ein "ك العمدة kommt bei ihm nicht vor. Sein Werk معين المفتى على جواب المستفتى hat Berührungspunkte mit dem vorliegenden, ist aber doch verschieden; HKh. V 12460 meint dies Werk, für محمد ... العربي ist aber الغزي, d. i. التمرتاشي zu lesen.

Dies ḥanefitische Richterhandbuch ist in 3 Hauptheile (قسم) getheilt, von denen der Anfang und die Ueberschrift des 1. fehlt. Letztere wird gewesen sein: في آداب الاستفتاء والافتاء Das 1. قسم zerfällt in 3 Kapitel. Das 1. Kapitel fehlt; der Inhalt muss gewesen sein: في الاستفتاء

2. باب 33^b (in 3 فصل) في الافتاء وما يتعلق به
- 1. فصل 33^b في معنى الافتاء
- 2. فصل 35^b في اهلية الافتاء وتفسير الاجتهاد
- 3. فصل 40^a في اداب الافتاء واخلاق المفتى

3. باب 52^a في الفوايد التى تتعلق بالافتاء والاستفتاء (in 3 فصل).
- 1. فصل 52^a في ذكر بعض المسايل المشعرة باداب المفتى وبيان علامات الافتاء والاستفتاء وظاهر الرواية وغير ظاهرها والنوادر واعتبار الكتب والاخذ منها بلا قراءة ولا سماع ومعنى قولهم ليس بشيء ولا باس وقد اساء وغيرها،
- 2. فصل 65^a في كليات مسائل الفقه التى لا بد للمفتى من حفظها

Das 1. قسم schliesst f. 88^b mit den Worten: مات ببخارا وحمل الي بلخ ودفن بخمس بقين من ذي الحجة سنة اثنتين وستين وثلثمائة،

2. قسم f. 89^a في آداب الاستقضاء والقضاء (in 19 Kapp. zu je 3 فصل).

1. باب 89^a في التحذير عن القضاء والرخصة
- 1. فصل 89^a في تفسير القضاء والتحذير عن طلبه
- 2. فصل 92^b في الاكراه والرخصة في القضاء
- 3. فصل 94^a في جواز الدخول في القضاء مكرها ومختارا

2. باب 96^a في تقليد القضاء
- 1. فصل 96^a فيمن يجوز له التقليد ومن يجوز منه التقليد وما يقع للقاضي لنفسه وحكم السلطان والامراء،
- 2. فصل 100^b في تقليد القضاء
- 3. فصل 105^b في مسايل الاستخلاف في القضاء وما يتصل بذلك

3. باب 106^b في ترتيب الدلايل للعمل بها
- 1. فصل 107^a في العمل بكتاب الله وسنة رسوله صلعم
- 2. فصل 107^b في العمل بآثار الصحابة وفي بيان الاختلاف في اختلاف الصحابي في زمان رسول الله
- 3. فصل 109^b في العمل بآثار التابعين واقوال الائمة الماضين

4. باب 112^b في جلوس القاضي واستماع الدعاوي
- 1. فصل 112^b في مكان جلوس القاضي وسلامه واتخاذ البواب والاعوان واجرتهم وجلوس اهل العلم معهم
- 2. فصل 117^a في ترتيب الخصوم وتسوية الخصمين واستماع الدعوي وكتابتها
- 3. فصل 122^a في الاقرار والانكار والتحليف وطلب البينة واخذ الكفيل

5. باب 127^b في شرايط صحة الدعوي وفيمن يشترط حضوره لسماع الدعوي واقامة البينة وفي حكم ما يحدث بعد اقامة البينة قبل القضاء،
   1. فصل 127^b في شرايط صحة الدعاوي ودفعها
   2. فصل 137^b في بيان من يشترط حضوره لسماع الخصومة واقامة البينة وحكم القاضي وما يتصل بذلك،
   3. فصل 141^a في بيان حكم ما يحدث بعد اقامة البينة قبل القضاء
6. باب 143^b فيما ينبغي للقاضي ان يفعل ولا يفعل
   1. فصل 143^b في افعال القاضي وصفاته
   2. فصل 145^b فيما يفعل القاضي في حال اليتيم والمفقود والغريب ورد الخصوم الي الصلح وتلقين الشهود
   3. فصل 149^b فيما ينبغي للقاضي ان يضعه علي يدي عدل وما لا يضعه
7. باب 155^a فيما يجوز للقاضي ان ياخذ ولا يجوز ان ياخذ
   1. فصل 155^a في رزق القاضي وغيره
   2. فصل 156^a في هدية القاضي ودعوته
   3. فصل 158^a في الرشوة
8. باب 161^a في العدوي وتسمير الباب والهجوم علي الخصم وبذل الاعلام اليه وتمرده بعد وصول اعلام القاضي اليه
   1. فصل 161^a في العدوي
   2. فصل 163^a في تسمير الباب والهجوم على الخصم
   3. فصل 165^a في بذل الاعلام الي الخصم وتمرده وبعض مسايل التسمير
9. باب 167^b فيما يكون حكما وما لا يكون حكما وفيما يبطل به وما لا يبطل به الحكم وفي الرجوع عن القضاء ووقوعه بغير حق

Auch die nun folgenden Kapitel sind in verschiedene فصل getheilt.

10. باب 174^a في اقوال القاضي واخباره وفي قضائه بعلمه وفي نسيانه ما يجد في ديوانه من قضائه
11. باب 180^a في العزل عن القضاء وما يتصل بذلك من قبض محاضر القاضي المعزول واحكام الحبس والودائع بعد عزله
12. باب 187^a في القضاء بخلاف ما يعتقده المحكوم له والمحكوم عليه وفي القضاء بالمجتهدات وفيما يجوز فيه قضاء القاضي وما لا يجوز فيه،
13. باب 215^b في جرح الشهود وتعديلهم وتزكيتهم
14. باب 232^a في التحكيم وفي نصب الوصي والقيم والمتزكي وفي اثبات الوصي
15. باب 245^b في كتاب القاضي الي القاضي
16. باب 270^a في الاستحلاف
17. باب 294^b في اثبات الوكالة
18. باب 308^b في الحبس والملازمة
19. باب 320^b فيما يرد القضاء وما لا يرد والقضاء علي الغايب وتعديته الي غير المقضي عليه وقيام بعض اهل الحق عن بعض في اقامة البينة وما يتصل بقسم القضاء من المسايل المتفرقات

Das 2. قسم schliesst f. 344^b: حتى اعطيك يحلف المدعي لا يلزم المدعي عليه يمين المدعي شيء اذا تخاصما من بعده،

Das 3. قسم hat besondere Foliirung. Es handelt: في آداب كتابة ما يتعلق بالقضاء من المحاضر والسجلات والكتب الرسمية والشروط والصكوك وما يحتاج اليه فيها من المقامات،
und zerfällt in 5 باب zu je 10 فصل.

1. باب f. 1^a في المقدمات التى يحتاج اليها في الكتابة
2. باب 23^a في تعليم كتابة المحاضر والسجلات الصحيحة ودفعها
3. باب 114^a في تعريف المحاضر والسجلات الفاسدة التى ردت للخلل فيها
4. باب 158^a في تعليم كتابة الكتب الوصية التى هي رسوم عند القضاة والحكام
5. باب 177^b في تعليم كتابة الشروط والصكوك

Schluss f. 242^b: من نقمه وعذابه وهو اهل التقوي واهل المغفرة وقفت وتصدقت بجميع الضيعة التى هي بقرية كذا الي آخرها. تم بعون الله الخ

Schrift: im Ganzen ziemlich klein, flüchtige Gelehrtenhand, nicht immer ganz deutlich, vocallos. In der 2. Hälfte ist f. 181 bis Ende von neuerer Hand, gleichmässiger, auch vocallos. Die Ueberschriften von »Kapitel« u. »Abschnitt« sind zuerst roth, fehlen nachher meistens, stehen dann aber klein am Rande. — Abschrift im J. 984 Rabī' II (1576) von نصير محمد بن كمال الدين.

Nach f. 41 fehlen 2 Blätter.

4803. We. 1791.

4) f. 43—86ª.

8vo, 15 Z. (17½ × 13; 13½ × 9cm). — Zustand: ein grosser durchgehender Flecken, der fast die ganzen Blätter einnimmt. F. 43 schadhaft und ausgebessert. — Papier: dick, etwas glatt, gelb. — Titel f. 43ª (wegen der Schadhaftigkeit des Blattes stellenweise nicht zu lesen):

هذا كتاب شروط اهل (?) . . . تصنيف امير المومنين عمر بن الخطاب رضه . . . تاليف الشيخ الفاضل الورع الكامل الامام ال . . . زين الدين عبد الرحمن بن الشيخ الصالح نصر بن عبد [الله] رحمة الله عليه وعلى اموات المسلمين،

Der wegen der Lücke unvollständige Titel ist:

ك" شروط اهل الصناعة

Der Specialtitel:

نهاية الرتبة الظريفة فى طلب الحسبة الشريفة

Anfang f. 43ᵇ: الحمد لله على نعمه واستزيده مما اكرمه . . . اما بعد فقد سالني من استند لمنصب الحسبة . . . ان اجمع له مختصرا وافيا فى سلوك منهج الحسبة على الوجه الخ

Nach f. 43 fehlen 8 Blätter; dann folgt f. 54; dann f. 44—53. 55 ff.

Dies Werk des 'Abd erraḥmān ben naçr ben 'abdallāh *eššîrâzî* zein eddîn zerfällt in 40 Kapitel und handelt von den Grundsätzen und gesetzlichen Bestimmungen, welche rücksichtlich der Aufsicht auf die bürgerlichen Gewerbe, z. B. Bäcker, Köche, Leinhändler, Pferdeärzte, Schmiede etc. zu befolgen sind. Aehnliche Bestimmungen waren schon von dem Ḫalîfen 'Omar getroffen, weshalb sich der Verfasser auf ihn beruft, z. B. f. 63ª. Darauf soll auch das im Titel stehende تصنيف gehen.

Das Vorhandene beginnt im 4. Kapitel.

Anfang einiger Kapitel:

Kap. 7 f. 44ᵇ فى الحسبة على الفرّانين، فيعرفهم المحتسب على الدروب والحارات واطراف البلد لما فيهم من المرافق وعظم حاجة الناس عليهم الخ

Kap. 13 f. 49ᵇ فى الحسبة على الطباخين، يومرون بتنظيف اوعيتهم وحفظها من الذباب وهوام الارض بعد غسلها بالماء الخ

Kap. 18 f. 56ᵇ فى الحسبة على العطّارين، غشوش العطر كثيرة مختلفة ايضا باختلاف اجناس الطيب، الخ

F. 71ª oben muss es heissen Kap. 33 (und nicht Kap. 34).

Schluss f. 86ª: ويقول نويت بهذه الشربة برؤ هذه العلّة فيبرؤ بحمد الله تعالي من علته وقد جري ذلك، والله اعلم،

Schrift: ziemlich klein, etwas flüchtig, vocallos, nicht besonders deutlich zu lesen, zumal durch den Wasserflecken die Tinte blass geworden ist. — Collationirt. — HKh. VI 14082.

4804. Spr. 657.

149 Bl. 8vo, 13 Z. (20 × 16; 14 × 10cm). — Zustand: wurmstichig, sonst ziemlich gut. — Papier: weiss, dünn, glatt. — Einband: rothbrauner Lederdeckel. — Titel f. 1ª:

نصاب الاحتساب،

(auch in der Vorrede f. 1ᵇ und in der Unterschrift f. 149ᵇ). Verfasser fehlt; s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: نحمد الله الحسيب الرقيب على نواله ايمانا واحتسابا . . . اما بعد جمع عبده الغريق فى بحر فضله . . . على محمد بن عوض الشامي اصلحه الله الخ

Der Verfasser ist nach We. 1417. Pet. 578, 2:

عمر بن محمد بن عوض الحنفى الشامي

Dies Werk des 'Omar ben moḥammed ben 'iwaḍ eššâmî elḥanefî behandelt die Grundsätze und gesetzlichen Vorschriften, welche für das Marktvorsteheramt gültig sind. Es zerfällt hier in 62 Kapitel [sonst in 64].

1. باب f. 1ᵇ فى هذا فى تفسير اللفظين المتداولين فى الكتاب احدهما الاحتساب والثانى الحسبة
2. باب 5ª فى الاحتساب على من يستخف بالحروف والكواغد ونحوها
3. باب 6ᵇ فى الاحتساب على المخنث
4. باب 7ᵇ فى الفرق بين المحتسب المنصوب والمتطوع
5. باب 8ᵇ فى التعذير
6. باب 14ª فى الاحتساب على الفقراء
7. باب 17ᵇ فى الاحتساب على الظالم باعانة المظلوم
8. باب 19ª فى الاحتساب على النساء
9. باب 24ª فى الاحتساب بسبب الغلمان
10. باب 25ª فى الاحتساب فى الاكل والشرب والتلاقى
11. باب 27ª فى الاحتساب على اللعب

12. باب 28a في الاحتساب على القضاة واعوانهم
13. باب 29a في الاحتساب على من يتصرف في المقابر ما لا يجوز
14. باب 30a في الاحتساب على من يخبر المحتسب بالمنكرات
15. باب 30b في الاحتساب على رجل يبيع التعويذ في المسجد
16. باب 37a في الاحتساب على من يحضر التعزية في المساجد والمقابر في اليوم الثاني والثالث من الموت وبيان ما فيه من الامور المحرمة والمكروهة
17. باب 42b في الاحتساب على الخطباء
18. باب 44a في الاحتساب على من حلف بغير الله تعالى
19. باب 45a في الاحتساب على من يتكلّم بكلام كفر
20. باب 47a في الاحتساب على الوالدين والاولاد
21. باب 48b في الاحتساب في الخصومة الواقعة بين الجيران
22. باب 53a في تفسير منصب الاحتساب
23. باب 60a في الاحتساب على من كشف عورته او نظر الي عورة غيره
24. باب 66a في الاحتساب على من يظهر القبور الكاذبة ويشبه المقابر بالكعبة
25. باب 66b في الاحتساب لسبب الصورة في البيت ويحتسب على من يزخرف البيت بنقش فيه تصاوير
26. باب 66b في الاحتساب في الدراهم والدنانير وغيرهما من انواع الاثمان
27. باب 70a في الاحتساب على اهل الذمّة
28. باب 72a في الاحتساب على المسافرين
29. باب 73a في الاحتساب بالاحراق ومنه احراق المعازف يوم الاضحي في مصلي العيد
30. باب 75b في الفرق بين المحتسب والمتعنّت
31. باب 76a في الاحتساب على من يكتب التعويذ ومن يستكتبه
32. باب 77a في الاحتساب على من ياخذ شيئا على الاحتساب من الناس
33. باب 79a في الاحتساب في باب العلم والمعلم
34. باب 80a في الاحتساب في اتلاف البنج على المسلم والذمي وتعذير اكله وشاربه
35. باب 81b في الاحتساب على من استعمل الذهب والفضة وغيرهما
36. باب 83a في الاحتساب في الثياب
37. باب 85b في الاحتساب على من تنظر بغير حقّ
38. باب 86a في الاحتساب على اهل الكتاب
39. باب 93a في الاحتساب على المماليك
40. باب 94b في مسائل الموتي
41. باب 98a في الاحتساب في ازالة الخمر والخنزير
42. باب 99a في الاحتساب على اصحاب الزروع والباغات
43. باب 99b في الاحتساب على من يفعل في جسده او في شعره او في اسمه بدعة
44. باب 100b في الاحتساب في فعل البدع من الطاعات وترك السنن
45. باب 103a في ما يسقط فريضة الاحتساب
46. باب 107b في الاحتساب على المصرط في التواضع
47. باب 111a في الفرق بين المحتسب المنصوب وبين المحتسب المتطوع
48. باب 112b في بيان سبب انتساب [الاحتساب] الي امير المومنين عمر رضه
49. باب 113b في الملاهي واواني الخمر
50. باب 115a في ادب الاحتساب
51. باب 121b في الاحتساب على ما يظهر من البدع في البيوت وفي هجوم المحتسب على بيت المفسدين بلا اذنهم
52. باب 122b فيما يمنع المحتسب عن الطريق وما لا يمنع
53. باب 133b في الاحتساب في الصلوة
54. باب 135a في الاحتساب في الدوات
55. باب 136b في الاحتساب في التكهّن والتنجيم وفي التفاؤل ونحوها
56. باب 138b في الاحتساب على الطباخ
57. باب 139a في بيان كلمات الكفر والمعصية
58. باب 144b في الاحتساب على البدعة في الانكحة
59. باب 146a في الاحتساب على من يدع شعر الراس
60. باب 147a في الاحتساب على المذكرين وعلى سامع التذكر
61. باب 148b في الاحتساب فيما يقام به التعذير وتعليق الدرة على المحتسب وغير ذلك ممّا يناسبه
62. باب 149a في الاحتساب في اخراج المخنث

Schluss f. 149b: لانّ عمر رضه اخرج اخت ابي بكر رضه من بيته حين ناحت من صحيح البخاري والله اعلم بالصواب، قد تمّت هذا الكتاب الخ

Die Blattfolge ist: 1—67. 69. 70. 68. 71 ff.

Schrift: ziemlich gross, gewandt, vocallos, uncorrect, hie und da verbessert. Die Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1260/1834.

4805.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1417.

75 Bl. 8vo, 21 Z. (20 × 12; 13 × 6¾^cm). — Zustand: ziemlich lose Lagen; die letzte Hälfte, besonders am Ende, sehr wasserfleckig; die letzten Blätter etwas im Text beschädigt. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband, am hinteren Deckel stark beschädigt. — Titel fehlt; steht aber auf Vorblatt 3^b oben.

Das Werk enthält hier 64 Kapitel, nämlich nach dem bei Spr. 33. Kapitel noch die beiden: f. 41^a في الاحتساب على السحرة والزنادقة والرقية ونحوهم und 41^a في الاحتساب فيما يجوز التصرف في ملك الغير وغير الملك عقارا او عروضا

Schrift: klein, fein, Türkischer Zug, gleichmässig und ziemlich leicht lesbar, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1050/1640. — Arabische Foliirung.

Vorauf gehen 4 Blätter (1—4), deren erstes mit rother Tinte die Angabe enthält, dass عبد العزيز افندي dies Buch am 6. Çafar 1053/1643 geschenkt habe an مصطفى بن ميرزا محمد بن باردم سرحان السروري الحنفي

Bl. 3^b—4^b enthalten das Inhaltsverzeichniss, von derselben Hand wie das übrige Werk.

2) Pet. 578, 2, f. 48—142.

8vo, 17 Z. (20 × 14½; 16—16½ × 8½^cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz fest im Deckel. — Papier: gelb, zieml. glatt, meistens stark. — Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gedrängt, gradestehend, vocallos. Am Rande öfters Verbesserungen, auch Bemerkungen und Inhaltsangabe. Gegen Ende des Werkes stehen Türkische Zwischenglossen. — Abschrift von احمد افندي im J. 1097/1686. — Collationirt. — F. 48 enthält die Uebersicht des Inhaltes.

3) Lbg. 26.

114 Bl. 8vo, 21 Z. (20⅓ × 14; 15 × 7¾^cm). — Zustand: stellenweise durch Nässe beschädigt, so dass der Text dann theils vernichtet, theils übergewischt und später ergänzt ist. Am oberen Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: grüner Lederband. — Titel, Verfasser und Anfang fehlt. Dies ist auf Bl. 1—16 ergänzt. Es sind hier 64 Kapitel.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gefällig, vocallos. Ueberschriften roth. Die Ergänzung f. 1—16. 35. 114 etwas kleiner, feiner, flüchtig. — Abschrift c. 1150/1737 (und 1250/1834). — Arabische Foliirung. — Auf 4 Vorblättern von der ergänzenden Hand ein Inhaltsverzeichniss. — Randbemerkungen ziemlich oft.

4806. Pet. 576.

2) f. 85—111.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel u. Verf. f. 85^a:

هذه مقدمة وسايل الشيعة في احكام الشريعة للسيد محسن

Anfang f. 85^b: الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد وآله الطاهرين اما بعد فهذه مقدمة الجامع الكبير في الفقه الشريف لمحسن الحسنى الحسينى الاعرجي،

Einleitung in ein šî'itisches Rechtsbuch, dessen Titel ist: الجامع الكبير في الفقه الشريف, in welcher die Rechtsgrundsätze erörtert werden, von Moḥsin elḥasanî elḥoseinî ela'raçî.

Dieselbe zerfällt in Vorwort und 4 مقام. مقدمة 85^a في الايماء الي الطريق الذي يجب سلوكه في الاجتهاد وما f. 90^b مقام 1. في تناول الاحكام ; 2. 93^a في الكتاب المجيد يتوقف عليه من الاصول ; 3. 101^b في الاجماع ; 4. 106^a في دليل العقل

Schluss f. 111^b: فقال عمّ كل ذلك لم يكن قلت ان كان حقا ما قال عمّ فقد كذب ذو اليدين وان كان باطلا فتلك احري،

Eine Unterschrift ist nicht vorhanden, ob dies Stück damit zu Ende sei, ist fraglich.

4807. Pm. 46.

1) f. 1—33.

181 Bl. 8vo, 21 Z. (21½ × 15½; 15—15½ × 8—8½^cm). Zustand: ziemlich gut. — Papier: strohgelb, dann von f. 11 an (ausser 14—17) gelblich, glatt, ziemlich stark. — Einband: schwarzer Lederbd. — Titelüberschrift f. 1^b:

ك" الفوايد البدرية في اطراف القضايا الحكمية

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1^b: اما بعد حمد الله الذي اذا قضى لطف . . . فقد كنت ابتليت بشيء من الحكم قبل التصور الخ

Der Verf. hat 2 Verse gemacht, in welchen die für eine Rechtssache in Betracht kommenden Punkte enthalten sind, nämlich (Kāmil):

اطراف كل قضية حكمية　　بيت يلوح بقدها التحقيق
حكم ومحكوم به وله ومحـــكوم عليه وحاكم وطريق

Er behandelt daher diese 6 Rechtspunkte in ebenso vielen Abschnitten; dazu kommt noch ein 7. als Nachtrag.

1. فصل f. 1ᵇ في الحكم، الحكم يقال على معان
2. فصل 6ᵃ في المحكوم به، اعلم ان المحكوم به اقسام اربعة
3. فصل 14ᵇ في المحكوم له، المحكوم له اما الشرع
4. فصل 15ᵇ في المحكوم عليه، المحكوم عليه لا يكون الا العبد
5. فصل 16ᵇ في الحاكم، الحاكم اما الامام او القاضي
6. فصل 18ᵃ في طريق القاضي، طريق القاضي التي
في التتمات، هل يشترط 24ᵃ فصل 7. ; الحكم بختلف النفاذ القضاء على المخالف

Schluss f. 32ᵇ: ولو قضى ذلك الامير لم يصح قضاؤه، وهذا ما اردنا بيانه . . . فانما هو على سبيل الاستطراد تكثيرا للسواد والداعي الى ذلك فضل البياض، انتهت هذه الاوراق بعون الملك الرزاق الخ

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, kräftig, weit, gleichmässig, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1232 Moharram (1816) von ملا حسن بن مصطفى افندي كوركجي زاده

4808. Lbg. 717.

1) f. 1—153.

158 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (25½ × 18; 16½—17 × 10¾ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: rothbrauner Lederband. — Titel und Verfasser fehlt. Auf dem oberen Schnitt steht:

ايات احكام ملا احمد اردبيلى

Anfang fehlt, 47 Blätter. — Dies Werk des Aḥmed elerdebîlî begründet die Rechtssatzungen durch ausführliche Erörterung der Qorânverse, auf welche sie sich stützen. Das Vorhandene beginnt im كـ" الزكوة; es folgt f. 8ᵇ: كتاب الخمس وفيه ايات الاولي واعلموا انما غنمتم من شيء . . . على كل شيء قدير، قال في ن اللغة الغنيمة ما اخذ من اموال اهل الحرب من الكفار الخ

Darauf folgt: f. 10ᵇ كـ" الحج; 35ᵇ الجهاد; 41ᵇ الامر بالمعروف والنهي عن المنكر u. s. w. Zuletzt: 144ᵃ كـ" الجنايات; 149ᵃ كـ" القضاء والشهادات.

Schluss f. 153ᵃ: ومثل هذا فعل في كثير من الايات حيث عممت مع كون سبب النزول خاصا لما مرّ ثم على تقدير التخصيص ايضا لا يبعد التعميم لفهم العلة فيستخرج الباقي فتامّل، تم

Schrift: Persische Hand, ziemlich klein u. gedrängt, gefällig, vocallos. Ueberschriften roth. Die Qorânverse roth überstrichen. Nicht selten Glossen am Rande, auch zwischen den Zeilen. — Abschrift im J. 1081 Śawwâl (1671) von نعمة الله بن عناية الله in Içfahân. — Collationirt. — F. 154 leer.

4809. Lbg. 188.

33 Bl. 4ᵗᵒ, 25 Z. (24½ × 16½; 19½ × 11½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; gegen Ende fleckig. — Papier: gelb, dick, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

كـ" في احكام السواك وفضائله وما يتعلق بالاستحداد وقص الشارب وما اشبه ذلك من غسل الجمعة والتطيب وغير ذلك تاليف الشيخ شهاب الدين [عثمان?]

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي شرح صدورنا للاسلام فنحن على نور من ربنا سبحانه وتعالى على ممرّ الايام ومنّ علينا بحب نبينا . . . وجنبنا طريق الذين هم عند انفسهم حكماء الخ

Der Titel ist in der Vorrede f. 1ᵇ unten: كـ" السواك وما اشبه ذلك

Ueber die in Betreff des Zahnstochers und anderer Reinigungsmittel gültigen Vorschriften und Traditionen. In ungezählten Abschnitten, zum Theil mit Ueberschriften; so

f. 2ᵃ فصل في معناه لغة وشرعا وتقرير انه سنة
18ᵃ فصل في اختلاف في وجوب الختان من احتجاج كل فريق منهم
22ᵃ فصل فيما يفعل بالميت من هذه الخصال التي هي من الفطرة وما مضى كان من احكام الحي
28ᵃ فصل في خضاب النساء ايديهن وغير ذلك
29ᵃ فصل في ذكر ما نُهي النساء عنه مما جرت عادتهن ان يفعلنه في اجسامهن
29ᵇ فصل فيما يتعلق بالاذن والانف من النظافة وفي الاكتحال
29ᵇ فصل في دخول الحمام

Schluss f. 33ᵃ: مبيّنة في ربع المهلكات من كتاب احياء علوم الدين فمن اراد معرفتها . . . فلينظر فيه ونسال الله التوفيق لجميع مراضيه آخرةً والحمد لله الخ

Schrift: klein, kräftig, gleichmässig, wenig vocalisirt; diakritische Punkte fehlen nicht selten. F. 1 ähnlich ergänzt. — Abschrift c. ⁸⁵⁰/₁₄₄₆. — Collationirt.

Der Verf. ist sehr gründlich; er beruft sich besonders oft auf Elgazzâlî und صاحب الحاوي und scheint dem 7. Jahrhdt d. H. anzugehören.

4810.

Von anderen hierher gehörigen Werken seien erwähnt:

1) احمد بن محمد von الاحكام فى الفقه الحنفى الناطفى الحنفى † 446/1054.
2) على بن احمد von الإحْكام لاصول الاَحْكام ابن حزم الظاهرى † 456/1064.
3) سليمان بن von احكام الفصول فى احكام الاصول خلف الباجى المالكي † 474/1081.
4) عياض بن موسى von الاعلام فى حدود الاحكام السبتى المالكي † 544/1149.
5) عبد المنعم بن محمد الخزرجى von ك" الاحكام ابن الفرس المالكى † 597/1201.
6) عبد الله بن احمد ابن قدامة von عمدة الاحكام الحنبلى † 620/1223.
7) على بن von احكام الحكام فى اصول الاحكام ابي على بن محمد الآمدي الشافعى † 631/1234.
8) محمد بن محمود الاستروشنى von احكام الصغائر الحنفى † 632/1234.
9) محمد بن عبد von الاحكام فى الفقه الحنبلى الواحد المقدسى ضياء الدين الحنبلى † 643/1245.
10) محمد بن von كنز الامام فى معرفة السير والاحكام محمود بن الحسن البغدادي ابن النجار الشافعى † 643/1245.
11) عبد السلام بن عبد الله von ملتقى الاحكام ابن تيمية † 652/1254.
12) عبد العزيز بن عبد von الامام فى ادلة الاحكام السلام الشافعى † 660/1262.
13) احمد بن von الاحكام فى تمييز الفتوي عن الاحكام ادريس بن عبد الرحمن القرافى المالكي † 684/1285.
14) على بن مومن الاشبيلى المالكي von ك" الاحكام ابن عصفور † 745/1344.
15) محمد بن ابي von تحفة المودود باحكام المولود بكر ابن قيم الجوزية الحنبلى † 751/1350.
16) von عمدة الحكام فيما لا ينفذ من الاحكام ابراهيم بن على الطرسوسى الحنفى † 758/1357.
17) يوسف بن von محاح الاحكام وسلاح الحكام محمد السرمرى الحنبلى † 776/1374.
18) احمد بن von توفيق الحكام على غوامض الاحكام عماد الدين الاقفهسى الشافعى † 808/1405.
19) محمد بن ابي von القصد التام فى الاحكام بكر ابن الجماعة الشافعى † 819/1416.
20) محمد بن عبد الدائم البرماوي von الزهر البسام الشافعى † 831/1428.
21) احمد بن von الطراز المذهب فى احكام المذهب يوسف الشرجى الشافعى † 862/1458.
22) على بن محمد مصنفك von حدود الاحكام † 875/1470.
23) محمد بن von وجيز النظام فى اظهار موارد الاحكام سليمان الكافيجى الحنفى † 879/1474.
24) ابو بكر بن von بلوغ السؤل فى احكام بسط الرسول على ابن ظهيرة المكي الشافعى † 889/1484.
25) جلال الدين von ازهار الآكام فى اخبار الاحكام السيوطى † 911/1505.
26) آكام العقيان فى احكام الخصيان von demselben.
27) ابراهيم بن موسى von الاسعاف فى احكام الاوقاف الطرابلسى الحنفى † 922/1516.
28) مصطفى بن ادريس البرسوى von مجمع الاحكام um 950/1543.
29) امين بن خير الله بن محمود von احكام المرتد العمرى † 1208/1789.

Ueber احكام القران handeln Werke von:

30) احمد بن محمد الطحاوي الحنفى † 321/933.
31) احمد بن على الجصاص الحنفى † 370/980.
32) مكي بن ابي طالب القيسى † 439/1047.
33) احمد بن الحسين البيهقى † 458/1066.
34) على بن محمد الكياهراسى † 504/1110.
35) محمد بن عبد الله ابن العربى † 546/1151.
36) احمد بن يوسف ابن السمين † 756/1355, u. d. T. القول الوجيز فى احكام الكتاب العزيز.
37) محمد بن عبد الرحمن الزمردى ابن الصائغ الحنفى † 776/1374, u. d. T. احكام الراي فى احكام الآي.
38) محمود بن احمد القونوى † 797/1395.
39) على بن محمد ابن اقبرس القاهري الشافعى † 862/1458, u. d. T. كنز الرحمن فى احكام القران.
40) كنز العرفان فى فقه القران.

6. Rechtsgutachten.

4811. We. 1477.

227 Bl. 4to, 20 Z. ($25^2/_3 \times 17^1/_2$; 19×11^{cm}). — **Zustand:** einige lose Lagen; am oberen Rande stellenweise wasserfleckig; ziemlich stark wurmstichig. — **Papier:** gelb, stark, ziemlich grob, etwas glatt. — **Einband:** Pappband mit Lederrücken. — **Titel** f. 1a (von späteren Händen) oben: فتاوي بمذهب الشوافعة (d. h. الشافعية) unten: كتاب الجرجينى فتاوي فى مذهب الشافعية
Der eigentliche Titel ist fast zur Unkenntlichkeit ausradirt:

الجزوُ الثانى من فتاوى الجوينى

Beginnt, unmittelbar nach dem Bismillāh, f. 1b: كتاب الاقرار؛ مسئلة؛ قال الشافعي رحمه اذا قال لفلان عليّ اكثر مما فى يد فلان فنظرنا فوجدنا فى يد فلان عشرة دراهم ففسر المقرّ اقراره فقال اردت درهما واحدا كان تفسيره مقبولا وان صار مبهما الخ

Es liegt hier die 2. Hälfte eines Werkes vor, rechtliche Gutachten von šāfi'ītischem Standpunkte aus enthaltend. Der **Verfasser** derselben ist عبد الله بن يوسف بن عبد الله بن يوسف بن محمد بن حَيُّويَه ابو محمد الجوينى الشافعي (nicht aber الجرجينى, wie f. 1a steht), wie aus f.210a erhellt, wo er aber unrichtig ابو عبد الله محمد genannt ist. 'Abdallāh ben jūsuf ben 'abd allāh *elǵoweinī* eššāfi'ī † $^{438}/_{1046}$ hat ein Rechtscompendium (مختصر) und ein Kettenwerk (سلسلة), in welchem eine juristische Frage die andere ablöst, ausserdem ein ك" الجمع والفرق verfasst, in welchem er das Für und Wider der Rechtsfragen erörtert. **Dies Werk** ist das vorliegende. Wenn f. 210a steht: (يتلوه) الثالث من ربع الجنايات من كتاب الجمع والفرق تصنيف الامام ابي عبد الله محمد بن يوسف الجويني رة للعبد الفقير الي رحمة الله تعالي ورضوانه منصور بن محمد بن منصور الكرخي رة, so scheint damit gemeint, dass Mançūr ben moḥammed ben mançūr elkarḫī das folgende (oder auch das Ganze) in gewisse Ordnung gebracht und herausgegeben, oder auch, dass er den kleinen an dem Grundwerk noch fehlenden Abschnitt f. 210—227 ergänzt hat. — Auf das ك" الاقرار f. 1b folgt:

f. 7b ك" العارية؛ اذا اختلف راكب
10a ك" الغضب؛ العين المغصوبة
19a ك" الشفعة؛ قال الشافعي رة اذا
25b ك" القراض؛ اذا دفع رجل الف دينار
27b ك" المساقاة؛ قال الشافعي رة وتجوز
30a ك" الاجارات؛ اذا استاجر رجل
35b ك" المزارعة؛ اذا زارع رجل
38a ك" احياء الموات؛ اذا اشتري رجل
41b ك" الوقف؛ اذا وقف رجل وقفا
44a ك" الهبات؛ اذا وهب الرجل لولده
45b ك" اللقطة؛ المتلقط اذا قصر
47b ك" التقاط المنبوذ؛ القاضى اولى بحضانة
51a ك" الفرايض؛ للام ثلث المال
55a ك" الوصايا؛ اذا باع الرجل فى مرض
63a ك" الوديعة؛ اذا اودع رجل رجلا
64b ك" قسم الفيء والغنيمة؛ قال الشافعي رة السلب
67b ك" قسم الصدقات؛ قسم الله تعالي الصدقات
70a ك" النكاح؛ قال الشافعي رة لو تزوّج
77b نكاح المشركات؛ قال الشافعي رة اذا اسلم
86b ك" الصداق؛ اذا تزوّج امراة علي عبد
92b ك" القسم والنشوز؛ الموهوبه له المال
94a ك" الخلع؛ قال الشافعي رة فى اصل الخلع
98a ك" الطلاق؛ قال الشافعي رة اذا قال
111a ك" الرجعة؛ اذا اصاب الزوج
117a ك" الايلاء؛ اذا قال الرجل لامراته
122b ك" الظهار؛ اذا ظاهر من زوجته
126a ك" اللعان؛ قال الله تعالي والذين يرمون
137a ك" العدد؛ المراة اذا كانت من ذوات
145b ك" الرضاع؛ اليسير من لبن الادمية
150b ك" النفقات؛ المكاتب اذا كان له
152a ك" الجنايات؛ اذا حبس رجل رجلا
160a ك" الديات؛ اذا اوضح رجل راس رجل
164b ك" القسامة؛ الايمان فى جميع الخصومات
170a ك" قتال اهل البغي؛ ما اتلف الباغى
170b ك" المرتدّ؛ المولود علي الفطرة

172ᵇ ك" الحدود، البالغ اذا اصاب زوجته

175ᵇ ك" السرقة، اذا ملك عشرين مثقالا

177ᵇ ك" الاشربة، في حد الشرب المضروب

178ᵃ ك" قطاع الطريق، اذا قتل الحرّ عبدا

178ᵇ ك" السير، المرتزق اذا اخذ حقه

181ᵇ ك" الجزية، الامام اذا وصف ضيافة

186ᵃ ك" الصيد والذبايح، قال الشافعي رة لو ارسل

190ᵇ ك" الاضحية، اذا ضحا بشاة لم تخلق

192ᵃ ك" الاطعمة، المضطرّ اذا تناول

193ᵇ ك" السبق والرمي، المسابقة على الاقدام

196ᵃ ك" الايمان والنذور، اذا اعتق الاجنبي

201ᵃ ك" النذور، قال الشافعي لو قال لله عليّ

202ᵇ ك" ادب القضاء، قال الشافعي رة اذا تحاكم

210ᵇ ك" الشهادات، حكم الشافعي رحه بوجوب

214ᵇ ك" الدعوي، قال الشافعي رة لا اقبل

216ᵇ ك" العتق، العبد اذا كان مشتركا

221ᵃ ك" الولاء، المملوكة اذا كانت تحت

221ᵇ ك" التدبير، اذا قال الرجل لمملوكه

223ᵃ ك" المكاتب، اذا قال كاتبتك علي

227ᵃ ك" عتق امهات الاولاد، اذا اعتق السيد امّ ولده

Schluss f. 227ᵇ: فصار ولد امّ الولد كامّ الولد حتى يعتق بما يعتق به امّ الولد وهو من حالة واحدة بموت السيد يعتق ام الولد واولادها لا تعتق ام الولد والله اعلم بالصواب، تم الكتاب،

Schrift: ziemlich gross, breit, blass, deutlich, vocallos, oft auch ohne diakritische Zeichen. Ueberschriften hervorstechend gross. — **Abschrift** von احمد بن صقر im J. 535 Ḏū'lqa'da (1141). — Collationirt.

HKh. II 4182; IV 9040.

4812. Pet. 253.

2) f. 55—131.

Format etc. und **Schrift** wie bei 1). — **Titel** f. 55ᵃ (von späterer Hand): كتاب عمدة الفتوي oder vielmehr nach dem Vorwort (f. 55ᵇ):

عمدة الفتاوي

Verfasser fehlt; nach HKh. IV 8330: الصدر الشهيد
Er heisst ausführlich:

عمر بن عبد العزيز بن عمر بن مازة حسام الدين ابو محمد برهان الائمة الصدر الشهيد الحنفى

Anfang f. 55ᵇ: الحمد لله خالق الاشياء ورازق الاحياء . . . اما بعد فانّ الله تعالي جعل العلماء امناء الاسلام وناط بهم تمييز الحلال من الحرام الخ

'**Omar ben 'abd el'azīz ben 'omar** *ben māze* **ḥusām eddīn abū moḥammed borhān elaïmme** *eççadr eššahīd* **elḥanefī**, geb. $^{488}/_{1090}$, † $^{536}/_{1141}$, behandelt hier in Kürze von ḥanefitischem Standpunkt aus das ganze Rechtssystem, und entscheidet dann die in jedem Fach desselben möglicher Weise vorkommenden Rechtsfälle in bündiger Form. Daher fangen die Sätze sehr häufig mit إن oder لو oder auch اذا an. — Beginnt mit dem كتاب الطهارة, obgleich diese Ueberschrift fehlt.

56ᵃ باب المياه، المياه المطلق كماء الانهار والحياض

58ᵃ باب الحيض والتيمّم والمسح على الخفين، اقلّ الحيض ثلاثة ايام واكثره عشرة ايام،

58ᵇ باب الصلوة، رجل دخل الصلوة فراي

62ᵇ باب صلوة المسافر، مسافر جاوز عمران البلد

62ᵇ باب السجدة، اذا قرأ رجل اية السجدة

63ᵃ باب الجمعة، السكوت عند الخطبة افضل

64ᵃ باب صلوة الجنازة، لا ترفع الايدي في صلوة

64ᵇ كتاب الزكوة، رجل دفع دراهم الي رجل

65ᵇ كتاب الصوم، صوم يوم الشك بنية التطوّع

66ᵇ كتاب المناسك، اذا قال الله

67ᵇ كتاب النكاح، الشهادة والمهر

71ᵇ كتاب الطلاق، لو قالت امراة

75ᵇ كتاب الخلع، رجل خلع امرأته

77ᵃ باب استعمال الالفاظ الفارسية في الطلاق، رجل قال

80ᵃ كتاب العتاق، لو قال اعتقوا

80ᵇ كتاب الايمان والنذور، رجل حلف لا يشرب

87ᵃ كتاب البيوع، رجل اشتري جحرة

94ᵃ كتاب الحدود، من عليه الحدّ

94ᵃ كتاب السرقة، السارق بعد الحدّ

94ᵇ كتاب السير، الرباط موضع لا يكون

95ᵇ كتاب الكراهية، رجل يختلف الي الظلمة

96ᵇ كتاب اللقيط واللقطة والابق، غنم اجتمعت في مكان

97ᵃ كتاب الغصب، نهر مغصوب ان يحوله

99ᵃ كتاب الوديعة، اذا منع في داره

100ᵃ كتاب العارية، الاب لا يعري مال ولده

كتاب الشركة، تصبير بين الشريكين 100ᵇ
كتاب الاضحية والصيد والذبايح، رجل ذبح شاة 101ᵃ
كتاب الوقف، اذا وقف علي امهات اولاده 102ᵃ
كتاب الهبة، رجل قال لامراته 105ᵃ
كتاب الشفعة، رجل آجر داره 105ᵇ
كتاب القسمة، اذا كان بعض الشركاء 107ᵃ
كتاب الاجارات، رجل استاجر حمارا 107ᵃ
كتاب المزارعة، الاكّار اذا اخذ الارض 110ᵃ
كتاب المضاربة، المضاربة في اولها امانة 111ᵃ
كتاب الدعوي والبينات، رجل ادعي علي رجل 111ᵇ
كتاب الشهادات، ثلثة شهدوا واثنان 113ᵇ
كتاب ادب القاضي، الخصمان اذا اتيا 115ᵃ
كتاب الاقرار، رجل اقرّ لامراته في مرضه 116ᵇ
كتاب الاشربة، مطبوخ زبيبي لا بأس 117ᵇ
كتاب الوكالة، رجل له علي رجل دين 118ᵃ
كتاب الكفالة، اذا كفلا بنفس اثنان 119ᵃ
كتاب الرهن، رجل ارتهن من امراة 120ᵃ
كتاب الحوالة، اذا حال علي رجل 120ᵇ
كتاب الصلح، الصلح علي ما يدعيه 120ᵇ
كتاب الديات والجنايات، الجناية من الصبي والمجنون 121ᵇ
كتاب الوصايا، لا وصية للوارث 124ᵃ
فصل في مسائل شتى، رجل مريض يصلي 126ᵃ
كتاب الفرايض، اذا مات وترك ابنا 127ᵃ
فصل في الاب مع اولاد الصلب واولاد الابن، الاب له ثلث احوال 127ᵇ
فصل في الام، الام صاحبة فرض 128ᵃ
فصل في الزوج، وهو صاحب فرض 128ᵃ
فصل في المراة، المراة صاحبة فريضة 128ᵇ
فصل في الزوج مع الابنين، امراة ماتت وتركت 128ᵇ
فصل في المراة والابوين، رجل مات وترك 128ᵇ
فصل في الاخوة والاخوات، اذا مات وترك 128ᵇ
الجمع بين الكل، اذا مات وترك اخا 129ᵃ
فصل في العصبات، فلو ترك ابن اخ 129ᵇ
فصل في الجدّ، اذا ترك جدّا واخا 129ᵇ
فصل في الرق، لا يرق علي الزوج 130ᵃ
فصل في ذوي الارحام، اذا ترك ابنة 130ᵃ
فصل في العول، امراة ماتت وتركت زوجا 130ᵇ

Schluss f. 131ᵇ: واذا وقفت هذه الشبهة وشهدت المراة الواحدة فان الافضل له ان يطلقها والافضل للمراة ان ياخذ شيئا، تم

HKh. IV 8330.

4813. Lbg. 459.

129 Bl. 4ᵗᵒ, 25 Z. ($27\frac{1}{3} \times 19$; $19\frac{1}{2} \times 13\frac{1}{4}$ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz sauber, der Rand zum Theil wasserfleckig; nicht ohne Wurmstiche. Der Rand Bl. 1 (u. auch sonst bisweilen) ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: schwarzer Lederbd. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ in einem Schild mit reicher Goldverzierung:

الجزء الرابع من الامالي وهو الفتاوي تاليف الامام القاضي ابي الحسن بن منصور بن محمد الاوزجندي المعروف بقاضي خان

Der Name ist nicht ganz richtig; der Verfasser heisst nicht ابو الحسن ... بن محمد, sondern:

الحسن بن منصور بن محمود ... الفرغاني الحنفي فخر الدين

Dieser vierte und letzte Theil der Rechtsentscheidungen des Elhasan ben mançûr ben maḥmûd *elûzgendî* elfergânî elḥanefî faḥr eddîn *qâḍîḥân* † 591/1195 (592) beginnt f. 1ᵇ mit dem كتاب اللقطة so: كتاب اللقطة رفع اللقطة لصاحبها افضل من تركها عند عامة العلماء رحم وقال بعضهم يحلّ رفعها وتركها افضل الخ

Es werden in diesem Theile behandelt: كتاب الحدود, كتاب الجنايات, كتاب الحظر والاباحة, كتاب اللقيط u. s. w. bis zum كتاب الرهن, كتاب الشركة, كتاب الماذون und كتاب الحجر. — Schluss f. 129ᵃ: لا يجوز وقفه وان اذن له القاضي فهما اثنيا بصحة الحجر علي الحرّ البالغ كما هو مذهب ابي يوسف ومحمد رحمهما الله والله اعلم،

Schrift: klein, schön, gleichmässig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften roth. — Abschrift von محمد بن يوسف بن عبد الوهاب الشافعي im J. 721 Ram. (1321). — Collationirt. — HKh. IV 8805.

4814. We. 1474.

381 Bl. 4ᵗᵒ, 17 Z. ($24\frac{3}{4} \times 17$; $16\frac{1}{2}$—17×11—$11\frac{1}{2}$ᶜᵐ). Zustand: ziemlich stark wurmstichig, am Rande beschädigt, auch wasserfleckig und öfters ausgebessert; so auch besonders unten am Rande. — Papier: gelb, dick, glatt, baumwollig. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ (s. auch den Anfang):

كتاب فتاوي الخاصي [الصغري] للشيخ يوسف بن احمد بن ابي بكر

في الفقه علي مذهب الامام الاعظم ابي حنيفة

Aehnlich einige Male auf dem Vorblatte und f. 381ᵃ.

Anfang f. 1ᵇ: قال العبد الفقير . . . يوسف . . . الخاصي . . . وبعد حمد الله تعالي والصلوة . . . فان من علامة حسن المرء في دنياه ونيل سعادته في اخراه الخ

Jūsuf ben aḥmed ben abū bekr el-ḫowārizmī *elḫāçī* neǵm eddīn um 620/1223 rühmt den الصدر الشهيد († 536/1141, No. 4812) als denjenigen, der sich durch Sammlung der meisten hier vorkommenden Rechtsfragen bei den Späteren grössten Ruhm erworben. Allein dieselbe enthalte meistens nur den Hinweis darauf, wohin diese Fragen gehören, ohne eine Beantwortung derselben. Daher habe er dieselben systematisch geordnet, aber nicht so streng, wie er dies bei den الواقعات (Rechtsfällen) desselben (s. HKh. VI 14166) gethan, und habe ausserdem die nöthigen Zusätze gemacht, seine Citate aber überall ganz wortgetreu beigebracht.

Das Werk beginnt f. 2ᵃ mit dem كتاب الطهارة. Hier wie überall in dem Werke werden bei jedem Fache zuerst die in Betracht kommenden Fragen summarisch aufgeführt.

F. 2ᵃ كتاب الطهارة، مسايل تنجيس المياه والثوب ثم مسايل في عرق الحيوان وسوره ثم الخارج الذي ليس بحدث ثم مسايل ازالة النجاسة ثم في الجنابة والاغتسال ثم في الحيض والاستحاضة ثم مسئلة مقطوع الرجل ومسايل المسح علي الخفين والجنايز ومسايل الشقاق والفصد،

11ᵇ كتاب الصلوة، فيما ينبغى للمصلي ان يفعله او لا يفعله ومكان الصلوة وما يفسدها او لا يفسدها ثم المرور بين يدي المصلي ثم مسايل الامام والمقتدي ثم التراويح والجماعة في التطوع والوتر ثم مسايل الجمعة والعيدين والصلوة بعرفات ثم المسافر والمريض ثم سجدة التلاوة ثم السهو ثم الجنايز ثم صلوة الكسوف والخوف والاستسقاء،

25ᵇ ك" الزكوة 28ᵃ ك" الصوم 30ᵃ ك" الحج 31ᵃ ك" النكاح 47ᵃ ك" الطلاق 78ᵃ ك" العتاق 79ᵇ ك" الايمان 94ᵇ ك" البيوع 136ᵃ ك" الاجارات 162ᵇ ك" الوكالة 198ᵃ ك" الشهادات 218ᵃ ك" ادب القاضي 241ᵇ ك" الدعوي 263ᵃ ك" الاقرار 277ᵃ ك" الجنايات والحدود والسرقة 291ᵃ ك" الغصب والضمان 296ᵇ ك" الرهن 297ᵃ ك" الاكراه 297ᵇ مسايل الابق واللقيط 298ᵃ تفسير المفقود 299ᵃ ك" الوصايا 306ᵃ ك" الوقف 307ᵇ ك" العارية 309ᵃ ك" الوديعة 311ᵃ ك" الشركة 314ᵃ ك" المضاربة 314ᵇ ك" القسمة والحيطان 335ᵇ ك" الشرب 336ᵃ ك" الشفعة 338ᵃ ك" الكفالة والحوالة 343ᵃ ك" الصلح 347ᵇ ك" المزارعة 349ᵇ ك" الماذون 353ᵃ ك" الهبة 357ᵃ ك" الصيد والذبايح 359ᵇ ك" السير 375ᵇ ك" الفرايض 378ᵇ ك" الحظر والاباحة.

Schluss f. 381ᵃ: وفي شرح ادب القاضي لشمس الائمة السرخسي تمام هذا الفصل دجاجة ماتت وخرجت منها بيضة يجوز اكلها في قول علمائنا سواء اشتد قشرها ام لم يشتد والله اعلم بالصواب، تم الكتاب،

Schrift: gross, kräftig, flüchtig, gewandt, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. Ueberschriften hervorstechend gross. — Abschrift im J. 705 Raǵab (1306) von عبد الرحمن بن ابي بكر بن محمد. — Collationirt.

Ein Inhaltsverzeichniss auf dem 1. Vorblatt. — In der Mitte folgen die Blätter so: 128. 139. 129—138. 140 ff.

HKh. IV 8780 s. v. الفتاوي الصغري.

4815. Spr. 1954.

10) f. 126ᵃ—144ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel f. 126ᵃ unten:

هذه فتاوى شيخ الاسلام . . . ابي محمد عز الدين
عبد العزيز بن عبد السلام

Anfang f. 126ᵇ: هذه مسائل اجاب عنها شيخ الاسلام مفتى الزمان عز الدين . . . بن عبد السلام رحه، سؤال ما يقول سيدنا وفقه الله في الداعي يقسم على الله بمعظم من خلقه في دعائه كالنبىّ الخ

Entscheidung juristischer Fragen, von 'Abd el'azīz ben 'abd essalām † 660/1262.

Schluss f. 144ᵃ: فليس مفضلا للرسول صعم مع تقديم اغراضه الدنية على تقديم اخلاق الرسول صعم السنية العلية والله اعلم،

Abschrift im J. 1140 Çafar (1727). — HKh. IV 8712.

F. 144ᵃ—145ᵇ. Eine Geschichte vom Aufenthalt des zum Christenthum übergetretenen الحارث بن شمر الغسّاني bei dem Kaiser هرقل und Briefwechsel dieses mit dem Ḥalīfen 'Omar.

4816. Spr. 641.

44 Bl. 8vo, 17 Z. (20½ × 15; 14½ × 10cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecke. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel f. 1a:

كتاب المنثورات وعيون المسايل المهمات

Verfasser f. 1a:

ابو زكريا يحيى بن شرف بن مرى بن حسن بن حسين بن محمد بن حزام الحزامي النواوي؛ رتبها علي ابواب الفقه الشيخ علاء الدين علي ابن ابراهيم بن داوود العطار الدمشقى الشافعي؛

Anfang f. 1b: الحمد لله رب العالمين خالق السموات والارض ومن فيهن . . . اما بعد فقد استخرت الله العظيم في ترتيب الفتاوي التى لشيخي وقدوتي رحمه

Sammlung von Rechtsgutachten des Ennawāwī † 676/1277 nach den Fächern der Jurisprudenz geordnet; nebst Anhang von Fragen, die an denselben gerichtet worden, und die sich auf Jurisprudenz beziehen; die nicht dahin gehörigen Fragen stehen am Ende des Buches für sich. Gesammelt und herausgegeben von

على بن ابراهيم بن داود بن سليمان الدمشقى الشافعي ابو الحسن ابن العطّار علاء الدين

('Alī ben ibrāhīm ben dāwūd eddimaśqi eśśāfi'ī *ibn el'aṭṭār* 'alā eddīn, geb. 654/1256, † 724/1324, war ein Schüler der Ennawawī.)

Das Werk beginnt f. 2b: كتاب الطهارة؛ مسئلة الصواب في حدّ الماء المطلق انه المفهوم الخ

Der letzte Abschnitt f. 43b ist überschrieben: باب في الرقايق والمنثورات؛ مسالة هل الانقطاع الي الله تعالي الخ

Schluss f. 44b: هذا مشهور في كتب الرقايق والله اعلم كتبته عنه؛ فهذا آخر ما يسّره الله تعالي من ترتيبه وجمعه والحمد لله . . . تسليما كثيرا دايما؛ هذا آخر الكتاب الخ

Schrift: ziemlich gross, gewandt und gefällig, deutlich, wenig vocalisirt. Die Ueberschriften roth. — Abschrift von محمد بن محمد بن داوود بن السيد العجلوني

Nach f. 10 fehlen 8 Bl. — HKh. VI, 13144; IV 8836, 8483.

Dasselbe Werk in Mq. 103, 9, f. 193—254.

Format etc. und Schrift wie bei 2. — Titel f. 193a ebenso. Verfasser fehlt.

Die Blattfolge ist: 193—244. 246—250. 245. 251—254.

4817. Lbg. 752.

4) f. 63—69.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift:

من كلام شيخ الاسلام ابن تيمية

Anfang: مسئلة قوله صلعم اللهم صلّ على محمد وعلى آل محمد كما صليت على آل ابراهيم الحديث وقوله ايضا كما صليت على ابراهيم وعلى آل ابراهيم هل الحديثان في الصحة سواء وما الحكمة في ذكر الآل دون ابراهيم ومن رواهما او روي احدهما؛ افتونا؛

Zusammenstellung von Fetwās, welche Ibn teimajja † 728/1328 (No. 2082) auf verschiedene an ihn gerichtete Fragen gegeben hat. Das erste, die bekannte Tradition betreffend: o Gott, gnade Moḥammed und seiner Familie wie du Ibrāhīm und seiner Familie gegnadet hast, ist sehr ausführlich f. 63—68; die anderen sind ganz kurz, ohne (ausführliche) Begründung. Zuletzt f. 69b: او افتاها بالحلّ فانه يستتاب فان تاب والّا قتل؛

HKh. IV 8706.

F. 70—71a enthält eine Geschichte, die zwischen ابو وَدَاعة und سعيد بن المسيب († c. 95/713) passirt ist, entlehnt dem ك' اقتباس الانوار من كمايم الازهار des ابو القاسم بن ابراهيم بن عبد الشافى القرشي.

F. 72 enthält mehrere Geschichten vom Erscheinen Moḥammeds im Traum.

4818. Lbg. 1019.

12) f. 82—94.

Format etc. und Schrift (16 Z., 13 × 9½cm) wie bei 6). — Titel fehlt; er ist etwa:

فتوى ابن تيمية على مسئلة في النجاسة

Anfang der Frage: مسئلة في الزيت اليسير اذا وقعت فيه النجاسة مثل الفارة ونحوها وماتت هل ينجس ام لا واذا قيل ينجس فهل يجوز الخ

Anfang des Fetwā, welches Ibn teimajja über diese Unreinheits-Frage in sehr ausführlicher Weise erstattet hat.

Schluss desselben: اذا قالوا بجواز تطهيره وجهان ومنهم من قال بجواز بيعه مطلقا، والله اعلم،

Mq. 121, S. 239 ff. 244—255.

Gutachtliche Aeusserungen desselben Verfassers über verschiedene die rechtlichen Ansprüche der Juden betreffende Fragen, z. B. ob es zulässig sei, in moslimischen Ländern Judentempel zu errichten (No. 3350, 12). Dieselbe Frage wird in Lbg. 428, 6, f. 77—85 von احمد بن عبد الحق † 950/1543 (No. 2276) und dann auch von Ibn teimajja erörtert.

4819. Lbg. 217.

20 Bl. 8vo, 36—42 Z. (21½×15; 19—20×13—14cm). Zustand: am Rande der ersten Hälfte stark wasserfleckig, der Text hat darunter zum Theil gelitten. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt; er ist im Allgemeinen:

نبذة من فتاوي رسول الله

Verfasser fehlt; nach dem Anfang:

محمد بن ابي بكر بن ايوب بن سعد الزرعى
الدمشقى الحنبلى ابن قيّم الجوزية

Anfang f. 1a: الحمد لله رب العالمين اللهم صلّ على محمد وعلى آل محمد كما صليت على آل ابراهيم . . . قال ابن القيّم فى آخر كتابه اعلام الموقعين، ونختم الكتاب بذكر فصول يسير قدرها عظيم امرها من فتاوي امام المتقين ورسول رب العالمين صلعم . . . فصح انه سئل عن رؤية المومنين ربهم فقال هل تضارّون فى رؤية الشمس الخ

Ibn qajjim elǵauzijje † 751/1350 (No. 1069) hat sein Werk, das betitelt ist اعلام الموقّعين, mit einem längeren Schlusswort beendigt, in welchem er die Entscheidungen, welche Moḥammed auf vorgelegte Fragen gegeben hat, in ungezählten Abschnitten zusammenstellt. Diese Fragen sind theils von Näherstehenden, theils von Fremden an ihn gerichtet und betreffen sehr Verschiedenes, häufig allerdings das Gebiet der Religion, besonders der praktischen. So f. 2b فصل الوضوء بماء البحر; 3b موت الفجاءة; 3b صدقة الابل; 4a اي الصوم افضل; 4b فى فضل الجهاد; 5b فى حرم بيع الميتة والخمر والخنزير; 7b اي آية من القران اعظم; 9a قال رجل ان ابن ابنى مات فما لي من ميراثه; 10b فى نفقة المعتدّة وكسوتها; 12a فى الطلاق; 15a ذكر فصول; 17a فى الطاعون; 17a فى الاطعمة; من فتاويه صلعم فى ابواب متفرقة

Schluss f. 20a: وروي احمد وابن ماجة عن النبى صلعم من افتى بفتيا بغير علم كان اثم ذلك على الذي افتاه،

Schrift: an sich ziemlich gross, aber sehr gedrängt und sehr eng, sehr geläufig, nicht grade undeutlich, vocallos, oft auch ohne Unterscheidungspunkte. — Abschrift c. 1100/1688. — HKh. I 942.

4820. Lbg. 752.

8) f. 88—98.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift und Verfasser:

من كتاب اعلام الموقّعين عن [رسول] رب العالمين
لشيخ الاسلام ابن قيم الجوزية

Einige Stellen aus dem Werke: Anweisung für die Urtheilsdecernenten auf Grund der Aussprüche des Propheten, von demselben Verfasser. Die erste beginnt: اشرف العلوم على الاطلاق علم التوحيد وانفعها علم احكام العبيد Ferner f. 88b etwas über الناسخ والمنسوخ, dann über لفظ التحريم ولفظ الكراهة; darauf f. 89b—98 ein längerer Excurs über Verschiedenheit oder Gegensatz der Rechtsgutachten, je nach Ort, Zeit und Verhältnissen und Zweckmässigkeitsrücksichten: فى تغيّر الفتوي واختلافها بحسب تغيّر الازمنة والامكنة والاحوال والنيات والعوايد،

Der Verfasser erläutert den Satz an dem Fall, dass Moḥammed den blutflüssigen Frauen den Umgang um die Ka'ba so lange verboten habe, bis sie wieder rein seien. — Darauf kommen f. 98b noch einige Kleinigkeiten.

HKh. I 942 (aber falsch erklärt); während in Pm. 517, f. 1a unrichtig steht: الموفقين. S. auch Lbg. 217, f. 1a.

4821. Lbg. 880.

34) f. 152b—157.

Format etc. und Schrift (21 Z.) wie bei 23). — Titelüberschrift:

فصل فى فضيلة النوافل وذكر بعض انواعها

Anfang: ويواظب اي يلازم على نوافل العبادة لا يستريح منها تاكيد لما قبله اي لا يطلب الراحة بتركها احيانا بل يجد عليها دائما الخ

Ueber die Vortheile der überschüssigen religiösen Handlungen.

Schluss f. 157b: قوله دعاء دعوة انه مقول يجيب دون دعوة ابيه اي ندائه، ... وكذا الاجنبي اذا خاف ان يسقط من سطح او تحرقه النار او يغرق فى الماء وجب عليه ان يقطع الصلوة وان كان فى الفريضة،

Nach der Unterschrift dem gemischten Commentar des سيدي على زاده um 770/1368 zu dem betreffenden Abschnitt des Werkes غنية الفتاوي entnommen. — F. 158—160a leer.

4822. Spr. 1965.

7) f. 18—153.

8vo, c. 25 Z. (Text: 15—17 × 10—12cm). — Zustand: fleckig. — Papier: gelb, stark, glatt.

Enthält Notizen und Auszüge aus allerlei Werken verschiedener Fächer. Darunter:

1) f. 127b ff. ein Gutachten des Taqî eddîn essobkî † 756/1355 über eine die Moscheethüren betreffende Frage (in einem Werke des Aḣmed elaqfahsî). F. 74 einige Rechtsfragen des Elġâfi'î in Versen (Ṭawîl), nebst Antwort eines Ungenannten, im Ganzen 45 Verse. Anfang:

الا مبلغ نظمى المدارس فى العرب
ومن كل ارض حيثما العلم يكتب

F. 142b—151a. 138b—140a. 142a. 141b unten u. 137a ein gemischter Commentar eines Ungenannten zu dem dogmatisch-juristischen Gedicht ك" الزبد oder صفوة الزبد von Ibn raslân erramlî † 844/1440. Anfang: الحمد لله الذي انشق اهل صفوته من طيب محبته نسيما ... اما بعد فقد سالنى بعض الاخوان الخ. (Der Grundtext in No. 1822.) Nicht zu Ende geführt.

Schrift: klein, fein, vocallos. Abschrift c. 1000/1591.

2) f. 137b ein Gedicht des ابن الجزري † 833/1429 über Fragen der Qorânlesung, 41 Verse Ṭawîl. Anf.: سالتكم يا مقرئى الارض كلها حروفا اتت فى الذكر للسبعة الملا

3) f. 88a ein astronomisches Reġez-Gedicht desselben, 52 Verse, anf.: أشهد لله الذي ابدع ما

4) f. 137a. 136b. 129b. 118a. 117b. 117a (in die Länge geschrieben). Das arithmetische Werk اللمع" فى علم الحساب des Ibn elhâïm mit Commentar des Ibn 'abd elgaffâr. Hier bloss die Einleitung mit Commentar. S. WE. 91, 2.

5) f. 95a eine Trauerqaçîde des الشريف الرضي, in 30 Versen, anf. (Kâmil): اعلمت من حملوا على الاعواد und f. 46a ein kleines Gedicht des ابن زقاعة.

4823. Pm. 168.

4 u. 391 Bl. 4to, 25 Z. (24½ × 18⅔; 19 × 14cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch nicht frei von Flecken (besonders am Rande), auch wasserfleckig und an manchen Stellen ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: schöner Halbfrzbd mit Goldverzierung und Klappe. — Titel fehlt. Er ist:

الفتاوي البزازية (oder البزازية)

oder auch:

الجامع الوجيز oder فتاوي الكردري

Verfasser: s. Anfang. Ausführlicher:

محمد بن ناصر الدين محمد بن شهاب بن
يوسف بن عمر الكردري البرايقينى الخوارزمي
الحنفى حافظ الدين ابن البزازي
(البرَاتِقِين من قصبات كردر)

Anfang f. 1b: حمدا لمن دعي الي دار السلام بمحمد ... شارع احكام الاسلام ناهج نهج الحلال والحرام وبعد فهذا المختصر فى بيان تعريفات الاحكام علي وجه الاتقان والاحكام جمعه استاذنا ... حافظ الملة والدين محمد بن محمد الكردري ... ذاكرا فيه خلاصة نوازل الايام ومختارات مشايخ الكرام على راى نعمان بن ثابت الامام واصحابه الغر الكرام ليكون عونا لمن تصدّي للافتاء باللسان والاقلام وسببا للخلاص يوم تزل فيه الاقدام،

Handbuch für mündliche Rechtsprechung und Ertheilung schriftlicher Gutachten, nach ḣanefitischen Grundsätzen, von Moḣammed

ben nāçir eddīn moḥammed ben śihāb ben jūsuf ben 'omar ben aḥmed *elkerderī* elberājaqīnī elḥowārezmī elḥanefī ḥāfiẓ eddīn *ibn elbezzāzī* †827/1424. Zu seinen Lehrern gehörte, ausser seinem Vater, auch Elfenārī †834/1430; zu seinen Schülern الكافيجي u. القريمي (†c. 850/1446).

Nach der obigen Vorrede beginnt das Werk selbst so:

f. 1b كتاب الطهارة، تسعة فصول،	285a كتاب الرهن (فصل 6)
الاول في الآلة،	289b ك" المضاربة (فصل 3)
نوع في الجاري،	292b ك" المزارعة (فصل 6)
1b نوع في البئر	298a ك" الشرب (فصل 4)
etc.	300a ك" الاشربة
3b الثاني في الغسل	300b ك" الاكراه
etc.	302a ك" المأذون
7b التاسع في الحظر والاباحة	304a ك" القسمة (فصل 4)
	307a ك" الشفعة (فصل 3)
7b كتاب الصلوة، ستة وعشرون فصلا	310a ك" الغصب (فصل 3)
	316a ك" الوديعة (فصل 6)
26b ك" الزكوة (in 3 فصل)	319a ك" العارية (فصل 4)
30a ك" الصوم (فصل 7)	321a ك" اللقيط
34a ك" الحج	321a ك" اللقطة
34b ك" النكاح (فصل 19)	321b ك" الجعل
53b ك" الطلاق (فصل 9)	322a ك" المفقود
82a ك" الايمان (فصل 25)	322b ك" الشركة (فصل 3)
104b ك" العتاق	324b ك" الهبة (فصل 3)
(in 3 فصل, aber	328a ك" الوقف (فصل 8)
in 1 abgemacht).	339a ك" الاضحية (فصل 7)
105b ك" البيوع (فصل 16)	341b ك" الصيد (فصل 5)
144a ك" الصرف	343b ك" الذبايح (فصل 2)
146a ك" الاجارة (فصل 11)	344b ك" السير (فصل 4)
173b ك" ادب القاضي (فصل 10)	346b ك" الفاظ يكون اسلاما او كفرا (فصل 11)
197a ك" الشهادات (فصل 9)	355a ك" الكراهة (فصل 9)
214a ك" الدعوي (فصل 16)	361a ك" الاستحسان
254a ك" الاقرار (فصل 4)	363a ك" الجنايات (فصل 4)
260a ك" الوكالة (فصل 7)	371a ك" الحيطان (فصل 3)
274a ك" الكفالة (فصل 5)	376a ك" الحدود (فصل 3)
278b ك" الحوالة	378a ك" الوصايا (فصل 8)
280a ك" الصلح (فصل 7)	385a ك" الفرايض (فصل 6)

Schluss f. 390b: وذلك اثنا عشر وثلاثة في اثنى عشر ستة ثلاثون هذا هو الذي يعطيه ابو يوسف من اربعة وثمانين ثم اضرب خمسة في السبعة التي ضربت الاثنى عشر فيها يصير خمسة وثلاثين هذا هو الذي يعطيه محمد رحم سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين،

Vorauf geht ein ausführliches, gutes Inhaltsverzeichniss (Bl. a — d).

Der Verf. hat die erste Hälfte des Werkes (bis zum كتاب الدعوي excl.) vollendet im J. 806/1403, nach f. 213b, Unterschrift.

Die einzelnen Bücher zerfallen in einige (oder auch viele) Abschnitte (فصل) u. diese haben viele Unterabtheilungen, welche in der Regel نوع heissen.

Schrift: klein, fein, gewandt, gleichmässig, ziemlich deutlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Bl. 1. 2. 10. 1'. 20 sind ergänzt. — Abschrift von محمد بن خوشخبز الموصلي الشهير بالصراف im J. 955 Ramaḍān (1548). — HKh. II 1807. IV 8813. 8737.

Nach f. 251 ist ein Blatt, das nicht zum Text gehört, zwischengeklebt, mit 251A bezeichnet.

Auf f. 390b u. 391a oben sind noch verschiedene juristische Fragen erörtert: sie sind verschiedenen Rechtsbüchern entnommen, wie فتاوي الظهيرية, الواقعات u. A.

4824. Mq. 201.

38 Bl. 8vo, 21 Z. (20½ × 15; 15 × 8½cm). — Zustand: nicht ganz fest im Einband, einige Blätter lose, sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

هذه فتاوى قارئ الهداية

Der Verfasser heisst ausführlicher:

عمر بن على الكتانى الحنفى سراج الدين ابو حفص قارئ الهداية

Anfang f. 1b: اما بعد فهذه سؤالات سالها بعض الحكام للشيخ الامام . . . ابي حفص سراج الدين عمر قارئ الهداية تغمده الله . . . فاجاب عنها بما هو المفتى به من المذهب والعمل عليه فيما فيه الخلاف بين الاصحاب رم، الخ

Rechtsfragen, von einem Richter an den ʿOmar ben ʿalī elkattānī elḣanefī sirāǵ eddīn abū ḣafç *qārī elhidāje* † 829/1426 (und nicht, wie in Spr. 301, f. 301: † 790/1388; denn der erst um 800/1397 geborene Grammatiker Moḣammed ben moḣammed ben koṭlūbogā war sein Schüler) gerichtet und von diesem begutachtet, verschiedenen Rechtsgebieten angehörig. Dieselben sind nach seinen eigenhändigen, an verschiedenen Stellen befindlichen, Aufzeichnungen gesammelt von Kemāl eddīn *ibn elhumām* elḣanefī † 861/1457 (No. 1826) u. herausgegeben.

Anfang des Werkes selbst f. 1ᵇ (auf Verstossung الطلاق bezüglich): سئل اذا قال الرجل لزوجته اذا برائتيني مما لك علي فانت طالق فقالت ابراتك . . . اجاب اذا قالت له في مجلسها ابراتك الخ

Die nächsten Fragen sind entnommen den Büchern الدعوي, الاجارة und الاقرار, ferner الوقف, اهل الذمة, الزكاة etc.

Schluss f. 38ᵇ: والعقد اذا فسد بعضه فسد جميعه فينفسخ العقد في جميع المدة، والله سبحانه وتعالي اعلم بالصواب، تمت

Schrift: ziemlich gross, gewandt, gefällig, vocallos; in rothen Linien eingefasst. — Abschrift aus einem Exemplar, das abgeschrieben im J. 1076 Ǵom. I (1665), im J. 1096 Çafar (1685) (zu eigenem Gebrauch) von حسن جاوين الحنفي الحصري الشهير بابن دقماق زاده، Collationirt.

4825. Spr. 726.

11 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (18 × 13; 12 × 9ᶜᵐ). — Zustand: etwas fleckig, Bl. 1 fast lose. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي نسخ بهذه الشريعة المطهرة جميع الملل، . . . اما بعد فان جماعة من ورعي بيت المقدس حملهم الورع في حق انفسهم على تحريم ذبايح اهل الكتاب وهم اليهود والنصاري الخ

Abhandlung zur Widerlegung des im J. 857/1453 ergangenen Fetwā des شمس الدين محمد بن زهرة, worin derselbe für unzulässig erklärt, sich mit Juden und Christen zu verheiraten und ihr Schlachtvieh zu essen. Die Angelegenheit hatte in Jerusalem eine ziemliche Wichtigkeit gewonnen, man stützte sich, für das Verbot, auf die Ansichten des الرافعي und النووي (obgleich mit Unrecht) und auf die gegen تقي الدين السبكي gerichtete Schrift des الاذرعي, ohne sich an die Gegenschrift des تاج الدين السبكي zu kehren.

Unser ungenannter Verfasser (der also um 857/1453 lebt) widerlegt das Fetwā Punkt für Punkt und beweist aus dem Qorān, der Sunna und den نصوص الشافعي die Zulässigkeit (حل مناكح اهل الكتاب في زماننا هذا وذبايحهم).

Der Schluss fehlt. Das Vorhandene hört auf mit den Worten: ولذلك اطلق جماعة من الصحابة وفقهاء الانصار انهم لا يناكحون ولا توكل ذبايحهم ولا توخذ منهم الجزية انتهي فان قلت [في فتوي]،

Schrift: ziemlich gross, flüchtige Gelehrtenhand, ohne Vocale und oft ohne diakritische Punkte. Der Verfasser der zu widerlegenden Schrift mit قال, die Widerlegung mit قلت eingeführt (rothe Schrift). — Abschrift c. 1000/1591. — Collationirt.

4826. Pet. 545.

108 Bl. 12ᵐᵒ, 16—19 Z. (14¾ × 11¼—11½; c. 11 × 8½—9ᶜᵐ). — Zustand: am oberen Rande und gegen Ende auch am Seitenrande wasserfleckig. Etwas wurmstichig. — Papier: gelb, dick, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ:

فتاوي كاتبه في الوقف

Verfasser fehlt; s. unten.

Sammlung von Rechtsgutachten über allerlei streitige Fragen, die sich hauptsächlich an verschiedene Legate knüpfen.

Das erste Stück, mit der Ueberschrift f. 1ᵇ: فيمن باع الوقف ولم يعلم المشتري بحاله وحكم به شافعي ثم اراد استرجاعه

beginnt so: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى وبعد فقد سئلت عن شخصين وقفا وقفا على انفسهما ثم من بعدهما علي جهات عيناها الخ

2) f. 7ᵃ وقف المُشاع اذا استبدل

3) 11ᵃ وقف دار معطل قصد استبداله

4) 12ᵇ شرط الواقف ان لا يوجر اكثر من سنتين

5) 13ᵃ فيمن وقف وشرط لنفسه الادخال والاخراج

Das letzte Stück handelt f. 107b: اذا باع امة بشرط البراءة من كل عيب وكتب الموثق ووكلا فى ثبوته وحكم بموجب التبايع ثم اطلع المشتري علي عيب قديم هل له الرد به؛

Der Verfasser steht zu Ende mehrerer Gutachten (wie 5b. 6b. 57a. 97a) genannt:

قاسم الحنفى

Damit ist Qāsim *ben qotlūbogā* elḥanefī † 879/1474 (No. 1396) gemeint. Er erwähnt öfters (wie 7a. 16a. 42a) den يحيى بن محمد الاقسرائي الحنفي † 880/1475, auch f. 10a ein Gutachten des محمد بن سليمان الكافيجي الحنفي († 879/1474), aus dem J. 871/1466.

Schrift: kräftig, flüchtige Gelehrtenhand, schwer zu lesen, vocallos und oft auch ohne diakritische Punkte. — Autograph (wie es scheint).

Auf dem 1. Vorblatt (Rückseite) ein Inhaltsverzeichniss, aber nur etwa von der ersten Hälfte, von späterer Hand. — Nach f. 14. 58. 64 fehlt etwas. — Leere Blätter sind: 15. 17b—19a. 24b. 53—55. 59b. 60. 62a. 65b. 91—94.

Vgl. HKh. IV 8803.

4827. Lbg. 1008.

2) f. 1—113.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel auf dem Vorblatt (d. i. erstes Stück der Handschrift, f. 82a):

كتاب جامع الفتاوي

ebenso im Vorwort. — Verfasser fehlt; nach HKh.:

فَرَق أَمْرُهُ الحميدي الحنفى

Anfang (auf der Rückseite des Vorblattes): الحمد لله على ما انعم من علم الشرائع والاحكام وهدانا على معرفة ما لم نعلم . . . اما بعد لما رايت هم الطالبين معرضة عن المطوّلات الخ

Kurze Darstellung der hauptsächlichsten juristischen Sätze und Fragen, unter Benutzung der Rechtsbücher المنية والقنية والغنية والتحفة والخلاصة والبزازي الخ, nach ḥanefitischen Grundsätzen nach den Rechtsfächern geordnet, von Faraq amruh elḥomeidī elḥanefī, um 880/1475. (Der Name ist wol nicht ganz sicher).

Zuerst: كتاب الطهارة؛ مسائل المياه؛ ذكر في تحفة الفقهاء ان كان النهر صغيرا بحيث لا يجري بالجيفة الخ

F. 8a كتاب الصلوة منكرها كافر وتاركها . . . يضرب ضربا شديدا حتى يصلى او يموت الخ

Zuletzt f. 99Ab ك الكراهية, 108a ك الفاظ الكفر, 111b ك الوصايا (Anfang: وفي الاختيار لو اوصى بان يتخذ طعاما الخ)

Schluss f. 113a: وعن الشافعى لا يدخل في الوصية الا الاحمق او اللص والله علم

Arabische Foliirung. Auf f. 93 und 99 folgt noch 93A und 99A. — HKh. II 3927.

F. 113b. 114 einige Stellen aus غنية الفتاوي.

4828. Pm. 488.

172 Bl. 4to, 22—24 Z. (22½ × 15½; 16 × 10cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel fehlt; wahrscheinlich:

مجموعة مسائل في فقه الحنفية

Verfasser f. 1a unten zur Seite:

عبد الرحمن بن علي بن مؤيد الاماسي

Anfang f. 1b: المسايل المتعلقة بالطهارة؛ الحوض اذا كان مدوّرا فوقعت فيه النجاسة الخ

Bemerkungen zu den einzelnen Abschnitten der Rechtsbücher, in der üblichen Reihenfolge, von ʼAbd erraḥmān ben ʼalī ben moejjed *elamāsī* elḥanefī (*moejjed zāde*) † 922/1516 (983/1575?). Der Verfasser behandelt die darin vorkommenden Streit- und Rechtsfragen, theils selbständig, theils unter Benutzung und Anführung bekannter Rechtswerke, wie البزازية, جامع الفصولين, الغنية (d. i. غنية الفتاوي), خزانة المفتى und المنية, الحاوي, المحيط, النقاية, خزانة الفتاوي (d. i. منية المفتى) etc.

Die Hauptüberschriften sind so wie oben: المسايل المتعلقة; Unterabtheilungen sind mit فصل في überschrieben.

Der letzte Abschnitt ist f. 161b: فصل في المسايل المتفرقة؛ رجل وضع كوارة ليقع فيها نحل وغرس آخر شجرة الخ

Schluss fehlt; die vorhandenen letzten Worte sind f. 172ᵇ: وهو أن يكون وزن الفضة المنفردة اكثر والزيادة بازاء خلافه ثم قد اجتمع في هذا العقد صرف وهو الفضة بالفضة وبيع وهو،

Auf dem folgenden Blatte ist von ganz neuer Hand ergänzt: لا. يجوز، وهذا آخر الكتاب، Wahrscheinlich ist damit das Werk in der That zu Ende.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, etwas gedrängt, deutlich und im Ganzen gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter meistens roth. — Abschrift von فرج بن نصر الله بن محمود الشافعي البدري (nach der Notiz auf dem Vorblatte), um 1100/1688. — Von demselben rührt auch der Index zu dem Werke her, von dessen 2 Blättern jedoch nur das 2. vorhanden ist.

Am Rande stehen zu Anfang ziemlich viele Zusätze, weiterhin nur selten. — Collationirt, wenigstens zu Anfang. — Arabische Foliirung; bei derselben sind 85—88 ungezählt geblieben. HKh. V 11478. 11482.

4829. Lbg. 855.

125 Bl. 4ᵗᵒ, 23 Z. (29×18; 19×9⅓ᶜᵐ). — Zustand: am oberen Rande wasserfleckig, besonders am Ende; wurmstichig. Der Seitenrand fleckig und unsauber, besonders anfangs, auch bisweilen ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: rothbrauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt; wahrscheinlich:

مجموعة فتاوي في فقه الحنفية

Verfasser fehlt; nach der Unterschrift f. 120ᵇ:

مؤيد زاده d. h. مأيد زاد

Anfang fehlt; das Vorhandene beginnt f. 21 in dem كـ الطهارة. Dann f. 23ᵃ: كتاب الصلوة كره تعيين سورة لصلوة سوى الفاتحة فانها متعينة للقراءة في كل صلوة بلا كراهة . . . لئلا يظن الجاهل ان غيرها لا يجوز، درر الحكام في فصل الامام والتبيين في آخر باب صفة الصلوة، الجماعة سنة مؤكدة اي قوية الخ

Ein dem Werke Pm. 488 sehr ähnliches, von demselben Moejjed zāde. Der Verfasser stützt seine Ausführungen auf verschiedene Rechtsbücher, wie die angeführten درر الحكام u. التبيين, hauptsächlich aber auf قاضيخان. Das vorliegende Werk ist in eine Anzahl Bücher getheilt (f. 31ᵃ كـ الصوم; 32ᵃ الزكوة; 32ᵃ الاضحية; 34ᵃ الصيد; 34ᵇ الوقف u. s. w.; 64ᵃ الدعاوي; 83ᵇ البيوع; 98ᵇ النكاح; 110ᵃ الطلاق). Die Bücher zerfallen auch wieder in Kapitel u. Abschnitte.

Schluss f. 120ᵇ: فان طلقها فلا تحل له من بعد حتى تنكح زوجا غيره والفاء للتعقيب مع الوصل فيكون هذا نصا على وقوع الثالثة،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Am Rande oft (längere) Bemerkungen. — Abschrift im Jahre 1012 Śawwāl (1604) von عثمان بن يوسف (في قصبة ترارنك). HKh. V 11482.

F. 1—20 u. 121—125 enthalten Folgendes:

1. 12—14ᵃ. 125ᵇ allerlei kleine Notizen, auch Türkisches. F. 7ᵃ—8ᵇ am Rande eine Türkische Abhdlg; 121. 124ᵇ. 125 Türkisches.

2—5ᵃ رسالة في طبقات المجتهدين von ابن كمال باشا (= Pm. 688, 3).

5ᵇ طبقات الفقهاء von demselben (= We. 1772, 26).

15ᵃ—20 ohne Titel und Verfasser, es ist: طبقات السادة الحنفية للسويدي (= We. 327, 1). Geht hier nur bis zur 12. Klasse.

14ᵇ. 15ᵃ ein kurzes Verzeichniss von Ḥanefitischen Rechtsgelehrten in 23 Klassen, von Abū Ḥanīfe an bis ابن كمال باشا.

9ᵇ—11ᵇ ein alphabetisches Namenverzeichniss (Traditionisten).

7ᵃ—9ᵃ. Titel und Verfasser fehlt; es ist: الكشف عن مجاوزة هذه الامة الالف von Essojūṭī (= No. 2760, 3).

122ᵃ ein kleiner Exeurs von ابن كمال باشا über Bedeutung von السراب und الجواد.

122ᵃ ein Excurs über die 4fache Art von عيوب (اقسام العيوب).

123: Gebete (اوراد) von حميد الدين und 124ᵃ von عبد القادر الكيلاني.

122ᵇ die Angabe einer Jahreszahl nebst genauem Datum mittelst Bruchzahlen, und Erklärung derselben: nach ابن كمال باشا.

Dasselbe Stück, etwas verkürzt, f. 6ᵃ.

6ᵇ eine längere Notiz über اسكندر بن فيلبوس.

35ᵃ·ᵇ Rand: ein Stück aus der Abhandlung des ابن كمال باشا, betitelt ر في الوقف: s. No. 4769, 3.

4830. Dq. 56.

209 Bl. 8vo, 21 Z. (21 × 15$^1/_4$; 14—14$^1/_2$ × 8$^1/_2$—9^{cm}). Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: guter rothbrauner Lederbd mit Klappe. — Titel u. Verfasser fehlt eigentlich, geht aber aus der auf dem 1. Vorblatt (Rückseite) oben stehenden Register-Anzeige hervor:

كتاب مهمّات المفتى لابن كمال الوزير

Anfang auf der Rückseite des 2. Vorblattes B: كتاب الطهارة الطهارة في اللغة النظافة وفي الشريعة النظافة عن النجاسات والوضوء في اللغة من الوضأة وهي الحسن وفي الشريعة الغسل والمسح في اعضاء مخصوصة وفيه المعنى اللغوي لانه يحسن الاعضاء ... من اختيار وفي المحيط يفعل المضمضة والاستنشاق بيمينه لقوله عم اليمين للوجه ... من شرح المجمع ولو ادخل الرجل يده او رجله في الاناء الخ

F. 6^a كتاب الصلوة الصلوة في اللغة الدعاء قال الله تعالى وصلّ عليهم اي ادع لهم الخ

Das Werk behandelt die für den Muftı wichtigen Rechtsfragen und ist in Bücher und diese meistens in Kapitel und auch in Abschnitte getheilt. Ohne Vorrede beginnend, giebt der Verfasser, nach Feststellung des Begriffs des in dem betreffenden Buche behandelten Gegenstandes, Auszüge aus den angesehensten Werken, wie الوقاية, شرح المجمع, منية المصلي, الواقعات, النهاية, الكافي, المحيط, جامع الفتاوي, الينابيع, شرح الكنز, البزازية, الخزانة, منية المفتى, فصول العمادي, الخلاصة, الجامع الصغير, المبسوط, ferner aus قاضيخان etc. Es ist nach ḥanefitischen Rechtsansichten verfasst von Ibn kemāl elwezır d. i. Ibn kemāl bāšā elḥanefı † $^{940}/_{1533}$ (No. 2287).

Die Folge der Bücher ist: f. B^b كتاب الطهارة 6^a الصلوة 15^b الزكوة 17^a الصوم 19^a النكاح 25^b الطلاق 35^b العتاق 39^a الايمان 43^b البيوع 64^b الاجارة 72^b الوكالة 77^a الشهادات 85^b ادب القاضي 94^b الدعوي 114^a الاقرار 118^a الجنايات 132^a الغصب 138^a الآبق واللقيط واللقطة 140^a الوقف 145^a الكفالة 147^a الوديعة 151^a الصلح 155^a العارية 157^b المزارعة والمساقاة 158^b الهبة 163^b الصيد والذبايح 165^b الحظر والاباحة 175^b الشرب 176^a الاكراه 177^a الحجر 178^a الرهن 180^b الوصايا 199^b كتاب الفاظ الكفر

Zuletzt: f. 209^a فصل في المرض والموت في القينة

Schluss f. 209^b: ولو كان لمسلم امّ او اب ذمي فليس له ان يقودهما الي البيعة وله ان يقودهما من البيعة الي المنزل، تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب،

Schrift: ziemlich gross, Türkischer Zug, im Ganzen gleichmässig, obgleich gegen das Ende hin etwas kleiner, gedrängt, deutlich, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. Von f. 203 an andere Hand: etwas grösser, breiter, rundlicher. Am Rande nicht selten Bemerkungen u. Berichtigungen, besonders gegen das Ende. — Abschrift um $^{1100}/_{1688}$ (resp. $^{1200}/_{1785}$).

Nach f. 183 fehlt nichts, es ist aber die letzte Zeile auf f. 183^b wiederholt auf f. 184^a, 1. Zeile.

Arabische Foliirung. Das erste Textblatt nicht mitgezählt (es ist B^b). F. 121 ist zweimal gezählt.

Auf den Vorblättern A^b u. B^a das Inhaltsverzeichniss.

HKh. VI 13477.

4831. Lbg. 598.

1) f. 1—2.

116 Bl. 4to, 23 Z. (26$^1/_2$ × 16$^1/_2$; 18 × 9^{cm}). — Zustand: nicht ganz sauber; späterhin (etwa von f. 40 ao) nicht fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: brauner Lederband. — Titel und Verfasser f. 1^a:

كتاب الرسايل الزينية في مذهب الحنفية
لزين بن نجيم الحنفي

Derselbe heisst ausführlicher:

زين الدين بن ابراهيم بن محمد بن نُجَيْم
المصري الحنفي

In diesem Sammelbande (von dem ein ziemlich ausführliches Inhaltsverzeichniss auf der Rückseite des Vorderdeckels steht) finden sich Abhandlungen oder Stücke von Werken des Zein eddın (oder Zein el'ābidın oder bloss Zein) *ibn nogeim* elḥanefı † $^{970}/_{1562}$ (No. 2642), von seinem Sohn Aḥmed herausgegeben; aber auch Anderes von Verschiedenen. Zuerst liegt hier vor der Anfang der Einleitung zu dem Werke, dessen Titel in der Vorrede f. 2^a steht:

الفتاوي الزينية في فقه الحنفية

Dieselbe ist von Aḥmed verfasst.

Anfang f. 1ᵇ: سبحان المتنزه عن الأشباه والنظاير والحمد لله المتفضل بغفران الصغاير والكباير . . . وبعد فيقول . . . احمد بن نجيم الحنفى ان والده الشيخ الامام . . . قد الّف رسايل ووقايع وحوادث فى فقه مذهب الحنفية الخ

Der Herausgeber, sein Sohn Aḥmed, sagt — nach Aufführung der Titel der grösseren Werke seines Vaters —, er habe einige kleinere Sachen und eine grosse Menge Rechtsentscheidungen und Rechtsfragen und Abhandlungen unter obigem Titel zusammengestellt, und zwar in der Folge wie sie bei den Rechtsbüchern üblich, von dem كـ" الطهارة " an bis zum كـ" الفرايض "; dann aber habe er sie, bald nach dem Tode seines Vaters, etwas anders zusammengestellt und betitelt so, wie oben im Titel steht: الرسايل الزينية الخ. Dann giebt er ein Verzeichniss der Titel der 40 Abhandlungen und sagt ausdrücklich, er habe dabei noch viele fortgelassen; dasselbe bricht hier aber bei der 35. ab.

Schrift: Türkische Hand, klein, hübsch, gleichmässig, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift um 995/1587; so bei 4). — HKh. IV 8765.

Auf f. 1ᵃ steht eine Qaçîde von 12 Versen, (Basîṭ والكَرَمِ) von طاش كوپري زاده † 968/1560 an ابو السعود gerichtet, als Dank für ein hübsches Gedicht. —

Die Titel der 34 kleineren Abhandlungen oder Rechtsgutachten des Ibn noǵeim sind:

١ ر" فى المياه المسماة بالخير الباقى فى جواز الوضوء من الفساقى
٢ فى الافعال التى تفعل فى الصلوة على قواعد المذاهب الاربعة
٣ فى اخراج القاضى والامام الوظائف بغير سبب المسماة بالقول النقى فى الرد على المفتري
٤ فى التوكيل العامّ المسماة بالمسئلة الخاصة فى الوكالة العامّة
٥ فى رفع الغشا عن وقتى العصر والعشا
٦ التحفة المرضية فى الاراضى المصرية
٧ فى الطلاق المعلق على الابراء هل يكون رجعى او بائن
٨ فى طلب اليمين بعد حكم المالكي الابراء العامّ
٩ فى تحرير المقال فى مسئلة الاستبدال
١٠ فيما ضبطه اهل النقل فى خبر الفصل
١١ فى بيان الرشوة واقسامها
١٢ فى الكنائس المصرية
١٣ فى اقامة القاضى التعزير على المفسد بلا دعوي احد
١٤ فى دخول اولاد البنات تحت لفظ الولد او الاولاد
١٥ فيما يسقط من الحقوق وما لا يسقط
١٦ فى حكم الاقطاعات الديوانية
١٧ فيمن يتولي الحكم بعد موت الباشاة
١٨ فى السفينة اذا غرقت او انكسرت ورسالة خاثربك
١٩ فى غنج الغورية واولاده
٢٠ فى الوقف على الذرية الواقعة مع الشيخ سوي الدين
٢١ فى نكاح الفضولي
٢٢ فى متروك التسمية عمدًا
٢٣ فيما تسمع فيه الشهادة حسبة
٢٤ فى تعليق طلاق المرأتين بتطليق الاخري
٢٥ فى صورة دعورة دعوي فى الاستبدال
٢٦ فى صورة بيع الوقف لا علي وجه الاستبدال
٢٧ فى بيان المعاصى كبائرها وصغائرها
٢٨ فى التناقض فى الدعوي
٢٩ فى الاستصحاب
٣٠ فى النذر بالتصدق
٣١ فى المرتبات فى الاوقاف
٣٢ فى صورة فسخ الاجارة الطويلة
٣٣ فى الحكم بالموجب بلا دعوي من احد
٣٤ فى الخراج هل المقبوض خراج السنة الماضية او سنته

4832. Lbg. 526.

24) f. 305—307.

4ᵗᵒ, c. 25—29 Z. (22½ × 16; c. 16—17 × 11ᶜᵐ). — Zustand: unsauber u. fleckig, besonders am Seitenrand. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Titelüberschrift:

الرسالة السادسة عشر فى بيان الاقطاعات وتحلها ومن يستحقها

Verfasser: ابن نجيم الحنفى

Anfang: الحمد لله وسلام على عباده . . . وبعد فهذه رسالة فى بيان الاقطاعات . . . من ارض الخراج

Erörterung desselben Ibn noǵeim über die Frage, unter welchen Umständen eine Zutheilung von Ländereien und an wen sie statt-

finden könne, zuerst von sprachlichem, dann von juristischem Standpunkt aus.

Schluss f. 306ᵃ: بانهم ياخذون ما فضل بعد المصاريف العامة وهكذا في السراجية والله اعلم بالصواب الخ

An diese 16. Abhdl. schliesst sich die 15. f. 306ᵃ unten: فيما يسقط من الحقوق بالاسقاط وما لا يسقط، beginnt: الحمد لله وكفى وسلام على عباده . . . وبعد فهذه رسالة في بيان ما يسقط . . . فذكر في جامع الفصوليين من الفصل الثاني und handelt von Wegfall und Verzicht auf Rechte bei Erbschaften.

Schluss f. 307ᵇ: كما هو صريح كلام المتون والشروح والفتاوي، انتهى

Schrift: Türkische Hand, gross, dick, vocallos, öfters fehlen diakritische Punkte. — Abschrift c. $^{1150}/_{1737}$.

4833. Lbg. 598.

6) f. 15ᵇ—16ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist: ر" في صورة فسخ الاجارة الطويلة". Verfasser fehlt; es ist: زين الدين ابن نجيم

Anfang: صورة دعوي فسخ الاجارة الطويلة، ادّعى فلان بن فلان بن فلان الفلانى على هذا الحاضر الذي احضر فلان الخ

Ueber Rückgängigmachung eines Miethsvertrages, von demselben Verfasser. Es ist die 32. Abhandlung in der Sammlung der Abhandlungen des ابن نجيم.

Schluss: فلو سقط حق المستاجر عمل ذلك البيع فلا حاجة الي التجديد وهو الصحيح، انتهى،

Abschrift im J. 995 Raǵab (1587).

4834. Lbg. 287.

8) f. 39ᵃ. 39ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 1).

Titel fehlt. Es ist ein Fetwā des ابن نُجَيْم (wol die 3. Abhdlg in No. 4831) über den Fall, dass gegen die bei der Moschee الجامع الازهر angestellten Gelehrten ein Complot anderer Gelehrten sich gebildet, die durch eine Eingabe bei dem Sultān erwirken wollten, dass jenen ein Theil ihrer Lehrbefugnisse (بعض وظايف تداريس) abgenommen und ihnen übertragen würde.

Die vorgelegte Frage beginnt: ما قولكم في جماعة مقررين في وظايف دينية من تدريس واعادة الخ und das Fetwā des Ibn noǵeim fängt an: يحرم السعي في عزلهم وان وقع لم يصح u. schliesst: واذا انهى واحد شيئا ثم تبيّن كذبه عزّره الحاكم

F. 40ᵃ der Anfang eines Gebets in Versen, Ṭawīl.

4835. We. 1724.

6) f. 117ᵃ—120ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 3). — Titel f. 117ᵃ: الرسالة في المسئلة الخاصة في الوكالة العامة لزين ابن نجيم (F. 94ᵃ: المسئلة التامّة; im Vorwort f. 117ᵇ: المسئلة الخاصة).

Anfang f. 117ᵇ: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى وبعد فقد سئلت عن التوكيل العامّ فكتبت هذه الرسالة وسميتها المسئلة الخاصة في الوكالة العامة الخ

Abhandlung, betreffend die allgemeine Procura, von demselben Verf. im J. $^{964}/_{1557}$ verfasst.

Schluss f. 120ᵃ: صرّح قاضيخان وغيره بانه توكيل عامّ ومع ذلك قالوا بعدمه انتهي والله اعلم بالصواب واليه المرجع الخ

HKh. V 11854 (الخاصّة "ال).

Dasselbe Werk (mit dem obigen Titel) in Lbg. 598, 3, f. 6ᵃ—7ᵇ.

Es ist nach dem Verzeichniss f. 2ᵇ die vierte Abhandlung der Sammlung الرسائل الزينية.

4836. We. 51.

2) f. 7ᵇ—8ᵇ u. 18.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift f. 7ᵇ:

مسئلتان نقلنا من فتاوي الشيخ احمد بن احمد بن حمزة الانصاري الرملي الشافعي

Antwort auf 2 Fragen, den Rechts-Entscheidungen des Aḥmed ben aḥmed ben ḥamza *erramlī* elanṣārī eššāfi'ī, um $^{980}/_{1572}$, entlehnt. Dieselben sind:

1) هل جلس رسول الله صلعم ثم قام في حديث ذي اليدين

2) ما روته القرّاء واجمعوا على التلفظ به في ساير طرقه من حروف القران وصفاتها كاحكام النون الساكنة والتنوين وترقيق الرات وتفخيمها هل عيّن ما قراه النبي صلعم وتلقاه عن جبريل عن اللوح المحفوظ

عن الله عز وجل او لا وهل يحرم على العالم العامد تغيير ذلك حرفا او صفة او لا وهل هو اولي بالتحريم من القراءة الشاذة الواردة عنه صمّم احادا او لا،

Dies Stück ist nicht mit f. 7ᵇ zu Ende, sondern der Schluss steht f. 18ᵃ oben.

4837. Lbg. 526.

25) f. 308.

Format etc. und Schrift wie bei 24). — Titel fehlt. Er ist: فتوى. Verfasser: s. Anfang.

Anfang: رفع سؤال لخاتمة المحققين احمد بن قاسم العبادي، صورته، ما تقولون في معنى الفتيا في اللغة وفي معنى قول صاحب الكشاف في سورة النحل الفتيا الجواب في الحادثة اشتقت على سبيل الاستعارة من الفتى في السن الخ

Entscheidung des Aĥmed ben qāsim *el-ōbādī* elqāhirī eššāfi'ī šihāb eddīn † 994/1586 über Bedeutung des Wortes الفُتْيَا, mit besonderer Rücksicht auf eine Stelle im Elkaššāf des Ezzamaĥšarī, der es mit فَتًى in Zusammenhang bringt, und auf die Erklärung im مختصر العين, wo es heisst: الفتيا ما افتى به الفقيه.

Schluss f. 308ᵇ: ثما هو المناسب لاصطلاح الاصول والفقه والا فما في الكشاف اعمّ والله اعلم،

Abschrift von der des خليل المغربي المالكي التونسي, der es in 2. Hand von der des احمد الغنيمي † 1044/1634 abgeschrieben hatte.

F. 309, ein halbes Blatt, Anfang eines, wie es scheint, astronomischen Werkes: الحمد لله العليم القدير العزيز البصير الموفق لمن اصطفاه من عباده الخ

4838. Dq. 116.

45 Bl. 8vo, 21 Z. (20 × 14; 14½ × 6¾cm). — Zustand: gut, nur die ersten Blätter durch Abdruck gegen einander zum Theil schwer lesbar. — Papier: gelblich (zuerst bräunlich), ziemlich stark und glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titel fehlt. Aber f. 1ᵇ Titelüberschrift:

هذا كتاب ترجيح البيّنات

Verfasser fehlt, s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: سبحان من لا حجة اقوي من كلامه ومن لا معارض له في احكامه . . . [وبعد] فيقول الفقير الي الله الغنى ابو محمد غانم بن محمد البغدادي هذه الرسالة في تعارض البينات كنت جمعتها لبعض اخواني من القضاة الخ

Gānim ben moĥammed elbagdādī elĥanefī abū moĥammed, um 1030/1621 am Leben, dem bei Kürze der Zeit zur Abfassung Vieles entgangen, hat das Werkchen noch einmal revidirt und das Fehlende ergänzt u. es betitelt: ملجأ القضاة عند تعارض البيّنات

Er giebt darin Anweisung, wie der Richter sich in streitigen Rechtsfällen zu verhalten habe, führt auch die benutzten Werke an. Das Ganze ist nach dem Stoff in Bücher geordnet u. beginnt f. 1ᵇ mit: كتاب النكاح، اذا ادّعت اختنان نكاح رجل واقام كل واحدة منهما البيّنة على حق نكاحها الخ

8ᵃ كتاب النفقة، اذا ادّعى الزوج الاعسار

Dann f. 8ᵇ ك" الرضاع, العتاق, الوقف, 10ᵇ البيع, الغصب, الوديعة, العارية, الهبة, الاجارة, الشفعة, المزارعة, الرهن, الصلح, الاقرار, 24ᵇ الجنايات, الشهادات 44ᵃ, الدعوي 30ᵃ, القسمة, الشركة, المضاربة, 44ᵇ الوكالة ك". السرقة, الحجر, المأذون. Dann f. 45ᵃ das Schlusswort (ادب القاضي).

Schluss f. 45ᵇ: كانت تؤافق اصول اصحابنا يعمل بها . . . وان اختلفوا يجتهد ويفتى بما هو الصواب عنده والحمد لله،

Schrift: Türkische Hand, eng, etwas flüchtig, ziemlich klein u. dick, vocallos. Breiter Rand. Ueberschriften roth. Abschrift im J. 1098/1686. — HKh. VI 12865. II 2913.

4839.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1504.

87 Bl. 8vo, 17 Z. (15½ × 10⅓; 10½—11 × 6—6½cm). Zustand: im Anfang unsauber, durch u. durch fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 1ᵃ: تعارض البيّنات

Schrift: ziemlich gross, eng, flüchtig, doch nicht undeutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1113 Ramadān (1702) von احمد الحرستي.

2) Lbg. 645, 9, f. 166ᵇ—195.

Format etc. und Schrift wie bei 8). — Titelüberschrift und Verfasser:

تعارض البيّنات ومرجع القضاة لغانم مفتى بغداد

Abschrift im J. 1196 Moĥarram (1781).

4840. Lbg. 1006.

215 Bl. 8vo, 21—23 Z. (21 × 15½; 14½ × 8½cm). Zustand: lose Lagen und Blätter; Rücken und Rand wasserfleckig; besonders zu Anfang und am Ende; nicht ohne Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

ترتيب فتاوى الشيخ زين والعلامة قارئ الهداية لطرقجى زاده

Der Titel ist nach der Vorrede f. 2a:

جامع الاسئلة العديدة في زبدة الاجوبة المفيدة

Der Verfasser (nach der Vorrede f. 1b und am Schluss f. 215a) ausführlicher:

محمد بن محمود الشهير بطرقجى زاده

Anfang f. 1b: الحمد لله على ما انعم من علم الشرايع والاحكام . . . اما بعد فيقول . . . الشهير بطرقجى زاده، لما ابتليت بالقضاء وجرت به مقادير القضا الخ

Handbuch zur Beantwortung von allerlei juristischen Fragen, nach der Folge der Rechtsbücher geordnet. Moħammed ben maħmūd *ṭarāqǵi zāde*, um 1068/1657 am Leben, hat die beiden Werke gleichen Inhalts von زين بن نجيم المصري الحنفي † 970/1562 (deren eines sein Sohn Aħmed, das andere sein Schüler جمال الدين عبد الله بن احمد الغزي الخطيب zusammengestellt haben) in ein Werk verschmolzen und Zusätze aus den Fragesätzen des قارئ الهداية (No. 4824) hinzugefügt; letztere sind mit الملحقات bezeichnet.

Es beginnt f. 2a: كتاب الطهارة، سئل رحمه عن عرق الحمار والبغل اذا اصاب الثوب هل يفسد او لا واذا وقع في الماء هل يفسد او لا اجاب لا يغسل الثوب ولو وقع في الماء افسده اعنى به لم يبق طهورا الخ

Zuletzt f. 210a: كتاب الفرائض und 214b: مسائل شتى; der letzte Satz: سئل عن الشمس اذا غربت اين تذهب اجاب تطلع على قوم وتذهب عند قوم اخرين والحمد لله وحده،

Aus der Nachschrift des Verfassers geht hervor, dass er dies Werk beendet hat im J. 1068 Rab. I (1657).

Schrift: ziemlich gross und weit, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Arabische Foliirung, bei der nach f. 121 u. 161 ein Blatt übersprungen ist (jetzt 121A und 161A). Am Rande bisweilen Notizen. — Abschrift von محمد خاطر الشافعي im J. 1068 Ram. (1658) aus der Handschrift des Verfassers.

4841. Mf. 249.

253 Bl. Folio, 15 Z. (32½ × 21½; 22½—23½ × 14cm). Zustand: gut. Nicht ganz frei von kleinen Wurmstichen. — Papier: gelb, dünn, zieml. glatt. — Einband: Pappbd. — Titel u. Verfasser fehlt; doch steht f. 1a oben in der Ecke:

الجزء الاول، فتاوى عالمكيري

Voraufgeschickt ist das Inhaltsverzeichniss dieses Bandes.

Anfang f. 3b: الحمد لله رب العالمين والصلوة وسلام على سيد المرسلين وعلى آله واصحابه اجمعين، كتاب الطهارة وفيه سبعة ابواب، الباب الاول في الوضوء وفيه فصول، الفصل الاول في فرايض الوضوء قال الله تبارك وتعالى يا ايها الذين امنوا اذا قمتم الى الصلوة فاغسلوا وجوهكم وايديكم الى المرافق وامسحوا برؤسكم وارجلكم الى الكعبين وهي اربع منها غسل الوجه،

Erster Band von Rechtsentscheidungen, die sich über alle Rechtsgebiete erstrecken; zusammengestellt nach vielen Rechtsbüchern, welche zu Ende jedes Satzes angeführt werden mit der stehenden Wendung (كذا في البحر الرائق، الهداية الخ) und herausgegeben (auf Veranlassung) von محمد زيب عالمگير بن خرم شاه جهان بن جهانگير . . . السلطان اورنگ

Dies sehr ausführliche Werk des Moħammed zīb *'ālemgīr* ben ħurrem šāhǵihān ben ǵihāngīr . . . *essulṭān ewreng*, geb. 1028/1619, † 1118 Ḍu'lq. (1707), zerfällt, wie üblich, in Bücher, diese aber in einige oder auch in viele Kapitel (oft noch mit Unterabtheilungen). Zuerst f. 3b الطهارة "ك in 7 Kapp., 48a الصلوة in 22, 167b الزكوة in 8, 189a الصوم in 7, 209a المناسك in 17 Kapiteln.

Schluss: استحب له ان يودع المسجد بركعتين ويدعو بما احب ويأتي قبر رسول الله صلعم ويعيد السلام عليه، كذا في السراج الوهاج، الحمد لله على التوفيق بالاتمام،

Schrift: Persischer Zug, ziemlich gross (f. 1—24 kleiner), gewandt, vocallos, incorrect. Ueberschriften Anfangs roth, hie und da ausgelassen; von f. 107 an immer Platz dafür gelassen. — Abschrift vom J. 1204/1789.

4842. Mf. 250.

973 Bl. Folio, 15 Z. (32½ × 21½; 23½ × 14cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei Mf. 249.

Dritter Band desselben Werkes. Das Inhaltsverzeichniss f. 1b—7b. Enthält f. 7b كـ البيوع in 20 Kapp., 274a الصرف in 6, 312b الكفالة in 5, 357a الحوالة in 3, 368b آداب القاضي in 31, 517b الشهادات in 12, 612b الرجوع عن الشهادة in 11, 642a الوكالة in 10, 742a الدعوي in 17, 897b الاقرار in 23 Kapiteln.

Schluss f. 973b: وان نكل البائع يرد العبد على بائعه ويفسخ بالبيع، كذا في التحرير شرح الجامع الكبير في باب الاقرار بالبيع في فساد او غير فساد،

F. 900 bis c. 914 herrscht einige Verwirrung; das 4. Kapitel kommt dabei zweimal vor (f. 901a und 912b).

Das Werk ist hiemit nicht zu Ende.

Abschrift im J. 1207/1792.

4843. Lbg. 228.

9 Bl. 4to, c. 22—25 Z. (24 × 17; 13½ × 12½—13cm). Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, grob, wenig glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt, doch steht auf dem Vorblatt:

رسالة في حكم ستر وجه المراة وباقي بدنها

Der Anfang dieser Schrift — eines Fetwā über allerlei Fragen in Bezug auf das Verhüllen des Gesichts und des übrigen Körpers der Frauen — fehlt. Das Vorhandene beginnt mit den Worten f. 1a: اي ستر ولم يبيّن ان المراد بالتستر ما يمنع الرؤية الخ und schliesst f. 4a: فالله يجعلنا ممن احتاط وتوسط في الامور فلا تفريط ولا افراط وصلى الله على سيدنا الخ

Das Werk scheint Autograph des Verf. ابن كنان † 1153/1740 (No. 1531) zu sein.

F. 5. 6. 9 enthalten von anderer Hand (in grosser und rundlicher Schrift) Glossen dazu. — F. 7b gehört nicht dazu, obgleich es auch etwas über Frauen-Rechte enthält.

4844. Pet. 539.

400 Bl. 4to, 29 Z. (22⅓ × 16; 16 × 10½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich stark. — Einband: rother Lederband. — Titel fehlt; er ist nach der Vorrede f. 1a und der Unterschrift:

العقود الدرّية في تنقيح الفتاوي الحامدية

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1b: الحمد لله على الائه واشكره علي تواتر نعمائه . . . اما بعد فيقول العالم العلامة . . . محمد امين بن عمر عابدين غفر الله له ذنوبه . . . ان كتاب مغنى المستفتى عن سؤال المفتى الخ

Das Werk des حامد افندي بن علي العمادي مفتي دمشق الشام, betitelt

مغنى المستفتى عن سؤال المفتى

und zusammengestellt in den Jahren 1137/1724 bis 1155/1742 ist ein ausgezeichnetes praktisches Werk, das über die verschiedenen Rechtsfälle Auskunft und Entscheidungen giebt. Es ist aber zu ausführlich, wiederholt auch Manches; daher hat Moḥammed emīn ben 'omar 'ābidīn eddimašqī † 1258/1842 einen Auszug daraus geliefert, in welchem Einiges umgestellt, Anderes verkürzt, ergänzt, berichtigt wird. Er hat dabei verschiedentlich seine Glosse zum البحر الرايق, betitelt منحة الخالق على البحر الرايق und gleichfalls seine Glosse zum Commentar des التنوير, deren Titel ist: ردّ المختار على الدرّ المختار benutzt, ebenso auch seine Abhandlungen über einzelne schwierige Rechtsfragen, und sein Werk im J. 1238/1822 beendet. Es zerfällt in 2 Theile (der 2. beginnt f. 219) und ist eingetheilt in eine Anzahl von Büchern, die zum Theil wieder in Kapp. zerfallen. Es werden Fragen, die in die Materie gehören, aufgestellt und dann die Antwort gegeben.

Als Vorläufer des eigentlichen Werkes ist anzusehen der Abschnitt f. 2a: فوايد تتعلق بآداب المفتى، ادب المفتى ان لا يقول يصدق ديانة الخ

Die ersten Bücher sind:
2b كتاب الطهارة، سئل في فارة وقعت في سمن الخ
3a كتاب الصلاة، سئل في المقتدي اذا كان الامام حذاءه الخ
4a باب الجمعة 5b باب الجنازة 5b باب الزكاة والعشر
8a كتاب الصوم، سئل في اسقاط الصلاة هل يجوز دفعه الخ
8a كتاب الحج، سئل في رجل اوصي بان يحج عنه الخ
9b كتاب النكاح u. s. w. Die letzten Bücher sind:
349b كتاب الجنايات 360b كتاب الحيطان وما يحدث الرجل في الطريق وما يتضرر به الجيران
370b كتاب الوصايا 386a كتاب الفرايض
392a مسائل شتى وفوايد من الحظر والاباحة وغير ذلك

Schluss f. 400b: ولم يعرفوا حساب غيرهم من الامم فتمسكوا بظهور الهلال ولنما يظهر بالليل فجعلوه ابتداء التاريخ، هذا آخر ما يسره المولي القدير الخ

Schrift: klein, gedrängt, rundlich, gleichmässig, nicht immer leicht zu lesen, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Am Rande bis f. 316 die behandelten Materien kurz angegeben. — Arabische Foliirung. — Abschrift im J. 1266/1850.

Blatt 278A ist ein Zusatz zu f. 278b, Zeile 7; es ist grösser geschrieben als das Uebrige.

Ein Inhaltsverzeichniss in rothen Quadraten, meistens in rother Schrift, auf dem 2. Vorblatt.

4845. Pm. 139.

161 Bl. 4to, 20—22 Z. (26 × 15; 17—20 × 11cm). — Zustand: stark wasserfleckig, besonders in der oberen Hälfte; öfters am Rande ausgebessert, besonders stark zu Anfang. — Papier: gelb, glatt, meistens stark. — Einband: schöner Halbfranzbd. — Titel u. Verfasser f. 1a (von späterer Hand, zweimal):

فتاوى النوازل لابي الليث نصر بن محمد السمرقندي

Anfang f. 1b: الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة على رسوله . . . كتاب الطهارة، الطهارة في اللغة عبارة عن النظافة وفي الشريعة عبارة عن غسل اعضاء مخصوصة بصفة مخصوصة وهي انواع طهارة الصغرى . . . فصل في المياه الماء على نوعين ماء مطلق وماء مقيد . . . فصل في الماء الجاري الخ

Der von späterer Hand als Verf. bezeichnete Abū 'lleit *essamarqandī* † 393/1003 (No. 1945) hat allerdings ein Werk geschrieben, in welchem er die vorkommenden Rechtsfälle nach Materien geordnet u. d. T. النوازل كـ" behandelt (HKh. VI 14014). Das vorliegende Werk aber scheint ein anderes zu sein; gegen die obige Angabe sprechen auch die bei HKh. anders angegebenen Anfangsworte und die dort besprochene Vorrede, von der hier nichts vorhanden ist. Citirt wird er hier allerdings bisweilen: so f. 29a. 136a الفقيه ابو الليث, 88a ابو الليث الحافظ.

Dies im Ganzen kurz gehaltene praktische Rechtsbuch zerfällt in Bücher, nebst Unterabtheilungen (Kapitel u. Abschnitte); zu Anfang jedes Buches steht in der oben (bei كتاب الطهارة) angegebenen Weise die Erklärung des Wortes, um das es sich handelt, in sprachlicher und juristischer Hinsicht.

F. 16b كتاب الصلوة، الصلوة في اللغة عبارة عن الدعاء وفي الشريعة صارت عبارة عن اركان معلومة وافعال مخصوصة الخ

Die letzten Bücher: f. 156a كتاب الجنايات 159b كتاب الدية 161a كتاب الوصايا، الوصية اسم من اوصي يوصي ايصاء بفلان بن فلان بكذا الخ

Das Vorhandene schliesst f. 161b: ثم ردّه بعد موته فله ان يقبل بعده ومن اوصي وعليه دين يحيط بماله لم يجز الوصية لان الدين،

Es fehlen wol nur 2—3 Blätter. — Nach f. 88 fehlt etwas. — Auf dem Vorblatt ein Inhaltsverzeichniss von späterer Hand.

Schrift: etwas ungleich, ziemlich gross und stark, gewandt, nicht undeutlich, vocallos. Die Wörter der letzten Zeile (selten auch die der obersten) laufen in schräger Lage über einander hin. Ueberschriften meistens roth, stellenweise auch schwarz. — Abschrift c. 1000/1591.

Arabische Foliirung.

4846. Dq. 22.

338 Bl. 8vo, 15 Z. (19¾ × 16; 12½ × 9½cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: guter rother Lederband. — Titel f. 1a von späterer Hand, aber ebenso auch im Vorwort f. 1b und in der Türkischen Titelüberschrift f. 1b, Z. 1:

واقعات المفتين

Verfasser f. 1b, Z. 6:

عبد القادر بن يوسف

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي بيّن الشرايع بارسال نبيّه المختار . . . وبعد فيقول . . . عبد القادر بن يوسف . . . لما استخدمني برهة من الزمان قبل هذا الاوان في تسويد اسؤلة الناس وتصويرها ومقابلة الفتاوي الخ

Sammlung von Rechtsentscheidungen, aus den üblichsten Rechtsbüchern veranstaltet von 'Abd elqādir ben jūsuf, im 11. Jhdt. d. H. (vor 1088/1677) am Leben. Er hat dieselben späterhin mit den einzelnen Originalstellen verglichen und das Kapitel und den Abschnitt, wo die einzelnen vorkommen, angemerkt, einige Wiederholungen ausgemerzt, einige neue Rechtsfragen hinzugethan. Danach hat er noch einmal in gleicher Weise das Ganze durchgesehen und bittet die Besitzer der früheren Bearbeitungen, dieselben nach dieser Recension zu verbessern. Das Werk ist in die üblichen Bücher eingetheilt.

f. 2a كتاب الطهارة، الماء الذي يتوضأ به ثلاثة
4b كتاب الصلوة، اذا صلي ركعة من الفجر
11b كتاب الصوم، اذا شهد الشهود علي رمضان

u. s. w. Die letzten Abschnitte sind: كتاب الصلح, القسمة, ك" القضاء, في استخلاص التركة, في صلح الوصيّ,

321b كتاب الفرايض، الكلام في اولاد الاخوة
322b كتاب الوصايا، الوصية حال حيوته

Schluss f. 338b: صحّ عندهما وضمن ولا يصحّ عند الثاني وان وجب لا يعقده لا يصحّ عند الكل، بزازية في نوع في تصرّفات الاب والوصيّ، الحمد لله علي التوفيق وبتوفيقه تم الكتاب،

In dem Werke sind auch bisweilen aus Persischen Werken Stellen angeführt, z. B. f. 36a.

Schrift: klein, ziemlich breit, gleichmässig, fast vocallos, ziemlich uncorrect. Stichwörter u. Ueberschriften roth. In rothen Linien eingefasst. — Abschrift im J. 1110/1698 von محرم بن عبد الله. — Auf f. 75 folgt noch 75A.

Dasselbe Werk in Mq. 548.

330 Bl. 8vo, 19 Z. (19¾ × 14½; 13 × 5⅓cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: dunkelbrauner Lederband. — Titel u. Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. Am Rande bisweilen Glossen. — Abschrift im J. 1088 Rabī' II (1677) von علی بن مصطفی بن علی بن الياس.

4847. Lbg. 871.

23 Bl. 8vo, 25 Z. (20⅓ × 15¼; 16¼ × 10cm). — Zustand: nicht recht sauber, auch fleckig; ziemlich wurmstichig. Bl. 1, 11 u. die letzten ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1a von späterer Hand:

ك" الفتاوى الازهرية في مذهب الائمة الحنفية

Verf.: ابراهيم بن سليمان الازهري

Der Titel im Vorwort f. 1b ist: الازهرية في فقه الائمة الحنفية

Anfang f. 1b: الحمد لله وصلى الله على سيدنا . . . وبعد فيقول . . . القلعي الحنفي . . . هذه اسئلة سئل عنها شيخنا . . . فاجاب بالصحيح للصواب عازيا كل جواب لكتاب الخ

Der Inhalt ist: kurze Antworten auf allerlei juristische Fragen, nach ḥanefitischen Grundsätzen. Dieselben sind ertheilt von Ibrāhīm ben soleimān elazharī elḥanefī, um 1100/1688 am Leben (vergl. No. 2694), und gesammelt und herausgegeben von seinem Schüler عثمان بن عبد الله القلعي الحنفي. Zu Ende jeder Antwort ist das juristische Werk kurz angegeben, worauf sich dieselbe stützt, z. B. بدايع, خلاصة, تاتارخانية u. s. w. Die Eintheilung ist nach Weise der Rechtsbücher: zuerst مسائل الطهارة, الصلاة, الزكاة etc.; zuletzt الفرائض.

Das Werk selbst beginnt: مسائل الطهارة، سئل في جبّ يرشح بتنجس طاهره هل ينجس الماء الذي فيه ام لا اجاب لا ينجس ماء الجب الذي يرشح بتنجس طاهره، خلاصه،

Schluss f. 23a: اجاب للزوجتين الربع والباقي لبنت خالة ابيه والله . . . اعلم الخ

Schrift: klein, fein, gefällig, gleichmässig, fast vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. — Abschrift im Jahre 1139 Çafar (1726).

4848. Pm. Nachtrag 4.

2) f. 136—145.

Format (Text: 16½ × 8cm) etc. u. Schrift wie bei 1). Die obere Hälfte der Blätter ist stark ölfleckig, der Text daselbst vielfach übergewischt. — Titelüberschrift: f. 136b:

كتاب الفروق

Verfasser fehlt.

Anfang: الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة على خير خلقه محمد وآله اجمعين، ويكره ان يبل الطين بالماء النجس ويطيّن به المسجد والسرقين اذا جعل فى الطين لا باس بان يطين به المسجد، والفرق بينهما وذلك لانه لا ضرورة فى النجس لانه يمكن ان يبل بماء طاهر الخ

Erörterung der Unterschiede in je 2 ähnlichen Rechtsfällen, nach den üblichen Büchern geordnet; es ist daher unmittelbar vor ويكره zu ergänzen: كتاب الطهارة, wie f. 137ᵃ ك" الصلوة, 138ᵃ ك" الزكوة u. s. w. steht. Die Erörterung wird immer durch والفرق بينهما (roth geschrieben) eingeführt. — Schluss f. 145ᵃ: عن نفسها وبطل لم يقبل منه والله اعلم بالصواب، تمت الكتاب الخ

Bl. 135. 136ᵃ leer.

4849. Pm. 195.

3) f. 17—26.

8ᵛᵒ, c. 25 Z. (Text: 16 × 10ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel f. 17ᵃ:

هذه اوراق مجموع بها فتاوي مرتبة على اسئلة واجوبة من ساداتنا مشايخ الاسلام

Anfang f. 17ᵇ: الحمد لله وكفى وسلام على عباده ... وبعد فهذه فتاوي مجتمعة من المذاهب

Fragen aus verschiedenen Rechtsgebieten nebst Entscheidungen derselben. Jene mit ما قولكم فى, diese mit الحمد لله eingeleitet.

Zuerst: ما قولكم رضى الله عنكم فى ما شاع واشتهر منسوبا للامام الاعظم ابي حنيفة النعمان من منع سماع الدعوي بحق مضى عليه اكثر من خمسة عشر سنة الخ

Weiterhin wird f. 19ᵃ die Herkunft Moḥammeds erörtert; 19ᵇ Fetwā des حمزة المغربي الشافعي auf allerlei Fragen, die sich auf die Wage am Tage des Jüngsten Gerichts beziehen (... ما قولكم فى الميزان يوم القيامة هل هي متعددة ... او هي واحدة الخ) Weiterhin 22ᵇ wird über die Bedeutung des Wortes المشيخة und speciell über مشايخ الاسواق entschieden; u. s. w.

Schluss f. 26ᵇ: ويلقى فى حفرة كالكلب وان لم يقصد الاستخفاف عزره القاضي تعزيرا شديدا من ضرب وحبس كثير

Schrift: gross, rundlich, wenig vocalisirt. Stichwörter zum Theil roth. — Abschrift c. ¹¹⁰⁰/₁₆₈₈.

F. 17ᵃ einige Traditionen.

4850.

1) Spr. 831, 2, f. 170ᵇ—172.

Bruchstücke. Zuerst f. 170ᵇ: فصل فيمن يحل له الفتوي ومن لا يحل له، سئل ابو نصر بن سلام und 171ᵃ: فصل فى آداب المفتي والمستفتي، اعلم ان اتّفاق الائمة

Zweitens f. 171ᵇ—172ᵇ ein Abschnitt aus معدن اليواقيت الملتمعة فى مناقب الائمة الاربعة betreffend das Leben des Imām ابو حنيفة etc.

2) Mf. 51, 5, S. 222.

Excurs, wahrscheinlich aus einem grössern Werk, über die Aufgaben des Mufti: فصل فى رسم المفتي von قاضي خان † ⁵⁹²/₁₁₉₆. Derselbe fängt an: المفتى فى زماننا من اصحابنا اذا استفتي عن مسئلة

3) Pm. 400, 4, f. 38. 39.

8ᵛᵒ, 18—20 Z. (17 × 10½; 12—13½ × 6ᶜᵐ).

Zwei zusammenhängende Blätter aus einer Schrift, in welcher Rechtsgutachten von Mālikiten zusammengestellt sind über die Frage, ob der Adel des Geschlechts von der Mutter, falls dieselbe selbst adlig und richtiger Herkunft ist, herrührt oder nicht. — Von einem Gutachten, das von ابو الفتح محمد بن عبد السلام المالكي ausgestellt worden, liegt f. 38ᵃ der Schluss vor; dann folgt das des ابو عمر بن الاشبيلي المالكي † ⁴⁰¹/₁₀₁₀, das, nach der voraufgehenden Frage, so beginnt: نعم يثبت له الشرف الحمدي وله الخ وضع العلامة; dann f. 38ᵇ das längere des علاء الدين على بن المرحل المالكي † ¹⁰⁰³/₁₅₉₄, das beginnt: الحمد لله نعم كل من كان له ام شريفة الخ

Schrift: ziemlich klein, vocallos. — Abschrift c. ¹¹⁵⁰/₁₇₃₇.

4) Mq. 180b, f. 202—209.

Glossen zu einem juristischen Werke, das sich, wie es scheint, auf eine Sammlung von Fetwās oder auf einzelne Fragesätze bezieht. Der Text eingeführt durch قال المولي المزبور, die Glosse durch قال المولي المسفور.

5) Lbg. 328, f. 337b. 338.

Fragesätze aus verschiedenen Fetwās.

4851.

Von den sehr zahlreichen Werken, welche den Titel الفتاوي oder مجموع الفتاوي führen, absehend, verzeichnen wir hier eine Anzahl von Werken, welche den Gegenstand unter besonderen Titeln behandeln. Dahin gehören:

1) نتف الفتاوي von على بن الحسن الحنفى † 471/1078.
2) خزانة الفتاوي (und خلاصة) von طاهر بن احمد البخاري الحنفى † 542/1147.
3) الملتقط (und الجامع) von محمد بن يوسف السمرقندى الحنفى † 556/1161.
4) الذخيرة von محمود بن احمد ابن مازة الحنفى † c. 570/1174.
5) المنهاج von عمر بن محمد العقيلى الحنفى † 576/1180.
6) الجامع von احمد بن محمد العتابى الحنفى † 586/1190.
7) التجنيس والمزيد von على بن ابي بكر المرغينانى الحنفى † 593/1197.
8) الفوائد الظهيرية von ظهير الدين محمد بن احمد بن عمر † 619/1222.
9) خير المطلوب فى العلم المرغوب von محمود بن احمد الحصيري الحنفى † 636/1238.
10) ادب المفتى والمستفتى von عثمان بن عبد الرحمن الشافعى ابن الصلاح † 643/1245.
11) يتيمة الدهر فى فتاوي اهل العصر von علاء الدين الترجمانى الحنفى † 645/1247.
12) معين اهل التقوي على التدريس والفتوي von على بن احمد بن اسعد اليمنى الشافعى † 700/1300.
13) نبراس المفتى von على بن احمد الكازرونى † nach 700/1300.
14) اظهار الفتاوي von هبة الله بن عبد الرحيم ابن البارزي الشافعى † 738/1337.
15) خزانة المفتين von الحسين بن محمد السمعانى الحنفى um 740/1339.
16) الغنية (und البغية) von محمود بن احمد القونوي † 797/1395.
17) البحر الجاري von عبد الله بن على السنجاري † 799/1397.
18) التاتارخانية von الاعلم بن علاء الدين الحنفى um 800/1397.
19) التحرير von احمد بن عبد الرحيم العراقى † 826/1423.
20) التجرد والاهتمام von صالح بن عمر البلقينى † 868/1463.
21) مشتمل الاحكام von فخر الدين الرومي um 880/1475.
22) الخواطر الفكرية von احمد بن محمد بن عبد السلام الشافعى um 890/1485.
23) الحاوي von جلال الدين السيوطى † 911/1505.
24) فيض المولي الكريم von ابراهيم بن عبد الرحمن الكركي † 922/1516.
25) النفحات الازهرية von محمد ابن طولون الحنفى † 953/1546.
26) معين المفتى لعون المستفتى von ابراهيم ابن الصباح um 1003/1594.
27) معين المفتى على جواب المستفتى von محمد بن عبد الله بن احمد التمرتاشي الحنفى † 1004/1595.
28) مستوفى النصر von ابراهيم بن احمد بن محمد الحصكفى ابن المنلا † c. 1032/1623.
29) نقد المسائل von على الرضائى † 1039/1629.
30) منار اصول الفتوي وقواعد الافتاء بالاقوي von ابراهيم بن ابراهيم اللقانى † 1041/1631.
31) الجامع von احمد بن تاج الدين بن احمد المالكي um 1070/1659.
32) مختصر الفتاوى الصوفية von محمد بن على بن محمد الحصكفى † 1088/1677.
33) الروض الوسيم von محمد بن احمد بن حسن ابن الجوهرى † 1215/1800.

7. Rechtsansichten der 4 Imāme.

4852. Lbg. 141.

112 Bl. 8vo, 18 (und 21—23) Z. (19⅔ × 13½; 16 × 10cm). — Zustand: nicht recht sauber; am Rande öfters ausgebessert; stellenweise grössere Wurmstiche. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: rothbrauner Lederband mit Klappe. — Titel f. 1a:

كتاب الازهرىّ فى غريب الفاظ الشافعى
الذي اودعه المزنى فى مختصره واصول الفقه

Verf. f. 1a: ابو منصور الازهري. Er heisst ausführlicher:

محمد بن احمد بن الازهر بن طلحة بن نوح
اللغوي الازهرى الشافعى ابو منصور

Anfang f. 1b: قال الاستاذ ابو القسم عيسى بن عباد قرات على ابي القسم على بن عمر الاسداباذي فى المحرم سنة سبع وثمانين وثلثمائة اخبرنا به ابو عبيد احمد بن محمد بن حمزة بهراة لفظا منه قال قرات على الشيخ الامام ابي منصور الازهري رحمه هذا الكتاب،

Nach dieser Riwāje beginnt das Werk so: الحمد لله الهادي لمن يشاء بفضله . . . اما بعد فانى لما كثر تصفحى لجوامع ايات التنزيل وما اودعها الله تعالي من البيان الخ

Moħammed ben aħmed ben elazhar ben ṭalħa *elazharī* eššāfi'ī abū manṣūr, geb. 282/895, † 370/980, hat umfangreiche Qorān- und Traditionsstudien gemacht, auch die gelehrten Werke darüber studirt und sich dann vorzugsweise mit den Schriften des Imām Moħammed ben idrīs *eššāfi'ī* befasst. Die reinarabische, von den Nachlässigkeiten der Spätern freie, Sprache desselben hat ihn veranlasst, den Auszug des اسمعيل بن يحيى المزنى ابو ابراهيم † 264/877 über die seltneren Ausdrücke in dessen Werken mit einer Erläuterung zu versehen, die sowol für Anfänger als Vorgerücktere brauchbar wäre. Demgemäss behandelt der Verfasser den Gegenstand nach der Reihenfolge der Rechtsbücher; er citirt oft Verse aus alten Dichtern.

F. 2a ما جاء منها فى كتاب الطهارة، قال ابو منصور رحمه ذكر الشافعي رحمه قول الله تعالي وانزلنا من السماء ماء طهورا وفسر الطهور على مقدار فهمه واحتاج من بعد الي زيادة الشرح فيه فالطهور جاء على مثال فعول وفعول فى كلام العرب مثل طهور وغسول وقرور ووضوء فالطهور الماء الذي يتطهر به الخ

14a كـ" الحيض, 15b الصلوة, 18a الأذان u. s. w. (f. 23—24a die Erklärung der 1. Sura). F. 47a ist behandelt كـ" البيوع, 64b الوصية, 72b النكاح, 88a الردة والكفر, 92b قتال اهل البغى, 93b الديات, 95a الصيد والذبائح, 99b المبارزة, 101a الحدود, 104a السبق والرمي, 107b الاقضية u. 111a المكاتبة.

Schluss f. 112a: قال وان اوقف الحاكم مال المكاتب لكثرة دينه ادّي الي سيده والي الناس دونه شرعا اي سواء يقال الناس فى هذا الامر شرْعٌ، آخر الكتاب الخ

Schrift: f. 25—93 gross, kräftig, etwas rundlich und gedrängt; die Ueberschriften etwas grösser und dicker; etwas vocalisirt, öfters ohne diakritische Punkte. Die Schrift f. 1—24 und 94—112 ist kleiner, gefällig, gleichmässiger, etwas vocalisirt. Am Rande von f. 25—93 stehen bisweilen erläuternde Bemerkungen. — Abschrift von بدل بن محمد بن عبد الله بن بديل الشيخى الارموي im J. 557 Raǵab (1162). Dies bezieht sich auf Bl. 1—24 und 94—112. Die Schrift der Bl. 25—93 ist älter, etwa 600/1106. — Collationirt. — HKh. IV 8616.

Dasselbe behandelt محمود بن احمد الزنجانى † 656/1257 in: السحر الحلال فى غرائب المقال und wahrscheinlich auch الزمخشري † 538/1143 in: شافى العمي من كلام الشافعى

4853. Lbg. 1030.

1) f. 1.

7 Bl. 8vo, 19 Z. (18 × 13; 12 × 9½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt; nach der Vorrede:

مغيث الخلق فى بيان الاحقّ

Verfasser fehlt; nach HKh. V 12497:

عبد الملك بن عبد الله الجوينى امام الحرمين

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي خصّ من شاء من الانام باعلام الادلة والاعلام ... وقد بيّنت في عامّة مصنفاتى الخ

'Abd elmelik elǵoweinī eśśâfi'ī *imâm elharamein* † 478/1085 (No. 2073) will in einem Compendium nachweisen, dass die Rechtsanschauungen des Imâm eśśâfi'ī denen der drei anderen orthodoxen Haupt-Imâme überlegen seien. Es ist davon hier nur die Vorrede vorhanden. — Schluss: والله سبحانه وتعالي ولي الاتمام وهو ذو الطول والانعام

Schrift: kleine Gelehrtenhand, vocallos. — Abschrift c. 1150/1737.

4854. Spr. 650.

2) f. 66—122ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel f. 66ᵃ:

كتاب المنظومة النسفيّة

Der Titel ist nach nach V. 4 "كتاب في الخلافيّات" (oder bei Mq. 366, f. 1ᵃ "كتاب الخلافيات") oder im 4. Verse vor dem Schluss نظم الخلافيات. — Verfasser f. 66ᵃ:

ابو حفص عمر بن محمد النسفى الحنفى

Anfang f. 66ᵇ (V. 1. 3. 4):

بسم الاله ربّ كلّ عبد والحمد لله وليّ الحمد
وبعد قد قال ابو حفص عمر عمّره الله وعقباه عمر
هذا كتاب في الخلافيّات نظم في العيون لا النكات

Dies Reǵez-Gedicht des 'Omar ben mohammed *ennesefī* elhanefī † 537/1142 (No. 1953) behandelt in etwa 2700 (nach Spr. 651, f. 79ᵇ 2669) Versen und in 10 Kapiteln die von einander abweichenden Ansichten der Hauptimâme. Es heisst darüber Vers 9—14:

اوّلها مقالة النعمان ثم مقالة الامام الثاني
ثم فتاوي العالم الشيبانى ثم الذي تنازع الشيخان
ثم اختلاف الطرفين فاعلم ثم اختلاف الاخرين فافهم
ثم الذي يختصّ كلّ واحد فيه بقول بعد جهد جاهد
ثم فتاوي زفر وبعده ما هو قول الشافعي وحده
ثم فتاوي مالك بن انس وهو لاهل العلم خير مونس

Ausserdem zerfällt das Gedicht, in der Weise der Rechtsbücher, in eine Menge zum Theil sehr kurzer Bücher mit Ueberschriften. Der Verfasser hat 5 Jahre daran gearbeitet und es im J. 504 Çafar (1110) beendigt. Die Kapitel beginnen: 1. 66ᵃ, 2. 80ᵇ, 3. 85ᵇ, 4. 89ᵇ, 5. 90ᵇ, 6. 91ᵇ, 7. 97ᵃ, 8. 101ᵇ, 9. 108ᵇ, 10. 118ᵇ. — Schluss f. 122ᵃ:

ونحن لا نرضى بهذا الجواب وربّنا اعلم بالصواب
قد انتهي نظم الخلافيات والحمد لله على الحالات
ثم الصلاة والسلام سرمدا على النبيّ الهاشميّ ابدا
وصاحب النظم ابو حفص عمر من نسف اتمّ هذا في صفر
للنصف يوم السبت وقت التغديه في سنة الاربع والخمسمائة

HKh. VI, 13203.

4855.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Spr. 651.

86 Bl. Quer-8ᵛᵒ, 17 (12) Z. (15 × 12½; 12½ × 9½ᶜᵐ). Zustand: unsauber, fleckig, etwas wurmstichig. Der Rand oft ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: gewandt, deutlich, ziemlich klein, vocalisirt, die Ueberschriften roth, manche derselben etwas verwischt, das Ganze collationirt. F. 1—6 von neuerer Hand ergänzt. — Abschrift von محمد بن محمد بن محمود البخاري vom J. 676 Çafar (1277).

Nach f. 61 eine Lücke von 44 Bl. (= Cod. Spr. 650, f. 97ᵃ, 18 bis f. 111ᵃ, 9). — Die Anzahl der Verse beträgt nach den Versen der Unterschrift f. 79ᵇ 2669.

Von f. 79ᵇ an bis 86 stehen Kleinigkeiten (Einiges darunter Persisch); das bedeutendste davon ist eine kleine Abhandlung desselben Verfassers, العقائد (No. 1954, 6). Titel fehlt; nach f. 81 und 83 eine Lücke.

2) We. 1399, 1, f. 1—103ᵃ.

105 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (18 × 13; c. 11 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: unsauber, fleckig, auch nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ᵃ (in verziertem Quadrat, Gold, mit weissen Buchstaben): كتاب المنظومة. Der Verf. f. 1ᵃ im Titel nicht ganz richtig (عمر بن احمد الخ), dagegen richtig f. 1ᵇ nach dem Bismillâh. — Schluss wie bei Spr. (mit der Unterschrift) 651.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, stark vocalisirt. Die Ueberschriften roth. Am Rande öftere Zusatzverse und Glossen: jene öftere roth geschrieben. Collationirt. F. 10—19 von neuerer Hand. — Abschrift von محمد بن ابراهيم بن عثمان الحنفى المعروف بالسلمي im Jahre 712 Ša'bân (1312), in Hamât, im Auftrage des محمد بن بدر الدين عبد اللطيف بن عفيف الدين عبد القاهر بن المعانا الحنفى

3) Spr. 645.

61 Bl. 4to, 13 Z. (26×18; 15½×10½^{cm}). — Zustand: fleckig, abgescheuert; der Text zum Theil abgeblasst und verwischt und beschädigt; nicht ohne Wurmstiche. Der Rand öfters beschädigt. — Papier: gelb, dick, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel u. Verf. fehlt. Völlig verbunden u. defect.

Der Anfang fehlt, 1 Blatt. Es folgt Bl. 4; 2 Bl. fehlen; Bl. 1; 4 Bl. fehlen; 13; 6 Bl. fehlen; 14; 4 Bl. fehlen; 7; 2 Bl. fehlen; 8; 6 Bl. fehlen; 61; 2 Bl. fehlen; 58; 4 Bl. fehlen; 20—27; 1 Bl. fehlt; 39—47. 28—38; 1 Bl. fehlt; 59. 5. 19. 17. 18. 6. 60; 5 Bl. fehlen; 2. 3; 5 Bl. fehlen; 15; 4 Bl. fehlen; 16; 2 Bl. fehlen; 48—57. 12; 2 Bl. fehlen; 9. 10; 2 Bl. fehlen; 11; 3 Bl. fehlen. — Im Ganzen fehlen 56 Bl., also fast die Hälfte.

Schrift: klein, fein, gut, gleichmässig, vocalisirt, die Ueberschriften in Goldschrift grösser. Der Text in Goldlinien eingerahmt. — Abschrift c. 750/1349.

4) Mq. 366.

171 Bl. 8vo, 9 Z. (18×13; 9×8—8½^{cm}). — Zustand: ziemlich gut, doch mehrfach fleckig, theils am Rande, theils im Rücken, auch nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederbd. — Titel f. 1^a: كتاب الخلافيات. — Schluss wie bei Spr. 651.

Schrift: ziemlich gross, geläufig, deutlich, ziemlich stark vocalisirt; diakritische Punkte fehlen bisweilen. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 800/1398.

4856. We. 1712.

2) f. 11—94.

8vo, 21 Z. (18×13½; 13½×9^{cm}). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, auch bräunlich, stark, glatt. — Titel f. 11^a:

كتاب المُصَفّى شرح المنظومة من تاليف الامام مولانا حافظ الحق والدين النسفي

Anfang f. 11^b: الحمد لمن تمّت نعمته والشكر لمن سبقت رحمته ... قال الشيخ ... المصنف رحمه الله واثابه الجنة

باسم الاله رب كل عبده والحمد لله ولي الحمد

قال العبد الضعيف جامع الكتاب عبد الله بن احمد بن محمود النسفي . . . ذكر صاحب الكشاف فيه الباء متعلق بمحذوف تقديره بسم الله ابتدي وكالمسافر اذا ارتحل يقول بسم الله اي بسم الله ارتحل . . . والاله مشتق من اله اذا تحيّر الخ

Commentar zu demselben Gedicht, von Ḥâfiẓ eddîn ennesefî † 720/1320 (No. 1988). Er hatte einen ausführlicheren Commentar geschrieben, den er betitelt المستصفى; daraus machte er einen Auszug, der hier vorliegt. HKh. VI 13203 p. 195 sagt dies; zu Anfang dieses Werkes steht eine solche Angabe nicht.

Das Werk ist hier nicht zu Ende; es bricht f. 94^b ab — im Abschnitt der Reinlichkeit oder des Waschens — mit den Worten: فعفي عنه دفعا للحرج وصيانة للعورة ولا حرج في غسل الثوب عن المني،

Die Ueberschriften der Abschnitte fehlen f. 80—82 und 86^b—94.

Schrift: ziemlich kleine Gelehrtenhand, gedrängt, gewandt, vocallos, auch fehlen öfters diakritische Zeichen. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1000/1591.

Bl. 95—97 leer.

4857. Spr. 650.

3) f. 123^a—135^a.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel u. Verf. f. 123^a:

خلافيّات الامام احمد بن حنبل، تاليف العلامة وجيه الدين عبد الرحمن بن عبد العزيز اللخمي الحنفي

Anfang f. 123^b: هذه المنظومة ممّا عني بنظمها المفتقر الي رأفة مولاه عبد الرحمن بن محمد بن عبد العزيز اللخمي غفر الله له ولوالديه في غرائب الامام احمد بن حنبل رة قال وكان سبب نظمي لهذه الغرايب ان صاحبنا الامام النسفي عمر الخ

Reǵez-Gedicht des 'Abd erraḥmân ben moḥammed ben 'abd el'azîz *ellaḫmî* elḥanefî weǵîh eddîn, in etwa 580 Versen, verfasst als Ergänzung zu dem soeben besprochenen Gedicht des Ennesefî, welcher die Ansichten des Imâm Ibn Ḥanbal unberücksichtigt gelassen hatte, was die Anhänger der Sekte desselben verletzt hatte. Dasselbe beginnt f. 123^b (V. 1. 3. 4):

بسم الاله المبدئ المعيد والحمد لله على التوحيد
وبعد هذا تالي المنظومة في ضمنه حوادث مرسومة
منظومة الصدر ابي حفص عمر النسفي الحنفي المعتبر

Schluss f. 135^a:

لهجرة مضاعفة للطاهر حقا هو الشفيع يوم الحشر

4858. We. 1459.

209 Bl. 4to, 27 Z. ($26^2/_3 \times 18^2/_3$; $20 \times 13^1/_2$ cm). — **Zustand**: im Ganzen ziemlich gut, doch nicht ganz sauber und frei von Wurmstichen. F. 1 am Rande ausgebessert. — **Papier**: gelb, stark, glatt. — **Einband**: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — **Titel und Verfasser** f. 1a:

كتاب التبيين شرح الاخسيكتي للشيخ قوام الدين

Anfang f. 1b: لله الحيّ القيوم الذي لا تاخذه سنة ولا نوم ... وبعد فيقول الشابّ الكسير الفقير ابن العميد قوام الدين امير كاتب بن امير عمر بن العميد الإتقانى ... انّ اصحاب الامام الاعظم المجتهد المقدم ابي حنيفة الخ

Der Verfasser des hier bearbeiteten Werkes, betitelt المنتخب فى اصول المذهب, ist محمد بن محمد بن عمر الاخسيكتي الحنفى حسام الدين. Moḥammed ben moḥammed ben 'omar *elaḥsîketî* elḥanefî ḥusām eddîn † 644/1247 hat in diesem Werke die Lehransichten des Abū ḥanîfe von rechtsphilosophischem Standpunkt dargestellt und Qiwām eddîn emîr kātib *elitqānî* elḥanefî † 758/1357 (No. 1648) unterzieht in diesem Commentar mit قوله (dessen Titel eben التبيين ist) dieselben einer Aufklärung und Prüfung. Er hat in dem Alter zwischen 20 u. 30 Jahren die Abfassung unternommen und nach f. 209b auf einer Reise nach الحجاز in der Stadt تُسْتَر beendet im J. 716/1316.

Das **Grundwerk** fängt an: اما بعد حمد الله علي نواله والصلوة علي محمد نبيه وآله ... فان اصول الشرع ثلاثة الخ

Der **Commentar** f. 2a: قوله اما بعد حمد الله اعلم ان امّا وضعت لمزيد تقرير لا يفهم هو لو لا هي الا تري الي قولك زيد منطلق الخ

Die Einleitung, über den Qorān handelnd, zerfällt in 80 قسم, wie aus der folgenden Stelle f. 6b ersichtlich: قوله واقسام النظم والمعنى الي آخره؛ لما ثبت ان القران اسم للفظ والمعنى شرع فى تقسيمهما وانما قيد بقوله فيما يرجع الي معرفة احكام الشرع احترازا عمّا لا يرجع اليها كالقصص والامثال والمواعظ وغير ذلك فان القران بحر عميق لا يكاد احد يبلغ ساحله كما قال تعالي ولا رطب ولا يابس الا فى كتاب مبين؛ وجه الانحصار ان التصرّف فى الكلام لايخ اما ان يكون من المتكلم او من السامع فان كان من المتكلم فلايخ اما ان يكون فى اللفظ او فى المعنى والاول لايخ اما ان يكون بحسب الوضع او بحسب الاستعمال فان كان بحسب الوضع فهو القسم الاول وان كان بحسب الاستعمال فهو القسم الثالث وان كان بحسب المعنى فهو القسم الثاني وان كان من السامع فوظيفته الاستدلال فحسب وهو القسم الرابع ثم كل قسم من هذه الاربعة على اربعة اقسام والاربعة اذا ضربت فى الاربعة تكون ستة عشر واربعة اخري تقابل القسم الثاني وهي الخفي والمشكل والمجمل والمتشابه فيكون المجموع عشرين ثم كل واحد من العشرين ينقسم على اربعة اقسام معرفة معناه لغةً اي ما يراد به فى اللغة ومعرفة معناه شريعةً اي ما يراد به فى الشريعة ومعرفة حكمه من الحل والحرمة ومعرفة الترتيب عند التعارض وهذه الاربعة اذا ضربت فى العشرين تكون ثمانين وهي مجموع الاقسام فافهم؛

Darauf folgt f. 83b: باب فى بيان اقسام السُنّة؛ لما فرغ من بيان الثمانين قسما ... شرع الآن فى بيان ما يختص به السُنّة الخ

90b	فصل فى المعارضة؛ شرع فى بيان المعارضة ... والفرق بين المعارضة والمناقضة ان المعارضة إبداء علة مبتداة بدون التعرّض لدليل المجيب والمناقضة ايراد الوصف الذي جعله المجيب علة مع تخلّف الحكم؛ الخ
94b	باب البيان؛ البيان لغةً عبارة عن الظهور الخ
98a	باب بيان التبديل والنسخ؛ قيل فى الفرق بينهما ان الاوّل رفع الحكم ببدل والثانى تارة يكون بلا بدل الخ
103b	فصل متابعة اصحاب النبيّ عم؛ اعلم ان تقليد الصحابي واجب الخ
104b	باب الاجماع هو فى اللغة عبارة عن العزم التام
107b	باب القياس؛ قوله بيان نفس القياس الي آخره؛ وهذا لان اللفظ بلا معنى فاسد ولا وجود له الا عند شرطه ولا قيام له الخ
152b	فصل اختلف الناس فى العقل الي آخره؛ اعلم انه لما فرغ عن القياس ومتعلقاته ذكر العقل لانّ

القياس لا بدّ له من رأي يعرف به الجامع بين
الاصل والفرع والرأىُ لا يكون الا بالعقل وربما يحتاج
القائس الي بيان حقيقة العقل وحكمه الخ

155ᵇ فصل في بيان الاهلية، وجه مناسبة هذا الفصل
بما تقدم مذكور في المتن فلا نعيده،

160ᵃ فصل في الامور المعترضة علي الاهلية، انما ذكر
العوارض على الاهلية بعد ذكر الاهلية الخ

180ᵃ فصل في العوارض المكتسبة، قال بعضهم الجهل
اعتقاد الشيء على خلاف ما هو به وفيه
نظر لانّ من لم يدر التوراة يسمّي جاهلا
بها وان لم يعتقد على خلاف ما هو به الخ

197ᵃ باب حروف المعانى، ارتفع الباب بالخبريّة لقوله
والذي وهو اسم موصول والجلة الواقعة بعده
صلته اعنى الجلة الفعلية والمراد من حروف
المعاني الحروف الموضوعة للمعاني كالتعقيب
والتراخى وغيرهما وهي احتراز من حروف
الهجاء وتاخير هذا الباب لقلة مسائله، الخ

Der Commentator schliesst sein Werk, unter Betonung der Originalität desselben, f. 209ᵇ mit dem Verse des Elmutanabbī:

مسكيّة النفحات الّا انها وحشيّة بسواهم لا تعبق

وبعد يقول . . . الاتقاني فرغت من تصنيف هذا
الكتاب . . . اللهمّ اقطع عنى شرور شرّ الحسود وادفع
عنى كيد الشانىء والعنود . . . كما تحفظ عبادك
الصالحين عن مجالسة الطالحين انك علي ما تشاء
قدير وبالاجابة جدير،

Der Verfasser Elitqānī hat aus seiner Unreinschrift das Werk zum 3. Mal ins Reine geschrieben im J. 732 Ša'bān (1332), in einem Distrikt von El'irāq.

Schrift: gross, sehr kräftig, deutlich, gleichmässig, fast vocallos. Diakritische Punkte fehlen öfters. Am Rande nicht selten Bemerkungen. — Abschrift im J. 792 Rabī' (1390) von شعبان بن الشيخ مكرم بن يحيى. — Collationirt von عبد الكريم الازاقى الجركسي الحنفي nach der Handschrift des Verfassers im J. 792/1390.

HKh. VI 13095.

4859.

We. 409, f. 108ᵇ—135ᵃ.

Format etc. und Schrift: s. bei We. 409, f. 1. — Titel nach der Vorrede:

فرايد الفوايد وتعارض القولين لمجتهد واحد

Verfasser wahrscheinlich:

عبد العزيز بن عبد السلام بن ابي القاسم
الشافعي السُّلَمِى الدمشقي عز الدين ابو محمد

Anfang: الحمد لله الذي جعل اختلاف العلماء
رحمة . . . اما بعد فمسئلة تعارض القولين لمجتهد
واحد مسئلة مهمّة

Abhandlung über die Widersprüche in den Ansichten, die man dem Eššāfi'ī Schuld giebt; zur Rechtfertigung desselben, wahrscheinlich von 'Abd el'azīz *essulamī* † 660/1262 (No. 294) verfasst. Dieselbe zerfällt in Vorrede, 7 Kapp. u. Schlusswort.

المقدمة 108ᵇ فيما يسوغ فيه الاختلاف الخ
1. باب 108ᵇ في ذكر كلام المعترض وردّ ما اعترض به
2. باب 110ᵃ في بيان اقسام اقوال الشافعى وتوجيهها
3. باب 113ᵇ في فروع مهمّة تتعلق بما نحن فيه
4. باب 118ᵇ في بيان القديم والجديد وانه لا يفتى بالقديم
5. باب 121ᵃ في ذكر مسائل شنعوا على الامام الشافعي فيها
6. باب 125ᵇ في تلخيص الروايات عن قوم لم يسمّهم الشافعى
7. باب 128ᵃ في سبب الاختلاف الواقع بين العلماء الاجتهادية
الخاتمة 129ᵇ في ذكر طرف من احوال الشافعي

Schluss f. 134ᵇ: لانه من رجال الكمال قدّس الله روحه
وارضاه وجعل الجنة منقلبه ومثواه، وهاهنا انتهي
غرضنا . . . والحمد لله الخ

F. 135ᵃ noch ein Lobschreiben (تقريظ) auf die Schrift, von نصر الله بن احمد البغدادي الحنبلي im J. 790/1388.

4860. We. 1478.

135 Bl. 4ᵗᵒ, 19 Z. (26½ × 19; 18 × 13ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht fest im Deckel; der Rand ziemlich fleckig; im Anfang nicht recht sauber. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ (so auch im Vorwort):

كتاب تحفة النبهاء في اختلاف الفقهاء
لشمس الدين ابي عبد الله محمد بن محمد بن بهرام
الدمشقي الشافعي الحاكم بمدينة النبق ؟ ثم
بمدينة حلب،

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله التامة كلمته فلا اختلاف فيها . . . ولما رايت المستظهريّ رحم الله تعالي مصنّفه قد حوي من ذلك طرفا واحتوي على ما اقنع من هذا المقصود سلفا وخلفا الخ

In seinem grossen Werke:

حلية العلماء في مذاهب الفقهاء

hatte der Verf. ابو بكر محمد بن احمد بن الحسين ابن عمر الشاشي فخر الاسلام المستظهري الشافعي geb. 429/1038, † 507/1113, die verschiedenen Ansichten der Rechtsgelehrten bei den einzelnen Rechtsfragen erörtert; das vorliegende Werk ist eine abgekürzte Zusammenstellung der Streitpunkte, mit Angabe der abweichenden Gelehrten, ebenfalls nach den einzelnen Rechtsmaterien geordnet, also eigentlich ein Auszug des obigen Werkes, verfasst von Moḥammed ben moḥammed ben behrām eddimašqī eššāfiʿī šems eddīn, geb. 626/1228, † 705/1305.

Das Werk ist in Bücher (und diese in Kapitel) eingetheilt.

Anfang f. 1ᵇ: كتاب الطهارة الطهارة بماء البحر غير مكروهة خلافا لابن العاص وابن عمر حتى رجحا عليه التيمّم وعند ابن المسيب ممتنعة الا للضرورة والطهارة بماء منعقد ملحا جايزة خلافا للقفال الخ

Auf das ك" الصيام (f. 37ᵇ) folgt f. 54ᵇ ك" البيع, 65ᵃ التفليس etc., 81ᵇ ك" الوصايا, 88ᵇ العتق etc., 86ᵇ الفرائض, 90ᵇ النكاح etc., 114ᵃ الجنايات, 116ᵇ الديات, 120ᵇ السير, 123ᵃ الحدود, 127ᵃ الاقضية, 130ᵇ الشهادات, 133ᵃ ك" الاقرار.

Schluss f. 135ᵃ: وزاد ابو حنيفة القياس ردّها والاستحسان قبولها واذا تفرد احد الاثنين بالاقرار بالدين على مورثه لزمه حصّته في نصيبه على الوجه الاصح وقيل الجميع وبه قال والله اعلم بالصواب، كمل ولله الحمد بلا نهاية وصلوته علي خير خلقه محمد وآله وسلم تسليما كثيرا،

Schrift: gross, kräftig, sehr geläufig, vocallos, meist ohne diakritische Punkte. Die Ueberschriften schwarz, deutlich abgesetzt. — Abschrift von محمد بن على بن نصر الله im J. 753/1352.

Anfang des Inhaltsverzeichnisses auf f. 1ᵃ Mitte.

Vgl. HKh. III 4630.

4861. Spr. 603.

2) f. 44ᵇ—46ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1).

Anfang f. 44ᵇ: قال الشيخ . . . تاج الدين . . . السبكي . . . نظما في المسايل التى اختلف فيها الامامان ابو حنيفة والاشعري رضى الله عنهما

يا صاح انّ عقيدة النعمان والاشعريّ حقيقة الايمان

Ein Gedicht des Tāǵ eddīn essobkī † 771/1369 über die abweichenden Ansichten des Abū Ḥanīfe u. Elašʿarī, in 74 Versen. S. No. 2098.

4862. Pet. 510.

219 Bl. 4ᵗᵒ, 19 Z. (22 × 14⅜; 14½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Deckel. Bl. 1 ganz lose. Nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titelüberschrift und Verfasser f. 1ᵇ:

كتاب زبدة الاحكام في اختلاف الائمة الاعلام لسراج الدين الهندي الحنفى

Kurze Darstellung der übereinstimmenden und abweichenden Rechtsansichten der 4 Hauptimāme, nach der Reihenfolge der Materien, von Sirāǵ eddīn ʿomar elhindī *eššiblī* elḥanefī † 773/1371 (No. 3322).

Anfang (ohne Einleitung) f. 1ᵇ: كتاب الطهارة اتّفقوا على ان فرائض الوضوء اربعة غسل الوجه واليدين الي المرفقين ومسح الراس وغسل الرجلين الي الكعبين واختلفوا فيما زاد على هذه الاربعة فقال ابو حنيفة سنّة أو مستحبّة وليس بفرض وقال الشافعي واحمد النيّة والترتيب فرض وقال مالك النيّة والموالاة فرض دون الترتيب، الخ

Die einzelnen Bücher zerfallen in Abschnitte, auch in Kapitel. F. 5ᵇ كتاب الصلاة, 13ᵇ كتاب الزكاة etc. Die letzten Abschnitte sind: 216ᵇ باب العتق, 217ᵃ باب المدبر, 217ᵇ باب المكاتب, 218ᵇ باب امهات الاولاد.

Schluss f. 219ᵃ: والاخري عليها قيمة نفسها واختارها الخرقى وهذا ممّا تراه مقنع ان شاء الله تعالي من جميع مسايل الفقه علي كونه ربما كان فيه ما يندر نقل وقوعه لدينا . . . وانما جمعناه

ليسهل تناوله ويقرب حفظه لاقتصاء الحديث الذي ذكرناه وهو قوله صلعم من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين وصلى الله علي سيدنا محمد،

Das Werk ist kenntlich an den immer wiederkehrenden Satzanfängen واتفقوا u. واختلفوا (meistens roth geschrieben).

Schrift: ziemlich gross, deutlich, etwas steif, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift v. J. 1135 Moḣ. (1722). Am Rande die im Text behandelten Fragepunkte angegeben. — HKh. III 6792.

Von demselben Verfasser ist das Werk: الغرة المنيفة في ترجيح مذهب ابي حنيفة

4863. Mq. 146.

5) f. 261—279ᵃ.

4ᵗᵒ, 29 Z. (22 × 14½; 16½ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Titel fehlt; s. unten. Verfasser fehlt; s. Anfang.

Anfang f. 261ᵇ: احمد الله علي شكره علي نعمه العظام المنسكبة علينا . . . اما بعد فان الراجي رحمة ربه الغني ابا محمد محمود بن احمد العيني . . . يقول قد كان يختلج في صدري ويتخاخج في فكري ان اشرح كتاب البحار المشتمل علي مجمع البحرين وغيره الخ

Commentar des Bedr eddīn maḣmūd *elaini* elḣanefi † $^{855}/_{1451}$ (No. 1206) zu dem البحار الزاخرة ك", worin das مجمع البحرين u. a. Werke von ابو المحاسن حسام الدين الرهاوى versificirt worden sind und welches die Hauptsätze der 4 orthodoxen Sekten und ihre mannigfachen von einander abweichenden Behauptungen umfasst. Er hatte bei Ḣusām eddīn *errohāwī* elḣanefī abū 'lmeḣāsin im J. $^{778}/_{1376}$ gehört und in diesem Jahre dies Werk verfasst, das er nicht zwar ausdrücklich nennt, aber doch meint mit den Worten f. 261ᵇ, 17: قد خصصت في هذه البحار الزاخرة واخرجت منها ما هي الدرر الزاهرة Demnach könnte dieser Commentar الدرر الزاهرة heissen. HKh. II 1625. III 5006 nennt den Commentar الدرر الفاخرة. Es ist möglich, dass der Verfasser auf dem nach f. 261 folgenden Blatte, welches hier fehlt, den Titel so angegeben hat, möglich ist aber auch, dass jenes richtig sei. — Er hat einige Fragen und Controverssätze, die der Verfasser des Grundwerkes ausgelassen hat, die aber in dessen Quellenwerke enthalten sind, in Versform hinzugefügt; auch hat er an den Versen des Grundwerkes einige Aenderungen angebracht, wo ihm das Glaubensbekenntniss nicht ganz richtig schien oder wo eine Lücke vorhanden war in der Darstellung oder eine Verbesserung wegen Unachtsamkeit nöthig war und er hat namentlich die Ansichten der 3 orthodoxen Sekten (d. h. doch wol derjenigen, denen er selbst nicht angehörte, also der Śāfi'iten, Mālikiten und Ḣanbaliten) ausführlicher berücksichtigt. Wenn das oben angegebene Jahr 778 richtig (und nicht etwa 788 zu lesen) ist, hat El'ainī, der im J. $^{762}/_{1360}$ geboren wurde, dies Werk in seinem 16. Lebensjahre abgefasst. Es ist verbunden und lückenhaft. Die Blätter folgen so; 261; Lücke; 262. 263; Lücke; 272. 273. 266—271. 264. 265; Lücke; 274. 276. 275. 277—279.

Das Grundgedicht ist eine لامية (Ṭawīl). Die Verse werden einzeln aufgeführt, daran schliesst sich der Commentar mit اقول an. Der hier zuerst vorhandene Vers ist f. 262ᵇ:

وما كان ذا ضد غنيت بضده والا فبالتصريح يؤتى ليعقلا

der Commentar dazu beginnt: اقول هذا اشارة الي معنى قول ابن الساعاتي فان اقتسم القولان طرفي النفي والاثبات الخ

Der hier zuletzt vorhandene Vers f. 279ᵃ:

وقد بسملوا تخفي لها البدء لا مبا
ي اقبل فلا نشمل وللسر اشملا

und die letzten Worte des Commentators: يسمي في اول كل ركعة واول كل سورة ودلت علي خلاف احمد رحمه هيئة الانشاء،

Gedicht und Commentar sind hier nicht beendigt. Von jenem sind hier 130 Verse vorhanden.

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, gedrängt, ziemI. deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

4864. Pet. 562.

165 u. 5 Bl. 8vo, 19 Z. (21½ × 15; 15½ × 8½^{cm}). Zustand: nicht ganz fest im Einband, besonders zu Anfang; sonst ziemlich gut. Von f. 134 an, besonders gegen Ende, am unteren Rande fleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt; er steht f. 1ª in der Vorrede:

حجة الامة في اختلاف الايمة

Verfasser fehlt: s. unten.

Anfang Blatt e^b: الحمد لله الذي اجزل احسانه وانزل قرانه . . . اما بعد فان معرفة الاجماع واختلاف العلماء من اهمّ الاشياء الخ

Dies Werk behandelt die übereinstimmenden und abweichenden Ansichten der hervorragendsten Gelehrten, besonders der 4 Hauptimāme, auf den Rechtsgebieten der 4 orthodoxen Sekten. Das Werk zerfällt, nach der Eintheilung der juristischen Werke, in Bücher und auch in Kapitel und diese oft in Abschnitte. Zuerst f. 1ª: كتاب الطهارة، لا تصحّ الصلاة الا بطهارة
2ª باب النجاسة، اجمع الايمة على نجاسة الخمر
4ª باب اسباب الحدث، الخارج المعتاد من السبيلين
5^b باب الوضوء، النية واجبة في الطهارة

Die letzten Abschnitte sind:
164ª كتاب العتق، اتفق الايمة على ان العتق
164ª باب التدبير، اذا قال السيد لعبده انت حرّ
164^b باب الكتابة، اتفقوا علي ان كتابة العبد
165ª باب امهات الاولاد، اتفق الاربعة على ان امهات الاولاد

Schluss f. 165ª: قال ابو حنيفة والشافعي واحمد له ذلك وقال مالك لا يجوز له ذلك . . . وفقك الله فافهمْ وهذا آخره والله اعلم بالصواب،

Daran schliesst der Verfasser (6 Zeilen) Dank und Bitte an Gott in Betreff dieses Werkes, zuletzt: وساير عباد الله الصالحين. Dann sagt der Abschreiber, er habe in der Handschrift, aus welcher er die vorliegende abgeschrieben, folgende Angabe gefunden: قال مؤلفه رحمه محمد بن عبد الرحمن بن الحسين القرشي العثماني قاضي صفد الشافعي فرغت من تاليف هذا الكتاب المبارك في ليلة يسفر صباحها عن نهار الثلاثاء حادي عشر ذي القعدة الحرام سنة ثمانين وسبع مائة بربض صفد حماها الله تعالي،

Demnach ist der Verfasser dieses Werkes Moḥammed ben ʼabd erraḥmān ben elḤosein elqorešī el'oṯmānī eššāfi'ī; er hat dasselbe beendet im J. 780 Ḏū'lq. (1379) in Çafad.

Schrift: ziemlich klein, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Der Text in rothen Doppellinien eingefasst. — Abschrift von عبد الله بن خليل جاوش im J. 1127 Ǵom. I (1715).

Foliirung arabisch. Auf den Vorblättern a^b bis d^b steht das Inhaltsverzeichniss — HKh. III 5890.

4865. We. 1591.

10) f. 60ª—63ª.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift:

منظومة في الاجماع

Verfasser fehlt; es ist:

ابو الوليد ابن الشحنة

Anfang:

اقول بعد الحمد والتحيه علي النبي سيد البريّه
خذ مائة مما عليه الاربع ائمة الدين الهداة اجمعوا

Schluss f. 63ª:

ينقض حكم برجوع من شهدْ وتمّ فيما اجمعوا درّ نضدْ

Reǵezgedicht in 101 Versen über die Uebereinstimmung der 4 Hauptimāme, von Abū 'lwelīd *ibn eššiḥne* elḥanefī † 815/1412 (No. 1820).

4866. We. 1503.

1) f. 1—58.

82 Bl. 8vo, c. 23 Z. (18½ × 13½; c. 14½ × 10—11^{cm}). Zustand: lose Lagen und Blätter, unsauber, besonders die obere Hälfte und der Rand stark fleckig. — Papier: gelb, baumwollig, ziemlich dick und glatt. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ª:

كتاب دفع شُبَهِ من شَبّهَ وتَمَرّدَ ونَسَبَ ذلك الي السيد الجليل الامام احمد

Verfasser f. 1ª: تقي الدين ابو الصدق ابو بكر الحصني الحسني الشافعي

Ausführlicher:

ابو بكر بن محمد بن عبد المومن بن حريز تقي الدين الحصني ابو الصدق الشاهد الدمشقي الشافعي الرباني الحسني

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله ربّ العالمين وصلي الله ... وبعد فان سبب وضعي لهذه الاحرف اليسيرة ما دهني من الحيرة من اقوام اخبات السريرة يظهرون الانتماء الي مذهب السيد الجليل احمد وهم علي خلاف ذلك الخ

Abū bekr ben moḥammed ben 'abd elmūmin *elḥiçnī* eddimaśqī elḥasanī eśśāfi'ī *taqī eddīn* abū 'ççidq, geb. 752/1351, † 829/1426 — welcher öfters, z. B. f. 14ᵇ, 41ᵇ, 57ᵇ, sein Werk تنبيه السالك علي مظان المهالك erwähnt — polemisirt hier gegen diejenigen, welche angeblich Anhänger des Ibn ḥanbal sind und doch die Ansichten desselben verdrehen und fälschen, speciell f. 16ᵇ ff. gegen den Ibn teimajja † 728/1328. — Ein gegen seine Irrlehre gerichtetes Edict des الملك الناصر محمد بن قلاون † 741/1340 vom J. 705/1305 mitgetheilt f. 19ᵇ ff.

Bei Besprechen der einzelnen Punkte, die hier in Frage kommen, und zu denen besonders auch der Besuch des Prophetengrabes gehört, von dem weitläufig die Rede ist, beruft sich der Verfasser auf Traditionen und bekannte Autoritäten und Schriftsteller. Das Werk ist hier nicht zu Ende, sondern hört f. 58ᵇ auf mit den Worten: ومن جعل التوسل بشخص مثل هولاء فهو من جهله وسهو فهمه وعدم تعقله'

Schrift: klein, fein, flüchtige Gelehrtenhand, nicht undeutlich, vocallos. Die Stichworte meistens roth überstrichen. — Abschrift c. 1000/1591.

Nach f. 8 fehlt 1 (vielleicht 11) Bl., nach 58 der Rest des Werkes.

4867. Pet. 689.

3) f. 63—65ᵃ.

8ᵛᵒ, 13 Z. (21 × 15½; 16½ × 9½ᶜᵐ). — Zustand: geht an. — Papier: ziemlich dünn, gelblich, etwas glatt. — Titelüberschrift f. 63ᵃ:

هذه الابيات لبيان جواز تقليد الشافعي علي مذهب الامام أبي حنيفة رة للشيخ الكامل احمد نجلي الطيبي'

Anfang f. 63ᵃ (V. 1. 5):
الحمد لله الذي ما جعلا من حرج في الدين لكن سهلا
وبعد فاعلم انّ من قد قلّدا من الانام عالمًا مجتهدا

Reǵezgedicht in 56 Versen, in wie fern Eśśafi'ī berechtigt sei, sich den Ansichten des Abū ḥanīfe anzuschliessen, von Aḥmed ben aḥmed ben bedr *ettajjibī* (elkabīr) eśśāfi'ī śihāb eddīn, geb. 910/1504, † 979/1571 (981). Sein Vater Aḥmed (elakbar) starb c. 961/1554, sein Sohn Aḥmed (eççagīr), geb. 951/1544, starb 994/1586. Dass er (Aḥmed elkabīr) hier gemeint sei, ist nach der Notiz in Pm. 240, f. 44ᵇ sicher. Für Ettajjibī kommt auch *Ettībī* vor. — **Schluss**:
محمد وآله وصحبه وحزبه بن فرج العسر به

Worauf von einem Anderen noch 5 Verse (deren letzter ausgestrichen ist) hinzugefügt sind.

Schrift: ziemlich gut und deutlich, vocallos. — Abschrift etwa 1215/1800.

Dasselbe Gedicht in Pet. 217, 2, f. 65—67ᵃ.

4868. Lbg. 880.

28) f. 128—129ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 23). — Titel und Verfasser f. 127ᵇ:

„طبقات المسائل لعلي چلبي المشهور بابن حنّالي"

Anfang: اعلم وفقك الله ان مسائل اصحابنا الحنفية علي ثلث طبقات الخ

Der Sohnesname des Verfassers wird sehr verschieden geschrieben, nämlich: ابن الحنّائي, قنالي زاده, حناوي زاده, ابن الحنالي, ابن حنالي قنلي زاده. Sein Name ist ausführlich: (علي oder) علي چلبي بن امرء الله [ابن اسرائيل oder] الرومي القسطنطيني ابن الحنالي (etc.)
(Statt ابن اسرائيل kommt auch ابن اسرافيل vor, letzteres gewiss falsch.)

'Alī ǵelebī ben imrallāh errūmī ibn elḥinnālī † 979/1571 unterscheidet 3 Perioden in der Rechtsgeschichte der ḥanefitischen Sekte; die 1. nennt er مسائل الاصول, die 2. مسائل النوادر, die 3. مسايل الفتاوي. In jener, welche auch ظاهر الرواية heisst, handelt es sich um die Rechtsauffassung, wie sie von Abū ḥanīfe, Abū jūsuf und Moḥammed eśśeibānī und von Einigen, die sich ihnen anschliessen, vertreten wird; das

Hauptbuch darin ist das المبسوط. In der 2., welche den Schülern jener Männer folgt, sei es deren Schriften, sei es deren vereinzelter Mittheilung, nicht aber jenen Grundbüchern der Vorgänger, kommen besonders die كتب الامالي zur Bedeutung und verdrängen das ächte Wissen der Früheren. In der 3. spielen die Entscheidungen und Rechtsfälle (الواقعات) eine Hauptrolle; das historische Wissen vom Recht hat aufgehört, so dass sie von den Ansichten der Früheren oft ganz abweichen; es entstehen die كتب الطبقات, in denen es heisst: der sagt so und so; jener meint so und so. Auch kommen die Auszüge (التخريجات) aus den Früheren auf, worin aber oft der Eine in derselben Stelle eine andere Ansicht findet, als ein Anderer; dann auch noch die Werke, welche mit Auswahl zusammenstellen, für welche Ansichten sich der oder jener entschieden habe (الاختيارات والترجيحات). Schliesslich spricht der Verfasser noch ausführlicher über das schon erwähnte المبسوط "ك und dessen Einrichtung. — Schluss f. 129ª: فهذا هو المراد حيث ما وقع في الكتب قاله محمد في كتاب الاقرار وكذا في كتاب الدعوي، تم

4869. Lbg. 259.

238 Bl. 8vo, 19 Z. (21 × 15; 13½ × 9½cm). — Zustand: ziemlich gut; stellenweise wasserfleckig, besonders am oberen Rande und im Rücken der 2. Hälfte. — Papier: gelb, grob, ziemlich glatt u. stark. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 1ª:

كتاب في اختلاف المذاهب الاربع

Verfasser fehlt.

Anfang: الحمد لله رب العالمين حمد الشاكرين وصلواته على سيد الاولين والاخرين ... ابد الابدين ودهر الداهرين، الطهارة اجمعوا على ان الصلاة لا تصح الا بالطهارة ... واجمعوا على ان الطهارة تجب بالماء الخ

Die Uebereinstimmungs- und Abweichungs-Punkte der 4 Sekten, nach den Fächern der Jurisprudenz geordnet. Am Rande bisweilen Zusätze, besonders f. 152 ff. u. 160 ff.

Das zuletzt behandelte ist f. 234ª الدعوي "ك und f. 235ᵇ العتاق "ك.

Schluss f. 238ª: والمفهوم من هذا ان السلامة في موطن الخلاف بين الامة التمسك بما اجتمع عليه ومن روي طايفة او عصابة اراد بعض الامة،

Schrift: ziemlich gross, deutlich, vocallos, zum Theil etwas blass. Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1066 Çafar (1655).

4870. Pet. 83.

176 Bl. 4to, 26—29 Z. (auf den ersten 7 Bl. 16—17 Z.) (23½ × 16; 17½–19 × 11½–12cm). — Zustand: schlecht, der Rand schadhaft, besonders am Ende mit Beschädigung des Textes, unsauber. — Papier: baumwollen, stark, etwas glatt, gelb. — Einband: schadhafter Pappdeckel, dessen vorderer Theil lose. — Titel fehlt; nach der Ueberschrift auf f. 1ª:

كتاب اختلاف الرواية والمذاهب

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ª: اللهم صل وسلم وبارك على نبينا ... الحمد لله المتفرد بذاته المتقدس باسمايه وصفاته ... وبعد فاني قصدت ان اذكر مسائل مختلفة الرواية كتابا وارسم خلاف كل واحد من الائمة بابا علي الترتيب الذي رتبه بعض استاذينا

Dies Werk führt die abweichenden Ansichten des Abū Ḥanīfe von denen seiner nächsten Anhänger und dieser unter einander und gegenüber den Ansichten der Imāme Eššāfi'ī und Mālik in juristischen Fragen vor.

Die Einrichtung des Werkes, welches in Bücher und Kapitel zerfällt, ist diese, dass zuerst die Ansicht des Abū Ḥanīfe über die in dem betreffenden Buche abzuhandelnden Fragen vorgebracht wird, in ihrer Abweichung von seinen 2 Genossen [على خلاف قول صاحبيه], dem ابو يوسف ومحمد الشيباني. Die einzelnen Fragen werden immer so behandelt, dass der Verfasser beginnt: قال رحه. Auf dies erste Kapitel — die Kapitel werden aber nicht gezählt — folgt dann das Kapitel der abweichenden Ansichten des ابو يوسف [باب قول ابي يوسف رحه] und im Einzelnen auch immer mit قال رحه beginnend [على خلاف قول صاحبيه] dann ebenso das Kapitel des الشيباني [باب قول محمد رحه على خلاف قول صاحبيه].

Dann zum Theil auch noch Kapitel, in denen behandelt wird, was jeder von diesen 3 abweichendes von jedem der beiden anderen hat, oder was jeder derselben für selbständige Ansichten hat. Dann zum Theil ein Kapitel, über die von diesen 3 abweichenden Ansichten des زفر. Dann ein Kapitel über die abweichenden Ansichten des الشافعي. Dann ein Kapitel über die Antworten Māliks [باب جوابات مالك رحمه].

Das Werk selbst beginnt dann: كتاب الصلوة، قول ابي حنيفة على خلاف قول ابي يوسف، قال يكبّر المقتدي مقارنا لتكبير الامام وقالا يكبّر بعد تكبير الامام الخ

Die ersten 7 Blätter sind von später Hand.

Die übrigen Bücher beginnen:

32ª كتاب الزكوة، قال ابو حنيفة رحمه اثمان الابل المزكاة لا تضمّ الي ما عنده من النصاب نحو الدراهم والدنانير او مال التجارة، وقال ابو يوسف ومحمد الخ

42ª كتاب الصوم، باب قول ابي حنيفة رحمه على خلاف قول صاحبيه قال ابو حنيفة المسافر اذا صام الخ

57ᵇ كتاب النكاح، باب قول ابي حنيفة . . . قال ابو حنيفة الصابية تحلّ بالنكاح للمسلم،

71ª كتاب الطلاق، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه اذا طلق الرجل امراته في حالة الحيض الخ

92ᵇ كتاب العتاق، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه اذا شهد شاهد ان يعتق العبد الخ

101ª كتاب المكاتب، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه الكتابة تتجزّي حتى لو كاتب الخ

102ᵇ كتاب الولايات، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه اذا والت المراة الرجل على نفسها الخ

103ª كتاب الايمان، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه اذا قال الرجل لله علىّ المشى الخ

110ᵇ كتاب الحدود، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه اذا استاجر امراة ليزنى بها لا يحدّ الخ

118ª كتاب السرقة، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه اذا سرق بربط مسلم او طبله او دفّه الخ

122ᵇ كتاب السير، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه العبد المملوك للمسلم اذا ابق الي دار الحرب الخ

128ª كتاب الاستحسان، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه يجتنب الرجل من امراته الحايض ما تحت الازار الخ

128ᵇ كتاب اللقيط، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه اللقيط اذا قتل عمدا فللامام ان يصالح الخ

128ᵇ كتاب اللقطة، باب قول ابي حنيفة . . . قال رحمه اذا التقط لقطة ليردّها على مالكها الخ

129ª كتاب المفقود، باب جوابات مالك رحمه قال امراة المفقود بعد اربع سنين الخ

129ª كتاب الاباق، باب قول ابي حنيفة . . . قال ورادّ الاباق اذا ادخله الخ

129ᵇ كتاب الغصب، باب قول ابي حنيفة . . . قال الزوايد المتصلة بالمغصوبة به الخ

132ᵇ كتاب الوديعة، باب قول ابي حنيفة . . . قال المودع اذا سافر بمال الوديعة طريق امن الخ

133ᵇ كتاب العارية، باب قول ابي حنيفة . . . قال اذا استعار ارضا للزراعة وكتب كتابا الخ

134ª كتاب الشركة، باب قول ابي حنيفة . . . قال شريكا عنان اخّر احدهما دينا على آخر الخ

136ª كتاب الصيد، باب قول ابي حنيفة . . . قال الجنين لا يتزكّي بزكوة الامّ وهو قول زفر الخ

138ᵇ كتاب الوقف، باب قول ابي حنيفة . . . قال الوقف باطل اي للواقف اعادته الي يده الخ

139ª كتاب الهبة، باب قول ابي حنيفة . . . قال رجل وهب لاخيه شيئا وهو عبد اجنبيّ الخ

141ª كتاب البيوع، باب قول ابي حنيفة . . . قال اعلام راس المال في المكيل والموزون الخ

159ª كتاب الصرف، باب قول ابي حنيفة . . . قال اذا باع جارية ولها طوق ذهب بذهب الخ

160ᵇ كتاب الشفعة، باب قول ابي حنيفة . . . قال اذا اشتري دارا شراء فاسدا وقبضها الخ

163ª كتاب القسمة، باب قول ابي حنيفة . . . قال اجرة القسّام على عدد الروس في العقار الخ

164ª كتاب الاجارات، باب قول ابي حنيفة . . . قال الاجير المشترك اذا هلكت العين الخ

168ª كتاب ادب القاضى، باب قول ابي حنيفة . . . قال يقضى القاضى بظاهر العدالة ولا يسأل الخ

168ᵇ كتاب الشهادات، باب قول ابي حنيفة . . . قال اذا اقرّ الشاهد انه شهد بزور الخ

171ª كتاب الرجوع عن الشهادات، باب قول ابي حنيفة . . . قال اذا شهد رجل وعشر نسوة بمال الخ

171[b] كتاب الدعوي، باب قول ابي حنيفة . . . قال يستحلف في دعوي القصاص في النفس الخ

Das Werk ist im Anfang ergänzt und am Ende defect, in der Mitte lückenhaft und auch verbunden.

Schrift: gross, kräftig, deutlich, etwas steif, vocallos, zum Theil etwas verblasst. Die Ueberschriften dick und gross. — Abschrift etwa um 700/1300.

Vgl. HKh. I 255.

4871. Lbg. 315.

35 Bl. 8vo, 15 Z. (18¼ × 13½; 12 × 9½cm). — Zustand: ziemlich unsauber und fleckig. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a:

كـ النظام المُذْهَب في مفردات المَذْهَب لابى عبد الله محمد بن علاء الدين علي المعروف بالقاضي عز الدين

Nach dem vorletzten Verse auch noch:

المقدسى الصالحي الحنبلي

Anfang f. 1b (Vers 1 u. 9):

الحمد لله القديم الاحد الواحد الفرد العظيم الصمد
اذكر فيها ما به قد انفردْ امامنا في سلك ابيات تُعَدْ

Darstellung des Unterschiedes der Rechtsansichten des Ibn Ḥanbal von denen der drei anderen Imāme (des الشافعي, ابن مالك, ابو حنيفة), in einem Reǵezgedicht von etwa 1000 Versen — Alfijje —, von Moḥammed ben 'alā eddīn 'alī elmaqdisī eççāliḥī elḥanbalī *elqāḍī 'izz eddīn*. In der Vorrede sagt er, dass die Vorgänger über den Gegenstand nicht genügen, besonders الكياء الهرّاسي † 504/1110 habe viele Fehler gemacht. Er giebt zugleich die von ihm gebrauchten Siglen an. Er beginnt mit كتاب الطهارة ثمن f. 3a:

لا يجزئ الوضوء بالمغصوب ولا يَفِى في النجو بالمطلوب

und schliesst, im Abschnitt كـ الاقرار, من, so f. 35a:

يسأل من مولاه غفر الزلل وان يوفّقه لارجا العمل

Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocalisirt. Ueberschriften roth. — Abschrift von على بن بهاء الدين البغدادي الحنبلي um 900/1494. — Collationirt. Am Rande öfters Glossen in kleinerer Schrift.

4872. Lbg. 126.

19 Bl. 8vo, 13 Z. (17½ × 13½; 12 × 8cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Wasserflecken am Rande. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser fehlt. Er ist:

ر" في خلافيات

Anfang f. 1b: لا تجب الكفارة على العمد عند مالك وابي حنيفة وقال الشافعي تجب الكفارة بقتل العمد ونوعه الخلاف هل الكفارة التى اوجبها الله خطأ لموضع القتل او لموضع صفة الخ

Ferner f. 2a beginnt ein Abschnitt: من كتاب الجهاد المرتدة تقتل عند مالك والشافعي وقال ابو حنيفة لا تقتل وسبب الخلاف ما تقدم هل يوجب القتل هو الكفر الخ

Schluss f. 19a: فوجب ان يكون واجبة اصله ساير العبادات التى المقصود بها تقوي القلوب وان كان هذا قد ينكسر بالبدن لكن الاصل هو ما قلناه الا ما خصصه الدليل، والله اعلم واحكم،

Erörterung einiger juristischer Differenzpunkte خلاف aus verschiedenen Rechtsgebieten zwischen den 3 Imāmen Mālik, Eššāfi'ī und Abū Ḥanīfe: besonders wird die Ansicht des letzteren besprochen und begründet; der Verfasser wird also wol ein ḥanefitischer Rechtsgelehrter gewesen sein.

Schrift: Persischer Zug, gefällig, gleichmässig, vocallos. — Abschrift c. 1150/1737.

4873. We. 1790.

2) f. 3b—11.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt. Er ist:

ر" في خلاف الامامين

Anfang: الحمد لله رب العالمين والصلاة . . . وبعد فانى جمعت في هذا المختصر في الفقه الخلاف الذي وقع بين الامامين الاعظمين الشافعي والحنفي رآ وقد ميّزت فيه الخ

Kurze Zusammenstellung der Differenzpunkte in den Ansichten der Imāme Eššāfi'ī und Abū Ḥanīfe. Es sind deren, wie es in der Unterschrift f. 11b heisst, 255. Der Verfasser braucht, um die Ansicht des Eššāfi'ī zu bezeichnen, die Abkürzung قش (d. i. قول الشافعي), für Abū Ḥanīfe قح (d. i. قول ابي حنيفة), mit rother Dinte.

Das Werkchen beginnt f. 3b: قول الشافعي الماء المتغير طاهر غير طهور قول ابي حنيفة طاهر ومطهّر قش لا يصحّ الوضوء بالنبيذ مع عدم الماء قح يصح بنبيذ التمر المطبوخ في السفر الخ und schliesst f. 11b: قش لا يجوز للسيد أن يزوّج ام ولده من غير أذنه قح يجوز ذلك· تمت

Collationirt. — Abschrift vom J. 1166 Ša'bān (1753).

F. 12—20 enthalten verschiedene, zum Theil etwas längere, Notizen; die hauptsächlichsten: f. 12a فايدة في بيان سواد العراق; 12b u. 16b über die 7 Klimate; dann 12b. 13a etwas Persisches; 13b حساب العقود Angabe, wie man an den Knöcheln der Finger rechnen könne; es beginnt: فالواحد ضمّ الخنصر الايمن في بطن الكف مضموما والاثنان ضم الخنصر والبنصر كذلك الخ Diese Angaben betreffen die Zahlen 1—10; dann 20, 30 bis 90; es wird hinzugefügt, dass man an der linken Hand ebenso rechne, mit dem Unterschiede, dass es 100mal soviel gelte. F. 14a einige Angaben über Münzen und Gewichte; 14b über das Wort عَشْلَهُون; 15a Anweisung, die Stunden zu berechnen nach der Länge des Schattens, durch Abschreiten (حساب معرفة الساعات باقدامك); 15b Angabe der Unglückstage in jedem Monat; 16a 'Alī's Ansicht über Schnupfen und über die 6 Venen (عروق), die jeder Mensch habe; 17a wie am Grabe des Propheten zu beten sei (nach der Angabe des النووي in dessen الاذكار); 18a—19b über den Elmehdī (رسالة في بيان المهدي), ganz (oder hauptsächlich) nach Essojūṭī in dessen الكشف عن مجاوزة الخ. 20a Angabe, wie viel Genossen Moḥammed in seinen Schlachten bei sich gehabt habe; 20b über die Waschung Moḥammeds nach seinem Tode. Endlich ein Stück f. 21—24 (worin aber nach f. 22 wenigstens 2 Bl. fehlen), überschrieben شرع العباب, worin von den Vorzügen des Qorānlesens vor allen Arten des leisen Gebetes (الذكر) und wie der Ort, wo dasselbe stattfindet, beschaffen sein müsse, etc., und ob man den Qorān in Uebersetzung lesen oder ungenau Stellen aus ihm anführen dürfe, von Beschliessen der Lesung (ختم القران) und Vergessen von Qorānstellen die Rede ist. Es ist dies Stück ein mit Commentar versehener Abschnitt; derselbe beginnt: تلاوة القران افضل من سائر انواع الذكر العام بان لم يختص بوقت او محل اما ما يختص بذلك بان ورد الشرع به فيه الخ Das Stück ist mit f. 24 nicht zu Ende.

Bl. 25 bis Ende des Bandes ist Persisch.

4874. We. 1804.

5) f. 5a—6a.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift:

هذه ارجوزة في اختلاف الشافعية والحنفية

Verfasser fehlt.

Anfang: لا يجوز ازالة النجاسة الا بالماء المطلق عند الشافعي خلافا لابي حنيفة· الماء المتغير بالزعفران لا يجوز التوضؤ به عندنا خلافا له· الخ

Schluss f. 6a: القصاء بالثلوث غير جايز عندنا خلافا له والله اعلم· تمت المسايل المختلف بها بين الشافعي والحنفي وعدتها بيت ١٣٠

Trotz der Ueberschrift ist von einem Reǵez-Gedicht hier nicht die Spur; vielmehr ist richtig, was in der Unterschrift steht, dass hier vorliegt eine kurze Aufzählung derjenigen Punkte, in denen die Ansichten der Šâfi'iten von denen der Ḥanefiten abweichen. Im Titel ist also nach der Unterschrift: المسايل الخ zu lesen.

4875.

Wir erwähnen hier noch folgende Werke:

1) رسالة الشافعي في الفقه, mit verschiedenen Commentaren.

2) الحجة للشافعي. 3) امالي الشافعي. 4) نصوص الشافعي.

5) احتلال ابي حنيفة والاحتجاج بقوله von محمد بن عبد الله الرعيني الحنفي † 299/911.

6) عيون المسائل في نصوص الشافعي von احمد بن الحسين بن سهل الفارسي † 305/917.

7) التوسط بين الشافعي والمزني فيما اعترض به المزني في مختصره von ابن القاصّ † 335/946.

8) التنبيه في ردّ الشافعي فيما خالف النصوص von المفضل بن مسعود التنوخي الحنفي † $^{442}/_{1050}$.

9) خطأ مَنْ اخطأ على الشافعي von احمد بن بيان الحسين البيهقي † $^{458}/_{1066}$.

10) اختلاف الائمّة von يحيى بن محمد ابن هبيرة † $^{560}/_{1165}$.

11) سلسلة الذهب فيما روى احمد بن حنبل عن الشافعي von محمد بن موسى الحازمي † $^{584}/_{1188}$.

12) عيون المذاهب von قوام الدين الكاكى الحنفى † $^{749}/_{1348}$.

13) الدرة المنيفة في فقه ابي حنيفة von عمر بن عمر الدفرى الحنفي † $^{1079}/_{1668}$.

14) مرام الطالب في اختلاف المذاهب.

15) اختلاف زفر ويعقوب.

16) فلك الفقه في مسائل الخلاف بين الائمة الاربعة von احمد بن عبد الله بن الحسن الحموي الشافعى

17) مجمع الخلافيات (um $^{915}/_{1509}$ verfasst).

18) مراشد الشريعة على المذاهب الاربعة.

19) الابانة في ردّ من شنع على ابي حنيفة von احمد بن عبد الله السترمزي البلخى الحنفى ابو جعفر

20) الابانة في فقه الشافعى von محمد بن بيّان بن محمد الكازرونى الآمدي الشافعى † $^{455}/_{1063}$.

21) Desgl. von عبد الرحمن بن محمد الفُورانى الشافعى † $^{461}/_{1069}$.

22) تتمّة الابانة von عبد الرحمن بن مامون بن على المتولّى الشافعى † $^{478}/_{1085}$.

23) معرفة مذاهب الفقهاء von على بن عمر بن احمد الدارقطنى الشافعى † $^{385}/_{995}$.

24) حلية العلماء في مذاهب الفقهاء von محمد بن احمد بن الحسين الشاشي الشافعى فخر الاسلام † $^{507}/_{1113}$.

---

8. Zeiditisches Recht.

Die in dieser Abtheilung aufgeführten zeiditischen Werke sind nicht alle streng juristischen Inhalts, sondern zum Theil dogmatische und speciell polemische Schriften. Aber auch diese berühren mehr oder weniger das Rechtsgebiet, und es schien mir nicht ohne Interesse zu sein, die hier vorhandenen Schriftstücke dieser politisch-theologischen Richtung übersichtlich zusammenzustellen und nicht in die einzelnen Fächer zu vertheilen, wobei zu bemerken ist, dass einzelne derselben bereits bei der Dogmatik besprochen sind und dass die das Erbrecht betreffenden Werke dort (4. Abtheilung) behandelt worden.

4876. Glas. 101.

149 Bl. 4to, 21–31 Z. ($26^1/_2 \times 20$; 20–$23^1/_2 \times 14$–17^{cm}). Zustand: die ersten Blätter am Rande ausgebessert, ebenso der obere Theil des Rückens bis Bl. 50; die letzten Blätter schadhaft; nicht ohne Flecken (und Wasserflecken). — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel f. 1^a:

ك" مجموع من كتب الامام القسم بن ابراهيم بن اسمعيل بن ابراهيم بن الحسن بن الحسن بن على بن ابي طالب يشتمل على تسعة عشر كتابا من كتبه ويجمع ايضا فصولا من كلامه

Dies zeiditische Sammelwerk enthält 19 Schriften (Bücher) des Imām elqāsim ben ibrāhīm elḥasanī † $^{246}/_{860}$ und einige kürzere Aeusserungen (Abschnitte) desselben.

1. f. 1^b الدليل على الله الكبير' قال الحسن بن القسم . . . سالت ابي يوما . . . عن ما يقال للزنادقة والملحدين فيما يسالون عنه من الدليل على الله . . . فقال سالت يا بنيّ عن اكرم مسائل السائلين الخ

2. 19^b ك" المكنون' الحمد لله وبه نستعين . . . استعصم الله بعصمته الخ

3. 27^b ك" الردّ على النصاري' الحمد لله الذي لم يزل ولا يزال الخ — 31^b هذا كتاب ما حدّدت النصاري من قولها قد استقصينا فيه جميع اصولها الخ

4. 38^a ك" الردّ على الزنديق اللعين ابن المقفّع' الحمد لله خالق كل معبود المستوجب للحمد الخ

5. 52^b مسئلة الطبريّين' قال الحسن . . . سالت ابي رحمه لرجلين من اهل طبرستان وهما عبيد الله بن

سهل وهشام بن المثنّى عن توحيد الله ومعرفته وما اختلف فيه المختلفون من صفته، فقال الخ

6. 54ª ك" الامامة، يُسْأل الذين قدموا ابا بكر فيقال لهم اخبرونا عن جميع ما جاء به محمد صلعم الخ

7. 58ª ك" الردّ على الملحد، قيل كان وافى مصرَ رجل من الملحدين

8. 63ᵇ ك" اصول العدل والتوحيد ونفي الجبر والتشبيه، اعلم يا اخى علمك الله الخير . . . ان الله خلق جميع عباده العقلاء المكلّفين لعبادته

9. 65ᵇ المديح الكبير للقران المبين، الحمد لله الذي منّ علينا بوحي كتابه وتنزيله الخ

10. 70ª المديح الصغير، الحمد لله الذي جعل الهدي فيما نزل الخ

11. 71ᵇ ك" المسترشد، الردّ على من زعم ان الله في السماء دون ما سواها، الحمد لله الذي لا تدركه الابصار الخ

12. 81ᵇ ك" تثبيت الامامة، الحمد لله فاطر السموات والارض

13. 87ᵇ ك" سياسة النفس، ويسال الله وليّ نعمة الابتداء

14. 94ª صفة العرش والكرسي وتفسيرهما، قال على بن محمد حدثنى الحسن بن القسم عن الحسين بن القسم قال سالت ابي رحمه عن تاويل ما ذكر الله من كرسيه وعرشه الخ

15. 100ᵇ ك" القتل والقتال، الحمد لله رب العالمين . . . سئل القسم . . . عن ما يجب به القتل والقتال ويحلّ به عند الله السباء والاموال الخ

16. 104ª ك" الردّ على الروافض من اصحاب الغلوّ، افترق من ادّعى التشيّع على ثلاثة عشر صنفا الخ

17. 111ª ك" الردّ على الرافضة، زعمت الرافضة انه لم يكن قرن الخ

18. 114ᵇ ك" الهجرة، الحمد لله ولا قوة الا بالله الذي جلّ عن كل ذكر

19. 125ª ك" الناسخ والمنسوخ، الحمد لله الذي احسنَ الكلم كلامُه

20. 135ª ك" الدليل الصغير، الحمد لله القديم القائم الحيّ . . . اما بعد فان سال سائل عن العالَم وما فيه الخ

21. 140ᵇ ك" العدل والتوحيد ونفي الجبر والتشبيه عن الله الواحد الحميد، الحمد لله على ما اسبغ علينا من نعمه . . . اما بعد فان الذي يجب على العبد ان يكون عاملا بطاعة الله الخ

Schluss f.149ᵇ: وما عملت من سوء تودّ لو ان بينها وبينه امدا بعيدا ويحذّركم الله نفسه والله رءوف بالعباد، تم

Von diesen 21 Schriften ist die 5. nicht als eigentliches Buch gerechnet und die 9. und 10. als ein einziges Buch angesehen. Einzelne Aeusserungen des Verfassers (من كلامه) kommen f. 64ᵇ. 65 u. 130ᵇ—134 vor.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, gedrängt, deutlich, etwas vocalisirt, bisweilen fehlen diakritische Punkte. Ueberschriften grösser. F. 133ª. 134ª und die erste Seite der Blätter 141—149 sind der Länge nach beschrieben. — Abschrift (nach f. 132ᵇ) im Jahre 544 Ša'bān (1149). — Collationirt.

4877. Glas. 74.

189 Bl. 8ᵛᵒ, 25—30 Z. (19½ × 13; 15 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: nicht sauber; der Rand sehr oft ausgebessert. Bl. 1. 2. 188. 189 etwas abgescheuert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel fehlt. Von späterer Hand ist f. 1ª oben in blasser Schrift bemerkt:

كتاب التحرير لابي طالب او للامام يحيى

Wenn letzteres richtig, so ist wol gemeint:

يحيى بن الحسين بن القسم، الامام الهادي الي الحق

Für den Titel التحرير spricht die Bemerkung einer späteren Hand auf f. 17ᵇ: مبتدا السبع الثانى من التحرير.

Im Anfang fehlen 14 Blätter. Das Vorhandene beginnt im ك" الصلوة.

F. 1ª, Z. 21: باب صفة الصلوة وذكر فروضها وسننها وما يستباح فيها، فروض الصلوة على موجب نصوص القاسم ويحى (ويحيي) عليهما السلام ثمانية الخ

Dies ausführliche zeiditische Rechtsbuch zerfällt in Bücher und viele Kapitel. Der Verfasser Jaḥjā ben elḥosein ben elqāsim elḥasanī abū 'lḥosein elimām *elhādī ilā 'lḥaqq*, geb. ²⁴⁵/₈₅₉, † 298 Dū'lḥigge (911) beruft sich häufig auf القسم, السيد ابو طالب, محمد بن يحيي (يحيى), يحى und auf einige Werke wie المنتخب, الاحكام, المسائل (des القاسم).

Das nächste Buch ist f. 14ª: ك" الجنائز، باب توجيه الميّت وغسله، احسن التوجيه للميت ان يلقى على ظهره عند موته الخ

15ᵇ باب تكفين الميّت، يكفّن الميت فيما يمكن من الثياب

37*

Einige Anfänge:

كـ" الزكوة، باب الاصناف التى يجب فيها الزكوة وشرائط وجوبها، 17ᵇ

كـ" الخمس، باب ما يجب فيه الخمس 30ᵃ

كـ" الصوم، باب ذكر من يلزمه صيام شهر رمضان وبيان انواع الصوم الواجب 31ᵃ

كـ" الحج، باب وجوب الحج وشروطه، وجوب الحج متعلق بمن كان بالغا 37ᵇ

كـ" النكاح، باب ذكر اللواتى يحرم نكاحهن 52ᵇ

كـ" البيوع، باب البيوع الصحيحة والفاسدة، كل بيع يقع بين متبايعين جائزي التصرّف الخ 86ᵃ

كـ" الدعوي والبيّنات، باب الاسام الدعوي 139ᵃ

كـ" ادب القاضى، باب صفات القاضى التى معها يجوز قضاؤه 153ᵃ

كـ" الوصايا، باب الحث على الوصية وذكر ما يجب فيها 169ᵃ

كـ" الفرائض، ذكر اصول الفرائض، قال ابو العباس المواريث تستحق على اصل القسم ويحيى عليهما السلم بانساب وانساب الخ 172ᵃ

كـ" السيرة، باب صفة الامام الذي يجب طاعته، الامام الذي يلزم المسلمين طاعته الخ 184ᵃ

Es bricht hier in dem Kapitel f. 189ᵇ: باب ذكر من يحكم بردّته واحكام المرتدّين mit den Worten ab: وليس له ان يرجع في شيء من ذلك سوي الميراث وقال في،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gedrängt, meist vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Die Hauptüberschriften schwarz, die übrigen und die Stichwörter roth. — Abschrift c. $^{600}/_{1203}$.

4878. Glas. 188.

1) f. 1—21.

122 Bl. 4ᵗᵒ, 26—29 Z. (25½ × 19; 18—19 × 14—15ᶜᵐ). Zustand: ziemlich gut, aber wurmstichig und ausgebessert. — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang fehlt; das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ in dem فصل في الاقرار بالنسب. Dann f. 1ᵃ, Z. 21: كتاب الشهادات، باب من يجوز شهادته ومن لا يجوز، من تاب من الفسق مثل يوم اكثر لا يجوز قبول شهادته حتى يظهر استمراره على التوبة الخ

كتاب الصيد والذبائح، لو ان رجلا نصب شبكة له الخ 5ᵇ

كتاب السير، باب في صفة الامام وما يحتاج اليه من الشروط وما يتعلق بذلك 6ᵇ

Zuletzt f. 20ᵇ: فصل في التوبة، اعلم ان التوبة من القبيح هو الندم على فعل القبيح والعزم على الّا يعاود مثله الخ

Schluss f. 21ᵃ: كان ناجيا عند الله تعالي والله يرضى خصماءه ومن لم يرض الله عنه فلا ينجو وان رضى عنه خصماءه، تم

Es ist der Schluss eines juristischen zeiditischen Werkes, dessen grösster Theil hier fehlt. Der Titel desselben ist aus dem des angehängten Werkes f. 22ᵃ zu ersehen, ebenso der Verfasser, nämlich

كتاب الافادة للامام المؤيد بالله ابي الحسين احمد بن الحسين الهاروني

Derselbe heisst ausführlicher so:

المؤيد بالله احمد بن الحسين بن هرون ابن الحسين بن محمد بن القسم بن الحسن بن زيد بن الحسن بن على بن ابي طالب البَطْحانى ابو الحسين

Dem Imâm *Elmoejjed billâh* aḥmed ben elḥosein ben hârûn *elboṭḥânî* elhârûnî abû 'lḥosein, geb. $^{333}/_{944}$, † $^{411}/_{1020}$, wird auch sonst obiges Werk, ebenso wie der Nachtrag (f. 22—122), beigelegt. Allein zusammengestellt und herausgegeben hat nicht er diese beiden Werke, sondern ein Zeitgenosse Abû 'lqâsim und darum ist der Titel f. 22ᵃ ganz richtig: كتاب الزيادات ويتلوه بعد تمام نسخ الافادة في فقه الامام القائم المؤيد بالله ... الهاروني قدس الله روحه ونوّر ضريحه، مما الفه الشيخ الاستاذ ابو القاسم رضوان الله عليه

2) f. 22—122.

Der Nachtrag, d. h. die Ergänzungen zu dem vollständigen Werke, beginnt nach dem Bismillâh f. 22ᵇ so: الحمد لله الحميد ذي العرش المجيد الفعّال لما يريد . . . مسائل الطهارة الماء ينجس بشيئين احدهما باختلاط النجاسة به الخ

Einige Anfänge:

كـ" الصلوة، الامامية يقولون ان الشمس اذا زالت f.28ᵃ

مسائل الحج، رجل لزمه الحج وقد ظهرت دعوة الامام 42ᵃ

مسائل البيوع، واذا قال رجل لاخر شريت مني 57ᵃ هذا بكذا

مسائل الفرائض، المواريث طريقها اربعة الكتاب 103ᵃ والسنة والاجماع والاجتهاد

مسائل الشهادات، واذا تحمل الرجل شهادة لانسان 113ᵃ

كـ" الصيد والذبائح، الاصل في اباحة الصيد 122ᵃ قوله تعالي

Das Werk bricht hier ab in dem Kapitel في صيد الجوارح f. 122ᵇ mit den Worten: وقد دل علي ذلك الاية والسنة اللتانى قدمنا ذكرهما فان كان المرسل للكلب كافرا من غير اهل،

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. Ueberschriften grösser. — Abschrift im J. 760 Ǵomādā II (1359) von يحيى بن محمد بن مسعود بن احمد السهلي الديمي البريحي،

4879. Glas. 164.

179 Bl. 4ᵗᵒ, 21—25 Z. (25×18½; 19×12—13ᶜᵐ). — Zustand: nicht fest im Einband, besonders zu Anfang; zum Theil fleckig. Bl. 1 lose. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser fehlt im Anfang, steht aber f. 121ᵃ (bei der 2. Hälfte des Bandes):

كـ" الاختيارات المؤيدية في الفقه للامام امير المومنين المؤيد بالله يحيى بن حمزة بن رسول الله

Anfang fehlt, 7 Bl. Das Vorhandene beginnt in dem 2. Fragesatz des 1. Abschnittes des كـ" الغسل mit den Worten f. 1ᵃ: مكررة وعلى الجملة فان الاستنجاء بالماء لمن اراد الصلوة الخ

In diesem zeiditischen Rechtswerke behandelt der Imām *Elmoejjed billāh* jaḥjā ben ḥamza ben'alī ben ibrāhīm *ibn rasūl allāh*, geb. 669/1207, † 749/1348, die Hauptpunkte der einzelnen Fächer.

F. 4ᵇ كتاب التيمم وفيه فصول ثلثة،

في بيان الامور المبيحة للتيمم 4ᵇ فصل 1.

6ᵇ كـ" الحيض 8ᵇ كـ" الصلوة (Anfang: قال الله تعالي ان الصلوة كانت على المومنين كتابا موقوتا)

32ᵇ كـ" الجنائز، والمقصود منه يحصل بذكر ما يتعلق بالمختصر الخ

كـ" الحج، وهو ركن من اركان الاسلام (قسم in 3) 56ᵃ u.s.w.

كـ" النكاح، والاصل فيه الجواز والاباحة (in 7 Kapp.) 68ᵇ

كـ" البيوع، البيع ما يدعوا اليه الضرورة الخ 99ᵇ u.s.w.

Der zweite Theil beginnt f. 121ᵇ mit كـ" الشفعة

Zuletzt f. 170ᵇ كـ" الشهادات 171ᵇ كـ" الوكالة

172ᵇ كـ" الضمان 173ᵃ كـ" التفليس 174ᵃ كـ" الحجر

174ᵃ كـ" الصلح 175ᵃ كـ" السبق والرمي

175ᵇ كـ" ادب القاضى 176ᵃ كـ" الجنايات u. s. w.

177ᵃ كـ" الوصايا 178ᵃ كـ" السير 179ᵃ كـ" الجزية

Schluss f. 179ᵇ: فعليه بكتاب العهدة فان فيه كفاية فيما يريده الناظر، تم الكتاب . . . اللهم يا من بيده ازمة الالطاف . . . ولا تظفرنا اظفار الاعداء انك سميع الدعاء،

Das Schlussblatt fehlt, doch wird an dem angeführten Schlussgebet sehr wenig fehlen.

Das Werk ist in viele Unterabtheilungen (قسم, فصل, طرف, حالة u. s. w.) getheilt.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gegen Ende grösser, kräftig, etwas steif, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften u. Stichwörter grösser. — Collationirt. — Abschrift c. 800/1397. — Nach f. 175 fehlt etwas.

4880. Glas. 67.

3) f. 11—136.

4ᵗᵒ, 28—30 Z. (24½×18½; 18—18½×12½—13ᶜᵐ). Zustand: nicht recht sauber, auch nicht ganz fest im Einband; der Rand abgegriffen, auch durch Beschneiden öfters verkürzt, so dass die Randglossen darunter gelitten haben. Etwas wurmstichig; bisweilen ausgebessert. — Papier: bräunlich, glatt, dick. — Titel u. Verfasser f. 11ᵃ:

كـ" التذكرة الفاخرة في فقه العترة الطاهرة لشرف الدين لحسن بن محمد بن الحسن النحوى

Anfang f. 11ᵇ: كتاب الطهارة ندب لقاضى الحاجة ان يبعد ويستتر عن الناس ويقدم رجله اليسرى دخولا الخ

باب الوضوء فروضه تسعة الاول غسل الفرجين بعد غسلهما ان كانا نجسين قال م والناصر وح المجموع وش لا يجب الخ

باب الغسل موجبه سبعة الاول خروج المنى لشهوة الخ 13ᵃ

كتاب الصلوة انما تجب على البالغ العاقل فالصغير 18ᵃ يامره وليه بها وجوبا الخ

Die nächsten Bücher sind: f. 28ᵇ كتاب الجنائز 30ᵇ كـ" الزكوة 36ᵃ كـ" الصيام 38ᵇ كـ" الحج.

Ein zeiditisches Rechtscompendium des El-ḥasan ben moḥammed ben elḥasan *ennaḥwī šeref eddīn*, im Jahre 762/1361 am Leben. Es ist in die üblichen Bücher, mit vielen Kapiteln und Abschnitten, eingetheilt. Die letzten Bücher sind: 122a ك" الحدود 124b ك" الجنايات 128a ك" الديات 129b ك" الوصايا 131b ك" السير

Schluss f. 136a: وكصنيق حذيفة حين طرحوا اخاه واباه في القليب ولم ينكره عليهم، اللهم انفعنا يا كريم بما علمتنا ولا تجعل العلم حجة علينا . . . ولا تفضحنا بسرائرنا يوم العرض عليك وانشر علينا سترك انك سميع الدعاء، تم

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, gedrängt, gut, ohne Vocale und meistens auch ohne diakritische Punkte. Hauptüberschriften hervorstechend gross, andere theils auch, theils roth. — Abschrift im J. 801 Moḥ. (1398) in Çan'ā.

Die Blattfolge ist: 1—50. 56. 52—55. 51. 57 ff.

Am Rande, auch zwischen den Zeilen, sehr viele Bemerkungen in kleinerer Schrift von derselben Hand.

F. 137—139 allerlei Kleinigkeiten, von späteren Händen; darunter f. 137b Abergläubisches über Bedeutung der Wochentage, 138 auch ein Talisman.

4881.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Lbg. 183.

167 Bl. 4to, 27—28 Z. (24 × 18; 17½—18 × 11½—12cm). Zustand: nicht ganz sauber; lose Lagen; in der oberen Hälfte wasserfleckig, besonders stark auf den ersten 70 Blättern: wodurch der Text nicht selten gelitten hat. Bl. 1—3 oben beschädigt. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken. — Titel fehlt; f. 1a von späterer Hand (unrichtig): كتاب عيون المذاهب الاربعة

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, vocallos, öfters ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross. Bisweilen Randbemerkungen. — Abschrift c. 850/1446. — F. 167 fehlt, ist richtig ergänzt.

2) Glas. 193.

194 Bl. 4to, 20 (—24) Z. (27¼ × 20; 19 × 12½—13cm). Zustand: nicht fest im Einband; die ersten und letzten Blätter am Rande ausgebessert; etwas unsauber, auch fleckig (und am oberen Rande wasserfleckig). — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1a von ganz später Hand (falsch):

ك" الفقه الاكبر تصنيف الامام زيد بن علي

Der Anfang (Bl. 1. 2) fehlt, ist aber richtig ergänzt. Der Schluss wie bei Glas. 67, 3. Nach f. 41 fehlt etwas.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross. Bl. 1. 2. 15. 169 von späterer Hand ergänzt. — Ziemlich oft Rand- u. Zwischenglossen. — Abschrift c. 900/1494. — Collationirt.

3) Glas. 4.

183 Bl. 4to, 23—24 Z. (27 × 19½—20; 19½—20 × 13½—14½cm). — Zustand: ziemlich gut, aber stellenweise sehr wurmstichig: so f. 1—6. 19—37. 59—70. 86—90. 103—112. 161—178. 181—183. Auch fleckig: so f. 1—3. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: brauner Lederbd.

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, gut, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Hauptüberschriften hervorstechend gross, oft roth überstrichen, andere zum Theil roth. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, nicht selten Bemerkungen, zum Theil auch roth geschrieben. — Abschrift von احمد بن عوضة بن علي العلفي im Jahre 933 Moḥarram (1526), im Auftrage des يحيى بن علي

4882. Glas. 144.

369 Bl. Folio, 35 Z. (30½ × 21; 21½—22½ × 15cm). Zustand: zieml. gut, doch nicht ohne Flecken, besonders am Rande. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel f. 3a:

الجزء الاول من جزئين من كتاب البراهين الزاهرة
على احكام ك" التذكرة الفاخرة

Verfasser:

سليمان بن يحيى بن محمد الصعيتري

Anfang f. 3b: الحمد لله على انعامه وافضاله وهدايته لمعرفة حرامه وحلاله . . . وبعد فلما كان كتاب التذكرة الذي وضعه الوالد السيد . . . الحسن بن محمد بن الحسن النحوي . . . من انفس الموضوعات وخيرة المجموعات الخ

Erster Band eines ausführlichen Commentars zu demselben Werk, von Soleimān ben jaḥjā ben moḥammed ben manç̣ūr *eççoʿaitirī* humām eddīn † 815/1412. Er hatte früher eine kürzere Glosse (تعليق) zu diesem Werke verfasst, die Hauptsachen und Resultate der Polemik desselben (الخلاف) zusammenstellend. Darauf hat er diesen viel umfangreicheren Commentar (den er gleichfalls تعليق genannt hat) verfasst, mit ausführlichen Erörterungen über die Rechtssätze und die der Polemik unterliegenden Fragen.

Das Werk selbst beginnt f. 3[b]: كتاب الطهارة الطهارة النظافة في اللغة وعليه قول الشاعر، طهارا نيولها، . . . قوله ندب ونسخة ينبغى لكن الندب اولي لانها لا ترد الا للاستحباب وهو المراد هاهنا . . . قوله لقاضى الحاجة هكذا اهل المذهب يسمون هذا الباب باب قضاء الحاجة . . . قوله ان يبعد المراد به اذا كان في الصحراء . . . قوله ويستتر يعنى كل بدنه فاما العورة فسترها واجب الخ

F. 34[a] باب التيمم; 44[b] كتاب الصلوة; 127[a] ك" الصيام; 141[b] ك" الزكوة; 179[b] ك" الجنائز; 199[a] ك" الحج; 242[b] ك" النكاح; 300[b] ك" الطلاق. Die letzten Kapitel: f. 356[a] باب الحضانة; 359[a] باب الرضاع; 365[b] باب النفقات.

Schluss f. 369[a]: قوله ولا ان اقرت بعده يعنى ولا ان اقرت بعد تزوجه بهما جميعا انهما رضيعتان لانه اقرار منها على الزوج وعلى الاخرى فلا يصح الا اذا صادقها الزوج والله اعلم،

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, gleichmässig, gefällig, vocallos, bisweilen fehlen diakritische Punkte. Das Stichwort قوله roth, die übrigen in der Regel hervorstechend gross in schwarz. — Im Text einige kleinere Lücken: so 64[b]. 71[a]. 116[b]. 234[a]. — Abschrift im J. 1065 Raǵab (1655) für den Qâḍî الحسين بن يحيى السُّحُولي. Collationirt.

F. 2[b] eine biographische Notiz über den Verfasser, † 815 Ǵomâdâ II (1412); er war Schwestersohn des الحسن بن محمد النحوى.

4883. Glas. 145.

1) f. 1—392.

464 Bl. Folio, 31—32 Z. (30 × 20—20½; 21½ × 13½—14½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe.

Zweite Hälfte desselben Commentars. Titel (f. 1[a] von späterer Hand: تعليق الصعيتري und) f. 59[a]: الجزء الثانى من ك" البراهين الزاهرة الخ لهمام الدين سليمان بن يحيى بن محمد بن منصور الصعيترى

Anfang f. 1[b]: كتاب البيع اعلم ان البيع والشري من الفاظ الشريعة وقد يطلق احدهما على الآخر فطلق الشري على البيع كما في قوله تعالي . . . قوله او ما في معناهما يرد مما جري به العرف في المحقرات الخ

Dieser 2. Theil schliesst sich unmittelbar an Glas. 144 an. Das Werk ist in 4 Theile getheilt; f. 1—57, das ك" البيوع enthaltend, in dieser Handschrift schliesst den „ersten", denn f. 59[a] steht, dass der 2. Theil beginne. Da aber f. 197[a] der 4. anfängt, müsste f. 59 bis 197 den 2. und 3. umfassen; diese Theile wären dann sehr klein; auch ist nicht angegeben, wo der 3. beginnt; ferner der erste würde unverhältnissmässig gross sein, Glas. 144 und noch 145, f. 1—57 enthaltend. Es ist daher kein Zweifel, dass f. 59[a] zu lesen sei الجزء الثالث. Dieser 3. Theil geht dann von f. 59—197 und der 2. wird Glas. 144, f. 242[b] begonnen haben. Dann haben die 4 Theile gleichen Umfang. Der 3. Theil geht vom ك" الشفعة bis zum باب الولاء. Er beginnt: ك" الشفعة هي في اللغة مشتقة من الشفع الذي هو نقيض الوتر لما كان فيها ضم مال الي مال . . . قوله في كل عين الي قوله هو مال هذا فربما يستحق به الشفعة لكن من شرط العوض ان يكون مظهرا مشروطا الخ

Der 4. Theil f. 197[a] geht von ك" الايمان bis zum Schluss (ك" السير), nämlich f. 392[a]: قوله حين طرحوا اباه وهو عتبة واخاه الوليد وهما كافران قتلا يوم بدر وامر الرسول صعم بطرحهما في القليب وهو بئر فتغير وجه حذيفة وكان مسلما ولم ينكر صعم ضيقه لان ذلك من جهة الرحمة ولما رآه الرسول صعم متغير الوجه قال ما لك يا حذيفة قال ان ابي كان عاقلا فكنت احب ان يكون موته على الاسلام، وبذلك تم ما اردناه من التعليق على كتاب التذكرة،

Es beginnt f. 74[b] ك" الاجارة; 116[a] الشركة; 127[b] الرهن; 141[b] الهبات; 164[a] الوديعة; 197[a] الايمان; 215[b] النذر; 226[b] الصيد; 244[a] الدعاوي; 259[a] الاقرار; 293[a] الوكالة; 316[b] القضاء; 326[a] الحدود; 343[b] الجنايات; 361[b] الديات; 367[a] الوصايا; 374[b] السير.

Schrift: f. 1—57 jemenisch, ziemlich gross, etwas rundlich, ungleich, vocallos; diakritische Punkte fehlen selten. Das Stichwort قوله meistens roth, Ueberschriften hervorstechend gross in schwarz oder roth übergemalt. F. 59—392 jemenisch, kräftiger, gleichmässiger, vornüberliegend; diakritische Punkte fehlen öfter. F. 349[b]. 350[b] leer, aber es fehlt am Texte nichts. — Abschrift (nach f. 196) im J. 1053 Raǵab (1643).

4884. Glas. 113.

266 Bl. 4to, 30—39 Z. (27½ × 19; 22—23 × 14½—15½cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch nicht ganz frei von Flecken und Wurmstich; der obere Rand f. 175—190 etwas beschädigt. — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Einband: rothbrauner Lederbd. — Titel f. 1a:

الجزء الاول من الكواكب النيّرة الكاشفة لمعانى التذكرة

Verfasser:

عماد الدين يحيى بن احمد بن مظفر

Anfang f. 1b: كتاب الطهارة قوله أن يبعد وجد البعد حيث لا يرى ولا يحسّ غيره بصوت حدثه ولا ريحه لان اسماع الغير صوت الحدث محظور قوله ويستتر وذلك يكون بجدار او صخرة الخ

Commentar (mit قوله) des ʾImād eddīn jaḥjā ben aḥmed ben moẓaffer zu dem ganzen Grundwerk (التذكرة), und zwar in zwei Theilen, deren erster f. 128a mit ك" البيع (und zwar dem باب الاختلاف) schliesst. Der zweite beginnt f. 128b mit ك" الشفعة so: هي ثابتة عند الجهور خلاف الاصمّ وهي واردة على خلاف القياس ... قوله يجب فى كل عين يحترز من المنافع والديون فلا شفعة فيها قوله ملكت يحترز مما لم يملك كالعارية الخ

Schluss f. 266b: وكصيبة حذيفة هكذا فى السيرة وقال فى الافادة انه ابو حذيفة بن عتبة بن عبد شمس بن عبد مناف وقاتل عتبة هو حمزة فى يوم بدر والمراد ان النبى صلعم راى فى وجه حذيفة الضيف حين راى اباه واخاه طرح بهما فى القليب بعد قتلهما فاعترض عليه النبى صلعم فقال انه ضاق من موت ابيه على الكفر وكان يحب ان يموت على الاسلام فقبل منه النبي صلعم ولم ينكره عليه، تم

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, kräftig, gedrängt, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte; Grundtext roth, das Stichwort قوله nicht; Ueberschriften hervorstechend gross in schwarz. — Abschrift im Jahre 886 Ǵomādā I (1481) (1. Theil) und Ḍū'lqa'da (2. Theil).

Es beginnt f. 13a ك" الصلوة, 36b ك" الزكوة, 51b الحج, 62a النكاح, 78b الطلاق, 92b باب الظهار, 100b ك" البيع, 128b الشفعة, 134b الاجارات, 148b الشركة, 153a الرهن, 158a الهبات, 161b الوقف, 169b الوديعة, 178b العتق, 187b الايمان, 193b النذور, 197a الصيد, 202a اللباس, 204a الدعاوي, 216a الشهادات, 222b الوكالة, 233a القضاء, 236a الحدود, 243a الجنايات, 252a الديات, 255b الوصايا, 260b السير.

Andere Commentare zu dem Grundwerk (التذكرة) sind:
1) (um 920/1514) المصابيح لمحمد بن الحسن المقرائى
2) الرياض للفقيه 3) تعليقة لابن مفتاح
4) التبصرة للسيد الحميري 5) تعليق للخالدي

4885. Glas. 169.

215 Bl. 8vo, 11—16 Z. (20½ × 15; 12½—13½ × 8½cm). Zustand: ziemlich gut; der untere Rand in der 2. Hälfte wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: rothbrauner Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1a:

كتاب الزُّهْرة المضيّة والزَّهْرة الروضية فى نظم مسائل التذكرة الفقهية

Verfasser:

ابو القاسم بن على بن محمد بن سلامة الحوالي الحميري البَوْسى

Anfang f. 1b (Vers 1. 2. 9):

يقول مريد العفو من رافع العلا ابو القاسم البوسى نظما مسبّلا
بدات بيسم الله فيه تيمنا وحمدا له فى كل حال معجّلا
وبعد فنثر العلم يعسر ضبطه وفى النظم تسهيل اذا ما تسهّلا

Ein juristisches Gedicht auf لا in 4780 Versen (Ṭawīl), von Abū ʾlqāsim ben ʾalī ben moḥammed elḥawālī elḥimjarī *elbausī.* Er stützt sich auf die التذكرة الفاخرة und hat sein Werk geordnet in Bücher und Kapitel wie das مصباح الشريعة (Glas. 123, 1). Die gebrauchten Abkürzungen sind in der Einleitung angegeben; als Titel hat der Verfasser f. 3a, 5: قطب العلوم. Es beginnt f. 4a mit كتاب الطهارة، فصل فى قضاء الحاجة und zwar so:

كتاب طهارات وفصل لحاجة وفى نهيه كره وحصر تحصّلا
ويندب بعد واستتار عن الورى وتقديم يسراه اذا دخل الخلا

Zuletzt f. 208b كتاب الوصايا, worin das letzte Kapitel: باب ذكر المرتدين. — Schluss f. 214b:

وصلى الهي كل يوم وليلة على المصطفى والآل والصحب عروا
(l. عَنّ ولا)

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, von f. 171 an enger, etwas vocalisirt, diakritische Punkte fehlen öfters. Ueberschriften schwarz (hervorstechend gross), auch roth. Am Rande Inhaltsangabe in Roth. Bl. 1—4 viele Randbemerkungen. — Abschrift im J. 1067 Sawwāl (1657) von الحسين بن ناصر بن عبد الحفيظ (der zum Schluss noch ein Paar Verse hinzugefügt hat). Er starb im J. 1089/1678; bei Elmoḥibbī heisst er الحسن, mit dem Zusatz ابن المهلا; er hat nach f. 1ᵃ Randbemerkung dies Gedicht mit einem Commentar versehen.

4886. Glas. 123.

1) f. 1—179.

270 Bl. 4to, 19 Z. (25½ × 19½; 16½ × 12cm). — Zustand: Anfangs unsauber, auch ausgebessert; wurmstichig, besonders 112—117. 131—135. 167—170 und auch im Rücken 124—140. — Papier: bräunlich, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1ᵃ:

كتاب مصباح الشريعة المحمدية المختار من علوم الائمة الزيدية

Verfasser:

عفيف الدين على بن سليمان الدوّارى النجرانى

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله فالق الحبّ والنوى وساطح الارض ورافع السما ... اما بعد فانه خطر على قلبى ان اجمع فى الشريعة النبوية مختصرا جليا الخ

Juristisches zeiditisches Werk, nach der Anordnung des ك" النكت والجمل des شمس الدين جعفر بن احمد (um 700/1300) eingerichtet, von ʾAlī ben soleimān *eddewwārī* enneǵrānī ʾafīf eddīn um 800/1397.

Zuerst f. 1ᵇ: كتاب الطهارة، قال السيد ط رحمه الطهارة ضربان طهارة بالماء عند وجوده وطهارة بالتراب عند عدمه الخ

12ᵇ كتاب الصلوة، باب اوقات الصلوة، والكلام منه يقع فى ثلثة مواضع الاول فى بيان وقت الاختيار الخ

u. s. w.; das ك" البيوع f. 86ᵃ. Weiterhin f. 169ᵇ باب اموال الكفار؛ 176ᵃ باب الجهاد؛ 175ᵃ باب الوصايا؛ 177ᵇ باب قتال البغاة؛ 178ᵇ باب ذكر المرتدين.

Schluss f. 179ᵃ: رواه عنه الشيخ محمد بن ابي الفوارس قال الشيخ وهو الاقرب عندنا فاما نكاحه وذبيحته فيبطلان رواه عن ابي ح،

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, deutlich, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften grösser. Das Werk hat viele Unterabtheilungen, welche (meistens) موضع genannt werden. — Abschrift von احمد بن سليمان im J. 813/1410 (f. 228ᵃ).

Glas. 107 dasselbe Werk.

129 Bl. 4to, 16—25 Z. (25⅔ × 19½; 18—21 × 12—12½cm). — Zustand: in der oberen Hälfte stark wasserfleckig; die ersten und letzten Blätter besonders stark beschädigt. Der obere Rand oft ausgebessert, gegen Ende auch der untere. Die ersten Blätter lose. — Papier: bräunlich, dick, glatt. — Einband: rother Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser fehlt, wegen Schadhaftigkeit und Beklebtseins der oberen Hälfte von Bl. 1ᵃ.

Schrift: jemenisch; bis f. 60ᵃ gross, kräftig, etwas spitz; dann meistens kleiner und enger (20—25 Z.); vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter und Buchstaben roth oder hervorstechend gross in Schwarz. — Am Rande oft Bemerkungen. Bl. 22 unschön ergänzt. Nach f. 4 fehlt 1 Bl.; zuletzt folgen die Blätter so: 109. 116. 110—115. 117—129. — Abschrift von احمد بن محمد بن صلاح الوجاري in كحلان im J. 836 Sawwāl (1433).

4887. Glas. 61.

178 Bl. 4to, c. 27—34 Z. (27 × 20½; 19½—22 × 15—16cm). — Zustand: etwas lose im Einband und nicht ohne Wurmstich; Bl. 1 lose. — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Titel fehlt; nach der Bemerkung auf f. 1ᵃ ist er:

ك" الزهور على كتاب اللمع

Verfasser:

تصنيف يوسف بن احمد بن عثمان نجم الدين

(so auch f. 178ᵃ).

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي سن لعباده مسالك الرشاد ... وبعد فانه تكرر الطلب من جماعة من الاخوان الصالحين ... لجمع تعليق على كتاب اللمع الخ

Jūsuf ben aḥmed ben moḥammed ben aḥmed ben ʾoṫmān neǵm eddīn (auch śems eddīn) † 832/1429, Schüler des Elḥasan ben moḥammed ennaḥwī śeref eddīn (Glas. 67, 3), schickt seinem Commentar 3 Excurse voraus (1. Vorzug des Wissens; 2. von der Rechtswissenschaft überhaupt; 3. worauf es für den Studirenden ankommt); die Erklärung des Grundwerkes beginnt f. 3ᵃ: قوله بسم الله الرحمن الرحيم، روي ابو عيسى الزجاج عن النبي صلعم ان عيسى بن مريم ... قوله الحمد لله الذي تفرد بالبقاء اعلم ان الحمد له معنيان اعمّ واخص الخ

Der Grundtext geht so weiter: وارتدا بالبهاء وانعم على خلقه بالعطاء ومنحهم سربال الالاء . . . اما بعد لما اطلعت . . . لا يدرك لها غاية وامعن مبانيها ربما تقاصرت به فطنته الخ

Der Titel des Grundwerkes ist

اللمع الي ك" التحرير

und der Verfasser (f. 5ᵃ unten):

جمال الدين المطهر بن علي بن الحسين

Das Werk zerfällt in Bücher, Kapitel, Abschnitte, besonders auch in موضع, ferner in نوع, وجه u. s. w. Die Bücher sind:

F. 5ᵃ (in 8 Kapp.) ك" الطهارة، في لغظ الطهارة ثلث فوائد
34ᵃ ك" الصلوة، هي في اللغة الدعاء وفي الشرع عبادة (in 15 Kapp.)
87ᵇ ك" الجنائز، قال في الضياء الجنازة بالفتح (in 8 موضع)
96ᵃ (in 6 موضع) ك" الزكوة، لها معنيان لغة واصطلاحا
127ᵇ ك" الخمس، الاصل فيه الكتاب والسنة والاجماع (in 3 موضع)
130ᵇ (in 5 موضع) ك" الصيام، له معنيان لغة وشرعا
144ᵇ ك" الحج، في الانتصار هو بفتح الحاء وكسرها (in 12 موضع).

Schluss f. 178ᵃ: ويقولون عرف النبي عم ان الذي جاءه بمثل البيضة يتكفف الناس فلم يقبل منه، تم

Schrift: jemenisch, meistens gross, kräftig, vocallos, ohne diakritische Punkte. Ueberschriften grösser; das Stichwort قوله, oft roth, fehlt oft. — Abschrift im J. 841 Śawwāl (1438). — Collationirt im J. 843 Raǵab (1439). — Gelesen (f. 1ᵃ) im J. 877 Raǵab (1472).

F. 178ᵇ 3 Verse mit Wörtern, worin ظ vorkommt.

4888. Glas. 139.

213 Bl. Folio, 31 Z. (30½ × 21; 21 × 13¼ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: rothbrauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 2ᵃ:

ك" الثمرات اليانعة والاحكام الواضحة القاطعة المقتطفة من آيات التنزيل، مما الفه

يوسف بن احمد بن محمد بن عثمان،

Anfang f. 2ᵇ: الحمد لله المنعم على عباده بالتكليف . . . وبعد فانه لما وقع في النفس جمع الاحكام الواردة في اشرف كتاب الخ

Derselbe Verfasser leitet in diesem grossen Werke aus einer grossen Anzahl von Qorānversen, nach der Folge der Suren, die gültigen gesetzlichen Bestimmungen ab; er hat dabei vorzugsweise das ك" الروضة والغدير des السيد عز الدين محمد بن الهادي بن تاج الدين benutzt, das Anfangs nach dem Qorān, dann aber nach der Weise der Rechtsbücher geordnet worden, aber manches übergangen hat. — Er schickt eine Vorrede in 2 Abschnitten vorauf.

1. فصل f. 2ᵃ في ذكر معنى الفاظ يعبر بها عن الفاظ من كتاب الله (es sind 19 Wörter: الحقيقة والمجاز والمجمل والمبين والظاهر والمؤول والنص الخ)
2. فصل 7ᵃ في كيفية دلالة الالفاظ على المراد منها وما يكون دلالته قطعية وما يكون ظنية

Das Werk beginnt mit Sura 2 f. 9ᵇ so: قوله تعالي الذين يومنون بالغيب ويقيمون الصلوة ومما رزقناهم ينفقون، الثمرة من ذلك الاستدلال على وجوب الصلوة لانه رتب الفلاح على ذلك ولكن الاية مجملة وقيل يقيمون الصلوة بمعنى يؤدونها الخ

Dieser 1. Band geht bis Sura 5, 112 und schliesst f. 211ᵇ so: وقراه اكثر القراء هل يستطيع ربك بالياء بمعنى هل يفعل ربك كما تقول لغيرك هل تستطيع ان تنهض وقيل كان هذا في اول اسلامهم وضعف، تم

Schrift: s. bei Glas. 140, 2. F. 115ᵃ ist leer geblieben. Oft Randbemerkungen, auch Glossen zwischen den Zeilen. — Abschrift im J. 1052 Raǵab (1642) von محمد بن علي بن عبيد الله بن علي بن محمد بن يسر

Das Werk ist bei المؤيد بالله محمد † 1054/1644 im J. 1052 Ramaḍān (1642) gelesen. —

Auf f. 211ᵇ und 212ᵃ einige juristische Excurse; f. 213ᵇ ein Excurs في النسخ في الشريعة, entnommen dem ersten Theil des ك" العواصم des محمد بن ابراهيم بن علي بن المرتضى (No. 1117).

F. 1ᵃ steht ein biographischer Artikel über عمارة بن على بن زيدان الحكمي اليمنى نجم الدين † 569/1178 aus ابن خلكان (No. 500, ed. Wüsten-

feld), in grosser, kräftiger, gedrängter, jemenischer Schrift.

4889. Glas. 140.

2) f. 18—257.

Folio, 31 Z. (31 × 21; 21 × 13½—14cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe.

Zweite Hälfte desselben Werkes. Titel f. 18a: الجزء الثانى من الثمرات . . . القاطعة، المقتطفة من آي القران والمجتباة من كلام الاله الرحمن

Verfasser: يوسف بن احمد بن محمد بن (احمد بن f. 257b) عثمان شمس الدين

Dieser Band beginnt mit Sura 6, 46, f. 18b so: قوله تعالي قل ارايتم ان اخذ الله سمعكم، دل على جواز الحجاج في امر الدين، قوله تعالي قل لا اقول لكم عندى خزاين الله . . . انى ملك، المعنى انه تعالي امر نبيه ان يقول انه لا يدعي حالة فوق ما هو عليه الخ

Schluss f. 257a: قال النواوي والامام يحيى وبكرت بالاسماء الحجمية التى لا يعرف معناها، وهذا تمام ما قصدنا فالحمد لله . . . اللهم انى استودعك ديني وجميع احتيائي فانت خير الحافظين واكرم الاكرمين والحمد لله رب العالمين الخ

Das Werk ist vollendet im J. 815 Ǵom. I (1412).

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth. F. 113 ist ein Excurs über Sura 22, 51 eingeheftet. Nicht selten Verse angeführt. Bisweilen Randbemerkungen. — Auf f. 18a eine Grabschrift auf den Verfasser. — Abschrift von محمد بن علي بن عبيد الله بن علي بن محمد im Jahre 1052 Šawwāl (1643).

4890. Glas. 141.

225 Bl. 4to, 25 Z. (27 × 19½; 19 × 14cm). — Zustand: lose im Einband; Bl. 1 u. 225 ganz lose; nicht ohne Flecken und Wurmstich. — Papier: bräunlich, dick, glatt. — Einband: loser Lederdeckel.

Die zweite Hälfte desselben Werkes. Titel und Verfasser fehlt. Anfang fehlt. F. 1a beginnt: الحلال ومن في قوله من الطيبات للتبعيض، قوله تعالي وان كادوا ليفتنونك الخ Es ist Sura 17, 75. Die 18. Sura beginnt f. 3b: سورة الكهف، قوله تعالي فلعلك باخع نفسك . . . اسفا، القراءة الظاهرة ان لم يومنوا بكسر ان وذلك للاستقبال الخ

Am Schluss fehlt 1 oder 2 Blätter; das Vorhandene bricht ab f. 225b in Sura 110 mit den Worten: وفى ذلك دلالة على استحبابها وعلى استحباب صلوة النفل في الكعبة،

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Die Hauptüberschriften roth, die übrigen in grösserer Schrift. Collationirt. Auf f. 5 folgt noch 5A. — Abschrift c. 900/1494.

4891. Glas. 158.

242 Bl. Folio, c. 23—33 Z. (33 × 22½; 21½—23 × 13cm). Zustand: etwas lose im Einband; im Rücken stellenweise wasserfleckig. Bl. 50. 241. 242 lose; Bl. 100. 101 sehr fleckig. — Papier: gelb, auch bräunlich, stark, glatt. — Einband: rother Lederbd mit Klappe. — Titel u. Verf. f. 1a:

كـ الفتوحات الالهية تخريج ما في الثمرات من الاحاديث النبوية

لعبد الله بن محيى الدين العرَاسي

(Verfasser so auch f. 242b.)

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي اخرجنا من ظلمات الشك الي انوار اليقين . . . وبعد فلما كان كتاب الثمرات اليانعة والاحكام الواضحة القاطعة للعلامة يوسف بن احمد بن عثمان . . . من اجل الكتب الشارحة لآيات الاحكام الخ

Der Verf. des soeben besprochenen Werkes hat eine Menge Traditionen beigebracht, giebt aber seine Quellen nicht an, was doch zur Beurtheilung ihres Werthes von grösstem Gewicht ist. Diesem Nachtheil will 'Abdallāh ben muḥjī eddīn el'arāsī (um 1180/1766), der Verf. dieses Werkes, abhelfen; er giebt also in dieser Beziehung einen Commentar (mit قوله u. اقول).

Das Werk beginnt f. 2a so: قوله لو قام عقيب الركعة الثانية ولا يجلس للتشهد الخ اقول هذا وان ذكره المؤلف مفروضا فهو حديث متفق عليه من حديث عبد الله بن بحينة الخ

Sura 2 f. 4b: اقول اخرجه الدارمي في المسند وابن سعد وابو داود والحاكم وصححه الخ

Sura 3 f. 106a: قوله تعالي والخيل المسومة الآية، قوله من الثعلبي بالاسناد الى رسول الله صلعم قال لما اراد

الله عز وجلّ ان يخلف الخيل . . . اقول قد صرح المؤلف باسناد الثعلبي له واورده السيوطي في الجامع الكبير الخ

Sura 8 f. 223ª: قوله تعالي يسالونك عن الانفال الاية، قوله قبل نزلت في اهل بدر لانه صلى الله عليه وآله . . . اقول اخرجه ابن ابي شيبة وابو داود الخ.

Schluss f. 242ª: قوله لقوله عمّ يا عمّاه من لا عماه له اقول هو طرف من حديث مرفوع اخرجه الديلمي في مسند الفردوس عن ابن عباس وابي هريرة ذكره الرملي في مختصر الاذكار والله اعلم،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gedrängt, gegen Ende weiter, rundlich, fast vocallos; bisweilen fehlen diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter roth. Der Text in rothen Linien. — Am Rande bisweilen Bemerkungen. — Collationirt. — Abschrift im Jahre 1185 Ḏū'lqa'da (1772) von اسمعيل بن محمد الشهيد العبدي

Auf den 2 Vorblättern stehen von ganz später flüchtiger Hand einige auf die Tradition und die Zuverlässigkeit der Ueberlieferer bezügliche Stellen und Excurse.

4892. Glas. 159.

206 Bl., Format etc. u. Schrift wie bei Glas. 158. — Wasserfleckig in der 2. Hälfte am oberen Rande.

Zweite Hälfte desselben Werkes. Beginnt f. 1ᵇ mit Sura 9 so: سورة براءة، قوله تعالي براءة من الله ورسوله الآية، قوله في الثمرات وورد النهي عن الجمع بين التسمية باسمه صلعم والتكني بكنيته اقول اخرجه الترمذي عن ابي هريرة بلفظ نهي ان يجمع احد بين اسمه وكنيته الخ

Schluss des Ganzen f. 206ª: من شهد فاتحة الكتاب حين يستفتح كان كمن شهد فتحا في سبيل الله ومن شهد حين يختم كان كمن شهد الغنائم حين تقسم، وهذا تمام ما قصده . . . عبد الله . . . العراسي . . . والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات . . . واسال الله ان ينفعني . . . اللهم اني اسالك العافية في الدنيا والاخرة الخ

Der Verfasser hat sein Werk nach der Unterschrift beendigt im J. 1180 Ḏū'lḥ. (1767).

Die Schrift von f. 174 an bis zu Ende ist abweichend von der übrigen: etwas grösser, weiter, regelmässiger, öfter ohne diakritische Punkte. — Abschrift (vielleicht nach dem Exemplar des Verfassers) im J. 1186 Ḏū'lḥ. (1773). — Collationirt.

4893. Glas. 154.

171 Bl. 4ᵗᵒ, 26—27 Z. (28½ × 22; 21½—22 × 14½—16ᶜᵐ). — Zustand: lose Blätter und Lagen. Die einzelnen Blätter wegen sehr starker Durchnässung der Handschrift fest auf einander geklebt, so dass die Lostrennung derselben nicht immer ohne Beschädigung des Randes und auch des Textes in der oberen Hälfte stattgefunden hat. Etwas wurmstichig. — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Einband: brauner Lederdeckel. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt, 1 Blatt. Das Vorhandene beginnt f. 1ª: لا يكون لفاعلها من الثواب قدر ما يكون عقاب هذه الصغيرة الخ

Ausführliche Erläuterungen zu einem dogmatischen Werke, die Glaubensgrundsätze in ähnlicher Weise behandelnd, wie es in Buch II—IV der Einleitung des البحر الزخّار (Glas. 230) geschehen ist.

Das Ganze zerfällt in 5 اصل, deren 1. handelt في التوحيد, 2. f. 60ª في العدل; 3. 130ª في المنزلة بين المنزلتين, 4. 148ª في الوعد والوعيد, 5. 157ª في الامر بالمعروف والنهي عن المنكر.

Jedes dieser Stücke zerfällt in Abschnitte, mit oder ohne Ueberschriften, z. B.:

f. 7ª فصل . . . الكلام في ان النظر في طريق معرفة الله تعالي اول الواجبات ورتبه على الفصل الذي قبله الخ

79ª فصل في الاسنطاعة وهو الكلام في القدرة متقدمة لمقدورها غير مقارنة له ووجه اتّصاله بباب العدل انه يلزم على القول لمقارنتها للمقدور الخ

100ᵇ فصل في الآلام، اعلم انّ الجهل بوجه حسن الآلام وقبحها ضلّ به كثير من الناس الخ

107ª فصل وقد اورد رحمه بعد ذلك الكلام في التكليف وثمرته لينهيه الي الكلام في تكليف من المعلوم من حاله انه يكفر الخ

119ᵇ فصل في القران وذكر الخلاف فيه ووجه اتصاله بباب العدل هو ان القران فعل من افعال الله الخ

147ª فصل في الشفاعة; 155ª فصل في عذاب القبر
159ª فصل في الامامة; 163ª في الشرع; 163ª في الاخبار
163ᵇ في القضاء والقدر; 166ª في الآجال; 168ª في التوبة

Schluss f. 171ª: ويكون المراد به ان سهل الله لي ذلك ولطف لي فيه فهذه جملة ما يجب ان

يحصل في هذا الباب وال قد انينا على ذلك وفرغنا منه فانا نقطع عنده الكلام ونختم به الكتاب، واسئل الله ان يختم امورنا بالحسنى . . . انه ولي ذلك والقادر على ما هنالك وصلى الله الخ

Der Verfasser hat vor d. J. $^{826}/_{1423}$ gelebt.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, gut, vocallos, auch fehlen diakritische Punkte. Stichwörter und Ueberschriften grösser. — Abschrift von سليمان بن محمد بن احمد بن محمد بن اسعد بن حماس النذي für شرف الدين حسن بن احمد im J. 826 Śa'bān (1423).

Die Blätter folgen so: 1—110. 119—126. 111—118. 126—Ende. — Collationirt.

4894. Glas. 230.

304 Bl. Folio, 26—28 Z. (31 × 21; 20 × 14cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe, nicht ganz fest. — Titel f. 4a:

الجزء الاول من البحر الزخّار الجامع لمذاهب علماء الامصار

ebenso f. 5a im Vorwort. Ein ausführlicherer Titel steht bei Glas. 25 u. Pet. 177. — Verfasser:

امير المومنين المهدي لدين الله احمد بن يحيى بن المرتضى

Anfang f. 4b: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى اما بعد فان العلم صار مديدا طوره قعيرا غوره حيث تشعب كل فنّ منه فنونا الخ

Der Verfasser dieses grossartigen Werkes ist der Imām *Elmehdī lidīnallāh* aḥmed ben jaḥjā ben elmurteḍā ben aḥmed ben elmurteḍā elḥasanī, geb. $^{775}/_{1373}$, † $^{840}/_{1437}$. Es ist ein das gesammte religiöse, d. h. dogmatisch-juristische, Gebiet der Wissenschaft umfassendes Werk, behandelnd:

1) das Buch, d. h. die 500 vorkommenden Qorānstellen über die Satzungen (احكام).
2) die Sunna, d. h. die auf die religiösen Satzungen (الاحكام الشرعية) bezüglichen Traditionen, insofern sie enthalten الوجوب والندب والحظر والاباحة والكراهة (mit Ausschluss von فضائل الاعمال والقصص).
3) die Uebereinstimmung (الاجماع) über allerlei dahin gehörige Fragen.
4) die Grundlagen der Jurisprudenz (اصول الفقه).
5) die Grundlagen der Religion (اصول الدين).

Zur Vervollständigung hat der Verfasser noch hinzugefügt:

6) eine allgemeine Religionsgeschichte (ك" الملل والنحل).
7) metaphysische Begriffsbestimmungen (ك" رياضة الافهام في لطيف الكلام).
8) Leben Moḥammeds, seiner Anhänger u. Berechtigung der Zeiditen (تاريخ السيرة النبوية وغيرها).
9) gründliche Behandlung der einzelnen juristischen Fächer (علم اعيان مسائل الفقه وتعريفاتها واستئصال حوادثها وتصوير اياتها)

Letzteres ist die Hauptsache; das Uebrige wird in einer langen Einleitung (ديباجة) in 11 Büchern behandelt (f. 6a—80b), deren Titel f. 5b unten und 6a oben stehen.

Zur Raumersparung hat der Verfasser sich einer Menge Abkürzungen von oft wieder vorkommenden Worten bedient, theils einfacher oder mehrerer Buchstaben, theils Zahlen (in rother Schrift), deren Uebersicht f. 5b giebt.

Die Einleitung umfasst:

I. كتاب الملل والنحل

Religionsgeschichte, in ungezählten Kapp., welche wieder in viele kurze Fragsätze (مسئلة) zerfallen. Anfang f. 6a: باب الفرق الكفرية مسئلة هي سبع تجاهلية ودهرية وثنوية وصابئة ومنجمية وثنية وكتابية، مسئلة فالتجاهلية ثلاث الخ

f. 7a باب الفرق الاسلامية، مسئلة في الاثر عنه صعّم وستفترق امتي الي ثلاث وسبعين فرقة

8b باب ذكر المعتزلة وطبقاتهم، هم المعتزلة والعدلية والموحدة الخ

11a مسئلة ودليل كون الزيدية هي الفرقة الناجية امران عقلي ونقلي الخ

Schluss f. 11b: فالفرقة الناجية حينئذ من دان باعتقادهم الديني من هذه الفرق المعتزلة وغيرهم وهو العدل والتوحيد ولم يفارقهم بما يوجب الهلكة،

II. كتاب القلائد في تصحيح العقائد in 4 Büchern (Dogmatik).

1) 11ᵇ كتاب التوحيد، مسئلة اتفق المسلمون على حدوث العالم، الدهرية بل قديم لما لم يخل من الاعراض المحدثة ولم يتقدمها فلزم حدوثه، الخ

12ᵃ فصل في صفاته تعالى، مسئلة وصحة الفعل دليل كونه قادرا الخ

13ᵃ فصل في الاسماء ومعانيها، مسئلة الاسم والصفة عبارة عن قول الواصف الخ

Schluss f. 13ᵇ: قلنا المصحح لحلول العرض التحيّز وليس بمتحيّز،

2) 13ᵇ كتاب العدل، مسئلة [الاكثر مرة] انما يقبح الفعل لوقوعه على وجه من كونه ظلما او كذبا الخ

14ᵃ فصل في الارادة، مسئلة وهو مريد على الحقيقة الخ

14ᵇ فصل في الكلام، مسئلة له وهو متكلم بكلام الخ

14ᵇ فصل في خلق الافعال

15ᵇ فصل في الاجل والرزق

16ᵃ فصل ولا يجوز اطلاق ان المعاصي بقضا الله خلافا للمجبرة

16ᵃ فصل انما خلق الله الخلق ليتفضل عليهم

17ᵇ فصل في الالطاف القول بها فرع على القول بالعدل

18ᵇ فصل في الآلام، اعلم ان الجهل بوجوه حسنها اصل في ضلال

Schluss f. 19ᵃ: معلوم من غير نظر الى فعل

3) 19ᵃ كتاب النبوات وما يتعلق بها، مسئلة اكثر العقلاء بعثة الانبياء حسنة وجائزة، الخ

20ᵃ مسئلة وقد صحت نبوة نبينا صلعم بمعجزات كثيرة

Schluss f. 20ᵇ: وقد كان في زمن ابراهيم عم لوط عم

4) 20ᵇ كتاب الوعد والوعيد، مسئلة الوعد ثواب والوعيد عقاب الخ

21ᵃ فصل في الموازنة والاحباط وما يتعلق بهما

23ᵃ فصل في الاسماء الشرعية وما يتعلق بهما

Schluss f. 23ᵇ: التقليد غير مخلص فليس بمومن

III. كتاب التحقيق في الاكفار والتفسيق (Ketzerthum).

23ᵇ مسئلة والكفر والشرك سوي فالمنافق مشرك الخ

Schluss f. 25ᵃ: لكن سماه عالما اذ لا اعتبار باللفظ

IV. f. 25ᵃ كتاب الامامة (Oberhoheit)، مسئلة بة لا تجب عقلا، الامامية تجب لكونها لطفا الخ

26ᵃ فصل في الامر بالمعروف والنهي عن المنكر

Schluss f. 26ᵇ: لا يحل لعين ترى الله يُعْصَى فتطرف حتي تغير او تنتقل،

V. f. 26ᵇ كتاب رياضة الافهام في لطيف الكلام (Metaphysisches).

26ᵇ باب الجواهر، مسئلة المعدوم معلوم الفوطي والصالحي والبردعي

28ᵇ باب الفنا، مسئلة يصح فنا الجواهر ط محال بعد وجودها

29ᵃ باب الاعراض على الجملة، مسئلة في الجسم اعراض

29ᵇ باب الالوان، مسئلة خالصها خمسة السواد والبياض الخ

30ᵃ باب الطعوم والروايح هي كالاوان في جواز البقا وانه لا يختلف فيها بل متضاد او متماثل

باب الالم واللذة 31ᵃ باب الاصوات 30ᵃ

باب الاكوان 31ᵇ باب الرطوبة واليبوسة 31ᵃ

باب الاعتماد 32ᵇ باب التاليف 32ᵃ الطريق الى ثبوتها

باب الاعتقاد 35ᵃ باب القدرة 33ᵇ باب الحيوة 33ᵃ

فصل في مسائل تتبع الاعتقاد 36ᵇ

باب الارادة والكراهة 39ᵇ باب النظر والخاطر 38ᵇ

باب الندم 42ᵃ باب الادراك 41ᵃ باب الشهوة والنفار 40ᵇ

باب مسائل متفرقة 43ᵃ باب اللطافة 43ᵃ

باب العلل 43ᵇ باب مسائل الخلاف والوفاق 43ᵇ

باب الحدود 44ᵇ باب الجدال 44ᵇ وسائر المؤثرات

Schluss f. 45ᵃ: وفي العقود الباطلة تشبيها به

VI. f. 45ᵃ كتاب معيار العقول في علم الاصول (Principienlehre).

مقدمة لهذا الفن، مسئلة الفقه في اللغة فهم معنى الخطاب الخ

باب العموم والخصوص 46ᵇ باب الاوامر والنواهي 45ᵇ

باب الناسخ والمنسوخ 48ᵇ باب المجمل والمبين 48ᵃ

باب الاجماع 52ᵃ باب الافعال 51ᵇ باب الاخبار 49ᵇ

53ᵃ باب القياس
54ᵇ مسئلة واركانه اربعة اصل وفرع وعلة وحكم
55ᵇ باب الاجتهاد وصفة المفتي والمستفتي
57ᵃ باب الحظر والاباحة
57ᵃ باب ذكر لواجبق هي بهذا الفن اخص وان افتقر اليها غيره
58ᵃ فصل والترجيح اقتران الامارة بما يقوى به على معارضتها

Schluss f. 59ᵃ: ومن ثم انعكست السالبة سالبة

VII. f. 59ᵇ كتاب الجواهر والدرر من سيرة سيد البشر واصحابه العشرة الغرر وعترته الائمة المنتخبين الزهر

(Leben Mohammeds u. seiner ächten Nachfolger).

Anfang: فصل في نسبه صلعم
60ᵃ فصل في اولاده
60ᵇ في زوجاته 61ᵇ في اعمامه 61ᵃ مسئلة في غزواته
63ᵃ فصل في اخلاقه
64ᵃ فصل في تفاصيل تواريخ الحوادث المتعلقة به
64ᵇ باب فيه ذكر العشرة المشهورين من الصحابة
65ᵇ باب في تعداد ائمة الزيدية الدعاة دون المقتصدين وهو مرتب على مراتبهم في القيام
67ᵇ باب في تعيين الخلفاء من الاموية والعباسية وتاريخهم

Schluss f. 69ᵇ: قطع الله داير الظالمين واقام قناة الحق المبين بصالحي ائمة اهل البيت المطهرين، تم

VIII. f. 69ᵇ كتاب الانتقاد [للآيات] المعتبرة في كمال الاجتهاد

(Begründung aus dem Qorān).

Anfang: فصل اتفق العلماء على ان المعتبر في كمال الاجتهاد من كتاب الله تعالي معرفة ايات الاحكام فقط الخ (Es sind 500 Stellen, nach der Folge der Suren aufgeführt.)

Schluss f. 80ᵇ: سورة الكوثر °° فصل لربك وانحر

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, geläufig, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Stichwörter roth, Ueberschriften hervorstechend gross, oft roth überstrichen. — Abschrift im J. 1067 Dū'lhiģģe (1657) von سليمان بن سعيد بن صلاح بن داود بن ابي السعادات المدركي العدلي البوني

Als Commentare zu einzelnen dieser Bücher sind am Rande angegeben:

Zu I. f. 6ᵃ البغية والامل لمولانا على بن السلامة
„ II. 11ᵇ الدرر الفرائد
„ V. 26ᵇ دامغ الاوهام في شرح ك" رياضة الافهام في لطيف الكلام
„ VI. 45ᵃ منهاج الوصول الى تحقيق ك" معيار العقول الخ
„ VII. 59ᵇ يواقيت السير
„ VIII. 69ᵇ كتاب المستجاد

Das Werk selbst beginnt f. 81 unter dem Titel f. 81ᵃ:

كتاب الاحكام المتضمن لفقه ائمة الاسلام

Es liegt davon hier die erste Hälfte vor.

Anfang f. 81ᵇ: فصل فيما يلزم المكلف معرفته من الشرعيات، اعلم ان العقليات لا تعلم فيها بل الواجب النظر فيما يجب معرفته منها كما مر في المقدمة وانما التعلم في الشرعيات، الخ

Diese „Rechtsvorschriften" zerfallen in die bei juristischen Werken üblichen Bücher.

81ᵇ كتاب الطهارة، عبارة عن غسل ومسح او احدهما الخ
82ᵃ باب النجاسات، فصل في اعدادها، هي عشر الخ
83ᵇ فصل في كيفية التطهير
85ᵃ باب في انواع المياه واحكامها
87ᵇ باب قضاء الحاجة 87ᵇ باب الاستطابة
88ᵇ باب الوضوء 94ᵇ باب الغسل 97ᵃ باب التيمم
100ᵇ باب الحيض 103ᵃ باب النفاس
103ᵇ كتاب الصلوة، هي في اللغة الدعاء لقوله تعالى وصل عليهم
104ᵇ باب الاوقات; u. s. w.
143ᵇ كتاب الزكوة، هي احد الاركان ووجوبها ضروري الخ
156ᵇ كتاب الخمس
159ᵇ كتاب الصيام هو في اللغة الامساك عن اي شيء الخ
168ᵇ كتاب الحج هو في اللغة قصد الشيء المعظم
191ᵇ كتاب النكاح هو في اللغة ضم وفي الشرع عقد بين الزوجين الخ (zuletzt 226ᵇ باب انكحة الكفار)
227ᵇ كتاب الطلاق هو في اللغة الاطلاق والتخلية
260ᵇ كتاب النفقات الاصل فيها قوله تعالى وعلى المولود له رزقهن وكسوتهن الخ (darin 264ᵃ باب الحضانة)
265ᵇ كتاب البيع وهو اخراج عين عن الملك الخ

Schluss f. 300ᵃ: والقول للمشتري في قدر قيمة التالف لانه غارم٬

Zeit der Abschrift des Hauptwerkes im Jahre 1066 Dû'lhiǵǵe (1656). — Am Rande viele Bemerkungen von derselben Hand. — HKh. I 167.

F. 300ᵇ ein Brief des عبد الله المتوكل على الله الامام يحيى شرف الدين بن [شمس الدين بن] المهدي † 965/1558 لدين الله احمد بن يحيى بن رسول الله nebst Antwort des عبد الله بن عمرو f. 301ᵃ—302ᵇ.

F. 303ᵇ u. 304ᵃ eine Qaçîde des بدر الدين محمد بن علي (in c. 100 Versen). Anfang (Basîṭ):

بشرا لشيعة اهل البيت بشرانا
قد ادبر العسر بعد اليسر فاجانا

F. 1—4ᵃ enthalten Kleinigkeiten, ausserdem einige juristische Fragebeantwortungen.

4895. Glas. 231.

1) f. 19—226.

265 Bl. Folio, 30—34 Z. (30¼ × 20; 21—22½ × 14½—15ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, der obere Rand f. 59 ff. fleckig. — Papier: gelb, grob, (ziemlich) stark, glatt. — Einband: rothbrauner Lederband mit Klappe.

Zweite Hälfte desselben Werkes. Titel f. 19ᵃ ebenso: الجزء الثاني الخ. Verfasser fehlt. Unmittelbare Fortsetzung von Glas. 230.

19ᵇ كتاب الشفعة هي من الشفع نقيض الوتر اذ الشفيع يضمّ الي ملكه ملكا الخ

27ᵃ ك" الاجارة٬ مسئلة هي مشتقة من الاجر وهو العوض على العمل

38ᵃ ك" المزارعة٬ فصل صحيحها ان يكرى بعض الارض

41ᵃ ك" المضاربة والقراض٬ هي من الضرب في الارض او سهم في المال او من الاضطراب فيه

44ᵇ ك" الشركة٬ هي بكسر الشين الاشتراك وبضمّها المشترك

47ᵇ ك" القسمة٬ هي مشروعة اجماعا لقوله تعالي واذا حضر القسمة

50ᵃ ك" الرهن٬ هو في اللغة الدوام الخ

54ᵇ ك" العارية٬ هي بالتشديد كقوله صمّم العارية مردودة وبالتخفيف كقوله وما في يديه عارية

56ᵃ ك" الهبات٬ الهبة فعلة بكسر الفاء حذفت وعوض منها تاء

59ᵃ ك" العمري والرقبا والسكنا٬ فصل العمرا من العمر لقوله اعمرتك عمرك

59ᵇ ك" الوقف٬ يقال وقفت في الافصح او واقفت الخ

65ᵃ ك" الوديعة٬ هي من الدعة وهي السكون الخ

67ᵃ ك" الغصب٬ هو الاستيلاء على مال الغير عدوانا الخ

73ᵃ ك" العتق٬ هو في اللغة الكرم يقال ما أبيَن العتق في وجه فلان

84ᵃ ك" الايمان٬ اليمين هو الحلف على امر مستقبل او ماض (darin 91ᵃ باب الكفارة).

92ᵇ ك" النذر٬ هو في اللغة حاكيا عن ام مريم انى نذرت اي اوجبت بوجهه في حرمة البيعة

95ᵇ ك" الضالّة٬ هي ما ضلّ من البهائم واللقطة ما التقط من الجماد

98ᵇ ك" الصيد والذبح٬ الصيد مصدر صاد واطلق على المصيد مجازا والذبح لغة الشق وبكسر الذال المذبوح

102ᵃ ك" الضحايا٬ يقال اضحية بكسر الهمزة وضمها وضحيّة (104ᵃ باب العقيقة).

104ᵇ ك" الاطعمة٬ عنه صمّم ما مدح طعاما ولا ذمّه

108ᵃ ك" اللباس٬ فصل الاكثر ويحرم الحرير الصرف على الرجال

110ᵃ ك" الستر٬ يجب ستر العورة

111ᵃ ك" الاستئذان٬ هو من الاذن والاذن العلم

111ᵇ ك" الدعاوي٬ الدعوى بفتح الدال تعلق بالنسب وبالحق

118ᵃ ك" الاقرار٬ قلت الاقرار لغةً وضع الشيء في قراره

122ᵃ ك" الشهادات٬ الاصل فيها واستشهدوا الاية واشهدوا

129ᵇ ك" الوكالة٬ الوكيل في اللغة الحافظ

133ᵃ ك" الحوالة٬ هي من تحويل الشيء وفي الشرع نقل حق من ذمة الي ذمة

133ᵇ ك" الكفالة والضمان٬ الكفالة بالوجه والضمان بالمال

135ᵇ ك" التفليس٬ المفلس من لا بقي ماله بيديه

137ᵇ ك" الحجر٬ هو في اللغة المنع قال تعالي حجرا محجورا اي حرما محرما

139ᵃ ك" الصلح٬ الاصل فيه من الكتاب قوله تعالي فاصلحوا بينهما

139ᵇ ك" الابراء٬ يقال برئت من الدين براًة ومن الالم بُرْأً

140ᵃ ك" الاكراه٬ مسئلة ما اباحه الاضطرار اباحه الاكراه

140ᵇ ك" السبق والرمي٬ السبق بسكون الباء الفعل

ك" القضا والحكم، القضا فى اللغة الحكم ... والحكم المنع 142ᵇ
ك" الحدود، الحد لغة المنع ومنه سمي الثواب حدادا 147ᵃ
ك" الجنايات، الاصل فى تحريم القتل قوله تعالى 162ᵃ
ولا تقتلوا النفس التى حرم الله الخ
ك" الديات، الاصل فيها قوله تعالي ودية مسلمة 176ᵃ
الي اهله
ك" القسامة، هي مشتقة من القسم لاجل الايمان 181ᵇ
ك" الوصايا، هي من وصيت الشى اصيه اذا وصلته 183ᵇ
ك" الفرائض، مقدمة لا ينبغى للفرضى جهلها، الخ 193ᵇ
ك" السير، السيرة هي الطريقة وهي فى الاصل 201ᵃ
من سار الى كذا اي ذهب اليه

فصل فى شروط الامام (202ᵃ
فصل فى الجهاد 204ᵇ
باب قتال البغاة 207ᵇ
باب الردة وقتال اهلها 209ᵃ
باب الغنائم 210ᵇ
باب المهادنة 213ᵃ
باب الامان 214ᵃ
باب الكفار من الكتابيين 215ᵃ
باب الامر بالمعروف والنهى عن المنكر 216ᵇ
(باب الدور وحكم المقام فيها 217ᵇ

ك" الدرة المنيرة فى الغريب من فقه السيرة 218ᵃ
ك" التكملة للاحكام والتصفية من بواطن الآثام 220ᵇ

Schluss f. 228ᵃ: وعاقبة امرنا سكون جنة المأوا ونحن نرجو ذلك من لطفه وكرمه، تم الكتاب

In der Unterschrift der ausführliche Titel so, wie er bei Glas. 25 angegeben ist. (S. auch Pet. 177 und Lbg. 438, f. 11ᵇ.)

Schrift wie bei Glas. 230. — Abschrift im J. 1061 Raǵab (1651). — HKh. II 1661.

F. 3—18 ist ein Stück aus einem grossen Rechtswerk. (Der Text: 26—27 Z., 20×12ᶜᵐ.) Die Blätter folgen so: 12—18. 3—11. Das Vorhandene beginnt in dem Buch der Reinheit (الطهارة).

باب الحيض، قال الهادي عم فى الاحكام اقل ما يكون وقت الحيض الخ 13ᵇ
باب النفاس، فى امالى احمد بن عيسى عم قال محمد الخ 16ᵃ
كتاب الصلاة، وهي احد اركان الاسلام المعلومة 16ᵇ
من الدين ضرورة، فصل فى الكتاب العزيز ذكر الصلاة بلام التعريف الخ

باب الاذان، قال الله سبحنه واذا ناديتم الى الصلاة الخ 17ᵇ
(besonders viele Stellen angeführt aus ك" الاذان بحى على خير العمل
von (محمد بن عبد الرحمن العلوي الحسنى
Bricht in diesem Kapitel ab mit den Worten: حدثنا جعفر بن محمد الفريابى حدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, spitz, vocallos. Ueberschriften roth, Stichwörter auch oder hervorstechend gross in Schwarz, dann roth überstrichen. — Abschrift c. 1100/1688.

F. 1. 2 und auch die Rückseite des Vorderdeckels enthalten hauptsächlich Beantwortung rechtlicher Fragen, von flüchtiger Gelehrtenhand.

4896. Glas. 3.

5) f. 207—223.

8ᵛᵒ, 20 Z. (19¾×14¼; 13½×9ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen; am oberen Rande, auch am Rücken, wasserfleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt.

Anfang desselben Werkes. Titel f. 207ᵃ: الجزؤ الاول من اربعة اجزاء من ك" البحر الزخار الجامع الخ

Verfasser: احمد بن يحيى بن رسول الله.
= Glas. 230, f. 4ᵇ—11ᵇ. Anfang und Schluss ebenso. Das ك" الملل beginnt hier f. 211ᵃ. Nach dem bei Glas. 230, f. 11ᵇ angegebenen Schluss folgt hier noch ein Satz, der beginnt: ثم ان عقيدتها احوط und schliesst: فيلحق بالملحد لكفره

Schrift: jemenisch, gross, dick, deutlich, gleichmässig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross, seltener roth. Die Schrift schlägt durch das Papier. Bisweilen Randbemerkungen. — Abschrift c. 1050/1640.

4897. Glas. 225.

2) f. 199—219ᵃ.

Folio, 17—18 Z. (30×19½; 20×11ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelb, stark, glatt.

Anfang desselben Werkes. Titel fehlt. = Glas. 230, f. 4ᵇ—11ᵇ. Das ك" الملل beginnt f. 203ᵇ.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gut, vocalisirt. Stichwörter hervorstechend gross und roth. Am Rande bisweilen Anmerkungen. — Abschrift c. 1070/1659.

F. 219ᵇ. 220ᵃ in enger, kräftiger, gleichmässiger, ziemlich kleiner Schrift ohne Vocale und fast ganz ohne diakritische Punkte: Verzeichniss der Ḫalīfen von Abū bekr an bis zu Ende der ʿAbbāsiden, nebst Angabe der Dauer ihrer Regierung.

4898. Glas. 3.

2) f. 81—105.

8ᵛᵒ, 19 Z. (19¼ × 14; 11½—12 × 8ᶜᵐ). — Zustand: der Rand wasserfleckig; lose Lagen. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt.

Aus der Einleitung desselben Werkes. Titel und Verfasser f. 81ᵃ von späterer Hand, oben und unten:

كـ القلائد في تصحيح العقائد

لاحمد بن يحيى بن المرتضى

Der Titel ist nicht ausreichend; es liegen hier, ausser dem obigen, noch 2 kleine Werke vor. = Glas. 230, f. 11ᵇ—26ᵇ (nämlich II, 1. 2. 3. 4, III, IV). (II, f. 81ᵇ. 86ᵃ. 94ᵇ. 96ᵇ, III, 101ᵇ, IV 104ᵃ.)

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, deutlich, vocallos, auch öfters ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter roth oder hervorstechend gross. Die letzten Seiten kleiner und sehr eng. Nicht ohne Randglossen. — Abschrift c. 1100/1688.

4899. Glas. 3.

6) f. 224—266ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 5).

Aus der Einleitung desselben Werkes. Titel und Verfasser f. 224ᵃ:

كـ رياضة الافهام في لطيف الكلام

للمهدي لدين الله احمد بن يحيى بن المرتضى

= Glas. 230, f. 26ᵇ—45ᵃ (V. Buch).

4900. Glas. 3.

3) f. 106—163.

8ᵛᵒ, 13 Z. (19¼ × 13¾; 9½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen; der Rand wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn.

Aus der Einleitung desselben Werkes. Titel f. 106ᵃ: كتاب المعيار في اصول الفقه

لاحمد بن يحيى بن المرتضى

= Glas. 230, f. 45—59ᵃ (VI. Buch).

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gut, vocallos, diakritische Punkte fehlen bisweilen. Ueberschriften u. Stichwörter roth oder hervorstechend gross. Text in rothen Linien. Anfangs sehr viele Randglossen, später weniger. — Abschrift c. 1100/1688.

F. 164ᵇ u. 165 in kleiner Schrift eine ṣūfische Betrachtung über die Vergänglichkeit des Irdischen, in Prosa, aber absatzweise mit Versen einer langen Qaṣīde (Ṭawīl, auf ـاثِرُ) untermischt, von زين العابدين. Anfang: متى الي الحيوة سُكُونُك والي الدنيا وعمارتها رُكُونُك . . . ونقلت الي دار البلاء من اخلائك شعر فهم في بطون الارض بعد ظهورها محاسنهم فيها بوالٍ دَوَاثِرُ

Nicht ganz zu Ende.

4901. Glas. 213.

1) f. 1—31.

31 und 27 Bl. Folio, 18 Z. (30 × 21; 20 × 11ᶜᵐ). — Zustand: nicht ohne Flecken, besonders oben am Rande; Bl. 1 am Rücken schadhaft. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: loses Heft.

Aus der Einleitung desselben Werkes. Titel f. 1ᵃ und Ueberschrift f. 1ᵇ:

كـ الجواهر والدرر الخ

Verfasser fehlt. = Glas. 230, f. 59ᵇ—69ᵇ (VII. Buch).

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, deutlich, vocalisirt; Stichwörter roth, auch hervorstechend gross in Schwarz; Ueberschriften ebenso. — Abschrift um 1000/1591.

4902. Glas. 3.

7) f. 266—284.

Format etc. und Schrift wie bei 5).

Aus der Einleitung desselben Werkes. Titel f. 266ᵃ: كـ الجواهر والدرر في سيرة سيد البشر واصحابه العشرة الغرر

Verfasser fehlt. = Glas. 230, f. 59ᵇ—69ᵇ (VII. Buch).

Bl. 271—Ende in kleiner, flüchtiger Schrift ergänzt (18—19 Z.), vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Stichwörter roth, auf den letzten Blättern auch Platz dafür gelassen. — Abschrift dieser Ergänzung im J. 1194 Ḏū'lḥiǵǵe (1780) von احمد بن علي.

F. 285. 286 Kleinigkeiten in schlechter Schrift.

4903. Glas. 46.

265 Bl. 4to, 28 Z. (25½ × 19; 20 × 13½^cm). — Zustand: lose Blätter und Lagen; wasserfleckig am Rande und im Rücken; der Rand ziemlich abgegriffen; nicht ohne Wurmstich. Oefters ausgebessert. — Papier: bräunlich, glatt, ziemlich stark. — Einband: sehr schadhafter Lederdeckel.

Erster Band desselben Werkes. Titel fehlt, doch steht f. 1^b oben von späterer Hand:

الرابع من كتاب البحر الزخار

Nicht der „vierte", sondern der erste Theil des Werkes (= Glas. 230, f. 45^a—264^b, 4). Die Vorrede und Buch I—V fehlen, im Ganzen 40 Bl.

1) f. 1—15^a das VI. Buch (معيار العقول). Im Anfang fehlt 1 Bl.; es beginnt f. 1^a so: مسئلة اللفظ المستعمل في غير ما وضع الخ

2) f. 15^a—26^a das VII. Buch (ك" الجواهر والدرر).

3) f. 26^a—39^a das VIII. Buch (ك" الانتقاد).

Dann beginnt das Hauptwerk selbst, f. 39^a (wie bei Glas. 230, 81^a) und geht bis zum باب الحضانة in dem ك" النفقات.

Schrift: jemenisch, gross, gewandt, meistens ohne Vocale und diakritische Punkte. Die Ueberschriften in grösserer Schrift, treten aber nicht überall deutlich hervor. Die fehlenden, dann ergänzten Blätter 143—146. 157. 158. 172—174. 183^b. 201 in kleiner flüchtiger Schrift. — Sehr viele Randglossen, zum Theil durch Nässe und sonstwie beschädigt. — Ueber die bei der Abschrift befolgte Methode ist f. 264^a eine längere Notiz; 264^b ein Lehrbrief über dies Werk und andere verwandten Inhalts aus dem J. 850 Ram. (1446) an شمس الدين احمد بن عبد الله بن على بن محمد بن ابي القسم الهادوي ausgestellt. — Abschrift im J. 843 Çafar (1439). — Collationirt.

4904. Glas. 25.

277 Bl. 4to, 27—29 Z. (29 × 20½; 20½ × 13¼^cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: bräunlich, glatt, stark. — Einband: rothbrauner Lederband.

Dasselbe Werk, zweiter Band. Titel f. 8^a:

الجزء الثانى من ك" البحر الزخار الجامع لمذاهب علماء الامصار في الاعتقادات الدينية واللطائف الكلامية والقواعد الاصولية والسيرة النبوية والاحكام الفقهية والمسائل الفرضية والحرمات القلبية مع الادلة العقلية والحجج القطعية والامارات الظنية من الايات الحكمية والآثار النبوية والاجماعات المروية والقياسات المعنوية والشبهية

Verf.: احمد بن يحيى بن المرتضى بن رسول الله

Band 2 im Titel ist richtig, wenn man die grosse Vorrede als 1. Band rechnet.

= Glas. 230, f. 81 bis Ende f. 300^a.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gut, vocallos, oft auch ohne diakritische Zeichen. Stichwörter roth, Ueberschriften hervorstechend gross in Schwarz. Viele Randglossen in kleinerer Schrift. — Abschrift im J. 862 Ragab (1458) von معوضة بن صالح بن على بن يعقوب الشيبي im Auftrage des بدر الدين محمد بن يحيى. So f. 103^b und f. 271^b. — Collationirt.

Auf den leeren Blättern f. 104 und 105^a, zwischen dem ك" الخمس und dem ك" الصيام steht eine lange juristische, auf Fasten bezügliche Abhandlung des عز الدين محمد بن على السراجى betreffend den Fall: مسئلة القهقرا, und was darunter zu verstehen sei. Die Fortsetzung dazu und Beendigung steht f. 273^b—274^b.

F. 271^b eine längere Qaçîde des عبد الرحيم البرعي † c. 450/1058, anfangend:

بكا الغريب لذكر الدار والجار ان الغريب غزير دمعه لجاري

F. 272^a.b (ohne Ueberschrift): Anfang des Textes des مفتاح الفائض. Hört auf zu Anfang des باب احوال الاب والجد = Glas. 65, f. 2^a—5^b.

F. 274^b. 275^a üb. die Unglückstage des Jahres.

F. 275^b. 276^a eine lange Qaçîde des القرشي, anfangend (Ṭawîl): تنكر من عهد الوفاء معترفا واصبح رسم الصدق في الناس قد عفا

F. 277^b ein Gebet.

F. 1^b—2^b eine Abhandlung des الحسين بن القسم بن محمد betreffend das Gebet صلوة الجمعة und dessen Nothwendigkeit (وجوب), zur Bekräftigung dessen, was الحسين بن محمد in seinem Werke ك" الشفا darüber gegen die Ansichten des Abū Ḥanîfe ausgeführt hat. Abschrift nach dem Original, von القاسم بن الصادق بن المهدي.

F. 3^b über Begriff und Inhalt von الفقه.

F. 4—7 allerlei Notizen, darunter f. 6^a Erklärung der Abkürzungen von Namen, die in dem البحر الزخار vorkommen; gleichfalls darauf bezieht sich f. 6^b.

F. 7^a Lobverse auf das البحر الزخار und 7^b über Finger-Rechnen (عقود الحساب).

4905. Pet. 177.

407 Bl. Folio, c. 20 bis (f. 153ᵃ ff.) 24 Z. (30 × 20; 18—20 × 11—12ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. Anfange (auch im Text) schadhaft u. ausgebessert, auch der Rand, besonders f. 153 ff., und nicht ohne Flecken. Am Rande kleine, gegen Ende grössere Wurmstiche. — Papier: gelblich, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe, schadhaft.

Erste Hälfte desselben Werkes, ohne die grosse Einleitung. Titel f. 1ᵃ:

كتاب الاحكام من البحر الزخار الخ

(noch etwas ausführlicher als bei Glas. 25 angegeben ist). F. 152ᵇ u. 407ᵇ (Unterschrift) bloss: البحر الزخار ″ك. Verf. f. 1ᵃ (nicht ganz richtig): المهدى لدين الله احمد بن يحيى المرتضى. Enthält den Text Glas. 230, f. 81 bis 231, 59ᵇ. (Geht bis zum العمري والرقبا الخ ″ك incl.)

Schluss f. 407ᵇ: مسئلة والقول لمدعيها اعارة لا اجارة اذ الاصل عدم اللزوم،

Das Werk zerfällt in 2 Theile, deren erster bis f. 152ᵃ geht.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gewandt, etwas rundlich, gleichmässig, zum Theil der diakritischen Punkte entbehrend, nicht überall leicht zu lesen. Die Ueberschriften gross, hervorstechend, meistens schwarz, auch roth. Die mit Abkürzungen bezeichneten Gewährsmänner meistens roth. — Abschrift des 1. Theiles vom J. 1044 Ram. (1635), die des 2. vom J. 1045 Raǵab (1635), von الهادي بن شرف الدين بن الحسن بن عز الدين بن المهدي بن احمد بن جحاف.

4906. Glas. 35.

257 Bl. 4ᵗᵒ, 24 (—31) Z. (29¼ × 20; 21 × 13—14ᶜᵐ). — Zustand: am oberen und auch am Seitenrande wasserfleckig, gegen Ende weniger, etwas wurmstichig. — Papier: bräunlich, glatt, stark. — Einband: rothbrauner Lederbd.

Dasselbe Werk, dritter Band. Titel f. 1ᵃ von späterer Hand:

الجزء الثالث من اربعة اجزاء من ″ك البحر الزخار

Beginnt hier fast zu Anfang des الصيام ″ك und bricht ab zu Anfang des الوقف ″ك.

= Glas. 230, f. 159ᵇ ult. bis 231, f. 59ᵇ, 23.

Schrift: jemenisch, gross, gut, gleichmässig, wenig vocalisirt, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross, Grundtext meistens roth. Am Rande (und auch zwischen den Zeilen) meistens sehr viele Glossen in kleiner Schrift: sie haben oft durch die Wasserflecken gelitten und sind dann oft unlesbar. — Abschrift c. ⁹⁰⁰/₁₄₉₄.

F. 256ᵇ u. 257ᵃ in grosser, rundlicher Schrift aus neuester Zeit ein Stück aus dem Werke, betreffend einige Punkte der Zeugniss-Ablegung.

4907. Glas. 233.

3) f. 34ᵃ—42ᵇ.

Format (30—32 Z.) etc. und Schrift wie bei 1). (Text: 16—16¼ × 10½ᶜᵐ.)

Schluss desselben Werkes. Titelüberschrift: التكلة للاحكام والتصفية من بواطن الآثام ″ك
Verfasser fehlt. = Glas. 231, f. 220ᵇ—228ᵃ. Anfang ebenso. Der Schluss mit dem Zusatz: فهو اكرم مسئول والطف مامول وصلى الله الخ

4908. Lbg. 438.

92 Bl. Folio, 29—30 Z. (30 × 20; 21½—22 × 15ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, grob, stark, glatt. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ:

″ك المُنْيَة والأَمَل شرح الملل والنحل
وهو السفر الاول من الغايات

Verfasser fehlt; er ist:

احمد بن يحيى بن المرتضى

Anfang f. 1ᵇ: اللهم ان اجلّ الثناء يقصر عن وصف جلالك ... كيف وقد اكرمتنا بفضيلة عرفانك ... هذا ولما منّ الله جل جلاله بكمال ما اردناه من تاليف كتاب لطيف الخ

Der Verfasser hat einen gemischten Commentar zu seinem Werke البحر الزخار verfasst unter dem Titel f. 2ᵃ: غايات الافكار ونهايات الانظار المحيطة بعجائب البحر الزخار

Er behandelt darin zunächst die Bücher der Einleitung in ausführlichen Commentaren mit besonderen Titeln, nämlich:

1) Buch I: المنية والأمل فى شرح كتاب الملل والنحل ″ك
2) Buch II—IV: الدرر الفرايد فى شرح كتاب القلائد فى تصحيح العقايد ″ك
3) Buch V: جامع الاوهام فى شرح ″ك رياضة الافهام فى لطيف الكلام ″ك

4) Buch VI: ك" منهاج الوصول الي تحقيق ك" معيار العقول في علم الاصول

5) Buch VII: ك" يواقيت السير في شرح سيرة سيد البشر واصحابه العشرة الغرر والائمة المنتخبين الزهر

6) Buch VIII: ك" المستجاد في شرح ك" الانتقاد للآيات المعتبرة في الاجتهاد

Dann behandelt er das Hauptwerk in:

7) ك" عماد الاسلام في شرح حديث كتاب الاحكام المتضمن لفقه ائمة الاسلام

und die beiden letzten Bücher desselben (Glas. 231, f. 218ª und 220ᵇ ff.) in:

8) ك" الروضة النضيرة في شرح كتاب الدرة المنيرة في الغرائب من فقه السيرة

und 9) شفا الاسقام في شرح ك" التكملة للاحكام والتصفية من بواطن الآثام

Von diesem grossen Commentar liegt hier der erste Theil vor. Derselbe erklärt zuerst die Vorrede des Werkes und beginnt f. 2ᵇ so: الحمد لله وهو الثنا الحسن ويسمى مدحا ولا يكون حمدا الا في مقابلة نعمه . . . وسلام وهو دعاء بالامان . . . على عباده اي عباد الله والعبد هو المذلل بالرق . . . الذين اصطفى اي اختارهم لكرامته . . . اما ما نذكره بعد هذا التحميد . . . فان العلم بالمعتقدات الدينية . . . صار الان مديدا طوره اي الوقت الذي يمكن كسبه فيه لا بد ان يكون ممتدا . . . قعيرا غوره القعير الذي بعد قراره الي جهة السفل الخ

Der sehr ausführliche Titel des Grundwerkes steht hier f. 11ᵇ: s. Glas. 25.

Nach Beendigung der Vorrede wird f. 12ª bis 28ᵇ ein Abriss über die Rechtsgelehrten مختصر طبقات الفقهاء voraufgeschickt, zuerst الصحابة (in 3 طبقة), darin التابعين, darauf تابعى التابعين, dann die späteren. — Daran schliesst sich ein Abschnitt f. 29—30ª über die zuverlässigen Traditionisten.

Dann beginnt f. 30ᵇ: كتاب الملل والنحل. Der Commentator schickt 3 Abschnitte vorauf, näml.:

1) f. 30ᵇ في تفسير الالفاظ التى هي الكتاب والملل والنحل

2) 30ᵇ في بيان الغرض المقصود بعلم المذاهب

3) 31ª في بيان ما ذكره العلماء في ذلك وبيان اسباب الضلال عن الحق

Der Grundtext mit dem Commentar beginnt f. 35ᵇ so: هذا باب ذكر الفرق الكفرية وهي التى تضمنت مذاهبها تكذيب الانبياء . . . مسئلة اعلم ان الفرق الكفرية هي سبع فرق لا تزيد عليها . . . تجاهلية ودهرية وثنوية وصابية ومنجمية وثنية وكتابية . . مسئلة فالتجاهلية سميت بذلك لانكارها العلم الضروري . . . ثلاث فرق فحزب منهم سوفسطائى

F. 42ª (Grundtext): باب الفرق الاسلامية في الاثر عنه صلعم وستفترق امتى الي ثلاث وسبعين فرقة رواه عن عبد الله بن مسعود وانس الخ

Darin f. 53ᵇ—74ᵇ: باب ذكر المعتزلة وطبقاتهم

Schluss des Grundtextes f. 90ᵇ: وهو العدل والتوحيد ولم يفارقهم بما يوجب الهلكة

Schluss des Commentars f. 92ª: فقد صار الثوابان محبطين وان تفاضلا وهذا واضح كما ترى وبتمام هذه الجملة تم كتاب المنية والامل في شرح كتاب الملل والنحل والاصول والجدل وبه تم الكتاب بحمد الله بارئنا ومن اذا شاء بعد الموت يحيينا يا رب فاغفر لعبد كان كاتبه يا قارئ الخط قل بالله امينا والحمد لله رب العالمين وصلى الله . . . وسلم.

Schrift: jemenische Hand, gross, deutlich, vocallos. Grundtext roth. Stichwörter hervorstechend gross, roth übergemalt. — Abschrift c. 1100/1688.

4909. Glas. 108.

145 Bl. Folio, 23 Z. (30½ × 21; 21 × 13½—14ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz sauber; etwas fleckig. — Papier: gelblich, dick, glatt. — Einband: brauner Lederband.

Dasselbe Werk. Titel f. 1ª ausführlich (ك" المنية والامل الخ). Der Verfasser ist hier beigenannt: المهدي لدين الله امير المومنين.

Schrift: gross, kräftig, gleichmässig, fast vocallos. Grundtext roth. Stichwörter hervorstechend gross, schwarz, roth überstrichen. Der Text in rothen Doppellinien. — Collationirt. — Am Rande oft Angabe des im Text behandelten Gegenstandes. — Abschrift im J. 1081 Ragab (1670).

Auf den beiden ungezählten Vorblättern und auf f. 143—145 allerlei Auszüge, besonders aus ربيع الابرار; f. 145ª Stellen aus المتنبي.

4910. Glas. 202.

1) f. 1—247.

252 Bl. Folio, 29 Z. (31×21; 22—22½×13—13½cm). Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1a:

ك" شرح القلايد المنتزع من الدرر الفرائد
في شرح ك" القلائد في تصحيح العقائد

Verfasser: صارم الدين داود بن احمد الحبّي

Anfang f. 1b: الحمد لله الاول بلا بداية الآخر
ولا غاية وصلواته ... وبعد فان امير المومنين المهدي
لدين الله رب العالمين احمد بن يحيى بن المرتضى
ابن الهادي الي الحق ... حين شرح ك" القلائد بالدرر
الفرائد اقتضى ذلك توسيع مبانيها لسعة معانيها الخ

Abkürzung des Commentars الدرر الفرائد الخ, des 2. Theils von dem Commentar ك" غايات الافكار الخ — s. bei Lbg. 438 —, mit eigenen Zusätzen und ausführlichen Erörterungen, von Dāwūd ben aḥmed *elḥajjī* çārim eddīn. Es wird hier eine Vorrede in 4 Abschnitten voraufgeschickt.

1. فصل 2a في فصل العلم على سبيل الجملة ثم في فصل
هذا الفن على سبيل الخصوص

2. فصل 3b في بيان ما ورد في الكتاب والسنة من الخوض
في علم الكلام خصوصا والحث عليه

3. فصل 3b فيما ورد على الصحابة في العدل والتوحيد
والوعد والوعيد وذم المبتدعة وتعيينهم

4. فصل 4b في تعيين القدر الواجب معرفته في هذا العلم

Alsdann:

f. 5a كتاب التوحيد التوحيد في اللغة عبارة عما جعل
به الشيء واحدا من فعل او قول ... وفي
الاصطلاح العلم بالله تعالي وما يجب له من
الصفات ... اتفق المسلمون والموجودون من سائر
الملل ممن اثبت الصانع ... على حدوث العالم
ومعنى الحدوث وجود قد تقدمه عدم الخ
(فصل في الاسماء 59b)

65b كتاب العدل ينبغي ان نتكلم منه في ثلاثة
مواضع ... قال ... انما يقبح الفعل لوقوعه
... فالاولان وجها قبيح عقليان والثالث هو
وجه قبح القبيح الشرعي الخ
(فصل في الارادة 74a; فصل في الكلام 78a
فصل في الآلام 121a)

125b كتاب النبوات وما يتعلق بها اعلم انه ينبغي
ان نتكلم اولا في حقيقة النبوة لغة وشرعا
... مسئلة ذهب اكثر العقلاء الي ان
بعثة الانبياء الي العباد حسنة لا قبيحة
وجائزة الوقوع من الله الخ

140a كتاب الوعد والوعيد وما يتعلق بهما واعلم أن
هذا الكتاب له حستان عقلية وسمعية ...
الوعد ثواب والوعيد عقاب لان الموعود يلتذ
ويستبشر وسبب ذلك فعله الطاعة الخ
(فصل في الموازنة الخ 146b)

176b كتاب التحقيق في الاكفار والتسفيق، هذا كتاب
يجب معرفة ما تضمنه من المسائل على كل
مكلف مقتر بالشرائع النبوية ... مسئلة ...
لفظ الكفر والشرك في الشرع سوى اي قد صار
معناه في الشرع ومعنا الكفر واحدا ... فالمنافق
يوصف بانه مشرك وان نطق بالشهادتين الخ

197b كتاب الامامة الامامة في اللغة هي اهلية الشخص
للاقتداء به في خير او شر والامام هو المقتدا
به ... مسئلة لا تجب عقلا وانما هي واجب
شرعي كالصلوة والزكوة ... الامامية وابو القسم
البلخي والجاحظ وابو الحسين البصري بل
تجب عقلا وسمعا الخ

Schluss f. 247a: لا يجل لعبن تري الله... حتى
تغير او تنتقل فاوجب على من راي الله يعصى ولم يمكنه
التغيير ... لان الهجرة من باب العمليات لا العلميات
على انه لو لم يوجد هذا الخبر لكانت الايات الواردة في
ذلك كافية في الدلالة على وجوب الهجرة والله اعلم، تم

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, vocallos, bisweilen ohne diakritische Punkte; Grundtext meistens roth, tritt aber oft nicht hervor, besonders in der ersten Hälfte. — Abschrift im J. 1057 Raǵab (1647) in der مدينة سبام für ضياء الدين المهدي بن محمد بن يحيى, von المهدي بن حسن بن احمد بن ابي النجم الصعدي. Collationirt.

Der Verf. braucht für allerlei Eintheilungen, die er macht, besonders die Wörter: موضع, وجه, صورة, اصل, طرف, اطلاق, مسئلة, سؤال, تنبيه, فصل, جهة; bisweilen auch das überleitende نعم. — F. 252b steht die Erklärung der gebrauchten Abkürzungen. —

F. 248b eine Qaçîde von المهدي بن محمد بن يحيى بن عبد الرحمن aus dem Jahre 1082/1671, anfangend (Ṭawîl): نسيم الصبا لما سرا فى هبوبه
فاشجا فؤادي عند ذكري احبتي

4911. Lbg. 883.

232 Bl. 8vo, 19 Z. (21 × 15½; 14 × 9½cm). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelb, grob, stark, glatt. — Einband: Lederband. — Titel f. 1a:

كـ مرقاة الانظار المنتزع من غايات الافكار
الكاشف لمعانى مقدمة البحر الزخار المنطوية
على توحيد ذات الواحد القهّار

Verfasser: فخر الدين عبد الله بن محمد بن ابي القاسم النجرى

Gemischter Commentar zu Buch 2. 3 u. 4 der Einleitung des البحر الزخار, von 'Abdallâh ben moḥammed ben abû 'lqâsim *ennegerî* faḫr eddîn, um 870/1465. Er hat denselben ausgezogen aus dem Commentar غايات الافكار الخ des Verfassers.

Anfang: كـ التوحيد الكتاب فى الاصل مصدر والمراد به هنا المكتوب كاللفظ بمعنى الملفوظ . . . والتوحيد فى اللغة مصدر وحّد الشيء بالفعل او بالقول . . . اتفق المسلمون الاتفاق هو الاجماع اللغوى وهو اعمّ من الاجماع الخ

f. 57a كـ العدل العدل فى اصل اللغة مصدر عدل يعدل ثم انه قد يوصف به الفعل الخ

118a كـ النبوات وما يتعلق بها من ذكر المعجز واحكامه وشرائطه ونحو ذلك' والنبوة والنبي يستعملان بالهمز وعدمه وسياتى لذلك مسئلة' الخ

135a كـ الوعد والوعيد وما يتعلق به والوعد هو الخبر عن حصول نفع او دفع ضرر الخ

184a كـ التحقيق فى الاكفار والتفسيق' هما علمان يجب على كل مكلف الاخذ فيهما الخ

200b كـ الامامة' وهي رياسة عامّة شرعية لشخص واحد ليس فوقها يد الخ

Schluss f. 232b: الّا اذا علم ان مذهبه او مذهب امامه وجوب الهجرة الا الامام فله ان ينكر عليه ويلزمه مذهبه كما تقدم

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, kräftig, gedrängt, im Ganzen gleichmässig, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth, in der 2. Hälfte zum Theil auch schwarz und dann roth überstrichen. Stichwörter hervorstechend gross. Die 4 letzten Blätter ergänzt, in grösserer Schrift. Randbemerkungen oft, besonders in der ersten Hälfte. — Abschrift um 1100/1688. Die Ergänzung vom J. 1159 Raǵab (1746). — Collationirt.

4912.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Glas. 151.

201 Bl. 8vo, 24—31 Z. (21½ × 14; 15½—16½ × 9½—10cm). — Zustand: nicht recht sauber, zum Theil fleckig; im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: brauner Lederband, schadhaft. — Titel f. 3a ebenso, aber ديباجة für مقدمة. Verfasser:

فخر الدين عبد الله بن محمد النجري

Die einzelnen Bücher beginnen: f. 3b. 49b. 99a. 112a. 153a. 168b.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, doch ungleich, kräftig, gut, wenig vocalisirt, oft fehlen diakritische Punkte. Grundtext roth, Stichwörter hervorstechend gross. Am Rande bisweilen Bemerkungen, besonders in der 1. Hälfte. — Abschrift im J. 877 Ǵom. I (1472). — Collationirt.

F. 1—2a enthält eine Qaçîde auf den Tod des Elḥosein ben 'alî, diesem selbst zugeschrieben; sie sei bei den Kûfensern berühmt. Im Ganzen 119 Verse. Beginnt (Ṭawîl):

كتاب قتيل الطف هيّج لي حزنا
وجدّد اسقامي وصيّرنى مضنا

F. 2a unten enthält ein Verzeichniss der Gottesnamen.

F. 2b u. 3a Erörterungen des احمد بن يحيى über الواجبات in 8 Absätzen (فرع); in sehr kleiner Schrift.

F. 198b. 199a ein Trauergedicht in 30 Versen auf على بن محمد بن ابي القاسم. Anfang (Basîṭ):

خطب يكاد له الافلاك تنفطر والشمس تنقص والاملاك تنتثر

F. 199b—200b 40 ganz kurze Traditionen, betitelt: سلسلة الابريز والاكسير العزيز, nach der Riwâje des صالح بن الصديق النمارى الانصاري. Die erste ist: ليس الخبر كالمعاينة.

Schrift: sehr flüchtig und blass, vocallos.

2) Glas. 194, 5, f. 33—164.

Folio, 30—32 Z. (31 × 20½; 28—28½ × 13cm). — Zustand: ziemlich gut, zuletzt etwas wurmstichig. — Papier etc. und Schrift wie bei 1. — Titel und Verfasser fehlt. Die einzelnen Bücher beginnen: f. 33b. 65a. 99b. 109a. 136b. 146b. — Als Abschreiber f. 164b genannt: ابراهيم بن عبد الله الحيي (um 1043/1633).

F. 165—167 und f. 33a allerlei kleine Notizen.

3) Glas. 76.

144 Bl. Folio, 29 Z. (30½ × 21; 22—23 × 13¼cm). — Zustand: ziemlich gut, nicht ohne Flecken; fast lose im Einband. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel und Verfasser f. 1a wie bei Glas. 151. Die einzelnen Bücher beginnen: f. 1b. 33a. 70a. 80b. 112a. 123b.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos; diakritische Punkte fehlen öfters. Grundtext roth, Stichwörter hervorstechend gross in Schwarz. Zu Anfang öfters Randbemerkungen. — Abschrift von المهدي بن حسن بن احمد بن ابي النجم الصعدي im Jahre 1057 Çafar (1647), im Auftrage des الحسين بن الحسن بن علي بن الحسن بن محمد بن الحسين . . . الحسيني

4) Glas. 201, 1, f. 2—115b.

118 Bl. Folio, 31—33 Z. (30 × 19½; 21—22½ × 12½—14cm). — Zustand: ziemlich gut; nicht ganz ohne Flecken. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: rother Lederbd mit Klappe. — Titel f. 2a wie bei Lbg. 883, mit dem Zusatz: المنطوية على ذات الواحد القهار.

Die einzelnen Theile beginnen: f. 2b. 30b. 60b. 68a. 91a. 99a.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, gleichmässig, deutlich, vocallos; diakritische Punkte fehlen öfters. Ueberschriften und Grundtext roth, Stichwörter hervorstechend gross in Schwarz. Am Rande oft Bemerkungen. — Abschrift im J. 1067 Ḏū'lḥiǵǵe (1657). — Collationirt.

F. 1b Stück einer Untersuchung في القضاء والقدر von einem Aś'ariten, in dicker grober Schrift.

4913. Lbg. 888.

23 Bl. 8vo, 23—28 Z. (21½ × 15½; 16 × 12cm). — Zustand: nicht recht sauber, zum Theil fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1a:

[شرح] تكملة الاحكام

Verfasser: احمد بن يحيى المرتضى

Anfang f. 1b: اعلم ان الفقه الاصطلاحي اي ما عليه اصطلاح الفقهاء يحترز من الفقه اللغوى وهو الفهم . . . هو العلم بالاحكام الشرعية العملية المستدل على اعيانها . . . من الناس قلنا العلم يدخل فيه المسائل الاجماعية والخلافية الخ

Der vollständigere Titel steht nach dem Bismillāh als Ueberschrift:

ك" التكملة للاحكام والتصفية من بواطن الآثام

Es ist ein gemischter Commentar zu dem letzten Buch desselben Werkes (البحر الزخار): s. Glas. 231, f. 220b—228a. Ob er der letzte Theil des vom Verfasser selbst verfassten Commentars غايات الافكار الخ sei, welcher betitelt ist:

شفاء الاسقام في شرح ك" التكملة للاحكام

(s. bei Lbg. 438), oder ob er das in Glas. 196 ausgelassene Stück eines anderen Commentars sei, ist nicht ersichtlich. — Es wird darin ausgeführt, dass die gesetzlichen Vorschriften auf das äussere Thun, wie Reinheit, Gebet, Almosen sich richten. Wichtiger aber sei das innere Thun, mit dem Herzen, und dies zu regeln und vor Fehlern zu bewahren, sei die höhere Pflicht. Es werden daher hier 17 Punkte, die zu vermeiden sind, wie Hochmuth, Heuchelei, Neid u.s.w. behandelt in ebenso viel Abschnitten.

Schluss f. 23a: وان الجنة هي الماوى ثم قال عم ولنختم كتابنا هذا بهذه الآية الكريمة تفاؤلا . . . اللهم اجعلنا من اوليائك الذين لا خوف عليهم ولا هم يحزنون . . . وصلى الله على سيدنا الخ

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, etwas rundlich, deutlich, ungleich, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth. — Abschrift im J. 1144 Ǵom. I (1731) von احمد بن حسن بن سلامة.

4914. Glas. 195.

186 Bl. Folio, 38—42 Z. (31 × 21; 25—26½ × 16½—17½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, grob, etwas glatt, stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe.

Commentar zu demselben Werk, 1. Band. Titel fehlt, er ist: شرح كتاب البحر الزخار. Verf. fehlt; ohne Zweifel derselbe wie bei Glas. 102.

Der Commentar beginnt, mit Beiseitelassung der grossen Einleitung (الديباجة), mit dem

Werke selbst so f. 1^b: كتاب الطهارة، هي مصدر من طهر ككتب ومن طهر كشرف والاسم الطهر وطهرت الشيء تطهيرا وتطهرت بالماء تطهرا ومعناه التنزه من الادناس . . . قال الامام ع وطهارى جمع طاهر على غير قياس . . . غسل ومسح وذلك كما في الوضوء . . . او احدهما اما الغسل فقط كما في غسل النجاسة الخ

Dieser 1. Band geht bis zu Ende des ك" الحج und schliesst f. 186^a: ورواية الحديث بالحاء المهملة وهو المشهور وعنه صعم انه قبل من ابي بكر جميع كل ماله ومن عمر نصف ماله وقد مر ذلك في صدقة التطوع،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gut, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. Ueberschriften hervorstechend gross, Worte des Grundtextes roth. An einigen Stellen ist etwas Text fortgelassen. — Abschrift im Jahre 991 Çafar (1583). — Collationirt.

4915. Glas. 102.

187 Bl. 4to, 40—41 Z. (28 × 21; 23—24 × 16—16½^{cm}). Zustand: im Anfang und am Ende lose Blätter; sonst ziemlich gut; nicht ohne Flecken, wie f. 20. 93 ff. — Papier: bräunlich, glatt, stark. — Einband: schadhafter Lederdeckel mit Klappe.

Commentar zu demselben Werk, 2. Band. Titel und Verfasser f. 1^a:

الجزء الثانى من شرح البحر الزخار لعماد الدين يحيى بن احمد بن مرغم

Der Verfasser des Commentars, Jaḥjā ben aḥmed *ben murgam* 'imād eddīn lebt um $^{850}/_{1446}$.

Anfang f. 1^b: كتاب النكاح صدره عم بذكر حقيقة النكاح لغة وشرعا وما يتعلق بذلك ثم رسم فيه فصولا وابوابا . . . وقولهم الضم غلط في الانتصار ان لفظ النكاح يطلق على الضم والتداخل الخ

Ueber die Einrichtung des Commentars s. bei Glas. 196. — Dieser Band geht von ك" النكاح bis zum ك" الصالة واللقطة. Dies ist aber f. 185^b nicht ganz zu Ende geführt; es hört auf mit den Worten: حيث المسلمون محصورون يعني وقلنا بوجوب التسوية بين الفقراء كما هو ظاهر قول الهادي وتحصيل الاخوين جواز المفاضلة،

(Der Grundtext dazu steht Glas. 231, f. 97^a, 8.) Er enthält den 2. und 3. Theil des Werkes; der 2. hört f. 105^b auf mit dem Schluss des ك" الشفعة, der 3. beginnt f. 106^b mit ك" الاجارة.

Schrift: jemenisch, klein, gut, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften hervorstechend gross, Grundtext roth. Oefters Randbemerkungen. — Abschrift (nach f. 105^b) im J. 889 Ḏū'lqa'da (1484) von عبد الغفار بن محمد بن على بن ابي النجم, nach dem Original des Verfassers, mit welchem es auch collationirt ist. Bisweilen kommen einige Auslassungen im Text vor.

F. 186 u. 187 enthalten viele kleine Notizen, darunter etwas über Edelsteine, auch Medicinisches und Abergläubisches.

4916. Glas. 225.

1) f. 1—198.

220 Bl. Folio, 33 Z. (30 × 19½; 22 × 13½^{cm}). — Zustand: im Ganzen gut; die untere Ecke etwas fleckig. — Papier: gelb, grob, etwas glatt, dick. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe.

Commentar zu demselben Werk, 3. Theil. Titel f. 1^a: الجزء الثالث من شرح البحر الزخار الخ (bis zu den Worten: والقواعد الاصولية: s. Glas. 25). Der Verfasser ist derselbe wie in Glas. 102. Dieser Theil beginnt mit ك" الشفعة (= Glas. 102, f. 98^b) und geht f. 198^b bis zum ك" الصالة واللقطة, ganz so weit wie Glas. 102, f. 185^b.

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, gut, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte; Ueberschriften hervorstechend gross, Grundtext und Stichwörter meist roth. — Abschrift, nach einer Abschrift von dem Original, im Jahre 1060 Šawwāl (1650). — Collationirt. An manchen Stellen sind im Text kleine Lücken.

4917. Glas. 196.

200 Bl. Folio, 28—30 Z. (30 × 21; 18—19 × 10—13^{cm}). Zustand: im Ganzen gut; anfangs unten wasserfleckig, zuletzt auch oben am Rande. — Papier: gelblich, ziemlich glatt, dick. — Einband: schwarzer Pappbd mit Klappe.

Commentar zu demselben Werk, 3. (und letzter) Band. Titel f. 1^a: الرابع من شرح البحر. Verf. fehlt. Er ist derselbe wie bei Glas. 102.

Anfang f. 1^b: كتاب الصيد والذبح، صدره عم بتفسير لفظهما ثم اتبع ذلك فصولا ومسائل سياتى بيانها ان شاء الله تعالى، واطلق على الصيد مجازا انما جاز اطلاق الصيد على المصيد على جهة المجاز لما كان يلابس الرجل الصيد الخ

Dieser Band schliesst sich unmittelbar an Glas. 102 an. Ausgelassen ist hier aber die Erklärung der Stelle des Grundwerkes Glas. 231, f. 129ᵇ—142ᵇ; ferner die des ك" الفرايض (ebenda f. 193ᵇ—201ᵃ); schliesslich das ك" التكملة (dort f. 220ᵇ—228ᵃ).

Der Commentar berücksichtigt nicht alle Wörter des Grundtextes, sondern nur die Hauptsachen; giebt auch selbständig eine Eintheilung in Abschnitte und Unterabtheilungen.

Der Commentar schliesst hier mit dem ك" الدرة المنيرة und zwar f. 200ᵃ so: وهو الذي كان يدعى القارئ وعبد الله بن اوس وخزيمة بن ثابت واسلم قوم قتلت ابنة مروان رجال بنى حطمة لما راوا عز الاسلام'

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, kräftig, gleichmässig und deutlich, vocallos, oft ohne diakritische Punkte; Ueberschriften hervorstechend gross; die Stellen des Grundtextes roth. Einige Blätter roth eingerahmt. — Abschrift von عبد السلام بن احمد بن محمد بن على بن عبد الله بن صلاح بن شمس الدين العامري im Jahre 1074 Ǵomādā II (1664), im Auftrage des صلاح الدين صلاح بن عبد الله بن يحيى

An manchen Stellen finden sich Lücken im Text, besonders f. 30—32; 90; und auch sonst.

4918. Glas. 228.

317 Bl. Folio, 31 Z. ($32^3/_4 \times 21^1/_2$; $20^1/_2 \times 12^1/_2$ cm). — Zustand: gut. Am Ende etwas wasserfleckig; auch nicht ganz fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel f. 1ᵃ unvollständig; ausführlich im Vorwort f. 2ᵃ, Z. 5:

المنار فى المختار من جواهر البحر الزخار

Verf. f. 1ᵃ: صالح المقبلى بن حمد الله

f. 175ᵃ: صالح بن مهدي اليمانى المقبلى

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي خلق الاشياء بمقدار وقدرها على ما علم من القبول والاختيار . . . وبعد فان الله سبحانه جعل حملة شريعته شموس الخلق والاقمار الخ

Auszug der Hauptpunkte aus dem البحر الزخار, von Çâliḥ ben ḥamdallāh ben mehdî el-jemānî *elmaqbalî* im J. 1102 Ḋū'lq. (1691) in Mekka beendigt. Die Stellen mit قوله eingeführt. Die grosse Einleitung des Grundwerkes nicht berücksichtigt.

Das ك" الطهارة beginnt f. 2ᵇ so: قوله وزيل ما لا يوكل قياسا عليه قد علمت ان الحق ان الحكم لا يخلو فى نفس الامر الخ

كتاب الصلوة 37ᵇ قوله هي فى اللغة الدعاء وهذا هو الشائع والذي فى الكشاف الخ

كتاب الزكوة 87ᵃ قوله والاوامر القرانية واكثر السنة بها مجملة اما السنة فغير صحيح

u. s. w.

Schluss f. 317ᵇ (zu Ende des ك" التكملة الخ): اللهم اجعل نفسى من تلك النفوس الراضية المرضية . . . وانفعنى بها وصالح عبادك واغفر لي ولوالدي . . . سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين'

Das Ganze ist in drei Drittel getheilt: das erste schliesst f. 137ᵃ mit dem ك" الحج (im J. 1100/1689 Ḋū'lqa'da); das zweite f. 221ᵇ mit ك" العتق. Häufig Erörterungen mit اعلم oder auch فان قلت . . . قلت. F. 175ᵃ steht die Bemerkung (zu Ende des ك" النفقات), dies sei das Letzte der Glossen, aus triftigen Gründen sei das Weitere nicht in Ordnung gebracht (im J. 1103/1692 Ram.). Diese Zeitbemerkung stimmt nicht zu der in der Unterschrift stehenden; beide sind in Worten, f. 317ᵇ auch in Zahlen.

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, ohne Vocale, bisweilen auch ohne diakritische Punkte. Stichwörter roth, auch schwarz, dann in grösserer Schrift. Der Text in rothen Linien. — Abschrift von على بن شمس الدين المويدي im J. 1172 Rab. I (1758). — Collationirt im J. 1191 Rab. I (1777) von حسن بن صلاح السحولي

4919. Mq. 110.

115 Bl. 8ᵛᵒ, 14—15 Z. ($19 \times 12^1/_2$; $12^1/_2 \times 8$ cm). — Zustand: ziemlich unsauber; nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 3ᵃ:

كتاب الازهار فى فقه الايمة الاطهار' نظم عقود لآليه العجيبة' ونسج ديباج الفاظه الغريبة' من اطلع فى شموس المعانى وبدورها وزف الي القرايح فوايد بكورها مولانا المقام العلامة القدوة الصمصامة المهدى لدين الله احمد بن يحيى بن المرتضى'

Anfang f. 3b: مقدمة لا يسع المقلد جهلها، فصل التقليد في المسايل الفرعية العملية القطعية والظنية جايز لغير المجتهد لا له ولو وقف على نص اعلم منه . . . فصل وانما يقلد مجتهد عدل تصريحا وتاويلا . . . فصل وكل مجتهد مصيب في الاصح والحق اولي من الميت الخ

Dies Werk ist gleichfalls von **Elmehdi lidinallāh aḥmed** *ibn elmurteḍā* † 840/1436 (No. 4894) verfasst und behandelt, von zeiditischem Standpunkt aus, die einzelnen Rechtsfächer in gedrängter Kürze. Es zerfällt in Bücher, ausserdem auch noch in viele Kapitel und noch häufigere Abschnitte.

كتاب الطهارة، باب النجاسات، هي عشر ما خرج من سبيلي ذي دم . الخ f.4b

باب الوضوء 6a باب لقاضي الحاجة 5b باب المياه 5a

باب الحيض 8b باب التيمم 7b باب الغسل 7a

كتاب الصلوة، فصل يشرط في وجوبها عقل واسلام وبلوغ الخ 10a

باب الاذان والاقامة 11b باب الاوقات 11a

باب والجماعة سنة موكدة 13a باب صفة الصلاة 12a

باب والقضاء 15b باب وسجود السهو 14b

باب القصر 16b باب وصلوة الجمعة 16a

باب وشروط جماعة الخوف 17a

باب وفي وجوب صلوة العيدين 17b

باب وسنن الكسوف 17b

كتاب الجنايز، فصل يومر المريض بالتوبة والتخلص عما عليه الخ 19a

ك" الزكوة، فصل تجب في الذهب والفضة والجواهر واللالي والدر والياقوت الخ 20b

ك" الخمس، فصل يجب علي كل غانم في ثلثة الاول صيد البر والبحر الخ 24b

ك" الصيام، فصل هو انواع منها سياتي ومنها رمضان يجب على كل مكلف الخ 25b

ك" الحج، فصل انما يصح من مكلف حر مسلم بنفسه الخ 27b

ك" النكاح، فصل يجب على كل من يعصى لتركه ويحرم على العاجز عن الوطء الخ 33a

ك" الطلاق، انما يصح من زوج مختار مكلف غالبا قصد اللفظ في الصريح الخ 38b

باب النفقات، 45a

ك" البيع، فصل شروطه ايجاب مكلف او مميز مختار مطلق التصرف الخ 46b

ك" الشفعة، فصل تجب في كل عين ملكت بعقد صحيح بعوض معلوم الخ 58a

ك" الاجارة، فصل تصح فيما يمكن الانتفاع به مع بقاء عينه الخ 59b

باب الاحياء والتحجر 63b

ك" الشركة، هي نوعان في المكاسب والاملاك فشرك المكاسب اربع الخ 65b

باب القسمة 67b

ك" الرهن، شروطه العقد بين الجايزي التصرف ولو مطلقا الخ 68a

ك" العارية، في اباحة المنافع وانما تصح من مالكها الخ 69b

ك" الهبة، فصل شروطها الايجاب والقبول او ما في حكمه الخ 70a

ك" الوقف، فصل يشرط في الواقف التكليف والاسلام والاختيار والملك الخ 71a

ك" الوديعة، انما تصح بين جايزي التصرف بالتراضي وهي امانة الخ 73b

ك" الغصب، هو الاستيلاء على مال الغير عدوانا وان لم ينو الخ 74a

ك" العتق، فصل يصح من كل مكلف مالك حالة لكل مملوك 76a

ك" الايمان، فصل انما يوجب الكفارة الحلف من مكلف مختار 79a

باب الصيد 83a باب اللقطة واللقيط 82b

باب اللباس 85a باب الاطعمة والاشربة 84a

ك" الدعاوي على المدعي البينة وعلى المنكر اليمين، فصل فالمدعي من معه اخفى الامرين وقيل 85b

ك" الاقرار، فصل انما يصح من مكلف مختار لم يعلم هزله ولا كذبه عقلا او شرعا 87b

ك" الشهادات، فصل يعتبر في الربي واقراره اربعة رجال اصول وفي حق الله 89a

ك" الوكالة، فصل لا يصح الاستنابة في ايجاب ولعان مطلقا وقربة 91b

باب الصلح 95a باب الحوالة 94a

ك" الحدود، فصل يجب اقامتها في غير مسجد على الامام وواليه ان وقع سببها 97b

ك" الجنايات، فصل انما يجب القصاص في جناية مكلف عامد على نفس 100b

باب القسامة 105b باب الديات 104a

ك" الوصايا' فصل انما تصح من مكلف مختار 106ª
حالها بلفظها او لفظ الامر لبعد الموت
ك" السير' فصل يجب على المسلمين شرعا 108ᵇ
نصب امام مكلف حر علوي

Schluss f. 114ª: وتحرم الموالاة وهي أن تحب
له كلما يحب وتكره كلما يكره فتكون كفرا او فسقا
بحسب الحال او يخالفه او يناصره' تمت بحمد الله
بارينا . . . يا قارئ الخط قل بالله امينا'

Schrift: ziemlich gross, gedrängt, dick, gerade stehend, etwas vocalisirt. Ueberschriften grösser, meistens schwarz. — Abschrift im J. 956 Raǵab (1549) von شهاب الدين احمد بن علي بن اسعد

Am Rande (und auch zwischen den Zeilen) zahlreiche kleingeschriebene Glossen und Bemerkungen.
Collationirt. — HKh. I 552.

F. 1. 2 u. 114ᵇ kleine Notizen, hauptsächlich Aussprüche Moḥammeds. F. 1ᵇ handelt über die himjarischen Schriftzüge, deren Alphabet daselbst mitgetheilt. Auf f. 115ª von späterer Hand eine Notiz über ابو عبد الله محمد بن علي بن الحسن بن بشر الحكيم الترمذي † 320/932 und einige seiner Werke.

4920. Glas. 167.

250 Bl. Folio, 33 Z. (30¹/₄ × 20¹/₂; 21¹/₂ × 13ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; in der ersten Hälfte wasserfleckig am oberen Rande, auch unten am Rücken; nicht ohne Wurmstich. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: schlechter rother Lederdeckel mit Klappe. — Titel fehlt; er ist nach der Unterschrift f. (109ª u.) 250ᵇ:

ك" الغيث المدرار المفتح لكمائم الازهار

Verfasser fehlt; es ist:

احمد بن يحيى بن المرتضى

Anfang fehlt, 1 Bl. Das Vorhandene beginnt in der Vorrede mit den Worten f. 1ª, 1: طلب الاعانة مبتهلا فلم يكن بين ابتدائه وانتهائه الا يسير زمان الخ

Erster Band eines gemischten Commentars zu demselben Werke (ك" الازهار), vom Verfasser selbst. Derselbe beginnt nach der Vorrede so: مقدمة لم يذكرها غيرنا من متاخري المصنفين في علم الفروع . . . لا يسع المقلد جهلها بمعنى انه لا يجوز له الاخلال بمعرفتها . . . فصل يذكر فيه من يجوز له التقليد . . . التقليد وهو قبول قول الغير كما قدمنا في المسائل الفرعية احتراز من الاصولية . . . العملية احتراز من الفروع العلمية الخ

كتاب الطهارة هي في اللغة النظافة والبعد من 10ᵇ
النجاسة . . . باب النجاسات قال في شرح الابانة
عين يمنع وجودها صحة الصلوة . . . هي عشر الاول
ما خرج من سبيلي ذي دم يحترز من سبيلي ما لا دم له الخ
باب التيمم في اللغة القصد قال تعالى ولا تيمموا الخبيث الخ 42ª
باب الحيض الحيض له ثلاثة معان في اصل اللغة 55ᵇ
وعرف اللغة وعرف الشرع الخ
كتاب الصلوة هي في اللغة الدعاء قال الشاعر . . . فصل 61ª
يشرط في وجوبها الاول قولنا عقل اي لا يصح
من الله سبحانه من جهة العدل يجاب الصلوة الخ
صفة الصلوة. 90ᵇ
باب والقضا لبعض الصلوة فائتة مشروع عندنا 137ᵇ
. . . يجب على من ترك احدي الصلوات الخمس
المعروفة' اعلم ان قضا الصلوة على ضربين الخ
ك" الخمس 224ª ك" الزكوة 177ᵇ كتاب الجنائز 167ª
ك" الصيام 231ª

Schluss f. 250ª: القدر في تسع عشرة وفي الافراد بعد العشرين من رمضان قال القسم ليلة القدر من اولها الي اخرها سواء في الفضل . . . فان قلت فتسريح عشرة ليست من العشر الاواخر فما وجه الالتماس فيها قلت قد روت الامامية فيه خبرا'

Dieser Band (das erste Drittel des Ganzen) enthält 2 Theile; der 1. schliesst f. 109ª, der 2. beginnt f. 110ᵇ u. geht bis zu Ende des ك" الصيام.

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, gedrängt, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth. Stichwörter hervorstechend gross. — Abschrift von حسين بن عبد الله بن صلاح الاعرج الزيدي العذلي الحجي im J. 1063 Raǵab (1653). — Collationirt.

Das Commentarwerk enthält viele Unterabtheilungen: سؤال, مسئلة, اصل, وجه, قول, فصل, شرط, اطلاق, تنبيه, تفصيل, فائدة, جهة, ضرب, نوع u. s. w.; ausserdem ist zu bemerken, dass der Verfasser zu weiteren Erörterungen oft mit dem Wörtchen نعم übergeht.

4921. Glas. 136.

198 Bl. 4to, c. 30—46 Z. (25½ × 19; 19—22 × 14½—15cm). — Zustand: lose Blätter und Lagen; im Ganzen ziemlich gut; die Schrift auf Bl. 189—195 durchgeschlagen und nicht überall lesbar; Bl. 1 am Rande etwas beschädigt; nicht ohne Wurmstich. — Papier: bräunlich, stark, glatt. — Einband: rother Lederdeckel mit Klappe, schadhaft. — Titel fehlt; er ist etwa:

مختصر الغيث المدرار

— S. No. 4922. — Verfasser fehlt; er lebt um 860/1456.

Anfang f. 1a: الحمد لله الذي نوّر قلوب العارفين بمعرفته وشرح صدورهم . . . اما بعد فانه لما كان كتاب مولانا الغيث المدرار المفتّح لكمايم الازهار لسعته يدفع في صدر القاصد اليه متلاطمات امواجه الخ

Eine Abkürzung desselben Commentars (الغيث المدرار), mit einigen eigenen erläuternden Zusätzen; der Text mit قوله eingeführt. Zuerst f. 1a: قوله مقدّمة، قال مولانا عم هذه المقدمة لم يذكرها غيرنا في علم الفروع وانما ذكرناها في الفروع لان لها تعلقا بها من وجهين . . . قوله لا يسع المقلد جهلها، اي لا يجوز له الاخلال بمعرفتها . . . قوله التقليد وهو قبول قول الغير من غير حجة. قوله في المسائل الفرعية احترازا من الاصولية الخ

96b كتاب الشفعة فصل قوله تجب اي تستحق قوله في كل عين احترازا من الحقوق والمنافع فانه لا شفعة فيها الخ

Schluss f. 197b: قوله ص بالله او يحالفه ويناصره اي قال ص بالله قد يوالي الكافر والفاسق بان تحب له كلما تحب لنفسك . . . فانه لا يكون فسقا وان كانت عداوتنا قال مولانا عم هذا هو الاول في تحقيق حكم المحالفة والمناصرة وبتمام هذه الجملة تم الكتاب بمن العزيز الوهاب الذي انعم بغير حساب،

Dieser Commentar ist kürzer als Glas. 112, 1.

Schrift: jemenisch, klein, gefällig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Stichwörter (meistens) und Ueberschriften hervorstechend gross. F. 111b leer, es scheint aber nichts ausgelassen zu sein. — Abschrift im J. 854 Moh. (1451) von علي بن اسمعيل بن يحيى. — Collationirt.

F. 198a enthält zwei خطبة, von ziemlicher Kürze.

4922. Glas. 156.

278 Bl. Folio, 32 Z. (31 × 20½; 20½—21½ × 13—14cm). Zustand: unsauber, auch fleckig, am oberen Rande wasserfleckig; bisweilen ausgebessert, so die durchgerissenen Bl. 170—175. Die ersten Blätter nicht fest im Einband. — Papier: gelb, grob, stark, ziemlich glatt. — Einband: schadhafter schwarzer Lederband.

Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب المنتزع المختار من الغيث المدرار المفتّح لكمائم الازهار

لعبد الله بن ابي القسم بن مفتاح

Der Specialtitel (الانوار وجنا الاثمار) fehlt hier: s. Glas. 112, 1. — Der Verfasser scheint hier ein anderer zu sein, ist aber doch der bei Glas. 31 u. 112, 1 angegebene. Die Worte عبد الله sind wol hier nicht sein Eigenname, obgleich er öfters so genannt wird, sondern (wie nicht selten) allgemeine Bezeichnung des frommen Verfassers. Die Fortführung seiner Genealogie mit ابن مفتاح (seinem Ahnen) hat nichts Auffälliges.

Anfang (ohne Vorrede): مقدمة لا يسع المقلد جهلها بمعنى انه لا يجوز له الاخلال لمعرفتها فصل ذكر فيه مولانا عم من يجوز له التقليد ومن يحرم عليه وما يجوز فيه التقليد من الاحكام وما لا يجوز فقال التقليد وهو قبول قول الغير من دون ان يطالبه بحجة الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk (ك" الازهار), von 'Alî ben moḥammed ben abû 'lqâsim ben miftâḥ enneǵerî ǵemâl eddîn, um 860/1456 am Leben, ausgezogen aus dem Commentar الغيث المدرار (Glas. 167).

Behandelt wird: باب والقضاء يجب f. 51a; ferner: ك" الخمس 77b; ك" الصيام 80a; ك" الطلاق 122b; باب الظهار 136a; ك" البيع 145a; ك" الشفعة 169a; الشركة 186a; الغصب 204b; الايمان 214b; الاقرار 232b; الوكالة 242a; الحدود 253b; الجنايات 259a; الوصايا 266b; السير 270b.

Schluss f. 277a: ص بالله او بان يحالفه بان عدوهما واحد وصديقهما واحد ويناصره كذلك فانه يكون كفرا او فسقا قال مولانا عم . . . مخصوصين فانه لا يكون فسقا وان كان عدوانا هذا هو اولي في تحقيق حكم المحالفة والمناصرة، تم كتاب شرح الازهار،

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, besonders gegen Ende, deutlich, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth, Stichwörter hervorstechend gross. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, sehr viele Glossen. — Collationirt. — Abschrift im J. 1051 Rab. II (1641) von الحاج سعيد بن صلاح

F. 277ᵇ u. 278 Erörterung einiger juristischer Punkte.

4923. Lbg. 939.

336 Bl. 4ᵗᵒ, 31 Z. (29¾ × 21½; 20½ × 12½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht überall sauber, zum Theil fleckig; so ist der obere Rand gegen Ende wasserfleckig. Bl. 1 schadhaft. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Derselbe Commentar. Titel u. Verf. fehlt. Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ: هكذا في الصحاح، والمنى ابيض غليظ له ريح كالطلع رطبا وريح العجين يابسا قال عليلم*) هكذا ذكره بعضهم وفيه نوع ايهام لانه لم يبين العجين حنطة ام غيره الخ

Auf derselben Seite beginnt ein فصل so: فصل ويحرم بذلك اي بالحدث الاكبر وهو الحاصل عن اى هذه الاربعة والذي يحرم ثلثة اشياء الاول القراءة للقران ولو باللسان والكتابة الخ

Die Anfänge einiger Kapitel und Bücher sind folgende:

Das zuerst vorkommende Kapitel ist f. 3ᵃ: باب التيمم، التيمم في اللغة القصد، قال تعالي ولا تيمموا الخبيث وهو في الشرع عبارة عن مسح الوجه واليد . . . فصل بسببة الذي يجزي عنده التيمم . . . تعذر استعمال الماء نحو ان يكون في بئر الخ

Das zuerst vorkommende Buch ist f. 10ᵇ: كتاب الصلوة هي في اللغة الدعاء وفي الشرع عبادة ذات اذكار . . . فصل يشرط في وجوبها ثلثة الاول قوله عقل اي لا يصح من الله سبحانه من جهة العذل . . . ق الثاني قوله اسلام فانها لا تجب على كافر حتى يسلم . . . ق الثالث قوله بلوغ فلا تجب الا على البالغ . . . واحتلام يقع معه انزال المنى الخ

F. 64ᵃ كتاب الخمس الاصل فيه الكتاب والسنة والاجماع، اما الكتاب فقوله تعالي . . . فصل تجب اخراج الخمس على كل غانم سواء كان الغانم ذكرا ام انثى . . . ق الغنايم فقط والغنايم ثلاثة اصناف الاول صيد البر والبحر كالظبي والطير والسمك الخ

F. 74ᵃ كتاب الحج الحج بفتح الحاء وكسرها والفتح اكثر وهو في اللغة القصد . . . فصل انما يصح من مكلف فلا يصح من المجنون . . . حر فلا يصح من عبد . . . مسلم فلا يصح من كافر حتى يسلم . . . بنفسه فلا يصح ان يحج عنه غيره ويستنيب اي يتخذ نايبا يحج عنه الخ

Schluss f. 334ᵃ wie bei Glas. 156.

Schrift: ziemlich gross, an sich deutlich, doch fehlen oft die diakritischen Punkte, vocallos. Grundtext roth. Ueberschriften hervorstechend gross. — Abschrift vom J. 1061 Dū'lqa'de (1651) — Sehr viele Glossen am Rande, oft auch, besonders im Anfang, zwischen den Zeilen. Auch liegen ziemlich viel kleine Blätter mit Bemerkungen zur Sache lose bei.

F. 334ᵇ ein Brief von ابو محمد احمد بن الحسن (خليفة العصر وحجة الله في هذا الدهر) an اهل الشهادة السادات العلماء الكملاء الاخيار والشيعة الفضلاء الابرار

Fängt an: وبعد فاني احمد الله الملك الذي لا اله سواه

F. 336ᵃ enthält einen Excurs: في بيان معرفة نصاب الفضة ومقدار نصاب السرقة ومقدار الجزية ومقدار الدية . . . من القروش المتعارف بها، Gehört in den Rechtsabschnitt في الزكوة.

F. 336ᵇ ein Excurs nach Ibn elǵauzī في صفة الخاطر; handelt darin über العقل والنقل.

4924. Glas. 199.

179 Bl. 4ᵗᵒ, 42—45 Z. (27 × 20; 22½ × 24—15¼ᶜᵐ). Zustand: sehr abgegriffen am Rande; fleckig, auch unsauber; die Blätter zu Anfang im Rücken beschädigt; die Randnotizen haben durch Beschneiden, auch durch Nässe, öfters gelitten. — Papier: bräunlich, glatt, dick. — Einband: fehlt; nur im Rücken Leder; mehrere Blätter lose; so Bl. 1—2ᴬ und 176—179.

Derselbe Commentar. Titel u. Verfasser fehlt. Anfang fehlt, etwa 6 Bl. Das Vorhandene beginnt im ك الطهارة und zwar im باب الوضوء, im Commentar zu den Textworten: غسل اليدين مع المرفقين وما حاذاهما (Mq. 110, f. 6ᵃ, 15). Schluss f. 179ᵃ wie bei Glas. 156.

---

*) عليلم ist Abkürzung für عم.

Die einzelnen Bücher beginnen: f. 5ᵇ ك" الصلوة, 24ᵇ الجنائز 28ᵃ الزكوة, 36ᵇ الخمس, 38ᵃ الصيام, 41ᵇ الحج, 51ᵇ النكاح, 74ᵃ باب الظهار, 80ᵇ ك" البيع, 101ᵇ الاجارة, 109ᵇ الشركة, 112ᵇ الرهن, 117ᵇ الوقف, 122ᵃ الوديعة, 126ᵃ العتق, 130ᵃ الايمان, 157ᵃ الحدود, 161ᵇ الجنايات, 168ᵇ الوصايا, 172ᵇ السير.

Vom Verf. vollendet im J. 853 Ǵom. II (1449).

Schrift: jemenisch, klein, sehr gedrängt, schön, ohne Vocale und meistens auch ohne diakritische Punkte. Der Grundtext und die Ueberschriften roth, dieselben treten aber nicht recht deutlich hervor. Am Rande (und auch zwischen den Zeilen) sehr viele Glossen. — Abschrift im J. 865 Ǵom. II (1461) von محمد بن على بن محمد بن منصور

Nach f. 1 fehlt 1 Bl. Auf f. 2 folgt noch 2ᴬ. 2ᴮ.

4925. Glas. 31.

168 Bl. 4ᵗᵒ, 31—32 Z. (28½×21; 23—24½×17—18ᶜᵐ). Zustand: lose Lagen und Blätter; nicht ganz sauber; nicht frei von Wurmstich. — Papier: bräunlich, dick, glatt. — Einband: schadhafter brauner Lederdeckel.

Derselbe Commentar, 2. Hälfte. Titel f. 1ᵃ wie bei Glas. 112, 1. Verfasser:

جمال الدين على بن محمد بن ابي القسم النجري

Die 2. Hälfte beginnt hier f. 1ᵇ: باب الحضانة هي ماخوذة من الحِضن بالكسر وهي ما دون الابط ... الام الحرة يعنى فاما الامة فلا حضانة اذ هي مشغولة بخدمة مولاها ... اولي بولدها ... ونوما وهذا هو التحديد الصحيح للمذهب الخ

F. 53ᵃ beginnt ك" الشركة, 119ᵃ الوكالة, 133ᵃ الحدود.

Schluss f. 167ᵃ wie bei Glas. 156.

Schrift: jemenisch, ungleich, im Ganzen ziemlich gross, flüchtig, gegen Ende blass, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. Grundtext (Mq. 110) theils roth, theils hervorstechend gross in schwarz, dann aber nicht überall, besonders am Ende, deutlich genug hervortretend. Am Rande und auch zwischen den Zeilen öfters Bemerkungen. — Abschrift im Jahre 866 Raǵab (1462) von يوسف بن احمد بن حسن بن احمد بن عبد الله الفضيلى الزيدي الرصابي

Nach f. 159 eine Lücke von 2 Blatt (= Grundtext Mq. 110, f. 109ᵃ, 8 bis f. 110ᵃ, 7).

Bl. 140. 141 beim Foliiren ausgefallen; dafür folgt auf f. 10. 46. 47 noch je 1 Blatt, bezeichnet mit 10ᴬ. 46ᴬ. 47ᴬ.

F. 167ᵇ. 168ᵃ Excurs über Sura 97 (القدر) und die Vortheile des Lesens und Betens derselben.

4926. Glas. 112.

1) f. 1—211ᵃ.

214 Bl. 4ᵗᵒ, 22 Z. (28¼×21; 20½—21×13ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch wasserfleckig am Rande (und auch sonst fleckig), auch ausgebessert; nicht wenig wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: rother Lederband mit Klappe.

Derselbe Commentar, 2. Hälfte. Titel f. 1ᵃ:

الجزء الثانى من كتاب الانوار وجنا الاثمار المفتح لكمائم الازهار المنتزع من الغيث المدرار

Verfasser wie bei Glas. 31.

Anfang f. 1ᵇ: كتاب الشفعة الشفع في اللغة نقيض الوتر ونقل الي الشرع لانها ضمّ مال الي مال ... فصل في بيان ما يجب فيه الشفعة وما لا ومن تجب له ... تجب في كل عين يحترز من غير العين كالحقوق والمنافع ايضا الخ

Dieser Band geht von ك" الشفعة an bis zu Ende. Das ك" الوكالة beginnt f. 134ᵃ; ك" الحدود 157ᵃ.

Schluss so wie bei Glas. 156 angegeben.

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, vornüberliegend, gleichmässig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth oder hervorstechend gross in Schwarz. — Abschrift im J. 866 Ram. (1462). — Collationirt.

4927. Glas. 119.

261 Bl. Folio, 23 Z. (30×20½; 22×12—13ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzbrauner Lederbd mit Klappe. — Titel f. 4ᵃ:

الجزء الاول من كتاب التكميل

Er ist ausführlicher so:

ك" تكميل شرح الازهار المنتزع من الغيث المدرار المفتح الخ

Verfasser f. 4ᵃ: القاضى شمس الدين احمد بن يحيى بن حابس الصعدي

Anfang f. 4ᵇ: الحمد لله الذي نور قلوب اوليائه بمصابيح العرفان وشرح صدور اصفيائه للتحقيق بحقائق الايمان ... اما بعد فان علم الفقه لما كان من اجلّ العلوم بعد علم العقائد المتعلقة بمعرفة الحيّ القيوم الخ

Erster Band einer Vervollständigung des Commentars ك" الانوار وجنا الاثمار (Glas. 156),

von Ahmed ben jaḥjā ben ḥābis eççaʿdī šems eddīn um $^{1000}/_{1591}$ (1050?). Er hat sein Werk verfasst, weil das ك" اثمار الازهار des شرف الدين يحيى بن شمس الدين بن الامام المهدي لدين الله احمد بن يحيى بن المرتضى geb. $^{877}/_{1473}$, † 965 Ǵom. II (1558), welches als Commentar u. Vervollständigung des ك" الازهار dienen sollte, doch manche Schwierigkeiten und Unvollständigkeiten bietet. Wo es ihm nöthig erschien, hat er also jenem Commentar (Glas. 156) etwas hinzugefügt und diese Stellen mit ك eingeführt und mit ة geschlossen. (Er hat ausserdem auch noch eine für sich bestehende Randglosse u. d. T. التذييل zu jenem Werke verfasst.)

Das Werk (Vorrede) beginnt f. 5ª so: مقدمة لا يسع المقلد جهلها يعني لا يجوز له الاخلال بمعرفتها ك اي هذه مقدمة ويجوز فيها فتح الدال وكسرها الخ

Das ك" الطهارة beginnt f. 22ᵇ: هي في اللغة النظافة والبعد من النجاسات بدليل قوله . . . ك قال في شرح الاثمار هي في اللغة نظافة مخصوصة وهي النظافة من الاقذار الخ

Schluss (mit Ende des ك" الزكوة) f. 260ᵇ: و ندب الترتيب بين الافطار والاخراج والصلوة فتقدم الافطار ثم اخراج الفطرة ثم يصلي ك وعكس ذلك في عيد الاضحى فانه يستحب تقديم الصلوة . . . وقد ورد انه يندب في وقت الحج لمن لم يرده ان ينهيا بهيئة المحرم لحرمة الوقت كما ياتي ان شاء الله تعالي ة

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, weit, deutlich, gut, vocallos, oft ohne diakritische Punkte; Ueberschriften u. Stichwörter hervorstechend gross, Grundtext roth. — Abschrift im Jahre 1079 Raǵab (1668) von محمد بن علي بن احمد بن عبد الله بن الخالب

F. 1—3 enthalten verschiedene kleinere Notizen, dann auch f. 1ᵇ einen Excurs aus dem مختصر الاحكام للحسين بن القسم بن علي in Betreff des كتاب الرضاع in dem Werke des الهادي الي الحق يحيى بن الحسين. F. 2ª über die abweichenden Ansichten des القسم von denen des الهادي الي الحق in Betreff der العبادات والمعاملات. F. 3ª Beantwortung von (Eherechtlichen) Fragen des محمد بن احمد بن مظفر

4928. Glas. 120.

422 Bl. 4to, 27 (33) Z. (29½ × 19½; 19 × 11, anfangs 20—20½ × 13½cm). — Zustand: gut, aber in der ersten Hälfte am oberen Rande ein grosser Wasserfleck. — Papier: gelb, glatt, stark, stellenweise (f. 12—31. 32—37. 351 ff.) aber sehr dünn. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe.

Derselbe Commentar, 3. Band. Titel f. 1ª: الجزء الثالث من تكميل شرح الازهار

Verfasser wie bei Glas. 119.

Dieser Theil, welcher sich nicht unmittelbar an Glas. 119 anschliesst, beginnt mit باب الظهار قال في الانتصار اشتقاقه من الظهر وانما خص من بين سائر الاعضاء . . . ك وفي الكشاف ان المراد كبطن امي . . . ة قيل وحقيقته في الاصطلاح . . . فصل صريحه قول مكلف احترازا من الصبي والمجنون . . . ك قيل ويعتبر التكليف في الظهار الخ und endigt mit dem ك" الغصب. Die letzten Textworte f. 420ᵇ: يضمن امر الضعيف اذا كان الامر قويا فقط والمامور ضعيف و للمظلوم مطالبة من شاء منهما لكن القرار في الضمان على المامور بمعنى انه اذا طولب بالضمان لم يرجع على الامر الخ

Schluss f. 422ª: ثم ظهر فيه عيب فللوارث رده بعيبه ويسترد ثمنه الا ان يكون باكثر من ثمنه لم يكن له رده ذكره م بالله ة

Schrift: jemenisch, klein, gefällig, etwas vocalisirt, doch fehlen auch diakritische Punkte. Grundtext roth, Stichwörter hervorstechend gross in Schwarz; f. 12—31 u. 32—37 ähnlich, aber weniger gefällig, ergänzt. — Abschrift von عبد الله بن الحسين بن عبد الله بن المهلا الشرفي im J. 1072 Ǵom. II (1662).

4929. Glas. 152.

236 Bl. 4to, 31—32 Z. (29½ × 21; 19½—20 × 12½—13¾cm). — Zustand: im Ganzen gut; die zweite Hälfte lose im Einband. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: rothbrauner Lederband.

Ein Band desselben Commentars. Titel fehlt, doch steht f. 1ª von ganz neuer Hand: الثاني من تكميل الازهار لابن حابس الصحدي (الصعدي .l)

Anfang: كتاب العارية قال في الانتصار وفيها ثلاث لغات عارية بالتشديد للياء وبتخفيفها وعارة . . . و اختلف في ماهية العارية فعندنا هي اباحة المنافع لجواز الرجوع

فيها اجماعا . . . لا تمليكها وقال الجصاص والرازي الحنفي والبردعي بل تمليك المنافع . . . وتستغرق الاحكام الخمسة الوجوب والندب والحظر والكراهة والاباحة الخ

Es liegt hier sicher ein Band eines Commentars zum ك' الازهار vor, aber ob derselbe zu dem ك' تكميل شرح الازهار (Glas. 119) gehöre, ist fraglich. Es fehlen hier die daselbst angegebenen Kennzeichen (ك u. ة für die Zusätze) und die bei Glas. 120, f. 420ᵇ angegebenen letzten Textworte sind hier nicht vorhanden. Da sich aber der daselbst angegebene Schluss f. 422 hier f. 70ᵃ wörtlich wiederfindet, ist die Zugehörigkeit dennoch möglich; alsdann hätte sich der Abschreiber Abkürzungen erlaubt. Wahrscheinlich ist mir, dass dieser Band zu dem in Glas. 145, 2 beschriebenen Werke gehört.

Der hier behandelte Text geht vom باب العارية bis zum باب الاكراه (f. 234ᵃ). Dieses schliesst f. 236ᵃ: وهو اي التقيّة الا انه ذكر الضمير باعتبار ما بعده وهو لفظ

الاظهر في اكثر حق الشهود الذين شهدوا على يحيى بن عبد الله الكامل بن الحسن بن الحسن بن علي بن ابي طالب سلام الله عليهم بالعبودية اي بانه عبد لهرون الرشيد فان شهادة اكثرهم وقعت تقيّة لانه خوّفهم بالقتل ان لم يشهدوا ومن شهد اقطع الاموال والقصة مشهورة،

Dieser Abschnitt scheint nicht ganz zu Ende zu sein.

Angabe einiger Kapitel: f. 49ᵃ باب الوديعة; 70ᵃ كتاب العتق; 82ᵃ باب الكتابة; 105ᵇ باب النذر; 133ᵃ باب اللباس; 149ᵃ باب الاطعمة والاشربة; 165ᵃ باب الشهادات; 178ᵃ باب الاقرار; 188ᵃ باب الدعاوي; 206ᵃ باب الوكالة; 226ᵃ باب الحجر.

Nach längeren Erörterungen steht oft نعم, die weiteren Erörterungen einleitend.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, gleichmässig; ohne Vocale, oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth. Ueberschriften und Stichwörter hervorstechend gross. Im Text öfters kleinere Lücken, z. B. f. 116ᵃ. 119ᵃ. 138ᵃ. Collationirt. — Abschrift c. 1000/1591.

4930. Glas. 145.

2) f. 393—464.

Folio, 30 Z. (30 × 20½; 22½ × 13½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel u. Verf. f. 393ᵃ:

المجموع على الازهار وشرحه
لوجيه الدين عبد القادر بن علي بن يحيى بن عبد الرحمن المحيرسي

Anfang f. 393ᵇ: اللهم اصلح الاحوال وبلغ الآمال بفضلك يا كريم وصلى الله . . . وسلم، مقدمة هي بكسر الدال ماخوذة من مقدمة الجيش للجماعة المتقدمة لتقدمها على علم الفروع . . . قوله لا يسع في هذا نفي الوسع المسند الي الجهل مبالغة في نسبة الجهل الي المكان الضيّق . . . قوله المقلّد الذي يريد التقليد . . . جهلها يعني به الجهل البسيط الذي هو العدمي ليخرج المركب عن امارة كاذبة الخ

Ein gemischter Commentar mit قوله zu ك' الازهار, von ʼAbd elqādir ben ʼalī ben jaḥjā ben ʼabd erraḥmān *elmoḥeiresī* weǵīh eddīn. Umfasst hier, ausser der Vorrede, das كتاب الطهارة u. s. w. und geht bis zu Anfang des ك' النكاح. Bricht ab mit den Worten: قوله ولو لم يدخل بها قالوا الامتناع رد الاستثناء . . . لان ذلك مقتضى ما تقدم ذكره على لفظ الاستثناء المعروض عوده الي الكل فتحقق والله المستعان،

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, fast vocallos, diakritische Punkte fehlen selten. Grundtext oft roth; Ueberschriften hervorstechend gross. Der Text in rothen Linien. — Abschrift c. 1100/1688.

Nach f. 416 fehlen 8 oder 16, nach 440 16 Bl.

Das Wort نعم, hervorstechend gross geschrieben, wird öfter als überleitend zu weiteren Erörterungen gebraucht.

4931. Glas. 2.

3) f. 120—144.

Format (22—23 Z.) etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 120ᵃ:

ك' تلخيص معاني مقدمة الازهار الكافل لغير المجتهد بالسلامة عن الاخطار ليحيى بن محمد بن حسن بن حميد المقرائي

(Verfasser so auch f. 144ᵇ.)

Anfang f. 120ᵇ: الحمد لله على كل حال وصلواته . . . هذه نبذة لطيفة مشتملة على معاني مقدمة الازهار، قال مولانا . . . المهدي لدين الله احمد بن يحيى بن المرتضى

. . . مقدمة اي هذه مقدمة فهي مرفوعة على انها خبر لمبتدا محذوف وكذا فصل وباب ونحوها . . . ويجوز في دال مقدمة الفتح والكسر فالفتح على انها اسم مفعول . . . لا يسع المقلد جهلها يعني لا يجوز الاخلال بمعرفتها كما سيأتي ان شاء الله تعالى فشبه الجهل بالمكان الضيق الذي لا يمكن الدخول فيه لضيقه وكذا الجهل الخ

Sehr ausführlicher gemischter Commentar zur Einleitung (مقدمة) des ك" الازهار (s. Mq. 110), von Jaḥjā *ibn Ḥomeid* elmiqrāī, um 960/1553 am Leben.

Schluss f. 144ᵃ: حيث يختلفان في حكم من الاحكام مخيرا بين قوليهما فقط لا غيرهما لو كان له قول ثالث في تلك الحادثة خلاف فمن اوجب التزام مذهب امام واحد معين . . . وبتمام هذه الجملة تمت المقدمة التي لا يسع المقلد جهلها فالالف واللام فيها للعهد الخارجي وكما تمت هذه الجملة تم شرحها بتمامها ايضا . . . اللهم آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار واذن المستعان وعليك البلاغ ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم الحمد لله . . . حمدا يوافي نعمه ويكافي مزيده وصلى الله الخ

Vollendet im J. 938 Ḏū'lḥiǵǵe (1532).

Abschrift im J. 970 Rab. II (1562). — Collationirt.

F. 145 in kleinerer und feinerer Schrift Uebersicht von Moḥammeds Lebenslauf.

4932. Glas. 214.

2) f. 20—53.

8ᵛᵒ, 20—21 Z. (20 × 13; 12½—13 × 10ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen und Blätter; nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: fehlt.

Dasselbe Werk. Titel fehlt. Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

عماد الدين يحيى بن محمد بن حسن بن حميد القرائي

Anfang fehlt; das Vorhandene beginnt f. 20ᵃ, 1: لغير المجتهد يعني انما يجوز التقليد فيما مرّ الخ

Schluss wie bei Glas. 2, 3.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, weit, kräftig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. — Abschrift von محمد بن يسر بن احمد بن يسر الزيدي im J. 959 Ḏū'lqa'da (1552).

4933. Glas. 59.

5) f. 171—210.

8ᵛᵒ, 21 Z. (20¾ × 14½; 14¼ × 8¼ᶜᵐ). — Zustand: am Rande oben u. unten etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel und Verfasser f. 171ᵃ:

ك" رياضة الافكار ونزهة الابصار في كشف معاني مقدمة الازهار للمؤيدي

Anfang f. 171ᵇ: الحمد لله على اصول ما انعم به من خلقه الحق تكوينا وتصويرا . . . اما بعد فلما كان كتاب الازهار في فقه الائمة الاطهار شذور الفاظ منظومة وجواهر عقود من البيان والهدي مرقومة الخ

Nach dem Lobe des Grundwerkes (ك" الازهار, Mq. 110) sagt *Elmoejjedī* d. h. Ilimām *ennāçir* elḥasan ben 'alī ben dāwūd † 1024/1615, er habe auf Wunsch diesen Commentar zu der Vorrede desselben verfasst, und zwar im J. 994 Moḥ. (1586). Er ist gemischt, sehr ausführlich und beginnt f. 172ᵇ: مقدمة اي هذه مقدمة لبيان جواز التقليد ومن يجوز له التقليد ومن يحرم عليه وفيما يجوز التقليد فيه وفيما لا يجوز . . . لا يسع المقلد جهلها اي لا يجوز له الاخلال بمعرفتها قال عمّ والواجب على كل مكلف العلم بمضمونها . . . قال في مقدمة الاثمار لا يسع نحو المقلد ليعم الملتزم والمستفتي فجعل الاقسام ثلاثة على ما سيأتي بيانه . . . فصل التقليد مصدر يعم الملتزم والمقلد والمستفتي والمقلد بكسر اللام اسم فاعل . . . في المسائل الفرعية احترازا من الاصولية سواء كانت من اصول الدين او من اصول الفقه او اصول الشرايع . . . العملية احترازا من الفروع العلمية مما لا يتعلق به علم كمسئلة الشفاعة للمؤمنين دون الفاسقين . . . الظنية ما كان دليله ظنيا من نص او قياس كاخبار الآحاد والقياس الظنّي الخ

Schluss f. 207ᵃ: وقد تقدم انه لا يجب الا على المجتهد وفي جواز تقليد امامين فصاعدا فيصير المقلد لهما حيث يختلفان في حكم من الاحكام مخيرا بين قوليهما فقط لا قول غيرهما لو كان للغير قول ثالث في تلك الحادثة خلاف فمن اوجب التزام مذهب امام واحد معين كما روي عن المنصور بالله عمّ . . . (210ᵃ) وبتمام هذه الجملة تمت المقدمة التي لا يسع المقلد جهلها تم شرحها والحمد لله على التمام

وعلى ما اولاه من سوابغ الانعام وبوالغ الائه الجسام
. . . ولا قوة الا بالله العلي العظيم،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gefällig, gleichmäfsig, vocallos, auch oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth, Stichwörter hervorstechend gross in schwarz, auch farbig. Der Text in rothen Linien. — Abschrift im J. 1053 Rab. II (1643).

4934. Lbg. 936.

229 Bl. Folio, 12 (f. 41—48 22) Z. (30⅓ × 21; 19—20 × 13cm). — Zustand: im Ganzen gut, aber nicht fest im Einband und nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, glatt, durchschnittlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser (von späterer Hand) f. 1a zweimal am Rande:

هذه الهداية للسيد ابراهيم بن الوزير

Ausführlicher:

كـ" هداية الافكار الي معاني الازهار في فقه العترة الاطهار
لابي محمد صارم الدين ابراهيم بن محمد بن
عبد الله بن الهادي بن ابراهيم بن علي بن
المرتضى بن المفضل الهادوي ابن الوزير

Anfang f. 1b: التقليد في مسائل الفروع العملية
القطعية والظنية جائز لغير مجتهد الا في عمل تتريب
علميين كالموالاة والمعاداة والائمة المشهورون السابقون
. . . اولى من غيرهم الخ

Nach dem Rühmen der richtigen Glaubensauffassung der Imāme und dem Tadeln der Gegner beginnt Ibrāhīm ben moḥammed ben 'abdallāh *elhādawī çarim eddīn* abū moḥammed *ibn elwezīr*, um 879/1474 am Leben, sein Rechtsbuch, welches als Einleitung in das Verständniss des كـ" الازهار dienen soll. Es ist in Bücher und Kapitel eingetheilt.

F. 3a كتاب الطهارة في استعمال احد المطهرين او كليهما او
ما في حكمهما علي صفة مشروعة وهي نصف الايمان،
باب النجاسات هي اعيان مخصوصة يمنع
وجودها صحة الصلوة الا لعذر وهي عشر ما
خرج من سبيلي ذي دم سائل الخ
4b باب المياه هي طاهرة الا مجاورة النجاسة الخ
u. s. w.
15a باب الصلوة هي عبادة ذات اذكار واركان الخ

Zuletzt: f. 205b باب الوصايا هي اقامة الغير مقام
النفس بعد الموت الخ
210a باب السير الائمة خلفاء الله في ارضه وامناؤه
على خلقه الخ
221b كتاب الفرائض هي علم يعرف به اسباب الارث
وكيفية التوريث وموانعه الخ

Das letzte Kapitel darin f. 229a باب ميراث الحمل
Schluss f. 229b: ومن حجبه اعطي نصيبه محجوبا
ومن شاركه استحب له تاخير القسمة فان استعجل ترك
له نصيب اكثر الحمل عادة وهو اربعة ذكور والله اعلم،

Schrift: gross, kräftig, weit, meistens vocallos und sehr oft ohne diakritische Punkte, die aber bisweilen roth nachgetragen sind. Ueberschriften und Stichwörter roth. Der Text in rothen Linien. Bl. 40 leer, ohne dass Text fehlt, 41—48 etwas kleiner und enger ergänzt. Bisweilen (grössere) Randglossen. Nach f. 180 fehlen wol 2 Bl. — Abschrift im J. 1074 Moḥ. (1663).

4935. Glas. 66.

170 Bl. 4to, 27—29 Z. (29½ × 20; 22½ × 13—14cm). Zustand: ziemlich gut; der Rand öfters ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel f. 1a:

السفر الاول من اربعة اسفار من الشرح الجامع لفقه
العترة الاطهار واتباعهم الاحبار وسائر علماء الامصار
المفتح لاكمام الاثمار

Verfasser:

جمال الدين علي بن عبد الله بن علي بن راوع

Anfang f. 1b: الحمد لله المعطي ما لا يحصى
من المنح وسوابغ النعم . . . هذا ولما كان بعد
معرفة الصانع المصور وما يتصل بها من التصديق
والتنبيه للتحكيم المدبر علم الفروع افضل العلوم الخ

Erster Band eines sehr ausführlichen gemischten Commentars zu dem كـ" الاثمار des
شرف الدين بن شمس الدين بن المهدي
احمد بن يحيى بن المرتضى † 965/1558

welches 'Alī ben 'abdallāh ben 'alī *ben rāwi'* ǵemāl eddīn, um 940/1533 am Leben, der Verfasser (des Commentars) bei dem Autor des Grundwerkes in Vorlesungen gehört hat.

Er schickt 2 Excurse vorauf, deren 2. (f. 2ᵇ Mitte) über die vielen gebrauchten Abkürzungen der Namen der citirten Verfasser und Büchertitel handelt.

Das Commentar beginnt f. 3ᵃ so: بسم الله الرحمن الرحيم روي عن النبى صلعم ان عيسى بن مريم صلعم قعد بين يدي مؤدب ... الحمد لله رب العالمين الحمد والمدح اخوان وهو الثناء باللسان على الجميل ... الذي دل بالفروع على الاصول ... بالمعقول الي المسموع هذا الكلام فيه كثير من انواع البديع ... وبعد فهذا مختصر اشار اليه بعد كماله ... مبارك اي كثير الخير ... بتوفيق الله حرف الجر متعلق بقوله مبارك الخ

Das ك الطهارة beginnt f. 18ᵇ so: قال الله تعالي وثيابك فطهر والرجز فاهجر، ابتدأ المؤلف ايده الله تعالي كتاب الطهارة بهذه الاية الكريمة ... والطهارة هي في اللغة النظافة الخ

Von dem 1. der vier Bände des Commentars liegt hier die erste Hälfte vor; sie geht bis gegen Ende des باب الاذان (im ك الصلوة). Wegen der grossen Lücke nach f. 110 fehlt das Ende des ك الطهارة und der Anfang des ك الصلوة. Das (erste) Kapitel darin, باب الاوقات, beginnt im Commentar so f. 132ᵃ: الاصل في اوقت الصلوة من الكتاب قوله تعالي اقم الصلوة طرفي النهار وزلفا من الليل (Sura 11, 116) الخ

Das باب الاذان والاقامة beginnt f. 141ᵃ so: الاذان في اللغة بمعنى الاعلام قال الله تعالي واذان من الله ورسوله الخ (Sura 9, 3)

Nach f. 143 ist wiederum eine Lücke.

Das Vorhandene schliesst f. 170ᵇ: في القدر الواجب من ذلك ولم يعده المصلي صحيحا فان صلاته تبطل ... وحمله كثير من المذاكرين على انه في الزائد على الواجب او في،

Schrift von verschiedenen Händen; jemenisch, im Ganzen ziemlich gross (anfangs grösser), vocallos, oft ohne diakritische Punkte; der Grundtext roth. Die Ueberschriften hervorstechend gross in Schwarz. F. 149ᵇ leer, es fehlt aber kein Text. An manchen Stellen etwas ausgestrichen, besonders f. 45ᵇ. — Abschrift c. ¹⁰⁰⁰/₁₅₉₁. — Collationirt.

4936. Glas. 88.

99 Bl. 4ᵗᵒ, 30—32 Z. (29½×20½; 22—22½×13½ᶜᵐ). Zustand: lose im Einband; nicht recht sauber; am oberen Rande wasserfleckig; auch sonst fleckig. — Papier: bräunlich, dick, glatt. — Einband: brauner Lederdeckel, schadhaft.

Derselbe Commentar, zweite Hälfte des 1. Bandes. Titel und Verfasser fehlt, doch steht f. 1ᵃ oben am Rande: شرح الاثمار. In der Unterschrift steht aber: السفر الاول من شرح الاثمار لجمال الدين على بن عبد الله بن راوع

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ: واما الكافر المصرح وهو من انعقد الاجماع على كفره الخ

Dieser Band schliesst sich nicht unmittelbar an Glas. 66 an; zwischen beiden ist eine grössere Lücke. Er beginnt hier im ك الصلوة u. zwar in dem Abschnitt باب والجماعة سنة (Mq. 110, f. 13ᵃ) und geht bis zu Ende des كتاب الجنائز. Dieses beginnt f. 80ᵃ: كتاب الجنائز الجنازة بفتح الجيم ما ثقل على الانسان ... والجنازة بالفتح الميت وبالكسر النعش ... ندب لكل مكلف ان يكون مستعدا للموت بان لا يغفل عن تعاهد نفسه بامور اربعة الاول إكثار ذكر هادم اللذات يعني الموت لانه ابعث على الاتيان بالمامورات الخ

Die letzten Textworte f. 99ᵃ: وتكرار حضور مع اهل مسلم مسلمين، — Der Commentar schliesst: فقال لاهله لا تشغلوا آل جعفر من ان يصنعوا لهم طعاما فانهم قد شغلوا بامر صاحبهم،

Es beginnt f. 33ᵃ باب القضاء; 39ᵇ باب صلوة الجمعة; 53ᵃ باب السفر; 59ᵃ باب الخوف; 63ᵇ باب العيدين; 69ᵇ باب الكسوف.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gleichmässig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth, Stichwörter hervorstechend gross in Schwarz; f. 85. 86 weitläufiger, von derselben Hand. — Abschrift im J. ⁹⁴²/₁₅₃₅. Gelesen u. collationirt bei dem Verf. im J. 942 Çafar (1535).

4937. Glas. 184.

364 Bl. Folio, 32—33 Z. (30½×21; 21½—22½×14ᶜᵐ). Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 3ᵃ:

النصف الاول من ك شرح الاثمار لمحمد بهران

Titel und Verfasser sind Glas. 185 ausführlicher genannt.

Anfang f. 3b: الحمد لله الذي نور قلوب اوليائه بمصابيح العرفان وشرح صدور اصفيائه . . . اما بعد فان المختصر الموسوم باثمار الازهار في فقه الائمة الاطهار الذي لم ينسج على منواله مؤلف في سالف الاعصار الخ (Bis اما بعد ganz wie Glas. 119.)

Erste Hälfte eines sehr ausführlichen gemischten Commentars zu demselben Werke (ك" اثمار الازهار), von Moħammed ben jaħjā ben moħammed ben aħmed ben moħammed ben mūsā *ben behrān* ettemîmî elbaçrî eççaʿdî ʾizz eddîn, um $^{940}/_{1533}$ am Leben.

Beginnt f. 4a: بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله رب العالمين، الباء في بسم الله يحتمل ان تكون باء الاستعانة وان تكون باء المصاحبة ومتعلقها محذوف . . . والله اسم خاصّ لخالق العالم الواجب الوجود . . .

الذي دلّ بالفروع على الاصول كما دل بالاصول على الفروع هذه صفة ثانية لله بعد وصفه برب العالمين الخ

Nach der Erklärung der Vorrede des ك" الاثمار folgt noch die der Vorrede des ك" الازهار f. 13b ff.: مقدمة لا يسع نحو المقلد جهلها اي هذه مقدمة ويجوز فيها فتح الدال وكسرها فالفتح على انها اسم مفعول لانها قدمت على غيرها والكسر على انها اسم فاعل لانها قدمت ما تتضمنه من المسائل على ما بعدها الخ

Das ك" الطهارة beginnt f. 17b: كتاب الطهارة قال الله عز وجل في كتابه العزيز وثيابك فطهر والرجز فاهجر، هذه الترجمة الكريمة تستدعي ذكر فوائد الفائدة الاولى في ذكر حقيقة الكتاب والطهارة اما الكتاب فهو في الاصل مصدر الخ

F. 74a ك" الصلوة; 140a ك" الجنائز; 157a ك" الزكوة; 183b ك" الخمس; 189a ك" الصيام; 204a ك" الحج; 248b ك" النكاح; 302b ك" الطلاق. Die letzten Kapitel sind: 342a باب اللعان; 347b باب الحضانة; 351a باب النفقات; 359b باب الرضاع.

Schluss f. 363a: والعكس في اقرارها غالبا فاذا اقرّت الزوجة بالرضاع وانكره الزوج ولا بينة لها . . . فلا يفرق بينهما ما لم يتشاجرا قال الامام عمّ وهو قوي اذ يعمل بالظن في النكاح تحليلا وتحريما، انتهى،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gleichmässig, vocallos, auch fehlen öftere diakritische Punkte; Grundtext roth, Ueberschriften auch, Stichwörter hervorstechend gross in Schwarz. — Randglossen ziemlich häufig. F. 116b (u. 157a) leer, es fehlt aber nichts. — Abschrift von محمد بن ابراهيم بن احمد بن المرتضى im J. 1073 Ġom. II (1663). — Collationirt.

F. 364b enthält ein Stück, überschrieben: الصلح الذي وقع بين المسلمين وبين لمة اهل نجران Der Brief des الهادي الي الحق يحيى بن الحسين بن رسول الله († $^{298}/_{911}$) ist nicht zu Ende mit der Seite.

F. 1. 2 allerlei juristische Excurse, zum Theil Randglossen zur الهداية.

4938. Glas. 185.

436 Bl. Folio, 31 — 33 Z. ($30^{1}/_{4} \times 21$; $20^{1}/_{2} - 21^{1}/_{2} \times 13^{1}/_{2} - 14^{1}/_{2}$ cm). — Zustand: im Ganzen gut, doch zu Anfang und besonders im letzten Viertel am oberen Rande (u. auch noch im Text) wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, meistens glatt. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe.

Derselbe Commentar, 2. Hälfte. Titel f. 1a: الجزء الثانى من ك" تنقيح القلوب والابصار الي كيفية اقتطاف اثمار الازهار

Verf.: عز الدين محمد بن يحيى بن محمد بن بهران التميمى البصري

Anfang f. 1b: كتاب البيع لفظ البيع والشرا من اسماء الاضداد يطلق كل واحد منهما على ما يطلق عليه الآخر فيطلق لفظ الشرا على البيع كما في قوله تعالى . . .

هو ايجاب صحيح تصرّف . . . او ما في حكمهما انما عدل المؤلف عمّ من قوله في الازهار شروطه ايجاب مكلف الخ

Zweite Hälfte des Werkes, in unmittelbarem Anschluss an Glas. 184. Dasselbe ist in 3 Theile getheilt, wovon der 1. in Glas. 184, f. 248b, der 2. in dieser Hdschr. f. 153b schliesst.

Schluss des Ganzen f. 424a: فتكون كفرا او فسقا غالبا معناه فتكون الموالاة كفرا حيث تكون لكافر وفسقا حيث تكون لفاسق . . . ومن جملتهم عقبة وشيبة والوليد المذكورون كما هو مذكور في كتب الحديث والسير والله اعلم، ولما منّ الله سبحانه . . . من كمال تاليف اثمار الازهار . . . ختمه مؤلفه مولانا الامام الاجلّ بقول الله عز وجل . . . والله سبحانه يزيده فيما حوله من سنى آلائه ويديم حماية المسلمين

والاسلام ببركاته وطول بقائه بحق جده سيدنا محمد خاتم الانبياء . . . والحمد لله رب العالمين الخ

Es beginnt f. 1ᵇ: ك" البيع; 60ᵃ ك" الشفعة; 114ᵃ الشركة; 133ᵃ الرهن; 145ᵇ الهبة; 154ᵃ الوقف; 174ᵃ الوديعة; 190ᵇ العتق; 206ᵃ الايمان; 244ᵇ الشهادات; 251ᵃ الدعاوي; 264ᵃ الاقرار; 275ᵃ اللباس; 292ᵇ الوكالة; 315ᵃ القضاء; 325ᵇ الحدود; 345ᵃ الجنايات; 376ᵇ الوصايا; 394ᵃ ك" السير.

Schrift: jemenisch, recht ungleich, u. doch von einer Hand, und zwar derselben, welche Glas. 184 geschrieben hat. Vocale und diakritische Punkte fehlen gewöhnlich. F. 436 (das Schlussblatt) ist in neuerer Zeit ergänzt; auch 432ᴬ, welches denselben Text enthält wie 432. — Abschrift um 1076/1665; wenigstens Theil 2 ist nach f. 153ᵇ beendet im J. 1076 Moh. (1665). — An manchen Stellen kurze Randglossen.

4939. Glas. 2.

4) f. 146—186.

Format (c. 24—26 Z., 19½—20½ × 14½—15ᶜᵐ) etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel u. Verfasser f. 146ᵃ:

ك" فتح الغفار لمغلقات الاثمار في فقه الائمة الاطهار لعماد الدين ابي محمد يحيى بن محمد بن حسن بن حميد المقرائى

Anfang f. 146ᵇ: الحمد لله المتفرد بالقدم الحليم عن المعاجلة بالنقم . . . وبعد فانه لما الف مولانا . . . يحيى شرف الدين بن شمس الدين بن امير المومنين كتابه الاثمار المنتزع من الازهار فجاء كما ترى وكما قاله في خطبته الخ

Commentar zu schwierigen Stellen desselben Grundwerkes (الاثمار) von Jahjā *ibn Ḥomeid* elmiqrāī 'imād eddīn um 965/1557 (sehr ausführlich ist sein Name in Glas. 157). Auf Wunsch Anderer und den Rath des Verfassers hat er diese Erläuterungen geschrieben. Er beginnt mit der wörtlichen Mitteilung der ganzen Vorrede desselben (الحمد لله رب العالمين الذي دل على الفروع بالفصول . . . وبعد فهذا مختصر مبارك بتوفيق الله سبحانه اختصرت فيه كثيرا من الفاظ اصله . . . الوكيل في كل حال وعلى كل شان) und sagt dann, dass er zu der Rechtswissenschaft auch das Erbrecht nach dem مصباح الرائض behandeln werde. Nach dem Vorwort: مقدمة لا يسع الاخذ عن الغير جهلها فصل يجوز للاجماع لغير المجتهد التزام واستفتاء وتقليد مستنبط احكام شرعية عن ادلتها واماراتها الخ behandelt er die einzelnen Rechtsbücher; zuerst: كتاب الطهارة مغلظ النجاسات خارج من تحت سره — كسبيل ذي دم غير ماكول الخ — zuletzt f. 184ᵇ: كتاب السير يجب شرعا على اهل الحل والعقد النظر فيمن يصلح للواعية الخ

Schluss f. 186ᵃ: وكذا يحرم الموالاة والمحالفة والمناصرة على الاطلاق بل قد تكفر حيث هي لكافر وتفسق حيث هي لفاسق' انتهى كتاب فتح الغفار الخ worauf noch ein Gebet folgt, dessen Schluss: والاخلاص بحقك عليك وبحق كل شيء عليك يا ارحم الراحمين اله الخلق امين'

Vollendet in J. 966 Ġom. II. (1559).

Darauf noch eine Nachschrift, deren Ende: وان يجعل ذلك خالصا لوجهه بمحمد واله اله الخلق امين ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم وصلى الله . . . تسليما كثيرا طيبا مباركا فيه

Abschrift im J. 969 Šawwāl (1562).

F. 187ᵇ ein Excurs von ابن حميد über die Tradition, dass die Weiber Verstand und Religion nur mangelhaft besitzen: النساء ناقصات عقل ودين الخ

4940. Glas. 157.

236 Bl. Folio, 34—40 (25) Z. [30½—31 × 20¾; 22½—23 × 15—15½ (22—23 × 13)ᶜᵐ]. — Zustand: im Anfang fleckig (späterhin weniger) und der Rand etwas ausgebessert; im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel f. 1ᵃ (von späterer Hand):

كتاب الشموس والاقمار الطالعة من افق فتح العزيز الغفار المفتح لمغلقات اثمار الازهار المنتزع من الوابل المغزار في فقه الايمة الاطهار

Verfasser:

عماد الدين يحيى بن محمد بن الحسن بن حميد ابن مسعود بن عبد الله المقرائى بلدا الحارثي المدحجى نسبا الزيدي مذهبا العدلي معتقدا

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي الهمنا معرفة الاحكام وخصنا ببدايع الاحسان والانعام . . . وبعد

فانى لما الفت كتاب فتح الغفار المطعم لاثمار الازهار وضمنته غررا من فوائد الوابل المغزار الخ

Gemischter Commentar zu demselben Werk (فتح الغفار) von demselben Verfasser. In der Vorrede f. 1ᵇ giebt Ibn Ḥomeid die für dieses Werk leitenden Gesichtspunkte und die gebrauchten Abkürzungen und Anführungen an. Bl. 1 ist später ergänzt, aber richtig. Das Werk selbst beginnt f. 2ᵃ: بسم الله الرحمن الرحيم قال امامنا عم هو مما يطول فيه الباء ويظهر فيه السينات ... وهو يكتب فى التاليفات للتبرك ... الحمد لله هو والمدح اخوان وهو الثناء والندا على الجميل من نعمه ... المتفرد بالقدم وهو الذي لا اول لوجوده اذ هو موجود فى الاول ... الحليم عن المعاجلة بالنقم معناه انه غفور الخ

Es beginnt u. A. f. 99ᵃ ك" الشفعة; 121ᵇ الرهن; 141ᵇ العتق; 156ᵃ اللباس; 186ᵃ الجنايات; 194ᵇ الوصايا; 212ᵃ السير.

Der Schluss (Erbrecht) ist f. 229ᵇ; dann kommt auch hier noch das Gebet mit Commentar; es schliesst hier mit den bei Glas. 2, 4 angeführten Worten. — Uebrigens ist das von f. 199ᵃ an behandelte Erbrecht eigentlich ein Anhang des Werkes, denn dies schliesst daselbst: ولا يحتاج محاكمة ولا يضره منازعة، وبتمام ذلك تم الكلام فى فروع الفقه والحمد لله الخ

Dieser Commentar ist vom Verfasser im J. 972 Moḥ. (1564) beendet.

Schrift: jemenisch, im Ganzen ziemlich gross, oft aber auch enger und kleiner, vocallos, vielfach ohne diakritische Punkte. Grundtext (meistens) roth, Stichwörter hervorstechend gross in Schwarz. F. 1. 10. 166ᵃ. 212—235 ergänzt in etwas kleineren, weniger festen, etwas ungleichen Zügen. — Abschrift (f. 199ᵃ) im J. 1031 Ḏû'lqa'da (1622) von احمد بن راضى بن احمد بن محمد الحسنى, im Auftrage des صالح بن صلاح بن قاسم بن مهنا الحسنى. Die Ergänzung aus d. J. 1118 Ǵom. II (1706) im Auftrage des على بن حسن الحولانى. In der Ergänzung ist f. 157ᵇ fast ganz leer, aber es fehlt nichts; ebenso f. 10 u. 166ᵇ. — Bisweilen Randglossen. — Collationirt.

Auf f. 236ᵇ finden sich von einer längeren Qaçîde des حسن بن اسحق 52 Verse; Anf. (Ṭawîl): سماحا عباد الله اهل البصائر لقول له ينفا منلم النواظر

4941. Glas. 68.

144 Bl. Folio, 9 Z. (30½ × 20½; 20 × 12ᶜᵐ). — Zustand: Rand im Anfang und am Ende ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt; er ist:

ك" الفصول فى اصول الفقه لصارم الدين

Der Verfasser heisst ausführlicher:

صارم الدين ابراهيم بن محمد ابن الوزير

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ: والمنهي عنه وهو العلم بهما والا يكونا مستحيلين فى انفسهما الخ und zwar zu Ende der Vorrede. Dies über die Rechtsprincipien handelnde Werk des *Çârim eddîn* ibrâhîm ben moḥammed *ibn elwezîr*, um ⁸⁷⁹/₁₄₇₄ (No. 4934), zerfällt in 22 Kapitel, die aber nicht gezählt sind. Zuerst f. 1ᵇ: باب العموم، فصل، العامّ لفظ دالّ على مسميات الخ f. 9ᵇ باب الخصوص، فصل، التخصيص اخراج بعض ما يتناوله العامّ الخ 20ᵃ باب المطلق والمقيد، فصل، المطلق اللفظ الدال على شائع فى جنسه الخ u. s. w. F. 86ᵃ باب القياس, 119ᵃ باب الاجتهاد والتقليد 133ᵇ باب الحظر والاباحة, 135ᵇ باب استصحاب الحال 137ᵇ باب التعادل والترجيح.

Schluss f. 143ᵇ: ووجوه الترجيحات الواقعة فى الادلة والحدود الشرعية كثيرة وقد توسع بعض علمائنا وغيرهم فى عدها وحصرها متعسر فليراجع بسائطها وفيما ذكر منها ارشاد الى ما لم يذكر والله اعلم،

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, gleichmässig, ohne Vocale und oft ohne diakritische Punkte. Stichwörter und Ueberschriften grösser. Text in rothen Linien. — Abschrift im Jahre 1060 Ḏû'lḥiǵǵe (1650) von على بن يحيى بن عز الدين بن الحسن الشامى الهادوي الزيدي

Zwischen den Zeilen und am Rande viele Glossen in kleinerer Schrift.

4942. Glas. 180.

182 Bl. 4ᵗᵒ, 20-25 Z. (29 × 19½; 18½-20 × 12-12½ᶜᵐ). Zustand: anfangs ausgebessert, sonst gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken.

Glossen zu demselben Werk. Titel f. 1ᵃ: حاشية الفصول لمولانا صارم الدين ابن الوزير

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: رب يسر واعن يا كريم وصلى الله على سيدنا ... قوله السابقين السابق صاحب الدعوة والظهور والمقتصد من لا دعوة له ... قوله نخب النخبة المختار من كل شيء قوله نغب النغبة الجرعة من الشرب الخ

Diese Glossen mit قوله sind Verschiedenen entlehnt und deshalb mit gewissen Buchstaben د، م u. s. w. bezeichnet. Ob sie vom Verfasser selbst oder von einem Anderen verfasst seien, ist nicht ersichtlich; letzteres ist wahrscheinlich.

Das باب العموم beginnt f. 41ᵇ: قوله ويشتمل النادرة على الاصح ومن ثم قال جماعة من العلماء تدخل بنت الزنا في عموم قوله تعالى وبناتكم الخ

Diese Handschrift bricht im باب الحظر والاباحة so ab f. 182ᵇ: قوله وتوقف الاشعري وبعض الشافعية، قال الاسنوي المختار الوقف قبل ورود الشرع واما بعد وروده،

Schrift: jemenisch, klein, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften grösser, das Stichwort قوله roth. Von f. 137 an etwas grösser. — Nach f. 5 ist eine Lücke. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

4943. Glas. 57.

263 Bl. Folio, 33 Z. ($30^1/_2 \times 20^1/_2$; $22^1/_2 \times 14^{cm}$). — Zustand: ziemlich gut; in der oberen Hälfte wasserfleckig, besonders gegen Ende. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ:

ك" البستان الجامع للفوائد الحسان المثمر لليافوت والمرجان الناطق بجميع مسائل البيان من السنة والقران الصادع بالانوار المنتزع من الانتصار المسهل للطالب تحقيق ادلة المذاهب والمغلوب منها والغالب،

ebenso im Vorwort f. 1ᵇ unten. — Verfasser:

محمد بن احمد بن يحيى بن مظفر

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الواحد القهار العزيز الجبار الرؤوف الغفار ... اما بعد فانى لما قرات كتاب البيان الشافى المنتزع من البرهان الكافى ... وجدته قد احاط من الفقه باقصاه وبلغ منتهاه الخ

Das ausgezeichnete Werk البيان الشافى المنتزع من البرهان الكافى hat, bei seiner gedrängten Kürze, die Beweise der Lehrsekten und den Hinweis, welche Ansicht die vorzüglichere sei (ادلة المذاهب وبيان المغلوب منها والغالب), fortgelassen. Diesem Mangel will Moḥammed ben aḥmed ben jaḥjā *ben moẓaffar*, um $^{900}/_{1494}$ am Leben, in diesem Commentar mit قوله dazu abhelfen und hat deshalb dem ك" الانتصار على علماء الامصار — einem Rechtsbuche des المؤيد بالله يحيى بن حمزة بن علي الحسيني ابن رسول الله † $^{749}/_{1348}$ in 18 starken Bänden und handelnd في المباحث الفقهية والمضطربات الشرعية — die Sektenbeweise (حجج المذاهب) entnommen.

Von diesem Commentar liegt hier die erste Hälfte vor, welche bis zum ك" البيوع incl. geht. Die خطبة des Grundwerkes ist hier ganz erklärt von جمال الدين على بن محمد بن احمد البكري und das Vorwort f. 12ᵃ ff. grossentheils von عبد الله بن محمد النجرى فخر الدين (um $^{870}/_{1465}$ am Leben; s. Lbg. 883).

Das Werk beginnt f. 2ᵃ: الحمد لله رب العالمين اعلم انه رحمه افتتح كتابه هذا بما افتتح به رب العزة سبحانه وتعالى كتابه ... فاطر السموات والارضين والفاطر المبتدئ والمبتدع ... رازق الخلق اجمعين الخ

Weiterhin f. 12ᵃ: قوله اما بعد، قيل هي افصح كلمة ... قوله في الظلم، اراد بالظلم الجهالات قوله البهم، اراد جمع بُهمة والبهمة الصخرة الخ

Es beginnt f. 25ᵃ ك" الطهارة; 54ᵃ الصلوة; 104ᵃ الجنائز; 113ᵇ الزكوة; 134ᵃ الصيام; 144ᵇ الحج; 164ᵃ النكاح; 191ᵇ الطلاق; 210ᵇ الظهار; 214ᵇ الايلاء u. s. w.; 226ᵃ ك" البيوع.

Schluss f. 263ᵃ: قوله وسلم الثمن للبائع، هذا ذكره الفقيهان

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, deutlich, vocallos; diakritische Punkte fehlen öfters. Grundtext roth. — Abschrift im J. 1056 Raǵab (1646). — Collationirt.

4944. Glas. 172.

75 Bl. 4ᵗᵒ, 30—32 Z. ($29^1/_4 \times 21$; $24-25 \times 15^{cm}$). — Zustand: lose Blätter u. Lagen, sehr wasserfleckig, etwas wurmstichig. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: 2 lose Lederdeckel.

Glosse zu demselben Commentar. Titel fehlt. Verf. fehlt. Er lebt nach f. 64ᵃ, 2 n. 7 im

J. (924 u.) 926. Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ, 1: قوله علم الرمل قال في برهان الوالد العلامة محمد بن حمزة بن مظفر . . . انه اوحي الي الانبياء الخ

Das كتاب الطهارة beginnt: قوله وثيابك فطهر اي عن النجاسات في التفسير الصحيح وعن ابن عباس لا تكون غادرا الخ

Diese Glosse mit قوله behandelt hier das ganze Werk. Es wird darin oft citirt das ك" النهاية, ferner ك" القلائد u. a. zeiditische Werke, auch ziemlich viele Verse. Die erste Stelle nimmt Bezug auf Glas. 57, f. 23ᵇ, 11; die zweite auf f. 25ᵃ, 15. Auf das ك" البيوع folgt f. 44ᵇ ك" الشفعة und ك" الاجارات; 47ᵇ الشركة; 48ᵃ الرهن u. s. w. 58ᵃ الاقرار; 58ᵇ الشهادات; 60ᵇ الوكالة; 62ᵃ القضا; 65ᵃ ك" الوصايا; 66ᵇ الديات; 67ᵇ الجنايات والقصاص.

Es folgen dann noch verschiedene Abschnitte (so f. 70ᵃ في مصالحة الكفار; 72ᵃ الامر بالمعروف u. s. w.), die in das ك" الوصايا nicht gehören, sondern zu einem anderen Buch (Abschnitt), dessen Anfang hier fehlt; es sind nämlich Lücken nach f. 23, 63, 67. Der letzte Abschnitt beginnt f. 73ᵃ: فصل ولما فرغنا من ذكر سائر الائمة راينا ان نذكر احكام المحتسبين، Er geht in 5 Fragesätzen bis f. 74ᵇ, 5 v. u. und ist wörtlich entlehnt dem Werke: ك" تنقيح الالباب في احكام السابقين من اهل الاحتساب

Schluss des Werkes mit einem Gebet, welches so endet f. 75ᵃ: فاغفر زلتي واقبل توبة . . . حتى تكتبني من الذين يلقونك آمنين وتتلقاهم الملائكة طيبين وصلى الله الخ

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, gut, kräftig, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. Der Grundtext gelb, sehr häufig verblasst und kaum lesbar. — Abschrift im J. 1037 Raǵ. (1628), von صلاح بن محمد بن شاطر im Auftrag des ابو القاسم بن الصديق القرشي النهامي

4945. Glas. 235.

1) f. 1—20.

143 Bl. 8ᵛᵒ, 15—17 Z. (21 × 15; 13½—14½ × 8½ᶜᵐ). Zustand: lose Lagen und Blätter. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: schadhafter brauner Lederdeckel. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

ك" الكافل بنيل السؤل في علم الاصول
لمحمد بن يحيى بن بهران

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله على سوابغ نعمائه وبوالغ آلائه . . . وبعد فهذا مختصر في علم اصول الفقه قريب المنال غريب المنوال الخ

Compendium über die Principien der Rechtswissenschaft in 10 Kapiteln, von Moḥammed ben jaḥjā *ibn behrān*, um 940/1533 (No. 4937).

1. باب f. 1ᵇ في الاحكام الشرعية وتوابعها، في الوجوب والحرمة والندب الخ
2. باب 2ᵃ في الادلة، الدليل ما يمكن التوصل الخ
3. باب 13ᵃ في المنطوق والمفهوم، المنطوق ما دل عليه اللفظ الخ
4. باب 14ᵃ في الحقيقة والمجاز، فالحقيقة في الكلمة المستعملة
5. باب 15ᵃ في الامر والنهي، الامر قول القائل لغيره افعلْ
6. باب 15ᵇ في العموم والخصوص والاطلاق والتقييد
7. باب 16ᵇ في المُجْمَل والمبيّن والظاهر والمؤوّل
8. باب 17ᵃ في النسخ، هو ازالة مثل الحكم الشرعي
9. باب 17ᵇ في الاجتهاد والتقليد، الاجتهاد استفراغ الفقيه
10. باب 19ᵃ في الترجيح، هو اقتران الامارة بما تقوى به

20ᵃ خاتمة في الحدود، الحدّ في الاصطلاح ما يميّز الشيء الخ

Schluss f. 20ᵇ: الي غير ذلك ممّا لا يُعرب عمن له طبع سليم وفهم غير سقيم وتوفيق من الفتاح العليم والله يهدي من يشاء الي صراط مستقيم ولا حول ولا قوة الا بالله العليّ العظيم،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, vocallos, öfters auch ohne diakritische Punkte. Ueberschriften roth. — Abschrift im Jahre 1083 Śawwāl (1673) von اسمعيل بن احمد بن علي

F. 1ᵃ stehen 6 Lobverse auf das Werk, von عز الدين محمد بن علي بن عمر الصعدي

4946.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Glas. 3, 4, f. 166—204.

8ᵛᵒ, 7 Z. (19½ × 14½; 11 × 9ᶜᵐ). — Zustand: der Rand wasserfleckig; lose Lagen. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Titel f. 166ᵃ ebenso. Verfasser: محمد بن يحيى بن محمد بن بهران التميمي الصعدي

Anfang u. Schluss ebenso. Die Lobverse stehen f. 166ᵃ.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, zum Theil kräftig, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter überstrichen oder hervorstechend gross, selten roth. Zwischen den Zeilen sehr oft Glossen. — Abschrift im J. 1050 Śawwāl (1641) von علي بن الهادي بن محمد بن علي بن محمد بن علي بن الهادي الجراني

F. 205ᵃ ein ermahnendes Gedicht, Kāmil, Anfang: حبّ المطامع راس كلّ هوان — الانسانِ; und f. 206ᵃ verschiedene Aussprüche. Alles in sehr flüchtiger Schrift.

2) Glas. 235, 3, f. 41—71.

8ᵛᵒ, 8 Z. (20½ × 15; 12½ × 8—8¾ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen und Blätter; unsauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: fehlt. — Titel und Verfasser fehlt. Anfang fehlt, 7 Blätter.

= Glas. 235, 1, f. 5ᵃ, Z. 1 bis f. 20.

Am Rande u. zwischen den Zeilen sehr viele Glossen.

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, vocallos, bisweilen ohne diakritische Punkte. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1058 Rab. I (1648).

3) Glas. 130.

19 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (21 × 15; 13 × 8ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen und Blätter; nicht ganz sauber, auch fettfleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: fehlt.

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, schwungvoll, fast vocallos, selten ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter roth oder gelb. Der Text in rothen und gelben Strichen eingerahmt. — Abschrift c. 1100/1688.

4947. Glas. 2.

2) f. 72—119.

Format (Text 23—19 Z., 18—19 × 13—14ᶜᵐ) etc. u. Schrift wie bei 1); die 2 letzten Blätter enger u. kleiner geschrieben. — Titel und Verfasser f. 72ᵃ:

كـ" توضيح المسائل العقلية والمذاهب الفقهية في أصول العدلية ومسالك الزيدية

لعماد الدين يحيى بن محمد بن الحسن بن حميد بن مسعود بن عبد الله المقرائى الحارثى المذحجى الزيدي العدلي

Anfang f. 72ᵇ: الحمد لله واهب العقول وجاعلها قابلة لانظار الفحول ... وبعد فانها لما اضطربت مسالك الانام وكثر في هذه الاعوام اختلاف الخاصّ والعامّ الخ

Ibn Ḥomeid, um 970/1562 am Leben (No. 4939), will mit dieser Schrift allerlei eingerissenen Zweifeln und Abirrungen von dem rechten (zeiditischen) Glauben und der praktischen Bethätigung desselben steuern; richtet sich darin auch gegen den Dünkel der Philosophen, behandelt auch (f. 89 ff.) allerlei von عبد الله بن احمد بن الوردسان الشاخذي فخر الدين (lebt noch 968/1556) aufgenommene Fragen über Namen und religiöse Stellung der Zeiditen mit historischen Belegen und anderen Anführungen, besonders Aufzählung und Besprechung einer grossen Zahl von Gelehrten und Ueberlieferern, die zeiditenfreundlich gewesen seien.

Schluss f. 119ᵇ: وان كنت تعلم غير ذلك منى فانت اولى بالعفو عنى يا ارحم الراحمين وصلى الله ... ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم.

Der Verfasser hat dies Werk vollendet im J. 956 Ram. (1549).

Abschrift im J. 970 Šawwāl (1563). — Am Rande nicht selten Bemerkungen. Bl. 94 ergänzt. — Collationirt.

4948. Glas. 198.

4) f. 143—213.

Format etc. u. Schrift wie bei 3).

Dasselbe Werk. Titel und Verfasser fehlt. Der Verf. aber ist ابن حميد, denn er citirt f. 143ᵃ, 16 sein Werk تنقيح الفوائد (Glas. 2, 1) u. 144ᵃ, 8 sein تلخيص معانى الخ (Glas. 2, 3).

Anfang fehlt; das Vorhandene beginnt f. 143ᵃ, 1: والجهال والباعثين على النوائب والمصائب واهل الحل والعقد منهم بريئون من ذلك سالكون طريقة الحق والصواب الخ

Schluss fehlt; bricht hier ab f. 213ᵇ: وقد اجاب الشيعة عن تسميتهم لهم رافضة بان هذا الاسم انما هو لمن رفض امامة زيد.

4949. Glas. 181.

6) f. 135—141.

8ᵛᵒ, 15 Z. (21½ × 16; 13½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: lose Lage, etwas fleckig. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: fehlt. — Titel f. 135ᵃ:

هذه المسائل المرتضاة فيما تعتمده القضاة

Verfasser:

المتوكل على الله اسمعيل بن القاسم بن محمد

Anfang f. 135ᵇ: الحمد لله رب العالمين واشهد ... اما بعد فان الواجب على الحا كم اذا سمع الاستعداء الخ

Schluss f. 141b: وان اليد لبيت المال فى مثل الاسلاب والخرابات القديمة التى ليست عليها يد، انتهى

Obliegenheiten des Richters, erörtert vom Imām *Elmotawakkil 'alā allāh* ismā'īl ben elqāsim ben moḥammed *ibn rasūl allāh*, geb. 1019/1610, † 1087/1676.

Schrift: gross, gut, vocalisirt; Text in grünen Linien. — Abschrift um 1100/1688.

F. 142 enthält mehrere Distichen.

4950.

Wir geben hier ein zum Theil ergänzendes Verzeichniss von Schriften zeiditischer Imāme. Ihr Inhalt ist meistens dogmatisch, polemisch, juristisch, seltener werden auch andere Fächer behandelt.

I. القسم بن ابراهيم بن اسمعيل بن ابراهيم بن الحسن بن الحسن بن على بن ابي طالب، ابو القسم † 246/860.

1) كتاب الدليل [الذي ينصر فيه التوحيد ويحكى مذاهب الفلاسفة ويتكلم عليهم]
2) ك" الرد على ابن المقفع 3) ك" المناظرة للملحد
4) الرد على المجبرة 5) تاويل القران
6) الناسخ والمنسوخ 7) الكلام فى فصول الامامة
8) الرد على مخالفي الزيدية
9) الرد على مخالفى النصاري
10) اجوبته على المسائل التى سئل منها
11) ك" الطهارة 12) ك" صلوة اليوم
13) مسائل على بن جهنشار 14) ك" الفرائض والسنن
15) ك" عقود المسائل 16) ك" المناسك

II. الهادي الى الحق يحيى بن الحسين بن القاسم بن ابراهيم، ابو الحسين geb. 245/859, † 298/911.

17) ك" التحرير 18) ك" الاحكام 19) ك" المنتخب
20) ك" الفنون 21) مسائل محمد بن سعيد
22) ك" التوحيد 23) ك" القياس

III. المرتضى محمد بن يحيى بن الحسين بن القسم بن ابراهيم، ابو القسم geb. 278/891, † 310/922.

24) ك" الايضاح 25) ك" النوازل
26) جواب مسائل المعقلى
27) جواب مسائل المهدي، وغير ذلك

IV. الناصر احمد بن يحيى بن الحسين بن القسم، ابو الحسن † 325/937.

28) الكتاب المقرّ [المفرع ?] فى الفقه
29) جواب مسائل موسى بن هارون العوفى
30) جواب مسائل الطبرستى، وغير ذلك

V. المهدي لدين الله الحسين بن القسم بن على بن عبد الله بن محمد بن القسم بن ابراهيم الخ العيانى، ابو عبد الله † 404/1013.

31) المجز فى علم الكلام 32) تفسير كامل
(die Zahl seiner Schriften ist 73).

VI. المؤيد بالله احمد بن الحسين بن هارون بن الحسين بن محمد بن القسم بن الحسن بن زيد بن الحسن بن على بن ابي طالب، البطحانى ابو الحسين geb. 333/944, † 411/1020.

33) ك" النبوات 34) ك" التبصرة فى الاصول
35) ك" التجريد وشرحه فى ٤ مجلدات
36) البلغة فى فقه الهادي
37) ك" الافادة والزيادات على ذلك، وغير ذلك

VII. الناطق بالحق يحيى بن الحسين بن هرون البطحانى ابو طالب † 424/1033.

38) زيادات على اصول الدين
39) الدعامة فى الامامة 40) جوامع الادلة فى الفقه
41) المجرى فى اصول الدين، ٢ مجلدات
42) التحرير فى فقه الهادي وشرحه
43) التذكرة فى الفقه 44) اماليه فى الاخبار
45) تفسير المطالب فى الاخبار

VIII. ابو هاشم النفس الزكية الحسن بن عبد الرحمن بن يحيى بن عبد الله بن الحسين بن القسم بن ابراهيم الخ † 431/1039.

46) سياسة النفس فى الزهد والوعظ
47) دعوة شريفة

IX. الناصر الحسين بن ناصر بن الحسين بن محمد بن عيسى بن محمد بن عبد الله بن احمد بن عبد الله بن على بن الحسن بن زيد بن الحسن بن على بن ابي طالب، ابو الفتح الديلمى † 444/1052.

48) تفسير القران الكريم
49) الرسالة المبهجة فى الرد على الفرقة الظالمة الجلجلة يعنى المطرّفية

X. المتوكل على الله احمد بن سليمان بن المطهر بن علي بن الناصر بن الهادي † 566/1170.

50) الر" الهاشمة لانف الضلال من مذهب المطرفية الجهال

51) الر" الواضحة

52) الحقائق في اصول الدين

53) المدخل في اصول الفقه

54) ك" الحكمة الدرية

55) الدلالة النورية

56) اصول الاحكام في الحلال والحرام

57) قصائد مشهورة

XI. المنصور بالله عبد الله بن حمزة بن سليمان بن حمزة بن علي بن حمزة بن الامام ابي هاشم geb. 561/1166, † 614/1217.

58) الجوهرة الشفافة جواب الر" الطوافة الى العلماء التي وردت من مصر تشتمل على مسائل في الاصول موردها اشعرى

59) الر" الناصحة بالادلة الواضحة، ضمها ارجوزة في اصول الدين

60) الرد على من انكر فضل عترة خاتم النبيين وشرحها، ٣ جزء

61) الشافي في اصول الدين، ٤ مجلدة

62) صفوة الاختيار في اصول الفقه

63) حديقة الحكمة النبوية في تفسير الاربعين السلفية

64) الر" الهادية بالادلة البادية

65) الدرة اليتيمة في احكام الغنيمة

66) الر" الناصحة لاهل الايمان ببلاد الجبل وديلمان والعراقين وخراسان

67) الاجوبة الكافية بالادلة الوافية

68) الاجوبة الرافعة للاشكال الفاتحة للاقفال

69) الر" الناصحة المشيرة بترك الاعتراض على السيرة

70) الر" الكاشفة للاشكال في الفرق بين التشيع والاعتزال

71) كتاب الايضاح

72) الر" الكافية لاهل العقول الوافية

73) الر" النافعة بالادلة القاطعة

74) مصباح المشكاة في تثبيت الولاة

75) الاختيارات المنصورية في المسائل الفقهية

76) ك" الفتاوي

77) الكتاب المهذب

78) ك" في السير

79) تفسير سورة البقرة، ولم يكمل تفسيرها

80) العقد الثمين في تبيين الائمة الهادين

81) الر" الفارقة بين الزيدية والمارقة

82) الر" الحاكمة بالادلة العالمة

83) العقيدة النبوية في الاصول الدينية

84) الر" القاطعة للاوراد من لجاج المتعنت في الايراد

85) الر" القاهرة بالادلة الباهرة

86) تحفة الاخوان

87) الر" البهائية

88) ر" البنات من الشرائف العالمات

89) المجموع من آيات القران الشريف المبطل لمذهب اهل التطريف

90) المكاتبات الحسنة المشحونة بالعلوم

91) الكتاب البليغ في سياسة الامر، وفيه آداب وحكم

92) الكتاب الجليل الي ولده محمد النبيل يحثه على الصبر والسهر في درس العلوم وطاعة الحي القيوم

93) اجوبة على ٥٠ مسئلة فقهية للشيخ محمد بن احمد البحراني

XII. المنصور بالله الحسن بن بدر الدين محمد بن يحيى بن يحيى بن الهادي c. 670/1271.

94) تصانيف في اصول الدين

95) تصانيف في العربية

96) اجوبة نافعة ورسائل واسعة

97) انوار اليقين في فضائل امير المؤمنين وسيد الوصيين

XIII. المهدي محمد بن المطهر بن يحيى بن المرتضى بن المطهر بن القسم بن المطهر بن محمد بن المطهر بن علي بن الناصر ابن الهادي الي الحق c. 700/1300.

98) المنهاج الجلي في فقه زيد بن علي

XIV. المؤيد بالله يحيى بن حمزة بن علي بن ابراهيم بن محمد بن ادريس بن علي بن جعفر الزكي بن علي التقي بن محمد الجواد الخ geb. 669/1270, † 749/1348.

99) ك" الانتصار، ١٨ مجلدات

100) الشامل في اصول الدين، ٤ مجلدات

101) نهاية الوصول الي علم الاصول، ٣ مجلدات

102) المعالم الرسمية

103) التحقيق في الاكفار والتفسيق

104) الحاوي لحقائق الادلة في اصول الفقه، ٣ مجلدات

105) المعيار

106) القسطاس

107) العدة في الفقه، ٢ جزء

108) العمدة في الفقه، ٦ مجلدات

109) الاختيارات على الانتصار

110) الاقتصاد في النحو

111) الكتاب الخاص لفوائد مقدمة طاهر

112) المنهاج، ٢ مجلدات

113) الازهار الصافية شرح المقدمة الكافية، ٢ مجلدات

114) المحصل في شرح اسرار المفصل، ٤ مجلدات

الايجاز في علم البيان، ٢ مجلدات (115
الطراز، ٣ مجلدات (116
الانوار المضيئة شرح الاحاديث النبوية (117
الديباج الوشي في شرح كلام الوصي، ٤ مجلدات (118
الايضاح لمعاني المفتاح في الفرائض (119
ك" التصفية للقلوب في الزهد (120
القانون المحقق في علم المنطق (121
عقد اللآلي في الرد على ابي حامد الغزالي (122
الجواب القاطع للتمويه عما يرد على الحكمة والتنزيه (123
الجواب الرائق في تنزيه الخالق (124
الجوابات الوافية بالبراهين الشافية (125
الر" الكاشفة للغمة عن الاعتراض على الائمة (126
الر" الوازعة لذوي الالباب عن فرط الشك (127
والارتياب الي السيد العلامة داود بن
احمد، في الطهارة
جواب على الفقيه احمد بن سليمان الاوزري (128
جواب على الفقيه احمد بن على التهامي (129
الكوكب الوقد في احكام الجهاد (130
مختصر جواب سؤالات على بعض العلماء (131
الجواب المصلح للدين الموضح لسنن المرسلين (132
الر" الوازعة للمعتدين سب اصحاب سيد المرسلين (133
مشكاة الانوار للسالكين مسلك الابرار في (134
الرد على الباطنية الكفار
ك" الافحام للباطنية الطغام (135
وصايا جامعة للحكم والآداب (136
مكاتبات مشتملة (139 فتاوي (138 دعوات (137
على العلوم والفوائد الدينية
مواعظ ببدائع الالفاظ، وغير ذلك (140

XV. المهدي لدين الله احمد بن يحيى بن المرتضى بن احمد بن المرتضى بن المفضل بن المنصور بن المفضل بن الحجاج بن على بن يحيى بن القسم بن يوسف الداعي بن يحيى المنصور بن احمد الناصر بن يحيى الهادي الي الحق الخ geb. 775/1373, † 840/1437.

نكت الفرائد في معرفة الملك الواحد، (141
في اصول الدين
غرر الفوائد شرح نكت الفرائد (142
الدرر الفرائد شرح القلائد (144 ك" القلائد (143
ك" الملل والنحل (145
المنية والامل في شرح ك" الملل والنحل (146
رياضة الافهام في لطيف الكلام (147
دامغ الاوهام في شرح رياضة الافهام الخ (148
ك" الفصول في ضبط معاني جوهرة الاصول، (149
في اصول الفقه
معيار العقول (150
منهاج الوصول شرح معيار العقول (151
الكوكب الزاهر شرح مقدمة طاهر في علم العربية (152
الشافية شرح الكافية (153
التاج المكلل بفرائد معاني المفصل (154
قانون الكلام (156 تاج علوم الادب (155
اكليل التاج وجوهرة الوهاج (157
الغيث المدرار شرح الازهار (159 ك" الازهار في الفقه (158
الانتقاد لايات الاجتهاد (161 البحر الزخار (160
المستجاد شرح الانتقاد (162
ك" الانوار في الآثار الناصر على مسائل الازهار (163
القمر النوار في الرد على المرخصين في الملاهي والامزار (164
تكملة الاحكام، في علم الطريقة (165
ك" الفائض في الفرائض (167 حياة القلوب (166
القسطاس في المنطق (168
الجواهر والدرر، في التاريخ (169
يواقيت السير شرح الجواهر والدرر (170
قصائد (172 خطب ومواعظ ورسائل ومكاتبات (171

XVI. المتوكل على الله المطهر بن محمد بن سليمان بن يحيى بن الحسين بن حمزة بن على بن محمد بن حمزة بن الحسين بن عبد الرحمن بن يحيى بن عبد الله بن الحسين بن القسم بن ابراهيم † 879/1474.

رسائل كوامل (174 كتاب الارشاد (173

XVII. الهادي الي الحق عز الدين بن الحسين بن المؤيد geb. 845/1442, † 900/1495.

شرح على منهاج القرشي (175
شرح على البحر الزخار، لم يكمل (176
مصنفات في سائر العلوم (177

XVIII. المتوكل على الله يحيى شرف الدين بن شمس الدين بن المهدي احمد بن يحيى بن المرتضى بن احمد الخ geb. 877/1473, † 965/1558.

شرح مقدمة الاثمار (179 كتاب الاثمار (178
رسائل واجوبة المسائل (180
حل المشكلات في الكتب واقوال العلماء (181
الشعر الفصيح، وغير ذلك (182

9. Streitsachen vor Gericht.

4951. Lbg. 598.

13) f. 22ᵃ—26ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; nach dem Anfang und der Unterschrift:

ر" في ادب القاضي لكمال باشا زاده

Anfang: كتاب ادب القاضي، قدّمه على كتاب الشهادة لاختصاصها في اعتبار الشرع بمجلس القضاء فهو سابق في الاعتبار الخ

Es liegt hier eigentlich ein gemischter Commentar des Ibn kemāl bāšā zu dem Buche eines juristischen Werkes vor, welches von der Bildung und den Erfordernissen des Richters handelt, dies Buch ist in diesem Werke demjenigen über die Zeugenschaft voraufgeschickt.

Das Grundwerk beginnt in diesem Buche: لا تصح ولاية القاضي حتى يجتمع في المولى الخ

Schluss: ويكره الدخول فيه وهذا لا ينافي فرضيته على الكفاية لما عرفت انها في حق الذين امكن لهم القيام بحقه والكراهة في من عجز عنه.

Collationirt mit dem Original. Mehrere Glossen am Rande. — Abschrift im J. 997 Ram. (1589).

4952. Pm. 645.

3) f. 196—203.

Format etc. und Schrift wie bei 1).

Titel fehlt. Das Werk handelt von den Obliegenheiten und Pflichten und dem Verhalten des Qāḍı, kann also betitelt werden:

رسالة في ادب القاضي

Es zerfällt in eine Menge ungezählter Kapitel, die zum Theil sehr klein sind. Eine Vorrede oder Einleitung ist nicht vorhanden. Es ist sehr möglich, dass hier nur der Auszug aus einem grösseren Buche vorliegt.

Anfang: f. 196ᵇ: باب ادب القاضي، يستحق القضاء اذا كان فيه ثلاثة اشياء العدالة والعلم بكتاب الله تعالى وناسخه ومنسوخه حلاله وحرامه امره ونهيه والعلم بسنة رسول الله الخ

باب خمسة لا يجوز ان يستكتبهم العبد والصبي الخ 196ᵇ
باب اربع خصال اذا حلت بالقاضي كان معزولا الخ 196ᵇ
باب يجوز كتاب القاضي الى القاضي 196ᵇ

u. s. w. Die letzten Kapitel sind:

باب اثنا عشر نفرا لا تقبل شهادتهم للتهمة 203ᵃ
باب ويستحلف المومن بالله ويوكد بذكر اوصافه 203ᵃ
باب صفة التحليف على اربعة اوجه اذا ادعى شراء عبد من رجل 203ᵃ

Schluss f. 203ᵃ: ويستحلف في الطلاق بالله ما هي بائن منك الساعة ولا يستحلف بالله ما طلقها وقس عليها امثالها، والحمد لله وحده . . . ونعم الوكيل، تم الكتاب،

4953. Spr. 1962.

13) f. 98—103.

8ᵛᵒ, 17—18 Z. (Text 14 × 8½ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht sauber. — Papier: gelb, glatt, dick.

Bruchstück eines Werkes über die Pflichten des Qāḍı; und zwar ist hier der Schluss des 9. und das ganze 10. Kapitel, womit das Werk schliesst, vorhanden.

Die ersten hier vorhandenen Worte des 9. Kapitels sind: اصرّ على انكار الوقف لم يصرف اليه الخ
10. باب f. 99ᵃ مع فيما يختص به القاضي الشافعي فوائد ونفائس لا يستغنى عنها، مسالة يختص القاضي الشافعي عن باقي القضاة باربعة اشياء

Die Kapitel des Werkes sind in Fragen (مسئلة) und Beispiele (فائدة) getheilt.

Schluss f. 103ᵃ: لا تردّ شهادته وان كان لا صرّح به لم تقبل، وهذا آخر ما كتبه المصنف . . . والحمد لله وحده وصلى الله الخ

Schrift: ziemlich kleine, gedrängte Gelehrtenhand, nicht undeutlich, vocallos. — Abschrift c. 1000/1591.

F. 103ᵇ von späterer Hand eine Stelle aus Essojūṭı, dass Moḥammed nach seinem Tode lebe und in leibhafter Gestalt einherwandle, wenn auch für die menschlichen Augen nicht sichtbar; und eine andere Stelle aus verschiedenen Werken, dass ein richtiger Çūfı in wachendem Zustande den Propheten sehen u. sprechen könne.

4954. Lbg. 529.

56 Bl. 4to, 19 Z. (25×17; 16½×10^cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe; der Text liegt lose darin. — Titel fehlt; auf der Rückseite des Vorderdeckels:

مصابيح ارباب الرياسة ومفاتيح ابواب الكياسة
للشيخ ابراهيم الحلبى

Der grösste Theil des Werkes fehlt; vorhanden ist nur Kap. 51, der Schluss des Ganzen.
51. باب f. 1ª في القضاء بما يظهر من قراين الاحوال والامارات وحكم الفراسة

Praktische Anleitung für Richter, mit Beispielen für allerlei Fälle; in viele Abschnitte und Fragsätze getheilt. Dies Kapitel gehört zu einem grossen Werke mit obigem Titel, dessen Verf.:

ابراهيم بن يوسف بن عبد الرحمن الحلبى الحنفى برهان الدين ابو الصفا ابن الحنبلى

Ibrâhîm ben jûsuf ben 'abd erraḥmân elḥalebî elḥanefî *ibn elḥanbalî*, geb. 877/1472, † 959/1552, behandelt die Verwaltung des Staates in ihrer ganzen Verzweigung, und demgemäss auch die richterliche Beamtenstellung.

F. 4ᵇ في القضاء بالسياسة الشرعية، اعلم ان السياسة شرع مغلظ والسياسة نوعان الخ

1. فصل f. 5ª في الدلالة على مشروعية ذلك من الكتاب والسنة
2. فصل 10ᵇ في احكام هذا الباب
3. فصل 16ᵇ (in 3 قسم) في الدعاوي بالتهم والعدوان

Schluss f. 56ᵇ: او صادف في بعض امثلته ما يعد من باب الدغل فان حالي ما شرحته في شرح كتاب الوقاية وهو مشهور والحمد لله العلى الغفور وصلى الله . . . وسلم تسليما،

Schrift: ziemlich klein, dick, nicht ganz deutlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift vom J. 1298 Rab. II (1881). — Collationirt.

HKh. V 12125 (der Verf. unrichtig) und I 307.

4955. Lbg. 780.

1) f. 1—25.

70 Bl. 8vo, 15 Z. (20⅓×13½; 14×8½^cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt. Verfasser fehlt: der Name in der Unterschrift heisst wol: بروسوي دده افندي.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلوة . . . وبعد ذكر في العناية شرح الهداية السياسة تغليظ جزاء جناية لها حكم شرعي . . . وذكر في معين الحكام السياسة شريعة مغلظة ثم قال السياسة نوعان الخ

Ueber Verhalten des Richters in Strafsachen. Dies Werkchen zerfällt, wie es scheint, in 4 Abschnitte (mit derselb. Eintheilung wie bei Lbg. 529).

1. فصل f. 2ª في الدلالة على مشروعية ذلك بالكتاب والسنة
3. فصل 10ᵇ في الفرق بين نظر القاضى
4. فصل 13ᵇ في الدعاوي بالتهمة والعدوان

(Wo der 2. Abschn. beginnt, ist nicht ersichtlich.)

Schluss f. 25ᵇ: اذا غلب على ظن الامر انه لو امره بالمعروف يترك الفسق وان غلب على ظنه انه لا يترك لا يكون اثما في ترك الامر، تمت الرسالة بن وسوى دده افندي رحمه

Schrift: gross, kräftig, deutlich, vocallos, möglichst incorrect. — Abschrift c. 1200/1785.

4956. We. 1724.

9) f. 142ª—148ª.

Format etc. und Schrift wie bei 3). — Titel und Verfasser f. 142ª:

ر" في الرشوة واقسامها لابن نجيم

Anfang f. 142ᵇ: الحمد لله الذي ينصر الحق بعد حين . . . وبعد فهذه رسالة مختصرة في بيان الرشوة واقسامها وفي ضمنه ما يجوز اخذه للقاضى الخ

Abhandlung des Ibn noǵeim † 970/1562 über Bestechung des Richters und deren verschiedene Grade, was er annehmen darf und was nicht, und in wiefern Bestechung und Geschenk (رشوة وهدية) verschieden.

Schluss f. 148ª: فانه يثاب على ذلك ولو لم يرد فكيف وله اصل وهو شاهد الزور، تمت

Lbg. 598, 11, f. 19ᵇ—20. 42.

Format etc. und Schrift wie bei 1).

Dasselbe Werkchen. Titel u. Verfasser fehlt. — Diese Abhandlung ist die 11. der الرسايل الزينية (s. No. 4831).

Abschrift im J. 995 Ṡa'bân (1587).

4957. We. 1832.

1) f. 1—9.

109 Bl. 8vo, 25 Z. (20⅓ × 15½; 15½ × 9⅓cm). — Zustand: lose Lagen im Deckel; nicht ganz sauber; etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: brauner Lederdeckel mit Klappe. — Titel und Verfasser f. 1a:

القام الحجر لمن زكّي سابّ ابي بكر وعمر لجلال الدين ابي الفضل عبد الرحمن بن كمال الدين السيوطي الشافعي

Anfang f. 1b: اما بعد حمد الله والصلاة والسلام ... فقد سمعت من بعض المبتدئين ان سابّ الشيخين ابي بكر وعمر آ تقبل شهادته فهالني ذلك جدّا الخ

Abhandlung des Essojûṭî † 911/1505 gegen die Zulassung derer zum Zeugniss, die auf Abû bekr und 'Omar schmähen. In 3 فصل getheilt.

1. فصل 1b في ما ورد في فضلهما

2. فصل 5b في بيان ان سبّهما كبيرة بلا خلاف في ذلك بين السلف والخلف ونقل اقوال من عدّ ذلك في الكبائر

3. فصل 6b اعلم ان سابّ الشيخين فيه وجهان لاصحابنا

Schluss f. 9a (Monsarih):

اصحابك الغرّ انجم زهرت وهم على من يكيدهم رجمُ

Schrift: ziemlich gross, weit, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 1140/1727 (s. We. 1832, 2). — HKh. I 1156.

4958. Lbg. 645.

4) f. 59b—73a.

8vo, c. 25—27 Z. (20¾ × 15½; c. 15½ × 10cm). — Zustand etc. und Schrift (aber kleiner und gedrängter und vocallos) wie bei 1).

Auszüge aus dem Werke ميزان المدّعين: allerlei Fälle, wo 2 Parteien sich zanken wegen eines Kauf- und Pfandobjectes. Eine Inhaltsübersicht steht f. 59b—61a; dann werden die Fälle einzeln behandelt, unter Zuhülfenahme von verschiedenen juristischen Werken, wie الدرر والغرر, جامع الفصولين u. a., aus denen die betreffenden Stellen beigebracht werden.

Als Anfang dieser Auszüge kann angesehen werden f. 61a: ومن اهمّ مسائل هذه الرسالة معرفة القول المختار من الاقوال المختلفة اذا تعارض ما في المتون والفتوي الخ

und als Schluss f. 73a: ان تلقوا الملك من مملكيهم فكانهم حضروا وبرهنوا على الملك المطلق، من الفصولين، تم وكمل

Abschrift v. J. 1192/1778. — Am Rande oft Bemerkungen.

Mq. 180b, f. 554. 555. Stück aus einem Werk über Klagesachen (مسائل الدعاوي).

4959.

Hieher gehören auch noch folgende Werke:

1) احمد بن عمرو الخصّاف الحنفي von ادب القاضي † 261/875.

2) محمد بن احمد ابن الحدّاد الشافعي von ادب القاضي † 344/955.

3) und von محمد بن احمد العبادي الهروي † 458/1066.

4) und von ابراهيم بن عبد الله ابن ابي الدم † 642/1244.

5) und von رضي الدين محمد الغزي † 985/1529.

6) ابراهيم بن علي المالكي von تبصرة في آداب القضاء ابن فرحون † 799/1397.

7) محمد بن ابراهيم بن von فتح المدبّر للعاجز المقصّر احمد السميدسي الحنفي um 920/1514.

8) von جواهر الاحكام ومعين القضاة والحكام محمد بن محمود بن محمد القاضي um 980/1524.

9) محمد بن von الفواكه البدرية في الاقضية الحكمية محمد المصري الحنفي ابن الغرس † 932/1526.

10) غانم بن von ملجأ القضاة عند تعارض البيّنات محمد البغدادي c. 1030/1621.

11) محمد بن سليمان von معين القضاة

12) شريح بن عبد von روضة الاحكام وزينة الحكّام الكريم الروياني

13) جواهر العقود ومعين القضاة والموقّعين والشهود von محمد بن احمد بن علي الشافعي

14) السيوطي von ذم القضاء † 911/1505.

15) قره يوسف الحميدي von „ الجُعْل † 918/1507.

16) محمد بن معن بن von التحرير في وضع الاقارير سلطان الشيباني الشافعي † 640/1242.

17) محمد بن محمد بن ابراهيم von ادب الشهود الشاطبي ابن سُراقة † 662/1264.

18) حسين بن عبد الرحمن von „ في نقل الشهادة التوقاني حسام الدين † 926/1520.

19) الدعاوي والبينات "ك von محمد بن محمد السرخسي الحنفي † 544/1149.
20) القول الصائب في جواز القضاء على الغائب von عمر بن رسلان البلقيني الشافعي † 805/1402.
21) القول الحسن في جواب القول لِمَن von محمد بن يحيى نوعي زاده † c. 1045/1635.
22) قلادة التسجيلات والعقود وتصرّف القاضي والشهود von موسي بن عيسي المغيلي المازوني المالكي um 800/1397.
23) تحفة الحكام في نكت العقود والاحكام von محمد بن محمد بن عاصم القيسي المالكي † 829/1426.
24) ابهاج العين بحكم الشروط بين المتبايعين von احمد بن محمد بن عبد السلام الشافعي um 880/1475.
25) معتمد الخلائق في علم الوثائق von محمد بن محمد ابن ابي شريف الشافعي † c. 906/1500.
26) مجمع الضمانات von غانم بن محمد البغدادي c. 1030/1621.
27) الواقعات "ك von احمد بن على الرازي الجصاص † 370/980.
28) النوازل von ابو الليث السمرقندي † c. 375/985.
29) الواقعات von احمد بن محمد بن عمر الناطفي الحنفي † 446/1054.
30) الواقعات von عمر بن عبد العزيز الحنفي حسام الدين الصدر الشهيد † 536/1141.
31) خزانة الواقعات von طاهر بن احمد البخاري الحنفي افتخار الدين † 542/1147.
32) مجموع النوازل والحوادث والواقعات von احمد بن موسي بن عيسي الكشي الحنفي um 550/1155.
33) الواقعات von حسين بن منصور قاضي خان † 592/1196.
34) مختارات النوازل von على بن ابي بكر المرغيناني الحنفي † 593/1197.
35) الملتقط في مسائل الواقعات von مسعود بن شجاع بن محمد الاموي الحنفي حسام النظر ابو المعالي † 599/1202.
36) النوازل von ابراهيم بن على الحنفي ابن عبد الحق † 744/1343.
37) اجوبة القرطبيين واجوبته فيما نزل من نوازل الاحكام von عياض بن موسي اليحصبي السبتي † 544/1149.
38) ملجأ الحكّام عند التباس الاحكام von يوسف بن رافع ابن شدّاد الاسدي الشافعي † 632/1234.
39) الاعلام بمصطلح الشهود والحكّام von ابراهيم بن على الطرسوسي الحنفي † 758/1357.
40) الزهر الباسم فيما يروح به الحاكم von الجلال السيوطي † 911/1505.
41) تكملة لسان الحكام von محمود بن بركات الباقاني الحنفي † 1003/1594.
42) مسعف الحكّام على الاحكام von محمد بن عبد الله بن احمد التمرتاشي الحنفي † 1004/1595.
43) عمدة الحكّام، منظومة von محمد بن ابي بكر بن داود العلواني الحنفي † 1016/1607.

4960. Lbg. 383.

3) f. 16ᵇ—20.

Format etc. und Schrift (etwas flüchtiger, weniger gedrängt, zuerst sehr weitgezogen) wie bei 1). — Titel fehlt; nach der Vorrede:

تحفة الامين فيما يقبل فيه قوله بلا يمين

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 16ᵇ: قال الشيخ العلامة شهاب الدين احمد بن زين الدين عبد الرحمن بن عوض الطنبذائي رحمه، الحمد لله الملك الحق . . . وبعد فقد استخرت الله تعالي في هذا التعليق الخ

Der Verfasser wird in Cod. Par. A. F. 861 الطنبدي, in Pm. 194 الطنتدائي genannt. Das Richtige scheint: الطُنْبُذَائي.

Aḥmed ben 'abd erraḥmān ben 'iwaḍ *eṭṭunbuḏā'ī* elqāhirī eššāfi'ī šihāb eddīn, geb. 751/1350, † 831/1428, zählt hier die Fälle auf, in welchen eine Aussage, ohne dass sie beschworen wird, vor Gericht angenommen wird. In einige Kapitel (zuerst باب الزكاة, zuletzt باب ام الولد) und viele Fragsätze getheilt.

Schluss f. 20ᵇ: اذا كان ولد فلو لم يكن ولد لم يحلف قطعا والله اعلم،

HKh. II 2549 (welcher aber als Verfasser nennt: صالح بن عمر البلقيني † 868/1463).

4961. We. 1724.

11) f. 152ª—160.

Format etc. und Schrift wie bei 3). — Titel und Verfasser f. 152ª:

ر" فى طلب اليمين بعد حكم المالكي الابراء العام لابن نجيم

Anfang f. 152ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلوة ... وبعد فقد وقعت مسئلة فى زماننا هي ان امراة اقرت عند حاكم مالكي المذهب وهي بحال الصحة والسلامة لابنتها فلانة بمبلغ معين الخ

Abhdlg über den Reinigungs-Eid bei gerichtlichen Aussagen, von Ibn noǵeim (s. No. 4831).

Schluss f. 160ᵇ: والبراءة مانعة من دعوي حق قبلها بخلاف المسئلة الاولي لان المقرّ لم يدع استرجاع شيء وانما يدفع عن نفسه فافترقا، تمت

4962. We. 1746.

1) f. 1—6.

118 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (20 × 14⅓; 12½ × 9½ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser f. 1ª:

تحفة الجدّين بنصرة خير الدين لمحمد التافلاتى

(Der Titel ebenso im Vorwort.)

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي هدانا لنشر الاحكام ... اما بعد فيقول محمد التافلاتى الحنفى ... ان محشي الدر المختار نقل فى حاشيته عليه فى كتاب الايمان عبارة طويلة الخ

Zu dem Werke الدر المختار (No. 4623) ist von Jemand eine Glosse verfasst; in derselben, zum Buch der Eidschwüre, kommt eine lange Stelle vor, in welcher er gegen den خير الدين الرملي (der auch einen Commentar zu dem تنوير الابصار verfasst hat) polemisirt. — Gegen diese Stelle und zur Vertheidigung des الرملي ist diese Abhandlung von Moḣammed ben moḣammed elmagribî *ettâfelâtî* elḣanefî † 1191/1777 geschrieben. Derselben schickt er eine Einleitung (مقدمة) vorauf, in welcher er Wort u. Begriff von „Eid“ erklärt (فى تفسير اليمين لغة واصطلاحا). Dann folgt der Haupttheil f. 2ª, der المقصود genannt ist. Die Worte des Glossators werden mit قول المحشي eingeführt.

Schluss f. 6ª: فيجري على القواعد العربية كما تقيده ظواهر نصوص الحنفية وهنا تم رقم الرسالة البهية والحمد لرب العطية الخ

Schrift: Türkische Hand, kleine, flüchtige Gelehrtenhand, schwierig, vocallos. — Abschrift c. 1200/1785.

Von derselben Hand geschrieben ist f. 6ª eine Antwort des نجم الدين بن خير الدين الرملي auf eine ihm vorgelegte Frage aus dem Eherecht: ob der Ausdruck eines Ehemannes: على الطلاق لاتزوج عليك ihn in dem Falle der Verheirathung zur Scheidung nöthige: was bejaht wird.

Hier ist auch zu erwähnen eine Schrift des مرعي بن يوسف بن ابي بكر الكرمي المقدسي † 1033/1624, betitelt: الحجج البينة فى ابطال اليمين مع البينة.

10. Gerichtliche Formulare.

4963. Mq. 16.

39 Bl. 8ᵛᵒ, 7 Z. (18¾ × 13½; 9½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch etwas fleckig u. unsauber u. nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe. — Titel u. Verf. f. 2ª:

التمهيد فيما يجب فيه التحديد لعلي بن عبد الكافى السبكي

Anfang f. 2ᵇ: الحمد لله وصلى الله على سيدنا ... وسلم، اما بعد فانه يقع فى كتب الاوقاف وكتب المبايعات وكتب المقاسمات وكتب التمليكات ومحاضر القيمة التى تعمل للقري والضياع لقصد بيعها الخ

Taqî eddîn *essobkî* † 756/1355 (No. 2571) handelt in dieser im J. 751/1350 verfassten Schrift von den in Legaten, Verkaufs-, Theilungs- und Besitz- und Preis-Contracten aufzunehmenden genauen Ausnahme-Bestimmungen, mit Beibringung einer ziemlich grossen Menge von solchen gerichtlichen vorschriftsmässigen und

mustergiltigen Schriftstücken aus verschiedenen Jahren des 7. Jahrhunderts der Hiǵra.

Schluss f. 37ª: وقال الشافعي يجوز وقد اطلنا في هذه المسئلة وفي بعض ما ذكرناه كفاية والله سبحانه اعلم،

Ist im Anfang verbunden und ausserdem lückenhaft. Die Blätter folgen so: 2; Lücke von 1 Bl.; 4. 3. 6. 5; 1 Bl. fehlt; 7. 8; 16 Bl. fehlen; 9—16; 8 Bl. fehlen; 17—24; 8 Bl. fehlen; 25—37.

Schrift: gross, gefällig, deutlich, gleichmässig; etwas vocalisirt; diakritische Punkte fehlen nicht selten. — Abschrift c. 800/1397. — HKh. II 3599.

4964. We. 1765.

6) f. 63—92.

Format etc. und Schrift wie bei 4). — Titel fehlt; steht in der Unterschrift f. 92ª:

كشف المروط عن محاسن الشروط

Verfasser fehlt. Nach HKh. V 10754:

بدر الدين حسن بن عمر بن حبيب الحلبي

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 63ª mit den Worten: المقاسمة وبينهما بالسوية مشاعا وذلك جميع الدار الفلانية المشتملة على قاعة سفل ذات منافع ومرافق وقاعة علو ذات منافع ومرافق ويحدد الخ

F. 66ª باب العتق، مسطور يتضمن عتق العبد، هذا ما اعتق فلان ابن فلان الفلاني مملوكه فلان او عبده فلان او مملوكته فلانة او امته الخ

Bedr eddîn elḤasan ben 'omar *ibn ḥabîb* elḤalebî eššâfi'î † 779/1377 (No. 2285) stellt in diesem Werke Formulare für gerichtliche Acte aus den verschiedenen Rechtsgebieten zusammen.

67ᵇ باب التدبير، مسطور يتضمن صورة التدبير، دبر فلان مملوكه الخ

68ª باب الفروض، مسطور يتضمن فرض الحاكم لاولاد شخص فيما يخصهم من تركة امهم،

70ª باب التفويض والاسناد والاذن، مسطور يتضمن تفويض النظر في وقف

72ᵇ باب المحاضر، محضر بملكية قرية وصلت الي بيت المال وبيعت، شهوده الواضعون خطوطهم الخ

83ª باب المجالس الحكمية، مجلس يتضمن الدعوي بعقار وانتزاعه، حضر مجلس الحكم الخ

84ᵇ باب الاسجالات، اسجال بثبوت اقرار المتبايعين والحكم عليهما بموجب اقرارهما، هذا ما اشهد به علي نفسه الكريمة الخ

90ᵇ باب مختلف، فصل يتضمن الحلف على استحقاق دين في ذمة ميت، حلف فلان ابن فلان المقر له الخ

91ª فصل يتضمن الالقاب السلطانية، مولانا المقام الاعظم الشريف العالي الخ

91ª فصل يتضمن القاب نواب السلطنة، مولانا المقر الاشرف العالي المولوي الخ

91ᵇ فصل يتضمن الالقاب القضائية، سيدنا ومولانا العبد الفقير الي الله تعالي

91ᵇ فصل يتضمن القاب قضاة العجم، المولي المخدوم الاعظم الامجد الاكرم الاعدل

Schluss f. 92ª: بدوام دولته والبلاد والدنيا مشرفة بحسن اماليه، انتهي كشف المروط . . . بحمد من امر شريعته مضبوط . . . والله الهادي الي سواء السبيل وهو حسبنا . . . الا بالله العلي العظيم،

Abschrift von محمد بن محمد الشافعي im J. 909 Çafar (1503).

Nach f. 67. 83. 90 sind Lücken. — F. 74ª. 84ᵇ. 92ª stehen Ergänzungen am Rande und 92ᵇ auf der ganzen Seite. HKh. V 10754.

4965. We. 1472.

56 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (18 × 12½; 11½—12 × 9ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber; im Anfang einige Blätter lose. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1ª (unten) u. im Vorwort:

الروض الانيق في الانشاء والتوريق

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي انشا عرس النعم في روض انسه بوثيق صنعته وسقاه من بحر قدرته فاورق ونما وسبغ نموه بحسن صنعته . . . وبعد يقول مؤلفه الضعيف النحيف . . . عبد الله بن محمد بن الشيخ الشهير والده بالواعظ ان معرفة الشروط صارت الآن جدلا بلا اثر وخلافا بلا ثمر مع كونها بضاعة تحصي ولا تحمي وصناعة شريفة تقرب الاقصى فهي لا يستغني عنها الخ

'Abdallâh ben moḥammed ibn elwâ'iẓ (vor d. J. 850/1446) behandelt hier die Abfassung von gerichtlichen Documenten auf allen Rechtsgebieten, in 14 Kapp. (diese in فصل getheilt).

1. باب f.3ª في العدالة والكتابة والكاتب وما يتعين عليه وله من الاجرة في المكاتب
2. باب 4ª في الحلا والالقاب وعيوب العقار والادمي والدواب
3. باب 6ᵇ في صورة الاقرار والرهن وضمان الذمّة والاحصار
4. باب 10ª في البيع والشهادة عن المثل والمقايلة والفسخ بالعيب والمناقلة
5. باب 17ᵇ في الشفعة والقسمة بالاتفاق والقرعة
6. باب 20ª في التمليك والصدقة الجارية والرجوع عنها والعارية
7. باب 22ª في الاجارة والوكالة والمساقاة والكفالة
8. باب 29ª في الشركة والحوالة والقراض والسلم والجعالة
9. باب 31ᵇ في المهور ونكاح العبد والمحاجور
10. باب 35ᵇ في التعليق والفسخ والطلاق والخلع والكتابة والتدبير والعتاق
11. باب 40ᵇ في الوصية والفروض الزوجية
12. باب (41ª) في التحبيسات والكتب الحكمية والتسجيلات
13. باب 45ª في المحاضر وانواعها واسلام اهل الذمة واتباعها
14. باب 49ª في التقاليد الشرعية والمشاريح السياسية العرفية

Schluss f. 54ª: وقد استدعيت الله لي ولمن ينظر فيه الله ان يجد عيبا يسدده ويكمل ما فيه من سبق او نقص ويجدده والصلاة والسلام على صاحب المعجزات الباهرة وعلى آله وصحبه الكواكب السايرة'

Schrift: ziemlich gross, kräftig, vocallos, ziemlich deutlich. Ueberschriften u. Stichwörter roth, die Bezeichnung der »Kapitel und Abschnitte« hervorstechend gross, schwarz. — Abschrift von محمد بن ابراهيم ابو عامر im J. 850, Ṣafar (1446). — Collationirt.

Auf f. 16ª ist eine Lücke. — Nach f. 40 fehlen 10 Bl. HKh. III 6574 (ganz kurz).

F. 54ᵇ enthält 2 unbedeutende خطبة, f. 55ª ein längeres Gedicht des البها زهير, 55ᵇ ein Lobgedicht auf Moḥammed (39 Verse), anfangend: روحي لليلي هبة وماليّه ۔ فما لمن يعذلني وما ليه; ein Freundschaftsgedicht von المارديني; 56ª ein ebensolches von ابن غانم المقدسي und auch von المارديني und 56ᵇ zwei von Ungenannten, gleichen Inhaltes. Das Meiste in kleiner Schrift.

4966. We. 1755.

2) f. 55—109.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel f. 1ª unten (und im Vorwort und in der Unterschrift):

احكام الفصول في احكام العدول

Verfasser f. 1ª: البدري

d. i. ابو التقى ابو بكر بن عبد الله البدري الدمشقي الشافعي

Anfang f. 55ᵇ: الحمد لله الحكم العدل الذي حكم علي عباده بالقضا . . . وبعد فان معرفة تحمل الشهادة وادائها امر جليل خطر الخ

Theoretische und namentlich praktische Anleitung, wie bei Entgegennahme von Zeugnissen, Aufnahme von Verträgen, Abfassung von Contracten, Abschliessung von Ehebündnissen, Klagen u. s. w. zu verfahren sei. Zu dem Zweck werden viele Musterformulare mitgetheilt. Der Verf. Abū bekr ben ʾabdallāh *elbedrī* eddimašqī eššāfiʿī abū ʾttuqā lebt noch im J. 884/1479, wie aus f. 107ᵇ, Z. 6 hervorgeht.

Das Werk zerfällt in 14 فصل, deren Uebersicht f. 56ª; vorausgeschickt ist f. 56ᵇ ff. ein Vorwort, in welchem angegeben wird, welche Titulatur anzuwenden sei in Schriftstücken an die Allerhöchsten Personen, an die höchsten und niedriger stehenden Beamten und an andere Staatsangehörige. Dasselbe beginnt: مقدمة اعلم ايها الطالب . . . ان اول ما تبدأ باسم المقرّ ثم باسم ابيه وجدّه ثم ما يعانيه من الحرف او الصناعة . . . فتكتب للخليفة المواقف الشريفة العباسية وما وراء ذلك من التراجم كالعالية المولوية النبوية الامامية . . . وتكتب للسلطان المقام الشريف السلطان الاعظم المالك الملك الاشرف السيد الاجل . . . وتكتب لامير كبير الاتابكي المقر الاشرف الكريم العالي الاميري . . . وتكتب لنائب الشام مثله ويزاد بعد الاتابكي الكفيلي وتكتب لامير سلاح الجناب الكريم العالي الاميري الخ

Es folgt darauf eine نتيجة f. 61ᵇ, Anweisung, wie in dem Schriftstück derjenige zu bezeichnen sei, für den oder gegen den Zeugniss abgelegt werden soll.

Dann beginnt das Werk selbst f. 68ᵇ.

1. فصل 68ᵇ فى الاقرار والضمانات، تكتب اقرّ فلان بن فلان بن فلان الفلاني اقرارا شرعيا فى صحته وسلامته الخ
2. فصل 68ᵃ فى الوكالة والحوالة، صورة وكالة بقبض مال من تركة زوج لزوجته،
3. فصل 70ᵃ فى الشركة والمبايعات، صورة عقد شركة، حضر الي شهوده فى يوم تاريخه
4. فصل 72ᵃ فى الوصايا والتمليكات، صفة وصية، تكتب بعد البسملة كل نفس
5. فصل 74ᵇ فى الوقف والقربات، صفة مكتوب وقف، وقف وحبس وابّد وصرّح
6. فصل 77ᵃ فى التدبير والعتاقات، صفة تدبير، اقرّ فلان الفلاني انه دبر مملوكه
7. فصل 78ᵃ فى الاواجير والمعاقدات، صفة اجارة دار، استاجر فلان الفلاني لنفسه
8. فصل 80ᵃ فى الانكحة والطلاقات، صورة كتابة صداق، الحمد لله خالق آدم وحوي
9. فصل 83ᵃ فى القروض والمراجعات، صفة قرض، قرض قوره على نفسه برضاه فلان الفلاني
10. فصل 85ᵇ فى الدعاوي والقسامات، صورة دعوي، حضر الي مجلس الحكم العزيز البيزيدي
11. فصل 87ᵇ فى التصادق والبرءات، صفة تصادق بقبض دين، تصادق كل من فلان الفلاني
12. فصل 89ᵃ فى الاعتقال والافراجات، صورة اعتقال، يعتقل فلان بن فلان ان الفلاني
13. فصل 89ᵇ فى الترشيد والعفو عن الجنايات، صفة وثيقة برشد صبي، حضر الي شهوده
14. فصل 90ᵇ فى الاسجال والتنفيذات، صفة الاسجال بدعوي شرعية، هذا ما اشهد به علي نفسه الكريمة

Es werden dann auch f. 98 ff. solche Musterdocumente in Reǵez-Versen beigebracht; dann wieder f. 105ᵃ ff. zwei längere in Prosa.

Schluss f. 109ᵃ: الواقع اجرها على رب العالمين ان الله يجزي المتصدّقين ولا يضيع اجر المحسنين، انتهي وليكن هذا آخر احكام الفصول فى احكام العدول على سبيل الاختصار والاقتصار وصلى الله على نبيه المختار . . . وسلم تسليما،

4967. We. 1470.

60 Bl. 12ᵐᵒ, 15 Z. (14⅓ × 9⅓; 10 × 6ᶜᵐ). — Zustand: nicht ohne Flecken am Rande, sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

ك" بضاعة القاضى لاحتياجه اليه فى المستقبل والماضى لمحمد بن موسى بن محمد المروسوي

(Der Titel ebenso im Vorwort f. 3ᵃ.)

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي انزل الكتاب المبين واعلا منازل حزبه الفايزين واتقن بنيان الاسلام والدين . . . وبعد فيقول العبد الضعيف المحتاج الي رحمة ربه اللطيف پير محمد . . . المروسوىّ . . . قد كنت خادم الشرع الشريف فى محاكم الامصار وصرفت عمري فى اكثر الازمنة والاعصار الي الفن الذي يحتاج اليه الحكّام فى القضايا الخ

Kurzgefasstes Arabisches Formular für richterliche Amtshandlungen, auf Wunsch von Freunden verfasst, in 9 Kapiteln, von Moḥammed ben mūsā ben moḥammed elmerwasawī (HKh. elbursawī).

1. باب 3ᵇ فى بيان عنوان الصكوك
2. باب 5ᵃ فيما يكتب فى النكاح وفروض النفقة والطلاق ونصب الوصي والوصية بشيء لاحد
3. باب : فيما يكتب فى العتاق والتدبير والمكاتب وما يتعلق بها
4. باب : فيما يكتب فى الاقرار بالبيع والدين والصلح والابراء والايجار وما يتعلق بها
5. باب 30ᵃ فى اثبات شيء بمحضر من المنكر بشهادة الشاهدين
6. باب 37ᵃ فى انواع نقل الشهادة
7. باب 43ᵃ فيما يكتب فى الوقف واستبداله وما يتعلق به
8. باب 48ᵃ فيما يكتب فى الدية والقصاص وما يتعلق بهما
9. باب 51ᵇ فى صور شتى

Schluss f. 57ᵃ: فلا دعوي ولا نزاع ولا خصومة بعد اليوم لكل واحد منهما فى هذه المادة اقرارا شرعيا وهي صدقته وجاها جري ذلك، تمت

Die einzelnen Formulare haben die Ueberschrift: صورة ما يكتب فى.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gut, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift von عبد الرحمن بن محمد بن سليمان الزاوبانى الشافعي

im J. 1076 Rabīʿ I (1665). — Nach f. 10 fehlen 10 oder wahrscheinlicher 20 Bl. — HKh. II 1856.

F. 57ᵇ u. 58ᵃ enthalten hauptsächlich einige Geburts- u. Todesnotizen aus den Jahren 1145/1732 bis 1213/1798. F. 58ᵇ—59ᵇ enthält ein Gebet, mit der Ueberschrift: هذا ورد السيد القطب الرباني عبد القادر الكيلاني وهو ورد ابن ابي شريف، Anfang: اللهم اني اسئلك بسطوة جبروت قهرك الخ Vgl. No. 3772, 2.

4968. We. 1471.

78 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (21 × 15; 14½ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich unsauber und fleckig, auch nicht frei von Wurmstichen. Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, grob, etwas glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب صك الحجج لكريم الدين بن محمد

Anfang f. 1ᵇ: صورة بلوغ القاصر، لما حضر بمجلس الشرع الشريف الشاب الخالي العذار المدعو فلان بن فلان من اهالي محلة كذا بمدينة كذا وقرر قايلا بانه قد بلغ من العمر كذا سنة وانه قد بلغ الرجال بسبب انه قد احتلم وذكر اماراته الخ

Eine Zusammenstellung von Formularen für richterliche Akte, von Kerīm eddīn ben moḥammed. Dieselben sind alle ziemlich kurz und betreffen alle Rechtsgebiete. Die nächstfolgenden sind: 1ᵇ صورة مشيخة; 2ᵃ صورة بيع الوصي; 3ᵃ صورة اقالة; 3ᵇ صورة حوالة; 4ᵃ صورة دعوي; 4ᵇ صورة تقرير وظيفة; 5ᵇ صورة نصب متولي; 6ᵃ صورة اجار الوقف; 7ᵃ صورة دعوي واثبات نسب etc. Die letzten f. 76ᵇ: صورة ما يكتب في اثبات ما صرف على الطاحونة واثبات الاذن في تعميرها واثبات اجارها، und f. 77ᵇ: صورة دعوي. — Schluss f. 78ᵃ: حيث كان الامر كذلك اعلاما ومنعا مسئولا فيه وكتب ما هو الواقع وحرر في شهر كذا من شهور سنة كذا،

Schrift: ziemlich gross, Türkische Hand, geläufig, etwas in einander gezogen, vocallos. Ueberschriften theils roth, theils roth überstrichen. — Abschrift v. J. 1073/1662.

Am Rande stehen auch vielfach allerlei auf solche Formulare bezügliche Angaben, zum Theil auch sogenannte Fragen (مسئلة) aus einzelnen Rechtsgebieten.

4969. Mq. 97.

49 Bl. 8ᵛᵒ, 14 Z. (17¾ × 13; 13½ × 9ᶜᵐ). — Zustand: durch und durch (wasser) fleckig und auch sonst unsauber; dazu lose Lagen. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Einband: schadhafter Pappband. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 2ᵇ: الحمد لله الواحد المهيمن الاحد ... اما بعد فقد بان لدي كل ذي عقل سديد الخ

Eine Sammlung gerichtlicher Actenstücke, Vermächtnisse, Zeugenaussagen, Vollmachten u. dgl. Der gewöhnliche Anfang ist (nach dem الحمد لله الخ): اما بعد فالسبب الداعي لتحرير هذا الكتاب الخ

Die Ueberschriften fehlen zu Anfang; sie stehen von f. 15ᵇ an bis 35ᵇ und f. 43—47ᵃ; z. B. f. 15ᵇ اثبات مملوكية العبد والتوكيل على استرجاع ثمن العبد المذكور

16ᵇ وكالت نامه لقبض الآبق 16ᵇ نقل شهادة المعبود
18ᵃ وكالت نامه لبيع منازل الموكل
19ᵃ اقرار نامه لزوجته ما يملكه من المنازل والدور
u. s. w.
32ᵃ نقل شهادة لاستحقاق الفرس واسترجاع الثمن
47ᵃ ملك نامه لشراء الحانوت

F. 48ᵇ schliesst: ولم يبق عليه سلطنة الملك سوى الولاء الثابت للموالي على العتقاء شرعا وذلك وقع في اواخر...،

Der Schluss der Handschrift fehlt.

Schrift: kleine Türkische Gelehrtenhand, gedrängt, etwas flüchtig, (fast) vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift etwas nach 850/1446 (s. f. 6ᵃ, 9ᵃ).

F. 49ᵃ enthält von etwas späterer Hand ein paar ähnliche Actenstücke, Freilassungsurkunden.

F. 1ᵇ obere Hälfte enthält etwa 45 Adjective zur Bezeichnung körperlicher Eigenschaften, wie ارأس, اقرع, احول, mit darunter stehender Türkischer Uebersetzung.

4970. Pm. 326.

6) S. 404—511.

Format etc. u. Schrift (aber etwas kräftiger und zum Theil grösser, 10—15 Zeilen) wie bei 1). Die Schrift läuft auf einigen Blättern schräg über die Seiten.

Titel fehlt; er ist nach der ersten unpaginirten Seite in dem Inhalts-Verzeichniss des Sammelbandes: صكوك وصورة كتابة حجج.

Formulare gerichtlicher Verträge, Vollmachten, Vermächtnisse u. s. w.

Beginnt S. 404: حجة مبايعة، السبب الداعي لتحرير هذه الوثيقة الشرعية . . . انه فلان بن فلان الفلانى قد حضر في مجلس العقد الشرعي وقد باع بالبيع الصحيح الشرعي الخ

Darunter S. 425: خطبة النكاح لابن الجوزي

Ferner z. B. S. 437: حجة الوقف (Anfang: الحمد لله الذي اوقف الواقفين الواثقين ... اما بعد فان الرجل المدعو فلان بن فلان لما تفكر في قوله تعالي الخ)

Zuletzt S. 509: حجة عبد الفتاح افندي في بيع دكان لموكل المشتري من البايع

Die Schriftstücke tragen zuletzt die Jahreszahl $^{1254}/_{1838}$. — S. 512—515 Kleinigkeiten.
Auf 406 folgt noch 406^A.

4971.

1) We. 51, 7, f. 35^b u. 36^a.
($16^1/_2 \times 12^1/_2$ cm.)

Formular (مثال) eines Ehevertrages, längs über die beiden Seiten hinlaufend, in grosser kräftiger Schrift, vocallos, von عمر بن محمود ابن البَيْلونى الشافعي um $^{1020}/_{1611}$.

Anfang: الحمد لله الذي احلّ النكاح وحرم بعدله على عباده السفاح . . . وبعد فلما كان النكاح من سنن الانبياء والمرسلين الخ

2) Mf. 547^a.

In einer gut erhaltenen grünen Pappmappe mit Lederrücken liegen 5 Convolute, von denen a u. b völlig werthlos (a enthält Stücke, Blätter u. Fetzen, die aus Einbanddeckeln losgelöst sind);

c 1 kleines Blatt Koptisch;

d Türkisches (meistens werthlos);

e vereinzelte Arabische Blätter 8vo u. Blattstücke, sehr unbedeutend.

Dies letzte Convolut e:

F. 1. 2^a (Text: $14^1/_2 \times 11$ cm) enthält Anfang und Schluss eines Traditionsheftes von محمد بن ابي بكر عبد الله بن محمد بن احمد

F. 2^b desgl. den Anfang eines solchen Heftes; als erster Zuhörer des Verfassers angegeben: تقى الدين ابو بكر بن ابراهيم بن يوسف الحنبلي

F. 3 einige Glossen zu einem Werke über واجب الوجود

F. 4—6 (Text: c. $11 \times 7^1/_2$ cm) Blätter in Betreff الحديث المسلسل بالاوّلية.

F. 7. 8 zwei zusammenhängende Blätter, die erste Kindheit Moḥammeds u. die Annahme desselben seitens der حليمة betreffend, in Reimprosa.

F. 9 (Text: $14^1/_2 \times 11$ cm). Aus einer Heilmittellehre.

F. 10 (Text: $16^1/_2 \times 6^1/_2$ cm). Ueber Arten von Almosen (زكاة).

F. 11^a Notiz über den Traditionisten الجَذَمي.

F. 13 Schluss eines Traditionswerkes.

F. 14 Sura 38, 36—79 nebst lateinischer Uebersetzung. (2 Blätter.)

F. 15 Sura 40, 26—42 nebst lateinischer Uebersetzung. (2 Blätter.)

F. 16 ein halbes Blatt (von oben nach unten abgerissen, 4to) aus einer schönen Handschrift der البردة des Elbûçîrî, der Schluss der 3 Verse 117—119 und der Anfang von 120—122, mit Taḫmîs versehen.

F. 17. 18 ein Heiraths-Contract vom Jahre $^{881}/_{1476}$.

F. 19—26 gerichtliche Contracte, aus den Jahren $^{1038}/_{1628}$ — $^{1087}/_{1676}$.

Hieher gehören auch noch die Werke:

1) نهج الطريق في علم التوريق von عبد الرحمن بن سالم الدمشقى

2) بضاعة القاضى von ابو السعود محمد العمادي † $^{982}/_{1574}$.

3) بضاعة الاحكام von محمد بن المصطفى حاجب زاده † $^{1100}/_{1689}$.

4) مهمّات القضاة von حمزة القراحصاري.

5) زبدة الصكوك von محمد معصوم بن عبد الله um $^{1175}/_{1761}$.

6) الامثلة الشرطية في تحرير الوثائق الشرعية.

11. Rechtskniffe.

4972. Pet. 53.

123 Bl. 8vo, 19 Z. (20⅔ × 15¼; 13½ × 9½cm). — Zustand: ziemlich gut, nur am hinteren Rücken oben ein grösserer, etwa auf die erste Hälfte sich erstreckender, Fleck. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 2a:

كتاب حِيَل الخَصّاف على مذهب الامام الاعظم ابي حنيفة النعمان'

Er ist auch (und richtiger): كتاب الحِيَل والمخارج

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 2b: قال ابو بكر احمد بن عمر بن موسى الشيبانى الخَصّاف حدثنا سلمة بن حفص عن يزيد الواسطي ... قال سئل رسول الله صلعم عن آية من كتاب الله تعالى فقال لا اخرج من المسجد حتى اخبركم الخ

Der Verfasser ist Aĥmed ben 'amr (auch 'omar) ben mahr (auch moheir oder mihrān) eššeibānī elĥanefī *elkaççāf* abū bekr † 261/875. [Das in obigem Titel vorkommende ibn mūsā habe ich sonst nicht gefunden.] Sein Werk giebt Anweisung, wie man sich im Verkehr mit Anderen, im Handel und Wandel, zu verhalten habe und aus seiner Lage Vortheil ziehen könne. Er selbst sagt: وهذا كتاب فيه اشياء مما يحتاج الناس اليها فى معاملاتهم واموره'

Das Ganze ist nach Art der Rechtsbücher gearbeitet, aber mit Beiseitelassen der gottesdienstlichen Abschnitte. Die einzelnen Kapitel sind in Fragen und Einwände nebst der darauf bezüglichen Antwort und Auskunft eingetheilt, mit قال und قلت. Häufig ist die Wendung: ما الحيلة فى ذلك. Als Titel könnte also dienen: Buch der Mittel und Wege, oder besser: der Kniffe und Ränke.

Blatt 1—11 sind ohne Ueberschrift: es werden, mit Angabe der Gewährsmänner, gewöhnlich mit dem Anfang حدثنا, allerlei Rechtsfragen, so oder so gelöst, vorgetragen.

Dann folgt: f. 11b باب الرجل يطلب من الرجل [متاعا] يعامله بمال وليس عند التاجر متاع يبيعه اياه'
12b باب فى خيار الرؤية 20a باب البيع والشراء
32b باب الاجارات 42b باب الرهن 33b باب الحوالة
58a باب العتق 64b باب الشركة 62a باب الوكالات
71a باب النكاح 77b باب منه ايضا 76a باب الشفعة
81a باب فى فعل المريض 89a باب الحجر 82a باب الخلع
93a باب الاقرار 94a باب الوكالة 93b باب الزكوة
94b باب الصلح 96a باب فى الوكالة 95b باب البيوع
98b باب الوصي والوصية 101b باب الكفالة
105a باب النكاح الفاسد 105b باب الطلاق
106a باب الشراء والبيع 109a باب الايمان 107a باب الوصايا
112a باب فى اليمين فى النفقة 112b باب اليمين بالكسوة
113b [Cod. Pet. 253: المساكنة] باب اليمين فى الكسوة
باب اليمين فى التقاضي 115b والدخول والخروج
120a باب المعارضات ايضا 121a باب المعارضات

Schluss f. 123b: كيف السبيل فى ذلك قال ان كان يستحلفه الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خير البرية محمد وآله وصحبه اجمعين وحسبنا الله ونعم الوكيل والحمد لله وحده'

Schrift: ziemlich gross, spitz, etwas zitterig, uncorrect, vocallos. — Abschrift etwa 1200/1785.

Das bei HKh. III 4658 angeführte Werk hat aus zwei Bänden bestanden. Demnach läge hier bloss ein Auszug vor.

4973.

Dasselbe Werk ist vorhanden in:

1) Pet. 253, 1, f. 1—53a.

274 Bl. 4to, 27 Z. (26¼ × 15; 18½ × 9½cm). — Zustand: etwas wurmstichig, zum Theil ausgebessert; am oberen Rande etwas fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel f. 1a unten: كتاب الحيل والمخارج عن ابي بكر احمد بن عمر بن الخصّاف رحمه وهو من تلاميذ محمد بن الحسن [= الشيبانى] من اصحاب الامام الاعظم سراج الامّة ابي حنيفة النعمان بن ثابت رة

Auf dem Vorblatt bloss:

المخارج للخصّاف

Uebersicht des Inhaltes steht f. 1a.

Nach dem bei Pet. 53 zuletzt aufgeführten Kapitel folgt hier noch:

52ᵃ باب الايمان التى يستحلف بها النساء ازواجهن

Schluss f. 53ᵃ: ويتمّ اليمين ولا يكن هذه يمين منعقدة [قلت] هذا اذا اراد ان يحلف ابتداء من قبل نفسه فان اراد ان يحلفه الحاكم علي شيء قال ان كان مظلوما فيما يطالب به تحلف على ما فسرته من هذا فلا شيء عليه والله اعلم بالصواب الخ

Schrift: klein, fein, flüchtig, aber doch gleichmässig, nicht leicht zu lesen, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift von عباس بن ادريس um 930/1524.

2) Pm. 645, 2, f. 160—195.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel fehlt, doch steht f. 160ᵃ von späterer Hand:

كتاب الحيل للخصاف

Anfang ebenso; aber das Werk ist dennoch nur ein Auszug: auch ist die Reihenfolge der Kapitel verschieden.

161ᵃ باب الحيل في اجارة الدور
162ᵇ باب الحيل في اجارة الارضين
163ᵇ باب الحيل في الخدمة
164ᵃ باب الحيل في الصلح 166ᵇ باب الحيل في الوكالة
169ᵇ باب الحيل في الصلح في الجنايات
170ᵇ باب الحيل في الصلح من حق على رهن او كفيل او كفالة
173ᵃ باب الحيل في الوصى والوصية
175ᵃ باب الحيل في الشركة 177ᵇ باب الحيل في النكاح
180ᵇ باب الحيل في الكسوة
181ᵇ باب الحيل في الشراء والبيع
182ᵇ باب الحيل في المساكنة ودخول الدار
183ᵇ باب الحيل في اليمين والتقاضي
184ᵇ باب الحيل في الطعام والشراب
185ᵇ (verschieden von 181ᵇ) باب الحيل في الشرا والبيع
189ᵇ باب الحيل في الدين 189ᵇ باب الحيل في المضاربة
191ᵃ باب الحيل في الشفعة
193ᵇ باب الحيل في الايمان التى تستحلف النساء ازواجهن وغير ذلك
194ᵇ باب الحيل في الطلاق

Schluss f. 195ᵃ: قال يقول الزوج اذا تزوّجتك فامرك بيدك اذا شئت فان اغارها كان امرها بيدها قلت وكذلك اذا خافت انه يغيب عنها فلا تدري اين هو قال نعم والله الموفق، تم الكتاب

4974. Spr. 1954.

9) f. 107—126ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1). Die untere Hälfte fleckig. — Titel und Verfasser f. 107ᵃ:

كتاب الحِيَل في الفقه
لابي حاتم محمود بن الحسن القزويني

Anfang f. 107ᵇ: قال الشيخ الامام ابو حاتم ... القزويني رحمه الحيل على ثلاثة اضرب محظور ومكروه ومباح فالمحظور لا ينبغي للفقيه ان ينبه العامة عليه ومن حقه ان يعرفه للفقهاء لتعلقه بالفقه الخ

Von juristischen Kniffen im Verkehr (in 5 ungezählten Kapiteln), von Maḥmūd ben elḥasan ben moḥammed *elqazwīnī* eššāfiʿī *abū ḥātim* † 440/1048 (460).

107ᵇ باب بيان الحيل المحظورة
[قال الشيخ الامام رحمه اذا غاب زوج المرأة]
108ᵇ باب بيان الحيل المكروهة
[واذا بقي من حول ماله يوما]
108ᵇ باب بيان الحيل المباحة
[واذا كان رجل يخاف من فوات الحج]
116ᵃ باب يتضمن الحيل من الانواع الثلاث
[قال اذا تزوّج الرجل بامة]
123ᵇ باب بيان الحيل المتعلقة بالسايلين
[وحيل السايلين تنقسم على اربعة اقسام]
(in 4 فصل).

Schluss f. 126ᵃ: وهذا القدر اشارة الي امثالها لمن كان فقيها فيتنبه به لامثالها والله الموفق للصواب والحمد لله وحده وصلى الله الخ

Abschrift im J. 1140 Çafar (1727).
HKh. erwähnt das Werk im Allgemeinen III 4658.

12. Aus verschiedenen Rechtsfächern.

4975. Lbg. 254.

243 Bl. 4to, 25 Z. (24 × 16; 17¾ × 11^{cm}). — Zustand: ziemlich gut; anfangs nicht recht sauber; etwas fleckig; der Rücken stellenweise, besonders f. 130—139, wasserfleckig. Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel f. 1^a:

الجزء الاول من السير الكبير

Verfasser fehlt: s. Anfang und weiter unten.

Anfang f. 1^b: قال رة اعلم ان السير الكبير آخر تصنيف صنفه محمد رحمه في الفقه ولهذا لم يروه عنه ابو حفص رحمه لانه صنفه بعد انصرافه من العراق ولهذا لم يذكر اسم ابي يوسف رحمه في شيء منه الخ

Ueber dem Titel ist eine Zeile ausgekratzt: vielleicht stand dort: شرح السرخسي. Es liegt hier der erste Band des Commentars des محمد بن احمد بن ابي سهل السرخسي ابو بكر شمس الائمة الحنفي zu dem grossen Werke des محمد بن الحسن بن فرقد الشيباني vor, welches über das Kriegsrecht handelt. In der Einleitung wird über die Abfassung des Werkes, welches Eššeibânî † 189/805 nach seinem Fortgang aus El'irâq abgefasst hat, und sein Verhältniss zu يعقوب بن ابراهيم بن حبيب ابو يوسف † 182/798 Näheres mitgetheilt, ebenso über die Riwâje desselben. Dann ist von dem Glaubenskampf und dem Verdienstlichen desselben ausführlich die Rede f. 2^b ff., unter Anführung von Stellen des Qorân, der Tradition und einzelner Geschichten. Darauf beginnt f. 10^b das Werk selbst, dessen erster Theil 100 Kapitel umfasst. Der Commentar des Moḥammed ben aḥmed ben abû sahl *essaraḥsî* elḥanefî šems elaïmme abû bekr † c. 495/1102 (490) schliesst sich dem Grundtext so an, dass Beides aus einander zu halten kaum möglich ist; diese Erklärung ist im Ganzen mehr sachlich als sprachlich.

1. باب f. 10^b وصايا الامراء، روي حديث ابن بريدة عن ابيه برواية ابي حنيفة رحمه ان النبي صلعم كان اذا بعث جيشا او سرية قال لهم اغدوا باسم الله الخ
10. باب 25^a البكاء على القتلى؛ 20. باب 33^b الاسلام
30. باب 55^a من يغسل من الشهداء
40. باب 83^a الحربي يدخل الحرم غير مستامن
50. باب 109^b من الرسول والمستامن
60. باب 143^b النفل الذي يبطل بامر الامير والذي لا يبطل
70. باب 159^b الاستثناء في النفل والخاص منه
80. باب 182^a من النفل يفضل فيه بعضهم على بعض بالتقدم
90. باب 213^a دفع الفرس باشتراط السهم واعارته وايداعه في دار الحرب
100. باب 239^b ما يجوز لصاحب المقاسم ان ياخذ لنفسه وما لا يجوز وما يكون قبضا في البيع وما لا يكون،

Schluss f. 243^a: وليس على الذي باشر البيع عهدة في شيء من ذلك ولهذا صح ضمانه للثمن والله اعلم وبالله التوفيق،

Schrift: ziemlich gross, gedrängt, etwas rundlich, im Ganzen vergilbt, vocallos, meistens ohne diakrit. Punkte. — Abschrift von اسحق بن محمد بن اسحق العاقبي im J. 620 Rab. I (1223). — Collationirt. — HKh. III 7317.

F. 1^a steht eine Riwâje ungefähr aus d. J. 680/1288.

Mq. 121, S. 230—238.

Beantwortung einer das Kriegsrecht betreffenden Frage des كمال الدين ابن الزملكاني † 727/1327 durch تقي الدين ابن تيمية.

Ueber den Gegenstand hat Essojûṭî † 911/1505 mehrere Schriften verfasst, von denen eine betitelt ist: سبل الهدي في السير.

4976. Glas. 111.

11) f. 95—98.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel u. Verf.:

كتاب الاكفاء من كلام المهدي لدين الله الحسين بن القسم بن علي

مما سال عنه ابو الحسين زيد بن عبد الله بن ابي ليلا الصائدي

Anfang f. 95ᵇ: سالت يأخي ادرمك الله بثوابه ... عن مسئلة غرق فيها كثير من الجهال ... فقلت ما صفة الاكفا عند النكاح الخ

Zeiditische Abhandlung des *Elmehdī lidīn allāh* elḥosein ben elqāsim ben ʼalı † 404/1013. Antwort auf die Frage, was unter den „Gleichen" zu verstehen sei, die man heirathen müsse (bezieht sich auf Herkunft und Religion).

Schluss ولامسكنا عمن كان من العباد كذلك ولكن الله اكرم القائلين قال فاصدع بما تؤمر واعرض عن الجاهلين، والحمد لله الخ

4977. Pet. 40.

I. 1) u. 2) f. 1—41ᵃ und
II. 3) bis 5) und 8) bis 10) f. 1—41ᵃ. 47ᵇ—101ᵃ.

41 u. 101 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20 × 14³/₄ ; 15 × 10¹/₂ᶜᵐ). — Zustand: lose im Deckel, nicht ganz sauber. — Papier: gelb, etwas glatt, ziemlich dick. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt; er ist:

مسائل مع اجوبة الشريف المرتضى علي بن الحسين بن موسي الحسيني الموسوي علم الهدي ذي المجدين ابي القاسم شيخ الشيعة

Dieser Band enthält eine Anzahl von Fragen, die von Verschiedenen zu verschiedenen Zeiten an den hochangesehenen Šīʼiten ʼAlı ben elḥosein ben mūsā elḥoseinı elmūsawı ʼalem elhudā dū ʼlmaǵdein abū ʼlqāsim *eššerīf elmurtedā* † 436/1044 gerichtet und von demselben beantwortet sind. Sie betreffen das Gebiet der Dogmatik und Jurisprudenz, vielfach mit Rücksicht auf die Auffassung der Imāmiten, und gehören, soweit sie hier datirt vorliegen, in die Jahre 415, 427, 429.

1) I. 1, f. 1—4ᵃ.

Anfang f. 1ᵇ: مسئلة في بيان احكام اهل الآخرة، قال رة سيّلت بيان احكام اهل الآخرة في معارفهم وافعالهم وانا ذاكر من ذلك جملة وجيزة، اعلم ان لاهل الآخرة ثلاثة احوال الخ

Beantwortung, welche Ansichten über die Verstorbenen zu gelten haben.

Schluss f. 4ᵃ: فلا غمّ ولا حسرة في الالجاء الي مفارقة القبيح وهذه جملة كافية لمن اطّلع عليها والله الموفق للصواب وانه حسن موفق وخير مآب وصلى الله الخ

Schrift: ziemlich klein, etwas flüchtige Gelehrtenhand, etwas zusammengedrängt, vocallos, ziemlich deutlich. — Abschrift vom J. 1148/1736 (f. 101ᵃ).

2) II. 5, f. 28ᵇ—41ᵃ.

Titelüberschrift f. 28ᵇ:

طريق الاستدلال علي فروع الامامية،

Verfasser ausführlich genannt.

Anfang f. 29ᵃ: مسئلة في طريق الاستدلال، اعلم ان الطريق الي صحّة ما يذهب اليه الشيعة الامامية الخ

Die Titelüberschrift gilt nur für die 1. Frage, betreffs der juristischen Beweisführung bei den Imāmiten. Die übrigen 4 behandeln Verschiedenes.

Daran schliesst sich f. 35ᵃ: مسئلة في حكم البا في قوله وامسحوا برؤسكم الخ

und f. 37ᵃ مسئلة في الاستثناء،

und f. 37ᵇ مسئلة في العمل مع السلطان،

und f. 41ᵃ مسئلة ان سال سائل فقال اذا لم يكن عندكم في لغة العرب لفظ هو حقيقة في الاستغراق الخ

Schluss f. 41ᵃ: ويصطرّ من اضطرّه النبي صعّم الي ذلك، والحمد لله رب العالمين الخ

3) II. 4, f. 25ᵇ—28ᵇ.

5 Fragen: Fasten, Gebet etc. betreffend.

Anfang der 1. Frage f. 25ᵇ: ما الوجه فيما يفتى به الطايفة من سقوط فرض القضا الخ

Anfang der 2. Frage f. 26ᵃ: ما الوجه فيما يفتى به ... من جواز تجديد النية للصوم الخ

Anfang der 3. Frage f. 26ᵇ: قد علمنا اتّفاق الطايفة علي وجوب صلاة الكسوف الخ

Anfang der 4. Frage f. 27ᵃ: اذا كان حقيقة القاري هو الحاكي الخ

Anfang der 5. Frage f. 27ᵇ: اذا كان وقوع الفعل مرتبا الخ

Schluss f. 28ᵇ: فكيف يجوز ان يكون غير عارف وكلّ هذا بيّن لمن تامّله، وصلّى الله على خيرته من خلقه الخ

4) II. 10, f. 95ᵇ—101ᵃ.

Zwei die Astrologie u. Dialektik betreffende Fragen.

1) f. 95ᵇ مسئلة، ما القول فيما يخبر به المنجمون من وقوع حوادث الخ

2) f. 99ᵇ مسئلة، وجدت كل المتكلمين قالوا ... ان من شروط النظر المودي الي العلم الخ

Schluss f. 101ᵃ: وقد يجهل كون هذه الطريقة دالة على المدلول من يعلم المدلول فان الذي ذكرناه اوضح،

5) I. 2, f. 4ᵃ—41ᵃ.

a) f. 4ᵃ: من المسائل الناصرية

Von diesen im J. $^{415}/_{1024}$ ergangenen Fragen — s. auch II. 3, f. 1—25 — liegen hier 4 vor. Zuerst: الشيعة الامامية تنكر المسح علي الخفين

b) f. 7ᵃ: من المسائل الرملية

Zuerst: اذا كان الطلاق لا يقع بالمرأة

c) f. 10ᵇ: من المسائل الواسطية

Zuerst: هل يجوز للمؤمن ان يزوج ابنة الناصب (vorhanden 5. bis 12. Frage).

Von f. 12 an allerlei Fragen, auch aus كتاب العمد

d) f. 18ᵇ—23ᵃ. Die 6. bis 27. Frage, ohne nähere Bezeichnung. Zuerst: قول تمامه ان حشرات الارض والبراغيث حوادث

e) f. 23ᵃ—41ᵃ. Verschiedene Fragen, zuerst: مسئلة وجيزة في الغيبة

6) II. 8, f. 47ᵇ—66ᵇ.

Titelüberschrift f. 47ᵇ:

جواب المسايل الطرابلسية الثانية الواردة من الشيخ ابي الفضل ابراهيم بن الحسن الاباني رة،

Der Verfasser ausführlich genannt.

Beantwortung der Ṭarābulusischen Fragen, 2. Reihe, die von Ibrāhīm ben elḥasan elabbāī ergangen sind etwa im J. $^{425}/_{1034}$. Es sind im Ganzen 14 Fragen. — Anfang f. 47ᵇ: المسئلة الاولى، ذكر على الله ذكره ورفع في الدارين كليهما قدره

Die letzte Frage handelt في المنامات. Schluss f. 66ᵇ: عند اعتقاد النايم انه يجامع وان كان هذا الاعتقاد باطلا،

7) II. 9, f. 66ᵇ—95ᵇ.

Titelüberschrift f. 66ᵇ:

جواب المسايل الطرابلسيات الثالثة الواردة في شعبان من سنة ٤٢٧ وهي مسائل الشيخ ابي الفضل ... الاباني

Verfasser ausführlich.

3. Reihe der von demselben Ibrāhīm im J. $^{427}/_{1036}$ gestellten Fragen, im Ganzen 23. — Anfang f. 67ᵃ: المسالة الاولى، في نفي كون الله تعالى مدركا

Die 23. Frage f. 95ᵃ: ما جواب من قدح في عصمة مولانا امير المومنين الخ

Schluss f. 95ᵇ: وذلك منه عمّ غاية الحكمة ونهاية الاحتياط للدين، تجزت المسايل الخ

8) II. 3, f. 1ᵃ—25ᵇ.

Titelüberschrift f. 1ᵃ:

جواب مسايل الشريف ابي الحسين المحسن بن محمد بن الناصر الحسينى الرسّي

Verfasser ausführlich.

Anfang f. 1ᵃ: الحمد لله علي متوالي نعمه ومتتالي قسمه ... اما بعد فاني وقفت على المسايل الخ

Beantwortung der 28 Fragen des Elmoḥsin ben moḥammed ben ennāçir elḥoseinī errassī abū 'lḥosein, im J. $^{429}/_{1037}$.

Zuerst f. 1ᵃ: ما القول في معتقد الحق باسره تقليدا اكافر ام مومن ام فاسق الخ — Schluss f. 25ᵇ: وان يجعل ذلك كله خالصا له ومقربا منه انه سميع مجيب،

4978. Pm. 169.

2) f. 275—287.

Format und Schrift (20—24 Z.) etc. wie bei 1. — Titelüberschrift f. 275ᵃ:

المسايل السلارية

(so auch in der Unterschrift).

Anfang f. 275ᵃ: قال سيدنا الاجل المرتضى علم الهدى قدس الله روحه، وقفت على ما انفذه الاستاذ من المسايل وسال بيان اجوبتها ووجدته ما وضع يده من مسايله الا على نكتة وموضع شبهة وانا اجبت من المسايل معتمدا للاختصار الخ

Kurze Beantwortung einiger philosophischer Fragen, die ein Gelehrter, hier الاستاذ genannt, aufgeworfen hatte, von 'Alı ben elħosein *elmurteḍā alem elhudā* † 436/1044 (No. 4977). Es sind 7 Fragen, die bezeichnet sind mit den Zahlen 1—4. 6—8, so dass die 5. Frage aus Versehen hier ausgefallen scheint und die wirkliche Anzahl in der That wol 8 ist. Der Titel scheint daher zu rühren, dass der die Fragen aufwerfende den Titel سالار in Elirāq führte, etwa s. v. wie Baron. — Er steht nicht in der Liste Pet. 40, 2, 4.

1. Frage 275ª ما المانع من كون الجوهر جوهرا بالفاعل مما بان منه بكونه جوهرا وان كان بالفاعل الخ
3. Frage 282ᵇ ما جواب من قال ان الحيوة ايضا توجب الحال للمحل لا للجملة واستدل مما استدل القدرة وايجابها الحال للمحل الخ
6. Frage 284ª ما القول في المنامات صحيحة هي ام باطلة ومن فعل مَن هي ومن اي جنس هي وما هي وما وجه صحتها في الاكثر الخ
8. Frage 286ᵇ ما المانع من ان يقارن كل جزء من الخبر ارادة لكونه من جملة الخبر وهو اسلم على الاصول من ان يقال ان الارادة اثرت الخ

Schluss f. 287ª: فيجب ان يتعلق هذه بكون الخبر خبرا لا يكون الجزء الذي يقارنه من جملة اجزاء الخبر واذا تعلقت بكونه خبرا فاولى ما يقال في كيفية الاختصاص حتى يوثر ما قلناه من المقارنة لاول جزء من اجزائه

Abschrift vom J. 544 Śab'ān (1149).

4979. Mf. 49.

3) f. 135—153ª.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titel f. 135ª:

رسالة جامعة لفنون نافعة في شرى الرقيق وتقليب العبيد تاليف الشيخ ابي الحسن المختار بن الحسن بن عبدون البغدادي المتطبب رحمه

Anfang f. 135ᵇ: رسالة جامعة ... يعلم منها الراغب في هذا الشان الاعصاء السليمة من المووفة والاخلاق الطاهرة من الردية الخ

Dieser Tractat des christlichen Arztes Elmuħtār ben elħasan ben 'abdūn elbagdādı abū 'lħasan *ibn boṭlān* † 444/1052 giebt Rathschläge, worauf beim Ankauf von Sklaven zu achten sei und zerfällt in 5 Abschnitte.

1. في وصايا ينتفع بها في البيع والشرى
2. في ما ينفقد من اعصاء الرقيق بحسب ما يراه الاطبا
3. في تعرف اخلاق العبيد بقياس الفراسة على مذهب الفلاسفة
4. في معرفة صور كل جنس وما يصلحون له من الاعمال بحسب خواص بلادهم والمنشا
5. في كشف تلبيسات يُدلّس بها النخاسون الرقيق على المشتري nebst Anhang.

Schluss f. 153ª (über die الطنبوريات): واستصحابها اذا نهضن لا سيما اذا كن بارزات دون الستاير الدف بالزرفن تمت الرسالة الخ

4980. Pm. 236.

2) f. 6ᵇ—8ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel fehlt. Er ist etwa:

تلخيص علل الفقه لابي اسحق الشيرازي

Verfasser fehlt.

Anfang: الحمد لله رب العالمين وصلى الله ... وبعد فقد وقفت على كراسة في علل الفقه للشيخ ابي اسحق الشيرازي فلخصت اكثرها وها هو الخ

Auszug aus einem kleinen Werke des Abū isħāq eśśırāzı † 476/1083, worin derselbe allerlei Rechtsfragen kurz entscheidet und dann jedesmal die Gründe dafür angiebt. Voran steht also: مسايل (insofern mehrere zusammengehörige Fragen zugleich behandelt werden), dann immer العلة. Von f. 8ª Mitte an werden so immer 2 Fragen zusammen behandelt.

Zuerst f. 6ᵇ: مسايل يجب القطع بسرقة الثمار الرطبة والطعام الرطب ... والعلة في هذه المسايل كلها اخرج نصابا كاملا من حرز الخ

Schluss f. 8ᵇ: لبعض الاعداد المعتبرة شرعا كالاربعين وما اشبهها وفيه غير ذلك وفقنا الله لما يرضيه عنا بمنه وكرمه الحمد لله وصلواته ... وسلامه

4981. Pm. 236.

10) f. 53ᵇ—55ᵇ.

8ᵛᵒ, 24—28 Z. (Text: 16 × 10½—11½ᶜᵐ). — Zustand etc. u. Schrift wie bei 7). — Titel u. Verfasser fehlt eigentlich, steht aber zu Anfang.

Anfang (nach voraufgeschicktem (الله الموفق):
هذا كتاب تحريم الاستمناء تصنيف الشيخ الفقيه الامام ... ابي بكر محمد بن الوليد الفهري الطرطوسي، قال اعلموا ارشدكم الله ان الاستمناء محرم وهو استنزال الماء الدافق بيده وبه قال معظم فقهاء الامصار الخ

Nachweis, dass die Masturbatio (Onanie) verboten sei, von Moħammed ben elwelīd *eṭṭarṭūšī* † 520/1126.

Schluss: ولا ينبغي للمناظر في هذه المسئلة ان يبرح عن مطالبتهم بتصحيح ما يرون اما بذكر سنة واما بالاحالة على كتاب صحيح والله اعلم واحكم، كمل الكتاب،

4982. Mq. 109.

45 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (16½ × 12; 13 × 8½—9ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; im Anfang einige Löcher im Text. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt; er ist:

مسائل الحيطان والطرق

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 2ᵃ: ابتدأ قاضي القضاة السعيد ابو عبد الله محمد بن علي الدامغاني رة فقال الحائط تصح فيه الدعوي لانه مما يجوز ان يستحقه الانسان علي غيره فسمعت فيه الدعوي كالبضع وقطع الطرق والشرب والطريق الخ

Moħammed ben ʿalī ben moħ. ben elħosein *eddāmegānī* elkebīr elħanefī qāḍī elqoḍāt, geb. 398/1007, † 478/1085, behandelt in dieser Schrift, an welcher aber die Einleitung fehlt, die Rechtsansprüche, welche sich an den Besitz von Mauern (besonders in Bezug auf Nachbarhäuser), Gängen, Wasserläufen u. s. w. knüpfen; alles dies nach ħanefitischen Grundsätzen. Sein Werk ist wahrscheinlich nur eine Bearbeitung oder eine Art Commentar zu dem des Elmoraǵǵā: s. bei Pm. 405, 18.

Dasselbe ist in eine Anzahl (ungezählter) Kapitel eingetheilt, ausserdem vielfach in فصل, auch in فرع. Zuerst f. 7ᵇ باب الاتصال في بناء الحايط
f. 9ᵃ باب السُّتر والخشب 9ᵇ باب الهرادي والبواري
11ᵃ باب في الجذوع المتصلة 13ᵃ باب في عدد الخشب
14ᵇ باب في الجذوع الشاخصة u. s. w.
22ᵃ باب الاحكام في اشرية الحيطان
23ᵇ باب الاحكام في الاقرار بالحيطان والصلح
25ᵃ باب في سفل يكون لرجل ولاخر عليه علو
26ᵃ باب في البيت يكون سفلة لرجل وعلوه لاخر
32ᵃ باب في مسيل الماء والطريق
37ᵇ باب في الطريق والابواب
40ᵃ باب في الرابغة [في العطفة ماخوذة من روغان الثعلب الخ]
41ᵃ باب في الافنية 42ᵃ باب النفقات في الشرك
43ᵃ باب في الشرب والسقي والزرع

Schluss f. 44ᵃ: فاراد صاحب السفل ان يقطع الروشن فليس له ذلك الا ان يشترط قطع ذلك وهذا علي ما بيّناه في الجذوع، تم الكتاب

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gerade stehend, vocallos; diakritische Zeichen fehlen bisweilen. — Abschrift von عبد الله بن عبد الله um 800/1397. — HKh. V 10078.

F. 44ᵇ ein kleines Gedicht des الامام الشافعي und f. 45ᵃ eine kurze Hochzeitsrede.

4983. Pm. 405.

18) f. 117—133.

8ᵛᵒ, 25 Z. (Text: 15 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel u. Verf. f. 117ᵃ:

مسايل دعوي الحيطان والطرق ومسيل الماء
لحسام الدين الصدر الشهيد عمر بن عبد العزيز البخاري

Anfang f. 117ᵇ: الحمد لله على نعمه الظاهرة وايادية الزاهرة . . . وبعد فاني وجدت مسايل دعوي الحيطان والطرق ومسيل الماء من اصعب المسايل الخ

Ħusām eddīn ʿomar *eççadr eššahīd* † 536/1141 (No. 4812) behandelt in diesem Werke die soeben besprochenen Fragen. Schon früher hatte darüber المرجا الثقفي ein Werk geschrieben, das Moħammed eddāmegānī mit Com-

mentar versehen hatte. Es bedurfte aber der Verbesserung und übersichtlicher Eintheilung, zum Zweck leichterer Benutzung. Diesen Mängeln suchte der Verfasser durch das vorliegende Buch abzuhelfen, das in 19 ungezählte Kapitel getheilt ist, deren Uebersicht das Ende des Vorwortes enthält. Es beginnt:

117ᵇ (in 9 فصل) باب استحقاق الحايط بالجذوع
120ᵃ (in 2 فصل) باب الاتصال في بناء الحايط

u. s. w. Die folgenden Kapitel ganz in derselben Folge und die Ueberschriften in derselben Wortfassung wie bei Mq. 109.

Schluss f. 133ᵃ: كتبناها في شرح النفقات للخصاف فلا نعيدها هنا احترازا عن التطويل والله المعين، تمت الاوراق بعون الملك الخلاق وصلي الله الخ

Schrift: ziemlich klein, gut, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. Text in rothen Linien. — Abschrift c. 1050/1640. — Collationirt; Verbesserungen und Zusätze am Rande.

HKh. V 10078 (die Eintheilung in 3 Kapp. falsch).

4984. Mo. 35.

26) f. 220. 221.

8ᵛᵒ, 24 Z. (Text: 13 × 8ᶜᵐ). — Zustand: fleckig am Rücken. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titelüberschrift:

مطلب في مسايل الغرور

Verf. f. 221ᵇ unten: قاضي خان, d. h.:

الحسن بن منصور بن محمود الاوزجندي [والاوزكندي] الفرغاني الحنفي فخر الدين قاضيخان

Anfang f. 220ᵃ: المغرور رجع باخذ الامر اما بعقد المعاوضة او بقبض يكون للدافع كالوديعة والاجارة الخ

Allerlei Betrugsfälle bei Handelsgeschäften, aus einem Werk des Elḥasan ben mançūr ben maḥmūd elūzǵendī (auch elūzkendī) elfergānī elḥanefī faḫr eddīn *qāḍiḫān* † 591/1195 (592).

Schluss f. 221ᵇ: واستولدها ثم جاء رجلا فاستحقها كان الولد ثابت النسب من المشتري ويكون رقيقا ولا تكون هذا ولد المغرور،

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, vocallos. Abschrift c. 1000/1591.

4985. Mq. 115.

6) f. 190. 199.

Format (19—21 Z.) (21½ × 15½; c. 17 × 10—11ᶜᵐ) etc. und Schrift wie bei 5). — Titel fehlt. Verfasser fehlt; nach der Unterschrift f. 199ᵇ:

حسن بن محمود اللدى القدسي الحنفي مذهبا الماتريدي اعتقادا

Anfang f. 190ᵇ: لك الحمد على ما شرفت النوع الانساني . . . وبعد فقد شرف من شرّفه الله بالعلوم والمعاني وخصه من بين الامة الخ

Ḥasan ben maḥmūd *elladī* elḥanefī, um 1080/1669, erörtert, unter Bezugnahme auf zwei Stellen eines juristischen Werkes des فخر الدين قاضي خان † 591/1195 — deren eine sich findet kurz vor 5 Fragen, die sich beziehen auf تعليق الطلاق بالتزويج المبطل للاستثناء, und deren andere steht في مسايل الاقرار — die Frage, unter welchen Umständen die ganze oder theilweise vorgenommene Aufhebung einer „Ausnahme-Aufstellung" zulässig oder nicht sei. Die Abhandlung selbst beginnt: قول العلامة ما يؤدي الي تصحيح بعض الاستثناء وابطال البعض الخ اي كل كلام يجر الي تصحيح بعض الاستثناء اي المستثني وابطال البعض الآخر منه الخ und schliesst f. 199ᵇ: والمرجو عدم المؤاخذة والعناية والمساعدة فان الداعي لكم يحتاج ولو كان في اغلا منهاج دمتم ودام نفعكم،

Ist Autograph, Unreinschrift des Verfassers; manche Zeilen ausgestrichen und im Text oder am Rande verbessert.

4986. Spr. 665.

1) f. 1—29.

8ᵛᵒ, 17 Z. (18½ × 13⅔; 14 × 10ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: stark, gelb, glatt. — Einband: Pappe mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب الاسولة الموصلية سؤال الخطيب شمس الدين عبد الرحيم ابن الطوسي الخطيب بالموصل وجواب شيخ الاسلام ابي محمد عبد العزيز ابن عبد اللطيف (l. السلام) الشافعي السلمي الدمشقي على ذلك،

Anfang: f. 1ᵇ: اما بعد حمد الله والصلوة على نبيه محمد . . . فانه وردت اسولة من الموصل من خطيبها الان شمس الدين عبد الرحيم ابن الطوسي

الي الشيخ الامام ابي محمد عبد العزيز بن عبد السلام الشافعي الدمشقي ... بالقاهرة ... في شعبان سنة اربع وخمسين وستماية الخ

Beantwortung von 90 Fragen, die 'Abd erraḥîm *ibn ettûsî* šems eddîn in Elmauçil brieflich gerichtet hatte an 'Abd el'azîz ben 'abd essalâm *essulamî* eššâfi'î † 660/1262 (No. 4088) im Elqâhira im J. 654/1256.

Die 1. Frage ist f. 1b: السؤال الاول هل يجوز للمكلف قتل نفسه اذا علم انه اتى ما يوجب القتل او يستحب او بجرم فاذا فعل ذلك هل يسمّى به فاسقا او مفتاتا،

Schluss f. 29b: فالمراد به الدنيا المحرمة التي اخذت بغير حقها وصرفت في غير حقها او صرفت الي غير مستحقها والله تعالي اعلم،

Schrift: ziemlich gross, dick, flüchtig, ohne Vocale, oft ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 800/1397.

HKh. I, 736 (giebt 89 Fragen an).

4987. Pm. 236.

1) f. 1b—6a.

93 Bl. 8vo, 29 Z. (17¾ × 13½; 15 × 11cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel fehlt. Auf der Rückseite des Vorderdeckels ist er angegeben:

الاشكالات

Verfasser: s. Anfang.

Anfang: قال اوحد المجتهدين ... تاج الدين ابو محمد عبد الرحمن بن ابراهيم بن سباع الفزاري الشافعي بعد خطبة مهدها هذه الجملة ثلثة ابواب،

'Abd erraḥmân ben ibrâhîm elfezârî eššâfi'î tâǵ eddîn *elfirkâḥ* † 690/1291 (No. 4360) behandelt in diesem Werkchen schwierige Punkte der Rechtsmaterien nach šâfi'itischer Rechtsauffassung und zwar in 3 Kapiteln.

1. باب f. 1b في الاشكال على المذهب، منها في كتاب الطهارة كثير الخ (in 24 إشكال).

2. باب f. 4a في المباحث المتعلقة بكلام الشيخين رحمه (in 20 بحث), wozu noch ein Beschluss des Kapitels (اختتام) in 5 بحث kommt, worin die Rede ist von der Verschiedenheit der Rechtsauffassung zwischen den beiden Lehrern, d. h. dem ابو اسحق الشيرازي und dem الغزالي.

Schluss dieses Kapitels f. 6a: وقال الشيخ ابو اسحق انها تزيد في التهاب العطش وعلم اليقين في هذا موقوف على التجربة والله سبحان اعلم والحمد لله وحده وصلى الله الخ

Das 3. Kapitel, das handelt oder handeln sollte فيما يجب حفظه ولا يسع جهله, fehlt hier.

Schrift: ziemlich grosse, gewandte Gelehrtenhand, vocallos. Stichwörter zum Theil roth. — Abschrift um 877/1472.

4988. Pm. 236.

8) f. 21b—49.

8vo, 21—22 Z. (Text: 13 × 9½cm). — Zustand: die untere Hälfte wasserfleckig u. auch der Seitenrand. — Papier: gelb, dick, glatt. — Titel fehlt; er ist im Allgemeinen:

فوايد صدر الدين ابن الخابوري

Der Verfasser heisst vollständig:

محمد بن ابي بكر بن عباس بن عسكر، صدر الدين ابو عبد الله ابن الخابوري الشافعي

Er war, wie aus f. 25b erhellt, Schüler des ابن البارزي (d. i. هبة الله بن عبد الرحيم شرف الدين † 738/1337); ferner des تقي الدين السبكي † 756/1355.

Anfang (nach voraufgeschicktem الله الموفق): هذه فوايد ماخوذة عن شيخنا الشيخ صدر الدين ابن الخابوري فسح الله تعالي في مدته مما نقله عن مشايخه ومما نقل من فتاويه التي افتى بها بطرابلس المحروسة وهي فوايد جليلة نفيسة،

Sammlung von allerlei juristischen Excursen des Moḥammed ben abû bekr ben 'abbâs eššâfi'î çadr eddîn *ibn elḥâbûrî*, geb. 698/1294, † 768/1362, die er nach der von seinen Lehrern empfangenen Auskunft verfasst hat, sowie auch von Rechtsgutachten, die er in Tripolis ertheilt hat. Dieselbe ist bei seinen Lebzeiten von einem seiner Schüler herausgegeben.

Zuerst: فمن ذلك ما نقله عن شيخه الشيخ برهان الدين الفزاري رحمه قال فايدة تتعلق باجارة الاقطاع وقد اختلف الناس في صحتها الخ

Dieser Lehrer heisst: ... ابراهيم بن عبد الرحمن برهان الدين ابو اسحق الفزاري ابن الفركاح geb. 660/1267, † 729/1329 (den Vater desselben s. bei Pm. 236, 1).

Die Fragesätze (اسولة), welche von f. 34ᵃ vorkommen, hat der Verf. von شمس الدين ابن النقيب erhalten. Derselbe heisst محمد بن ابي بكر بن ابراهيم † 745/1344. Sie sind zum Theil mit kurzen Excursen oder Notizen (فايدة) untermischt.

Schluss f. 49ᵇ: بان صاع الفطرة خمسة ارطال وثلث بالبغدادي ولم يحكوا فيه خلافا وما الفرق

Eine Unterschrift nicht vorhanden.

Schrift: gross, kräftig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Stichwörter zum Theil roth. — Abschrift c. 850/1446.

F. 50—51ᵃ oben gehören nicht zu dem Werke; sie enthalten eine Anfrage u. ein Fetwā darauf; letzteres von عبد الله بن الوليد المالكي, in grosser magrebitischer Schrift. Die Frage bezieht sich darauf, ob es ebenso verdienstlich sei, wenn der Imām ohne die Gemeinde allein betet in der Moschee?

We. 1827, 9, (f. 100ᵇ—101ᵇ).

Beantwortung von zehn kurzen Rechtsfragen des عبد الله بن اسعد اليافعي † 768/1366, durch ابو الحسن على الصالحي الشافعي. Frage und Antwort in Versen. S. No. 3634, c.

4989. We. 1742.

4) f. 68—98 und 5) f. 99—138.

8ᵛᵒ, 17 Z. (18 × 13½; 18½ × 10½ᶜᵐ). — Zustand: zieml. gut. — Papier: gelb, auch bräunlich, dick, glatt. — Titel und Verfasser (nach dem Bismillāh) f. 68ᵃ:

منقول من نفايس الاحكام للشيخ علي بن الازرق اليمني من طراز الحافل في الغاز المسايل للشيخ جمال الدين الاسنوي

Aus dem طراز الحافل الخ, einem Werke des ʼAbd errahīm elesnewī ǵemāl eddīn † 772/1370, in welchem schwierige juristische Fragen (Räthsel) erörtert werden, hat einen Auszug unter dem Titel نفائس الاحكام gemacht على بن ابي بكر الازرق اليمنى شمس الدين (so f. 91ᵇ). Bei HKh. VI 13896 heisst er على بن ابي بكر بن خليفة اليمانى موفق الدين ابن الازرق und in We. 348: على بن احمد اليمانى الازرق.

Dieser Auszug des ʼAlī ben abū bekr eljemenī eśśāfiʼī *elazraq* (oder ibn elazraq) śems eddīn (vielleicht wowaffaq eddīn) † 859/1455, welcher auch noch andere Werke dafür benutzt hat, zerfällt in 5 Theile. Der 1. Theil giebt Auszüge aus الكوكب الدري desselben Elesnewī; der 2. Auszüge aus dessen Werk التمهيد; der 3. handelt über die Gegensätze in den Rechtsauffassungen des Errāfiʼī und Ennawawī; der 4. giebt Auszüge aus obengenanntem طراز الحافل, der 5. enthält zerstreute interessante Rechtsfragen aus demselben Werke. Von diesen 5 Theilen liegt hier der 3. bis 5. vor, aber nicht vollständig, sondern nur in Auswahl, wie aus der Unterschrift ersichtlich ist. Diese Auswahl ist von dem Abschreiber selbst gemacht in den Jahren 954/1547 u. 955/1548.

1) f. 99—138 enthält den dritten Theil.

القسم الثالث فيما تناقض فيه كلام الرافعي والنووي من كتاب نفايس الاحكام

Er ist in die üblichen Rechtsbücher eingetheilt. Zuerst f. 99ᵃ: كتاب الطهارة، مسئلة اذا وقع في الماء الكثير ماء مستعمل قليل فهل هو كالماء المطلق او يقدر مخالفا للماء في اوسط الصفات كما يفعل ذلك في المايعات، تناقض فيه كلام الروضة فقال في اثناء هذا الباب ما نصه، فرع اذا اختلط بالماء الكثير او القليل مايع الخ

Schluss f. 138ᵇ: وقد سبق بيان وجه المخالفة بين كلاميهما في كتاب القضاء فراجعه يظهر لك ولا ذكر لهذه المسئلة في الشرح الصغير ولا في المحرر والله اعلم،

2) f. 68—98 der 4. und (f. 90 ff.) 5. Theil. Zuerst wird hier die Frage hingestellt, dann die Antwort darauf: jene mit مسئلة, diese mit صورته eingeleitet.

Die Auszüge beginnen f. 68ᵃ: مسئلة قوم يجب عليهم تحصيل بول ليتطهروا به عن وضوئهم وغسلهم وازالة نجاستهم، وصورته في جماعة معهم قلتين فصاعدا من الماء لا يكفيهم لطهارتهم ولو كملوه ببول وقدروه مخالفا للماء في اشد الصفات الخ

Von dem Anfang abgesehen, stehen nachher die Ueberschriften für die einzelnen Abschnitte; so f. 68ᵇ من باب الآنية; 69ᵃ من باب صفة الوضوء etc.

F. 90ª: ومن القسم الخامس مسايل منثورة مفيدة من كتاب المذكور، من باب الحيض، مسئلة الحايض لا تقضي الصلاة سواء خرج بنفسه او بشرب دواء الخ

Schluss f. 98ª: قال الامام يجوز ان يخرج تعدّي الحرية الي الولد علي القولين في تعدّي التدبير الي الولد وفي كلام الصيدلاني رمزا اليه والله اعلم بالصواب، انتهي ما التقطته من نفايس الاحكام، قال مؤلفه اخره انتهي كتاب نفايس الاحكام بعون ذي الجلال والاكرام وكان جمعنا له والفكرة غير وقادة . . . وان يجعله خالصا لوجهه الكريم وموجبا لدخول دار النعيم انه علي ذلك قدير وبالاجابة جدير،

Schrift: ziemlich gross, eng, gedrängt, kräftig, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth, Stichwörter roth überstrichen. — Abschrift Ende des Jahres $^{954}/_{1548}$ von ابو اللطف بن ابراهيم بن ابراهيم بن بلبيل الشافعي الصيداوي

HKh. VI 13896 und IV 7943.

F. 138ᵇ einiges über Gewichtsbestimmungen der Münzen, 139ª Auszüge aus كـ" الانوار, 139ᵇ 5 Verse mit den 26 Fremdwörtern des Qorān; der Anfang so wie bei No. 725.

We. 1827, 9, f. 101ᵇ—103. Ein Stück aus den Fragen des Elesnewī † $^{772}/_{1370}$ nebst Antwort von شرف الدين البارزي † $^{738}/_{1337}$, s. No. 3634, d.

4990. Lbg. 383.

1) f. 1—6ᵇ.

20 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (18 × 13; 13½ × 9½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; die untere Ecke beschädigt. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1ª:

كـ" الفرق بين حقيقة الحياة المستمرّة والحياة المستقرّة
لشهاب الدين احمد بن العماد الاقفهسي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين وصلواته . . . وبعد فهذا كتاب اتعرض فيه للفرق بين حقيقة الخ

Nach der Definition von الحياة المستمرّة (völliges Erlöschen des Lebens) und المستقرّة (wenn im Körper noch Athem ist, seine Bewegungen aber nicht mehr freiwillige, sondern nur noch unwillkürliche Zuckungen sind) und حياة عيش المذبوح (wenn durch eigene oder fremde Schuld oder Zufall Jemand erschlagen ist, weder sehen noch reden noch sich freiwillig rühren kann) erörtert Aḥmed elaqfahsī † $^{808}/_{1405}$ in mehreren Abschnitten die gesetzlichen Vorschriften über das Schlachten der Thiere.

Schluss f. 6ª: وكذلك لو مات بالم جراحات مخالب الصيد قبل ان يدركه والله اعلم،

Schrift: ziemlich klein, gedrängt, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift (nach f. 15ᵇ) im J. $^{901}/_{1495}$ von عبد الله بن يوسف بن ابي عبد الله الشافعي

4991. Pet. 690.

12) f. 69—83.

8ᵛᵒ, 19—23 Z. Zustand: nicht recht sauber; am unteren Rande wasserfleckig. Lose im Einband. — Papier: gelblich, ziemlich glatt u. stark. — Titelüberschrift f. 69ª:

مسايل غريبة عجيبة نفيسة

Diese juristischen Fragesätze sind entnommen dem Commentar zur منظومة ابن عماد الدين, welcher betitelt ist الفتح المبين und dessen Verf. hier und auch bei HKh. nicht genannt ist. Der Verf. des Gedichtes ist der soeben genannte Aḥmed elaqfahsī. S. über das Gedicht No. 3632.

Das Stück beginnt: المسئلة الاولي الوسوسة حديث النفس والشيطان بما لا نفع فيه الخ

Es werden hier 11 Fragen behandelt; dann kommt ein Schlusswort f. 81ª: خاتمة قال القطب الرباني سيدي ابراهيم المتبولي رة للمقة الحرام والشهوات اثر في القلب الخ — Schluss f. 83ª: ولا يمتنع اكله كما لا يمتنع اكل السمك، والله اعلم

Schrift: ziemlich gross, etwas flüchtig, ungleich, nicht undeutlich, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift um $^{1200}/_{1785}$.

4992. We. 1452.

371 Bl. 4ᵗᵒ, 23 (21) Z. (27 × 18; 18½—20½ × 12—14ᶜᵐ). Zustand: fast lose im Deckel; etwas unsauber u. fleckig, besonders im Anfang und auch am Ende. Bl. 1 am Rande schadhaft. Die ersten Blätter am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schadhafter brauner Lederbd. — Titel u. Verfasser f. 1ª (s. auch unten):

كتاب الذريعة الي اعداد الشريعة لشمس الدين ابي عبد الله محمد بن شهاب الدين ابي العباس احمد بن عماد الاقفهسي المصري الشافعي

Anfang f. 1^b: الحمد لله فاتح ابواب القلوب المقفلة ... وبعد فان بعض الاخوان سالني عن الحكمة في الثلاثة ايام التي تقع في ابواب الفقه كمسح الخف للمسافر والخيار في البيع والدعاوي اذا استمهل الخصم لياتي بالبينة او بالدافع والمطعن فيهما الخ

Moḥammed ben aḥmed ben 'imād *elaqfahsi* eššāfi'ī šems eddīn abū 'abd allāh, geb. $^{780}/_{1378}$, † nach $^{840}/_{1436}$ (über seinen Vater s. No. 1816), behandelt hier die bei Rechtsfragen vorkommenden Zahlen, sowol Bruchzahlen als ganze Zahlen, in die Tausende hinein, und zwar nach der Reihenfolge der Rechts-Kapitel. Er war dabei zunächst, im Anlass der Bitte eines Freundes, von der Dreizahl ausgegangen, die in etwa 60 Fällen in Anwendung kommt, dann aber hatte er sich auch auf die anderen Zahlen eingelassen. Der erste Entwurf des Werkes war von geringem Umfang (etwa 20 Blätter); durch allerlei Zusätze hat er dasselbe alsdann zu einem sehr umfangreichen gemacht. Er hat, nach seiner Angabe (f. 371^a) 4 Jahre auf Sammlung der Materialien dieses Werkes verwandt, und dabei, ausser den Traditions- und Qorān-Commentar-Werken, benutzt: شرح مسلم للنووي، وشرح المهذب له، وكتاب التذكرة للقرطبي، وغالب التفسير له، وطبقات الاتقياء، والكشاف للزمخشري،

Der Titel ist nach der Vorrede f. 2^a:

ك" الذريعة الى معرفة الاعداد الواردة في الشريعة

oder auch, wenn man wolle:

ك" الارشاد الى ما وقع في الفقه وغيره من الاعداد

Das Werk selbst beginnt f. 2^a: واعلم ان الاعداد الواردة في الشريعة تارة وقع التنصيص عليها كقوله تعالي يوصيكم الله في اولادكم الآية

باب الكسور وفيه فصلان الاول في الاعداد المطلقة 7^a

الفصل الثاني في مسايل الفقه، باب الطهارة، 8^a

عن ابي موسي الاشعري رة قال قال رسول صلعم الطهور شطر الايمان،

u. s. w.

Zuletzt f. 21^b: باب الكتابة، فيه مسئلتان

Dann kommen die ganzen Zahlen, und zwar der Reihe nach, von Ein an; dieselben werden erst im Allgemeinen, mit Rücksicht auf den Qorān, behandelt, dann speciell nach den Rechtskapiteln, soweit sie daselbst in Betracht kommen; und zwar diese Kapitel in der üblichen Reihe.

باب الواحد وفيه فصلان، الاول في الاعداد المطلقة 21^b

(die Schwurformeln im Qorān f. 24^b—29^a).

الفصل الثاني في مسايل الفقه 29^b

باب الاثنين وفيه فصلان، الاول في الاعداد المطلقة 40^b

Die Offenbarungen im Qorān sind 82erlei, nämlich: محكم ومتشابه واشارة وتنزيل وتاويل وامر ونهي وتهديد وتخويف وتحذير وحلال وحرام الخ und die Erklärung derselben f. 44^b—46^a. — Ueber die kleinen und grossen Sünden (die Zahl jeder derselben über 70) f. 48^a ff. — Ein Reğez-Gedicht von عبد العزيز الديريني f. 57^a über den Menschen als Mikrokosmos, 30 Verse. Anfang:

وفيك سرّ نسخة الوجود . فانظر فانت اقرب الشهود
فالحزن في النفوس والافراح مثالها الظلمة والصباح

65^a das 2. فصل dieses Kapitels, speciell in Bezug auf die Rechtskapitel; also zuerst wieder باب الطهارة, باب الاستطابة, باب النجاسة, باب التيمم, باب الصلاة u. s. w.

Das Kapitel über die Dreizahl beginnt f. 84^a. (Von den Eigenschaften Moḥammeds f. 97^b bis 101^a.) In diesem Kapitel, und zwar im 1. فصل werden 130 Fälle der Dreizahl besprochen f. 84^a—114^a; dann kommt das 2. فصل (die einzelnen Rechtskapitel betreffend) f. 114^a—140^a.

باب الستة 194^b باب الخمسة 175^a باب الاربعة 140^a
باب التسعة 230^a باب الثمانية 223^a باب السبعة 209^a
باب الاثنى عشر 254^b باب الاحد عشر 250^a باب العشرة 238^b

u. s. w., alle Zahlen einzeln, soweit sie überhaupt im Qorān, in der Tradition oder Rechtswissenschaft in Betracht kommen; wobei denn manche ausgelassen sind, z. B. 66—69. 94—98.

295ᵇ bei der Zahl 73 sind die Sekten des Islām besprochen, bis f. 300ᵇ.

302ᵃ bei der Zahl 99 die Namen Gottes aufgeführt, mit Erklärung, bis f. 346ᵇ; besonders f. 305ᵇ—307ᵃ u. 346ᵃ·ᵇ.

347ᵇ die Zahl 100 besprochen; dann 350ᵇ die Zahlen 104. 109. 111 u. s. w.

352ᵇ und 353ᵃ die Zahl 170 und dabei die Namen Moḥammeds erörtert;

353ᵃ die Zahl 200, 354ᵃ die Zahl 300, 355ᵃ die Zahl 400, 355ᵇ ff. die Zahl 440, wobei eine kurze Uebersicht der religiösen täglich zu übenden Pflichten gegeben wird.

357ᵇ die Zahl 500, 358ᵃ die Zahl 600, 358ᵇ 700, 359ᵇ 900, 359ᵇ 1000, dann 362ᵇ 1050 1400, 1600, 2000 u. s. w., 364ᵃ 7000 etc. Die zuletzt besprochene Zahl ist 370ᵃ 700 Millionen.

Schluss f. 371ᵃ: علي ذنب صغيرة او كبيرة وهذه كلها اشياء لا تنحصر والله ذو الفضل العظيم، وهذا آخر ما يسّر الله جمعه علي سبيل الاختصار ممّا وقع في الحديث والتفسير والفقه . . . اللهم اجعله خالصا لوجهك وتقبله وانفع به من نظر فيه انك قريب مجيب وحسبنا الله ونعم الوكيل،

Der Verf. sagt schliesslich, dass von diesem Werke zuvor Abschriften genommen seien von einer Menge seiner Schüler; dass aber diese vorliegende Ausgabe Zusätze, Abkürzungen, Umstellungen mancher Stellen erfahren habe, die passend geschienen hätten; die Reinschrift sei beendet am 24. Çafar 836 (1432).

Schrift: ziemlich klein, gefällig, deutlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. ¹⁰⁰⁰/₁₅₉₁. — HKh. III 5810.

4993. Pm. 673.

3) S. 153—155.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titel in der Vorrede:

الجوهر الفرد فيما يخالف فيه الحرّ العبد

Verfasser: s. Anfang.

Anfang: قال الشيخ الامام . . . علم الدين البلقيني الشافعي، الحمد لله الذي ميّز بين الاحرار والعبيد . . . اما بعد فهذه كراسة فيها نبذة من المسايل التي تخالف فيها العبيد الاحرار

Çāliḥ ben 'omar elbalqīnī eššāfi'ī 'alem eddīn † ⁸⁶⁸/₁₄₆₃ behandelt hier allerlei Fragen, welche das gegensätzliche Verhältniss von Freien u. Sklaven betreffen. Dieselben sind nach der Weise der Rechtsbücher angeordnet.

Zuerst S. 153: اذا اجتمعت في العبد صفات الايمة واجتمع مع الحرّ الخ

Schluss S. 155 am Rande: ولا يصح عتقه ولا تدبيره ولا كتابته ولا استيلاده والحمد لله وحده،

Nach der Unterschrift hat der Verfasser das Werk in der Reinschrift beendet im J. 839 Rab. II (1435).

Abschrift von محمد بن محمد بن عبد الباسط im J. 898 Šawwāl (1493).

4994. Pm. 236.

4) f. 13ᵇ—16ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist etwa: ر" في الاستثناء

Verfasser: s. Anfang.

Anfang: قال مولانا . . . كمال الدين محمد بن ابي شريف اما بعد حمد الله سبحانه كما ينبغي لجلاله والصلاة . . . فقد التمس مني بعض من يقتضي الانصاف بتلبية دعوته . . . ذكر ما استثني من المسايل من قول الامام الشافعي الخ

Kemāl eddīn moḥammed *ben abū šerīf* eššāfi'ī † ⁹⁰⁶/₁₅₀₀ oder ⁹⁰⁰/₁₄₉₄ (No. 1108) behandelt hier die Frage, inwiefern Rechtsfragesätze des Eššāfi'ī Ausnahmefälle zulassen und was sich etwa dagegen einwenden lasse.

Schluss: على المراد هذا هو التحقيق بالاعتماد والله تعالي المسؤل ان يهدينا سبيل الرشاد بمنه وكرمه،

Abschrift im J. 877 Ḏū'lḥiǵǵe (1473) von seinem Schüler علي بن ابي اللطف الشافعي.

4995. Lbg. 332.

8) f. 55ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 5). — Titel nach f. 53ᵃ unten:

مسايل تتعلق بحكم الصيد

Verfasser: السيوطي

Anfang: الحمد لله وسلام . . . اعلم ان كل ما قتله نحو الجو من الصيد شروطا ثلثة مشهورة الخ

Ueber einige im Gesetze festgestellte Vorschriften in Bezug auf die Jagd, von Essojûṭî † 911/1505. — Schluss: على ما ذكره في موضعه ... الزكية اطلقه في الخلاصة وصححه في المجتبى والله اعلم

4996. Mq. 103.

6) f. 173a—176a.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titel fehlt. Verfasser s. Anfang.

Anfang: ... الحمد لله على افضاله والصلوة وبعد [فيقول] العبد ... محمد بن الشيخ داود البازلي الشافعي ... فهذه مناسبة ذكرتها في بيان وضع الفقهاء كتبهم على الترتيب المعهود الخ

Moḥammed ben dâwûd *elbâzilî* eššâfi'î † 925/1510 (No. 1834) handelt hier über die Anordnung der 4 Theile des juristischen Werkes الحاوي الصغير, und speciell alsdann darüber, dass darin erst الحدث und dann الخبث (beides unter den Begriff Verunreinigung fallend) behandelt werden. — Schluss: وفيه وهن وخفا ولا يعود اليه فيفسد المعنى فلذا قدم والله تعالى اعلم بحقيقة الحال وعنده تحقيق كل مقال

Abschrift aus der Handschrift des Verfassers.

Spr. 560, f. 2a—7b.

Eine Anzahl Rechtsfragen, aufgeworfen und beantwortet von تقي الدين ابو بكر بن عبد الله الزرعي الدمشقي الشافعي ابن قاضي عجلون † 928/1521, in der Abhandlung vom J. 887/1482: التحفة المرضية في المسائل الشامية (s. No. 170).

4997. Spr. 819.

2) f. 25—27a.

8vo, c. 30 Z. (Text: 16 × 10cm). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Titel und Verfasser f. 25a:

رسالة في بيان الربا لابن كمال باشا

Anfang f. 25b: الحمد لله الذي احلّنا مقام الكرامة في دار التكليف ... وبعد فهذه رسالة معمولة في بيان حقيقة الربا وما يتعلق بها من المسايل اعلم ان الربا من اصناف البيع الخ

Ibn kemâl bâšâ † 940/1533 behandelt hier eine (verbotene) Art des Verkaufs, die Uebervortheilung (الربا). — Schluss f. 27a: وان لم توجد تلك الزيادة بان يكون الاجل متساويين والله اعلم الخ

Schrift: klein, hintenüberliegend, flüchtige Gelehrtenhand, eng, nicht gerade undeutlich, vocallos. — Abschrift von عبد الغني النابلسي um 1110/1698.

4998.

1) Mq. 180b, 53, f. 191b. 192.

8vo, 19 Z. (21 × 15; 14½ × 9½cm).

Titelüberschrift:

في تحقيق مسئلة الاستخلاف لمولانا كمال باشا زاده

Anfang: الحمد لوليّه والصلوة على نبيّه قال في الهداية وليس للقاضي ان يستخلف عن القضاء الخ

Derselbe Verf. behandelt hier die Frage, ob der Qâḍî eigenmächtig sich in gewissen Fällen Jemand substituiren dürfe? — Schluss: لا الاستخلاف للصلوة كما توهمه القائل السابق ذكره تمت

2) Lbg. 890, 1, f. 1b—2b.

4 Bl. 8vo, 25 Z. (20 × 13½; 15 × 10cm). — Zustand: fleckig; etwas unsauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe.

Dasselbe Werkchen (im Titel سرّ ... مسئلة الخ). Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, vocallos. — Abschrift im Jahre 1093 Ġomâdâ I (1682) von احمد بن ابراهيم الحنفي

4999. Lbg. 471.

37) f. 95.

Format (27 Z., Text 15 × 9cm) etc. und Schrift wie bei 19). — Titel fehlt. Im Allgemeinen:

مسئلة فقهية

Verfasser nach der Unterschrift:

طاشكبريزاده

Anfang: قال على البزازي في فتاواه له على أخر خمسون فاستودع غلطا سنين الخ — Schluss: بلا ضمان وهذا النوع لناس من الغفلة عن المقدمة الثانية

Ṭâšköprîzâde † 968/1560 giebt hier eine Erörterung derselben Schuldfrage, welche in Lbg. 471, 36) behandelt ist.

5000. Lbg. 808.

19) f. 144—216.

8vo, 27 Z. ($21^1/_2 \times 16^1/_2$; $15^1/_2 \times 10^1/_2$ cm). — Zustand: ziemlich fleckig; der Rand schadhaft und öfters ausgebessert, so auch der Text f. 212. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel und Verfasser f. 144a:

كـ" تبيين المحارم لسنان بن مصطفى الشهير بالواعظ فى مكة المشرّفة

Anfang f. 144b: الحمد لله الذي انزل علينا كتابا أُحْكِمت اياته . . . اما بعد اعلموا معاشر المومنين . . . انّ الحلال بيّن والحرام بيّن وبينهما متشابهات الخ

Die Begriffe von Recht und Unrecht, Erlaubtem und Verbotenem sind den auf Weltlust erpichten Menschen abhanden gekommen und sie kehren sich weder an das, was der Qorān vorschreibt, noch an das, was dessen Erklärer und was Traditionisten u. a. gottesfürchtige Männer festgesetzt haben. Daher will Sinān ben muçṭafā *elwā'iẓ elmekkī*, um $^{990}/_{1582}$, ein den Gegenstand behandelndes Werk verfassen, aber sich bloss auf den Qorān, nicht auch auf die Ausführungen der Erklärer, stützen. Dabei beabsichtigt er, das Gebotene kurz und summarisch, das Verbotene aber, als das Schwierigere, specieller zu erörtern. Die Eintheilung ist in ungezählte Kapitel. Es sind aber in dem Werke ziemlich viele Lücken, so dass sich eine vollständige Uebersicht desselben nicht geben lässt. So ist schon nach f. 145 eine Lücke, so dass die Vorrede nicht ganz zu Ende ist und der Anfang des eigentlichen Werkes fehlt. Einige der vorhandenen Ueberschriften sind:

146b باب فى حرمة الوطئ ودواعيه على المعتكف
147b باب فى اكل الاموال بالباطل
148b باب الاعتداء فى القتل مع اهل الحرب
149b باب فى القاء النفس التي التهلكة
151a باب الرفث والفسوق والجدال فى الحج
152a باب فى الخمر والميسر
156a فصل فى حقيقة الربا وحكمه
158a باب فى اضرار الكاتب والشاهد
159a باب فى حرمة عزم 160a باب فى كتمان الشهادة القلب بالمعصية وان لم يفعل بالاعضاء الظاهرة
161a باب فى ابتغاء الفتنة بين الناس بتعلق ظواهر الايات المتشابهات
164a باب فى ترك الحج 166a باب موالات الكفار
168b باب فى البخل 171b باب فى الغلول
175b باب العجب والاعتماد علي الاسباب دون المسبب
178b باب فى حرمة قربان الكافر من المسجد الحرام وغيره من المساجد
179b باب فى الوعيدات لمانع الزكاة
185a باب تفاوت الذنوب حرمة وعقوبة باعتبار الازمان والاماكن والاشخاص والاحوال
188b باب فى حرمة كتم المعتدة من الرجعي ما فى رحمها
189a باب فى حرمة اخذ الزوج من الزوجة مهرها فى الخلع اذا لم يكن النشوز منها بل منه
190a باب فى حرمة تزوج الرجل المطلّقة الثلاثة قبل التحليل
191a باب فى امساك الزوج زوجته للضرر فى اتخاذ ايات الله هزوًا
192b باب فى اكراه اهل الذمّة على الاسلام
193b باب الربا 194b باب فى ابطال الصدقة بالمن والاذى
196a باب اجتناب الكباير 196b باب فى المحرمات فى النكاح
200a باب فى ركون العلماء الي الدنيا وسكونهم فيها
209b فصل فى اخذ الاجرة على العلم والعمل والعبادات

Nicht zu Ende; das Vorhandene bricht ab mit den Worten f. 216b: وبعد هذا النظر الي الترديدات والتشديدات فى حق اهل اللواطة ولا يجري

Lücken nach f. 145. 155. 178. 185. 194. 198. 199. 212.

Schrift: gross, dann wieder ziemlich klein, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$. Vgl. No. 2819 am Ende. — HKh. II 2411.

5001. We. 1727.

3) f. 33—40.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titel und Verfasser f. 33a:

للعلامة سيدي على الاجهورى رسالة تتعلق باحكام الخنثى نظما ونشرا

Anfang f. 33b:

حقيقة الخنثى وان لم يشكل ذو آلة لمرأة والرجل

Schluss f. 34a:

وان له التذكير او انثى استقر ثم طرا خلاف ذا لا يعتبر

'Alî ben zein el'ābidîn elughûrî † 1066/1656 (No. 1845) behandelt hier zuerst in einem Reǵez-Gedicht von 45 Versen die für die Hermaphroditen gültigen gesetzlichen Bestimmungen; dann giebt er f. 34ᵃ unten bis 40ᵇ einen ausreichenden Commentar desselben. Er beginnt: قوله حقيقة الخنثى وان لم يشكل الخ اي ان حقيقة الخنثي سواء كان مشكلا ام لا هو من له آلة المراة وآلة الرجل und schliesst f. 40ᵇ: وبعد تحقق الاشكال لا يترتب شيء آخر والله سبحانه وتعالى اعلم بالصواب'

5002. Lbg. 753 u. 795.

351 u. 254 Bl. 8vo, 21 Z. (20¾ × 15; 13⅔ × 7½cm). Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. Bei Lbg. 795 liegen die Papierlagen lose im Deckel. — Titel Lbg. 753 f. 2ᵃ:

الجزء الاول من ك" التحقيقات القدسية والنفحات الرحمانية الحسنية في مذهب السادة الحنفية

ebenso im Vorwort. — Verfasser:

حسن الشُرُنْبُلالي الحنفي

Anfang f. 2ᵇ: الحمد لله المتفضل على الموجودات بالايجاد والامداد والصلاة . . . وبعد فيقول . . . الشرنبلالي الحنفي' قد امرني استاذي الشيخ . . . شمس الملة والدين محمد بن المحبّ الحنفي . . . بان اجمع ما يسّره الله تعالى من الرسائل في تحقيق عزيز المسائل الخ

Ḥasan eśśurunbulālī elḥanefî † 1069/1658 (No. 2692) hat, auf Veranlassung seines Lehrers Šems eddîn moḥammed elmiçrî elmoḥibbî † 1041/1631, seine 60 Abhandlungen unter obigem Titel zusammengestellt und nach der Folge der Rechtsbücher geordnet, jede mit eigenem Titel versehen. Ihr Verzeichniss steht f. 3—5ᵃ.

كتاب الطهارة

1. رسالة f. 6ᵃ اسعاد آل عثمان المكرم ببناء بيت الله المحرم
2. رسالة 14ᵇ اكرام اولي الالباب بشريف الخطاب
3. رسالة 48ᵃ الزهر النضير على الحوض المستدير
4. رسالة 57ᵃ الاحكام الملخصة في حكم ماء الحمصة (No. 3638).
5. رسالة 60ᵇ العقد الفريد لبيان الراجح من الخلاف في جواز التقليد

كتاب الصلاة

6. رسالة f. 80ᵃ درّ الكنوز (Commentar eines Gedichts auf يبشّر, Ṭawîl).
7. رسالة 99ᵃ المسائل البهية الزكية على الاثنى عشرية (No. 3608).
8. رسالة 114ᵃ جداول الزلال الجارية لترتيب الفوايت بكل احتمال
9. رسالة 125ᵃ النظم المستطاب لحكم القراءة في صلاة الجنازة بام الكتاب (No. 2692).
10. رسالة 135ᵃ اتحاف الاريب بجواز استنابة الخطيب
11. رسالة 149ᵇ تحفة اعيان الغنا بصحة الجمعة والعيدين في الفنا
12. رسالة 157ᵇ النفحة القدسية في احكام قراءة القرآن وكتابته بالفارسية

كتاب الصوم

13. رسالة 173ᵇ تحفة التحرير واسعاف الناذر الغنى والفقير بالتخيير على الصحيح والتحرير

كتاب الحج

14. رسالة 181ᵇ بلوغ الارب لذوي القرب
15. رسالة 197ᵇ بديعة الهدي لما استيسر من الهدي

كتاب النكاح

16. رسالة 207ᵃ تجدّد المسرّات بالقسم بين الزوجات
17. رسالة 213ᵃ ارشاد الاعلام لرتبة الجدّة وذوى الارحام في تزويج الايتام
18. رسالة 223ᵃ كشف المعضل في من عضل

كتاب الطلاق

19. رسالة 228ᵃ الدرة الفريدة بين الاعلام لتحقيق حكم ميراث من علق طلاقها بما قبل الموت بشهر وايام
20. رسالة 246ᵃ كشف القناع الرفيع عن مسئلة التبرع بما يستحق الرضيع

كتاب العتاق

21. رسالة 254ᵃ ايقاظ ذوي الدراية لوصف من كلف السعاية
22. رسالة 266ᵃ اصابة الغرض الاهم في العتق المبهم

كتاب الايمان

23. رسالة 272ᵃ احسن الاقوال للتخلص عن محظور الفعال

كتاب الجهاد

24. رسالة 276ᵃ انفاذ الاوامر الالهية بنصرة العساكر العثمانية وانقاذ سكان الجزيرة العربية
25. رسالة 285ᵃ الدرة اليتيمة في الغنيمة
26. رسالة 294ᵃ قهر الملة الكفرية بالادلة المحمدية لتخريب دير المحلة الجوانية

27. رسالة 299a الاثر المحمود لقهر ذوي العهود
28. رسالة 310a سعادة الماجد بعمارة المساجد ورغبة طالب العلوم اذا غاب عن درسه فى اخذه المعلوم

كتاب الوقف

29. رسالة 316a تحقيق الاعلام الواقفيين على مُفاد عبارات الواقفين
30. رسالة 328a حسام الحكام المحققين لصدّ البغاة المعتدين عن اوقاف المسلمين

Der 2. Band (Lbg. 795) enthält:

31. رسالة f. 2a تحقيق السودد فى اشتراط الريع او السكنى فى الوقف للولد
32. رسالة 10a فتح باري الالطاف بجدول طبقات مستحق الاوقاف الموافق لنصّ هلال والخصّاف
33. رسالة 16a الابتسام باحكام الافحام ونشق نسيم الشام
34. رسالة 20a البديعة المهمة لبيان نقض القسمة

كتاب البيوع

35. رسالة 32a نفيس المتجر بشراء الدرر

كتاب الكفالة

36. رسالة 40a بسط المقالة فى تحقيق تأجيل وتعليق الكفالة
37. رسالة 54a النعمة المجددة بكفيل الوالدة

كتاب الشهادة

38. رسالة 64a الاستفادة من كتاب الشهادة

كتاب القضاء

39. رسالة 80a الدر الثمين فى اليمين
40. رسالة 84a الحكم المسند بترجيح بيّنة غير ذي اليد
41. رسالة 90a تنقيح الاحكام فى حكم الابراء والاقرار الخاص والعام
42. رسالة 111a ايضاح الخفيات عند تعارض بيّنة النفى والاثبات
43. رسالة 121a واضح الحجّة للعدول عن خلل الحجّة
44. رسالة 125a تذكرة البلغاء النظار بوجوه ردّ حجّة الولاة النظار

كتاب الوكالة

45. رسالة 135a منّة الجليل فى قبول قول الوكيل
46. رسالة 146b رسالة مثلها للشيخ نور الدين على المقدسى

كتاب الاجارة

47. رسالة 155a الدرة الثمينة فى حمل السفينة
48. رسالة 159a المفيدة الحسنى لدفع ظن الخلو بالسكنى

كتاب الشرب

49. رسالة 167a نرهة (? نزهة) اعيان الحزب بالنظر لمسائل الشرب

كتاب الحظر

50. رسالة 171a سعادة اهل الاسلام بالمصافحة عقب الصلاة والسلام (No. 3609).
51. رسالة 191a حفظ الأصْغَرَيْن عن اعتقاد من زعم ان الحرام لا يتعدّى ولا ينتقل لذمّتين (No. 5003).
52. رسالة 201a تحفة الاكمل والهمام المصدر لبيان جواز لبس الاحمر

كتاب الرهن

53. رسالة 214a غاية المطلب فى الرهن اذا ذهب
54. رسالة 221a نظر الحاذق النحرير فى فكاك الرهن والرجوع على المستعير
55. رسالة 225a اتحاف ذوي الاتقان بحكم الرهان
56. رسالة 231a الاقناع فى الراهن والمرتهن اذا اختلفا فى رد الرهن ولم يذكر الضياع

كتاب الجنايات والديات

57. رسالة 237a رقم البيان فى دية المفصل والبنان
58. رسالة 241a النصّ المقبول لرد الافتاء المعلول بدية المقتول

كتاب الوصايا

59. رسالة 245a الفوز فى المآل بالوصية بما جمع من المال

كتاب الشركة

60. رسالة 249b نتيجة المفاوضة لبيان شرط المفاوضة

Schluss f. 254a: واندفع الاعتراض المتقدم بيانه والله يختصّ برحمته من يشاء والله ذو الفضل العظيم، وهذا غاية جهد العاجز الحقير . . . وليس ذلك الا بمدد المصطفى صلعم وبركة صاحب المذهب زاده الله فضلا وشرفا وصلى الله . . . وسلم تسليما،

Die meisten Abhandlungen haben ein besonderes Titelblatt; ausserdem steht der Titel in jeder Vorrede. Die Zeit der Abfassung und Reinschrift ist bei einigen angegeben: sie geht von 1042/1632 (41. Abhdlg) bis 1068/1658 (52. Abhdlg).

Schrift: ziemlich gross, gewandt, etwas rundlich, gleichmässig, vocallos, incorrect. Ueberschriften und Stichwörter meistens roth. Der Text in rothen Strichen eingerahmt. Etwa 20 Blätter nach einzelnen Abhandlungen leer gelassen. — Abschrift im J. 1118/1706 (nach Lbg. 753, f. 13b, obgleich dort irrthümlich dies Jahr als das der Abfassung [تمت الرسالة تاليفا] angegeben ist).

5003. We. 1776.

2) f. 10—20.

8vo, 23 Z. (19¼ × 14⅛; 14½ × 9⅔cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel f. 10a von späterer Hand bloss der Anfang, ausführlicher im Vorwort (und auch f. 10b):

حفظ الاصغريْن عن اعتقاد من زعم ان الحرام لا يتعدى الي ذمتَيْن

Verfasser f. 10a; ausführlicher im Anfang.

Anfang f. 10b: حمدا لمن منّ علينا بتعليمه الاحكام ... وبعد فيقول العبد ... ابو الاخلاص حسن الشرنبلالى الحنفى ... انه قد كثر السؤال عن قول من قال أن الحرام لا ينتقل لذمتين الخ

Von demselben Verfasser. Er sagt, dass nach der Behauptung Mancher das Verbot und die Strafe für Uebertretung desselben sich nur auf Einen (den Thäter) beziehe, nicht aber auf zwei, die damit in Beziehung stehen (nämlich auch auf den, der z. B. Vortheil durch den Thäter dadurch erlangt); sie berufen sich dafür auf Abū Ḥanîfe. Die Grundlosigkeit dieser Ansicht weist er in dieser Abhandlung, unter Berufung auf Qorān, Tradition und Aussprüche angesehener Rechtslehrer, nach. Dieselbe Abhandlung in Lbg. 795, f. 191a.

Schluss f. 20a: قال هو عليها صدقة ولنا هدية استفيد هذا من شرّاح الكنز والهداية، وفى هذا القدر كفاية لاثبات ما اردناه مع قصر الباع وضيق الحال والاطلاع والحمد لله اولا وآخرا ظاهرا وباطنا، تم

Die Abhdlg ist im J. 1049 Rab. I (1639) verfasst.

Schrift: gross, dick, breit, rundlich, vocallos, Stichwörter roth. — Abschrift vom J. 1065 Ǵom. I (1655), nach der Hdschr. des Verf., von شهاب الدين المنشاوي الحنفى

5004. Pm. 505.

5) f. 12a—13b.

Format etc. u. Schrift wie bei 4). — Titelüberschrift:

رسالة لمؤلف الكتاب سميتها بالرسالة الفهلبانية واقعة لي فى جوابات مسايل السيد ابي طالب سلمه الله تعالي

Anfang: الحمد لله الهادي الي ابواب جناته ... وبعد فهذه رسالة فى جوابات بعض السادات الاعيان من سادات فهلبان، الخ

9 Fragen hauptsächlich allgemein juristischen Inhalts, aufgestellt von Abū ṭālib u. beantwortet von seinem Bekannten عبد الله بن صالح البحراني

Die 1. Frage f. 12a: الرجل ليس له بصيرة فى علم النحو وهو عارف بمعانى الالفاظ واللغة هل يصحّ منه عقود النكاح وغيره ام لا،

Schluss: ولا يطاع فى احكامه واعماله والله يهدي من يشاء الي صراط مستقيم

Autograph des Verfassers ʼAbdallāh ben çāliḥ elbaḥrânî vom Jahre 1135 Raǵab (1723). Derselbe erwähnt f. 12a, fr. sein Buch كتاب منية المماسين فى جوابات الشيخ ياسين und كتاب المسايل المحمدية فيما لا بدّ منه من المسايل الدينية

5005. Lbg. 72.

7) f. 105b—133.

Format etc. und Schrift wie bei 1). Hat oben einen grossen Wurmstich. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: وبه نستعين وبالله العون والعصمة والتوفيق ورضى الله تعالي عنا ... ولا قوة الا بالله العلي العظيم، المسئلة آ، قال علماؤنا رحم النية فى الوضوء 105b ليست بشرط لجواز الصلوة

المسئلة ب، قال علماؤنا رحم دفع القيمة فى باب 107a الزكوات وصدقة الفطر الخ

u. s. w. — Es liegen hier 40 Fragesätze dogmatisch-gesetzlichen Inhalts in 4 Abschnitten vor, deren jeder الاسطقس genannt wird und 10 Fragen enthält; fast alle beginnen mit: Unsere Gelehrten sagen; bisweilen kommt auch vor: Abū Ḥanîfe sagt.

Das 1. اسطقس beginnt f. 105b, das 2. اسطقس 117b, das 3. اسطقس 125b, das 4. اسطقس 130a.

Der letzte Fragesatz beginnt f. 132b: قال علماونا رحم القصاص لا يجب على المكره والمكرَه الا على احدهما خلافا للشافعى الخ

Schluss f. 133a: لا يكون ذلك بدونه البتة وقد تحقق هذا بدون الاول فى الجملة وهذا ظاهر، تمت

Abschrift vom J. 697 Rab. II (1298).

5006. Spr. 665.

2) f. 31—50.

8vo, 15 Z. (18½ × 13⅔; 13 × 9¼cm). — Zustand: am unteren Rande fleckig, nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt, 30 Blätter. Behandelt eine Menge rechtlicher Fragen, in ziemlicher Kürze. Das Vorhandene beginnt f. 31a so: مسئلة الموضحة تكون على الرأس والوجه وهي التي توضح العظم وتبرزه وفيها شمس من الابل الخ

Der Schluss fehlt. Das Vorhandene schliesst in Behandlung einer Frage, die in das Kapitel الرضاع gehört, so f. 50b: وانما يتعلق به انتشار حرمة فلهذا جاز ان ينتشر بينه وبين جماعة [رجال يكون]

Nach f. 40 fehlen 10 Bl.

Schrift: klein, gewandt, gleichmässig, gefällig, ohne Vocale, öfters auch ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 700/1300.

5007. Spr. 664.

128 Bl. 8vo, 15 Z. (18 × 13; 11½—12 × 8cm). — Zustand: etwas unsauber; nicht ganz ohne Wurmstich. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. — Eine Beantwortung von allerlei Einwürfen und Bedenken in Bezug auf dogmatische und juristische Sätze. Dieselben werden eingeleitet durch die Worte: فاعترض سائل [oder السائل] oder bloss اعترض, nebst folgendem Einwand; dann kommt die Antwort فالجواب oder auch mehrere Antworten.

So beginnt f. 1a, 11 ein solcher Abschnitt so: فاعترض السائل لاى حكمة كان ذلك الجواب لان عائشة رضى الله عنها امّ المومنين والولد لا يمنع من نظر الامّ وفاطمة رضي الله عنها ليست بامّ فلهذا لم يبح النظر اليها فاعترض وقال تجيبت كانت امّا الخ

Der Titel könnte أجوبة oder اعتراضات sein.

Schluss fehlt. Das Vorhandene schliesst so f. 128b: بركة المومن على الكافرين بان ظهرت عليهم آثار المعروف في الدنيا من الصدقات والصلات والاحسان وعاد شوم الخاطئة

Es fehlen nach f. 1 8 Bl, nach f. 5 4, f. 9 8, f. 31 8, f. 127 8 Bl. Die Blattfolge ist: 1—63. 65; dann Lücke von 4 Bl.; 66. 64. 67 ff.

Schrift: ziemlich gross, gewandt, deutlich, vocallos, zum Theil blass. — Abschrift c. 700/1300.

5008. Glas. 79.

1) f. 1—78.

161 Bl. 8vo, c. 17 Z. (16 × 12; 12½ × 8½cm). — Zustand: anfangs schadhaft und etwas wurmstichig, sonst zieml. gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: etwas schadhafter brauner Lederbd. — Titel u. Verfasser f. 1a:

هذا الجواب للسيد الفاضل نظام الدين أدريس بن محمد بن على السليمانى

Anfang f. 1b: الحمد لله المتجلّى لخلقه بخلقه ... اما بعد فان ولاة الشرف وسادات السادات من الخلف ... ظهرت لهم منى مسائل امليت متونها على العامة

Idrîs ben moḥammed ben 'alî *essoleimânî* niẓâm eddîn behandelt hier vier Rechtsfragen und widerlegt die Ansichten des الامير شرف الدين الحسين بن بدر الدين

1. f. 3b ان كل ما ملكه الملك المخذول لا المنصور لعنه الله فهو دار حرب واشترط ان يجري على تلك البلاد اقلامه الخ

2. 43b ان الفروع التى يسمونها بنو سليمان مظالم حلال لهم الخ

3. 57a ان الرجل اذا قال عليه الطلاق من امراته لم يكن طلاقا الخ

4. 65a مسئلة الزوجين الحادثة قال ان الشريف افتى بالفسخ بينهما الخ

Schluss f. 78b: فالكل من الخلائق محتاج الي التقريب المخطئ منهم في فعله والمصيب والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته الخ

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, etwas blass, deutlich, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 750/1349.

F. 79 enthält 2 Qaçîden des ابن هُتَيْمِل اليمنى auf den Imâm المهدي لدين الله احمد بن الحسين بن احمد † 656/1258.

5009. Pm. 89.

6) S. 62—65.

8vo, 14 Z. [Text 12 × 10 (u. 15 × 12)cm]. — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, dick. — Titelüberschrift und Verfasser fehlt.

Es sind zwei Stücke, enthaltend, wie es scheint, 2 Vorwörter (Dîbâğe) von juristischen

Werken, die über die Stellung der Notare (العدالة) handeln.

Das 1. beginnt S. 62: اما بعد فان المناصب العلية عزيزة المرتقى لا يحظى من اكشافها الا المنتقى لا سيما المناصب الشرعية الخ. Der Anfang dazu fehlt.

Das 2. beginnt S. 64: الحمد لله الذي زين بشمس السيادة افاق العدالة وافاض منها على ذي الديانة الخ

Schrift: grosse, flüchtige Gelehrtenhand, vielfach in einander gezogen, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte, schwer zu lesen. — Abschrift c. 750/1349.

5010. We. 1740.

3) f. 50—80a.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 55a:

كتاب حلية الطراز فى حل مسايل الالغاز لابى بكر بن زيد الجراعي الحنبلي المقدسي

(Der Titel ebenso im Vorwort f. 55b unten.)

Anfang f. 55b: الحمد لله المغنى بافضاله لمقتاده الكافى بنواله لعباده . . . اما بعد فان الغاز المسايل برمزها من المسايل مما يثير النفوس ويحرك البواعث الخ

Sammlung von allerlei schwierigen u. gleichsam räthselhaften Fragen aus den Rechtsgebieten, nach hanbalitischen Grundsätzen, nebst Lösung derselben, von Abū bekr ben zeid *elḥozā'ī* elḥanbalı elmoqaddesī. Die einzelnen meist kurzen Fragen werden mit مسألة, die Antwort theils mit صورته theils mit الجواب eingeleitet. Vergl. We. 1742, 4.

Zuerst f. 56a: كتاب الطهارة الي الصلاة، مسألة مضمضة واستنشاق حكمنا بحصولهما من غير ادخال الماء الي الفم والانف مع وجود القدرة علي استعمال الماء، وصورته فى غسلة الميت فانهم قالوا توضأ وضوءه للصلوة وقال ابن ابي موسي فى الارشاد ويصب الماء على فيه وانفه كالمضمضة والاستنشاق من غير ان يدخل الماء فيه، الخ

Zuletzt aus dem باب فى عويص النسب.

Schluss f. 80a: المراد ان اباها اخوه واخاها ابوه وانما المراد ان امها اخته واختها امه وهو كذلك والله سبحانه اعلم، الحمد لله اولا وآخرا الخ

Abschrift von محمد ابن كنان im J. 1123 Moh. (1711).

5011. Diez 8vo, 70.

1) f. 1—79b.

80 Bl. 8vo, 17 Z. (18 × 13½; 13½ × 9½cm). — Zustand: besonders im Anfang etwas unsauber und fleckig. Gegen Ende einige Wurmstiche. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel u. Verfasser fehlt; die f. 1a (Mitte) stehenden Wörter

خزانة الفقه ومسايل شرعيه

sind schwerlich dafür anzusehen. Eher ist er:

خزانة الواقعات

Anfang f. 1b: لو قال ما دمت حيّا فاصوم رجبا لا يلزمه صوم رجب لانه عزم ولو قال ان جاء قريبي من السفر بالسلامة فالصوم صوم رجب ما دمت حيّا ففي لزومه عليه روايتان واختيار البقالي لا يلزمه الخ

Enthält Fragen aus allerlei Rechtsgebieten, besonders in Bezug auf Kauf, Depositen, Ehe, Scheidung, in kurzer Form und knappen Antworten. Eine Eintheilung in bestimmte Bücher oder Abschnitte ist zuerst nicht vorhanden. Ohne Zweifel liegt hier bloss die Fortsetzung eines Werkes vor. Von f. 46b an finden sich Ueberschriften, darunter „38. Abschnitt".

46b كتاب الاجارة وسئل ركن عن رجل استاجر دابة فهلكت عنده الخ

49b كتاب الاستحسان

52a باب غسل الموتى والصلاة عليهم،

54b كتاب الوكالة سئل ركن عن رجل وكل رجلا

54b باب الاقالة سئل ركن وعبد الجبار وابنه ابو عاصم عن رجل باع من رجل

57a كتاب الوقف وفيه مسائل

59b الفصل الثامن والثلثون فى مسائل كلمات الكفر، روي الطحاوي عن ابي ح رحمه واصحابنا انه لا يخرج الرجل من الايمان الا بجحود الخ

Dieser Abschnitt schliesst f. 79b: لو دخل سواء ارتدّ او ارتدّت ولا نفقة لها فى العدّة ولو ارتدّ هو لا تجبر الامراة علي التزوج والله اعلم

Es scheint ein Auszug aus einem grösseren Werke zu sein. Besonders in der 2. Hälfte kommt viel Persisch vor.

Schrift: ziemlich klein, gewandt, deutlich, vocallos. Die Stichwörter meistens roth überstrichen. Die Ueberschriften zum theil roth. — Abschrift: c. 1000/1591.

5012. Lbg. 819.

41) f. 156—157.

8vo, 28–31 Z. (20½×15; 18×13cm). — Zustand: etwas unsauber. — Papier: gelb, grob, wenig glatt. — Titel fehlt.

Anfang f. 156a: الحمد لله الذي فقه في الدين من اراد من عباده . . . وبعد فمضمون المسطور وايراده والباعث لزبره واجاده الخ

Der Verfasser dieses Stückes, محمد بن ربيعة العوسجي richtet an ابو المواهب الحنبلي eine Anzahl juristischer Fragen und bittet ihn um Beantwortung derselben. Zuerst f. 156b: مسئلة في الاقرار مذكورة في باب ما اذا وصل باقراره ما يغيره مسطورة وهي قوله في الاقناع وشرحه وان قال مكلف له من مالي او فيه او في ميراثي من ابي الخ

Schrift: gross, dick, gedrängt, vocallos. — Abschrift um 1200/1785.

5013. We. 1773.

6) f. 71—115.

8vo, 23 Z. (20½×14½; 14½×8½cm). — Zustand: gut. Papier: gelb, glatt, stark. — Titelüberschrift f. 71b:

من مسايل العبادات

Anfang: النية فرض في التيمم دون الوضوء والفرق ان الماء مطهر بذاته قال الله تعالي وانزلنا من السماء ماء طهورا وما يطهر بذاته يتحقق الطهارة باستعماله فاستغنى عن النية الخ

Erörterung einer Menge von Rechtsfällen — von der Reinheit an bis zum Vermächtniss —, in denen eine Sache so oder so aufgefasst werden kann. Die Unterschiede darin werden beisammen erörtert und diese Erörterung durch والفرق eingeführt. Die Titelüberschrift muss also vielmehr sein: "ر الفروق الفقهية. Der obige Titel würde sich bloss auf die gottesdienstlichen Handlungen beziehen, ist also nicht ausreichend.

Schluss f. 115b: فلا تقبل شهادته فيما صار خصما كما لا يقبل شهادته لنفسه اما التوكيل استعانة بالغير واقامة فعل الموكل مقام نفسه ولهذا يقبل التخصيص والله تعالي اعلم بالصواب الخ

Schrift: klein, gleichmässig, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. Bl. 99 leer, ohne dass etwas fehlt. — Abschrift von تاج الدين المقدسي im J. 1025 Ḏū'lhiģģe (1616).

F. 116a Notiz über die Lebenszeit der 4 Imāme.

5014. Mq. 105.

2) f. 53—59a.

8vo, 17 Z. (17⅓×13½; 13½×9½cm). — Zustand: zieml. gut. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Titel f. 53a:

كتاب الاستخراج

Verfasser fehlt.

Anfang: مات صبّاغ في سمرقند حرمت امراة القصّار في البخاري على زوجها كيف يكون، صورة الجواب صباغ سمرقند اشتري غلاما قصّارا الخ

Aufführung von allerlei spitzfindigen Rechtsfragen, nebst Beantwortung derselben. Am Ende jeder derselben ist die Quelle angegeben, woher sie genommen ist.

Schluss f. 59a: وكذلك الرباط اذا احترق يبطل الوقف ويصير ميراثا، نقل من قاضي خان، تمت،

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Die Stichwörter roth überstrichen. Der Text in rothen Linien. Abschrift c. 1100/1688.

5015. Lbg. 645.

5) f. 73b—74a.

8vo, 21 Z. (20¾×15½; 15½×10cm). — Zustand etc. u. Schrift wie bei 4). — Titelüberschrift u. Verfasser:

ترجيح البيّنات لامين افندى

Anfang: بيّنة الصحّة اولي من بيّنة الفساد، بيّنة القرض اولي من بينة الامانة، بيّنة الهبة اولى من بينة العارية الخ

In solchen kurzen Sätzen und immer in derselben Weise werden hier eine Menge Beweise, die „besser“ sind, aufgeführt. Auch am Rande werden dergleichen aus anderen Werken beigebracht. Der Verfasser ist Emīn efendī.

Schluss: بينة الصحة بعد الضرب اولى من بينة الموت بها الضرب

F. 74b—75 allerlei auf Vermächtniss u. Erbschaft Bezügliches, darunter auch ein Gedicht von 14 Versen (Wāfir) über die 4 Schatzhäuser: بيوت المال اربعة فبيت لخمس والزكوة مع العشور (بيت للّقطات 4 ؛ بيت للتركات 3 ؛ بيت للخراج 2).

F. 76 Anekdoten von Abū Ḥanīfe.

5016. Lbg. 752.

11) f. 111ᵇ—113.

Format etc. und Schrift wie bei 1).

Titel fehlt. Nach einer Notiz über den hervorragenden spanischen Rechtsgelehrten احمد بن محمد بن عمر التميمى ابو القاسم ابن ورد und einigen Bemerkungen darüber, wie ein heller Kopf Fragen auffasse und wiedergebe, folgt f. 112—113 ein Excurs desselben, seinem Werke هز اعطاف العالم الحبر فى نجاسة الخمر entnommen, worin der Unterschied zwischen الامر المطلق u. مطلق الامر und ähnlichen Verbindungen (wie البيع المطلق u. مطلق البيع) erörtert wird.

F. 114—117ᵃ vom Gebet als Mittel gegen Seelenleiden. Das Stück ist nicht zu Ende, ein Verf. nicht angegeben. — F. 117ᵇ u. 118ᵃ leer.

F. 118ᵇ ein Excurs über Andacht im Gebet.

F. 119 Erklärung der Tradition: Gott spricht: o Menschenkind, ich war krank, du aber hast mich nicht besucht. Anfang: قول النبي صلعم يقول الله عز وجل يا ابن آدم مرضت فلم تعدنى الخ
Schluss: لوجدت ذلك عندي اي الصدقة وما اجمع قولا يرشد الي ما يوجد عنده الله او يوجد هو عند الله والحمد لله وحده،

F. 120ᵃ macht auf allerlei in dieser Tradition liegende Feinheiten rhetorischer Art aufmerksam; worauf denn f. 120ᵇ die Dîbâǵe eines rhetorischen Werkes des ولى الدين folgt: وبعد فتلخيص الكلام على مسئلة الكلام مع غاية الايجاز والتمام قد اشار به من جمع اشتات فضايل الانام الخ
Schluss: فقلت مستعينا بالله الكريم ومعتصما بالله العظيم وحسبي الله ونعم الوكيل،

5017. Pm. 511.

7) f. 82ᵃ—86ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 4). — Titel und Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 82ᵃ: الحمد لله رب العالمين . . . وبعد فيقول . . . على بن محمد على ان هذه رسالة مقررة فى بيان حجّيّة الشهرة وجواز الاعتماد عليها فى اثبات الاحكام الشرعية قد كتبتها فى غاية الاستعجال الخ

'Alı ben moḥammed 'alı behandelt hier eine Frage aus dem Beweisverfahren, daraufhin, dass eine Sache notorisch sei, und ob demselben Gültigkeit beizulegen sei.

Schluss f. 87ᵇ: وان كان فى مواضع مما ذكرنا اشتباهات ليس بهذه محل نشرها، هذا آخر ما انتهي اليه ما حررته للاخ العزيز دام عمره، تمت

5018. Mq. 105.

1) f. 1—52.

65 Bl. 4ᵗᵒ, 18-20 Z. (23½×15½; 18½-19½×11½ᶜᵐ). Zustand: wasserfleckig u. wurmstichig, oft ausgebessert, so dass der Text häufig darunter leidet; oft ist derselbe auch der Wasserflecken wegen nicht gut lesbar. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ: على مسئلة معروفة وهو ما اذا باع هذه الغبيرة من الحنطة كل قفيز بدرهم الخ

Stück aus einem Werk (in Büchern und vielen ungezählten Kapiteln), worin eine Menge Rechtsfälle aus den Gebieten des Kaufes und Verkaufes, des Vorkaufsrechtes und der Theilung aufgestellt und beantwortet werden.

باب البيوع الجايزة 16ᵇ
باب البيوع الجايزة بعلامة الواو [والسين] 24ᵃ
باب البيوع الفاسدة بعلامة النون [ع، و، ي، س] 30ᵇ—34ᵃ
باب الخيار الثابت بالشرط والثابت بغير الشرط بعلامة النون [ع، و، ي، س] 34ᵇ—39ᵇ
كتاب الشفعة، باب الشفعة المعلمة بعلامة النون، [ع، و، ي، س] 40ᵃ—49ᵇ
كتاب القسمة، باب القسمة بعلامة النون [والعين] 51ᵃ—52ᵇ

Bricht ab mit den Worten: باداء القسمة لانه لو رفع يبطل حق البناء فى الكل ولو قسم لا يبطل،

Schrift: gross, gefällig, rundlich und etwas in einander gezogen, ohne Vocale und oft ohne diakritische Punkte. Auf f. 33 folgt noch 33ᴬ. — Abschrift c. ⁷⁰⁰/₁₃₀₀.

5019.

1) Pm. 511, 8, f. 88ᵃ—89ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 4). — Titel u. Verf. fehlt.

Anfang f. 88ᵃ: الحمد لله رب العالمين . . . وبعد فاعلم يا اخى ان المهمّ والمقصود الاصلي فى المعاملات هي الصحة والفساد الخ

Behandelt Fragen aus dem Handelsrecht, Gültigkeit oder Ungültigkeit des Kaufes betreffend.

Schluss f. 89ª: وكذا الحال في الامر بالوفاء بما تضمنه العقد واقتضاؤه وقس عليها حال غيرها، والحمد لله رب العالمين،

2) Pm. 511, 9, f. 89ª—91ª.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). Etwas fleckig. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 89ª: الحمد لله رب العالمين ... اعلم ان الصحة في المعاملات عبارة عن ترتب اثر شرعي عليها الخ

Behandelt einige Fragen aus dem Handelsrecht.

Schluss f. 91: ولو اخذ فلا اعلم الان مانعا منه ايضا والله هو العالم باحكامه ورسوله والايمة،

5020. Mq. 103.

2) f. 3—70ª.

8ᵛᵒ, 19 Z. (Text: 16 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: am oberen und auch am unteren Rande etwas wasserfleckig; nicht recht fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel f. 3ª:

كتاب الوسايل الجبرية

in der Vorrede noch mit dem Zusatze:

في ايضاح المسايل الدورية

Verfasser fehlt.

Anfang f. 3ᵇ: الحمد لله حمد الشاكرين واشهد ان لا اله الا الله ... اما بعد فان المسايل الدورية في ساير التصرفات الشرعية مما تمس الحاجة الي معرفتها الخ

Behandelt allerlei Rechtsverhältnisse, in denen eine Antheilsberechnung zweier Parteien nothwendig ist. Es zerfällt in 13 Kapitel.

1. باب f. 3ᵇ (in 3 فصل) في محاباة المريض والاقالة،
[المحاباة في البيع هو بيع الشيء باقلّ مما يساوي]
2. باب 10ª في السلم، اذا اسلم المريض الي رجلين
3. باب 11ᵇ في الضمان، اعلم ان الضمان في مرض الموت
4. باب 12ª في الشفعة، اذا باع مريض في مرض موته
5. باب 12ᵇ (in 7 نوع) في الهبة، اذا وهب المريض عبدا
6. باب 21ª في الوصية، اذا اوصي بنصيب وجزو شايع (in 13 فصل).
7. باب 45ᵇ في العتق، اذا اعتق المريض عبدا (in 9 مسئلة).
8. باب 51ᵇ في الكتابة، اذا كاتب في مرضه عبدا
9. باب 52ᵇ في طرق من قسمة التركات، في اسولة يمكن استخراجها
10. باب 53ᵇ (in 3 نوع) في الصداق، اذا نكح المريض امراة
11. باب 57ª في الخلع، عرف من قواعد الفقه ان الرجل
12. باب 58ᵇ في الجنايات، اذا جنى عبد على حرّ خطأ فعفى (in 5 نوع).
13. باب 68ª في الاقرار، والكلام فيه في خمس مسايل (in 5 مسئلة).

Schluss f. 70ª: فذلك اربعة دراهم وعلى الاول عشر الا شي وذلك ثمانية دراهم والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب، تم

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gewandt, gleichmässig, vocallos. Nicht selten fehlen diakritische Punkte. Die Ueberschriften sind roth. — Abschrift von لطف الله بن عبد الله الاردبيلى in der Stadt حماة im J. 910 Ḏû'lhiǵǵe (1505).

5021. Lbg. 337.

2) f. 5ᵇ—8.

8ᵛᵒ, 13 Z. (19½ × 13; 11 × 6½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: weisslich, ziemlich stark und glatt. — Titelüberschrift und Verfasser:

في بيان ذوات الامثال والقيم المختلف فيها بين العلماء الاعلام ذوي الفضل والحكم لسيدي على زاده

Anfang: افتى الامام الصدر الكبير ... تاج الدين حافظ صدر الاسلام ... طاهر بن محمود بن صاحب المحيط ... هكذا ... شكر م نبات م پانيد م خرما م الخ

Aufzählung von einer Menge Handelsartikel, die entweder nach Gewicht oder nach Maass zu verkaufen oder bei denen das eine oder andere fraglich ist. Jene Artikel werden am Rande 5ᵇ u. 6ᵃ·ᵇ Persisch erklärt.

Schluss f. 8ᵇ: الماء من ذوات القيم عند ابي حنيفة وابي يوسف رحمهما الله تعالي ورحم اجدادهم العظام واسلافهم الكرام،

Schrift: klein, fein, gefällig, vocallos. — Abschrift: v. J. 1186/1772, vielleicht auch in dem Jahre verfasst.

F. 9. 10ª leer. F. 10ᵇ enthält ein Inhaltsverzeichniss des juristischen Werkes: ترجيح البينات cf. Dq. 116.

5022. Lbg. 471.

36) f. 94.

Format (27 Z., Text 15 × 6 3/4 cm) etc. und Schrift wie bei 6). — Titel fehlt; er ist etwa:

مسئلة فقهية

Verfasser nach der Unterschrift:

احمد بن محمد الحنفى الحموي

Anfang: حمدا لمن فتق رتق اذهان اهل التحقيق . . . وبعد فقد قال مفتى الفرق محمد بن محمد بن نصر المدعو الحافظ البخاري الخ

Erörterung einer im خلاصة الفتاوي "ك" vorkommenden Schuldfrage, nämlich: Jemand leiht einem Anderen 50 Dirhems, erhält aus Versehen 60 zurück; als er den Irrthum bemerkt, schickt er 10 zurück, das Geld geht unterwegs verloren — was soll nun geschehen? Von Aḥmed ben moḥammed elḥamawî elḥanefî. — Schluss: وهو وان كان على القصور ولكن يمكن به العثور على ما فى الصدور والله يقول الحق وهو يهدي السبيل . . . ونعم الوكيل،

5023. We. 1730.

2) f. 27—37.

8vo, 27 Z. (20 × 14 1/2; 14 1/2 × 8 1/2 cm). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, dünn, etwas glatt. — Titel fehlt, steht in dem Vorwort f. 28a:

جمع اللآلى فى الشبك فى مسئلة الحايط المشترك

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 27b: حمدا لك يا من تقدس فى ذاته عن ان يكون له شريك فى ملكه . . . وبعد فيقول العبد الضعيف عبد الغنى السادات . . . هذه اَلْوَكَة قليلة . . . امطت بها نقاب الشك والظلام واعربت فيها عن مسئلة الحايط المشترك وما فيه من الكلام الخ

'Abd elganî essâdât behandelt hier die Rechtsfrage der „gemeinschaftlichen Wand“, unter obigem Titel, in 3 فصل und Schlusswort.

1. فصل 28a فيما يثبت به الاشتراك بين الخصمين المدعيين للحايط

2. فصل 29a فى التصرف فيه الجايز والممتنع

3. فصل 34a فى عمارته اذا انهدم او هدّ

الخاتمة 36b فى فروع لايقة بالمقام

Schluss f. 37b: لانه غير بيين وهي حادثة الفتوي اذ ربما لا يحترق الي آخر الزمان، وهذا آخر ما نصب من لسان القلم . . . او حلي الكلام الحسن الخاتمة والختام وصلي الله الخ

Schrift: ziemlich klein, gedrängt, gut, gleichmässig, vocallos. Stichwörter roth. Der Text bis f. 32a in rothen Linien. — Abschrift c. 1250/1834. — Collationirt.

5024.

1) We. 1846, 3, f. 68—75.

8vo, 17 Z. (20 1/2 × 14 1/2; 14 1/2 × 8—8 1/2 cm). — Zustand: lose im Einband. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel f. 68a oben in der Ecke:

وهذه تعليقة لطيفة لاستاذي شيخ الاسلام زكرياء افندى طال بقاؤه امين

Eine Glosse mit قوله von Zakarijjâ efendi † 926/1520: zu welchem Werke ist nicht gesagt; ob zu einem juristischen, ist doch wol fraglich.

Anfang f. 68b: قوله فوقعت فى نفسه، الوقوع ههنا كناية عن تعلق قلبه عمّ بها . . . قوله فقال عمّ سبحان الله مقلب القلوب، وفى بعض الروايات يا مقلب القلوب بزيادة حرف النداء الخ

Schluss f. 74b: والرسالة اخصّ من النبوة وهذا بيين بداهة الشيء عليه فلا اشكال، تمت

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, etwas flüchtig, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift c. 1100/1688.

2) Mq. 119, 29, f. 436—443.

8vo, 17 Z. (19 1/3 × 11 1/2; 13 × 6 cm). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 436b: حامدا لمن امر عباده بمحافظة الصلوات . . . وبعد فلما يسّر لي الله ذو المنن تقبيل تراب عتبة باب من كلّت عن مدحة ذاته الجميلة الالسن الخ

Eine Abhandlung mit قال und اقول zur Erörterung einiger Punkte zu Anfang eines Rechtsbuches; der Verf. hat sie auf Anregung eines Gönners, den er lobt, aber nicht genau nennt, geschrieben. Sie beginnt f. 438a: قال كتاب الصلوة اقول هي الاصل فى هذا الكتاب لانها من اقوي الاركان بعد الايمان . . . قال افضل المحققين الشيخ اكمل الدين قد تقدم الى آخره اقول قوله قد تقدم كانه تعليل المقدمة الخ

Schluss f. 443ᵇ: قال ولا معتبر بالفاجر الكاذب' اقول اي ولا اعتبار به ... وتعلق الاحكام به لا بالاول' تمت الرسالة

Schrift: ziemlich gross, Türkische Hand, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

3) Mf. 34, 6, f. 76. 86ᵇ. 93ᵇ—94. 95ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1, nur etwas weniger gedrängt.

Glossen mit اقول — قال zu einem juristischen Werke. Am Schlusse steht jedes Mal فليفهم.

F. 76ᵃ, 1: قال في قوله بل اول اي ثبوت الكفارة الخ هو افساد الصوم الخ اقول وللخصم أن يعود ويقول لا يرد علينا قول المصنف الخ

F. 95ᵃ Persische Versstücke.

5025. Pet. 690.

13) f. 84—152.

8ᵛᵒ, 11 Z. — Zustand: nicht frei von Flecken, lose im Einband; am unteren Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel und Verfasser fehlt.

Ein Heft mit allerlei Notizen. Zuerst bis f. 112 hauptsächlich Fragesätze aus juristischen und dogmatischen Fächern, von verschiedenen, zum Theil genannten, Verfassern.

F. 84ᵃ فصل في فضيلة يوم النحر والاضحية' روي عن عبد الله بن قرط. قال قال رسول الله

F. 86ᵃ مسئلة روي عن عايشة رآ وعن ابيها عن النبي صلعم انه قال من قلم اظفاره يوم الجمعة الخ

Von f. 112ᵇ an, eine Uebersicht über das Leben Moḥammeds bis zur Auswanderung nach Elmedîna. — F. 127ᵃ einige Verse des ابو كبير الهذلي (d. i. عامر بن الجليس). F. 131ᵃ über ابو بكر, 134ᵇ عمر بن الخطاب, 138ᵃ عثمان, 138ᵇ ذكر على بن ابي طالب, darin 141ᵃ Schreiben des معاوية an ʾAlî nebst Antwort desselben f. 142ᵃ (اما بعد فقد اتاني منك موعظة الخ) bis 143ᵃ.

Schluss f. 152ᵃ: ورايت رجلا من امّتي انتهي الي ابواب الجنة فغلقت الابواب دونه فجاءته شهادة أن لا اله الا الله وان محمدا رسوله فاخذت بيده فادخلته الجنة'

Schrift: ziemlich gross, weit, deutlich, etwas rundlich, vocallos. — Abschrift um 1167/1754.

5026.

1) Mq. 125, 17, f. 173—176.

8ᵛᵒ (17½ × 12—13½ᶜᵐ).

Verschiedene Stücke kleineren Umfanges.

1) f. 173. Juristische Fragesätze (zuerst in Versen, von شمس الدين محمد التدمري, die Antwort darauf von seinem Zeitgenossen تقي الدين السبكي). (F. 173ᵇ unten u. 174ᵃ oben einige Traditionen.)

Der Text hat durch Beschneiden oben am Rande, und etwas auch zur Seite, gelitten. — Abschrift um 900/1494.

2) f. 174ᵇ. Der Anfang fehlt (wegen des beschnittenen Randes). Ein juristisches Gedicht. Vorhanden sind davon die letzten 32 Verse. Der Verfasser, wie aus dem viertletzten Verse erhellt, ist: اسماعيل بن محمد. Der letzte Vers:

عليك صلاة الله يا خير مرسل ويا خير مبعوث الي خير امّة

3) f. 174ᵇ unten bis 175. Ein Stück orthodoxes Glaubensbekenntniss: باب ما يجب اعتقاده على المكلفين'

4) f. 176ᵇ Verzeichniss einiger Traditions-Hefte (جزء) und Sitzungen (مجلس).

2) Lbg. 645, 8, f. 159—166ᵃ. 196—216.

8ᵛᵒ (20¾ × 15½; 16½ × 12ᶜᵐ). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1). Die Schrift läuft in der Regel schräg über die Seiten.

Titel fehlt. Es sind Collectaneen von meistens kleinem Umfange, aus verschiedenen Werken, namentlich juristischen. Einiges aus Türkischen Werken: so auf f. 161ᵃ. 164ᵃ. 196ᵃ. und 197—205ᵃ.

Zu bemerken ist f. 205ᵇ—206 die ausführliche Erklärung eines Datums in der Unterschrift eines Werkes des Kemāl bāšā zāde, in welchem derselbe den Tag, den Monat, das Jahr der Abfassung durch blosse Bruchzahlen ausdrückt und so dem Leser gleichsam ein Räthsel aufgiebt. Diese Künstelei kommt nicht grade zu selten vor (z. B. Pet. 669, 3, f. 67ᵃ; 684, f. 33ᵇ). Er sagt: تم الكتاب في يوم الجمعة وهو العشر التاسع من الثلث الثاني من السدس

الثانى من النصف الاول من العشر السادس من العشر الثالث من العشر العاشر من الهجرة النبوية d. h. im J. 926, am 19. Çafar.

F. 206ᵇ werden noch einige solche Beispiele gegeben; ausserdem wird bemerkt, dass das Wort شهر nur unmittelbar vor die Monatsnamen رمضان und die 2 الربيع gesetzt werden dürfe; dass es also nicht heissen könne: شهر رجب, sondern nur رجب, شهر الله oder شهر الله الاصمّ رجب; auch nicht شهر المحرم, sondern شهر الله المحرّم u. s. w.

5027.

1) Pm. 511, 15, f. 205ᵇ—209.

Format etc. und Schrift wie bei 13). Bl. 208 unten ausgebessert. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 205ᵇ: . . . الحمد لله رب العالمين مسئلة الاستصحاب عبارة عن الحكم باستمرار امر كان يقتضى الحصول فى وقت او حال ومشكوك البقاء بعد ذلك الوقت او الحال وهو على قسمين الخ

Erörtert den Begriff des الاستصحاب (Theilhaberschaft). Der Verfasser dieser Abhandlung hat auch geschrieben Glossen zum "ك المدارك" (206ᵇ) und eine Abhandlung "ر فى الاجتهاد" (207ᵃ).

Schluss f. 209ᵇ: والظن من جهة مصادمة ما هو اقوى منه او اضعف ولا بد للمجتهد من ملاحظة ذلك والله تعالى هو العالم بحقايق احكامه ورسوله والايمة القائمون مقامه٭

2) We. 1399, 2, f. 103ᵇ—105.

Format etc. u. Schrift wie bei 1.

Ein Reǵez-Gedicht von 22 Versen, ohne Ueberschrift, 25 Fälle von Schlaf von juristischem Standpunkt aus aufzählend. Anfang:

خمس وعشرون من النومات معتبر فى الحكم باليقظات

Schluss:

والنومة الاخيرة المنتده يومين تقضى صلوات المده

3) WE. 91, 2, f. 78.

Erörterungen über die Rechtsansprüche der Kinder an ihre Eltern, je nach ihrer freien oder unfreien Herkunft.

4) Pet. 340, 5, f. 27—29.

Titel: مناظرة الغاسلين والماسحين

Ein Wortkampf, ob bei der vorgeschriebenen Reinigung des Körpers das Abwaschen oder das Abreiben vorzuziehen sei. Anfang: قال الغاسلون ورد الغسل فى الكتاب الخ

5) Pet. 683, 4, f. 11; 6, f. 14—19ᵃ; 18, f. 263ᵇ.

Allerlei kleine Fragesätze, nebst Antwort; z. B. f. 14ᵃ ob man den Ḣalīfen Jezīd verfluchen dürfe?

5028.

1) Mq. 180ᵇ, f. 214. Glossen zu einem juristischen Werke (über Essen verbotener Dinge).

2) Mq. 180ᵇ, f. 162. 163. Stück aus einem Rechtsbuch mit Commentar.

3) Mq. 180ᵇ, f. 612—614. Glossen zu Stellen juristischer Werke.

4) Mq. 180ᵇ, f. 488. Ein Blatt aus einem Werk über schwierige Rechtsfragen (مشكلات), auf Traditionen gestützt.

5) We. 1623, 4, f. 208 ff. Rechtsfragen, dem Abū Ḥanīfe in seiner Jugend vorgelegt und von ihm beantwortet.

6) Pm. 193, 2, f. 38ᵇ. Von 17 alten Rechtssätzen des Imām Eššāfi'ī, welche, obgleich durch ebenso viel neue ersetzt, doch auch noch gültig sind.

7) Mq. 121, 12, S. 230—256. Verschiedene die Juden betreffende Rechtsfragen.

5029.

Von den vielen Werken und Abhandlungen, welche Fragen und Einzelheiten aus verschiedenen Rechtsgebieten behandeln, seien hier noch folgende erwähnt:

1) الدلائل السمعية على المسائل الشرعية von محمد بن عبد الواحد الاصفهانى الاردستانى الشافعى † c. 430/1039.

2) الجمع والفرق von عبد الله بن يوسف الجويني الشافعي † 438/1046.
3) كفاية المسائل von عبد السيد بن محمد ابن الصبّاغ الشافعي † 477/1084.
4) الوسائل فى فروق المسائل von سلامة بن اسمعيل ابن جماعة الشافعي † 480/1087.
5) عيون المسائل المهمّة von يحيى الدين النووي † 676/1277.
6) الدرر الملتقطة فى المسائل المختلطة von عبد العزيز الديريني † 694/1295.
7) النفحة المسكية والاجوبة المكية von محمد بن عبد الرحمن السخاوي † 902/1496.
8) منظومة فى الفروق von عبد البرّ بن محمد ابن الشحنة الحنفي † 921/1515.
9) شرح مشكلات وردت من الفروع والاصول von محمد بن عبد الله التمرتاشي الحنفي † 1004/1595.
10) غاية المنتهى von مرعي بن يوسف الكرمي † 1033/1624.
11) منظومة فى عبارات الفقه von عبد اللطيف بن حسن الجالقي القرديري الحنفي † 1043/1633.
12) طراز المحافل فى الغاز المسائل von عبد الرحيم بن الحسن الاسنوي الشافعي † 772/1370.
13) الحور العين von على البصير الحنفي الحموي † 1090/1679.

---

14) ر" فى وجوب غسل الرجلين von المفضل بن محمد بن مشعر التنوخي الحنفي † 442/1050.
15) جامع فى الحيض von مختار بن محمود الزاهدي الحنفي † 658/1260.
16) تنقيح الأحداث فى رفع تيمّم الإحداث von احمد بن الحسن ابن قاضى الجبل الحنبلي † 771/1369.
17) الابريز فيما تقدم على مؤنة التجهيز von احمد بن عماد الدين الاقفهسي † 808/1405.
18) رفع الاشتباه عن مسئلة المياه von قاسم ابن قطلوبغا الحنفي † 879/1474.
19) الروض الاريض فى طهر المحيض von الجلال السيوطى † 911/1505.
20) زهرة الرياض فى حكم التوضئ فى الحياض von عبد البر بن محمد بن محمد ابن الشحنة الحنفي † 921/1515.
21) ر" فى المسح على الخفّ von ابراهيم بن محمد الحلبي † 956/1549.
22) حسم الخلاف فى المسح على الخفاف von ابو السعود العمادي الحنفي † 982/1574.
23) ر" فى مسح الخفين von محمد بن عبد الله التمرتاشي † 1004/1595.
24) التعليق المضبوط فيما للوضوء كالغسل من الشروط von ابو بكر بن ابي القسم بن احمد الحسيني † 1035/1626.

---

25) ك" الاقالة von احمد بن عمر الشيباني الحنفي الخصّاف † 261/875.
26) ك" المضاربة von محمد بن شجاع الثلجي † 266/879.
27) ك" الوكالة von علي بن عبد العزيز بن الحسن الجرجاني الشافعي † 392/1002.
28) ر" فى اجارة المجهول والمعدوم von احمد بن علي الخطيب البغدادي † 463/1071.
29) كامل الادلة فى صناعة الوكالة von بركة بن علي ابن الحنفي † 605/1208.
30) ك" المساقات von الشيخ الكاشغري † 705/1305.
31) السهم الصائب فى قبض دَيْن الغائب von تقي الدين السبكي الشافعي † 756/1355.
32) بيع المرهون فى غيبة المديون von demselben.
33) حسن الصنيعة فى ضمان الوديعة „ „
34) النقول البديعة فى احكام الوديعة „ „
35) عقود الجمان فى عقود الرهن والضمان von demselben.
36) قرة العين بالمسرّة لوفاء الدَّيْن von عبد الرحيم ابن الحسين العراقي † 806/1403.
37) ر" فى الرهن von يوسف بن الحسين الكرماسني † 906/1500.
38) ازالة الوهن عن مسئلة الرهن von الجلال السيوطى † 911/1505.
39) مطلع البدرين فيمن يؤتّى اجرين von demselben.
40) قطع المجادلة عند تغيير المعاملة „ „
41) المسئلة الخاصّة فى الوكالة العامّة von زين الدين ابن نجيم المصري † 970/1562.

42) قرة العين فى بيان ان التبرع لا يبطله الدَّين von احمد ابن حجر الهيتمى الشافعى † $^{978}/_{1565}$.

43) عقد الجمان فى مسائل الضمان von ابراهيم اللقانى † $^{1041}/_{1631}$.

44) مطلوب الفقهاء ومرغوب النبهاء فى مسائل خيار العيب من البيع von مصطفى بن ميرزا بن محمد السيروزي الحنفى um $^{1055}/_{1645}$.

45) غاية المطلب فى رهن الذهب von حسن بن عمار الشرنبلالي † $^{1069}/_{1658}$.

46) فتح الفياض بعلم القراض von على بن ابي بكر بن على المكي ابن الجمال الشافعى † $^{1072}/_{1661}$.

---

47) عرف حق الهمة فى عرف حق الذمة von سريجا بن محمد الملطي زين الدين † $^{788}/_{1386}$.

48) رفع الاصوات فى نفع الاموات von demselben.

---

49) المعاياة فى العقل von احمد بن محمد الجرجانى الشافعى † $^{482}/_{1089}$.

50) نظم البرهان على صحة جزم الآذان von عياض بن موسى اليحصبى † $^{544}/_{1149}$.

51) „ فى مسئلة قتل المسلم بالكافر von ابراهيم بن على ابن عبد الحق الدمشقى الحنفى † $^{744}/_{1343}$.

52) الباعث على الخلاص من حوادث القصاص von عبد الرحيم بن الحسين العراقى † $^{806}/_{1403}$.

53) سيف القضاة على البغاة von محمد بن سليمان الكافيجى الحنفى † $^{879}/_{1474}$.

54) البارق فى قطع يد السارق von الجلال السيوطى † $^{911}/_{1505}$.

55) „ فى قطع اليد von محمد بن عبد الاول القزوينى † c. $^{960}/_{1553}$.

56) القول المقبول فى كفارة ذنب المقتول von محمد حجازي بن محمد بن عبد الله القلقشندي الشافعى † $^{1035}/_{1626}$.

5030.

Einen Ueberblick über die Rechtsgeschichte giebt محمود بن سليمان الكفوى الحنفى † $^{990}/_{1582}$ in der Vorrede seines Werkes: كتائب اعلام الاخيار Spr. 301, f. 2—4. — Die Namen der 7 frühsten Rechtsgelehrten im Islām, nebst einigen Notizen, We. 1827, f. 59ᵇ. — Ueber Elqodūrī Mo. 35, f. 160ᵃ; über Eigenthümlichkeiten des Verfassers der الهداية († $^{593}/_{1197}$) Lbg. 598, f. 103ᵇ. — Ueber Begriff und Inhalt von الفقه Pm. 31, f. 183ᵇ. Glas. 25, f. 3ᵇ. — Ueber Begriff von الاقرار Do. 82, f. 6ᵇ; über الشريعة Spr. 400, f. 85. — Ueber Nutzen der Heirath und Formalitäten bei derselben We. 733, f. 1ᵃ. Bedingungen derselben We. 1444, f. 49. Pet. 372, f. 36—45ᵃ. Formeln, welche bei der Verheirathung von den Procuratoren der Braut und des Bräutigams zu sprechen sind, We. 1849, f. 92ᵇ. 93ᵃ. Eine Art Eheprotokoll We. 722, f. 268ᵇ. 269. Ein Ehecontract v. J. $^{881}/_{1476}$. Eherechtliche Fragen Glas. 119, f. 3ᵃ. We. 267, f. 20. Mo. 35, f. 7 ff. — Ueber Zulässigkeit der Scheidung We. 1460, f. 92; 1431, f. 225ᵃ. Scheidungsfragen erörtert Mq. 121, S. 222. We. 1746, f. 6ᵃ. — Allerlei Notizen über Erbschaft Spr. 126, f. 17ᵇ—20. Ueber Erbschaftsberechnung Pm. 262, f. 117ᵇ. 118. Glas. 47, f. 64ᵃ. Stück eines Commentars zu einem Werk über Erbschaftstheilung Lbg. 584, 96. 97. Ueber Erbschaftsfragen Lbg. 622, f. 6ᵃ. Pm. 584, f. 88—90. — Fragesätze aus Rechtsgutachten Lbg. 328, f. 337ᵇ. 338. — Ueber die Frage, wessen Zeugniss vor Gericht nicht angenommen werde Pm. 490, f. 237ᵇ. 238ᵃ. Formular eines gerichtlichen Documentes Pet. 519, f. 1ᵃ. Gerichtliche Contracte aus den Jahren $^{1038}/_{1628}$—$^{1087}/_{1676}$ Mf. 547ᵃ, f. 19—26. — Ueber Brunnen und stehendes Wasser Mq. 619, f. 23. Ueber Verunreinigung der Brunnen We. 1793, f. 44ᵇ. Ueber die gesetzlichen Körperwaschungen Mq. 74, f. 148ᵃ. 149ᵃ. Ueber die nothwendigen Kenntnisse des Imām als Vorbeter Lbg. 710, f. 7—9ᵃ. — Ueber Fastenvorschriften, von محمد بن على السراجى, Glas. 25, f. 104. 105ᵃ. 273ᵇ. 274. — Excurs über Zwitter (الخنثى) Lbg. 782, Bd. 2, f. 24ᵃ.

Ueber Eunuchen Spr. 986, f. 93b. 94a. — Verschiedene, die Juden betreffende, Rechtsfragen Mq. 121, S. 230—256. Allerlei Rechtsfragen und Antworten Mq. 125, f. 173. Pet. 684, f. 45—62a; 65 ff. Pm. 105, f. 37. 38. — Notizen aus التاتارخانية Mq. 50, Vorbl. a. b; aus صرّة الفتاوي Spr. 1168, f. 38a; aus خزانة الفقه Lbg. 645, f. 151b ff.; aus صدر الشريعة (und zwar aus dem كتاب الاضحية) We. 1381, f. 51; aus القواعد الكبري des ابن رجب † 795/1393 Mq. 121, S. 322. 323; aus ك" الاشباه والنظائر des ابن السبكى † 771/1369 Lbg. 328, f. 333b. 334; aus الفقه الاكبر Pm. 226, f. 73a; aus einem Commentar zum منهاج الطالبين (und zwar zu كتاب الردة) Mf. 35, f. 93. 94. — Aus einem grösseren Rechtswerk, über Gebet, Bestattung und Leichengebet Pet. 694, f. 22—27. Aus مختار الفتاوي des على المرغينانى † 593/1197 (und zwar der Anfang des كتاب الهبة) We. 1469, f. 123. — Inhaltsverzeichniss von ترجيح البيّنات Lbg. 337, f. 10b.

VIII. Buch.

Die Philosophie.

1. Gesammtgebiet der Philosophie (الحكمة).
2. Metaphysik (الكلام).
3. Logik (المنطق).
    4. Isagoge.
    5. Eśśemsijje.
    6. Untersuchungslehre (آداب البحث, المناظرة).
7. Psychologie.
8. Physiognomik.
9. Begriffsbestimmungen.

في طاقة الانسان في المعارف التي اىّ حد هي ومبلغه في العلوم التي اىّ حدّ ينتهى كتاب 14.

في ماهية حكمة الموت والحيوة وما الحكمة في وجودهما في عالم الكون والفساد كتاب 15.

في ماهية اللذات والآلام الجسمانية والروحانية وعلة كراهية الحيوانات الموت وكيفية الالام واللذات التى تنال الانفس مع الاجسام وتنال بانفرادها اذا فارقت الجسد وكيف تنفرد بذاتها دونه وكيف تكون لذات اهل الجنان والم اهل النار كتاب 16.

في علل اختلاف اللغات كتاب 17.

في العلم النفسانى العقلى قسم 3.

في المبادي على مذهب فيثاغورس كتاب 1.

في المبادي العقلية على راي الاخوان في الله تعالى كتاب 2.

في معنى قول الحكماء ان العالم انسان كبير ذو نفس وروح عالم طائع لربه الخ كتاب 3.

في الادوار والاكوار كتاب 5. في العقل والمعقول كتاب 4.

في ماهية العشق ومحبة النفوس والعشق الالهي وما حقيقته ومن اين مبدؤه كتاب 6.

في ماهية البعث والقيامة وكيفية المعراج كتاب 7.

في كيفية اجناس الحركات وكيفية اختلافها ومباديها وعليانها كتاب 8.

في العلل والمعلولات وكيف تحكى اواخرها اوائلها كتاب 9.

في الحدود والرسوم كتاب 10.

في العلم الناموسي الالهي قسم 4.

في الآراء والمذاهب والديانات الشرعية الناموسية الفلسفية وبيان اختلاف العلماء في فنون اقاويلهم ما اتي اليه اجتهادهم من البحث والنظر والكشف عن الحقائق والصواب وكم هي تلك المقالات وما الاسباب والعلل التى من اجلها كان اختلافهم ومن المحق ومن المبطل كتاب 1.

في ماهية الطريق الي الله وكيفية الوصول اليه كتاب 2.

في بيان اعتقاد الاخوان في الله ومذاهب الربانيين كتاب 3.

في كيفية عشرة الاخوان في الله وتعاون بعضهم ببعض بصدق المودّة والشفقة والتحنن والرحمة كتاب 4.

في ماهية الايمان وخصال المومنين المحققين كتاب 5.

في ماهية الناموس الالهي وشرائط النبوة وكمية مقالاتهم ومذهب الربانيين كتاب 6.

في كيفية الدعوة الي الله وللي صفو الاخوة وخطاب طبقات المدعوين الى ذلك كتاب 7.

في كيفية افعال الروحانيين كتاب 8.

في كمية انواع السياسات وكيفيتها ومراتب المسوسين وصفات المدبرين لها في العالم كتاب 9.

في كيفية نظر العالم باسره في مراتب الموجودات ونظام الكائنات وان آخرها منعطف على اولها من اعلى الفلك الي منتهى مركز الارض وانها كلها عالم واحد بمدينة واحدة او كحيوان واحد او كانسان واحد كتاب 10.

في ماهية السحر والعزائم والزجر والوهم والرقى وكيفيات اعمال الطلسمات وما عمّار الارض وما الجنّ وما الشياطين وما الملائكة وكيف افعالهم وتاثيرات بعضهم في بعض كتاب 11.

Von diesen 51 Abhandlungen sind in den Berliner Sammlungen 22 vorhanden: nämlich I 3. II 1. 5—9. 8. 16. 17. III ganz. IV. 1. 11.

HKh. III 6438. I 291. V 11468. (III 6439 ist wol dasselbe Werk.)

5036. We. 1153.

2) f. 34ᵃ—84.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Ueberschrift: هذه رسالة الاسطرونوميا وهي الثالثة من القسم الاول من الرؤيا والحمد لله رب العالمين٬

Anfang: وقد اختصرنا قبل هذه الرسالة في علم الهندسة شبه المدخل وقبلها اخري في العدد مثلها ونذكر في هذه الرسالة طرفا من علوم النجوم٬ اعلم يا اخي البادر ايدك الله . . . بان علم النجوم ينقسم ثلاثة اقسام منها ما هي معرفة تركيب الافلاك التسعة وكمية الكواكب واقسام البروج مثل ما فيها وابعادها الخ

3. Buch (oder Abhandlung) des 1. Haupttheils der Abhandlungen der lauteren Brüder. Dasselbe behandelt die Gestirne von astronomischem und besonders von astrologischem Standpunkt aus.

Der Abschnitt f. 44ᵇ: ذكر دوران القمر وحالاته endigt mit Aufführung der Namen der 28 Mondstationen.

Dann folgt f. 45ᵃ ff. der astrologische Theil, beginnend mit den Wochentagen und

der 21. Abhandlung, welches unter dem Titel Thier und Mensch bekannt ist und die Vorzüge der Thiere vor den Menschen in einem Wettstreit vor dem König der Geister (Ginnen) geistreich behandelt, hat verdienten Beifall gefunden und hat am meisten dazu beigetragen, das Werk, welchem es entnommen ist, vor Vergessenheit zu bewahren.

Das Werk zerfällt in 4 Haupttheile (قسم), welche im Ganzen 51 Abhandlungen enthalten, welche Bücher (كتاب, manchmal auch (Beredungen) Untersuchungen مقالة oder auch Abhandlungen رسالة) genannt werden. Der erste Theil in 13 Büchern behandelt die Mathematik 'auch Astronomie, Musik und Sphärenkunde, Geographie), Wissenschaftskunde und Logik. Der zweite in 17 Büchern handelt über Stoff, Werden und Vergehen, Weltkörper, die Reiche ler Geschöpfe, die Entwick ılungsfähigkeit, Leben und Tod, Schmerz und Lust, endlich iber Sprachverschiedenheit. Alles dies wird ls in die Physik gehörig angesehen, während der dritte Theil in 10 Büchern philoophische Fragen über Geist und Seele und eren Kräfte und Triebe, über Ursachen und Virkungen und die Möglichkeit, das Wesen er Dinge zu erkennen, behandelt. Der vierte heil in 11 Büchern hat zum Gegenstand die heologie: Das Verhältniss des Glaubens ır Philosophie, der Weg zu Gott, das Jenits und das ewige Leben, die Nächstenliebe, e Offenbarung und der Stand der Seligen, e Geisterwelt und das Geisterbannen und die rechiedenen Arten der Zauberei werden hier mit 'eimuth, aber stets auch mit Vorsicht, erörtert.

Im Einzelnen ist die Eintheilung folgende.

قسم 1. فى العلم الرياضى الفلسفى

كتاب فى العدد وكميته وماهيته
كتاب فى الهندسة وبيان ماهيتها وكمية انواعها
كتاب فى النجوم كتاب 4. فى الموسيقي
كتاب فى جغرافيا كتاب 6. فى النسبة العددية والهندسية والتاليفية وكمية انواعها وترتيبها

كتاب 7. فى الصنائع العلمية كتاب 8. فى الصنائع العملية
كتاب 9. فى بيان اختلاف الاخلاق
كتاب 10. فى ايساغوجى كتاب 11. فى قاطاغورياس
كتاب 12. فى معنى باري ارمينياس وانولوطيقى
كتاب 13. فى معنى افودقطيقى

قسم 2. فى العلم الجسمانى الطبيعى

كتاب 1. فى الهيولي والصورة وماهيتهما والزمان والمكان والحركة واختلاف اقاويل الحكماء فى حقائقها وكيفياتها
كتاب 2. فى السماء والعالم وبيان كمية اطباق السموات وكيفيه ترتيب الفلك وما هو العرش العظيم وما هو الكرسىّ الواسع
كتاب 3. فى الآثار العلوية كتاب 4. فى الكون والفساد
كتاب 5. فى كيفية تكوين المعادن وكمية الجواهر المعدنية وعلة اختلاف جواهرها وكيفية تكوينها فى باطن الارض
كتاب 6. فى ماهية الطبيعة وكيفية افعالها فى الاركان الاربعة ومولداتها التى هي المعدن والنبات والحيوان
كتاب 7. فى اجناس النبات وانواعه وكيفية سريان قوي النفس النباتية فيها
كتاب 8. فى اصناف الحيوانات وعجائب هياكلها وغرائب احوالها
كتاب 9. فى تركيب الجسد والبيان بان الانسان عالم صغير وان بنيته وهيكله يشبه مدينة فاضلة وان نفسه تشبه ملكا فى تلك المدينة
كتاب 10. فى الحاسّ والمحسوس
كتاب 11. فى مسقط النطفة وكيفية رباط النفس بها عند تقلب حالاتها شهرا بعد شهر وتاثيرات افعال الكواكب فى احكام بنية الجسد الخ
كتاب 12. فى معنى قول الحكماء ان الانسان عالم صغير وان صورة هيكله مماثلة لصورة العالم الكبير الجسمانى واحوال نفسه وسريان هواها فى بنية هيكله مماثلة لاحوال الخلائق الروحانيين من الملائكة والجن والشياطين وارواح الحيوانات اجمعين وان الانسان مختصر من العالمَيْن الجسمانى والروحانى جميعا
كتاب 13. فى كيفية نشو الانفس الجزئية فى الاجسام البشرية

5033. Pm. 578.

4) f. 86—118.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titel f. 86ª:

كتاب الجمع بين راى الحكيمين افلاطون الالهى وارسطوطاليس للشيخ الامام الملقب بالمعلّم الثانى ابي نصر الفاريابي (الفارابى (1.

Anfang f. 86ᵇ: الحمد لواهب العقل ومبدعه ومصور الكل ومخترعه . . . انّى لما رايت اكثر اهل زماننا قد تخاضوا وتنازعوا فى حدوث العالم وقدمه وادّعوا ان بين الحكيمين المقدمين المبرزين اختلافا فى اثبات المبدع الاول الخ

Eine Maqāla, die Uebereinstimmung Plato's und Aristoteles' in philosophischen Grundanschauungen nachweisend, gegenüber den Anfechtern dieser Uebereinstimmung; von Abū naçr *elfārābī elmoʻallim ettānī* † 339/950 (No. 2294).

Schluss f. 118ª: والاوهام المدخولة واكتساب الوزر بما ينسبه الي هولاء الافاضل مما هم منه براء وعنه بمعزل وعندهم هذا الكلام نختم القول فيما رمنا بيانه من الجمع بين راي الحكيمين افلاطون وارسطاطاليس والحمد لله كفا حقه والصلوة على النبي محمد خير خلقه . . . من ذريته امين،

5034. Spr. 1818.

1) f. 1—25ª.

146 Bl. 8ᵛᵒ, 12 Z. (18⅔×13⅓; 14×8ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel fehlt; er ist etwa:

رسالة فى السعادة

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: قال محمد بن محمد الفارابى،

اما انّ السعادة هي غاية ما يتشوقها كل انسان وان كلّ من ينحو بسعيه نحوها فانما ينحوها علي انها كمال ما فذلك ممّا لا يحتاج فى بيانه الي قول الخ

Abhandlung vom Glück als dem höchsten Gut und wie dasselbe zu erlangen sei, von demselben Elfārābī.

Schluss f. 25ª: الشروع فى هذه الصناعة بتعديد اصناف الالفاظ الدالّة فيجب ان نبتدئ فيه ونجعله تاليا لهذا الكتاب، تمّ الموجود من كلام محمد بن محمد الفارابي والحمد لله وحده وهو حسبي،

Schrift: ziemlich gross, gefällig, deutlich, fast vocallos. Diakritische Punkte fehlen nicht selten. — Abschrift c. 800/1397. — Die Blätter folgen so: 1. 2. 4—7. 3. 8 ff.

5035.

Das unter dem Titel:

رسائل اخوان الصفا وخلّان الوفا

Abhandlungen der lauteren Brüder bekannte Werk ist im 4. Jahrhdt der Hiǵra von einer Anzahl von Gelehrten verfasst, welche sich zur Aufgabe gestellt hatten, das gesammte Gebiet der Wissenschaften von philosophischem Standpunkte aus darzustellen. Mit ungewöhnlichen Kenntnissen in allen Wissenfächern ausgerüstet und mit der Philosophie der Griechen, wie dieselbe im Neuplatonismus zur Geltung kam, vertraut, suchen sie die einzelnen Wissenschaften in ihrem Wesen und in ihren Zielen zu ergründen und ihr Verhältniss zu den übrigen zu erfassen. In behäbiger Breite, in gefälliger Form, welche dunkle Ausdrücke vermeidet und sich der Deutlichkeit befleissigt, ohne die sonst bei gelehrten Werken üblichen Citate, scheinbar überall selbständig, behandeln sie alle Probleme des Wissens und sind dabei stets beflissen, sich nicht als Ketzer auf Irrwegen betreffen zu lassen, sondern ihre Erörterungen in das orthodoxe Geleise überzuleiten, in majorem dei gloriam. Das grossartige interessante Werk, zu umfangreich und zu gelehrt für Laien, an deren Auffassungskraft und Kenntnisse Anforderungen gestellt wurden, denen sie nicht gewachsen waren; zu oberflächlich für die eigentlichen Philosophen, welche weder ihren Standpunkt theilten, noch ihre populäre Behandlung billigten, fand nicht die verdiente Beachtung und Verbreitung, nicht einmal zu Zeiten der Verfasser, geschweige denn im Laufe der Jahrhunderte und ist im Ganzen ziemlich spurlos dahingegangen. Hauptsächlich nur dasjenige Stück

1. Gesammtgebiet der Philosophie.

Als die Beschäftigung mit dem Studium der griechischen Philosophie den arabischen Gelehrten eine gewisse Selbständigkeit der Auffassung gebracht hatte, gaben sie auch den bisher festgehaltenen griechischen Ausdruck für diese Wissenschaft الفلسفة auf und ersetzten ihn durch das ächtarabische Wort الحكمة, Weisheit. Darunter begreifen sie das Gesammtgebiet der Philosophie, nämlich Logik, Physik, mathematisch-astronomische Wissenschaften, Metaphysik (Gottlehre), und behandeln dasselbe in grossen zusammenfassenden Werken. Die Reihenfolge der Fächer ist darin nicht immer die gleiche. Bei Einigen wird auch die Logik als ein Theil für sich behandelt; bei Anderen, aber seltener, wird auch die praktische Philosophie darunter begriffen, nämlich Ethik, Oekonomik, Politik. Da die Metaphysik und Logik vielfach in besonderen Werken abgehandelt worden sind und auch in diesem Buche als besondere Abschnitte aufgeführt sind, schien mir das Wort Philosophie für الحكمة ungeeignet, und habe ich dafür Gesammtgebiet der Philosophie vorgezogen. Auch der anfangs gewählte Ausdruck Erkenntnisslehre schien mir schliesslich weniger passend.

5031. Pm. 578.

3) f. 48—85.

Format etc. und Schrift wie bei 2); am unteren Rande wurmstichig. — Titel fehlt. Auf der Rückseite des 1. Vorblattes steht als Titel für diese Abhandlung:

رسالة نقل قول افلاطون

Anfang f. 48ᵇ: قال افلاطون الحكيم من طلب الحكمة من طريق طلبها ادركها وانما يخطئ اكثر م طلبها لانه يطلبها من غير طريقها الخ

Inhalt und Methode der Philosophie, dem Plato beigelegt.

Schluss f. 85ᵇ: وانما هو بحسب ما يجزيه فضلا الرغبة اليك والسوال لك وحسن اختيارك اوثق منا بما دلت عليه اراؤنا وتعلقت اليه آما وانت حسب من فضل سعيه وحسن اختياره فا الحمد على اقتضائك والشكر بالائك، تم

Für die Stichwörter قلت ,فان قال ,قال ist meistens Raum gelassen.

5032. Lbg. 828.

143 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (20×11; 11½×6ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

ك المختار من كلام ابي عثمان الجاحظ

Der Verfasser heisst ausführlicher:

عمرو بن بحر بن محبوب البصري الجاحظ ابو عثمان

Anfang f. 1ᵇ: فصل من كلامه، اعلم انى واياك متى تحاكمنا الى كرمك قضى لى عليك الخ

Ein Werk des ʾAmr ben baḥr ben maḥbūb elbaçrī *elǵaḥiẓ* abū ʾoṯmān † 255/869 (geb. c. 164/780), Betrachtungen philosophischer Art über allerlei, Antworten auf Briefe, Charakteristiken u. s. w. — Es ist in viele ungezählte Abschnitte (فصل) eingetheilt.

Schluss f. 143ᵃ: فانه لا يبلغ بنفسه درك الغاية دون كثرة السماع والتجربة، مرايا الامور المشكلات تجاربه، بئست الصناعة الخطابة ان قصر خصم وان اغرق اثم، تم

Schrift: ziemlich klein, gefällig, etwas vornüberliegend, gleichmässig, vocalisirt. Die Ueberschrift (فصل) hervorstechend gross. — Abschrift im J. 1060/1650 von محمد الحضري

deren Stunden, sie der Reihe nach aufführend, mit Angabe, ob sie glücklich oder unglücklich für Unternehmungen seien: يوم الاحد، اول ساعة للشمس سعيدة، يصلح عمل المحبة والمودة والقبول

Dann f. 48b: باب فى دخول الشمس فى البروج الاثنى عشر مختصرا، آذار فى ١٠ منه تخرج الشمس من برج الحوت الخ

50a باب فى معرفة تسيير القمر فى المنازل الثمانية وعشرين السعيدة منها والنحسة، قال هرمس الحكيم الميزان له الاولى اذا نزل القمر بالسرطين هو بيت نارى نحس يعمل فيه البغضة والفرقة الخ

55b باب فى معرفة اخراج الدم من البدن فى ايام الهلال من نص ارسطوطاليس الحكيم

56a باب آخر فى معرفة فى كل شهر يومين مذمومين لا يصلح فيهما لا سفر ولا فرح

F. 57—84a Horoskop-Angaben.

57a البرج الاول، الحمل والمريخ، القول على المولود بالحمل والمريخ، قال الحكيم هرمس، هو برج ذكر نهارى خلق من جوهر النار وهو شرف الشمس وهبوط زحل وله خمسة حدود الخ

Schluss (des 12. برج und des ganzen Abschnittes) f. 84a: واضرهم عليها السبت فاذا بدأ بها مرض يوم السبت من هذين الشهرين كان سبب موتها واذا نامت تضع راسها الي ناحية المغرب تامن من هوام الارض والله اعلم بغيبه واحكم،

F. 84b steht noch eine Notiz über نجم الشكس als Unglücksgestirn.

F. 56b eine Angabe über den Zahlenwerth der Buchstaben bei dem حساب الجمل الكبير und bei حساب الجمل الصغير.

Spr. 1141, 2c, f. 37b—38b ein Stück dieser Abhdlg; es beginnt: أن علم النجوم معرفة ثلثة اشياء

Gleichfalls ein Stück daraus in We. 1834, 2, f. 18—25. Titelüberschrift:

من رسايل اخوان الصفا يذكر فيها نزول القمر فى منازله بخواصه وبخوره

Anfang: الحمد لله رب العالمين، اعلم ان هذا الحكم فى منازل القمر على حساب الاربعة فصول — Schluss f. 25b: وبخور هذه المنزلة حبة سوداء وهي آخر المنازل، تمت

Format etc. und Schrift wie bei 1.

5037. Glas. 7.

10 Bl. 4to, 21 Z. (23 × 15½; 19 × 11cm). — Zustand: am Rande öfters ausgebessert, besonders anfangs. — Papier: gelb, grob, ziemlich stark und glatt. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel f. 1a:

الجزء الثالث من رسائل اخوان الصفا وخلان الوفا من الرسائل الجسمانية،

فيه رسالة فى الهيولى والصورة وما فيهما والزمان والمكان ورسالة فى السماء والعالم الخ

Von den Abhandlungen der lauteren Brüder liegt hier die 1. des 2. Hauptheils — über Stoff u. Form, Zeit u. Ort, Bewegung u. Ruhe — vor.

Anfang: اعلم ايها الاخ البار الرحيم ايدك الله وايانا بروح منه انه لما كان النظر فى علم الطبيعات الخ

Schluss f. 10b: الفاسد الهالك وفقك الله ايها الاخ وجميع اخواننا للرشاد واوصلك وايانا الي دار السلام برحمته ومنه انه على ما يشاء قدير،

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, gut, vocallos, meist ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 800/1397.

5038. We. 1176.

149 Bl. 4to, 15 Z. (22½ × 16½; 16½ × 11½cm). — Zustand: Anfang und Schluss nicht recht fest im Deckel; der Seitenrand am Ende wasserfleckig; ebenso der obere Rand in der 1. Hälfte; im Ganzen etwas unsauber. F. 1 schadhaft und ausgebessert. Ein wenig wurmstichig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederbd.

Titel fehlt. Es ist ein Band desselben Werkes, enthaltend das 5. bis 9. Buch des 2. Hauptheils; er behandelt die Bildung und Verschiedenheit der Mineralien; dann das Wesen und Wirken der Naturreiche überhaupt; darauf das Pflanzenreich mit seinen Arten und das Thierreich und dessen merkwürdige Einrichtung, endlich den Menschen als Mikrokosmos.

Das 5. Buch beginnt (nach voraufgeschickter Inhaltsangabe) f. 2a: اعلم ايها الاخ . . . انا قد بيّنّا فى رسالة الارادة والمذاهب بان العالم محدث مبدع مخترع كان بعد ان لم يكن وان مبدعه وخالقه ومخترعه الخ

6. رسالة beginnt nach der Inhaltsgabe f. 28b: وان قد فرغنا من ذكر الصنايع البشرية فى الرسالة الملقبة بالصنايع العملية فنريد ان نذكر فى هذه الرسالة

الصنايع الطبيعية، اعلم ايها الاخ البار الرحيم . . .
بان الطبيعة انما هي قوة من قوى النفس الكلية الخ

7. رسالة erst Inhaltsangabe f. 41ᵇ, dann Anfang f. 42ᵃ: اعلم ايها الاخ . . . انا حيث فرغنا من ذكر الجواهر المعدنية وبيّنا طرفا من كيفية تكوينها وكمية اجناسها الخ

8. رسالة (nach Angabe des Inhalts f. 62ᵃ) Anfang f. 62ᵇ: واذ قد فرغنا من ذكر النبات وبيّنا طرفا من كيفية تكوينها ونشؤها ونموها وكيفية اجناسها

Der Abschnitt des Klagestreites zwischen Thier und Mensch beginnt f. 83ᵇ und geht bis zu Ende dieses Buches; derselbe zerfällt in etwa 10 فصل.

9. رسالة nach der Inhaltsangabe Anfang f. 134ᵇ: اعلم ايها الاخ . . . ان الانسان اذا وعي معرفة الاشياء وهو لا يعرف نفسه فمثله كمثل من يطعم الناس وهو جايع الخ

Schluss f. 148ᵇ: وفقك الله ايها الاخ البار الرحيم وجميع اخواننا للرشاد وايّدنا بروح منه حيث كنا وكانوا في البلاد انه رؤوف بالعباد، تم الجلد الثالث بالرسالة التاسعة في تركيب الجسد،

Die letzte Zeile der Seite und zugleich der Unterschrift ist abgerissen.

Schrift: gross, kräftig, rundlich, stattlich, etwas vocalisirt, aber diakritische Zeichen fehlen öfters. Die Ueberschriften grösser. F. 142 von etwas späterer Hand ergänzt. — Abschrift c. 600/1203. — Collationirt.

F. 149ᵇ von späterer Hand ein Liebesgedicht (موشح) des علي ابو الوفا; es beginnt:

كلما قلت بقربي تنطفي نيران قلبي

5039. Spr. 1946.

256 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (21 × 14⅓; 13 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: sehr wurmstichig; in der ersten Hälfte am oberen Rande wasserfleckig; Bl. 1, auch 2, am unteren und am Seitenrande ausgebessert; desgleichen das letzte Blatt. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel f. 1ᵃ oben in der Ecke:

هذا مجلد من كتاب اخوان الصفا وخلان الوفا

Mitten auf der Seite steht in rother Schrift:

الرسالة ٨ في تكوين الحيوان

und in einiger Entfernung darunter:

الرسالة الثامنة من الطبيعيات في اصناف الحيوانات

Enthält 1) f. 1ᵇ—144 die 8. Abhandlung (رسالة) des 2. قسم desselben Werkes. Anfang wie in We. 1176, f. 62ᵃ. Schluss f. 144ᵇ: ويسر لكم العمل بها كما فعل باوليائه واصفيائه واهل طاعته انه على ما يشاء قدير وهو حسبنا الله ونعم الوكيل وله الحمد اولا وآخرا وظاهرا وباطنا، تمت

2) F. 145ᵃ (ohne Angabe eines Titels, der aber in der Unterschrift f. 168ᵇ steht) die 16. Abhandlung des 2. قسم, über Lust und Schmerz, Widerwillen gegen Sterben und Empfindungsvermögen im Jenseits. Anfang: وصلواته على رسوله . . . والسلام، واذ قد فرغنا من ذكر الموت والحيوة وبيّنا ماهيتهما . . . فنريد ان نذكر في هذه الرسالة ماهية اللذة والالم والغم والفرح والسرور والحزن والراحة والتعب الخ

3) F. 169ᵃ die 17. (und letzte) Abhandlung des 2. قسم über die Verschiedenheit des Ausdrucks in Sprache und Tönen und der Schrift. Zuerst die Inhaltsangabe, dann der Anfang f. 169ᵇ: وصلواته على رسوله . . . اعلم ايها الاخ البار الرحيم ايدك الله وايانا بروح منه ان معرفة علل اختلاف اللغات والكلام والاصوات ورسوم الخطوط والعبارات وكيفية مبادي المذاهب والاعتقادات والآراء والديانات . . . لا تكون الا بعد البيان وايضاح الاصل الخ

Schluss f. 256ᵇ: وانما ذكرت لك ذلك لعلك تنتبه من نوم الغفلة وتستيقظ من رقدة الجهالة بلغك الله ايها الاخ البار الرحيم ايدك الله وايانا بروح منه منازل الابرار وحشرنا واياك مع الاذكياء الاطهار انه جواد غفار،

Schrift: Persischer Zug, ziemlich gross, deutlich, gleichmässig, vocallos. Die Ueberschriften (فصل) roth. — Auf f. 29ᵃ u. 230ᵇ. 231ᵃ sind kleine Lücken (im Text). — Abschrift c. 1100/1688.

5040. We. 673.

51 Bl. 8ᵛᵒ, 16—18 Z. (18 × 13¼; 12½ × 10½ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber; auch etwas fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken.

Titel (von späterer Hand) f. 1ᵃ:

كتاب كليله ودمنه وما شاكلهما وفي بيان بدء الخلق وتوالد بني آدم

Dies ist falsch. Es ist vielmehr die 8. Abhandlung aus dem 2. قسم desselben Werkes.

Beginnt f. 1ᵇ: فصل فى بيان بدوّ الخلق، اعلم ايها الاخ البارّ ايدك الله وايانا بروح منه انه قد قيل انه لما توالدت بنو آدم عمّ وكثرت وانتشرت فى الارض برّا وبحرا الخ
Am Schlusse fehlen etwa 6 bis 7 Blätter; das Vorhandene hört auf mit den Worten f. 51ᵇ: ولا معروفا الي ضعيف فعل ولا صلة الي ذي رحم ولا احسان الي،
(Dies entspricht der Ausgabe Diet. S. 118, 1.)

Schrift: klein, gedrängt, deutlich, vocallos. Die Stichwörter roth überstrichen. — Abschrift c. 900/1494.

Dieselbe Abhandlung liegt in Pm. 361 gedruckt vor, Calcutta 1227 Rabī' II (1812).

5041. We. 1889.

195 Bl. 4ᵗᵒ, 17 Z. (22 × 15½; 14 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Einband. F. 10—17 mehrfach beschädigt (auch im Text) und daher ausgebessert; f. 17 bis c. 38 im Rücken wasserfleckig. Nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ᵃ:

القسم الثالث من اخوان الصفا وخلّان الوفا

Anfang f. 1ᵇ: ذكر فيثاغورس الحكيم وهو اول من تكلم فى طبيعة العدد وقال ان الموجودات بحسب طبيعة العدد فمن عرف طبيعة العدد واجناسه وانواعه وخواصه امكنه ان يعرف كمية انواع الموجودات واجناسها الخ

Es liegt hier der 3. Haupttheil und der Anfang des 4. Haupttheiles desselben Werkes vor. Die ersten 9 Blätter dieser Handschrift fehlen und sind in neuerer Zeit ergänzt. Der obige Anfang steht ohne Ueberschrift; da aber f. 5ᵇ die 2. مقالة folgt und nicht anzunehmen ist, dass dieser Theil mitten in der vorhergehenden beginnt, so wird obiges der Anfang der 1. مقالة des 3. Theiles sein.

2. مقالة f. 5ᵇ. Anfang: اعلم ايها الاخ البار . . . ان اول شيء اخترعه البارئ . . . جوهر بسيط روحانى فى غاية التمام الخ

3. مقالة 11ᵃ اعلم . . . ان معنى قول الحكماء ان العالم

4. مقالة 16ᵇ وان قد فرغنا من ذكر الحاسّ والمحسوس

5. مقالة 26ᵃ وان قد فرغنا من ذكر كيفية تاثيرات الاشخاص العالية

6. مقالة 38ᵃ اعلم . . . بان الحكماء اكثروا القول والقيل فى فنون

7. مقالة 48ᵃ اعلم . . . انّ العلوم كثيرة وكلها شريفة ومعرفتها عزّ

8. مقالة 67ᵇ اعلم . . . انا قد فرغنا من ذكر الاجسام وبينا ماهياتها

9. مقالة 80ᵇ اعلم . . . ان نعم الله تعالي علي عباده جمّة لا تعدّ

10. مقالة 108ᵇ اعلم . . . بان الانبياء هم سفراء الله عز وجل بينه وبين خلقه

4. قسم f. 124ᵃ.

1. رسالة 124ᵃ. Anfg: اعلم . . . ان الناس مختلفون فى ارائهم in einer Menge Abschnitte (فصل).

Schluss f. 195ᵃ: وقد عملنا فى هذه العلوم والآداب احدي وخمسين رسالة كل واحدة منها فى فن من العلوم . . . تجدها سهلا ان شاء الله، وفقك الله ايها الاخ البارّ الرحيم للسداد . . . حيث كانوا فى البلاد بمنه وكرمه، تمت رسالة الاراء . . . وبها تجز الكتاب جميعه اصوله وفروعه، (Mit كتاب ist hier رسالة gemeint.)

Schrift: ziemlich grosse (gegen Ende kleinere) Gelehrtenhand; sie ist gewandt und gefällig, wird gegen Ende aber etwas flüchtiger und bei oft an einander gedrängten, der diakritischen Punkte häufig entbehrenden, Zügen nicht ganz leicht zu lesen. Etwas vocalisirt. F. 1—9 ergänzt: Türkische Hand, ziemlich klein, deutlich, vocallos. — Abschrift zu eigenem Gebrauch von ابو الظفر محمد بن الاشرف بن محمد الحسينى النسابة im J. 717 Dū'lhiggе (1318). Der Abschreiber sagt, er habe das Werk sich abgeschrieben aus einer fehlerhaften unvocalisirten Handschrift, zu verschiedenen Zeiten des Tages.

Die Blätter folgen so: 1—46. 123. 47—66. 121. 67—74. 122. 75—119. 124. 120. 125—195.

5042. We. 1219.

2) f. 31ᵇ—103ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift:

الرسالة الحادية والخمسون الموسومة بالسحر والعزايم من القسم الرابع الناموس الالهى من جملة رسايل اخوان الصفا وخلان الوفا تهذيبا للنفس واخلة الاخلاق،

Anfang: اعلم ان السحر ينصرف على معاني كثيرة فى اللفظ العربي . . . ونريد ان نذكر ما يليق بكتابنا هذا ليكون دليلا على ما نورده من القول فى هذا الفن الخ

Die letzte Abhandlung desselben Werkes, und zwar vom 4. قسم das 11. Buch. Der Inhalt dieses Buches betrifft Aberglauben, Zaubern und Beschwören und die dabei gebrauchten Mittel, wie Amulete und Talismane, und ist in vielen Abschnitten behandelt. Zuerst:

40ᵇ فصل فى معرفة خلقة الكواكب والبروج
42ᵇ فصل فى معرفة ارباب الساعات
42ᵇ فصل فيما يدل على اعضاء الحيوان
u. s. w.
46ᵇ فصل فى استخراج الضمير
47ᵃ فصل فى معرفة البيوت 47ᵇ فصل فى ذكر ارباب الفلك 47ᵃ
u. s. w.
71ᵇ فصل فى الحكم على السرقة والسارق
71ᵇ فصل فى معرفة السارق
u. s. w.
75ᵃ فصل فى معرفة ما يكون
75ᵇ فصل فى معرفة حياة الغايب ومرضه وموته
76ᵃ فصل فى كيفية الموت

Die meisten Abschnitte und besonders das letzte Viertel ohne specielle Ueberschriften.

Schluss f. 101ᵇ: فانتبه يا اخى من نوم الغفلة ورقدة الجهالة وايقظ من قدرت عليه من الغافلين يحصل لك النفع العاجل والخير الآجل فى الدنيا والدين لا احرمك الله منازل الاخيار المصفين ورقاك الي منازل المقربين وايانا وجميع اخواننا اليه برحمته انه على ما يشاء قدير وصلى الله الخ، كملت الرسالة الحادية والخمسون الخ

Es folgen noch einige Kapitel f. 101ᵇ bis 103ᵃ: Mittel zur Stärkung des Gedächtnisses, Anwendung des „Thronverses“ zu magischen Zwecken, Mittel gegen Herzklopfen, etwas über Traumdeutung u. s. w. —

Elmoḥibbī handelt über den Werth und die Verfasser des Werkes in We. 291, f. 278ᵃ, 28 bis 278ᵇ, 28.

5043. We. 1252.

319 Bl. 4ᵗᵒ, 25 Z. (25 × 15; 19 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen u. Blätter, schmutzig u. fleckig, auch wasserfleckig. Der Rand und auch der Text oft beschädigt und beklebt, besonders zu Anfang u. am Ende. — Papier: bräunlich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: fehlt.

Titel u. Verfasser fehlt. Doch steht auf dem Vorblatte von späterer Hand:

الشفاء للشيخ الرئيس علي بن سينا

Darunter von späterer Hand:

صوابه شرح عيون الحكمة للعلامة الرازي

Letzteres ist richtig; der Text ist von

الحسين بن عبد الله بن الحسن بن على البخاري الشيخ الرئيس ابو على ابن سينا

der Commentar von

محمد بن عمر بن الحسين بن الحسن بن على الرازى الطبرستانى الشافعى ابو عبد الله فخر الدين

Anfang fehlt. Das zuerst Vorhandene ist f. 25ᵃ, 1: فى الماهية وثالثها تلك الماهية المقتضية ونحن لا نعلم ان بين الجوهر المجرد وبين الجسم مفهوما مشتركا ثبوتيا يقتضى هذا السلب الخ

Dies Compendium der Philosophie des Ibn sīnā † 428/1037 (No. 2295) enthält drei Theile: Logik, Physik und Theologie (Metaphysik) und ist mit einem Commentar von Faḫr eddīn errāzī † 606/1209 (No. 2223) versehen. Der Text ist hier nicht ganz mitgetheilt. Der Commentator, der sich durch التفسير قال رة (in der Regel) einführt, hebt einen längeren oder kürzeren Satz des Grundtextes heraus, der ihm nach seinem Inhalt von Wichtigkeit scheint, und giebt diesen ganz oder auch abgekürzt: derselbe wird eingeleitet durch die Worte: قال الشيخ. Dann erörtert der Commentator die in der Stelle enthaltenen Begriffe; diese Erörterungen fasst er in der Regel unter dem Namen مسائل zusammen. Das Werk beginnt im 2. فصل der 1. Abtheilung (Logik, المنطق); dasselbe handelt: فى قاطيغورياس

3. فصل 32ᵇ فى باريرمينياس، قال الشيخ، واللفظ الذي يقع على اشياء كثيرة فاما ان يقع بمعنى واحد . . . التفسير قال رة، التقسيم الصحيح ان يقال المنطوق به اما ان يكون لفظا واحدا الخ

4. فصل 42ᵇ واقول اذا استدللنا بشيء على شيء فاما ان يكون احدهما اعم من الآخر الخ

Die hier fehlende Ueberschrift muss in Rücksicht auf das folgende فصل sein: فى انولوطيقا الاولي

5. فصل 69^a في انولوطيقا الثانية٬ قال الشيخ المقدمات التي منها تتألف البراهين هي المحسوسات كقولنا الشمس مضيئة . . . التفسير قال ره اعلم ان التصديقات لا يكون كلها كسبية والا لافتقر كل تصديق الي تصديق آخر الخ

(6.) فصل 81^b في طوبيقا وهو القياس الجدلي قال الشيخ القياسات الجدلية مقدماتها هي الامور المشهورة الي آخر الفصل٬ اعلم ان هذا الفصل مشتمل على مسائل الخ

Das 7. فصل ist nicht vorhanden. Unmittelbar an das 6. فصل schliesst sich

8. فصل 88^a في سوفسطيقا٬ اعلم ان المقدمات اذا كانت حقة ثم انها ركبت الخ

9. فصل 89^a في ريطوريقي وهي الخطابة٬ قال الشيخ القياسات الخطابية تكون مولفة من مقدمات مقبولة او مظنونة

10. فصل 90^a في فرايطيقى (l. فويطيقى) وهو الشعر٬ قال الشيخ القياسات الشعرية هي مقدمات مخيلة وان كان مع ذلك لا يصدق بها الخ

Dieser Theil des Werkes schliesst f. 90^b so:

وههنا آخر الكلام في المنطقيات٬

Es folgt der 2. Theil des Werkes, dessen Inhalt unten f. 90^b bezeichnet ist mit: في الطبيعيات

Er zerfällt in 16 فصل.

1. فصل 91^a في تقسيم العلوم وفيه مسايل
   1. مسئلة 91^a في تفسير الحكمة
   2. مسئلة 91^b في تقسيم الحكمة الى النظرية والعملية
   3. مسئلة 92^b في اقسام الحكمة العملية
   4. مسئلة 94^a في اقسام الحكمة النظرية

2. فصل 96^a في المصادرات التي يجب تقديمها على العلم الطبيعي

3. فصل 108^b في بيان تناهي الابعاد٬ قال الشيخ لا يجوز ان يكون جسم من الاجسام

4. فصل 117^b في بيان ان الجهات لا تتحدد الا بالمحيط والمركز٬

Wegen der Lücke f. 120—126 fehlt der Schluss des 4., das ganze 5. und der Anfang des 6. فصل.

7. فصل 133^a في نفي الجوهر الفرد٬ قال الشيخ اتصال المقادير بعضها ببعض

8. فصل 141^a die Ueberschrift fehlt.
   1. مسئلة 141^b في اثبات الزمان

u. s. w.

9. فصل 157^b ohne Ueberschrift.
   1. مسئلة 157^b في اثبات ان الحركات الدورية ارادية
   2. مسئلة 158^b في اثبات ان الجسم لا يتحرك لذاته
   10. مسئلة 171^a في ابطال مذاهب فاسدة ذكرت في التثقيل والتخفيف

10. فصل 171^a في مسائل السماء والعالم

11. فصل 179^b (in 3 قسم) في الآثار العلوية
   1. قسم 179^b وفيه مسائل مسئلة الاولي في بيان ان الاجرام الكوكبية مؤثرة في هذا العالم
   2. قسم 181^a الكلام في الآثار التي تظهر في الجو العالي مثل في الهالة وقوس قزح واشباهها في الهالة وقوس قزح٬
   3. قسم 186^a الكلام في الامور التي تحدث على وجه الارض

12. فصل 188^a في النبات 13. فصل 189^b في الحيوان

14. فصل 202^b في الحواس الباطنة

15. فصل 208^b في القوي المحركة الحيوانية

16. فصل 215^a في الانسان

Die 3. Abtheilung des Werkes ist betitelt f. 234^a: الالهيات und zerfällt in 8 فصل.

1. فصل 234^a قال الشيخ الموجود قد يوصف بانه واحد او كثير

2. فصل 243^b في احكام الهيولي والصورة٬ اعلم ان هذا الفصل مشتمل علي مسائل٬ المسئلة الاولي في بيان ان الجسم مركب من الهيولي والصورة٬ قال الشيخ الاتصال الجسمى الخ

3. فصل 252^b في اثبات القوي٬ قال الشيخ كل جسم يصدر عنه فعل دائما

4. فصل 258^a في احكام العلل والمعلولات

5. فصل 262^a في الوجود وبيان انقسامه الى الجوهر والعرض

6. فصل 300^a في مباحث الممكن والواجب

7. فصل 305^a في الكلي والجزءى وفيه مسائل الاولي في ان الكلي لا وجود له في الاعيان

8. فصل 310^b في الالهيات وفيه مسائل٬ المسئلة الاولي في اثبات واجب الوجوب

Das Vorhandene hört auf in dem 10. Fragesatze dieses Abschnittes; derselbe ist:

المسئلة العاشرة في انه سبحانه وتعالي قادر

Das noch folgende defecte Blatt 319 gehört zu einem späteren Stück dieses Werkes.

In der Handschrift sind öfters für Ueberschriften Lücken gelassen, z. B. f. 42ᵇ; aber auch für den Grundtext f. 136ᵇ ff., wodurch die Benutzung des Werkes leidet.

Im Anfang fehlen 24 Blätter, dann fehlt noch Bl. 97. 104. 120—126. — Die Folürung ist Arabisch; es ist dabei 270—299 übersprungen, ohne dass etwas fehlt.

Schrift: ziemlich klein (dann zum Theil grösser), etwas hintenüberliegend, Persischer Zug, flüchtig, doch nicht undeutlich, vocallos. Ueberschriften grösser. — Abschrift c. 1000/1591. — HKh. IV 8468.

5044. Glas. 10.

139 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20½ × 15¼; 15½ × 11ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch stellenweise wurmstichig, auch ausgebessert, besonders f. 55—58. 72—81. 91—102. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel fehlt, doch steht f. 1ᵃ oben:

السادس من كـ" الشفاء

Verfasser fehlt; er ist

ابن سينا

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ:
ضرورية معناه ان النتيجة قد لا تكون ضرورية اي باعتبار غير اعتبار ان النتيجة لا تكون ضرورية الخ

Das grosse philosophische Werk des Ibn sînâ, welches betitelt ist كتاب الشفاء, zerfällt in 4 Haupttheile (جملة), nämlich 1. Logik (العلوم المنطقية), 2. Physik (العلوم الطبيعية), 3. Mathematik und Astronomie (العلوم الرياضية), 4. Theologie (Metaphysik, العلوم الالهية). Jeder (ausser dem 4.) zerfällt in mehrere Unterabtheilungen (Fächer, فن), und zwar 1. (Logik) in 9 فن, 2. (Physik) in 8 فن, 3. (Mathematik) in 4 فن, 4. (Theologie) 1 فن. Hier nun liegt der 1. Haupttheil — Logik — vor, und zwar die 4. Unterabtheilung, welche von den Schlüssen (القياس) handelt. Dieselbe zerfällt in 9 مقالة, von welchen jede wiederum mehrere Abschnitte enthält. Von diesen Maqâlen, welche hier keine besonderen Ueberschriften tragen, fehlt hier die 1. 2. und fast die ganze 3. und der Schluss der 9. Der obige Text f. 1ᵃ gehört zur 3. Maqâle.

4. مقالة 9ᵇ in 6 فصل.
1. فصل: في القياسات الممكنة في الشكل الاول

5. مقالة 25ᵃ in 5 فصل.
1. فصل 25ᵇ في القياسات الشرطية واصنافها

6. مقالة 47ᵃ in 4 فصل.
1. فصل 47ᵃ في تلازم المقدمات المتصلة الشرطية وتقابلها

7. مقالة 55ᵃ in 6 فصل.
1. فصل 55ᵇ في القياسات المولفة من الشرطية المتصلة في الاشكال الثلثة

8. مقالة 74ᵇ in 3 فصل.
1. فصل 74ᵇ في تعريف القياس الاستثنائى

9. مقالة 82ᵃ
1. فصل 82 في تعريف ان القياسات الاستثنائية انما تتم بالقياسات الاقترانية

Diese Maqâle bricht hier ab zu Anfang des 23. فصل, welches في التمثيل handelt, mit den Worten: ‘وهاهنا فالمشكل شيئان احدهما

Schrift: ziemlich gross, schön, vocalisirt. Ueberschriften hervorstechend gross. — Abschrift c. 650/1252. — Collationirt. — HKh. IV 7616 (sehr ungenügend).

5045. Min. 229.

176 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (19 × 12½; 13⅔ × 7ᶜᵐ). — Zustand: oben am Rande wasserfleckig (wenigstens an mehreren Stellen); auch ausserdem nicht frei von Flecken, wie f. 8ᵇ. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe. — Titel fehlt eigentlich, doch steht f. 1ᵃ oben: الهى شفا, was einigermaassen richtig ist. Der richtige Titel steht zu Anfang. — Verfasser fehlt, es ist:

ابن سينا

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله اجمعين ‘ الفن الثالث عشر من كتاب الشفا في الالهيات عشرة مقالات’

Es liegt hier der 4. Haupttheil — Theologie oder Metaphysik — vor. Er wird als 13. فن hier (und auch sonst bisweilen) bezeichnet, weil er auf die 8 فن des 2. und die 4 فن des 3. Haupttheils folgt. Der 1. Haupttheil (die Logik) ist also für sich gerechnet, denn sonst wäre dies das 22. فن. Manchmal wird er auch mit الفلسفة الاولى bezeichnet.

Dieser Theil zerfällt in 10 مقالة.

1. مقالة f.1ᵇ في ابتداء طلب موضوع الفلسفة الاولي ليتبين اينيّته في العلوم، وان قد وفقنا الله ولي الرحمة والتوفيق فاوردنا ما وجب ايراده من معاني العلوم المنطقية والطبيعية والرياضية فالحري ان نشرع في تعريف المعاني الحكمية فنبتدئ مستعينا بالله فنقول ان العلم [العلوم] الفلسفية كما قد اشير اليه في مواضع اخري من الكتب تنقسم الي النظرية والي العملية الخ

فصل في تحصيل موضوع هذا العلم f.4ᵃ

فصل في منفعة هذا العلم ومرتبته واسمه 7ᵃ

فصل في جملة ما يتكلم فيه في هذا العلم 10ᵃ

فصل في الدلالة على الموجود والشيء واقسامهما 11ᵃ

فصل في ابتداء القول في الواجب الوجود والممكن الوجود 14ᵇ

فصل في ان واجب الوجود واحد 16ᵇ

2. مقالة 20ᵇ فصل في تعريف الجوهر واقسامه بقول كلي

فصل في تحقيق الجوهر الجسماني وما يتركب منه 22ᵃ

فصل في ان المادة الجسمانية لا تتعرّي عن الصورة 26ᵃ

فصل في تقديم الصورة على المادة في مرتبة الوجود 28ᵃ

3. مقالة 32ᵃ فصل في الاشارة الي ما ينبغي ان يبحث عنه

فصل في الكلام في الواحد 33ᵇ

فصل في تحقيق الواحد والكثير 35ᵇ

فصل في ان الكميات اعراض 38ᵃ

فصل في تحقيق ماهية العدد وتحديد انواعها وبيان اوايلها 41ᵃ

فصل في تقابل الواحد والكثير 43ᵇ

فصل في ان الكيفيات اعراض 46ᵇ

فصل في العلم وانه عرض 48ᵇ

فصل في الكلام في الكيفيات التي في الكمية واثباتها 50ᵃ

فصل في المضاف 52ᵇ

4. مقالة 56ᵃ فصل في المتقدم والمتاخر وفي الحدوث

فصل في القوة والفعل والقدرة والعجز واثبات المادة لكل متكوّن 58ᵇ

فصل في التام والناقص وما هو فوق التام وفي الكل وفي الجميع 65ᵃ

5. مقالة 67ᵃ فصل في الامور العامة وكيف وجودها

فصل في كيفية لحوق الكلية للطبايع الكلية 71ᵃ

واتمام القول في ذلك وفي الفرق بين الكل والجزء والكلي والجزئي

فصل في الفصل بين الجنس والمادة 73ᵇ

فصل في كيفية دخول المعاني الخارجة عن الجنس على طبيعة الجنس 76ᵃ

فصل في النوع 79ᵃ

فصل في تعريف الفصل وتحقيقه 79ᵇ

فصل في تعريف مناسبة الحد والمحدود 81ᵇ

فصل في الحد 84ᵃ

فصل في مناسبة الحدّ واجزائه 86ᵃ

6. مقالة 88ᵃ فصل في اقسام العلل واحوالها

فصل في جملة ما يذهب اليه اهل الحق من ان كل علة فهي مع معلولها 91ᵃ

فصل في مناسبة ما بين العلل الفاعلية ومعلولاتها 93ᵇ

فصل في العلل الاخري العنصرية والصورية والغايية 98ᵇ

فصل في اثبات الغاية وحل شكوك قيلت في ابطالها والفرق بين الغاية وبين الضروري وتعريف الوجه الذي يتقدم به الغاية على ساير العلل والوجه الذي يتاخر به 100ᵇ *)

8. مقالة 108ᵇ فصل في لواحق الوحدة من الهوية واقسامها ولواحق الكثرة من الغير والخلاف واصناف التقابل المعروفة

فصل في اقتصاص مذهب القدماء الاقدميين في المثل ومبادي التعليمات 112ᵃ

فصل في ابطال القول بالتعليمات والمثل 115ᵃ

فصل في تناهي العلل الفاعلية والقابلية 118ᵇ

فصل في شكوك تلزم فيما قيل وحلّها 120ᵇ

فصل في ابانة تناهي العلل الغاييّة والصورية 124ᵃ واثبات مبدأ الاول مطلقا وفصل القول في العلة الاولي مطلقا وفي العلة الاولي مقيدا وبيان ان ما هو علة اولي مطلقة علة لساير العلل

فصل في الصفات الاولي للمبدأ الواجب الوجود 125ᵇ

فصل في انه تام بل فوق التمام وخير ويفيد كل شيء بعده وانه حق وانه عقل محض ويعقل كل شيء وكيف ذلك وكيف يعلم ذاته وانه كيف يعلم الكاينات وكيف يعلم الجزئيات وعلى اي وجه لا يجوز ان يقال يدركها 130ᵃ

*) Dies ist wol die 7. مقالة; die Ueberschrift dazu fehlt freilich.

فصل فى نسبة المعقولات اليه وفى ايضاح ان 133ᵇ
صفاته الايجابية والسلبية لا يوجب فى ذاته
كثرة وان له البهاء الاعظم والجلال الارفع والمجد
الغير المتناهي وفى تفصيل حال اللذة العقلية

9. مقالة فى صدور الاشياء عن الاول والمعاد اليه 137ᵃ
فصل فى صفة فاعلية المبدأ الاول 137ᵃ
فصل فى اثبات دوام الحركة بقول مجمل ثم 137ᵇ
بعده بقول مفصل
فصل فى ان المحرك القريب للسماويات لا طبيعة 141ᵃ
ولا عقل بل نفس والمبدأ الابعد عقل
فصل فى صدور الافعال عن المبادي العالية 146ᵃ
فصل فى ترتيب وجود العقول والنفوس السماوية 150ᵃ
والاجرام العلوية من الاول
فصل فى حال تكوّن الاسطقسات من العلل الاوايل 154ᵃ
فصل فى العناية وبيان كيفية دخول الشر فى 156ᵇ
القضاء الالهي
فصل فى المعاد 160ᵃ

10. مقالة فى المبدأ والمعاد بقول مجمل 165ᵇ
وفى الالهامات وفى الدعوات المستجابة
والعقوبات السماوية وفى احوال النبوة وفى
حال احكام النجوم
فصل فى اثبات النبوة وكيفية دعوة النبي 168ᵇ
الي الله تعالي والمعاد اليه
فصل فى العبادات ومنافعها فى الدنيا والآخرة 170ᵃ
فصل فى عقد المدينة وعقد البيت وهو 171ᵇ
النكاح والسنن الكلية فى ذلك
فصل فى الخليفة والامام ووجوب طاعتهما والاشارة 173ᵇ
الي السياسات والاخلاق والمعاملات

Schluss f. 176ᵃ: ومن فاز مع ذلك بالخواص النبوية كاد يصير ربّا انسانيا فكاد ان يحل عبادته بعد الله تعالي وهو سلطان العالم الارضي وخليفة الله فيها والحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام علي نبينا محمد وآله الطاهرين المعصومين، تم

Schrift: Persischer Zug, klein, ziemlich fein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth, doch ist für dieselben sehr oft Platz gelassen. (Aus diesem Grunde ist auch die Anfangsstelle der 7. Maqāle unsicher). Am Rande — und auch seltener zwischen den Glossen — oft Verbesserungen u. Glossen. — **Abschrift** im J. 1082 Ram. (1672) zu Içfahān von صادق خوانساري. — Collationirt.

HKh. IV 7616.

5046. We. 1242.

146 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. ($16^1/_4 \times 9^3/_4$; $11 \times 6^1/_2$ᶜᵐ). — **Zustand**: ziemlich unsauber, besonders im Anfang und am Ende, auch wurmstichig; der Rand öfters wasserfleckig. — **Papier**: gelb, glatt, ziemlich stark. — **Einband**: brauner Lederband mit Klappe; ausserdem in einem beschädigten Futteral. — **Titel** f. 1ᵃ oben:

متن اشارات بقسميه اعني المنطق والحكمة

Derselbe steht auf dem Vorblatt a richtig so:

كتاب الاشارات والتنبيهات

ebenso in der Unterschrift f. 146ᵇ. — **Verfasser** nicht angegeben; es ist:

ابو علي ابن سينا

Anfang f. 1ᵇ: احمد الله علي حسن توفيقه واساله هداية طريقه والهام الحق بتحقيقه وان يصلي علي المصطفين من عبيده . . . ايها الحريص علي تحقيق الحق اني مهد اليك فى هذه الاشارات والتنبيهات اصولا وجملا من الحكمة ان اخذت الفطانة بيدك سهل عليك تفريعها وتفصيلها الخ

Text des philosophischen Werkes des Ibn sīnā, welches unter dem Titel **Hinweise und Winke** in 2 Theile zerfällt, deren 1. die Logik, der andere die Philosophie (Physik) behandelt. Jeder dieser Theile enthält eine Menge von Unterabtheilungen oder Sätzen, die überschrieben sind, im 1. Theil, mit اشارة, im 2. mit اشارة oder تنبيه, und oft auch noch einen Zusatz in der Ueberschrift haben.

Zuerst die **Logik** (علم المنطق), welche in 10 نهج zerfällt.

1. نهج f.1ᵇ فى غرض المنطق، المراد من المنطق ان يكون عند الانسان آلة قانونية الخ
2. نهج 10ᵇ فى الخمسة المفردة والحدّ والرسم، اشارة الي المقول فى جواب ما هو الذي هو الجنس الخ
3. نهج 16ᵃ فى التركيب الخبري، اشارة الي اصناف القضايا هذا الصنف من التركيب الذي نحن الخ
4. نهج 22ᵇ فى موادّ القضايا وجهاتها، لا يخلو المحمول فى القضية او ما يشبهه سواء كانت
5. نهج 30ᵃ كلام كلّي فى التناقض، اعلم ان التناقض هو اختلاف قضيّتين بالايجاب والسلب

6. نهج 37ᵇ اشارة الي القضايا من جهة ما يصدّقها ونحوه، اصناف القضايا المستعملة

7. نهج 43ᵃ وفيه الشروع فى التركيب الثاني للحجج، اشارة الي القياس والاستقراء والتمثيل

8. نهج 50ᵇ فى القياسات الشرطية وفى توابع القياس، اشارة على الاقترانات الشرطية

9. نهج 52ᵇ فيه بيان قليل للعلوم البرهانية، اشارة الي اصناف القياسات من جهة موادّها

10. نهج 56ᵇ فى القياسات المغالطية، ان الغلط قد يقع اما لسبب فى القياس وهو أن يكون المدّعي

Schluss f. 58ᵇ: ما يعقده على نفسه معاودا ومراجعا فغلط فهو اهل لان يهجد الحكمة ويعلّمها وكلّ ميسّر لما خلق له اسال الله تعالي العصمة والتوفيق والحمد لله وحسبنا الله ونعم الوكيل،

Dann f. 59ᵃ die **Philosophie** (Physik) (علم الحكمة), in 10 نمط.

Anfang f. 59ᵃ: هذه اشارات الي اصول وتنبيهات على جمل يستبصر بها من تيسّر له ولا ينتفع الخ

1. نمط 59ᵃ فى تجوهر الاجسام، وهم واشارة من الناس من يظن ان كل جسم ذو مفاصل

2. نمط 70ᵃ فى الجهات واجسامها اولي والثانية، اشارة اعلم ان الناس يشيرون الي جهات

3. نمط 78ᵇ فى النفس الارضية والسماوية، تنبيه ارجع الي نفسك وتامل هل اذا كنت

89ᵃ تكملة النمط بذكر الحركات عن النفس، تنبيه لعلك الآن تشتهي

4. نمط 91ᵇ فى الوجود وعلله، تنبيه انه قد يغلب على اوهام الناس ان الموجود هو المحسوس

5. نمط 97ᵇ فى الصنع والابداع، وهم وتنبيه انه قد يسبق الي الاوهام العامية ان تعلق

6. نمط 105ᵃ فى الغايات ومباديها فى الترتيب، تنبيه اتعرف ما الغنيّ التام

7. نمط 116ᵇ فى التجريد، تنبيه تامل كيف ابتداء الوجود من الاشرف فالاشرف الخ

8. نمط 125ᵇ فى البهجة والسعادة، وهم وتنبيه انه قد يغلب على الاوهام العامية ان اللذات

9. نمط 131ᵃ فى مقامات العارفين، تنبيه ان للعارفين مقامات ودرجات يخصون بها

10. نمط 137ᵃ فى اسرار الايات، اشارة اذا بلغك ان عارفا امسك عن القوت المرزوق مدّة

Es schliesst f. 146ᵃ mit خاتمة ووصيّة [ايها الاخ انى قد محضت لك فى هذه الاشارات]

Das Ende davon f. 146ᵇ: لا يخارج منها ليجري فيما توتيه مجراك متأسيا بك فان اذعت هذا العلم واضعته فالله بيني وبينك وكفي بالله وكيلا،

Schrift: klein, zierlich, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften schwarz u. grössere Schrift, Stichwörter roth. — **Abschrift** von احمد بن ابي القاسم بن احمد ظهيرة im J. 647 Rabî' I (1249). Diese Jahreszahl geht auf die Handschrift, aus der die vorliegende abgeschrieben ist um 1100/1688. — F. 116 ist von neuerer Hand ergänzt.

Am Rande häufig Glossen, besonders dem Commentar des نصير الدين الطوسي entnommen.

F. 28ᵃ ist ein Beiblatt, und enthält einen Zusatz zu dem Werke, der sich in einigen Exemplaren findet als von dem Verfasser selbst herstammend. — HKh. I 743.

5047. Mo. 27.

325 Seiten 8ᵛᵒ, 15 Z. (18 × 12; 13 × 7½ᶜᵐ). — **Zustand**: zu Anfang und am Ende etwas unsauber. S. 21. 22. 39. 40. am Rande ausgebessert. — **Papier**: gelb, stark, glatt. — **Einband**: brauner Lederbd mit Klappe.

Dasselbe Werk. Titel u. Verfasser fehlt. S. 1 steht von späterer Hand in grosser Schrift:

الشيخ ابو علي بن سينا

Der 1. Theil dieses Werkes enthält hier, obwol keine Lücke vorhanden, nur 9 نهج, und das 9., dessen letzter Abschnitt überschrieben ist S. 132: اشارة الي المطالب, schliesst: فان المطلوب فيه شرح الاسم فاذا صحّ للشيء وجود صار ذلك بعينه حدّا لذاته او رسما، وهو حسبنا وليّنا ومعيننا، وهذا اخر علم المنطق، ويتلوه الطبيعيات بعون الله وحسن توفيقه،

Der 2. Theil, welcher in der Unterschrift الطبيعيات Physik genannt wird, beginnt S. 133.

Schrift: ziemlich gross, breit, gut, gleichmässig, fast vocallos. Zum Theil etwas vergilbt. — **Abschrift** c. 700/1300.

5048. Pm. 596.

135 Bl. 4ᵗᵒ, 19 Z. (25 × 16½; 18½ × 11½ᶜᵐ). — **Zustand**: gut. F. 1 am Rande oben ausgebessert. Nicht ganz frei von Wurmstich. — **Papier**: gelb, (auch strohgelb), glatt, dick. — **Einband**: rother Lederband. — **Titel und Verfasser** f. 1ᵃ:

كتاب كشف التمويهات فى شرح التنبيهات
لابي الحسن علي بن ابي علي بن محمد الآمدي

Anfang f. 1^{b}: الحمد لله منوّر البصاير وكاشف السراير . . . وبعد فانه لما كانت المعارف الحقيقية والعلوم الحكمية وهي المنطقية والطبيعية والالاهية لخفاء مداركها ودقة مسالكها الخ

Widerlegung der Angriffe, die ابن الخطيب الرازي d. h. محمد بن عمر بن الحسين — Moḥammed ben 'omar ben elḥosein *errāzī faḥr eddīn* abū 'abdallāh (und abū 'lfaḍl) *ibn elḥaṭīb* — † $^{606}/_{1209}$ (No. 2223) in seinem Commentar zu dem الاشارات والتنبيهات "ك gegen den Verfasser desselben vorgebracht hat, von 'Alī ben abū 'alī elāmidī † $^{631}/_{1233}$ (No. 1741).

Das Werk ist gewidmet dem ابو المعالي محمد ابن الملك المظفر عمر بن شاهان شاه بن ايوب ظهير

Zuerst kommt ein Satz des Grundtextes, eingeführt mit قال الشيخ [الرئيس]; dann die Polemik des Errāzī, eingeführt mit قال الشارح; dann die Widerlegung des Verfassers, eingeführt mit قلت.

Er beginnt f. 2^{a}: قال الشيخ الرئيس ابو عبد الله الحسين بن سينا عفا الله عنه، احمد الله علي حسن توفيقه واساله هداية طريقه والهام الحق بتحقيقه، قال الشارح اقول ستعرف ان النفس الناطقة عالمة وعاملة ويمكن حمل هذه الخطبة على المراتب الواقعة المرتبة في كل واحدة من القوتين . . . قلت اما استعمال الحواس لادراك الجزءيات انما يكون من مراتب القوة النظرية الخاصة بالنفس الانسانية الخ

Schluss f. 135^{b}: وهذا ايضا مما عرف ميل الشيخ الي تحقيقه وبالجملة فليس شرع الزواجر والمرغبات مما ينافي اصول الفلاسفة على ما حققناه، وقد نجز بما انتهينا اليه هاهنا ما قصدناه وتحقيق ما اردناه بعون الله تعالي وحسن توفيقه وذلك في يوم الثلثاء ثاني عشر جمادي الآخرة من سنة خمس وستمائة،

Das Werk ist verfasst i. J. 605 Ǵom. II (1208).

Schrift: ziemlich gross, gut, gleichmässig, fast vocallos; diakritische Punkte fehlen oft. Die Stichwörter roth nachgeschrieben. — Abschrift c. $^{700}/_{1300}$.

Ein Leser hat sich im J. $^{768}/_{1367}$ auf f. 135^{b} eingeschrieben. Nach f. 43 fehlen 2 Bl.

5049. Spr. 1803.

218 Bl. 4to, 26 Z. ($22^{3}/_{4} \times 12^{1}/_{4}$; $16^{1}/_{3}$—17×7^{cm}). — Zustand: ziemlich stark wurmstichig, besonders gegen Ende, wornnter der Text oft gelitten hat; mehrfach ausgebessert, besonders am Rande. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: brauner Lederbd mit Goldrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 1^{b}: قال الشيخ هذه اشارات الي اصول وتنبيهات على جمل يستبصر بها من تيسر له . . . اقول ان هذين النوعين من الحكمة النظرية اعنى الطبيعي والالهىّ لا يخلوان عن انغلاق شديد واشتباه عظيم الخ

Commentar zu dem zweiten Theil desselben Grundwerkes (الاشارات والتنبيهات), von نصير الدين الطوسى † $^{672}/_{1273}$ (No. 1745). Der Grundtext mit قال oder قوله, der Commentar mit اقول eingeführt. Er berücksichtigt und berichtigt oft einen früheren Commentator, der hier الفاضل الشارح genannt wird: dies ist فخر الدين الرازي † $^{606}/_{1209}$. Der Titel des vorliegenden Werkes ist: حلّ مشكلات الاشارات

1. نمط f. 1^{b} في تجوهر الاجسام، قال الفاضل الشارح النهج الطريق الواضح والنمط ضرب من البسط وانما رسم ابواب النطق بالنهج وابواب هذين العلمين بالنمط لان المنطق علم الخ
2. نمط 37^{b} في الجهات واجسامها الاولي والثانية، اقول الاجسام تنقسم باعتبار الجهات الي ما يتقدّم عليها الخ
3. نمط 64^{a} في النفس الارضية والسماوية، انما فصل النفس الي الارضية والسماوية لانها لا تقع عليهما بمعنى واحد بعد اشتراكهما في معنى
4. نمط 98^{b} في الوجود وعلله، اقول الوجود ههنا هو الوجود المطلق الذي يحمل على الوجود الذي لا علة له وعلى الوجود المعلول بالتشكيك الخ
5. نمط 111^{b} في الصنع والابداع، يريد بالصنع ايجاد شيء مسبوق بالعدم على ما فسره في الفصل الاول من هذا النمط وبالابداع ما يقابله الخ
6. نمط 128^{b} في الغايات ومباديها في الترتيب، قال الفاضل الشارح غاية الشيء ما اليه يتحرك ومتى وصل اليها وقف والصواب ان ذلك هو غاية الحركة فقط الخ
7. نمط 163^{a} في التجريد، اقول يريد ان يبين في هذا النمط وجوب بقاء النفس الانسانية الخ
8. نمط 182^{a} في البهجة والسعادة، البهجة السرور والنضرة والسعادة ما يقابل الشقاوة الخ
9. نمط 192^{a} في مقامات العارفين، لمّا اشار في النمط المتقدم الي ابتهاج الموجودات بكمالاتها المختصّة بها على مراتبها الخ

Das 9. نمط ist mit f. 218 nicht ganz zu Ende: die letzten Worte daselbst sind: للقوي الفعالة والقوي السافلة المنفعلة اجتماعا . . . غرايب، ابتدا له اي اعترض له واقبل قبله والطيش،

Das 10. نمط fehlt ganz.

Am Ende folgen die Blätter so: 210. 215. 216. 211 bis 214. 217. 218.

Am Rande nicht selten Berichtigungen u. Bemerkungen.

Schrift: klein, ziemlich gleichmässig, deutlich, vocallos. Für قوله und اقول ist meistens Platz gelassen, so dass der Grundtext und der Commentar nur stellenweise sich deutlich von einander unterscheiden. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$. — HKh. I 743.

5050. Pm. 51.

318 Bl. 4to, 21 Z. ($25^{1}/_{2} \times 14$; $16^{1}/_{2} \times 6^{2}/_{3}{}^{cm}$). — Zustand: gut; der obere Rand nicht ganz frei von Wasserflecken. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: schöner Halbfranzbd mit Klappe und Goldverzierung.

Derselbe Commentar. Titel f. 1^{a} von ganz neuer grober Hand:
شرح الاشارات للدواني والاشارات للطوسي في الحكمة النظرية
was nicht richtig ist. Anfang wie bei Spr. 1803. Das 9. نمط beginnt f. 280^{b}, das 10. f. 301^{a}. Schluss (der bei Spr. fehlt) steht dem Text nach f. 316^{b} so, wie bei We. 1242, f. 146^{b}; dann folgt noch der Commentar dazu, dessen Schluss f. 317^{b}: ثم امر بعد وجود هذه الشرايط بالاحتياط البالغ عقلا ورسما حسب ما ذكره وختم به وصيته وهو آخر فصول الكتاب، فهذا ما تيسّر لي من حلّ مشكلات كتاب الاشارات والتنبيهات مع قلة البضاعة وقصور الباع في هذه الصناعة وتعذر الحال وتراكم الاشغال . . . ويتجنب طريق العناد والله ولىّ السداد والرشاد منه المبدأ واليه المعاد،

Der Verfasser hat, nach der dann folgenden Bemerkung, sein Werk in der Unreinschrift vollendet im J. 644 Çafar (1246).

Schrift: klein, hübsch, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1056 Raǵab (1646), von محمد رمان بن علي.

Collationirt mit einer aus der Handschrift des Verfassers vor 55 Jahren (im J. $^{1001}/_{1593}$) abgeschriebenen Handschrift.

5051. Mq. 58.

160 Seiten 4to, 25 Z. ($24 \times 16^{1}/_{2}$; $16^{1}/_{2} \times 9^{1}/_{2}$—$10^{cm}$). Zustand: ziemlich gut, doch ist der obere Rand wasserfleckig, ausserdem hie u. da nicht ganz sauber und etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel u. Verfasser mehrmals auf S. 3, aber der hauptsächlichste darunter ziemlich ganz ausgekratzt. Er steht aber auch am Anfang des Werkes und so ziemlich auch am Ende desselben. Er ist:

الحواشى على شرح الاشارات للمولي نصير الدين الطوسى
تاليف الشيخ بدر الدين التستري

Glossen des Bedr eddīn ettustarī (um $^{700}/_{1300}$: s. Mq. 61) zu demselben Commentar. Diese Glossen beginnen (nach dem Bism. und der Angabe des Titels u. der Verfasser) S. 4 so: قوله افاد الفاضل الشارح ان هذه المعاني يمكن ان تجمل الي آخره هذا المجمل الذي ذكره الامام وان كان في غاية الحسن الا ان المراتب فيها تقديم وتاخير . . . قوله لا يكون الا بحسن توفيقه الي آخره توجيه المناسبة في تخصيص التوفيق بالمرتبة الاولي من القوة النظرية الخ

Die Glossen S. 4—32 beziehen sich auf den ersten Theil des Werkes (المنطق); er schliesst: قوله كيف كان لا يكفي في حصول هذا الشرط بل يحتاج في ذلك الي اختلاف الجهة،

Es folgt S. 32 Mitte der 2. Theil في الحكمة. Anfang: قوله قال الشيخ رحمه هذه اشارات الي اصول وتنبيهات علي جمل وانما اضاف الاشارات الي الاصول والتنبيهات الي الجمل لانّ الاشارة تشتمل علي حكم . . . قوله اعيد يسبق الي الذهن تقديم شيء من هذه الوصية وليست كذلك . . . قوله في ماخذهما الماخذ ما يوخذ الشيء به والمراد ههنا المقدمات الخ

Schluss S. 160: قوله وذلك مخالف للعرف ولكلام الشيخ هذه المواخذة تبنى على ان مِن في كلام الشيخ من قبيل التبعيض اما اذا كانت التبيين فتسقط، تمت الحواشى الخ

Die Glossen eingeführt durch قوله (roth). Der Grundtext [illegible]rin eben nur mit einigen Worten angeführt.

Schrift: kleine, etwas flüchtige, doch nicht undeutliche, etwas hintenüberliegende Gelehrtenhand, vocallos, zuweilen auch ohne diakritische Zeichen. — Abschrift im J. 759 Ǵom. I (1358). — HKh. I 743.

Anfang f. 1b: الحمد لله منوّر البصاير وكاشف السراير . . . وبعد فانه لما كانت المعارف الحقيقية والعلوم الحكمية وهي المنطقية والطبيعية والالاهية لخفاء مداركها ودقة مسالكها الخ

Widerlegung der Angriffe, die ابن الخطيب الرازي d. h. محمد بن عمر بن الحسين — Mohammed ben 'omar ben elhosein *errāzī fahr eddīn* abū 'abdallāh (und abū 'lfadl) *ibn elhatīb* — † $^{606}/_{1209}$ (No. 2223) in seinem Commentar zu dem الاشارات والتنبيهات "ك gegen den Verfasser desselben vorgebracht hat, von 'Alī ben abū 'alī elāmidī † $^{631}/_{1233}$ (No. 1741).

Das Werk ist gewidmet dem ابو المعالي محمد ابن الملك المظفر عمر بن شاهان شاه بن ايوب ظهير

Zuerst kommt ein Satz des Grundtextes, eingeführt mit قال الشيخ [الرئيس]; dann die Polemik des Errāzī, eingeführt mit قال الشارح; dann die Widerlegung des Verfassers, eingeführt mit قلت.

Er beginnt f. 2a: قال الشيخ الرئيس ابو عبد الله الحسين بن سينا عفا الله عنه، احمد الله علي حسن توفيقه واساله هداية طريقه والهام الحق بتحقيقه، قال الشارح اقول ستعرف ان النفس الناطقة عالمة وعاملة ويمكن حمل هذه الخطبة على المراتب الواقعة المرتبة في كل واحدة من القوتين . . . قلت اما استعمال الحواس لادراك الجزءيات انما يكون من مراتب القوة النظرية الخاصة بالنفس الانسانية الخ

Schluss f. 135b: وهذا ايضا مما عرف ميل الشيخ الي تحقيقه وبالجملة فليس شرع الزواجر والمرغبات مما ينافي اصول الفلاسفة على ما حققناه، وقد نجز بما انتهينا اليه هاهنا ما قصدناه وتحقيق ما اردناه بعون الله تعالي وحسن توفيقه وذلك في يوم الثلثاء ثاني عشر جمادي الآخرة من سنة خمس وستمائة،

Das Werk ist verfasst i. J. 605 Ǵom. II (1208).

Schrift: ziemlich gross, gut, gleichmässig, fast vocallos; diakritische Punkte fehlen oft. Die Stichwörter roth nachgeschrieben. — Abschrift c. $^{700}/_{1300}$.

Ein Leser hat sich im J. $^{768}/_{1367}$ auf f. 135b eingeschrieben. Nach f. 43 fehlen 2 Bl.

5049. Spr. 1803.

218 Bl. 4to, 26 Z. ($22^{3}/_{4} \times 12^{1}/_{4}$; $16^{1}/_{3}$—17×7^{cm}). — Zustand: ziemlich stark wurmstichig, besonders gegen Ende, wornnter der Text oft gelitten hat; mehrfach ausgebessert, besonders am Rande. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: brauner Lederbd mit Goldrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 1b: قال الشيخ هذه اشارات الي اصول وتنبيهات على جمل يستبصر بها من تيسر له . . . اقول ان هذين النوعين من الحكمة النظرية اعنى الطبيعي والالهيّ لا يخلوان عن انغلاق شديد واشتباه عظيم الخ

Commentar zu dem zweiten Theil desselben Grundwerkes (الاشارات والتنبيهات), von نصير الدين الطوسى † $^{672}/_{1273}$ (No. 1745). Der Grundtext mit قال oder قوله, der Commentar mit اقول eingeführt. Er berücksichtigt und berichtigt oft einen früheren Commentator, der hier الفاضل الشارح genannt wird: dies ist فخر الدين الرازي † $^{606}/_{1209}$. Der Titel des vorliegenden Werkes ist: حلّ مشكلات الاشارات

1. نمط f. 1b في تجوهر الاجسام، قال الفاضل الشارح النهج الطريق الواضح والنمط ضرب من البسط وانما رسم ابواب النطق بالنهج وابواب هذين العلمين بالنمط لان المنطق علم الخ
2. نمط 37b في الجهات واجسامها الاولي والثانية، اقول الاجسام تنقسم باعتبار الجهات الي ما يتقدّم عليها الخ
3. نمط 64a في النفس الارضية والسماوية، انما فصل النفس الي الارضية والسماوية لانها لا تقع عليهما بمعنى واحد بعد اشتراكهما في معنى
4. نمط 98b في الوجود وعلله، اقول الوجود ههنا هو الوجود المطلق الذي يحمل على الوجود الذي لا علة له وعلى الوجود المعلول بالتشكيك الخ
5. نمط 111b في الصنع والابداع، يريد بالصنع ايجاد شيء مسبوق بالعدم على ما فسره في الفصل الاول من هذا النمط وبالابداع ما يقابله الخ
6. نمط 128b في الغايات ومباديها في الترتيب، قال الفاضل الشارح غاية الشيء ما اليه يتحرك ومتى وصل اليها وقف والصواب ان ذلك هو غاية الحركة فقط الخ
7. نمط 163a في التجريد، اقول يريد ان يبين في هذا النمط وجوب بقاء النفس الانسانية الخ
8. نمط 182a في البهجة والسعادة، البهجة السرور والنضرة والسعادة ما يقابل الشقاوة الخ

9. نمط 192a في مقامات العارفين، لمّا اشار في النمط المتقدم الي ابتهاج الموجودات بكمالاتها المختصة بها على مراتبها الخ

Das 9. نمط ist mit f. 218 nicht ganz zu Ende: die letzten Worte daselbst sind: للقوي الفعالة والقوي السافلة المنفعلة اجتماعا . . . غرايب، ابتدا له اي اعترض له واقبل قبله والطيش،

Das 10. نمط fehlt ganz.

Am Ende folgen die Blätter so: 210. 215. 216. 211 bis 214. 217. 218.

Am Rande nicht selten Berichtigungen u. Bemerkungen.

Schrift: klein, ziemlich gleichmässig, deutlich, vocallos. Für قوله und اقول ist meistens Platz gelassen, so dass der Grundtext und der Commentar nur stellenweise sich deutlich von einander unterscheiden. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$. — HKh. I 743.

5050. Pm. 51.

318 Bl. 4to, 21 Z. ($25^{1}/_{2} \times 14$; $16^{1}/_{2} \times 6^{2}/_{3}{}^{cm}$). — Zustand: gut; der obere Rand nicht ganz frei von Wasserflecken. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: schöner Halbfranzbd mit Klappe und Goldverzierung.

Derselbe Commentar. Titel f. 1a von ganz neuer grober Hand:
شرح الاشارات للدواني والاشارات للطوسي في الحكمة النظرية
was nicht richtig ist. Anfang wie bei Spr. 1803. Das 9. نمط beginnt f. 280b, das 10. f. 301a. Schluss (der bei Spr. fehlt) steht dem Text nach f. 316b so, wie bei We. 1242, f. 146b; dann folgt noch der Commentar dazu, dessen Schluss f. 317b: ثم امر بعد وجود هذه الشرايط بالاحتياط البالغ عقلا ورسما حسب ما ذكره وختم به وصيته وهو آخر فصول الكتاب، فهذا ما تيسّر لي من حلّ مشكلات كتاب الاشارات والتنبيهات مع قلة البضاعة وقصور الباع في هذه الصناعة وتعذر الحال وتراكم الاشغال . . . ويتجنب طريق العناد والله ولى السداد والرشاد منه المبدأ واليه المعاد،

Der Verfasser hat, nach der dann folgenden Bemerkung, sein Werk in der Unreinschrift vollendet im J. 644 Çafar (1246).

Schrift: klein, hübsch, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1056 Raǵab (1646), von محمد رمان بن علي.

Collationirt mit einer aus der Handschrift des Verfassers vor 55 Jahren (im J. $^{1001}/_{1593}$) abgeschriebenen Handschrift.

5051. Mq. 58.

160 Seiten 4to, 25 Z. ($24 \times 16^{1}/_{2}$; $16^{1}/_{2} \times 9^{1}/_{2}$—$10^{cm}$). Zustand: ziemlich gut, doch ist der obere Rand wasserfleckig, ausserdem hie u. da nicht ganz sauber und etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schwarzer Lederband mit Klappe. — Titel u. Verfasser mehrmals auf S. 3, aber der hauptsächlichste darunter ziemlich ganz ausgekratzt. Er steht aber auch am Anfang des Werkes und so ziemlich auch am Ende desselben. Er ist:

الحواشى على شرح الاشارات للمولي نصير الدين الطوسى
تاليف الشيخ بدر الدين التستري

Glossen des Bedr eddīn ettustarī (um $^{700}/_{1300}$: s. Mq. 61) zu demselben Commentar. Diese Glossen beginnen (nach dem Bism. und der Angabe des Titels u. der Verfasser) S. 4 so: قوله افاد الفاضل الشارح ان هذه المعاني يمكن ان تجمل الي آخره هذا المجمل الذي ذكره الامام وان كان في غاية الحسن الا ان المراتب فيها تقديم وتاخير . . . قوله لا يكون الا بحسن توفيقه الي آخره توجيه المناسبة في تخصيص التوفيق بالمرتبة الاولي من القوة النظرية الخ

Die Glossen S. 4—32 beziehen sich auf den ersten Theil des Werkes (المنطق); er schliesst: قوله كيف كان لا يكفي في حصول هذا الشرط بل يحتاج في ذلك الي اختلاف الجهة،

Es folgt S. 32 Mitte der 2. Theil في الحكمة. Anfang: قوله قال الشيخ رحمه هذه اشارات الي اصول وتنبيهات علي جمل وانما اضاف الاشارات الي الاصول والتنبيهات الي الجمل لانّ الاشارة تشتمل علي حكم . . . قوله اعيد يسبق الي الذهن تقديم شيء من هذه الوصية وليست كذلك . . . قوله في ماخذهما الماخذ ما يوخذ الشيء به والمراد ههنا المقدمات الخ

Schluss S. 160: قوله وذلك يخالف للعرف ولكلام الشيخ هذه المواخذة تبنى على أن مِن في كلام الشيخ من قبيل التبعيض اما اذا كانت للتبيين فتسقط، تمت الحواشى الخ

Die Glossen eingeführt durch قوله (roth). Der Grundtext darin eben nur mit einigen Worten angeführt.

Schrift: kleine, etwas flüchtige, doch nicht undeutliche, etwas hintenüberliegende Gelehrtenhand, vocallos, zuweilen auch ohne diakritische Zeichen. — Abschrift im J. 759 Ǵom. I (1358). — HKh. I 743.

5052. Mq. 61.

160 Bl. 4to, 25 Z. (22 × 16; 16½ × 11 [19 × 12½]^{cm}). Zustand: im Ganzen gut; doch ist der Rand oben an der Ecke bei f. 71—80 und unten f. 150—160 schadhaft und ausgebessert. Ausserdem etwas wurmstichig. — Papier: gelb, stark, grob, glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt; doch steht von neuerer Hand auf dem 1. Vorblatt und auch auf dem unteren Schnitt:

كتاب محاكمات بين نصير الدين و[ال]الامام الفخر الرازى
(بخط شريف علامه شيرازي)

Das Eingeklammerte ist ungehörig. — Verf. fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 2^b: اللهم الهمنا الاصابة فى درك اعيان الموجودات ودفع الشكوك والشبهات وجنبنا عن تتبع مجاري العادات ... وبعد يقول مولانا المعظم ... بدر الحق والدين محمد بن اسعد بن محمد اليمانى ثم التستَرى ... لما كان كتاب الاشارات والتنبيهات مشهور الاسم عظيم الشان اشتغل به الرجال المبرزون فى العلوم الحقيقية الخ

Der Commentar des فخر الدين الرازي zu dem Werke الاشارات والتنبيهات des ابن سينا besteht, so ausgezeichnet er auch sonst ist, hauptsächlich im Polemisiren und Widerlegen der Sätze des Verfassers. Gegen diesen Commentar ist der des نصير الدين الطوسى zum grossen Theil gerichtet, indem er die Einwände und Bedenken desselben zu heben versucht; allein seine Ausdrucksweise, besonders im Aufstellen und Beantworten der Fragen, ist schwer verständlich und das Werk daher im Grunde nur Wenigen zugänglich. Der Verf. des vorliegenden Werkes, Moḥammed ben as'ad ben moḥammed eljemānī *ettustari* bedr eddīn, um 707/1307 am Leben (No. 2341), der sich jahrelang mit dem Gegenstande beschäftigt, auch aus mündlichen Unterweisungen von Fachgelehrten Nutzen gezogen hat, erörtert die in Frage kommenden Sätze mit Rücksicht auf jene beiden Commentare, ohne sich (in der Regel) an deren wörtliche Ausdrücke genau zu binden. Einen besonderen Titel giebt er in dem Vorwort für sein Werk nicht an; der oben stehende ist aber ganz zutreffend.

Anfang des eigentlichen Werkes f. 3^a: الكلام على النمط الاول، وفيه قال الفاضل العلامة بعد نقله تعريف الجسم الطبيعي بانه الجوهر الذي يمكن ان يفرض فيه الابعاد الخ

2. نمط f. 33^a وفيه قال الامام واما المطلقات فان عدد مالها
3. نمط 56^a وفيه قال الامام ان حاصل كلام الشيخ فى الفصل الاول
4. نمط 94^a وفيه قال الامام فى شرح قول الشيخ كل حق
5. نمط 105^a وفيه قال الامام معترضا على استدلال الشيخ
6. نمط 121^a اعترض على قول الشيخ فمن افتقر فى شى
7. نمط 141^b اعترض الامام على قوله لو عقلت النفس معقولاتها
8. نمط 153^b اعترض علي تعريف اللذة والالم فانه عرف
9. نمط 156^b اعترض علي اثبات الصورة بطريقة الشيخ
10. نمط 159^b واعترض بان الوجوه المذكورة لبيان كون الشاخص

Schluss f. 160^b: وهو دالّ على تساويها لامتناع الجمع بين الحقيقة المختلفة فى حد واحد لتباينها بالنيات التى لا يجمعها حد واحد وصحة الجمع بينها فى حد واحد دليل على اتحادها بالماهية وفيه بحث، تمت

Die Hauptsätze beginnen meistens mit اعترض.

Schrift: ziemlich kleine, kräftige Gelehrtenhand; anfangs etwas grösser und sorgfältiger wird sie alsbald kleiner und gedrängter, bis sie von f. 19 an in flüchtigen und immer schnelleren Zügen allmälig wieder grösser wird. Ausser den 2 ersten Seiten ist sie ganz vocallos, auch sehr häufig oder meistens ohne diakritische Zeichen. Für die Ueberschriften (6. bis 10. Besprechung) ist Raum gelassen. — Abschrift von محمد بن عثمان الاسنوي zu eigenem Gebrauche im J. 759 Ram. (1358) in Damaskus. — Collationirt. — HKh. I 743 p. 303.

5053. Pet. 549.

400 Bl. 4to, 21 Z. (23 × 12; 16½ × 7^{cm}). — Zustand: wasserfleckig, besonders stark in der ersten Hälfte; nicht ganz fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Lederbd. — Titel u. Verfasser f. 1^a in der Mitte von unten nach oben laufend, von späterer Hand:

شرح قطب الدين شيرازي قدس الله سره

Ausserdem auf der Rückseite des Vorderdeckels von ganz später Hand: محاكمة بين فخر الدين الرازي وبين نصير الطوسي لقطب الدين الشيرازي

Genaueres s. unten.

Anfang f. 1b: توجّهنا الي جناب قدسك وتعرّضنا لنفحات انسك يا واجب الوجود ويا مبدأ كل موجود يا كاشف حجب السالكين ورافع درجات العالمين انظر الينا بعين احسانك . . . هذا اخوانى كلامي فى شرح الشرح بريئا عن النقص سليما من الجرح علي وفق ملتمسكم وموجب مقترحكم واديت فيه بين الشرحين واخرجت اللآلي من الصدفين الخ

Der Verfasser beginnt sein Werk f. 2a so: قال الشارح العلامه احسن الله اكرامه الحمد لله الذي وفقنا لافتتاح المقال بتحميده لاحظ فى هذه الخطبة كلام الشيخ فى خطبته حيث حمد الله على التوفيق اولا وسال الهداية ثانيا والالهام ثالثا الخ

Die überstrichenen Worte sind der Anfang des Commentars des نصير الدين الطوسي † 672/1273 zu dem Werke الاشارات والتنبيهات des Ibn sīnā. Derselbe berücksichtigt ausführlich den des فخر الدين الرازي † 606/1209 und wird daher hier شرح الشرح genannt. Die abweichenden Ansichten beider sucht der Verfasser des vorliegenden Werkes zu vermitteln und richtig zu stellen. Obgleich sein Name in dem Werk nirgends genannt wird, ist es doch nicht zweifelhaft, dass derselbe ist:

قطب الدين الرازي الشيرازي محمود (محمد) بن محمد ابو عبد الله الشافعي التحتانى

Sein Werk ist betitelt:

المحاكمات بين الامام والنصير فى شرح الاشارات

Qoṭb eddīn ettaḥtānī † 766/1364 (No. 792) behandelt das ganze Grundwerk; den ersten Theil desselben — علم المنطق — f. 2—85; den zweiten — علم الحكمة — f. 86—400. Der Text wird durch قوله (roth) eingeführt; dafür auch oft Platz gelassen. — Der zweite Theil beginnt: لقد اتينا على قسم المنطق من شرح الشرح موفين حقه من التحرير منظمين لآليه فى سمط التقرير فحرى بنا الآن ان نفيض فى شرح الطبيعيات . . . قوله هذه اشارات انك قد عرفت فيما سبق ان الاشارة حكم يحتاج اثباته الي دليل . . . قوله وانا اعيد وصيتى فيه ثلثة اوجه آ انه كان بعض معاصريه من المشايخ الكبار التمس منه وضع هذا الكتاب . . . قوله ان هذين النوعين من الحكمة النظرية لما ذكر الشيخ انه يجب أن يضن بفن الحكمة ولا شك ان الضنة خصلة غير محمودة اراد الشارح ان يعتذر من ذلك الخ

Die zuletzt überstrichene Stelle gehört zu dem Commentar des نصير الدين الطوسى, die beiden anderen zu dem von demselben angeführten Grundtext. Das 1. نمط dieses 2. Theiles wird behandelt f. 87a, das 2. 167a, 3. 220a, 4. 270b, 5. 301a, 6. 329a, 7. 370a, 8. 394a.

Schluss des Werkes f. 400a: ان الحب هو الادراك لكنه ادراك الكمال من حيث انه موثر والاستدلال على حب الكمال بانه موثر حتى يقال انه يدرك الكمال والكمال موثر وادراك الكمال من حيث انه موثر حب فيكون ادراك الكمال موجبا لحبه والله اعلم٬

Es folgt dann eine kurze Nachschrift, deren letzte Worte f. 400b diese sind: فهو هذا الكتاب اوجب والنهي عن اضاعته الي الجاهلين والمتفلسفين اولى واحبّ وفقنا الله تعالي وجميع طالبي الحكمة لدرك الحق ووفقنا على مقامات الصدق انه على كل شي قدير وبالاجابة جدير والختم بالصلوة على محمد وآله اجمعين الطيبين الطاهرين والحمد لله رب العالمين٬

Nach f. 164 fehlen mehrere Blätter.

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos; öfters fehlen diakritische Zeichen. — Abschrift c. 1100/1688.

HKh. I 743 pag. 302. V 11509.

Lbg. 134 enthält den 2. Theil desselben Werkes (= Pet. 549, f. 86—400).

160 Bl. 4to, 17 Z. (25 × 17; 17 × 12½cm). — Zustand: nicht ohne Wasserflecke und Wurmstiche, sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Kattunband mit Klappe. — Titel f. 1a oben:

شرح اشارات٬ محاكمات لمولانا قطب الدين الرازي

(Die Angaben über den Titel f. 1a unten in Türkischer Sprache sind richtig.) — Anfang und Schluss ebenso.

Schrift: ziemlich gross, sehr gedrängt, vocallos; auch fehlen öfters diakritische Punkte. — Abschrift im J. 791/1389.

5054. Min. 32.

174 Bl. 4to, 25 Z. (24½ × 12; 18 × 6⅔cm). — Zustand: unten am Rande wasserfleckig; etwas wurmstichig. Der obere Rand f. 66—71, auch f. 99—124, ausgebessert,

ebenso f. 85. 104. 108. 109. 113 der Seitenrand. — Papier: gelblich, glatt, dünn. — Einband: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1ª oben am Rande von späterer Hand:

حاشية ملا ميرزا جان در شرح اشارات

Anfang f. 1ᵇ: قال المح بل يكفى فى اثباته اما مجرد ملاحظة تصوراته او النظر السابق، اقول لا يذهب علي من تتبع فصول الكتاب ان كثيرا من الاحكام المصدّرة بالتنبيه يستنبط من النظر فى الفصل السابق عن طريق الفكر والكتاب وان كان بعضها مما يمكن استنباطها من الفصل السابق . . . قال المح والاصل مقدمة كلية يصلح الخ اقول الفرع مضايف للاصل فيلزم اخذ المضايف فى تعريف المضايف الخ

Glosse des Mirzāġān † 994/1586 (No. 2333) zu dem soeben besprochenen Werke. Der Verfasser geht in der Regel von einem Satze des Kritikers, den er nicht immer ganz mittheilt, aus, bespricht ihn ziemlich ausführlich und widerlegt ihn meistens. Er führt seine Worte mit قال المح ein, welches eine Abkürzung für قال المُحَاكِمُ, wie auch bisweilen voll ausgeschrieben steht (z. B. f. 12ª, 19. 54ᵇ, 3) oder, was dasselbe ist, für صاحب المحاكمات, was gleichfalls öfters (z. B. f. 118ª, 10) vorkommt. Nicht selten führt er auch den Commentator (d. h. den نصير الدين الطوسي) oder den Verfasser des Grundbuches (den الشيخ d. i. ابن سينا) direct an. Unter شرح الشرح, wie es am Schluss heisst, ist der Commentar des نصير الدين zu verstehen, wie schon bei Pet. 549 bemerkt ist. Eine unmittelbare Glosse zu diesem Commentar, wofür HKh. I 743 p. 303 sie hält, ist das Werk also nicht.

Glosse zu dem 3. نمط beginnt f. 90ᵇ: قال المح لكنه ليس معنى النفس والا لزم ان يكون صور المعدنيات والبسايط نفوسا [اقول] سيجيء فى كلام الشيخ معنى مشتركا يصلح ان يكون معنى النفس وهو مبدأ صدور افاعيل . . . قال المح لكنه لم يعرف ذلك الامر باعتبار انه صورة لانه الخ [اقول] يعنى لو عرف النفس باعتبار انها صورة الخ

Glosse zu dem 4. نمط f. 117ᵇ: قال المح فيكون هذا النمط فى الوجود المطلق والوجودات التى هي علل [اقول] لا يخفى علي الناظر ان المذكور فى هذا النمط ليس هو كون الموجودات الخاصة عللا بالقياس الخ

Glosse zu dem — wie es scheint — 6. نمط beginnt f. 165ª: قال المح ان الاشرف فى مراتب البدوّ بازاء الاخسّ فى مراتب العود اقول ما ذكره وان كان مما يلايمه لفظ البدو والعود بناء على ان ابتداء البدو من الاشرف وابتداء العود من الاخسّ وكذا يلايمه قول الشارح فيما بعد الخ

Schluss f. 174ª: فى الفرض المذكور وهو حال موت صاحب الجهل المركب، وهذا ما تيسّر لي من نقد شرح الشرح وبيان ما وقع فيه من الجرح بتفصيل مجملات ما افيد من الشرح من التحقيق وتوضيح مرموزات ما افيض فيها من التدقيق والحمد لله على توفيق التمام والصلوة والسلام على من هو افضل الانام وعلي آله الخ

Schrift: klein, gedrängt, Persischer Zug, gleichmässig, vocallos. Das Stichwort قال roth, zum Theil auch so اقول, doch ist dies häufiger schwarz und fehlt zum Theil ganz. — Nicht selten Glossen am Rande. — Abschrift im J. 1106 Ġom. I (1694) aus einer mangelhaften Handschrift.

HKh. s. oben.

Spr. 1810 enthält die 2. Hälfte derselben Glossen, vom 4. نمط an (= Min. 32, f. 117ᵇ—174).

78 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (19½ × 12; 14½ × 6⅔ ᶜᵐ). — Zustand: anfangs unsauber; der untere Rand oft fleckig. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1ª von neuerer Hand: ميرزاجان على حكمة العين darunter: ميزان المقادير فى تبيان التقادير لرضى الدين القزوينى

Beides unrichtig. — Schrift: Persischer Zug, klein, ziemlich deutlich, vocallos. Vor المح in der Regel eine kleine Lücke. — Abschrift im Jahre 1071 Raġab (1661) von محمد مهدي ابن علاء الدين

Commentare zum كـ" الاشارات والتنبيهات werden auch noch beigelegt dem:

1) سعد بن منصور بن سعد ابن كمونة † 676/1277, u. d. T. شرح الاصول والجمل من مهمّات العلم والعمل

2) محمود بن ابي بكر الارموى † 682/1283.

3) برهان الدين النسفى † 684/1285.

Glossen zum Commentar des الطوسى von 4) محمد شريف بن يوسف بن محمود الشاهونى الرويبسى † 1078/1667 und 5) zum Anfang desselben von ابن كمال باشا † 940/1533.

5055. Lbg. 29.

39 Bl. 4to, 17 Z. (23⅓ × 16; 16½ × 10½^cm). — Zustand: ziemlich gut, doch etwas wurmstichig u. wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1^a (von späterer Hand):

رسالة للمولى العلامة محمد بن عبد الكريم الشهرستانى فى مباحثته مع ابن سينا فى الالهيات

Der richtige Titel ist, nach der Vorrede (f. 2^b, 6; auch 2^a, 8):

المصارعة

Anfang: الحمد لله حمد الشاكرين والصلوة ... وبعد لما اقام عالي مجلس الامير ... ابي القسم علي بن جعفر الموسوي ... للمكارم بيوتها ... انتدب اصغر خدمه محمد بن عبد الكريم الشهرستانى لعرض بضاعته الخ

Widerlegung von Ansichten, die Ibn sînā in seinen Werken الهيات الشفا والنجاة والاشارات والتعليقات vorgebracht hat, von Moḥammed eššahristânî † 548/1153 (No. 1729); er unterbreitet sie dem 'Alî ben ǵa'far elmûsawî zur Entscheidung. Sie behandelt den Gegenstand in 7 Fragesätzen: 1. f. 2^b فى حصر اقسام الوجود; 2. 8^a فى توحيد واجب الوجود; 3. 12^a فى وجود واجب الوجود; 4. 20^a فى علم واجب الوجود; 5. 27^a فى حدث العالم; 6. (u. 7.) 35^b فى حصر المبادي، جرت مع السابعة الي مسائل مشكلة وشكوك معضلة

Schluss f. 39^b: والمتفاضلات المترتبات تنتهى الي واحد هو الافضل بلا تسلسل يا النبيّ انا ارسلناك شاهدا ومبشرا ... اللهم انفعنا بما علمتنا وعلّمنا ما ينفعنا بحق المصطفين من عبادك عليهم السلام، تم

Schrift: klein, schön, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte, im Ganzen etwas vergilbt. — Abschrift c. 700/1300. — HKh. VI 12139 (s. v. المصارعات).

5056. Lbg. 368.

4) f. 27^b—31^a.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift: هذه نسخة رسالة كتبها الشيخ الرئيس ابو على ابن سينا جوابا عن رسالة كتبت اليه

Anfang: وصل كتاب الشيخ الفاضل اطال الله بقاءه ... دالّا على سلامته الخ

Antwort des Ibn sînā auf einen Brief; behandelt darin naturphilosophische Fragen, den Uebergang der Formen in einander.

Der Hauptheil beginnt f. 27^b ult.: واما المسايل التى سالتها فهى مسايل علمية جليلة الخ

Schluss: f. 28^b: لطالب النجاة ومجالا فيما بعد ذلك غير ضيق ومعرفة بما اعرفه بالغة،

Einen Commentar dazu (mit قال und اقول, satzweise) hat نصير الدين الطوسي im J. 671/1272 verfasst. Derselbe beginnt zu obigem Satze so f. 29^a: المسئلة التى يشار اليها هي ان اجزاء اجسام النباتات والحيوانات الخ — Schluss f. 31^b: لم تدل الا على السارية منها دون غيرها فهذا ما عندي من ذلك والله ملهم الحق والصواب وهو الهادي الي سواء الصراط،

5057. Lbg. 368.

13) f. 90—93^a.

Format etc. u. Schrift wie bei 10). — Titel f. a^b:

الاجوبة عن المسايل العشرة التى اجاب بها عنها الشيخ الرئيس

Anfang: قال الشيخ الرئيس ... الحمد لله الموفق والملهم والمسدد ... هذه اجوبة عن عشر مسايل سئلنا عنها فاجبنا بمقدار الطاقة مؤثرين للايجاز،

Antwort des Ibn sînā auf 10 philosophische Fragen. — Der Wortlaut der 1. Frage: المسئلة الاولي حكايتها، العلة الاولي لما فارقت العلل ألنفسها فارقت ام لغيرها،

Schluss: فالفعل من الفاعل فى القابل لاجل الغاية ليحصل الصورة وذلك اخر ما كتبناه والله الموفق للخير بمنه ولطفه،

HKh. I 104.

5058. Pm. 578.

6) f. 124—128.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift f. 124^b (und f. 124^a oben in der Ecke):

رسالة فى اثبات المفارقات من تصنيف الفقيه الحكيم ابي عبد الله المعصومي تلميذ الشيخ الرييس ابي على ابن سينا

Anfang f. 124ᵇ: المفارقات اربع مراتب مختلفة الحقايق آ الموجود الذي لا سبب له وهو واحد ۲ والعقول الفعالة وهي كثيرة بالنوع ۳ والنفوس السماوية وهي كثيرة بالنوع ۴ والنفوس الانسانية وهي كثيرة بالاشخاص،

Diese 4 absoluten Erscheinungsformen werden hier durch Beweise (براهين) begründet, von Abū 'abdallāh elma'çūmī, einem Schüler des Ibn sīnā, um $^{430}/_{1038}$ am Leben.

Schluss f. 128ᵇ: فان العقل بالملكة يستقاد بالبدن لا محالة وكثير من الاوساط في الثواني يقتنص من الرصد وبالحسّ، تمت

5059. Mq. 59.

83 Bl. 4ᵗᵒ, 22 Z. ($23^1/_3 \times 16$; $17^3/_4 \times 12-13^{cm}$). — Zustand: wasserfleckig besonders am oberen und in der 2. Hälfte am unteren Rande und zur Seite; der Rand oft ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark, baumwollig. — Einband: rothbrauner Lederband. — Titel f. 2ᵃ:

سفر فيه مقدمات المنطق

s. nachher. — Verfasser fehlt; es ist:

ابو حامد الغزالي

Anfang f. 2ᵇ: الحمد لله الذي عصمنا من الضلال وعرفنا مزلّة الاقدام الجهال . . . اما بعد فانك التمست كلاما شافيا في الكشف عن تهافت الفلاسفة وتناقض ارائهم ومكامن تلبيسهم واغوائهم ولا مطمع في اسعافك الا بعد تعريفك مذهبهم واعلامك معتقدهم الخ

Abū ḥāmid elgazzālī † $^{505}/_{1111}$ (No. 1679) will auf Wunsch eines Freundes die Irrthümer und Verdrehungen der Philosophen darstellen, zu dem Zweck aber in Kürze eine Uebersicht ihrer Zielpunkte auf den Gebieten der Logik, Physik und Theologie geben, ohne sich über deren Wahrheit oder Falschheit zu äussern. Daher giebt er auch zu Ende des kurzen Vorwortes als Titel dieses Werkes an:

مقاصد الفلاسفة

Die Wissenschaften zerfallen in vier Theile: الرياضيات والمنطقيات والطبيعيات والالهيات. Der 1. Theil (Mathematik) fällt hier ausser Betracht, weil die Richtigkeit seiner Sätze keinen Zweifel gestattet. In der Theologie aber sind die meisten Glaubenssätze der Philosophen der Wahrheit entgegen und das Richtige darin nur vereinzelt; in der Logik ist das Meiste richtig und Irrthümer vereinzelt; und zwar dies deshalb, weil sie technische Ausdrücke brauchen und einen anderen Sinn hineinlegen als den üblichen; in der Physik ist das Wahre mit dem Falschen gemischt und das Richtige durch Irrthümliches verdunkelt. Ueber diese Verkehrungen der Wahrheit wird ein eigenes Werk handeln, das der Verfasser unter dem Titel تهافت الفلاسفة zu schreiben vorhat. — Das vorliegende Werk beginnt mit der Logik.

f. 3ᵃ القول في المنطق (in مقدمة und 5 فن).

3ᵃ مقدمة في تمهيد المنطق وبيان فائدته واقسامه

4ᵃ (in 5 قسمة) الفن الاول في دلالة الالفاظ

5ᵃ الفن الثاني في المعاني الكلية واختلاف قسمتها واقسامها (in 3 امر).

5ᵇ قسمة اخرى للعرضي خاصة

6ᵃ قسمة اخرى للذاتي

6ᵇ (in 4 مثال) قسمة اخرى للذاتي

7ᵃ الفن الثالث في تركيبات المفردات واقسام القضايا (in 5 قسمة).

9ᵇ (in 2 ركن) الفن الرابع في تركيب القضايا لتصيير قياسا

9ᵇ الركن الاول في صورة القياس

10ᵃ (in 3 شكل) القياس

10ᵃ (in 4 ضرب) الشكل الاول

11ᵇ الشكل الثاني

12ᵃ الشكل الثالث

12ᵇ (in 2 نوع) القول في القياسات الاستثنائية

12ᵇ النوع الاول شرطي متصل

13ᵃ النوع الثاني شرطي منفصل

13ᵃ قياس الخلف

13ᵇ الاستقراء

13ᵇ المثال

14ᵇ القياسات المركبة

14ᵇ مثال التركيب

15a الركن الثاني القول في مادّة القياس
16a القضايا التي قياساتها معها في الطبع
16b الوهميات
16b المشهورات
17a المقبولات
17a المشبّهات
17a المشهورات في الظاهر
17b المظنونات
17b المتخيّلات
17b القول في مجاري هذه المقدمات
17b ذكر فوايد الجدل الاربع
18a خاتمة القول في القياس
19a الفن الخامس في لواحق كتاب القياس والبرهان (in 4 فصل)
فصل 1. 19a في المطالب العلمية واقسامها
فصل 2. 19b في ان القياس البرهاني ينقسم الي ما يعيد علة وجود النتيجة والي ما يعيد التصديق بالوجود
فصل 3. 20a في الامور التي عليها مدار العلوم البرهانية وهي اربعة الموضوعات والاعراض الذاتية والمسايل والمبادي
فصل 4. 20b في شروط مقدمات البرهان وهي اربعة ان تكون صادقة وضرورية واولية وذاتية

21b العلم الملقب عندهم بالالهي
(in 2 مقدمة und 5 مقالة).
22a المقدمة الاولي في تقسيم العلوم
22b المقدمة الثانية في بيان موضوع هذه العلوم ليخرج منه موضوع العلم الالهي الذي نحن بصدده
23a [المقالة الاولي] القول في انقسام آحاد هذه الاعراض واقامة الدليل علي انها اعراض،
23a الكمّية [متّصلة ومنفصلة]
24a الكيفية [الالوان والاشكال]
25b (in 4 حكم) قسمة ثانية للموجود
27b قسمة ثالثة، الموجود ينقسم الى واحد وكثير فلنذكر
29a قسمة رابعة، الموجود ينقسم الي ما هو متقدم والي ما هو متاخر
29b قسمة خامسة، الموجود ينقسم الي سبب ومسبّب
30b قسمة سادسة، الموجود ينقسم الي متناهٍ وغير متناهٍ
31b قسمة سابعة، الموجود ينقسم الي ما هو بالقوّة والي ما هو بالفعل (in 2 حكم)
33a قسمة ثامنة، الموجود ينقسم الى واجب والى ممكن

34b (in 12 امر) المقالة الثانية في ذات واجب الوجود ولوازمه
38b المقالة الثالثة في صفات الاول وفيه دعاوي ومقدمة
38b الاوصاف خمسة اقسام
39a (es sind 11 دعوي; im 11. sind 6 اصل) الدعاوي
47a خاتمة القول في الصفات
47b المقالة الرابعة [في افعاله اي اقسام الموجودات]
(in مقدمة und 3 ركن).
48a (in 3 تقسيم) المقدمة
48b الركن الاول وهو القول فيما تدلّ عليه الاجسام السفلية
48b اللازم الاول من التركيب الحركة المستقيمة
49b الدعوي الثانية اللازمة من الاول ان الجسم المحدّد للجهات لا بدّ ان يكون محيطا بالجسم المستقيم الحركة
50b الدعوي الثالثة انه يلزم من الحركة الزمان لا محالة
51a الدعوي الرابعة انه يلزم من حركة هذه الاجسام القابلة للتركيب ان يكون فيها ميل الى جهة
52a الدعوي الخامسة ان هذه المركبات لا تتحرك بالطبع الا حركة مستقيمة
52a الدعوي السادسة ان الحركة من حيث حدوثها . . . تدلّ على حركة دايمة
53a [الركن الثاني] القول في الاجسام السماوية، الدعاوي فيها انها متحركة عن نفس الارادة (in 6 دعوي)
58b [الركن الثالث *)] في ان العقول المجردة ينبغي ان تكون كثيرة ولا يجوز ان تكون اقلّ من عدد الاجسام السماوية،
59a المقالة الخامسة في كيفية وجود الاشياء من المبدأ الاول وكيفية تركيب الاسباب والمسببات وكيفية ارتقائها الى واحد هو مسبّب الاسباب،

63a (in 5 مقالة) الطبيعيات
63a المقالة الاولي فيما يعمّ سائر الاجسام وهي اربعة الصورة والهيولي . . . والحركة والمكان
63a القول في الحركة
64a قسمة ثانية للحركة باعتبار سببها
64b قسمة ثالثة، الحركة تنقسم الي مستديرة . . . والي مستقيمة
65a القول في المكان

*) ist hier als 7. دعوي bezeichnet, muss aber nach der Uebersicht f. 48a, 4 als 3. ركن angesehen werden; die daselbst angegebene Ueberschrift ist: في النفوس والعقول التي يعتبر عنها بالملائكة الروحانية والكروبيين

67ª (in 7 دعوي) المقالة الثانية فى الاجسام البسيطة خاصّة

72ª (in 5 نظر) المقالة الثالثة فى المزاجات والمركبات

72ª النظر الاول فى حقيقة المزاج

72ᵇ النظر الثانى فى اختلاط الاوّل بين العناصر

73ª النظر الثالث فيما يتكون فى الجوّ من مادّة البخار

74ᵇ النظر الرابع فيما يتكون من مادة الدخان

[75—77ᵇ المقالة الرابعة النظر فى النفس النباتية والحيوانية والانسانية]

77ᵇ المقالة الخامسة فيما يفيض على النفس من العقل الفعّال (in 10 امر).

77ᵇ الامر الاول دلالة النفس علي العقل الفعال

78ª الامر الثانى فى كيفية حصولها فيها

78ᵇ الامر الثالث السعادة

79ª الامر الرابع فى الشقاوة

79ᵇ الامر الخامس فى سبب الرؤيا الصادقة

80ᵇ الامر السادس اضغاث الاحلام

81ª الامر السابع فى سبب معرفة الغيب فى اليقظة

81ª الامر الثامن فى سبب رؤية الانسان فى اليقظة

81ᵇ (in 3 خاصية) الامر التاسع فى اصول المعجزات والكرامات

81ᵇ الاولي فى قوة النفس وجوهرها

82ᵇ الثانية فى القوة النظرية

83ª الثالثة فى القوة المتخيلة

83ª الامر العاشر ان النبيّ لا بد ان يدخل فى الوجود وان يصدق بدخوله فى الوجود

Schluss f. 83ᵇ: درجات الملائكة والانبياء والعلماء فى مراتب القرب تفاوتا لا يحصى، فهذا ما اردنا من تحكية من علومهم المنطقية والالهية والطبيعية من غير اشتغال بتمييز الغث عن السمين والحق عن الباطل ولنفتتح بعد هذا كتاب تهافت الفلاسفة حتى يتضح فيه ما هو حاصل من هذه الجملة والله الموفق لمدرك الحق بمنه ولطفه،

Schrift: magrebitisch, ziemlich gross, gut, gleichmässig, etwas vocalisirt, Ueberschriften und Stichwörter grösser. Im Ganzen etwas blass, besonders gegen Ende. — Abschrift c. $^{700}/_{1300}$. — Collationirt.

Auf f. 38 folgt ein ungezähltes Blatt, jetzt 38ᴬ.

Nach f. 22 fehlen 6, nach 74 8 Blätter.

Der jetzige Titel steht auf ausradirten Wörtern, die den richtigen Titel enthielten. — HKh. VI 12668.

Eine Widerlegung des Werkes wird unter dem Titel التجريد فى ردّ مقاصد الفلاسفة beigelegt dem محمد بن عبد الملك الديلمى ابو ثابت.

5060. WE. 87.

219 Bl. 4to, 28 Z. ($27^2/_3 \times 20$; $22^1/_2 \times 14^{cm}$). — Zustand: schlecht; wurmstichig, wasserfleckig, der Text stellenweise beschädigt; oft im Rücken und auch sonst ausgebessert. Fast ganz lose im Einband. — Papier: ziemlich stark, gelblich, etwas glatt. — Einband: schadhafter Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt. Auf f. 1ª Verzeichniss der in diesem Bande enthaltenen Abhandlungen. Verfasser bei jeder Abhandlung angegeben, nämlich:

ابو بكر محمد بن يحيى ابن الصايغ عرف بابن باجة

Eine kurze Notiz über ihn auf dem Vorblatt, entlehnt dem مراة الزمان "ك

Sammlung der kleineren philosophischen, auch auf Medicin und Naturwissenschaft bezüglichen, Abhandlungen des Moħammed ben jaħjā essaraqosṭī *ibn eççāïg* (und auch *ibn bage*) abū bekr † $^{533}/_{1138}$. (Er ist unter dem Namen Avenpace bekannt.) Dieselbe ist veranstaltet von dem Wezīr 'Alī ben 'abd el'azīz ben elimām elandalusī abū 'lħasan. Einzelne dieser Abhandlungen sind lückenhaft oder doch nicht vollständig, wie sie der Sammler grade vorfand. Sie beziehen sich meistens auf Werke des Aristoteles (Philosophie und Physik), aber auch auf solche des Alexander (Aphrodisius), Galenus, Elfārābī etc. und sind nicht sowohl Uebersetzungen als Erläuterungen zu einzelnen Stellen derselben und Auszüge daraus.

1) Nach dem Bismillāh und der Ueberschrift des Verfassers folgt der Titel:

قال . . . فى شرح كتاب السماع

(d. i. φυσικὴ ἀκρόασις).

Dies Werk ist in 9 مقالة getheilt. Anfang: قال ابو بكر، كل صناعية نظرية فلها على ما عدد فى مواضع اخر ثلاثة اصناف،

2. مقالة f. 3ᵇ ولنقل فى سائر المبادي الطبيعية فارسطو يجد اولا الطبيعة،

3. مقالة 5ᵇ قال قد قلنا ان الوجود صنفان، احدهما الكمال والاخر الحركة،

4. مقالة 7ª فهو يشرع فى تلخيص ذلك كله ويبدأ اولا بما لا نهاية له،

5. مقالة 17ª هذه المقالة تضمنت حدود احوال ضرورية للمتحرك والساكن،

6. مقالة 23ᵇ لما كان المتّصل يوجد فى الحركة لزم ان ينظر فيه وفى لواحقه٬

7. مقالة 33ᵇ لما كان المتغير منه ما يقال بالتقديم ومنه ما يقال بالتاخير٬

8. مقالة 66ᵇ معانى المقالة الثامنة٬ الموجود يقابله لا موجود وبينهما ما هو موجود ولا موجود٬

Darin der Abschnitt: فى عدم الحركة, anfangend f. 51ᵃ: قول ارسطو لبيت شعري هل حدثت الحركة ولم تكن قبل٬

Ferner f. 58ᵇ: فى بيان هل كل متحرك فله محرك anfangend: قصدنا فى هذا القول ان نبين هل كلّ متحرك٬

Ferner f. 62ᵃ: ابتداء فى شرح المقالة الثامنة anfangend: قد تبين فيما تقدم على كم جهة يقال للمتحرك ووجوده محرك٬

62ᵇ وله ابتداء آخر للثامنة٬ قال لما كانت الفصول المقسمة للاجناس

63ᵃ وله ابتداء فى شرح المقالة السابعة من السماع٬ قال فلما فحص فى السادسة

64ᵃ ein Nachtrag dazu.

64ᵇ مسايل منثورة من السماع, anfangend: بيان الافتراض الذي استعمله ارسطو فى ان لكلّ متحرك محركا٬

9. مقالة 79ᵃ قال ارسطو ان الموجودات منها ما هي بالطبيعة ومنها الخ٬

Schluss f. 79ᵇ: وعلى التاليف فهذا هي لكن تنفرد بها المهن٬ — Vgl. HKh. III 7258. V 10193.

2) f. 79ᵇ: قوله فى الاسطقسات (d. i. περὶ στοιχείων). Anfang: اول ما يجب لمن شرع فى النظر فى الاسطقسات ان يفحص هل — Schluss f. 81ᵇ: فيشبه ان يكون الخاصية فتنعكس عليها٬

3) f. 82ᵃ: فى المزاج (d. i. τὰ ψυχολογικά). Anfang: قال قصدنا فى هذا القول احصاء اصناف المزاج من جهة ما هو٬ — Schluss f. 83ᵇ: والعصب والعروق فهي كلها يابسة٬

4) f. 83ᵇ: فى المزاج. Anfang: قصدنا فى هذا القول النظر فى المزاج واحصاء اصنافه وما يعرض له من جهة ما هو مزاج٬ — Schluss f. 84ᵇ: واذا كان ذلك فبين ان الشناعات اللاحقة لتلك

Hier fehlt etwas; auch ist ein freier Platz gelassen.

5) f. 85ᵃ: شرح لابي بكر . . . فى الفصول (d. i. ἀφορίσματα). Anfang: قصدنا فى هذا القول شرح ما اثبته ابقراط الطبيب فى كتابه المسمّى بالفصول وهذا الكتاب ايضا وقع الينا نصّه مقرونا به تفسير جالينوس الطبيب له لكن ليس فيما اثبته كفاية فى فهم ما اثبته ابقراط٬ — Schluss f. 90ᵃ: ولذلك شاركهم الجمهور فيما انقسم لهم من ذلك القول٬ Worauf noch ein kleiner nachträglicher Zusatz folgt.

6) f. 90ᵇ: تعاليق فى الادوية المفردة
Anfang: سئل ما غرض الصناعة الناظرة فى الادوية المفردة وهل الذي ادرك جالينوس منها هو الغاية بالاضافة الي الصناعة ام هو غاية بالاضافة اليه الخ Handelt von den einfachen Heilmitteln und zerfällt in 2 مقالة. 1. مقالة f. 91ᵃ. 2. f. 93ᵇ. Ist nicht zu Ende; der Rest von f. 97ᵃ, wie auch f. 97ᵇ u. 98ᵃ sind leer gelassen. Das Vorhandene schliesst f. 97ᵇ: امكن ان يدخل فيما طلبناه شيء ليس منه ونبتدي فنقول٬

7) f. 98ᵇ: المقالة فى الحميات. (Fieberlehre.) Anfang: يسهل عليك تصور حمي العفونة الدايمة٬ Schluss f. 101ᵇ: الصفراء متوسطة فى الاجتماع لان يبسها سبب للبطىء وجفوفها سبب للسرعة٬

F. 102ᵃ ist ein Gesammttitel für die folgenden Abhandlungen.

8) f. 102ᵇ: كتاب الكون والفساد (d. i. περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς). Anfang: قد تبين فى السماء والعالم انّ اجساما بسيطة اربعة وانها متجانسة ومتضادة القوي الخ — Schluss f. 111ᵇ: ولم تكن النار بسيطة كالهواء٬ — HKh. V 10430.

9) f. 112ᵃ: المقالة الاولي من الاثار [العلوية] (d. i. τὰ μετεωρολογικά). Anfang: قد تبين فى الكتب المتقدمة ان . . . فلك القمر لا يحيط بجسم واحد بل يحيط باربعة اجسام٬ — 4. Maqāle f. 120ᵃ: اما ما يعرض عن البخارين البسيطين مفردين الخ Schluss f. 124ᵃ: كيف صارت الحرارة والبرودة متجانسة٬ Dies Werk in 4 Maqālen, mit manchen Lücken.

10) f. 124ª: في النبات (Botanik). Anfang: النبات احد اجناس الموجودات الطبيعية والقول فيه جزء من العلم الطبيعي — Schluss f. 128ᵇ: فلذلك يلزم الطبيعي ان يقايس انواع النبات ويعطي السبب في نقص هذه وكمال تلك

11) f. 129ª: كتاب الحيوان (Zoologie). Anfang: كل جسم فهو مولف اما من متشابه الاجزاء واما من مركب والمركب منه بالذات الخ 13. Maqâle f. 135ª: انواع التركيب ثلثة الاول تركيب الاسطقسات

12) f. 143: من معانى كتاب الحيوان. Anfang: اشهر معانى الشبيه ان يكون لهما نوع واحد من انواع الكيفية

13) f. 145ᵇ: في النفس (d. i. περὶ τῆς ψυχῆς). Anfang: الاجسام منها طبيعية ومنها صناعية فالصناعية كالكرسى

148ᵇ القول في القوّة الغاذية. Anfang: فنقول ان الموجود يقابله ما ليس بموجود

151ᵇ القول في القوّة الحساسة. Anfang: كل جسم فانه على ما تبين في غير هذا الموضع مولف

154ª في الحس. Anfang: ولهذا قال ابو نصر وبصير احد موجودات العالم

159ᵇ القول في البصر. Anfang: وقد تبين فيما تقدّم ان النفس من الاستكمال الاول الذي هيولا المزاج

161ᵇ في السمع، والقوّة السامعة هي استكمال حاسة السمع

162ª في الشمّ، والشمّ هو ادراك معنى المشموم كما قلناه

163ª في الطعم، وقد تبيّن وجود الطعم اي وجود وجوده

163ᵇ في اللمس، واللمس القوّة على ادراك الملموس والملموس فقد يظن به

164ᵇ في الحسّ المشترك، فامّا ان هذه الحواس كلّها قوي لحساس

165ᵇ في قوة التخيّل، والقوّة المتخيلة هي التى بها ندرك خيالات المحسوسات

168ª في القوّة الناطقة، وقد يجب ان نفحص عن القوّة الناطقة وايّ قوة هي

Schluss f. 172ª: ولنضف الي ذلك ما تقدمنا فبيناه فيما سلف من هذا الكتاب فنقول

14) f. 172ᵇ. Nach dem Titelblatt f. 102ª: في العقل (d. i. περὶ τοῦ νοῦ). Nach späterer Ueberschrift: رسالة الاتصال والعقل. Nach der Unterschrift (von anderer Hand, aber nicht viel später als die übrige Schrift):

رسالة اتّصال العقل بالانسان

Dies ist das Richtige.

Anfang: سلم عليك بعذر ما انت اهله من الرغبة في اقتداء الفضايل لما ظننت — Schluss f. 178ª: صرفنى عن اثباته طول القول وضيق الوقت وساتبته ان شاء الله تعالي; worauf noch von etwas späterer Hand ein kleiner Zusatz vom Verfasser folgt.

15) f. 178ᵇ. Ohne Ueberschrift. Nach f. 102ª: في الدوام وهو ما يتعلق بالكلام في العقل Als Anhang zu dem Vorigen anzusehen: handelt vom Fortbestehen. Anfang: المعدودات منها ما غير ذات اعظام كالحروف وما شاكلها Schluss f. 180ᵇ: ولذلك اخلق الاشياء الدائمة بالدوام هو الله عز وجل وهو معطي الدوام

16) f. 181ª. Ohne Ueberschrift. Es ist: رسالة في الغرض. Auch noch Anhang zu 14) und handelt vom Endzweck (τέλος). Anfang: قد تبين في السماع الطبيعي بالاقاويل التى تعطي اليقين Schluss f. 181ᵇ: كان عند ذلك هو جميع المتقدمين

17) f. 182ª. Nach dem Titel f. 102ª: في الوحدة والواحد. Ebenfalls noch Anhang zu 14): von der Einheit. Anfang: يجب ان نفحص عن الواحد واصنافه وعلى كم نحو يقال، فان ذلك يدخل الشك فيما تبين في المعقولات انها واحدة — Schluss f. 183ᵇ: وبالجملة فليعد قسما بنفسه من غير تقسيم

18) f. 184ª: في الفحص عن القوة النزوعية وكيف هي وكم تنزع وكيف تنزع

Anfang: والنفس النزوعية اما ان تكون جنسا لثلاث قوي وهي النزوعية بالخيال. Behandelt das Abstractions-Vermögen. Schluss f. 190ª: تلك الحال الا وهي متصلة بالمحرك كالقلم

19) f. 190ᵇ: قال في رسالة كتب بها الي بعض اخوانه وهي رسالة الوداع. Anfang: اطال الله بقاك ايها الوزير الاجل انى لما اعتزمت على الحركة

Psychologische Betrachtungen. Darin f. 197ª: فصل يلحق بالفصل الذي فيه القول في اللذة (Anfang: وقد يلحق جميع هذه الاصناف صنف آخر من اللذة‘) Schluss f. 200ᵇ: وشرف همتك قد كمل فلا ينسب هذا القول الا اليك ولا يعرف الا بك كن معاني‘

20) f. 201ª: قول لابي بكر يتلو رسالة الوداع

Anfang: قد لخصنا في رسالة الوداع القول في المحرك الاول في الانسان‘ — Schluss f. 202ᵇ: وذلك القول اخلق بذلك وفيما قلناه كفاية

21) f. 203ª: في الهيئة (Astronomica). Anfang: الهيئة وهي جزء من علوم التعاليم من الامور‘ Schluss f. 204ᵇ: ولذلك تكون الدواير التى تكون عليها الشمس . . . في راس‘

22) f. 204ᵇ: في فنون شتى. Anfang: من كلام ابي بكر رحمه من الفرق بين العدم والضد بان نجد‘. Ueber verschiedene Fächer. Schluss f. 215ᵇ: في البراهين التى تنتج المتاخرة عن الموضوع

23) f. 216ª: مقالة الاسكندر في الرد على من يقول ان الابصار تكون بالشعاعات الخارجة من البصر‘ Anfang: قال ان كان الابصار انما تكون بانبثاث الشعاعات وخروجها. Ueber Optik. Schluss f. 217ᵇ: ولا حركة الصورة الي البصر ولا بهما جميعا

24) f. 218ª: مقالة الاسكندر في اللون واى شيء هو على راي ارسطو

Anfang: قال الاسكندر ان ارسطاطاليس حد اللون حدا قايما فقال ان اللون هو افق المبصر المحدود‘ Ueber Farbenlehre. Schluss f. 219ª: ان اللون هو افق المستشف المحدود تلخيصا مختصرا مستقصى شافيا مقنعا‘

Die Blätter folgen so: 1—42. 66—69. 43—65. 70 ff. Schrift: magrebitisch, ziemlich gross, gleichmässig und ziemlich gut und deutlich, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. — Abschrift im J. 670 Moh. (1271), von عبد الله بن محمد بن يحيى بن اصبغ الانصاري

5061. Pm. 466.

10) f. 49—52.

Format etc. u. Schrift wie bei 3). — Titelüberschrift:

ولد ايضا رحمه عيون المسايل

ebenso in der Unterschrift. — Verf. derselbe wie bei 9), also هبة الله بن ملكا ابو البركات اليهودي البغدادي

Anfang: رب انعمت فزد‘ العلم ينقسم الي تصور مطلق كما يتصور الشمس والقمر والعقل والنفس والي تصور مع تصديق الخ

Erörterungen über Vorstellung und Wesen, Körper und Geist etc., von Hibetallāh ben melkā elbagdādī eljehūdī abū ʼlberekāt † c. $^{550}/_{1155}$.

Schluss f. 52ᵇ: وان ثات الخير الكثير الذي يصل الي ذلك الشيء لاجل اليسير من الشر الذي لا بد منه كان الشر حينئذ اكثر‘ تمت والحمد لمستحق الحمد والصلوة على اشرف الخلق محمد وآله الطاهرين‘

5062. Pet. 678.

117 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (19 × 13½; 14½ × 9—9½ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Deckel, ziemlich unsauber, auch fleckig; die ersten Blätter am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schadhafter brauner Lederband. — Titel und Verfasser f. 1ª:

كتاب التلويحات لشهاب الدين السهروردي

das ist:

شهاب الدين ابو الفتوح يحيى بن حبش بن اميرك السهروردي الشيخ المقتول الفيلسوف

Anfang f. 1ᵇ: السبحات لجلالك اللهم يا قيوم افض علينا من عظايم بركاتك وبشر لنا العروج الى عروش قدسياتك واهلنا لاستشراق سنا سرادقاتك وصل على المصطفين من عبادك لرسالاتك وخصص محمدا وآله بافضل تحياتك وهيئ لنا من امرنا رشدا‘ هذه يا رفقائى تلويحات على اصول من الحكمة آتية على العلوم الثلثة على ترتيبها بالغة في الايجاز وعلى الله قصد السبيل‘

Dies das Gesammtgebiet der Philosophie behandelnde Werk des Jaḥjā ben ḥabeś *essuhrawardī* śihāb eddīn † $^{587}/_{1191}$ (No. 1738) ist eingetheilt in 3 علم (Logik, Physik, Metaphysik).

1. علم f. 1ª in 6 مرصد.

1. مرصد 1ᵇ نذكر فيه ايساغوجي‘ وهو يشتمل على عشرة تلويحات (in 10 تلويح)

1. تلويح 1ᵇ في غرض المنطق
2. تلويح 2ª في دلالة الالفاظ على المعاني
3. تلويح 2ᵇ في اللفظ المفرد والمركب
4. تلويح 3ª في الكلي والجزئى

في اصناف ما يحتج به من جملة ما يحتج به الاستقراء 30ᵇ مطلع 2.

في قضايا هي مواد الاقيسة وهي اصناف 32ᵃ مطلع 3.

الواجب قبولها (in 6 قسم) 32ᵃ صنف 1.

الاوليات 32ᵃ قسم 1.

المشاهدات 32ᵃ قسم 2.

المجربات 32ᵃ قسم 3.

الحدسيات 32ᵇ قسم 4.

المتواترات 32ᵇ قسم 5.

قضايا قياساتها معها 32ᵇ قسم 6.

المشهورات 32ᵇ صنف 2.

الوهميات 33ᵃ صنف 3.

الماخوذات 33ᵃ صنف 4.

المظنونات 33ᵃ صنف 5.

المشهورات في الظاهر 33ᵇ صنف 6.

المتخيلات 33ᵇ صنف 7.

في البرهان واحواله ومشاركاته مع الحد والمغالطات وضوابط (in 6 تلويح) 34ᵃ مرصد 6.

في المطالب 34ᵃ تلويح 1.

في برهان ان ولم 34ᵇ تلويح 2.

في اجزاء العلوم وشرايطها وموضوعاتها 34ᵇ تلويح 3.

في ان الحد لا يكتسب بالبرهان وكيفية الطريق اليه 36ᵇ تلويح 4.

في القياسات المغالطية 37ᵇ تلويح 5.

في ضوابط متفرقة 38ᵇ تلويح 6.

2. علم f. 41ᵃ: نستعين بالله واهب العقل عز سلطانه في تحرير الفن الثاني من كتاب التلويحات وهو الطبيعي حرسه الله من غير اهله والله تعالي خير من اعان، ونذكر ما نورد منه في اربعة مراصد،

Diese Abtheilung zerfällt in 4 مرصد.

في امور تعم الاجسام (in 3 مورد) 41ᵃ مرصد 1.

في حقيقة الجسم واحواله اللازمة في نفسه (in 5 تلويح) 41ᵃ مورد 1.

في حقيقة الجسم واجزائه 41ᵃ تلويح 1.

في ان الهيولي والصورة لا يبقى احدهما دون الآخر ونسبة كل منهما الي صاحبه 43ᵃ تلويح 2.

في تناهي الامتدادات 44ᵃ تلويح 3.

في صورة اخري واشارة الي حال المقدار والشكل 44ᵇ تلويح 4.

في ان النهايات لا يتقوم بها الجسم 45ᵇ تلويح 5.

في نسبة الاسماء الي مسمياتها 3ᵃ تلويح 5.

في الموضوع والمحمول 3ᵇ تلويح 6.

في الذاتي والعرضي 4ᵃ تلويح 7.

في المقول في جواب ما هو 4ᵇ تلويح 8.

في الالفاظ الخمسة المفردة 5ᵇ تلويح 9.

في احوال هذه الالفاظ. 6ᵇ تلويح 10.

في القول الشارح وفيه ثلث تلويحات (in 3 تلويح). 7ᵃ مرصد 2.

في الحد 7ᵃ تلويح 1. في الرسم 7ᵃ تلويح 2.

ننبه فيه على امثلة من الخطأ 7ᵇ تلويح 3.

في التركيب الخبري، وفيه اربع تلويحات (in 4 تلويح). 8ᵃ مرصد 3.

في انواع القضايا وهاهنا مقدمة 8ᵃ تلويح 1.

في خصوص القضايا واهمالها وحصرها 9ᵇ تلويح 2.

في لواحق القضايا وبعض تراكيبها واحكامها 10ᵇ تلويح 3.

في العدول والتحصيل وفيه ضابط الجهل 11ᵇ تلويح 4.

في جهات القضايا وتصرفات فيها، (in 5 تلويح). 12ᵇ مرصد 4.

في الجهات 12ᵇ تلويح 1.

في تلازم ذوات الجهات 14ᵃ تلويح 2.

14ᵇ تلويح 3. Ueberschrift ausgelassen.

في التناقض 16ᵃ تلويح 4. في العكس 18ᵇ تلويح 5.

في تركيب الحجج وفيه ثلثة مطالع (in 3 مطلع) 20ᵇ مرصد 5.

في حقيقة الحجة واصناف صورها وموادها واحوالها (in 10 تلويح) 20ᵇ مطلع 1.

في الحجة ومباديها وتقسيم صورها 20ᵇ تلويح 1. (darin 3 شكل, jedes in mehreren ضرب).

في المقدمات الموجهة والمختلطات 24ᵃ تلويح 2.

في الاقترانات الشرطية 26ᵃ تلويح 3.

في الاستثنائيات 27ᵃ تلويح 4.

في القياسات المركبات 27ᵇ تلويح 5.

في قياس الخلف وعكس القياس 28ᵃ تلويح 6.

في قياس الدور 29ᵃ تلويح 7.

في اكتساب المقدمات وتحليل الفاسدات 29ᵇ تلويح 8.

في استغزار النتايج 30ᵃ تلويح 9.

في القياسات من قضايا متقابلة والمصادرة على المطلوب الاول واستسلاف المقدمات 30ᵃ تلويح 10.

2. مورد 46ᵃ (in 3 تلويح) في الجهة والمكان ولوازمهما
1. تلويح 46ᵃ في الجهة
2. تلويح 47ᵃ في قواعد توجب لوازم للمحدد
3. تلويح 49ᵃ في المكان وله امارات اربع باتفاق الجماهير

3. مورد 50ᵇ (in 4 تلويح) في الحركة والزمان واجزائها
1. تلويح 50ᵇ في الحركة
2. تلويح 51ᵃ في ان الحركة لا يقتضيها مجرد الجسمية ولا نوع منها
3. تلويح 51ᵇ في الزمان
4. تلويح 53ᵃ في بعض احوال الحركة والزمان

2. مرصد 53ᵇ (in 3 تلويح) في بسايط الاجسام
1. تلويح 53ᵇ في اقسامها
2. تلويح 55ᵃ في طبقات العناصر
3. تلويح 56ᵃ في اثبات الاستحالة في الكيف

3. مرصد 57ᵃ (in 3 تلويح) في المزاج والتركيب والآثار العلوية
1. تلويح 57ᵃ في حقيقة المزاج
2. تلويح 57ᵇ في الآثار العلوية
3. تلويح 59ᵃ في المعادن

4. مرصد 60ᵃ (in 3 مورد) في النفوس
1. مورد 60ᵃ في النفس النباتية
2. مورد 60ᵇ في النفس الحيوانية
3. مورد 63ᵃ (in مقدمة u. 4 تلويح) في النفس الناطقة
مقدمة 63ᵃ اليس انك لا تغيب عن ذاتك في حالتي نومك ويقظتك الخ
1. تلويح 64ᵃ في شرح لها وقواها وبعض احوالها وحدّها على ما يعمّ الانساني والفلكي
2. تلويح 65ᵇ في تجريبات وبراهين واستبصارات علي تجرّد النفس
3. تلويح 68ᵃ في احوال لها
4. تلويح 68ᵇ في بعض التحريكات

3. علم 70ᵃ fängt an: تباركت ربنا خالق النور ومبدأ الجود ارزقنا شوق لقائك والصعود الي جناب كبريائك واجعل ذواتنا من الطاهرات الكاملات . . . هذا هو الشروع في علم ما بعد الطبيعة من التلويحات اللوحية والعرشية لم التفت فيها الي المشهور بل انقح فيها ما استطعت واذكر لبّ قواعد العلم الاول

Dieser Theil, genannt الالهيّ, enthält Vorrede und 5 مورد und 1 مرصاد.

مقدمة 70ᵃ (in 3 تلويح):
1. تلويح 70ᵇ جملي واشارة الي المقولات
2. تلويح 76ᵃ في الكلي والجزئي
3. تلويح 79ᵇ في بقايا تقسيم الوجود (in mehreren طور).

1. مورد 82ᵃ في واجب الوجود وما يليق بجلاله وكيفية فعله (in 5 تلويح).
1. تلويح 82ᵃ في ذاته
2. تلويح 84ᵇ في كلام جملي في صفاته
3. تلويح 85ᵇ في الفعل والابداع
4. تلويح 86ᵇ في ترتيب المعلول على العلة والاشارة الى كيفية العلل التى تجب فيها النهاية وما لم يجب
5. تلويح 88ᵇ في كيفية ابداع الواحد من جميع الوجوه وان الواحد لم يصدر عنه شيء بعد ان لم يكن

2. مورد 90ᵇ في المبادي والغايات والترتيب وحال مجموع الموجودات (in 3 تلويح)
1. تلويح 90ᵇ في الغنى
2. تلويح 91ᵃ في التحريكات السموية
3. تلويح 93ᵃ في ترتيب الوجود

3. مورد 96ᵃ في كلام في تجرد عن المادة والادراك والعناية والقضا والقدر والسعادة (in mehreren فصل)
1. فصل 96ᵃ في الادراك والتجرد
Die übrigen فصل sind ungezählt und ohne Ueberschriften.

4. مورد 108ᵃ في النبوّات والآيات والمنامات ونحوها
1. تلويح 108ᵃ في النبوات
2. تلويح 109ᵃ في سبب خارقة للعادة
3. تلويح 110ᵃ في سبب الانذارات

112ᵃ مرصاد عرشي، فيه فصول

Schluss f. 116ᵇ: فعليك بالعلم التجردي ولا تبذلن العلم واسراره الا لاهله واتق شر من احسنت اليه من الليام فلقد اصابتني منهم شدايد واذكرني في صالح دعائك وفقنا الله واياكم ورحمنا واوانا انه سيدنا مولانا ولواهب العقل حمدا غير متناه، تم الكتاب بحمد الله وعونه وصلواته وسلامه . . . تسليما كثيرا،

Nach f. 110 ist eine Lücke; das Ende des 4. مورد, das ganze 5. مورد und das المرصاد الاخير (zum Theil) fehlen.

Schrift: ziemlich klein, kräftig, gewandt, deutlich, etwas vergilbt, vocallos, auch fehlen bisweilen diakritische Punkte. — Abschrift von احمد بن محمد بن ميكائيل الربعي gegen Ende des Jahres 551/1157, also noch zu Lebzeiten des Verfassers. — HKh. II 3581.

Min. 187, 92, f. 799ᵇ ein kleines Stück aus diesem Werke. Beginnt: تلويح استنادي، عسيت ان اثبتك على التفطن لان ليس الوجود حقيقته الخ und bricht ab mit: او لمفهوم ما في بعض المراتب ساقط بان النسبة. Der ganze Rand mit Glossen eng beschrieben.

Mf. 1321 ist schwerlich dies Werk mit Commentar in hebräischer Schrift.

In einem anderen Werke, حكمة الاشراق, behandelt derselbe Verf. die neuplatonische Philosophie und zwar in 2 Haupttheilen (قسم), deren 1. über ضوابط الفكر (in 3 Maqālen), der 2. في الانوار الالهية ونور الانوار ومبادي الوجود وترتيبها (in 5 Maqālen) handelt, also über Denken und Erleuchtung.

Einen persischen Commentar dazu enthält Spr. 766, von محمد شريف بن نظام الدين احمد الهروي

230 Bl. 8ᵛᵒ, 13 Z. (20 × 15; 14½ × 9½ᶜᵐ). — Zustand: gut, doch etwas wurmstichig. — Papier: weiss, dünn, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Anfang: سپاس بيقياس مر خداى را سزاوارست الخ

Schluss: بنظر كيميا اثر صلاح نموده اين ضعيف را بدعاء آمرزش ياد دارند،

Die Erklärung des 2. Theiles beginnt f. 18.

Schrift: schönes Ta'līq, vocallos. — Abschrift im J. 1265 Dū'lqa'da (1849). — HKh. III 4583 (das Grundwerk, aber nicht dieser Commentar).

5063. Lbg. 904.

318 Bl. 4ᵗᵒ, 33 Z. (29¾ × 20; 22½ × 12½ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: brauner Lederband mit Klappe.

Titel nach dem Vorwort f. 1ᵇ:

رسايل الشجرة الالهية في علوم الحقائق الربانية

Nach der Inhaltsangabe f. 1ᵃ:

كتاب في العلوم الحكمية والاسرار الربانية على الوجه الاتمّ الاكمل والراي الاصوب الافضل مع ايضاح المعضلات وحلّ المشكلات وتفصيل الجملات والاشارات اللطيفة الي الامور العجيبة والمهمات الغريبة، للشيخ العارف الكامل ... الشهرزوري،

Darüber steht:

مؤلف تاريخ الحكماء وشارح حكمة الاشراق والتلويحات شيخ شمس الملة والدين محمد بن محمود

Der Verfasser ist also:

محمد بن محمود الشهرزوري شمس الدين

Bei HKh. IV 7421 heisst er ebenso (ohne بن محمود), ohne Angabe seines Todesjahres. Nach der obigen Notiz ist er Verfasser eines تاريخ الحكماء; in der That hat Moħammed ben maħmūd *eššahrazūrī* šems eddīn eine Geschichte der Philosophen verfasst u. d. T. نزهة الارواح وروضة الافراح (Mo. 217); er behandelt darin zuletzt den Jaħjā ben ħabeš essuhrawardī † 587/1191 und wird im 7. Jahrhundert d. H. gelebt haben. — Ob die weitere Angabe, er sei Verfasser eines Commentars zum "ك حكمة الاشراق und zu "ك التلويحات, richtig sei, kann ich nicht bestätigen; beide Werke sind verfasst von dem zuletzt genannten Essuhrawardī und es ist möglich, dass dieselben von dem obigen Eššahrazūrī commentirt seien.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله على سوابغ نعمه ومواهب حكمه وشمول احسانه ... وبعد فهذه رسائل موسومة برسائل الشجرة الخ

Die in diesem Werke enthaltenen 5 Abhandlungen sind: 1) f. 1ᵇ في المقدمات وتقاسيم العلوم
2) f. 5ᵇ في ماهية الشجرة وتفاصيل العلوم الالية المنطقية
3) f. 76ᵇ في الاخلاق والتدابير والسياسيات
4) f. 97ᵃ في العلوم الطبيعية
5) f. 192ᵃ في العلوم الالهية والاسرار الربانية

Das Werk behandelt also das Gesammtgebiet der Philosophie und zwar Logik, Ethik, Physik und Metaphysik.

Die 1. Abhandlung (in 3 Abschnitten) beginnt f. 1ᵇ so: الفصل الاول في صفة الحكمة وشرح احوالها المدوحة، اعلم ان العلوم الحكمية قد بيّنها الله على اختلاف انواعها الخ

Die 2. Abhandlung f. 5ᵇ zerfällt in Vorwort und 2 قسم. Das Vorwort enthält 3 Abschnitte.

1. فصل 5ᵇ اعلم ايدك الله ان هذه الشجرة مشتملة على جميع الموجودات الخ

2. فصل 6ᵃ في ماهية المنطق ووجه الحاجة اليه ومعرفة موضوعه

3. فصل 7ᵃ في موضوع المنطق

Das 1. قسم f. 7ᵇ في اكتساب التصورات hat 6 فصل; das 2. قسم f. 15ᵇ في اكتساب التصديقات hat 16 Abschnitte.

Die 3. Abhandlung f. 76ᵇ beginnt: الحمد لله العزيز شانه العظيم برهانه — Weiterhin: واذ قد فرغنا من مباحث الاصل فلنشرع الآن فيما يتفرع من هذه الشجرة من الاشجار والاغصان الخ Ohne besondere Eintheilung; schliesst f. 95ᵃ: وينبغى ان يشبه في اتصال جميع الخيرات والمنافع بمنبع الخير المطلق وهو البارى عزّ شانه وتقدّس اسماؤه الحمد لله على التمام والصلوة والسلام على خير الانام

Die 4. Abhandlung beginnt f. 97ᵃ, woselbst die Uebersicht des Inhalts gegeben ist. Sie zerfällt in Vorwort f. 98ᵃ (welches 2 بحث enthält) und in 8 قسم.

1. قسم 100ᵃ (in 10 فصل) في الامور العامّة لجميع الاجسام
2. قسم 130ᴬᵇ (in 2 فصل) في الاجرام العلوية والسفلية
3. قسم 135ᵇ (in 2 فصل) في الاستحالة في الكيف والمزاج وتوابعه
4. قسم 142ᵃ (in 5 فصل) في الآثار العلوية والسفلية
5. قسم 148ᵃ (in 2 فصل) في تكوّن المعادن
6. قسم 150ᵇ (in 2 فصل) في النفس النباتية
7. قسم 154ᵃ (in 2 فصل) في النفس الحيوانية
8. قسم 167ᵃ (in 5 فصل) في النفس الناطقة

Anfang f. 97ᵇ: اللهمّ يا ذا الطول العظيم والامر الحكيم الخ

Das 5. فصل des 8. قسم handelt f. 180ᵇ: في اخلاق الحيوانات وغرائب افعالها

Die 5. Abhandlung beginnt f. 192ᵃ, wo die Inhaltsübersicht steht. Dieselbe zerfällt in 2 فن, denen aber voraufgehen 4 مقدمة (nämlich 1. f. 193ᵃ في موضوع العلم الالهي 2. في النظر في الموجود; 3. في مرتبة تعلم العالم الالهي 4. في منفعة العلم الالهي).

1. فن 194ᵇ (in 4 فصل) في العلم الكلي
   1. فصل 194ᵇ في الوجود والشيئية والوجوب والامكان والامتناع وغيرها
   2. فصل 198ᵃ في المقولات واحوالها وما يتعلق بها (الجوهر; العرض; مقولة الكم واقسامه; u. s. w.)
   3. فصل 214ᵃ (in 9 بحث) في تقاسيم الوجود
   4. فصل 225ᵇ في تحقيق الامور الاعتبارية والعقلية والذهنية
2. فن 230ᵇ (in 17 فصل) في العلم الالهي
   1. فصل 230ᵇ في اثبات واجب الوجود وما يليق بجلاله
   5. فصل 242ᵇ في ترتيب المعلول على العلة ووجوب تناهيها ولا تناهيها
   10. فصل 264ᵃ في تحقيق المثل الافلاطونية النورية
   15. فصل 300ᵃ في الخير والشر والقضاء والقدر ونظام الموجودات
   17. فصل 312ᵃ في الجن والشياطين والمردة والعفاريت والغول والنسانيس وفيه بيان اصل ابليس واحواله

Schluss f. 318ᵃ: من غير تغافل ولا تكاسل فان الوقت سيف قاطع فان الايام تمضى ولا تعود والعمر يذهب ولا يؤب تم

Schrift: Persische Hand, ziemlich klein, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, im Ganzen gleichmässig. Ueberschriften roth. Arab. Foliirung. Auf f. 130 folgt noch 130ᴬ. — Collationirt. — Abschrift c. ¹²⁰⁰/₁₇₈₅. — HKh. IV 7421.

5064. Mq. 13.

388 Bl. 4ᵗᵒ, 28 Z. (24 × 17; 18½ × 11ᶜᵐ). — Zustand: etwas lose im Deckel, nicht ganz sauber; wasserfleckig am oberen Rande und gegen Ende auch zur Seite; nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: brauner Lederbd. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب المباحث المشرقية لفخر الدين الرازي

Anfang f. 4ᵃ: سبحان المنفرد بقيوميّة الهويّة والوجود المتوحد بديمومية الوجوب والوجود الباطن ... وبعد فان الذي صرفنا وكدنا اليه تحصيل ما وجدناه في كتب المتقدمين وقرأناه من زبر الاولين تحصيلا الخ

Dies umfassende philosophische Werk des Faḫr eddīn errāzī † 606/1209 (No. 2223) in 3 Büchern — Vorbegriffe, Physik und Meta-

physik — ist gewidmet dem قوام الدين ابو المعالي سهيل بن عبد العزيز المستوفي. Der Verfasser giebt f. 4^b unten und f. 5 eine allgemeine Inhaltsübersicht; die daselbst versprochene specielle fehlt dagegen. Dann beginnt f. 9^b das Werk selbst so: الحمد لله حمدا لا يحصى والصلوة على محمد فى الآخرة والاولي وبعد فان الذي صرفنا الخ und nun folgt von وبعد an, mit einigen Abkürzungen, das Vorwort, welches f. 4^a—4^b unten steht. Dann beginnt das 1. Buch.

1. كتاب 10^a (in 5 Kapp.) فى الامور العامّة وما يجري مجراها ومجري انواعها

1. باب 10^a (in 10 فصل) فى الوجود
- 1. فصل 10^a فى انه غنى عن التعريف
- 2. فصل 13^a فى ان الوجود مشترك
- 3. فصل 15^a فى ان الوجود زايد على ماهيات الممكنات
- 4. فصل 15^b فى بيان ان الوجود خارج عن الماهية
- 5. فصل 17^b فى ان وجود الواجب هل هو زايد عليه ام لا
- 6. فصل 21^a فى اثبات الوجود الذهنى
- 7. فصل 21^b فى ان الماهية لا تعري عن الوجودين
- 8. فصل 22^a فى ان الوجود ليس ما به يكون الشيء ثابتا بل نفس كونه ثابتا
- 9. فصل 22^a فى ان المعدوم ليس بثابت
- 10. فصل 23^a فى بيان ان المعدوم لا يعاد

2. باب 23^a (in 20 فصل) فى الماهية
- 1. فصل 23^a فى تميّز الماهية عن لواحقها
- 2. فصل 24^a فى تقسيم الماهيات
- 3. فصل 24^a فى ان البسايط هل تكون مجعولة ام لا
- 4. فصل 25^a فى الفرق بين ما يكون جزءا من الماهية المركبة وبين ما لا يكون كذلك
- 5. فصل 26^a فى كيفية اجتماع بسايط الماهية المركبة
- 6. فصل 26^a فى الفرق بين التركيب الذهنى والخارجي
- 7. فصل 27^a فى اصناف المركبات
- 8. فصل 27^b فى بيان ما يوخذ من الاقسام المذكورة فى الجواهر والاعراض
- 9. فصل 28^a فى الفرق بين المادة والجنس والصورة والفصل
- 10. فصل 28^b فى الطريق الي معرفة كون الماهية مركبة من الجنس والفصل
- 11. فصل 29^a فى ان الجنس غير داخل فى حقيقة الفصل
- 12. فصل 29^b فى ان الجنس والفصل هل يتلازمان ام لا
- 13. فصل 30^a فى كيفية تقوم الجنس بالفصل
- 14. فصل 30^b فى احكام الفصل وهي عشرة
- 15. فصل 31^b فى كيفية ترتب الاجناس
- 16. فصل 31^b فى الشيء الذي يمكننا ان نميّز به بين الطبيعة الجنسية والطبيعة النوعية
- 17. فصل 32^a فى ان التشخيص زايد على ماهية النوع وانه امر ثبوتى
- 18. فصل 32^b فى علة تشخص الاشخاص
- 19. فصل 33^a فى مناسبة الحدّ للمحدود
- 20. فصل 33^b فى اجزاء الماهية

3. باب 34^a (in 20 فصل) فى الوحدة والكثرة
- 1. فصل 34^a فى الفرق بين الوجود والوحدة
- 2. فصل 34^b فى الفرق بينها وبين التشخص والتعيّن والهوية
- 3. فصل 35^a فى ان الوحدة غنية عن التعريف
- 4. فصل 35^b فى بيان أن الوحدة امر ثبوتي وانها زايدة على الذات
- 5. فصل 36^a فى ان الوحدة ليست جوهرا بل هي عرض
- 6. فصل 36^b فى اقسام الواحد
- 7. فصل 37^b فى ان الواحد مقول على ما تحته بالتشكيك
- 8. فصل 37^b فى ان اتحاد الاثنين محال
- 9. فصل 37^b فى اثبات العدد
- 10. فصل 38^a فى تحقيق ماهية العدد
- 11. فصل 38^b فى كيفية تحديد العدد
- 12. فصل 38^b فى بيان كون الاثنين عددا وانه كيف يوصف بكونه قليلا تارة وكثيرا اخري
- 13. فصل 39^b فى تقابل الواحد والكثير
- 14. فصل 40^a فى الهو هو وما تقابله
- 15. فصل 40^b فى حقيقة المتقابلين واقسامهما
- 16. فصل 41^a فى ابحاث تتعلق بالتقابل
- 17. فصل 42^a فى احكام الاضداد وهي ستة

فى ان التقابل بالسلب والايجاب اقوي من التقابل بالتضادّ 43ᵇ فصل 18.
فى حكاية ما قيل من جعل الوحدة والكثرة مبادي الاشياء 44ᵃ فصل 19.
فى ابطال المثل 44ᵇ فصل 20.
فى الوجوب والامكان والامتناع (in 12 فصل) 45ᵇ باب 4.
فى تعريف الوجوب والامكان والامتناع 45ᵇ فصل 1.
فى تفصيل القول فى الوجوب والامكان 45ᵇ فصل 2.
فى ان الوجوب وصف ثبوتي 46ᵃ فصل 3.
فى ان الامكان العام هل هو امر ثبوتي ام لا 47ᵇ فصل 4.
فى ان الامكان الخاص هل هو امر ثبوتي ام لا 47ᵇ فصل 5.
فى تقسيم الواجب 48ᵇ فصل 6.
فى كيفية عروض الامكان 49ᵇ فصل 7.
فى اقسام الممكنات 49ᵇ فصل 8.
فى ان الامكان محوج الي السبب 50ᵃ فصل 9.
فى انه هل يصح ان يعقل ان يكون شيء يصحّ عليه الوجود والعدم ومع ذلك يكون احد الطرفين به اولي 51ᵇ فصل 10.
فى ان الممكن ما لم يصر واجبا 52ᵇ فصل 11.
فى ان الامكان وصف لازم للممكنات 53ᵃ فصل 12.
فى القدم والحدوث (in 5 فصل) 53ᵃ باب 5.
فى بيان حقيقتهما 53ᵃ فصل 1.
فى اثبات الحدوث الذاتي 53ᵇ فصل 2.
فى ان الحدوث هل يمكن ان يكون سببا للحاجة الي السبب 54ᵃ فصل 3.
فى ان الحدوث هل هي كيفية زايدة على وجود الحادث ام لا 54ᵃ فصل 4.
فى ان الحدوث الزماني مشروط بتقدم المادة والزمان عليه 54ᵃ فصل 5.

فى احكام الجواهر والاعراض (in مقدمة und 2 جملة) 54ᵇ كتاب 2.

فى بيان تحقيق ماهية الجوهر والعرض واحكامها الكلية (in 15 فصل) 54ᵇ المقدمة
فى تحقيق ماهية الجوهر والعرض 54ᵇ فصل 1.
فى تعريف العرض 55ᵃ فصل 2.
فى رسم الجوهر 56ᵃ فصل 3.
فى ان الجوهر مقول على ما تحته قول الجنس ام لا 56ᵇ فصل 4.
فى بيان ان كليات الجواهر جواهر الجواهر باقسامه الخمسة 58ᵃ فصل 5.
فى ان الجزئيات بالجوهرية اولى من الكليات 58ᵇ فصل 6.
فى ان الجوهر لا ضدّ له 59ᵃ فصل 7.
فى ان الجوهر مقصود اليه بالاشارة 59ᵃ فصل 8.
فى بيان ان الجوهر قابل للاضداد الغير الاضافية لاستحالته فى ذاته لا علي سبيل التبعية لغيره 59ᵃ فصل 9.
فى ان العرض ليس بجنس 59ᵇ فصل 10.
فى استحالة الانتقال على الاعراض 60ᵃ فصل 11.
فى صحة قيام العرض بالعرض 61ᵃ فصل 12.
فى امتناع قيام العرض الواحد بمحلّين 61ᵇ فصل 13.
فى ان الحال يجب ان ينقسم لانقسام المحلّ 61ᵇ فصل 14.
فى ان الشيء الواحد لا يجوز ان يكون جوهرا وعرضا 63ᵃ فصل 15.

فى احكام الاعراض (in مقدمة und 5 فنون) 64ᵃ جملة 1.
فى بيان عدد المقولات (in 4 بحث) 64ᵃ المقدمة
فى الكم (in 24 فصل) 67ᵃ فن 1.
فى الفرق بين المقدار وبين الجسمية 67ᵃ فصل 1.
فى تعديد الخواص التى منها يمكن الوقوف علي حقيقة الكمية وهي ثلاثة 68ᵃ فصل 2.
فى تقسيم الكم الي المتصل والمنفصل 69ᵃ فصل 3.
فى تقسيم الكم بذي الوضع وغير ذي الوضع 71ᵃ فصل 4.
فى الطول والعرض والعمق 71ᵇ فصل 5.
فيما ليس بكم بالذات بل بالعرض 72ᵃ فصل 6.
فى ان الخفة والثقل غير داخلين بالذات فى الكم بل بالعرض 72ᵇ فصل 7.
فى ان الكم لا ضدّ له 73ᵃ فصل 8.
فى ان الكم لا يقبل الاشتداد والتنقص 74ᵃ فصل 9.
فى الوجوه التى يقال عليها التناهي واللاتناهي 74ᵃ فصل 10.
فى بيان تناهي الابعاد 74ᵇ فصل 11.
فى معنى اللانهاية فى الماضى والمستقبل 78ᵃ فصل 12.

في الرّد على القائلين بالخلاء 87ª فصل 19.
في ان الخلاء لو ثبت لم يكن فيه قوة جاذبة للاجسام ولا قوة دافعة لها 93ᵇ فصل 20.
في تحقيق ماهية المكان 94ᵇ فصل 21.
في اقسام المكان 95ª فصل 22.
في تعقب ما يقال ان جهات الاجسام ستّ 95ª فصل 23.
في كيفية تحدّد الجهات 96ᵇ فصل 24.

في بقية ابحاث اللانهاية وهي خمسة 79ᵇ فصل 13.
في المباحث المشتركة بين الثلاثة وهي اربعة 80ᵇ فصل 14.
فيما يخص كل واحد منها من المباحث وهي اربعة 82ª فصل 15.
في اثبات المكان 83ª فصل 16.
في ضبط المذاهب في ماهية المكان 84ᵇ فصل 17.
في الكلام على اصحاب البعد 85ª فصل 18.

في الكيف 97ᵇ فنّ 2. (in مقدمة und 4 قسم)
المقدمة 97ᵇ (in 2 فصل):
في تقسيم الكيف الي انواعه الاربعة 99ᵇ فصل 2. | في رسمه 97ᵇ (in 7 بحث) فصل 1.

في الكيفيات المحسوسة وهي المسماة بالانفعاليات والانفعالات 100ᵇ (in 5 Kapiteln) قسم 1.

في امور كلية لهذا القسم 100ᵇ باب 1. (in 4 فصل).
فيما لاجله سمى هذا النوع بالانفعاليات 100ᵇ فصل 1.
في خاصية هذا النوع 101ª فصل 2.
في الرد على من زعم ان كيفيات الاجسام نفس اشكالها 101ª فصل 3.
في الرد على من زعم ان الكيفيات نفس الامزجة 102ª فصل 4.

في الكيفيات الملموسة (in 11 فصل) 102ª باب 2.
في حد الحرارة والبرودة 102ª فصل 1.
في اثبات الحرارة والبرودة 103ᵇ فصل 2.
في تعديد ما يقال انه حارّ وبارد 103ᵇ فصل 3.
في ماهية الحرارة الغريزة 104ª فصل 4.
في الرطوبة واليبوسة 104ᵇ فصل 5.
في اثبات الرطوبة واليبوسة 106ª فصل 6.
فيما لاجله يقال للحرارة والبرودة انهما كيفيتان فاعلتان وللرطوبة واليبوسة انهما منفعلتان 106ᵇ فصل 7.
في اللطافة والكثافة 107ᵇ فصل 8.
في اللزوجة والهشاشة والبلة والجفاف 108ª فصل 9.
في الثقل والخفة واحكامهما 108ª فصل 10. (in 13 مسئلة).
فيما يظن انه من الكيفيات الملموسة وليست منها 111ª فصل 11.

في الكيفيات المبصرة (in 9 فصل) 111ᵇ باب 3.
في اثبات الالوان 111ᵇ فصل 1.
في ان النور ليس من الاجسام 112ᵇ فصل 2.
في حقيقة النور 113ª فصل 3.
في الفرق بين الضوء والنور والشعاع والبرق 114ᵇ فصل 4.
في حدّ الضوء 114ᵇ فصل 5.
في ان اللون انما يحدث بالفعل عند حصول الضوء 115ª فصل 6.
في تعديد الالوان المتوسطة 115ᵇ فصل 7.
في ان الظلمة امر عدمي 115ᵇ فصل 8.
في انه هل يتوقف ابصار بعض الاجسام على الظلمة ام لا 115ᵇ فصل 9.

في الكيفيات المسموعة (in 6 فصل) 116ª باب 4.
في سبب الصوت 116ª فصل 1.
في ابطال مذهب من جعل الصوت نفس التموج او نفس القرع او القلع 116ª فصل 2.
في اثبات الصوت في الخارج 116ᵇ فصل 3.
في حيقية القرع 117ª فصل 4.
في سبب ثقل الصوت وحدّته 117ª فصل 5.
في الصدا 117ᵇ فصل 6.

في الكيفيات المذوقة والمشمومة وبيان عرضية هذه الاجناس (in 3 فصل) 117ᵇ باب 5.
في الطعوم 117ᵇ فصل 1.
في الروايح 118ᵇ فصل 2.
في بيان ان هذه الكيفيات المحسوسة اعراض لا جواهر 118ᵇ فصل 3.

فى القوّة واللاقوّة

2. قسم 120ᵃ (in 3 فصل)

1. فصل 120ᵃ فى انواعه ; 2. فصل 120ᵇ فى ان القوة على الفعل غير داخلة تحت هذا النوع | 3. فصل 121ᵃ فى ان اللين والصلابة هل هما امران وجوديان ام لا

3. قسم 121ᵇ (in 4 Kapiteln) فى الكيفيات المختصة بذوات الانفس وهي المسمّاة بالحال والملكة

1. باب 121ᵇ (in 3 طرف) فى العلم واحكامه

1. طرف 121ᵇ فى العلم (in 28 فصل).

1. فصل 121ᵇ فى ان العلم بالشيء لا يحصل الا بانطباع صورة المعلوم فى العالم
2. فصل 123ᵃ فى ابطال قول من قال العلم هو نفس انطباع ماهية المعلوم فى العالم
3. فصل 123ᵇ فى الامور التى يمكن ان يفسر العلم بها وابطال الباطل منها
4. فصل 124ᵇ فى ابطال قول من قال النفس انما تعقل شيئًا لاتّحادها بالعقل الفعال
5. فصل 125ᵃ فى ابطال قول من قال التعقل عبارة عن اتحاد المعقول بالعقل
6. فصل 126ᵃ فى تحقيق القول الحق فى العلم
7. فصل 126ᵇ فى تحديد العلم
8. فصل 126ᵇ فى الفرق بين حلول الصورة العقلية فى النفس وبين حلول الصورة فى المادة
9. فصل 127ᵃ فى تحقيق كون الصورة العقلية كلية
10. فصل 128ᵃ فى بيان انواع التعقلات
11. فصل 128ᵇ فى بيان ان العلم عرض
12. فصل 129ᵃ فى تحقيق القول فى كون الشيء عقلا وعاقلا ومعقولا
13. فصل 130ᵃ فى ان الشيء كيف يعقل ذاته
14. فصل 131ᵇ فى اقسام التصديقات
15. فصل 132ᵃ فى السبب الذي لاجله تحصل العلوم الاولية
16. فصل 132ᵇ فى ان القوة العاقلة كيف تقوى على توحيد الكثر وتكثير الواحد
17. فصل 133ᵃ فى حصر الاوليات وتعيين اول الاوايل والذب عنه
18. فصل 134ᵇ فى ان النفس مع بساطتها كيف تقوى على هذه التعقلات الكثيرة
19. فصل 135ᵃ فى اثبات القوة القدسية
20. فصل 135ᵇ فى ان قبول النفس للصور العقلية لا يتوقف على التفكر لمشكك ان يشك
21. فصل 136ᵃ فى امكان اجتماع التعقلات الكثيرة فى النفس دفعة واحدة
22. فصل 136ᵇ فى ان العلم بالعلة يوجب العلم بالمعلول وان العلم بالمعلول لا يوجب العلم بالعلة
23. فصل 138ᵇ فى ان العلم بذات الاشياء انما يحصل من العلم باسبابها
24. فصل 139ᵃ فى ان الشيء اذا علم سببه لا يعلم الا كليا
25. فصل 139ᵇ فى ان العلم بالشخصيات يجب تغيّره لتغيّرها
26. فصل 140ᵃ فى ان العلم قد يكون فعليا وقد يكون انفعاليا
27. فصل 140ᵃ فى تفسير العقل
28. فصل 141ᵃ فى شرح الفاظ مستعملة فى هذا الباب متقاربة المفهوم وهي الشعور والادراك والفهم والمعرفة والعلم والاحاطة والذكر

2. طرف 141ᵇ الكلام فى العاقل (in 6 فصل).

1. فصل 141ᵇ ان العاقل يجب ان يكون مجردا عن المادة
2. فصل 141ᵇ فى ان كل مجرد يجب ان يكون عاقلا لذاته
3. فصل 143ᵃ فى ان كل ما كان مجردا عن المادة وعلائقها يجب ان يكون عقلا بالفعل
4. فصل 143ᵃ فى ان تعقل الشيء لذاته هو نفس ذاته وان ذلك حاضر ابدا
5. فصل 143ᵇ فى ان تعقل النفس الناطقة لغيرها ليس امرا ذاتيا لها ولا لازما
6. فصل 144ᵃ فى ان التعلّم ليس بتذكر

3. طرف 144ᵇ الكلام فى المعلوم (in 3 فصل).

1. فصل 144ᵇ فى ان حقايق الاشياء يمكن ان تكون معلومة
2. فصل 145ᵃ فى ان المعدوم كيف يعلم
3. فصل 145ᵃ فى درجات المعلومات

2. باب 145b (in 5 فصل) فى القوى والاخلاق
1. فصل 145b فى تلخيص مفهومات القوة
2. فصل 146a فى تحديد القوة بهذا المعنى
3. فصل 146b (in 3 بحث) فى احكام القدرة
4. فصل 147a فى ان كل جسم يصدر عنه اثر لا بالقسر ولا بالعرض
5. فصل 148a فى الخُلُق

3. باب 148b (in 5 فصل) فى الالم واللذة
1. فصل 148b فى حقيقة الالم واللذة
2. فصل 149b فى ان تفرق الاتّصال مؤلم
3. فصل 151a فى تحقق سبب الالم
4. فصل 151b فى ان المؤلم هو سوء المزاج المختلف لا المتفق
5. فصل 152a فى تفصيل اللذات الحسّية

4. باب 153a فى بقية الكيفيات النفسانية (in 7 فصل).
1. فصل 153a فى الصحة والمرض (in 6 بحث).
2. فصل 155b فى اسباب الفرح
3. فصل 156b فى شدة فرح شارب الخمر وشدة غمّ السوداوي
4. فصل 157a فى الفرق بين ضعف القلب وبين التوحّش وبين قوّة القلب وبين النشاط
5. فصل 157b فى اسباب سائر العوارض
6. فصل 157b فى كيفية الارواح
7. فصل 158a فى الحقد

4. قسم 158b (in مقدمة und 3 باب)
المقدمة 158b (in 2 بحث):
1. بحث 158b فى بيان حقيقة هذا النوع
2. بحث 159a فى اقسامه

1. باب 159a (in 7 فصل) فى الاستقامة والاستدارة
1. فصل 159a فى حقيقة الاستقامة والاستدارة
2. فصل 159b (in 3 حجة) فى اثبات الدايرة
3. فصل 160a فى ان القائلين بالجزء الذي لا يتجزي يلزمهم الاعتراف بوجود الدايرة انهم يقولون هذه الدايرة المحسوسة دايرة حقيقية بل فى بسيطها تضريس وليس لها مركز حقيقى بل بحسب الحسّ
4. فصل 160b فى ان المستقيم يخالف المستدير بالنوع
5. فصل 160b فى ان الدواير المختلفة بالعظم والصغر مختلفة بالنوع

فى الكيفيات المختصة بالكميات
6. فصل 160b فى ان المستقيم لا يضادّ المستدير
7. فصل 161a فى ان المستقيم كما لا يناسب المستدير بالمساواة فلا يناسب بالزيادة والنقصان

2. باب 161a (in 5 فصل) فى الشكل
1. فصل 161a فى حقيقته
2. فصل 161b فى ان الشكل بالمعنى المذكور من الكيف او من الوضع
3. فصل 162a فى تعديد المذاهب فى الزاوية
4. فصل 163a فى اثبات الكرة والاسطوانة والمخروط
5. فصل 163a فى ان الاشكال لا مضادّة فيها

3. باب 163b (in 2 فصل) فى الخلقة وخواصّ الاعداد
1. فصل 163b فى الخلقة
2. فصل 163b فى خواصّ الاعداد

3. فن 164a (in 2 باب)
1. باب 164a (in 16 فصل) فى المضاف
1. فصل 164a فى ابتداء الكلام فى المضاف
2. فصل 164b فى خواص المضافين
3. فصل 165b فى تحقيق الكلام فى الاضافة التى هي المقولة
4. فصل 166a فى ان الاضافة هل لها وجود فى الاعيان ام لا
5. فصل 167a فى كيفية تحصيل الاضافة

فى بقية المقولات
6. فصل 167a فى ان الاضافة كيف يكون تحصيلها النوعىّ والصنفى والشخصى
7. فصل 167b فى تقسيم الاضافات
8. فصل 168a فى ان الاضافة هل تقبل التضاد ام لا
9. فصل 168a فى ان الاضافة قابلة للاشد والانقص
10. فصل 168b فى تفسير التتالي والتماسّ والتداخل والتشافع والالتصاق والاتّصال

11. فصل 169^a فى المتقدم والمتاخّر معا
12. فصل 169^b فى الكلى والجزئى
13. فصل 170^a فى التام والمكتفى والناقص
14. فصل 170^b فى الكل والجميع والفرق بينهما وبين التمام
15. فصل 170^b فى الفرق بين الكل والكلي

2. باب 171^a (in 5 فصل) فى بقية المقولات
 1. فصل 171^a فى الاين
 2. فصل 172^a فى متى
 3. فصل 172^a فى الوضع
 4. فصل 172^a فى الملك
 5. فصل 172^a فى ان يفعل وان ينفعل

4. فن 173^a (in مقدمة, 4 قسم und خاتمة) فى العلل والمعلولات

المقدمة 173^a فى بيان حقيقة العلة واقسامها

1. قسم 173^b (in 18 فصل) فى العلة الفاعلية
 1. فصل 173^b فى ان الواحد لا يصدر عنه الا الواحد
 2. فصل 176^a فى ان المعلول الواحد هل يستند الي علل كثيرة ام لا
 3. فصل 176^b فى ابطال الدور فى العلل
 4. فصل 177^a فى ابطال التسلسل فى العلل
 5. فصل 179^a فى وجوب حصول العلة عند حصول المعلول
 6. فصل 179^b فى وجوب حصول المعلول عند حصول العلة
 7. فصل 182^a فى انه لا يشترط فى الفعل تقدم العدم عليه
 8. فصل 185^a فى العبارة
 9. فصل 185^a فى ان الوجود وحده لا يصلح للمعلولية
 10. فصل 185^b فى ان الوجود وحده لا يصلح للعلّيّة
 11. فصل 186^b فى ان القوة الجسمانية لا تكون مؤثرة فى وجود الاشياء بل علة معدّة
 12. فصل 187^a فى ان القوة الجسمانية لا يفعل الا بمشاركة الوضع
 13. فصل 187^b فى تناهى القوة الجسمانية فى التاثير
 14. فصل 189^b فى ان التصورات قد تكون مبادي لحدوث الحوادث
 15. فصل 190^a فى ان الراي الكلي لا يكون علة لحصول افعال جزئية
 16. فصل 190^b فى ان ما مع العلة هل يكون متقدما على المعلول ام لا
 17. فصل 191^a فى ان العلة يجب ان تكون اقوي من المعلول
 18. فصل 192^b فى ان البسيط هل يمكن ان يكون فاعلا وقابلا

2. قسم 193^a (in 6 فصل) فى العلة المادية
 1. فصل 193^a فى اقسامه
 2. فصل 194^a فيما يقال له ان الشيء كان منه
 3. فصل 194^a فى بيان تناهي العلل المادية
 4. فصل 194^b فى اسامي المادة
 5. فصل 194^b فى شوق الهيولي الي الصورة
 6. فصل 194^b فى ان مادة العناصر مشتركة

3. قسم 194^b (in 3 فصل) فى العلة الصورية
 1. فصل 194^b فى بيان العلة الصورية
 2. فصل 195^a فى الفرق بين الطبيعة والصورة
 3. فصل 195^b فى امتناع تقوم المادة بصورتين

4. قسم 196^a (in 12 فصل) فى العلة الغايية
 1. فصل 196^a فى تفسير الغايات الذاتية والاتفاقية
 2. فصل 196^b فى اثبات الاسباب الاتفاقية
 3. فصل 197^b فى الفرق بين البخت والاتفاق
 4. فصل 197^b فى اثبات العلة الغايية للحركات الطبيعية
 5. فصل 199^a فى بيان ان العبث والجزاف غاية ضرورية باعيانها وبعضها غير ضرورية باعيانها
 6. فصل 200^a فى ان لوجود العالم غاية حقيقية
 7. فصل 200^a فى الغايات الضرورية والعرضية
 8. فصل 200^b فى تناهي العلل الغايية
 9. فصل 200^b فى بيان علية العلة الغايية
 10. فصل 201^a فى الفرق بين الغاية والخير
 11. فصل 201^b فى الجود والفرق بينه وبين الخير
 12. فصل 201^b فى ان كل من فعل فعلا لغرض فانه يكون مستكملا به

الخاتمة 202^a فيما بقى من مباحث هذا الباب (in 2 فصل).
 1. فصل 202^a فى امور مشتركة بين العلل الاربع
 2. فصل 203^a فى معنى كون العدم مبدأ

في الحركة والزمان — 5. فن 203a (in 72 فصل)

1. فصل 203a في رسم الحركة
2. فصل 204b في تحقيق القول في الحركة
3. فصل 205b في ان لكل متحرك محركا غيره الذي يمكن ان يحتج به سبعة امور
4. فصل 208a في ما منه الحركة وما اليه الذي منه الحركة والذي اليه
5. فصل 208b في مبادي الحركات المستديرة ونهاياتها
6. فصل 208b في التقابل بين المبتدئية والمنتهائية
7. فصل 209a في نسبة الحركة الي المقولات
8. فصل 210a في ان الحركة مقولة على ما تحتها بالاشتراك او بالتواطؤ
9. فصل 210b في ان الحركة هل هي نفس مقولة
10. فصل 211a في المقولات التى تقع الحركة فيها
11. فصل 212a في حركة النمو والذبول
12. فصل 213a في اثبات الحركة في الكيف وهي الاستحالة
13. فصل 215a في اثبات الحركة في سائر اقسام الكيف
14. فصل 215a في الحركة في الاين والوضع
15. فصل 215b في ان الصور يمكن زوالها عن المادة وتبدلها بغيرها
16. فصل 217b في ان الصور الجوهرية لا يكون حدوثها بالحركة
17. فصل 219b في نفى الحركة عن باقى المقولات
18. فصل 220a في حقيقة السكون
19. فصل 220b في ان المقابل للحركة اىّ سكون هو
20. فصل 220b في ان الجسم كيف يخلو عن الحركة والسكون
21. فصل 221a في الوحدة العددية للحركة
22. فصل 221b في ان المستديرة اولى بهذه الوجوه من غيرها
23. فصل 222a في الوحدة النوعية والجنسية للحركة
24. فصل 222b في ان الاختلاف بالطبع والقسر لا يوجب الاختلاف في الماهية
25. فصل 222b في حقيقة البطء والسرعة وبيان ان البطأ ليس لتخلل السكنات
26. فصل 223b في ان الاختلاف بالسرعة والبطء لا يوجب الاختلاف في الماهية
27. فصل 223b في ان السرعة والبطأ متولد على المستديرة والمستقيمة بالاشتراك المعنوي
28. فصل 223b في اسباب البطء
29. فصل 223b في التقابل بين السرعة والبطء
30. فصل 223b في ان لاشتداد السرعة والبطء طرفين محصورين
31. فصل 224a في تطابق الحركات
32. فصل 224b في تضادّ الحركات
33. فصل 226b في علة التضادّ للحركات
34. فصل 226b في ان الحركتين الطبيعيتين المختلفتى الماخذ هل تختلف ام لا
35. فصل 226b في ان تضادّ الحركة ليس للحصول في نفس الاطراف بل في التوجه اليها
36. فصل 227a في ان الحركة المستقيمة لا تتضادّ المستديرة
37. فصل 227a في ان الحركات المستديرة لا تتضاد
38. فصل 227a في تضاد السكنات
39. فصل 227b في انقسام الحركة دائما
40. فصل 227b في انقسام الحركة لانقسام المتحرك
41. فصل 227b في معنى كون الحركة اوّلا
42. فصل 227b في ان ما لا يتجزي لا يصح عليه الحركة
43. فصل 228a في مناسبات بين المتحرك والزمان والمسافة
44. فصل 228a في ان كل حركة مستقيمة فهي متهيئة الي سكون الحركة المستقيمة
45. فصل 229a في اقسام الحركة
46. فصل 229b في ان الحركة لا تكون طبيعية على الاطلاق
47. فصل 229b في ان المطلوب بالحركة الطبيعية ما ذا
48. فصل 229b في ان الحركة بسبب الهرب من غير الطبيعي او بسبب الطلب الطبيعي
49. فصل 230a في ان الحركة المستديرة لا تكون طبيعية بل ارادية
50. فصل 230a في ان الحركات المستديرة باىّ تاويل يقال لها انها بالطبع وبالطبيعة
51. فصل 230b في ان المستديرة اقدم الحركات بالطبع والشرف
52. فصل 230b في ان الحركة المستديرة هي العلة بحدوث الحوادث
53. فصل 231a في الحركة التى من تلقاء المتحرك
54. فصل 231a في بيان ان كل جسم فلا بدّ وان يكون فيه مبدأ حركة وضعية او مكانية
55. فصل 231b في ان الجسم الواحد لا يجتمع فيه مبدأ ميل مستقيم ومستدير

في الحركة القسرية 232ᵃ فصل 56.
في اقسام الحركة القسرية 232ᵇ فصل 57.
في ماهية علة الحركة القسرية 232ᵇ فصل 58.
في الحركة التى بالعرض 233ᵃ فصل 59.
في الفرق بين الحركة والتحريك والتحرك 233ᵇ فصل 60.
في احوال العلل المحركة 233ᵇ فصل 61.
في المناسبات بين المتحركات والمحركات 233ᵇ فصل 62.
في وجود الزمان 234ᵃ فصل 63.
في اختلاف مثبتى الزمان في حقيقته 236ᵇ فصل 64.
في اثبات الزمان 237ᵃ (in 2 حجة) فصل 65.
في ان الزمان يستحيل ان يكون له طرف بالفعل 238ᵇ فصل 66.
في حقيقة الآن 239ᵇ فصل 67.
في ان الآن كيف يعد الزمان 240ᵇ فصل 68.
في كيفية تعلق الزمان بالحركة 240ᵇ فصل 69.
في كيفية تعدد الزمان بالحركة والحركة بالزمان وكيفية تعدد كل واحد منهما بالآخر 241ᵃ فصل 70.
في كيفية عروض الانقسام واللانهاية للزمان والحركة 243ᵇ فصل 71.
في الامور التى توجد في الزمان 243ᵇ فصل 72.

في الجواهر 243ᵇ (in 3 فن) جملة 2.
في الاجسام 243ᵇ (in 4 باب) فن 1.
في تجوهر الاجسام 243ᵇ (in 18 فصل) باب 1.
في حد الجسم 243ᵇ فصل 1.
في تفصيل المذاهب في احتمال الاجسام للانقسام 245ᵃ فصل 2.
في الادلة على بطلان الجزء الذي لا يتجزي (in 20 برهان) 246ᵃ فصل 3.
في ابطال قول من يقول الجسم مركب من اجزاء غير متناهية بالفعل 248ᵇ فصل 4.
في ان قبول القسمة الانفكاكية ثابت الي غير النهاية 249ᵃ فصل 5.
في حكاية شبه مثبتي الجزء والجواب عنها 249ᵃ فصل 6.
في ان الجسم هل يقبل الانقسام مع بقاء صورته النوعية 252ᵃ فصل 7.
في ان الجسم مركب من الهيولي والصورة 253ᵃ فصل 8.
في ثبات المادة لكل جسم 255ᵃ فصل 9.
في استحالة خلو الهيولي عن الصورة 255ᵇ فصل 10.
في استحالة خلو الصورة عن الهيولي 256ᵇ فصل 11.
في كيفية تعلق الهيولي بالصورة 257ᵃ فصل 12.
في اثبات الصورة الطبيعية 258ᵇ فصل 13.
في ان لكل جسم حيزا طبيعيا 258ᵇ فصل 14.
في انه لا يجوز ان يكون للجسم الواحد مكانان طبيعيان 260ᵃ فصل 15.
في المكان الطبيعي للمركب 260ᵇ فصل 16.
في ان الجسم كيف يقف بالطبع في المكان الغريب 260ᵇ فصل 17.
في ان لكل جسم شكلا طبيعيا وان الشكل الطبيعي للبسيط هو الكرة 261ᵃ فصل 18.
في احكام الاجسام البسيطة 261ᵇ باب 2. (in مقدمة, 2 قسم und خاتمة).
في بيان حقيقة البسيط والمركب 261ᵇ المقدمة
في الاجسام الفلكية (in 20 فصل) 262ᵃ قسم 1.
في ان محدد الجهات لا يصح عليه الحركة المستقيمة 262ᵃ فصل 1.
في انه بسيط 262ᵇ فصل 2.
في ان الفلك لا خفيف ولا ثقيل 262ᵇ فصل 3.
في ان الخرق علي الافلاك والكواكب ممتنع 263ᵇ فصل 4.
في ان الافلاك مخالفة في ماهياتها للعناصر والعنصريات 263ᵇ فصل 5.
في ان الفلك ليس بحار ولا بارد ولا رطب ولا يابس 264ᵇ فصل 6.
في انها غير ملونة 265ᵇ فصل 7.
في انه ليس لطبيعة الفلك ضد 266ᵃ فصل 8.
في ان الفلك غير كاين 266ᵇ فصل 9.
في ان الفلك لا يقبل النمو 267ᵇ فصل 10.
في انه غير فاسد 267ᵇ فصل 11.
في محو القمر 268ᵃ فصل 12.
في المجرة 268ᵇ فصل 13.
في حركات الكواكب 268ᵇ فصل 14.
في ان الافلاك متحركة وان حركتها نفسانية 268ᵇ فصل 15.

16. فصل 269a في كيفية حركات الافلاك
17. فصل 269b في اشارة خفيفة الى المنافع الحاصلة من حركات الافلاك في العالم الاصغر
18. فصل 270a في الحركة النفسانية التى للفلك
19. فصل 270a في كيفية تحريك الفلك المحيط للفلك المحاط به
20. فصل 270b في ان الافلاك كرية الشكل

2. قسم 270b (in 13 فصل) في الكلام على الاجسام العنصرية
1. فصل 270b في ترتيب العناصر
2. فصل 271a في الرد على من جعل النار في وسط العالم
3. فصل 271b في بيان سكون الارض
4. فصل 272a في كيفية كون هذه العناصر ثقيلة وخفيفة
5. فصل 272b في اختلاف الناس في سبب حركة العناصر
6. فصل 272b في سبب رسوب بعض الاجسام وطفو بعضها عليه
7. فصل 273a في الرد على من زعم ان احد هذه الاربعة هو الاصل وان غيره انما حدث لاستحالة فيه
8. فصل 273b في بيان اسطقسية هذه الاربعة
9. فصل 279a في شرح افتقار المركبات الى هذه الاسطقسات
10. فصل 279b في سبب حركة النار
11. فصل 279b في شكل النار والهواء
12. فصل 279b في طبقات العناصر
13. فصل 280a (in 5 بحث) في الاحوال الكلية للبحر
    1. بحث 280a عن سبب ملوحته
    2. بحث 280b عن ثقل ماء البحر
    3. بحث 280b عن اختصاص البحر بجانب من الارض دون جانب
    4. بحث 280b عن حركة البحر وسببها
    5. بحث 280b عن سبب المد والجزر في البحار والانهار

الخاتمة 280b (in 3 فصل):
1. فصل 280b في كيفية اتصاف الاجرام البسيطة بالكيفيات
2. فصل 281b في بيان ان العالم واحد
3. فصل 282b في ان الاجسام الفلكية اقدم من الاجسام العنصرية وان احياز الافلاك متقدمة على احياز العناصر

3. باب 282b (in 19 فصل) في المزاج وكيفية الفعل والانفعال
1. فصل 282b في حقيقية المزاج
2. فصل 284a في مذاهب الناس في المزاج
3. فصل 284b في اقسام الامزجة
4. فصل 285a في اقسام انفعالات الحار والبارد والرطب واليابس
5. فصل 285b في النضج
6. فصل 285b (in 2 امر) فيما يقابل النضج
7. فصل 286a في الاسباب الاربعة للنضج والهوة والعفونة
8. فصل 286a في التكرج
9. فصل 286a في الطبخ
10. فصل 286a في الشيء الفاعل القريب
11. فصل 286a في التبخير والتدخين
12. فصل 286a في اصناف تاثير الحرارة في المركبات
13. فصل 286b في المستعل
14. فصل 286b في الحل والعقد
15. فصل 287a في سبب تعاقب الحر والبرد
16. فصل 287b في النشف
17. فصل 287b في الانحصار
18. فصل 287b في الاتصال ومقابلاته
19. فصل 288a في اللين والصلابة

4. باب 288a (in 4 قسم) في الكائنات التى لا نفس لها
1. قسم 288a (in 6 فصل) فيما يتكون فوق الارض من البخار
    1. فصل 288a (in 2 بحث) في السحاب والمطر والثلج والبرد والطل والصقيع
    2. فصل 289a في مقدمات يحتاج اليها في معرفة الآثار الظاهرة على السحاب
    3. فصل 290a (in 7 بحث) في الهالة
    4. فصل 290b (in 10 بحث) في قوس قزح
    5. فصل 291b في الشمسيات
    6. فصل 292a في النيازك والعصا
2. قسم 292b (in 7 فصل) فيما يتكون من الدخان فوق الارض
    1. فصل 292b في الرعد والبرق
    2. فصل 292b في الصاعقة
    3. فصل 292b في الانوار التى يشاهد بالليل في بعض المواضع

في الكواكب المنقضّة 293a فصل 4.
في حقيقة اشتعال النار وانطفائها 293a فصل 5.
في الحريق 293a فصل 6.
في حدّ الريح وكيفية تولدها 293a فصل 7.
(in 8 بحث).

فيما يحدث علي وجه الارض وتحتها بغير ترتيب 295b قسم 3.
(in 5 فصل)
في سبب العامر من الارض من الماء 295b فصل 1.
في قدر ما انكشف من الارض 295b فصل 2.
في امزجة البلدان (in 4 بحث) 295b فصل 3.
في منافع المياه 297b فصل 4.
في الزلزلة 297b فصل 5.

فيما يحدث من العناصر بالتركيب ولا يكون لها نفس 298a قسم 4.
(in 9 فصل)
في تكون الحجر 298a فصل 1.
في تكون الجبال (in 3 بحث) 298a فصل 2.
في منافع الجبال 298b فصل 3.
في المعدنيات 299a فصل 4.
في حد المنطرقات 299a فصل 5.
في كيفية تولد هذه الاجساد السبعة 299b فصل 6.
في كيفية تكون سائر الاقسام 300a فصل 7.
في بيان امكان صنعة الكيمياء 300a فصل 8.
في الطوفان (in 2 بحث) 301a فصل 9.

في علم النفس 301b (in 8 باب) فن 2.

في احكام النفس 301b (in 5 فصل) باب 1.
في تعريف النفس 301b فصل 1.
في ماهية النفس 302b فصل 2.
في بيان الحق في النفس 305a فصل 3.
في تعديد قوي النفس 306a فصل 4.
في تعديد وجوه اختلاف افاعيل النفس 307a فصل 5.

في القوي النباتية واحكامها 309a (in 22 فصل) باب 2.
في اقسام القوي النباتية بالوجه الكلي 309a فصل 1.
في اثبات القوة الجاذبة 309b فصل 2.
في القوة الماسكة 310a فصل 3.
في القوة الهاضمة 310a فصل 4.
في فعل الهاضمة 311a فصل 5.
في القوة الدافعة 311a فصل 6.
في بيان مغايرة هذه القوي 311a فصل 7.
في آلات هذه القوي 311a فصل 8.
في احتياج فاعلية هذه القوي الي الكيفيات الاربع 311b فصل 9.
في ان هذه القوي في بعض الاعضاء مضاعفة 312a فصل 10.
في حقيقة الغذاء 312a فصل 11.
في مراتب الهضم 312a فصل 12.
في شرح ما ذكرنا حدًّا للقوة الغاذية والنامية 312b فصل 13.
في سبب وقوف النامية 313a فصل 14.
في سبب وقوف الغاذية وضرورة الموت 313a فصل 15.
في تحقيق الكلام في القوة المصورة 314a فصل 16.
في كيفية تولد الجنين من المنيين 315b فصل 17.
في ان مني الذكر هل فيه قوة منعقدة حتي يصير جزءا من الجنين او ليس كذلك حتي لا يصير جزءا منه 316b فصل 18.
في ان اول عضو يتكون هو القلب 317a فصل 19.
في وقت تعلق النفس الناطقة بالبدن 317a فصل 20.
في اختلاف هذه القوة 317b فصل 21.
في القوة الحيوانية 317b فصل 22.

في الادراكات الظاهرة 318a (in 13 فصل) باب 3.
في اللمس (in 4 مطلب) 318a فصل 1.
في الذوق (in 3 بحث) 318b فصل 2.
في الشم (in 2 بحث) 319a فصل 3.
في السمع 319b فصل 4.
في الرد علي القايلين بان الابصار لاجل خروج الشعاع 320b فصل 5.
في اثبات الشعاع داخل العين 323a فصل 6.
في الانطباع وادلّة المخالفين فيه 324a فصل 7.
في الرد علي من علّل رؤية الاشياء في المرآة بانعكاس الشعاع عنها الي البصر 326b فصل 8.
في سبب الحول 328a فصل 9.
في انه لا بد في الابصار من توسط الشفاف 329a فصل 10.
في ان الحواس الظاهرة لا يمكن ان تكون الا هذه الخمس 329b فصل 11.
في المحسوسات 329b فصل 12.
في النوم واليقظة 330a فصل 13.

فى صفات النفس الانسانية 357b فصل .2
فى كيفية تدرج المدركات من الشخصية الي التدرج 358a فصل .3
فى درجات النفس الانسانية فى تعقلاتها 358b فصل .4
فى الصور التى يختصّ بمشاهدتها الانبياء والابرار والكهنة والسحرة بل النائمون والممرورين 358b فصل .5
فى سبب المنامات الصادقة 359a فصل .6
فى كيفية الاخبار عن الغيب 359b فصل .7
فى الامور الغريبة التى تصدر عن اقوياء النفوس 360a فصل .8
فى الفرق بين السحر والطلسمات والنيرنجات 360b فصل .9
فى الالهامات 360b فصل .10
فى الذكر والتذكر 360b فصل .11
فى حال النفس بعد مفارقة البدن (فصل in 3) 361a باب .7
فى اثبات سعادتها وشقاوتها 361a فصل .1
فى بيان مراتبها فى السعادة والشقاوة 361b فصل .2
فى بيان حال السعادة والشقاوة الجسمانيتين 362b فصل .3
فى النفوس السماوية 363b باب .8
فى الادراكات الباطنة (فصل in 2) 331a باب .4
فى اثبات القوي الباطنة الخمس 331a فصل .1
فى بيان ان المدرك بجميع اصناف الادراكات النفس 333b فصل .2
فى بيان تجرد النفس الانسانية وحدوثها وبقائها وسائر احكامها (فصل in 11) 336b باب .5
فى بيان ان النفس الانسانية ليست بجسم ولا منطبعة فى جسم 336b فصل .1
فى كيفية تعلق النفس بالبدن 346a فصل .2
فى ان النفوس البشرية هل بعضها مخالفة للبعض بالماهية ام لا 346a فصل .3
فى انه هل يجب ان يكون لكل بدن نفس ولكل نفس بدن على وحدته 347b فصل .4
فى حدوث النفوس البشرية 348a فصل .5
فى ابطال التناسخ 350a فصل .6
فى ان النفس لا تموت بموت البدن 350b فصل .7
فى ان الفساد على النفس محال 351a فصل .8
فى علل النفوس الناطقة 352a فصل .9
فى احتجاج القدماء على وحدة النفوس 352b فصل .10
فى المتعلق الاول للنفس 353b فصل .11
فى شرح افعال النفس (فصل in 11) 356a باب .6
فى خواص النفس الانسانية 356a فصل .1
فى اثبات الجواهر المجردة عن الاجسام فى ذواتها وفى فاعليتها وهى التى تسمي بالعقول وهو فصل واحد 364a فن .3 (دليل in 8).

فى الالهيات المحضة (باب in 4) 367a كتاب .3

فى اثبات واجب الوجود ووحدته وبرأته عن مشابهة الجواهر والاعراض (فصل in 6) 367a باب .1
فى اثباته 367a فصل .1
فى وحدة واجب الوجود 368a فصل .2
فى نفى الكثرة عن واجب الوجود 369b فصل .3
فى انه ليس بجسم 370a فصل .4
فى انه ليس بجوهر 370b فصل .5
فى انه سبحانه وتعالي ليس بعرض 372b فصل .6
فى احصاء صفاته تعالي (فصل in 10) 373a باب .2
فى انه سبحانه وتعالي عالم بذاته وبالكليات ايضا 373a فصل .1
فى علمه تعالي بالجزئيات 375a فصل .2
فى شرح ارادته 378a فصل .3
فى امور يجب البحث عنها فى عالمية الله تعالي 379b فصل .4
فى شرح عنايته على مذهب المتقدمين 379b فصل .5
فى قدرته سبحانه وتعالي 379b فصل .6
فى احصاء صفاته سبحانه وتعالي 380a فصل .7
فى ان حقيقته غير معلومة للبشر 380b فصل .8
فى تقسيم اسمائه 381a فصل .9
فى اشارة خفية الي شرح بعض اسمائه سبحانه وتعالي 382a فصل .10
فى افعاله سبحانه وتعالي (فصل in 6) 382a باب .3
فى كيفية صدور الافعال عنه 382a فصل .1
فى شرح مذهبهم فى تكون السموات 384b فصل .2
فى تكون الاسطقسات 385a فصل .3
فى دوام فاعلية البارئ سبحانه وتعالي 386a فصل .4
فى القضاء والقدر 386a فصل .5
فى كيفية دخول الشر فى القضاء الالهي 387a فصل .6
فى النبوة وتوابعها وهو فصل واحد 388a باب .4

Schluss f. 388ᵃ: وذلك يتعلق بعلم الاخلاق
ولو اخر الله فى الاجل جمعنا فى هذين العلمين كلاما
مجردا ونصمه الي هذا الكتاب واما الآن لما وفقنا الله
تعالي لجمع هذه المسائل الطبيعية والالهية على هذا
الترتيب والتهذيب الذي لم يسبقنا اليهما احد
فلنختم حامدين لله تعالي والله اعلم'

Schrift: ziemlich gross, gedrängt, gut, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter roth. Von f. 266ᵇ an ist die Schrift klein. Bl. 386 bis 388 sind von anderer Hand in kleiner gefälliger Schrift ergänzt. — Abschrift c. $^{900}/_{1494}$.

Bl. 6—8 sind leer gelassen. Nach f. 344 folgt: 354. 355. 345—353. 356 ff.

Das Werk ist hier in 2 Theile getheilt; der 2. Theil beginnt f. 226ᵇ. — HKh. V 11297.

5065. WE. 191.

2) f. 55—187.

8ᵛᵒ, 14 Z. (19½ × 12; 12 × 5½ᶜᵐ). — Zustand: im Anfang und am Ende unsauber. — Papier: gelblich, ziemlich stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken; Klappe abgerissen. — Titel fehlt. Er ist

شرح هداية الحكمة

Verfasser fehlt; nach der Vorrede ist es:

حسين بن معين الدين المَيْبُدىّ قاضى مِير

Der Verfasser des Grundwerkes ist:

مفضل بن عمر الابهري اثير الدين

Anfang f. 55ᵇ: الهداية امر من لديه وكل شيء
يعود اليه له الحمد على ما انعم علينا سوابق النعم
... اما بعد يقول المعتصم بلطفه الابدىّ حسين بن
معين الدين الميبدىّ اصلح الله حالهما ونوّر بالهما
لمّا رايت كمال عين الاعيان وهو نوع الانسان الخ

Commentar zu dem Werke des Mofaḍḍal ben ’omar *atîr eddîn elabharî* (oder auch el-abahrî), um $^{660}/_{1262}$ gestorben, in welchem das Gesammtgebiet der Philosophie in 3 Haupttheilen (قسم) behandelt wird, nämlich Logik, Physik, Metaphysik. Der Verfasser des Commentars, Ḥosein ben mo’în eddîn *qâḍî mîr elmeibodî* lebt um $^{890}/_{1485}$ (HKk. hat auch elmeibidî). Derselbe beschränkt sich auf Erklärung des 2. und 3. Hauptt heils.

Der Commentar beginnt nach der Vorrede so (f. 55ᵇ): اعلم أن الحكمة علم باحوال اعيان
الموجودات على ما هي عليه فى نفس الامر بقدر
الطاقة البشرية وتلك الاعيان امّا الافعال والاعمال التى
وجودها بقدرتنا واختيارنا اوّلا فالعلم باحوال الاوّل
من حيث يؤدّي الي صلاح المعاش والمعاد يسمّي
حكمة عملية والعلم باحوال الثانى يسمي حكمة نظرية
وكل منهما ثلثة اقسام' الخ

فى الطبيعيات (فن in 3) f. 59ᵃ 2. قسم

فيما يعمّ الاجسام' (فصل in 10) 59ᵇ فن 1.

60ᵃ فصل فى ابطال الجزء الذي لا يتجزي
61ᵃ فصل فى اثبات الهيولي
69ᵃ فصل فى انّ الصورة الجسمية لا تتجرّد عن الهيولي
74ᵇ فصل فى ان الهيولي لا تتجرد عن الصورة
78ᵇ فصل فى اثبات الصورة النوعية
82ᵇ فصل فى المكان
84ᵃ فصل فى الحيّز
86ᵃ فصل فى الشكل
86ᵇ فصل فى الحركة والسكون
91ᵃ فصل فى الزمان

فى الفلكيّات (فصل in 8) 94ᵃ فن 2.

94ᵃ فصل فى اثبات كون الفلك مستديرا
98ᵇ فصل فى انّ الفلك بسيط
100ᵃ فصل فى ان الفلك قابل للحركة المستديرة
105ᵃ فصل فى ان الفلك لا يقبل الكون والفساد
106ᵇ فصل فى ان الفلك يتحرك على الاستدارة دائما
110ᵇ فصل فى ان الفلك متحرك بالارادة
111ᵇ فصل فى ان القوة المتحركة للفلك يجب عن تكون مجردة عن المادة
113ᵇ فصل فى انّ المحرك القريب للفلك قوّة جسمانية

فى العنصريات (فصل in 6) 116ᵃ فن 3.

116ᵃ فصل فى البسايط العنصرية
119ᵃ فصل فى كاينات الجوّ
124ᵇ فصل فى المعادن 125ᵇ فصل فى النبات
129ᵃ فصل فى الحيوان 134ᵇ فصل فى الانسان

فى الالهيات (فن in 3) 138ᵃ 3. قسم

فى تقاسيم الوجود (فصل in 7) 138ᵃ فن 1.

138ᵇ فصل فى الكلّى والجزئى
140ᵃ فصل فى الواحد والكثير

فصل في المتقدم والمتأخر 143ᵇ
فصل في القديم والحادث 145ᵃ
فصل في القوة والفعل 147ᵃ
فصل في العلة والمعلول 148ᵃ
فصل في الجوهر والعرض 153ᵃ
2. فن في العلم بالصانع وصفاته (in 10 فصل) 158ᵇ
فصل في اثبات الواجب لذاته 158ᵇ
فصل في ان وجود واجب الوجود نفس حقيقته 159ᵇ
فصل في ان وجوب الوجود وتعينه نفس ذاته 161ᵇ
فصل في توحد واجب الوجود 162ᵇ
فصل في ان الواجب لذاته واجب من جميع جهاته 163ᵇ
فصل في ان الواجب لذاته لا يشارك الممكنات في وجوده 164ᵇ
فصل في ان الواجب لذاته عالم بذاته 166ᵃ
فصل في ان الواجب لذاته عالم بالكليات 167ᵃ
فصل في ان الواجب لذاته عالم بالجزئيات المتغيرة على وجه كلّيّ 170ᵃ
فصل في ان الواجب مريد للاشياء 171ᵇ
3. فن في الملائكة وهي العقول المجردة (in 4 فصل) 172ᵃ
فصل في اثبات العقل 172ᵃ
فصل في اثبات كثرة العقول 173ᵃ
فصل في ازلية العقول وابديتها 176ᵃ
فصل في كيفية توسط العقول بين الباري وبين العالم الجسماني 176ᵇ

Schluss f. 187ᵇ: ومن اراد الاستقصاء الي الحكمة والوقوف على مذهب الحكماء فليراجع الي كتابنا المسمّي بزبدة الاسرار وطّني انّ الواجب على طالب الحقّ مطالعة كتب الشيخين ابي علي وشهاب الدين المقتول . . . وتوفيق الوصول اليه من الله الاكبر؛

Schrift: kleine Gelehrtenhand, deutlich, gleichmässig, vocallos. Am Rande ziemlich viel Glossen, bisweilen auch zwischen den Zeilen. Die zu erklärenden Worte roth oder schwarz überstrichen: allein es ist nicht möglich, danach anzugeben, was der Grundtext sei und wo die Glosse angehe oder aufhöre. Der ganze Grundtext (mit Ausschluss des 1. قسم) ist hier aufgenommen, untermischt mit kurzen Zusatzerklärungen oder auch durch etwas längere, die theils durch اي, theils und besonders durch اقول eingeführt werden. — Abschrift von باقر بن حيدر الحسني im J. 1070/1660. — HKh. VI 14348.

5066.

Dasselbe Werk ist enthalten in:

1) Spr. 1811.

60 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. (20½ × 12; 13½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz sauber; Bl. 1 etwas beschädigt, Bl. 60 lose. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dick. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel f. 1ᵃ von neuerer Hand nicht ganz richtig: شرح الهداية. Verfasser f. 1ᵃ: القاضي حسين u. f. 1ᵃ oben in der Ecke: حسين الميبدي

Schrift: Persischer Zug, klein, gefällig, gleichmässig, deutlich, vocallos. Der Text, deutlich abgegrenzt, roth überstrichen. Am Rande selten einige Glossen. — Abschrift im J. 880/1475.

2) Lbg. 687.

109 Bl. 4ᵗᵒ, 19 Z. (22 × 13½; 13½ × 6ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; anfangs fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Nach f. 60 eine grössere Lücke.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Grundtext roth überstrichen. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1124/1724.

3) Mo. 109, 9, S. 439—456. 478—501.

8ᵛᵒ, 26 Z. (19 × 11¼; 14 × 7ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, glatt, zieml. stark. — Titel u. Verf. fehlt.

Hier ist nur 1) der Anfang des Werkes enthalten; er umfasst vom 2. قسم das 1. فن bis zu Ende des Abschnittes في اثبات الصورة النوعية. 2) S. 478 ff. das 3. فن ganz und vom 3. قسم das 1. فن und das 2. فن bis zu Ende des Abschnittes في ان الواجب لذاته واجب من جميع جهاته

Schrift: Türkischer Zug, klein, gedrängt, gefällig, vocallos. Gegen Ende immer enger und kleiner, bis zu 40 Zeilen auf der Seite. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1100/1688.

S. 457—477 leer. Die letzten 2 Blätter enthalten Türkisches.

5067. WE. 191.

1) f. 1—53.

190 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (19½ × 12; 12½ × 5¼ᶜᵐ). — Zustand: zum Theil etwas unsauber. Nicht ohne Wurmstiche. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken; die Klappe abgerissen. — Titel fehlt. Er ist:

حاشية علي شرح قاضي ميرعلي هداية الحكمة
للشيخ اثير الدين مفضل بن عمر الابهري؛

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي تخلص بهداية حكمته حواشي قلوبنا عن غواشي الريوب والاوهام ... وبعد فيقول ... محمد المدعو بمصلح الدين اللاري الانصاري اصلح الله حاله ... انّي اتيت فيما مضى بحواش كاشفة عن غواش على شرح الهداية الخ

Glossen des Moḥammed *ellārī* moçliḥ eddīn † 977/1569 zu demselben Commentar des Qāḍī mīr elmeibodī. Der Text durch قوله oder ق, meistens abgekürzt, die Glossen durch اقول eingeleitet. Der Anfang des eigentlichen Werkes so (f. 2ᵃ): قال اعلم ان الحكمة علم باحوال اعيان الموجودات الخ اقول للمناظرين في التعريف النظار لانّ المراد بالعلم اما القواعد المخصوصة او ادراكها او الملكة الخ

Schluss f. 53ᵇ: قوله ثم عمموا اعتبارها في سائر الاجسام هذا الاعتبار مبني علي امور الظرفية لا تحقيق لانّ كثرة الارض ليست لها من الجهات، تمت الكتاب بعون الوهاب،

Diese Glossen gehen nur bis zum 1. فصل des 2. فن des 2. قسم; die beim Schluss angeführte (überstrichene) Stelle steht f. 95ᵃ, Z. 6. Ob die Glossen sich überhaupt weiter erstreckt haben, ist nach der Unterschrift (تمت") fraglich, unwahrscheinlich. Am Rande viele Glossen und Zusätze aus anderen Werken.

Schrift: klein, Persischer Zug, nur ziemlich deutlich, vocallos. — Abschrift etwa um 1100/1688. — HKh. VI p. 474.

5068. We. 1177.

1) f. 1—26.

90 Bl. 8ᵛᵒ, c. 28—30 Z. (17¾ × 12; 15 × 8½ᶜᵐ). — Zustand: unsauber im Anfang u. am Ende. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: fehlt.

Ein Stück derselben Glosse. Titel und Verfasser fehlt. Behandelt ist hier das 2. قسم des Werkes, und zwar das 1. فن und der Anfang des zweiten; das Uebrige fehlt.

Der Anfang fehlt. Die Glosse zu dem 1. فصل des 1. فن beginnt so f. 3ᵃ: قوله في ابطال الجزء الذي لا يتجزي اعلم انهم اختلفوا في حقيقة الجسم البسيط اي ما لا يتركب من الاجسام المختلفة الحقايق فعند الحكماء هو متصل واحد لا يكون له اجزاء ولا مفاصل لكنه قابل لانقسامات غير متناهية وقال محمد الشهرستاني انه متصل ... قوله وقد يقال له الجوهر الفرد الظاهر ان اطلاق الجوهر الفرد باعتبار انه ليس قابلا للتجزية ولا جزء له الخ

Zu dem Anfang (d. h. dem 1. فصل) des 2. فن beginnt dieselbe so f. 26ᵃ: قوله في اثبات كون الفلك مستديرا اي الاولي ان يقال في اثبات الفلك ان الاستدارة ماخوذة في مفهوم الفلك قوله ان ههنا جهتين لا تتبدلان واذا استلقى الانسان صار قدامه فوقا وتحته خلفا وينعكس الحال اذا انبطح وهذا لا يخرج الفوق والتحت ... قوله ثم اذا توجه الي المغرب تبدل الجميع هذا بناء علي ان تعين تلك الجهات بالوجه والظهر واليمين والشمال فكلما انحرف الشخص الخ

Schluss f. 26ᵇ: قوله ثم عمموا اعتبارها في سائر الاجسام هذا الاعتبار مبني على الامور العرفية لا تحقق فيه لان كثرة الارض ليست لها كل من الجهات،

Die Seite ist nicht zu Ende, das Uebrige fehlt.

Schrift: kleine, gedrängte, aber nicht undeutliche, Gelehrtenhand, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

Nach f. 9 fehlen 3 Bl. — HKh. VI 14343.

Mq. 729, 1, f. 1—20.

67 Bl. 4ᵗᵒ, c. 15 Z. (22⅓ × 16½; c. 10½ × 5½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, ziemlich stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Bruchstück aus dem Anfang derselben Glossen. Sie beginnen zu dem 2. Abschnitt (des 1. فن des 2. قسم) في اثبات الهيولي f. 19ᵃ so: قوله اي في بيان ثبوتها والظاهر انها لفظ يوناني قوله كل جسم من حيث هو جسم، لفظ الحيثية يستعمل لمعان الاطلاق والتقييد والتعليل الخ

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, vocallos. Das Stichwort قوله roth, der Grundtext roth überstrichen. Am Rande eine ausführliche Glosse zu dem Commentar. — Abschrift c. 1150/1737.

5069.

1) We. 1177, 2, f. 27—61ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: قوله تخلص بهداية حكمته قيل فيه لطافة حيث يمكن حمله على متن الهداية قال في القاموس الحكمة العدل والعلم والحلم والنبوة والقران والانجيل والتورية انتهي قيل اضافة الهداية الي الحكمة

يجوز ان تكون بيانية . . . قوله حواشى قلوبنا والحواشي فاعل تخلص اي جوانبها قيل جوانب الشيء كناية عن جميعه قوله عن غواشى الريوب متعلق بتخلص واضافتها الي الريوب بيانية الخ

Es ist eine Glosse eines Ungenannten zu derselben Glosse des Ellārī. Dieselbe geht, wie es scheint, bis zu dem letzten فصل (في الزمان) des 1. فن des 2. قسم, schwerlich bis zum Anfang des 1. فصل des 2. فن des 2. قسم.

Schluss f. 60ᵇ: قوله يكون وضع الفلك اي فبقاء الوضع المعين كما هو اللازم من المقولة فيها باطل فكذا اللزوم لان بطلان اللازم يستلزم بطلان الملزوم،

Nach f. 33 ist eine Lücke.

Das Stück f. 60ᵇ Mitte bis 61ᵃ ist der Glosse zu einem Commentar zur هداية الحكمة entnommen, und zwar ziemlich im Anfang. Es beginnt: قوله لما كانت الحكمة علما اي هذا شروع في تقسيم الحكمة باعتبار الموضوع الي اقسامها الخ

2) Mq. 729, 2, f. 21—67.

4ᵗᵒ, 17—23 Z. (22⅓ × 16½; 14—16 × 9½—10ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber. Papier etc. u. Schrift wie bei. 1).

Titel fehlt. — Bruchstück einer Glosse zu derselben Glosse (vgl. f. 22ᵃ u. 3ᵇ; 42ᵃ u. 14ᵇ); dieselbe erstreckt sich aber auf mehr, als in Mq. 729, 1 vorhanden ist, ist auch verschieden von der dortigen Randglosse. Bricht ab mit den Worten: بعد اثبات الافتقار طائلا بلا سبب الافتقار مشتمل

5070. Mq. 67.

2) f. 48—63ᵇ.

8ᵛᵒ, 19 Z. (18½ × 13½; 13½ × 9ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber, am oberen Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt.

Commentar zu demselben Grundwerk. Titel fehlt; er ist: شرح هداية الحكمة. Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang f. 48ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد وآله الطاهرين وبعد فقد سالني بعض احبابي ان اكتب لقسمَي الطبيعيّ والالهيّ من كتاب الهداية لمولانا . . . اثير الملة والدين مفضل الابهري . . . شرحا يزيل من اللفظ صعابه الخ

Dieser Commentar, kurz und bündig, ist auf Bitten von Freunden abgefasst zu dem 2. und 3. Hauptheil. Beginnt so f. 48ᵇ:

القسم الثاني في الطبيعيات وهو مرتب علي ثلاثة فنون، الاول فيما يعمّ الاجسام وهو مرتب على فصول، فصل في ابطال الجزء الذي لا يتجزى، لو فرضنا جزءا بين جزئين فاما ان يكون الوسط مانعا الخ

56ᵇ القسم الثالث في الالهيات وهو مرتب على ثلثة فنون، الفن الاول في تقاسيم الوجود وهو مرتب علي فصول، فصل في الكلي والجزئي اما الكلي فليس واحد بالعدد والا لو كان الشيء الواحد الخ

Schluss f. 63ᵇ: مقيدة في سلاسل العلايق فيكون في غصة وعذاب اليم ومن اراد الاستقصاء في الحكمة والوقوف علي مذهب الحكماء فليراجع الي كتابنا المسمي بزبدة الاسرار والله ولي التوفيق، تم

Der Verfasser des am Schluss angeführten Werkes زبدة الاسرار ist nach HKh. III 6798 محمد بن شريف الحسينى um 825/1422. Demnach würde dieser auch der Verfasser des vorliegenden Commentars sein. In der That führt HKh. VI 14348 p. 474 ein solches Werk an: doch s. bei We. 1177, 3.

Schrift: dieselbe wie bei 1), nur etwas grösser.

We. 1854, 3, f. 31—45 derselbe Commentar.

4ᵗᵒ, 23 Z. (22¼ × 16½; 15 × 6ᶜᵐ). — Zustand: etwas fleckig und wurmstichig, doch im Ganzen gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel von späterer Hand: الهداية في الحكمة

Schrift: Türkischer Zug, klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 1126/1714 von عثمان كرامه. — Bl. 46—48 leer.

5071. We. 1177.

3) f. 61ᵇ—90.

Format etc. und Schrift wie bei 1).

Commentar zu demselben Grundwerk. Titelüberschrift: هذا كتاب الهداية للفاضل الابهري وشرحه للشريف الحسينى السناوي

Anfang: هدايتك ربنا في الرواية والدراية وكفايتك في البداية والنهاية يا ذا الحكمة البالغة . . . اما بعد فيقول الفقير . . . الحسينى اصلح الله باله . . . انى

لما حصلت قراءة قسمي الطبيعي والالهي من كتاب الهداية الاثيرية وتلقفت عليه من فرايد من الحضرة الاستاذية الشريفية اتفق قراءته علي مرارا ... فاحببت ان اقيد بالتحرير ما كنت احاوله من التقرير الخ

Dieser gemischte Commentar behandelt das 2. und 3. قسم vollständig. Der Text roth oder (meistens) roth überstrichen. Derselbe fängt so an f. 62ᵇ: الفن الاول فيما يعم الاجسام الفلكية والعنصرية قدّمها لعمومها وشرفها وهو اي الفن الاول مشتمل على عشرة فصول فصل في ابطال الجزء الذي لا يتجزي وهو جوهر ذو وضع لا يقبل الانقسام اصلا لا قطعا ولا كسرا ولا فرضا والمقصود ان الجسم الخ

67ᵇ الفن الثاني من الفلكيات وفيه ثمانية فصول فصل في اثبات كون الفلك مستديرا اعلم ان المشهور عند الجمهور ان الجهات ست وله سبيان عامّي وهو ان الانسان الخ

78ᵃ القسم الثالث في الالهيات هذا من تسمية الشيء باسم اشرف اجزائه والمراد ان القسم الخ

Das Werk schliesst mit einer خاتمة, deren Anfang f. 89ᵃ: خاتمة اي هذه خاتمة القسم الثالث من كتاب الهداية في احوال الاخرة للنفس الناطقة من اللذة والالم ومراتبها هداية اعلم انه اورد في الخاتمة مسائل عديدة ووسمها بالهداية لانه باثباتها يدفع اوهام منكريها النفس بعد خراب البدن وعروض الموت اما ان تفسد الخ

Schluss f. 90ᵇ: فتتالم بفقدان البرك الذي به كانت متمكنة من تحصيل تلك المقتضيات وتبقى في كدر الهيولي ... فتكون في غصّة وعذاب اليم لكن هذا ليس لازما كما ذكرنا ومن اراد الاستقصاء في الحكمة والوقوف على مذاهب الحكماء فليراجع الي كتابنا زبدة الاسرار والله الموفق والمعين والحمد لله ... وآله وصحبه اجمعين امين

Der Verfasser verweist am Schluss auf sein Werk زبدة الاسرار. So thut auch WE. 191, 2 und Mq. 67, 2. Dennoch sind alle 3 Commentare verschieden. In dem vorliegenden ist als Verf. ausdrücklich angegeben Eššerîf elhoseinî essanâwî: dieser muss ein anderer als Moḥammed ben šerîf elhoseinî (in Mq. 67, 2) sein, dessen Name daselbst übrigens nicht genannt ist, den aber HKh. VI p. 474 und III 6798 so nennt. Letzterer, ein Sohn des Eššerîf elǵorǵânî, lebt um $^{825}/_{1422}$. Er hat ein philosophisches Werk u. d. T. زبدة الاسرار verfasst und in seinem Commentar zur هداية الحكمة darauf verwiesen. Die beiden anderen späteren Commentare verweisen auch darauf, ganz mit seinen Worten, und brauchen also auch den Ausdruck الى كتابنا, zu **unserem** Buch, während sie bloss الى كتاب setzen durften.

HKh. VI 14348 pag. 474.

F. 90ᵇ Mitte wird die Stelle وكل مجرد عن المادة فهو عالم بذاته (im 7. فصل des 2. فن des 3. قسم) behandelt (s. f. 86ᵃ Mitte), ist aber mit Schluss der Seite nicht zu Ende.

5072. Pet. 695.

204 Bl. 4ᵗᵒ, 20 Z. (26 × 15; 16 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: schwarzer Lederband mit Goldverzierung.

Commentar zu demselben Grundwerk. Titel u. Verfasser von anderer Hand f. 1ᵃ oben:

شرح هداية لملا صدر

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله مخترع العقل الفعال ومبدع النفس الكمال معلق الصور بالمواد ومؤلف النسب بين الاعداد والابعاد ... اما بعد فيقول الفقير الي الله الغنى محمد بن ابراهيم الشهير بالصدر الشيرازى عفى الله عنهما لما طابقت القوانين الحكمية والاصول الدينية على ان اجل الذخاير والسعادات وافضل الرسايل الي الفوز بالدرجات تكميل القوّة النظرية بتحصيل العلوم الحقيقية الخ

Der Verfasser des Commentars ist Moḥammed ben ibrâhîm *eššîrâzî* çadr eddîn, nach der Unterschrift noch im J. $^{1254}/_{1838}$ am Leben. Er schickt vorauf eine längere Einleitung zur Definition des Begriffes الحكمة und deren Eintheilung in الحكمة النظرية u. الحكمة العملية.

Die الحكمة النظرية zerfällt in 3 قسم. 1. قسم: ما يتعلق بامور غير مادية مستغنية القوام في تحوي الوجود العينى والذهن عن اشتراط المادة

Dieser Theil heisst العلم الاعلي und dazu gehört

العلم الكلّي المشتمل علي تقاسيم الوجود المسمي بالفلسفة الأولي اي التشبه بالاله علما وعملا، العلم الالهي الذي هو فن المفارقات المسمي بالثولوجيا اي معرفة الربوبية

2. قسم: ما يتعلق بامور مادية وان كان الوهم يجردها تجريدًا ما ولا يحتاج في فرضها موجودة الي خصوص مادة واستعداد ويسمّي الحكمة الوسطي والعلم الرياضى والتعليمي

Die dazu gehörigen Wissenschaften sind vier, nämlich: علم الهيئة، الهندسة، الموسيقى، الحساب

3. قسم: ما يتعلق بامور مادية لا يتوهم مجرّدة ومع عدم تجردها لا يستغنى في فرض وجودها عن التغيّر وخصوص الاستعداد

Dieser Theil ist العلم الطبيعى und ihr Object (موضوعه) ist der Körper der Welt, insofern derselbe einen Anfang der Bewegung oder Ruhe hat.

II. الحكمة العلمية hat zum Object die menschliche Seele (من حيث التصاقها بالاخلاق والملكات) und zerfällt in 3 قسم.

1. علم الاخلاق
2. الحكمة المنزلية
3. الحكمة المدنية { علم السياسة / علم النواميس }

so wird von Einigen dieser 3. Theil in 2 Unterabtheilungen gebracht.

Dann geht er f. 3ᵇ auf den Inhalt des vorliegenden Grundwerkes ein, spricht über die Dreitheilung desselben und die Stellung der einzelnen Theile zu einander, erörtert die öfters aufgeworfene Frage, ob العلم الرياضى oder العلم الطبيعي vortrefflicher sei, auch mit Rücksicht auf العلم الالهي.

Er hat den ersten Theil des Grundwerkes (المنطق) nach dem Vorgange Anderer hier unerklärt gelassen und geht f. 4ᵇ an Erklärung des 2. Theils (الطبيعيات). Nach allgemeinen Vorbemerkungen über den Gegenstand beginnt er die Erklärung des 1. فصل des 1. فن f. 7ᵃ so: في ابطال الجزء الذي لا يتجزي الجسم اما مفرد لم يتألف من اجسام او مركب يتالف من اجسام متشابهة كانت كالسرير او مختلفة كالحيوان والجسم المفرد قابل للانقسام اتفاقا وهو اما بالفعل او بالقوة الخ

Das 2. فن f. 64ᵃ, das 3. فن 88ᵇ.

Das 3. قسم (في الالهيات) f. 119ᵃ. Das 1. فن 119ᵃ, 2. فن 148ᵃ, 3. فن 182ᵇ.

Schluss f. 204ᵇ: ليتحفظ عن التبدد ويمنع غيره عن ممازجته ويتعين فيه محل التخيل متشكلا به ولا به جوهر يابس ليتحفظ فيه الصور ورطب ليقبل، وليكن هذا آخر ما يتيسر لنا في شرح هذا الكتاب مستعينين بملهم الصواب عند تلاطم امواج الهموم ... على انى لا ازعم اني قد بلغت الغاية في ما اوردته كلا فان وجوه الفهم لا ينحصر فيما فهمت ومعارف الحق لا تقيد بما علمت فان الحق اوسع من ان يحيط به وحد واعظم من ان يحصره عقل دون عقل والله اعلم بالصواب،

Die Unreinschrift des Werkes vollendet in Içfahān im J. 1254 Śawwāl (1838). Der Verfasser klagt darin über sein trauriges Loos und schliesst diese Angabe mit dem Verse (Basīṭ):
الدمع يغرقنى والشوق يحرقنى فهل رأيت غريقا فهو محترق

Schrift: Persischer Zug, sehr klein, gleichmässig, gut, vocallos. Der Grundtext roth überstrichen (sehr selten selbst roth); die Ueberschriften roth. — Abschrift um $^{1260}/_{1844}$.

5073.

1) Mq. 122, 41, f. 369—421.

8ᵛᵒ, 13—14 Z. ($16^3/_4 \times 12^2/_3$; $10 \times 7^1/_2$ ᶜᵐ). — Zustand: stark wasserfleckig, etwas wurmstichig; am unteren Rande beschädigt. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn.

Bruchstück eines Commentars zu demselben Grundwerk, mit قال und اقول. Der hier nicht genannte Verf. des Commentars braucht sehr häufig die Wendung: فان قلت . . . قلت. Die Anführung des Textes ist in der Regel ganz kurz. Behandelt ist auch hier nur der 2. und 3. Haupttheil. Das Vorhandene beginnt in dem 1. فصل des 1. فن (des 2. Theils).

Das 2. فصل f. 369ᵇ: قال في اثبات الهيولي الخ، اقول كل جسم طبيعي وهو الجوهر القابل للابعاد الثلثة اي الطول والعرض والعمق الخ

2. فن 379ᵃ قال الفن الثانى في الفلكيات اقول اعلم ان الجهة مفصل المتحرك بالحصول فيها الخ

u. s. w.

قال القسم الثالث في الالهيات الخ 399ᵇ قسم 3.
اقول هذا العلم ينظر في الامور التي لا تفتقر
الي مقارنة المادة الجسمية الخ

In dem letzten Abschnitt des 3. فن, also gegen Ende des Werkes, ist die hier zuletzt behandelte Textstelle f. 421ᵇ: قال النفوس الناطقة التي لم تكسب العلم، اقول النفوس الناطقة التي لم تكسب العلم والشوق اذا فارقت البدن وكانت خالية عن الهيئات الخ

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, etwas flüchtig, nicht leicht, vocallos, auch öfters ohne diakritische Punkte. Die Wörter قال und اقول roth, anderes roth überstrichen. — Abschrift c. 1000/1591. — Collationirt.

Nach f. 384 fehlt wol 1 Blatt.

2) Mq. 122, 31, f. 267—272.

8ᵛᵒ, 19 Z. (19½ × 14; 12⅓ × 8ᶜᵐ). — Zustand: fleckig am unteren Rande. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück eines Commentars mit اقول — قوله zu demselben Grundwerk (Anfang des zweiten Haupttheils). — Die erste Textstelle f. 267ᵇ: قوله وهو مرتب على ثلثة فنون اقول مباحث هذا القسم منحصرة في ثلثة فنون الاول فيما يعم الاجسام الطبعية من الاحوال الثاني فيما يختص بالفلكيات الثالث فيما يختص بالعنصريات — Die letzten Wörter des Commentars: فبحكم المقدمة الثالثة يوجد تلك الزيادات الغير متناهية في بعد واحد والبعد المشتمل،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, dick, gedrängt, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 1000/1591.

5074.

1) Mq. 119, 8, f. 99—108.

8ᵛᵒ, 17 Z. (19 × 13½; 12 × 10ᶜᵐ). — Zustand: am Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück eines Commentars oder Glosse (mit قوله und اقول) zu demselben Grundwerk. Titel u. Verf. fehlt. Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt im 7. فصل des 2. فن des 2. قسم. F. 100ᵇ 3. فن: في العنصريات. Der Commentar beginnt dazu: اقول لما فرغ عن مباحث الفلكيات شرع الآن في البحث عن العنصريات واراد بالعنصريات العناصر وما يحدث منها اما بتاليف كالمواليد الثلثة او بغيره كالريح والرعد الخ

Hört auf in dem 3. فصل (في المعادن f. 108ᵃ) dieses 3. فن, mit den Worten des Commentars: تحت الارض اختلاف تلك الانواع لاختلاف موادها من الابخرة والادخنة كمية وكيفية واختلاف،

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. — Abschrift c. 1000/1591.

2) Mq. 122, 39, f. 340—353.

8ᵛᵒ, c. 23 Z. (17½ × 12½; 13 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück einer Glosse mit قوله zu demselben Grundwerk (2. Haupttheil). Die erste Textstelle f. 340ᵃ: قوله منبعث عن تصور تخيلي او توهمي او تعلق، وانما انحصر التصور في الاقسام الثلثة الخ Weiterhin f. 341ᵃ: قوله الا ان اطلاق الاسطقسات الخ اقول الفرق بين الاسطقس والعنصر بملاحظة الكون الخ Nach f. 342 fehlen, wie es scheint, 2 Blätter; nach f. 345 fehlt auch etwas. Zuletzt f. 353ᵇ: قوله قد سبق ان الكلام في الاقسام البسيطة الخ، لما كان محصل كلام السايل ان المساواة بين جزء القوة وكلها في التاثير على التقدير المفروض انما يلزم الخ

Schrift: Türkische Hand, sehr klein, meistens gedrängt, vocallos. — Abschrift c. 1000/1591.

3) Mq. 122, 30, f. 265. 266.

8ᵛᵒ, 21 Z. (19 × 13½; 12½ × 8¾ᶜᵐ). — Zustand: am Rande fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark.

Stück einer Glosse mit اقول — قوله zu demselben Grundwerk, 3. Haupttheil. Die erste Textstelle: قوله والعذر بعدم قبول التماثل والاختلاف والتزام التسلسل باطل اقول القائلون بالحال اعتذروا عن البعض من وجهين الخ — Die letzte f. 266ᵇ: قوله والسبق ومقابله الخ اقول لما ذكر السبق في تعريف القديم والحادث اشار الي اقسامه واقسام مقابله اي المعية والتاخر واقسام السبق خمسة على راي الحكماء او ستة على راي المتكلمين الخ

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, gewandt, vocallos, auch oft ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 1000/1591.

4) Mq. 120, 15, f. 62.

Bruchstück aus dem 3. Haupttheil desselben Werkes. Der 2. Abschnitt: في العلم بالصانع وصفاته beginnt f. 62ᵃ Mitte.

5) Mq. 146, 26, f. 470—479.

4to, 25 Z. (22 × 15⅜; 15 × 9^cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel fehlt.

Stück einer Glosse mit قوله zu einem philosophischen Werke, wahrscheinlich هداية الحكمة. Die erste Textstelle f. 470^a, 6: قوله وهو اي الاعتبار الذي يليق بالمقام . . . قوله بحسب المقتضى روي بلفظ اسم الفاعل والمفعول الخ — Die letzte f. 479^b: قوله وقوله مبتدأ خبره وارد على ذا وكم من شقى في موقع الحال من مقول القول اي قد كثرت للاشقياء المرتابين وذا اشارة الي اسلوب نفي الانكار الخ

Schrift: ziemlich gross, gewandt, gleichmässig, vocallos. Das Stichwort قوله roth. — Abschrift c. 1000/1591.

6) Mq. 180^b, f. 311—365.

Glosse mit قوله zu einem metaphysischen Werke, wahrscheinlich der هداية الحكمة. Darin das 6. فصل: في العلة والمعلول.

Die Reihenfolge der Blätter nicht richtig.

5075.

Andere Commentare und Glossen zu هداية الحكمة sind verfasst von:

1) خواجه زاده مصطفى بن يوسف † 893/1488.
2) النظامي فصيح الدين محمد † 919/1513.
3) الرومي لطف الله بن الياس † 929/1523.
4) الفناري مير محمد بن علي † 929/1523.
5) الخلخالي نصر الله بن محمد
6) الاستراباذي فخر الدين
7) الهروي احمد بن محمود
8) قاضي زاده الرومي موسى بن محمد
9) المنتشوى خضر شاه بن عبد اللطيف † 853/1449.
10) المغلوى محمد بن محمود † 940/1533.
11) التجنكي محمد بن مبارك شاه
12) الجيلي قطب الدين
13) السالمى معين الدين
14) القزوينى مسعود بن محمد
15) السمنانى الحسين
16) الجبرتى حسن بن ابراهيم بن حسن الزيلعى † 1188/1774.

5076. Spr. 1795.

3) f. 56.

8vo, 17 Z. (17×13; 11×7⅞^cm). — Zustand: wasserfleckig, der beschädigte Rand ausgebessert. — Papier etc. und Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift:

فصل في بيان اقسام الحكمة على سبيل الايجاز

Verfasser s. Anfang.

Anfang f. 56^a: من فوايد الحبر الاعلم والفيلسوف الاعظم خواجه نصير الملة والدين الطوسي، الحكمة قسمان نظري وعملي فالعملي ثلثة اقسام علم الاخلاق وعلم المنزل وعلم السياسة والنظري ثلثة اقسام طبيعي ورياضي والهي فالحكمة الطبيعية لها اصول وفروع الخ

Kurze Uebersicht über die Eintheilung der Philosophie, von Naçîr eddîn ettûsî † 672/1273. Zuletzt die Eintheilung der Logik (in 7 قسم) besprochen.

Schluss f. 56^b: فجميع اقسام الحكمة اربعة واربعون قسما مع اقسام المنطق والا فخمسة وثلثون قسما، تمت الرسالة والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب،

5077. Lbg. 368.

28) f. 140^b—149^a.

Format etc. und Schrift wie bei 18). — Titel fehlt; er ist etwa:

مسايل منطقية لركن الدين الاستراباذي
مع جوابها لنصير الدين الطوسي

Anfang: قال مولانا السيد ركن الدين الاستراباذي . . . كتبت الي حضرة المولي . . . نصير الملة والدين الطوسي . . . عدة مسايل، الخ

20 Fragen aus dem Gebiete der Philosophie, gestellt von Elhasan ben mohammed ben šerefšâh (oder auch: ben šerefšâh ben mohammed) elhoseinî el'alewî *elasterâbâdî* eššâfi'î abû 'lfedâîl (und abû mohammed) rokn eddîn † 715/1315 (718) und beantwortet von Ettûsî. Als Grund dafür giebt jener an, es habe ihm daran gelegen, die Auffassung und Lösung der Fragen von Ettûsî zu wissen, zugleich aber auch mit seiner handschriftlichen Beantwortung ein freundschaftliches Andenken zu erhalten.

Die 1. Frage handelt über Eintheilung des Wissens in نظري und فكري und einige damit verbundene Bedenken; die 20. über den Gegensatz zwischen Bestehen der Seele und Seelenübergang (حدوث النفس والتناسخ)

Schluss f. 149ᵃ: يمكن ان اخوض معه في هذه المسايل وفيما هو من قبيلها او اهمّ منها بكلام يشتمل على حلّ الشكوك الواردة عليها ان شاء الله وهو ولىّ التوفيق٬

5078. Lbg. 368.

27) f. 140ᵃ·ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 18). — Titel: s. Anfang.

Anfang:

هذه صورة ما كتب الامام ... نجم الدين على ابن عمر بن على الكاتبى ... الى المولى ... نصير الملة والدين ... سؤالا عن قول المنطقيين٬

قال نقيض العام مطلقا لا يجب ان يكون اخصّ من نقيض الخاص مطلقا الخ

Erörterung philosophischer Sätze, das Allgemeine und Specielle betreffend; aufgestellt von Neǵm eddīn elkātibī † 675/1276 und beantwortet von Naçīr eddīn eṭṭūsī † 672/1273.

Schluss: فاجاب نصير الدين ... ثانيا بان ما ليس بممكن ... لذاته والممتنع لذاته لا يراد بكونه اعم الا هذا وبالله التوفيق والهداية٬

5079. Pm. 466.

19) f. 68ᵇ. 69ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 3). — Titelüberschrift:

من كلام مولي الموالي نصير الحق والدين الطوسي

Anfang: فايدة من كلام ابي نصر الفارابي ... قال من لا يهذب اخلاقه في الدنيا لا يسعد نفسه في الاخرة وقال تمام السعادة مكارم الاخلاق الخ

Naçīr eddīn eṭṭūsī † 672/1273 führt aus Schriften des Abū naçr elfārābī u. A. allerlei Sätze auf, die von der Bildung des Geistes als dem Mittel zur Selbstbeglückung und zur rechten Weisheit handeln.

Schluss: ان لا يصير فيلسوف زور ولا ينهرج لاباطل وكل ميسر لما خلق والحمد لواهب العقل وصلى الله الخ

Daran schliessen sich ein Paar kleine Excurse, deren erster von Eṭṭūsī über die in den Dingen liegenden Kräfte und deren mögliche Entwickelung zur Vollkommenheit handelt (كل ما يكون في شيء ما بالقوة ثم يخرج فيه الي الفعل الخ) der zweite über göttlichen Willen, Bestimmung, Befehl etc.; dann hauptsächlich noch f. 70ᵃ eine Uebersichts-Tabelle, wie die Vielheit aus der Einheit hervorgeht (صورة كيفية صدور الكثرة من المبدا الواحد مع القول بان الواحد لا يصدر عنه الا الواحد)

5080. Spr. 1805.

155 Seiten Folio, 12 Z. (30½ × 19½; 22½ × 11½ᶜᵐ). Zustand: gut. — Papier: weisslich, glatt, dünn. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel fehlt; er ist:

حكمة العين

und nach Uri No. 497: حكمة عين القواعد الحكمية

Verfasser fehlt; er ist:

نجم الدين على بن عمر القزوينى الكاتبي

Der Name etwas abweichend in Spr. 1808, f. 1ᵇ.

Anfang S. 2: سبحانك اللهم يا واجب الوجود وبا مفيض الخير والجود افض علينا انوار رحمتك ويسّر لنا الوصول الي كمال معرفتك ... فاعلموا اخواني ان جماعة [من رفقائى] وفقكم الله واياهم للاطلاع على حقايق الامور الخ

ʾAlī ben ʾomar ben ʾalī elqazwīnī *elkātibī* neǵm eddīn abū ʾlḥasan † 675/1276 hat auf Wunsch Mehrerer seine frühere Abhandlung, betitelt رسالة العين في علم المنطق, durch das vorliegende Buch ergänzt, welches behandelt die 2 Wissenschaften Metaphysik und Physik. Demnach zerfällt es in 2 Hauptheile (قسم).

1. قسم S. 3 (in 5 مقالة) في العلم الالهي

1. مقالة S. 3 في الامور العامّة

1. بحث S. 3 في الوجود والعدم٬ تصوّر وجودي بديهي الخ

2. بحث 12 في الماهية٬ ان لكل شيء حقيقة هو بها الخ

3. بحث 22 في الوحدة والكثرة٬ الوحدة مغايرة للوجود

النوع الثالث الكيفيات النفسانية 72
النوع الرابع الكيفيات المختصّة بالكميات 78
فى اثبات الواجب لذاته وصفاته، اما ان 81 مقالة 4.
واجبا لذاته فقد مرّ
فى احكام النفس الناطقة، لو كانت قديمة 88 مقالة 5.
فان كانت واحدة الخ

Schluss S. 94: ولا يمكن الجزم بشيء من هذه الامور والله اعلم بالسراير وليكن هذا آخر ما نورده فى العلم الالهي،

فى العلم الطبيعي (in 5 مقالة) S. 95 قسم 2.
فى احكام الجسم وما يتعلق بها، S. 95 مقالة 1.
لو وجد جزء لا يتجزئ
فى مباحث الحركة، الموجود يستحيل 102 مقالة 2.
ان يكون بالقوة من كلّ وجه
فى احكام الافلاك، المحدد ليس قابلا 116 مقالة 3.
للحركة المستقيمة ولا مركبا
4. مقالة 129 in 5 مباحث:
فى العناصر، الارض ليست مستقيمة 129 بحث 1.
فى الآثار العلوية والسفلية، الشمس 134 بحث 2.
تحلّل من المياه
فى المساكن وما يتعلق بها، اذا 138 بحث 3.
حصل فى بعض جوانب
فى المزاج، العناصر اذا امتزجت 139 بحث 4.
لا تفسد صورتها
فى سبب تكون الجبال والمعادن، 142 بحث 5.
الحرّ الشديد اذا صادف
فى النفس النباتية والحيوانية 144 مقالة 5.
فى النفس النباتية، وهي كمال اول لجسم 144 بحث 1.
طبيعي آلى من جهة ما يغذو وينمو ويكمل ويتولد
فى النفس الحيوانية، وهي كمال اول لجسم 148 بحث 2.
طبيعي آلي من جهة ما يدرك الجزئيات ويتحرك

Schluss S. 154: كالضحك والبكاء والخجل والحياء وهي قوة مجردة عن المادة لما مرّ وليكن هذا آخر ما اردنا ايراده فى هذه الرسالة ولواهب النفس والعقل الحمد بلا نهاية وعلي رسوله محمد الصلوة والسلام بغير عدد وغاية، تمت

Schrift: ziemlich gross und breit, Persischer Zug, schön, gleichmässig, vocallos, nicht selten fehlen diakritische Punkte. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1840.
HKh. III 4586.

فى الوجوب والامكان والامتناع، كل 29 بحث 4.
مفهوم ان امتنع عدمه لذاته
فى الحدوث والقدم، قد يراد بالحدوث 35 بحث 5.
وجود الشيء
فى العلل والمعلولات 36 مقالة 2.
فى اقسام ما يحتاج اليه الشيء، 36 بحث 1.
كل ما يحتاج الشيء
فى نقل ما قاله الامام فى اثبات واجب 37 بحث 2.
الوجود لذاته، قال لا شك فى وجود موجود
فى ان المعلول الشخصي لا يجتمع 42 بحث 3.
عليه علتان مستقلّتان، والّا لكان واجبا
لكل واحدة منهما لوجوب وجود المعلول
عند وجود علّته التامّة الخ
فى ان البسيط من غير تعدّد الالات 43 بحث 4.
والقوابل والشرايط لا يصدر عنه امران،
لانه لو صدر عنه امران
فى ان البسيط لا يكون فاعلا وقابلا 44 بحث 5.
معا لشيء واحد، لان اعتبار كونه فاعلا
غير اعتبار كونه قابلا
فى ان القوّة الجسمانية لا تقوي 44 بحث 6.
علي تحريكات غير متناهية، اما الطبيعية
فلان قوة كل الجسم اقوي
فى احكام الجواهر والاعراض 46 مقالة 3.
فى تحقيق ماهية الجوهر والعرض، 46 بحث 1.
كل امرين حلّ احدهما فى الآخر وحصلت
فى اثبات الهيولي، الجسم المائي 47 بحث 2.
متصل واحد
فى اثبات النفس الناطقة، وبيانه 51 بحث 3.
من وجوه الاول
فى اثبات النفس الفلكية، حركات 54 بحث 4.
الاجرام ارادية
فى اثبات العقل الموجد للجسم، 55 بحث 5.
تفيض منه الصورة الجسمية
فى ان كون الجوهر جنسا لما تحته 56 بحث 6.
ليس بيقيني لانّ الماهيّات
فى اقسام العرض، المشهور انها تسعة 57 بحث 7.
الكم وهو الذي يقبل
النوع الاول الكيفيات المحسوسة 65
النوع الثاني الكيفيات الاستعدادية 71

Dasselbe Werk in Spr. 1804, 1, f. 1—52ª.

56 Bl. 4to, 17 Z. (23½ × 16; 14½ × 10^cm). — Zustand: wurmstichig, unsauber. Der Rücken und Rand nicht selten ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel fehlt, steht aber f. 1ª in der Ecke in kleiner Schrift. Verfasser fehlt. Das 1. قسم beginnt f. 1ᵇ, das 2. قسم f. 32ᵇ.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften am Rande roth. Am breiten Rande stehen überall zahlreiche, meistens grössere, Glossen und Bemerkungen in sehr kleiner Schrift; auch zwischen den Linien ziemlich oft. — Abschrift c. 900/1494.

5081. Spr. 1808.

218 Bl. 4to, 23 Z. (22 × 12; 14 × 6^cm). — Zustand: sehr wurmstichig, der Rand oft ausgebessert; der Text nicht selten beschädigt. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: brauner Lederband. — Titel fehlt. Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: اما بعد حمد الله فاطر ذوات العقول النورية ومظهر خفيات الاسرار الربوبية المبدع بنوره المشرق محركات الاجرام العلوية . . . قال المولي الفاضل والحكيم الكامل شمس الملة والدين محمد بن مباركشاه البخاري طاب ثراه يقول قد التمس مني بعض اخواني في الدين الخ

Gemischter Commentar zu demselben Werk, von Moḥammed ben mobārekšāh elboḥārī šems eddīn; er hat darin die Glossen des قطب الدين الشيرازي ganz aufgenommen, und sie mit den Worten الحواشي القطبية bezeichnet.

Anfang des Commentars f. 2ª: بسم الله الرحمن الرحيم تبركا وتيمنا بقوله سبحانك اللهم يا واجب الوجود نظرا الي اعتبار الاول واردفه بقوله يا مفيض الخير والجود نظرا الي اعتبار الثاني وان كان الثاني فلا يخلو من ان يكون ذلك الاستكمال بحسب القوة النظرية في مراتبها الخ

Schluss des Commentars f. 218ᵇ: والاعتبار الثالث هو من الصلق الذي يتولد منه الارادة التي تتعلق بالاعمال والمقدمات المشهورة الرابعة مثل ان العدل حسن والظلم قبيح وهي اي النفس قوة مجردة عن المادة لما مر في الاولي وليكن هذا آخر ما اردنا في هذه الرسالة ولواهب الفعل الحمد بلا نهاية والصلوة على نبيه بغير عدد وغاية

Der 2. Hauptheil beginnt f. 115ª.

Schrift: sehr klein, hübsch, deutlich, vocallos. Der Grundtext anfangs mit Goldstrichen, dann roth überstrichen. Die Seiten in Goldstrichen eingerahmt. Am Rande, besonders im Anfange, in noch kleinerer Schrift sehr viele Glossen zu dem 1. Theil des Werkes; sie sind von السيد الشريف علي بن محمد الجرجاني. Die Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1000/1591.

F. 123 ist 2mal gezählt. F. 75 u. 78 sind überkopf geheftet. — HKh. III 4586.

5082.

Derselbe Commentar in:

1) We. 1255.

127 Bl. 8vo, 14 Z. (19¾ × 13¼; 13 × 6½^cm). — Zustand: nicht überall sauber; Bl. 1 durchgerissen, mehrere Blätter sehr schmutzig. — Papier: gelb, auch bräunlich, glatt, dünn. — Einband: rother Lederband. — Titel f. 1ª unten, von späterer Hand: شرح حكمة العين Verfasser fehlt.

Schluss f. 126ᵇ: والثاني الصورة الاتصالية الحالة فيها المسماة بالصورة الجسمية ورسموها بانها جوهر من شانه ان يخرج به محله من القوة الي الفعل . . . وجب ان لا يكون المتصل نفس الاتصال على ان الذي يفهم بالمطابقة من قولنا متصل هو انه شيء مانع الاتصال لا انه نفس الاتصال من حيث هو اتصال

Dieser Schluss geht nur bis etwa zur Mitte des 2. بحث der 3. مقالة des 1. قسم und entspricht Pet. 367, f. 76ᵇ, 8.

Schrift: ziemlich klein, Türkische Hand, deutlich, vocallos. Text überstrichen. In der ersten Hälfte sehr viele Glossen am Rande, in kleinerer u. engerer Schrift. — Abschrift vom J. 1091 Šawwāl (1680).

2) Pet. 367.

262 Bl. 4to, 19 Z. (22½ × 14½; 13 × 7½^cm). — Zustand: ziemlich gut; doch ist der Rand öfters wasserfleckig und gegen Ende oft ausgebessert; ebenso ist Bl. 1 ausgebessert und f. 225—233 der Rücken oben; auch nicht frei von Flecken, z. B. f. 224ᵇ. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: rothbrauner Lederbd. — Titel u. Verf. fehlt.

Das 2. قسم beginnt f. 149ᵇ. — Am Schlusse fehlt etwas; das Vorhandene schliesst f. 261ᵇ: اذا نظرت الي احد هذه المواضع اختل فعل القوة التي نسبناها اليه قال الامام هذا لا يدل على ان هذه القوي في هذه الاعضاء . . . يقولون اذا اختل فعل الحس المشترك لاختلال محله الذي

Schrift: ziemlich klein, geläufig, deutlich, vocallos, öfters fehlen auch diakritische Punkte; von f. 235 an gedrängter u. regelmässiger u. gefälliger. Der Text roth überstrichen, von f. 239 an schwarz. — Abschrift c. 1100/1688.
Nach f. 254 fehlt etwas. — Bl. 1—24 häufig Noten auf dem breiten Rande, zum Theil auch zwischen den Zeilen.

3) Spr. 1809, 1, f. 1—90.

265 Bl. 8vo, 15 Z. (20½ × 13; 12 × 4⅔cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser von neuerer Hand f. 1a oben in der Ecke: شرح حكمة العين لمبارك شاه

Vorhanden ist hier nur der Commentar zur 1. bis 3. Maqāle des 1. Hauptheils (= Spr. 1808, f. 1—37b).

Schrift: ziemlich gross, gewandt, deutlich, vocallos. Der Grundtext roth überstrichen. Am breiten Rande stehen sehr viele Glossen, hauptsächlich von السيد الجرجاني. — Abschrift c. 1750.

5083. Spr. 1809.

2) f. 91b—265.

Format etc. und Schrift wie bei 1). Gegen Ende ein grosser Wasserflecken und oben am Rande ein grösserer Wurmstich. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 91b: قال الشارح الحكمة استكمال اى الاستكمال مصدر والمصادر قد تطلق ويراد بها معانيها بالنسبة وقد يطلق ويراد بها الحاصل بالمصدر مثلا الضرب قد يطلق ويراد به المعنى الحدثي وقد يطلق ويراد به الالم الحاصل منه والحكمة ايضا مصدر فى الاصل . . . قال الشارح بتحصيل ما عليه الوجود اي ذلك الاستكمال يحصل بتحصيل احوال كان على تلك الاحوال الموجود فى نفس الامر وبتحصيل احوال كان الواجب على تلك الاحوال واجبا اذ على هذه الاحوال كان ينبغى ان يفعل وان لا يفعل ويمكن ان يقال ضمير عليه راجع الانسان اي ما كان واجبا على الانسان فعله وتركه من الافعال الحميدة والذميمة فالحكيم من كان عالما بما ينبغى ان يعلم وعاملا بما ينبغى ان يعمل وتاركا لما ينبغى ان يترك الخ

Die hier vorliegenden Glossen zu dem Commentar eines philosophischen Werkes beziehen sich auf den des Ibn mobārekšāh zur حكمة العين. Der Commentar wird mit قال الشارح, die Glosse gewöhnlich mit اقول (auch اي) eingeführt. Die mit قال قدس سره beigebrachten Stellen sind wol die des Grundwerkes. Die obigen Textworte (der Commentar) f. 91b stehen in Spr. 1809, 1, f. 5a, Zeile 14. 15.

Schluss f. 265a: نفس مفهوم المحمول لا من جزئياته واما بقاء الاعمية من جهة التقابل فبالصدق الذي ما له الموجبة الكلية المتعارفة من جانب الاخص والسالبة الجزئية من جانب الاعم هكذا ينبغى ان يفهم هذا الموضوع فتامل قال' — Das Werk ist damit nicht zu Ende. Ohne weitere Unterschrift.

Viele Glossen am Rande, auch zwischen den Zeilen.

5084. Min. 182.

1) f. 1—65.

108 Bl. 8vo, 19—20 Z. (18 × 9⅓; 11¼ × 5⅔cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht frei von Flecken. Einige Blätter ausgebessert, so Bl. 1. 21—23. 26. 27. 64 ff. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 1b: قوله اعلم ان الطالب السالك الخ اعلم ان العارف بالله علي قسمين الاول ساير الي الله وهو مبتد فى السلوك والثاني فى الله اي فى صفة الله وهو منتهٍ فى السلوك اذ السير فى الله بعد الوصول اليه تعالي والوصول غاية القصوي للطالب . . . وقوله سبحانك صفات جلال تدل علي تنزيهه تعالي اجمالا عن جميع النقايص . . . قوله يا مفيض الخير والجود الافاضة الاعطاء والخير ما يؤثره الشخص لنفسه الخ

Glosse zu (einem Commentar oder) einer Glosse zu demselben Grundwerk (حكمة العين). Nicht zu Ende. Das Vorhandene schliesst f. 65b: قال الشارح اما ان لا يكون محلا الخ والحق ان الجسم محل لكلتا القوتين والفرق ان مبدأ القوة الطبيعية فى الجسم دون القسرية فالمحرك هو الطبيعة المقسورة من حيث هي مقسورة تامل قوله لكان قطع تلك الخ لقايل ان يمنع امكان وقوع حركة فى تلك المسافة'

Schrift: Türkischer Zug, klein, fein, gedrängt, vocallos. — Abschrift c. 1080/1669. — Nach f. 9 fehlt wol etwas.

5085.

Bruchstücke von Glossen mit قوله, wahrscheinlich zu demselben Werk, sind:

1) Mq. 122, 38, f. 324—339.

8vo, 21 Z. (17½ × 12½; 12 × 9cm). — Zustand: stark fleckig, wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark.

Es wird darin über الكليات und الجزئيات gehandelt. Die erste Textstelle ist f. 324ª: قوله بخلاف التصورات قد يقال اذا كان كسبيها مما يتنازع فيه والحق عنده جريان الاكتساب فيها فالانسب ايراد الدليل على اكتساب التصور دون التصديق الخ

Weiterhin f. 327ᵇ: قوله اعلم ان العوارض الخ' جواب عما قيل من ان اللاحق للشيء لذاته اي بلا واسطة شيء...ولا يجوز ان يكون محمول مثله من مسايل الفن الخ

F. 339ª: القاعدة الاولي في تحقيق مفهوم اشتراك الكلي بين الجزئيات' ان قوما حسبوا ان معنى اشتراك الماهية... القاعدة الرابعة في الماهيات المركبة من الجنس... اختلف الناس فيه على ثلثة مذاهب الاول ان الجنس والفصل جزءان للنوع في الخارج الخ

Schrift: Türkische Hand, sehr klein und gedrängt, vocallos und meistens auch ohne diakritische Punkte; in rothen Linien eingeschlossen. Für قوله meistens Platz gelassen. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

2) Mq. 122, 27, f. 243—248.

8ᵛᵒ, 17 Z. (18 × 13½; 12½ × 9½ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, dick.

Die erste Textstelle hier: قوله او لقبول الاثر وهو اللاقوة' قيل تهيؤ الهيولي للصورة النوعية ولانواع الاعراض تهيؤ لقبول الاثر ولا يسمي ذلك لاقوة عندهم الخ

Die letzte f. 248ᵇ: قوله والا لم يفد' وذلك لانه اذا لم يكن بديهيا جميع اجزائه كان بعض اجزائه غير بديهي... بل علي بداهة تصور الوجود نعم الاستدلال عليه ببداهة التصديق'

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, weit, deutlich, fast vocallos. Am Rande und auch zwischen den Zeilen oft Glossen. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

3) Mq. 122, 33, f. 275—280.

8ᵛᵒ, 21 Z. (18 × 13; 13½ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: fleckig am Rande. — Papier: gelb, glatt, stark.

Das Stück beginnt hier: اما جزء منه او خارج عنه والثاني اما ما منه الوجود واما لاجله اولا هذا ولا ذاك الخ

Textstelle f. 275ª Mitte: قوله ان المتبادر من هذه العبارة' ان وجود العلة المستعلة يجوز ان يقارن عدم المعلول لكن ذلك بظاهر لما تبين من انه يجب وجود المعلول الخ

Letzte Textstelle f. 280ᵇ: قوله على استحالة' لا تناهيها واجزاء برهان التطبيق فيهما وسيصرح المص" بذلك في مبحث حدوث العالم والحكماء المشرطون في استحالة الخ

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, vocallos. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

4) Mq. 122, 17, f. 190—193.

8ᵛᵒ, 21 Z. (18¼ × 13¼; 13½ × 9ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn.

Fängt hier so an f. 190ª, 2: قوله وانه غير القدرة وغير الارادة' لان الايجاد مسبوق بالارادة قوله للممكن ذاتي' قيل عليه يجوز ان يراد بالصحة الامكان الاستعدادي... قوله وح لا حاجة الي مبدأ الخ' اعترض عليه بان التكوين الخ und hört auf f. 193ᵇ: قوله ومثل هذا هذا الاجماع مفيد لليقين' يعنى الاجماع الواقع في النقليات واحترز به عن الاجماع الواقع في العقليات... في افادة القطع اتفاقا صرح به في فصول البدايع فلا وجه لحمل الكلام عليه'

Schrift: ziemlich klein, gedrängt, vocallos, Türkische Hand. Am Rande öfters Glossen. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

5) Mq. 122, 15, f. 188.

8ᵛᵒ, 21 Z. (18 × 13⅓; 12 × 8ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark.

Beginnt hier: قوله ويلزم التس" في القابليات' اورد عليه ان التس" فيها لازم على تقدير لزومها للذات ايضا... قوله واما بطلان اللازم فان القابلية شيء' — Zuletzt: المراد بهذه القابلية القبول بالفعل الخ قوله احتج الخصم بوجوه ثلاثة الاول' قد سبق ان الخصم هو الكرامية... فاما ان يجعل دليلا لهم الزامنا او يحمل

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, vocallos. Stichwort قوله roth. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

Am Rande einige Glossen.

5086.

1) Mq. 180ᵇ, f. 428—437.

Aus einem ausführlichen gemischten Commentar zu einem philosophischen Werke, wahrscheinlich الحكمة العين.

F. 215 Stück einer Glosse zu einem solchen Werke.

2) Mq. 180ᵇ, f. 458—467.

Bruchstück eines Commentars zu einem philosophischen Werke, wahrscheinlich حكمة العين (1. Hauptheil).

F. 33—40 wahrscheinlich aus demselben Werke.

Commentare u. Glossen (zu حكمة العين) sind auch verfasst von:

1) ابن المطهر حسن بن يوسف الحلّى † 726/1326, betitelt: ايضاح المقاصد فى حكمة عين القواعد

2) التالشى محمد بن موسى

3) على بن شعبان الاقسرائى † 1111/1699.

4) Glosse von السيد الشريف الجرجانى † 816/1413.

5) Dgl. von كمال الدين محمود بن مسعود الشيرازى † 905/1499.

6) Dgl. von ميرزاجان حبيب الله † 994/1586.

5087. Mf. 1296.

118 Seiten Folio, 23 Z. (31½ × 17; 18 × 8¾cm). — Zustand: im Ganzen gut; S. 18 ein grosser Flecken. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel S. 3:

شرح المطالع

und genauer im Vorwort S. 8, Z. 10:

لوامع الاسرار فى شرح مطالع الانوار

Verfasser des Grundwerkes:

محمود بن ابي بكر بن احمد الارموي الشافعي سراج الدين

und der des Commentars:

محمد [وقيل محمود] بن محمد الرازي التحتاني الشافعي قطب الدين ابو عبد الله

Anfang: . . . الحمد لله فياض ذوارف العوارف وبعد فان العلوم ارفع المطالب وانفع المآرب الخ

Commentar des Moḥammed (oder Maḥmūd) ben moḥammed *ettaḥtānī* qoṭb eddīn † 766/1364 mit اقول — قال zu dem Werk مطالع الانوار des Maḥmūd ben abū bekr ben aḥmed elormawī sirāǵ eddīn † 682/1283. Dasselbe beginnt: اللهم انا نحمدك والحمد من آلائك الخ und zerfällt in 2 Stücke (طرف), deren 1. die Logik, das 2. die Metaphysik behandelt. Das 1. Stück zerfällt in 2 (oder mehr?), das 2. in 4 Theile (قسم).

Hier liegt das 1. Stück vor, dessen
1. قسم handelt: فى التصوّرات
2. قسم S. 95 (in 3 Kapp.) فى اكتساب التصديقات
1. باب فى اقسام القضية واجزائها واحكامها

Das 2. قسم beginnt: قال القسم الثانى فى اكتساب التصديقات وفيه ابواب الاول فى اقسام القضية واجزائها واحكامها وفيه فصول الاول فى اقسام القضية، اقول اي المجهولات التصديقية وفيه ابواب الخ

Das 1. Kapitel enthält hier 3 — eigentlich aber 4 — Abschnitte (فصل), S. 95. 99. 107; in dem 3. bricht es ab mit den Worten S. 118: ان كل واحد واحد من جزئيات الانسان ضاحك ولانه لو لاه لكذب اكثر الاحكام الكلية على الخواص،

Der Schluss dieses Kapitels und das 2. und 3. Kapitel dieses 2. Theiles fehlen.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, kräftig, gedrängt, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. Der behandelte Grundtext steht S. 17—45 am Rande, roth überstrichen. Von S. 50 an ist der Grundtext nicht deutlich erkennbar. — Abschrift c. 1150/1737. — Collationirt.

Nach f. 66 ist eine Lücke. — HKh. V 11209. 12233.

5088.

1) Mq. 122, 23, f. 221—228.

8vo, 19 Z. (18½ × 13½; 12½ × 8cm). — Zustand: ziemlich fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark.

Ein Stück desselben Commentars. Titel und Verfasser fehlt. Es ist der Anfang des Werkes bis zu den Worten: وهو يختلف فى الكم كما ان الفكر يختلف فيه وجه فى الكيف وينتهي الي القوة القدسية الغنية عن الفكر اذا انتقش،

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, vocallos, auch oft ohne diakritische Punkte. Der Text mit قوله (roth) eingeführt. — Abschrift c. 1000/1591.

F. 221a einige Glossen zu dem Anfang.

2) Mq. 119, 11, f. 203—330.

8vo, 21 Z. (18½ × 13½; 13 × 9⅓cm). — Zustand: im Ganzen unsauber und (zum Theil stark) fleckig; nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück desselben Commentars. Titel fehlt. Beginnt im 3. فصل f. 203a: قوله الثانى فى تحقيق المحصورات اذا قلنا كل ج ب لم نعن به الجيم الكلي ولا الكل . . . اقول اهم المهمات فى هذا الباب تحقيق المحصورات لابتناء معرفة الحجج الخ

Dieser Anfang entspricht Mf. 1296, f. 116b, Z. 20, gehört also zu dem 3. Abschnitt des 1. Kapitels des 2. قسم. Der Anfang des

1. Kapitels des 2. قسم steht f. 263ᵇ, der des 2. Kapitels f. 314ᵃ; dasselbe handelt:

314ᵃ الباب الثاني في مباحث الكلي والجزئي وفيه فصول الاول في اقسامهما واحكامهما وفيه مباحث الاول المفهوم ان منع الخ

316ᵃ الفصل الثالث في مباحث النوع الاول في تعريفه انه المقول الخ

Die Blätter sind falsch gebunden, auch voll von Lücken. Zusammen gehören 203—206. 207—212. 213—262. 263—272. 273—282. 283—312. 313—316. 317—324. 325—330.

Schrift: Türkische Hand, klein, kräftig, gedrängt, vocallos, ohne diakritische Zeichen. Am Rande oft, auch zwischen den Zeilen bisweilen, Glossen, zum Theil längere. Abschrift c. 1000/1591.

5089. Pet. 538.

1) f. 1—146.

262 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (18 × 13½; 12 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Deckel. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederbd; der hintere Deckel lose. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: قال وحيد زمانه تغمده الله بغفرانه، الحمد لله فياض ذوارف العوارف الفياض الوهاب من فاض الماء فيضا وفيضوضة اذا كثر حتى سال من جانب الوادي . . . والذوارف من ذرف اي سال والعوارف جمع عارفة وهي العطية . . . وبعد فان العلوم هذه الفاء اما علي توهم اما او على تقديرها في نظم الكلام . . . ارفع المطالب الكمالية واسناها وانفع المآرب الحقيقية من الدينية والدنياوية الخ

Glossen zu demselben Commentar; von wem dieselben, ist nicht ersichtlich.

Das 2. طرف des Werkes zerfällt in 4 قسم, nämlich: 1. في الامور العامة; 2. في الجواهر; 3. في الاعراض; 4. في العلم الالهي.

Die von dem Grundtext zuletzt vorkommenden Worte (f. 145ᵇ) nebst Commentar sind: والملازمة الاولي منظور فيها بجواز رسم مثل تلك الماهية اي التي ليس لها خاصة بالعرض العام مع الفصل وقد مر من الشارح كلام في ان مثله . . . فلاعرف واجب التقديم في نظر التعليم ليكون ترقيا من الاسهل الاقرب الي الاصعب الابعد . . . لا يجعل الحد ناقصا كما توهمه كثيرون بل يخرجه عما هو الاليق الذي بحسب رعاية،

F. 146ᵃ sind die letzten Worte: اقرب منها يكون اعرف وهذا جاز . . . اذا كان افراده محسوسة والله عالم بالتحقيق كما هو شانه بالحقيق، تم الكتاب

Ob dies der richtige Schluss und ob f. 146 unmittelbar auf f. 145 folgt, ist zweifelhaft.

Schrift: klein, gedrängt, ziemlich flüchtige Gelehrtenhand, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. Der Grundtext roth überstrichen. Am Rande (und auch zwischen den Zeilen) sehr häufig Glossen. F. 146ᵃ von späterer Hand. — Abschrift c. 1000/1591.

5090. Mf. 34.

1) f. 1ᵇ—75.

113 Bl. 4ᵗᵒ, c. 24—27 Z. (23 × 13½; 18—20 × 8½—10½ᶜᵐ). — Zustand: wasserfleckig, sowol unten u. am Rücken als besonders in der oberen Hälfte, wodurch der Text an nicht wenigen Stellen beschädigt ist, besonders auf den ersten Blättern. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken u. Klappe.

Glosse zu denselben Glossen. Titel und Verfasser fehlt; in der Unterschrift f. 75ᵇ:

حاشية مولانا داوود لحاشية شرح المطالع

Den Verfasser, der hier bloss داوود heisst, nennt HKh. V 12233 داود الشرواني. Da die Abschrift der vorliegenden Glosse vom J. 883/1478 datirt ist, so wird Dāwūd ešširwānī um 850/1446 herum gelebt haben.

Blatt 1 ist oben beschädigt, der Anfang des Werkes lässt sich daher nur zum Theil erkennen. Er ist danach: قال الاستاذ قدس سره، . . . الماء فيضا وفيضوضة دفعا لما توهم ان ما ذكره . . . اللغوي قال فكان الوهاب ما زاد له ايماء الي . . . صحة استعمال الفياض . . . له ينعت مواهبه يحتمل وجهين احدهما ان يكون معطوفا على قوله الفياض الخ

Schluss f. 75ᵇ: ومن تخصيصها بما سوي المناسبات ودفع الشبهة علي هذا التقرير بان يقال يفيد معرفة الطرق الجزئية المحتاجة الي الكسب والطرق الجزئية معرفتها جزء من المنطق بذاته لا يحتاج الي المنطق قال رحمه وعلى الثاني بان المراد بالغا دون القوانين،

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, eng, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, schwierig. — Abschrift von قاسم بن اسحاق بن مؤمن im J. 883/1478.

5091. Mq. 17.

190 Bl. 8vo, 23 Z. (21½×15½; 14½–15×9½–11cm). Zustand: oben am Rande und im Rücken wasserfleckig; nicht ganz fest im Deckel; nicht frei von Wurmstich, besonders am Ende. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Kattunrücken und Klappe.

Glossen zu denselben Glossen (in Pet. 538, 1). Titel f. 1a:

حاشية على حاشية المطالع

Verfasser aus f. 1a nicht ersichtlich, weil zur Unleserlichkeit ausradirt. Auf dem 1. Vorblatt steht:

حاشيه مطالع للسيد جلال الدين دواني

was richtig sein kann, obgleich ihn HKh. V 12233 nicht erwähnt. Dann ist der Verf. dieser Glossen Ǵelāl eddīn eddewwānī † 908/1502 (No. 1999).

Anfang f. 1b: قال شريف آوانه شرفه الله برضوانه

قال وحيد زمانه تغمده الله بغفرانه الوحيد فى الاصل المتفرد والمراد ههنا المتفرد فى صفات الكمال اما بقرينة المقام والحال او لثبوت الاستعمال وكونه وحيدا اما مطلقا . . . قوله الفياض الوهاب بيان المراد لا بيان اللغة وما وقع فى الصحاح رجل فياض اي وهاب جواد . . . قوله من فاض الماء فيضا بيان الماء حذو اشتقاق المشتق من الماضى الخ

Schluss f. 190a: قوله ان معناه الخ اي المجهول المطلق اذا قصد به ما لم يتصوره . . . فى هذا المقام لان فيه مباحث تحيرت عما هو الحق فيها عقول العلماء الاعلام وافهام فضلاء الايام والتوفيق من الله الملك العلام ان بيده ازمة التحقيق فى كل مرام والله اعلم بالصواب

Schrift: klein, gedrängt, ziemlich deutlich, Türkischer Zug, vocallos. Der Grundtext roth überstrichen. — Abschrift im J. 1098 Ram. (1687) von اويس بن عثمان الشهروشي

Text eingeführt durch قوله (oder seltener قال الشارح), mit rother Dinte. Dafür ist f. 100—150 Platz gelassen. Eine Lücke ist auf f. 134b oben bis f. 135b unten. Nach f. 30 scheinen 10 Bl. zu fehlen.

5092. Pet. 538.

2) f. 146—262.

8vo, 19 Z. (Text: 12½×7cm). — Zustand: ziemlich gut; im Anfang etwas unsauber; am obern Rande (und am Ende auch am unteren) wasserfleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt.

Glossen zu denselben Glossen (in Pet. 538, 1). Titel f. 148a: حاشية مطالع d. h. richtig:

حاشية علي مطالع الانوار

Verfasser fehlt. — Die Glossen sind gewidmet dem خير الدين باشا بن ابراهيم باشا.

Anfang f. 148b: ان احق كلام يتمسك المقرر بميامنه فى مطالع التقرير ويتعلق المعبر ببركاته فى مقاطع التعبير . . . وبعد فان العلوم وان كانت كثيرة فلها مكان وشرف والتصانيف وان كانت عزيزة فللتجديد منها من اللذة طرف الخ

Das Werk selbst beginnt f. 149b:

قوله الفياض الوهاب الخ اي الفياض الذي بمعنى الماء الكثير السيال المتجاوز عن حد الوادي وطرفه . . . قوله والفيض فى الاصطلاح انما يطلق على فعل فاعل يفعل الخ اي الفعل فى هذه العبارة كما يحتمل الاثر نفسه كما هو الظاهر بلا اضافة الدوام اليه الخ

Schluss f. 262a: ينبغي ان يقدم الاعم ذاتيا كان او عرضيا ويؤخر الاخص مطلقا لما ذكر ولان الخاص يفيد التمييز والتمييز انما يتحصل بعد الاشتراك وليكتف بهذا القدر من الكلام والعلم عند من هو للغيب علام تم

Schrift: klein, fein, gedrängt, ziemlich deutlich, vocallos. Das die Glossen einführende قوله fehlt f. 259b ff.; es ist aber Platz dafür gelassen. F. 159b u. 166a sind leer, aber Text fehlt nicht. — Abschrift im J. 934 Ǵom. II (1528) von مصطفى بن خليل

5093. Mq. 113.

57 Bl. 4to, 26 Z. (22×14⅓; 17×10cm). — Zustand: schlecht; durch und durch wasserfleckig, wodurch auch der Text an einigen Stellen beschädigt ist; der Rand öfters ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken; an dem unteren Rande beschädigt.

Glossen zu denselben Glossen (Pet. 538, 1). Titel und Verfasser f. 1a:

عبد الرحيم حاشية المطالع

Anfang f. 1b: الحمد لله على الالاء ونشكره على النعماء ونصلي علي محمد سيد الانبياء وعلى آله وصحبه خيرة الاتقياء فيقول الفقير الي الله الولى عبد الرحيم بن مظفر الحبلى [الحنبلي؟] عفى عنهما بكرمه قال السيد المدقق والنحرير المحقق

قال وحيد زمانه من وحد بالضمّ وحادة ووحدة اي تفرد فهو منفرد لا يماثله غيره سواء كان التفرد في فضيلة او نقيصها ... قوله تغمده الله بغفرانه الناشي من فضله لا بسبب طاعته او فعله ... قوله الفياض الوهاب فان قيل المراد بالفياض هذا ان كان لفظه الخ

Glossen des 'Abd erraḥîm ben moṭaffar elḥobbolî (elḥanbalî?) um $^{960}/_{1548}$. HKh. V p. 595, 7 nennt ihn: عبد الرحيم الشرواني.

Schluss fehlt. Hört auf f. 57ᵇ in Besprechung des Satzes: قوله الاول لو افتقر اكتساب العلوم النظرية الي المنطق يعني لو افتقر اكتساب العلوم النظرية الغير المنطق الي المنطق ... عليه انه لا دخل لاحتياج ساير العلوم،

Schrift: klein, sehr gedrängt, doch ziemlich deutlich, vocallos. Der Text eingeführt durch قوله (roth). — Abschrift: c. $^{1000}/_{1591}$. — Collationirt. — Nach f. 15 fehlen 7 Bl. Beim Zählen ist Bl. 50 überschlagen.

5094.

1) Mq. 115, 47, f. 600—609.

8ᵛᵒ, 23 Z. (21 × 15; 15 × 10⅓ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut; etwas wurmstichig. — Papier: strohgelb (auch gelblich), ziemlich stark, glatt. — Titel fehlt.

Bruchstück einer Glosse mit قوله zu dem Werke مطالع الانوار, Anfang.

Erste Textstelle f. 600ᵃ: قوله وتحقيق ماهيتهما الخ، لما كان المتبادر من هذا الكلام بعد ذكر المعنى اللغوي للحمد والشكر تحقيق الماهية الحقيقية لهما الي اللفظ الحمد والشكر ... قوله لان الاوهام العامية تسبق الخ، فيه ان المناسبة للمقام ان ينبغي المعنى الذي سبق ذكره الخ — Letzte Textstelle f. 609ᵇ: قوله وكيفية حصولها اي حصول الضروري الكل او كيفية حصول الجزئيات ... قوله وتنبهت مما بينهما من المشاركات،

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, deutlich, vocallos. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

2) Mq. 120, f. 18—23.

Bruchstück einer Glosse zu demselben Commentar Mf. 1296 (الحمد لله فياض ذوارف الخ). Glosse und Commentar lässt sich hier im Ganzen nicht gut unterscheiden. — In den Anfang dieses Werkes gehört f. 251—256.

3) Mf. 34, 4, f. 87—93ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: افض علينا من سحايب فيضك يا فياض قال شريف زمانه افيض عليه شآبيب غفرانه الفياض الوهاب الي قوله او هو وصف له ... نقل عن الشارح رحمه انه لما قيل عليه اي الفياض صيغة مبالغة ماخوذة من فاض فهو لازم فكيف يستعمل متعديا الخ

Glosse zu den Anfangsworten der Glosse des السيد الشريف † $^{816}/_{1413}$ zu dem Commentar zu demselben Grundwerk (مطالع الانوار في المنطق). Der Verfasser hat um $^{860}/_{1456}$ gelebt (vor $^{883}/_{1478}$).

Schluss f. 93ᵃ: قلت لما خلقهم جميعا على هيئته معدة للعبادة صار كان العبادة غاية لخلقهم وحكمة ومصلحة لايجادهم، هذا ما سنح لخاطري المرتاض من المبدأ والفياض وانما بسطنا الكلام في توضيح المرام ووصفه على طرق التمام بايراد التحقيقات وازاحة الشبهات ... ببعض ما ظفروا به منها والحمد لله فياض الوجود وله الملك والغنى والجود وصلّ اللهم بجلالك على محمد وآله اجمعين،

5095.

Von anderen Commentaren und Glossen seien hier erwähnt diejenigen von:

1) محمد بن اسعد التستري um $^{707}/_{1307}$, u. d. T. حل عقد مطالع الانوار
2) محمود بن عبد الرحمن الاصفهاني † $^{749}/_{1348}$.
3) Glossen dazu von عز الدين ابن جماعة † $^{819}/_{1416}$.
4) Dgl. von على بن محمد مصنفك † $^{875}/_{1470}$.
5) Dgl. von محمد شاه بن على بن يوسف الفناري † $^{927}/_{1521}$.
6) Dgl. von قره داود بن كمال القوجوي † $^{948}/_{1541}$.
7) Glossen zu التحتاني von حاجى باشا um $^{784}/_{1382}$.
8) Dgl. von السيد الشريف الجرجاني † $^{816}/_{1413}$.
9) Dgl. von محمد بن شهاب الدين الشرواني محيى الدين † $^{892}/_{1487}$.
10) Glossen zu الجرجاني von احمد بن محمد حفيد التفتازاني † $^{842}/_{1438}$.
11) Dgl. von على العجمي † $^{860}/_{1456}$.
12) Dgl. von على الطوسي علاء الدين † $^{887}/_{1482}$.

13) Dgl. von لطف الله التوقاتي † 904/1498.
14) Dgl. von سعد الدين الياس الرومي † 929/1523.
15) Dgl. von ابن كمال باشا † 940/1533.
16) Dgl. von حبيب الله ميرزاجان † 994/1586.
17) Dgl. von مرتضى الشيرازي † 1016/1607.
18) Commentar eines Ungenannten, u. d. T. تنوير المطالع
19) Ein anderer: مطالع الانظار

5096. Lbg. 394.

245 Bl. 8vo, 23 Z. (17 × 14; 12½ × 10½cm). — Zustand: ziemlich unsauber, weil viel gebraucht; wasserfleckig und wurmstichig, besonders oben am Rande. Bl. 1 unten ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a von anderer Hand:

تعديل العلوم لصدر الشريعة

Der Titel ebenso in der Vorrede f. 1b und der Verfasser daselbst ausführlicher genannt.

Anfang f. 1b: نحمد الله الذي جعل مدينة العلم عليا بانها منيعا جنابها مؤسسا بنيانها . . . وبعد فان العبد المتوسل الي الله تعالي . . . عبيد الله بن مسعود بن تاج الشريعة سعد جدّه . . . يقول انّي قصدت ان اعدل الميزان تعديلا وافصل جواهره تفصيلا الخ

'Obeid allāh ben mas'ūd ben tāg eśśerī'a elḥanefī *çadr eśśerī'a* der zweite † c. 747/1346 will zuerst die Logik, darauf die Dialektik, dann die übrigen (theoretischen) Wissenschaften العلوم العقلية والنقلية behandeln und fügt seinem Werke selbst einen Commentar bei. Der Text ist anfangs mit م, der Commentar mit س bezeichnet, späterhin meistens nicht; aber der Text ist roth überstrichen.

Derselbe beginnt: نحمد الله الذي حل بالكلام عقال عقايل العقول بعد ما عقد بالمنطق نطاقها . . . وبعد فان العبد . . . عبيد الله بن تاج الشريعة . . . يقول ان اهتمامي صارف للعنان الي تعديل الميزان ثم متمسك في مباحث علم الكلام . . . ثم نازل الى سائر العلوم الخ

Der Commentar dazu beginnt: يمكن ان يراد بالكلام التكلم . . . ويمكن ان يراد بالكلام علم الكلام فان نفايس العلوم العقلية وهي المعارف الالهية لا تخرج من القوّة الي الفعل الا بعلم الكلام وهو العلم الالهي الخ

Das Werk ist getheilt 1) in Logik علم الميزان, welche in Vorwort und mehrere تعديلات (gleichmässige Abwägungen = Erwägungen, Erörterungen) zerfällt, f. 2—89a.

Die Vorrede beginnt f. 2a: حصول النسبة او سلبها في الذهن تامّة الخ

13a in mehreren فصل: تعديل المفردات،
zuerst: فصل في الالفاظ الدلالة الوضعية للفظ على المعنى

35b in verschiedenen فصل: تعديل القضايا

70b تعديل مباحث القياسات

Schluss f. 89a: فعلم ان قطعيات المجربات مبنية على التمثيل الذي يكون الغلبة فيه قطعية، والله تعالي اعلم هذا ما اردنا ايراده . . . فرغنا من ذري مباحث الكلام بعون واهب العقل والالهام والحمد لله رب العالمين

2) in Metaphysik علم الكلام f. 89b—183a.

Beginnt: الحمد لله رب العالمين والصلوة . . . هذا شرح القسم الثاني من كتاب تعديل العلوم وهو علم الكلام الخ

Der Text fängt an: الحمد لله رب العالمين الي آخر سبع المثاني يحق ان يكون فاتحة لعلم الكلام الخ

Der Commentar: اي الي آخر سورة فاتحة الكتاب، اي سورة الفاتحة من اولها الي آخرها يحق ان تكون ديباجة لكتابنا الخ

Dieser 2. Theil zerfällt in 7 تعديل (mit Rücksicht auf die 7 Verse der 1. Sura, auf welche schon der Anfang Bezug nimmt).

90a تعديل مباحث الوجود والماهية وما يتعلق بهما
103b تعديل مباحث الواجب
122a تعديل مباحث ما في العالمين من الجواهر
154a تعديل مباحث ما في العالمين من الاعراض
160b تعديل مباحث كونه مالك يوم الدين
162b تعديل المباحث المتعلقة بقوله اياك نعبد واياك نستعين
165a تعديل مباحث من انعم عليهم

Schluss des Textes f. 183a: واسرارنا بمشاهدتك وارواحنا بمعاينتك برحمتك يا ارحم الراحمين،

Schluss des Commentars: يسمّى قلبا وفى المشاهدة سرّا وفى تجلى الذات روحا والحمد لله رب العالمين،

Der Commentar vom Verfasser vollendet im Jahre 746 Moh. (1345).

Die Abschrift des 1. Theiles vom J. 757 Çafar (1356), des 2. vom J. 758 Rab. II (1357). — Collationirt im J. 763/1362.

Es folgt der 3. Theil über die Astronomie f. 184—243ª = Lbg. 144. Anfang u. Schluss ebenso. Derselbe ist vom Verfasser beendet in Bohārā im J. 747 Rabīʼ II (1346).

Schrift: kleine flüchtige Gelehrtenhand, vocallos, oft ohne diakritische Zeichen, schwierig. — Abschrift im Jahre 758 Rabīʼ II (1357). Der Abschreiber heisst حسين بن محمد. — Arabische Foliirung.

Auf f. 245ª ist von neuer Hand ein Gebet Elhidr's دعاء الخضر mitgetheilt, aus dem كـ" حيوة الحيوان للدميري

Ausser der Eintheilung in فصل hat dieser 3. Theil auch die in تعديل; nämlich:

188ᵇ تعديل مباحث الافلاك، فصل فى كرية العالم الخ

228ª تعديل مباحث العروض وما يتعلق بها

228ᵇ فصل فى خواص الربع الشمالى

HKh. II 3080.

5097. Lbg. 471.

31) f. 81.

Format (31 Z., Text $15^1/_2 \times 8^1/_2$ ᶜᵐ) etc. und Schrift wie bei 19). — Titelüberschrift und Verfasser:

رسالة للشهير بحسام الدين الكاتى

Anfang: الحمد لله الملك القهّار الكريم الغفار ... اما بعد فهذه نكات شريفة وارادات لطيفة كتبناها على كلام القوم الخ

Husām eddīn *elkātī* † 760/1359 bringt hier 10 Sätze aus verschiedenen Wissenschaften vor, die er mit Gründen zu widerlegen sucht. Der 1.: ذهب العلماء باجمعهم الى ان تحصيل الحاصل محال الخ Der 6.: dass die 4 Elemente nicht einfach, sondern zusammengesetzt seien.

Schluss f. 81ᵇ: بانه هو فان الزبد جوهر وضرب عرض ومن المحال ان يقال الجوهر عين العرض،

Die Schrift ist einem Oberrichter زين الدين gewidmet.

Dieselbe Abhandlung in Spr. 1796, 2, f. 53ᵇ—57ª. Anfang ebenso. Es werden hier 12 Punkte (نكتة), nicht 10, erörtert. Der 12. f. 57ª: ذهب الصرافون الى ان ضرب مثلا صحيح ونحن نجعله مضاعفا الخ

Schluss f. 57ª: هذا ما حضر لنا فى هذه الحالة ... والمسئول ... ان كان من اهلها ان يكتب الجواب ليستفيد منه الطلاب، والحمد لله اولا الخ

Format (29 Z.) etc. u. Schrift (aber kleiner) wie bei 1).

5098. We. 1782.

1) f. 1—17.

159 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (15×10; $11^1/_2 \times 7$ ᶜᵐ). — Zustand: der Seitenrand stark fettfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1ª:

كـ" لُقْطة العجلان وبُلّة الظمآن
لمحمد بن عبد الله الزركشى

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله فاتح كل كتاب وخاتم كل باب ... اما بعد فهذه اوراق يقرب منها المتناول ويقصر عنها المتطاول الخ

Ein philosophisches Werk, in welchem allerlei allgemeine, besonders auch auf Logik bezügliche, Fragen behandelt werden, von Mohammed ben ʼabdallāh *ezzerkeśī*. Er heisst gewöhnlich Mohammed ben behādur ben ʼabdallāh (No. 1196) † 794/1392. Der gleichfalls Mohammed ben ʼabdallāh *ezzerkeśī* Genannte † 772/1370 ist hier nicht gemeint. Denn dieser war Hanbalite, während der Verfasser in Pet. 686, 1, f. 1ᵇ als Śāfiʼite bezeichnet ist. Das Wort لقطة im Titel ist in Pet. 686, 1 (im Titel und auch im Anfang deutlich لقطة) und auch in HKh. V 11150 falsch gelesen als لفظة und die Veränderung in نقطة HKh. VII p. 868 passt noch weniger. Der Titel bedeutet: Oberflächliches, nicht sorgfältiges, Auflesen von allerlei Kleinigkeiten seitens eines Mannes, der Eile hat, und gleichwohl Erquickung eines vor Durst Schmachtenden damit. Die Abhandlung zerfällt in mehrere ungezählte فصل.

f. 1ᵇ فصل مدارك العلوم ثلاثة حس وخبر ونظر
3ᵇ فصل مدارك الحق اربعة الكتاب والسنة واجماع الامة والقياس
5ᵃ فصل اربعة لا يقام عليها دليل ولا يطلب وهي الحدود والعوايد والاجماع والاعتقادات الكامنة في النفس
5ᵃ فصل الدليل ما يتوقف عليه العلم او الظن بثبوت الحكم
6ᵃ فصل المفضى الي الاستحالة اربعة
6ᵃ فصل كل موجود فلا بد له من اسباب اربعة المادة والصورة والفاعلية والغاية
6ᵇ فصل كل معلومين لا بد بينهما من احد نسب اربع المساواة والمباينة والعموم والخصوص المطلقين
6ᵇ فصل المعلومات كلها اربعة نقيضان . . . وضدان . . . وخلافيان . . . ومثلان
7ᵃ فصل قال امام الحرمين العلم لا يعرف بالحقيقة لعسره بل بالقسمة والمثال
7ᵇ فصل في التعريف وهو ثلاثة اقسام حقيقي ورسمي ولفظي
8ᵇ فصل في مباحث الالفاظ، اللفظ اما غير مستعمل الخ
10ᵇ فصل في التصديقات القضية، هي القول الذي يصح ان يقال لقايله صدق
11ᵇ فصل مواد البراهين ثلاثة عشر صنفا
11ᵇ فصل الخطأ في البرهان يكون لخطأ مادته وصورته
11ᵇ فصل هل المنطق علم ام لا خلاف حكاه في المطالب
12ᵇ فصل ينقسم العلوم الي موجود ومعدوم
13ᵃ فصل العالم اسم لكل ما وجوده ليس من ذاته
13ᵇ فصل الجدل مطلوب شرعا وهو شريعة
13ᵇ فصل امهات المطالب اربعة هل ولم وما واي
14ᵃ فصل السبب هو الذي يلزم من وجوده الوجود ومن عدمه العدم لذاته
14ᵇ فصل قال المتكلمون يعرف الشيء بامور ثلاثة
14ᵇ فصل قال الحكماء تقدم الشيء على غيره منحصر في خمسة اقسام
15ᵃ فصل اركان الدين ثلاثة الايمان والاسلام والاحسان

Schluss f. 17ᵃ: وكان الايمة يعتبون على اهل الكلام خوضهم فيه لا سيما في صفات الله تعالي اجلالا له سبحانه وآخر قولهم عليكم بدين العجايز فنسال الله الهداية للطريق الاقوم وصلى الله الخ

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Stichwörter roth (auch grün). Text in rothen Linien eingefasst. — Abschrift c. 1100/1688. — HKh. V 11150 (s. v. لقطة).

5099. Pet. 686.

1) f. 1—45ᵃ.

111 Bl. 8ᵛᵒ, 19—21 Z. (20⅔ × 15; 15½ × 8ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht fest im Einband; oben am Rücken und Rande wasserfleckig, Bl. 2 u. 20 oben ausgebessert.. — Papier: gelblich, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt; nach der Vorrede f. 1ᵇ:

فتح الرحمن بشرح لفظة [l. لقطة] العجلان وبلة الظمآن

Verfasser fehlt. Er ist:

زكرياء بن محمد الانصاري

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله فاتح ابواب العلوم لمن قصده ومانح عطاياه لمن اطاعه وعبده . . . وبعد فلما كانت المقدمة الموسومة بلفظة [l. بلقطة] العجلان وبلة الظمان تاليف العلامة الربانى محمد بن عبد الله الزركشي الشافعي مشتملة على نقول عجيبة ومسايل غريبة الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abhandlung, von Zakarijjā ben moḥammed *el-anṣārī* † 926/1520 (No. 1369). Derselbe beginnt f. 1ᵇ: بسم الله الرحمن الرحيم اي اؤلف او ابتدئ تاليفي والباء للمصاحبة . . . الحمد لله الحمد لغةً الثناء باللسان على الجميل الاختياري على جهة التبجيل . . . فاتحة كل كتاب وخاتمة كل باب برفعهما بالخبرية لسابقهما واتتهما . . . وفي نسخة فاتح وخاتم بتذكيرهما الخ

Schluss f. 44ᵇ: بدين العجايز فانه من اسنى الجوايز ومرادهم انكم لا تعتقدوا نقيض ما فطر اي خلق الله عليه عباده وان كانوا عجايز فان الله خلق عباده على الفطرة . . . كاقامة البرهان بعد تحصيل مقدماته وترتيبها والله اعلم بالصواب، تم

Schrift: f. 16—23 ziemlich gross, rundlich, gedrängt, deutlich, vocallos. Grundtext schwarz und darüber roth überstrichen. Ist etwas älter als die Schrift auf f. 2—15. 24—33. 40—45, welche gewandt, gefällig und vocallos ist, der Grundtext roth überstrichen. Jüngere Ergänzung dazu ist f. 34—39 und Bl. 1: ungleich, zum Theil gedrängt, vocallos; der Grundtext ist fast ganz roth. — Collationirt.
Abschrift vom J. 1081 Rab. I (1670).
HKh. V 11150.

5100. Spr. 579.

54 Bl. 8ᵛᵒ, c. 32—36 Z. (21¾—22¼ × 15½—16; 18—19 × 12—13ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch

nicht ohne Flecken. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser fehlt. Der Titel ist nach dem Anfang:

حواشى على شرح لقطة العجلان وبلّة الظمان

Anfang f. 1ª: الحمد لله رب العالمين وافضل الصلاة واتمّ التسليم على سيدنا محمد وعلي آله وصحبه اجمعين، اما بعد فهذه حواشى علي شرح لقطة العجلان وبلّة الظمان للعلامة ابي يحيى زكرياء الانصاري قدس الله روحه ... قوله وهو حسبي ونعم الوكيل، الظاهر ان نعم الوكيل عطف على وهو حسبي وقد ردّ التفتازانى فى بعض كتبه هذا العطف بان الجملة الثانية انشائيّة الخ

Glossen mit قوله zu demselben Commentar.

Schluss f. 54ᵇ: والان قد رجعت من العمل الي كلمة الحقّ عليكم بدين العجايز. فان لم يدركني الحق بلطفه واموت على دين العجايز ويختم عاقبة امري عند الرحيل على الحقّ وكلمة الاخلاص لا اله الّا الله ... الحمد لله اولا وآخرا وظاهرا الخ

Schrift: klein, eng, gedrängt, flüchtig, nicht undeutlich, vocallos. Stellenweise Platz gelassen für das fortgebliebene قوله. — Abschrift c. 1100/1688. — Am Rande oft Zusätze, die in den Text gehören.

Ein anderer Commentar zu dem Grundwerk ist von علي بن شمس الدين بن محمد الرشيدي الخضرى † 1186/1772 verfasst. Versificirt ist dasselbe von حسن البدري الحجازي الازهري † 1131/1719.

5101. Spr. 1820f.

2) f. 101.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 99ª und Unterschrift 101ᵇ:

الرسالة المفردية لمولانا علي قوشجي

Anfang f. 101ª: اعلم المشهور ان وضع المفردات ليس لافادة مسمياتها لاستلزامها الدور ومعنى ذلك ان ليس الغرض من وضع المفردات ان يحصل معانيها الخ

Philosophische Abhandlung über einfache und zusammengesetzte Begriffe, von 'Alī (el)qūšgī † 879/1474. — Schluss f. 101ᵇ: من غير لزوم الدور فى تلك الافادة على خلاف ما صرّحوا به لكن الحق احق من ان يتبع به، تمت

Dasselbe Werkchen in Pm. 101, 12, f. 117. 118ª. Titel und Verfasser fehlt.

5102. Pm. 226.

3) f. 33—72.

8ᵛᵒ, 21 Z. (18×13; 13×10ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht sauber, besonders zu Anfang, auch nicht frei von Flecken. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel und Verfasser f. 33ª:

ايضاح البيان لما اراده الحجّة مِنْ ليس فى الامكان ابدع مما كان وما عناه مما اقامه على ذلك من البرهان

لنور الدين علي بن جمال الدين عبد الله بن احمد الحسنى السمهودي

Der Titel so auch im Vorwort f. 34ᵇ.

Anfang f. 33ᵇ: الحمد لله الذي احسن كل شيء خلقه ببالغ علمه وحكمته ونافذ قدرته ... اما بعد فقد كثر السؤال عن ما نسب لحجة الاسلام وقدوة الانام ... ابي حامد الغزالي ... من انه قال فى عدة مواضع من كتبه ليس فى الامكان ابدع مما كان مع استدلاله عليه بما سياتى عنه الخ

Der Satz des Elgazzālī an verschiedenen Stellen seiner Werke, dass es in der Möglichkeit nichts Ueberraschenderes gebe als das was wirklich vorhanden ist, hatte schon früh Anstoss erregt und Widersacher gefunden: so an dem gelehrten ابو بكر ابن العربي († 546/1151) und späterhin an dem ناصر الدين احمد بن محمد ابن المنير † 683/1284, welcher ihn bekämpfte in seiner Schrift:

الضياء المتلالئ فى تعقب الاحياء للغزالي

In späterer Zeit bekämpfte auch ابراهيم بن عمر البقاعي † 885/1480 jenen Satz in seiner Schrift: دلالة البرهان على ان الامكان ابدع مما كان und in تهديم الاركان من ليس فى الامكان ابدع مما كان. Gegen erstere ist die Abhandlung des Essojūṭī † 911/1505 gerichtet, deren Titel: تشييد الاركان من ليس فى الامكان الخ (weniger richtig ist: تشديد الاركان الخ)

'Alī ben 'abdallāh *essamhūdī* † 911/1505 (No. 2641) unterwirft daher den Satz einer gründlichen Erörterung in 2 Kapiteln (mit Unterabtheilungen) und einem Schlusswort.

1. فى ذكر ما وقفت عليه من تعبيره عن باب 34ᵇ
ذلك الواقع فى كتبه
فصل فى عبارة الاحياء المتضمنة لهذه المقالة 34ᵇ
فصل فى عبارة كتابه جواهر (ركن 3 in) 35ᵇ
القران المتضمنة لذلك
فصل فى عبارة رسالته المتضمنة للجواب 37ᵃ
منه عن اشكالات تتعلق بكتاب الاحياء
سماها فيما حكاه بعضهم بالانتصار لما
فى الاحياء من الاسرار ورايت على بعض
نسخها تسميتها بالاجوبة المسكتة عن
الاسئلة المبكتة

2. فيما يوضح ما اراده حجة الاسلام مما نسب باب 37ᵇ
اليه من ذلك الكلام
1. اعلم ان الحجة لم يرد قطعا من فصل 37ᵇ
الوجوب فى قوله على الترتيب
2. قد توهم المعترضون ان حجة الاسلام فصل 39ᵇ
بنى استدلاله لمدعاه على ما ذهب اليه
المعتزلة فى قاعدة الحسن والقبح العقليين
3. اعلم ان كلما لا يكون مستحيلا فصل 47ᵇ
لذاته فانه يوصف بامكان الوجود
4. قد يقال من قبل المستشكلين فصل 50ᵃ
لكلام الحجة المعتزلة انما يريدون بوجوب
الاصلح وغيره مما اوجبوه
5. قيل ان تلك المقالة المنسوبة لحجة فصل 53ᵇ
الاسلام مقتضية لتناهى المقدورات والحكم الالهية
6. وهو فى الحقيقة مكمل لمقصود الفصل فصل 57ᵇ
قبله' اعلم ان الحكمة قد تقتضى كون
شىء هو الابدع الاكمل
7. اعلم ان مساق ما اسلفناه من كلام فصل 64ᵃ
حجة الاسلام كما سبقت الاشارة اليه فى
الفصل الاول هو حث عباد الله المومنين
على الرضاء بكل قضاء

خاتمة ونسال الله عز وجل حسن الخاتمة' اعلم 69ᵇ
ان ابن المنير قد قال فى خطبة رسالته
ان كتاب الاحياء اشتمل على تعريضه الخ

Schluss f. 72ᵇ: فقد جرّ الملام الى نفسه سيما
مع ظهور تخمينه فى ذلك ... ونعوذ بالله من سوء
الادب على اوليائه ونسأله النصر على اعدائه والله تعالى
اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب وله الحمد ...
الى يوم الدين والحمد لله رب العالمين'

Schrift: klein, gewandt, gefällig und gleichmässig, vocallos, nicht selten fehlen diakrit. Punkte. Ueberschriften roth. Hauptsätze roth überstrichen. — **Abschrift** c. 1000/1591.

F. 72ᵇ untere Hälfte und 73ᵃ stehen in kleiner flüchtiger Schrift einige Stellen aus dem شرح المنفرجة des القاضى زكرياء und aus dem Commentar zu الفقه الاكبر.

5103. Pm. 15.

12) S. 120—146.

Format etc. u. **Schrift** wie bei 6). — **Titelüberschrift**:

ر" فى معرفة الحقايق السبع الكلية الاصلية
وفى معرفة حقيقة الحقايق وفى معنى قوله تعالى
ولقد اتيناك سبعا من المثانى والقران العظيم

Verfasser:

سيدي محمد المدعو بدمرداش الخلوتي الحنفي

Anfang: قال سيدنا ... ابو عبد الله محمد
المدعو بدمرداش الخلوتى الحنفى ... الحمد لله
الذي نوّر بنور ذاته البصاير وفتح بكلام نفسه
الخزاين والذخاير ... اما بعد فهذه رسالة فى معرفة
الحقايق السبع ... فاولا نذكر المراتب والمجالي الخ

Abhandlung über die 7 allgemeinen Grundwahrheiten und die Urwahrheit und den Sinn der Qoränstelle 15, 87, von Moḥammed *demirdāš* † 929/1523 (No. 3486).

فصل فى اعتبار المراتب 121
فصل فى معرفة حقايق الحقايق 124
فصل فى جواب من اعترض على اختصاص محمد صلعم 126
بمظهرينه بحقيقة الحقايق وانفراده بالامداد لجميع الرقايق

Schluss: فيأتيهم الجواب من باب السماح لا تقنطوا من
رحمة الله ان الله يغفر الذنوب جميعا انه هو الغفور الرحيم
وهو يهدي السبيل وحسبنا الله ونعم الوكيل وصلى الله الخ

Abschrift vom J. 1202 Rab. II (1788).

5104. Lbg. 704.

1) f. 1—2.

189 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. (17²/₃ × 12¹/₂; 13¹/₂ × 9¹/₂ᶜᵐ). — **Zustand**: ziemlich gut, aber nicht ganz sauber. — **Papier**: gelb, glatt, ziemlich stark. — **Einband**: Kattunband mit Lederrücken. — **Titel** fehlt; er ist nach dem Anfang:

تعليق وجيز فى تدوين علم الكمون والبروز

Verfasser fehlt; s. unten.

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي وسعت رحمته كل شيء . . . وبعد فهذا تعليق وجيز . . . مشير الي الحقايق والدقايق الخ

Die Abhandlung untersucht, wie es mit dem untheilbaren Theil sich verhalte und ob aus ihm sich die Körper zusammensetzen. Es ist also Atomenlehre insofern, als jener kleinste Theil an sich verborgen ist und doch in seinen Wirkungen hervortritt. Sie zerfällt in 3 Kapitel.

1. باب 1b في بيان هذا العلم النفيس وموضوعه وفي بيان موضوعه
2. باب 1b في بيان تركّب الجسم منه وفي بيان كيفية التصوير والعمل على طريقة الهندسة والحساب
3. باب 2a في بيان ما يناسب ما ذكر في البابين

Schluss f. 2b:
وتناثرت منه نجوم مسائل تهدى السبيل لمُنْجِد ولمُتْهِم

Schrift: kleine gedrängte Gelehrtenhand, vocallos, im Ganzen deutlich. — Abschrift c. 950/1543.

Es ist wohl möglich, dass dies Stück (wie der ganze Band) Autograph des Verfassers sei. Nun steht f. 1a u. 9a u. 15a u. 60a: بخط ابن طولون. Wenn also der gelehrte ابن طولون diese Abhandlungen hier selbst geschrieben hat, so kann er füglich deren Verfasser sein. Moħammed ben ʿalı *ibn ṭūlūn* † 953/1546 (No. 571) hat, nach seiner Selbstbiographie, 718 Schriften verfasst.

5105. Lbg. 704.

2) f. 3—5a.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel fehlt. Verfasser fehlt; wahrscheinlich:

ابن طولون

Anfang f. 3b: الحمد لله على جزيل نواله والصلوة . . . وبعد فهذا مختصر مفيد يتعلق بتدوين علم الارشاد والتعليم على احسن ما يكون لو عرض على العقول لنقلته بالقبول الخ

Diese Abhandlung — vermuthlich von Ibn ṭūlūn, s. bei Lbg. 704, 1 — hat zum Gegenstande das Wort an sich, gleichviel ob einfach oder zusammengesetzt, als Hinweis auf seinen Sinn, und den Sinn oder die Bedeutung, gleichviel ob einfach oder zusammengesetzt, insofern sie daraus abgeleitet ist. Sie zerfällt in drei kurze Theile, سوابق, dann مقاصد, dann لواحق.

Schluss: زدنا علم اليقين ويا مالك يوم الدين اياك نعبد واياك نستعين

Der Verfasser weist darin f. 4b auf zwei seiner Schriften hin, nämlich في علم النسب und في تحرير الامور الاعتبارية

5106. Spr. 1823.

5) f. 84—119a.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titel und Verfasser f. 84a (etwas anders im Anfang):

رسالة الشهود العينى فى مباحث الوجود الذهنى لاحمد طاش كبري زاده

Anfang f. 84b: اللهم يا حنان ويا منان تقدّست بذاتك عن الوجود في الاذهان . . . وبعد فهذه رسالة الشهود العينيّ في مباحث الوجود الذهني طالما تعاركت فيها اذهان العلماء وتصادمت في مشاهدها ارآء الفضلاء الخ

Ṭāśköpri zāde † 968/1560 (No. 2277) erörtert hier die Frage nach der Realität der Vorstellungen. Diese Abhandlung zerfällt in Vorwort, 2 مسلك und Schlusswort.

المقدمة f. 84b in 4 اصل:

1. اصل 84b في تحقيق معنى الذهن والخارج ونفس الامر
2. اصل 90a في تحقيق مقدمة شايعة بين المحصلين نافعة فيما قصدناه من البيان
3. اصل 95b في تحقيق ما اعتبره المتاخرون من ان قضيّة موجبة سالبة المحمول الموجبة المعدولة المحمول معلوما ولازما
4. اصل 99a في تحقيق القضية الحقيقية [اعلم ان الكلي كما تقرر]

1. مسلك 102a في حجج المثبتين للوجود الذهني [ولا بدّ قبل الشروع في المقصود]

1. حجة 102b وهي اذا نحكم بامور ثبوتية على ما لا وجود له الخ

2. حجة 104ᵇ هي ان من المفهومات ما هو كلي وكل ما في الخارج الخ

3. حجة 105ᵇ هي ان قولنا الممتنع معدوم في الخارج قضية صادقة الخ

4. حجة 107ᵃ هي انا نعقل امورا لا وجود لها في الخارج ولا بد الخ

2. مسلك 107ᵇ في شبه المنكرين للوجود الذهني

1. شبهة 107ᵇ هو انه لو كان للاشياء وجود في الذهن الخ

2. شبهة 111ᵃ ان حصول حقيقة الجبل والسماء مع عظمهما

3. شبهة 112ᵇ هي انه لو كان للمفهومات حصول في الذهن

4. شبهة 113ᵇ هي انه لو كان للاشياء وجود ذهني لكانت صورها

الخاتمة 114ᵇ في بيان ان الحاصل في الذهن المهيات انفسها ام ظلالها واشباحها

Schluss f. 119ᵃ: يسهل لك تحصيلها وتفصيلها والله الموفق والمعين، هذا غاية ما وصلت اليه في هذا المقام والعلم عند الملك العلام والحمد لله المفضل المنعام على ان يسر لي احكام المباني واتمام المرام والصلوة والسلام ... ما تعاقبت الليالي والايام ودارت الشهور والاعوام، تمت

HKh. IV 7698.

Dasselbe Werk in Spr. 1820ᵃ, 2.

22 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. (21 × 15; 15½ × 10½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. Unten am Rande fleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken.

Es ist ein Stück eines Sammelbandes mit Arabischer Foliirung (f. 23—44). Titel fehlt, steht aber in der Unterschrift. Verfasser fehlt; in der Unterschrift f. 44ᵇ:

احمد چلبي افندي الشهير بطاشكوپري زاده

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gewandt, gleichmässig, vocallos. Am Rande stehen mehrere Male einige Bemerkungen zur Erläuterung des Textes, namentlich Schriftsteller-Namen. — Abschrift im Jahre 1080 Moharram (1669).

F. 23—24ᵃ und 44ᵇ unten stehen kleinere Auszüge aus لطفي, سنان چلبي, بحر الافكار, ابن العادل, ابو السعود, حسن چلبي etc.

5107. Lbg. 880.

15) f. 49—50.

4ᵗᵒ. Schrift wie bei 14), läuft queer über die Seite. — Titel fehlt. Er ist etwa:

ر" في الوجود الذهني

Verfasser in der Unterschrift:

حنالي زاده

Anfang: استدل القايلون بالوجود الذهني عليه بانه لو انحصر وجود الماهيات الكلية وتميزها في وجود الجزئيات الخارجية وتميزها لزم ان لا يكون للممتنعات بل للمعدومات مطلقا وجود وتميز اصلا، الخ

Ueber das Verhältniss des Wesens der Dinge zu der Vorstellung, von Ibn elḦinnāī (oder Qinālī zāde, Qinalı zāde, Ḧinnālī zāde, aber nicht Ḧiunālı zāde) † 979/1571 (No. 4868).

Schluss: واما بمعنى ان يتصف به ما في الخارج والذهن على السواء فكلا وشهد بما قلنا قولهم في الدليل والا يلزم الانقلاب والله اعلم،

Abschrift im J. 993/1585.

5108. Pm. 369.

5) f. 39ᵃ—41.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). Der Rand unten von f. 41 fleckig, schadhaft und etwas ausgebessert. — Titel u. Verfasser fehlt, doch steht in der Unterschrift:

الرسالة في بحث الحركة المنسوبة الي ... الفاضل اللاري

Anfang: قال ارسطاطاليس ومن تبعه ان الحركة قد يطلق على كون المتحرك فيما بين المبدأ والمنتهي الخ ... اقول كون الحركة وصفا امر معلوم قبل التعريف وبمجرد هذا يعلم ان المتحرك هو الموصوف بها الخ

Untersuchungen über die Bewegung, Grund und Wesen derselben, in Bezug auf die Ansichten des Aristoteles, des Ibn sīnā u. A., von *Ellārī*, d. h. wahrscheinlich Moḧammed moçliḧ eddīn † 979/1571.

Schluss: ان ذلك الشجر باقي مشخصه مدة وجوده ويستدل عليه المواد المعينة والمقادير المختلفة فهو الموضوع الباقي في الحركة الكمية، تمت

5109. Spr. 853.

3) f. 67—74.

Format etc. und **Schrift** wie bei 1). — **Titel** in der Vorrede f. 67ᵃ:

ردّ الجاهل الي الصواب في جواز اضافة التأثير الي الاسباب،

Verfasser in der Vorrede f. 67ᵃ:

عبد الغني بن اسمعيل الشهير بابن النابلسي

Anfang f. 67ᵃ: الحمد لله شارع الاحكام ومبين الحلال من الحرام والصلاة والسلام . . . اما بعد فيقول شيخنا واستاذنا . . . الشهير بابن النابلسي . . . هذه رسالة عملتها في صحّة نسبة التاثير الي كلّ شيء بحسب الظاهر علي يد الانسان الولي وغيره من الميت والحيّ وان هذه النسبة مجازية واردة في الشرع ولا يكفر القايل بها ولا مخالفة فيها لا اصل ولا فرع، الخ

ʼAbd elganî ben ismāʻîl *ibn ennābulusî* † 1143/1730 (No. 1372) behandelt hier die Frage, ob die wirkenden Kräfte in den Personen und Dingen liegen, oder nur metaphorisch ihnen beigelegt werden. Er hat, wie er in der Unterschrift sagt, die Abhandlung in weniger als einem halben Tag verfasst, und zwar den 28. Çafar 1091/1680. Dieselbe beginnt f. 67ᵃ: اعلم ايها المتصف في الدين السالك سبيل المتقين بالاخلاص واليقين، und schliesst f. 74ᵃ: بارواح الاولياء الموتي فكانهم اخس شيء عندك ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم وصلى الله الخ

Dieselbe Abhdlg in Pm. 8, 6, S. 59—71. **Format** (Text 16½×9½ᶜᵐ) etc. u. **Schrift** wie bei 5 (von S. 52 an).

5110. We. 1087.

189 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20½ × 11½; 13 × 5½ᶜᵐ). — **Zustand**: die einzelnen Lagen fast ganz lose im Deckel. — **Papier**: gelb, glatt, ziemlich stark. — **Einband**: brauner Lederband mit Klappe. — **Titel und Verfasser** f. 1ᵃ:

روض الجنان لمولانا ابي الحسن بن مولانا ابيوردي

Der Titel so auch in der Vorrede f. 2ᵃ, Z. 21.

Anfang f. 1ᵇ: طوبي لحديقة كلام ينضر ربيع افنانه بازهار الملك العلام الذي نسايم افضاله تطلع من اكمام الافكار اقاصي الحكم في روض الجنان . . . وبعد فان اشدّ الناس فقرا الي رحمة الله الملك الصمد ابا الحسن بن احمد . . . يعرض على الاذهان معتبر الناظرين ابهي المطالب لذي النهي الخ

Abū ʼlḥasan ben abîwerdî spricht einleitend über die Philosophie und ihre Eintheilung und sagt dann, dass dies Werk sich auf Naturwissenschaft (العلم الطبيعي) und was damit verbunden ist, beschränken solle. Die Eintheilung ist in 5 حديقة mit Unterabtheilungen.

f. 3ᵃ الحديقة الاولي في المباحث العامّة (in 15 روضة)

1. 3ᵃ في موضوعه، اتفق كلمة الكملة علي ان موضوعه الجسم الطبيعي الخ
2. 4ᵃ في كشف ستارة الخفاء عن حقيقة الجسم وتوابعه (in 3 منظر).
   1. 4ᵃ في اثبات المذهب الاول وبه تبطل باقي المذاهب
   2. 5ᵃ في اقامة البراهين على ابطال الجزء وتركب الجسم
   3. 6ᵃ لما ثبت ان الجسم يقبل القسم الخ
3. 6ᵃ في تتميم المبحث المتقدم (in 2 منظر)
   1. 9ᵃ في نحو حدوث الاشياء، مما يذهب اليه الذهن في اول الامر الخ
   2. 10ᵃ في نحو وجود الاطراف وحلولها وتحقيق الزاوية وما يتعلق بها
4. 12ᵇ في مبادي الاجسام المحروسة
5. 23ᵇ في الابعاد الجسمانية
6. 28ᵇ في اثبات التلازم بين المادة الجسمانية والصورة
7. 30ᵃ في الصورة النوعية والبحث عن مبادي الاعراض الجسمية
8. 32ᵇ في الحركة وابانة حقيقتها واثباتها
9. 36ᵃ في المقولات، تقع فيها الحركة (in 3 منظر)
   1. 37ᵇ في الحركة الكمية
   2. 43ᵃ في الحركة الكيفية
   3. 43ᵇ في الحركة الوضعية
10. 45ᵇ في الميل
11. 47ᵇ في تحقيق حقيقة المكان
12. 51ᵇ في انه هل يجوز خلو المكان عن المتمكن ام لا
13. 57ᵇ في الامكنة الطبيعية وكيفية كون الحيز طبيعيًا
14. 65ᵇ في الشكل، وهو هيئة تعرض للمقدار من حيث انه محاط بحدّ او ازيد احاطة تامّة

15. 67b (in 3 منظر) في بقايا مباحث الحركة

1. 67b ذهب المشاءون من الفلسفة الي ان كل حركة مستقيمة الخ

2. 69a في السرعة والبطو

3. 69b في وحدة الحركات وكثرتها

الحديقة الثانية في الزمان والآن (in 7 لائحة) 71b

1. 71b في ذكر مذاهب الناس في حقيقة الزمان وشيء من شبهاتهم

2. 73a في ان الزمان امر موجود

3. 74b في ماهية الزمان وتحقيق محلّه

4. 75a في نحو وجود الزمان

5. 76a في ان الزمان موجود واحد شخصي من الازل الي الابد لا انه يوجد ازمنة متكثرة يلتئم السرمد من تركيبها

6. 78a في امر الآن

7. 80a اعادة المباحث السالفة وتلخيصها وتهذيبها والاشارة الى نبذ ما تقرر عندي في هذا المقام (in 3 منظر).

1. 80a في حقيقة الزمان ووجوده

2. 84a في نحو وجود الزمان

3. 86a في امر الآن وختم الكلام في حقيقة الزمان

الحديقة الثالثة فيما يتعلق بالاجرام العلوية والجسم المحيط بباقي الاجسام واظهار كيفية وضع العالم الجسماني (in 6 روضة) 91a

1. 91a في ابانة نحو وجود العالم الجسماني وتحديد جهاتها

2. 95b في نبذ من احوال الجسم المحدد للجهات (in 4 منظر).

1. 95b في بساطته واستدارته

2. 97b في انه لا يقبل الخرق والالتئام والكون والفساد

3. 98a الفلك ليس رطبا ولا يابسا ولا حارّا ولا باردا

4. 98b الفلك لا يقبل التخلخل والتكاثف والنموّ والذبول

3. 98b في ان الفلك فيه مبدء ميل مستدير

4. 99b (in 3 لائحة) فيما يتعلق بحركة الفلك

1. 100a في ان الفلك متحرك دائما

2. 100a في ان حركة الفلك ارادية

3. 100b في ان للفلك نفسا مجردة

5. 104a في ان للفلك قوة منطبعة في جرمه

6. 104b (in 6 روضة) في ملحقات هذا المبحث

1. 104b ظهر بما تقدم ان ما اشتهر من الفلسفة

2. 105a الاجسام العلوية

3. 106b في محو القمر

4. 106b في حركات الكواكب والاراء المنطوية فيها

5. 106b لما ثبت ان الفلك بسيط

6. 107b في حال جملة الاجسام من حيث اوضاعها وانظارها

الحديقة الرابعة في تفصيل شيء مما يتعلق بالاجسام المنظورة في حشو الافلاك (in 8 روضة) 108b

1. 108b في كليات ما وقع في حشو الفلك من الاجسام (in 5 منظر).

1. 109a الحرارة

2. 111a الرطوبة

3. 112a فيما يتعلق بحال الهواء

4. 113a في شرح حال الماء

5. 113b في احوال التراب

2. 115a في ان هذه الاجسام الاربعة مختلفة الحقايق

3. 116b في سبب اختلاف حال الاهوية بحسب الفصول واختلاف الاقاليم

4. 119b في الكون والفساد

5. 123a في ادوار الكون والفساد

6. 124b في افعال وانفعالات منسوبة الي العناصر الاربعة والي الكيفيات الاربع التي هي الحرارة والرطوبة والبرودة واليبوسة (in 2 منظر).

1. 125a في النضج والعفونة والطبخ والشيّ والتبخر وغيرها

2. 127a في الحل والعقد

7. 127a فيما يتكون من العناصر الاربعة من غير نفس (in 5 منظر).

1. 127a في حال المكونات الارضية والمائية من الاجسام التي ليس لها تركيب تام

2. 128b في المكونات الهوائية

3. 129b في الهالة وقوس قزح

4. 131b في الحوادث التي يكون حدوثها بسبب النار

5. 132a في الطوفانات وغلبة بعض العناصر على المعمورة من الارض ونوادر الانقلابات

8. 133ª (in 5 منظر) في المزاج
 1. 133ª في كيفيات التفاعل بين العناصر المذكورة
 2. 135ᵇ في نحو بقاء العناصر في المزاج
 3. 140ª في تشابه المزاج
 4. 141ᵇ في اقسام المزاج
 5. 142ᵇ في المعادن

الحديقة الخامسة في كشف احوال ذوات الانفس من الاجسام النباتية والحيوانية 143ª
(in Vorwort und 9 روضة).
المقدمة، اعلم انا نشاهد ونعلم في النباتات حركات طباعية الخ 143ª

1. 144ª (in 3 منظر) في احوال الانفس النباتية
 1. 144ª اعلم ان الافعال الصادرة عن صور انواع الاجسام
 2. 144ᵇ للنفوس النباتية قوي اربع
 3. 146ª في الخوادم الغاذية
2. 148ª في مغايرة هذه القوي بعضها لبعض
3. 148ᵇ في تحقيق حقيقة هذه القوي
4. 149ª في شيء من احوال الحيوان وتفصيل لاعضائه وكيفية حيوته واحالة لقواه
(in Vorwort und 3 منظر).
 149ª المقدمة، النفس الحيواني كمال اول لجسم طبيعي
 1. 149ª في الاعضاء وهي قسمان مفردة ... ومركبة
 2. 150ᵇ في الاخلاط وامزجتها مع امزجة الاعضاء
 3. 151ª في اشارة اجمالية الي حال القوي الحيوانية وكشف للخفاء عن حال القوة اللمسية
5. 155ᵇ في القوة الذايقة والشامّة والسامعة
(in 3 منظر).
 1. 155ᵇ في الذايقة
 2. 156ª في الشامّة
 3. 157ᵇ في السامعة
6. 160ᵇ في القوة البصرية وكشف الخفاء عن وجوه خفاياها
(in 6 منظر)
 1. 160ᵇ في القوة الباصرة
 2. 161ª في كيفية الابصار
 3. 164ª في منشأ اختلاف الاقدار بسبب تفاوت الابعاد
 4. 164ᵇ في سبب رؤية المرئيّات في المرايا والاجسام الصقيلة
 5. 168ᵇ في سبب روية الشيء الواحد شيئين
 6. 171ª في اعادة كيفية الروية علي ما تقرّر عليه راي الطبيعيين
7. 172ª في القوي الباطنة
(in Vorwort und 5 منظر).
 172ª المقدمة، اعلم ان ما يدرك امّا ان يكون جزئيا
 1. 172ᵇ في الحسّ المشترك
 2. 174ᵇ في الخيال
 3. 176ᵇ في كيفية الانطباع وكشف قناع الخفاء عن الصورة الحسّية
 4. 179ᵇ في الوهم والحافظة
 5. 181ª في المتخيلة وتسمي مفكرة
8. 183ª في القوي المحركة واتمام القول في القوي
(in 3 منظر).
 1. 183ª في القوة المحركة وتوابعها
 2. 184ᵇ اعلم ان محلّ القوي الحيوانية الخ
 3. 186ᵇ في بقايا مباحث القوي مما سنح لي ولم اجد في كلام احد اشارة اليه
9. 187ª في نبذ من المباحث المتعلقة بالنفس
(in 2 منظر).
 1. 187ª في مذهب الناس في ان المراد بالنفس هو الذي يشير اليه كل احد
 2. 188ª في ان النفس مغايرة للبدن واعضائه من القلب والدماغ والدم والاركان وغيرها

Schluss: الا انا اعتددنا في اسباب من الطرح والتجريد ما لم نعتد في الاعضاء فكان ظننا الاعضاء اجزاء منا آكد من ظننا شاننا اجزاء منا، انتهي ما وجد من هذا الكتاب،

Schrift: Persischer Zug, klein, fein, deutlich, gleichmässig, vocallos. Diakritische Punkte fehlen bisweilen. Ueberschriften roth. — Abschrift zu eigenem Gebrauch von محمد بن احمد الطالوي im J. 977 Ša'bān (1570).

Nicht bei HKh.

5111.

Dasselbe Werk vorhanden in Pm. 27.

65 Bl. 8vo, 19 Z. (21½ × 13; 14¾ × 7cm). — Zustand: ziemlich gut; f. 2—9 an der unteren Ecke ausgebessert, Bl. 2 u. 3 stark fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrucken.

Titel, Anfang und Ende fehlen und sind gefälscht. Danach f. 1a wäre der Titel: كتاب المناصر [l. المناظر] لاطلاع الناصر [l. المناظر] und der Verfasser: [تاليف] ارسطاليس زمانه والافلاطون عصره واوانه فراسيون الحكيم المسيحى und der Anfang: قال الشيخ الرئيس والجهبذ النفيس شيخ المحققين ... جامع اشتقاق علوم الابدان ارسطاليس، اما بعد فانا قد كتبنا واخترنا من ازهار ما كتب ... وجعلنا هذا الكتاب مستوطنا للرياض الخ

Es enthält vielmehr 6. روضة, der 1. حديقة bis 9. روضة der 4. حديقة (= We. 1087, f. 28b—140). Die letzten Worte auf f. 64b: والمتوسطات بين الشمس والارض من الهواء. Die Ergänzung auf f. 65a ist auch gefälscht; sie schliesst: فاما على الحرارة فقط او البرودة فقط او الرطوبة فقط او اليبوسة فقط والله تعالي اعلم

Schrift: Persischer Zug, sehr klein und gedrängt, gleichmässig, vocallos. Die Ergänzung fast ebenso klein, aber weniger fein. — Abschrift um 1150/1737, die Ergänzung vom J. 1217/1802.

5112. Pm. 74.

2) f. 35—37.

12mo, 23 Z. (13½ × 9; 11 × 7½cm). — Zustand: nicht ganz sauber; Bl. 35 ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel fehlt. Verfasser: s. Anfang.

Anfang: f. 35b: ان انفع كلام ينطق به الانسان حمد واجب الوجود ذي الاحسان ... اما بعد فهذه رسالة مشتملة على ثلثة ابحاث وفايدة جليلة مما سنح لافقر عباد الله الغنى مسعود بن حسين الشروانى يليق ان يستضيء منها القرايح الوقادة الخ

Ein philosophisches Werk, 3 kurze Untersuchungen enthaltend, von Mas'ūd ben Ḥosein ešširwānī. Er scheint derselbe mit dem öfters vorkommenden Mas'ūd errūmī zu sein: s. bei WE. 85, 1.

1) البحث المتعلق بعلم الكلام
(Anfang: فهو ان ما حكم به الاشاعرة ومن يحذو)

2) البحث المتعلق بعلم المنطق
(Anfang: فهو ان ما حكم به ارباب هذا الفن)

3) البحث المتعلق بعلم الحكمة
(Anf.: فهو ان تعريف ارباب هذا الفن المعد مطلقا)

Schluss f. 37b: او جواز كون بعضها وجوديا وبعضها عدميا، هذا آخر ما اردنا ايراده فى هذه الرسالة والحمد لله على التوفيق والاتمام والصلوة على رسوله الخ

Schrift: klein, gedrängt, gleichmässig, vocallos, auch fehlen bisweilen diakritische Zeichen. — Abschrift von محمد بن احمد العلائى in مصر im J. 914 Rab. II (1508).

5113. We. 1781.

10) f. 120—129.

8vo, 11 Z. (16½ × 11; 10 × 6cm). — Zustand: wasserfleckig, besonders in der unteren Hälfte; Bl. 120 etwas schadhaft. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel fehlt. Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

مسعود بن يوسف العاجم الحنفي

Anfang f. 120b: الحمد لله الذي غرقت فى بحار جلاله المتلاطمة عقول العقلاء ... وبعد فهذه اسطر امليت فى بيان ان رؤية البصر اكمل واعلي ام مشاهدة البصيرة افضل واولي الخ

Eine dem Sinān bāšā gewidmete Abhandlung darüber, dass das geistige Sehen besser und vollkommener sei als das körperliche, von Mas'ūd ben jūsuf el'aǵam elḥanefī.

Schluss f. 129a: قال الملك اراد الوزير قلب الكلام انه قال كلهم عدوّ كثير عد فتحصن وغلب على عدوّه، هذا آخر ما اردنا ايراده وانا اضعف العباد ... مسعود ... الحنفى عاملهما الله بلطفه الخفى الوفى والمسلمين اجمعين،

Schrift: klein, gut, vocallos. Text in rothen Linien. Abschrift c. 1100/1688.

5114. Lbg. 526.

6) S. 141—142.

4to, 44 Z. (24 × 16; 21½ × 14cm). — Zustand: nicht recht sauber, auch etwas fleckig. — Papier: weisslich, ziemlich stark. — Titel und Verfasser f. 141a:

فصل الحق فى الردّ على القائلين بحركة الارض

(s. für beides den Anfang).

Anfang f. 141b: هذا مبحث الارض وذكر من ادّعي حركتها والرد عليه، قال العلامة فضل الحق الخيرابادي برد الله مضجعه، الارض ساكنة في الوسط والّا فامّا ان تتحرك دايما الي الفوق من الوسط الخ

Faḍl elḥaqq elḫairābādī will diejenigen, welche die Bewegung behaupten, widerlegen.

Schluss f.142b: وان لم يجدوا عليها دليلا ان لم يستطيعوا الي ابطال هذا سبيلا وان غنوا بانهم اتقنوا الحكم تحصيلا وتكميلا مع انهم لا يفقهون الا قليلا، تم

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, vocallos. — Abschrift c. 1200/1785.

5115. We. 1725.

1) f. 1—16.

156 Bl. 8vo, 21 Z. (20×14; 14×9¾cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel fehlt; in der Vorrede f. 2a:

كتاب حياة المعاني لادراك العلم الانساني

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1b: الحمد لله المنزه عن ذوات الانداد ذاته المقدس عن صفات الاضداد صفاته . . . اما بعد فان في بلاد الهند كتابا وهو معتبر معروف عند حكمائها وعلمائها يسمى بنرت كند يعني حوض ماء الحياة فلما فتح المسلمون بلاد الهند وظهر فيها علم الاسلام الخ

Als die Moslimen Indien erobert, kam aus dem entlegensten Theile des Landes aus der Stadt كامز ein Weiser Namens بهوجر برهمن جوكي — „was auf Arabisch bedeutet: مرتاض عالم خلق“ — an den Hof des Sulṭāns, um mit den Moslimischen Gelehrten über ihre Religion zu disputiren. Er trat eines Freitags in die Moschee, wurde dort an den Qāḍī u. Imām ركن الدين محمد السمرقندي gewiesen, that einige Fragen in Betreff der Religion und trat zum Islām über. Dieser nun legte dem Qāḍī das in Indien hochangesehene Werk, dessen Titel نرت كند, vor und dieser liess es aus dem Indischen ins Persische und aus diesem ins Arabische übersetzen. Der Uebersetzer sagt, zu dem Verständniss des Werkes, das ihm lange verschlossen gewesen, sei er durch die Ankunft eines جوكي كامز, mit Namen انبهوناته, gelangt, bei dem er es genau durchstudirt habe. Dann sei ihm der Auftrag geworden, es zu übersetzen aus dem Indischen ins Arabische, was er denn auch ausgeführt habe. Er spricht hier von der Uebersetzung ins Persische nicht.

Das Werk handelt vom Mikrokosmos, vom Wesen und Wirken der Seele, von Ahnungen und Tod, Jenseits und Geistererscheinungen, und zerfällt in 10 Kapitel. Der Verfasser schickt f. 2—3b eine Erzählung vorauf (حكاية هي جواب سايل ساله عن المبدأ والمعاد).

1. باب f.3b في معرفة كيفية العلم وكيفية العالم الصغير
2. باب 4a في معرفة كيفية التاثيرات التي في العالم الصغير
3. باب 5b في معرفة كيفية القلب وحقيقة معناه
4. باب 6a في معرفة كيفية الرياضات
5. باب 7b في معرفة النفس وكيفيتها
6. باب 8b في معرفة كيفية محافظة المني
7. باب 9b في معرفة كيفية الوهم
8. باب 12b في معرفة علامات الموت وكيفية دفعها
9. باب 13a في معرفة تسخير الروحانيات
10. باب 15b في معرفة تمت الكتاب والحكاية

Schluss f. 16b: قال الواحد واحد ففهمت اشارة ووجدت نفسي هي هو وانا عكسه والصلاة والسلام على سيدنا محمد . . . الي يوم الدين والحمد لله رب العالمين،

Schrift: ziemlich klein, breit, nicht überall deutlich, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. Der Text in rothen Linien. — Abschrift im J. 1071 Šaʿbān (1661) von مصطفى بن الحاج ناصر الدين. — Nicht bei HKh.

5116. Spr. 1818.

3) f. 29—146.

Format etc. u. Schrift wie bei 1) (Text: 14×9cm). — Titel und Verfasser fehlt.

Fragment ohne Anfang und Ende, mit vielen Lücken. Eine Sammlung kurzer philosophischer Sätze, ohne bestimmte Eintheilung. Jeder Satz beginnt mit وقال, ohne dass je hinzugefügt ist, wer den Satz aufgestellt hat.

F. 29ª oben beginnt mitten in einem Satz. Der erste vorhandene Satz beginnt f. 29ª, 6 so: وقال قد ظنّ قوم انّ البهايم تعقل بما راوه من فرط حذر بعضها وشجاعتها وبخلها وسخائها واعدادها ما تحتاج اليه للولاد والتقوّت وجميع هذه للطبيعة التى فيها الخ — Der letzte Satz f. 146ᵇ: وقال يحتاج المنجم والطبيب ان يجمع علي علم النجوم والطبيعة وما يجري عليه الامر فى تاثيرها معدة الشىء المتأثر بها والقابل لاثارها فان القابل يختلف تصرّفه من الفاعل على حسب طباعه لان النار تجفّف الطين وتذيب الثلج والماء يجمد الزفت ويحلّ الملح وكذلك الاجسام٬

Lücken nach f. 38. 58. 60. 66. 67. 68. 69. 73. 74. 75. 87 (1 Bl.). 109. 129. 133. 134. 135. 137. 143. 145. Ausserdem ist die Folge der Blätter nicht ganz richtig, namentlich im Anfang. Im Anfang fehlen 28 Bl.

5117. We. 1720.

10) f. 125—131ª.

8ᵛᵒ, 25 Z. (17 × 13; 13½—14½ × 10½—11ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch unten am Rande fleckig. — Papier: gelb, dick, glatt. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: اما بعد فاقول بعد احالة اقداح النظر فى مباحث الموضوع ونزف علالة الرؤية والفكر ببذل غاية الموسوع لازالة الشبه الموردة فى التلويح علي المباحث المتفرد بابداعها صاحب التوضيح لاحقا فى ان اختلاف العلوم انما يكون باختلاف المعلوم اعنى المسايل وانها كما تختلف باختلاف الموضوع كذلك تختلف باختلاف المحمول بل المصداق لاختلاف العلوم انما هو اختلاف المحمولات دون اختلاف الموضوعات

Schluss f. 131ª: الاعراض الذاتية المتنوعة المبحوث عنها فى الفقه متخذة بالجنس المبحوث عنه وذلك يستلزم ان يكون الفقه علما واحدا لا علوما متعددة٬ تمت

Philosophische Abhandlung zur Beseitigung der Bedenken, welche in dem Commentar التلويح erhoben werden gegen den Verfasser des التوضيح (des Textes für jenen Commentar).

Schrift: klein, gefällig, allmählig etwas flüchtig, doch nicht undeutlich, vocallos. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

F. 131ª einige Bemerkungen über الدلالة اللفظية und f. 131ᵇ über التمييز und f. 133ᵇ über المعنى الحقيقى والمجازي. Bl. 132 und 134 leer.

5118. Spr. 2051.

1) f. 1—19ª.

221 Bl. 12ᵐᵒ, 15 Z. (14½ × 10; 9½ × 5ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Deckel; zu Anfang in der oberen Hälfte wasserfleckig; ausserdem ein grosser Wurmstich in der Mitte am Rücken. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verfasser fehlt, doch steht zu Ende: تم الديباجة

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلوة ... قوله اقتضاء لما ورد فى الاخبار يريد به قوله صلعم كل امر ذي بال لم يبدأ فيه ببسم الله فهو ابتر وقوله صلعم ... وقوله واقتداء علة للارداف المذكور قطعا ... قوله واداء فان قلت انه علة غاية ... قوله ببعض الحقوق اراد بها الحقوق الواجبة الخ

Schluss f. 19ª: قوله فلم يهتد التي لتمكن التمسك بها وهذا ابلغ من ان يقال عيبت بالعلل ... واليه اشار بقوله او اعجزتنى فلم اهتد اليها ... واشهر الاستعماليين اعنى كون الباء صلة للفعل٬

Glosse zu der Einleitung eines philosophischen Werkes; möglicher Weise Glosse zu einer Glosse.

Schrift: Türkische Gelehrtenhand, klein, nur ziemlich deutlich, vocallos. Für (das sonst rothgeschriebene) قوله ist öfters Platz gelassen, wie f. 13ᵇ—16. — Abschrift c. $^{1150}/_{1737}$. — Nach f. 7 fehlt 1 Blatt.

5119. Lbg. 471.

18) f. 58. 59.

8ᵛᵒ, 20—21 Z. (19 × 12½; 12 × 5ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: التقابل اربعة انواع تقابل الضدين وتقابل المتضايفين وتقابل العدم والملكة وتقابل السلب والايجاب

Dies Bruchstück aus einem philosophischen Werke handelt فى التقابل, vom Gegensatz zweier Dinge. Es bricht ab f. 59ᵇ: ولا يمتنع ان يكون الشىء باعتبار ذاته اعمّ من غيره وباعتبار عارض من عوارضه اخصّ منه٬

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, hübsch, gleichmässig, vocallos. Text in rothen Linien. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

5120.

Andere hieher zu rechnende Werke sind:

1) صواب الحكمة von ابو جعفر ابن بابويه † 891/1001.
2) روضة الحدائق ورياض الخلائق von مسلمة بن احمد بن وضاع المجريطى † 395/1005.
3) تقاسيم الحكمة oder ر" فى اقسام الحكمة von ابن سينا † 428/1037.
4) النجاة فى مختصر الشفاء von demselben.
5) كتاب المباحث von demselben.
6) تهافت الفلاسفة von ابو حامد الغزالي † 505/1111.
7) تهافت الفلاسفة von مصطفي خواجه زاده † 893/1488.
8) Glosse dazu von يحيى بن على بن نصوح نوعى † 1007/1598.
9) Eine andere Glosse von محمد شريف بن يوسف بن محمود الشاهونى † 1078/1667.
10) تهافت الفلاسفة von على الطوسى † 887/1482.
11) اشراق الماخذ von ابو حامد الغزالى † 505/1111.
12) القسطاس المستقيم von demselben.
13) الذخيرة فى علم البصيرة von احمد بن محمد الغزالى † 520/1126.
14) مساحة الافكار فى ماخذ النظار von محمد بن عبد الله العبدري † 567/1171.
15) المطارحات فى المنطق والحكمة von يحيى بن حبش السهروردي † 587/1191.
16) تحرير النظر von عبد المنعم بن عمر الجليانى † 603/1206.
17) تهذيب الدلائل وعيون المسائل von فخر الدين الرازي † 606/1209.
18) الملخص فى الحكمة والمنطق von demselben.
19) شرح الملخص von محمد بن عبدان ابن اللبودي † 621/1224.
20) المنصص شرح الملخص von على بن عمر الكاتبى † 675/1276.
21) المناهج القدسية فى العلوم الحكمية von ابن اللبودي † 621/1224.
22) آفاق الاشراق فى الحكمة von demselben.
23) اللمعات فى الحكمة von demselben.
24) الجامع الكبير فى المنطق والطبيعى والالهي von عبد اللطيف بن يوسف البغدادي † 629/1232.
25) الحكمة العلائية von demselben.
26) دقائق الحقائق فى الحكمة von على بن ابي على الآمدي † 631/1234.
27) رموز الكنوز فى الحكمة von demselben.
28) ادلة العيان والبرهان von شهاب الدين عمر السهروردي † 632/1235.
29) تنزيل الافكار فى تعديل الاسرار von اثير الدين الابهري um 660/1262.
30) عين القواعد فى المنطق والحكمة von على بن عمر بن على الكاتبى نجم الدين † 675/1276.
31) المدخل الي علم المنطق والالهي von يعقوب بن غنائم السامري um 681/1282.
32) بيان الحق فى المنطق والحكمة von محمود بن ابي بكر الارموي سراج الدين † 682/1283.
33) المناهج فى المنطق والحكمة von demselben.
34) الاستبصار فيما يدرك بالابصار von احمد بن ادريس القرافى † 684/1284.
35) ر" فى الحكمة العملية von عضد الدين † 756/1355.
36) زبدة الاسرار فى الحكمة von محمد بن شريف الحسينى um 820/1417.
37) صوت (صورة?) الحكمة von احمد بن محمد الحجازى † 875/1470.
38) مبانى الطريق فى مبادي التحقيق von المؤيدى † 930/1524.
39) روض الدقائق فى حضرات الحقائق von طاشكبري زاده † 968/1560.
40) غاية المرام فى تحرير المنطق والكلام von داود بن عمر الانطاكى البصير † 1008/1599.
41) اعلام الاعلام باصول فنى المنطق والكلام von عبد الرءوف بن تاج العارفين المناوي † 1031/1622.
42) بلغة المريد وبغية المستفيد فى علم التحقيق von سالم بن احمد بن شيخان † 1046/1636.
43) حدائق الحقائق فى المنطق والطبيعى والالهي von عبد الرحمن بن محمد الكشى.
44) لباب الحكمة von يحيى الدين الشيرازي.
45) فردوس الحكمة von ابو الحسن على الرازي.
46) عقد الجواهر فى المنطق والالهي والطبيعى.
47) الاسرار الخفية فى العلوم العقلية von حسين بن يوسف جمال الدين

48) كنز العلوم والدر المنظوم فى حقائق علم الشريعة ودقائق علم الطبيعة von محمد بن محمد بن احمد ابن تومرت

49) تزكية الارواح عن موانع الافلاح فى الحكمة العملية

50) رسالة حى بن يقظان von ابن سينا † 428/1037.

51) الر" الطيرية von demselben.

52) الانتصار لما فى الاحياء من الاسرار von الغزالي † 505/1111.

53) ك" الحق والحقيقة von احمد بن محمد الغزالي † 520/1126.

54) فصل المقال فيما بين الشريعة والطبيعة من الاتصال von محمد بن احمد بن ابي الوليد القرطبى ابن رشد † 595/1199.

55) التلخيصات من كتب ابن رشد von عبد الرحمن ابن محمد بن محمد ابن جلدور † c. 770/1368.

56) الر" النونية فى الحقيقة الانسانية von احمد بن على البونى † 622/1225.

57) ر" نصير الدين الطوسى الي الجيلى † 672/1273.

58) نصيحة اهل الايمان فى الرد على منطق اليونان von ابن تيمية † 728/1328.

59) ر" فى الوجود بحسب القسمة العقلية von الشريف الجرجانى † 816/1413.

60) اسولة على بن موسى الرومي وجوابها † 841/1437 von سراج الدين التوقيعى † 886/1481.

61) العقد المنضد فى شروط حمل المطلق على المقيد von ابراهيم بن محمد القباقبى † c. 850/1446.

62) ر" فى الاغلاط الحسية von يوسف بن حسن الحسينى قاضى بغداد † c. 910/1504.

63) ر" فى الوجود الذهني von قاسم بن خليل قوام الدين † 919/1513.

64) ر" فى الجسم von ابن كمال باشا † 940/1533.

65) ر" فى الوجود ووحدته von محيى الدين بن بهاء الدين † 953/1546.

66) ر" فى الهيولي von محمد بن احمد العجمى حافظ الدين † 957/1550.

67) النسيم العاطر فى تقسيم الخاطر von عبد الجواد ابن شعيب بن احمد القنانى † 1073/1662.

68) شرح المعقولات العشر von خليل بن محمد المغربى † 1177/1763.

---

2. Metaphysik.

Einige in dies Fach gehörige Werke sind bereits in dem 1. Abschnitt des 4. Buches (Dogmatik) dieses Werkes behandelt, weil in ihnen dogmatische Ansichten erörtert und begründet werden und weil auf dieselben häufig in anderen Schriften Rücksicht genommen ist. Es sind dies besonders die Werke تجريد العقائد Bd II No. 1745—1766; مطالع الانوار No. 1772—1790; كتاب المواقف No. 1800—1811. Einige Nachträge dazu aus Bruchstücken werden in diesem Abschnitt aufgeführt werden. Andere, und zwar nicht wenige, Werke dieses Faches sind in dem 1. Abschnitt dieses Buches (Gesammtgebiet) besprochen: sie sind alsdann Theile eines umfangreichen Werkes, welches (in der Regel) das ganze Gebiet der Philosophie behandelt.

5121. Spr. 741.

152 Seiten 8vo, 16—17 Z. (16 × 9; 10½ × 5cm). — Zustand: wurmstichig, zum Theil ausgebessert, nicht frei von Flecken. — Papier: bräunlich, dünn, glatt. — Einband: braunrother Lederbd. — Titel u. Verfasser (auf dem Vorblatt, von neuerer Hand und so auch S. 1 im Anfang und in der Unterschrift S. 152):

اثولوجيا لارسطاطاليس

Anfang S. 1: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام علي محمد وآله، الميمر الاول من كتاب ارسطاطاليس الفيلسوف المسمّي باليونانية أثولوجيا وهو القول على الربوبية تفسير فرفوريوس الصوري ونقله الي العربية عبد المسيح بن عبد الله ناعمة الحمصي واصلحه لاحمد بن المعتصم بالله ابو يوسف يعقوب بن اسحق الكندي رحمه جدير لكل ساعٍ لمعرفة الغاية الخ

Ein dem Aristoteles beigelegtes neoplatonisches Werk, betitelt Theologie, in 10 ميمر [=مقالة], ausgelegt von Porphyrius dem Tyrier, ins Arabische übersetzt von 'Abd elmasîḥ ben 'abdallâh nâ'ima elḥimçî und zurechtgemacht für Aḥmed,

Sohn des Elmo'taçim, von dessen Lehrer Abū jūsuf ja'qūb ben isḥāq dem Kinditen, um 250/864.

S. 19 الميمر الثانى، ان سال سايل فقال ان النفس اذا رجعت الي العالم العقلي وصارت مع تلك الجواهر العقلية فما الذي تقول وما الذي تذكر قلنا ان النفس اذا صارت فى هذا المكان العقلى انما تقول وتري وتفعل ما يليق بذلك العالم الشريف الخ

S. 33 الميمر الثالث، واذ قد بينا على ما وجب تقديمه من القول على العقل والنفس الكلية والنفس الناطقة والنفس البهيمة والنفس النامية والطبيعية ونظمنا القول فيه نظما طبيعيا الخ

S. 43 الميمر الرابع فى شرف عالم العقل وحسنه ونقول ان من قدر علي خلع بدنه وتسكين حواسّه ووساوسه وحركاته كما وصفه صاحب الرموز الخ

S. 51 الميمر الخامس فى ذكر الباري وابداعه ما ابدع وحال الاشياء عنده ونقول ان الباري عز وجل لما بعث الانفس الي عالم التكوين ليجمع بينها وبين الاشياء الخ

S. 59 الميمر السادس، وهو القول فى الكواكب انه لا ينبغي ان نضيف امر الامور الواقعة منها على الاشياء الجزوية الى ارادة فيها واذا كنا لا نضيف الخ

S. 70 الميمر السابع فى النفس الشريفة ونقول ان النفس الشريفة السيدة وان كانت تركت عالمها العالي وهبطت الي هذا العالم السفلي الخ

S. 78 الميمر الثامن فى صفة النار هي مثل صفة الارض ايضا وذلك ان النار انما هي كلمة ما فى الهيولي وكذلك ساير الاشياء الشبيهة بها الخ

S. 110 الميمر التاسع فى النفس الناطقة وانها لا تموت انا نريد ان نعلم هل الانسان باسره كله واقع تحت الفساد والفناء ام بعضه يبدو ويفنى ويفسد وبعضه يبقى ويدوم الخ

S. 123 الميمر العاشر فى العلّة الاولي والاشياء التي ابتدعت منه الواحد المحض وهو علّة الاشياء كلّها وليس كشيء من الاشياء بل هو بدوّ الشيء وليس هو الاشياء الخ

Schluss S. 152: ثم قبلت صورة الاسطقسات ثم قبلت عن تلك الصورة صورة اخري ثم قبلت بعد ذلك صورا بعد صور فلذلك لا يمكن لاحد ان يري الهيولي لانها قد لبست صورا كثيرة فهي خفيّة تحتها لا ينالها شيء من الحواسّ البتة، تم كتاب اثولوجيا بعون الله الخ

Schrift: überaus klein, Persischer Zug, gleichmässig, deutlich, vocallos. — Abschrift c. 1000/1591.

HKh. V 10005.

5122. Lbg. 368.

23) f. 116—117a.

Format etc. u. Schrift wie bei 18). — Titelüberschrift und Verfasser:

مقالة فى اغراض ما بعد الطبيعة
لابي نصر الفارابي

Anfang: قصدنا فى هذه المقالة ان ندل على الغرض الذي يشتمل عليه كتاب ارسطو المعروف بما بعد الطبيعة وعلى الاقسام الاولي التى له الخ

Abhandlung über den Inhalt der Metaphysik des Aristoteles, von Moḥammed ben moḥ. ben ṭarḥān *elfārābī* elfeilesūf *abū naçr* † 339/950.

Schluss: المقالة الثانية عشر فى مبادي التعليميات والطبيعيات فهذه هي الابانة عن غرض هذا الكتاب واقسامه والحمد لله الخ

5123. Pm. 578.

5) f. 119—123a.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titel nach der Unterschrift:

الرسالة فى العَلَم الاعلى

Verfasser f. 119b (auch f. 119a oben in der Ecke):

رسالة لزينون الكبير

Anfang: قال الحكيم ابو نصر الفارابي، رايت لزينون الكبير تلميذ ارسطاطاليس والشيخ اليونانى رسايل قد شرحها النصاري شروحا تركوا بعضها وزادوا فيها فشرحت انا كما وجب على الشارح الخ

Die von Elfārābī † 339/950 aus dem Griechischen übersetzte Abhandlung metaphysischen Inhalts des älteren Zenon, Schülers des Aristoteles, zerfällt in 6 Abschnitte: 1. فى الدلالة على وجود المبدأ الاول 2. الكلام فى صفاته 3. الكلام فى نسبة الاشياء اليه 4. الكلام فى النبوة 5. الكلام فى الشرع 6. الكلام فى المعاد.

Schluss f. 123a: فاذا فارقته نفسه بقيت فى حسرة وبلاء ونعوذ بالله من عذاب الآخرة، تمت

5124. Pm. 466.

8) f. 38ᵇ—46.

Format etc. u. Schrift wie bei 6). — Titel u. Verfasser:

اجوبة مسايل سئل عنها ابو على الحسين بن عبد الله بن سينا وفصول من كلامه

Anfang: سئل واجبية الانسان لم تعدّم ان لم يجز ان يقارنها جواز العدم، الجواب واجبية الانسان واجبية تشرط الخ

Philosophische Fragen und Antworten, auch Excurse, betreffend das Wesen der Existenz, Möglichkeit u. Nothwendigkeit, von Ibn sînâ † 428/1037.

Schluss f. 40ᵇ: ثم الخارجات عنه فليس لعلمه غير ذاته والا لكان بصفة او بشيء خارج وحينئذ كان، تم

Daran schliesst sich ein psychologischer Excurs desselben, überschrieben f. 40ᵇ unten: ومن كلام الشيخ الرئيس ابي علي رحمه في البرهان على ان النفس ليس بجسم ولا قايمة في جسم nachweisend: dass die Seele weder ein Körper sei noch in einem Körper sich aufhalte.

Worauf dann wieder Fragen und Antworten, wie die obigen, folgen.

Schluss: سبقت ماهيتها امكانها اذ كانت ماهيتها هي المقتضية لامكانها اي النسبة التى لها الي الوجود،

5125. Glas. 12.

214 Bl. 4ᵗᵒ, 19—21 Z. (24¼×17; 16½—18×11—12½ᶜᵐ). Zustand: ziemlich gut; nicht ganz frei von Wurmstich. — Papier: gelb, dick, glatt. — Einband: brauner Lederband mit Klappe, schadhaft. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

ك" المسائل فى الخلاف بين البصريين والبغداذيين، املاء الشيخ ابى رَشيد سعيد بن محمد بن سعيد النيسابوري

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين وصلى الله ... . . . سالتم جمعنا الله واياكم على الهدي بلطفه ان املى المسائل التى تقع فيها الخلاف بين شيخنا ابي هاشم وبين البغداديين وان اتقصّى فى ايراد الادلة على من خالفه والنقض فى الشُبَه التى يتعلقون بها الخ

Philosophische Erörterungen, behandelnd die Differenzpunkte in der Metaphysik, welche zwischen den Gelehrten von Elbaçra und Bagdâd vorhanden waren. Der Verfasser, Sa'îd ben moḥammed ben sa'îd *ennîsâbûrî abû rašîd*, welcher um 400/1009 (zwischen 320/932 und 460/1068) lebt, steht auf Seite seines Lehrers Abû hâšim, welcher die Baçrenser vertritt. Das Ganze enthält 17 Theile (جزء) und behandelt in 153 Fragesätzen (مسئلة) zuerst الجواهر, dann f. 47ᵃ الاعراض u. s. w. — Es beginnt f. 1ᵇ: الكلام فى الجواهر، مسئلة فى تماثل الجواهر، ذهب شيوخنا الي ان الجواهر كلها جنس واحد الخ

69ᵃ الكلام فى الاصوات، مسئلة فى جواز وجود الصوت من غير وجود صكة او حركة،

83ᵃ الكلام فى الاكوان، مسئلة فى ان الحركة من جنس السكون

112ᵃ الكلام فى التاليف، مسئلة فى ان التاليف معنى سوي الكونين على سبيل القرب وانه يوجد فى محلّين

u. s. w. Der letzte Fragesatz f. 208ᵇ: مسئلة فى ان الشهوة لا تحتاج فى زيادتها الي زيادة بِنْيَة،

Das Werk, gegen welches der Verfasser hauptsächlich polemisirt, ist عيون المسائل von عبد الله بن احمد البلخي ابو القاسم † 319/931.

Schluss f. 214ᵃ: وكانكم قلتم اذا حصل فيه ادراك بعد ان لم يكن فقد حصل فيه ادراك بعد ان لم يكن وهذا تكرار لا فائدة فيه ولا يتكلم به محصل،

Schrift: gross, gut, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Ueberschriften hervorstechend gross. — Abschrift von يوسف بن عراض بن عبد الله بن الحسين im J. 627 Rab. II (1230) nach einer Abschrift vom J. 460 Dû'lq. (1068) (von على بن الحسن بن على الزيدي). — Collationirt. — Nicht bei HKh.

F. 80ᵃ. 81ᵃ ein Gebet.

5126. Glas. 29.

61 Bl. 8ᵛᵒ, 24—29 Z. (20×13¾; 16½—17×10ᶜᵐ). — Zustand: Blatt 1 schadhaft; wurmstichig, etwas wasserfleckig. Nicht fest im Einband. — Papier: bräunlich, dick, glatt. — Einband: rothbrauner Lederbd. — Titel f. 1ᵃ:

ك" كيفية كشف الاحكام والصفات عن خصائص المؤثرات والمقتضيات

Verfasser: الحسن بن محمد بن الحسن بن ابي بكر الرصاص حسام الدين

Anfang f. 1b: الحمد لله حق حمده وصلواته

. . . اما بعد فان بعض الاخوان الوامقين والاولياء

. . . لما رأى كلام من تقدم من المتكلمين فى

الصفات والاحكام . . . لا يكاد يسقى غليل الصدور

. . . سالنى ان اورد فى ذلك جملا وجيزة نافعة الخ

Dies metaphysische Werk des Elhasan ben mohammed *erraççâç* um 600/1203 (s. No. 2366) zerfällt in mehrere ungezählte Abschnitte (فصل).

f. 1b فى كيفيات ثبوت الصفات والاحكام وما يتصل بذلك؛

6b in 4 موضع فى الصفة التى بالفاعل

(7a ist das 4. موضع: الكلام فى كشفها عن حال ما يوثر فيها)

8b فى الصفات المعنوية 30a فى الصفات المقتضاة

39b فى الاحكام المستحقة بالفاعل

42b فى الاحكام المعنوية 46b فى الاحكام المقتضاة

51b in 2 ركن (51b u. 55a) يختم به الكتاب

Schluss f. 61a: من تصنيف كتاب او افادة

علم وان يجعل ما انبه من ذلك خالصا لوجهه ومطابقا

لرضاه بمنّه ولطفه انه على ذلك قدير وبه جدير

وسلام على المرسلين والحمد لله الخ

Schrift: jemenisch, klein, gedrängt, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. Ueberschriften und Stichwörter grösser. — Abschrift c. 850/1446. — Collationirt.

Dasselbe Werk in Glas. 80, 2, f. 64—113.

Format etc. u. Schrift (28–35 Z., 19½—21 × 12½cm) wie bei 1. — Titel und Verfasser f. 64a ebenso. Das 2. ركن des Schlusswortes ist erheblich verkürzt.

Abschrift im J. 734 Çafar (1333). Der Abschreiber heisst hier المهدي بن قاسم, ist aber derselbe, der f. 61a احمد genannt ist.

F. 114 enthält zwei Predigten (خطبة) von 'Alî ben abû țâlib.

5127.

1) Lbg. 368, 6, f. 33b—35b.

Format etc. u. Schrift wie bei 18). — Titelüberschrift:

مسئلة سئل عنها نصير الدين الطوسى مع جوابها

Anfang: الحكماء اعطوا ان الوجودية خيرية

وكمال الوجود خيرية الوجود وان الشرّ لا ذات له بل

هو عدم جوهر او عدم صلاح حال الجوهر الخ

Abhandlung über Gut und Schlecht, deren Wesen und Verhältniss zu einander, von Naçîr eddîn ettûsî † 672/1273.

Schluss: خير من عدم الخير الكثير مع عدم الشر

القليل اذ لو لا ذلك لما اقتضت الحكمة الالهية وجوده

كذلك؛ فهذا ما حضرنى فى هذه المسئلة والله ولىّ التوفيق؛

2) Lbg. 368, 8, f. 36—37a.

Format etc. u. Schrift wie bei 2. — Titel f. 36a am Rande (und f. ab):

فايدة له [نصير الدين الطوسى] فى امتناع انفكاك العلة التامة عن معلولها

Anfang: قالت الحكماء العلة التامة لا تنفك عن

معلولها بتمامه والعلة الاولى هى المبدأ الاول لجميع الموجودات الخ

Erörterungen über Zusammengehörigkeit von Ursache und Wirkung, von demselben Verf.

Schluss: وكون كل حادث علة لزواله بالعرض

ولوجود آخر بعده بالذات؛ وهذا آخر ما تقرر عندي

من مذهبهم فى هذا الموضع والله اعلم؛

5128.

1) Mq. 120, 2, f. 3—12 und 67, f. 221—224.

Zwei Stücke aus einem Commentar zu تجريد العقائد. Dies Werk ist bereits ausführlich in No. 1745—1766 behandelt. — Beide Stücke gehören zu dem 1. Maqçad des Werkes; auf f. 8b beginnt der 2. Abschnitt (فى الماهية ولواحقها). F. 221 ff. ist fast ganz dasselbe Stück; hier beginnt der 2. Abschn. f. 223b.

2) Mq. 122, 36, f. 298—305.

8vo, 19 Z. (18¼ × 13; 12 × 8cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn.

Stück aus einer Glosse mit قوله zum تجريد العقائد; beginnt im 1. Abschnitt des 1. مقصد. Die Anfangsworte hier: امرا اضافيا كونه

عرضا انما يلزم ذلك ان لو كان موجودا فى الخارج الخ

F. 300a: قوله الفصل الثانى فى الماهية ولواحقها؛

شرع فى الفصل الثاني الذي هو فى الماهية قدم مباحث

الوجود والعدم وما يتعلق بهما من كيفيات اعنى الوجوب

والامتناع والامكان والقدم والحدوث على مباحث معروضهما

Die letzte Textstelle f. 305b: قوله لان كل كثيرة

لا بدّ فيها من واحد بالفعل؛ قيل ان اراد بالواحد

بالفعل الواحد الحقيقي الخ

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, vocallos. — Abschrift c. 1000/1591.

3) Mq. 122, 28, f. 249—258.

8vo, 19 Z. (18½×13½; 13½×9½cm). — Zustand: stark fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück eines Commentars mit قوله—اقول zum تجريد العقائد, im 2. مقصد.

Die erste Textstelle hier f. 249b: قوله ولا وجود لوضعي، اقول لما فرغ من احكام الجوهر اراد ان يشير الي تحقيق حقيقة الجسم

الفصل الثانى فى الاجسام وهي قسمان فلكية وعنصرية اما الفلكية 258b

Die letzten Worte des Commentars hier: للكواكب السيارة شيء الشمس يشتمل على فلك تدوير غير محيط بالارض فى،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gedrängt, vocallos; von 256 an kleiner, besonders 258. — Abschrift c. 1100/1688.

4) Mq. 146, 20, f. 418—425.

8vo, 23 Z. (21½ × 14½; 13 × 8cm). — Zustand: ziemlich gut, doch in der oberen Hälfte wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn.

Bruchstück einer ausführlichen Glosse mit قال—اقول zu einem metaphysichen Werke, wahrscheinlich dem تجريد العقائد zu Anfang.

Die erste Textstelle ist hier f. 418a unten: قال لانه امكن العهد اقول تعليل مشترك بين ذينك القولين المختلفين وقد وقفت على وجه اخذ الحكمين المختلفين من الامر المشترك الخ — Die letzte f. 425b: قال ويدل على هذا الاصل اقول المراد ما ذكره قبيل هذا من ان تعليق الحكم بالوصف المشتق مشعر بان ماخذ اشتقاق الوصف علة لذلك الوصف فيعمّ الحكم بعموم علته ويرشدك اليه اتيانه،

Schrift: Türkische Hand, klein, gleichmässig, deutlich, vocallos. Die Stichwörter meistens roth. — Abschrift c. 1100/1688.

5) Mq. 122, 4, f. 57—66.

8vo, 23 Z. (17½×12½; 13×8½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel, Verfasser und Anfang fehlt.

Fragment einer Glosse mit قوله zu einem metaphysischen Werke, wahrscheinlich dem تجريد العقائد. Es beginnt hier f. 57a so: قوله ومن التفاريع اتفاق هؤلاء القايلين ولا يخفى عليك الخ

Die ersten Textworte f. 57a: قوله فتامل الخ وجه التامل ان جعل السلب بالمعنى الاخر عدما مطلقا . . . قوله لان الظاهر ان الوجود الخ من راجع الي وجدانه علم بالضرورة ان احتمال كون الخ الاضافة — Die letzte Textstelle f. 66a: قوله لكانت لوازم الماهيات واجبة فان قلت ان اراد كونها واجبة الوجود لذوات اللوازم . . . قوله فانه يمتنع له الطرفان الخ لان وجوب كل واحد من الطرفين يستلزم امتناع الطرف الاخر الخ

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, vocallos, öfters auch ohne diakritische Punkte, nicht ganz leichte Gelehrtenhand. — Abschrift c. 1000/1591.

5129.

1) Mq. 146, 23, f. 456—459.

4to, 13 Z. (22 × 15; 12 × 7cm). — Zustand: am Rande fleckig, auch etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel fehlt.

Bruchstück einer Glosse mit قوله zu einem metaphysischen Werke, wahrscheinlich dem تجريد العقائد.

Der zuerst vorhandene Text f. 456a, 2: قوله حال كونه الخ، الاولى ان تقول ايضا وحال كونه غير وارد على مقدمة معيّنة والا فيصدق على منع المقدمة الاخيرة الخ und zuletzt f. 459b: قوله يجوز للمعلل ان يمنع الخ، صرحوا بان جواب النقض

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, vocallos. Das Stichwort قوله roth. — Abschrift c. 1100/1688.

2) Mo. 35, 36, f. 287b—289.

Format etc. und Schrift (Text: c. 11½ × 8cm) wie bei 34).

Bruchstück einer Glosse zu einem metaphysischen Werke, wahrscheinlich تجريد العقايد.

Die ersten Worte: فايدة اصلا لان اللفظ المشترك بين الكل والجزء اذا اطلق على الكل كان دلالته على الجزء تضمنا مع انه يصدق عليها انها دلالة اللفظ الخ Die letzten: على مراتب علم المخاطب بالوضع فلا تيسر له ايراد المعنى الواحد بالدلالات المطالعية مراعيا لمراتب الوضوح والخفاء،

3) Mo. 35, 37, f. 290ᵇ—292.

Format etc. u. Schrift (16 Z.) wie bei 34.

Bruchstück aus einer Glosse mit قوله zu einem metaphysischen Werke, wahrscheinlich dem تجريد العقائد. Zuerst: قوله فانها امور ممكنة اجريها الصادق، انما قيد بالامكان لان التعلق الوارد في الممتنعات العقلية يجب تاويله لتقدم العقل على النقل . . . قوله النار يعرضون عليها، عرضهم على النار احراقهم بها . . . قوله اغرقوا فدخلوا نارا الخ، وجه الاستدلال ان الفاء للتعقيب من غير نزاع الخ Zuletzt f. 292ᵇ oben: والجواب ان الحكم بالشيء هو التصديق ولا نزاع في كفر من لم يصدق بما انزل الله وايضا كلمة ما ههنا للجنس فتعم،

4) Min. 187, 99, f. 810.

Format (33 Z.) etc. u. Schrift wie bei 98.

Die ersten Worte dieses Bruchstückes: والاعراض التي بها يتفاعل التفاعل الاستحالي فيتغير ويستحيل استحالة بان ينتقص كل افراط الخ

Stück aus einem metaphysischen Werke, vielleicht تجريد العقائد, handelt von Ursache und Wirkung, Form und Wesen, etc.

Die letzten Worte f. 810ᵇ: وقد يكون مركبا وقد يكون بالقوة وقد يكون بالفعل وقد يتركب بعض مع بعض ولنصور هذه الاحوال اوّلا،

Die untere Hälfte der Seite ist leer geblieben.

5) Mq. 115, 27, f. 480—489.

8ᵛᵒ, 17 Z. (20×12¾; 12×6ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch am Rücken wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel fehlt.

Bruchstück einer Glosse mit اقول — قال zu einem metaphysischen Werke, vielleicht تجريد العقائد.

Erste Textstelle f. 480ᵃ: قال الشارح وهو الحصول في الحيز اقول لا يقال العجب منهم اعترفوا بوجود الحصول في الحيز وانكروا وجود الحصول في الزمان . . . قال لكن امكن وجود مطلق المتحيز اقول وجود مطلق المتحيز بدون مطلق الاعراض المشخصة الخ; letzte f. 489ᵇ: قال تقسيم الجوهر الي اقسام الخمسة الخ اقول هذا التقسيم منهم مبنى على عدم تركب الجسم من الجواهر الفردة . . . اى الجزء بكون جزء الجسم مادة او صورة يتوقف،

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Stichworte roth. — Abschrift c. ¹¹⁰⁰/₁₆₈₈.

6) Mq. 115, 33, f. 524—531.

4ᵗᵒ, 19 Z. (22×16; 16×8¾ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück einer Glosse mit قال zu einem metaphysischen Werk, vielleicht dem تجريد العقائد.

Erste Textstelle f. 524ᵃ: قال الضمير المجرور فيه لسيد الانبياء وانما احتيج الي بيان رجع الضمير المجرور دفعا لتوهم رجوعه الي واجب الوجود . . . قال لم يرد به معينا اي لم يرد بلفظ اكرم عليًا لوجوب تعميم الصلوة وكون مذهب المصنف تفضيل عليّ على ساير الاصحاب الخ Letzte f. 531ᵇ: قال الشارح والحروف كيفيات تعرض للاصوات لا يقال ان عروض الكيفيات للصوت يستلزم،

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, vocallos. — Abschrift c. ¹¹⁰⁰/₁₆₈₈.

7) Mq. 180ᵇ, f. 683ᵇ.

Einige Glossen zu einem metaphysischen Werke, wahrscheinlich تجريد العقائد.

8) Mq. 180ᵇ, f. 495—498.

Bruchstück aus einem Commentar zu einem metaphysischen Werk, wahrscheinl. تجريد العقائد.

9) Mo. 139, f. 94. 95.

Glosse zum Commentar des الشريف الجرجاني zu einem metaphysischen Werk, wahrscheinlich zum تجريد العقائد.

5130.

Die folgenden Bruchstücke beziehen sich theils sicher theils vielleicht auf das metaphysische Werk طوالع الانوار, das bereits in No. 1772—1790 besprochen ist.

1) Mq. 180ᵇ, f. 536—546.

Stück eines Commentars zu einer Stelle des طوالع الانوار ك ". F. 541ᵇ beginnt das 4. فصل des Vorworts.

Eben daher f. 147. 148. (Das 4. فصل beginnt f. 148ᵃ).

2) Mq. 120, f. 66—72.

Stück eines Commentars zu طوالع الانوار. Der Verfasser des Commentars hat ein Werk الايضاح verfasst. Zu demselben Werke gehört f. 127.

3) Mq. 122, 7, f. 83—90.

8vo, 17 Z. (17½ × 12½; 12½ × 8cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, dick.

Bruchstück eines Commentars mit قال—اقول zu طوالع الانوار. Beginnt hier zu Ende des 2. Kapitels des 1. Buches. Dann f. 84a: قال الباب الثالث في الجواهر، اقول الباب الثالث في الجواهر وقد عرفت في صدر الكتاب تفسيره قال الحكماء في تقسيم الجوهر الخ

84b الفصل الاول في مباحث الاجسام، البحث الاول في تعريف الجسم، الحد المرضى للجسم عند جمهور المتاخرين هو ان الجسم الخ

Schrift: Türkische Gelehrtenhand, ziemlich dick, vocallos. — Abschrift 1000/1591.

4) Mq. 119, 23, f. 394—399. 406—409.

8vo, 16 Z. (18½ × 13½; 12 × 7cm). — Zustand: am Rande fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel fehlt.

Bruchstück einer Glosse mit قوله zu einem metaphysischen Werke, vielleicht طوالع الانوار.

Die Blätter folgen so auf einander: 407. 406. 394 bis 399. 409. 408.

Das Vorhande beginnt f. 407a, 1 so: الموضوع المبهم من حيث هو مبهم يتشخص ما هو حال فيه الخ

Erste Textstelle f. 407a Mitte: قوله وهذا لخلاف الجسم، هذا الكلام دفع لما يتوهم من ان نسبة الاعراض . . . قوله اولي من العكس اذ كل واحد منهما تابع لذلك الغير . . . قوله فيكون جعله قايما بالآخر اولي من العكس الخ. Zuletzt f. 408b: قوله والحرارة تختص بتعريف المختلفات هذا اذا اثرت الحرارة في الجسم المركب . . . قوله والاشبه ان الحرارة الغريزية مغايرة للحرارة النارية انما قال الاشبه لان الحرارة النارية . . . قوله كحرارة الشمس مغايرة فان حرارة الشمس توثر،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos; das einführende قوله, gewöhnlich ق abgekürzt, ist roth. — Abschrift c. 1000/1591.

5) Mq. 119, 17, f. 351—358.

8vo, 14 Z. (19 × 14; 13½ × 8cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Ueberschrift: حسام چلبي

Stück einer Glosse mit قال — اقول zu einem metaphysischen Werke (vielleicht طوالع الانوار), von Ḥusām ǵelebī.

Anfang fehlt; zuerst vorhanden: سيد المحققين وسيد المدققين اسكن الله تعالي في مقام الصديقين، [قال] خص بالذكر من بين صفاته العلي ما هو اخص به تعالي اعني الوجوب الذاتي، [اقول] ان الاخصية ههنا تحتمل علي معنيين الاول انه يقصد بها هنا المعنى الظاهر منها وهو الازيدية والاشدية في الاختصاص مطلقا الخ

Weiterhin f. 356b: قال الشارح ولنقدم مقدمة في تقسيم الموجودات على مذهب الطوايف اقول التقسيم على قسمين تقسيم الكلي الي جزئياته وهو ان ينضم الي مفهوم كلي الخ

Vielleicht gehört auch noch f. 357 und 358 zu diesem Werke; obgleich die Stelle قوله واذا القاها الي حاكم فيها sowol f. 357a als 357b und 358a behandelt wird.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, etwas flüchtig, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

5131. Pet. 546.

2) f. 25—76.

Format (23 Z., Text 13 × 6cm) etc. u. Schrift wie bei 1).

Titel u. Verfasser fehlt. Nach der Unterschrift ist der Verfasser الاصفهاني, ohne Zweifel der in No. 1748 erwähnte محمود بن عبد الرحمن الاصفهاني † 749/1348.

Anfang fehlt, wol nur 1 Blatt. — Eine vom Wesen der Materie handelnde Abhandlung in 2 مقصد. Der Verfasser sagt in der Vorrede, er wolle in dieser Abhandlung handeln: في تحقيق ما هو الحق في هذا المذهب und: اثبات الاحكام التى تتعلق بالهيولى والصورة من التلازم وغيره

Er erwähnt oft den Ibn sīnā, Naçīr ettūsī und Elkātibī.

1. مقصد f. 25a: فيما يتعلق بذات الهيولي والصورة الجسمية واثبات تركب الجسم منهما [قد جرت العادة في تعريف الجسم الطبيعي الخ]

Schluss f. 76b: واما الصورة فهي محتاجة الي ذات الهيولى المتشخصة بعلة وجودها في الشخص وتعلق الشكل، ولكن هذا آخر ما قصدته في هذه الرسالة والحمد لله الخ

Nach f. 30 ist eine Lücke.

Abschrift im J. 969 Raǵab (1562).

5132. Mo. 35.

34) f. 283—285 und 292ᵇ.

8ᵛᵒ, c. 19—20 Z. (15½ × 11; c. 13 × 10½ᶜᵐ). — Zustand: die untere Hälfte fleckig. Bl. 285 nur halb so breit wie die anderen. — Papier: gelb, stark, etwas glatt.

Bruchstück einer Glosse mit قوله zu einem metaphysischen Werke, wahrscheinlich المواقف (No. 1801). Es beginnt hier so: على سبيل الدور او لا على سبيل الدور اذا فرض فى تعليل المجموع بالمجموع تعليل الاحاد بالاحاد . . . قوله والجواب ان الكلام فى العلة الموجدة المستقلة الخ' يرد على هذا الجواب انه لا يلزم ان يكون موجد الكل بنفسه موجدا لكل جزء بنفسه الخ — Das zuletzt Vorhandene: ان العلة متقدمة على المعلول زمانا وان الايجاد فى وقت تعقيبه وجود المعلول من غير انفصال . . . يجوز قيام العلة'

Hieran schliesst sich f. 292ᵇ, Zeile 3 ff. an; zuerst: قوله لان العلة متقدمة على المعلول' المراد — Zuletzt: بحسب الوجود بها العلة الفاعلية الخ العينى لا الظلي حتى يستلزم علتها علته فتامل' Es ist aus dieser Seite ersichtlich, dass das Werk, wozu diese Glossen gehören, in مقصد eingetheilt ist: es ist daselbst von dem voraufgegangenen 4. مقصد die Rede.

Schrift: Türkische Hand, klein, flüchtig, ungleich, vocallos. Für das einführende قوله ist immer Platz gelassen. — Abschrift c. ¹⁰⁰⁰/₁₅₉₁.

Vielleicht auch in den Anfang von Glossen zum تلخيص المفتاح oder einem anderen Werke über Rhetorik gehörig.

5133. We. 1720.

12) f. 140—145ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 11). — Titel fehlt; er ist (nach dem Anfang und der Unterschrift):

حاشية على ر" تحقيق الكلّيات لقطب الدين الرازي

Verfasser fehlt.

Anfang: ان ابهي مبان هياها التحقيق فى عبارات حقيق حمد من كلّ كل السن اللسان . . . وبعد فان رسالة تحقيق الكليات للمولي المحقق مولانا قطب الملة والدين ما يقنتّها الا فكرة الالبّاء الموقنين الخ

Glossen mit قوله zu der philosophischen Abhandlung: Definition des Allgemeinen und Speciellen, von Qoṭb eddīn *ettaḥtānī* errāzī † ⁷⁶⁶/₁₃₆₄ (No. 792). Der Verfasser der Glossen nicht genannt. Das Werk zerfällt (nach HKh.) in Vorwort, 7 فصل und Schlusswort.

Die Glossen beginnen f. 140ᵃ so: قوله ان قوما حسبوا ان معنى اشتراك الماهية بين كثيرين انها بعينها يعنى ان القوم فسروا الكلية بالاشتراك المفسر بهذا التفسير الخ und schliessen f. 145ᵃ: فينتهي النوع من بين الكليات الخمس فلذا قدم صاحب هذا الفن النوع على سائرها اعنى الجنس والفصل والخاصة والعرض العامّ هذا آخر ما اردنا ايراده من كلام الفضلاء مع ما سنح للخاطر الفاتر والنظر القاصر' تمت الرسالة'

HKh. III 6304.

5134. We. 1720.

11) f. 135—139.

8ᵛᵒ, 21 Z. (17 × 13; 12⅓ × 6⅔ᶜᵐ). — Zustand: oben am Rande ein grösserer Wurmstich (f. 138 ff.). — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel fehlt. Er steht zu Anfang und in der Unterschrift:

ر" تحقيق الكليات

Verfasser fehlt; nach HKh.:

الجرجانى d. i. السيد الشريف

Anfang: الحمد لله مخترع ماهيات الاشياء وهوياتها المطلع علي كليات الامور وجزئياتها . . . وبعد فقد التمست ايها الحريص علي تحقيق الحق . . . ان احرر لك رسالة فى تحقيق الكليات واتلو عليك ما فيها من الايات البينات الخ

Philosophische Abhandlung, behandelnd die Definition des „Allgemeinen", von Essejjid eššerīf elǵorǵānī † ⁸¹⁶/₁₄₁₃. Zerfällt in 5 قاعدة, Schlusswort und Vermahnung (وصية).

1. قاعدة 135ᵃ فى تحقيق مفهوم اشتراك الكلى بين الجزئيات
2. قاعدة 136ᵇ فى تلخيص مفهوم الكليات الثلثة
3. قاعدة 136ᵇ فى وجود الكلي فى الخارج
4. قاعدة 136ᵇ فى ان الماهيات المركبة من الجنس والفصل ليس تركيبها خارجيا اصلا
5. قاعدة 138ᵃ فى بيان تحصيل النوع وعدم تحصيل الجنس وعلته

لما اتقنت ما وقع لك من تحقيق 138b الخاتمة الكليات وسمعت ما يقال عليك

ايها الموصوف بتلاطم امواج فكرته المعروف 139a الوصية بتراكم افواج معرفته

Schluss f. 139a: ومن منع المستوحشين فقد ظلله وفقنا الله واياك بدرك الحق وثبت اقدامنا على مقامات الصدق انه علي كل شيء قدير، تمت الرسالة المسماة بتحقيق الكليات بعون الله الخ

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 1100/1688.

Am Rande öfters Bemerkungen, ebenso auch zwischen den Zeilen. — HKh. V 10854.

Der Anfang des Werkchens in Mq. 120, f. 218b.

5135. Pm. 101.

7) f. 112a — 112b.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel fehlt. Er ist etwa: ر" في مراتب الموجودات oder فايدة. Verfasser nach der Unterschrift:

سيد شريف (d. i. الجرجانى).

Anfang: مراتب الموجودات في الوجودية بحسب التقسيم العقلى ثلثه لا مزيد عليها ادناها الموجود بالغير اي الذي يوجده غيره الخ

Erörterungen über die drei Stufen in der Reihe der Wesen, von Essejjid eśśerîf elǵorǵânî † 816/1413.

Schluss: يجب ان يكون في اعلى مراتب الوجودية والله اعلم، هذه من فوايد ... سيد شريف، تمت الكتاب،

5136. Lbg. 880.

9) f. 30.

4to, 17 Z.; Schrift etc. wie bei 4). — Titelüberschrift und Verfasser f. 30a oben am Rande rechts:

رسالة معمولة في تقدم العلّة التامّة للجلال الدوانى

Anfang: اتفق اكثر المتاخرين. على ان العلة التامة ليست بمتقدمة على المعلول،

Untersuchungen der Behauptung der späteren Philosophen, dass die Grundursache nicht dem Verursachten vorausgehe, von Ǵelâl eddîn eddewwânî † 908/1502. Er bezieht sich besonders auf das المواقف "ك und auf die Glosse zum التجريد.

Schluss: وهي متصلة بنفسه لا بشيء آخر كما ان الضوء مضيء بنفسه تامل تفهم هذا الدفع،

Der Text steht zur Hälfte, in schrägen Linien, am Rande.

5137. We. 1824.

7) f. 19 — 31.

Format etc. und Schrift wie bei 1). Im Rücken etwas schadhaft f. 19—28. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 19b: الحمد لله التامّ وجوده في علّة كل شيء العام انعامه وجود كل حيّ والصلوة علي النبي ... وبعد فهذه رسالة رتبتها في تحقيق مسئلة صارت معركة الارآء ودارت علي السن القوم وهي مسئلة تقدم العلة التامة علي المعلول الخ

Dies Werk behandelt dieselbe Frage (ob die Ursache (العلة التامة) dem Verursachten (المعلول) vorausgehe).

Voraufgeschickt wird eine Vorbemerkung (مقدمة) zur Definition und Eintheilung der العلة f. 19b—26a. Diese beginnt: فنقول وبالله التوفيق العلّة ما يحتاج اليه سواء كان المحتاج الوجود او العدم او الماهية فانها اذا كانت مركبة تحتاج في حدّ نفسها مع قطع النظر عن الوجود والعدم الخ

Der Verfasser kritisirt hauptsächlich die Ansichten, welche im المواقف vom Verfasser desselben الايجي und besonders von dessen Commentator الفاضل الشريف الجرجاني entwickelt sind.

Schluss f. 31b: لان ذلك الشرط ايضا من جملة ما يحتاج اليه وجود المعلول فلا بد من حصوله قبل وجود المعلول فيلزم المحذور المذكور قطعا، تمت

5138. Lbg. 880.

14) f. 46 — 48a.

Format etc. und Schrift wie bei 9). — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: الحمد لله الذي نبهنا على تقدّم وجوبه على وجوده والهمنا سبق وجوده على وجود معلوله ... اما بعد فان هذه اوراق كتبناها لدفع ما ذهب اليه بعض المدرسين اسمًا في جواب اعتراض بعض الاكابر على الفاضل الشريف الخ

Behandelt ausführlich denselben Gegenstand wie Lbg. 880, 9 und richtet sich gegen den kürzlich aufgestellten Satz, dass die Wirkung nicht der Ursache nachfolge, dass das Erschaffene also nicht erst durch die absolute Existenz Gottes bedingt sei.

Schluss: والله يضل من يشاء ويهدي من يشاء بيده زمام الامور كلها واحمده حمدا تاما على ما هدانا اليه واصلي على رسوله . . . واعتمد في الشفاعة عليه،

Der Text läuft f. 47ᵇ und 48ᵃ schräg über die Seite.

F. 48ᵇ verschiedene Stücke aus Commentaren zu philosoph. Werken, wie شرح النصوص للجامي.

5139. Lbg. 880.

10) f. 31ᵇ—37ᵃ.

Format (17 Z.) etc. u. Schrift wie bei 4). — Titel und Verfasser ganz oben am Rande:

رسالة [في الماهية] لسامبسوني زاده

Anfang: قوله فان قيل الحكم الصحيح على الماهية من حيث هي يكون مطابقا للذهن والخارج لان الماهية من حيث هي لا يختلف احوالها بحسب الوجودين الخ

Philosophische Erörterungen über die Wesenheit (في الماهية), namentlich in Bezug darauf, dass man derselben eine Existenz an sich und im Verstande beilege (واتصافها بالوجودين اي بالوجود الخارجي والوجود في الذهن), von Sāmisūnī zāde (wol um 900/1494).

Schluss: بان كانتا ثبوتيتين او سلبيتين كما ذهب اليه بعض المتاخرين وليس كذلك بل التحقيق ما ذكرناه فليتامل، تمت

Es muss die Einleitung dieser Abhandlung hier fortgelassen sein oder es ist das Ganze nur ein langer Excurs zu einer Stelle eines philosophischen Werkes über den Gegenstand.

Der Text läuft f. 31ᵇ—34ᵃ am Rande in schräger Richtung und geht ebenso von 34ᵇ an bis 37ᵃ über die ganze Seite.

F. 37ᵃ steht am Rande der 3. Abschnitt في العالم المثالي eines philosophischen Werkes.

F. 37ᵇ hauptsächlich ein Stück aus dem Commentar zu den رباعيات des الجامي. Persisch.

F. 38 u. 39ᵃ grössere Stücke aus den الفوايد des ابن كمال.

5140. We. 1772.

3) f. 15ᵇ—17ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift und Verfasser:

رسالة في علوم الحقايق وحكمة الدقايق
لابن كمال

Anfang: الحمد لله الذي جعل الموجودات على وجوده دليلا واضحا . . . وبعد فهذه الرسالة الشريفة في علوم الحقايق وحكمة الدقايق لولدي في الطريقة وقرة العين في الارادة زاد الله توفيقا في تحصيل العلوم الشريفة الخ

Metaphysische Abhdlg des Ibn kemāl bāšā † 940/1533. Er hat sie für seinen Sohn geschrieben.

16ᵃ فصل المعرفة على نوعين معرفة بالفعل . . . ومعرفة الحق لا يمكن الا بالشهود الصرف الخ

16ᵇ فصل في تحقيق صفاته الذات، الاقدس لا يعرف الا بصفاته الخ

16ᵇ فصل في ظهور الحق في مظاهر الاشياء،

17ᵃ فصل الانسان موصوف بصفات كاملة التى يصف الحق بها نفسه الخ

17ᵇ فصل الواحد ظهر في الظاهر على صورة الكثرة الخ

Schluss f. 17ᵇ: فلا يستحق الحقايق من الاعداد فقس المعنى الحقيقى عليها والله اعلم بحقيقة الحال، تمت

5141. We. 1781.

7) f. 86—110.

8ᵛᵒ, 21 Z. (16½ × 11; 11½—12½ × 7½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch mit einem grösseren Wurmstich. Der beschriebene Rand mehrerer Blätter im Anfang umgebogen und nicht beschnitten. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark, grob. — Titel und Verfasser f. 86ᵃ:

ك" المطالب العلية والمقاصد السنية
في محل الكمالات الانسانية
لشمس الدين التبريزي

Anfang f. 86ᵇ: تجريد الكلام بحمد الواجب المتعالي وتجديد السلام على سيد الرسل والآل . . . وبعد فهذه سطور منطوية على ما ينبئ عن المطالب العلية الالهية والمقاصد السنية الانسانية الخ

Dies metaphysische Werk des Moḥammed mîrǵân ettebrîzî šems eddîn um 960/1548 zerfällt in 3 مقالة.

1. مقالة 86ᵇ in 10 بحث — فى المبادي

البحث الاول ما يدركه العقل فهو بالنظر 86ᵇ الي الخارج الخ

2. مقالة 91ᵃ in 3 مطلب — فى الالهيات

المطلب الاول بيان وجوده تعالي تنبيها عليه واثبات ان حقيقته تعالي وجود خاص مجرد عن المقارنة 91ᵃ

المطلب الثاني بيان استلزام الوجوب الذاتي بجميع الصفات الكمالية وهو من الغوامض التي لم يحم احد حولها 97ᵃ

المطلب الثالث بيان اتحاد الصفات المعينة مع الذات فى الوجود العيني 102ᵇ

3. مقالة 107ᵃ in 3 مطلب — فى الاخلاق

المطلب الاول بيان الاخلاق اصولا 107ᵃ

المطلب الثانى فى بيان الاخلاق فروعا 107ᵇ

In diesem Abschnitt f. 109ᵇ hört das Werk hier auf mit den Worten: وليكن طلب مودة كل بما يناسب له من الموجبات الخامسة المكافاة وهو مقابلة الاحسان بمثله او زيادة عليه الحديث السادسة حسن،

Allerdings hat das Werk auf f. 110ᵃ einen Schluss und zwar diesen: الثالثة عشر الشكر علي النعمة الرابعة كتمان السر وعدم انشائه والصدق فى القول والاخلاص فى العمل وبهذه الالقاب المشيرة الي نهج الصواب كان تمام الكتاب اساله تعالي ان يعم نفعه للمسلمين ويجرر رزق عبودتنا من ملكة الاغيار علي النهج الحصين ويدخلنا فى زمرة عباده الصالحين انه اكرم الاكرمين ومجيب السايلين وصلي الله على سيدنا ... الي ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين والحمد لله رب العالمين،

Allein die ganze Seite ist von der Hand des bekannten Fälschers, der die vorhandene Lücke durch seine Ergänzung verdecken wollte. S. den Schluss in Spr. 1822.

Schrift: ziemlich kleine, flüchtige Gelehrtenhand, vocallos, öfters auch ohne diakritische Punkte, ziemlich schwierig. Ueberschriften etwas grösser. Am Rande, namentlich im Anfang, öfters längere Bemerkungen. — Abschrift c. 1100/1688.

Dasselbe Werk Spr. 1822.

25 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. (21 × 13⅔; 15 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: nicht ohne Wurmstiche; der Rand anfangs beschädigt. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel fehlt. Verfasser fehlt. F. 1ᵃ oben am Rande: لمير جان التبريزي (s. den Schluss).

3. مقالة 3. مطلب f. 23ᵇ بيان الاخلاق علاجا، اعلم ان المعالجة الكلية عند اطبّاء الابدان باستعمال اربعة اشياء

Schluss f. 25ᵇ: فى كل ما وصل الي نظرك او قرع سمعك لا باعمال البصيرة وفتح عين العصبية وباب الاعتساف، والمؤلف المعترف بقصور الفهم وقلة البضاعة الضعيف الفقير الي الملك الغني محمد المدعوّ بـميرجان التبريزي اذاقه الله حلاوة التحقيق واوصله الي مطلبه بالتوفيق امين من قالها ابقى الله مهجته امين،

Schrift: ziemlich klein, ungleich, zum Theil kräftig, flüchtige Gelehrtenhand, vocallos und sehr häufig ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 1200/1785.

5142. Pm. 671.

14) f. 94ᵇ—97.

Format etc. u. Schrift wie bei 7). — Titelüberschrift und Verfasser:

ر" المعقولات العشر لمير ابي الفتح

Anfang: لك الحمد يا واجب الوجود بالذات ويا مقسم اجناس الاعراض علي اقسام الممكنات . . . اما بعد فيقول . . . ابو الفتح ابن محمود الحسني . . . هذه خلاصة ما يشتهر فى المعقولات العشر من المقال مع زيادة فوايد ما قيل او يقال . . . اعلم ان المعلوم اي جليل ما من شانه ان يعلم منقسم عند الحكماء الي الموجود فى الخارج والمعدوم فى الخارج الخ

Ueber die 10 philosophischen Begriffe, von denen die 2 umfassendsten الجوهر (Materie, Körper und Geist, etc.) und العرض (Wievielheit, Wieheit, etc.) sind, von Abû 'lfatḥ ben maḥmûd elḥasanî um 960/1553.

Schluss f. 97ᵇ: والتمييز بين ذاتياتها وعرضياتها متعسر بل متعذر كما هو المشهور فيما بينهم، هذا آخر ما اردنا ايراده فى هذا المقام من غير اطناب مخلّ وايجاز مخلّ الافهام والحمد لله . . . الي قيام الساعة وساعة القيام، تمت

5143. Spr. 1823.

2) f. 23—38.

Format etc. u. **Schrift** wie bei 1). — **Titel u. Verf.** f. 23ᵃ:

القواعد الجليات في تحقيق مباحث الكليات
لاحمد طاش كبري زاده

Anfang f. 23ᵇ: الحمد لله الذي علم في الازل ذاته مع ما له من صفاته وعلم ما تقتضيه صفاته من حقايق معلوماته وخلق منها ما اراد وجوده من مكنوناته ... اما بعد فهذه تحقيق لمباحث الكليات وما ينساق اليه الكلام من وجودها في ضمن الجزئيات طال ما استصعبت على الافهام مطاياها الخ

Untersuchungen — welche Grundregeln bei Definition des Allgemeinen und Besonderen zur Anwendung kommen —, von Aḥmed *tâšköprîzâde* † 968/1560. Dieselben zerfallen in Vorrede, 2 اصل, Schlusswort.

- في كيفية تنزل الكليات الي مرتبة الجزئيات، قد ثبت في العلم الالهي ان الحقايق الكلية للممكنات الخ f. 23ᵃ المقدمة
- في تحقيق مفهوم الكليات، اعلم ان القوي الدراكة عند تعقل الجزئيات الخارجية الخ 25ᵇ اصل 1.
- في وجود الكليات الخارج، اعلم ان ارباب الحكم اختلفوا في وجود الكلي 29ᵇ اصل 2.
- في تحقيق معنى الحمل، واعلم ان الكلام في هذا المطلب العظيم موقوف علي تقديم مقدمة وهي ان الحقيقة الجوهرية الخ 37ᵃ الخاتمة

Schluss f. 38ᵇ: فلا يخرج حمل الوجود المطلق علي الوجود الخاص من الشقين المذكورين في تفسير الحمل، هذا آخر ما تيسر ايراده في هذه الرسالة والله ولي التوفيق وبيده ازمة التحقيق والحمد لله اولا وآخرا والصلاة علي نبيه محمد ... الي يوم الحساب ما انهل الغيث من السحاب، امين،

HKh. IV 9606 [hat aber im Anfange abweichend: قواعد الجليات الخ]

5144. Spr. 1823.

4) f. 56—83.

Format etc. und **Schrift** wie bei 2). — **Titel und Verfasser** f. 56ᵃ (so auch Vorrede):

رسالة النَهَل والعَلَل في تحقيق اقسام العِلَل
لطاش كبري زاده

Anfang f. 56ᵇ: الحمد لله التامّ فاعليته لجميع الموجودات العام علّيته لطبقات الممكنات ... وبعد فهذه رسالة النَهَل والعلل في تحقيق اقسام العِلل مرتبة على مقدمة الخ

Ṭâšköprîzâde † 968/1560 (No. 2277) handelt in dieser am 25. Moḥarrem 958/1551 beendeten Abhandlung über Begriff und Eintheilung der verschiedenen Arten von Ursachen. Dieselbe zerfällt in Vorrede, 4 قسم, Schlusswort.

- في تعريف العلة وتقسيمها، واعلم ان لفظ العلة يطلق الخ 56ᵇ المقدمة
- في تحقيق العلة الصورية والمادية، قد تقدم ان العلة 61ᵃ قسم 1.
- في تحقيق العلة الغائية، اعلم ان الفعل اذا ترتب عليه اثر 64ᵃ قسم 2.
- في تحقيق العلة الفاعلية، واعلم ان للفاعل اقساما ستة مشتركة 65ᵃ قسم 3.
- في تحقيق متممات العلل، واعلم انك قد سمعت فيما سبق 66ᵃ قسم 4.
- في بيان تقدم العلة الناقصة والتامة على المعلول، قال صاحب المواقف والشريف العلامة في شرحه له 73ᵇ الخاتمة

Schluss f. 83ᵃ: ولهذا التحقيق فوايد كثيرة قد انجلى الوقت عن استقصائها فاستخرجها بفكرك الصايب والله سبحانه وتعالي ولي المواهب فالحمد له علي توالي نواله والصلوة الخ

HKh. VI 14128.

5145. Glas. 3.

1) f. 1—76.

284 Bl. 8ᵛᵒ, 18 Z. (19¼ × 14; 12¾ × 7½—8½ᶜᵐ). — **Zustand**: am Rande wasserfleckig, derselbe auch bisweilen ausgebessert; lose Lagen. — **Papier**: gelb, glatt, dünn. — **Einband**: schadhafter schwarzer Lederdeckel. — **Titel und Verfasser** f. 1ᵃ (von neuerer Hand):

كتاب الاساس المتكفل بكشف الالتباس
المُقْنع في علم اصول الدين والمطلع على مذاهب علماء المتكلمين
للامير القاسم بن محمد بن رسول الله

In der Unterschrift betitelt:

ك" الاساس لعقائد الاكياس في معرفة رب العالمين وعدله في المخلوقين وما يتصل بذلك من اصول الدين

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي فلق اصباح العقول في قلوب اعلام بريته . . . وبعد فانه لما كان علم الكلام من اجلّ العلوم قدرا الخ

Elqāsim ben moḥammed ben rasūl allāh † 1029/1620 behandelt in diesem Werke die Dialektik als Mittel zur Erkenntniss des Wesens Gottes.

Nach einer langen Einleitung f. 2ᵃ:
مقدمة علم الكلام هو بيان كيفية الاستدلال على تحصيل عقائد صحيحة الخ

beginnt f. 10ᵇ: ك" التوحيد هو لغة الافراد . . . فصل والعالم محدث خلافا لبعض اهل الملل الكفرية الخ

20ᵇ باب الاسم كلمة يدلّ وجدها على معنى الخ

26ᵇ ك" العدل هو لغة الانصاف . . . فصل الحسن ما لا عقاب عليه والقبيح ضدّه الخ

45ᵃ ك" النبوة هي وحي الله الى ازكا البشر عقلا وطهارةً الخ

56ᵃ ك" الامامة هي لغة التقديم وشرعا رياسة عامة الخ

64ᵃ باب وبحث الامر بالمعروف والنهى عن المنكر

65ᵇ باب الهجرة هي لغة ماخوذة من الهجر

66ᵇ ك" المنزلة من المنزلتين، فصل ائمتنا والجمهور والمعاصي صغائرُ وكبائرُ

70ᵇ باب التوبة لا خلاف في وجوبها

72ᵃ ك" الوعد والوعيد، الوعد اخبار بالثواب والوعيد اخبار بالعقاب

74ᵇ باب والقيامة اسم للبعث والنشور والحساب والجزاء

Schluss f. 78ᵇ: الا الذين شهد الله بايمانهم وحكم بنجاتهم من عترة خاتم النبيين ختم الله لنا عرضاته ونجانا برحمته امين اللهم امين وصلى الله على محمد الخ،

Der Text in viele Abschnitte (فصل) getheilt.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, gut, etwas vocalisirt, diakritische Punkte fehlen öfters, Ueberschriften und Stichwörter farbig oder hervorstechend gross. Der Text in rothen Linien. Bl. 1—3 in flüchtiger Schrift ergänzt. — Abschrift im J. 1142 Šawwāl (1730).

F. 79. 80 unbedeutend, meistens leer.

5146. Glas. 82.

35 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20½ × 14; 12½ × 8ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, der Rand oft ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ:

ايضاح سبيل الوصول الي معنى ذوي العقول في معرفة قواعد الاصول

Verfasser: على بن صلاح بن على بن محمد بن عبد الله بن قاسم الطبري الزيدي الصعدي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله على شرح صدورنا بالعقول . . . اما بعد فان الاصول ضرورية الطلب اذ صارت لما به النجاة كالسبب الخ

ʼAlī ben çalāḥ ben ʼalī ezzeidī eççaʼdī hat im J. 1071 Ram. (1661) ein kleines Compendium über die Grundprincipien (der Metaphysik) verfasst und mit gemischtem Commentar versehen. Nach einer Vorbemerkuug (s. oben den Anfang) beginnt dasselbe so f. 1ᵇ: الحمد الكامل الذي لا حمد فوقه لله واجب الوجود . . . وسلام على عباده جمع عبد اي متذلل . . . الذين اصطفى من الملئكة والانبياء الخ

Der Grundtext geht so weiter: معرف الشيء ما يفيد تصوره فبالفصل القريب حدّ وبالخاصة رسم او قوة und schliesst: ومع الجنس القريب تامّ الخ او نحوها ان امكن والا رجع الي غيرها والا فالوقف،

Der Commentar schliesst zu dem letzten Textwort so f. 34ᵇ: عن العمل حتى يظهر مرجح او دليل، اللهم اوقفنا على مرادك واجعلنا من خير عبادك وارزقنا فيما صدر عنا الاجادة وصيرنا بفضلك من الذين احسنوا فلهم الحسنى وزيادة نحو رسولك الامين وآله الطاهرين صعّم،

Schrift: jemenisch, ziemlich klein, gut, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Grundtext roth. Text in rothen Linien. — Abschrift im J. 1073 Šaw. (1663). — Collationirt. — Nach f. 33 fehlt vielleicht 1 Bl.

F. 35ᵃ ᵘ· ᵇ ein Excurs über das Bismillāh in 3 موضع und f. 36ᵃ der Anfang des تهذيب المنطق والكلام, wie er bei Pet. 364 angegeben.

5147. We. 1734.

2) f. 29—38.

8ᵛᵒ, 19 Z. (20½ × 14½; 13½ × 7½ᶜᵐ). — Zustand: am Rande fleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark, wenig glatt. — Titel und Verfasser f. 29ᵃ:

ك" القول المفيد لمعاني درّة التوحيد لاحمد الدمنهوري

(Der Titel so auch in dem Vorwort f. 30ᵃ).

Anfang f. 29ᵇ: حمدا لمن شهد بوجوده الموجود وبرهان وحدانيته نطق بانه المعبود ... وبعد فيقول احوج عباد الله ... احمد الدمنهوري بن عبد المنعم ... لما نظمت مقدمة في علم الكلام الخ

Commentar zu dem Reģez-Gedicht über Metaphysik درة التوحيد في علم الكلام, beides von **Aḥmed eddamanhūrī** † 1192/1778 (No. 282).

Anfang des Gedichts (V. 1. 2. 4):

يقول احمد الدمنهوري بعون ربّ فعله مرضيّ
الحمد لله الذي توحّدا بخلقه بفضله من وحّدا
وبعد هذي درّة التوحيد ما قد حوت يغني عن التقليد

und **Schluss**:

ثم الصلاة والسلام مُسْجلا على النبي وآله ومن تلا

Anfang des Commentars f. 30ᵃ: ابتدات بمدلولي البسملة والحمدلة اقتداء بالقران لابتدائه وضعا بذلك وعملا بخبر كل امر ذي بال الخ

und **Schluss** f. 38ᵇ: ومسجلا مطلقا وآل النبي كل مسلم على احد الاقوال واليه تميل نفسي فمن تلا حينئذ مرادف والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب

Der Commentar folgt nach einem oder nach einigen voraufgeschickten Versen. Das Gedicht ist 22 Verse lang. Verfasst ist der Commentar zu Anfang des J. 1143/1730.

Schrift: ziemlich klein, breit, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — **Abschrift** um 1150/1737.

5148. Lbg. 808.

27) f. 394ᵇ—497.

Format etc. u. **Schrift** wie bei 22). — **Titel** fehlt; nach der Vorrede (und auch nach dem Schluss f. 497ᵃ, 4):

تحقيق المقام على كفاية العوام
فيما يجب عليهم من علم الكلام

Verfasser: s. Anfang.

Anfang: الحمد لله العالم بالكليات والجزئيات المتصف سبحانه وتعالي بجميع الكمالات ... وبعد فيقول ... ابراهيم الفاجوري ابن محمد ... قد طلب من شيخنا العالم ... الشيخ محمد الفضالي بعض الاخوان كتابة على رسالته الخ

Zu der Abhandlung des محمد الفضالي hat **Ibrāhīm elfāģūrī ibn moḥammed** im J. 1223 Ram. (1808) eine **Glosse** unter obigem Titel geschrieben. Das Werk behandelt die Grundzüge der Dialektik; der Text beginnt: بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله المنفرد بالايجاد والصلاة والسلام على سيدنا ... وبعد فيقول العبد الفقير الي رحمة ربه المتعالي محمد الفضالي الشافعي سالني بعض الاخوان ان اؤلف رسالة في التوحيد فاجبته الي ذلك ناحيا نحو العلامة السنوسي في تقرير البراهين الخ

Die Abhandlung selbst beginnt dann f. 405ᵇ: اعلم انه يجب على كل مسلم ان يعرف خمسين عقيدة وكل عقيدة دليًا اجماليًا الخ

Die sehr ausführliche Glosse beginnt (zu dem Bismillāh des Textes) so f. 394ᵇ: ابتدأ بها اقتداء بالكتب السماوية التى اشرفها الكتاب العزيز ... الحمد لله اتى به اقتداء بالكتاب العزيز وعملا برواية كل امر ذي بال الخ

Unter الكلام ist hier التوحيد verstanden, wie aus dem angeführten Text ersichtlich. Der Verfasser richtet sich nach der Abhandlung des محمد بن يوسف السنوسي über den Gegenstand.

Schluss des Textes f. 496ᵇ: كلما ذكره الذاكرون وغفل عن ذكره الغافلون والحمد لله رب العالمين،

Schluss des Commentars f. 497ᵃ: على انه جري في الكشاف على انه جمع استوفي الشروط لان العالم في حكم الصفة لانه علامة على وجود الله تعالي والله اعلم، وهذا آخر ما يسّر الله تعالي على الرسالة التى لمقاصد هذا الفن جامعة ... والله اسال ان يكون للذنوب غافرا ... وليس لي في هذه الحاشية من غير الجمع الا القليل فتح علينا وعلى كل مَن اشتغل بها الذكر الجليل،

Nach f. 395ᵃ sind 2 leere Seiten (395ᵇ. 396ᵃ), auf denen der Text der Glosse fehlt. Leer geblieben sind die Seiten: 420ᵇ. 421ᵇ. 422ᵇ. 423ᵇ. 424—426. 427ᵇ. 428ᵇ. 431ᵇ. 445ᵇ.

Von f. 420 an ist das Papier farbig: gelblich, grün, roth, strohgelb, blau.

5149. Glas. 52.

220 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (25¼ × 18; 18½ × 12½ᶜᵐ). — **Zustand**: zu Anfang und am Ende unsauber, etwas wurmstichig, sonst ziemlich gut. — **Papier**: gelb, glatt, dick. — **Einband**: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — **Titel** fehlt; er ist: المجموع في المحيط بالتكليف
لقاضى القضاة عبد الجبار بن احمد،

Verfasser:

جمع الشيخ ابي محمد الحسن بن احمد بن متويه

So steht der Name zu Anfang der einzelnen Hefte.

Anfang fehlt, 7 Bl.; dafür Bl. 1—4 leer eingeheftet. Das Vorhandene beginnt f. 5ª, Z. 3: باب فى ذكر ترتيب هذه العلوم، المقصد بهذا الباب كيفية ترتيب العلوم التي ذكرنا انها تلزم المكلف وما له حظ الربية الخ

باب فى بيان ما يجب ان يتفق فى التكليف f. 6ª وما يجوز ان يختلف

Erster Theil eines Auszuges aus dem metaphysischen Werk des 'Abd elgebbār ben aḥmed † 416/1024, betitelt المحيط بالتكليف, von Elḥasan ben aḥmed *ben mattaweihi* abū moḥammed (lebt zwischen 416/1024 und 670/1271). Derselbe ist in 9 اصل getheilt (f. 1ᵇ. 23. 48. 75. 100. 124. 146. 173. 198) und zerfällt in viele ungezählte Kapitel.

Er behandelt das Wesen Gottes und erörtert in dem ersten Hauptabschnitt التوحيد dasselbe in 5 اصل, nämlich:

1. f. 12ᵇ الكلام فى اثبات المحدثات الدالّة على الله تعالى
2. 33ª الكلام فى اثبات المحدث
3. 48ᵇ الكلام فى الصفات
4. 98ª الكلام فى بيان ما لا يجوز عليه تعالي
5. 111ᵇ الكلام فى التوحيد [انه واحد فى هذه الصفات الخ]

118ª الكلام فى العدل
119ª الكلام فى الافعال
135ᵇ الكلام فى الارادة
158ª الكلام فى القران وسائر كلام الله
177ª الكلام فى المخلوق
198ᵇ الكلام فى التوليد

Zuletzt f. 217ᵇ باب فى القضا والقدر

Schluss f. 220ª: فلا يفتشوا عنه مما لا يصح فان السر علي الله تعالي محال ثم قد فتش القوم عنه فما وجه العتب علينا به وقد بسط القول فى ذلك وهذه جملة ما اورده،

Schrift: gross, gut, fast vocallos, oft ohne diakritische Punkte. F. 78ᵇ leer, aber es fehlt kein Text. — Abschrift im J. 671 Ǵom. II (1272) von محمد بن علي بن يوسف.

Nicht bei HKh.

5150. We. 1772.

32) f. 147ᵇ—161.

Format etc. u. Schrift (19 Z.) wie bei 7). — Titel fehlt, steht im Anfang. Verfasser fehlt, s. unten.

Anfang: الحمد لله جاعل الظلمات والنور وخالق السموات والارض والصلوة ... اما بعد فهذه رسالة معمولة فى بيان معنى الجعل وتحقيق ان نفس الماهية مجعولة فنقول ... ههنا الفاظ متقاربة المعاني لا بدّ من التبيين عليها اولا وهي الصنع والخلق والايجاد والاحداث والاختراع والابداع والفعل والتكوين والجعل، اما الصنع الخ

Philosophische Abhandlung, den Begriff des Schaffens und Machens in seinen verschiedenen Ausdrücken erörternd und Nachweis, dass die Wesenheit den Dingen und Begriffen selbst angeschaffen sei. Der Verfasser polemisirt namentlich gegen Elǵorǵānī († 816/1413) und den Verfasser des المواقف "ك ('Aḍud eddīn elīǵī † 756/1355). Nach Pet. 687, 5, f. 98ᵇ ist der Verfasser: المنير; da es eine Menge dieses Zunamens giebt, ist sein eigentlicher Name nicht anzugeben.

Schluss f. 161ᵇ: وكان لافلاطون تعليمان تعليم كليس وهو الروحاني الذي لا يدرك بالبصر ولكنه بالفكرة اللطيفة وتعليم كايس وهو الهيولانيات، التي هنا ما ذكرنا ولعل الوجه فى تعليم افلاطون الحكمة النظرية لاصحاب النظر من تلامذته ماشيًا هو ان فى الحركة البدنية باعتبار ما فيها من تسخين الدماغ نوع معاونة فى الحركة الفكرية وسرعتها،

5151.

Dasselbe Werk in:

1) Pet. 687, 5, f. 75—98.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. Der Rand unten fast unbeschädigt. — Titelüberschrift f. 75ᵇ: هذه الرسالة فى معنى الجعل وتحقيق ان الماهية مجعولة

Verfasser nach der Unterschrift f. 98ᵇ: المنير.

Der Schluss hat noch den Zusatz: اللهم كما يسرت لنا التحرير يسّر لنا الاذعان والتقرير، تمت

F. 98ᵇ unten eine Notiz über die verschiedenen Anreden, die im Qorān vorkommen: فايدة الخطابات الواردة فى القران. Es werden deren 15 aufgezählt: خطاب الخاص, خطاب العام, خطاب العين etc. und zuletzt: خطاب الجنس.

Die Schrift ist Türkischer Hand, aus späterer Zeit.

2) Lbg. 880, 18, f. 74ᵇ—84ᵃ.

Format (23 Z.; Text: 14 × 7cm) etc. und Schrift wie bei 8. Der Text in rothen Strichen eingerahmt. — Titel und Verfasser fehlt.

5152. Pet. 566. 567.

I. Bd 254 Bl. Folio, 25 Z. (30 × 18½; 20 × 11cm). — Zustand: gut. — Papier: Pergamentpapier, gelblich, glatt, fein. — Einband: rother Lederband. — Titel fehlt: s. Anfang. Verfasser fehlt.

Anfang (nach dem Bismillāh, welches unter einem hübsch vergoldeten und verzierten Frontispice steht) f. 1ᵇ: الحمد لله الذي مهّد لنا قواعد الدين وجعلها ذريعة لمعارج الحق المبين . . . وبعد فهذه اشارات الي مفاتيح الاحكام حسب ما يقتضيه الاوقات والايام ارجو من الله الحفظ الخ

Ein metaphysisches Werk in 2 Bänden, welches in Vorwort, 12 منهج und Schlusswort eingetheilt ist. I. Band (Pet. 566):

في حدّ العلم وموضوعه وغايته والحكم وما يتعلق به، المقدمة f. 1ᵇ

- في المهمّات مباحث الالفاظ وفيه مطالب، منهج 1. 4ᵇ
  - في الحقيقة والمجاز مطلب 1. 5ᵃ
  - في المشترك مطلب 2. 23ᵃ
  - في المشتق مطلب 3. 25ᵃ
  - فيما به يثبت اللغات ويتميّز حقايقها عن مجازاتها وفيه مقدمة واشارات، مطلب 4. 26ᵇ
- في الامر منهج 2. 33ᵇ
- في النهي منهج 3. 85ᵃ
- في العام والخاص وفيه مطالب منهج 4. 101ᵇ
  - في العام، هو اللفظ الموضوع للدلالة على استغراق اجزائه او جزئياته الخ مطلب 1. 101ᵇ
  - في التخصيص مطلب 2. 128ᵇ
  - في المخصص واقسامه واحكامه وما يتعلق بها وفيه ابحاث مطلب 3. 143ᵃ
- في المطلق والمقيّد وفيه مقدمة واشارات، منهج 5. 173ᵇ
- في المجمل والمبين وفيه مطلبان منهج 6. 180ᵇ
  - في المجمل مطلب 1. 180ᵇ
  - في المبين وما يتعلق به مطلب 2. 192ᵃ
- في الظاهر والماول منهج 7. 203ᵇ
- في المفهوم والمنطوق منهج 8. 209ᵃ
- في النسخ منهج 9. 232ᵇ

Schluss f. 254ᵃ: ويكشف عنه كلمات الاصوليين كالعلامة والامدي والشيرازي وغيرهم في المقامين وليكن هذا آخر الجزوّ الاول من الاشارات في المباحث المتعلقة بالادلة من المبادي اللغوية والامر والنهي . . . ويتلوه الجزوّ الثاني في الادلة الشرعية والتعارض والترجيح والاجتهاد والتقليد،

Schrift: klein, gut, gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth, Stichwörter roth oder roth überstrichen. Der Text mit doppelter Einrahmung, von denen die dem Texte nächste in rothen und gelben und blauen Strichen. Am breiten Rande steht in rother Schrift die kurze Inhaltsangabe. — Abschrift (oder auch verfasst) im J. 1247 Ġom. II (1831).

F. 254ᵇ enthält ein Lob des Verfassers und seines Werkes.

II. Band (Pet. 567).

185 Bl. Folio, 29 Z. (31 × 21; 20—21 × 11cm). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, glatt, fein, Pergamentpapier. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel und Verfasser fehlt.

- في الادلة الشرعية وفيه مطالب منهج 10. f. 1ᵇ
  - في الكتاب مطلب 1. 6ᵃ
  - في الاجماع مطلب 2. 14ᵇ
  - في السنة وفيه ابحاث مطلب 3. 40ᵇ
    - في القول بحث 1. 40ᵇ
    - في الفعل والتقرير بحث 2. 83ᵇ
  - في الادلة الفعلية مطلب 4. 91ᵃ
- في التعارض والتعادل والترجيح وفيه مطالب منهج 11. 129ᵃ
  - في التعارض مطلب 1. 129ᵃ
  - في التعادل مطلب 2. 132ᵇ
  - في الترجيح مطلب 3. 134ᵃ
- في الاجتهاد والتقليد وفيه مطلبان منهج 12. 140ᵃ
  - في الاجتهاد مطلب 1. 140ᵃ
  - في التقليد مطلب 2. 156ᵃ
- في الوصايا النافعة للمتعلمين وغيرهم خاتمة 184ᵃ

Schluss f. 185ᵃ: ثم لم ارفع طرفي الي آفاق السماء استحياء منك . . . واسالكم اخواني ان لا تنسوني عن صالح دعائكم في حيوتي وبعد مماتي . . . اعوذ بالله سبحانه منه ومن امثاله . . . صلوة الانقطاع لها الي يوم الدين وآله الطاهرين ابد الابدين، تم الكتاب الخ

Schrift: dieselbe Hand wie Pet. 566, nur kleiner und nicht so sorgfältig. — Abschrift vom J. 1256 Ram. (1840).

5153. Lbg. 533.

2) f. 11—18.

8vo, 20—22 Z. (21×14; 12½×9½cm). — Zustand: fleckig, besonders am oberen Rande; wurmstichig. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt.

Titel und Verfasser, Anfang und Ende fehlt. Zusammenhängendes Bruchstück aus einem philosophischen Werke, in welchem die Ansichten des Aristoteles und der Späteren bis Ibn sînâ über Ewigkeit oder Anfang der Welt und Materie besprochen werden (برقلس Proclus, 12a ثامسطيوس, 12b الاسكندر الافروديسى, 13a فرفوريوس, 14a المتاخرون). Weil Ibn sînâ der feinste und tiefste Denker sei, habe er sich, sagt der Verfasser, auf ihn beschränkt und Stellen aus seinen Schriften hier mitgetheilt. Zunächst giebt er eine lange Stelle aus dessen Logik f. 14b ff.

Das Vorhandene beginnt f. 11a: ابن سينا ونقضيها على قوانين منطقية فلتطلب هناك ومن المتعصبين لبرقلس من مهد الخ und schliesst f. 18b: فيجب ان يقوم فى النفس صورة معقولة مساوية للصورة الموجودة

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gedrängt, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 900/1494.

5154. Sach. 103.

116 Bl. 8vo, c. 21—24 Z. (21×15; 16—17×11½cm). — Zustand: ziemlich fleckig, besonders am Ende. — Papier: weisslich, ziemlich dünn, etwas rauh. — Einband: Pappbd.

Titel u. Verfasser fehlt. Anfang fehlt, 130 Bl. Stück eines philosophischen Werkes, das in mehrere مقالة eingetheilt ist. F. 1 beginnt in dem 3. Abschn. (فصل) der 2. Untersuchung (بحث) der 2. مقالة. Der 4. Abschnitt handelt f. 2a: فى ضوء الافلاك. Die 3. Untersuchung (in 8 فصل) f. 4b: فى ابداع الافلاك والعالم

3. مقالة 21a (in 6 بحث) فى الكون والفساد

4. مقالة 69a (in 4 قسم) فى النفس ومتعلقاتها

1. قسم 69b (in mehreren بحث) فى ذاتيات النفس

Das 8. بحث f. 112b فى الارادة وما يتعلق بها zerfällt in 3 فصل, deren 3. f. 116b فى اختيار الارادة handelt, aber ohne Ueberschrift ist und hier fast zu Anfang abbricht mit: كاستطاعة زيد للمشي والوقوف وفتح بصيرته وتغميضها وصعوده ونزوله،

Schrift: gross, dick, rundlich, vocallos. Ueberschriften grösser, Inhalt und Stichwörter roth und oft verblasst. — Abschrift c. 1200/1785.

5155. Glas. 171.

199 Bl. 4to, (12—) 16—17 Z. (22½×13; 16—17×8—8½cm). — Zustand: lose Blätter u. Lagen; am Ende fleckig u. unsauber; der Rand oft stark abgegriffen. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: zwei Lederdeckel. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt; das Vorhandene beginnt in der Vorrede des Werkes so f. 1a: اشتعل شعر الراس شيبا واما الموضع الثالث وهو فى الفرق بين المفيد وما ليس بمفيد الخ

Ein die Metaphysik behandelndes Werk, in ungezählten Kapiteln, welche hauptsächlich in (mehrere) موضع, dann auch in مسئلة, مثال, فصل, دليل zerfallen.

F. 7a باب الكلام فى الاوامر والنواهي، الكلام فى الامر يقع فى ثلاثة مواضع

22a باب الكلام فى الخصوص والعموم

40b باب الكلام فى الجمل والمبين وما يتعلق بهما

54a باب القول فى الناسخ والمنسوخ

70a باب الكلام فى الاخبار

92a فصل فى ذكر انواع السماع وكيفيته

101b باب الكلام فى الافعال

109a باب الكلام فى الاجماع

131b فصل فى طرق الاحكام الشرعية

136a باب الكلام فى القياس والاجتهاد

181b باب الكلام فى صفة المفتى والمستفتى

192a باب الكلام فى الحظر والاباحة

Schluss f. 197a: فاذا كان الدليل الذي اقتضى ثبوت الحكم فى الحال الاولى لم يتناوله فى الحال الثانية لم يجز اثباته فيها لفقد الدليل، تمت مسائل هذا المختصر،

Ein Anhang enthält den Abschnitt f. 197b—199 فصل فى تعيين ما يعلم بمجرد دلالة العقل وما يعلم بمجرد دلالة السمع وما يعلم بمجموعهما،

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, deutlich, etwas vergilbt, vocallos, sehr oft ohne diakritische Punkte. Stichwörter hervorstechend gross, auch roth. An manchen Stellen ist etwas ausradirt oder auch ausgestrichen. — Abschrift c. 700/1300. — Collationirt.

5156. WE. 84.

170 Bl. 8vo, c. 17 Z. (18 × 13½; 12 × 8½cm). — Zustand: etwas unsauber; der Rand (im Anfang) und besonders gegen Ende (auch der Text) ausgebessert. — Papier: gelblich, dick, etwas glatt. — Einband: brauner Lederbd mit Klappe. — Titel u. Verf. fehlt. Die auf dem 1. Vorblatt stehenden Worte: كتاب منطق حاشية السيد können sich auf dies Werk nicht beziehen.

Anfang fehlt, 11 Bl. Das Vorhandene beginnt im 3. فصل und zwar dem 1. بحث f. 1a: في انه مشترك الحق انه كذلك (2. f. 2a, 3. f. 4a, 4. f. 5a).

4. فصل f. 6a في احكام الموجودات
5. فصل 67a في اثبات واجب الوجود تعالي وصفاته
6. فصل 86a في احكام هذه الصفات
7. فصل 90b فيما يستحيل عليه تعالي
8. فصل 104a في العدل 9. فصل 112a في فروع العدل
10. فصل 122a في النبوّة 11. فصل 135a في الامامة
12. فصل 157a في الامر بالمعروف والنهي عن المنكر
13. فصل 160a في المعاد

Der Schluss fehlt.

Dies Werk ist ein stellenweiser gründlicher Commentar mit قال — اقول zu einem metaphysischen Werk. Das 6. فصل beginnt (nach obiger Ueberschrift): وفيه مباحث الاوّل في انه تعالي باقٍ لذاته الي آخره‛ اقول اتفق العقلاء علي انه تعالي باقٍ لكن اختلفوا في كيفية بقائه‛ Das 13. فصل: اقول لما فرغ من المباحث المتعلّقة بالاعتقاد شرع في احوال المكلفين بعد موتهم الخ

Schrift: ziemlich gross, flüchtige Gelehrtenhand, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte, doch ziemlich deutlich. Am Rande bisweilen Verbesserungen und Bemerkungen, besonders im Anfang. — Abschrift c. 900/1494. — Collationirt.

5157. Mq. 69.

132 Bl. 8vo, 19 (17) Z. (18 × 13; 11½—12½ × 7½cm). Zustand: am Rande wasserfleckig, besonders stark in der Mitte der Handschrift; ausserdem hie und da etwas unsauber. — Papier: gelb, meistens stark (im Anfang dünn), glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 2b (mitten im Satz): لان تمايز العلوم بحسب تمايز الموضوعات لما كانت السعادة الانسانية منوطة بمعرفة حقايق الاشياء واحوالها وكانت تلك الحقايق والاحوال متكثرة . . . فاذا علم ان اي شيء موضوعه اشار بهذا الي ان مقدمة الشروع في العلم هو التصديق بان الشيء الفلاني موضوع له الخ

Aus einem gemischten Commentar zu einem philosophischen Werk. Es steht f. 2b oben am Rande: مباحث الموضوع, was auf den Inhalt im Anfang passt.

Schluss f. 132a: فالملازمة الاولي منظور فيها لجواز رسم تلك الماهية التي ليس لها حاجة بالعرض التام مع الفصل وقدر من الشارح كلام في الامثلة . . . واجب التقديم في نظر التعليم فيكون به قيما من الاسهل الاقرب الي الاصعب الابعد ومن ههنا تعلم ان تقديم الفصل . . . فيه ما عرفته علي ما ذكره . . . في العقل اذا كان ذاتيا للخاص المتصور بالكنه والجنسي ليس ذاتيا للفصل . . . علي الاستعداد الحاصل من الاحساسات المنقلة . . . فيكون اعرق ومهد اجاز في الذاتي والعرضي اذا كان افراده . . . والله اعلم‛

In besondere Abschnitte ist der Text hier nicht getheilt. Aber f. 32b steht am Rande: الفصل الثاني; ebenso f. 54a: الفصل الثالث في مباحث الالفاظ

Nach f. 11. 31. 37. 79 scheint etwas zu fehlen.

Schrift: klein, Türkische Hand, gewandt, ziemlich deutlich; das letzte Blatt flüchtiger und schwer zu lesen; vocallos. Der Grundtext gewöhnlich roth, doch auch schwarz oder grün überstrichen. F. 32—47 ähnliche, aber kräftigere Hand. F. 1—11 gleichfalls Türkische Hand, aber etwas grösser und aus späterer Zeit. Auf dem Rande stehen öfters Glossen und Notizen, besonders zu Anfang oft (auch zwischen den Zeilen). — Abschrift c. 1100/1688.

F. 2a in sehr kleiner Schrift, in 3 Columnen, eine Menge kurzer Definitionen, anfangend mit تعريف الحكمة علم يبحث عن احوال الموجودات الخ

5158. Spr. 806.

4) f. 68—80.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). (Text: 16½ × 7½cm).

Schluss eines Commentars mit قوله zu einem metaphysischen Werke; die Textworte abgekürzt mit Hinzufügung von الخ. Der Verfasser des Grundwerkes ist nicht ersichtlich; der des Commentars lebt nach d. J. 751/1350. — Die Blattfolge ist: 72—80. 68—71.

F. 72ª beginnt: قوله بل وجود كل شيء عين ذاته ذهنا وخارجا اي الوجود الذهني عين الوجود الذهني والوجود الخارجي عين الوجود الخارجي كذا نقل عنهم عبد الغفور رحمه . . . قوله وذهب جمهور المتكلمين الي ان للوجود قال المصنف رحمه في حاشية هذا المقام ذهب بعضهم الي ان منشأ الاختلاف هو اطلاق لفظ الوجود الخ

F. 68ª Mitte: قوله فالصوفية متفقون مع الحكماء الخ، اتفاقهم انما هو من حيث النظر الي الحكمة التى اقتضى جوده تعالي ورحمته ابراز مقتضاها . . . قوله واما الصوفية فانهم جوزوا اسناد الاثر القديم الي الفاعل المختار الخ، هذا النقل من الصوفية لا يساعده كلام الشيخ محيى الدين قدس سره فانه نص على حدوث العالم الخ

Schluss f. 71ᵇ: نص عليه الشيخ في فص شيث فلو كانت متصورة من الوجود المبسط كانت مجعولة ولها صور وجودية وهذا خلاف نصوص الشيخين تبع فيه الشيخ داود القيصري في مقدمة شرحه للفصوص وهو غير موافق لكلامهما فتنبه،

Abschrift im J. 1097 Ǵomada I (1686).

5159. Min. 182.

5) f. 90—96ª.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 90ª: كيفية العلم بالمبدأ الاول وانه كيف علمه بالممكنات قبل وجودها، العلم له معنيان آ الانكشاف وظهور المعلوم للعالم او انكشافه له، الخ

Philosophische Excurse vom Wissen über die Anfänge und von der Ewigkeit.

91ᵇ استبصار بين العالم والمعلوم والشاعر والمشعور به، يلزم ان يكون في الجلا والخفا والاشراق والنورية والاختفا مناسبة الخ

91ᵇ unten: الوجه الوجيه في تاثير المبدأ الاول في جميع الممكنات والكل

92ª بيان كيفية علم المبادي العالية بالحوادث العقلية والمبدأ الاول بالحوادث

93ª كيفية علم الحاويات بالكاينات الحادثات

94ª بيان تحقيق التذكر بوجه وجيه (in 4 فايدة)

94ᵇ كيفية الربط والتعلق بين الهيولي والصورة الجسمية بالتحقيق على ما رايته بالنظر الدقيق (in 3 مقدمة).

95ᵇ في المغالطات، الحوادث اليومية غير مستلزمة لرفع امر واقعي وكل ما يكون غير مستلزم لرفع امر واقعي فهو ازلي

Schluss f. 96ª: في الوجود السرمدي لاجتماعهما في وجود الواجب مثلا فلا يلزم كونه مناقضا للمقدمة الممهدة من افادات الحبر العلامة مولانا ميرزاجان جيلاني، هذه صورة خطه نقلت بواسطة واحدة من قوله في المغالطات الي هنا لا غير،

5160. Spr. 1819.

3) f. 14ᵇ—27.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt, s. Anfang. Verfasser fehlt.

Anfang f. 14ᵇ: يا من وقف في حواشي مواقف جلاله عقول اجلة الاعلام وكل عن استيفاء صحايف كماله السنة مصاقع الانام . . . وبعد فهذه

نبذ من الكلام على تعريف علم الكلام

كنا نقررها اثناء مدارسة شرح المواقف لسيدنا وشيخنا سند المحققين . . . المشتهر بلقبه الشريف الخ

Die Abhandlung ist in Anlehnung an das Werk المواقف في علم الكلام entstanden und erörtert den Begriff Dialektik. Zerfällt in 5 بحث:

1. بحث 15ª ان المراد من العلم معناه الاعم او التصديق مطلقا الخ
2. بحث 16ᵇ انه نبه بصيغة الاقتدار على القدرة التامة الخ
3. بحث 20ª انه اختار يقتدر على ثبيت لان الاثبات بالفعل غير لازم الخ
4. بحث 24ª ان المتبادر من الباء في قوله بايراد هو الاستعانة دون السببية الخ
5. بحث 24ᵇ ان هذا التعريف انما هو لعلم الكلام كما قررناه لا لمعلومه الخ

Schluss f. 27ª: على الافعال التى تلك الصناعة تبديها لكنه ليس قادرا عليها فان الامر منتهيئ للكتابة لكنه ليس قادرا عليها، تمت بعون الله الملك الوهاب واليه المرجع والمآب،

We. 1796, 10, f. 129—131ᵃ.

8ᵛᵒ, wasserfleckig und nicht recht sauber.

F. 131ᵃ oben: über die verschiedenen Ansichten über den Inhalt der Metaphysik. Anfang: اضطرب العبارات فى موضوع علم الكلام الخ

Ausserdem f. 129ᵇ eine Inhaltsübersicht über die kleinen Abhandlungen f. 130—179 (meistens von كمال باشا زاده).

F. 131ᵃ unten: über den Gottesnamen البارئ, von Ibn sīnā.

F. 130ᵃ eine Türkische Abhdl. (فى الآفاق والانفس).

Abschrift c. 1100/1688.

5161.

1) Mo. 35, 22, f. 182—189.

8ᵛᵒ, 19 Z. (Text: 12 × 7ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel f. 182ᵃ:

ر" كشف اللثام فى تحقيق تعريف علم الكلام

Verfasser fehlt.

Anfang f. 182ᵇ: اعتمادي عليك يا كريم سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اكبر والصلوة على ابي القاسم محمد وآله ما دام الابيض والاحمر، قال الفاضل الشريف فى شرح المواقف فى تعريف المصنف علم الكلام بقوله علم يقتدر معه على اثبات العقايد الدينية بايراد الحجج ودفع الشبه وههنا ابحاث

Begriffsbestimmung der Metaphysik, mit Rücksicht auf die Ansichten des التفتازانى und الجرجانى u. A.

Am Schlusse fehlt etwas. Das zuletzt Vorhandene ist f. 189ᵃ: قبيل لا يخفى عليك ان هذا الجواب من قبيل الجواب السابق اذ هو ايضا ابطال لحمل العلم على الملكة ابتداء ولا مدخل له فى دفع ذلك الاعتراض فتامل اقول دفعه ما مر آنفا فتذكر،

Schrift: Türkische Hand, klein, gleichmässig, gedrängt, vocallos. — Abschrift c. 1000/1591.

2) We. 1771, 29, f. 136ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 28). — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: فايدة، نسبة علم الكلام الي غيره من العلوم الاعمية لان العلوم منها عقلية كالطب ... ودينية كالكلام والفقه الخ

Abhandlung, über Eintheilung, Inhalt und Verhältniss der Metaphysik zu anderen Wissenschaften. — Schluss (Ḥafīf):

تطلب الفقه كي تصحح حكما ثم اغفلت منزل الاحكام

F. 137 Mittel gegen Husten, Kopfschmerz etc.; auch einige Verse des على الاجهوري über die 7 Ursachen des Alters.

F. 138ᵃ Bemerkungen über Scheinheiligkeit (الرياء) und 138ᵇ eine Stelle aus dem غربال الزمان.

5162.

1) Spr. 1820¹.

[Aus einem Sammelband mit Arabischer Foliirung ١٣٩—١٤٢].

14 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (21 × 15; 15 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: wasserfleckig, etwas unsauber. — Papier: gelb, etwas glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel f. ١٣٩ᵃ oben und im Anfang:

رسالة فى بيان ان الممكن لا يكون الي الوجود والعدم اولي [به لذاته]

Verfasser fehlt.

Anfang f. ١٣٩ᵇ: الحمد لله الذي رجح وجود العالم علي العدم بالقدرة والاختيار والصلوة على نبيه المختار . . . [اما بعد] فهذه رسالة مرتبة فى تحقيق ان الممكن لا يكون الي الوجود والعدم اولي به لذاته فانه من معظم مباحث الامكان على ما ذكر فى كتب الحكمة والكلام فان قلت اليس الممكن هو الذي تساوي طرفاه بالنظر الي ذاته الخ

Ueber den Gegensatz des Möglichen u. Wirklichen. — Schluss f. ١٤٢ᵇ: لا فى وجوب الوجود بمعنى اقتضاء الذات ثبوت الوجود له وامتناع العدم بمعنى اقتضاء الذات انتفاء العدم عنه لما توهمه، تمت

Schrift: klein, fein, Türkischer Zug, vocallos. Ein Blatt (١٣٧) von grober Hand ergänzt. — Abschrift c. 1100/1688.

2) We. 1771, 26, f. 132.

Format etc. u. Schrift wie bei 24). — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: اعلم ان المفهوم ثلاثة واجب وممكن وممتنع فالواجب ما يقتضى ذاته وجوده بمعنى ان الوجود مقتضى ذاته الخ

Ueber Nothwendigkeit, Möglichkeit und Unmöglichkeit, Gegenstand und Inhalt derselben.

Schluss f. 132ᵇ: حصل احتمالات غير متناهية فيجوز ان يصدر جميع الاشياء بهذه الجهات عنه تعالي ابتداء ولا محدود فبطل قول الحكماء قطعا٬

3) Spr. 1819, 2, f. 7—14ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; s. Anfang. Verfasser fehlt.

Anfang f. 7ᵇ: فوّضت امري اليك يا من بيده الفصل تؤتيه لمن تشاء الحمد لذاته لوليّه بذاته والصلوة منه . . . وبعد فهذه نبذة من الحقايق بل زبدة من الدقايق منبئة عن تشبيهات مبنية علي تنبيهات الخ

Die Abhdlg selbst beginnt f. 7ᵇ: تمهيد العلة للشيء بالحقيقة ما يكون سببا لنفس ذلك الشيء الخ

Metaphysische Erörterungen.

Schluss f. 14ᵃ: ولا تنسني في أوقاتك واذكرني في صوالح دعائك والصلوة والسلام على القدسيين خصوصا سيدنا سيد الكل في الكل وعلى آله وصحبه اجمعين٬ تمت

5163.

1) Ham. 569, 5, f. 43—56.

Format etc. und Schrift wie bei 3. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: قال الشريف قدس سرّه عند شرح قول الشارح اذ كل من المعرفات الثلث للموجود تعريف بالموجود واما الثاني فقبيل لان حاصله ما يمكن ان يثبت له الخبر . . . اقول قال الشريف . . . في شرح المواقف ان الامكان على ثلثة اقسام الخ

Wol Glosse zu einem Stück eines Commentars des الجرجاني zu einem Werk über Metaphysik.

Schluss f. 56ᵇ: وهو كفاية التغاير الاعتباري فذلك عين الجواب الثاني فلا وجه لجعله جوابين٬ والحمد لله تعالي والصلوة الخ

2) Mq. 120.

In diesem Sammelbande sind viele Bruchstücke enthalten, welche zu Texten, Commentaren oder Glossen metaphysischer Werke gehören. Derselbe ist in dem Abschnitt Logik ausführlich behandelt. — In manchen Fällen ist es allerdings zweifelhaft, ob das Stück auf die Metaphysik oder Logik Bezug hat. — Solche Bruchstücke stehen: 11, f. 33—40; 21, f. 83; 47, 170. 171; 49, 174; 50, 175. 176; 51, 177ᵇ; 56, 186—191; 57, 192—195; 60, 203. 204; 61, 205—212; 62, 213—215; 65, 219; 68, 225; 69, 226. 227; 71, 236. Ein Theil davon wird sich wol auf die الر" الشمسية (Logik) beziehen.

5164.

Ausser den in dieser Abtheilung erwähnten und in Bd II No. 1922 aufgeführten Werken seien hier noch folgende, meistens kleinere, Schriften namhaft gemacht:

1) السداد الاعظم von اسحق بن محمد بن اسمعيل الحنفي الحكيم السمرقندي † 342/953.
2) عمدة الادلة von محمد بن عبد الرحمن البصري الحنفي ابن ضبر † 380/990.
3) ذمّ الكلام von عبد الله بن محمد بن علي الهروى † 481/1088.
4) الجام العوامّ عن علم الكلام von ابو حامد الغزالي † 505/1111.
5) شفاء العليل في القياس والتعليل von demselben.
6) محكّ النظر von demselben.
7) الهادي في الكلام von عمر بن محمد بن عمر الحنفي † 522/1128.
8) منظومة في الكلام von احمد بن ابي المؤيّد المحمودي النسفي † 599/1202.
9) جمل في الكلام von فخر الدين الرازي † 606/1209.
10) الدلائل في عيون المسائل von demselben.
11) كتاب الكل von عبد الحق بن ابراهيم بن محمد ابن سبعين † 669/1270.
12) ك" المفاوضات von صدر الدين القونوي † 672/1273.
13) ك" الزمان والمكان von احمد بن ابراهيم بن زبير الثقفي † 708/1308.
14) اسّ مبنى العلم وراس معنى الحلم von احمد بن الحسن بن علي بن الزيات الكلاعي † 728/1328.
15) عوارف الكرم وصلات الاحسان في التعريف بما حواه من لطائف الحكم خلق الانسان von demselben.
16) ر" الجوهر المعدنى والحيوانى واجناسه الخ von محمد بن ساعد الانصاري ابن الاكفانى † 749/1348.

17) تقى الدين السبكي von ورد العَلَل فى فهم العِلَل † 756/1355.
18) ابن قطلوبغا von القمقمة فى مسئلتى الجزء والقمقمة † 879/1474.
19) احسن الكلام المنتقى من ذم الكلام von ابراهيم البقاعى † 885/1480.
20) اللوامع المشرقة فى ذم الوحدة المطلقة von السيوطى † 911/1505.
21) ر" فى الكلام von عبد الرحمن بن على الاماسى ابن المؤيد 922/1516.
22) ر" فى الجزء الذي لا يتجزئ von demselben.
23) ر" فى الماهية ومجعوليتها von ابن كمال باشا † 940/1533.
24) محصل الكلام von يحيى بن على بن نصوح المعروف بنوعى † 1007/1598.
25) اثبات الواجب von السيد حسين الحسيني الخلخالي † 1014/1605.
26) اثبات الواجب von احمد بن ابراهيم بن سلام الله الشيرازي 1015/1606.
27) ك" البدأة والمنشأة von احمد بن محمد بن احمد المقرى † 1041/1631.
28) عقد النظام لعقد الكلام von نجم الدين الغزي † 1061/1651.
29) ر" فى بيان السمن والهيآت هل هى داخلة فى الماهيات وخارجة عنها von احمد بن محمد المنفلوطى † 1118/1706.
30) حقائق الرقائق على رقائق الحقائق von حسن بن ابراهيم بن حسن الزيلعى الجبرتى † 1188/1774.
31) ر" فى اسم الجنس والعلم von عبد الرحمن العيدروسى † 1192/1778.
32) تعريف الشقات بمباشرة شهود وحدة الافعال والصفات والذات von demselben.
33) المنح الوفية فى شرح الرياض الخليفية von احمد بن عبد المنعم بن يوسف الدمنهوري † 1192/1778.
34) حاشية على ر" فى علم الكلام لمحمد افندي الكرماني von ابو الحسن بن عمر القلعى † 1199/1785.
35) ر" رفع الكلل عن العلل von محمد بن محمد بن محمد بن عبد الرزاق الحسيني مرتضى † 1205/1790.
36) كنوز الحقائق von عبد الله بن ابراهيم بن حسن الحسيني ميرغنى المحجوب † 1207/1792.
37) ر" فى قولهم واجد لا من قلة وموجود لا من علة von احمد بن يونس الخليفي † 1209/1794.
38) تحقيق الفرق برسمه بين علم الجنس وبين اسمه von محمد بن احمد بن حسن ابن الجوهري † 1215/1800.
39) حلية ذوي الافهام بتحقيق دلالة العام
40) الدر النظيم فى تحقيق الكلام القديم } von demselben.
41) نفح الاكمام على منظومته فى علم الكلام von على بن احمد البخاري القبانى † 1221/1806.
42) اتحاف الانس فى الفرق بين اسم الجنس وعلم الجنس von محمد بن محمد بن احمد السنباوى † 1232/1817.
43) روضة المتكلمين von احمد بن محمد القونوى
44) تحصيل السداد von عبد الواحد النعمانى
45) مشارق النور ومدارك السرور von ابو منصور بن محمد الحسينى
46) المغنى فى الكلام von سراج الدين عمر الصابونى

3. Logik.

Von den in diesen Abschnitt gehörenden Werken sind mehrere schon in dem 1. Abschnitt besprochen worden, weil sie Theile eines Werkes über das Gesammtgebiet der Philosophie sind.

5165. We. 1251.

2) f. 17—19ᵃ.

Schmal-4ᵗᵒ, c. 47 Z. (25 × 8½; 24 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: nicht sauber. — Papier: gelb, glatt, stark.

Ein Stück aus dem Commentar zu dem philosophischen Werke: ك" المنطق الكبير von فخر الدين الرازي † 606/1209; auch der Commentar ist wol von dem Verfasser selbst.

Von den ersten Zeilen abgesehen, ist hier (f. 17ᵃ, Z. 4 ff.) das 3. بحث enthalten. Dasselbe beginnt:
البحث الثالث فى تحقيق الكلي الطبيعي المنطقي والعقلي ولنذكر ذلك ... المقصود فنقول اذا قلنا الانسان كلي فهناك ثلثة امور الانسان وكلي والمركب منهما الخ

Schluss f. 18ᵃ: فان كون وجود المنطقى من تفاريع وجود الاضافات لا يقتضى وجوده عند وجود الاضافات بل يقتضى عدمه عند عدمها ولا يقتضى

وجوده عند وجودها ... فاذا لم يوجد الاضافات لم يوجد المنطقي واذا وجد الاضافات لا يلزم وجوده'

Schrift: kleine Gelehrtenhand, vocallos, ohne diakritische Punkte. Geht bis dicht an den Rand. — Abschrift c. 760/1359. — HKh. VI 13186.

Es folgt f. 18ᵇ u. 19ᵃ (Text: 19×5ᶜᵐ) von späterer Hand, ohne Vocale, ein kleiner Excurs über Bedeutung und Eintheilung von الحكمة (dieselbe ist theils عملية theils نظرية). Anfang: الحكمة خروج نفس الانسان الي كمالها الممكن في جانبي العلم والعمل بان يكون متصورا للموجودات الخ

Mq. 120, 8, f. 29. 30 u. 25, f. 106. 107. Aus einer Glosse zu einem Commentar zu einem Werke über Logik, das von الرازي verfasst ist.

5166. Lbg. 1035.

153 Bl. Schmal-4ᵗᵒ, 49 Z. (24×8; 20¾×6ᶜᵐ). — Zustand: etwas fleckig, auch wasserfleckig, an einigen Stellen ausgebessert. Bl. 71 im Text beschädigt. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 1ᵃ:

شرح القسطاس (= قسطاس الميزان)
في علم المنطق لمولفه

Verfasser fehlt; nach HKh. IV 9417:

محمد السمرقندي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلاة ... وبعد فان حصول السعادات الابدية واللذات السرمدية انما تتوقع باكتساب الكمالات العلمية الخ

Zu seinem Werke über Logik hat der Verfasser, Moḥammed essamarqandī šems eddīn, um 680/1281 am Leben, auf Antrieb des الزكي ابراهيم بن جمال الدين محمد المومني einen ausführlichen Commentar mit قال und اقول geschrieben. Derselbe beginnt f. 1ᵇ: قال وهو مرتب على مقدمة الخ اقول لما كان المنطق لاكتساب المجهولات والمجهول اما تصوري او تصديقي ... قال اما المقدمة الي قوله عند بعض المتاخرين اقول المنطق ووجد الحاجة اليه وذلك موقوف على معرفة العلم واقسامه

Das Grundwerk zerfällt in zwei Theile: التصورات und التصديقات. — Zuletzt behandelt المغالطات (Fehlschlüsse) und deren Lösungen.

Schluss f. 153ᵃ: من عدم انتفاء جميع الاشياء على هذا التقدير لزوم نقيض انتفاء الاشياء لهذا التقدير وح لا ينعكس بعكس النقيض' والله اعلم الخ

Schrift: klein, fein, gut, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Bl. 1—10 etwas grösser und kräftiger ergänzt. — Abschrift c. 800/1397, nach einer Abschrift des Originals vom J. 693/1294. — HKh. IV 9417.

(F. 152ᵇ und 153ᵃ Persisch.)

Lbg. 473, 3ᵃ enthält eine Stelle aus dem Werk, über Trugschlüsse.

5167. Mq. 55.

95 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (16¾×12½; 10⅓×7½ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht sauber, auch fleckig an mehreren Stellen. Gegen Ende etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dick. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ᵃ von späterer Hand:

شرح فصول النسفي

s. nachher. Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: بعد حمد الله الذي لا يخيب قاصده ولا يضل مسترشده والصلوة على رسوله محمد وآله يقول احوج خلق الله تعالي اليه نعمان الخوارزمي ... لما كان المختصر المعروف بالفصول للامام العلامة برهان الملة والدين النسفي ... مختصرا صغير الحجم كبير العلم عديم النظير في فن النظر مفقود المثل فيما تقدم من الزمان وما تاخر اشرف الكتب المصنفة في العلوم الجدلية والمباحث النظرية الخ

Commentar des No'mān elḫowārezmī zu dem Werke des Borhān eddīn *ennesefī* † 684/1286 (689) (No. 2233), das betitelt ist الفصول und über Topik (علم الجدل) handelt. Dasselbe ist sehr kurz und bündig, und daher schwierig zu verstehen. Weil es bis dahin keinen Erklärer gefunden, hat sich der oben genannte No'mān zur Abfassung eines Commentars verstanden, den er betitelt f. 2ᵇ:

وصول النعماني في شرح فصول البرهاني

Derselbe behandelt einzelne Stellen, die er mit قوله einführt. Er beginnt f. 2ᵇ: قوله رحمه وبعد فاللازم على المناظر تحرير المباحث الي آخره اعلم انا قبل الخوض في المقصود نشير الي قاعدتين نافعتين

في جميع العلوم اشارة ما اما الاولي فهي ان طالب كل صناعة علمية . . . قوله وذلك بطريق الحكاية ولا دخل عليها اي تحرير المباحث وتقديم الاشارة اليها كل منهما بطريق الحكاية الخ

Das Grundwerk zerfällt in eine Menge فصل: eine Uebersicht derselben zu geben ist nach dem vorliegenden Werke nicht möglich.

Schluss f. 95b: ولا يخفي عليك اعتبار المتون الواردة في المواضع التي ما افردنا فيها شيئا منها ولا اشرنا اليها كذلك لئلا تؤدي الى الاطناب بعد استحصارك ما سلف من المباحث السابقة في الفصول السابقة، وليكن [هذا] آخر ما اردنا ايراده في شرح هذا المختصر مع اشتغال القلب وتوجه النفس الي مطالب اخري واسالك اللهم ان تنفعنا بما علمتنا . . . والله وليّ السداد منه المبدأ واليه المعاد والحمد لواهب العقل بلا نهاية والصلوة على محمد نبيه بغير عدد وغاية،

Schrift: ziemlich kleine Gelehrtenhand, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte, nicht leicht. — Am Rande und auch zwischen den Zeilen oft Glossen in kleinerer Schrift. — Abschrift c. 900/1494. — HKh. IV 9106 (das Grundwerk, nicht dieser Commentar).

5168. Lbg. 72.

6) f. 42—105a.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt. Er ist:

المقدمة البرهانية في الجدل والخلاف والنظر لبرهان الدين النسفي

Anfang fehlt, wol nur 1 Bl. Das Vorhandene beginnt f. 42a in einem Abschnitt, der wol überschrieben war: فصل في التناقض: وكذلك في الجزء والكل والمكان والزمان والاضافة والقوة والفعل فان الحكم الخ

Dies Werk, logische Untersuchungen enthaltend, von demselben Borhān eddīn ennesefī, zerfällt in ungezählte Abschnitte.

فصل في التنافى بين الشيئين 51a فصل في التلازم 44b
فصل في القياس 58a فصل في الدوران 54a
فصل ثم القياس قد يكون مخصصا الخ 66a
فصل في توجيه النقوض 73b فصل ثم العدم 71a
فصل في النقض المفرد 79a فصل في النقض المجهول 77b
فصل واعلم بان الواقع لا يخلو من ان يكون 81a كل واحد من المقيس الخ
فصل في التمسك بالنص 85a فصل في القياس المجهول 82b
فصل ثم التمسك بالنص من وجوه 86a
فصل في دعوى احد الامرين الذان احدهما لازم الانتفاء 90b
فصل في النهي 96b فصل في الامر 94b
فصل في الاثر 100a فصل في التمسك بالنافي للضرر 98a
فصل في الاستصحاب 102a فصل في الاجماع المركب 100b

Schluss f. 104b: فلا يمكن ان لا يكون المتحقق في نفس الامر متحققا على ما ذكرنا من التقدير وهو المطلوب والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب،

Abschrift im J. 697 Çafar (1297).

Darauf folgt eine kurze Lehrbefugniss (اجازة), ausgestellt an den Abschreiber von على بن هارون بن محمد السمرقندي, der das Werk bei dem Verf. gelesen hatte, vom J. 697 Ǵom. II (1298).

HKh. VI 12761 und 12774.

Am Rande, zum Theil auch zwischen den Zeilen, stehen oft in noch etwas kleinerer u. gedrängterer Schrift Bemerkungen.

5169. Lbg. 72.

4) f. 21—36a.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel f. 21a:

ك" القوادح الجدلية

so auch im Vorwort. Verfasser fehlt; wahrscheinlich:

برهان الدين النسفى

Anfang f. 21b: الحمد لله رب العالمين والصلوة . . . اما بعد فانا أوردُ في هذه الاوراق فساد اصول الابحاث التى وضعها مبرز الجدليين ونضيف اليها الدقايق التى استخرجناها الخ

Logische Erörterungen, wahrscheinlich von demselben Borhān eddīn ennesefī.

في حل البرهان القاطع 28a في القياس 25b في التلازم 21b
في الدليل السالم عن المعارض وكيفية الجواب عنه 28b
في تركيب النكت والنظر في 32b في الدوران 29b مواذها وصورها

Schluss f. 36a: فهذه هي الاصول التى يعرف بها فساد اكثر النكت المنسوبة الي المتاخرين من اهل الجدل، وليكن هذا آخر ما اردنا ذكره من هذه الرسالة حامدا ومصليا، تجز الكتاب الخ

Nicht bei HKh.

5170. Lbg. 72.

3) f. 16—20.

Format etc. und Schrift wie bei 1). F. 20 ausgebessert. — Titel und Verfasser f. 16ᵃ:

ك" منشأ النظر لبرهان الدين النسفى

Anfang: الحمد لله رب العالمين والعاقبة ... وبعد فالدلايل فى المسايل المختلف فيها اما النقليّات كالكتاب والسنة ونحوها واما العقليّة كالقياس والتلازم وغيرهما الخ

Logische Erörterungen, von demselben Enneseft. — Schluss f. 20ᵇ: والدقايق كذلك فاعتبروا يا اولى الابصار فان السعادة لاهل الاعتبار، وصلى الله الخ

HKh. VI 13170.

5171. Lbg. 72.

1) f. 1—9ᵃ.

133 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. ($16^1/_2 \times 11$; $10^3/_4 \times 7^{cm}$). — Zustand: unsauber u. wasserfleckig; auch etwas wurmstichig; Bl. 1. 2 ausgebessert am Rande. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einbd: Kattunbd mit Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1ᵃ:

ك" دفع النصوص والنقوض لبرهان الدين النسفى

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله حق حمده والصلوة ... وبعد فقد التمس منى بعض اصحابي ان اكتب فى دفع النصوص والنقوض والاشتراك فى الدلال على طرفي الحكم وعدمه مختصرا الخ

Logische Erörterungen, von demselben Enneseft. — Schluss f. 9ᵃ: وذلك لازم الاجتناب على الخصوص فى هذا المقام فاختصرت على ما هو المذكور فى الكتاب والله اعلم بالصواب، تم

Schrift: Gelehrtenhand, klein, gedrängt, fast vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. $^{700}/_{1300}$, von محمد بن عبد الرحمن الطوسي (f. 20ᵇ) in Bagdād (فى المدرسة المستنصرية). — Arabische Foliirung.

5172. Lbg. 72.

5) f. 36ᵃ—40.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 36ᵃ Mitte:

ك" الترجيح لبرهان الدين النسفى

Anfang f. 36ᵇ: رضى الله عنا وعن جميع المسلمين ولا حول ولا قوة الا بالله العظيم، واعلم اولا ان الترجيح بعد التعارض ولا تعارض بين الدليلين الخ

Logische Erörterungen, von demselben Enneseft. — Schluss f. 40ᵇ: رجحان ذلك فى كل صورة من صور التعارض بينهما وهذا كثير النظاير يعرف بالتامل ان شاء الله تعالي والحمد لله الخ

5173. Lbg. 72.

2) f. 9ᵇ—15.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift: تعارضات

In der Unterschrift steht als Titel: المختصر فى الترجيحات

Verfasser fehlt; es ist wahrscheinlich

برهان الدين النسفى

Anfang: اعلم ان الخلل فى فهم مراد المتكلم نبني على خمس احتمالات فى اللفظ الاول احتمال الاشتراك ... الثانى احتمال النقل الخ

Logische Erörterungen, in 10 Fragen (wahrscheinlich von demselben Enneseft).

Schluss: والخصوص على الذكر الي اخر الدهر فلا يندرس ولا يتعطّل والله اعلم، تم

5174. Lbg. 540.

4) f. 121—124.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist:

التهذيب فى علم المنطق

oder nach der Vorrede:

غاية تهذيب الكلام فى تحرير المنطق والكلام

Verfasser fehlt; es ist:

مسعود بن عمر التفتازانى سعد الدين

Anfang: الحمد لله الذي هدانا سواء الطريق ... وبعد فهذا غاية تهذيب الكلام ... من تقرير عقائد الاسلام جعلته تبصرة لمن حاول التبصر الخ

Compendium der Logik, von Sa'd eddīn ettaftāzānī † $^{791}/_{1389}$ (No. 1955), für seinen Sohn حبيب الله verfasst im J. $^{789}/_{1387}$. Es zerfällt in Vorwort, 2 مقصد (1. فى التصوّرات, 2. فى التصديقات) und Schlusswort.

Schluss: والبرهان اي الطريق الي الوقوف على الحق والعمل به وهذا بالمقاصد اشبه والله اعلم،

Bl. 122. 123 im Text beschädigt. — HKh. II 3786.

5175.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) Glas. 26.

6 Bl. 8vo, 19 Z. (21 × 14½; 14½ × 9cm). — Zustand: ziemlich gut, der Rand etwas ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken.

Schrift: ziemlich klein, gut, weit, etwas vocalisirt. Ueberschriften gross, Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1066/1656.

2) Mo. 109, 4, S. 325—359.

8vo, 9 Z. (19 × 11; 9½ × 4½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Verf. fehlt.

Schrift: Persischer Zug, gross, kräftig, stattlich, vocallos. Ueberschriften roth. Am Rande (und zwischen den Zeilen) oft Glossen in kleiner Schrift. — Abschrift vom J. 1077/1666. — S. 360—364 leer.

3) Lbg. 880, 1, f. 1—7.

165 Bl. 4to, 15 Z. (22¾ × 13½; 13½ × 5⅓cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, ziemlich dünn und glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift c. 1150/1737. — Foliirung des Bandes arabisch.

Auf dem ungezählten Vorblatte steht ein Verzeichniss der in diesem Bande enthaltenen Abhandlungen.

4) Lbg. 414, 3, f. 111—116.

4to, 21 Z. (22½ × 16; 15 × 8½cm). — Zustand u. s. w. und Schrift wie bei 1).

5) Pm. 428, 5, f. 28a—35.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt.

Glas. 82, f. 36a

enthält den Anfang des Werkes.

5176. Lbg. 880.

4) f. 12b—16b.

4to, 17 Z. (22¾ × 13½; 16 × 7cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, ziemlich dünn u. glatt. — Titel und Verfasser fehlt. Er ist:

شرح تهذيب المنطق والكلام للتفتازانى لجلال الدين الدوانى

Anfang: تهذيب المنطق والكلام توشيحه بذكر المفضل المنعام وترشيحه بالصلوة . . . وبعد فهذه مجالة نافعة وعلالة رائقة الخ

Gemischter Commentar mit قوله zu demselben Werke, von Ǵelāl eddīn eddewwānī † 908/1502 (No. 1999).

Derselbe beginnt: قوله الحمد لله هو الوصف بالجميل على جهة التعظيم والتبجيل . . . قوله الذي هدانا قيل الهداية الدلالة على ما يوصل الخ und bricht ab mit den Worten: وكذا اذا حصل علم بالكسب يصح ان يقال حصل الكسب فوجد العلم وان امكن

Es ist also nur der Anfang vorhanden.

Schrift wie bei 2). Am Rande bisweilen einige Glossen. — HKh. II 3786, pag. 480.

F. 16b Türkisch.

5177.

1) Lbg. 540, 5, f. 126—135.

Format etc. u. Schrift wie bei 1.

Derselbe Commentar. Titel u. Verf. fehlt. Das Vorhandene geht bis in den Anfang des 1. مقصد (f. 121a, 15); der Commentar bricht hier ab mit den Worten: بانها لفظ آخر يتتم نقصانها فحاصل يصح

Für das einführende قوله ist überall — ausser dem ersten Mal — Platz gelassen.

2) Pm. 578, 2, f. 24—47a.

8vo, 15 Z. (19 × 11; 11⅓ × 5cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Titel u. Verfasser f. 24a (und Rückseite des 1. Vorblattes):

شرح پير محمد هاشم جيلانى قول از جمله حاشيه ملا جلال دوانى بر تهذيب منطق مولانا سعد الدين تفتازانى كه در بحث موضوع واقع شده

Anfang f. 24b: الحمد لله وسلام على عباده . . . وبعد فان مبحث الموضوع من الحاشية الجليلة الجلالية قد اشتملت على درر الفوايد وغرر الفرايد الخ

Gemischter Commentar des Moħammed hāśim elǵīlānī zu der Stelle desselben Commentars des Eddewwānī, welche von dem Object, dem Gegenstand und Stoff der Wissenschaft (الموضوع), handelt. Dieselbe beginnt f. 24b: قال المحقق الدوانى موضوع العلم ما يبحث فيه عن عوارضه الذاتية ظاهرة الحصر اي موضوع كل علم ما لا يبحث فى ذلك العلم الا عن عوارضه . . . اي يرجع البحث فيه اليها وسينكشف لك حقيقته الخ

الحال لكونه خبرا عنه اي يعترفون بنور und schliesst: بصيرتهم حقيقة الحال والامر فى كل مسئلة ولا يلتفتون الي ما قيل او يقال فالحق احق بالاتباع والله اعلم بالصواب، تمت

Schrift: klein, gut, vocallos. Grundtext roth überstrichen. — Abschrift (nach f. 193ª) um 1116/1704.

5178. We. 1720.

7) f. 98—106.

8vo, 15 Z. (17 × 12¾; 10½ × 7⅓cm). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelblich, stark, ziemlich glatt. — Titel fehlt; nach Vers 10:

كتاب التذهيب للتهذيب،

Verfasser fehlt.

Anfang f. 98b (V. 1. 7):

احق ما نذكره وأوْلي ان نحمد الله على ما أَوْلي
وبعد فالمنطق فن ذوخطر به الفتي معتصم من الخطر

Ein Reġezgedicht, welches die Logik nach demselben Grundwerk des Ettaftāzānī behandelt. — Schluss f. 106b:

وآله والصحب ما نجم ظهر وما على المبطل ذوحق ظهر

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gewandt, deutlich, wenig vocalisirt; in blauen Strichen eingerahmt. — Abschrift von محمد بن على بن شرويل um 1050/1640.

5179. Pet. 541.

2) f. 25—88.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 25b:

هذا كتاب حاشية ملا عبد الله،

Genauer: حاشية على التهذيب فى علم المنطق لعبد الله بن الحسين اليزدي نجم الدين

Anfang f. 25b: قوله الحمد لله افتتح كتابه بحمد الله بعد البسملة ابتداء بخير الكلام واقتداء بحديث خير الانام . . . الذي هدانا الهداية قيل هي الدلالة الموصلة اي الايصال الي المطلوب . . . سواء الطريق اي وسطه الذي يفضى سالكه الخ

Gemischter Commentar (Glosse) zu demselben Grundwerk, von 'Abd allāh ben elĦosein *eljezdī* neġm eddīn † 1015/1606, vollendet im J. 967/1560.

Schluss: وقيل هذا اشارة الي العمل وكونه اشبه بالمقصود ظاهر بل المقصود من العلم العمل، جعلنا الله واياكم من الراسخين فى الامرين ورزقنا بفضله وجوده فى الدارين،

Die Textworte stehen auch fortlaufend oben am Rande. Viele Glossen am Rande.

5180.

Dieselben Glossen vorhanden in:

1) Glas. 181, 3, f. 77—115.

4to, 13—15 Z. (23 × 16; 11—13 × 6¾cm). — Zustand: lose Blätter und Lagen; zum Theil wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: lose im Deckel. — Titel und Verfasser f. 77ª:

حاشية عبد الله اليزدي على التهذيب

Bricht ab f. 115b mit den Worten: وضرورية واما ان يكون الكبري من القضايا الست التى ينعكس سالبتها لا من السبع

Schrift: ziemlich gross, deutlich, vocallos; das Stichwort قوله roth, aber auf den letzten Blättern Platz dafür gelassen; f. 77—92 der Text in rothen Strichen. Am Rande bisweilen Glossen. Nach f. 99. 108 und 109 fehlt etwas. — Abschrift c. 1150/1737.

2) Pet. 364.

89 Bl. 8vo, 15 Z. (20¾ × 11½; 15 × 4cm). — Zustand: ziemlich unsauber und besonders im Anfang fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: rother Lederband. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: ziemlich klein, gewandt, etwas zusammengedrängt, vocallos. Der Grundtext steht öfters [oben] am Rande. — Abschrift im J. 1233 Ġomādā I (1818) von محمود بن محمد بن احمد بن عبد الله

Auf dem breiten Rande stehen Auszüge aus verschiedenen Commentaren und Glossen zu diesem und auch zu anderen Werken; z. B. aus الخلخالي, مير ابو الفتح, جلال الدين الدواني, ابن آدم, محمود بن محمد etc.

F. 89ª enthält eine Stelle aus einem Commentar zur الشمسية, anfangend: واعلم ان محصل الافتراض ان يوخذ مقدمة من مقدمتى القياس الخ

3) Pm. 255.

51 Bl. 8vo, 19 Z. (21 × 15; 14 × 7cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: schöner Halbfrzbd. — Titel u. Verf. fehlt; doch steht f. 1ª oben zur Seite von ganz neuer Hand: شرح تهذيب منطق

Der Schluss hat den Zusatz: بحق محمد خير البرية اجمعين وآله وعترته الطاهرين انه خير موفق ومعين٬

Schrift: ziemlich klein, deutlich, etwas rundlich, vocallos. Das Stichwort قوله roth, öfters auch ausgelassen. — Abschrift von مصطفى بن جناب ملا عبد الجليل im J. 1241 Ǵom. I (1825).

4) We. 1253.

77 Bl. 8vo, (13) 15 Z. ($18^3/_4 \times 10^1/_3$; $12 \times 5^3/_4$ ($13^1/_2 \times 6^1/_2$)cm). — Zustand: ziemlich stark fleckig, beschmutzt und am Rande ausgebessert (abgesehen von den ergänzenden Blättern). — Papier: gelb, glatt, dünn. Die Ergänzungsblätter weiss u. stärker. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel (von der späteren Hand) f. 1a: شرح التهذيب فى المنطق. Verf. fehlt.

Anfang ganz wie bei Pet. 541, 2. Schluss des Commentars abweichend f. 77a: فان الحينية ليست من القضايا المتعارفة فى الموجهات والنسبة التي الوصف فيها ليست من النسب المتعارفة فتدبر٬ هذا ما لدي عنيد وهو وان اشتمل على نوع من التكليف لكنها نظفر بها اني الان بما له على ذلك مزيد٬

Der ganze Text steht oben am Rande, jedesmal so viel als auf der Seite davon behandelt wird.

Schrift: klein, schön, fast vocallos. Der fehlende Anfang (f. 1—17) und hernach einige Blätter (27—31) sind von einer späten Hand, in rundlicher, geläufiger, ziemlich guter Schrift, ergänzt. Am Rande der ursprünglichen Handschrift stehen oft Glossen in kleinerer Schrift von derselben Hand. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$ (respective $^{1200}/_{1785}$).

Der Text von Bl. 26b, Zeile 2—15 ist wiederholt auf Bl. 27a, 1 ff.; ebenso 31a u. 31b auf 32a, 1 bis 32b, 8.

5181. Glas. 13.

283 Bl. 4to, 17—30 Z. (23×16; $15—16^1/_2 \times 9^1/_2—11$cm). Zustand: im Ganzen gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. f. 1a:

حاشية الشيخ عبد الرحمن الهندي

Anfang f. 1b: نحمدك يا من قامت الحجة على وحدانيته ونطقت بالتصديق بها السنة الممكنات ... اما بعد فهذه زبدة سمحت بها نفوس الافكار ... هي توضيح غوامض الحواشي اليزدية الخ

Ausführliche Glosse mit قوله zu demselben Werk, von 'Abd erraḥmān elhindī, um $^{1100}/_{1688}$. Voraufgeschickt ist f. 2b—4a eine Erörterung über الحمد und الشكر. Die Glosse beginnt f. 4a:

قوله افتتح بحمد الله بعد البسملة اقتفاء بخير الكلام واقتداء بحديث خير الانام٬ ان قيل قوله اقتداء بحديث خير الانام معطوف على قوله اقتفاء بخير الكلام وهو دليل للابتداء المقيّد اي ابتداء الحمد بعد البسملة

Die Glosse geht allmälig mit Beiseitelassen des zu erklärenden Glossentextes in selbständige Erläuterung des Gegenstandes über; sie bricht ab in dem Nachtrag zu dem 5. قسم, welches über الاقيسة الشرطية handelt — تكملة لمباحث الاقيسة الشرطية — und zwar in dessen 7. مسلك mit den Worten f. 283a: وقس عليه البيان فى الشرطيات ويسهل عليك هذا الاستلزام بالنظر فيما سبق فى بحث التلازم فتدبر٬

Am Rande stehen, besonders in der ersten Hälfte, oft längere Glossen. Die Figuren (شكل) fehlen f. 227b. 230b. 232a. 235b. — F. 40b ist fast ganz leer geblieben, aber Text fehlt nicht. — Zuerst erscheint das Werk als Unreinschrift, mit ausgestrichenen Wörtern und Reihen und Verbesserungen, zwischengeklebten Blättern u. s. w. Dies hört allmälig auf und besonders von f. 174 an ist die Schrift klein, gleichmässig, sorgfältig. Sie ist jemenisch und anfangs wechselnd gross, kräftige Gelehrtenhand, zum Theil eng und gedrängt, vocallos (ausser dass im Anfang nachträglich Vocale gesetzt sind). Für قوله ist meistens Platz gelassen; in der 2. Hälfte fehlt es fast überall. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

5182. Lbg. 414.

1) f. 1—70.

116 Bl. 4to, 19 Z. ($22^3/_4 \times 16$; $12 \times 7^1/_2$cm). — Zustand: ziemlich gut, doch etwas wurmstichig und bisweilen ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser f. 1a:

ك" شرح التهذيب للشيخ عبد اللطيف الخبيصى

Titel nach der Vorrede f. 2b:

التذهيب فى شرح التهذيب

Verfasser: s. ausführlicher im Anfang.

Anfang f. 1b: ان احق ما يتزيّن بنشره منطق القاصى والحاضر ... حمد الله جل جلاله على آلائه المزهرة الرياض ... وبعد فيقول ... عبيد الله بن فضل الله الخبيصى ... لما رايت المختصر المسمى بالتهذيب المنسوب الى افضل المحققين ... سعد ... الدين مسعود التفتازانى الخ

Sehr ausführlicher gemischter Commentar zu demselben Grundwerk (التهذيب), von 'Obeid allāh ben faḍl allāh *elẖabîçî* faẖr eddîn, wol um $^{1050}/_{1640}$ am Leben. Er heisst auch 'Abd allāh ben faḍl, dagegen scheint das im Titel stehende 'Abd ellaṭîf ein Irrthum zu sein. Er stammte aus Ḫabîçe und dies war, nach f. 71: بلدة من بلاد خراسان من بلاد العجم. Derselbe lässt die خطبة des Grundwerkes bei Seite und beginnt mit dessen Einleitung zum 1. قسم so f. 3ª: مقدمة اي هذه مقدمة وهي بكسر الدال ماخوذة من قدّم لازما بمعنى تقدّم . . . العلم وهو الادراك مطلقا ان كان اذعانا للنسبة الحكمية فتصديق ومعنى اذعان النسبة ادراكها الخ

Schluss f. 69ᵇ: وفرط الرغبة كتعريف العلم وبيان الحاجة اليه اي بيان منفعته وغرضه وموضوعه وقد عرفت كل واحد من هذه الثلاثة في صدر الكتاب فلا نعيده، هذا آخر ما اردنا ايراده . . . في هذا الكتاب تبصرة لمن تبصر وتذكرة لمن اراد ان يتذكر والله المستعان وعليه التكلان . . . وصلى الله على سيدنا الخ

(Die obige Textstelle steht Lbg. 414, 3, f. 116ª, Z. 15; die letzten 12 Zeilen des Grundtextes sind nicht erklärt.)

Schrift: gross, kräftig, rundlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift im J. 1168 Ǵom. I (1755) von محمد القريتبنى المالكي (f. 110ᵇ). — HKh. II 3786, p. 481.

5183.

Derselbe Commentar in:

1) Glas. 227, 3, f. 48—100.

8ᵛᵒ, 20—21 Z. (Text: 15 × 10ᶜᵐ). — Zustand: Bl. 48 u. 96—100 am Rande ausgebessert; nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel u. Verfasser f. 48ª:

كـ التذهيب في شرح التهذيب في علم المنطق
لفخر الدين عبد الله بن فضل الخبيصى

Schrift: jemenisch, gross, kräftig, etwas vocalisirt. Stichwörter grösser. F. 58ᵇ u. 59ª leer, es fehlt nichts. — Abschrift im J. 1136 Moḥ. (1723).

2) Lbg. 414, 2, f. 71—110.

4ᵗᵒ, 23 Z. ($22^3/_4$ × 16; 15 × $9^3/_4$ᶜᵐ). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1. — Titel f. 71ª: كتاب الخبيصى
Abschrift im J. $^{1162}/_{1749}$. — In der ersten Hälfte sehr viele Glossen am Rande und zwischen den Zeilen.

5184.

Verfasser anderer Commentare (und Glossen) zum تهذيب المنطق sind:

1) محمد بن ابراهيم بن علي ابن ابي الصفا um $^{870}/_{1465}$.
2) محمد بن سليمان الكافيَجى † $^{879}/_{1474}$.
3) عبد الرحمن بن ابي بكر ابن العينى † $^{893}/_{1488}$.
4) مرشد بن امام الشيرازى um $^{900}/_{1495}$.
5) على بن محمد الشيرازي مظفر الدين † $^{922}/_{1516}$.
6) مصلح الدين اللاري † c. $^{979}/_{1571}$.
7) محمد بن يحيى بن عمر القرافي بدر الدين † $^{1008}/_{1599}$.
8) محمد بن على بن احمد الحريري الحرفوشي † $^{1059}/_{1649}$.
9) على بن زين العابدين بن محمد الاجهوري † $^{1066}/_{1656}$.
10) السيد حسن بن احمد الجلال اليمنى † $^{1079}/_{1668}$.
11) محمود البصير الصالحي الدمشقى † $^{1084}/_{1673}$.

Glossen:

12) احمد بن عبد الرحمن بن عبد الوارث الوارثي † $^{1045}/_{1635}$.
13) Zu الدوانى von مير ابو الفتح السعيدي † c. $^{950}/_{1543}$.
14) Dgl. von محمد بن الحسين الاسترابادي السماكى
15) Dgl. von دانشمند الابيوردي
16) Dgl. von حسين الخلخالى † $^{1014}/_{1605}$.
17) Zu الخبيصى von يس بن زين الدين بن ابي بكر العليمى † $^{1061}/_{1651}$.

Eine Abkürzung (مختصر) von

18) عبد الباقي بن احمد بن محمد ابن السمان † $^{1088}/_{1677}$.

Metrisch bearbeitet von

مصطفى بن محمد بن يوسف الصعوى الفلعاوي † $^{1230}/_{1815}$.

5185. Pm. 501.

23) f. 63ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 4). — Titel und Verfasser in der Unterschrift:

ر في تحقيق نفس الامر والفرق بينه وبين الخارج للسيد،

Anfang: اعلم ان تحقيق الاشياء اما فرض عقلى وهو ما لا يكون الا في القوي الدارئة او حقيقى وهو ما يكون خارج القوي

Handelt von der Definition des Wesens der Sache und dessen Verschiedenheit von dem

Aeussern, von Essejjid eśśerîf elǵorǵânî † 816/1413. — Schluss: لحصل بما كتبنا تحقيق نفس الامر والفرق بينه وبين الخارج والذهن، تمت

Dieselbe Schrift in Pm. 671, 10, f. 90b. Titelüberschrift und Verfasser:

ر" فى بحث نفس الامر الخ للشريف [الجرجانى d. i.]

5186. We. 1591.

5) f. 44a—47a.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift:

منظومة فى علم المنطق

Verfasser fehlt. Es ist ohne Zweifel:

ابو الوليد ابن الشحنة

Anfang:

حمد اله العرش خير منطق وهذه ارجوزة فى المنطق
علم اذا ارعيته الذهن عصم عن خطأ فى الفكر والعلم انقسم

Ein die Logik abhandelndes Reǵez-Gedicht in 100 Versen, von Abû 'lwelîd ibn eśśiḥne † 815/1412. — Schluss f. 47a:

وتم فى المنطق در قد نظم وبالاله ربنا فلنعتصم

5187. We. 1720.

8) f. 107—116.

8vo, 17 Z. (17×12½; 11½×9cm). — Zustand: etwas fleckig, besonders zu Anfang. F. 108 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, dünn (Bl. 110—113 stärker). — Titel f. 107a:

د" تحقيق مقاصد الميزان فى المنطق

Verfasser: s. Anfang.

Anfang: بسم الله الرحمن الرحيم منطق كل منطيق بنشر محامده خليق وذكر ممادحه حقيق وبسط موايده يليق ... اما بعد فيقول ... محمد بن شريف الحسينى اصلح الله حاله ... هذه لجبهة جوال المنطق غرة غراء وفى قلادته درة بيضاء وياقوتة حمراء الخ

Erörterung der Hauptsätze (مقاصد) des philosophischen Werkes الميزان فى تنقيح البيان وتوضيح التبيان; von Moḥammed ben śerîf elḥoseinî, um 823/1420. Dieselbe beginnt f. 107a: اعلم ان للنفس الناطقة الانسانية باعتبار ما يخصها قوتين عاقلة وعاملة فالعاقلة قوة ينتقش فيها صور الاشياء كلها الخ und schliesst f. 116a: فيها الرفع الوضع لجواز اجتماعهما صدقا وعليك بتصحيح الامثلة، والحمد لله رب العالمين الخ

Schrift wie oben bei 6). — Abschrift im J. 952 Ǵom. II (1545). — Collationirt.

5188. Mq. 90.

28 Bl. 8vo, 9 Z. (20×14½; 12×8½cm). — Zustand: sehr fleckig, besonders im Anfang. — Papier: bräunlich, dick, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel fehlt; aber nach Vers 7 ist er:

منظومة المنطق

Verfasser fehlt; aber aus V. 7 erhellt, dass dies Werk verfasst ist im J. 840/1436, in den 2 Rabî'-Monaten:

منظومة المنطق قد وسمتها وفى ربيعي عام ضم نظمتها

Anfang f. 1b:

١ بسم الاله نبتدي خالقنا والحمد لله الذي انطقنا
٢ اللهمّ صلّ دايما علي محمد وآله اهل العلا
٣ وبعده فحجة الاسلام قد قال كلّ عالم امام
٤ لم يحسن المنطق او يوقّن فلم نثق بعلمه ونقتد

Dies die Logik behandelnde Reǵez-Gedicht in 487 Versen zerfällt in 3 مقصد.

المقصد الاوّل فى التصوّرات وكل ما نيط به من مفردات 2a in 5 مطلب.

1. مطلب 2a فى مقتضى ماهية المنطق مع موضوعه والحاجة له
2. مطلب 2b فى الالفاظ
3. مطلب 3b فى معان مفردات
4. مطلب 5a فى الجزئى
5. مطلب 7a فى التعريف ورسمه وشرطه

المقصد الثانى فى التصديقات وما به اختصّ من المركبات 8a in 6 مطلب

1. مطلب 8a فى تعريف القضية واجزائها واقسامها الاصلية
2. مطلب 11b فى الشرطية والحكم فى اقسامها الصنفية
3. مطلب 14a فى التناقض وحدّه وحكمه المفترض
4. مطلب 15a فى عكس المستوي وحدّه وما عليه يحتوي
5. مطلب 16b فى احكام خصّ بها عكس النقيض النامي
6. مطلب 18a فى نعاكسات يدعونها لوازم الشرطيّات

المقصد الثالث فى القياس بخمسة مطالب يواسي 18ᵇ in 5 مطلب.

1. فى تعريفه واقسامه والحكم فى ترصيفه 18ᵇ مطلب
2. فى الاقترانيات الشرطيّة 22ᵇ مطلب
3. فى احكام ما سمّاه الاستثناء الحكما 24ᵇ مطلب
4. فى لواحق اربعة 25ᵃ مطلب
5. يحتوي علي مواد الاقيسة 26ᵃ مطلب

خاتمة فى بعض ما من صفته ان لا غنا فى الفن عن معرفته 27ᵃ

Schluss f. 28ᵇ:

ثم الصلوة بالسلام الاكمل على النبي المصطفى المكمّل وآله الغرّ المياميين الهداة وصحبه تلك النجوم الزاهرات

Schrift: ziemlich gross, sehr gefällig, gleichmässig, stark vocalisirt. Ueberschriften grün oder roth. Bl. 1—19ᵃ in rothen Strichen eingerahmt, ausser f. 15ᵇ—17ᵃ. Viele Glossen am Rande, z. Thl. auch zwischen den Zeilen. — Abschrift c. 1000/1591. — Nicht bei HKh.

5189. Spr. 1786.

113 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (21½ × 16; 14 × 9ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Halbfranzband. — Titel fehlt. Er ist etwa:

شرح المختصر فى علم المنطق

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: قال الشيخ الامام . . . ابو عبد الله محمد بن يوسف السنوسي رحمه ورة، الحمد لله الملك الوهاب الملهم للصواب والفاتح لمنغلق الابواب . . . وبعد فهذا تقييد قصدت به شرح مختصري فى علم المنطق بطريق الايجاز والعدول عن الاكثار والاقتصار علي المهمّ

Compendium der Logik, Text und Commentar von Moḥammed ben jûsuf essunûsî † 895/1490 (No. 2006). Der Text durch ص, der Commentar durch ش (beides roth) eingeführt.

Der Text beginnt f. 1ᵇ so: الحمد لله الذي انعم بالعقل والبيان والصلاة والسلام على سيدنا ومولانا محمد المبعوث بواضح البينات وقواطع البرهان رضى الله تعالي عن آله . . . باحسان وبعد فهذه كلمات مختصرة تتضمن معرفة ما يضطرّ اليه من علم المنطق . . . وينحصر المقصود من هذا التاليف فى التعريفات ومباديها والحجج ومباديها، الخ

Der Commentar beginnt nach den obigen Textworten وقواطع البرهان so (f. 1ᵇ): الكلام فى معنى الحمد واقسامه وسبب الابتداء به واضح فلا نطيل به ومراده بالبيان جميع العلوم ضروريها وكسبيها محسوسها ومعقولها الخ

Der Text schliesst f. 111ᵃ so: اثنان فى وضع الاستثناء لاحد الطرفين واثنان فى دفعهما لاحدهما وان كانت الشرطية مانعة جمع انتجت الاولين وان كانت مانعة خلو انتجت الاخرين وبالله تعالي التوفيق،

Der Commentar schliesst f. 112ᵇ: لجواز اجتماعهما على الصدق فلمانعة الخلو اذ النتيجتان الاخيرتان من نتايج الحقيقية، وهذا آخر ما قصدنا وضعه من هذا الشرح . . . واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين،

Der Text ist ganz mitgetheilt. F. 113ᵃ eine Tabelle in 16 Fächern, die Schlüsse betreffend, verfasst und geschrieben von محمد الشافعي الجناحي المالكي.

Schrift: ziemlich gross, etwas breit, rundlich, deutlich, aber etwas flüchtig, vocallos. — Abschrift 18. Ṣafar 1181/1767, von محمد بن محمد النمري الشافعي

Nicht bei HKh.

5190. Pm. 101.

10) f. 115ᵃ—115ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

من فوايد الدوانى جلال الدين

Anfang: قد يتمهد لجواب المغالطة المشهورة مقدمة هي ان حقيقة الخبر الحكاية عن النسبة الواقعية الخ

Einige Bemerkungen über Trugschlüsse, von Elǵelâl eddewwânî † 908/1502.

Schluss: ولا يلزم من كذبه اتصافه بالصدق لان المعدوم ليس بصادق ولا كاذب فتامّل،

5191. Mq. 618.

5) f. 58—63.

8ᵛᵒ, 15 Z. (19½ × 14½; 14½ × 10ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber; Bl. 63 fast lose. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Titel fehlt. Er ist nach Vers 12:

السُّلَّم المُرَوْنَق فى علم المنطق

Verfasser fehlt; es ist:

عبد الرحمن الاخضري

Anfang:

الحمد لله الذي قد اخرجا نتائج الفكر لارباب الحجا

Ein die Logik behandelndes Regezgedicht in 146 Versen, von 'Abderrahmân ben mohammed elahdarî abû zeid, um 941/1534 am Leben: s. bei We. 1244, 1. Es gilt als eine Versificirung der ايساغوجى. — Schluss:

ما قطعت شمس النهار ابرجا او طلع البدر المنير في الدجا

Schrift: gross, kräftig, etwas flüchtig, wenig vocalisirt. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1150/1737. — HKh. III 7225. I 1533 p. 505.

Dasselbe Gedicht in Lbg. 95, 9, f. 467—471b.

8vo, 19 Z. (21 × 13½; 15 × 8½cm). — Zustand: etwas wurmstichig; Bl. 467 fleckig. — Papier: gelb, dünn, glatt. — Titel und Verfasser f. 467a:

متن السلّم للشيخ الاخضري

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gefällig, gleichmässig, vocalisirt. Ueberschriften roth. — Abschrift v. J. 1162/1786.

5192. We. 1244.

1) f. 1—25.

40 Bl. 8vo, 23 Z. (20¾ × 15; 14½ × 9cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einbd: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 1a:

كتاب السلّم في المنطق

ausführlicher in der Vorrede. S. unten. Verfasser f. 1a:

ابو زيد عبد الرحمن بن الولي الصالح
سيدي الصُغيّر محمد الاخضري

Anfang f. 1b: قال الشيخ الفقيه الامام العلامة ابوزيد ... الاخضري رحمه ... الحمد لله الذي جعل قلوب العلماء سموات تتجلي فيها شموس المعارف ... اما بعد فلما وضعت الارجوزة المسماة بالسلّم المرونق في علم المنطق وجاءت بحمد الله كافية ولمقاصد من فنها حاوية الخ

Commentar zu demselben Gedicht, vom Verfasser selbst; er hat, nach V. 143, das Gedicht im J. 941/1534 gemacht; es ist eine Versificirung der Isagoge (ايساغوجى). Sein vollständiger Name ist: 'Abd errahmân ben mohammed eççugajjir *elahdarî* abû zeid. (Vers 143 nennt er sich, aus metrischen Gründen, عابد الرحمن). Der Commentar beginnt zu Vers 1:

ش قال المحققون الحمد هو الثناء بالكلام على المحمود الخ

Der Titel steht im 12. Verse:

سمّيته بالسلّم المنورق يرقى به سماء علم المنطق

In dem Commentar dazu steht f. 5b:

والمنورق المزيّن قال الشاعر
فهذا عليه نورق الخط وحده وهذا عليه نورق الخط والملك

Das hier mehrfach stehende Wort مُنَوْرَق (und نورق) scheint verschrieben für مُرَوْنَق (und رونق), wie in dem obigen „Anfang" steht. Dagegen spricht aber, dass in Lbg. 95, 4, f. 241 ff. in der Erklärung zu diesem 12. Verse ausdrücklich angegeben ist: والمنورق بتقديم النون, also mit voranstehendem ن. Das schon im Dîwân der Benû hod'eil (Ged. 263, 26. 270, 34. 58) und in der Hamâsa (z. B. S. 283. 571) vorkommende Fremdwort رَوْنَق mag also später in نَوْرَق verdreht sein.

6a	(Vers 15—18)	فصل في جواز الاشتغال به
6a	(„ 19—23)	انواع العلم الحادث
7b	(„ 24—25)	انواع الدلالة الوضعية
8a	(„ 26—36)	فصل في مباحث الالفاظ
9b	(„ 37—39)	فصل في بيان الكل والكلية والجزء والجزئية
10a	(„ 40—49)	فصل في المعرفات
12a	(„ 50—64)	باب في القضايا واحكامها
14a	(„ 65—69)	فصل في التناقض
14b	(„ 70—74)	فصل في العكس المستوي
15b	(„ 75—83)	باب في القياس
16a	(„ 84—101)	فصل في الاشكال
18b	(„ 102—116)	فصل في القياس الاستثنائي
21a	(„ 117—123)	فصل في اقسام الحجة
22a	(„ 124—146)	خاتمة

Zu dem oben angegebenen Schluss des Gedichts ist der des Commentars f. 25a: واما القمر فيقيم في كل برج ليلتين وثلثا ويقطع الفلك في شهر فسبحان مكوّن الاكوان' انتهي بحمد الله ... وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين'

Schrift: ziemlich gross, kräftig, etwas rundlich, deutlich, gleichmässig, vocallos. Auf einigen Seiten der Rand ganz voll und eng mit Glossen oder Zusätzen beschrieben. — Abschrift vom J. 1131 Sawwâl (1719).

HKh. III 7225 (Titel wie oben im Anfang).

5193. We. 1763.

8) f. 51—66.

4to, 23 Z. (23 × 15; 16 × 9½—10cm). — Zustand: in der oberen Hälfte und im Rücken wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel f. 51a:

هذا تقييد لطيف علي ديباجة شرح السلّم

Specieller nach der Vorrede f. 51b:

القول المحكم على ديباجة شرح السلّم

Verf.: اسمعيل بن غنيم الجوهري

Anfang f. 51b: الحمد لله الذي زين منطق ذوي العرفان بتلخيص لوامع البيان وخص من اصطفاه باخراج درر النتايج من بحار الافكار . . . اما بعد فيقول . . . اسمعيل . . . الجوهري هذا تقييد لطيف على ديباجة شرح السلّم مؤلّف العلامة الاخضري لا زالت جواهر الفاظه تروي عن صحاح الجوهري بحلّ منها ما صعب من معضل المعاني الخ

Gemischter Commentar zu der Dībāǵe desselben Commentars, von Ismā'īl ben goneim *elǵauharī*, um 1150/1737 am Leben (s. No. 59).

Derselbe beginnt f. 51b: الحمد لله لا يخفى ان الكلام على البسملة والحمدلة مما ملت لشهركه الاسماع . . . الذي جعل اي الجاعل اي لاجل جعله لان الموصول وصلية في تاويل المشتق . . . قلوب العلماء القلوب جمع قلب وهو في الاصل شيء صنوبري الشكل الخ

Schluss f. 66a: الله في الدعاء لي ولوالدي بالمغفرة والرحمة مكافاة لما صنعت معك من المعروف من نظم هذه الاحكام . . . رحمك الله ان وفقت لما ذكر وبالله التوفيق لا بغيره وهذا احسن ما قصدناه . . . وصلى الله على سيدنا . . . عدد ما ذكرك وذكره الذاكرون . . . سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين

Schrift: gross, kräftig, gleichmässig, fast vocallos. Text roth. — Abschrift im J. 1165 Ǵom. I (1752) von عمر البدراوي الازهري الشافعي

5194. Lbg. 95.

8) f. 439—464.

4to, 21 Z. (22¾ × 16; 14 × 8cm). — Zustand: etwas wurmstichig, auch ausgebessert am Rande; sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt.

Commentar zu demselben Gedicht. Titel f. 439a: شرح السلّم; nach der Vorrede f. 440a:

القول المكرم لشرح معاني السلّم

Verfasser f. 439a: عبد الوهاب بن قنديل

Anfang f. 439b: الحمد لله الذي نور قلوب احبّته بشمس شريعته وافاض عليهم سجال احسانه . . . وبعد فيقول . . . ابن قنديل قد سالني من لا تسعني مخالفته الواجب علينا طاعته الخ

'Abd elwahhāb ben qandīl, wol um 1160/1747 am Leben, stellt in diesem Commentar die Verse in der Regel in Gruppen von 2 oder mehreren zusammen. Er beginnt f. 440a zu Vers 1: الحمد له معنيان معنى في اللغة ومعنى في الاصطلاح اما معناه لغة فالثناء باللسان الخ und schliesst f. 464a zu den ersten 6 Versen der خاتمة des Textes so: من شروط الانتاج دان يتقدم ايجاب الصغري او المتقدم كلية الكبري فلا يصح الانتاج وهذا آخر ما اردنا تسهيلا للمبتدي . . . من رقايق كتاب سليم من الارتياب وكله بعون الملك الوهاب

Darauf folgen noch die letzten 17 Verse des Gedichts ohne Commentar.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift um 1180/1766 von عبد الرحمن بن محمد بن عبد الله

F. 465. 466 leer.

5195. Lbg. 95.

5) f. 267—284.

4to, 23 Z. (22 × 16½; 15 × 9cm). — Zustand: ziemlich wurmstichig, zum Theil ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark.

Commentar zu demselben Gedicht. Titel und Verfasser f. 267a:

ك" شرح السلّم لابي محمد عبد الله الدمليجي الشهير عند الاخوان بسويدان الشافعي

Anfang f. 267b: الحمد لله العالم بكليات الامور وجزئياتها والصلاة . . . اما بعد فقد كنت شرحت متن السلم . . . شرحا لطيفا . . . ثم اشتاقت نفسي الي شرحه ثانيا الخ

'Abdallāh eddamlīǵī abū moḥammed *soweidān*, um 1217/1802, hat schon früher einen

Commentar zu demselben Werk (السلم) geschrieben; nun hat er einen zweiten dem Text beigemischten verfasst. Derselbe beginnt f. 267ᵇ:
بسم الله الرحمن الرحيم اي اولف والاسم من السمو وهو العلو . . . الحمد هو الثناء على المحمود بجميل صفاته . . . لله الواجب الوجود الذي اخرجا . . .
اي اظهر نتايج جمع نتيجة الخ

Schluss f. 284ᵃ: وطلع البدر وهو القمر لبلة تمامه المنير في الدجا جمع دجية وهي الظلمة وما في ما قطعت مصدرية ظرفية والمقصود التعميم في جميع الاوقات والله اعلم وصلى الله . . . وسلم،

Schrift: ebenso wie in 4). — Abschrift vom J. 1200 Çafar (1785). — Nach f. 269 fehlen etwa 3 Blätter.

5196. Lbg. 95.

6) f. 285—355.

4ᵗᵒ, 19 Z. (22 × 15½; 15 × 9ᶜᵐ). — Zustand: wurmstichig, sonst im Ganzen gut. — Papier: gelb, stark, glatt.

Commentar zu demselben Gedicht. Titel f. 285ᵃ von später unschöner Hand:
شرح السلم لشيخنا الملوي
Ausführlicher:
احمد بن عبد الفتاح بن يوسف المجيري الملوي

Anfang f. 285ᵇ: الحمد لله العالم بالكليات والجزئيات الهادي العقول . . . اما بعد فاني قد كنت شرحت فيما مضى كتاب السلم شرحا بديع الاتقان مشتملا على فرايد التحقيقات الخ

Aĥmed ben 'abd elfattāĥ ben jūsuf elmollawī † 1181/1767 hat früher zu demselben Werk einen grösseren Commentar geschrieben; denselben hat er hier abgekürzt und dem Text beigemischt. Derselbe beginnt f. 286ᵃ:
بسم الله الرحمن الرحيم ابتدأ او ابتدائي او أؤلف او تاليفي وابتدا بالبسملة تاسّيا بالقرآن الخ
und schliesst f. 354ᵇ: وما طلع اي مدة طلوع البدر المنير في الدجا ويقطع الفلك في شهر ويقيم في كل برج ليلتين وثلثا فسبحان مكوّن الاكوان والحمد لله . . . وصلى الله وسلم . . . تسليما ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم،

Schrift: gross, hübsch, gleichmässig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift vom J. 1262 Rab. I (1846), nach der Abschrift des Originals v. J. 1258 Rab. I (1842). — Bl. 356 leer.

Dasselbe Werk in Lbg. 1046, 6, f. 205—269.

4ᵗᵒ, 19 Z. (22½ × 15½; 14 × 8ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, obgleich nicht ganz sauber; besonders fleckig sind f. 212—214. 264. 265; auch nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel und Verfasser f. 205ᵃ: شرح السلم لاحمد الملوي.

Schrift: gross, kräftig, rundlich, vocallos. Grundtext roth. F. 235—244 ähnlich, aber etwas kleiner, ergänzt. — Abschrift c. 1200/1785. — Der Rand f. 205ᵇ eng mit Glossen beschrieben. — Bei der Foliirung ist ein Blatt nach 248 übersprungen, jetzt 248ᴬ.

Auf f. 205ᵃ einige Verse von الدمنهوري, worin die Kennzeichen des المجاز المرسل (Rhetor.) aufgezählt werden.

5197. Lbg. 95.

7) f. 357—438.

4ᵗᵒ, 23—24 Z. (22¾ × 16; 16—17 × 11—11¾ᶜᵐ). — Zustand: etwas wurmstichig, bisweilen ausgebessert; im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt.

Commentar zu demselben Gedicht. Titel und Verfasser f. 357ᵃ:
ك" شرح متن السلم لسعيد الشهير بقدوره

Anfang f. 357ᵇ: الحمد لله الذي علم الانسان من حقايق التصورات ما لم يكن يعلم . . . وبعد فاني استخرت الله تعالي في وضع تقييد على الارجوزة الموسومة بالسلم المرونق الخ

Sa'īd qadūra, wol um 1190/1776 am Leben, beginnt seine ausführliche Erklärung f. 357ᵇ:
الحمد لله الذي . . . لارباب الدجا الحمد وما يتعلق به معلوم فلا نطيل به، واخرج بمعنى ابرز واظهر والنتايج جمع نتيجة الخ

Schluss f. 438ᵇ: وهو كاذب وجاء الغلط من جهة ان محمول الصغري قولنا له شعر ولم يجعل بتمامه موضوع الكبري ونبه عليه بعض الفضلاء في شرح ايساغوجي والله سبحانه وتعالي اعلم بالصواب . . . والحمد لله رب العالمين،

Schrift: gross, kräftig, etwas rundlich, wenig vocalisirt. Grundverse zum Theil roth. Im Anfang viele Notizen am Rande. Der Grundtext zum Theil mit قوله (oder بقوله) eingeführt. — Abschrift c. 1200/1785.

5198. Lbg. 95.

4) f. 241—266.

4to, 23 Z. (23×16; 15×9^cm). — Zustand: zieml. wurmstichig, bisweilen ausgebessert. — Papier: gelb, stark; glatt.

Commentar zu demselben Gedicht. Titel f. 241^a: ك; ايضاح المبهم على متن السلم nach der Vorrede: ايضاح المبهم عن معانى السلّم

Verfasser: احمد الدمنهوري

Anfang f. 241^b: الحمد لله الملهم للصواب والصلاة ... وبعد فيقول احمد الدمنهوري ... قد سالنى بعض الطلبة المبتدئين ان اشرح سلم المنطق الخ

Aḥmed eddamanhūrī † 1192/1778 (No. 282) hat dies Werk für Anfänger bestimmt und beginnt zu den 3 ersten Versen so: اقول الحمد لغةً الثناء بالكلام على المحمود بجميل صفاته وعرفًا فعل ينبئ عن تعظيم المنعم الخ

Schluss des Commentars f. 266^a: من الشهر العربى والدجا جمع دجية وهي الظلمة، وهذا آخر ما اردنا كتابته نسال من وفقنا له ان ينفع به انه على ذلك قدير وبالاجابة جدير،

Gewöhnlich werden 2 oder mehrere Verse zusammen erklärt.

Schrift: gross, kräftig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift vom J. 1183 Raǵab (1769).

5199. Lbg. 808.

23) f. 283^b—307.

Format etc. und Schrift wie bei 22).

Commentar zu demselben Gedicht. Titel fehlt. Er würde sein: شرح على السلّم فى المنطق

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang: الحمد لله الذي اظهر لارباب العقول حقايق المعقول على التحقيق ودلهم على تصحيح طريق التصور والتصديق ... وبعد فيقول ... حسن بن درويش القويسنى، قد كنت قرات فى بعض السنين كتاب السلّم لجماعة من المبتدئين الخ

Vor Jahren hat Ḥasan ben derwīś elqawīsanī, um 1210/1795 am Leben, dies Gedicht für Anfänger erklärt und auf ihren Wunsch ihnen über die Schwierigkeiten des Sinnes und grammatische Analyse ein Dictat gegeben, aus eigenem Wissen, nur ein Paar Male den Commentar des الملوي (Lbg. 95, 4) benutzend. Darauf hat ihn ein Freund um Erlaubniss gebeten, die für das Verständniss ziemlich unerhebliche Analyse (اعراب) fortlassen und ohne dieselbe herausgeben zu dürfen. Dieser Commentar liegt hier nun vor. Er beginnt: بسم الله الرحمن الرحيم اي اؤلف مستعينا ببسم الله والاسم مشتق من السمو ... الحمد اي الوصف بجميل الصفات ... لله اختصاصا واستحقاقا الذي قد اخرجا اي اظهر واوجد نتايج جمع نتيجة وهي قضية لازمة الخ

Schluss f. 307^a: وما طلع البدر اي مدة طلوع البدر اي القمر المنير فى الدجا اي يقطع الفلك فى شهر ويقيم فى كل برج ليلتين وثلثا فسبحان مكوّن الاكوان، والحمد لله رب العالمين الخ

Der Grundtext meistens roth (oder doch roth überstrichen).

5200. Lbg. 808.

24) f. 308—366^a.

Format etc. u. Schrift wie bei 22).

Glossen zu demselben Commentar. Titel fehlt; er ist: حواشى على شرح السلّم فى المنطق للقويسنى

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 308^b: حمدا لمن نطقت بوجوب وجوده حجج المنقول والمعقول ... اما بعد فيقول ... مصطفى البلاقى (البولاقى l.) اسير الذنوب ... قد تعلقت الامال بما املاه فريدة عقد الاشراف ... حسن القويسني ... شرحا على سلم المنطق للامام الاخضري الخ

Diese Glossen des Muçṭafā elbūlāqī, um 1220/1805, sind denen des الامام الصبّان † 1206/1791 entnommen; die Irrthümer, sagt der Verfasser, kämen auf seine eigene Rechnung; der Kürze wegen habe er jene Glossen selten citirt.

Dieselben beginnen: قوله الذي اظهر اي بين وكشف ففيه براعة استهلال ... قوله لارباب العقول، الارباب جمع رب يطلق بمعنى المالك والمستحق والصاحب ... قوله حقايق المعقول، الحقايق جمع

حقيقة المراد بها هنا ما به الشيء هو هو والمعقول ما يدرك بالعقل الخ

Schluss f. 386ª: قوله فسبحان مكوّن الاكوان اي موجد الموجودات والاكوان جمع كون بمعنى كاين او مكوّن بفتح الواو اسم فاعل او اسم مفعول ... والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات والشكر له في جميع الحاجات وافضل الصلاة والسلام ... ما خط القلم او نطق اللسان ... وصلى الله على نبيه ... وسلم٬

Für das einführende Textwort قوله ist stets eine Lücke gelassen.

Dasselbe Werk in Lbg. 1046, 5, f. 117—204.

4to, 25 Z. (24¾ × 16½; 17½ × 11½^cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, glatt.

Statt der Anfangsworte (in Lbg. 808, 24) steht hier: حمدا لوجوب وجوده جمع الخ.

Schrift: gross, kräftig, rundlich, etwas hintenüberliegend, vocallos. Für das den Text einführende Wort قوله ist immer Platz gelassen. — Abschrift im Jahre 1247/1831, von احمد السايس.

5201. Lbg. 810.

44 Bl. 4to, 24—29 Z. (23½ × 16½; 17 × 11^cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken; mehrere Blätter lose. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Glosse zu demselben Gedicht. Titel und Verfasser f. 1ª: ك" حاشية على متن السلّم

لابراهيم السندبوني الشافعي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي زين الافكار باستخراج المعاني التصورية ... اما بعد فان الرسالة الاخضرية في علم المنطق مما اشتغل به الطلاب الخ

Ibrâhîm ḥigâzî *essandijûnî* elaḥmadî eššâfi'î, um 1223/1808 noch am Leben, hat diese Glosse im J. 1210/1795 verfasst. Sie beginnt (nach ausführlicher Erklärung des Bismillâh) f. 2ª so: الحمد لله لا تكون هذه قضية الا اذا كانت خبرية لفظا ومعنى ... الذي نعت للفظ الجلالة ... قد اخرجا اي اوجد او اسند الاخراج الي الربّ الخ

und schliesst f. 44ᵇ: او طلع البدر اي القمر ليلة اربعة عشر والدجا اي الظلمة٬ والله الموفق للصواب٬

Schrift: zieml. gross, kräftig, etwas rundlich, vocallos. Der Grundtext schwer erkennbar. — Abschrift um 1210/1795.

5202.

Andere Glossen zu demselben Gedicht السلّم haben verfasst:

1) محمد بن عيسى بن يوسف الدمياطي † 1178/1764.
2) علي بن احمد بن مكرم الصعيدي † 1189/1775.
3) ابو الحسن بن عمر القلقي ابن علي † 1199/1785.
4) (zu الملوي) محمد بن علي الصبان ابو العرفان † 1206/1791.
5) (dgl.) احمد بن يونس الخليفي † 1209/1794.

5203. Spr. 1820^f.

5) f. 105ª—107ª.

Format etc. wie Spr. 1820^f, 1). — Titel und Verfasser f. 99ª oben:

رسالة التجريد لابن كمال

Anfang f. 105ᵇ: اعلم ان اللفظ قد يوضع لمعنى مقيّد بقيد فيكون ذلك القيد معتبرا في مفهومه حتى لو استعمل اللفظ المذكور في المعني المجرد عن ذلك لكان استعماله فيه بطريق المجاز الخ

Abhandlung über absoluten und metaphorischen Ausdruck in der Sprache, von Ibn kemâl bâšâ † 940/1533.

Schluss f. 107ª: لعدم صحّة ارادة معنى المشترك معا وما قدمناه في ردّ زعم الراغب والبيضاوي لا يتمشى فيما ذكره صاحب المجمل٬ تمّت

5204. Pm. 101.

9) f. 113ᵇ—115ª.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist etwa:

ر" في حلّ اشكال تعريف القضية

Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

مولانا محمد حنفي

Anfang: لما كان في تعريف القضية نوع خفاء اورد بعض الفضلاء فيه اشكالا اردت ان ابينه على وجه يزول خفاؤه ويندفع اشكاله الخ

Moḥammed *elḥanefî* um 950/1543 (No. 2340) erörtert hier allerlei Schwierigkeiten, die sich an die Definition der القضية (des Schlusssatzes) knüpfen. — Schluss: واما ما هو المستعمل هو المركب الاخبير او المركبات السابقة تحتاج الي شيء من النسبة٬

Abschrift im J. 971/1563.

5205. Spr. 1823.

6) f. 120—158.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titel und Verfasser f. 120a:

رسالة اللواء المرفوع فى حلّ مباحث الموضوع لطاشكبري زاده

Anfang f. 120b: سبحان من انزل من سماء العلم ماء الشريعة والاسلام . . . وبعد فهذه رسالة نشر طيبها على وجه كل زمان يضوع الخ

Philosophische Erörterungen über das Wesen der Wissenschaften an sich und ihre Beziehungen zu einander, sei es in Uebereinstimmung, sei es in Gegensätzlichkeit, von Ṭāšköprī zāde † 968/1560 (No. 2277). Die Abhandlung zerfällt in Vorwort, 2 طرف, 1 واسطة u. Schlusswort.

تطابقت السنة القوم قاطبة علي ان 121a مقدمة حقايق العلوم هي المسايل

في مباحث تتعلق بالعرض الذاتي 124a طرف 1. والغريب وتمييز كل منهما عن الآخر والذي كثر فيه اختلاف الآراء من عظماء الفضلاء قسمان وهما العارض بواسطة المباين والعارض بواسطة الجزء الاعمّ

- في كون العارض بواسطة المباين 124a مقصد 1. من الاعراض الغريبة
- في العارض بواسطة الجزء الاعم 127b مقصد 2.
- في البحث عن احوال البحث 128a مقصد 3. بعد تحقيق معناه

في تحقيق مباحث الموضوع من تناسب 131b طرف 2. العلوم وتباينها واشتراكها واختلافها بحسب الموضوع

- في وحدة موضوع العلم وتعدده 131b تمهيد 1.
- في اشتراك العلوم واختلافها 132b تمهيد 2. وتباينها بحسب الموضوع
- ان قيود الحيثيات المغيرة في 134a تمهيد 3. الموضوعات [اما جزء منها كما يقال الموجود من حيث هو الخ]

في اجزاء العلوم وهي ثلثة الموضوع 135b واسطة والمبادي والمسايل

- في المقدمة، وتطلق هي على 135b معقد 1. معان تطلق في مباحث القياس الخ
- في موضوع العلم وانه من اجزاء العلم 136b معقد 2.
- في احوال المسايل وانها من اجزاء العلم 140a معقد 3.
- في احوال المبادي وانها من اجزاء العلوم 141b معقد 4.

مشتملة على تكميل وتذييل، اما التكميل 143a الخاتمة ففي الاستحسانات الواردة

في امر التدوين، 143a تكميل (a

- في استحساناتهم في تدوين انواع العلوم 143a قاعدة 1.
- في استحسانهم تدوين مبادي المسايل 144a قاعدة 2.
- في استحسانهم في تدوين المسايل 145a قاعدة 3.
- في استحسانهم ذكر المقدمة في 145b قاعدة 4. اوايل الكتب

في تحقيق موضوع الحكمة والكلام 146a تذييل (b

- في تحقيق موضوع الحكمة 146a مقام 1.
- في موضوع علم الكلام 151b مقام 2.
  - طبقة السلف الصالحين 152a طبقة 1.
  - ثم الذين يلوونهم من المزاولين 152a طبقة 2. بالعلوم الفلسفية
  - ثم المتاخرون من العلماء الاعلام 152b طبقة 3.

Schluss f. 158a: لكنك لا تتورط في هذا بعد ما طلع صبح اليقين من افق التحقيق والتعيين بعون الملك المعين، الحمد لله الذي يسر لي تحقيق هذه المطالب التي تحيّر في حلّها عقول كل طالب وما ذاك الّا من مواهب الله الهنية وانعامه السنية وبالله ذي الطول القوة والحول، تمت،

HKh. V 11202.

5206. Spr. 1823.

8) f. 183—200.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titel und Verfasser f. 183a (Vorrede ebenso):

رسالة الاستقصاء في مباحث الاستثناء لاحمد بن مصطفى طاشكبري زاده

Aufang f. 183b: الحمد لله المتوحد بذاته وصفاته وافعاله المنفرد بسبحات جماله والمنتزه بسرادقات جلاله . . . اما بعد فقد طال ما جال في صدري وانطوي على تحقيقه قلبي وسرّي ان اكتب رسالة الاستقصاء الخ

Untersuchungen über den Begriff der Ausnahme und über deren einzelne Fälle, von demselben Verfasser. Zerfällt in Vorwort, 5 مقصد und Schlusswort.

المقدمة f. 183b:

في تعريف الاستثناء 183b بحث 1.
في تقسيمه الي المتصل والمنقطع معني 184a بحث 2.
في ان الاستثناء من العام هل هو 185a بحث 3.
من قبيل التخصيص ام لا
في ان العام المقصور هل هو حقيقة 185b بحث 4.
في الباقي ام لا
في تحرير المذاهب في الاستثناء 187a مقصد 1.
في جمع المذهب الاول مع اجوبتها 188b مقصد 2.
في حجة المذهب الثالث وهي انه لا بد 191b مقصد 3.
في دفع التناقض من ارادة الباقي
في جمع المذهب المختار وهي وجود 193a مقصد 4.
احدها ان المعقول من الاستثناء الخ
في ان الاستثناء من الاثبات نفي 194b مقصد 5.
وبالعكس عند الشافعية الخ
في تحقيق كلمة التوحيد 197b خاتمة

Schluss f. 200b: واسرار بمعاينتك واذقنا حلاوة الايمان وبرد اليقين ومتعنا بالتوبة والاخلاص كل وقت وحين واخترنا علي محبتك . . . يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتي الله بقلب سليم انك انت الجواد الكريم والرءوف الرحيم٬

HKh. I 621.

5207. Pm. 428.

1) f. 1—7a.

35 Bl. 8vo, 12 Z. (15½ × 10; 11 × 6⅔cm). — Zustand: nicht frei von Flecken. — Papier: gelb, ziemlich dünn und glatt. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel fehlt; er ist etwa: منظومة المنطق (oder نظم) (oder nach Vers 6: تحفة المبتدي).

Verfasser (s. Vers 5):

علىّ بن ابي الحسن الحسينى الجامعي العاملي

Anfang f. 1a (Vers 1. 5. 6):

ان اجل منطق ما اشتملا على ثناء الله عز وعلا
وبعد فالعبد المسمي بعلى نجل حسين الجامعى العاملى
يقول هذا تحفة للمبتدي ترشده انواره فيهتدي

Regezgedicht über Logik, in 144 Versen, von 'Alī ben abū 'lḥasan elḥoseinī eššāmī elǵāmi'ī el'āmulī nūr eddīn † 1068/1658.

Schluss f. 6b:

على الخيلات لا غير وقد يعتبر الوزن بذا البعض انفرد
والحمد لله على التمام وافضل الصلوة والسلام
على النبي المصطفى والآل ما دامت الايام والليالي

Schrift: klein, deutlich, gleichmässig, vocallos. — Abschrift c. 1200/1785.

5208. Pet. 62.

2) f. 44a—62.

8vo, 13 Z. (15¾ × 10⅓; 11 × 6½cm). — Zustand: etwas fleckig. — Papier: gelblich, ziemlich stark, wenig glatt. — Titelüberschrift f. 44b (nach dem Bismillāh):

هذه رسالة في علم المنطق مشتملة على اكثر مقاصده وهي مرتبة على اربعة ابواب٬

Verfasser nicht angegeben. Es ist:

قاسم الخانى

Auf obigen Titel folgt sofort die Inhaltsangabe:

1. Kap. 44b في بيان الكلي والجزوي
2. „ 47b في بيان المعرف وهو القول الشارح
3. „ 49b في بيان القضايا وتقسيمها
4. „ 53b في القياس واقسامه

Ohne Vorwort beginnt das Werkchen sogleich mit dem ersten Kapitel, dessen Anfang: الكلي هو الذي اذا تصوره العقل وجده مشتركا بين كثيرين كالانسان فانه يشترك فيه زيد وعمرو وبكر وغيرهم الخ

Ein Werk über Logik, hauptsächlich die Schlüsse behandelnd, von Qāsim elḫānī † 1109/1697 (No. 2498). — Schluss f. 62a: هذا فرس وكل فرس صهال فهذا صهال٬ والله اعلم٬ تم

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1150/1737.

Dasselbe Werk in We. 1747, 3, f. 65—72.

12mo, 21 Z. (14½ × 12; 11½ × 7½cm). — Zustand: ziemlich gut; der Seitenrand mehrerer Blätter umgebogen, weil das Format des Papieres für diesen Sammelband sonst zu gross wäre. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel f. 65a ebenso, ohne Inhaltsangabe. Verfasser: قاسم الخاني.

Anfang f. 65b: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام . . . اما بعد فهذه رسالة في علم المنطق الخ (Dann wie bei Pet. 62, 2.) Schluss ebenso; dann noch: والعمدة والمطلوب من هذه القياسات الخمسة هو البرهاني فقط والله تعالي اعلم٬ تمت الرسالة

Schrift: ziemlich gross, gedrängt, vocallos, etwas vornüberliegend. Ueberschriften u. Stichwörter roth. Am Rande öfters Bemerkungen. — Abschrift im J. 1117/1705 von احمد بن محمد السابق, nach dem Exemplar des Sohnes des Verfassers, der das Werk bei seinem Vater gelesen.

5209. We. 1771.

27) f. 133ᵇ—135ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 26). — Titel fehlt. Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang: كيف لا احمده وقد جعلنى من الواقفين لنشر طوالع مطالع اجناس العلوم ... وبعد فيقول الفقير الي الاء ربه ذي المواهب اسماعيل المشهور بين اترابه بتايب، هذه رسالة في انواع الموصل الي المجهول التصورى وافراده بالتماس بعض المترددين في طريق الحجج التي الخ

Logische Erörterungen, von Ismā'īl tāïb, um 1150/1737. Getheilt in Vorwort, مقصد und Schlusswort.

المقدمة 133ᵇ في بيان المبادي، فنقول لما كان البحث في المنطق عن الكلى الخ

المقصد 134ᵇ في بيان الموصل الي المجهول التصوري وهو بمعنى مطلق القول الشارح الشامل للتعريف الحقيقي والاسمى الخ

Ist hier unvollendet: das Vorhandene hört auf mit den Worten: فينعكس الصورة فيها البتة او في الخزينة دون المدركة فيحتاج الي تعريف لفظي كما سيجيء تحقيقه،

5210. We. 1771.

25) f. 129ᵇ—130ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 23). — Titel fehlt. Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang: الحمد لله رب الارباب والعاصم من الخطأ والهادي الي الصواب ... اما بعد يقول العبد المنيب الي الله عليم الله اللاهوري انه اقترح منى بعض الاحباء ... تحرير المنطق والميزان الذي هو اصل في معرفة الحجة والبرهان

Abhandlung, über Inhalt, Gegenstand, Eintheilung der Logik: auf Wunsch einiger Freunde von 'Alīm allāh ellāhōrī um 1168/1754 (No. 267, 3) verfasst. Sie selbst beginnt: العلم ما به الانكشاف وينقسم العلم الي الحصولى والحضوري فان كان سبب الانكشاف هو الصورة المنتزعة والقران من المعلوم الخ und schliesst f. 130ᵇ: مشاحون به فعلم من ذلك ان المنطق واجب على الكفاية لما قالوا ان ما يتوقف عليه الواجب فهو واجب، تم

F. 131ᵃ enthält einige Bemerkungen über Buchstaben und Zahlenwerth, nach اسماعيل افندي تائب.

F. 131ᵇ kurze Notiz über das كتاب الاسفار صدر الدين الشيرازي des في علم الكلام und über افضل الدين القزوينى des الفوايد الافضلية; ausserdem einige unbedeutende Verse.

5211. Lbg. 1024.

22 Bl. 4ᵗᵒ, 23 Z. (22 × 15; 15 × 8½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, aber im Rücken und unten am Rande wasserfleckig; Bl. 9 ausgebessert; nicht frei von Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب اللآلي المنثورات على نظم الموجهات لاحمد المجيرى الملوى

Der Titel so auch im Vorwort. Der Verf. heisst ausführlicher:

احمد بن عبد الفتاح بن يوسف المُجِيرِىّ الملوي

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله رب العالمين والصلاة ... اما بعد فهذا شرح على نظمى للموجهات يحل الفاظه ويبين مراده الخ

Gemischter Commentar des Aḥmed ben 'abd elfattāḥ jūsuf *elmoǵīrī elmollawī* † 1161/1767 zu seinem Reǵez-Gedicht über die Schlüsse. Dasselbe beginnt:

قال المجيرى الفقير احمد لواجب الوجود ربى احمد

Nach der Erklärung des Bismillāh f. 1ᵇ (انظم القضايا الموجهة واحكامها وانما قدرنا ذلك لانه اخصّ الخ) beginnt der Commentar zu dem 1. Verse f. 4ᵃ so: قال نزل ما سيقع منزلة ما وقع ... المجيرى نسبة الي مجير اسم جدنا الاعلى الفقير الي الله ... احمد عطف بيان للايضاح ... لواجب الوجود لذاته ... ربى اي مالكي وسيدى ... احمد حمدا بعد حمد الخ

Schluss f. 22ª die 4 letzten Verse; der vierte:
ما اقتنصت شوارد الانظار افاضل الاعلام والنظار
والله اعلم والحمد لله حمدا يليق بذاته وصلى الله
علي سيد الانبياء . . . وعلينا معهم اجمعين' امين

Schrift: ziemlich klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. 1200/1785.

5212. Lbg. 962.

1) f. 1—5.

28 Bl. 8vo, 25 Z. (21¾ × 15½; 15½ × 9¾cm). — Zustand: im Rücken und am unteren Rande wasserfleckig. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ª:

ك" الفوائد السنية في شرح الاشكال المنطقية

so auch im Vorwort. Verfasser:

احمد العدوي الدردير

Anfang f. 1ᵇ: . . . الحمد لله مبدع الاشكال
وبعد فهذا شرح للابيات التي نظمها الاخ الفاضل . . .
احمد بن احمد السجاعي في ضبط المنتج من
ضروب الاشكال المنطقية الخ

Erklärung von 6 Versen, welche Aḥmed esseǵǵā'ī † 1197/1783 zum Behalten logischer Figuren gemacht hatte; von Aḥmed el'adawī edderdīr † 1201/1786 (No. 2454) im J. 1171 Ram. (1758) verfasst. Der 1. Vers (Ṭawīl):

كبير كريم كم لقلب بحسنه كوي بالتهاب للفؤاد محصّلا

Die im Anfang der Wörter stehenden Buchstaben ك, ل, ب u. s. w. sind abgekürzte Zeichen. Das Ganze ist Künstelei. — Schluss f. 5ᵇ:
بخاتمة السعادة واناالنا الحسنى والزيادة وصلى الله الخ

Schrift: gross, kräftig, vocallos. — Abschrift im J. 1190 Raǵ. (1776). — Bl. 6—8 leer.

5213. Min. 235.

339 Bl. 4to, 23 (von f. 205 an 29) Z. [25¼ × 16; 17½ × 11 (und f. 205 ff.: 20 × 12½)cm]. — Zustand: am oberen Rande etwas wasserfleckig; diese Wasserflecken werden von etwa f. 230 an immer grösser und erstrecken sich von c. 280—328 u. 333 u. 337—339 fast über die ganzen Blätter. Bl. 3. 59 u. 325 bis Ende am Rande schadhaft und ausgebessert, auch hat der Text daselbst an einigen Stellen gelitten; dasselbe ist der Fall Bl. 274. 306. 315ᵇ. 316ª. 321; besonders auch 333 u. 339. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 3ª:
الذاتية اللواحق التى تلحق الموضوع لما هو هو اي
لذاته او لامر مساو لذاته او لامر اعم داخل في حقيقة
الموضوع اما اللاحق الذي يلحق الموضوع لامر اعم الخ

Es liegt hier eine ausführliche Bearbeitung eines Werkes über Logik vor, unter steter Berücksichtigung der Ansichten des الشيخ (d. h. Ibn sīnā, besonders in seinem Werke الشفا) und des الامام (d. h. Faḥr eddīn errāzī in seinem الملخص في الحكمة والمنطق). Das Grundwerk wird angeführt mit: قال المصنف, die Erklärung mit اقول. Für beides (قال und اقول) ist aber in der Regel Platz gelassen, wodurch die Uebersichtlichkeit leidet. Ausserdem tritt die Eintheilung des Werkes bis f. 204 nicht deutlich hervor. Dass das Werk eingetheilt sei in 10 فصل ist aus der 2. Hälfte desselben ersichtlich, welche das 8.—10. فصل enthält. Die in der 1. Hälfte vorkommenden Abschnitte haben für die Bezeichnung فصل und für die dahin gehörige Zahl Platz gelassen, so dass man über Feststellung derselben, vom 6. abgesehen, ungewiss sein kann.

Der 1. Abschnitt, dessen Anfang fehlt, handelt über Begriff und Wesen der Logik; der 2. über die Wörter (und deren Bedeutungen) [في الالفاظ [ومعانيها; der 3. über die 5 Allgemein-Begriffe: في الكليات الخمسة; wo aber der 2. und 3. Abschnitt beginnen, ist nicht recht deutlich.

(4. فصل) 62ᵇ في التعريفات' قال المصنف المعرّف
للشيء ما يكون معرفته سببا لمعرفة الشيء
ويجب ان يكون مراده معرفة الشيء الخ

(5. فصل) 75ª في القضايا' وفيه مباحث البحث الاول
في تعريف القضية واقسامها الاولية' اما القضية
قد عرفت معناها الخ

6. فصل 134ᵇ في عكس النقيض' قال الشيخ هو ان
يوخذ ما تناقض المحمول فيجعل موضوعا وما
تناقض الموضوع فيجعل محمولا الخ

(7. فصل) 188ª في القضايا الشرطية' وفيه مباحث
البحث الاول في تقسيم القضية الشرطية الي
اقسامها الاولية' قد عرفت ان القضية الشرطية
اما ان تكون متّصلة الخ

8. فصل 228ᵃ في القياس، رسمه الشيخ في الشفا بانه قول اذا وضع فيه اشياء اكثر من واحد لزم عن تلك الاشياء الموضوعة لذاتها الخ

9. فصل 247ᵃ في المختلطات، وفيه مباحث اربعة البحث الاول من مختلطات الشكل الاول واعلم ان انتاج هذا الشكل الخ

10. فصل 271ᵃ في القياسات الشرطية الاقرانية، القضايا الشرطية قد تكون نظرية اي انما يعلم صدقها بالبرهان وهي قد تكون مطالب قصدا وبالذات الخ

Dieser Abschnitt, der in 5 بحث zerfällt, schliesst f. 331ᵃ so: فقد صدقت وذلك الطرف جزئي فعليك باعتبار ذلك في جميع هذه الاقيسة، هذا آخر ما وجد من هذا الكتاب ونحن قد وعدنا في الخطبة اضافة ما يتم به الكتاب في هذا الفن اليه فنضيف اليه ما حصل لنا في فصول عدة وهو اعلم،

Also der Verfasser dieser Bearbeitung fügt, seinem Versprechen im Vorwort gemäss, derselben zur Vervollständigung des Faches (der Logik) eine **Anzahl** Abschnitte hinzu.

1. فصل 331ᵃ في القياس الاستثنائي

2. فصل 335ᵃ (in 15 بحث) في اللواحق

1. بحث 335ᵃ في ان كل قياس لا بد فيه من مقدمتين

2. بحث 335ᵇ في القياسات المولفة من مقدمات اكثر من اثنتين وبيان ان كل واحد منها اكبر من قياس واحد

3. بحث 336ᵇ في قياس الخلف

4. بحث 330ᵃ في عكس القياس

6. بحث 326ᵃ في اكتساب المقدمات وتحصيل القياسات على مطلوب

7. بحث 337ᵃ في تحليل القياسات وذكر وصايا وتحريرات يعتمد عليها وشفع بها في ذلك

8. بحث 327ᵃ في استفراد النتايج

9. بحث 327ᵇ في النتايج الصادقة من مقدمات كاذبة

10. بحث 338ᵇ في القياسات المولفة من مقدمات متقابلة

11. بحث 339ᵇ في المصادرة على المطلوب

12. بحث 339ᵃ في وضع ما ليس سببا للنتيجة على انه سبب وضع ما ليس سببا للنتيجة لها

In dieser Untersuchung bricht das Vorhandene ab mit den Worten f. 339ᵃ unten: لزم منه ان يكون المستلزم للمحال نقيض المطلوب . . . مستلزما للمحال ومع ذلك يكون المجموع مستلزما له وكانا

Wie viel Abschnitte fehlen, ist nicht ersichtlich.

Der Verfasser des Grundwerkes wird nicht viel später, als Errāzī, gelebt haben, gehört alsdann dem 7. Jahrhdt d. H. an; auch der Bearbeiter lebt nicht viel später, sondern im selben Jahrhundert, da die Abschrift des Werkes spätestens gegen $^{700}/_{1300}$ zu setzen ist. Der Verf. jenes könnte das Werk الموجز في المنطق, das dem ابن سينا zugeschrieben wird und dessen Eintheilung so, wie oben angegeben, ist (Codd. Bodl. I 1044, wo der Anfang gleichfalls fehlt), mit einem Commentar versehen haben: ich halte für möglich, dass dies Commentarwerk hier der Bearbeitung eines Ungenannten zu Grunde liegt.

Schrift: f. 1—204 klein, gefällig, etwas rundlich und ineinander gezogen, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, nicht leicht. Stellenweise recht blass geworden. F. 205 bis Ende ist eine etwas grössere kräftigere Gelehrtenhand, gleichmässig und deutlich, nur dass die Deutlichkeit durch die Wasserflecken und das sehr häufige Fehlen der diakritischen Punkte (ebenso wie der Vocale) beeinträchtigt wird; hier sind die Ueberschriften roth. — Abschrift c. ^{700}/$_{1300}$. — Gegen Ende falsch gebunden: die Blätter folgen so: 325. 331—336. 330. Lücke von 1 Bl. 326. 337. 327—329. 338. 339ᵇ. 339ᵃ. Im Anfang fehlen 2 Blätter; nach Bl. 97 fehlt 1 Bl. (98). — Arabische Foliirung, bei der 170 u. 303 übersprungen sind, ohne dass etwas fehlt. Bl. 78 ist irrthümlich nach Bl. 80 geheftet.

5214. Mo. 298.

170 Bl. 4ᵗᵒ, 21 Z. (23¾ × 14½; 15 × 7ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: schöner grüner Lederband. — Titel u. Verfasser fehlt.

Anfang fehlt: wie viel lässt sich nicht bestimmen. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ: من ان لا يكون الثانى منافيا للمقدم والا لامكن اجتماع النقيضين الخ

Es liegt hier ein gemischter ausführlicher Commentar zu einem Text vor, der über Logik handelt. Die erste Textstelle hier ist f. 3ᵃ: ولا يعلم التصور من التصديق وبالعكس لا تعرض لهذه المقدمة في اكثر المتون ولا بد منه . . . لان المعرف

مقول الكبري محذوفة فتمام الشكل هذا لو اكتسب التصوير من التصديق لكان التصديق معرفا فيكون المعرف مقولا ... ولان التصور متساوي النسبة الي وجود التصديق وعدمه ... فبعض كل واحد بديهي وبعضه نظري يعني لما ابطل ان كل واحد من التصور والتصديق ضروري ... فلا بد من ترتيب امور الاكتساب وهو النظر والفكر وهو في اللغة وضع كل شيء في مرتبته الخ

Der Verfasser des Grundtextes erwähnt den المحقق الدواني († 908) mehrmals (z. B. 105[b], 8) und (nach dem Commentar) auch Schüler desselben (143[b], 12), lebt also nach denselben, wenn auch nicht viel später. Der Commentator aber erwähnt den ميرزاجان († 994) und dessen Glosse zur ر" في اثبات الواجب (f. 99[b], 3 v. u.), gehört also wenigstens dem 11. Jahrhdt. an.

Eine Eintheilung des Grundwerkes tritt nicht hervor, wenn auch an einigen Stellen Untersuchungspunkte mit dem Ausdruck بحث bezeichnet werden. So 55[b], 1: وههنا مباحث' البحث الاول انما هو سؤال عن تمام المهية und 55[b] unten: البحث الثاني وجود الجنس هو وجود النوع ذهنا وخارجا An einer Stelle (84[a]) kommt ein Abschnitt vor: فصل معرف الشيء ما يحمل عليه تصويرا und in diesem f. 92[a] eine Untersuchung: البحث الثاني التعريف اللفظي من المطالب التصورية الخ und darauf noch andere بحث. — So noch ein Abschnitt f. 107[a]: فصل الموضوع ان كان جزئيا حقيقيا فالقضية شخصية'. Dann f. 143[a]: تكملة فيها مباحث' البحث الاول تعريف الضرورية المطلقة' البحث الثاني ان المشهور في تعريف الدايمة ما حكم 146[b] فيها بدوام النسبة الخ (die anderen بحث 147[b], 148[a], 149[b] etc.). Endlich noch ein Abschnitt 158[b]: فصل الشرطية ان حكم فيها بثبوت النسبة على تقدير الخ

Vielleicht ist das eigentlich zu Grunde liegende Werk الر" الشمسية, dessen Commentar dann hier aufs Neue mit einem Commentar versehen sein würde. Die hier zuletzt vorhandenen Textworte sind (f. 164[b]): وههنا شك وهو ان العلم والمعلوم متحدان بالذات فاذا تصورنا التصديق ... ولا نظريا متوقفا علي النظر'

Der Commentar bricht ab mit den Worten f. 170[b]: يجب اجتماعه مع كل صادق مثل نفس ... الا وفيه نظر لان الاتفاقية العامة لا بد فيها من'

Schrift: klein, gut, gleichmässig, vocallos; Grundtext roth überstrichen. — Abschrift (von einem Unkundigen) c. 1200/1785.

5215.

1) We. 1771, 24, f. 128[b]. 129[a].

Format etc. und Schrift wie bei 23. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: ... الحمد لله رب العالمين والصلاة ... اما بعد فاعلم ان المتكلم بكلام تام خبري لا يخلو من ان يكون مدعيا او ناقلا فالمدعي من نصب نفسه لاثبات الحكم بالدليل الخ

Abhandlung, über Inhalt und Gegenstand der Logik. — Schluss f. 129[a]: واعلم ان المنوع الثلاثة كما تجري في التصديقات كما رايت تجري في التصورات على ما حققه السيد المحقق في رسالته الآدابية والله اعلم'

2) We. 1720, 9, f. 117—124[a].

8vo, 15 Z. (17 × 13; 12½ × 9[cm]). — Zustand: am unteren Rande fleckig. — Papier: gelb, glatt, dick. — Titel fehlt. Er ist im Allgemeinen: رسالة في المنطق Verfasser fehlt.

Anfang: الحمد لله رب العالمين ... اعلم ان فهم العلوم والمسائل وتفهمهما يتوقف علي معرفة اللفظ والمعنى واقسامهما واحوالهما اما اللفظ فهو ما يتلفظ به الانسان اوفي حكمه مهملا كان او مستعملا واما المعني فهو ما يقصد من اللفظ ويحصل منه في الذهن الخ

Abhandlung über formale Logik.

Schluss f. 124[a]: مثل تشبيه النبيذ بالخمر في الاسكار لتثبت الحرمة للنبيذ كما ثبتت للخمر والنبيذ فرع والخمر اصل والاسكار هو العلة بينهما والله اعلم بالصواب'

Schrift: gross, gut, schwungvoll, vocalisirt. — Abschrift c. 1100/1688.

F. 124[b] ein Stück aus einem Werk über Logik; dasselbe handelt hier über den Schlusssatz: القضية اما ثنائية او ثلاثية لان كل قضية ففيها الموضوع والمحمول والنسبة التي بينهما واللفظ الدال على تلك النسبة يسمي رابطة' الخ

5216. We. 1717.

5) f. 92ᵇ—99.

8ᵛᵒ, c. 20—27 Z. (21½ × 15; 16—17½ × 12—13ᶜᵐ). Zustand: nicht recht sauber, unten am Rande wasserfleckig. — Papier: gelblich, glatt, stark. — Titel fehlt. Er kann nach der Vorrede sein: محالة على مبحث المفهوم
Verfasser fehlt.

Anfang f. 92ᵇ: الحمد لله الحق القيوم الذي دلّ علي كمال قدرته كل منطوق ومفهوم والصلوة على من بلّغ الآية . . . وبعد فهذه محالة علقتها على مبحث المفهوم وذكرت فيها ما وقع فى بيانه من الافاضل القروم الخ

Philosophische Abhandlung, Untersuchung darüber, was unter المفهوم (Auffassung, Begriff und deren Inhalt) zu verstehen sei: theils aus verschiedenen Büchern geschöpft, theils auf Grund eigener Forschung und Nachdenkens. Zerfällt in Vorwort und 2 مبحث:

المقدمة 93ᵃ اعلم ان بعضا من العلماء ذهب الي الاعتبار بمفهوم المخالفة وهو ان يدل قيد فى الكلام على مخالفة حكم ما وراء القيد المذكور لصورة وجوده الخ

1. مبحث 94ᵇ فى المواضع التى يرى فيها الاعتبار بالمفهوم من الحنفية مما عثرت عليه اثناء المذاكرة،

2. مبحث 98ᵇ فى بيان ما يعتبر فيه المفهوم بالاتفاق بين علماء الآفاق

Schluss f. 99ᵇ: لكنه يعرفه اصحاب الاذهان السليمة والطباع المستقيمة، هذا ما تيسر لنا من النقض والابرام فى هذا المقام بعون الله ذي الطول والانعام مع تراكم الامراض والعلل بحيث ضاقت علي الحيل والله المستعان الخ

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos, nicht undeutlich. Die Ueberschriften roth. — Abschrift c. 1750.

5217.

1) Pet. 701, 5, f. 50—61.

8ᵛᵒ, 17 Z. (Text: 13⅓ × 7ᶜᵐ). — Zustand: gut, bis auf einen grossen Flecken unten am Rande herum. — Papier: dünn, glatt, gelblich. — Titel fehlt; er ist etwa: ر‚ فى القضية. Verfasser fehlt.

Anfang f. 50ᵇ: الحمد لله وسلام على الذين اصطفي، وبعد فهذه السطور المعدودة للقضية واجزايها مشتملة على مقدمة ومقصد وخاتمة،

Ueber den Begriff von Schlusssatz (القضية) und dessen verschiedene Theile. — Schluss f. 61ᵇ: يعنى يكون من قبيل المعلوم ككون الاول من قبيل العلم، الحمد لله على التمام وعلى نبيه عمّ،

Schrift: klein, dick, gedrängt, ziemlich flüchtig. — Abschrift um ¹²¹⁵/₁₈₀₀.

2) Lbg. 809, 3, f. 45ᵃ—50ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. — Titel fehlt; er ist etwa: ر‚ فى بحث الموجهات. Verfasser fehlt.

Anfang: ان اوفق ما ينكشف به نسبات الميزان والبق ما يطّلع به عليها الباب الانسان حمد الله العميم . . . وبعد فان بحث الموجهات لما كان مرغوبا بين المفيدين الخ

Behandelt die in der Logik vorkommenden Doppelsätze القضايا الموجهات, von denen zerstreut in Commentaren und Glossen die Rede ist, in übersichtlicher Zusammenstellung. Es sind im Ganzen 13, und zwar 6 einfache und 7 zusammengesetzte. Beginnt: اعلم انه لما كان القضايا الموجهة المبحوثة عنها واحكامها فى علم الميزان الخ und schliesst: واعلم ان جميع هذه النسبات المذكورة فى هذه الرسالة ١٠٥ نسبة من ثلثة انواع التباين منها اربع عشر نسبة والعموم والخصوص من وجه تسع وعشرون والعموم والخصوص مطلقا اثنان وستون نسبة، تمت

5218. Sach. 77.

174 Bl. 8ᵛᵒ, 13—27 Z. (21 × 15; 13½—18 × 9½ᶜᵐ). Zustand: im Ganzen gut, doch anfangs fleckig. — Papier: dick, gelb, glatt. — Einband: rother Lederband. — Titel fehlt; er ist: كتاب المنطق. Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: بسم الله الابدي الازلي السرمدي وبه ثقتي وعليه اعتمادي وبه نستعين، بحث اول فى موضوع المنطق، فصل اول فى ماهية المنطق، قد اختلفوا فى تعريفه العلماء، عرفه ابن سينا انه آلة عاصمة الذهن من الخطأ والزلل فيما نتصوره الخ

Dies Werk eines christlichen Verfassers behandelt die Logik und zerfällt in 18 بحث mit vielen Unterabtheilungen. Häufig citirt werden: الفيلسوف, مار توما, يوحنا الدمشقى und ابن سينا (= فخر الدين الرازي).

2. بحث 10^b^ في بيان ماهية المنطق
3. بحث 24^a^ في المقولات 4. بحث 44^a^ في الكليات
5. بحث 51^b^ في الجنس 6. بحث 58^b^ في النوع
10. بحث 76^a^ في السبب والمسبب عنه 11. بحث 85^b^
في الآلات المنطقية 15. بحث 112^b^ في الموضوع والمقول
16. بحث 123^b^ في القياس 17. بحث 139^a^
في البرهان 18. بحث 154^b^ في القياس من وجه مادته

Schluss f. 174^b^: والمراد بالقلب عكس نظام الادلة بصناعة ذوقية لئلا ينتبه السامع ويتوهها كاذب كذب وتمسكه القرار فيها بمنع قبولها

Schrift: ungleich, anfangs sehr gross und dick, am Ende kleiner, vocallos. Ueberschriften und Stichwörter roth. — Abschrift c. 1250/1834.

5219. Mq. 120.

266 Bl. 8vo (19 × 14½cm).

Ein Sammelband, meistens kleine Bruchstücke aus dem Bereich der Philosophie enthaltend. — Es würde ausserordentlich schwierig und zeitraubend sein, für diese Blätter und Bruchstücke immer die Werke ausfindig zu machen, zu denen sie gehören; hier werden bei den einzelnen Stücken dieses Bandes oft nur die Anfangsworte angegeben und (womöglich) einige Anhaltspunkte angeführt werden. Im Ganzen ist der Inhalt der Art, dass man auf Benutzung und Verwerthung desselben verzichten kann.

Die Schrift ist von verschiedenen Händen. Häufig stehen Glossen am Rande, auch zwischen den Zeilen.

1) f. 2. 16 Z. (Text 12½ × 7cm).

Anfang: العلم بشيء آخر وهو المدلول واعلم ان العلم قد يطلق في المشهور. Aus einem Commentar zur الرسالة في آداب البحث des السمرقندي. Am Rande, auch zwisch. den Zeilen viele Glossen.

2) f. 3—12. 19 Z. (Text 13 × 8cm). Sehr fleckig.

Anfang: للماهية حال غير حال الوجود. Aus einem Commentar mit قال u. اقول zu تجريد العقائد (No. 1745). F. 8^b^ قال الفصل الثاني في الماهية ولواحقها . . . اقول لما فرغ عن الفصل الاول الخ Dasselbe Werk in 67).

3) f. 13. 16 Zeilen.

Anfangsworte: حتى يلزمه من انتفائه الفساد

Gehört zu demselben Commentar wie 1).

4) f. 14—17. 15 Z. (Text 11¼ × 7cm).

Anfang: من ان الحمد راس كل شكر. Aus dem Anfang desselben Commentars zur الرسالة الشمسية, welcher in Sach. 63 enthalten ist. Die letzten Worte sind hier: ومحركاتها اي مبادي حركاتها بالحركة الارادية. Nach f. 15 fehlen einige Blätter. Glossen am Rande, auch zwischen den Zeilen.

5) f. 18—23. 21 Z. (Text 12½ × 9cm). Sehr fleckig.

Anfang: مفعوله وعلى كلا الوجهين الفياض الخ

Aus dem Anfang eines gemischten Commentars oder einer Glosse zu لوامع الاسرار. Vergleiche auch 76) f. 251—256.

6) f. 24—27. 21 Z. (Text 13¼ × 8½cm). Unten am Rande fleckig. Nach f. 25 fehlt etwas.

Anfang: الصراط المستقيم لا على معنى الدلالة الموصلة لظهور ان المومنين لم ياتِ كلهم جميع العبادات من الفرايض والسنن الخ. Gehört wol zu einer Glosse zur الرسالة الشمسية (1. Maqāle). Der Verfasser lebt nach سعد الدين التفتازاني.

7) f. 28. 18 Z. (Text 12 × 8½cm). Im Text beschädigt.

Aus einem Werk oder Kapitel, das vom Werth der Wissenschaft und deren Aneignung handelt. Darin f. 28^b^: فصل في اختيار العلم والاستاذ والشريك والثبات

8) f. 29. 30. 19 Z. (Text 12½ × 8cm).

Anfangsworte: في الخارج واما ان وجود زيد موجود في الخارج فليس مما لا يشك فيه فوقوع الخارج الخ Glosse mit قوله zu einem Commentar zu einem Werke über Logik. Eine Glosse beginnt f. 30^b^: قوله وقد حقق المصنف بيان ذلك في نقد التنزيل Da das Werk نقد التنزيل dem الرازي beigelegt wird (HKh. VI 13954), folgt aus dieser Stelle, dass das Vorliegende aus der Glosse (oder dem Commentar) zu einem Werke ist, welches von فخر الدين الرازي verfasst ist. Glossen am Rande, auch zwischen den Zeilen. S. auch 25).

9) f. 31. 21 Z. (Text $14 \times 10^1/_2$ cm).

Anfang: مجرد تصوراته مع قطع النظر عن غيرها

Glosse mit قوله zu einem Werke über Logik, mit Widerlegung der demselben gemachten Ausstellungen; die Einwände in der Regel mit واعترض عليه; die Glosse mit اجيب عنه.

Zu demselben Werke gehören die Stücke 14) f. 52—61. 38) f. 149. 150. 40) f. 155. Die Blattfolge (ohne Lücke) ist: 149. 58—61. 31. 155. 150. 52—57.

10) f. 32. 21 Z. (Text $13 \times 9^1/_2$ cm). Fleckig.

Anfang: خبر كان وبالجملة قد ظهر بهذا التحقيق

Aus einem Werk über Logik (Schlüsse), wie es scheint, mit einer Glosse. Vgl. 12).

11) f. 33—40. 25 Z. (Text $13^1/_2 \times 9^1/_2$ cm). Fleckig.

Anfang: بين صورها ومنهم من جعلها صورة اخرى

Erörterung einer längeren Stelle aus einem metaphysischen Werke (über العناصر, dann المركبات التى لها مزاج). F. 40ᵇ steht: وذكر المصنف فى الحواشى التى كتبها على كليات القانون ان الامزجة الغير المعتدلة الخ. Der Verfasser des hier zu Grunde liegenden Werkes hat Glossen zu den الكليات des Qānūn des Ibn sīnā geschrieben.

12) f. 41. 21 Z. (Text $13 \times 9^1/_2$ cm).

Die ersten Worte: مناسبة بينهما عند من يشترط

Gehört zu 10), aber nicht unmittelbar.

13) f. 42—51. 21 Z. (Text $13 \times 8^1/_2$ cm).

Anfang: فلم يكن جنسا . . . ويلزم ان يكون كل منهما عرضيا . . . قوله والا كان النوع متحققا بدون الجنس الآخر، اعترض عليه بانه ان اراد بالتحصل ارتفاع الابهام الحاصل للجنس لم يلزم الخ

Bruchstück einer Glosse zu einem Commentar eines hier nicht genannten Werkes. Dasselbe ist sicher das المواقف ش (No. 1801), wovon hier nicht ganz das 2. موقف behandelt wird; das Vorhandene beginnt bei dem 2. مرصد desselben und geht, wie es scheint, bis in das 3. مرصد. Der Verfasser des Commentars ist wahrscheinlich الشريف الجرجانى † $^{816}/_{1413}$. Die Glosse ist vielleicht von حسن چلبى † $^{886}/_{1481}$ (No. 1807). Ziemlich viele Randglossen. — S. auch 24).

14) f. 52—57 und 58—61. S. bei 9).

15) f. 62. 23 Z. (Text $15^1/_2 \times 8^1/_2$ cm).

Anfang: لهذه الخمسة اذ لو كان جنسا الخ

Aus هداية الحكمة, 3. Haupttheil (WE. 191, 2). Das 2. فن des Werkes f. 62ᵃ Mitte: فى العلم بالصانع وصفاته، وهو مشتمل على فصول فصل فى اثبات الواجب لذاته

16) f. 63. 15 Z. (Text $11^1/_2 \times 6^1/_2$ cm).

Anfang: ونبين مثاله فى الفصل الثانى لهذا الباب حيث نبين اقسام الكم بالعرض الخ. Aus dem I. Buch, 2. Kap. des طوالع الانوار (No. 1772). S. auch 66).

17) f. 64. 19 Z. (Text $13^1/_3 \times 9$ cm).

Anfang: يخرج جواب آخر عن الاعتراض الاول فليتامل

Glossen zu einem Werke über Logik (Schlüsse).

18) f. 65. 14—18 Z. (Text $12^1/_2 \times 7^1/_2$ cm).

Anfang: فى شرح التلخيص وغيره فبعدم العلم بالوضع

Glossen zu einem Werk über Logik.

19) f. 66—72. 17 Z. (Text 12×9 cm).

Anfang: قال الكتاب الاول فى الممكنات الخ اقول لما فرغ عن تقرير المقدمة Commentar mit قال u. اقول zu طوالع الانوار (No. 1772). S. auch 30).

20) f. 73—82. 17 Z. ($12^1/_3 \times 6^1/_2$ cm).

Anfang f. 73: العرف العامّ فهو المنقول العرفى كالدابة

Stück eines Commentars mit قال — اقول zur الرسالة الشمسية. Der Anfang des 2. فصل (der 1. Maqāle) f. 74ᵇ: قال الفصل الثانى فى المعانى المفردة الى آخره اقول المعانى هى الصور الذهنية الخ

Am Rande, auch zwischen den Zeilen, viele Glossen. — S. auch 22).

21) f. 83. 11 Z. (Text 11×7 cm).

Anfang: ذلك الشىء اذ الماهية ليست بجعل

Commentar mit قوله zu einem Werk über Metaphysik.

22) f. 84—93. 17 Z. (Text $12^1/_3 \times 6^1/_2$ cm).

F. 84ᵃ unten: قال البحث الثانى فى موضوع المنطق الى آخره اقول قد سمعت ان العلم لا يتميز عند العقل الخ. Gehört zu demselben Werk

wie 20). Die obige Stelle ist aus der Vorrede: also dies ganze Stück gehört vor 20), das in der 1. مقالة beginnt.

23) f. 94—99. 15 Z. (12½ × 9cm).

Anfang: كعبد الله بالنسبة الي الوضعين على ما زعم الشارح. Wahrscheinlich Glosse zu einem Commentar zur الر" الشمسية. Ein 2. Abschnitt darin beginnt f. 97b: قال الفصل الثانى اقول الصورة الحاصلة فى العقل من حيث انها تقصد الخ

24) f. 100—105. 19 Z. (Text 13 × 9½cm).

Anfang: المراد بالمماثلة هو الاتحاد النوعي. Glosse zu einer Stelle eines Commentars zu dem ك" المواقف, welche sich im 5. موقف findet (No. 1801). Vgl. auch 13).

25) f. 106. 107. 19 Z. (Text 12½ × 8cm).

Gehört zu demselben Werke wie 8). Anfang: او سواء وان وعن الثانى بان الكلام

26) f. 108—115. 19 Z. (Text 12½ × 8¾cm).

Anfang: دخل فى اثبات الاحكام . . . قوله بل القواعد المتعلقة به الخ. Glosse zu einem Commentar zu einem Werke über Logik. Der Verf. des Commentars ist öfters الشارح المحقق genannt.

27) f. 116. 16 Z. (Text 12 × 8½cm). Zu Anfang des Textes beschädigt.

Anfang: انسان او فرس او غيرهما . . . قال واما المقالات اقول لما احتاجوا الخ. Glosse mit قال und اقول zur الر" الشمسية, aber verschieden von 20). S. auch 31).

28) f. 117—122. 11 Z. (Text 11½ × 8cm). Fleckig. Die Blätter folgen so: 119. 122. 120. Lücke von 4 Bl. 121. 117. 118.

Anfang von f. 119a: فى الذهن وصدقها عليها ايضا بالسوية الخ. Stück desselben Commentars zur الر" الشمسية wie in 20), aber in anderer Abschrift. F. 122a, 8 entspricht f. 73a, 1 und f. 118b, 11 ist gleich 77b, 14.

29) f. 123—126. 15 Z. (Text 12 × 8½cm).

Anfang: فقد ظهر ان معنى القضية كل ما صدق. Ein Commentar mit قوله u. اقول zu einem Werk über Logik. Das vorliegende Stück handelt von den Schlüssen. Eine Textstelle f. 126b: قوله والفرق بين الاعتبارين ظاهر الخ

30) f. 127. 17 Z. (Text 12 × 9cm).

Gehört zu demselben Werke wie 19). Anfang: ثبوت المحمول للموضوع او سلبه عنه

31) f. 128—131. 16 Z. (Text 11½ × 8¾—9cm).

Anfang: وان اريد به انه ان كان بحيث يقصد به. Gehört zu demselben Werke wie 27), ist aber von der Glosse in 28) verschieden. Die Gleichheit des Textes geht aus Stellen wie 131a, 15 und 120a, 2 und 131b, 2 und 120b, 5 hervor.

32) f. 132—139. 28 Z. (Text 14—14½ × 8½—9½cm).

Anfang: كيف وقد ورد فى القران ان تاييد هذا. Glosse zu dem Commentar eines Werkes über Disputirkunst (فى المناظرة) (vgl. f. 133b, 2 von unten, 134b, 1. 2. 135a, 4 unten) und zwar der الر" السمرقندية.

33) f. 140. 23 Z. (Text 13 × 8cm).

Anfang: مراتب القوة النظرية وليس العقل فيها. Glosse mit قوله zu einem Commentar zu einem Werke über Dialektik (vielleicht ك" المواقف).

34) f. 141. 142. 19 Z. (Text 12¾ × 9cm).

Anfang: لان تصوره به غير ممكن. Glosse mit قوله zu einem Commentar zu einem Werk über Logik.

35) f. 143. 18 Z. (Text 15 × 11cm).

Anfang: حيث يحذف من المضارع. Vielleicht aus einem Commentar mit قوله zu einem Werke über Formlehre (Verbalbildung).

36) f. 144. 145. 17 Z. (Text 11½ × 6½cm).

Anfg: قال هذه السورة ثلثون كلمة والشهور ثلثون يوما. Behandelt Sura 97. Nach f. 144 fehlt etwa 1 Bl.

37) f. 146—148. 17 Z. (Text 12½ × 10cm).

Anfang: على هذا الخلاف لهما ان السبب قد تحقق. Aus einem Commentar zu einem juristischen Werke (Almosen). F. 146b باب صدقة السوايم (in Abschnitten: فصل فى الابل، فى البقر، فى الغنم، فى الخيل).

38) f. 149. 150. 21 Z. (Text 14½ × 9½—10cm). S. bei 9).

39) f. 151—154. 15 Z. (Text 11½ × 8½cm).

Anfang: منها جهم فهو من المبتدعة. Ein dogmatisches Werk, die Hauptpunkte des orthodoxen

Glaubens aufzählend. Dieselben werden eingeführt mit: ومن السنة. Das Werk zerfällt in Abschnitte. F. 151ᵃ Mitte:

فصل فيما ثبت بالسنة من عقايد الدين وملة الاسلام

40) f. 155. 21 Z. (Text 14½ × 9½). S. bei 9).

41) f. 156. 19 Z. (Text 13½ × 8cm).

Anfang: ان هذا التعريف تعريف الجنس. Glossen mit قال und اقول zu einem Commentar über Logik. S. auch 43).

42) f. 157—160. 17 Z. (Text 12½ × 8cm).

Anfang: بالنسان والا اي وان تصدق هذا. Glosse mit قال u. اقول zu einem Werk über Logik. Eine Textstelle f. 157ᵃ Mitte: قال او نصم ذلك النقيض الخ اقول هذا دليل ثالث لانعكاس الموجبة الكلية الخ

43) f. 161. 19 Z. (Text 13¼ × 8½cm).

Gehört zu 41), aber schliesst sich nicht unmittelbar an. Anfang: بل خصوص المادة والا اي وان كان ذلك الاقتضاء تصور به الخ

44) f. 162—167. 17 Z. (Text 13 × 6½cm).

Anfang: اذا كانت ملحوظة اجمالا. Glosse mit قوله u. اقول zu einem Commentar über ein Werk über Logik. Eine Textstelle f. 160ᵃ Mitte: قوله فالمتصلة هي التي يحكم فيها بصدق قضية او لا صدقها اقول المتصلة الموجبة هي التي يحكم فيها باتصال تحقق قضية بتحقق قضية اخري الخ

Nach f. 163 u. 166 fehlt etwas.

45) f. 168. 11 Z. (Text 12½ × 9½cm).

Anfang: باقية رزيي الباق بالباق وهذا كلام حسن
Ist ein dogmatisches Werk: hier wird die Frage behandelt, ob die ليلة القدر oder ليلة الاسراء vorzüglicher sei.

46) f. 169ᵇ. c. 15 Z. (Text c. 12½ × 8½cm).

Titel fehlt. Es ist der Anfang des كتاب المختصر = We. 117.

47) f. 170. 171. 15 Z. (Text 12 × 8½cm).

Anfang: كلهم في العقل سواء وكل عاقل بالغ
Aus einer Dogmatik (oder Metaphysik). Handelt vom Wesen des Schöpfers und den Beweisen dafür, mit Rücksicht auf die abweichenden Ansichten der المعتزلة und الفرغانية. F. 170 und 171 hängen nicht unmittelbar zusammen.

48) f. 172. 173. 18 Z. (Text 12½ × 9½cm).

Anfang: بل يتخلف عنه فيه تحقق البعض
Stück aus demselben Commentar wie Mq. 60, 2.

Schrift: kleine Türkische Hand, gedrängt, meist ohne diakritische Punkte. — Abschrift von اسحاق بن محمد بن اسحاق بن بهاء الدين بن نور الدين بن شهاب الدين im Jahre 838 Ǵom. II (1435).

49) f. 174. 17 Z. (Text 11 × 8½cm).

Anfang: ماهيته او زايدا عليها مخالفا لوجود غيرها وعلي كل تقدير الخ Glossen zu einem Werk über Metaphysik. Mit vielen Rand- u. Zwischenglossen.

50) f. 175. 176. 19 Z. (Text 11½ × 7½cm).

Anfang: الجسمية صورة حالة في الجوهر الباقي اما اولا فلان التعلق Glosse mit قال u. اقول zu einem Commentar zu einem Werk über Metaphysik.

51) f. 177ᵇ. 23 Z. (Text 13½ × 8½cm).

Anfang: اما بعد واجب الوجود خص بالذكر من صفاته العلي ما هو اخص به تعالي . . . قوله وعلي اكرم احبائه الضمير المجرور فيه لسيد الانبياء الخ
Anfang einer Glosse zu einem Werk über Metaphysik.

52) f. 178. 17 Z. (Text 13½ × 8cm).

Anfang: يميزها عما عداها وهو الرسم. Aus einem gemischten Commentar zu einem Werk über Metaphysik. Eine Textstelle: الحق بانه قول دال علي كنه ماهية الشيء

53) f. 179ᵃ. 20 Z. (Text 18 × 11cm).

Anfang: بين اصنافه اسم الجنس. Aus einem Werk über Logik.

54) f. 180. 181. 21 Z. (Text 13 × 6¾cm).

Anfang: العقود ولو سلم فلايم ان الاخبار
Aus dem Anfang eines ausführlichen gemischten Commentars zu einem Werke (wie es scheint) über Existenz Gottes (في واجب الوجود).

55) f. 182—185. 21 Z. (Text 12½ × 7¼cm).

Anfang: يتوجه هذا علي تعريف النظر. Glosse mit قوله zu einem Commentar über ein Werk über Logik. Eine Textstelle f. 182ᵃ: قوله وذلك لان الموصل القريب الي التصور الخ وهذا الكلام اشارة الي ان مراده الخ. Bl. 182 u. 185 gehören zusammen; 183 u. 184 stehen weder damit noch unter sich in unmittelbarem Zusammenhang.

56) f. 186—191. 21 Z. (Text 13½ × 10cm).

Anfang: لان المستفاد من اياك نعبد هو التخصيص بمعنى قصر العبادة عليه تعالي الخ Glosse zu dem Commentar eines Werkes (wie es scheint) über Metaphysik. Eine Textstelle f. 188b: قوله والمشهور انه ان امكن هذا لا ينافي توقف الموجود عليه

57) f. 192—195. 19 Z. (Text 13 × 9cm).

Anfang: في مباحث القدم منع الاتفاق. Glosse zu einem Commentar zu einem Werke über Metaphysik. Nach f. 193 fehlen mindestens 2 Bl. Eine Textstelle: [قوله] ولا ينتهي الي حد الوجوب' قيل عليه انتهاء العدل الي الوجوب سبب الداعي الخ

58) f. 196—201. 25 Z. (Text 13 × 10cm).

Anfang: لما اجري العادة بخلق السيلان في الذهن Von Gottes Eigenschaften und dem Glauben an ihn, mit Rücksicht auf die abweichenden Ansichten der Sectirer, wie des الاشعري u. A.

59) f. 202b. 21 Z. (Text 12½ × 6½cm).

Anfang: قوله بحسب تعلق الارادة به اقول لا باعتبار ان القدرة علة تامة لتخصيص ذلك البعض Anfang einer Glosse zu einem dogmatischen Werk.

60) f. 203. 204. 19 Z. (Text 12½ × 7½cm).

Anfang: ولو سلم كونه ذاتيا فلايم انه جنس Glosse mit قوله zu einem Commentar über ein Werk (wie es scheint) über Metaphysik. Eine Textstelle f. 203a: قوله لانه ان اقتضي العروض'

61) f. 205—212. 23 Z. (Text 12½ × 9¼cm). Fleckig.

Anfang: كما يطلق علي الكيفية الثابتة. Glosse mit قوله zu einem Commentar über ein Werk über Metaphysik. Eine Textstelle f. 205a: قوله والوجوب والامتناع تدلان علي وثاقة الرابطة' الوجوب يدل علي وثاقة النسبة

62) f. 213—215. 21 Z. (Text 13 × 8½cm).

Anfang: بياض الي غير ذلك من الماهيات الممكنة Glosse mit قال und اقول zu einem Commentar über ein Werk über Metaphysik. Eine Textstelle f. 214a: الوجوب شامل للذاتي وغيره وكذا الامتناع ... اقول الوجوب ينقسم الي وجوب بالذات الخ Die Blätter hängen nicht zusammen.

63) f. 216. 217. 19 Z. (Text 12½ × 7cm). Text oben am Rücken beschädigt.

Anfang: العامّ والفصل فان كلا من المركبين Schluss derselben Glosse zur الشمسية "ك, welche in Spr. 1773 vorliegt.

64) f. 218b. 18—19 Z. (Text 13 × 7½cm).

Titel fehlt; nach der Vorrede: في تحقيق الكليات "ر = We. 1720, 11. Anfang ebenso.

65) f. 219. 25 Z. (Text 14 × 9½cm).

Anfang: الخ المقدمة القابلة ليس ذلك الامكان Glosse mit قوله zu dem Commentar eines Werkes über Metaphysik. Der Verf. des Commentars hat auch einen Commentar zum المواقف "ك geschrieben. Eine Textstelle f. 219a: فطريقه ان الحادث لا يجوز ان يكون علته الخ

66) f. 220. 15 Z. (Text 11½ × 6½cm).

Anfang: الشيء قد يكون بالزمان علي معني Gehört zu 16) (Glosse zu طوالع الانوار), hängt aber nicht unmittelbar damit zusammen. — Das 3. Kapitel beginnt f. 220a Mitte.

67) f. 221—224. 21 Z. (Text 12½ × 8½cm).

Anfang: مركب حقيقي يصدق عليه انه مركب Glosse mit قال und اقول zu einem Commentar zu تجريد العقائد. F. 223b beginnt der Anfang des 2. Abschnittes: قال الفصل الثاني في الماهية ولواحقها' وهي مشتقة عما هو وما به يجاب عن السؤال بما هو وتطلق غالبا علي الامر المعقول الخ S. auch 2). Die Blätter hängen nicht unmittelbar zusammen mit einander.

68) f. 225. 25 Z. (Text 12½ × 8cm).

Anfang: يتوجه الي كلا الدليلين كما مرّ. Glosse mit قوله zu einem Commentar eines Werkes über Metaphysik. Eine Textstelle f. 225a: قوله واذا يلزم انه لو كان الوجود متواطيًا

69) f. 226. 227. 25 Z. (Text 14 × 8cm).

Anfang: والهوية بان يكون لكل منها هوية Glosse mit قوله zu einem Commentar über ein Werk über Metaphysik. Eine Textstelle f. 227a: قوله احتج الشيخ ابو الحسن الاشعري علي ان الوجود Die beiden Blätter hängen nicht unmittelbar zusammen.

70) f. 226—235. 15 Z. (Text 11½×7½cm).

Anfang: على اجزائه بالتضمن ولا التزام. Ausführlicher Commentar mit قال — اقول zu einem Werk über Logik (wo von den Wörtern [الالفاظ] die Rede ist): wahrscheinlich الر" الشمسية (1. Maqāle). Eine Textstelle f. 233b: قال وكل لفظ فهو بالنسبة الي لفظ آخر، اقول ما مرّ من تقسيم اللفظ الخ

71) f. 236. 23 Z. (Text 13½×9cm). Fleckig.

Anfang: من السلسلة او نفسها. Glosse mit قوله zu einem Commentar eines Werkes wahrscheinlich über Metaphysik. Eine Textstelle f. 236a: قوله واذا كان مرتبطا بها . . . ر ذلك بمثل ما تقدم الخ

72) f. 237—243. 19—20 Z. (Text 12½—13½×10½cm). F. 243 gehört unmittelbar vor 237.

Anfang f. 243a: الاخص لا يستلزم عدم الاعم Commentar mit قال und اقول zu dem Ende der الر" الشمسية. Derselbe beginnt f. 243a zu dem 5. فصل (der 3. مقالة). S. auch 74).

73) f. 244—247. 15 Z. (Text 11×8cm).

Anfang: فما منه الحركة الاولي المطلوب. Textstelle: قوله فان قيل المنطق بعضه ضروري وبعضه نظري Commentar mit قوله zu einem Werke über Logik, ziemlich zu Anfang desselben. S. auch 75). Vielleicht betrifft es das Vorwort der الر" الشمسية.

74) f. 248a.

Folgt unmittelbar auf f. 242 [s. bei 72)] und ist der Schluss des Werkes (Glosse zur الر" الشمسية). Das Werk ist in der Unterschrift genannt: الرسالة الشريفة المباركة. Die Glosse des السيد الشريف scheint es nicht zu sein: vgl. Mq. 63.

Abschrift im Jahre 821 Ǵomādā II (1418) von احمد بن طاشفور بن امير (?) بن عمر بن عبد الله،

75) f. 249. 250.

Gehört zu 73), schliesst sich aber nicht unmittelbar an f. 247 an. Anfang: منقسم الي التصورين. Dies gehört zu dem 1. فصل des Werkes; das zweite beginnt f. 250b unten: قال الفصل الثاني في موضوع المنطق، موضوع كل علم ما يبحث فيه عن عوارضه

76) f. 251—256. 17 Z. (Text 13×9½cm). Fleckig, unsauber. Die Blätter folgen so: 251. 253—256. 252.

Aus einem Commentar zu لوامع الاسرار. Anfang f. 251b: قال وحيد دهره . . . الحمد لله فياض ذوارف العوارف الفياض الوهاب من فاض الماء Dasselbe Werk in Pet. 538, 1. Ein anderer Commentar in 5).

77) f. 257—266. 15 Z. (Text 11½×10½cm).

Anfang: يعني عن ذكر الوجود لان الظنّ هو الاعتقاد Ausführlicher Commentar mit قال und اقول zur الر" في آداب البحث des السمرقندي, und zwar hier zum 1. فصل des Werkes.

5220. Mq. 208.

8) f. 44—53.

8vo, 13 Z. (Text 13×8cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark.

Bruchstück ohne Titel, Anfang und Ende. Die ersten Worte: وهو الذي لا يحتاج الي نظر . . . فصل التصور النظري يستفاد من التصور الضروري . . . فصل امتياز الانسان من ساير الحيوان الخ

Ein Compendium über Logik, in vielen ziemlich kleinen und ungezählten Abschnitten. Zuletzt: فصل الشكل الاول شرطه ان يكون صغراه اي القضية المشتملة على الاصغر موجبة حتى يندرج الاصغر في الاوسط وكبراه اي،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross und weit, vocallos. Das Stichwort فصل roth. — Abschrift c. 1100/1688.

5221. Mq. 115.

22) f. 415—418.

8vo, 16 Z. (17½×15; 11×8½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: weisslich, stark, etwas glatt. — Titel fehlt.

Bruchstück eines Werkes über Logik, mit eingemischtem Commentar.

Die Blätter sind überkopf geheftet, ausserdem in falscher Folge u. defect. Sie folgen so: 416. 415. Lücke. 418. 417.

Erste Textstelle f. 415a: وذلك اي حق ما ذكروه من قولهم ان التصورات لا تحتمل عدم المطابقة بخلاف التصديقات لان المراد بالمطابقة المطابقة مع ما في نفس الامر قيل المراد من نفس الامر العقل الفعال وهو جوهر مجرد ازلي الخ — Letzte Textstelle

f. 417b: والفرق بين الصورتين اي بين الصوادق والكواذب مع اشتراكهما في الارتسام في المبادي العالية ان المبادي لا يمكن لها التصديق بالكواذب لبراءتها لبراءة المبادي العالية عن النقص يعني ان التصديق بالكواذب يوجب النقص للمصدق به الخ

Schrift: Türkische Hand, gross, etwas flüchtig, doch deutlich, vocallos, öfters auch ohne diakritische Punkte. Der Grundtext roth überstrichen. Am Rande oft Glossen von derselben Hand, zum Theil in kleinerer Schrift. — Abschrift c. 1100/1688.

5222. Spr. 2051.

2) f. 19b—156a.

Format etc. u. Schrift wie bei 1); aber fast ohne Wurmstich. Die 2. Hälfte ist wasserfleckig, etwa von f. 87 an; der Text hat besonders f. 128 u. ff. darunter gelitten. — Titel und Verfasser fehlt; doch steht f. 1a oben von späterer Hand:

حواشي مولانا عرب [عرب ? عزي ? خسرو ?]
على حواشي العضد للسيد

Anfang f. 19b: الحمد لله رب العالمين والصلوة ... قال ينحصر المختصر او العلم الخ اشار المحقق الي ان الضمير في ينحصر يصح ان يعود الي كل من المختصر والعلم بدون رجحان لاحدهما على الآخر ... قال وعدها جزءا من العلم تغليبا لا يبعد الخ جواب عما يقال ان المصنف قد اطلق المبادي على ما يتوقف عليه العلم ... قال الثاني الادلة اراد بها التصديقات ... قال لان المقصود استنباط الاحكام واعلم ان الغرض من الاصول هو استنباط الاحكام من الادلة السمعية الخ

Schluss f. 156a: كيف وقد استعملوا ذلك في الاقترانيات الشرعية قوله ومع الصغري ينتج المظهر لكن يجب تاويلها بموجبة سالبة المحمول حتى يصلح صغري للشكل الاول، تمت الكتاب

Wenn die obige Angabe richtig ist, liegen hier Glossen zu Glossen des السيد (d. i. الشريف الجرجاني) zu einem philosophischen Werke des عضد الدين vor. S. bei Spr. 2051, 3. Der Text mit قوله eingeführt, aber dies Wort fehlt oft; Text und Glossen sind nicht immer deutlich zu unterscheiden.

F. 156b u. 157 sind leer.

5223. Spr. 2051.

3) f. 158—221.

Format etc. und Schrift wie bei 1). Nicht ohne Flecken, f. 218—221 an der Seite nach dem Rücken hin beschädigt, auch im Text. — Titel und Verfasser fehlt. Doch steht f. 1a von ganz später Hand:

حاشية مولانا حسن الهروي على حاشية شرح العضد للشريف ايضا

Also, wenn die Angabe richtig ist, Glosse des حسن الهروي zu der Glosse des Elǵorǵânî zu dem Commentar eines philosophischen Werkes des عضد الدين. Es wird dasselbe Werk sein, das in Spr. 2051, 2 behandelt ist, aber welches damit gemeint sei, ist mir unbekannt.

Anfang fehlt. Die zuerst vorhandenen Worte sind: على اقسامه ولم يعتبر في تقسيم الكلي الي جزئياته مع ان ذلك المانع متحقق هنا ايضا ... قوله ولان الانسب على الوجه الاخير فيه الخ لانه اذا جعل الضمير راجعا الي العلم يجب التوسع في لفظ العلم على وجه ... قوله ذاتا او تصورا او شروعا فان قلت المناسب ان يقال ما يتوقف عليه ذاتا او شروعا ... قوله وما قبل مرتبط بقوله وجوابه ان بعضها مع كثرته جزء عنه ... قوله من ركاكة المعنى وذلك لان العلم عبارة عن الفن الذي هو علم الاصول ... قوله حيث ذكر فيما وقع باناء المبادي يعني ان الاستنباط قد وقع مقابلا في ظاهر العبارة الخ

Schluss f. 221b: قوله ويضمحل هذا اعترض به وذلك لان ... على وقع التوضيح به فهو الذي ممتنع ... والتوهم وهذا المعنى واضح في قوله ... يمتنع انفكاكه عن الماهية ان حيث ... حصوله في الذهن متقدما على حصولها ...، هذه حاشية لمبادي الكلام، تم الكتاب،

5224. Mf. 56.

1) f. 1—60.

85 Bl. 4to, (24—)25 Z. (25 × 18; 19 × 12½cm). — Zustand: ziemlich stark fleckig und nicht recht sauber; an mehreren Stellen beschädigt und ausgebessert, so besonders f. 51—58 unten. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt in Widerlegung des مذهب الحظر; dann wider-

legt der Verfasser f. 1ᵇ مذهب الاباحة, bekämpft weiterhin öfters die Ansichten der المعتزلة und die des ابو الحسن الاشعري f. 14. 41 ff. Es ist ein die Logik behandelndes Werk mit Commentar. Der Text ist satzweise mitgetheilt, aber Einzelnes vom Text ist fortgelassen. Der Verf. des Grundtextes lebt nach فخر الدين الرازي (f. 24ᵃ). In Kapitel oder Abschnitte ist das Werk nicht getheilt. Dasselbe ist stark verbunden. Eine Textstelle nebst Commentar-Anfang dazu sei hier mitgetheilt: f. 36ᵇ (von den Schlüssen): وعكس كل قضية تحويل مفرديها على وجه تصدق لما ذكر التناقض شرع في بيان العكس وبدأ بالعكس المستوي وهو عبارة عن تحويل مفرديها . . . فعكس الموجبة الكلية جزئية موجبة وعكس الكلية السالبة مثلها وعكس الموجبة الجزئية مثلها ولا عكس للجزئية السالبة عكس الموجبة الكلية جزئية موجبة لانه اذا صدق قولنا كل ج ب وجب ان يصدق بعض ب ج والا يصدق نقيضه . . . واذا عكست الكلية الموجبة بنقيض مفرديها صدقت ومن ثم انعكست السالبة سالبة جزئية لما ذكر العكس المستوي اراد ان يشير الي عكس النقيض وهو عبارة عن تبديل كل من طرفي القضية . . . وللمقدمتين باعتبار الوسط اربعة اشكال فالاول محمول لموضوع النتيجة موضوع لمحمولها والثاني محمول لهما والثالث موضوع لهما والرابع عكس الاول اعلم ان الشكل هو الهيئة الحاصلة بسبب وضع الاوسط عند الحدين اعني الاصغر والاكبر وللمقدمتين باعتبار وضع الوسط الخ

Der Schluss fehlt.

Schrift: gross, gedrängt, deutlich, aber vocallos und oft ohne diakritische Punkte. Text roth. — Collationirt mit dem Original des Verfassers (f. 36ᵇ).

5225.

1) Mq. 122, 26, f. 239—242.

8ᵛᵒ, 19 Z. (18½ × 13½; 11¼ × 7½ᶜᵐ). — Zustand: unsauber und fleckig, etwas wurmstichig. — Papier: gelb, stark, glatt.

Bruchstück eines gemischten Commentars zu einem Werk über Logik. Die erste Textstelle hier f. 239ᵃ: قد اومي الي هذا المعنى في آخر قسم المنطق فانه قال هناك فمن اتقن ما ذكرناه من القوانين وراعي مقدمات القياس بشرايطها وحقق معانيها الخ

Die Blätter folgen so: 239. 242. 240. 241.

Das Vorhandene schliesst f. 241ᵇ: واما المويد من عند الله بالقوة القدسية فهو لا يحصل العلوم بالنظر ولما اختار ان الافكار باسرها لا بد لها من القوانين المنطقية حكم بان يحصل العلوم،

Schrift: kleine Türkische Hand, sehr gedrängt, vocallos, auch oft ohne diakritische Punkte. Am Rande viele Glossen. — Abschrift c. ¹⁰⁰⁰/₁₅₉₁.

2) Mq. 122, 22, f. 211—220.

8ᵛᵒ, 17 Z. (18½ × 13; 11½ × 7½ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber, am oberen Rande fleckig. — Papier: gelb, auch strohfarbig, glatt, stark.

Bruchstück des gemischten Commentars zu einem Werk über Logik.

Das Vorhandene beginnt f. 211ᵃ, 2: ولا خفاء في اندفاع المنع والنقض على الوجه الثالث واما ان هذا التخصيص لا يناسب قواعد الفن . . . فلا بد ان يكون نقيضاهما متساويين لان نقيض اللازم سيلزم نقيض الملزوم وهذا انما يصح في المتلازمين بحسب الوجود الخ

Die letzte Textstelle hier scheint zu sein f. 219ᵇ: واما ان يكون تمام ماهية الشيء المنسوب اليه،

Die letzten Worte des Commentars hier sind f. 220ᵇ: فيحصل اقسام متباينة واما.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. Am Rande viele Glossen. — Abschrift c. ¹⁰⁰⁰/₁₅₉₁.

5226.

1) Min. 187.

102) f. 814. 815. 104) f. 818. } Persische Stücke.
103) f. 816. 817. 105) f. 819.

106) f. 820ᵃ.

Format (26 Z.) etc. u. Schrift wie bei 99).

Bruchstück aus einem Werk über Logik: von Satzarten handelnd. Die ersten Worte sind: يسمي التنبيه بالادنى على الاعلي والتحقيق انه انما يكون حجة اذا كان بالتعليل الخ und die letzten: وما ذكره من عدم الانفصال حسا ليس يقتضى الا ادخال جزء ما مما بعد الغاية،

F. 820ᵇ und 821ᵃ leer.

107) f. 821ᵇ—835 Persisch (مصابيح القلوب).

2) Mo. 35, 35, f. 286.

8vo, 14—15 Z. (Text c. 11 × 7½cm).

Aus den Glossen zu einem Werke über Logik. Das Vorhandene beginnt: نسبت الي المعنى كانت مبدأ وصف آخر له هو كونه الخ u. schliesst: وان عرفوا الدلالة بما ذكروا لكنهم متسامحون فى ذلك

3) Mq. 180b, f. 448—457.

Aus einem Commentar zu einem Werke über Logik. Ein Theil (oder Kapitel) davon handelt فى القضايا.

4) Mq. 180b, f. 195. 196.

Glosse zu dem Commentar zu einem Werke über Logik, das in verschiedene فن eingetheilt ist.

Von السيد (doch wol الجرجانى) giebt es Glossen zu dem Werke, wie aus mehreren Stellen ersichtlich.

5) Mq. 180b, f. 154b. 155.

Stück einer Glosse des المولي عبد الرحمن الشهير بمؤيد زاده zu einem Werke über Logik.

5227.

Von anderen Werken über Logik seien hier erwähnt:

1) المنطق "ك von الحسن بن عبد الله بن سعيد العسكري † 382/992.
2) اشارة الي علم المنطق von ابن سينا † 428/1036.
3) الموجز الكبير والصغير von demselben.
4) التقريب فى المنطق von على بن احمد بن سعيد ابن حزم † 456/1064.
5) معيار العلم von ابو حامد الغزالي † 505/1111.
6) تقويم الذهن فى المنطق von امية بن عبد العزيز الاندلسى ابو الصلت † 529/1135.
7) جمل فى نهاية الامل فى المنطق von محمد بن ناماور بن عبد الملك الخونجى † 646/1248.
8) Dasselbe versificirt von محمد بن مرزوق التلمسانى † 842/1438.
9) الموجز فى المنطق von محمد الخونجى † 646/1248.
10) كشف الاسرار عن غوامض الافكار von demselben.
11) كشف الحقائق فى المنطق von اثير الدين الابهري † c. 660/1262.
12) جامع الدقائق فى كشف الحقائق von على بن عمر بن على الكاتبى † 675/1276.
13) الحكمة الجديدة فى المنطق von ابن كمونة † 676/1277.
14) مقدمة فى المنطق von بدر الدين ابن مالك † 686/1287.
15) غاية المطلب فى المنطق von محمد بن محمود الاصفهانى † 688/1289.
16) نخبة الفكر فى المنطق von محمد بن سالم الحموي ابن واصل † 697/1298.
17) كشف الحقائق von على بن محمد بن عبد الرحمن الباجى † 714/1314.
18) المنهج المشرق فى الاعتراض على كثير من اهل المنطق von عمر بن محمد بن خليل السكونى † 716/1316.
19) تنبيه الرجل الغافل على تمويه الجدل الباطل von ابن تيمية † 728/1328.
20) ناظرة العين فى المنطق von محمود بن عبد الرحمن الاصفهانى † 749/1348.
21) "ر فى الفاظ هل وضعت بازاء المعانى الذهنية او الخارجية von تقى الدين السبكى † 756/1355.
22) التقييد فى المنطق von عبد الرحمن بن محمد بن محمد الحضرمي ابن جلدور † c. 770/1368.
23) كوكب المشرق فى المنطق von محمد بن محمد بن خضر العيزري † 808/1405.
24) الغرة فى المنطق von محمد بن السيد الشريف الجرجانى um 820/1417.
25) "ر فى الميزان von ابن كمال باشا † 940/1533.
26) "ر فى المنطق von يوسف بن محمود بن كمال الدين الكورانى um 1075/1664.
27) "ر فى المنطق von عبد القادر بن ميمى البصري † 1085/1674.

Die Logik in Verse gebracht in:

28) قصيدة فى المنطق von محمد بن مظفر الخلخالي † 745/1344.
29) الدرر فى المنطق von عبد العزيز بن عبد الواحد المكناسى † 964/1557.

30) منظومة في المنطق von علي بن عبد الواحد بن محمد السجلماسي † 1057/1647.

31) الدرة السنية في الاشكال المنطقية von حسن البدري الحجازي † 1181/1719.

32) منح القدوس von محمد بن محمد الفلاني الكشناوي † 1154/1741, nebst seinem Commentar: ازالة العبوس عن وجه منح القدوس

33) منظومة في المنطق von علي الطحان الازهري † 1207/1792.

Einzelne Punkte der Logik werden auch noch in folgenden Schriften behandelt:

34) ك" مناقضة الحدود von ارسطاطاليس.

35) الارشاد في شرح الكفاية في القياس von عبد الواحد بن الحسين بن محمد الصيمري † 405/1014.

36) ك" التقريب لحد المنطق والمدخل اليه von علي بن احمد بن سعيد ابن حزم † 456/1064.

37) فصيح الادلة von محمد بن علي البصري † 463/1071.

38) تحصيل الادلة von ابو حامد الغزالي † 550/1111.

39) كتاب ماخذ النظر von عبد الله بن محمد ابن ابي عصرون † 585/1189.

40) ك" القياس von عبد اللطيف البغدادي † 629/1232.

41) التمهيد فيما يجب فيه التحديد von تقي الدين السبكي † 756/1355.

42) رفع الكلفة عن الاخوان فيما قدم فيه القياس على الاستحسان von ابراهيم بن علي بن احمد الطرسوسي † 758/1357.

43) تقويم الاذهان في علم الحد والبرهان von سريجا بن محمد الملطي † 788/1386.

44) تحرير الانكار في جواب ابن العطار von قاسم بن قطلوبغا † 879/1474.

45) القول المشرق في تحريم الاشتغال بالمنطق von عبد الرحمن السيوطي † 911/1505.

46) التعريف والاعلام في حل مشكلات الحد العام von طاشكبري زاده † 969/1561.

47) فتح الامر المغلق في مسئلة المجهول المطلق von demselben.

48) غاية التحقيق في مقسم العلم الى التصور والتصديق von demselben.

49) اللواء المرفوع في حل مباحث الموضوع von demselben.

50) تحرير المقال في مسئلة الاستدلال von زين الدين ابن نجيم † 970/1562.

51) ر" في تحرير النسب الاربع مع نقائضها المذكورة في اوائل المنطق von احمد بن محمد بن علي النعيمي † 1044/1634.

52) ر" في القضية والتصديق von محمد الجعبري

53) الوسائل الى تحقيق الدلائل

---

4. Isagoge.

5228. Mq. 299.

1) f. 1—5.

121 Bl. 8vo, 15 Z. (20¾ × 14½; 14 × 9¾cm). — Zustand: nicht ganz sauber; am Rande etwas ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

Titel u. Verfasser fehlt: es ist der Text des اثير الدين الابهري ايساغوجي في المنطق

Anfang: نحمد الله على توفيقه ونسأله هداية طريقه . . . اما بعد فهذه رسالة في المنطق اوردنا فيها ما يجب استحضاره الخ

Compendium der Logik, von Aṭīr eddīn elabharī (und elabahrī) um 660/1262 (No. 5065).

Schluss f. 5a: والمغالطة قياس مؤلف من مقدمات شبيهة بالحق او المشهورة او مقدمات وهمية كاذبة والعمدة هي البرهان لا غير، تمت،

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift im J. 1162/1749 von الحسن قلعوي. — HKh. I 1533. III 5938 (الر" الاثيرية So wird das Werk auch Mo. 123, 4, S. 115 genannt).

5229.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1245, 2, f. 45—48.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt, steht aber f. 3a am Rande. Am Schluss fehlen die Worte: والعمدة هي البرهان لا غير

2) We. 1762, 2, f. 24—35.

8vo, 9 Z. (21 × 15⅓; 13—13½ × 10cm). — Zustand: stark fleckig; am Rande zum Theil ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt.

Schrift: gross, dick, deutlich, unschön, vocalisirt. Stichwörter roth. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, oft Glossen. — Abschrift vom J. 982 Śa'bān (1574). Bl. 36 leer.

3) Ham. 569, 1, f. 1—6a.

56 Bl. 8vo, 15 Z. (19 × 12; 12½ × 5¼cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelblich, glatt, dünn. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt. Verfasser steht zu Anfang: قال الامام ... اثير الدين الأبهري (So mit Worten vocalisirt f. 1b am Rande).

Schrift: Türkische Hand, klein, gut, vocallos. Text in rothen Linien. Am Rande öfters Glossen, seltener zwischen den Zeilen. — Abschrift im J. 1029/1620 von عبد الرحمن العمادي (f. 27a u. 36b) in Konstantinopel.

4) Mo. 123, 1, S. 1—15.

207 Seiten 8vo, 13 Z. (21 × 13½; 13 × 5½cm). — Zustand: nicht recht sauber. — Papier: gelblich, stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt. Verfasser fehlt, steht im Anfang.

Schrift: ziemlich gross, breit, deutlich, gleichmässig, vocallos. Der Text in rothen Linien; am Rande in sehr kleiner Schrift Glossen. — Abschrift im J. 1088/1677 von علي بن منصور. — S. 16—20 leer geblieben.

5) Mo. 205, 1, f. 1—8.

65 Bl. 8vo, 11 Z. (20 × 12; 13 × 6cm). — Zustand: sonst gut, nur ist f. 2a unten und f. 8b der Text fast verwischt. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gefällig, deutlich, vocallos. Stichwörter roth. Text in rothen Linien. — Abschrift nach f. 53a um 1095/1684.

6) We. 1804, 2, f. 2b.

Format etc. und Schrift wie bei 1).

Der Text bricht hier ab mit den Worten: اما ان يكون زوجا او فردا والجزء الاول من الحملية يسمي موضوعا والثاني يسمّى محمولا والجزء الاول من'

7) Glas. 168, 6, f. 236—258.

8vo. Schrift von derselben Hand wie 5), aber ungleich, besonders anfangs grösser.

a) f. 236—238a. Text der Isagoge.

b) f. 238b ff. Allerlei Kleinigkeiten, dabei

1) f. 241a eine وصية in Versen, von ابن الاديب an seinen Sohn Moḥammed. Anfang (Kāmil): ابنىّ قد قذف الذوا بابيكا مرمًى اقل قليله يشجيكا

2) eine (von 70 Dichtern als von ihnen verfasst ausgegebene) Qaçîde von 32 Versen, deren Anfang f. 246a: اراك طروبا والها كالمتيم تطوف باكناف السجاف المخيم

3) Eine andere وصية von ابو اسحق ابراهيم بن مسعود الاكبر an seinen Sohn; beginnt f. 248a: تفتّ فؤادك الايام فتّا وتنحت جسمك الساعات نحتا

4) f. 251. Die Qaçîde des ابن زريق, deren Anfang: لا تعذليه فان العذل يولعه

5) f. 252b. 253. 250. Die رسالة ابن النساخ الي ملك بغداد. Anfang: السلام عليك' ايتها المعالم المقدسة عن الادناس

6) f. 255. 256. Die lange Qaçîde (des الهادي), anf.: بنيّ اصبروا للدهر عند الزلازل ولا تجزعوا عند لخطوب النوازل

5230. Pet. 541.

1) f. 1—23.

88 Bl. 4to, 15 Z. (22½ × 15⅓; 12½—13 × 7cm). — Zustand: nicht recht fest im Deckel, sonst ziemlich gut. — Papier: gelblich, glatt, dünn. — Einband: brauner Lederband. — Titel fehlt. Er ist: شرح ايساغوجي. Verfasser fehlt; er ist nach Lbg. 412 und We. 1246, 2: حسام الكاتي oder ausführlicher:

حسام الدين حسن الكاتي

Anfang f. 1b: الحمد لله الواجب وجوده الممتنع نظيره ... اما بعد فان هذا الكتاب للشيخ الامام قدوة الحكماء اثير الدين الابهري ... المشهور بايساغوجي لما كان على بعض الاخوان متعسّرا وعلي بعضهم متيسّرا اردت ان اكتب بالتماسهم اوراقا الخ

Commentar (mit قال u. اقول) zu demselben Werk, von Ḥusām eddīn Ḥasan elkātī † 760/1359 (nach HKh. I 1533 p. 503).

Derselbe beginnt so f. 1b: قال ايساغوجي اللفظ الدالّ على تمام ما وضع له بالمطابقة وعلى جزئه بالتضمن ان كان له جزء وعلى ما يلازمه في الذهن بالالتزام كالانسان فانه يدلّ على الحيوان الناطق بالمطابقة وعلى احدهما بالتضمن وعلى قابل العلم وصنعة الكتابة بالالتزام' اقول اعلم ان للمنطقيين اصطلاحات يجب

استحضارها للمبتدئين اذا ارادوا ان يشرعوا في شيء من العلوم ومنها ايساغوجي وهو لفظ يوناني يراد بها الكليات الخمس وهي النوع والجنس والفصل والخاصة والعرض العام الخ

Schluss des Commentars f. 23ᵇ: واعلم أن ما عليه الاعتقاد والتعويل من هذه القياسات انما هو البرهان لكونه مركبا من المقدمات اليقينية، وليكن هذا آخر ما اردنا شرحه من الاوراق لايضاح ما في كتاب ايساغوجي،

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Am breiten Rande in noch kleinerer Schrift von derselben Hand viele Glossen. — Abschrift im J. 1135 Ǵom. II (1723) von عبد الله الحنفي ابن الحسين.

5231.

Derselbe Commentar in:

1) Ham. 569, 2, f. 6ᵇ—27ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Bisweilen Glossen am Rande.

2) Sach. 94.

30 Bl. 8ᵛᵒ, 13 Z. (15 × 9½; 8¾ × 4⅓ᶜᵐ). — Zustand: fleckig; einige Blätter, besonders die letzten, ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich glatt und dünn. — Einband: grüner Lederbd. — Titelüberschrift f. 1ᵇ:

ك" شرح ايساغوجى وهو كلام اثير الدين

Verfasser fehlt.

Schrift: klein, deutlich, vocallos. Am Rande viele Glossen. — Abschrift im J. 1051 Rab. I (1641).

Nach f. 1. 3. 15. 20 fehlt etwas.

3) We. 1246, 2, f. 57—76.

8ᵛᵒ, 15 Z. (20⅔ × 14; 13 × 8⅓ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht sauber, auch fleckig am Rande. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Titel f. 57ᵃ:

هذا كتاب حسام كاتى

Schrift: ziemlich klein, gedrängt, deutlich, vocallos. Am Rande nicht selten Glossen. — Abschrift vom J. 1053 Ḏū'lḥiǵǵe (1644). — Nach f. 57 fehlt 1 Blatt.

Es folgen noch f. 75ᵇ unten u. 76ᵃ Beispiele für einige Arten von Schlüssen.

4) Mo. 123, 2, S. 20—89.

Format etc. und Schrift wie bei 1. Der Text bis S. 49 in rothen Linien. — Titel und Verfasser fehlt; aber S. 20 oben steht von späterer Hand: حسام كاتى.

S. 22—31 beim Paginiren ausgelassen. Im Schluss ist das letzte Wort hier الكيفية (für اليقينية). In der ersten Hälfte stehen am Rande viele Glossen.

5) Lbg. 412.

28 Bl. 8ᵛᵒ, 17 Z. (19¾ × 13½; 12 × 7ᶜᵐ). — Zustand: stark fleckig. Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel fehlt. Verfasser f. 1ᵃ: حسام كاتى.

Schrift: gross, gefällig, gleichmässig, etwas vocalisirt. — Abschrift um 1100/1688 von شرف الدين بن ابراهيم بن شرف الدين بن عبد القادر الزهيري

Das nach f. 10 Fehlende steht f. 11ᵃ am Rande. In der 1. Hälfte öfters Randglossen.

6) Mo. 36, 1, f. 6—37.

237 Bl. 12ᵐᵒ, 9 Z. (14½ × 9¾; 10½ × 5ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; das Papier am Rande ist, der Gleichförmigkeit des Formates wegen, öfters umgelegt und dabei abgerissen oder abgeschnitten. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 6ᵃ von anderer Hand:

ك" شرح الكليات الخمس الشهير بحسام كاتى في المنطق

Der Schluss fehlt. Das Vorhandene geht bis zu den Textworten: والسالبة الكلية تنعكس كلية وذلك بيين بنفسه und bis zu den Commentarworten: في ذلك الفرد وقد مر ان الملاقات تصحيح الموجبة الجزئية من الطرفين وصدق الموجبة الجزئية،

Viel wird nicht fehlen. Der auf f. 38ᵃ oben stehende Schluss ist unrichtig.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, deutlich, vocallos. Der Grundtext bis f. 14 mit قال oder قوله (meistens roth) eingeführt, dann ohne dies, aber schwarz überstrichen. Am Rande und zwischen den Zeilen, besonders auf den ersten Blättern, viele Glossen und Bemerkungen. — Abschrift c. 1100/1688.

F. 1—5 lauter Kleinigkeiten, meistens Türkisch.

7) Mq. 299, 2, f. 6—54.

8ᵛᵒ, 11 Z. (21 × 15; 10½ × 4½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Titel fehlt.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, breit, deutlich, gleichmässig, vocallos. Die Dinte ist stellenweise blass. Am sehr breiten Rande stehen von derselben Hand bis f. 46ᵃ sehr viele Glossen, besonders zu Anfang; seltener auch zwischen den Zeilen. — Abschrift im J. 1214/1799.

8) Pet. 540, 1, f. 1—15.

138 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20½ × 14½; 14 × 7—7⅓ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber; f. 1 unten am Rücken abgerissen. — Papier: gelblich, ziemlich glatt u. stark. — Einband: rother Lederband. — Titel fehlt.

Schrift: ziemlich klein, gefällig, deutlich, gleichmässig, vocallos. — Abschrift im J. 1236 Raǵab (1821) von محمود.

5232. Mo. 123.

3) S. 90—113.

8vo, 25 Z. (21×13½; 13×5½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel u. Verfasser S. 90:

حاشية على حسام كاتي للامام البردعي

Der Verfasser heisst ausführlicher:

محمد بن محمد البردعي محيى الدين

Anfang S. 91: الحمد لمن حمده احسن كل المقول وشكره اشرف ما يختلج في العقول ... وبعد فجمعت هذه الحواشي للمبتدئين باستعانة القادر من الكتب الخ

Glossen mit قال—اقول zu demselben Commentar, von Moḥammed ben moḥammed *elberdaʿî* muḥjî eddîn † 927/1521. Es sind theils Notizen aus Büchern, theils eigene Bemerkungen.

Dieselben beginnen S. 91: قال الحمد لله الواجب وجوده الممتنع نظيره الممكن سواه وغيره اقول تذكر فيه ثلاث مقالات الاولي في بيان مفهومات هذه الاشياء الثانية في بيان وجه الحصة ووجه تقديم البعض على البعض ... المقالة الاولي في بيان المفهومات، الحمد هو الثناء باللسان على جميل الاختياري الخ

Schluss S. 113: ولو كان قوله دون الحقيقة يخرج الجنس لكان اولي لانه لا يدخل لقوله مختلفين بالعدد في الاخراج لان الجنس ايضا مقول علي كثيرين مختلفين بالعدد، تمت

Schrift: derselbe Zug wie bei 2), aber viel kleiner und flüchtiger. Für die einführenden Wörter قال u. اقول Platz gelassen. — Abschrift von علي بن منصور um 1088/1677. — HKh. I 1533 p. 503.

Mo. 36, 2, f. 38—54. Dieselben Glossen.

12mo, 11 Z. (Text: 9¾×4¾cm). — Zustand: Bl. 39 bis 44 lose; der Rand ebenso wie bei 1) behandelt. Von f. 55—60 wasserfleckig und der Text etwas verwischt. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich stark. — Titel f. 38a unten:

هذه حواشي شرح حسام كاتي

Verfasser fehlt.

Das Vorhandene hört f. 54 auf mit den Worten: لان الكلي هو الموصل الي المجهولات والمقصود بالاصل المنطقى هو الموصل اليها فلهذا قدمه او لان الكلي،

Schrift: wie bei 1), aber kleiner. Nach f. 44 u. 53 ist eine Lücke. —

3) F. 55—60. Türkisches Bruchstück.

5233. Pet. 540.

3) f. 67—138.

8vo, 17 Z. (20½×14½; 13×7—7½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: strohgelb, glatt, ziemlich stark. — Titel fehlt: er ist

حواشي على شرح ايساغوجي للحسام الكاتي

Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

(القراباغي =) القرباغي

Anfang f. 67b: الحمد لله الذي فتح على الخلايق ابواب جوده ونعمته واثاض على القوابل حسب الاستعداد شآبيب رحمته ... وبعد لا يخفي على ذوي الاراء الصائبة والقرائح الثاقبة الخ

Glossen zu demselben Commentar des Elkâtî, von ʿIzz eddîn moḥammed ben ʿalî *elqarâbâgî* † 942/1535. Dieselben sind gewidmet dem ابو الفتح سلطان پير بوداق بهادر خان; mit قال und اقول und beginnen zu dem Werke selbst so f. 69a: قال الحمد لله الواجب وجوده اقول لما اوفاه الله تعالي من حضيض المرتبة الهيولانية الي ذروة التاليف والتصنيف وكان شكر المنعم واجبا الخ und schliessen f. 138b so: اقول ولهذا لا يستعمل في العلوم الحقيقية الا هو والله تعالي اعلم بالحقيقة، تم الكتاب المسمي بالقرباغي والحمد لله الذي تتمّ بنعمته الصالحات وصلى الله على سيدنا محمد الخ

Abschrift vom J. 1236/1821.

Auf den ersten 24 Blättern stehen am Rande und zwischen den Zeilen sehr viele Glossen.

5234. Pet. 540.

2) f. 17—65.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 17b:

هذا حاشية محيى الدين عَلَى شرح ايساغوجي

Anfang f. 17b: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام ... قال الحمد لله الواجب وجوده الممتنع نظيره الممكن اقول افتتح كتابه بالحمد بعد الابتداء بالتسمية ... قال سواه وغيره اقول الضميران في سواه وغيره ان كانا راجعين الي الممتنع الخ

Glosse mit قال u. اقول zu demselben Commentar, von Muḥjî eddîn. Dies kann nicht

Muḥjī eddīn elberdaʿī sein (No. 5232); vielleicht ist es Ettālišī (يحيى الدين التالشى), welchem HKh. I p. 503 Glossen beilegt.

Schluss f. 65b: لانه يدرك ان كل ما هو مشاهد محسوس فهو متحيز والغرض من المغالطة تغليط الخصم ودفعه،

Am Rande in der ersten Hälfte viele Glossen.

5235.

Dieselben Glossen in:

1) We. 1246, 1, f. 1—53a.

76 Bl. 8vo, 17 Z. (20⅔ × 14; 15 × 8½cm). — Zustand: nicht ganz sauber, auch fleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt, doch steht f. 1a von späterer Hand:

ايساغوجي شرح محيى الدين مع حسام كاتى

Schrift: ziemlich klein, kräftig, gedrängt, vocallos. Die ersten 10 Blätter von ähnlicher Hand ergänzt. Am Rande sehr viele Glossen (auch zwischen den Zeilen), besonders in der 1. Hälfte. — Abschrift im J. 1064/1654 von مصطفى بن يوسف بن الحاجي بكر بن يوسف

Bl. 53b—56 leer.

2) Glas. 11.

46 Bl. 8vo, 21 Z. (21 × 14⅓; 13½ × 9cm). — Zustand: besonders in der oberen Hälfte wasserfleckig und stellenweise am Rande ausgebessert; nicht ohne Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser f. 1a:

حاشية [للبردعي] على ايساغوجى

(Der Name des Verfassers ist nur zum Theil lesbar.)

Die Glosse scheint stellenweise etwas abgekürzt. Schluss fehlt; die zuletzt behandelte Textstelle ist f. 41a: قال اعلم ان الشكل الثانى انما ينتج آه‎‏. Die Glosse dazu bricht f. 46b mit den Worten ab: فلا شيء من الانسان بصهال بعكس الترتيب كما مرّ

Schrift: ziemlich klein, gefällig, vocallos. Stichwörter (قال، اقول) roth. — Abschrift c. 1100/1688.

3) Mq. 299, 3, f. 55b—121a.

8vo, 19 (21) Z. (20¾ × 15; 13½ × 7⅓cm). — Zustand: am oberen Rande fleckig. — Papier: gelblich, ziemlich stark und glatt. — Titel fehlt.

Schluss etwas abweichend: لان كل موجود يدرك بالمشاهدة والحس وكل هو يدرك بالمشاهدة والحس فهو متحيز فكل موجود متحيز والغرض من تغليط الخصم ودفعه، تم

Schrift: dieselbe wie in 2), nur meistens grösser und kräftiger. Am Rande (und auch zwischen den Zeilen) bis f. 103a und dann wieder f. 116 u. 119 sehr viele Glossen von derselben Hand. — Abschrift vom J. 1214/1799.

5236. We. 1248.

2) f. 56—66.

8vo, 16 Z. (18 × 11½; 13 × 7½cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1). Etwas wurmstichig. — Titelüberschrift von späterer Hand:

هذه حاشية على حسام كاتى

Anfang f. 56a: قوله الواجب هو الذي يقتضى ذاته وجوده ويمتنع عليه العدم قوله وجوده الوجود اما خارجي وهو كون الشيء في الاعيان . . . قوله الممتنع وهو الذي يقتضى ذاته عدمه الخ

Glosse zu demselben Commentar (des الحسام كاتى), von einem Ungenannten.

Schluss f. 66b: قوله فانه ترتيب ح في الذهن قياس من الشكل الاول هكذا ان الاربعة منقسمة بمتساويين وكل منقسم بمتساويين زوج فينتج ان الاربعة زوج،

Die Blätter folgen so: 56—60. 63. 61. 62. 64—66. F. 65b ist ausgewischt; darüber steht بياض.

5237. Mo. 123.

4) S. 114—149.

8vo, 15 (bis 23) Z. (21 × 13½; 13 × 6¾cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Schrift wie bei 3), aber grösser. — Titel u. Verf. S. 114:

شرح ايساغوجي للفناري

Anfang S. 115: حمدا لك اللهم على ما خصصت لي من منح عوارف الافاضل . . . وبعد فلما لم ينفعنى التعلل بلعل وعسي عن اقتراح اخ لي في كل صباح ومساء الخ

Moḥammed ben Ḥamza *ibn elfenārī* † 834/1430 (No. 3214) hat dies Werk auf Wunsch eines Freundes geschrieben. Es ist kein eigentlicher Commentar zur Isagoge: sondern, wie der Verfasser selbst sagt, brauchbare Notizen (فوايد), die die Gegenstände des Textes im Grossen und Ganzen behandeln. Er hat, wie er zu Ende des kurzen Vorwortes sagt, dies Werkchen im Laufe eines Tages verfasst. — Daher heisst es auch S. 155: الفوايد الفنارية

Dasselbe beginnt: اعلم ان من حق كل طالب كثرة تضبطها جهة وحدة ان يعرفها بتلك الجهة الخ Weiterhin heisst es S. 117: فقال بعد ذكر الخطبة ايساغوجي اي هذا باب ايساغوجي اي الكليات الخمس ولما كان المنقسم اليها هو الذاتي والعرضي الذين هما قسمان من الكلي القسم من المفرد والقسم من اللفظ وجب التعرض فيه الخ

Schluss S. 149: والعمدة اي المعتمدة عليه هو البرهان لا غير لان تحصيل العقايد الحقة وتزييف العقايد الباطلة ليس الا به وليكن هذا آخر الرسالة في المنطق ختمنا الله ... وحشرنا في زمرة السعداء والصالحين٬

HKh. I 1533 p. 503.

S. 150—153 sind leer.

5238.

Dasselbe Werk in:

1) Mq. 294, 3, f. 80—99.

8vo, 21 (19) Z. (20½ × 13½; 13½ × 5¾cm). — Zustand: die erste Hälfte nicht recht sauber. — Papier etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel u. Verfasser fehlt.

In der ersten Hälfte, besonders bis f. 87, sehr viele Glossen am Rande, auch zwischen den Zeilen. — Der Text in rothen Linien.

2) Lbg. 691, 1, f. 1—25.

66 Bl. 8vo, 17 Z. (19½ × 13; 13 × 6½cm). — Zustand: etwas unsauber; auch wurmstichig u. ausgebessert. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel fehlt.

Schrift: Türkische Hand, klein, kräftig, vocallos. Grundtext roth überstrichen. Der Text in rothen Linien. Am Rande viele Glossen. — Abschrift c. 1200/1785.

3) Lbg. 809, 16, f. 121b—140a.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt.

Schluss f. 139a (etwas ausführlicher): وتذليل العقايد الباطلة ليس الا به٬ والعقايد جمع عقيدة وهي الاعتقاد والعقايد الحقة هي الاحكام الحقة وليكن هذا آخر الرسالة في المنطق ختمنا الله تعالي بالعقايد الحقة ... وبوّانا في اعلى العليين ... وصلى الله على محمد وآله اجمعين٬

Der Rand ist mit längeren auf den Gegenstand bezüglichen Stellen sehr oft vollgeschrieben; wozu auch noch f. 140b (über الكيفيات النفسانية und المصدر) und 141a (في الابتداء بالبسملة und العلم) تعريف الكلمة und gerechnet werden kann.

5239. Mo. 123.

5) S. 154—207.

8vo, 29 Z. (21 × 18½; 16 × 8cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei 4). Abschrift vom J. 1092/1681. — Titel S. 154 oben in der Ecke:

حاشية البرهان على الفناري

Der Verfasser ausführlicher im Anfang.

Anfang S. 155: الحمد لله الذي زيّن الاذهان باكتساب التصور والتصديق وجعل المنطق ميزان لطريق التفهيم والتحقيق ... وبعد فيقول المحتاج الي رضوان الملك المجيد برهان الدين بن كمال الدين بن حميد بقدره الله بعيون نفسه

Glossirung desselben Commentars, verfasst von Borhān eddīn ben kemāl eddīn ben Ḥomeid und betitelt:

الفرائد البرهانية في تحقيق الفوايد الفنارية

Dieselbe beginnt: قوله حمدا لك نصب بفعل جملة فعلية مقدرة اي حمدت او احمد اختيرت على الجملة الاسمية ليدل الخ

Schluss S. 207: فانك اذا قلت لكنه ليس بانسان بعد القول المذكور لا يلزم منه ان يكون ما اشير اليه ليس بحيوان لجواز كونه فرسا عند انتفاء الانسانية قوله فالاستثناء اعمّ من الوضع اي الايجاب ومن الرفع اي السلب٬ تم

Für das einführende Wort قوله anfangs Platz gelassen. HKh. I p. 504 (الفوائد الخ).

Dieselben Glossen in We. 1248, 3, f. 67—98.

8vo, 18 Z. (18 × 11½; 14 × 7½cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei 2. — Titel f. 67a von späterer Hand.

Schluss fehlt, etwa 12 Blätter. Das hier zuletzt Vorhandene f. 98b [فكما ان الايجاب والسلب لا يجتمعان ولا يرتفعان كذلك الثبوت والعدول لا يجتمعان] و entspricht Mo. 123, 5, S. 192, Z. 11.

Schrift wie bei 2, aber allmälig immer flüchtiger, bis sie zuletzt fast keine diakritischen Punkte mehr hat und sehr schwierig zu lesen ist. Für قوله meistens eine kleine Lücke gelassen.

5240. Mq. 294.

1) f. 1—72ᵃ.

99 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (20½ × 13½; 12½ × 5ᶜᵐ). — Zustand: die erste Lage lose; der Rand oben fleckig; überhaupt nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titel fehlt. Nach der Unterschrift:

الحواشى على الفنارية

Verfasser fehlt; doch steht über dem Bismillāh f. 1ᵇ (und in der Unterschrift): قول احمد. Ausführlicher:

قول احمد بن محمد بن خضر

Anfang f. 1ᵇ: حمدا لك اللهم على ما منحت به علىّ من معارف الافاضل وشكرا لك على ما مننت به علىّ من ذوارف الفواضل . . . اما بعد فلما كانت الفوايد الفنارية مشتملة الخ

Glossen (mit قوله) des Qūl aḥmed ben moḥammed ben ḫiḍr, um 950/1543, zu demselben Commentar (des Ibn elfenārī).

Dieselben beginnen zum Werke selbst so f. 2ᵃ: قوله حمدا لك من جملة المصادر المحذوفة فعلها وجوبا سماعا على ما تقرر في كتب النحو . . . قوله على ما لخصت لي من منح عوارف الافاضل المنح بكسر الميم وفتح النون وهو الرواية ههنا جمع المنحة الخ

Schluss f. 72ᵃ: بلا ريب بخلاف الاخرين ولهذا حصر المصنف العمدية في البرهان جعلنا الله تعالي من الواصلين الي اليقين لا من السامعين وارقانا بعنايته الي حق اليقين والحمد لله رب العالمين والصلوة الخ
تمت الكتاب الحواشى على الفنارية المسمي لمولانا قول احمد رحمه

Schrift: ziemlich klein, zierlich und gefällig, gleichmässig, vocallos; das Wort قوله roth. In rothen Strichen. Am Rande in kleinerer Schrift von derselben Hand sehr viele Glossen, zum Theil in Doppelreihen. — Abschrift von محمد بن ابي بكر im J. 1087/1676. — HKh. I 1533 p. 504.

5241.

Dieselben Glossen in:

1) We. 1247.

34 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (20½ × 12½; 12 × 5½—6½ᶜᵐ). — Zustand: lose Lagen im Deckel. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ: قول احمد حاشية على فنري رحمه. Darunter:

شرح لفوايد الفنارية

Schrift: klein, gefällig, deutlich, vocallos. Türkische Hand. — Abschrift vom J. 989/1581. — Am Rande im Anfang mehrere Glossen. — Nach f. 1 u. 3 fehlen je 8 Blätter.

2) Lbg. 874.

50 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (21½ × 14½; 13 × 6½—7ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich wurmstichig; oft ausgebessert, besonders am Rande und im Rücken. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, dick, gedrängt, vocallos; das Stichwort قوله roth. In der ersten Hälfte am Rande viele Glossen. — Abschrift im J. 1145 Rabīʿ 1 (1732) von عبد المصطفى بن سليمان.

3) Lbg. 691, 2, f. 26—65ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1. Randglossen nur in der 1. Hälfte, besonders zu Anfang. — Titel und Verfasser fehlt. — Abschrift vom J. 1200/1785. —

F. 65ᵇ enthält eine lange Auseinandersetzung über التصديق und القضية.

5242. Pet. 314.

3) f. 5ᵇ—9.

Format etc. u. Schrift wie bei 1), nur dass die Schrift grösser u. etwas flüchtiger ist. — Titel fehlt; er ist:

حواشي على حواشي قول احمد

Verfasser fehlt; nach der Unterschrift: محمود افندي

Anfang f. 5ᵇ: قوله من جملة المصادر، هذا بحسب الظ" واما بحسب التوجيه فيحتمل ان يكون حالا من فاعل الفعل المقدر في بسم الله الرحمن الرحيم بمعنى حامدا قوله فعلها، اما منصوب وهي ظاهر . . . قوله وهو حمدت او احمد، الضمير راجع الي الفعل المذكور الخ

Glossen zu denselben Glossen des Qūl aḥmed, von Maḥmūd efendī, im 11. Jhhdt d. H.

Schluss f. 9ᵃ: قوله اي وقت غروب شمسه، فسر به ثانيا اذ لا معنى لغروب اليوم . . . الي ان ختم فاشار الي انه رحمه اراد ختم الكتب مع اذان المغرب ختمه وقت غروب الشمس لا ختمه مع الاذان فافهم، تمت الرسالة محمود افندي،

Bl. 10 ist leer.

Dieselben Glossen in Mq. 294, 2, f. 72ᵇ—79.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt.

5243. Lbg. 706.

3) f. 94ᵇ—101ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 2).

Titel und Verfasser fehlt. Es sind Glossen mit قوله zu dem Commentar des Ibn elfenārī zur Isagoge.

Anfang: المنطق آلة يودي حق الحمد لمخترع الماهيات والمنطيق كيف يتصور منه التصديق . . . قوله رحمه الله حمدا لك مصدر لفعل محذوف وجوبا سماعا على نحو سقيا لزيد . . . قوله على ما لخصت الى آخره في القاموس التلخيص التبيين والشرح والتلخيص والمنح بكسر الفاء وفتح العين جمع منحة بكسر الخ

Sie brechen ab mit den Textworten: قوله وهي كونها باحثة عن الاعراض الذاتية لشيء واحد الخ

F. 101ᵇ—103ᵃ allerlei Mittel (besonders مجنون). 103ᵇ—104ᵃ leer.

5244. We. 1245.

1) f. 1—44.

49 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (18 × 13½; 14 × 10 [12 × 8]ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel u. Verf. f. 3ᵃ:

ك شرح ايساغوجي للشيخ خير الدين الغزاوي

Anfang f. 3ᵃ: نحمدك يا من يسعدنا بالهداية الى الصدق ونشكرك يا من يعضدنا بالاعانة على النطق . . . اما بعد فقد التمس مني بعض اصحابي . . . ان اشرح لهم الرسالة المشهورة بايساغوجي الخ

Commentar mit قال—اقول zur Isagoge, verfasst von Ḣeir eddīn *elġazāwī* (HKh. I p. 504 nennt ihn البتليسي elbetlīsī) vor d. J. 855/1451 u. gewidmet dem الامير الكبير المعظم المفخم شمس الدين

Er beginnt so f. 3ᵃ: قال نحمد الله اقول الفرق بين الحمد والمدح والشكر ان الحمد هو الثناء . . . قال على توفيقه اقول التوفيق جعل الاسباب متوافقة في التسبب . . . قال ونسأله هداية طريقة اقول السؤال والدعاء مترادفان الخ

Schluss f. 44ᵇ: وتدقيق الدقايق وبه يتوسل الى درك الصور القدسية والاحكام النبوية وليكن هذا اخر ما اردنا ذكره اللهم اختم لنا بالخير واجعل خاتمتنا بالخير الحمد لله رب العالمين والصلاة الخ

Schrift: ziemlich gross (allmälig kleiner), gefällig, breit, deutlich, vocallos. Am Rande bisweilen, besonders zu Anfang, Glossen. Bis f. 9 ist der Text in rothen Linien. — Abschrift im Jahre 855 Śawwāl (1451), von احمد بن ابراهيم بن محمد الملقب بسونديك

F. 1. 2. (ebenso wie f. 49) enthalten hauptsächlich einige Persische Verse.

Dasselbe Werk in We. 1248, 1, f. 1—55.

98 Bl. 8ᵛᵒ, 13 (14) Z. (18 × 11½; 10½—13 × 6½—7½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich unsauber. — Papier: gelb, etwas glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel u. Verfasser fehlt.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, gedrängt, fast vocallos. Türkische Hand. — Abschrift im J. 902 Ǵom. II (1496) von عبد القادر بن ابي بكر بن عمر الحصري

F. 1. 2 stehen persische und auch arabische Gedichtstücke von geringem Umfang, darunter ein Gedicht, dem المجنون beigelegt, f. 1ᵇ, metrisch fehlerhaft (Anfang (Ṭawīl):

لقد لامني في حب ليلي قرابتي — وخاليا)

5245. Spr. 1785.

20 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (21 × 15; 13½ × 9½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; der Schluss etwas unsauber. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ:

كتاب شرح ايساغوجي لعلم الدين
سليمان بن الجربي

Anfang f. 1ᵇ: قال الشيخ . . . علم الدين سليمان الجربي الحمد لله رب العالمين والصلاة . . . اما بعد فهذه تقييدات على متن ايساغوجي للشيخ اثير الدين الابهري برد الله ثراه الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, von Soleimān *ben elġarbī* 'alem eddīn, um 915/1509 am Leben, als Frucht der Vorlesungen, welche er zu Būlāq bei 'Alī ben ibrāhīm *elkīlānī* elmiçrī abū 'lḥasan im J. 913/1507 gehört hatte. — Er beginnt f. 1ᵇ: بسم الله الرحمن الرحيم، نحمد الله على توفيقه الحمد هو الثناء بالجميل على جهة التعظيم سواء تعلق بالفواضل او بالفضايل . . . ونسأله نطلب منه هداية طريقة الهداية هي الدلالة على الطريق الخ

Schluss des Commentars: لا غير لان تحصيل العقايد الحقة وتزييل اي زوال الباطلة ليس الا به' وليكن هذا آخر الرسالة في المنطق ضمها الله بالعقايد الحقة وزوال العقد الباطلة وحسبي الله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى وصل الله الخ

Schrift: ziemlich grosse, kräftig, deutlich, gleichmässig, etwas rundlich, vocallos. Der dazwischen gemischte Text ist roth. — Abschrift im J. 1018, 16. Ǵomādā (1609), von ابن منصور الحوراني الشامي الازهري الشافعي

5246. We. 1244.

2) f. 26—40.

8vo, 21 Z. (21 × 15; 14 × 9cm). — Zustand: wasserfleckig, besonders am Rande und im Rücken, etwas wurmstichig; im Rücken schadhaft u. ausgebessert. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel u. Verfasser f. 26a:

كتاب شرح ايساغوجي المسمي بالمطلع في علم المنطق لابي يحيى زكرياء بن محمد بن احمد بن زكرياء الانصاري الشافعي

Der Titel so auch in der Vorrede.

Anfang f. 26b: قال الشيخ . . . ابو يحيى زكرياء . . . الانصاري الشافعي امتع الله بحياته . . . بسم الله الرحمن الرحيم' الحمد لله الذي منح احبته باللطف والتوفيق ويسّر لهم سبل التصور والتصديق . . . وبعد فهذا شرح لكتاب العلامة اثير الدين الابهري الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, von Abū jaḥjā zakarijjā *el-ançārī* † 926/1520 (No. 1369).

Anfang des Commentars f. 26b: بسم الله الرحمن الرحيم اي ابتدأ وابتدئ بالبسملة عملا بكتابه العزيز وبخبر كل امر ذي بال . . . نحمد الله اي نثني عليه بصفاته ان الحمد الثناء باللسان على الجميل الخ

Schluss f. 40b: والعمدة اي ما يعتمد عليه في هذه القياسات هو البرهان لتركبه من المقدمات اليقينية ولكونه كافيا في اكتساب العلوم التصديقية' والله اعلم بالصواب . . . خاتم النبيين وامام المتقين' تم

Schrift: klein, regelmässig, blass, vocallos. Text roth. F. 26. 27 u. 38—40 ergänzt in etwas grösserer Schrift, etwas spitz, ziemlich flüchtig, aber nicht undeutlich. — Abschrift um 1100/1688, die der Ergänzung von زين العابدين بن ابي الجود um 1200/1785. — HKh. I p. 504.

5247.

Derselbe Commentar vorhanden in:

1) Lbg. 1045, 4, f. 31—46a.

4to, 22 Z. (22 × 16; 14 × 7½cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Titel f. 31a bloss:

شرح على متن ايساغوجي

Verfasser: ابو يحيى زكرياء

Bricht hier ab f. 46a: المنتجة اربعة الضرب الاولي ان تكون المقدمتان موجبتان كليتان والنتيجة

Schrift: magrebitisch, ziemlich klein, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. 1150/1737.

2) Lbg. 95, 2, f. 171—195.

4to, 23 Z. (23 × 16; 14½ × 7½cm). — Zustand: wurmstichig, etwas ausgebessert; sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel u. Verfasser f. 171a:

ك" المطلع في علم الميزان على ايساغوجي لابي يحيى زكرياء الانصاري

Schluss f. 195a: العلوم التصديقية' وهذا آخر ما يسره الله لنا الخ

Schrift: ziemlich gross, kräftig, vocallos. Grundtext roth. Am Rande oft längere Glossen. — Abschrift vom J. 1185 Ǵom. I (1771). — F. 196 leer.

3) Lbg. 1047, 6, f. 90—122.

4to, 17 Z. (23 × 16½; 14½ × 9cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel und Verfasser fehlt. — Schrift: gross, dick, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. 1200/1785. — Am Rande der ersten 8 Blätter sehr viele Glossen.

F. 90a Anfang einer Glossirung dieses Commentars, beginnend: قوله بسم الله الرحمن الرحيم الكلام على البسملة مما شاع وذاع وملأ الارض والبقاع حتى كلّت منه الطباع الخ

4) Spr. 1832, 4, f. 36b.

Titel u. Verfasser fehlt. Bloss der Anfang des Commentars.

5248. Lbg. 1020.

92 Bl. 8vo, c. 28—32 Z. (21 × 15½; c. 15—17 × 11cm). Zustand: ziemlich gut, aber nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, glatt, stark; stellenweise etwas brüchig. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. f. 1a:

حاشية على متن ايساغوجي وشرحه لاحمد بن احمد الفيومي الغرقاوي المالكي الازهري

Anfang f. 1ᵇ: وصلى الله على سيدنا . . . وبعد فهذه فوايد على متن ايساغوجى وشرحه لشيخ الاسلام رحه جمع كاتبه الفقير احمد الغرقاوي المالكي الفيومي، قول الشارح الحمد لله الذي منح احبته الخ" ومنح يتعدي لمفعولين بنفسه بقول منحه النوال وبالواسطة كما فعل المصنف" معناه الاعطاء من غير مقابل" . . . احبته الاحبة جمع حبيب بمعنى محب او محبوب اي من يحبونه او من يحبهم . . . باللطف" متعلق بمنح والمراد هنا الرفق في الامور لطف الله بنا لطفا رفق بنا الخ

Unreinschrift einer sehr ausführlichen Glosse zu demselben Commentar (des Zakarijjā), von Aḥmed ben aḥmed elfajjūmī elgarqāwī elmālikī, vollendet im J. 1096 Ram. (1685). Es ist Vieles ausgestrichen und eine Menge Zusätze und Aenderungen dafür an den Rand geschrieben; für das einführende Wort قوله ist fast überall Platz gelassen.

Schluss f. 92ᵃ: وتقدم ان المقدمات اليقينية ستة اقسام المشهورات والمسلمات وهما للجدل ومقبولات ومظنونات وهما للخطابة ومخيلات وهي للشعر ومشبهات بغيرها وهي للمغالطة واما الاستقراء والتمثيل فهما ملحقان بالبرهان في الحكم والتاويل والله حسبنا ونعم الوكيل والحمد لله رب العالمين وصلى الله وسلم على سيدنا . . . الي يوم الدين والعلماء والعاملين،

Autograph; ziemlich kleine Schrift, gedrängt, kräftig, deutlich, vocallos.

5249. Glas. 191.

1) f. 1—45.

97 Bl. 4ᵗᵒ, 18—23 Z. (22 × 16; 15½—16 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: fast lose im Einband. — Papier: gelblich, ziemlich stark und glatt. — Einband: schadhaft, Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ᵃ:

حاشية شمس الدين الخرشي على ايساغوجي

Verfasser ausführlicher im Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي خص بالمنطق نوع الانسان . . . وبعد فيقول . . . شمس الدين محمد بن عبد الله الخرشي . . . لما كان علم المنطق معيار العلوم الخ

Glossen (mit قوله) des Moḥammed ben 'abd allāh *elḫarašī* elmālikī šems eddīn † 1100/1688 zu demselben Commentar. Sie heissen auch, nach der Vorrede, الفوائد الخرشية. Sie beginnen so: قوله لشيخ الاسلام راجيا من الله الثواب . . . قوله والمرجو في بلوغ المامول به امين قوله منح احبته يجوز أن يتعدي بنفسه . . . والاحبة جمع حبيب الخ u. schliessen f. 45ᵃ: قوله وان كان مجهولا فيهما . . . فان الكبري سالبة كلية وهي تنعكس سالبة كلية فافهم ذلك،

Schrift: jemenisch, ungleich, theils gedrängt und eng, theils weiter, im Ganzen ziemlich klein, deutlich, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. Das Stichwort قوله roth. — Abschrift im J. 1188 Ǵom. I (1774) von محمد بن اسحق

5250. Lbg. 95.

1) f. 1—170.

478 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. (21 × 15; 14½—15½ × 9½—10½ᶜᵐ). Zustand: wurmstichig, bisweilen ausgebessert; sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ oben zur Seite von späterer Hand:

شرح على متن ايساغوجى الي الاستاذ زكرياء الانصاري

Was nicht ganz richtig ist; er ist vielmehr

شرح على شرح ايساغوجى (oder حاشية) لزكرياء الانصاري

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي اذاق من اصطفاهم حلاوة التحقيق . . . اما بعد فيقول العبد الحقير احمد بن علي المصري نزيل المنية الخصيبية . . . قد سالني اعز الاصدقاء واجل الرفقاء . . . سيدي حسن بن عوده بن محمد بن عريج الصعيدي الجوهري البدري . . . ان اضع شرحا على متن ايساغوجى الخ

Commentar (oder Glossen) zu demselben Commentar, von Aḥmed ben 'alī elmiçrī, um 1151/1738 am Leben. Beginnt f. 2ᵃ: بسم الله الرحمن الرحيم اي اولف او افتتح او ابدأ والباء للمصاحبة ويصح كونها للاستعانة . . . الحمد الذي هو الوصف بالجميل . . . لله او ذاته وان انتقم فلا مرد عنه لغيره . . . الذي منح اي اعطا احبته جمع حبيب بمعنى محب الخ

Schluss f. 170ᵃ: وهي المغالطة وافعال الاستقراء والتمثيل فهما ملحقان بالبرهان في الحكم والتاويل وحسبنا الله ونعم الوكيل نعم المولي ... فانّ العفو من عثرات الضعاف من شيم الاشراف وان الحسنات يذهبن السيئات، امين

Der Schluss zum Theil wörtlich so, wie bei Lbg. 1020.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, etwas rundlich, vocallos. Grundtext roth. — Autograph (الفراغ من تعليقه) vom J. 1151 Moḧ. (1738).

5251. Lbg. 95.

3ᵇ) f. 199ᵇ—236.

Format etc. und Schrift wie bei 3ᵃ); doch ist die Schrift von f. 217 an grösser, mehrzeilig (26—27 Z.), nimmt auch grösseren Raum ein (17 × 12ᶜᵐ). — Titel und Verfasser f. 197ᵃ:

حاشية على شرح ايساغوجى لشيخ الاسلام يوسف الحفناوي

Anfang f. 199ᵇ: حمدا لمن ميّز نوع الانسان بافصح البيان وانار قلبه بادراك رسوم الحقايق ... وبعد فيقول ... يوسف الحفناوي هذه حواشي شريفة وتعليقات منيفة على شرح ايساغوجى الخ

Glossen mit قوله zu demselben Commentar (des Zakarijjā elanṣâri) von Jūsuf ben sālim ben aḧmed *elḧifnāwī* (oder auch elḧifnī) † ¹¹⁷⁸/₁₇₆₄ (1176); er hat sie, nach der Unterschrift, im J. 1171 Ša'bān (1758) vollendet. Dieselben beginnen: قوله الحمد لله يصح ان يراد بالحمد معناه المصدري وهو الثناء بجميل الصفات ... قوله الذي منح احبته اي المانح لان الموصول مع صلته في تاويل المشتق الخ und schliessen f. 238ᵇ: هو البرهان اي المتقدم تعريفه المنقسم الي الاقسام السابقة، وهذا آخر ما قصدنا ايراده وفيه كفاية للطالب والحمد لله اولا وآخرا،

Abschrift im Jahre 1220 Ṣafar (1805), von على بن احمد بن محمد بن عيسى الوفائى الشافعى

Für das einführende قوله (in rother Schrift) ist von f. 228 an eine Lücke gelassen.

5252. Glas. 191.

2) f. 46—76.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel f. 46ᵃ:

دقائق ما به تُنُوجي في بيان معانى ايساغوجى

So auch in der Vorrede. Verfasser f. 46ᵃ u. in der Vorrede:

عبد الله بن على بن صلاح الطبري

Anfang f. 46ᵇ: ... حمد شاكر لمولاه على هدايته وبعد فانه لما كان علم المنطق كما قيل معيار العلوم الخ

Gemischter Commentar zur Isagoge, von 'Abdallāh ben 'alī ben ṣalāḧ *eṭṭaberī*, um ¹⁰⁷⁰/₁₆₅₉ am Leben. Er hat, nach der Unterschrift, sein Werk in's Reine geschrieben (نقله من المسودة) im J. 1079 Ǵom. II (1688), wofür, nach einer Randbemerkung, im Original ¹⁰⁶⁹/₁₆₅₉ gestanden hat. — Derselbe beginnt: تحمد الله اي نثنى عليه تعالي بصفاته المتبالغة في العزة والجلال ... على توفيقه لنا والتوفيق تهيئة اسباب الخير وتنحية اسباب الشرّ الخ und schliesst f. 75ᵇ: هو البرهان لتركبه من المقدمات اليقينية ... الفاسدة ليس الّا به،

worauf noch eine längere Erörterung (تنبيه) folgt, deren Schlussworte f. 76ᵃ: اذ لا يتصور في البرهان باعتباره خطأ، انتهى تلخيصه مما ذكره الشريف وسعد الدين ... والله سبحانه اعلم ... وله الحمد الكامل ونسأله رضاه الشامل بحق محمد وآله صعم،

F. 77—79 enthält eine kleine Abhandlung des الحسن بن اسحق بن الامام in Betreff einer Abhandlung (eines Ungenannten), welche von Verfluchen und Ketzerei zu handeln scheint (ر" في اللعن والكفر). Anfang: الحمد لله الذي اوجب على عباده المومنين موالاة من ولاه الخ und Schluss: وهو اولي مما ذكره المجيب في رسالته هذه والله اعلم،

Schrift: jemenisch, etwas grösser als bei 1). — Abschrift im J. 1139 Ša'bān (1727).

F. 80 Blatt aus einer Abhandlung, in welcher die Frage nach der Rechtgläubigkeit des Mo'āwija bejaht wird.

5253. We. 1762.

4) f. 46—51ᵇ.

8ᵛᵒ, 21 Z. (21 × 15½; 16½ × 8¼ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, dünn, glatt. — Titel (von anderer Hand) f. 46ᵃ:

شرح ديباجة ايساغوجي

Verfasser fehlt.

Anfang f. 46ᵇ: قال الشيخ الامام العلامة ذكر المصنف بلفظ الغايب ولم يقل بلفظ الماضي المتكلم ولا بالمضارع الغايب ولا بالمتكلم اما للاكتفاء والتحقق كانه تاليف هذه الرسالة واقع متحقق بناء على كون التاليف بعد الديباجة فعل هذا. في لفظ قال استعارة تبعية بمعنى يشتبه مصدر يقول قال في التحقق الخ

Commentar zur Dībāǵe der Isagoge (bis zu dem اما بعد). — Schluss f. 51ᵇ: وعترته اجمعين العترة بكسر العين وسكون التاء المثناة وقيل اهل بيته . . . لان العترة تحتمل ان يراد منها بعض بطريق ذكر الكل وارادة الجزء فلذا اكدها بهذا التاكيد، تمت

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos, deutlich. — Abschrift vom J. 1220/1805.

5254. We. 1762.

5) f. 51ᵇ—57.

Format etc. u. Schrift wie bei 4). — Titel fehlt; er ist:

شرح ديباجة ايساغوجي

Verfasser fehlt.

Anfang: الحمد لله رب العالمين والصلوة . . . قال الفقير . . . الشيخ لغة المسنّ بعد الكهولة . . . الامام المقتدي به العلامة من مختار الصحاح رجل علامة . . . افضل المتاخرين من المنطقيين الذين في وقته او مكانه . . . قدوة بكسر القاف وضمها المقتدي به الحكماء جمع حكيم الخ

Gemischter Commentar zur ganzen Dībāǵe der Isagoge (bis zu den Worten في شيء من العلوم). Zum Schluss wird über das Wort ايساغوجي und dessen Bedeutung gesprochen.

Schluss f. 57ᵃ: واما تسمية الرسالة به فمن باب تسمية الكل باسم جزئه فالبحث فيهما عن الكليات الخمس في هذه الرسالة على وجه الجزء وليكن هذا آخر ما اوردنا من الحواشي والشرح بقدر الطاقة البشرية، تمت

5255.

Andere Commentare und Glossen zur ايساغوجي sind:

1) Glosse zu البردعي von يحيى بن نصوح بن اسرائيل um 950/1543.
2) Glosse zu قول احمد von على بن شعبان الاقسرائى † 1111/1699.
3) Glosse zu الفناري von ابو بكر بن عبد الوهاب الحلبى u. d. T. الفرائد السنية في حل الفوائد الفنارية
4) Commentar von على بن ابراهيم الشيرازي نور الدين † 862/1458.
5) Glosse zu زكرياء القاضى von على بن جار الله بن محمد القرشي ابن ظهيرة † 1010/1601.
6) Dgl. von احمد بن محمد بن على الغنيمى † 1044/1634.
7) Dgl. von احمد بن احمد بن سلامة القليوبى † 1069/1658.
8) Commentar von خضر بن عمر العطوفى خير الدين † 948/1541.
9) Dgl. von احمد بن عبد الاول القزوينى † 966/1559.
10) Dgl. von مصطفى بن شعبان السرورى † 969/1561.
11) Dgl. von محمد بن ابراهيم ابن الحنبلى † 971/1563.
12) Dgl. von محمد بن على بن محمد الشبراملسى um 1021/1612.
13) Dgl. von عبد الملك بن جمال الدين الاسفرائنى † 1037/1627.
14) Commentar zur الديباجة von محمد بن عبد ربّه بن على العزيزي ابن السّتّ † 1199/1785.
15) Commentar von احمد بن محمد الآمدى
16) Dgl. von عبد اللطيف العجمى
17) Dgl. von محمد بن مبارك القزوينى
18) Dgl. von محمد بن ابراهيم المنصوري u. d. T. مطالع الافكار [الانظار oder]

Versificirt von

19) ابراهيم ابن الشبستري † 920/1514 (تائية).
20) على بن محمد الاشمونى † c. 925/1519.
21) عبد الرحمن الاخضري um 941/1534 u. d. T. السلم المرونق: s. No. 5191.
22) محمد على بن محمد علان التبريزي † 1057/1647.

5. Eśśemsijje.

5256. Mo. 28.

34 Bl. 8vo, 13 Z. (17½ × 11¾; 10½—11 × 5¾cm). — Zustand: nicht recht sauber, besonders im Anfang, und am Rande wasserfleckig, auch nicht ganz frei von Wurmstichen. — Papier: gelb, ziemlich glatt u. stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt; er ist:

الرسالة الشمسية فى المنطق

(oder nach f. 2b: فى القواعد المنطقية). Verf. fehlt; es ist:

على بن عمر بن على الكاتبى القزوينى
نجم الدين دَبِيرَان

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي ابدع نظام الوجود واخترع ماهيات الاشياء بمقتضى الجود وانشأ بقدرته انواع الجواهر العقلية ... وبعد فلما كان باتفاق اهل العقل واطباق ذوي الفضل ان العلوم سيما اليقينية الخ

Kurze Darstellung der Logik, gewidmet dem شمس الدين بن بهاء الدين محمد الحُوَيْنِى [؟ الجوينى] und nach diesem Eśśemsijje betitelt, von 'Alī ben 'omar ben 'alī *elkātibī* elqazwīnī neǵm eddīn *debīrān* † 675/1276 (No. 2307). Dass HKh. IV 7667 ihn 'Omar ben 'alī nennt, ist ein Irrthum.

Zerfällt in Vorrede, 3 مقالة u. Schlusswort.

المقدمة 2b in 2 بحث:
- 1. بحث 2b فى ماهية المنطق وبيان الحاجة اليه
- 2. بحث 3a فى موضوع المنطق

1. مقالة 4a (in 4 فصل) فى المفردات
- 1. فصل 4a فى الالفاظ
- 2. فصل 5b فى المعانى المفردة
- 3. فصل 7b فى مباحث الكلي والجزئي وهي خمسة
- 4. فصل 11a فى التعريفات

2. مقالة 11b (in مقدمة u. 3 فصل) فى القضايا واحكامها
- المقدمة 11b فى تعريف القضية واقسامها الاولية
- 1. فصل 12a (in 4 بحث) فى الحملية
- 2. فصل 17b فى اقسام الشرطية
- 3. فصل 19a (in 4 بحث) فى احكام القضايا

3. مقالة 24b (in 5 فصل) فى القياس
- 1. فصل 24b فى تعريف القياس وتقسيمه
- 2. فصل 28a فى المختلطات
- 3. فصل 29a فى الاقترانات الكائنة من الشرطيات
- 4. فصل 30b فى القياس الاستثنائى
- 5. فصل 31a فى لواحق القياس المركب

الخاتمة 32a (in 2 بحث):
- 1. بحث 32a فى مواد الاقيسة
- 2. بحث 34a فى اجزاء العلوم

Schluss f. 34b: واما محمولاتها فخارجة عن موضوعاته لامتناع ان يكون جزء الشيء مطلوبا ثبوته له بالبرهان، وليكن هذا آخر الكلام فى هذه الرسالة، تمت

Schrift: ziemlich klein, vocallos, gegen Ende kleiner und undeutlicher. Türkische Hand. — Abschrift von شمس الدين محمد بن ابي الفتح بن ابي القاسم بن فخر الدين احمد بن كريم الدين im J. 897 Rab. I (1492).

HKh. IV 7667.

5257.

Dasselbe Werk vorhanden in:

1) We. 1251, 1, f. 1—16.

108 Bl. Schmal-4to, 23 Z. (25 × 8½; 19 × 5cm). — Zustand: zum Theil in losen Lagen im Deckel; schmutzig, wurmstichig, am Rande ausgebessert; an manchen Stellen der Text abgescheuert und durch Bekleben beschädigt, wie f. 10. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel u. Verfasser fehlt.

Der Anfang (Bl. 1) ist von neuerer Hand ergänzt. Dann aber fehlen vor Blatt 2 noch 5 Blätter. Bl. 2a beginnt gegen Ende des 3. فصل der 1. مقالة.

Schrift: klein, gut, gleichmässig, vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth. — Abschrift vom J. 759 Ǵom. II (1358).

2) Mo. 36, 6, f. 144—162a.

12mo, 15 Z. (Text: 10 × 5cm). — Zustand: fast lose im Einband, nicht recht sauber, etwas ausgebessert im Rücken, am Rande oben (auch am Rücken) fleckig. — Papier: gelb, ziemlich grob, zum Theil dünn, etwas glatt. — Titel u. Verfasser fehlt; doch steht f. 142a ziemlich unten:

كتاب متن الشمسية فى فن المنطق

was sich auf das vorliegende Werk bezieht.

Anfang fehlt (etwa 9 Bl.). Das Vorhandene beginnt zu Ende des 3. فصل der 1. مقالة. — Am Rande stehen, besonders zu Anfang, lange Glossen.

Schrift: klein, fein, gedrängt, Persischer Zug, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift im J. 885/1480, in Içfahān, von اختيار بن محمد بن عبد الله الابيوردي الحسينى

3) Spr. 1765.

19 Bl. 4to, 17 Z. (23½ × 16¼; 14½ × 10cm). — Zustand: lose Lagen u. Blätter; wasserfleckig und ziemlich stark wurmstichig. Bl. 1 schadhaft. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: fehlt; die Blätter sind in Papier eingeschlagen. — Titel und Verfasser fehlt.

Am Rande und auch zwischen den Zeilen stehen sehr viele und zum Theil lange Glossen (von derselben Hand) in kleinerer Schrift; dieselben haben, da der Rand oft abgegriffen und auch sonst manchmal beschädigt, auch beschnitten ist, dort bisweilen gelitten, wo sie bis auf den äussersten Theil desselben angebracht worden sind: so besonders f. 1. 2. 12. 15.

Schrift: klein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Die Ueberschriften der einzelnen Abschnitte roth überstrichen. — Abschrift c. 1000/1591.

F. 18 in kleinerem Format enthält gleichfalls grössere Glossen zu einzelnen Stellen des Werkes. Dagegen f. 19a über Eintheilung der Wissenschaften ist entnommen dem المقاصد للغزالي "ك; und f. 19b über Einleitung in die Logik und über die Gegenstände der philosophischen Wissenschaften.

4) Lbg. 804, 1, f. 1—14.

151 Bl. 8vo, 23 Z. (20½ × 14; 15 × 7½cm). — Zustand: nicht recht sauber, auch etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt. Der Anfang steht f. 1b oben am Rande.

Schrift: Türkische Hand, klein, kräftig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift im Jahre 1083/1672 von محمود بن حسن

5) Mq. 115, 18, f. 337—346.

8vo, 13 Z. (20 × 13; 11⅓ × 5¾cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Titel f. 337a: متن شمسية. Verfasser fehlt.

Geht nur bis zum Anfang der 2. مقالة (welche f. 346a, Z. 8 beginnt).

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gleichmässig, deutlich, vocallos. Die Glossen von derselben Hand. — Abschrift c. 1100/1688.

Am breiten Rande, auch zwischen den Zeilen, oft Glossen. — F. 337a enthält ein ausführliches und ein etwas abgekürztes Inhalts-Verzeichniss.

6) Mq. 119, 36, f. 483—508.

8vo, 13 Z. (18¼ × 11⅓; 11 × 6cm). — Zustand: ziemlich gut; f. 485—491 in der oberen Hälfte stark wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel u. Verf. fehlt.

Bruchstück des Textes derselben Abhandlung. Im Anfang fehlt 1 Blatt. Das Vorhandene beginnt f. 483a, 1: الموسوم بالمنطق ادبه يعرف صحيحها من سقيمها وغثها من سمينها الخ Nach 491 fehlen 11 Bl., nach 499 1 Bl., nach 508 etwa 2 Blätter (der Schluss). Das zuletzt Vorhandene ist: فكل انسان ضاحك او كاذبة شبيهة بالصادقة من جهة اللفظ كقولنا،

Schrift: ziemlich gross, kräftig, deutlich, fast vocallos. Stichwörter und Ueberschriften roth; von f. 500a an ist Platz für dieselben gelassen. Der Text in rothen Linien. — Abschrift c. 1100/1688.

5258. WE. 83.

104 Bl. 8vo, 15 (17) Z. (17⅔ × 13⅛; 12 × 8cm). — Zustand: unsauber, sehr fleckig, in der 1. Hälfte sehr abgegriffen und am Rande theilweise abgescheuert. Das Ganze ziemlich lose im Deckel; manche Blätter ganz lose. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einbd: schwarzer Lederbd mit Klappe. — Titel f. 1a (u. Vorrede f. 2a am Rande):

تحرير القواعد المنطقية في شرح الرسالة الشمسية

Verfasser f. 1a: قطب الدين d. i.

محمد (oder محمود) بن محمد التحتاني

Anfang f. 1b: ان ابهى درر تنظم ببنان البيان وازهى زهر تنثر في اردان الاذهان حمد مبدع النطق الموجودات بايات وجوب وجوده وشكر منعم اغرق المخلوقات في بحار افضاله . . . وبعد فقد طال الحاج المشتغلين على المترددين الى ان اشرح لهم الرسالة الشمسية وابيّن فيه القواعد المنطقية الخ

Commentar mit اقول — قال zu demselben Werk, von Qoṭb eddīn errāzī *ettaḥtānī* † 766/1364 (No. 792). Er beginnt (gegen Ende der Vorrede des Grundwerkes) so: قال ورتبته اقول الرسالة مرتبة على مقدمة وثلاث مقالات وخاتمة . . . قال ليس الكل اقول العلم اما بديهي وهو الذي لا يتوقف حصوله الخ

Schluss f. 104a: ان يكون جزء الشيء مطلوبا بالبرهان لانّ الاجزاء بيّنة الثبوت للشيء وليكن هذا آخر ما اردنا ايراده في هذه الاوراق والحمد لواجب الوجود مفيض الارزاق والوجود والصلاة على افضل البشر الخ

Schrift: Türkische Hand, klein, flüchtig, gewandt, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, schwierig. Am Rande und zwischen den Zeilen sehr viele Glossen, noch kleinere Schrift. — Abschrift c. 900/1494. — HKh. IV 7667.

5259.

Derselbe Commentar ist vorhanden in:

1) We. 1251, 3, f. 20—108.

Schmal-4to, (25) 29 Z. (25 × 8½; 19 × 5—5¾^{cm}). — Zustand: unsauber, ziemlich wurmstichig. Der Rand bisweilen ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel und Verfasser f. 20^a:

شرح الشمسية في المنطق للقطب

Anfang fehlt, d. h. die Vorrede ist fortgelassen. Das Werk beginnt hier mit قال ورتبته اقول الرسالة الخ

Die Blattfolge ist: 20—77. 79. 78. 80—94. 102. 96—101. 95. 103—108.

Schrift von derselben Hand wie 1), aber kleiner. Bl. 20—26. 51—62 etwas grösser ergänzt. — Abschrift im Jahre $^{757}/_{1356}$, von محمود بن محمد التوقاتي. Am Rande bisweilen Glossen.

F. 108 ist ein kleiner Excurs über المغالطة (Trugschluss) (cf. f. 104^b). Anfang: من المغالطات المشهورة فيما بين الناس ما اورده صاحب القسطاس الخ

2) Mq. 293.

156 Bl. 8vo, 12—14 Z. (19¾ × 14½; 12½—14½ × 6½—8^{cm}). — Zustand: unsauber, auch wasserfleckig gegen das Ende; manche Seiten so abgescheuert, dass sie schwer leserlich sind. — Papier: grob, gelb, glatt, ziemlich stark (zum Theil sehr dünn). — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel u. Verfasser fehlt.

Schrift: bis f. 104 klein, gedrängt, nicht immer deutlich, vocalisirt, Ueberschriften roth; von 105 an grösser. Türkische Hand. Auf dem breiten Rande in der 1. Hälfte sehr viele Glossen. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

Oben am Rande steht der Text.

3) Lbg. 473.

116 Bl. 8vo, 21 Z. (16½ × 8; 12½ × 4½^{cm}). — Zustand: wasserfleckig; etwas wurmstichig; Rand zum Theil ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: rothbrauner Lederband mit Klappe, hübsch verziert. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, sehr klein, fein, hübsch, vocallos. Die Stichwörter roth, bisweilen Platz dafür gelassen. Von f. 106 an etwas weitläufiger geschrieben. — Bisweilen Randbemerkungen. F. 99^b. 100 leer; auch auf f. 91^b, 95^a. 96^a. 98^b. 98^b Platz für tabellarische Uebersicht gelassen. — Abschrift c. $^{1150}/_{1737}$.

F. 3^a steht eine längere Stelle aus قسطاس الميزان (behandelnd المغالطة).

4) Lbg. 954.

89 Bl. 4to, 23 Z. (22⅔ × 16; 15¾ × 10½^{cm}). — Zustand: fleckig und unsauber; Bl. 1. 2 und besonders 28 schadhaft. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt, doch steht auf der Rückseite des Vorderdeckels von ganz neuer Hand richtig:

شرح الشمسية في المنطق للقطب

(und ebenso in der Unterschrift).

Anfang fehlt, 1 Blatt. — Die Blätter folgen so: 1—19. 28. 27. 20—26. 29 ff.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, kräftig, vocallos. Stichwörter roth. Am Rande und zwischen den Zeilen viele Glossen. — Abschrift im J. 1185 Ḏū'lḥ. (1772) von ابراهيم عبد السلام حجازي السنديوني الشافعي الاحمدي

5) Lbg. 804, 2, f. 16—148.

8vo, 21 (von f. 51^b an 15) Z. [21¼ × 15; 15½ × 7½ (von f. 51^b an 14½ × 6¾)^{cm}]. — Zustand: zieml. gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel u. Verf. fehlt.

Beginnt wie We. 1251, 3. — Am Rande und zwischen den Zeilen sehr viele Glossen. —

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gedrängt, deutlich, vocallos. Ueberschriften u. Stichwörter roth. — Abschrift von بكر بن حسن im J. 1199 Ḏū'lḥ. (1785).

6) Spr. 1768.

81 Bl. 4to, 27 [17] Z. (22 × 15½; 16 × 10^{cm}; von f. 30 an 24 × 14½; 16 × 8^{cm}). — Zustand: ziemlich gut; die zweite Hälfte fleckig. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dick. In der 2. Hälfte meistens nicht glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel u. Verf. f. 1^a:

كتاب شرح الشمسية للشيخ الامام . . . القطب

Anfang f. 1^b: رب يسّر يا كريم وصلّى الله وسلم على نبيه محمد وآله' انّ ابهي درر الخ

Nach f. 44 ist eine grössere Lücke. (F. 44^b, letzte Zeile = Spr. 1769, f. 61^a, 2. Zeile). Die 3. مقالة beginnt f. 51^b.

Schrift: f. 1—29 ziemlich gross, kräftig, rundlich, deutlich, eng, vocallos. F. 30 ff. ziemlich kleine Gelehrtenhand, vocallos. — Abschrift f. 30 ff. im J. 837 Ǵom. II (1434) von ناصر الدين عبد الله بن طوغان بن بوطاق الكرداوي und f. 1—29 um $^{1100}/_{1688}$.

Zwischen den Zeilen und am Rande nicht selten Glossen in kleiner Schrift. F. 29^b, 7 bis Ende der Seite ist auf f. 30^a, 1 ff. wiederholt (Anfang der 2. Maqāle).

7) Spr. 1769.

79 Bl. 8vo, c. 14 Z. (21⅔ × 15; 12—13 × 8^{cm}). — Zustand: etwas unsauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt, 1 Blatt. Das Vorhandene beginnt f. 1ᵃ: بان العلم فى هذا العصر خبت ناره

Die Handschrift hört auf in dem 3. فصل der 2. مقالة und zwar mit den Worten f. 79ᵇ: فالمراد بالتقبض فى هذا الفصل احد الامرين امّا نفس التقبض او لازمة المساوي واذا عرفنا

Sie gehören zu der Erklärung der Textworte: قال فنقبض الضرورية المطلقة الممكنة العامّة (Die 2. Maqāle beginnt f. 45ᵃ).

Schrift: klein, Persischer Zug, ziemlich deutlich, vocallos, die Stichworte meistens roth. Zwischen den Linien u. am Rande, besonders in der 1. Hälfte, viele Glossen. — Abschrift c. 1100/1688.

8) Mq. 60, 6, f. 59—66.

4ᵗᵒ, 15 Z. (22 × 15½; 12½ × 8ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelblich, glatt, stark. — Titel und Verfasser fehlt.

Bruchstück des Commentars = Mq. 293, 4ᵃ, f. 9—16ᵃ, 1.

Schrift: klein, gefällig, fast vocallos. Am Rande u. zwischen den Zeilen viele Glossen. — Abschrift c. 1100/1688.

9) Mq. 60, 3, f. 39—48.

8ᵛᵒ, 11 Z. (21¾ × 15½; 11½ × 7⅓ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel und Verfasser fehlt.

Bruchstück = Mq. 293, f. 11ᵃ, 2 bis f. 17ᵇ, 6.

Schrift: ziemlich gross, breit, kräftig, vocallos. Von f. 41 an sehr viele Glossen am Rande und zwischen den Zeilen, von derselben Hand, etwas kleiner. — Abschrift c. 1100/1688.

10) Mq. 60, 5, f. 55—58.

8ᵛᵒ, 11 Z. (18 × 13; 9½ × 6½ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel und Verfasser fehlt.

Bruchstück = Mq. 293, f. 37ᵃ, 3 bis f. 38ᵃ, 11 und f. 42ᵃ, 5 bis f. 43ᵇ, 1.

Zwischen f. 56 und 57 ist eine Lücke von 6 Blättern.
Schrift: ziemlich gross, gewandt, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

11) Mq. 60, 4, f. 49—54.

8ᵛᵒ, 15 Z. (18 × 13; 11½ × 6⅔ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel und Verfasser fehlt.

Bruchstück = Mq. 293, f. 62ᵃ, 3 bis f. 65ᵃ, 9 und f. 67ᵃ, 4 bis f. 69ᵇ, 3.

Die Blätter folgen so: 52—54; Lücke von 2 Blättern; 49—51.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, dicker Grundstrich, vocallos. Glossen in kleinerer Schrift am Rande und zwischen den Zeilen. — Abschrift c. 1100/1688.

12) Mo. 36, 7, f. 162ᵇ.

Titel u. Verfasser fehlt. Bloss der Anfang des Commentars bis zu den Worten: وبعد فقد طال الحاج

Schrift: klein, Persischer Zug, vocallos. — Abschrift um 900/1494.

13) Mq. 180ᵇ, f. 243—310.

4ᵗᵒ, 17—21 Z. (22½ × 13½; 13—14 × 6½—7ᶜᵐ). — Zustand: stark wasserfleckig; der obere Rand, auch der Text, nicht selten beschädigt. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel und Verfasser fehlt.

Enthält ungefähr die Hälfte des Werkes. Der Anfang und Schluss fehlt. Die 2. Maqāle beginnt f. 288ᵃ, die 3. f. 260ᵇ.

Das Stück ist falsch gebunden, hat auch Lücken. Zur 2. Maqāle gehören f. 288—307. 262—269. 283—285. 255—259. Zur 3. Maqāle f. 260. 261. — F. 275—278 gehört nicht dahin; dasselbe Stück steht f. 294 ff. — Am Rande und zwischen den Zeilen viele Glossen.

5260. Mq. 63.

73 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (20½ × 15½; 13½ × 8ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel fehlt; er ist:

حاشية على شرح قطب الدين على الشمسية

Verfasser fehlt; es ist:

السيد الشريف الجرجانى

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لوليّه والصلوة على نبيّه
قال ورتّبته على مقدمة وثلاث مقالات وخاتمة اقول
هكذا وجدنا عبارة المتن فى كثير من النسخ والصواب
ان لفظة ثلث زايدة ههنا . . . قال فاولاها فى المفردات
اقول قد يطلق المفرد ويراد به ما يقابل المثنى . . .
قال او عن المركبات اقول اراد بها المركبات التامة الخ

Glossen zu demselben Commentar, von Essejjid eššerīf *elǵorǵānī* † 816/1413 (No. 1801).

Schluss f. 72ᵃ: قال اسطقس اقول هو اصل المركب واذا تسمى العناصر الاربعة اسطقسات . . . اذ لا

يفهم هناك شيء اختلافا يتخلل فيه هو الاحتياج الي الاستفسار فتطول المسافة بلا طائل، تمت الكتاب الخ

Schrift: ziemlich gross u. gefällig, Türkische Hand, gleichmässig, vocallos. Die Stichwörter قال u. اقول roth. Auf den ersten 12 Blättern auf dem Rande und zwischen den Zeilen viele Glossen. — Abschrift c. 1000/1591

HKh. IV 7667, p. 76.

Auf f. 73ª stehen 5 dem امرؤ القيس mit Unrecht beigelegte Verse, das Jüngste Gericht betreffend.

5261.

Dieselben Glossen vorhanden in:

1) We. 1249.

60 Bl. 8vo, 19 Z. (18¼ × 12½; 11½ × 7½cm). — Zustand: lose Lagen; am Rande wasserfleckig, besonders oben. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Lederdeckel mit Klappe. — Titel u. Verfasser f. 1ª oben am Rande von neuerer Hand:

حاشية السيد علي القطب علي الشمسية

Beginnt sofort mit قوله ورتبته على مقدمة الخ Schluss wie bei Pet. 366, aber mit dem Zusatz (nach المبادي التصديقية) f. 60b: فلا يكون ايضا جزءا على حدة بل مندرجا في المبادي التصديقية، والله اعلم بالصواب،

Schrift: klein, fein, zierlich, gleichmässig, vocallos. Persischer Zug. — Abschrift im J. 889 Çafar (1484) von عبد الخالق الحسني.

Nach f. 7 fehlen 8 Bl. (= Pet. 366, f. 12ª, 15 bis f. 26ª, 6); nach f. 56 1 Blatt.

2) Pm. 102.

59 Bl. 8vo, 25 Z. (17 × 10; 12 × 6cm). — Zustand: im Ganzen ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. Bl. 1 am Rande ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: rother Lederbd. — Titel f. 1ª von späterer Hand:

سيد علي الشمسية

Anfang f. 1b: رب يسر وتمم بالخير، قال ورتبته على مقدمة الخ. Schluss wie bei Pet. 366.

Schrift: klein, fein, gleichmässig, deutlich, vocallos. Grundtext roth. Der Text in Goldlinien eingerahmt; dieselben fehlen Bl. 41. 42. F. 1b ein kleines Frontispice mit blauem Grunde, darin steht: ذكر القديم اولي بالتقديم Am Rande stehen in womöglich noch kleinerer Schrift ziemlich viele Glossen, besonders zu Anfang. Dieselben sind an einigen Stellen sehr verblasst. — Abschrift um 900/1494.

3) Mq. 62.

139 Seiten 8vo, 14 Z. (21 × 14; 13—14½ × 6—8cm). Zustand: sehr fleckig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser fehlt. Am Schlusse fehlen etwa 3 Blätter; S. 139 ult. = Mq. 63, f. 70ª, 4.

Schrift: Türkische Hand, aber ungleich, und von zwei verschiedenen Schreibern; denn S. 96 bis Ende ist in einer weniger gefälligen Schrift, mit dickerem Grundstrich; das Ganze vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4) We. 1838, 2, f. 27—89.

8vo, 21 Z. (18¼ × 13⅔; 9½—10 × 7cm). — Zustand: fast lose im Einband, unsauber und fleckig. — Papier: gelb, auch bräunlich, stark, glatt. — Titel fehlt.

Anfang ebenso, aber von قال ورتبته الخ an. Schluss etwas abweichend f. 89b so: قال اسطقس اقول هو اصل المركب وانما سمي العناصر الاربعة اسطقسات لانها اصول المركبات من الحيوانات والنباتات والمعادن واعلم ان استعمال الالفاظ المجازية اردي لتبادر الذهن منها الي غير المعاني المقصودة لولا القرينة وفي الاشتراك تردد بين المقصود وبين ما ليس المقصود لكن يحتمل،

Das Weitere fehlt; die hinzugefügten 4 Zeilen sollen den Schein erwecken, als wäre dies Werk hier zu Ende (es steht zuletzt gar: تمت الكتاب), gehören aber nicht dahin.

Schrift: klein, Türkischer Zug, kräftig, mit breitem Grundstrich, vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. Die Einführungsworte قال und اقول roth. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, sehr häufig Glossen in noch kleinerer Schrift. — Abschrift 1100/1688.

5) We. 1250, 1, f. 1—48.

180 Bl. 8vo, 17 Z. (21 × 15½; 15½ × 8½cm). — Zustand: fast lose im Einband. — Papier: gelb, grob, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken und Klappe. — Titelüberschrift f. 1b von späterer Hand:

قطعة من السيد الشريف على القطب الرازي على شرح الشمسية

Am Schluss fehlen 8 (—10) Bl.; f. 48b entspricht Mq. 63, f. 60ª, 12.

Schrift: ziemlich gross, etwas rundlich, vocallos. F. 29—33 ist etwas grösser und entschieden türkischer Zug. — Abschrift c. 1100/1688.

F. 49 leer. F. 1ª Türkisch.

6) Pet. 366.

93 Bl. 8vo, (17) 19 Z. (21 × 12; 13—15 × 6½—7cm). Zustand: nicht ganz fest im Deckel. — Papier: gelb,

dünn, ziemlich glatt. — Einband: Pappbd. mit Lederrücken u. Klappe. — Titel auf dem Vorblatt und genauer auf dessen Rückseite: حاشية سيد شريف على شرح شمسية

Anfang auf der Rückseite des Vorblattes: الحمد لله رب العالمين والصلوة على رسوله محمد وآله اجمعين وبعد فقد قال المصنف رحمه ورتبته على مقدمة الخ

Schluss f. 93a: قوله وفي كون الموضوع جزء من العلم على حدة نظر اقول قد اجيب عن النظر بمنع الحصر ... وهذا الجواب مردود لان الشيخ ابن سينا قد صرح في الشفاء بان التصديق لوجود الموضوع من المبادي التصديقية والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب، تمت حاشية المولي ... السيد الشريف الجرجاني،

Schrift: ziemlich klein, geläufig, deutlich, vocallos. Die Stichwörter قال (قوله) und اقول roth. — Abschrift von محمد امين بن محمود بن محمد بن عبد الله im J. 1241 Ǵom. I (1825), zu eigenem Gebrauch.

Am Rande öfters Glossen. — Arabische Foliirung. Das Anfangablatt gilt als Vorblatt und ist nicht mitgezählt.

5262. We. 1250.

2) f. 50—180.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser f. 50a:

حاشية داود على السيد الشريف الجرجاني في المنطق

Anfang f. 50b: قال ورتبته على مقدمة وثلاث مقالات وخاتمة، اعلم ان المصنف قال فاشار الي من سعد بلطفه الحق الي آخر اوصافه بتحرير كتاب كذا وكذا ثم قال فبادرت الي مقتضى اشارته ... قوله هكذا وجدنا عبارة المتن وذا في كذا اشارة الي ما نقله الشارح من كلام المصه" حيث قال قال ورتبته آه والمنقول المذكور ... قوله والصواب ان لفظة ثلث آه حكم قدس سره بزيادة لفظة ثلث ههنا الخ

Glossen zu denselben Glossen (des Essejjid eśśerîf) von Qarah dâwûd um $^{810}/_{1407}$, Schüler des Sa'd eddîn ettaftâzânî, und nicht, wie Einige behaupten, von داود بن كمال القوجوي (um $^{920}/_{1514}$ am Leben).

Schluss f. 180b: بل اراد ذكر حكم من احكامه قصدا يمكن ان يستنبط منه له تعريف والحاصل انه قصد التعريف ضمنا فهو لا يلائم المقام ويمكن ان يقال اشارة الشارح الي الجواب بقوله فالاولي، تمت

Schrift: ziemlich gross, etwas rundlich, vocallos. — Abschrift von ابراهيم بن الحاجي خليل c. $^{1100}/_{1688}$.

Die Blätter folgen so: 50—52. 54. 53. 56. 55. 57 ff. HKh. IV 7667 p. 77.

5263. Spr. 1773.

65 Bl. 8vo, 19 Z. (19 × 14; 13 × 8cm). — Zustand: nicht frei von Flecken; Bl. 1 u. 2 beschädigt. — Papier: gelb, stark, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel f. 1a (von späterer Hand):

حاشية عماد على شرح الشمسية

Anfang f. 1b: قوله ورتبته على مقدمة وثلاث مقالات الخ اقول اعلم ان من دأب المصنفين ان يشيروا في اوّل تصانيفهم الي ... اجمالا ليكون الشارع فيها على بصيرة فلذلك قال المصنف ورتبته على مقدمة الخ وهو عطف على قوله سميته فكان ضميره راجعا ايضا الي الكتاب، وما ذكره الشارح من انّ الرسالة مرتبة ليس بيان مرجع الضمير بل محصل الكلام فاندفع ما توهم من ظاهر كلام الشارح من ان الضمير راجع الي الرسالة الخ

Mit عماد ist gemeint Imâd ben moḥammed ben jaḥjâ ben 'alî ibn elfârisî (wol um $^{900}/_{1494}$), welchem HKh. IV p. 77 Glossen zu den Glossen des Essejjid eśśerîf beilegt. Dieselben werden mit اقول — (oder قوله) قال eingeführt, nehmen aber auf den Commentar (des Qoṭb eddîn) mit قال الشارح Rücksicht.

Schluss f. 65a: قوله هذا اذا لم جعل الخ كون الحركة والسكون في مرتبة واحدة من العلم والجهل انما هو علي تقدير ان يكون بين الحركة والسكون يقابل التضاد فان الحركة في كون الشيء في اثنين في مكانين والسكون كون الشيء في اثنين في مكان واحد وهذان المفهومان الوجوديان المتضادان متساويان في العلم والجهل واذا كان بينهما يقابل العدم والملكة فيكون السكون اخفي لما ان الاعدام تعرف بالملكات واذن خبير باذه لو قيل كالامرين المتضادين اولي، تمت بعون الله،

Schrift: klein, gewandter Türkischer Zug, vocallos, am Rande einige Glossen. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

HKh. IV 7667 p. 77.

Schluss derselben Glosse in Mq. 120, 63, f. 216. 217.

5264. Lbg. 726.

72 Bl. 8vo, f. 1—20 und 31—62 23 Z.; f. 21—30 19 Z.; f. 63—72 25 Z. [21 × 14½; 15½ × 8⅓ (14 × 7; 15½ × 8—10)cm]. — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1a Mitte, in blasser Schrift, von späterer Hand:

حاشية السالكوتى على تصديقات شرح الشمسية للقطب

Anfang f. 1b: المقالة الثانية فى القضايا واحكامها فى تعريف القضايا واقسامها فى بيان احكامها ... قال لما فرغ من مباحث القول الشارح الخ قد جرت عادة الشارحين ايراد هذه القضية بعد الفراغ عن بحث ... قوله كما ان للقول الشرح يريد بيان التوقف التى اجملها الشرح فاصله انه يتوقف بعض المسائل علي بعض الخ

Glossen zu demselben Commentar (des Qoṭb eddīn); sie scheinen aber nicht unmittelbar darauf, sondern auf Glossen zu diesem Commentar, zu gehen. Sie behandeln nur die 2. مقالة. Der Verfasser ist ’Abd elḥakīm essālkūtī † c. 1062/1652 (No. 2344).

Schluss f. 72b: قال بيّنة الثبوت لشيء الخ لا خفاء فيه بعد تصوّر الشيء بوجه هو مناط الحكم اعنى الكلية ... بحيث يتجلّى على منصة التحقيق ورفع استار الشكوك والاوهام بحيث يتبختر بسماعه ارباب التدقيق والله الملهم للصواب واليه المرجع والمآب

Schrift: Türkische Hand, flüchtig, kräftig, hintenüberliegend, gedrängt, vocallos. Stichwörter roth. F. 47 bis 72 grade stehend, eng, etwas sorgfältiger. — Abschrift c. 1200/1785.

5265. Lbg. 962.

2) f. 9—28.

Format (23 Z.) etc. u. Schrift (etwas flüchtiger) wie bei 1). Der Seitenrand beschädigt. — Titel u. Verfasser f. 9a:

الانوار البهية على خطبة شرح الشمسية للملوي

Titel so auch im Vorwort; Verf. ausführlicher im Anfang.

Anfang f. 9b: قال شيخنا ... احمد الملوي المجيري الشافعى ... بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله رب العالمين والصلاة ... وبعد فيقول ... احمد بن عبد الفتاح الشافعى الملوي، قد سالنى من لا تسعنى مخالفته ... ان اشرح خطبة شرح القطب على الرسالة الخ

Gemischter Commentar zu dem Anfang (der Ḫoṭbe) des Commentars des Qoṭb eddīn, von Aḥmed ben ’abd elfattāḥ ben jūsuf *el-mollawī* elmoġīrī † 1181/1767 (No. 5211).

Anfang: ان ابهي اي احسن يقال بَهِيَ بكسر الهاء — درر جمع درة وهي اللؤلؤة الخ — Schluss: وبيده ازمة التحقيق اي اثبات الشيء بدليل او ذكر الشيء على الوجه الحق ... واليد ترشيح وان كانت بمعنى القدرة،

Abschrift von محمد ابو المكارم العدوي im J. 1175 Ḏū’lq. (1762). — Collationirt. — Gegen Ende viele Randbemerkungen.

Stücke von Glossen zu demselben Grundwerk sind auch enthalten in Mq. 120, f. 116 und f. 128—131 (zum 2. Abschnitt der 1. Maqāle). Sie gehören wahrscheinlich zu den Glossen des Essejjid eśśerīf.

5266. Sach. 63.

54 Bl. 8vo, 15 Z. (18 × 13; 10 × 6½cm). — Zustand: fast ganz lose im Einband; nicht recht sauber, auch etwas fleckig. — Papier: gelb, auch bräunlich, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd. — Titel fehlt; f. 1a (ziemlich unten) steht beiläufig: الكتاب المسمي بالشمسية

Er ist vielmehr:

شرح الرسالة الشمسية

Verfasser fehlt; wahrscheinlich ist es:

سعد الدين التفتازانى

Denn am Rande der (auf Sach. 63 und besonders Spr. 1775 bezüglichen) Glosse Mq. 180b, f. 223a steht:

حاشية مولانا محمود برطانى للسعدية

Anfang f. 1b: الحمد لله الذي نصرنا بنور الهداية والتوفيق ... وبعد فقد سالنى فرقة من خلانى ... ان اشرح لهم الرسالة الشمسية الخ

Commentar mit قال und اقول (was jedoch nicht immer deutlich hervortritt, zuletzt überhaupt ausgelassen ist) zu demselben Grundwerk (No. 28), mit besonderem Bezug auf den Commentar des Qoṭb eddīn, wahrscheinlich von Sa’d eddīn *ettaftāzānī* † 791/1389 (No. 1955).

Hier ist aber nur das Vorwort und die 1. Maqāle behandelt. Vom Texte werden immer nur ein Paar Worte angeführt.

Beginnt f. 1ᵇ: قال الحمد لله اقول لما انعم الله عليه بافاضته نفسه الناطقة المتحلية بالعلوم . . . والابداع ايجاد شيء غير مسبوق بمادة ولا زمان الخ

Schluss f. 54ᵃ: ان اللفظ لم يستعمل فيما وضع له وهي غير القرينة الدالة على تفتيش المراد، تمت

Schrift: Türkische Hand, klein, kräftig, vocallos. Am Rande oft Glossen. F. 51—54 (Text 18 × 9½ᶜᵐ, 19 Z.) in sehr kleiner gedrängter Schrift ergänzt. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

Ein Stück aus dem Anfang dieses Commentars enthält Mq. 120, 4, f. 14—17. S. No. 5219, 4.

5267. Spr. 1775.

57 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (17⅔ × 13; 11 × 7½ᶜᵐ). — Zustand: fleckig, besonders am unteren Rande. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken.

Derselbe Commentar. Titel und Verfasser fehlt. Anfang fehlt, wahrscheinlich 1 Blatt. Die zuerst vorkommenden Worte sind:
شكر المنعم واجبا صدّر الرسالة بحمد الله الخ

Weiterhin f. 2ᵃ: قال ورتبته اقول ابواب المنطق على ما استقرّ عليه راي الجمهور تسعة الاول الكليات الثاني التعريفات الثالث القضايا الرابع القياس ولواحقه الخامس البرهان وما يشتمل علي بحث اجزاء العلوم السادس الجدل السابع الخطابة الثامن المغالطة التاسع الشعر وجعل بعضهم بحث الالفاظ بابا آخر فصارت عشرة الخ

Auch hier ist nur das Vorwort nebst der 1. Maqāle behandelt. Zu dem 4. فصل derselben gehört die Stelle f. 52ᵇ: قال الفصل الرابع اقول عرف المتقدمون معرفة الشيء بما يكون معرفته سببا لمعرفته وارادوا بالمعرفة التصور بالحقيقة الخ

Schluss f. 57ᵃ: قرينة لكونها ماخوذة في تعريفه قلنا المجاز لا يكون الا مع قرينة دالّة علي انّ اللفظ لم يستعمل فيما وضع له وهي غير القرينة الدالة علي تعيين المراد، تمّت بعون الله الخ

Schrift: klein, eng, vocallos, Persischer Zug. Am Rande und auch zwischen den Zeilen oft Glossen und Bemerkungen, in noch kleinerer Schrift. — Abschrift c. $^{1000}/_{1591}$.

Glossen zu diesem Commentar finden sich in Mq. 180ᵇ, 74, f. 228ᵇ—242 (23⅛ × 13½; 18½ × 10ᶜᵐ). Der Verfasser ist محمود البرطاني (s. auch Sach. 63). Er beginnt sogleich mit der bei Spr. 1775 angeführten Stelle: قوله ابواب المنطق على ما استقرّ عليه رأي الجمهور تسعة، اي هذا الحصر بناء على ما استقر . . . قوله الاول الكليات اي البحث على الكليات لانها من موضوع الخ

Die Blattfolge ist: 228—229. 232—242. Bl. 230. 231 gehören zum Werke, aber nicht nach f. 229. — Der Zustand der Blätter ist wasserfleckig, unsauber, auch beschädigt. — Am Rande, auch zwischen den Zeilen, bisweilen Glossen. — Schrift (23 Z.): kleine Gelehrtenhand, vocallos, meistens ohne diakritische Punkte.

5268. Lbg. 792.

60 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (20 × 13¾; 13½ × 7½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht fest im Einband. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe.

Zweite Hälfte desselben Commentars.

Titel f. 1ᵃ: شرح سعد الدين على الشمسية في المنطق

Anfang f. 1ᵇ: قال المقالة الثانية، اقول رتبها على مقدمة لتعريف القضية واقسامها الاولية وثلثة فصول لان البحث اما عن الحملية خاصة او عن الشرطية خاصة . . . قوله والشرطية اما متّصلة الخ اقول يجوز ان يكون وضع المقدمة بالذات الخ

Hier wird die 2. und 3. مقالة (f. 36ᵃ) und das Schlusswort (f. 55ᵃ) behandelt. — Schluss f. 60ᵇ: وليكتف بهذا القدر من مباحث الموضوع والاعراض الذاتية فان الاستقصاء فيها ما لا يليق بهذا الكتاب،

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, vocallos. Stichwörter roth. — Abschrift vom J. $^{1096}/_{1685}$.

Stücke aus demselben Commentar sind:

1) Mq. 120, f. 84—93. 73—82. Auf f. 84ᵃ unten beginnt der 2. بحث des Vorworts (في موضوع المنطق). Der 2. Abschnitt der 1. Maqāle beginnt f. 74ᵇ.

2) Ibid., f. 117—122. Entspricht dem Stück f. 73—82; f. 122ᵃ, 8 = 73ᵃ u. f. 118ᵇ = 77ᵇ, 14. Die Blätter folgen so: 119. 122. 120. Lücke. 121. 117. 118.

3) Ibid., f. 243. 237—242. 248ᵃ. Enthält das Ende des Commentars.

5269. Lbg. 804.

3) f. 149—151ª.

8vo, 27 Z. (19½×12½; 15½×7¾cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, ziemlich glatt u. stark. — Titel u. Verfasser f. 149ª:

شرح حسين بن معين الدين الميبدي المشهور بقاضى مير على الرسالة الشمسية في القواعد المنطقية للمولي نجم الدين ابي بكر بن عمر الكاتبى القزوينى

Anfang f. 149ᵇ: الحمد لله الذي زيّن قلوبنا بتصور الحقايق وتصديق صفاتها . . . وبعد فيقول . . . حسين . . . الميبدي . . . لما كانت الرسالة الشمسية من غاية الاشتهار الخ

Gemischter Commentar zur Einleitung des Grundwerks, von Hosein ben mo'în eddîn *elmeibodî qâḍî mîr*, um 890/1485 (No. 5065). (Wenn der Verfasser des Grundwerkes hier *Abû bekr* ben 'omar genannt wird, so ist jenes die Kunje zu seinem Hauptnamen 'Alî). Er beginnt: الحمد لله الذي ابدع قال بعضهم الابداع ايجاد شيء غير مسبوق بمادة الخ und schliesst: على مقدمة فلا حاجة الي تضمين الترتيب للاشتهار وهذا'

Es ist klar, dass der Commentar sich nicht auf die Einleitung beschränkt hat.

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, vocallos. — Abschrift c. 1200/1785.

5270.

1) Lbg. 870, 1, f. 1ᵇ.

8vo, 19 Zeilen.

Anfang eines Commentars zu demselben Grundwerk. Anfang: بسم الله الرحمن الرحيم خير المنطق يعصم عن الخطأ سهام الدعاء . . . وبعد فهذه الشقة ذكائية يظهر من لمعان كل شفاعة الخ . . . قال ورتبته على مقدمة وثلث مقالات وخاتمة' نقل عن المص" لفظ ثلث مطابقة لكثير من النسخ الخ

Schrift: klein, gut, vocallos. — Abschrift um 1100/1688.

2) Mq. 119, 9, f. 109—132.

8vo, 16—17 Z. (18½×13¾; 12½×8½cm). — Zustand: nicht recht sauber. — Papier: gelb, glatt, dick.

Bruchstück eines Commentars mit قوله—اقول zu demselben Grundwerk, und zwar zur 2. Maqâle. Es beginnt hier im 2. بحث des 1. فصل.

3. بحث 110ᵇ اقول ان كان حرف السلب جزءا الخ
4. بحث 112ª اقول لا بد لنسبة المحمول الي الموضوع الخ
2. فصل 117ᵇ اقول قد عرفت ان الشرطية قضية الخ
3. فصل 124ᵇ اقول رتب الفصل على اربع مباحث

Bricht ab in 2. بحث des 3. فصل mit den Worten: المعتبر هو الفعل لكن وقع التردد في انه الفعل بحسب

Schrift: klein, gedrängt, gute Gelehrtenhand, vocallos. Für قوله und اقول ist Platz gelassen. — Abschrift c. 1000/1591.

3) Mq. 119, 12, f. 331—336ª.

8vo, 27 Z. (18×14; 15×11cm). — Zustand: nicht recht sauber. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel u. Verfasser fehlt.

Anfang f. 331ᵇ: الحمد لله على الدوام ما تعاقبت الليالي والايام . . . اما بعد فداعي الشوق والغرام وحادي العزم والاهتمام الخ

Glossen mit قال—اقول zu dem Anfang desselben Grundwerkes (الر" الشمسية). Der Verf. giebt seine Bemerkungen in ziemlich vielen بحث.

Er beginnt: قال رتب المصنف الي قوله والمراد اقول اعلم ان ههنا ابحاثا لا بد لطالبي الفن من المحافظة عليها البحث الاول في ترتيب المصنف على الوجه المذكور الخ und schliesst hier f. 336ª: حتى ذكر الحكم على حدة فاجاب وربما يحصل النسبة الحكمية الي آخره

Schrift: kleine flüchtige Gelehrtenhand, vocallos, ohne diakritische Punkte. Am Rande einige Glossen, besonders f. 336ª. — Abschrift c. 1000/1591.

Auch Mq. 120, 23, f. 94—99 ist wahrscheinlich aus (dem Anfang) einer Glosse zu demselben Grundwerk. F. 97ᵇ steht der Anfang des 2. فصل.

Vermuthlich auch aus einer Glosse zur الشمسية Mq. 120, 73, f. 244—247 und 75, f. 249. 250 (wol zum Vorwort); ferner 6, f. 24—27 und 70, 228—235 (beide Stücke zur 1. Maqâle gehörig).

5271.

Andere Commentare und Glossen zur الشمسية الر" sind verfasst von:

1) Commentar von احمد بن عثمان الجورجانى † 744/1343.
2) Glossen zu الجرجانى von محمد بن حمزة الفنارى † 834/1430.
3) Dgl. von قرجه احمد † 854/1450.
4) Dgl. von السيد على العجمى † 860/1456.
5) Dgl. von جلال الدين الدوانى † 908/1502.
6) Dgl. von شجاع الدين الياس الرومي † 929/1523.
7) Dgl. von برهان الدين ابن حُمَيْد.
8) Glosse zu قره داود von يوسف الاصمّ الصغرانى [† 922/1516. الكردي † c. 1005/1596.
9) Glosse zu قطب الدين von محمد البدخشى
10) Dgl. von محمد بن موسى علامك البوسنوي † 1045/1635.
11) Dgl. von الملا على الكورانى الشافعى † 1094/1683.
12) Dgl. von احمد بن يونس الخليفى † 1209/1794.
13) Dgl., betitelt الحواشى القمرية
14) Commentar von سريجا بن محمد الملطى † 788/1386.
15) Dgl. von على بن محمد مصنّفك † 871/1466 (Persisch).
16) Commentar von عبد الرحمن بن ابي بكر ابن العيني † 893/1488.
17) Glosse von خضر بن عمر العطوفى † 948/1541.
18) Commentar von السيد حسن بن احمد الجلال اليمنى † 1079/1668.
19) Glosse von خليل بن محمد القرمانى.

6. Untersuchungslehre.

a) Essamarqandijje.

5272. Spr. 1796.

3) f. 59ᵇ—76.

Schmal-8ᵛᵒ, 9 Z. (18 × 6⅔; 13 × 3⅘ᶜᵐ). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist:

الرسالة فى آداب البحث

Verfasser fehlt; es ist:

شمس الدين محمد السمرقندي

Anfang f. 59ᵇ: المنّة لواهب العقل، هذه رسالة فى آداب البحث يحتاج اليها كل متعلّم لتكون حافظة له فى البحث عن الضلال ويسهل عليه الفهم والتفهيم وهي وان كانت متداولة بين المحققين الخ

Diese Anleitung zur Disputirkunst ist verfasst von Šems eddīn moḥammed *essamarqandī*, welchen HKh. I 293 (und ebenso Spr. 1796, 4, f. 77ᵇ) Šems eddīn moḥammed ben eśref elḥoseinī essamarqandī nennt und um 600/1203 ansetzt. Wenn dieser jedoch, wie HKh. VI 12761· u. 12774 angiebt, derselbe ist mit dem Verfasser eines Commentars zur المقدمة فى الجدل والخلاف الخ des Borhān eddīn enneseft † 684/1285, so muss er um 700/1300 gelebt haben, was wahrscheinlicher ist. — Zerfällt in 3 فصل.

1. فصل 60ᵃ فى التعريفات [المناظرة، الدليل، الامارة، التعليل، الملازمة، الدوران، المناقضة، المعارضة، النقض، المستند،]
2. فصل 61ᵇ فى ترتيب البحث، [اذا شرع المعلّل فى تقدير الاقوال والمذاهب الخ]
3. فصل 71ᵃ فى المسايل التى ابتدعتها [ونذكر ههنا ثلثة منها الاولي فى علم الكلام والثانية فى الحكمة والثالثة فى الخلاف]

Schluss f. 76ᵇ: جاز ان يستلزم المحال نقول هذا المنع لا يصحّ لانه لو كان ذلك التقدير ثابتا فى نفس الامر يتمّ ما ذكرنا وان لم يكن يلزم العلاية وبها يحصل المقصود كما مرّ والله اعلم بالصواب، تمت

HKh. I 293.

5273.

Dieselbe Abhandlung in:

1) Spr. 1804, 2, f. 52ᵇ—56ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. — Titel u. Verf. fehlt. Im Anfang fehlen die Worte: المنّة لواهب العقل.

Am Rande und zwischen den Zeilen ausserordentlich viele Glossen und Bemerkungen in sehr kleiner Schrift.

2) Mo. 35, 28, f. 228ᵇ—240.

8ᵛᵒ, 7 (und von f. 235 an 13) Z. (15½ × 10½; 9½ × 4¾ᶜᵐ). — Zustand: fleckig. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Titel und Verfasser fehlt.

Auf den ersten 3 Seiten viele Glossen am Rande und zwischen den Zeilen, auf f. 230—232 nur hier und da zwischen den Zeilen.

Schrift: Türkische Hand, klein, vocallos. — Abschrift im J. 965 Śa'bān (1558).

3) Mq. 119, 34, f. 468—473.

8ᵛᵒ, 15 Z. (17¾ × 11; 10 × 6ᶜᵐ). — Zustand: unsauber und fleckig. — Papier: gelb, grob, glatt, ziemlich dünn. — Titel fehlt, steht aber zu Ende. Verf. fehlt.

Anfang fehlt, etwa 1 Blatt. Das Vorhandene beginnt: يسمي علة والا فشرطا والعلة التامة الخ

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos, auch fehlen öfters diakritische Punkte. — Abschrift c. 1000/1591.

4) Mq. 67, 3, f. 63ᵇ—65ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 2. — Titel und Verfasser fehlt.

Schluss fehlt; die zuletzt vorhandenen Worte: والشيء مع كون العدم سابقا لا يمكن ان يكون ازليا واذا لم يكن، S. auch No. 98, II, f. 30.

5274. Mq. 60.

2) f. 13—38ᵃ.

8ᵛᵒ, 21 Z. (21 × 15; 16 × 10—10½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel und Verfasser f. 13ᵃ:

شرح رسالة العلامة شمس الدين السمرقندي في آداب البحث للعلامة القطب الكيلاني،

Anfang f. 13ᵇ: الحمد لله الذي هدانا الي سواء السبيل وارشدنا الي اقتناء الفضايل بالبرهان والدليل . . . اما بعد فهذه الحواشي كتبناها للرسالة الموسومة بآداب البحث . . . بالتماس بعض الاصحاب الخ

Commentar mit قال — اقول zu derselben Abhandlung, von *Qoṭb eddīn elkīlānī*, um 830/1427. Es ist vielleicht derselbe mit 'Abd elkerīm ben ibrāhīm elkīlānī, um dieselbe Zeit. — Die Textstellen abgekürzt (mit الخ oder الي قوله).

Der eigentliche Anfang f. 13ᵇ: قال هذه رسالة الي قوله من الحكيم الوهاب اقول اداب البحث اي تعريف ادب البحث صناعة نظرية يستفيد منها الانسان كيفية المناظرة وشرايطها الخ

Schluss f. 38ᵃ: قال فان قيل الخ اقول فان قال السايل سلمنا ان شمول الولاية . . . فيكون شمول الولاية للوقتين علة موجبة لاحد الشمولين فيرجع الكلام الي الشق الاول من الترديد المذكور في تقرير النكتة فيحصل بها المقصود، تم الكتاب

Schrift: ziemlich klein, etwas spitz, gewandt, deutlich, vocallos. — Abschrift von عبد الكريم بن محمد الصالحي im J. 991 Śa'bān (1583). — HKh. I 293, p. 209.

Spr. 1983, 3, f. 18—40 derselbe Commentar.

Format (15 Z.) etc. und Einband wie bei 1. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. Das Vorhandene beginnt f. 18ᵃ so: [قوله] الحكم مقتضيا لآخر والاول هو الملزوم والثانى هو اللازم، اقول الملازمة واللزوم والتلازم بمعنى واحد وهي لغة امتناع انفكاك الشيء عن الشيء واصطلاحا على ما قاله الخ (=Mq. 60, 2, f. 20ᵇ, Z. 10).

Schrift: klein, gedrängt, vocallos, ziemlich deutlich. — Abschrift von ابراهيم بن جعفر بن ابراهيم بن محمد

Der Schluss dieses Commentars in Mq. 120, f. 172. 173.

5275. WE. 85.

1) f. 1—45.

73 Bl. 8ᵛᵒ, 13 Z. (21 × 15; 13 × 8½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, der Rand stark beschrieben. — Papier: gelblich, (im Anfang zum Theil bräunlich), glatt, ziemlich dick. — Einband: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 4ᵃ (und 4ᵇ):

شرح رسالة في اداب البحث لشمس الدين محمد السمرقندي

Verfasser fehlt; es ist nach WE. 85, 2: مسعود الرومي (bei Pet. 680, 1 المسعودي). Nach HKh. I 293:

كمال الدين مسعود الشرواني الرومي

Er scheint derselbe mit dem in Pm. 74, 2 vorkommenden: مسعود بن حسين الشرواني

Anfang f. 4ᵇ: الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين . . . فقد قال الامام المحقق . . . السمرقندي . . . المنة علينا من منّ عليه لواهب افضل النعم الذي هو نعمة العقل وذلك الواهب هو الله تعالي وتقدس ولو اردف المصنف رحمه الثناء عليه الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abhandlung, von Mas'ūd (ben Ḥosein) ešširwānī *errūmī*. Er lebt nach Elǵorǵānī † 816/1413, wahrscheinlich um 840/1436.

Anfang nach der obigen Einleitung: هذه الرسالة فى آداب البحث وطرق المناظرة التى يحتاج اليها كل متعلّم وقيل التعلّم والتعليم بالذات واحد وبالاعتبار اثنان . . . لتكون تلك الاداب حافظة فى البحث والمناظرة من الضلالة الخ

Schluss f. 45b: لو كان ذلك التقدير ثابتا فى نفس الامر يتمّ ما ذكرنا من الدليل سالما عن المنع المذكور وان لم يكن ذلك التقدير ثابتا فى نفس الامر يلزم ثبوت العلية والّا يلزم ارتفاع النقيضين وبها يحصل المقصود كما مرّ فى الشق الاول من الترديد المذكور تمّ

Schrift: ziemlich gross, flüchtig, nicht leicht zu lesen, vocallos. Text roth. Auf den ersten 22 Bl. viele Rand- auch Interlinearglossen. — Bl. 1—3 Schmutzblätter. — Abschrift im J. 989/1574. — HKh. I 293.

5276.

Derselbe Commentar in:

1) Spr. 1795, 1, f. 1—34.

59 Bl. 8vo, 14 (11) Z. (17 × 13; 8½ × 7cm). — Zustand: schlecht, meistens lose Lagen und Blätter, unsauber. — Papier: gelb, ziemlich glatt und stark. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel f. 1a:

مسعودي فى الآداب

Nach f. 2 grosse Lücke von c. 14 Bl. (= Spr. 1793, f. 3a, 7 fr. bis f. 10a, 11). Nach f. 34 fehlt der Schluss, 5 Bl. (= Spr. 1793, f. 25b, 1 bis Ende). Zuletzt f. 34b:

من ان يكون معلوله الاول جائز العدم

Schrift: Persischer Zug, flüchtig, nicht leicht zu lesen, ziemlich gross und dick, vocallos. Der Text roth, auch schwarz, überstrichen. F. 1. 2 von neuerer Hand, klein, ziemlich deutlich. — Am Rande und zwischen den Zeilen besonders in der 1. Hälfte viele Glossen, von kleinerer Schrift. — Abschrift c. 1000/1591.

2) Pet. 680, 1, f. 1—18a.

130 Bl. 4to, 23 Z. (22 × 14; 15 × 6cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ganz fest im Deckel. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel u. Verfasser f. 1a:

شرح المسعودي على السمرقندي

u. f. 1b: هذا شرح الآداب للفاضل المسعودي

Schrift: klein, gedrängt, ziemlich deutlich, vocallos. Am Rande (auch zwischen den Zeilen) öfters Glossen. Der Grundtext roth überstrichen. — Abschrift im J. 1112 Rabī' II (1700) von عبد الباقى بن حاجي احمد

3) Pet. 365, 1, f. 1—31.

70 Bl. 8vo, 15 Z. (18½ × 12⅓; 12⅓ × 7½cm). — Zustand: lose Lagen; ziemlich unsauber, am Rande (besonders oben) wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederdeckel. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: klein, fein, gefällig, gleichmässig, vocallos. Der Text roth überstrichen. Von f. 26 an ergänzt, etwas grösser und dicker, die einzelnen Wörter meistens in schräger Lage, oft mehrere Wörter übereinander (so f. 27b bis 30). Beides sind Türkische Hände. — Abschrift im J. 1121 Raǵab (1709) von مصطفى. Diese Jahreszahl bezieht sich auf die Ergänzung f. 26 ff.; der Haupttheil ist etwas älter c. 1100/1688. — Am Rande (auch zwischen den Zeilen) viele Glossen in noch kleinerer Schrift.

F. 1a in sehr kleiner Schrift: Erklärung einiger philosophischer Begriffe.

4) Spr. 1793.

27 Bl. 8vo, 22 Z. (21½ × 15½; 15½ × 9—10cm). — Zustand: nicht ganz reinlich. — Papier: gelblich, ziemlich stark u. glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel (von neuer Hand) f. 1a:

هذه رسالة فى اداب البحث وطرق المناظرة لمحمد السمرقندي

Verfasser fehlt.

Schrift: gross, kräftig, gewandt, deutlich, vocallos. Im Anfang am Rande viele Glossen. Text roth. — Abschrift von الشيخ عمر الطرابلسي الحلبي القادري الحنفي Ende Šawwāl 1140/1728.

5) Spr. 1794, 1, f. 1—26.

97 Bl. 4to, 17 (15) Z. (22 × 15; 16 × 8cm). — Zustand: unsauber und sehr wasserfleckig. — Papier: gelblich, stark, wenig glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: Türkischer Zug, ziemlich klein, gedrängt, vocallos. Der Text überstrichen. Am breiten Rande (auch zwischen den Zeilen) viele Glossen, besonders von دنقوز. Abschrift im J. 1159/1746 von ابن على بن جمعه قول اغا

6) Pm. 202.

32 Bl. 4to, 17 Z. (22½ × 16½; 15 × 9½cm). — Zustand: im Ganzen gut. Bl. 5 u. 6 lose. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: schöner Halbfranzbd. — Titel auf dem Vorblatt von späterer Hand (unvollständig):

آداب البحث للسمرقندي

Am Rande und oft auch zwischen den Zeilen stehen eine Menge von Glossen; ausserdem sind auf besonderen

zwischengeklebten zahlreichen Zetteln viele Glossen von zum Theil ansehnlicher Länge vorhanden.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, kräftig, deutlich, vocallos. Grundtext schwarz überstrichen. — Abschrift um $^{1160}/_{1747}$.

7) Pet. 314, 5, f. 21—58.

8va, 17 Z. (20$^{1}/_{2}$ × 14$^{1}/_{2}$; 13 × 6$^{1}/_{2}$^{cm}). — Zustand: im Ganzen gut; gegen Ende einige Flecken und der daselbst beschädigte Rand ausgebessert. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: ziemlich klein, deutlich, vocallos. Der Text tritt nicht hervor. — Abschrift vom J. $^{1245}/_{1829}$.

5277. Spr. 1794.

5) f. 66—97.

Format etc. und Schrift wie bei 1). Am Rande viele Glossen in kleinerer Schrift, auch zwischen den Zeilen. — Titel f. 66^{a}:

كتاب عماد شرح على مسعود الرومي

Anfang f. 66^{b}: قوله المنة علينا سلك طريقة العمل بالحديث معنى لان حقيقة الحمد عند المحققين اظهار الصفات الكمالية الخ

Eine besondere Einleitung findet sich in Pet. 680, 2 (und auch sonst, z. B. Codd. Uri 496, 3). Als Verfasser dieser Glosse mit قوله zu demselben Commentar (des Mas'ūd) wird hier (und We. 1256 von späterer Hand) genannt عماد; Lbg. 990 قره; Pet. 680, 2: ابو الفتح محمد ... تاج السعيدي. Unter عماد könnte man verstehen: يحيى بن احمد الكاشى عماد الدين, welcher um $^{880}/_{1475}$ gelebt hat. Ihm legt HKh. I p. 208 eine vorzügliche Glosse bei, mit demselben Anfang wie er hier (Spr. 1794, 5) steht. Weshalb er (Lbg. 990, 1) قره genannt oder wer damit gemeint sei, weiss ich nicht. Dagegen *Mîr abû 'lfatḥ* moḥammed ben emîn abû sa'îd *tâǵ essa'îdî*, welchen HKh. I p. 209 gleichfalls (aber unvollständig) als Glossator aufführt, lebt um $^{850}/_{1446}$; er hat seine Glosse dem Fürsten Moḥammed *ulūg bēk* ben šāh roḥ ben tîmûr ḥân gewidmet, welcher im J. $^{854}/_{1450}$ umgebracht wurde. Dieser (Mîr abû 'lfatḥ) muss hier als Verfasser angesehen werden, wie mir scheint; denn seine Glosse hier bezieht sich auf den Commentar des Mas'ūd, wie auch HKh. angiebt, während die des Elkāšî unmittelbar das Grundwerk behandelt. Wahrscheinlich hatte er auch den Ehrennamen 'Imād d. h. 'Imād eddîn. Diese Glosse wird auch nach demjenigen, welchem sie gewidmet ist, die des Ulūg bēk genannt (Pet. 680, 2); so auch in Spr. 1794, 4, wo sie zugleich als Commentar des 'Imad bezeichnet ist.

Schluss f. 97^{b}: قوله من الترديد المذكور فظهر ان الجواب عن مثال هذا المنع ليس الا بطريق الترديد اثباتا انه غير مضر كما سبق في مثال المنع الغير المضر في التنبيه السابق فليتذكر، والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب،

5278.

Dieselbe Glosse in:

1) Spr. 1795, 2, f. 35—53.

8vo, 22 Z. (17 × 13; 11$^{1}/_{2}$ × 7$^{2}/_{3}$^{cm}). — Zustand: schlecht; ganz wasserfleckig, der Text unten am Rande oft beschädigt. — Papier: gelb, ziemlich stark, wenig glatt. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt. F. 38^{a} beginnt das 2. فصل so: قوله الفصل الثاني في ترتيب البحث، اعلم ان موضوع هذا الفن هو الابحاث من حيث التوجيه اذ الابحاث فيه من كيفية الابحاث وصفاتها الذاتية من هذه الحيثية الخ

Das 3. فصل f. 50^{a}: قوله الفصل الثالث في المسايل التى ابدعناها الخ، اي على الوجه المذكور كما مر والا كانت تلك المسايل قبله ايضا، قوله وفيه اشعار الخ اي وفيه اشعار ايضا ان تلك المسائل الكثيرة المبدعة واقعة في هذا الفصل وبالجملة فالعبارة الخ

Schluss wie bei Spr. 1794, 5.

Schrift: klein, gewandt, eng u. deutlich, vocallos. — Abschrift vom J. $^{888}/_{1483}$.

Es fehlt im Anfang das Stück Spr. 1794, 5, f. 66^{b} bis f. 75^{a}, 6 (= 10 Bl.). Dann folgt f. 35. 36; 1 Bl. fehlt; 37. 38; 1 Bl. fehlt; 39—53 (ohne Lücke).

2) We. 1256.

50 Bl. 8vo, 14 Z. (21 × 14$^{3}/_{4}$; 13$^{1}/_{2}$ × 6$^{3}/_{4}$—7$^{1}/_{2}$^{cm}). — Zustand: lose Lagen im Deckel; stark wurmstichig; fast ganz wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken u. Klappe. — Titel von späterer Hand: هذا كتاب عماد شرح على مسعود الرومي

Anfang und Schluss wie bei Spr. 1794, 5.

Schrift: ziemlich gross, dick, geläufig, ziemlich deutlich, vocallos. F. 21—30 von späterer Hand ergänzt: regelmässiger u. deutlicher. Am Rande und auch zwischen den Zeilen bis f. 30 viele Glossen. Der Text der ersten 5 Blätter in rothen Linien eingerahmt. — Abschrift im J. 1032/1623 von يونس بن بربوطاق.

3) Lbg. 990, 1, f. 1—32ª.

68 Bl. 8vo, 17 Z. (21⅓ × 14½; 14½ × 7½cm). — Zustand: ziemlich gut; am oberen Rande etwas wasserfleckig. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel f. 1ª zur Seite:

هذا كتاب قره حاشيه على المسعود من علم الآداب

(u. unten: حاشيه قره على مسعود الرومي على آداب البحث)

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gedrängt, vocallos. Das Stichwort قوله roth. Viele Glossen am Rande und zwischen den Zeilen. — Abschrift c. 1150/1737.

4) Pet. 365, 2, f. 32—70.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. Oben am Rande in der Mitte ein grosser Wurmstich. — Titel und Verfasser fehlt. — Von f. 56 an die ergänzende Hand, wie in Pet. 365, 1, f. 26 ff. Am Rande sehr häufig in der ersten Hälfte Glossen.

5) Pet. 680, 2, f. 18ᵇ—43.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel f. 1ª:

حاشية الوغ بيك

und f. 18ᵇ oben am Rande:

حاشية الوغ بيك على شرح المسعودي في الآداب

Anfang: الادب طريقة المقربين اليك وذريعة المتضرعين لديك اللهم صل على محمد الذي تقضى سنة من تصدي بمخالفته فالزم . . . وبعد فان شرح الآداب للفاضل الرومي سعد جده وحمد جده احسن الشروح تحقيقا الخ

Der Name des Verfassers ابو الفتح محمد الخ ist f. 19ª genannt. Die Glosse beginnt f. 19ª so wie bei Spr. 1794, 5. Schluss ebenso, nur ist das letzte Wort hier فيتداركه für فليتداركه.

Das einführende Wort قوله ist überall ausgelassen, dafür eine kleine Lücke gelassen.

5279. Spr. 1794.

4) f. 44ᵇ—65ª.

Format etc. und Schrift (Text: 17 × 9½—10½cm) wie bei 2). — Titelüberschrift:

هذا كتاب شاه حسين العجم الواقع على الوغ بيك من الاداب شرح للعماد

Anfang (f. 44ᵇ): قوله سلك طريقة العمل اه‘ اعلم ان من دأب المصنفين ان يبدؤا في اول تصانيفهم بكلام مشتمل على لفظ الحمد الخ

Glosse mit قوله zu denselben Glossen des Mîr abû 'lfatḥ (Spr. 1794, 5), von Śâh Ḥosein el'aǵam oder auch bloss Ḥosein oder Śâh Ḥosein oder 'Aǵamî eśśirwânî oder auch 'Abd ellaṭîf. Er lebt um 920/1514. Diese Glosse wird in Spr. 1794, 5 öfters am Rande angeführt und mit شاه حسين عجم oder bloss عجم bezeichnet.

Schluss f. 65ª: قوله ان لا يذكر لفظة الثابتة اه‘ لانه لما قال في صدر الكلام الاعيان الثابتة فلا وجه لقوله والكلام في الاعيان الثابتة وانما قال فالانسب لانه يجوز ان يكون الثابتة في صدر الكلام بمعنى الموجودة سواء تعددت فيها الاكوان وتجددت عليها الاعصار او لا فيه يصدق على ما كان في آن الحدوث كما لا يخفى‘ تم

Die Unterschrift hat als Titel:

حاشية عماد المسعود المسماة بالعجم

5280.

Dieselbe Glosse in:

1) We. 1243, 2, f. 34—80ª.

Format etc. und Schrift wie bei 1. Die untere Hälfte der Blätter ist stark wasserfleckig. — Titel f. 34ª:

حاشية عجمي الشرواني لمسعود رومي

2) Lbg. 990, 2, f. 34—67ª.

Format (f. 44—67 21 Z., 14½ × 8½cm) etc. und Schrift wie bei 1. — Titelüberschrift f. 34ᵇ:

هذا كتاب شاه حسين محشي قره حاشيه

F. 67ᵇ. 68ª allerlei philosophische Notizen.

3) Mq. 589.

58 Bl. 8vo, 16—17 Z. (21 × 15; 14—15 × 7½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel f. 1ª:

شاه حسين على قره حاشيه

Dem Schluss ist hier noch hinzugefügt: على المتامل الذكي

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, kräftig, gedrängt, vocallos. Das Stichwort قوله roth. — Abschrift im J. 1082/1671 in Konstantinopel. — Am Rande sehr viele Glossen Verschiedener von derselben Hand, aber kleiner.

4) Pet. 680, 3, f. 44—78.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. — Titelüberschrift:

هذه الحاشية واقعة على الوغ بيك المسماة بعبد اللطيف

Schluss wie bei Mq. 589.

5) We. 1850, 1, f. 1—44.

78 Bl. 8vo, 23 Z. (20×14; 15½×6¾cm). — Zustand: besonders in der 2. Hälfte stark wasserfleckig, wodurch der Text oft etwas verwischt oder doch fleckig geworden ist. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel f. 1a unten (von späterer Hand):

حاشية شاه حسين الرومي على المسعودي في آداب البحث

(und fast ebenso f. 44a) und f. 43b in der Unterschrift:

شاه حسين حاشية مسعود الرومي

Schrift: ziemlich kleine Türkische Hand, gedrängt, deutlich, gleichmässig, vocallos. Das einführende Wort قوله roth. — Abschrift von مسعود بن محمد in Konstantinopel im J. 1086/1675. — Auf dem breiten Rande sehr viele Glossen, in kleinerer Schrift.

5281. We. 1243.

1) f. 1—32a.

80 Bl. 12mo, 19 Z. (11¾ × 9½; 9½ × 5½cm). — Zustand: unsauber und fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappbd; der hintere Deckel fehlt. — Titel u. Verfasser von späterer Hand (nicht ganz richtig) f. 1a:

كتاب اوصول (اصول .l) المنطق لشجاع الدين
(مع العاجم البردعي)

(Das Eingeklammerte bezieht sich auf das 2. Stück der Handschrift.) Oben auf der Seite steht:

شجاع الدين الشهير بخرزمين

Auch nicht richtig. Nach HKh. I p. 209 hat er den Beinamen خرضمة.

Anfang f. 1b: قال العبد المفتقر الى الله المعين لطف الله بن مولانا شجاع الدين وجّه الله قلبه نحو ما يرضاه ... لما كان بعض من اعزّة الاخوان واجلّة الخلّان ... يقرأ على شرح الفاضل مسعود الرومي ... مع حاشية منسوبة الى المولى العماد ... فاردت ان اجمع ما سنح للخاطر الفاتر ... مع ابلغ الايجاز بلا تعمية والغاز الخ

Glosse zu denselben Glossen des Mīr abū 'lfatḥ (= 'Imād eddīn), von Luṭf allāh ben śogā' eddīn, um 920/1514, mit dem Beinamen (bei HKh. Ḣarḍama oder) Ḣarzemīn (oder Ḣarizemīn).

Das Werk selbst beginnt dann f. 1b: قوله سلك طريقة العمل بالحديث اي بفحواه باتيان الحمد يقال عملت بقول فلان اي اتيت عملا دلّ قوله على طلبه الخ

Schluss f. 32a: قوله وبه يحصل المط" كما مر لانه ثبت فيما سبق انه يثبت احدي الدلالتين على تقدير تحقق العلية اولا، هذا آخر ما اوردناه على هذه الاوراق مما خرج عن قديمة مع تشعب مطالعتي نحو الكتب التقرير . . . جعل الله باعث هذا التسويد من افاضل زمانه واعاظم اقرانه، الحمد لله الميسر للاهتمام والمهدي للاختتام، تم الكتاب

Schrift: Türkische Hand, klein, eng, gedrängt, flüchtig, schwierig, vocallos. Die behandelten Stellen durch rothes قوله oder [الشارح] قال eingeführt. — Abschrift c. 1100/1688 von خير الدين بن محمد. — Am Rande ziemlich oft Glossen.

Dasselbe Werk in Spr. 1983, 1, f. 1—15a.

40 Bl. 8vo, 23 Z. (21½ × 14½; 14 × 8½cm). — Zustand: am Rande sehr fleckig, auch sonst unsauber. Die Ecken ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel u. Verf. fehlt.

Schrift: klein, gedrängt, vocallos, ziemlich deutlich. — Abschrift von عبيد الله بن فتح الله بن محمد بن سيدي im J. 981 Rabī' I (1573).

5282. Spr. 1794.

3) f. 34b—44b.

Format etc. und Schrift wie bei 2). Der Text mehrfach durch Zusammenkleben und Abscheuern beschädigt in der oberen Hälfte. — Titelüberschrift f. 34b:

هذا كتاب بهشتي

Dieser بهشتي ist verschieden von dem in Mq. 67, 1 vorkommenden. Vielleicht ist es der bei HKh. I p. 209 رمضان البهشتي الرومي genannte.

Der Anfang ist unleserlich. Einige Zeilen vom Anfang (lin. 11) heisst es: قوله كيف وقد ورد في القران، فيه ان ذكر المتن في مقابلة ذكر المتن الخ

Glosse zu denselben Glossen (des Mīr abū 'lfatḥ = 'Imād eddīn), vielleicht von Ramaḍān *elbihestī* errūmī † 979/1571. Stellen daraus öfters in Spr. 1794, 5 am Rande angeführt. Der Text der Glosse wird durch rothes ق (= قوله) eingeführt.

Schluss f. 44b: قوله اخذ التقدير ... الحق من اشتراط فعلية الصغري ولو شمّت كشفت القناع عن وجه الاشكال ولكن اكتفيت بقدر ما ينسب به الرجال تجنبا عن حالة المعاندين والجهال واعلم بحقيقة من هو المبتدا واليه المآل، تمت الكتاب الخ

5283. Spr. 1794.

2) f. 27—34ª.

8ᵛᵒ, 27 Z. (21⅞ × 15; 17 × 8ᶜᵐ). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1). Der Text hat durch Zusammenkleben der Blätter an einigen Stellen gelitten. Die Schrift ist kleiner und enger, aber dieselbe Hand. — Titel f. 27ª:

هذا كتاب دنقوز حاشية للمسعود
وهو من كتب الادب

Anfang f. 27ᵇ: ان احسن ما يستعان به في الامور الحسان حمد الله الملك المنان ... قوله من منّ عليه اقول لا من منّه هو قطعه يقال منّ عليه بيد اهتداها اليه كقوله انعم اليه واحصل عليه والمنة النعمة الخ

Glossen mit قال—اقول zu demselben Commentar, von Šems eddîn aḥmed *dinqûs* (auch diñqûs ديكقوز), um 870/1465. Dass sie von ihm sind, ist sicher: sie werden unter seinem Namen am Rande von Spr. 1794, 1 öfters angeführt.

Schluss f. 34ª: هو تخلّف المعلول عن علة التامة نعم لو كان الشيء ممكنا بالامكان الوقوعي لم يستلزم المحال نعم لا ذلك التقدير، تمت الكتاب الخ

Dasselbe Werk in WE. 85, 2, f. 46—73.

Format etc. und Schrift wie bei 1); f. 71 fast lose; am Rande wurmstichig. — Titel u. Verf. f. 46ᵃ u. 47ª:

الرسالة الثانية تتضمن شرح الاولي لمسعود الرومي

Anfang und Schluss ebenso.

5284. Pet. 680.

4) f. 79—91ª.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift f. 79ª:

هذه الحاشية واقعة على شرح الآداب المسعودي
المسماة بنخاجواني

Dafür steht aber am Rande:

حاشية الخجراني على شرح المسعودي في الآداب

(worin الخنجراني verschrieben ist für النخاجواني).

Anfang ganz wie bei Spr. 1794, 2.

Glosse des Moḥammed ben idrîs *ennaḫġuwânî* um 950/1543 zu dem Commentar des Mas'ûd.

Schluss f. 91ª: فاذا تحقق نقيض شمول عدم الولاية على تقدير انتفاء العلية فلا بد ان يتحقق ثبوت الولاية او الافتراق واياما كان يستلزم احدي الولايتين هما ثابتة ومن يثبت احدي الولايتين ثبت كون الاب مالكا لا جبارا للمبالغة على النكاح وهو المط،

5285. Pet. 680.

5) f. 91ᵇ—130ª.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift f. 91ᵇ:

حاشية أحمد جندي على آداب المسعودي

Der Verfasser so auch in der Unterschrift.

Anfang: قال الامام المحقق والهمام المدقق والاقرب ان المراد من الامام هو الرئيس فيما بين اهل الشرع ويؤيده التوصيف بالحقق ... سلطان الحكماء نشرا على غير ترتيب اللف ... والمنة وهي اظهار الانعام فهذا التعبير اولي مما قاله بعض الفضلاء ... من من عليه المنّ تصوير المعني وتعيينه لا بيان الاشتقاق الخ

Glossen zu demselben Commentar (des Mas'ûd), von Aḥmed ben 'omar *elǵenedî* šeref eddîn.

Schluss f. 130ª: قوله من جهة التحقيق والثبوت في نفس الامر اعني تحقق مضمون القضايا المستعملة في الادلة قوله من كلتا الجهتين اي من جهة التصديق وجهة الثبوت في نفس الامر قوله عن طوق البشر اي الواسع وقدرته قوله بين النهايتين اي بعد وضع المطّ وقيل حصوله، تمت الحاشية المنسوبة الي المحقق المدقق احمد جندي رحه

5286. Spr. 1796.

4) f. 77ᵇ—107ª.

Format (17 Z.) etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist: حاشية على الرسالة السمرقندية

Verfasser fehlt.

Anfang f. 77ᵇ: الحمد لله على ما تقاصر من سوابق كرمه وترادف من لواحق نعمه ... اما بعد فهذه حواشي كتبنا ها على سبيل الارتجال للرسالة الموسومة بآداب البحث للامام المحقق افضل المتاخرين شمس الائمة والدين محمد بن اشرف السمرقندي،

Glossen mit قال—اقول zu derselben Abhandlung, von einem Ungenannten, der aber vor 870/1466 lebt, vielleicht um 850/1446.

Anfang f. 77b: قال المناظرة الخ اقول لما كان الشارع في العلم الذي نحن بصدده يحتاج الي تصوّر مفهوم المناظرة ليكون على بصيرة في طلبه الخ

Schluss f. 107a: يكون مشمول الولاية علة لاحد المشمولين وقد بيّنّا انه على ذلك التقدير يثبت احدي الولايتين فثبت المدعي وليكن هذا آخر ما ذكرنا من هذه الاوراق والحمد لله بقدر الارزاق، تمت

Abschrift vom J. 870 Ḏū'lḥiǵǵe (1466).

5287. Spr. 1796.

1) f. 1—53a.

107 Bl. Schmal-8vo, c. 17 Z. (18 × 6⅔; 13½ × 3⅘cm). Zustand: wasserfleckig am Rande und auch im Rücken; unsauber. Nicht frei von Wurmstichen. — Papier: gelblich, glatt, stark. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel u. Verf. fehlt. Er ist nach der Unterschrift f. 53a:

شرح الرسالة في آداب البحث لركن الملة والدين حميد الدين الشاشي

Anfang fehlt, 7 (oder 15) Blätter.

Commentar mit قال — اقول zu derselben Abhandlung des Essamarqandī. Die zuerst erklärte Stelle ist f. 3a: قال الدليل هو الذي يلزم من العلم بالعلم بشيء آخر وهو المدلول اقول عرف الدليل بعد المناظرة اذ هي انما تتحقق فيه ومعرفته متوقفة على معرفة اللزوم والعلم الخ (= Mq. 60, f. 81a).

Der Verfasser Ḥamīd eddīn *eššāšī* lebt vor d. J. 872, wahrscheinlich um 850/1446.

Schluss f. 53a: فاما ان يثبت بشمول الوجود او بالافتراق واياما كان يلزم احدي الولايتين فهو المطلوب، هذا آخر ما اردنا ايراده في شرح هذه الرسالة ولله الحمد اولا وآخرا وعلى رسوله محمد الصلوة وآله اجمعين الطيبين الطاهرين، تمت

Schrift: ziemlich gross, gewandt, etwas flüchtig, doch deutlich, vocallos. Für das einführende قوله oft Platz gelassen. — Abschrift im Jahre 872 Ramaḍān (1468) von (f. 107a): محمود بن اسمعيل بن محمود بن احمد

Am Rande im Anfang einige Glossen.

Ein Stück desselben Commentars in Mq. 60, 9, f. 81—86.

8vo, 22 Z. (19 × 13½; 14 × 9½cm). — Zustand: unsauber, wasserfleckig. — Papier: gelb, stark, glatt.

Titel fehlt, ebenso Verfasser, Anfang und Ende. Das Vorhandene beginnt gegen Anfang des 1. فصل. Das 2. فصل f. 83a: قال الفصل الثاني في ترتيب البحث، اذا شرع المعلل في تقرير الاقوال . . . سياتي ذكره اقول لما فرغ من التعريفات شرع في ترتيب البحث وبيان طريقه فقال اذا شرع المعلل الي آخره اي اذا شرع المعلل في تقرير اقوال اهل العلم في المسئلة الخ

Schrift: klein, zierlich, gleichmässig, vocallos. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, Glossen. — Abschrift c. 1100/1688.

5288. Mq. 67.

1) f. 1—47.

65 Bl. 8vo, 15 Z. (18½ × 14; 11½ × 8½cm). — Zustand: nicht recht sauber; am oberen Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel fehlt; nach dem Vorwort:

المآب في شرح الآداب

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 2b: الحمد لله المتوحّد بوجوب الوجود والقدم المنفرد بذاته عن الحدوث والعدم . . . اما بعد فان احوج خلق الله تعالي ابا العلاء محمد بن احمد البهشتى الاسفرائنى بيّض الله غرّة احواله . . . يقول قد اشار الىّ جمع من الفضلاء الذين شاركتهم في البحث الخ

Commentar mit قال—اقول zu demselben Grundwerk, von Moḥammed ben aḥmed *elbiheštī* elisferāīnī abū 'l'alā, wol um 900/1494 am Leben.

Anfang des Commentars f. 3a: قال المصنف رحمه المنة لواهب العقل هذه رسالة في اداب البحث . . . فالتمست الهام الصواب من الحكيم الوهاب اقول الرسالة الالوكة والالوك قال لبيد

وغلام ارسلته امّه بالوك فبذلنا ما سَأَل الخ

Schluss f. 47b: يلزم ثبوت احد الملزومين ويلزم من ثبوت احدهما ثبوت المدّعي لوجوب تحقق اللازم عند تحقق الملزوم فيلزم ثبوت المدّعي وهو المطّ، تمت

Schrift: ziemlich klein, Türkischer Zug, vocallos, oft ohne diakritische Punkte, nicht leicht. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, oft Glossen. — Abschrift c. 1100/1688. — HKh. I 293, p. 209.

5289. Spr. 1983.

2) f. 15ᵇ—17.

8ᵛᵒ, 19 Z. Zustand etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist:

شرح الرسالة السمرقندية

Verfasser fehlt; er ist nach HKh. I p. 200:

سنان الدين يوسف الرومي شاعر سنان

Anfang f. 15ᵇ: حمدا لمن منّ من فضله على من يشاء وصلوة على من سما وعلا حتى سمك السماء ... المنة لواهب العقل قيل عليه المنة مذمومة عقلا وعرفا وشرعا اذ قد اشتهر بين العقلاء من اهل العرف الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abhandlung, von Sinān šā'ir d. h. Sinān eddīn jūsuf errūmī, um $^{900}/_{1494}$ am Leben (verschieden von Sinān eddīn jūsuf eççūfī, der etwas früher, und Sinān eddīn jūsuf elardebīlī *sunbul sinān* † $^{951}/_{1544}$ und Sinān eddīn jūsuf ben ḥusām eddīn † $^{986}/_{1578}$).

Bloss der Anfang vorhanden. Die hier letzten Worte f. 17ᵇ unten sind: بتلك التصديقات وعلى مجموع المسايل والمبادي والموضوعات وله معنى آخر اضافي فان الآداب جمع ادب وهو صيانة النفس،

5290. Mq. 60.

10) f. 87—92.

8ᵛᵒ, 19 Z. (17×12; 11½×5ᶜᵐ). — Zustand: unten am Rande stark fleckig. — Papier: gelb, zieml. stark, glatt.

Titel u. Verf., Anfang u. Ende fehlt. Ein kleines Stück eines Commentars (oder Glosse) zu derselben Abhandlung. Es beginnt hier gegen Anfang des 1. فصل. Das 2. فصل f. 92ᵇ: في ترتيب البحث، فيه اشارة الى ان للبحث اجزاء فهي ثلثة المبادي،. Weitere Abschnitte fehlen.

Schrift: ziemlich klein, Türkischer Zug, gefällig und deutlich, vocallos. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

5291.

Auf diese Abhandlung beziehen sich vielleicht auch folgende Stücke:

1) Mq. 208, 4, f. 23—26.

8ᵛᵒ, 19 Z. (Text: 14×8ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark.

Bruchstück ohne Titel, Anfang u. Ende. Zuerst: موصوفا به فلا يحصل ما سيق الكلام لاجله ... قوله كما ايها واجبة ... لقوله تعالى يا ايها الذين آمنوا ... قوله ليس باولى، فيه ابهام لطيف ... قوله يقتضى مطلق العمل، قال المفسرون الخ

Erwähnt wird in dieser Glosse f. 25ᵇ الشارح البهشتي und 26ᵃ السيد الشريف (= الجرجاني).

Die letzten Worte: قوله ينتقض بقوله تعالى انك لا تهدي الخ ... بل دلالته عليه الكلام وقف على الله وخلقه في قلبه فكانه ليس بهاد،

Schrift: kleine Türkische Hand, kräftig, etwas weit, vocallos. Stichwort قوله roth. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, Glossen. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$.

2) Mq. 120, f. 2.

Blatt eines Commentars zur في آداب البحث „ للسمرقندي (handelt von المعلول).

Eben daher f. 13 (von التعليل und المناقضة handelnd) und f. 132—139 (في المناظرة) und auch wol f. 140. 182—185. 228—235.

Zum 1. فصل des Werkes gehört f. 257—266.

3) Mq. 180ᵇ, f. 166. 167.

Commentar zu einer Stelle.

5292.

Andere Commentare werden beigelegt dem:

1) عصام الدين الاسفرائني † $^{943}/_{1536}$ nebst Glossen dazu von
   a) محمد بن اسمعيل بن محمد النفراوي † $^{1185}/_{1771}$.
   b) محمد بن عبد ربه بن على العزيزي † $^{1199}/_{1785}$.
   c) محمد بن على الصبان † $^{1206}/_{1791}$.
2) احمد بن عبد الفتاح بن يوسف المجيري الملوى † $^{1181}/_{1767}$ (2 Commentare) nebst Glossen dazu von
   a) على الطحان الازهري † $^{1207}/_{1792}$.
   b) احمد بن موسى بن داود العروسى † $^{1208}/_{1793}$.
   c) محمد بن محمد بن احمد السنباوى † $^{1232}/_{1817}$.
3) ابراهيم بن يوسف البلغاري
4) عبد اللطيف بن عبد المومن بن اسحق u. d. T. كشف الابكار في علم الافكار

Glossen zu كمال الدين مسعود von:

5) احمد بن روح الله التجابري الرومي † 1008/1599.

6) امير حسن الرومي

7) علي بن محمد مصنفك † 875/1470.

8) عبد الرحيم الشرواني

9) عبد المومن البرنوني

und Glossen zu مير ابو الفتح von:

10) يحيى بن عمر المنقاري [=منقاري زاده] † 1088/1677.

11) محمد افندي دباغ زاده um 1110/1698.

Einige andere hieher gehörige Schriften sind:

1) الآداب ,, oder الآداب بشرح فتح الوهاب von زكرياء الانصاري † 926/1520.

2) Glosse dazu von احمد بن يونس الخليفي † 1209/1794.

3) حاشية على ,, في آداب البحث von محمد بن عبادة العدوى † 1193/1779.

4) الاداب ,, von سنان الدين الكانجى

5) غذا الالباب في شرح منظومة الآداب von محمد بن احمد بن سالم السفاريني † 1188/1774.

6) منظومة ,, في آداب البحث von مصطفى بن محمد بن يوسف الصفوى القلعاوي † 1230/1814.

b) El'aḍudijje.

5293. Mo. 205.

6) f. 53ᵇ. 54ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift:

هذا كتاب آداب بحث [l. البحث]

Verfasser fehlt; es ist:

عضد الدين الايجى

Anfang: لك الحمد والمنة وعلى نبيك الصلوة والتحية، اذا قلت بكلام ان كنت ناقلا فيطلب الصحّة او مدعيا فالدليل ولا يمنع النقل الخ

Dies kleine, auf Disputirkunst bezügliche, Stück ist von 'Aḍud eddîn *elîǵî* † 756/1355 (No. 1800) verfasst.

Schluss f. 54ᵃ: فيمنع بان يقال لا نسلم ان الكلام مركب من الحروف ان الكلام لفى الفؤاد وانما جعل الكلام علي الفؤاد دليلا،

HKh. I 294.

5294.

Dasselbe Werkchen ist enthalten in:

1) Mo. 109, 5, S. 365. 366.

8ᵛᵒ (19 × 11; c. 13 × 6ᶜᵐ). Im Ganzen 16 Zeilen. — Titel und Verfasser fehlt; in der Unterschrift:

الرسالة العضدية

Schrift: Persischer Zug, ziemlich klein, kräftig, etwas flüchtig, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

2) Mq. 303, 1, f. 1ᵃ.

53 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. (21½ × 15½; 15 × 6½ᶜᵐ). — Zustand: fleckig, besonders unten am Rande. — Papier: weisslich, dünn, glatt. — Einband: Pappbd. — Titel steht am Ende des Stückes: الرسالة العضدية. Verfasser fehlt.

Schrift: klein, nicht gedrängt, gefällig, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688. — Zwischen den Zeilen öfters kleine Glossen.

3) Lbg. 402, 2, f. 3ᵃ.

8ᵛᵒ, 14 Zeilen. — Titel und Verfasser fehlt. — Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross und kräftig, vocallos. — Abschrift c. 1100/1688.

4) Glas. 118, 1, f. 1ᵃ.

8 Bl. 4ᵗᵒ, 15 Z. (22 × 15½; 12 × 6¾ᶜᵐ). — Zustand: fleckig. — Papier: gelblich, ziemlich stark u. glatt. — Einband: Kattunbd mit Lederrücken. — Titelüberschrift:

,, ادب البحث لعضد الدين الايجى

Schrift: ziemlich gross, roth, vocalisirt. — Abschrift von عبد الرحيم بن عبد الرحمن السلفى um 1200/1785.

5) Lbg. 870, 4, f. 51ᵇ.

8ᵛᵒ, 12 Z. — Titel in der Unterschrift: ,,الر العضدية Verfasser fehlt. — Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross und kräftig, vocallos. — Abschrift c. 1200/1785.

6) We. 1881, f. 42ᵇ. 8ᵛᵒ, 23 Z. (Text 14 × 10ᶜᵐ).

7) Glas. 181, 5, f. 127ᵇ. 8ᵛᵒ, 20 Z. (Text 14 × 8ᶜᵐ).

[8) Spr. 1799, 2, S. 62 u. 63. Titel: الرسالة العضدية. Gedruckt.]

5295. Lbg. 402.

1) f. 1. 2.

59 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (21 × 13½; 14 × 5ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt; nach der Unterschrift:

شرح السيّد الشريف على الرسالة العضدية

Anfang f. 1ᵇ: قوله فالدليل' اي فيطلب منك الدليل على تلك الدعوى . . . قوله ولا يمنع النقل' لان المنع طلب الدليل الخ

Ganz kurzer Commentar (oder vielmehr Glosse) mit قوله zu derselben Abhandlung, von Essejjid eśśerîf elǵorǵânî † $^{816}/_{1413}$.

Schluss f. 2ᵇ: والمعارض والسائل والمانع اولا ثم يدعي التخلف ثم يدعي الخلاف'

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, gefällig, vocallos; das Stichwort قوله roth. — Abschrift c. $^{1100}/_{1688}$. HKh. I 294.

5296. Mo. 205.

7) f. 54ᵃ—65ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt; er ist:

شرح الرسالة العضدية

Verfasser fehlt; es ist:

الملا محمد الحنفي

Anfang: لك الحمد جعل الله تعالى مخاطبا تنبيها على القرب ولأن اللائق بحال الحامد ان يلاحظ المحمود . . . والمنة من منّ عليه الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abhandlung, von Mollâ moḥammed elḥanefî (wozu HKh. I 294 noch التبريزي fügt). Er lebt vor Mîr abû 'lfatḥ, welcher diesen Commentar glossirt hat (Mq. 303, 2). Da dieser aber um $^{850}/_{1446}$ lebt — s. No. 5277 —, muss er selbst früher oder mindestens um jene Zeit gelebt haben. Andererseits hat er eine Glosse zu einem Werkchen des Eddewwânî † $^{908}/_{1502}$ verfasst — No. 2331 — und ist seine Lebenszeit deshalb dort um d. J. $^{950}/_{1543}$ angesetzt. Dies muss zu spät sein; er mag aber um $^{875}/_{1470}$ am Leben gewesen sein; dann kann er zu einer früheren Abhandlung des Eddewwânî füglich Glossen verfasst haben und auch Mîr abû 'lfatḥ kann um $^{875}/_{1470}$ noch gelebt haben. — Dieser Commentar (Glosse) wird in der Unterschrift zugeschrieben dem المحقق الشريف d. h. dem Elǵorǵânî † $^{816}/_{1413}$; in manchen Abschriften fehlt er überhaupt oder ist doch mangelhaft und unzuverlässig. Der Herausgeber hat ihn daher ans Licht gezogen, aber hier und da nach seinen Ansichten berichtigt. — Die Glosse des Elǵorǵânî (Lbg. 402, 1) ist verschieden; We. 1718, 6 und besonders Glas. 181, 5 legen das vorliegende Werk dem Elḥanefî bei. Ferner findet sich die bei HKh. I p. 211, Z. 2. 3 aus Elḥanefî angeführte Stelle hier in der Unterschrift (z. B. in Mo. 35, 39, f. 311ᵇ Z. 1—5). Dass der bei HKh. I p. 210, 4 für den Commentar des Elḥanefî angegebene Anfang (حمد الله العظيم) sich weder in dieser noch in den folgenden Handschriften findet, spricht nicht dagegen, denn die kurze Vorbemerkung vor dem eigentlichen Commentar konnte als unerheblich fortgelassen werden, ähnlich wie Pet. 680, 2 eine kurze Einleitung steht, die in den übrigen Handschriften desselben Werkes fehlt.

Schluss f. 64ᵇ: وبالجملة الفرق ليس كما ينبغي ولنختم الكلام على هذا القدر لئلا ينجرّ الى الملال والى الله المرجع والمآل'

Bl. 56ᵃ ist leer, aber ohne Lücke.

5297.

Derselbe Commentar ist vorhanden in:

1) Mo. 35, 39, f. 299—311.

8ᵛᵒ, 10—12 Z. (Text: c. 10 × 6⅔ᶜᵐ). — Zustand: die untere Hälfte fleckig; die gegenüberstehenden Seiten haben sich daselbst öfters auf einander abgedrückt und machen den Text etwas undeutlich. — Papier: gelb, ziemlich stark, etwas glatt. — Titel f. 299ᵃ:

هذا الشرح الشهير بالحنفي على مقدمة آداب المحقق عضد الدين الحنفي (الحنفي .1)

Am Rande und zwischen den Zeilen finden sich, besonders in der ersten Hälfte, zahlreiche Glossen.

Schrift: Türkische Hand, gross, kräftig, fast vocallos. Grundtext anfangs roth, hernach schwarz und zugleich schwarz überstrichen. — Abschrift im J. $^{1019}/_{1610}$ von حسن اللادي الازهري الحنفي, in Elqâhira.

2) We. 1718, 6, f. 62—76ᵃ.

8ᵛᵒ, 8 Z. ($19\frac{3}{4} \times 14\frac{1}{8}$; $13\frac{2}{3} \times 8\frac{2}{3}$ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, ziemlich glatt und dünn. — Titel f. 62ᵃ von späterer Hand: رسالة في المناظرة.

Schrift: ziemlich gross, deutlich, gleichmässig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift im J. 1051 Çafar (1641), von عبد الحق بن احمد المصري العبادي in Damask.

3) We. 1366, 1, f. 1—8.

26 Bl. 8vo, 15 Z. (16½×11; 9½×5½cm). — Zustand: gut. — Papier: strohgelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: klein, zierlich, deutlich, vocallos. Der Text überstrichen. — Abschrift c. 1100/1688. — Am Rande stehen viele Glossen von derselben Hand. Bl. 9. 10 sind leer.

4) Pm. 150, 1, f. 1—5a.

77 Bl. 8vo, 23 Z. (21⅓×14; 15×6cm). — Zustand: ziemlich schadhaft und besonders am Rande ausgebessert; auch etwas fleckig. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: schöner Halbfranzband. — Titel f. 1a von späterer Hand: هذه رسالة شرح الحنفية في آداب المناظرة

Schrift: klein, fein, gedrängt, vocallos. Grundtext roth überstrichen. — Abschrift im J. 1110 Dû'lq. (1699) von عبد الباقي بن حاجي احمد بن ملا حسين
Am Rande viele Glossen.

5) Glas. 181, 5, f. 127—134.

8vo, 12—20 Z. (21¼×15½; 14×8). — Zustand: lose Lage. — Papier: gelb, ziemlich stark und glatt. — Titel und Verfasser f. 127a:

ر" آداب البحث العضدية وشرحها للملا محمد حنفي

Voraufgeht f. 127b der Text der العضدية; dann folgt auf derselben Seite der gemischte Commentar dazu.

Schrift: jemenisch, ziemlich gross, kräftig, vocallos, auch fehlen öfters diakritische Punkte. Grundtext roth, am Rande viele Glossen. — Abschrift im J. 1160 Ġom. II (1747) von لطف الباري بن احمد الورد.

6) Glas. 118, 2, f. 1b—8a.

Format etc. u. Schrift (18 Z., Text 13×6⅔cm) wie bei 1). — Titel u. Verfasser fehlt; aber f. 1a oben:

شرحها للملا محمد حنفي

Schrift: der Grundtext roth; vocallos. Der breite Rand meistens mit Glossen in kleinerer Schrift beschrieben, z. Th. in mehreren Columnen. — Collationirt.

7) Lbg. 870, 3, f. 38—51a.

8vo, 11 Z. (21×15; 15×8½cm). — Zustand: wasserfleckig, auch sonst fleckig, wurmstichig, öfters ausgebessert. — Papier: gelb, zieml. stark, etwas glatt. — Titel f. 38a:

هذه الرسالة آداب شرح للمضوطية [l. العضدية]

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, weit, gefällig, vocallos. — Abschrift c. 1200/1785.

8) Lbg. 402, 3, f. 3b—10.

8vo, 15 Z. (14½×6½cm). — Zustand: zieml. gut. — Papier: gelblich, ziemlich stark u. glatt. — Titel fehlt.

Ziemlich viele Glossen in kleinerer Schrift am Rande und auch zwischen den Zeilen. F. 11. 12 leer.

9) Mo. 109, 6, S. 367—382.

8vo, 13 Z. (19×11⅓; 13×6cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, zieml. stark. — Titel fehlt.

Schrift wie bei 5). — Am Rande und zwischen den Zeilen sehr viele Glossen.

5298. Mq. 303.

2) f. 1b—30.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). Von f. 21—30 ist die Ecke des oberen Randes abgerissen. — Titel fehlt; er ist:

حاشية على شرح الر" العضدية للحنفي

Verfasser fehlt, s. unten.

Anfang: الحمد لله على افهام الخطاب والصلوة والسلام على رسوله . . . اما بعد فهذا شيء عجاب بل امر زايد لا يدخل في الحساب على الشرح المشهور بين اولي الالباب الخ

Glossen mit قوله zu demselben Commentar des Elḥanefî, von

ميرابو الفتح محمد تاج السعيدي الاردبيلي

(nach HKh. I 294 u. Pm. 150, 3. We. 1729, 1). Ueber den Verfasser s. No. 5277. 5296.

Sie beginnen f. 1b so: قوله لكن الحمد للحمد معنيان مشهوران احدهما لغوي والآخر عرفي وكل واحد منهما محتمل ههنا . . . قوله تنبيها علي القرب غاية هذا التنبيه اشارة الي ان هذا الحمد قد وقع علي وجه اللايق الخ

Am Schlusse fehlen 2 Bl. Das Vorhandene hört zu der Textstelle: قوله وهو ان الكلام مركب من الحروف الحادثة الخ f. 30b so auf: في الوجود وكل ما هو كذلك فهو حادث فالكلام حادث فافترق المسلمون' (= Lbg. 402, 4, f. 57b, 13).

An dem breiten Rande (auch zwischen den Zeilen) sehr viele Glossen, meistens in Doppelreihen. — Die Blätter folgen so: 1. 12—19. 10. 11. 2—9. 20. Lücke. 21—30.

5299.

Dieselben Glossen in:

1) Lbg. 402, 4, f. 13—59.

Format (Text 12½×5½cm) etc. und Schrift wie bei 3. (die Schrift wird allmälig grösser und kräftiger, besonders gegen Ende). — Titel u. Verfasser fehlt.

Der Schluss ist f. 59ª: قوله اعلم ان الحواشى واعلم ان ما نقل عنه فى حواشى هذا الشرح كما كانت مضبوطة معتمدا عليها ... المحصلون ويميزها عن غيرها الطالبون ان الله تعالى مع الذين اتقوا والذين هم محسنون،

Abschrift im Jahre 1108 Rabīʿ II (1696), von السيد محمد صدر الدين بن السيد عبد الله, der das Werk bei seinem Vater عبد الله الشهير بعاقى زاده gelesen und berichtigt hat. — Viele Glossen in kleinerer Schrift am Rande (auch zwischen den Zeilen).

2) Pm. 150, 3, f. 13—31.

Format etc. und Schrift wie bei 2. — Titel (von späterer Hand) f. 13ª: ميرو ابو الفتح فى آداب المناظرة Schluss wie bei Lbg. 402, 4. — Abschrift im J. 1111 Ḏū'lḥiǵǵe (1700). — Am Rande ziemlich oft Glossen, besonders zu Anfang.

3) Lbg. 870, 2, f. 2—37.

8vo, 21 Z. (21 × 14½; 13½ × 6¾cm). — Zustand: wurmstichig, öfters ausgebessert, besonders im Rücken. Bl. 29, 30 fleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel (von später Hand) f. 2ª: آداب ميري ومتن. Mit ميري ist مير ابو الفتح الخ gemeint. — Schluss wie bei Lbg. 402, 4.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross (besonders am Ende), gut, vocallos. Stichwort قوله roth. — Bisweilen Glossen am Rande, bes. f. 11. 12. — Abschrift c. 1150/1737.

4) We. 1729, 1, f. 1—25.

137 Bl. 8vo, 17 Z. (21¾ × 15½; 15½ × 10¼cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. f. 1ª:

حاشية العضدية للامير ابي الفتح

Schluss wie bei Lbg. 402, 4.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, rundlich, gleichmässig, vocallos. — Abschrift im J. 1179 Ramaḍān (1766) von يوسف بن عبد الله بن اسمعيل in Damask.

Bl. 26 leer.

5300. Lbg. 730.

3) f. 74—105.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel f. 74ª (von späterer Hand):

حاشية منقاري على مير ابي الفتح

Anfang f. 74ᵇ: الحمد لمن رفع قدر من ذاهب لاظهار الصواب ... وبعد فيقول ... يحيى بن عمر المشتهر بمنقاري زاده، هذا تحريرات التقريرات صدرت عن اطراف مذاكرة الرسالة الحنفية وحاشيتها الفتحية فى الآداب الخ

Glossen mit قوله zu denselben Glossen (des Mīr abū 'lfatḥ), von Minqārī zāde † 1088/1677 (No. 994).

Anfang f. 75ª: قوله او الحاصل بالمصدر اعم من المبنى للفاعل او من المبنى للمفعول، اعنى الحامدية والمحمودية ... قوله ويجوز ان يراد ههنا ما يطلق عليه لفظ الحمد اي على طريق عموم المجاز لان المعنى المبنى للفاعل حقيقة الخ

Schluss f. 105ª: قوله لجواز ان يؤخذ على الحكي الصرف لكنه غير نافع ... فبسبب عدم الاعتداد او غيره،

Abschrift im J. 1124 Ḏū'lqa'da (1712). — Für das Stichwort قوله ist von f. 90ᵇ an Platz gelassen.

5301. Pm. 150.

4) f. 32—77.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel f. 32ª oben zur Seite:

حاشية چلبي على مير ابو الفتح فى الآداب

Anfang: يا من وفقنا لآداب البحث والمناظرة فى الكلام وعصمنا عن الخلل والقصور فى تحرير المدعى والمرام ... وبعد فيقول ... عمر بن احمد الشهير بالچلبي ان الحاشية الفتحية فى الآداب لما كانت لرقتها متوارية عن الاذهان الخ

Glosse mit قوله zu denselben Glossen (des Mīr abū 'lfatḥ), von 'Omar ben aḥmed *ǵillī*, vor d. J. 1112/1700.

Anfang derselben f. 32ª: قوله معنيان مشهوران الظاهر ان التقييد اشارة الي الاختصار ... قوله والمعنى المبنى للمفعول واما ارادة القدر المشترك بين المبنيين الخ

Schluss: قوله يدل على انها اي المعارضة نقضا بالقوة وان لم يدل على التلازم ... بقوله وانت خبير بان هذا آخر ما اردنا ايضاحه فى هذا المقام بعون الله الملك ... واكمل السلام واهل بيته الطيبين الطاهرين المهديين لكافة الانام ... ما قطر انعام ونطق الحمام،

Abschrift im J. 1112.

Dieselbe Glosse in Lbg. 730, 2, f. 21—73.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. — Titel f. 21ª (von späterer Hand) ebenso. — Abschrift im J. 1124 Raǵ. (1712).

5302. Lbg. 730.

1) f. 1—20.

105 Bl. 8vo, 21 Z. (21 × 14¾; 14½ × 8cm). — Zustand: zieml. gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Kattunrücken. — Titel u. Verfasser f. 1a (von späterer Hand):

حاشية على مير ابي الفتح
للفاضل حمزة افندي

Anfang f. 1b: يا محسنا لمن تادّب في مقام العبودية بخير الاداب ... وبعد لما كانت الفوائد الفتحية مشتهرا بين العلماء الخ

Glosse mit قوله zu denselben Glossen (des Mîr abû 'lfatḥ) von Ḥamza efendî, welcher vor d. J. 1124/1712 (dem Jahr der Abschrift) gelebt hat.

Beginnt: قوله الحمد لله على افهام الخ، وفي هذه الفقرة الثلث براعة الاستهلال واشارة لطيفة الي مسلك المناظرة الخ und schliesst f. 20a: قوله وكل من الفريقين محل بحث ... بناء على كونه امارة فلا يلزم بطلانها عند المعارضة والله اعلم،

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, gefällig, vocallos. Stichwörter roth. Einige Glossen am Rande. — Abschrift von ابراهيم بن على im J. 1124 Ǵom. I (1712).

5303. Pet. 679.

1) f. 1—46a.

78 Bl. 8vo, 21 Z. (21½ × 14¾; 15 × 7½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, ziemlich stark, wenig glatt. — Einband: rother Lederband. — Titel und Verfasser f. 1a am Rande:

رسالة المسماة بمحمد حسين الواقعة على مير ابو الفتح
في الآداب [مع عبد الله حيدر على مير ابو الفتح]

Das Eingeklammerte bezieht sich auf Pet. 679, 2.

Anfang f. 2b: حمدا لك يا من جلّت نعمه عن ان تحاط بعد وتعالت كبرياؤه عن ان يشمل بحد ... وبعد فان اضعف عباد الله ... محمد بن حسين اصلح الله تعالي حالهما ... يقول بعد ما حصلت قراءة تدقيقات المحشى المدقق امير ابي الفتح في الآداب على الشرح المشهور بين اولي الالباب عند المخدوم بالحق ... مولانا حيدر بن احمد بن حيدر الخ

Glossen mit قوله zu denselben Glossen des Mîr abû 'lfatḥ, von Moḥammed ben Ḥosein elkurdî, um 1150/1737 am Leben. Er hatte darüber Vorlesungen gehört bei Ḥeider ben aḥmed (um 1120/1708).

Dieselben beginnen: قوله الحمد لله في مفتتح انتاليف عقب التسمية بالتحميد اقتداء بالكتاب المجيد ... قوله على افهام الخطاب اي تعليمه تعالي ايانا الخطاب والمراد به اما توجيه الكلام ... قوله على رسوله قد يستعمل مرادفا للنبي الخ

Schluss f. 46a: للمحال والربط بالواو وحده وهو ليس بضعيف وفي بعض النسخ او عطف القصة على القصة من غير ملاحظة الاخبار والانشاء انتهي وفيه نظر اذ يعتبر في عطف القصة على القصة التعدد في المعطوف والمعطوف عليه كما عطف قصة المنافقين عن آخرهما على قصة الذين كفروا عطف الجملة على الجملة ولا تعدد ههنا والحمد لله على الاتمام والصلاة والسلام على خير الانام وعلى آله واصحابه الكرام،

Schrift: klein, gedrängt, ziemlich deutlich, vocallos. Der Text ist zuerst mit قوله (roth) eingeführt, dann von f. 36b an ist für dies Wort eine kleine Lücke gelassen. — Abschrift von صالح بن مصطفى التكريتى im J. 1219 Ǵom. I (1804). — Collationirt.

5304. Pet. 679.

2) f. 47—78.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel f. 47a am Rande von anderer Hand:

[تعليقات] عبد الله بن حيدر عَلَى [حاشية]
مير ابو الفتح في الاداب

Für die zwei letzten durchgestrichenen Wörter hat eine andere (Europäische) Hand geschrieben:

على شرح الآداب لمحمد الحنفى

Anfang f. 47b: الحمد لمن لا صواب مع مناظره والشكر لمن لا آداب لمكابره ... اما بعد فيقول المفتقر الي الله الهادي عبد الله بن حيدر الكردي الحسينى الآبادي لما رايت الحاشية المنسوبة الي سيدي الامير ابي الفتح في الآداب لا ريبة في فطانة قائلها ... وكانت متعلقة بشرح تاج الادباء مولانا محمد الحنفى الخ

Also Glossen zu denselben Glossen (des Mīr abū 'lfatḥ), von 'Abdallāh ben ḥeider ben aḥmed elkurdī elḥoseinābādī, um $^{1150}/_{1737}$ (No. 866).

Die Glossen selbst fangen an: للحمد معنيان مشهوران كفت شهرتهما مؤنة ذكرهما وكون احدهما لغويا والآخر عرفيّا الخ

Schluss f. 78ᵃ: والذين هم محسنون كما احسن المحشى التي المحصلين بالتزام الاشارة التي ما نقل منه رحمه في حواشى هذا الشرح نسال الله حسن الخاتمة وجعل غدانا خيرا من الامس فانه ارحم الراحمين ونصلى ونسلم على محمد وعلى اله وصحبه اجمعين

Abschrift vom J. 1219 Raǵab (1804).

5305. Pm. 150.

2) f. 5ᵇ—12.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). Zustand: gut. — Titelüberschrift f. 5ᵇ:

عصام الدين على متن الحنفية فى الآداب

Anfang: تحمدك يا من لا ناقض لما اعطيت ولا معارض لما قضيت ... وبعد فيقول ... ابراهيم بن محمد بن عربشاه الاسفرايني اني طالعت في ساعة او بعض ساعة مع قلة البضاعة الرسالة المنسوبة الي الامام

Gemischter Commentar zu dem Grundwerk (des 'Aḍud eddīn), von Ibrāhīm ben moḥammed ben 'arabšāh elisferāīnī *'iṣām eddīn* † $^{944}/_{1537}$ (No. 836). Derselbe ist dem تاج الدين عربشاه الانداقى gewidmet und beginnt: لك الحمد واختار الخطاب على ما هو المشهور من طريق الغيبة ... والمنة اي لك وهي مصدر منّ عليه اي لك استحقاق ان تمنّ علينا الخ

Schluss f. 12ᵇ: ان الكلام لفى الفواد وانما جعل الكلام على الفواد دليلا حيث استعمل الكلام فى غير المركب من الحروف ... لانه بمعنى آخر فلا يصح الضمير بحسب الظاهر والله اعلم بحقيقة الحال ونرجو منه خير مآب ومآل ... انه البرّ الكريم المتعالي

Abschrift vom J. 1111 Ḏū'lḥiǵǵe (1700). — Am Rande ziemlich viele Glosse.

5306. Lbg. 808.

26) f. 392—394ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 22). — Titel fehlt. Er ist:

شرح على الرسالة العضدية فى المناظرة

Verfasser: s. Anfang.

Anfang: الحمد لله وحده والصلاة ... وبعد فيقول ... احمد بن محمد الدردير هذا شرح لطيف سهل على الرسالة العضدية فى المناظرة والمناظرة النظر من الجانبين بالبصيرة فى النسبة اظهارا للصواب قال الامام عبد الرحمن عضد الدين رحمه بسم الله الرحمن الرحيم لك اي يا الله وخاطبه تعالي لقربه وقدم خطابه ... الحمد اي الثناء بجميل صفاتك والمنة اي النعمة اي كل ثناء لا يستحقه سواك ... وعلى نبيك المعمود الذي هو كل نعمة وصلت الينا الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, von Aḥmed ben moḥammed (*ed*)*derdīr* † $^{1201}/_{1786}$ (No. 2454).

Schluss f. 394ᵃ: ان الكلام لفى الفؤاد وانما جعل الكلام على الفواد دليلا الكلام الاول هو النفس والثانى هو المركب من الحروف ... والسلام على مصباح الظلام ... والحمد لله على الاتمام تمت

Der Grundtext roth.

5307. Glas. 191.

4) f. 96ᵇ. 97ᵃ. (8ᵛᵒ, 21 Z.)

Ein kleines Reǵez-Gedicht in 32 Versen, betitelt in der Ueberschrift (u. auch nach V. 7):

مفيدة الطلاب فى علم الآداب

Verfasser fehlt. Anfang:

الحمد والمنة للوهاب ما فاز ذو الانظار بالآداب

Bezieht sich auf dieselbe Abhandlung des عضد الدين.

Schrift: jemenisch, gross, etwas vocalisirt, diakritische Punkte fehlen bisweilen. — Abschrift c. $^{1150}/_{1737}$.

5308.

Andere Commentare zur El'aḍudijje sind von

1) محمد بن محمد البردعى محيى الدين † $^{927}/_{1521}$.
2) عبد العلي بن محمد البرجندي
3) احمد الجندي

Andere Glossen zu محمد الحنفي von

4) شاه حسين العاجم um 920/1514.

5) محمد باقر بن محمد تقى um 1098/1687.

6) يوسف الحفني † 1178/1764.

7) محمد بن عبادة بن بري العدوي † 1193/1779.

Versificirt von

8) محمد علي بن محمد علان التبريزي † 1057/1647.

c) Elwaḍ'ijje.

5309. Lbg. 471.

22) f. 65ᵇ—67ᵃ.

8ᵛᵒ, 17 Z. (19×12½; 12×5¾ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel fehlt; er ist:

الر" الوضعية " ر" في الوضع oder

oder auch الر" العضدية

Verfasser: s. Anfang. Er ist:

عبد الرحمن بن احمد الايجي عضد الدين

Anfang: قال مولانا عضد الملة والدين . . . هذه فائدة تشتمل على مقدمة وتنبيه وتقسيم وخاتمة' المقدمة اللفظ قد يوضع لشخص بعينه وقد يوضع له باعتبار الخ

Eine Abhandlung des 'Aḍud eddīn elīǵī † 756/1355 (No. 1800) über Begriffsausdruck, in Vorwort, Bemerkung, Eintheilung und Schlusswort. Die Eintheilung (التقسيم) beginnt: اللفظ مدلوله اما كلي او مشخص. Das Schlusswort (in 13 تنبيه): الخاتمة تشتمل على تنبيهات' الاول الثلاثة الخ

Schluss: تعاور الالفاظ بعضها مكان بعض او المعتبر هو الوضع

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gleichmässig, gefällig, vocallos. Text in rothen Linien. — Abschrift v. J. 1093/1682. — Am Rande sehr viele Glossen, von derselben Hand, etwas kleiner. — HKh. III 6413.

Dieselbe Abhandlung in We. 1599, 2, f. 109ᵇ—110ᵇ. Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt.

Ferner ein Stück aus solcher Abhandlung in Mf. 132, f. 35 (8ᵛᵒ, 19 Z.). Die ersten hier vorkommenden Worte: لان العقل يحكم بان لا بد لانبات البقل الخ

5310. Mq. 510.

1) f. 1—14.

152 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. (21×15½; 14½×9½ᶜᵐ). — Zustand: nicht recht fest im Einband; nicht ohne Flecken. — Papier: gelblich, dünn, wenig glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken und Klappe. — Titel f. 1ᵃ oben:

رسالة العضد وشرحها في الوضع

Verfasser fehlt: s. unten.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي خص الانسان بمعرفة اوضاع الكلام ومبانيه وجعل الحروف اصول كلماته وظروف معانيه . . . وبعد فلما شاع في الامصار وظهر ظهور الشمس في النهار الرسالة العضدية التى افادها المولي الامام . . . عضد الحق والدين الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abhandlung, von علي بن محمد السمرقندي القوشجي علاء الدين ابو القاسم

'Alī ben moḥammed essamarqandī elqūšǵī 'alā eddīn abū 'lqāsim † 879/1474 hat sein Werk dem Emīr 'Abd elkerīm gewidmet.

Er beginnt f. 2ᵃ: هذه فايدة المشار اليه بهذه العبارات الذهنية التى اراد كتابتها وبيان اجزايها نزلت منزلة المشاخص المشاهد المحسوس فاستعمل لها كلمة هذه الموضوعة لكل مشار اليه . . . تشتمل اما خبر بعد خبر او حال . . . على مقدمة وتقسيم وخاتمة

Schluss f. 14ᵇ: فلا يكون جزئيا بخلاف زيد فانه جزئي لوضعه لذلك المشخص وكذا الحال في مثل هذه الصورة' والله تعالي اعلم بالصواب الخ

Schrift: magrebitisch, ziemlich gross, gleichmässig, deutlich, vocallos. Grundtext im Anfang hervorstechend gross, schwarz; hernach roth. — Abschrift c. 1100/1688. HKh. III 6413.

5311.

Derselbe Commentar vorhanden in:

1) Mo. 35, 7, f. 36—51ᵃ.

8ᵛᵒ, 12—14 Z. (15⅓×10½; 9½—10×7ᶜᵐ). — Zustand: nicht ganz sauber. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Titel fehlt, steht aber, von späterer Hand, oben am Rande: شرح رسالة وضعية. Verfasser fehlt.

Anfang fehlt, 1 Blatt. Das Vorhandene beginnt so: بعد ذلك بدأ في المقدمة بتقسيم اللفظ بذلك الخ

Schrift: klein, etwas flüchtig, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift vom J. 977/1569.

Am Rande stehen viele Glossen, zum Theil auch zwischen den Zeilen. — Nach f. 42 scheinen 2 Bl. zu fehlen.

2) We. 1839, 1, f. 1—17ª.

35 Bl. 8vo, 20 Z. (15 × 10½; 12 × 6⅔cm). — Zustand: lose Blätter; an den Rändern wasserfleckig. — Papier: gelblich, glatt, ziemlich dünn. — Einband: schwarzer Lederdeckel mit Klappe. — Titel f. 1ª:

هذا شرح رسالة الوضع للسيد علي القوشجي

Schrift: klein, rundlich, deutlich, vocallos. Grundtext roth. — Abschrift c. 1100/1688.

3) Mq. 296, 2, f. 30—43ª.

8vo, 19 Z. (Text: 13½—14 × 6cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, ziemlich stark u. glatt. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: kleine Türkische Hand, deutlich, gleichmässig, vocallos. Der Grundtext roth überstrichen. Bl. 30ᵇ u. 31 haben am Rande, auch zwischen den Zeilen, viele Glossen. — Abschrift c. 1150/1737.

4) Lbg. 636, 2, f. 18—36.

8vo, 19 Z. (21⅔ × 15; 14½ × 6½cm). — Zustand: am unteren Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: Türkische Hand, hängender Zug, vocallos, Grundtext roth. Am Rande und zwischen den Zeilen sehr viele Glossen in kleinerer Schrift. — Abschrift im J. 117?/1758 von ابراهيم بن محمد.

5) Lbg. 956.

22 Bl. 4to, 17 Z. (23¼ × 16½; 13½—14½ × 7⅓cm). Zustand: nicht ganz fest im Einband, sonst ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1ª:

ك" رسالة العضدية للامام عضد الدين في علم الوضع

In der Unterschrift fälschlich: شرح الر" السمرقندية

Schrift: gross, dick, deutlich, vocallos. Grundtext roth. In der ersten Hälfte sehr viele Glossen am Rande und zwischen den Zeilen. — Abschrift um 1210/1795 von ابراهيم حجازي السنديوني الشافعي الاحمدي

6) Lbg. 809, 2, f. 17—45ª.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang fehlt, 1 Blatt. Das Vorhandene beginnt f. 17ª: ثناء على الله تعني والثنية على رسوله ... مظهري الحق ومبطلي الاباطيل اي مظهرين حقيقة الخ

7) Lbg. 880.

5) f. 17—19ª: Türkisch.

6) f. 19ᵇ—20ª.

Format etc. u. Schrift (aber viel enger) wie bei 2).

Titel fehlt. Es ist der Anfang desselben Commentars (die Einleitung abgekürzt). Beginnt: الحمد لوليه والصلوة على نبيه قال المصنف رحمه بعد التسمية هذه فايدة المشار اليه بهذه العبارات الذهنية التي اراد كتابتها وبيان اجزائها الخ

Bricht ab mit den Worten: والثاني ما وضع لمشخص باعتبار تعقله لا بخصوصه بل بامر عام يسمى ذلك الوضع'

F. 19ᵇ—21 Türkisch. F. 22ª ein Stück aus des ابن العربي الدرة البيضاء. F. 23ª ein Stück aus einem Commentar zum ك" المقاصد.

5312. We. 1716.

2) f. 13—21.

8vo, 20 Z. (21⅓ × 15½; 15 × 8½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Titel f. 13ª:

حاشية ابي البقاء على الرسالة العضدية
في علم وضع الكلام

Anfang f. 13ᵇ: بسمه سبحانه وبحمده والصلوة على رسوله وآله قوله خص الانسان بمعرفة اوضاع الكلام' اي ميزه عن غيره بها على ان الباء داخلة على الخصوص على طريق قول ابن الحاجب الخ

Glossen mit قوله zu demselben Commentar, von Abū 'lbaqā ben 'abd elbāqī elhoseinī elhanefī um 1050/1640.

Schluss f. 21ª: انما يفهم من هيئة المركب الاضافي كما ان الحيوان الناطق مستعملان في معناه والتقييد بالناطق يفهم من هيئة المركب الوضعي هذا آخر ما اردنا ايراده والحمد لله اولا وآخرا ... وظاهرا' تمت

Schrift: ziemlich gross, etwas rundlich, ungleich, vocallos. — Abschrift c. 1200/1785. — HKh. III 6413 p. 454.

Dieselben Glossen in Lbg. 808, 25, f. 386ᵇ—391.

Format etc. u. Schrift wie bei 22). — Titel fehlt; in der Unterschrift: حاشية ابي البقا. — Für das einführende قوله immer Platz gelassen.

5313. Mq. 510.

2) f. 15—57.

8vo, 25 Z. (21 × 15½; 16 × 9½—11½cm). — Zustand: ziemlich gut. Im Anfang ist die obere Ecke ausgebessert. — Papier: gelblich, stark, glatt. — Titel und Verfasser f. 15a:

حاشية سيدي محمد الحفناوي على الرسالة العضدية

Anfang f. 15b: الحمد لله الذي كمل بشرف الوضع شان الاعلام وجمل ضمايرهم بادراك اسرار افصح الكلام ... وبعد فيقول العبد الفقير محمد الحفناوي الشافعي لما تعلق القلب بشرح العضدية للعلامة ابي القاسم علي السمرقندي بذلت في كشف نقاب مخدراته جهدي الخ

Glosse mit قوله zu demselben Commentar, von Moḥammed ben sālim *elḥifnāwī* † 1181/1767 (No. 275).

Anfang der Glosse: قوله الذي خص اي لاجل تخصيصه لان الموصول وصلته بمعنى المشتق وترتيب الحكم على المشتق ... قوله خص الانسان معنى اختصاصه بما ذكر انفراده ... قوله بمعرفة اي علم بنا على التحقيق الخ

Schluss f. 57b: اذ توهمت خللا بالاقلاق بل اصلح بعد التامل اذ لم يسعف التامل واحمل ان اعترفت ففي هذا المقام لا يحمل التفصيل والحمد لله الموفق للصواب والصلاة ... الي يوم المآب'

F. 57b zur Seite unten ist bemerkt, dass diese Abschrift zu Lebzeiten des Verfassers, welcher hier الحفني heisst, verfasst sei.

Schrift: ziemlich gross, kräftig, rundlich, deutlich. Das die Glosse einführende Wort قوله roth, meistens aber ist Platz dafür gelassen. — Abschrift c. 1170/1756.

5314. Pm. 101.

5) f. 70b—92.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. — Titelüberschrift oben am Rande:

هذا الشرح لخواجه ابي القاسم الليثي السمرقندي

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk (No. 5309), von Abū 'lqāsim ben abū bekr elleiṯī essamarqandī (um 900/1494 am Leben), im J. 888 Ša'bān (1483) vollendet.

Anfang: قال المصنف رحمه هذه اي الرسالة المحققة المنوية المنزلة ... فايدة هي لغة ما استفدت من علم او مال ... تشتمل اشتمال الكل على الاجزاء ... على مقدمة وتقسيم وخاتمة لان ما يذكر فيه ويعد جزأ براسه ... اللفظ هو في الاصل مصدر ... قد يوضع الوضع لغة جعل الشيء في حيز معين الخ

Schluss: من كلام المتن منه ان يجزل من اقسام رحمته نصيبنا ويجعل حظوطنا. شفيعنا اللهم صل عليه وعلى آله واصحابه ما افتقر الانسان في تعريف ما في ضميره الي البيان'

Der Grundtext ist in rother Schrift bis f. 78; von f. 79 an ist dafür und für die Ueberschriften Platz gelassen.

5315. We. 1809.

7) f. 92—107.

8vo, 23 Z. (20⅓ × 14⅓; 16½ × 9⅔cm). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Titel und Verfasser f. 92a:

عصام الدين شرح على الرسالة الوضعية

Anfang f. 92b: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام ... هذه للايماء الي المعاني المرتبة الموجودة في التعقل فقط على تقدير تقدم الديباجة على الرسالة ... فائدة مع انها عبارة عن الفوايد يجعلها في التناول كالامر الواحد واشار بالافراد ... تشتمل على مقدمة وتقسيم وخاتمة من قبيل وصف الكل بالاشتمال على جزء جزء على كل من التقديرين الخ

Gemischter Commentar zu demselben Grundwerk, von 'Içām eddīn *elisferāīnī* † 944/1537 (No. 836).

Schluss f. 107b: يحتمل ان يكون المنع عن الوقوع في ظن اتحاد المعنى غير محتمل اذ الوقوع في اتحاد المعنى مطلقا غيرهم وفي ظنه وضعا لا يدفعه قوله اذ المعتبر الوضع والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب' تمت

Schrift: Türkische Hand, klein, gedrängt, nicht undeutlich, vocallos. Der Grundtext ist nur zum Theil roth überstrichen und tritt nicht genügend hervor. — Abschrift von حسين بن ابراهيم im J. 1122 Rebī' I (1710) in آمد. — Nach f. 92 fehlt ein grosses Stück.

HKh. III 6413 pag. 454.

5316.

Derselbe Commentar in:

1) Lbg. 472.

53 Bl. 8vo, 19 Z. (20½ × 13; 12¾ × 5¾cm). — Zustand: ziemlich gut, doch wasserfleckig und etwas wurmstichig.—Papier: gelb, stark, glatt.—Einband: Lederbd.— Titel f. 1a oben am Rande: عصام الدين على الوضعية
Anfang (von هذه للايماء an) und Schluss ebenso.

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, gleichmässig, vocallos, öfters fehlen auch diakritische Punkte. Grundtext roth überstrichen. Am Rande, auch zwischen den Zeilen, viele Glossen in noch kleinerer Schrift. — Abschrift c. 1150/1737.

2) Pm. 46, 3, f. 126—181.

8vo, 9 Z., von f. 134 an 15 Z. (Text: 13½ × 9¼; von f. 134—154 15 × 8½; von f. 155 an 15 × 7½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel f. 126a von ganz neuer Hand: وضعية كبري

Schrift: f. 126—154 ziemlich gross, gefällig, gleichmässig, vocallos; von f. 155 an dick, gedrängt, rundlich, undeutlicher. Am Rande und zwischen den Zeilen von den gleichen Händen sehr viele Glossen, zum Theil (f. 126—154) in sehr kleiner Schrift. Der Grundtext selbst tritt nicht überall deutlich hervor. — Abschrift von f. 155—181 von حامد بن حمزه in Bagdād im J. 1292 Ǵom. I (1875); die von f. 126—154 ist etwa vom J. 1150/1737.

5317. Pm. 653.

298 Seiten 4to, 23 Z. (24½ × 15½; 15 × 8½cm). — Zustand: sehr gut. — Papier: gelb, sehr glatt, dünn. — Einband: schöner rother Lederband mit reicher Goldpressung; in einem schönen Etui, ebenfalls von rothem Leder mit Goldpressung. — Titel fehlt; er steht S. 2 in der Vorrede:

انالة المرام فى ايضاح شرح عصام

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang S. 1: الحمد لله الذي احسن خلق العلماء بتحلية ظواهرهم بالمحاسن السنية وحسّن خلقهم بتخلية ضمايرهم عن المكاره الشنية... اما بعد فيقول العبد اللاجيء الي الله المعين محمد سعيد بن محمد امين غفر الله تعالي له . . . لما كان شرح الرسالة الوضعية للعالم المحقق . . . عصام الملة والدين الاسفراينى كثير الفوايد غزير العوايد رصين القواعد متين المعاقد الخ

Gemischter Commentar zu demselben Commentar (des 'Içām eddīn), von Mohammed sa'īd ben mohammed emīn. 'Içām eddīn ist hier S. 20 الأسْفاريني (so in Worten, für das sonstige الاسفرائني) genannt, mit dem Zusatz: نسبة الي اسفارين بلدة حصينة من نواحي نيسابور،

Derselbe beginnt S. 2: قال الشارح اقتداء بكتاب الله المجيد وعملا بقول رسوله الحميد . . . بسم متعلق بمحذوف اي اؤلف . . . الله علم على الذات الواجب الوجود المستحق لجميع المحامد . . . الرحمن فعلان من رحم بالكسر . . . الرحيم فعيل من رحم ايضا كمريض من مرض وهو صفة مشبهة ايضا . . .، نسألك السؤال استدعاء معرفة او ما يؤدي اليها . . . فائدة هي لغة من فأدته اذا اصبت فؤاده واصطلاحا المصلحة المترتبة . . . تملأ مضارع ملأت الاناء الخ

Der Text des (hier erläuterten) Commentars ist dann weiter so: نسالك فايدة تملأ وجودنا تنزلها من السماء يا من منّ بتعليم الاسماء وتقسيم انواع النَّعْماء واجناس الآلاء . . . نحمدك على نعم حرف من حروفها لا يضبط بالعد والاحصاء . . . وبعد فيقول العبد المفتقر . . . ابراهيم بن محمد بن عربشاه الأسْفَارِيني . . . قال من تفرد فى تحقيق المعاني وفى تحسين الاملاء عضد الملة والدين [عبد الرحمن بن عبد الغفار القاضى عضد الدين العلامة] الإيجيّ،

Die Handschrift ist verbunden; die Seiten folgen so: 1—21. 42—181. 22—41. 182 bis Ende.

Auf den obigen Text folgt S. 42: هذه ذكرها المصنف هنا للايماء الي المعانى اي معانى المقدمة . . . المرتبة الا انه كان المناسب له تقديم قوله الموجودة عليها اذ الترتيب انما يكون الخ

Ueber die Abhandlung und deren Eintheilung s. Mq. 510, 1. Das Hauptstück, التقسيم betitelt, beginnt S. 156; das Schlusswort الخاتمة S. 205.

Schluss S. 297: لا يدفعه اي لا يدفع الوقوع فيه قوله اي قول المصنف أنّ المعتبر الوضع اذ لا يلزم من كونه المعتبر ان لا يظن وضع اللفظ المستعمل فى معنى له، وهذا آخر ما اردنا ايراده من الشرح فالمسئول . . . ان يسبل ذيل الستر على ما وقع فيه من الخلل . . . وان يدفع عنى وعنهم كلا من قهر الرجال وغلبة الدين وان يصلى على نبينا . . . وان يسلم عليه وعليهم تسليما لا ينقطع الي آخر الزمان ما صنف مصنّف كتاب وما افاد عالم واصاب،

Schrift: klein, schön, gleichmässig, vocallos. Der Grundcommentar des الاسفراينى ist in rother Schrift, der Grundtext des الايجي in Goldschrift. Der Text ist in breiter Goldlinie, die von blauer Linie eingerahmt ist, eingefasst. Nahe dem Rande läuft eine schmalere Goldlinie. Zu Anfang steht ein hübsches, reich verziertes Frontispice. Abschrift c. 1200/1785.

In Lbg. 5, 2, f. 81 stehen Bemerkungen über den Anfang der Abhandlung.

5318.

Die Abhandlung ist auch commentirt von

1) احمد بن عبد المنعم بن يوسف الدمنهوري † 1192/1778, u. d. T. الدقائق الالمعية على الرسالة الوضعية.

2) مصطفى بن يوسف الصفوى † 1230/1815.

Glossirt von

3) محمد بن احمد بن عرفة الدسوقى † 1230/1815.

Versificirt von

4) حسن البدري الحجازي الازهري † 1131/1719.

Andere den Gegenstand selbst behandelnde Schriften sind:

5) في علم الوضع ,, von صالح بن محمد بن عبد الله التمرتاشي † 1055/1645.

6) زهر الافهام في تحقيق الوضع وما له من الاقسام von محمد بن احمد بن حسن ابن الجوهري † 1215/1800.

7) اتحاف الآمال بجواب السؤال في الحمل والوضع لبعض الرجال von demselben.

8) تشنيف السمع ببعض لطائف الوضع von عبد الرحمن العيدروسى † 1192/1778 nebst zwei Commentaren von عبد الرحمن بن حسن بن عمر الاجهوري † 1198/1784.

d) Abhandlungen Verschiedener, darunter

Elweledijje.

5319. Pm. 226.

2) f. 17—32.

8vo, 19 Z. (18 × 13; 12 × 8cm). — Zustand: ziemlich gut, doch etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel und Verfasser f. 17a:

كتاب الجدل لشمس الدين ابي عبد الله محمد بن ابراهيم بن عبد الواحد بن علي بن سرور المقدسي الحنبلي

Anfang: قال الشيخ الامام ... شمس الدين محمد ... ابن سرور المقدسي ادام الله ايامه، اعلم وفقنا الله واياك ان معرفة علم النظر لا يستغنى عنه ناظر ولا يتمشي بدونه كلام مناظر وهو من قولك جدلت الحبل اجدله اذا فتلته فتلا محكما الخ

Abhandlung über die Wissenschaft des Disputirens, von Moḥammed ben ibrâhîm ben 'abd elwâḥid ben 'alî *ibn sorûr* elmoqaddesî elḥanbalî šems eddîn, um 630/1233 am Leben. In der Einleitung spricht er über die Eintheilung derselben, nämlich in ضروري und نظري, und letzteres in تصوري und تصديقي; ferner, von anderem Standpunkt aus, in حقيقي und رسمي und لفظي.

Die Abhandlung zerfällt in ungezählte فصل.

18a فصل في شرايط صحة الحد وبيان ما يلزم عليه
23b فصل في الادلة وهي خمسة الكتاب والسنة والاجماع والقياس والاستدلال
31a فصل المناسبة، يقتضي الحصر على معنى
31a فصل اختلف العلماء في احرام المناسب بالمعارض
31b فصل ومن شرط المناسبة ان يكون الحكم في نفسه
31b فصل وقد يعلل الحكم بالمظنة

Schluss f. 32b: لنفي غيره اما بالبحث او بان الاصل عدمه وهو انتقال ولان الدوران قد وجد فيما ليس بعلة وجوابه بما سبق والله عز وجل اعلم بالصواب

Schrift: ziemlich gross, kräftig, rundlich, etwas flüchtig, fast vocallos, oft auch ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 800/1379. — Nicht bei HKb.

5320. Lbg. 1047.

10) f. 210b—215.

Format etc. u. Schrift wie bei 9). — Titelüberschrift und Verfasser:

تاليف الزركشي في خلاصة الفنون الاربعة

Anfang: الحمد لله فاتحة كل كتاب وخاتمة كل باب ... اما بعد فهذه اوراق يقرب منها المتناول ويقصر عنها المتطاول الخ

Moḥammed ben behâdur *ezzerkešî* † 794/1392 (No. 1196) hat dies Werk verfasst und im J. 769 Ḏû'lḥiǵǵe (1368) vollendet

zum Gebrauch beim Disputiren (المناظرة) und um auf kürzeste Weise einzuführen in die begrifflichen und logischen Fächer (فنون المعقول).

Es ist in ziemlich viele kurze ungezählte Abschnitte getheilt.

Zuerst f. 210ᵇ فصل مدارك العلوم ثلثة حسّ وخبر ونظر
211ᵃ فصل مدارك الحق اربعة الكتاب والسنة واجماع الامة والقياس
211ᵇ فصل قيل اربعة لا يقام عليها دليل ولا يطلب
211ᵇ فصل الدليل لا يتوقف عليه العلم او الظن بثبوت الحكم
212ᵃ فصل المفضى الي الاستحالة اربعة
212ᵃ فصل كل موجود لا بدّ له من اسباب اربعة
Zuletzt f. 214ᵇ فصل اركان الدين ثلاثة الايمان والاسلام والاحسان

Schluss f. 215ᵃ (Ṭawīl):

وتجهت في الافكار ثم تراجع آخـتياري الى استحسان دين العجايز

Auf den ersten Seiten längere Randglossen.
Abschrift im J. 1139 Ǵom. II (1727).

5321. Pm. 481.

70 Bl. 4ᵗᵒ, 13 Z. (22½ × 12⅔; 17 × 8ᶜᵐ). — Zustand: im Ganzen gut, doch nicht frei von Flecken. — Papier: gelb, ziemlich glatt und stark. — Einband: schwarzer Lederband. — Titel f. 1ᵃ (von etwas späterer Hand; richtiger) im Vorwort f. 2ᵇ:

الآداب الباقية في شرح الآداب الشريفية

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: سبحانك يا مجيب دعاء السائلين بلا مانع ومعارض . . . اما بعد فيقول من ليس في عدد الفضلاء . . . عبد الباقي بن غوث الاسلام الصديقي اوصله الله سبحانه الي ما هو المامول وايّده بالهام المعقول والمنقول انه طوبي لدهر ساعدتني سعادته . . . فلقد كنت متزويا في زواية التجريد ومعتكفا في مبيت التفريد الخ

Gemischter ausführlicher Commentar zu der Abhandlung des Essejjid eśśerîf elǵorǵânî † 816/1413 über die Grundregeln der Disputirkunst (ر" في المناظرة" oder ر" في قواعد البحث"), welche nach ihm الرسالة الشريفية (oder الآداب) genannt ist. Derselbe ist von ʼAbd elbâqî ben gauṫ elislâm eççiddîqî im J. 1060 Ramaḍân (1650) verfasst, weil die bisher darüber verfassten Schriften (die blosses Gerede seien und sehr Unwesentliches und allenfalls einige Versehen berichtigten) ihm nicht genügten.

Er beginnt f. 3ᵃ: بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله بارداف التسمية بالتحميد ان قيل انا وان لسنا مرتابين في تعليل الارداف بالاقتداء . . . الذي لا مانع لحكمه يطلق الحكم علي نسبة امر الي آخر ايجابا او سلبا الخ

Das Grundwerk geht so weiter: وبعد . . . فهذه قواعد البحث الخ und schliesst: بما هو وظيفته فلا يتكلم في اليقيني بوظائف الظنّي بالعكس،

Die letzten Worte des Commentars dazu sind: فانهم يسطرون [يسترون] بها جهلهم وان لا يحسب الخصم حقيرا كيلا يصدر عنه لسببه كلام ضعيف حتى يغلب عليه الخصم الضعيف هذا فقوله اقول كانه منه قال ومن الواجب هذا تمام الكلام،

Es fehlt das Schlussblatt.

Schrift: zieml. gross, flüchtig, Türkische Hand, vocallos. Grundtext schwarz überstrichen. — Abschrift c. 1200/1785.

Das Grundwerk mit einem gemischten Commentar des عبد الرشيد † 1083/1672 liegt gedruckt [im J. 1263 Çaf. (1847)] vor in Spr. 1799, S. 1—61.

5322. We. 1713.

1) f. 1—12.

124 Bl. 8ᵛᵒ, 23 Z. (17½ × 13⅓; 13—13½ × 11ᶜᵐ). — Zustand: fleckig an den Rändern und in der unteren Hälfte der Blätter. — Papier: grob, bräunlich, stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel und Verfasser von späterer Hand f. 1ᵃ:

رسالة في المناظرة للغزنوي

Verfasser s. ausführlicher zu Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: قال الشيخ الامام الاجل الزاهد ابو حفص عمر بن محمد الغزنوي رحمه، اعلم بان المناظرة نظير المخاصمة فانها من باب المفاعلة ومما كان من باب المفاعلة فانها تجري بين اثنين كالمخاصمة والمقابلة والمكالمة الخ

Anleitung zum Disputiren, von ʼOmar ben moḥammed *elgaznewî* abû ḥafç, um etwa 900/1494 am Leben.

Das kleine Werk bricht hier f. 12ᵇ oben vor dem Ende ab. Das zuletzt Vorhandene ist: كما ان الوجوب مقصود عند العقلاء فكذلك الندب مقصود عند العقلاء فلا بدّ ان يكون له صيغة على حدة قلنا بلي ولكن صرف هذه الصيغة على الوجوب اولي لانا قد وجدنا هذه الصيغة،

Schrift: ziemlich klein, kräftig, gedrängt, vocallos; oft auch ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 950/1543.

Die Blätter sind in falscher Ordnung; sie folgen so: 1. 6—8. 2—5. 9—12.

Auf f. 12ᵇ steht noch ein Stück aus dem كتاب الاعجاز للمناظرين, welches Werk verfasst ist von عبد الله الكاشغري الخانقاهي (HKh. I 918).

5323. Spr. 1797.

6 Bl. 8ᵛᵒ, 21 Z. (18⅓ × 13½; 14½ × 8½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappbd. — Titel f. 1ᵃ (von neuer Hand): رسالة في علم الآداب, wozu noch مع شرحها gefügt werden muss. Verf. fehlt, steht aber am Ende, f. 6ᵇ: طاشكوبر (طاشكبري =) زاده

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي لا مانع لعطائه ولا معارض لقضائه ... وبعد فقد كنت كتبت عدة من السطور مع قلة البضاعة وكثرة الفتور في علم المناظرة والآداب وقد قصدت الآن شرحها بعون الملك الوهاب،

Text und Commentar über Disputirkunst, beides von Aḥmed ben muçṭafā *ṭāśköprizāde* † 968/1560 (No. 2277).

Anfang des Werkes selbst: احمدك اللهم يا مجيب كل سايل، اثر صيغة المضارع ليدلّ علي الاستمرار التجددي واثر منها الحكاية عن نفسه الخ

Schluss des Textes f. 6ᵃ: ان لا يحسب المناظر الخصم حقيرا، هذا الذي ذكرناه غاية ما يراد في هذا الباب ومن الله توفيق والهام الصواب،

Schluss des Commentars: في كل باب والحمد لله علي التمام وعلى رسوله وآله افضل السلام، قال المولي المؤلف طاشكوبرزاده رحم الله روحه وزاده في اعلي غرف الجنان وصلي الله على سيدنا الخ

Schrift: ziemlich gross, rundlich, vocallos. Der Text überstrichen. — Abschrift c. 1215/1800. — HKh. I, 296.

5324.

Dieselbe Abhandlung in:

1) Spr. 1961, 15, f. 212ᵇ—217ᵃ.

Format etc. u. Schrift (Text: c. 11½—12½ × 7—8ᶜᵐ) wie bei 14. — Titel und Verfasser fehlt.

Der Grundtext theils roth, theils roth überstrichen. Am Rande theils Zusätze, theils Verbesserungen.

F. 217ᵇ und 212ᵃ enthalten einen freundschaftlichen Brief an einen Ungenannten.

F. 218ᵃ Schluss eines Briefes von الشيخ احمد, betreffend die Vervollständigung einer Abschrift von der Glosse des عصام الدين zu der الرسالة في الاستعارات.

F. 219ᵃ (ausser einigen Versen) über die Bedeutung von عفاة, عاف u. a. Ableitungen des Stammes عفا.

2) Pet. 314, 4, f. 11—19.

8ᵛᵒ, 15 Z. (20½ × 14½; 14½ × 6ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, dünn, glatt. — Titel und Verfasser fehlt.

Schrift: ziemlich gross, dick, flüchtig, doch nicht undeutlich, vocallos. Der Text roth überstrichen. Am breiten Rande viele Glossen (abgesehen von f. 17ᵇ—19). — Abschrift c. 1200/1785. — F. 20 leer.

5325. Lbg. 785.

21 Bl. 8ᵛᵒ, 25 Z. (19½ × 13½; 14 × 6½ᶜᵐ). — Zustand: in der oberen Hälfte wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ von späterer Hand:

طاشكبري حاشيهسي ممدّ العابرين في الآداب

Nach der Vorrede f. 1ᵇ genauer:

ممدّ العابرين لما فيه من امداد السالكين

Anfang f. 1ᵇ: لك الحمد يا ذا الجود والمجد والعلي والصلاة والسلام ... وبعد فيقول ... احمد بن عمر بن محمد بن علي ... لما رأيت هذه الرسالة للمولي ... طاشكبري زاده ... مرغوبة بين المحققين الخ

Glosse mit قوله zu derselben Abhandlung des Ṭāśköprīzāde, von Aḥmed ben 'omar ben moḥammed ben 'alī im J. 1106 Ram. (1695) (in der Reinschrift im J. 1116/1704) in der Stadt السيواس vollendet.

Zuerst f. 1ᵇ: قوله لا مانع لعطائه، يعني يعطى ما يشاء لمن يشاء من عباده ففيه تلميح الي قوله تعالي ويفعل الله ما يشاء الخ

Schluss f. 21ᵃ: قوله ان لا مزيد عليها فيه كلام فتدبر، الحمد لله الذي وفقنا لهذا بمحض لطفه وكرمه وما توفيقى الا بالله،

Schrift: Türkische Hand, klein, fein, hübsch, gleichmässig, vornüberliegend, vocallos. Stichwort قوله roth. — Abschrift von مصطفى بن الحاجى ابراهيم البرسوي in بروسة im J. 1118 Moh. (1706).

5326. We. 1766.

1) f. 1—20ᵃ.

64 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (20 × 14½; 14½ × 7ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappbd mit Kattunrücken. — Titel f. 1ᵃ von späterer Hand:

الشقايق النعمانية في علم الادب

Vor الشقائق ist zu ergänzen: حواشى على رسالة صاحب

Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله الذي علمنا ما لم نعلم بنصب الدلايل ودلالة انصابه وادّب قلوبنا بمعارف احكامه . . . اما بعد فيقول المفتقر الي نظر ربّه الغني عبد الله بن محمد بن اسماعيل القيصري لما درست الرسالة المشهورة بين اولي الالباب لصاحب الشقايق النعمانية في علم الآداب الخ

Glossen mit قوله zu derselben Abhandlung, von 'Abdallāh ben moḥammed ben ismā'īl *elqaiçarī* aus seinen Vorlesungen darüber entstanden im J. 1152/1739.

Anfang derselben f. 2ᵃ: قوله الحمد لله المناسب ان يكون جملة انشائية ويجوز أن يكون خبرية لحصول الحمد بها ايضا . . . لا مانع لعطائه فيه ايماء الي علة من محسنات الكلام ولطفه الاول . . . والصلوة جملة انشائية . . . ادلة اوليائه الدليل لغة المرشد الخ

Schluss f. 20ᵃ: قوله وهذا اشنع وجوه الالزام والتحرز عنه لا ينافى عرضية اظهار الصواب قوله من وظايف للتخصيص والتصحيح اذا لا مزيد عليه وقد عرفت ما يستمده في اول الرسالة، تمت

Schrift: Türkische Hand, klein, gefällig, deutlich, vocallos. Für قوله Lücken gelassen (nur f. 11. 12 steht es in rother Schrift); der Grundtext nicht überstrichen. — Abschrift im Jahre 1154/1741 von حسين بن حسين، nach der Handschrift des Verfassers.

5327. Spr. 1961.

14) f. 203—208.

8ᵛᵒ, c. 25 Z. (c. 14½—15 × 9½—10½; c. 12½—13½ × 8ᶜᵐ). — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang: الحمد اي كل فرد من افراد الحمد او جنسه وحقيقته لله من قال كل يوم يا الله يا من هو الف مرة رزقه اليقين ولا معارض لقضائه فيه براعة الاستهلال سياتى تفصيله قريبا الخ

Kurzer gemischter Commentar zu derselben Abhandlung des Ṭāśköprüzāde, von einem Ungenannten.

Schluss f. 208ᵇ: انتفاء عدم الزوجية فيكون السند مساويا للمنع فيفيد ابطاله لثبوت المطلوب الذي هو اثبات المقدمة الممنوعة،

Schrift: klein, flüchtig, ziemlich deutlich, vocallos. Der Text eingeführt durch rothes قوله. — Abschrift c. 1150/1737.

5328. Lbg. 95.

13) f. 478.

Format etc. und Schrift wie bei 9). — Titel fehlt, steht aber in der Unterschrift:

نظم آداب البحث

Verfasser fehlt.

Anfang:

حدّ المناظرة عندهم نظر في النسبة التى بها يجرى الخبر

Versificirung desselben Grundwerkes (des Ṭāśköprüzāde, wie aus Vers 34 hervorgeht) in 36 Reģezversen. — Schluss:

وآله وصحبه الكرام على توالي الدهر والايام

5329. Lbg. 710.

5) f. 63—79ᵃ.

8ᵛᵒ, 13 Z. (21×16; 14×6½ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier etc. u. Schrift wie bei 1) (aber nicht in rothen Strichen eingefasst). — Titel fehlt. Er ist:

„ في فن المناظرة "

Verfasser: s. Anfang.

Anfang f. 63ᵇ: بسم الله وبحمده وصلوة وسلام علي رسوله يقول . . . محمد المدعو بساجقلى زاده . . . هذه رسالة في فن المناظرة عملتها لكى يا ولد ولامثالك المبتدئين الخ

Diese Abhandlung über Disputirkunst ist von Moḥammed sâǵaqlı zâde, um $^{1140}/_{1727}$ (No. 1790) am Leben, für seinen Sohn verfasst und deshalb betitelt: الرسالة الولدية
Sie zerfällt in 3 Kapitel (s. bei Spr. 1798, 2).

Schluss: ومن اراد الاستقصاء فى فن المعارضة فعليه برسالتنا المعمولة لتقدير قوانين المناظرة وعلى المستفيدين احسن الله ارشادهم عن احديهما ان يستغفروا لي ... والحمد لله الذي بعزته وجلاله تتمّ الصالحات وسبحان ربنا ... والحمد لله رب العالمين

Abschrift im J. $^{1167}/_{1754}$. Die Stichwörter roth; von f. 71ᵇ an ist Platz für sie gelassen. — F. 80—82 leer.

5330.

Dieselbe Abhandlung in:

1) Lbg. 636, 1, f. 1—17.

36 Bl. 8ᵛᵒ, 15 Z. ($21^2/_3 \times 15$; $12^1/_2 \times 5^2/_3$ᶜᵐ). — Zustand: am Rande öfters beschädigt und ausgebessert; im Anfang etwas unsauber. — Papier: gelb, glatt, zieml. dünn. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. fehlt.
Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, gefällig, vocallos; Stichwörter roth. Zuerst am Rande, auch zwischen den Zeilen, viele Glossen; allmälig weniger. — Abschrift v. J. 1179 Reǵab (1765).

2) We. 1746, 2, f. 7—16ᵃ.

8ᵛᵒ, 21 Z. ($20^1/_4 \times 15$; $15^1/_2 \times 7^1/_2$ᶜᵐ). — Zustand: gut. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Titel u. Verf. f. 7ᵃ:
الرسالة الولدية فى فن المناظرة لمحمد الساجقلي زاده
Schrift: ziemlich klein, gleichmässig, deutlich, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift c. $^{1200}/_{1785}$.

5331. Spr. 1798.

2) f. 1ᶜ—66.

8ᵛᵒ, 17 Z. ($21^1/_3 \times 16$; $15 \times 8^1/_2$—9ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelblich, stark, etwas glatt. — Einband: brauner Lederband. — Titel f. 1ᶜ:
هذه رسالة على الولدية فى علم الاداب
(Für هذه رسالة muss es heissen: هذا شرح). Verfasser: s. Anfang.

Anfang (ohne Bism.) f. 1ᶜᵇ: يسم من له الحمد التام وعلى رسوله وآله الصلوة والسلام وبعد فيقول المذنب ... حسين بن على الامدي ...، لما رأيت الرسالة الولدية فى علم الآداب على مؤلّفها رحمة الملك الوهاب اعنى به المولي المحقق الفاضل محمد المشتهر بين الافاضل بلقب هو ساجقلي زاده الخ

Mittelgrosser gemischter Commentar zu derselben Abhandlung, von Ḥosein ben 'alı elāmudī, um $^{1150}/_{1737}$.

Anfang f. 1ᴰ: بسم الله وبحمده عدل عنا هو المشهور من الابتداء بلفظ الحمد لله رعاية لصنعة الاستغراب والباء للملابسة والظرف ... وصلوة بالجر عطف على الحمد على رسوله والصلوة فى اللغة الدعاء او التعظيم تتنوع بالاضافة الي محلّها الخ

Diese Abhdlg فى المناظرة zerfällt in 3 Kapp.

1. باب 7ᵃ فى التعريف، اي بيان الابحاث الكلّية المتعلقة به الخ
13ᵃ فصل فى تقرير الابطال
16ᵇ فصل اشتهر ان ناقض التعريف مستدلّ
2. باب 19ᵇ فى التقسيم
22ᵃ فصل فى التقسيم الكلي الي جزئياته
25ᵃ فصل فى الاعتراض على حصر التقسيم
26ᵇ فصل قد ينقض التقسيم بانه يلزم فيه ان يكون قسم الشيء الخ
28ᵃ فصل قد ينقض التقسيم بان فيه تصادق الاقسام
30ᵃ فصل فى تقسيم الكل الي اجزائه
31ᵃ فصل ان تحرير المراد ارادة معنى غير ظاهر
3. باب 31ᵇ فى التصديق وما فى معناه من المركبات الناقصة
1. مقالة 33ᵃ فى المنع
43ᵇ فصل الغصب فى عرفهم استدلال السايل على بطلان ما صحّ منعه،
2. مقالة 49ᵇ فى المعارضة 3. مقالة 54ᵃ فى النقض

Das Schlusswort الخاتمة beginnt f. 62ᵇ (Text): ثم انّ البحث بين المعلّل والسائل امّا ان ينتهي الي عجز المعلل عن دفع اعتراض السايل الخ

Schluss f. 65ᵇ: والحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنّا لنهتدي لو لا ان هدانا الله وما توفيقى واعتصامي الا بالله وهو حسبي ونعم الوكيل،

Schrift: gross, kräftig, rundlich, deutlich, vocallos. Am Rande bisweilen Zusätze und Glossen. Der Text roth überstrichen.

Reinschrift des Werkes: قد وافق تبييضه بُعَيْد المغرب من ليلة الاثنين وهو العشر الثالث من الثلث الثلثيّن من السدس الثاني من النصف الثاني من العشر الثامن من العشر السادس من العقد الثانى من الالف الثاني من الهجرة النبوية، d. i. 28. Śa'bān $^{1158}/_{1745}$.

Abschrift des Originals dieser Handschrift im J. 1162 Dū'lhiģģe (1749) und Abschrift dieses Exemplars von مصطفي بن محمد بن مصطفي بن عمر بن ولي [الله] im J. 1252 Ǧomādā II (1836).

5332. Lbg. 851.

56 Bl. 4to, 21—28 Z. (24 × 17½; 15½—17 × 10½—11½^cm). — Zustand: gut. — Papier: gelblich, stark, ziemlich glatt. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel (von späterer Hand) f. 1^a:

شرح الولدية

und zur Seite ebenso, mit dem Zusatz: في الآداب البحثية

Verfasser f. 1^a: السيد عبد الوهاب بن حسين

Anfang f. 1^b: الحمد لله الذي ادبنا بآداب الناظرين . . . وبعد فيقول العبد البائس . . . السيد عبد الوهاب بن حسين بن ولى الدين الامدي . . . لما كانت الرسالة الولدية في الآداب متداولة بين اولي الالباب الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abhandlung, von 'Abd elwahhāb ben Ḥosein ben walī eddīn *elāmudī*.

Beginnt: بسم الله عدل عن الطريقة المشهورة رعاية لصنعة الاستغراب . . . وبحمده عطف على بسم الله عطف المفرد على المفرد الخ und schliesst f. 56^b: وسلام على المرسلين . . . والحمد لله وهي معطوفة على جملة اسمية سابقة رب العالمين وهو مشهور . . . سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين،

Schrift: magrebitisch, ziemlich klein, vocallos. Grundtext meistens roth, sonst roth überstrichen. In der 1. Hälfte öfters längere Randglossen. — Abschrift c. $^{1200}/_{1785}$.

5333. Pm. 253.

96 Bl. 8vo, 15 Z. (19 × 14½; 12½ × 7^cm). — Zustand: fast ganz fleckig, zumal zu Anfang u. am Ende. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: schöner Halbfrzbd mit Goldverzierung. — Titel und Verfasser f. 1^a von ganz später Hand:

كتاب صچقلي زاده في علم الكلام

heisst auch: قوانين المناظرة

Der Verfasser ausführlicher im Anfang.

Anfang f. 1^b: بسم الله الرحمن الرحيم وبحمده وصلوة على رسوله يقول البائس الفقير محمد المرعشي المدعو بساچقلى زاده اكرمه الله سبحانه بالفوز والسعادة، هذا تقرير القوانين المتداولة في علم المناظرة كتبت تخلصا عن اقتراح بعض الطلبة ليكون لهم مقدمة لطلب فروعها الخ

Ein Werk über Logik und Disputirkunst, von Sāǵaqlı zāde (Çaǵaqlı zāde) (No. 1790) im J. $^{1117}/_{1705}$ beendet. Dasselbe ist eingetheilt in Vorwort, 2 مقصد und Schlusswort.

المقدمة f. 2^b في تفسير بعض الفاظ المنع والممانعة والمناقضة والنقض التفصلي،

1. مقصد 11^b في الابحاث الواردة على التصورات، والمراد منها التعريفات والتقسيمات الخ

- 1. مقام 12^b التعريفات
  - 1. فصل 12^b في تقسيم التعريفات
  - 2. فصل 14^a في شرايط التعريف الحقيقى
  - 3. فصل 14^b فيما يرد على التعريفات وما لا يرد
    - 1. مقالة 14^b في المنع
    - 2. مقالة 16^a في نقض صحة التعريف الحقيقى بعدم مساواة المعرف
    - 3. مقالة 16^b في نقض صحته باستلزامه للدور
    - 4. مقالة 18^a في نقض صحته لاستلزامه للشيء وساير المحالات
    - 5. مقالة 18^b في الاعتراض عليه باشتماله على الاغلاط اللفظية
    - 6. مقالة 19^a في معارضة التعريف
- 2. مقام 20^b في التقسيمات
  - 1. فصل 21^a في البيان
  - 2. فصل 23^a فيما يتعلق بحصر المقسم بالتقسيم
  - 3. فصل 24^b في النسبة بين القسم وبين كل قسم منه
  - 4. فصل 26^a في التقسيم هل هو من المطالب التصورية او التصديقية
  - 5. فصل 27^a في ان التقسيم قد يتضمن تعريف الاقسام
  - 6. فصل 28^a في شرايط التقسيم
  - 7. فصل 29^a في شرايط حصر المقسم بالتقسيم
  - 8. فصل 29^b في وظايف السايل عند التقسيم ووظايف المجيب عنه (in 3 مقالة)

2. مقصد 32ᵇ في الابحاث الواردة على التصديقات، الدعاوي

1. باب 37ᵇ في منع مقدمة الدليل

1. مقالة 37ᵇ في السند

2. مقالة 44ᵃ في منع جزء الدليل

3. مقالة 45ᵃ في منع شيء من شرايط انتاج الدليل

4. مقالة 46ᵇ في منع تقرير الدليل

5. مقالة 48ᵃ في بيان الحل والغصب

6. مقالة 56ᵃ في بيان وظيفة المعلل عند السايل

1. فصل 56ᵇ في بيان ابطال المنع

2. فصل 59ᵃ في بيان ابطال السند

3. فصل 65ᵃ في انتقال المعلل الي دليل لاثبات مدعاه عند منع السايل مقدمة من مقدمات دليل ذلك المدعا

4. فصل 74ᵇ في انتقال المعلل الي بحث آخر عند منع السايل مدعاه الغير المدلل الخ (in مقدمة, مقصد u. خاتمة).

2. باب 79ᵃ نقض الدليل وقد يفيد بالاجماع

1. فصل 79ᵃ في بيانه

2. فصل 80ᵇ فيما يسمي بالنقض المكسور

3. فصل 83ᵃ في وظيفة المعلل عند نقض السايل دليله

3. باب 85ᵇ في المعارضة، هي اقامة الدليل على خلاف ما اقامه الخ

1. فصل 87ᵃ في تقسيمها

2. فصل 89ᵃ في وظيفة المعلل عند المعارضة

الخاتمة 90ᵇ:

1. بحث 90ᵇ (in 2 مقام) ما هو تتمة للقوانين السابقة

2. بحث 92ᵃ في بعض احوال الاقيسة

Schluss f. 96ᵃ: لان كل متغير حادث ومعرفة المطويات تحتاج الي بسطه وليكن آخر الكلام الحمد لله على التمام وعلى رسوله افضل السلام

Schrift: Türkische Hand, ziemlich gross, weit, deutlich und gleichmässig, vocallos. Ueberschriften roth. — Abschrift von المقتب بن مصطفى الشهير بيكماهي زاده im Jahre 1154 Ǵomādā II (1741).

Dasselbe Werk in Lbg. 446.

31 Bl. 4ᵗᵒ, 19—20 Z. (22½ × 15½; 17 × 11½—12ᶜᵐ). Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ: شرح قوانين المناظرة، ادب البحث لساجقلى زاده

Der Verf. heisst im Anfang: محمد المرعشى المدعوّ بساجقلى

Das Werk bricht f. 31ᵃ unten so ab: اذ يجوز ان يكون الممنوع غير ثابت عند المانع ببرهان وغير،

Schrift: gross, kräftig, rundlich, vocallos. — Abschrift c. 1200/1785.

5334. Lbg. 688.

21 Bl. 8ᵛᵒ, 19 Z. (20 × 13; 13 × 6ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut; am oberen Rande wasserfleckig. — Papier: gelb, dünn, ziemlich glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titelüberschrift:

ك" شرح كفوي من قره حصاري

Richtiger:

شرح الرسالة الكفّوية للقره حصاري

Anfang f. 1ᵇ: صارفا عنان الثناء الي وليّه الذي ادبنا بالمناظرة . . . وبعد فيقول . . . عمر بن حسين . . . من قره حصار الشرق . . . لما كانت الرسالة الكفوية في الآداب صارعة في ميدان الاذكياء الخ

Gemischter Commentar des 'Omar ben Ḥosein elqaraḥiçārī zu der Abhandlung des محمد بن حميد الكفوي über Disputirkunst (في المناظرة). Jener sowol wie dieser (Moḥammed ben Ḥomeid elkaffawī) gehören wol dem 12. Jahrhdt d. H. an. — Beginnt f. 2ᵃ: بسم الله الرحمن الرحيم اي ملابسا ومستعينا بسم الله ابتداء حامدا فعل ابتداء ايضا واثر طريقة الحال . . . على نعمائه بالفتح والسكون والمد بمعنى النعمة الخ

Der Grundtext geht so weiter: ومصليا على نبينا وعلى الآل . . . وبعد فيقول . . . السيد محمد . . . الكفوي هذه رسالة في الآداب لخصتها من كتب حتى ترتقي الي مدارج تمييز المقبول من المردود وتكون من المقبول ولا تكون من المردود وله الحمد والمنة على توفيق الاتمام وعلى نبينا افضل الصلاة والسلام، und schliesst: هذا الباب الخ

wozu der Commentar noch folgendes setzt: يقول الفقير الي الله الفياض قد استراح القلم من نقل السواد الي البياض بعون الله الملك اللطيف،

Schrift: Türkische Hand, klein, deutlich, aber fehlerhaft, vocallos. Grundtext roth überstrichen. — Abschrift von مصطفى بن اسمعيل الكفوي um 1200/1785.

5335. Spr. 1798.

3) f. 67ᵇ—81.

8ᵛᵒ, 21 Z. (21⅓ × 15⅓; 16 × 7½—8¼ᶜᵐ). — Zustand: fleckig, der Rand mehrfach ausgebessert. — Papier: gelb, ziemlich dünn, etwas glatt. — Titel fehlt; in der Unterschrift f. 81ᵃ:

الرسالة الحسينية في فن الاداب

Verfasser fehlt.

Anfang f. 67ᵇ: يا من وفقنا لوظايف البحث، وكلمة يا مشتركة بين الاحوال الثلثة فلا يحتاج الي توجيه العلامة والمراد بها غاية معناها وهي الاجابة والتوفيق لغة جعل الاسباب متوافقة الخ

Der Grundtext geht weiter so: في التحريرات والتحقيقات ويا من يشرنا الخ

Abhandlung über die Disputirkunst, nebst Commentar; der Verfasser desselben ist nach Cod. Petrop.105, 1 على القردي بن مصطفي القيصري

Am Rande eine Menge Glossen, bis f. 74ᵃ, in meistens doppelten Reihen, von احمد طرسوسي, ساجقلي زاده, عبد الرحمن, مصطفي etc.

Der Schluss des Textes hier nicht gut erkennbar. Schluss des Commentars f. 81ᵇ: الي صدور الكلام الضعيف فيكون مغلوبا بالخصم الضعيف بالافحام مع ان هذا اشنع وجوه الالزام وعلى الله التوفيق وبه الاعتصام،

Schrift: Türkischer Zug, zieml. klein, deutlich, vocallos. Der Text roth überstrichen. — Abschrift vom J. 1165/1752. Nach f. 67 fehlt 1 Bl., Bl. 68 ist dafür leer gelassen.

5336. Lbg. 526.

8) f. 148—149.

8ᵛᵒ, 21 Z. (21 × 15; 15 × 7ᶜᵐ). — Zustand: die Schrift des Textes f. 148ᵇ u. 149ᵃ aufeinander abgedruckt und etwas beschädigt. — Papier: gelb, dünn, glatt. — Titel f. 148ᵃ von späterer Hand:

ر" في آداب البحث

Verfasser fehlt.

Anfang f. 148ᵇ: الحمد لله الذي حفظ المومنين من الخطا والخلل ... وبعد فهذه رسالة في علم آداب البحث كافية . . . فنقول لا بد ان يعلم اولا ان المعلل ما دام في تقرير الاقوال الخ

Abhandlung über Disputirkunst.

Schluss f. 149ᵇ: في كل علم بما هو حده فلا يتكلم في اليقيني بوظايف الظني وبالعكس، هذا ما اوردناه في هذه الرسالة، تم

Der Schluss ist fast ganz wörtlich so, wie bei dem Grundtext in Pm. 481 angegeben ist; der Anfang weicht aber ab, so dass schwerlich Elǵorǵānī der Verfasser ist.

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, vocallos. — Abschrift vom J. 1147/1734.

5337. Mo. 35.

29) f. 241ᵇ—243.

Format (13 Z.) etc. und Schrift wie bei 28). — Titel fehlt. Er ist etwa:

ر" في آداب البحث

Verfasser fehlt, wahrscheinlich:

ابن كمال باشا

Anfang: الحمد لوليّه والصلوات على نبيه وبعد فان دأب البحث علم باحث عن احوال المتخاصمين في النسبة بين الشيئين اظهارا للصواب الخ

Ueber die Kunst der Untersuchung und Beweise, vielleicht von Ibn kemāl bāšā † 940/1533.

Schluss: في المعارضة بالقلب يصير المعلل ايضا اي كالمعارض لان دليله بعينه دليل المعلّل، تم

HKh. I 295.

Hier seien noch erwähnt die Werke:

1) القواعد في المطارحة von حسين بن بدر بن إياز جمال الدين † 681/1282.
2) حديقة المناظرة وسلاح المحاورة
3) ثمر الشمّام في شرح آداب الفهم والافهام von محمد بن محمد بن احمد السنباوى † 1232/1817.
4) منظومة في الجلال von على بن عبد الواحد بن محمد السجلماسى † 1057/1647.

7. Psychologie.

Dieselbe ist auch in einigen grösseren Werken des ersten Abschnittes dieses Buches ziemlich ausführlich behandelt.

5338. Pm. 466.

17) f. 66—67ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 15). — Titel fehlt: s. Anfang.

Anfang: هذا مختصر من قول الحكيم ارسطو في النفس وهو سبعة اقوال،

Auszug aus dem Werke des Aristoteles über die Seele, in 7 Sätzen (قول).

1. قول 66ᵃ في درك كل معلوم
2. قول 66ᵃ في اثبات وجود النفس
3. قول 66ᵃ في ان النفس جوهر
4. قول 66ᵃ في ان النفس روحانية وليست بجسمانية
5. قول 66ᵇ في ان النفس بسيطة غير مركبة
6. قول 66ᵇ في ان النفس لا تموت
7. قول 67ᵃ في ان الفكر والمعرفة العقلية في النفس

Schluss: فالحركة اذن غير ذاتية في الجسم فهي اذن غير معلولة من غيره، تمت الرسالة والحمد لواهب العقل،

Vgl. WE. 87, 13, f. 145—172. — HKh. V 10579.

5339. Lbg. 368.

24) f. 117ᵃ—120ᵇ.

Format etc. und Schrift wie bei 18). — Titelüberschrift:

مقالة في العقل لابي نصر الفارابي

Anfang: اسم العقل يقال على اشياء كثيرة الاول الشيء الذي به يقول الجمهور في الانسان انه عاقل الخ

Abhandlung über den Verstand, von Abū naçr *elfārābī* † 339/950 (No. 2294). Das Wort findet, wie der Verfasser meint, eine sechsfache Anwendung; demzufolge behandelt er den Gegenstand unter diesen 6 Gesichtspunkten.

Schluss: يعطى المادة اشباه ما في جوهره فلا يقبله المادة الا منقسما وهذا شيء قد بيّنه ارسطوطاليس في كتابه في النفس ايضا،

5340. Glas. 111.

4) f. 29ᵇ—31ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift:

كتاب السبيلين العقل والنفس من كلام المهدي لدين الله الحسين بن القسم بن علي

Anfang: الحمد لله الذي فرق بين الاضداد ودل على الخير والرشاد الخ

Zeiditische Schrift vom Unterschied zwischen Verstand, dem Sitz des Guten, und Seele, dem Sitz der Schlechtigkeit, von Elḥosein ben elqāsim ben ʿalī elmehdī lidīn allāh abū ʿabdallāh † 404/1013. — Schluss: وابان حكمته وصوابه ووصل به اسبابه، والحمد لله الخ

5341. Lbg. 554.

25) f. 319—320.

8ᵛᵒ, 22 Z. (19½ × 14; 17 × 12ᶜᵐ). — Zustand: fleckig; Bl. 320 unten im Text beschädigt u. ausgebessert; so auch f. 320ᵇ oben. — Papier: gelb, grob, etwas fleckig. — Titel fehlt. Er ist:

رسالة في قوي النفس

Verfasser in der Unterschrift:

الشيخ الرئيس [= ابن سينا]

Anfang: ان قوي النفس تنقسم الي ثلثة اقسام احدها القوة التي يكون بها الفكر الخ

Die Seele hat 3 Kräfte: sie ist demnach entweder ناطقة oder غضبية oder شهوانية. Ibn sīnā † 428/1037 erörtert das Verhältniss und den Einfluss derselben auf einander und giebt die daraus sich ergebenden vorzüglichen und nachtheiligen Eigenschaften an, u. s. w.

Schluss f. 320ᵇ: واعلم ان الانسان بدني بالطبع لا بد من الكون بين امثاله، والله موفق للصواب،

Schrift: ziemlich gross, gedrängt, deutlich, vocallos. — Abschrift c. 1150/1737. — Vgl. HKh. III 6396.

Dieselbe Abhandlung in WE. 48, 4, f. 107ᵃ—107ᵇ.

Papier u. s. w. u. Schrift wie bei 1. — Titelüberschrift: رسالة للشيخ الرئيس ابي علي بن سينا رحمه‘

Anfang ebenso. — Schluss: واما من بعد عن الناس وسكن في المفاوز والصوامع ان تعود السياحة فانه عديم الفضايل لان الفضايل ليست اعداما بل افعالا فاعلم ذلك والله الموفق للصواب الخ

Dieser Schluss weicht ab.

Abschrift im J. 1138 Moharram (1725).

5342. Lbg. 368.

9) f. 37ᵃ—40ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift und Verfasser:

ر" في النفس الناطقة واحوالها للشيخ الرئيس ابي على ابن سينا

Anfang: ان الانسان لمنغمس الي سرّ وعَلَن اما علنه فهو الجسم المحسوس باعضائه الخ

Ueber die vernünftige Seele; in vielen zum Theil sehr kurzen Abschnitten, von demselben Verfasser.

Schluss: ان يكون الله تعالي مرئيًا بعد القيامة من غير تشبيه ولا تكييف ولا مشاكلة ولا محاذاة تعالي وتقدس عما يشركون‘

5343. Lbg. 368.

10) f. 40—65ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 2); in der oberen Hälfte wasserfleckig. — Titelüberschrift:

هذا كتاب مشتمل على احوال النفس للشيخ الرئيس

Anfang: الحمد لله اهل كل الحمد ان يكون له ... وبعد فهذه رسالة عملتها باسم بعض الخلص من الاخوان مشتملة على مخ ما يودي اليه البراهين الخ

Psychologische Erörterungen, in 16 Abschnitten, deren Uebersicht im Vorwort steht, von Ibn sīnā.

1. فصل 40ᵇ في حدّ النفس 2. فصل 43ᵃ في قواها
3. فصل 46ᵇ في اختلاف افاعيل قواها
4. فصل 47ᵇ في ان ادراكها يكون بآلات في حال
5. فصل 49ᵇ في ان ادراكها لا يكون بآلات في حال
6. فصل 51ᵃ في انها قد تحتاج الي البدن وقد لا تحتاج
7. فصل 51ᵇ في صحة استغنائها عن البدن
8. فصل 53ᵇ في ان حدوثها مع حدوث البدن
9. فصل 54ᵃ في بقائها
10. فصل 56ᵃ في ابطال التناسخ
11. فصل 56ᵃ في ان جميع قواها لنفس واحدة
12. فصل 56ᵇ في خروج العقل النظري الي الفعل
13. فصل 57ᵇ في اثبات النبوة
14. فصل 60ᵃ في ذكاء النفس
15. فصل 61ᵃ في سعادتها وشقاوتها بعد الفراق
16. فصل 64ᵇ في محل هذه الرسالة

Schluss f. 65ᵃ: او يضعه في غير موضعه وجعلت الله تعالي خصمه عنى وهو المسئول التوفيق ان ينعم به الحق وان يهدي اليه وله الحمد على كل حال وصلواته . . . وهو حسبنا ونعم الوكيل‘

5344. Pm. 466.

7) f. 35ᵇ—38ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 6). — Titel fehlt: s. Anfang.

Anfang: رسالة الشيخ ابي على الحسين على بن عبد الله ابن سينا الي الشيخ ابي الحسين بهمنيار بن المرزبان الكاتب‘

(Das Wort على nach الحسين ist zu streichen.)

وصل كتاب الشيخ معرّفا من خبر سلامته ما وقع اليه السكون التام والاعتداد البالغ ووقفت على مضمونه اجمع والذي شكرني عليه الخ

Ibn sīnā giebt hier eine Beantwortung von Einwürfen, welche sein Freund Behmenjār in etwas herber Form brieflich an ihn gerichtet und die sich auf die Frage beziehen, ob die Seele nach dem Erwachen ein Bewusstsein von sich habe, oder nicht?

Schluss: واما ما بعد ذلك من المطالبات فما فتحت عيني منها على شيء يعتد به وشق علىّ بالمنطق مساعدا في ذلك ذلك الشيخ‘

5345. Pm. 466.

14) f. 61ᵇ—63ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 3). — Titel fehlt.

Anfang: الحمد لله رب العالمين حمد الشاكرين وصلواته على محمد . . . قد اتفق النظر فيما امر به سيدنا الاستاذ الرئيس الاجل . . . وهو انفساخ الصور الموجودة فى النفس المخالفة للحق عن النفوس البشرية بعد الموت الخ

Psychologischer Excurs, betreffend die Frage, ob die Vorstellungen des Verstandes nach dem Tode, wenn die Phantasie aufhört, erlöschen oder nicht. Er bezieht sich auf die von Ibn sīnā in einem seiner Werke gemachten Aesserungen.

Schluss: فقد صح ان الصور المعقولة المخالفة للحق تنفسخ عن النفس البشرية بعد مفارقة التخييل، هذا ما حضرنى ادام الله على سيدنا الاستاذ وامتعنا . . . من تفضله على عبده ان يبسط عذره فى هذا الاسترسال ويسدد خلله ويصلح فاسده والحمد لمتمم الآمال فى الغدو والآصال وصلى الله الخ

5346. We. 131.

5) f. 57ᵃ—58ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 3). — Titel fehlt; er ist:

القصيدة العينية

oder (wie in We. 120, 1, f. 1ᵇ): القصيدة النفسية

Sie heisst auch: قصيدة الروح. Verf. fehlt; es ist:

ابو على ابن سينا

Anfang (Kāmil):

هبطت اليك من المحل الارفع ورقاء ذات تعزز وتمنع

Eine Qaçīde des Ibn sīnā in 21 Versen, über den Zusammenhang der Seele und des Körpers und ihrer Trennung. Die dieser Qaçīde zu Grunde liegende soll die in WE. 56, 6, f. 96ᵃ vorkommende des Ibn sīnā sein, welche anfängt:

انسيت يا ورقاء عهد المربع وتمتعا بين النعيم الارفع

Schluss:

انعم برد جواب ما انا فاحص عنه فنار العلم ذات تشعشع

HKh. IV, 9480.

5347.

Dieselbe Qaçīde in:

1) Pm. 35, 6, f. 31ᵇ. Titel fehlt. 18 Verse. Der Commentar eines Ungenannten (لبعض الافاضل), den der Herausgeber الدميرى hier hat mittheilen wollen, fehlt, ebenso wie der Schluss des Gedichts.

2) Pm. 654, 3, f. 253ᵇ unten. 20 Verse.

3) Pm. 542, f. 48ᵇ. 20 Verse.

4) Lbg. 170, f. 266ᵇ.

5) Pet. 628, 1, f. 7ᵃ. — 204, f. 257ᵃ.

6) Pm. 75, f. 209ᵃ, Rand. 16 Verse.

7) Glas. 131, f. 297ᵇ. 18 Verse.

8) Spr. 312, f. 38ᵃ. 18 Verse.

5348. Mo. 73.

23 Bl. 12ᵐᵒ, 9 Z. (14½ × 10; 7½ × 5ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut, aber stark wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pergament. — Titel fehlt. Verfasser fehlt: s. Anfang.

Anfang f. 2ᵇ: الحمد لله الذي ابدع بحكمته النفوس والارواح واخترع بقدرته الابدان والاشباح . . . وبعد قد قال افقر خلق الله اليه عبد الواحد بن محمد ختم الله له بالحسنى، لما نظرت فى قصيدة الشيخ الرئيس ابي علي بن عبد الله بن سينا رحمه التي عملها فى كيفية تعلق النفس بالبدن الخ

Commentar zu demselben Gedicht, von 'Abd elwāhid ben mohammed. Dies wird wol der Schüler des Ibn sīnā sein, Abū 'obeid elǵūzǵānī, um ⁴⁵⁰/₁₀₅₈ am Leben (No. 2072).

Derselbe beginnt zu Vers 1 so (f. 3ᵇ): الهبوط النزول من الاعلى الي الاسفل الورقاء الحمامة التى لونها سواد مع قليل بياض الخ

Schluss f. 23ᵇ: لان نار العلم ذات شعاع ترتفع، الضمير فى قوله عنه عائد الي ما والفاء فى قوله فنار العلم للتعليل، تم بعون الله،

Schrift in Goldlinien und blauen Linien eingerahmt, und ebenso die roth geschriebenen Textverse; klein, fein, gleichmässig, vocallos, gut. Vorn ein zierliches Gold-Frontispice. — Abschrift c. ¹¹⁰⁰/₁₆₈₈.

In der Mitte folgen die Blätter so: 15. 17. 16. 18 ff.

HKh. IV 9480 (pag. 545).

5349. Lbg. 838.

10 Bl. 8vo, 19 Z. (20⅓ × 14½; 14¼ × 8½cm). — Zustand: ziemlich gut; etwas wurmstichig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a:

ر " فى معرفة النفس الانسانية واحوالها لبعض الفضلاء

Anfang f. 1b: الحمد لله العزيز الجبار العلى القهار . . . وبعد فان اولى ما تصرف فيه الهمم الخ

Commentar zu demselben Gedicht. HKh. IV p. 545 legt ihn dem سديد السمعانى bei, ohne Zeitangabe. Beginnt zu Vers 1 so f. 2a: الهبوط ضد الصعود وهو الحركة من المحيط الى المركز الخ und schliesst f. 10a: ان كل احد يعرف صانعه بقدر الاستعداد ولا شك ان العلوم تتفاوت وحينئذ سقط الشك رزقنا الله تعالى الخلاص من العقوبات والنجاة من الملتقيات انه السميع المجيب وسائله لا يخيب

Schrift: Türkische Hand, ziemlich klein, gefällig, vocallos. Die Grundverse roth. — Abschrift c. 1150/1737.

5350. We. 1736a.

7) f. 51—56.

8vo, c. 37 Z. (21 × 15; 20 × 12cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelblich, stark, etwas glatt. — Einband: Pappbd mit Lederrücken. — Titel u. Verf. fehlt.

Anfang f. 51b: الحمد لله الذى هدانا لمناهج السداد وساقنا الى مدارج الرشاد . . . وبعد فانى لما تصفحت القصيدة المتوحدة فى نظمها المنفردة فى فهمها المنسوبة الى الشيخ الرئيس ابى على الحسين بن عبد الله بن سينا الخ

Commentar zu derselben Qaçîde, von einem Ungenannten.

Der Commentar zu Vers 1 fängt an f. 52a: الهبوط معروف وهو الحركة من علو الى اسفل ممن له شعور الخ

Schluss des Commentars: اللهم اجعلنا من السالكين الى مرضاتك الواقفين على كراسى ارادتك الناطقين باسرار اياتك . . . يا رحيم يا رحمن انت المستعان وعليك التكلان فهذا تمام ما قصدناه فى هذا الشرح واومأنا اليه الخ

Schrift: sehr klein und eng, aber nicht undeutlich; fast vocallos. Bei mehreren Blättern ist oben (und auch unten) etwas vom Text weggeschnitten. Die Verse roth. — Abschrift um 1150/1737.

5351. We. 120.

1) f. 1—3.

52 Bl. 8vo, 23 Z. (21½ × 15¼; 16 × 8cm). — Zustand: stark fleckig am Rücken. — Papier: gelb, glatt, dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 1b: اعلم ان الحكماء ذهبوا الى ان الانسان لا يغفل عن ذاته فى وقت من الاوقات حتى وقت النوم والسكر والاغماء ويغفل عن البدن واجزائه احيانا فنفسه غير البدن واجزائه الخ

Commentar eines Ungenannten zu derselben, hier f. 1b, Z. 12 القصيدة النفسية genannten Qaçîde. — Er beginnt: الهبوط النزول الاورق من الابل الذى فى لونه بياض الى سواد ومنه قيل للرماد اورق وللحمامة والذئبة ورقاء الخ

Schluss f. 3b: ورواقه قول النبى عم سبانى على جهنم جمار ينبت فى قعرها الجرجير صدق رسول الله تعالى وصدق حبيب الله تعالى تمت ١٠٨١

Schrift: klein, geläufig, zieml. flüchtig, aber deutlich, vocallos. Die Verse roth überstrichen. Am Rande f. 3b einige längere Glossen (auch Türkische). — Abschrift im J. 1081/1670.

5352. Pet. 350.

4) f. 11a—13b.

8vo, 25 Z. (Text: 15 × 9½cm). — Zustand etc. und Schrift wie bei 1). — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 11a: الحمد لله حق حمده والصلوة . . . وبعد فقد التمس منى بعض اخوانى الكرام . . . شرح قصيدة الرئيس وفتح ذلك المعضل النفيس الخ

Commentar zu derselben Qaçîde, von einem Ungenannten. Er beginnt: اعلم ان الهبط الانحدار والاورق البعير الخ — Der letzte Vers (20) ist hier:

فكانها برق تألق بالحمى ثم انطوى فكانه لم يلمع

Der Commentar dazu schliesst: الذى وجوده مستلزم لعدمه وممتنع بوجوده الناس والحمد لله وحده الخ

We. 1782, 9, f. 113—119 derselbe Commentar.

8vo, 14 Z. (15 × 10⅓; 9½ × 6¾cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, grob, ziemlich stark. — Titel und Verfasser fehlt. — Im Ganzen 20 Verse.

Schrift: klein, deutlich, vocallos. Die Verse mit Zahlen am Rande bezeichnet. — Abschrift im J. 1134 Moll. (1721) von السيد على العطار الرهبانى, in قرية عقربا.

5353. WE. 56.

6) f. 96—97ᵇ oben.

Format etc. u. Schrift wie bei 1).

Titel fehlt; er ist: تخميس القصيدة العينية
Verfasser fehlt; er ist nach HKh. IV p. 544 منصور المصري. Der Verfasser des Commentars, hier gleichfalls nicht genannt, ist vielleicht der bei HKh. l. l. aufgeführte ابو البقا الاحمدي. — Anfang:

يا سائلي عن وصف ذات البرقع
ان كنت للاسرار لم تتطلع
اسمع فديتك يا صحيح المسمع
هبطَتْ اليكَ من المَحَلِّ الأَرْفَعِ وَرْقَاءُ ذاتُ تَعَزُّزٍ وتَمَنُّعِ

Ein Taḫmīs zu derselben Qaçīde, von Mançūr elmiçrī, nebst Commentar dazu, vielleicht von Abū 'lbeqā elaḥmedī.

Der Commentar (zum Theil Persisch) beginnt so: هبطت اي نزلت وانما لم يقل نزلت لان الخطاب للنفوس الناطقة في القران الخ

Das letzte Taḫmīs beginnt:

يا ناقصا اضحي يقلد ناقصا عميت بصيرته فاضحي شاخصا

Die Grundverse des Gedichts sind roth und vocalisirt.

5354.

Commentirt ist dies Gedicht ausserdem von:

1) علي بن محمد البسطامي مصنفك † 875/1470.
2) داود بن عمر الانطاكي † 1008/1599, u. d. T. الكحل النفيس لجلاء اعين الرئيس
3) عبد الرءوف المناوي † 1031/1622.
4) محمد بن لطفي
5) حسين بن جمال القهستاني
6) حسين بن ابراهيم بن حمزة um 1000/1591.

Eine Nachahmung des Gedichts von

7) داود بن عمر الانطاكي † 1008/1599, u. d. T. منظومة في النفس

5355. Lbg. 368.

5) f. 31ᵇ—33ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 2). — Titelüberschrift:

رسالة العالم . . . نصير الدين الطوسي
في بقاء النفس الانسانية بعد المفارقة

Anfang: قال . . . نصير الملة والدين، رسم المولي . . . مؤيد الدولة والدين قدوة المهندسين ان اكتب شيئا مما افاده الحكماء المحققون في بقاء النفس الخ

Ueber die Fortdauer der menschlichen Seele nach dem Tode, von Naçīr eddīn eṭṭūsī † 672/1273.

Die Abhandlung selbst beginnt: الموجودات تنقسم الي ما له وضع والي ما لا وضع له البتة الخ

Schluss: ولا بمركبة من حال ومحل ثبت ان الفناء لا يجوز عليها فهذا ما حضرني في الوقت مع اشتغال القلب مما استفدته من كلام العلماء في هذا الباب والله اعلم بحقيقة الحال،

5356. Pm. 466.

18) f. 67ᵇ—68ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 3). — Titelüberschrift:

من كلام سلطان الحكماء نصير الحق والدين
في تفسير سورة الاخلاص

Dies ist ein kleines Persisches Stück; dann aber folgt f. 67ᵇ in der Mitte:

ومن كلامه ايضا في اثبات العقل

in der Regel betitelt: ر في اثبات الجوهر المفارق und auch: في بيان نفس الامر

Anfang: قال البرهان على وجود الجوهر المجرد المسمي بعقل الكل.هو انا لا نشك في كون الاحكام الخ

Erörterung über den Verstand und dessen Grenzen, von Naçīr eddīn eṭṭūsī.

Schluss: تارة باللوح المحفوظ وتارة بالكتاب المبين المشتمل على كل رطب ويابس وذلك ما اردناه والله الموفق والمعين،

HKh. III 6081.

5357.

Dasselbe Werkchen in:

1) Lbg. 368, 1, f. 1—2ᵃ.

151 Bl. 8ᵛᵒ, 24 Z. (18 × 13; 14 × 10ᶜᵐ). — Zustand: fleckig, unsauber, nicht ohne Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: rothbrauner Lederband. — Titel und Verfasser f. 1ᵃ zur Seite oben und in dem Inhaltsverzeichniss f. aᵇ (von späterer Hand) und im Anfang:

ر في بيان نفس الامر للمحقق الطوسي

Anfang (etwas abweichend) f. 1ᵇ: هذه رسالة في تفسير قول العلماء في نفس الامر لمولانا نصير الدين الطوسي قال اعلم انا لا نشك الخ

Schrift: kleine Gelehrtenhand, gedrängt, hintenüberliegend, vocallos, oft ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 860/1475. Die Jahreszahl ist f. 100ᵃ unten am Rande wegen des Wurmstiches beschädigt; es steht mit Buchstaben die Zahl 800 und 4, aber die Zehnerzahl fehlt.

2) Pm. 101, 4, f. 69ᵃ—70ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 1. — Titel steht am Rande: رسالة نفس الامر. Verfasser fehlt; in der Unterschrift steht: الرسالة المنسوبة الي الحكيم الطوسي

Anfang: انا لا نشك في كون الاحكام الخ

5358. We. 1811.

8) f. 85—88.

8vo, 21 Z. (19⅔ × 13½; 13½—14½ × 9½cm). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, stark, etwas glatt. — Titel und Verfasser f. 85ᵃ:

اثبات الجوهر المفارق لجلال الدين الدواني

Anfang f. 85ᵇ: بعد حمد الله مبدع الحقايق والصلوة والسلام . . . يقول الفقير . . . محمد بن اسعد الصديقي (d. i. الدواني) لما اتفق لي مطالعة الرسالة التي اخترعها افضل المتاخرين . . . الخواجة نصير الملة والدين محمد بن الحسن الطوسي رحمه في اثبات الجوهر المفارق المسمى بالعقل الكلي الخ

Gemischter Commentar zu derselben Abhandlung, von Ǵelāl eddīn *eddewwānī* † 908/1502 (No. 1999).

Der Commentar beginnt: عطف على قوله قد حكم بها اذهاننا والمراد به ما يختص به الحكم

Schluss f. 88ᵇ: الاحكام التي لم يخطر بعد ببال احد غير موجودة فيه ويستحصل فيه اذا خطر ببال فلا يكون في تمثيل المعقولات ايضا بالفعل هذا ما سنح لي من الاحكام على هذه الرسالة اثناء الملاحظة . . . ارجو من عناية الله تعالي وحسن توفيقه تيسير تنقيحه وتحقيقه انه خير من اعان وهو المستعان وعليه التكلان

Schrift: klein, gedrängt, ungleich, vocallos. Der Grundtext roth überstrichen. — Abschrift im J. 1018/1609. HKh. III 6081.

5359.

Derselbe Commentar in:

1) Pm. 101, 3, f. 65—69ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. Der Grundtext roth überstrichen. — Titelüberschrift: شرح رسالة نفس الامر Verfasser fehlt, steht im Vorwort.

2) Min. 182, 4, f. 87ᵇ—89ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 2. — Titel und Verfasser fehlt.

3) Pm. 578, 7, f. 129—135ᵃ.

Format etc. und Schrift wie bei 2. Etwas wurmstichig. — Titel u. Verf. f. 129ᵃ oben in der Ecke (Persisch): شرح ملا جلال دوانى بر رسالة خواجه نصير الدين الطوسي در اثبات عقل كل

Es schliessen sich daran (f. 135ᵇ—136ᵇ) einige philosophische Bemerkungen von ميرزا كريم بيك, beginnend: هذه شبهة الاستلزام المشهورة مع جوابها الذي سنح لي في وجود اجتماع النقيضين

5360. Lbg. 368.

2) f. 2ᵇ—12.

Format (21 Z.) etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift u. Verfasser von späterer Hand u. auch f. aᵇ:

رسالة في شرح الرسالة السابقة [في نفس الامر] لشمس الدين الكشي

Anfang: الحمد لله الذي لا يواظب على مناهج الرشاد الا بهدايته . . . وبعد فان داعية التقرب الي اخوان النظر مذ برهة من الزمان الخ

Commentar mit قال zu derselben Schrift des Naçīr eddīn eṭṭūsī, von Šems eddīn elkeššī. Er ist betitelt f. 2ᵇ, ult.:

روضة الناظرة لكونها نزهة للنظار وعبرة لاولى الابصار

und gewidmet dem بهاء الدين محمد بن محمد. Derselbe beginnt zu dem ersten Satze der Schrift so f. 3ᵃ: قال شمس الدين الكشي هذا كله ظاهر الصدق

Schluss f. 12ᵇ: فانهم لم يطلقوا لفظ الموجود على المقدوم قط وان قد وفينا بالوعود وخلصنا الى المقصود فلنختم الرسالة والله المحمود الخ

Collationirt.

F. 13ᵃ ein längeres Gebet des ابن سينا, anf.: الهي واله جميع الموجودات من المعقولات والمحسوسات und etwas über philosophische Sekten.

5361. Pm. 101.

6) f. 93—112ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titelüberschrift:

حاشية شرح رسالة نفس الامر

Verfasser fehlt.

Glosse, oder vielmehr gemischter Commentar eines Ungenannten zu derselben Abhandlung.

Anfang: باسمه سبحانه وتعالي، قال المحقق الطوسى المؤيد من عند الله الحكيم العلي انا لا نشك نجزم يقينا فى كون الاحكام اليقينية الاقرب هو ان يراد بالحكم اليقينى ما يتعلق به اليقين . . . التى قد حكم بها اذهاننا فى الماضية وفايدة التقييد به الخ

Schluss: والمخلص ان كيفية الاتصافين مجهولة بل لا اتصاف فى الحقيقة والكلام فيه طويل لا يسعه المقام وهذا القدر كاف فى المرام، تمت الكتاب،

5362. Spr. 1962.

5) f. 39—48.

Format (10—11 Z.) etc. und Schrift wie bei 2). — Titel und Verfasser f. 39ᵃ:

كشف السر عن مسئلة الروح وكيف تصعد وتنزل وتغدوا وتروح

لاحمد بن ابي بكر بن احمد الحنبلي القادري الحموي

Anfang f. 39ᵇ: الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين . . . اما بعد فقد سالنى بعض اخوانى المحدثين الذين يقصدون بمواعظهم نفع المسلمين عن مسئلة الروح الحاملة لهذا البدن الكثيف ومبيتها بعد خروجها من الجسد الذي كانت فيه، الخ

Beantwortung der Frage, was der Geist im Körper sei und wo er bleibe, wenn er denselben verlasse, von Aḥmed ben abū bekr *elqādirī* (No. 2105) im J. 841 Ša'bān (1438) verfasst.

Unvollständig; das zuletzt Vorhandene ist f. 48ᵇ: ترك الاخبار به كان علما لنبوته والاول اصح ان الله تعالي استاثر بعلمه، فصل

Collationirt.

5363. Spr. 1820ᵍ.

(Stück aus einem Sammelbande mit Arabischer Foliirung, f. 109—118.)

1) f. 109—116ᵃ.

8ᵛᵒ, 22 Z. (21×15; 15½×10ᶜᵐ). — Zustand etc. und Schrift wie bei Spr. 1820ᵃ. — Titel f. 109ᵃ am Rande und in der Unterschrift:

رسالة العقل

Verfasser f. 109ᵃ: ابن كمال

[Unterschrift: مولانا كمال پاشا زاده]

Anfang f. 109ᵇ: الحمد لله الذي خلق الانسان وعلمه البيان وفضله على سائر الحيوان . . . وبعد فهذه رسالة فى بيان ان العقل الذي به شرف الانسان الخ

Abhandlung vom Verstande, von Kemāl bāšā zāde † 940/1533. In der Vorrede spricht er über die Kräfte der menschlichen Seele in Zusammenhang mit dem Herzen als Hauptglied des Körpers. — Schluss f. 116ᵃ: والثاني غير ثابت قال الفاضل المذكور وله كتاب صنفه وقيل انزل عليه وهو زندوستان، تمت

Abschrift in ادرنه im J. 1082 Ḏū'lḥiǵǵe (1672).

F. 109ᵃ enthält eine Stelle aus einem philosophischen Werke, anfangend: قال المعقولات الثانية هي التى تعرض فى العقل للمعقولات الاولي الخ

We. 1796, 23, f. 149ᵇ—151 dasselbe Werk.

Format etc. u. Schrift wie bei 16). (Ohne Wurmstich.) F. 151 sehr enge Schrift. — Titelüberschrift:

ر" فى بيان عقل الانسان لابن كمال باشا

Die Abhandlung hat hier verschiedene Lücken.

5364. Lbg. 880.

11) f. 39ᵇ—40ᵃ.

4ᵗᵒ (Text: 18½×11ᶜᵐ). Schrift wie bei 4), aber sehr eng (40 Z.) und sehr klein. — Titel u. Verfasser nach der Unterschrift:

ر" فى بيان النفس الناطقة لكمال باشا زاده

Anfang: الحمد لله الذي خلق الانسان اطوارا نفسا وروحا وجسما . . . أعلم ان الشخص الانسانى بظاهره الكثيف جسد ظلمانى الخ

Ueber den menschlichen Geist an sich und im Verhältniss zum Körper, von Kemāl bāšā zāde. — Schluss: بحجة بينة هي التوحيد والتجريد والتنوير بالعلم والعمل والفناء في الله تعالي‘

F. 40ª ein grösseres Stück aus شرح المقاصد للتفتازاني

5365.

Dasselbe Werkchen in:

1) We. 1772, 10, f. 44—46.

Format etc. u. Schrift wie bei 7. — Titel fehlt; nach der Unterschrift: الرسالة النفسية. Verfasser fehlt.

2) Lbg. 880, 29, f. 129ᵇ—131.

Format etc. u. Schrift (19 Z.) wie bei 23. — Titelüberschrift und Verfasser:

رسالة في تحقيق النفس الانسانية لابن كمال پاشا

5366. We. 1773.

14) f. 155ª—157ª.

Format etc. u. Schrift wie bei 10). — Titel fehlt.

Anfang: الحمد لله الذي خلق الانسان وشرفه بالبيان ... وبعد لما رايت اكثر المريدين والطالبين عجزوا عن بلوغ معرفة النفس وكيفية خلقة الانسان وما يشاء كل في عالم الانسان العلوي والسفلي جمعت الخ

Eine Abhandlung über Kenntniss der Seele und Erschaffung des Menschen überhaupt. Ihr Titel kann sein: ر" في معرفة النفس وخلقة الانسان

Dieselbe ist verfasst und ausgezogen aus: معرفة النفس والروح, علم القلوب, رسايل اخوان الصفا, تفسير الحقايق, تفسير ابرار الرجال und dem كتاب شرح الانسان des محيي الدين ابن عربي.

Sie selbst beginnt: قال الله تعالي وفي انفسكم افلا تبصرون يعني وعلامة وحدانية الله تعالي في انفسكم افلا تتفكرون في خلق انفسكم الخ

Schluss f. 157ª: والعين للعبرة والقلب للمعرفة واللسان للشهادة فاعتبر جدًا تعرف نفسك والله اعلم بامورة‘ تمت

F. 157ª Notiz, woher die einzelnen Theile Adams bei seiner Erschaffung genommen wurden und welche Eigenschaften sie daher besitzen; und Notiz über die Dreiheit der Seele (امارة‘ لوامة‘ مطمئنة). — F. 158. 159 leer.

5367. Lbg. 618.

15 Bl. 4ᵗᵒ, 24 Z. (22½ × 16; 16 × 9½ᶜᵐ). — Zustand: ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einbd: Pappbd mit Lederrücken u. Klappe. — Titel f. 1ª:

ر" في معرفة الروح والجسم

Verfasser fehlt.

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لله المنزه عن ذوات الانداد ... اما بعد فان بلاد الهند فيها كتاب معروف الخ

Dies angeblich aus dem Indischen übersetzte und dort امرى كند d. h. حوض ماء الحياة Brunnen des Lebenswassers genannte Werk über Geist und Körper zerfällt in 10 Kapitel.

1. باب f. 3ᵇ في معرفة كيفية العالم الكبير
2. باب 4ª في معرفة كيفية التاثيرات التي في العالم الصغير
3. باب 5ᵇ في معرفة كيفية القلب وحقيقة معناه
4. باب 6ª في معرفة كيفية الرياضة
5. باب 7ᵇ في معرفة النفس وكيفيتها
6. باب 8ª في معرفة محافظة المني
7. باب 9ª في معرفة كيفية الوهم
8. باب 12ª في معرفة علامات الموت وكيفية دفعها
9. باب 12ᵇ في معرفة تسخير الروحانية
10. باب 15ª في كيفية تتمة الحكاية

Schluss f. 15ᵇ: ففهمت اشارته ووجدت نفسي هي هو وانا عكسه‘ والسلام‘ تم الكتاب

Schrift: Türkische Hand, dicker Grundstrich, flüchtig, vocallos. Für die Kapitelzahlen Platz gelassen. — Abschrift c. ¹²⁰⁰/₁₇₈₅.

Mf. 248, f. 232ᵇ Rand. Ein Stück aus ك" الكافي في بيان جنود العقل والجهل

Aufzählung von 77 entgegengesetzten, guten und schlechten, Eigenschaften, deren gute, als Zeichen eines richtigen Verstandes, sich nur bei Propheten und Gläubigen finden.

5368.

Denselben Gegenstand behandeln auch folgende Werke:

1) كتاب الروح von ارسطوطاليس

2) ر" في النفس von احمد بن عبد الرحمن ابن مندوية

3) احمد بن محمد السرخسى „ في النفس ,, von تلميذ الكندي † 286/899.
4) „ في العقل ,, von demselben.
5) احمد بن „ في النفس واختلاف الاوائل فيها ,, von ابراهيم الطبيب ابن الجزّار † 400/1009.
6) „ في علم النفس ,, von ابن سينا † 428/1037 und „ في النفس الفلكى ,, von demselben.
7) مخاطبة الارواح بعد مفارقة الاشباح von demselben.
8) اختلاف العلماء في النفس والروح von مكي بن ابي طالب بن محمد القيسى † 437/1045.
9) الغربة الغريبة في النفس von يحيى بن حبش السهروردي † 587/1191.
10) „ في النفس والروح ,, von فخر الدين الرازى † 606/1209.
11) „ في النفس ,, von ابن العربى † 638/1240.
12) „ في الروح ,, von demselben.
13) سورة النفس بمدارك الحواس الخمس von احمد بن يوسف التيفاشى † 651/1253.
14) عيوب النفس von عبد العزيز بن عبد السلام السلمى † 660/1262.
15) „ في الروح ,, von ابن قيم الجوزيّة † 751/1350.
16) „ في علم النفس ,, von جلال الدين الدوانى † 908/1502.
17) النصيحة بما ابدته القريحة von احمد بن محمد المنوفى † 927/1521.
18) „ في الروح ,, von ابن كمال باشا † 940/1533.
19) „ في الكلام النفسي ,, von يحيى بن على بن نصوح نوعى † 1007/1598.
20) زينة الطروس في احكام العقول والنفوس von داود بن عمر الانطاكي † 1008/1599.
21) „ القول المشروح في النفس والروح ,, von محمد بن حجازي بن محمد القلقشندي † 1035/1626.
22) الجام النفوس von عبد الكريم السيواسى الواعظ † 1049/1639.
23) العرف العاطر في النفس والخاطر von عبد الرحمن العيدروسى † 1192/1778.
24) غاية المسئول في الاشارة الي النفوس والعقول von يوسف الحلبى الازهري
25) كشف اللبس عن بقاء النفس
26) قصيدة قافية في احوال النفس

---

8. Physiognomik.

5369. We. 226.

4) f. 32—34b.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Titel (von anderer Hand) f. 32a und ebenso oben am Rande f. 32b:

الفراسة الاسكندرية في الهيئات الانسانية'

Anfang: قال الاسكندر لما كان علم الفراسة من العلوم الفكرية التى يحتاج اليها الناس لاحتياجك الي الناس'

Kurze physiognomische Betrachtungen, so betitelt wegen der einige Male vorkommenden Anrede يا اسكندر. Wahrscheinlich ist die Schrift dem Aristoteles zugeschrieben.

5370. We. 1720.

5) f. 76a—89.

8vo, 17 Z. (17 × 13; 14 × 8½cm). — Zustand: unsauber und fleckig. — Papier: gelblich, dick, glatt. —

Titel fehlt; er ist:

ارجوزة في الفراسة (oder الفية)

oder المُذْهَبَة في الشيات والحِلَى

Verfasser: محمد بن عيسى, d. h.

محمد بن عيسى بن محمد بن اصبغ ابن المناصف الازدي القرطبى المالكي ابو عبد الله

Anfang f. 76b:

الحمد لله تعالي منعما علم من جهل وجلي من عما

Dies Regez-Gedicht in etwa 1000 Versen beschreibt in einer Menge ungezählter Kapitel die körperlichen Eigenschaften des Menschen. Es gehört zu einem umfangreichen Gedicht, dessen 2. Theil die Pferde, der 3. die Kameele, der 4. die Schafe, der 5. die Rinder und Esel beschreibt. Es ist verfasst von Mohammed

ben ʿIsā ben moḥammed ben açbag el-ezdī elqorṭubī elmālikī *ibn elmonāçif* † 620/1223. Dem Gedicht gehen hier 6 Verse vorauf, über Inhalt und Titel; denn in dem 4. Verse steht: ملقب فى فنه بالمُذْهَبة،.

Die einzelnen Abschnitte sind:

77ᵃ	باب جامع خلق الانسان	85ᵇ	باب الفم
		85ᵇ	باب فى الوان الشفاه
80ᵇ	باب فى تقسيم الحلي وتبيين ما يستحب فى ايرادها من الترتيب،	86ᵃ	باب فى الاسنان
		86ᵇ	باب الراس
		87ᵃ	باب فى الشعر
81ᵇ	باب السن	87ᵇ	باب الاذنين
82ᵃ	باب ما يختص بالنساء	87ᵇ	باب الاطراف، فصل فى المنكبين وما اتصل بهما،
82ᵇ	باب القامة		
82ᵇ	باب اللون		
83ᵃ	باب الانف	88ᵃ	باب فى اليدين
83ᵇ	باب العين	88ᵃ	باب البطن وما والاه
84ᵇ	باب الحاجب	88ᵇ	باب الفخذين والساقين
84ᵇ	باب الوجه		
85ᵃ	باب فى اللحية من الوجه	88ᵇ	باب الرجلين

Schluss f. 89ᵇ:

والحمد لله ونستكفيه من خطل القول ولغو فيه
ثم السلام للنبي المصطفي وحسبنا الله الكريم وكفا

Schrift: klein, gefällig und gewandt, gegen Ende etwas flüchtig, aber doch deutlich, fast vocallos. Auch fehlen die diakritischen Punkte. Die Ueberschriften roth. — Abschrift c. 900/1494.

5371. Lbg. 125.

51 Bl. 8vo, 15 Z. (17 × 12½; 12 × 8½cm). — Zustand: nicht recht sauber, zum Theil fleckig; Bl. 1 ausgebessert. — Papier: gelb, glatt, dick. — Einband: Kattunband mit Lederrücken. — Titel f. 1ᵃ (schadhaft):

كتاب [احكام] الفراسة

Verfasser f. 1ᵃ:

محمد بن ابي طالب الانصاري الصوفى الدمشقى

Anfang f. 1ᵇ: الحمد لمن يستحق الحمد لهويته ويستوجب الشكر لالوهيته . . . يقول . . . محمد . . . الدمشقى . . . اما بعد فهذه رسالة مشتملة على معاقد جمة من علم الفراسة لاجل السياسة الخ

Dies Werk des Moḥammed ben abū ṭālib *elançārī* eççūfī eddimašqī, um 670/1271 am Leben, handelt über Physiognomik und zerfällt in 9 مقالة.

1. مقالة f. 1ᵇ فيما جعل من الحروف المعجمة دالّا على اسم كل من نسب اليه حكم من احكام الفراسة
2. مقالة 1ᵇ فى بيان فضيلة هذا العلم
3. مقالة 3ᵃ فى تقرير امور لا بدّ من معرفتها فى هذا الباب
4. مقالة 4ᵇ فى بيان اخلاق الحيوان
5. مقالة 9ᵃ فى ذكر دلائل الذكر والانثى ومشابهة الاسد والنمر
6. مقالة 10ᵃ فى بيان اخلاق اهل الآفاق ودلائلهم العامة
7. مقالة 12ᵇ فى جملة جامعة من العلم بمزاج البدن من اللون والجس واللمس والافعال الخ
8. مقالة 15ᵇ فى دلالة الاعضاء الجزئية على المزاج
9. مقالة 18ᵃ فى ذكر الاعضاء الجزئية وما تدل عليه

Hieher wird auch die Chiromantik gezogen f. 45ᵇ: العلامات بالاسارير والخطوط فى الاكف (mit Abbildung von Händen und Linien in denselben). Den Schluss bilden 24 Sätze aus dem dem Hippokrates beigelegten Werk كتاب البثورات, Kennzeichen, welche auf den Tod eines Kranken nach so und so langer Zeit schliessen lassen.

Schluss f. 51ᵇ: وآية ذلك شدة شهوة المريض الى الحلواء والله اعلم بالصواب، تمت قضايا ابقراط . . . وبتمامها تم هذا التاليف فى الفراسة،

Schrift: ziemlich klein, gefällig, vocallos, diakritische Punkte fehlen bisweilen. Stichwörter und Stichbuchstaben roth. — Abschrift von على بن محمد بن محمد الشاذلي im J. 930 Ram. (1524).

5372. Spr. 1930.

1) f. 1ᵇ—26.

28 Bl. 8vo, 19 Z. (20½ × 14⅔; 15½ × 9½cm). — Zustand: ziemlich gut, doch nicht ohne Flecken. — Papier: gelb, stark, glatt. — Einband: Pappband mit Kattunrücken.

Dasselbe Werk. Titel fehlt. Doch steht f. 1ᵃ oben (von späterer Hand):

كتاب فى علم الهيئة لشيخ حطين

was richtig ist; denn unter الهيئة [d. i. الانسانية] ist die menschliche Figur, die Persönlichkeit,

zu verstehen. Der im Anfang genannte Verfasser heisst hier: محمد بن ابي بكر بن ابي طالب الانصاري الصوفى الدمشقى المعروف بشيخ حطين Sein Werk ist hier in 8 مقالة eingetheilt. Die 1. bis 5. wie bei Lbg. 125. Die 6. f. 7ᵇ: فى بيان اخلاق اهل الآفاق ودلايلهم استعان بذكره على المقصود 7. f. 9ᵃ فى ذكر رجال باخلاقهم وصفاتهم. Die 8. f. 17ᵃ entspricht der 7. bei Lbg. Die Hauptsache aber (8. und 9. Maqāle bei Lbg.) fehlt hier, nämlich Beweis der einzelnen Glieder für dies oder jenes Temperament und wie dieselben physiognomisch zu deuten seien. — Das Werk ist hier also abgekürzt und deshalb auch der Schluss f. 26ᵇ abweichend, nämlich: وقيل واذا تكلف امرا غير الذي فى طبعه ارهقته ارهاقا، تجز الكتاب بحمد الله الخ

Schrift: gross, gewandt, deutlich, fast vocallos. Die Ueberschriften und Stichwörter grösser (schwarz). — Abschrift c. 1150/1737.

5373. We. 1719.

13) f. 127—151ᵃ.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt. F. 127ᵃ steht von später Hand bloss: فراسة. Verf. fehlt: s. Anfang.

Anfang: الحمد لله الذي بصر اهل البصيرة بحقايق الامور والصلوة . . . اما بعد فيقول العبد الفقير . . . عبد الرحمن بن محمد النيلاوي غفر الله ذنوبه . . . لما كان الانسان لا ينفك عن الخير والشر وكان علم الفراسة مما يدل الانسان على اخلاق من يعاشره احببت ان اجمع جملة من ذلك الخ

'Abd erraḥmān ben moḥammed *ennīlāwī* (und ennīlī) eššāfi'ī elaḥmedī elḫalwatī hat das vorliegende Werk im J. 1170/1756 vollendet. Anfangs beabsichtigte er, ein eigenes Werk über Physiognomik als Weg zur Kenntniss der Charakter-Eigenthümlichkeiten der Menschen zu schreiben, fand es dann aber besser, das Werk des Moḥammed ben abū ṭālib elanṣārī über den Gegenstand in ein Compendium zu bringen.

Dasselbe fängt f. 127ᵇ Mitte so an: فاقول وبالله التوفيق اما الدليل على الفراسة من الكتاب فقوله تعالى ان فى ذلك لايات للمتوسمين ومن السنة قوله صلعم اتقوا فراسة المومن فانه ينظر بنور الله، الخ

Die Wissenschaft der Physiognomik (علم الفراسة) ist theils شرعي auf Qorān und Sunna beruhend, theils حكمي auf Philosophie gegründet. Letztere schliesst aus äusseren Zuständen auf innere und mit ihr allein beschäftigt sich dies Werk. Es beginnt mit den Eigenthümlichkeiten der Thiere, und zwar zuerst (f. 127ᵇ unten) mit den wilden: فاول ذلك سباع البهايم وهي الاسد وهو رفيع الهمة حتى صبور الخ Darauf die übrigen Thiere; so f. 129ᵃ unten die Vögel. Er spricht dann f. 130ᵇ von dem Unterschied, welchen das Geschlecht dem Charakter giebt und von den durch das Klima hervorgerufenen Unterschieden. Es kommt bei der Physiognomik auf dreierlei an: Kenntniss des Aeussern und der Aehnlichkeit mit gewissen Thieren; Kenntniss des Charakters mit Rücksicht auf das Geschlecht; Kenntniss der Fähigkeiten und Anlagen. Alles das wirke zusammen und auch das Klima, das Land, der Ort des Aufenthaltes bringe Verschiedenheiten mit sich. Er charakterisirt nun f. 131ᵃ ff. die Bewohner der hauptsächlichsten Länder und beginnt dabei mit Aegypten: فاهل مصر تغلب عليهم الغفلة ونقص الغيرة وقلة الفطنة وظهور الشح الخ

Dann der Abschnitt f. 132ᵃ ff. von Farbe, Gefühl, Stimme etc.: بيان دلالة العلم بمزاج البدن من اللون والحس واللمس والافعال والاشياء التى تبرز عنه

134ᵃ بيان علامات تدل علي اسقام باطنة وظاهرة او منذرة بها وبيان احوال فى الجماع غير مختارة من النساء

135ᵇ بيان العلامات الدالة عليها الاعضاء الجزئية hiebei beginnt er mit dem Kopf.

Dann kommt er f. 145ᵇ auf Wuchs und Klang der Stimme und (146ᵃ) Lachen, nebst Anhang über Gesichtsausdruck.

Darauf f. 146ᵃ Mitte ff.: علامات رجال باعيانهم (wie ein kluger, dummer, frommer, ketzerischer etc. aussehe).

148ᵃ دلايل الخيلان والشامات، وهى ماخوذة من كلام بقراط (von Abzeichen und Flecken).

148ᵇ von den Linien in den Handflächen الاسارير والخطوط التى فى الاكف

149ᵃ بيان علامات تظهر من مقادير اصابع اليد والساعد Zeichen, aus der Länge und Dicke der Finger und des Unterarms zu entnehmen.

150ᵃ Zeichen an Kranken die auf den Tod hindeuten. ممّا نسب الي بقراط اليونانى من العلامات البادية على العليل الدالة على موته بعد مدة معينة

Schluss f. 151ᵃ: يموت بذلك لاحدي عشرة ليلة من ظهور ذلك او قال من اول ليلة من ظهورها وآية ذلك شدة شهوته الي الحلواء والله اعلم فهذه خمس وعشرون علامة وبتمامها تم هذا التعليق الملخص من كتاب محمد . . . الدمشقى،

Es folgt f. 151ᵇ eine Anweisung, wie man zukünftige Ereignisse Jemandes auf Tag und Monat wissen könne. جدول الحوادث الواقعة للانسان فى الشهور والايام، اذا اردت ان تعلم حال المريض والغايب فاعرف اليوم الذي مرض فيه الخ

F. 152 حساب الغالب والمغلوب nebst ausführlicher Anweisung, wie der Sieger herauszurechnen sei und einer nebenstehenden Tabelle mit 7 × 8 quadratischen Feldern, in welchen theils Zahlen (in Worten) theils einzelne Buchstaben stehen.

F. 152ᵇ Qorānstellen, bei der Wallfahrt zu lesen.

F. 153ᵃ Recept für ein Pflaster (صفة مرهم الزنجار).

F. 153ᵇ—156 leer.

9. Begriffsbestimmungen.

5374. Lbg. 368.

25) f. 120ᵇ—127ᵇ.

Format etc. u. Schrift wie bei 18). — Titelüberschrift:

من تعليقات ابي نصر الفارابى

Anfang: هذه الموجودات كلها صادرة عن ذاته وهي مقتضى ذاته فهي غير منافية له وكل ما كان غير مناف وكان مع ذلك يعلم الفاعل انه فاعله فهو مراده بانه مناسب له الخ

Philosophische Begriffserklärungen, aus allerlei Gebieten, von Abū naçr elfārābī † 339/950.

Schluss: واثبات وجودها يكون فى علم آخر فوقه وقد يتفق ان يكون دونه وكذلك فى الهندسة كالنقطة اذا احددناها ونقول انه شيء لا جزء له والله اعلم،

5375. Lbg. 368.

22) f. 110—115.

Format etc. u. Schrift wie bei 18). — Titelüberschrift:

رسالة الحدود للشيخ الرئيس

Anfang: قال الشيخ . . . ابن سينا رحمه، اما بعد فان اصدقائى سالونى ان املى عليهم حدود اشياء يطالبونى بتحديدها فاستعفيت من ذلك الخ

Abhandlung, auf Drängen von Freunden verfasst, über Definition an sich und mit Rücksicht auf allerlei philosophische und theologische Ausdrücke, wie الجوهر, الصورة, النفس, العقل etc., von Ibn sīnā † 428/1037. — Schluss: والقديم بحسب الذات هو الذي ليس له مبدأ على وجه وهو الواحد الحق تعالى عما الظالمون فيه علوا كبيرا،

HKh. III 6097.

5376. We. 1515.

3) f. 37—41.

Format etc. und Schrift wie bei 1). — Ueberschrift:

تفسير الفاظ تجري بين المتكلمين فى الاصول

Anfang: اللفظ هو كلما حركت به اللسان يراد به الكلام . . . والخلاف فى اي شيء كان هو ان ياخذ الانسان مسلكا من القول الخ

Erklärung von Wörtern, die bei Erörterung der Principien von den Metaphysikern gebraucht werden. — Dies Stück ist entnommen dem كتاب النبذة الكافية فى اصول احكام الدين verfasst von ابو محمد على بن احمد بن سعيد † 456/1064.

(Nicht bei HKh.)

5377. Mq. 125.

14) f. 149—156.

8vo, 17 Z. (17½×13½; 11½×8½cm). — Zustand: ziemlich gut; der Seitenrand etwas zu stark beschnitten. — Papier: gelb, glatt, stark. — Titel u. Verfasser f. 149a:

كتاب الحدود تاليف الشيخ ... شهاب الدين احمد الشهير بابن الجندي

Anfang f. 149b: الحمد لله المدرك المحيط بكل ما كان وما يكون ... وبعد فقد سال من وجب علي اجابته ... ان اجمع له حدود ما يقع غالبًا عند المذاكرة ليكون له عدة عند المناظرة

Zusammenstellung der bei Disputationen gäng und gäben Ausdrücke, nebst kurzer Erklärung derselben, von Aḥmed *ibn elǵenedī* śihāb eddīn. Vielleicht ist es derselbe mit dem Dichter Aḥmed ibn elḥāǵibī elǵenedī śihāb eddīn † 749/1348, jedenfalls lebt er aber vor oder um 860/1456.

Das Werk selbst beginnt f. 149b unten: فاول ما نبدأ به حد الحدّ وهو عبارة عن المقصود بما يحصره ويحيط به ... وهو حقيقي ورسمي ولفظي، الخ

Die letzten Definitionen sind f. 154b: حد العلة؛ حد النص؛ حد المعلول (diese ist von längerem Umfang); المعارضة u. e. a.; endlich bricht das Werk f. 156a mit den Worten ab: والكناية ما دل علي مراد المتكلم بغيره، Es scheint damit nicht zu Ende zu sein, auch fehlt die Unterschrift.

Schrift: klein, etwas gedrängt, gleichmässig, vocallos. Das Stichwort وحد roth. — Abschrift (nach f. 164a) um 868/1463. — Nicht bei HKh.

Auf f. 149a untere Hälfte steht aus der Glosse حاشية من كتاب النقود علي استصحاب الوفود eine längere Stelle, von derselben Hand wie die obige.

5378. Spr. 987.

95 Bl. 8vo, 19 Z. (20×13; 15×7cm). — Zustand: im Ganzen ziemlich gut. — Papier: gelb, glatt, ziemlich dünn. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser auf dem Vorblatte oben von anderer Hand bloss: تعريفات سيد. Er ist:

كتاب التعريفات للسيد الشريف علي بن محمد بن علي الجرجاني

Anfang f. 1b: الا لا آلاء الّا آلاء الالاه، الحمد لله حق حمده والصلوة ... وبعد فهذه تعريفات جمعتها واصطلاحات اخذتها من كتب القوم علي حروف الهجاء الخ

Kurze philosophische und çûfische, auch dogmatische Begriffsbestimmungen, alphabetisch geordnet, von Essejjid eśśerîf elǵorǵânî † 816/1413 (No. 1801).

Anfang des Werkes selbst f. 1b: باب الالف، الابتداء هو اول جزؤ من المصراع الثاني وهو عند النحويين تعرية الاسم من العوامل اللفظية للاسناد الخ

Schluss f. 93b: اليونسية وهو يونس بن عبد الرحمن قال الله تعالي علي العرش تحمله الملائكة، تم الكتاب الخ

Schrift: ziemlich klein, Persischer Zug, deutlich, vocallos. Die Ueberschriften der Kapitel und Abschnitte roth, die behandelten Artikel meistens roth überstrichen. Am Rande ziemlich oft erklärende Bemerkungen. — F. 30 bis 42 von neuerer Hand lesbar ergänzt. — Abschrift von خير الدين بن فخر الدين, im J. 971/1563. — HKh. II 3105.

Es schliesst sich daran: f. 94—95a Mitte ein Verzeichniss der Namen Gottes, nach مسلم und البخاري, nebst einer, jedem derselben untergeschriebenen, kurzen Erklärung. Es fängt an mit الله، الرحمن الرحيم، الملك، القدوس، und schliesst mit: الرشيد الصبور. — Darauf folgt f. 95a u. b der Anfang der الهداية في الفروع (beginnend الحمد لله الذي اعلي معالم العلم واعلامه).

5379.

Dasselbe Werk in:

1) We. 44.

85 Bl. 8vo, 21 Z. (21×13⅔; 16½×8½cm). — Zustand: lose Lagen im Deckel. Durch und durch wasserfleckig, wodurch der Text — besonders in der oberen Hälfte — an manchen Stellen gelitten hat. Bl. 1 u. 55 beschädigt. — Papier: gelb, ziemlich glatt u. stark. — Einband: Pappdeckel mit Lederrücken und Klappe. — Titel und Verfasser von anderer Hand.

Anfang: الحمد لله حق حمده الخ. Schluss wie bei Spr. 987.

Schrift: ziemlich gross, deutlich, vocallos, allmälig etwas flüchtiger, von einer Persischen Hand. Stichwörter der Artikel roth. — Abschrift v. J. 993 Ramaḍân (1585).

Unten am Rande foliirt. Nach f. 15 u. 31 folgt je ein ungezähltes Blatt, jetzt 15A und 31A. — Am Rande bisweilen Verbesserungen, auch kurze Bemerkungen.

2) We. 42.

54 Bl. 8vo, c. 25—31 Z. (20 × 15½; 12½—16½ × 8½—15cm). — Zustand: ziemlich gut; Bl. 14. 15 lose. — Papier: gelb, glatt, stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser f. 1a:

كتاب تعريفات العلوم للسيد الشريف الجرجاني

darunter: كتاب التعاريف للسيد الشريف

Anfang wie bei We. 44.

Schrift: gross, kräftig, gedrängt, vocallos. Der anfangs breite weisse Rand nimmt allmälig immer mehr ab, so dass die Schrift fast ganz bis zu Ende desselben geht. Die Stichwörter der Artikel schwarz überstrichen. Am Rande stehen anfangs einige Verbesserungen und Bemerkungen. — Abschrift im J. 1093 Ša'bān (1682) von شهاب الدين ابو الصلاح محمد بن محمد ابي اليسر كمال الدين بن محمد ابي الفضل شمس الدين

Foliirt unten am Rande.

3) Spr. 988.

122 Bl. 8vo, 19 Z. (17 × 10; 11½ × 5⅓cm). — Zustand: am Rande und Rücken wasserfleckig. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser (mehrfach) auf f. 1a (von anderen Händen): تعريفات السيد الشريف

Schrift: klein, Persischer Zug, etwas flüchtig, nur ziemlich deutlich, vocallos. Die einzelnen Artikel roth überstrichen. — Abschrift c. 1100/1688.

4) We. 43.

153 Bl. 8vo, 13 Z. (16¾ × 11; 11½ × 5¾—6¾cm). — Zustand: unten am Rande in der 2. Hälfte wasserfleckig, auch sonst nicht ohne Flecken, und im Anfang ziemlich unsauber. Bl. 1 am Rande schadhaft. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Einband: brauner Lederband mit Klappe. — Titelüberschrift f. 1b:

كتاب تعريفات السيد الشريف

Anfang wie bei We. 44.

Schrift: ziemlich klein, rundlich, nicht ganz gleichmässig, vocallos. Stichwörter roth. F. 130 von Persischer Hand ergänzt. Die Artikel im Anfang der Handschrift oft am Rande angegeben. — Abschrift c. 1150/1737.

Foliirung unten am Rande.

5380. Pm. 101.

8) f. 112b. 113a.

Format etc. u. Schrift wie bei 1). — Titel fehlt. In der Unterschrift: [الشريف] من فوايد السيد

Anfang: اذا ترتب اثر اي مصلحة على فعل فذلك الاثر من حيث انه انتجه لذلك الفعل الخ

Erörterung einiger Begriffe, wie غرض ,غاية und علة الغاية, aus demselben كتاب التعريفات

Schluss: عما يشهد به الانظار الصحيحة والافكار الدقيقة واراد اظهار ما يناسب افهام العامية على مقتضى قوله صلّعم كلموا الناس على قدر عقولهم،

Einige Stellen aus demselben Werk in Lbg. 679, 1, f. 1b. 2a.

Eine Persische Uebersetzung des Werkes in Pm. 347, 2, f. 16b—63. Anfang: الحمد لوليه والصلوة على نبيه والسلام على وليه وبعد اين كتاب ترجمان علامهء علماء عالم سيد شريف جرجانيست الخ

(Pm. 347, 1, f. 1—16a Persisch (Traditionssammlung)).

5381. We. 1772.

7) f. 30b—32.

Format (13½ × 7cm) etc. und Schrift (aber etwas kleiner) wie bei 2). — Titel fehlt, s. Anfang. Verfasser fehlt; es ist: ابن كمال باشا

Anfang f. 30b: الحمد لله المتوحد بالوجوب والمنفرد بالقدم . . . وبعد فهذه رسالة مرتبة في تحقيق معنى الايس فانه قد اشتبه على كثير من الفضلاء الخ

Abhandlung über Definition des Begriffes الأيس (Vorhandensein) und dessen Gegensatz (الليس), von Ibn kemāl bāšā † 940/1533.

Dieselbe beginnt: اعلم ان الممكن وهو ما لا يقتضي ذاته ان يكون موجودا الخ

Schluss f. 32b: والا يلزم تحصيل الحاصل فالوجود المستفاد من الغير معلل بالوجود الحاصل في حد ذاته فثبت ان الليس سابق علي الايس سبقا بالذات والله اعلم بحقايق الاسرار واعرف بصوادق الانظار،

HKh. III 6002.

5382.

Dasselbe Werkchen in:

1) Pet. 687, 6, f. 99—104.

Format etc. u. Schrift wie bei 1. — Titel f. 99b: هذه الرسالة في معنى الايس والليس

Verfasser fehlt.

2) Lbg. 880, 19, f. 84b—86a.

Format etc. und Schrift wie bei 18. — Titel: ر" الايس والليس". Verfasser fehlt.

Schluss ebenso, aber nur bis zu den Worten: سبقا بالذات, mit Hinzufügung von للّيس.

5383. Spr. 863.

1) f. 1—6.

158 Bl. 8vo, 17—18 Z. (21 × 12; 14½ × 8cm). — Zustand: ziemlich wurmstichig. — Papier: gelb, dünn, glatt. — Einband: Pappband mit Lederrücken. — Titel und Verfasser fehlt.

Anfang f. 1b: محمد ومصل ومسلم على محمد وآل محمد اما بعد فكل شيء اما بشرط شيء او لا شيء او لا بشرط للحصر بين كل شيء وسلب وكل شيء هو عين كل شيء لوجه والّا لكان غير شيء بكل وجه وبطلانه يظهر بظهور عينية له باعتبار كل مع آخر ويلزمه انه محمول على كل شيء بل مساو له بوجه الخ

Ein kleines Stück, philosophisch-theologische Begriffsbestimmungen enthaltend, und entlehnt den تحقيقات des السيد سعد الله. Am Anfang fehlt wol 1 Zeile.

F. 2a ein anderes kleines Stück, beginnend: اوجدني الحق بموجد الاطلاق في مشهد انوار الاطلاق فقال لي ما انت قلت انت فقال مشترك لفظي او معنوي انت قلت لا لفظي ولا معنوي انت وحدك لا شريك لك الخ

Dann f. 2b, mit der Ueberschrift فايدة, ein längeres Stück: تحقيق مذهب اهل الكشف من الصوفية والحكماء المتالهين على ما ذكر مولانا عبد الحكيم في حاشية شرح المواقف وهو ان كل الموجودات ذات واحدة وهي الوجود البحت المطلق عن كل قيد حتى عن الاطلاق ايضا الخ

F. 6b schliesst: والمطلوب او المعبود وهكذا المتقابلات الاخر العارضة بحضرة الوجود' اللهم بحرمة صاحب المقام المحمود اجعل معاني عين حالي خارجا عن هذه القيود يا حضرة الوجود

Schrift: Persischer Zug, klein, gewandt, gleichmässig, vocallos, öfters ohne diakritische Punkte. — Abschrift c. 1150/1737.

5384. Lbg. 526.

11) f. 159—166.

4to, 19 Z. (22 × 13; 17 × 7½cm). — Zustand: ziemlich gut; nicht ganz ohne Wurmstich. — Papier: gelb, glatt, ziemlich stark. — Titel u. Verfasser fehlt. Er würde etwa sein:

فوائد في تعريف العلم على اصطلاحهم

Anfang f. 159b: نحمدك يا من فضل مداد العلماء على دماء الشهداء . . . وبعد فهذه فوايد سنحت في خاطري الفاتر الخ

Der Verfasser erörtert, im Anschluss an das المواقف ك"ا, einige auf Logik und Dialektik bezügliche Punkte und definirt ihren Begriff und ihre Stellung. Er hat das Werkchen in Balkh verfasst und es dem بابا كوكلداش gewidmet.

Schluss f. 166b: لكنه خلاف ما اشتهر منه قدس سره ومن تفقه كثيرا فتدبر بحث هذه الرسالة

Schrift: ziemlich klein, gut, vocallos (incorrect). Der Text in blauen Linien eingerahmt. — Abschrift c. 1200/1785.

F. 167—170 glossirt die Stelle eines Werkes, worin von Zeit, Raum u. Bewegung gehandelt wird.

Mq. 180b, f. 217. Erörterung der Ausdrücke الحمد, الشكر, المدح. Hier wird aber bloss الحمد ausführlich besprochen. — Vergl. Mq. 120, f. 18—23.

We. 1266, f. 2b—3b Rand enthält einige Begriffsbestimmungen aus der 9. مقدمة des تفسير النيسابوري (No. 871).

5385.

Hier sind noch anzuführen die Werke:

1) الحدود ك"ا von ارسطوطاليس
2) مجم الحدود von الزمخشري † 538/1143.
3) الايضاح لقوانين الاصطلاح von يوسف بن عبد الرحمن ابن الجوزي محيي الدين † 656/1258.
4) الرفدة في معنى الوحدة von تقي الدين السبكي † 756/1355.
5) فرائد الفوائد في التعريف والمعرفة von محمد بن احمد الخالدي الكشي [والكيسى]
6) التوقيف على مهمات التعاريف von عبد الرءوف بن تاج العارفين المناوى † 1031/1622.
7) كتاب في التعريفات von محمد الاحسائي الحنفي † 1083/1672.
8) فتح اللطيف للبسط والتعريف von محمد المرابط بن محمد بن ابي بكر الدلائي الفشتالي † 1090/1679.
9) في الحدود ر" von على بن حجازي بن محمد البيومي † 1183/1769.

5386.

Einige auf die Philosophie bezügliche und gelegentlich vorkommende Stellen sind folgende: We. 1251, 2, f. 18ᵇ. 19ᵃ Excurs über Bedeutung und Eintheilung von الحكمة. — Lbg. 645, 7, f. 150 über das Verbot, sich mit Metaphysik zu beschäftigen. — Spr. 848, f. 51—55 ein Artikel über die Existenz (الوجود) und 576, Vorbl. 3ᵇ—5 über die Eintheilung derselben. Pm. 466, 19, f. 70 Tabelle wie die Vielheit aus der Einheit hervorgeht. — We. 1763, 9, f. 68ᵇ Definition und Inhalt der Logik. — Mo. 109, 8, S. 436 Excurs über الوضعية „الر. — Pm. 466, 19, f. 69 Excurs des Naçîr eddîn eṭṭûsî über die Entwickelung zur Vollkommenheit. — We. 1773, 14, f. 157ᵃ Erörterung, dass die Seele dreifach sei. Pet. 371, 9, f. 236ᵃ Ibn sînâ's Ansichten von der menschlichen Seele. Pet. 597, f. 49 über Wesen und Fortbestehen der Seele nach dem Tode. We. 1796, 18, f. 145ᵇ Erörterung des Ibn kemâl bâšâ † 940/1533 über den Geist, nachdem er den Körper verlassen hat. Pet. 371, 9, f. 234ᵇ ff. über die 3 Welten — Verstand, Seele, Körper —, die Reihenfolge ihrer Schöpfung und ihr Wesen. — Pet. 684, f. 5ᵇ Excurs über Verstand. Pet. 94, 13, f. 58—61 über die Vorzüge des Verstandes. Mf. 45, f. 1ᵃ über Herz und Verstand und deren Sitz. Pm. 228, 4, f. 34ᵇ ff. Gespräch über den Geist (الروح) und Pm. 76, 4, f. 49ᵇ Rand Distichen über den Geist, nebst Erläuterung. Lbg. 752, 2, f. 47ᵇ Excurs über Begriff von Geist (الروح) im Qorân und in der Metaphysik; Lbg. 295, 44, f. 309 Excurs des شيخ زاده über die 7fache Auffassung des Wortes الروح im Qorân. — Spr. 875, f. 1ᵇ ein Abschnitt aus einem Werk über die 10 Sinne. Lbg. 939, f. 336ᵇ Excurs (nach ابن الجوزي) über Einfall (الخاطر) und We. 19, f. 300ᵇ. 301ᵃ Excurs des النفزي über الخواطر. — We. 1796, 11, f. 132ᵃ über Begriff von Definition, nach Elǵorǵânî. Mq. 69, f. 2ᵃ einige philosophische Definitionen. We. 1763, 9, f. 68ᵇ Definition von القلادة. — Lbg. 368, 2, f. 13ᵃ etwas über philosophische Sekten.

A. W. Schade's Buchdruckerei (L. Schade) in Berlin, Stallschreiberstr. 45/46.

مركز الخدمات والابحاث الثقافية
صندوق البريد ٥٠٨٣/ ١٤
بيروت – لبنان

(٥/ ١١)

سلسلة فهارس المكتبات الخطية النادرة

فهرست المخطوطات العربية بالمكتبة الملكية
في برلين – المانيا

الجزء الرابع

٤٣٥٨ الى ٥٣٨٦

اعـــداد

ولـيم الورد

برلين ١٨٩٢

DIE

HANDSCHRIFTEN-VERZEICHNISSE

DER

KÖNIGLICHEN BIBLIOTHEK

ZU BERLIN.

SECHSZEHNTER BAND.

VERZEICHNISS

DER

ARABISCHEN HANDSCHRIFTEN

VON

W. AHLWARDT.

VIERTER BAND.

BERLIN.

A. ASHER & C°.

1892.

VERZEICHNISS

DER

ARABISCHEN HANDSCHRIFTEN

DER

KÖNIGLICHEN BIBLIOTHEK

ZU BERLIN

VON

W. AHLWARDT.

VIERTER BAND

VII. UND VIII. BUCH.

BERLIN

A. ASHER & C°.

1892.

Dem vierten Bande des Kataloges, welcher die in den Sammlungen der Kgl. Bibliothek zu Berlin enthaltenen Werke über Jurisprudenz und Philosophie behandelt, habe ich nur wenige Bemerkungen voraufzuschicken.

Die juristischen Werke, deren Zahl sehr bedeutend ist, sind entweder theoretischer oder praktischer Art; sie handeln von Begriff, Ursprung und Inhalt des Rechts oder erörtern die Anwendung desselben auf die verschiedenen Gebiete des socialen Lebens. Die theoretische Betrachtung gründet sich auf Qorān, Tradition, Auffassung der hauptsächlichsten Rechtsgelehrten und Analogie der Fälle und entwickelt daraus die bestehenden Rechtsformen, zugleich mit Rücksicht auf die Erfordernisse, welche bei den Rechtsbeflissenen und ausübenden Juristen vorauszusetzen sind. Wenn das ganze Rechtsgebiet ein Baum ist, so sind jene Grundlagen füglich als die Wurzeln desselben anzusehen, wie sie auch beständig im Arabischen heissen. Ich hätte daher den ersten Abschnitt als Rechtswurzeln oder Wurzellehre oder allenfalls Rechtsprincipien bezeichnen können, zog aber den Ausdruck Rechtsphilosophie vor, weil er mir im Ganzen zutreffend und angemessen erschien. Wenn die heutige Rechtsphilosophie einen höheren Standpunkt einnimmt, tiefer ist und weiter geht, so hat sie doch, trotz der Verschiedenheit des Ursprungs und des Inhalts des Rechts, wesentlich dasselbe Erforschungsziel.

Das Recht in seiner praktischen Anwendung zerfällt in eine Menge einzelner Fächer, welche als Aeste an dem Rechtsbaum angesehen und stets auch so benannt werden. Die Anordnung derselben, nach stofflicher Gruppirung, ist nicht immer dieselbe, aber sie beginnt immer mit den auf die 5 Grundpfeiler des Glaubens bezüglichen Bestimmungen. Das Handels- und Strafrecht nimmt einen grossen Platz ein; von besonderer Wichtigkeit aber ist das Eherecht und noch mehr das Erbrecht, deren Specialwerke daher hier in besonderen Abschnitten zusammengestellt sind. Die Werke, welche die Rechtsansichten der Stifter der vier orthodoxen Sekten behandeln, sind in dem 7. Abschnitt besprochen. So interessant die Abweichungen derselben in Einzelheiten auch sein mögen, glaubte ich doch, von Anordnung der Werke über die Rechtsfächer nach der Sektenstellung der Verfasser absehen zu müssen; dieselbe würde, nach meiner Auffassung, die Uebersichtlichkeit des ganzen Stoffes beeinträchtigt haben. Aber die zeiditischen Rechtswerke habe ich, mit Ausnahme des Erbrechts, in einem besonderen Abschnitt (dem 8.) zusammen

behandelt. Sie gehören, wie in der Vorrede zu dem kurzen Verzeichniss der Glaser'schen Sammlung S. IV u. V erörtert ist, eben nicht zu der orthodoxen Richtung, haben vielmehr immer einen polemischen Standpunkt. Die zum Theil ganz ausserordentlich umfangreichen Werke dieser Art, mit grosser Wärme und Gelehrsamkeit ihre abweichenden Ansichten vertretend, sind in der Regel so mit dogmatischer Polemik untermischt, dass sie eher theologische Streitschriften als juristische Abhandlungen zu sein scheinen. Die in No. 4950 gegebene Liste der Namen und der Zeit der zeiditischen Hauptimāme und ihrer hauptsächlichsten Schriften grösseren und kleineren Umfanges schien mir, bei dem seltenen Vorkommen dieser Werke, von Interesse zu sein. — Was den übrigen Rechtsstoff betrifft, der hier in nicht wenigen Werken vorliegt, wie Rechtspraxis, Gutachten und so weiter, so habe ich denselben in mehreren Abschnitten, so gut ich es vermochte, untergebracht.

Ueber die philosophischen Werke in den Berliner Sammlungen, welche im 8. Buche beschrieben sind, kann ich mich kurz fassen. Die Anzahl derselben ist grösser, als sie zu sein scheint, weil bereits, wie S. 446 bemerkt worden, ein Theil der die Metaphysik betreffenden Schriften bei der Dogmatik behandelt ist. Die Logik mit ihren Unterabtheilungen nimmt einen grossen Raum ein; sie hat, neben der die Dogmatik streifenden Metaphysik, für die arabischen Denker stets das meiste Interesse gehabt. Die Philosophie, welche Gott, Welt und Menschengeist zu ergründen sucht, behandelt in ihren Systemen auch die Physik; dieselbe hat in dem ersten Abschnitt, dem Gesammtgebiet der Philosophie, ihren Platz, ist sonst aber nur von Interesse, weil sie den Standpunkt, auf welchem jene Denker standen, kennzeichnet. Die Ethik, als Theil der Philosophie, wird in den systematischen Werken nur beiläufig behandelt, hat dagegen nach ihrer praktischen Seite, insofern sie in dem Verhalten des Menschen an sich und zu Andern in die Erscheinung tritt, vielfache Bearbeitungen erfahren, wie aus dem umfangreichen 9. Buche dieses Werkes hervorgehen wird.

Dass ich manche weniger hervorragende Werke ebenso ausführlich beschrieben habe, wie bedeutende, möge man auf den Plan der ganzen Arbeit schieben; und wenn in solchen Fällen meine Besprechung und Inhaltsübersicht Freunde philosophischer Schriften der Mühe eigener Durchforschung überhebt, würde auch das schon von Nutzen sein.

Schliesslich sei bemerkt, dass durch die Arbeitseinstellung der Setzer der Druck und das Erscheinen dieses Bandes sich um einige Monate verzögert hat.

GREIFSWALD, den 2. September 1892.

W. Ahlwardt.